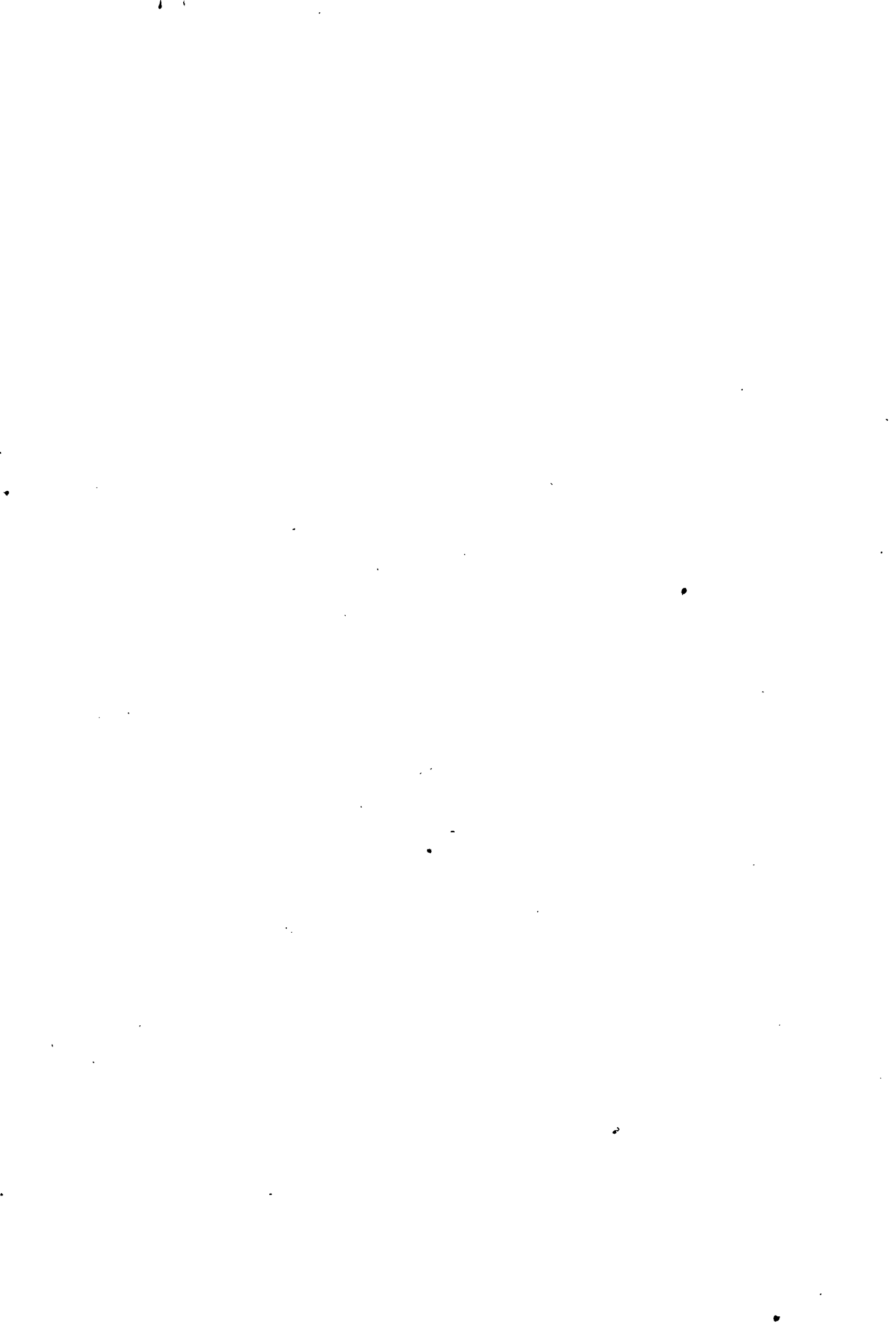
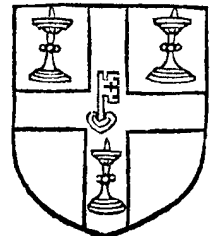
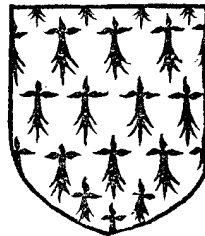
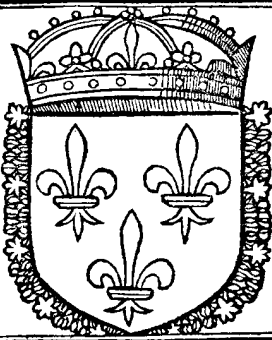
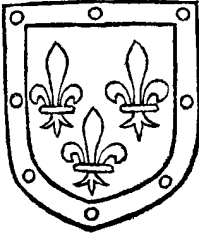

G

H. c. 16.

LE grāt coustumier
 du pays & Côte du Maine tresuti-
 le & prouffitabel a tous practiciēs.
 Auquel est le texte dicelluy en frācoys. Avec
 la glose/ additions/ allegations & concordan-
 ces: tant du droict Canon que Civil: compo-
 sees par scientifique personne maistre Guil-
 laume le Rouille Dalécon: licétier es droictz/
 inserees & situees en la fin dūg chacun article.

Guillermi le Rouille

Alenconesi. in. II. licentiat. Bellimontis ac Frenesi in districtu Lenomaneſi. Generalis locumtenentis Commentaria fertilissima in consuetudines Comitatus Lenomaneſis principaliter: necnon et Andegaule consequenter: cum sint fere omni ex parte uniformes et concordēs.
 In quibus Commentariis plura dubia que quotidie in practica occurrūt: tam in dicta patria q̄ vbiq; locorū copiosa breuitate enodātur.
 Inter que loci siue passus difficiliores Consuetudinis Rouhmanē ac statutorum Alenconsi clare aperiantur et iure comprobantur.

Uenundatur Parisijs in edibus
 Francisci Regnault: sub signo Ele-
 phantis / in via ad diuinum Jaco-
 bum sitis.

Cum privilegio.

ex auctis Franciſci Margalij Auslii imp.
 Ruphus a ne Gabriel... 1647. 1570. Auslii

Table des articles.

Sensuyt la table

de ces presentes coustumes / par laquelle on pourra facilement trouver le cōtenu en chascun des articles dicelles.

Remieremēt est a entendre que en ce present liure ya seize parties principales / et cinq cens et neuf articles. Et est a noter que les articles sont cōtez selon lordre ou il sont / a commēcer au commencement desdictes coustumes jusq̄s a la fin dicelles. Et non pas a lordre ou quel il sont en chascune desdictes parties principales.

Des quelles actions appartient la cōgnoissance au bas iusticier. article liij.
Le bas iusticier par prescription / titre / ou privilege congnoist des actions reelles dont lamende excēde la loy coustumiere. article vij.
La congnoissance de saisine bisee appartient au bas iusticier. articulo eodem
Au bas iusticier appartiennent ventes / retraictz par puissance de fief / exhibicions de contractz / rachaptz et autres emolumens de fief. article vij.
Le bas iusticier peut contraindre ses subgectz a bailler par declaracion. articulo eodem
Quels subgectz sont contraignables a bailler par declaracion. article ix.
Ledit bas iusticier a droit damende sur son subgect par faulte de deuoirs non payez. article x.
Et peut ledit bas iusticier asseoir bournes entre ses subgectz. articulo eodem
De la coustume au bas iusticier / et que cest que petite coustume. article eodem
Droit de leuaige appartient au bas iusticier. ar. xi.
Le subgect ne se peut exempter ou prescripre contre son seigneur pour droit de leuaige. article eodem
De desdommagement de bestes et a qui en appartient la congnoissance. article xij.
Des ancrees et a q̄ en appartient le droit despaue. xij.
Le bas iusticier a droit de moulin et peut cōtraindre ses subgectz a y trouuer mouldre / et de la confiscacio qui en appartient audit seigneur. article xliij.
Ledit bas iusticier peut auoir moulin a draps comme a ble. article xxi.
Combien doit contenir l'ieue de moulin. article xliij.
Quant cest que le bas iusticier a droit dauoir four a ban. article xliij.
Le moulrier ou fourrier est tenu desdōmaiger le subgect de sō seigneur qui aura este endommaige au four ou moulin. article xxv.
Les subgectz du bas iusticier sont subgectz de tourner ou pressouer de leur seigneur. article xxviij.
Quāt le subgect peut auoir pressouer ou nō. ar. xxix.
De lexemptio du subgect quil a de ne tourner au four ou moulin de son seigneur / et par cōbsen de temps il peut prescripre ce droit cōtre sondit seigneur. xxxi.
Chascū subgect peut auoir pressouer a cildre. eodē
Le seigneur ne peut acquerir prescription daller a sō four ou moulin contre celluy q̄ nest son subgect. xxxij.
Le seigneur peut contraindre son subgect a resseoir de saige. article xxxiiij.
Ledit seigneur peut faire estāg en sondit fief. xxxiiij.
Le subgect qui tient son hebergement a foy et hommage nest contraignable daller ou moulin ou four de son seigneur. article xxxv.

Ledit subgect ne paye point de petite coustume. article eodem.
Le fermier ou mestayer dudict subgect est contraignable de tourner au four et moulin dudict seigneur. articulo eodem.
Sens nobles ou gens deglise ne sont subgectz tourner au four ou moulin de leurs seigneurs / mais bien leurs fermiers. article xxxviij.
Le subgect en son domaine tenu a foy et hommage peut auoir buysson et connins defensible. xxxviij.
Aulcun ne peut tendre ne tezurer au domaine d'aultruy. article xxxix.
Quelles personnes peuvent auoir chasse a grosses bestes. article xl.
De laquisitio faicte par gens deglise communitēz ou frairies. article xli.
Des ventes receues par le seigneur de fief des choses acquises par gens deglise / communitēz ou frairies. article xliij.

De moyenne iustice.

Le moyen iusticier a iustice et gibet a deux pilliers et congnoist de larcicins et homicides. arti. xliij.
De quelles causes ledit moyen iusticier. arti. xlv.
Au moyen iusticier appartient donner tutelles et curatelles et procuracions par non puissance. arti. xlvij.
Des espaues mobiliāres trouuees au fief du moyen iusticier: et de la pclamaciō dicelles que lon doit faire dicelles. articulo eodem
Les meubles des bastards / aulbais et natifz hors du royaume sont acquis au seigneur de fief. arti. xlvij.
Les acquēsz immeubles de telz aulbains et bastards appartiennent au bas iusticier. arti. eodem

De haulte iustice.

La congnoissance de crimes et batentes de guet a pense appartient au hault iusticier. arti. xlix.
Au hault iusticier appartient congnoistre des faulconneries et peut donner tresues. arti. eodem

Droit de chastellenie.

Le seigneur chastelain a droit de prendre toute coustume en sa chastellenie et plusieurs aultres prerogatiues. article l.
Le chastelain est fonde dauoir trois pilliers en la iustice patibulaire. articulo eodem.
Au chastelain appartient la congnoissance des grācas / et crimes / comme guetteurs de chemins / sacrileges / decerpilleurs / embraseurs de maisons / dencis. article li.
Et peut faire proclamacions et esdictz. article liij.
De quelles causes peuvent cōgnoistre les officiers du chastelain et entre quelles personnes et des platiz dudict chastelain. article liij.
Des appellacions intergectees des platiz dudict seigneur chastelain et ou elles ressortissent. article liij.
Lofficier chastelain n'appartient de donner tutelles curatelles ne procuracions par non puissance. eodē.

Des seigneurs barons.

Quelles choses sont requises auant que aucun se puisse dire seigneur baron. article liiij.
Lespaue de faulcon et du destrier appartient au seigneur baron et que cest que destrier. article lv.
Au conte viconte de beaumont appartient toute punicion et correction sur leurs subgectz. article lvj.
Quel mere de iustice appartient au conte viconte de beaumont et au baron. articulo eodem.
Des forsaicteurs de denrees et de priz non faiz par forains et aultres droits appartenans audit baron. lvj.
Si le marchand forain trespassse sans acquicter. lvij.
Personne noble deglise ou escolier ne paient coustume ne acquit / mais seulement de priz. lviij.
Et si les nobles ne depriēnt ilz sont contraignables a telle amende comme les marchans et autres. lviij.

Table des articles.

Des fraudes et abus fais par les marchans et voic-
riers ou preiudice du seigneur peageau. lxxv.
Aucun ne doit peage/ mais de pry pour son propre re-
uentu. article lxxvj.
Des preuostz fermiers z de la residence d'lz sont tenuz
faire au lieu/ ou se paye la coustume. article lxxvij.
Des pons z grans chemins / et ceulx qui sont tenuz a
la reparacion diceulx. lxxviij.
Combien doit cōtenir grant chemin peageau. lxxix.
De la fortune dor z d'argent. lxxx.
De la iustice que peut dōner le baron a son vassal. ar-
ticle lxxxi.

Seconde partie.

CAu conte du maine appartient la surzerainete z res-
sout de tous seigneurs et autres dudit conte. lxxxiiij.
Toutes appellacions mouuantes de quelque iurisdic-
tion que ce soit, oudit pays ressortissant par deuant les
dit conte du maine. articulo eodem
Tel droit appartient au conte/ viconte et baron respe-
ctiue. articulo eodem
De la preuention desditz conte viconte et baron/ z du
renuoy requis par leurs vassaulx. lxxxv.
Des exemptions des subgetz et vassaulx/ et de la dis-
ference dicelles. article lxxxviij.
Des exemptions contre le conte du maine. lxxxix.
Des denunciemens fais en court surzerainete z a qui en
appartient la congnoissance. lxxxix.
De l'innuetaire fait des biens du crimineur / de ladiour-
nement personnel sil n'ya partie donne la preuencio au
dit iuge. article lxxxix.
De la preuencion criminelle contre le denuncieur. arti-
cle lxxxxiij.
De l'execution de lettres passees soubz seal royal. Ar-
ticle lxxxviiiij.
De trefues enfrasintes. lxxxix.
Des cas desquelz le surzerain ne fait aucun renuoy.
article xc.
Aultres cas desquelz le surzerain ne fait aucun renuoy.
article xcj.
Des retraictz et qui en peult congnoistre. xcij.
Adiournement en demande de trefues doit estre qua-
lite. article xciiij.
Des excoines. article xcvi.

Tierce partie.

CEn la tierce partie est traicte de la nature des fiefs/
et des prouffitz z aduantages qui appartiennent aux
seigneurs diceulx. Aussi en icelle partie est traicte de
la maniere des baillz.
De heritaiges et aultres choses subgettes a rachapt.
article xcviij.
Du bail des mineurs appartenant au pere ou a la me-
re/ et en quelz cas ilz le perdent. xcviij.
Du bail de personne noble/ z combien il dure. xcix.
Quant femme doit rachapt. c.
Quant femme pers la tutelle de son enfant mineur. ci.
Sil n'ya aucun bail naturel / qui y doit pourueoir/ et
de qui. cij.
Droit de bail ne se transp. or. te point. arti. cij.
L'argent rendu au mineur des acquests o grace quau-
roit fait son predecesseur n'appartient au bail dudit mi-
neur. article ciij.
Telle chose est des dons fais audit mineur durant le-
dit bail. article cv.
De l'innuetaire des biens du mineur fait par le bail. ar-
ticle cvj.
Du bail des enfans de roturter et femme noble et eco-
tra. article cvij.
Le donataire doit rachapt au seigneur dont l'heritaige
qui luy est donne est tenu a foy z hommaige. cix.
Don fait par l'homme noble a son filz doit aussi ra-
chapt. article cx.

A mineur n'appartient bail de mineur. cxj.
Femme laissee grosse fait la foy et hommaige au nom
de son enfant. cxij.
Foy et hommaige faicte par lung de plusieurs est sus-
sifant a couvrir le fief commun. cxiiij.
De temps introduit a faire foy z hommaige par ceulx
a qui par succession aduent aucun fief. cxiiij.
Du temps a faire foy et hommaige par celluy qui est
seigneur de fief par acquests ou mariage. cxv.
De la faculte de seruite deu au seigneur. cxvi.
De la foy z hommaige deue par le mineur qui na bail
tuteur ne curateur. cxviij.
Le seigneur de fief doit receuoir le tuteur a faire foy z
hommaige pour son mineur. cxix.
De la maniere de proceder par le vassal a faire la foy
a son seigneur. article cxix.
De la foy z hommaige deue par communitie et qui est
habille a la faire. cxxi.
Du rachapt des choses de quelque communitie tenue
a foy et hommaige. cxxiij.
De foy et hommaige deue a cause de benefice simple.
article cxxiij.
Que peult auoir le seigneur pour rachapt des choses
ecclesiastiques tenues a foy z hommaige. ar. cxxiij.
Des terres qui sont cheuttes en rachapt et la maniere
de les gouverner par le seigneur. cxxiij.
Homme de foy doit faire la foy a son seigneur en per-
sonne sil est cappable. cxxiij.
Quand lo est tenu a faire la foy a son seigneur. arti. cxxiij.
Des choses hommaigees achaprees o grace. cxxiij.
Quant il eschet vente et retraict en baillee a rente. ar-
ticle cxxiij.
En quel cas le seigneur noble peult doubler ses deuoirs
sur les hommes et vassaulx. cxxiij.
Quelz deuoirs est tenu payer l'homme de foy simple.
article cxli.
Des hommes de foy lige. cxli.
Par qui se paye cheual de seruite cxliij.
De la diuersite de foy lige. cxliij.
Quant les vassaulx font seruite z garde de leur corps
article cxliij.
Le stille et maniere a faire foy et hommaige simple a
son seigneur. cxliij.
Et autre pour la feaulte lige. cl.
De l'innuetion q fait le seigneur au vassal apres la feaulte
baillie de bailler par declaracion. arti. cl.

De terre tenue en franc aleu.

Quelz droitz a celluy q tient en franc aleu. ar. cllij.
Celluy qui tient la terre en franc aleu peult vendre sa
terre sans son seigneur en aduertir. cllij.

La quarte partie.

CEn la quarte partie est traicte des crimes z delictz.
article clviij.
En quelz cas ya confiscacion de terres en maniere cri-
minelle. clviij.
De simple homicide sans deliberacion. clx.
Comment se peult pourueoir la partie interessee par
delict et contre qui. clx.
De meuble aduoue escheu en la possession d'aultroy.
article clxi.
De l'arrecin de connins fait de nuit. article clxiij.
De recelleurs despauue mobiliaire. clxiij.
De gentil homme qui recelle lespauue a son seigneur de
fief. article clxiij.
De la punicion des faultz tabellions. clxiij.
Dexces fait en marche et assemblee publique. arti-
cle clxiij.
Des trefues refusees. clxiij.
De denunciemment fait pour crime et delict et comme
lon sen peult desister. clxiij.

Des articles.

Du denuncement fait pour crime et delict et comme lon sen peult desister. clxxviii.
 Du default que fait le subgett de xhiber ses contraitz dedans temps de coustume. article. clxx.
 Des ventes recellees. article. clxxi.
 Pour baillee a rente puremēt n'ya ventes. arti. clxxii.
 Des eschanges et permutacions. arti. clxxiii.
 Quant le seigneur de fief nest plus habille a demāder les ventes. article. clxxv.
 De l'alienacion de la chose baillee a rēte o grace faicte par lacquereur dedās lan de ladicte grace. ar. clxxvj.
 En terres baillees a complant y eschet ventes. article. clxxvii.
 Des salaires du receueur ou greffier pour quittance de ventes. article. clxxix.
 Des executions de requeste de lettres. article. clxxx.
 De ceulx qui trenchent boys en forest. arti. clxxxj.
 De lamende que font ceulx qui succumbēt en simples actions. article. clxxxij.
 Des amendes de la court contre la partie deffaillant. article. clxxxiiij.
 De lamende que doit l'appellant. arti. clxxxv.
 De saisine brisee a port ou sans port d'armes. Article. clxxviiij.
 Des exploitteurs prins en aduouerie. arti. clxxxviii.
 Quest requis a ce que saisine soit vallable. ar. clxxxix.
 Des appellegemens de saisine brisee. article. cxc.
 De ceulx qui sōt trouuez saiziz de faultz poix/ aulnes et mesures. article. cxciij.
 La maniere d'aulner draps vēduz en detail. ar. eodē.
 L'homme de foy qui se default de bailler aduou. ar. article. cxciij.
 Quant le subgett est deffaillant de bailler a son seigneur le cheual de service. article. cxcv.
 Default de payer ses rentes. article. cxcvi.
 Le seigneur de fief ne depart son deuoir q' luy est deu fil ne luy plaist. article. cxcviiij.
 Quant le seigneur fait saisir la terre de son subgett par faulte de deuoir nō paye/ z le subgett denye le deuoir. article. cxciij.
 Du desdommagement de bestes. article. cc.
 De vin vendu en detail par le subgett durāt le ban de son seigneur. article. ccj.
 Comment le seigneur qui a droit de ban en doit yser. article. ccij.

Cinquiesme partie.

En la cinquiesme partie est traicte des cas par lesquels le vassal pert son fief. ccv.
 De la difference des confiscacions z pertes de fief par l'homme de foy simple ou lige. article. ccvj.
 Du subgett qui met les mains en son seigneur ou sergent de son seigneur. article. ccvij.
 Du subgett qui pesche leitang de son seigneur. ccx.
 Du vassal q' en son aduou obmett qlq' chose. ccxiij.
 De ceulx qui tiennent censiuement z qui obmettent en leur declaracion. ccxy.

Sixiesme partie.

En la sixiesme partie est traicte des partaiges z des pied de fief.
 De la vendicion ou alienacion faicte par l'homme de foy de ce quil tient en son fief. ccxyj.
 Quant le fief se peult despecer. ccxix.
 Toute matiere de despie de fief gist en actiō. ccxxj.
 En diminucion ou augmētacion de aboutnemens y a prouffit acquis au seigneur de fief. article. ccxxiiij.
 Si l'homme de fief achapte le fief de son seigneur ou quel il tient quelque terre. ccxxiiij.
 De la foy faicte au surzerain par despie de fief sās y appeller le vèdeur hōme de foy dudict surzerain. ccxxvj.
 Parage despens de despie de fief. arti. eodē.
 De donacion faicte par homme noble a sa fille de par

tie de ce ql' tēt a foy z hommaige. arti. ccxyviii.
 Le parage durant le parage au ne ses subgettz ne sont iusticiables du parageur. article. ccxxvj.
 De la nature de parage. ccxxxiij.
 Foy et hommaige sont acquis au parageur en deux cas. article. ccxxxy.

Septiesme partie.

La septiesme partie traicte des successions tant nobles que coustumieres.
 Institution na lieu au pays du maine. ccxxxyvj.
 Le mort saisist le vi. arti. eodem.
 En noble succession appartient par pzeipu au filz aif ne ou a la fille fil n'ya que filles le principal chasteil ou manoir. ccxxxyviii.
 Representacion a lieu entre toutes psonnes. ccxxij.
 De la porcion du puisne masle qui est mort a qui elle retourne. ccxxiiij.
 Des acquestz des puisnez masles. ccxxlv.
 Des successions collaterales. ccxxlvj.
 De la succession de laisine qui meurt sans enfans. article. ccxxlvij.
 Des chastellenies et aultres lieux dudict pays du maine/ esquelz les puisnez succedent par heritaige. article. ccxxlviiij.
 A laisine appartient faire la foy et hommaige des choses cōmunes entre luy z ses coheritiers. ccxxlix.
 A laisine appartient faire la foy des terres que son puisne tient en bien fait. ccl.
 En succession noble les puisnez sont saiziz du droit ql' leur eschet de la succession. cclij.
 De la succession mobiliaire des nobles. cclij.
 De reprise de proces entre nobles. ccliiij.
 Quant pere ou mere sont les meubles de leurs enfans leurs. article. ccliiij.
 Acceptacion de meubles oblige l'acceptant aux debtes du defunct. article. eodem.
 La femme ne met riē en obsequie pour sō mary. cclvj.
 Uigne beschee/ terre labourée z ble seme appartient au suruiuant des deux conioinctz. cclvj.
 Personne noble peult dōner a sa fille en mariage pl' q' auenant. article. cclviiij.
 Fille noble mariee a homme coustumier reuint a succession de ses pere et mere/ ayeul ou ayeulle en rappoztant limmeuble q'le a eu en son mariage faisant article. cclix.
 La fille noble ne rapporte meuble a elle simplement donnee a ces nopces. cclx.
 De la seur noble qui par son frere en la mariant na este partaigee selon la legitime. article. cclxj.
 L'homme noble qui marie son filz aifne ou fille aifnee fil n'ya que filles comme son beritier principal ne peult plus rien vendre. cclxij.
 De homme noble qui donne a vne ou plusieurs en mariage plus que auenantemant. cclxvj.
 Le filz aifne noble prent la part de ses freres ou seurs mis en religion par ses pere et mere. cclxvj.
 Toute personne qui est profes en religion pert tout droit de succession a luy escheuēs depuis ladicte profession. cclxvij.
 De don fait par homme noble a son filz aifne ou frere. cclxviiij.
 De femme noble qui se fait depuceller hors mariage est priuee de succession. cclxix.
 Des successions de homme coustumier et femme noble mariez ensemble. cclxx.
 De succession roturiere aduenant a gens nobles. article. cclxxij.
 Des successions roturieres entre roturiers. ar. cclxxiiij.
 Des acquestz fais entre roturiers n'ya aduataige a laifne. articulo. eodem.
 Des acquestz cheuz en tierce foy. cclxxiiij.

Table des articles.

Des'abournemens et admortissemens de foy et hommaige. article	cclxxvj.	du par eulx deux apres le trespas de celluy a qui il estoit. article	cccxj.
Entre roturiers n'ya aduantaige quant aux meubles. article	cclxxvij.	Dixiesme partie.	
Des rapports de ce que ont eu les filz ou fille en leur mariage. article	cclxxviii.	La dixiesme partie parle des douaires.	
De la melioracion de ce q' aura este donne a lung des filz ou fille en mariage.	cclxxix.	A la femme sourruuant son mary appartient le tiers des heritaiges d'icelluy. arti.	cccxiij.
De l'heritaige tenu a foy et hommaige de party z diuisé entre les heritiers roturiers. article	cclxxxij.	De douaire de femme noble heritiere pncipalle de ses pere ou mere. article	cccxiij.
Le seigneur de fief ne peult refuser lung des heritiers qui nont de party leur succession a luy faire la foy article	cclxxxiiij.	Du douaire appartenant a femme sur les biens des pere ou mere / ayeul / ou ayeulle de son mary et q' lauront souuescu.	cccxxvij.
Des enfans de l'homme coustumier qui a este plusieurs fois marie: et comment ilz departent la succession. article	cclxxxv.	De l'heritaige vendu par le mary sans le consentement de sa femme. article	cccxxix.
De la representacion de hoirie quant il n'ya aucuns enfans. article	cclxxxvj.	De l'assiette du douaire de la femme. arti.	cccxx.
De l'homme qui est absent par sept ans sans que on ayt ouy aucune nouvelle de luy. article	cclxxxvij.	Quant il y a plusieurs douaires sur vne mesme succession. article	cccxxj.
En toute successio le mort saisist le viif. ar.	cclxxxix.	Femme ne peult auoir don z douaire sur le propre de son mary. article	cccxxij.
De permutation ou eschange d'heritaige et la maniere de departir telle permutation ou eschange entre les heritiers. article	ccc.	Comment la femme doit entretenir les choses a elle baillees pour douaire en bone reparacio. ar.	cccxxiiij.
Les executeurs des testamens sont saiziz des meubles et acquestz du testateur. article	cccxi.	Femme doit sommer l'heritier de son mary de luy bailler douaire. article	cccxxv.
Des testamens z comment ilz doiuent estre fais ad ce quilz soient declairez vailables. ar.	cccxiij.	Quant femme pert son douaire.	cccxxvij.
Onziemesme partie.		Du douaire de la femme d'ung bastard.	cccxxviij.
La buytesme partie enseigne la maniere de pceder a diuision de partaige entre coheritiers.		Quant le rachapt est deu de la terre baillee en douaire. article	cccxxix.
Comme coheritiers nobles partaigent leurs successions. article	cccxiij.	La femme ne pert son douaire pour le meffait de son mary. article	cccxxx.
Des ptaiages de cote vicote ou baronie. ar.	cccxiij.	Quant l'homme est de mauuais gouvernement et dissipe ses biens: la femme nen pert son droit de douaire. article	cccxxxi.
Des partaiges et diuisions entre coustumiers. Article	cccxiij.	Douziemesme partie.	
Franchiseurs ne peuent mettre de leur auctorite douanes es choses a eulx escheues par succession et diuisees par entre eulx.	cccxiij.	En l'unziemesme partie est traicte des donacions et recompensacions.	
Neufuesimesme partie.		L'homme ou la femme noble ne peuent rien donner a leur filz ainsne ou preiudice des aultres.	cccxxxiiij.
La neufuesimesme partie touche des acquestz fais par l'homme et femme en leur mariage		De la donacion faicte entre conioinctz par mariage. article	cccxxxiiij.
Au sourruuant appartient la moytie en ppiete des acquestz comuns: z l'autre moytie par vsufruct.	cccxiij.	De la donacion faicte par homme ou femme noble a ses enfans puisnez.	cccxxxv.
Le sourruuant ne peult yedre la moytie des acquestz quil tient par vsufruct. articulo	eodem	De donacion faicte par deux conioinctz a estrangers. article	cccxxxvi.
Si le sourruuant se remarie. articulo	eodem	Sur quoy se doit assigner le don fait par celluy qui a heritiers en deux lignes. article	cccxxxvij.
Des acquestz fais au fief de lung desdictz conioinctz. article	ccc.	Comment contract fait entre le mary et la femme est vailable. article	cccxi.
Des acqstz fais d'aucune chose immeuble escheue en la ligne de lung deulx deux.	cccj.	De la reuocatio des donacions mutuelles. ar.	cccxiij.
Quat le seigneur de fief acquiert aucune chose ou fief de son homme. article	cccxiij.	De donacion mutuelle faicte durant la maladie dont le donneur decede.	cccxiij.
Des acquestz que peult faire le mary du meuble commun / et les peult vendre sans sa femme y appeller. article	cccxiij.	De donacion faicte en faueur de mariage de l'heritier presumptif. article	cccxiij.
Des acquestz fais par l'homme et femme ou grace et faculte. article	cccxiij.	De la renunciaton que fait l'heritier de la successio de son pere quant par sondit pere il a este aduantaige par donacion. article	cccxiij.
De larget des acquestz fais ou grace par l'homme ou femme auant leur mariage. article	cccxiij.	Quat aucun donne plus quil ne doit. arti.	cccxiij.
Se la diuision faicte entre le sourruuant des deux conioinctz et les heritiers du decede des deniers renduz par vertu de grace.	cccxiij.	Quant le mary peult vendre l'heritaige de sa femme. article	cccxiij.
De retraiet lignalger ou feodal fait durant la grace. article	cccxiij.	Personne coustumiere ne peult faire la condition de lung de ses heritiers presumptifs meilleur que l'autre article	cccxiij.
Aucun rachapt nest deu au seigneur par la mort de lung des conioinctz des acquestz fais par entre eulx deux. article	cccxiij.	Aucun na don z partaige d'une mesme successio.	cccxiij.
Des acquisitions de rente cree sur tous z chascuns les biens d'aucun. article	cccxiij.	De donacion faicte par testament.	cccxiij.
Des deniers du propre de lung des conioinctz ven-		Et ne peult autremet disposer le donateur de ses acquestz sil na que acquestz / sinon en la forme z maniere quil fait de son propre.	cccxiij.
		Aucun donataire ou legataire nest saizy. arti.	cccxiij.
		Des donacions faictes de concubin a concubine. article	cccxiij.
		Donacion faicte par aucun en son testament a son bastard ne vault rien se durant la vie du donateur il nen iouyst.	cccxiij.

Des articles.

Douzième partie.

En la douzième partie est parle des retraictz lignaigers et feodault.
 En donacion eschange ou permutation na aucun retraict. article. ccclviij.
 Le lignaiger peut auoir la chose vendue par retraict auant le seigneur de fief. ccclx.
 Comment se doit bailler adiournement en demande de retraict article. ccclxiij.
 Quant les acquereurs sont absens comment se doit faire ladiournement. ccclxiij.
 En eschage ou transport na point de retraict ar. ccclxiij.
 Quant lheritaige est baille a rente o grace perpetuelle de rescourre ladicte rente ya retraict. ccclxviij.
 En contraict de transaction na aucunes ventes. article. ccclxx.
 De contraict dheritaige vedu o grace qui excède neuf ans. ccclxxij.
 Quant lacquereur donne seconde grace apres la premiere il ya ventes acquises au seigneur. ccclxxij.
 Des habundances de retraict. ccclxxiiij.
 De lheritaige vendu par lacquereur est subiect a retraict par lheritier du vendeur. article. ccclxxviij.
 Qui nest habille a succeder nest habille a venir a retraict. article. ccclxxviij.
 En tout retraict le plus prochain lignaiger a la chose vendue par retraict. article. ccclxxx.
 De lacquereur qui denie le lygnaige a celluy qui demande par retraict. article. ccclxxxij.
 Quant se doiuent payer les deniers de retraict. article. ccclxxxiiij.
 De lacquereur qui fait mettre ou contract de vendicion plus grande somme q na baille. article. ccclxxxiiij.
 Quant le lygnaiger qui a fait bailler ladiournement de retraict en est deboute. ccclxxxviij.
 Quant lacquereur se deffault au iour de lassignacion a luy baille par le lignaiger. article. ccclxxxviij.
 Lacquereur ne peut deteriorer la chose vendue durant lan de retraict. article. ccclxxxviij.
 Si la chose vendue et retiree est cultiuee au temps de retraict. articulo eodem.
 En quelle iurisdiction doit estre baille ladiournement en demande de retraict. articulo eodem.
 En quelles causes est requis especial adiournement article. ccclxxviij.
 En quoy est prefere le seigneur feodal ou lignaiger en matiere de retraict. ccclxxviij.
 Le seigneur de fief peut faire saisir les choses acquises en son fief depuis trente ans dont exhibicion ne luy auroit autrefois este faicte. article. ccccl.
 De retraict lignaiger faict hors iugement. arti. cccclij.
 Dheritaige ou rente vendu o grace de reemerer. article. ccccliiij.
 Quât commencent lan et iour de retraict. arti. ccccliiij.
 En quelle vendicion il nya point de retraict. ar. cccclv.
 En quel cas lacquereur retourne a lheritaige retire sur luy par le lignaiger. cccclviij.
 Le fermier du seigneur de fief peut faire de fief le domaine de lheritaige vendu audit fief. article. cccclv.
 Quant lacquereur reuend lheritaige dedans lan de lacquisition. cccclxiij.
 En quelles vendicions nya point de ventes. cccclxiij.
 Quât plusieurs lignaigers font adiourner lacquereur il respond au plus prochain seul et non aux autres sil ne luy plaist. cccclxxv.
 Quant il ya adiournemens bailles par les parens en diuerses iurisdicions. cccclxxviij.
 Si le lignaiger apres quil a fait bailler adiournement en demande de retraict a lacquereur/ et il ne prêt le retraict. cccclxxviij.
 Quât lacquereur commet vice de litige. arti. cccclxxix.

Quelles psonnes ne sont receuz a faire bailler adiournemens en demande de retraict. article. cccclxxij.
 Quant lacquereur ne peut estre trouue a ce que ladiournement en demande de retraict luy soit baille. article. cccclxxiiij.
 De ladiournement en demande de retraict baille par le sergent est denie par lacquereur. article. cccclxxv.
 Action de retraict lignaiger ne se peut vendre/ ceder ne transporter. cccclxxviij.
 En abournement de fief le lignaiger ne peut venir a retraict. cccclxxiiij.

Trezième partie.

En la trezième partie sera traicte des prescriptions z interruptions.
 De meuble possede par troys ans. cccclxxiiij.
 Achapteur de meubles ne doit estre traueille pour les debtes de son vendeur. cccclxxviij.
 Des interruptions dheritaiges vendus. cccclxxviij.
 En quel cas lacquereur q a possede par cinq ans lheritaige a luy vendu ne se peut exeptr des creanciers de son vendeur. article. cccclxxviij.
 De lheritaige possede passiblement par an et par iour article. cccclxiij.
 Par quel temps acquereur peut prescrire contre acquereur. cccclxiij.
 Qui a possede par trête ans aulcū heritaige en est saisi et dit propriétaire. cccclxiij.
 Action de rescision de contract ou supployment z deception doultre moytie de iuste pris en fait dheritaige dure iusques a trente ans. article. cccclxiij.
 Par combien de temps peut le seigneur acquérir le droit de son subiect. ccccl.
 Et ainsi en est il du subiect contre son seigneur. article. cccclij.
 Contre quelles psonnes prescription na point de lieu article. ccccliiij.
 Quel age est requis au masse noble et en la fille a ce quil soient reputez mafeurs. article. cccclv.
 Et quant au coustumiers vide. article. eodem.
 De lalienacion faicte par le mary de lheritaige de la femme sans le consentement d'elle. article. cccclviij.
 Contre leglise prescription na lieu par moindre temps que de quarante ans. cccclxiij.
 Des acquestz fais par gens deglise depuis quarante ans. cccclxiij.
 Des acquestz/ dons et legz fais a leglise au parauant quarante ans. cccclxiij.
 De la prescription de seruitude en ville. ar. cccclxiij.
 Prescription est acquise a lacquereur apres lan et le iour de lacquest par luy fait z court contre toute personne lignaigiere. article. cccclxiij.
 De interruptions de proces entre deulx clains. article. cccclxxviij.

Quatorzième partie.

Par la quatorzième partie sera traicte des exponcions.
 Il est deulx manieres dexponcions. article. cccclxxviij.
 Que cest que exponce. articulo eodem.
 De lexponce qui se faict au seigneur de fief. articulo eodem.
 De lexponce que faict le simple detenteur de la chose chargee de rente. article. cccclxxix.

Quinzième partie.

En la quinzième partie est traicte des ypotheques/ ypotheque ne se diuise point sil ne plaist au creancier. article. cccclxxxiij.
 Ainsi est il des heritiers de loblige. article. cccclxxxiij.
 A semblable il est des rentes deues au seigneur de fief en son fief. cccclxxxiij.

Table des articles.

De la nature de l'ypothèque quant le créateur requiert
 exécution estre faicte sur son débiteur. article. cccclxxiij.
 Quant le débiteur aliene l'heritaige sur lequel il a faicte
 quelque rente ou aultre dette et deuoir. article. cccclxxviij.
 Sil ya deux créateurs le premier est préféré au second
 au payement de sa rente. cccc.lxxix.
 En quel cas le second créateur est préféré au premier.
 article cccc.lxxx.
 De l'exécution faicte sur immeuble affecte a aucune ren-
 te. article cccc.lxxxij.
 Quant le créateur donne grace a son débiteur qui ne
 cede neuf ans cccclxxxiiij.
 Du créateur qui a possession de rente par trente ans
 article cccclxxxv.
 De la provision donnée par la coutume aux créa-
 teurs quant il y en a plusieurs sur vne mesme chose
 article cccclxxxviij.
 Quant les biens immeubles de l'obligé sont saisis et
 mys en main de iustice a la requeste de l'un des créa-
 teurs article cccclxxxix.
 Les héritiers de l'obligé ne se peuvent exempter de la
 rente payer par moins de trente ans. ccccxi.
 Le créateur se fait payer de sa rente par trois manie-
 res ccccxiij.
 De l'opposition donnée a aucune exécution d'arrera-
 ges de rente ccccxcviij.
 Quant l'acquéreur a possédé par dix ans il se defend
 contre toute ypothèques. ccccxcix.
 Le seigneur de la maison louée sera préféré a tous au

tres créanciers quant au payement de son louage. cccc.
 Quant débiteurs sont incapables d'estre en iugement.
 ccccxi.
 Si le mary seul s'oblige sans sa femme. ccccxiij.
 Quelles personnes ne sont plus receuables a deman-
 der leurs dettes apres deux ans. ccccxiij.
 De seing oppose en cedula / et quant le débiteur doit
 garnir.

Seiziesme partie.

En la seiziesme partie est traicte de communauté de
 biens.
 De communauté de biens acquise par les héritiers
 du trespassé avecques le survivant article. ccccxiij.
 Homme et femme coniointz par mariage qui ont esté
 en leur mariage acquerent ensemble communauté de
 biens article ccccxiij.
 Estrangers n'acquierent communauté de biens sinon
 par contract et paction article ccccxiij.

Ly fine la table des arti-
 cles des coutumes du pays
 et conte du Maine.

Epistola ad Iuuenes.

Ar vne commune sentēce accord irreuocable de to^s les sages tant de langue greque que latine q̄ ont consume leur sage a la perscrucion et inquisition de la verite des choses qui sont en ce monde inferioze. Il est conclud par arrest irrefragable que premier que aulcun soit dispose ne habile a conceuoir et entendre aucune science soit en theorique ou pratique. Il est conuenable immo necessaire quil ait aucune congnoissance come du subiect de ladite science: c'est a sauoir quil congnoisse la fin en laquelle il tend en estudiant icelle science. Car aultrement ainsi que dit Aristote il seroit come vng au eugle de nauite leql voudroit fuger des couleurs. Or est il ainsi que le subiect d'atribution de ce present liure/ cest a dire la chose en laquelle tend tout ce q̄ est traicte en icelluy est la coustume du Maine. Parquoy il est expedient z necessaire a ceulz qui se veullēt disposer a auoir lintelligence parfaite de ce liure qlz congnoissent premierement q̄ cest que coustume. Bartolus in. l. de quibus. ff. de legibus diffinit coustume en la maniere que ensuit. **C**oustume est vne maniere de droict lequel est introduit et constitué par les maneres de viure et vsages iustement commencees z cōtinues de tout le peuple ou de la plus grant part dicelluy pays au quel est icelle coustume z laquelle a auctorite de loy. **C**Il ya troys choses necessairemēt requises pour constituer vne coustume/ premier quelle soit obseruee et tenue pour loy. La premiere est/ le cōsentement du peuple. La seconde est / la frequence et acoustumance dicelle maniere de viure. La tierce est/ que par long temps dicelle coustume ait este notoirement gardee/ ainsi que note Baldus in dicta. l. de quibus zc. **C**Pour la constitution dune coustume il ya quatre causes/ ainsi que de chascune aultre chose. La cause materielle / est la longue acoustumance et effect dicelle coustume. La cause formelle / est le consentement du peuple. La cause efficiente / est la diurnite du temps. La cause finale / est raison et vtilite du peuple/ ainsi que note icelluy Bald^s in dicta. l. de quib^s. Deuant que coustume ait vigueur et auctorite de loy plusieurs choses sont requises. Premieremēt que ce soit droict non escript. Et in. s. ex nō scripto. Insi. de iure natu. gen. vel ciui. Car se icelle coustume estoit droict escript elle seroit nommee staturum et non cōsuetudo. et ce doit on entendre quat a lintroduction dicelle coustume: car quant a lobseruation dicelle: et affin quelle demeure en memoire perpetuelle des homes apres litroduction dicelle: elle peult estre redigee par escript. vt notat P^rouennas in suo alfabero aureo. Secōdemēt est requis quelle soit introduite par les meurs et maniere de viure: ou par le consentement de tout le

peuple au pays dicelle coustume. Et in dicto. s. ex nō scripto. ou de la plus grant partie dicelluy. Et in. l. si q̄s a filio. ff. de legi. l. q̄ maior. ff. ad municipa. Et est induit icelluy tacit et non expres condition / il a este ainsi obserue et vse: ou sil ya eu contradiction il a este ainsi iugie apres que le peuple a este a ce cōuoque au son de la trompette ou de la cloche. Et dicit glo. in dicta. l. de quibus. Tiercemēt est requis: quelle ait eu cōmencement fonde en raison et equite/ car selle auoit este commēce par erreur elle ne seroit pas a tenir. Et in. l. quod non recte. ff. de legi. Quartement quelle ait este obseruee et cōtinuee par long temps et sans interruption de. x. ans. Et in dicto. s. ex non scripto. z in dicta. l. de quibus. s. inueterata. Quintement est requis frequence des effectz dicelle. Ita scribuntur per Jo. de platea. in dicto. s. ex nō scripto. **C**Item est a noter que la coustume daucun pays faoit quelle ne fust raisonnable elle excuse de la peine temporelle z non pas eternele. glof. est in cap. venerabilis. extra de consue. **C**Loy differe avec coustume / car loy est vng consentement expres et coustume non expres. Item loy est droict escript / et coustume non escript. vt notat Bald. in dicta. l. de quibus. **C**Item coustume differe avec stille. car stille est introduit d'ung iuge seul / et coustume est induite du consentement du peuple ou de la plus grant part dicelluy. Itē stille est vng vsage garde touchant le fait de scripture seullemēt. vt in. c. quam graui. de crimine falsi. Et pource est nōme stille a la similitude d'ung instrument ou quel on escript en vne table ou en cire nomme en latin stilus. Et refert dicitus Raennas in preallegato loco. Item Bald. dicit in. l. fin. c. vnde cognati. que la coustume du peuple est droict ciuil, mais stille est droict pretoire cest a dire introduit par le iuge qui estoit nomme pretoz. z na vigueur icelluy stille sinon en la iurisdiction du iuge qui la institue: par quoy le iuge seculier nest pas subiect a obseruer le stille du iuge ecclesiastique. Toutefois il doit estre garde au lieu auquel il a este institue: vt notatur in. s. fi. insti. de satisda. **C**Item coustume differe a estatu. Premieremēt estatu est vne loy z non pas coustume / toutefois eile ensuit la loy: vt in predicto. s. ex nō scripto. Secōdemēt lestatu procede de lexpres consentemēt du peuple et la coustume du tacit et non expres: vt in predicto. s. ex non scripto. Tiercemēt nest point requis a vng estatu quil ait este obserue par loigneur et diurnite de tēps quelle chose est requise a coustume: vt in dicta. l. de quibus. in fi. cū. l. sequen. **C**Item coustume differe a prescription. Car prescriptio procede du consentement de celluy qui prescript et de celluy contre lequel est faicte la prescription. Mais coustume procede de la commune assuefaction et lōg vsage de tout le peuple: ou de la plus grant part dicelluy/ ainsi que dit est.

Ceste petite introduction et preambule est escripte pour les iuenes qui aspirent et tendent a la pratique au pays z cōte du Maine/ affin qlz ayent aucune congnoissance que cest que Coustume deuant quilz procedent plus auāt: et selon laquelle coustume se fait la decisiō des causes audit pays et conte du Maine.

◊ Clementis Jouennii Alenconien-

sis in auunculi sui commentaria Epigramma
ad Candidum lectorem.

Ciuis facilem iuris plane asserit artem
Tullius: et quondam sic fuit: at secus est.
Nam quis apollineo nisi clarus acumine: possit
Excutere innumeros hac super arte libros?
Ne tamen ista animum moles operosa iacent em
Efficiat: disces commodiore via.
Has cenomanensi de consuetudine glossas
Excute: comperies intima sensa rei.
Precipue quibus interpres certissima legum
Praxis: in assiduo fit manifesta foro.
Doctus enim vigili studio Kouilleius apte
Lexuit: vt magis sint peruia iura bonis.

Ad inuidum.

Inuide cui seuum bona dant aliena dolorem
Est hic quod doleas: omnia plena bonis.

CLARISSIMO

AC SPECTABILJ VIRO DO-
mino Frãcisco Oliuero cãcellario Alen-
conienfi, Sacrique maioris confilij
regis confiliario Guillelmus le
Rouille Alenconienfis in
ll.licentiatus.
S.P.D.

VT IN AM adefset michi Rhetor
ris vena elegãs et stilus scribēdi
ornat^o quo digne possem causam
meã coram te aperire Cõsumma-
tifs. cancellarię aut saltim lice-
ret silentio incitiam meam ope-
rire. Sed nescio quis geniorũ me in arenam pro-
ducit barbariemq; meam in conspectu tue celsi-
tudinis aperire ac rudire cogit, res ipsa sic se ha-
bet. Cum locutenentiam Bellimõtis ac Frater-
neij(freneium vocant) in districtu Cenomanēsi
iam per nouem fere annos gessissem(cui me pre-
fecerat iclita Margareta princeps nostra) fessusq;
tanto labore facces deponere instituissem. Arbi-
tratus sum rationes meę villicationis .i. eorum q̄
in eodē magistratu gessi reddere debere id sua-
dente domino, in parabolis euãgelij et legim^o sa-
muelē fecisse finito iudicature sue officio scilicet
post aduētum saulis regis Loquimini(inquit) de
me coram domino et corã Christo eius vtrũ bouē
cuiusq; tulerim, aut asinum, si quempiam calum-
natus sum : si oppressi aliquē, si de manu cuiusq;
munus accepi: et infra, hortaturq; nos dominus
decimas id est scripture alimenta populis mini-
strare in cap. Reuertimini. xvj. q. i. Et si quid lu-
minis in nobis largitus est non sub modio poni
sed super candelabrum vt pateat ingredientib^o
feruum illum reprehendens et damnans, q̄ ta-
lentum sibi creditum in terra oculuisset. Adest
etiã vlpiani nobilissimi iuriconsulti censura
in l. i. §. et generaliter. ff. de vent. in posses. mitt.
hoiem scilicet non solum parentibus nasci, sed
etiã reipublice. Cui seruire omnes profecto ho-
mines tenentur prout vnicuiq; datum est, michi
autem scribēdi(rudia licet et parum vtilia) voca-
tio et fors cõrigit que me coegit leuiter hunc cõ-
mentãdi laborem assumere. Cum(vt supra dixi)
rationes debeam eorum que in practicanda consue-
tudinē Cenomanensij diu gessi. practica enim
est optima legum interpret vt elegãter dicit bal.
in. c. i. in titulo. de feud. sine cul. nõ amitt. et An-
gel. in auten. de tabel. §. fi. ante fi. colla. iij. Tum
etiã quia omnes fere alie consuetudines huius
regni sunt glosis dotate hac autem michi forte
quadam referuata in qua(ne desidiosus videar
inter tot operi intentissimos) dotium meum Dyo-
genis ex p̄p̄oluere institui. Nec me fugit(que-
stor equissime) cõplures futuros esse qui op^o hoc
siue rationes has meas calũniati reprehendant:
vt qui in publico edificant multis transeuntium
sententijs & varijs quidem subijciuntur. Aderunt
inuidi et detractores ignari vt plurimũ scientię

& litterarum capitales inimici, hij omnes me ab-
sentem et inauditum rodere maledictis non
erubescunt iam in me ringentes. Quorum ma-
ledictis michi nunc queso liceat apud te respon-
dere, ac eorum tela retundere, vt eos legis remie-
reos in turpillianum incidere facillime ac iustissi-
me iudices et condemnes, in primis si me Esopi
frigs corniculam vocitent, alienis plumis ornatã
ad furem post me fortiter acclamantes. Pro scuto
michi est veritas q̄(vt spero) eorũ os maledicũ ob-
turat. Legant igitur postea despiciãt vt de dictis
suis suadet Iheronim^o in prologo Esaie pphete.
Si autem me inuisum et inauditum condemna-
re presumpserint seipfos produunt quia vt dicit
idem Ihero. Si non lecta despiciant videtur nõ
ex iudicio sed ex presumptione ignorata dãnare
q̄ si me de ambitu gloria aut adulatione insimu-
lent. sciant me horum minime conscium. Si verũ
fateri licet. Sed et si feci q̄ debui que ind mi-
chi debetur gloria, nisi vt me seruum inutilē iu-
dicem secundum domini doctrinam. Officia enĩ
nec habeo nec ambio, vita priuata contētus sum,
nec erubesco Diogenis olera aut. M. curtij tertio
triumphatoris rapas. Nam et si contingat me in
talem ambitionis morbum incidere nemo est q̄
non iudicet me in tali languore diu futurum aut
forte moriturum. Cum pharmacon nullum habe-
am quo a tali mania liberari valeã, neq; baiulum
qui me mittat in piscinam. Ad hec me aule et adu-
lationis expertem sciũt. Neq; vero existimes oro
questor humanissime me aule ac aulicorũ contē-
ptorem esse. Cum illos potius venerer vt decet se-
cundum Pauli doctrinam. Assentationem tamen
et ambitionem abhominor. Non enim talem ani-
mi libertatem aut melius desidia indui(iam se-
rio dicam) vt non velim reipublice principibus
actibi seruire promptissime ac libētissime(si me
aliquid posse videris) etiam in minimis. Ad de-
tractores adhuc paululum redeo, dicunt, et hec
iam iam expertus me rē supra vires assumpsisse
compluresq; esse in aula regia Cenomanensij qui
commentarios longe exactiores edere potuissent
q̄ res sit supra vires ingenue fateor, nec inficior
plures esse in Cenomania et alibi q̄ vberiora scri-
pta edere potuissent. Scribant igitur, nemini pro-
hibetur. Adhuc chartarum vacuarum magnus
aceruus superest. Et si eos p̄ueni dulciora ex hoc
et suauiora videbuntur eorum opera. Antigeni-
das enim musicus(si plutharco credimus in pre-
ludio vite demetriij) Bonos modulatores arbitra-
batur hominibus dulciores ac iucundiores esse
futuros si mali prius essent experti, verum cum
ista sint maximi laboris ac nullius fere commodi
pauci onus subeunt. Apparētq; rari nautes in gur-
gite vasto, At ego cum sim ad hoc natus malens
potius philosophari q̄ ditari, michi hec ppria oc-
cupatio fuit cui nemo sanę mentis inuidere debe-
ret. Sed forte dicant alij me textui nõ satisfecisse
multosq; articulos intactos dimississe et silentio
preterisse. Quibus respondeo me non oĩa pos-
se, hoc enim feci quod potui et censui. Si quis au-
tem meli^o sentit dicat huic me suppono. Nolui ta-
men verbosos commentarios edere sed breuitati

EPISTOLA APOLOGETICA.

et vtilitati studui imitando Cayum iurisconsultū
in. l. j. ff. de orig. iur. Et hec cōtra detractores, reli-
qua suppleat benignitas tua optime q̄stor ac igno-
scat si forte dum a me atroces calumnias depello
quedā liberius dixisse videor q̄ deceat. Suppleat
etiam innata tua bonitas mearum virium dese-
ctus, quę et si parue sint aut nulle non minus ob-
fuit intempestiua ac preceps chalcographorum
festinatio et sollicitatio, quę me cogit poti⁹ abortū
ēdere q̄ parere, nec sinit lambere et sic formam da

reversę in modum. reliquum est vt omne opus qua-
lecuq; est indicandum ac me ipsum indicādū
tibi offeram Audi igitur cōpotum siue has meas
rationes, et si sint admittendę admitte superflua
aut indigna abra de iudiciū tuum supremum
michi nephas est refugere etiā si totum in ignē
prociſciendum fore decreueris. Vale. Ex studio-
lo tuo apud Alenconiū sexto kalēdas Septemb.
anno domini millesimo quingētesimotrigesimo
secundo.

Registrum chartarum: vel si mauiſ
directorium religatoris.

✠ a b c d e f g h i k l m n o p q r s
A B C. Omnes sunt quaterni: pre-
ter **✠ s** et **C** qui terni sunt.

In cōsuetu. comitatus Lenomanie.

Alphabeticus In

dex rerum omnium notatu dignarum In cō
mētariis egregii viri Guillelmi le Rouille
Alenco. In legib. liceñ. In consuetudinibus
Lenomanie contentarum.

Et primo de litera A

Abbas qui semel fuit & depositus est sine
culpa obtinet primum locum in choro
ar. cccclxviij. glo. vi. a. b.

Abbatia de pleine. ar. xxxvi. glo. i. a.

Abbas tenetur alimentare monachum.
ar. cxix. glo. i. a.

Abortivus causam dans si mortuus fuerit infans pu
nitur vt homicida si talis infans a s. vitā habuit se
cus si ante infusionē anime tenetur tamē lege aqui
lia de corrupto. ar. li. glo. iiij. a.

Abzatio lue rasura fit in instrumēto per falsarios cū
quadam herba vel aqua. ar. clx. glo. i. f.

Absens causa legitima dicitur presens. arti. cclxxxix.
glo. ij. a.

Absens voluntarie et non probabili causa per quinq
annos presumitur mortuus. ar. cclxxxv. glo. i. a.

Absens a beneficio per longum tempus desinit habe
re administrationem beneficij ar. cclxxxviij. glo. i. a.

Absenti potest acquiri quando intuitu diuino hoc fit.
ar. cclxi. glo. ij. b.

Absētia causa studij vel militie est causa legitima. ar.
cclxxxix. glo. ij. a.

Absentia causa peregrinationis ad sanctum Jacobū
vel alias an sit iusta absentia. ar. cclxxxix. glo. ij. b.

Absentia causa legationis est necessaria. ar. cclxxxix.
glo. ij. b.

Absentia propter pestem dicitur iusta. arti. cclxxxix.
glo. ij. a.

Absentia metu criminis commissi vel dānationis an
excuset. ar. cclxxxix. glo. ij. b.

Absens iusta causa puta reipublice excusatur a perso
nali seruitio domini. ar. cxxxiiij. glo. i. e.

Acceptabilis quis dicitur. ar. cxxxiiij. glo. iiij. a.

Accusare quid est. ar. lxxxij. glo. i. a.

Accusatori tria sunt necessaria. ar. lxxxij. glo. i. a.

Accusare et accusari qui possunt et qui prohibeātur.
ar. lxxxij. glo. i. a.

Accusans an debeat eum accusato carcerari. ar. lxxxij.
glo. i. a.

Accuso quid proprie denotat. ar. lxxxij. glo. i. b.

Accusatio tribus modis dicitur vitiosa. ar. lxxxij. gl. i. c.

Accusator an teneatur apponere diem vel horam com
missi delicti. ar. lxxxij. glo. i. c.

Accusatus de crimine in noxam publicā publice per edi
cta citatur. ar. lxx. glo. ij. b.

Accusator an et quando impune potest ab accusatione
desistere. ar. clxi. glo. iiij. a.

Accusatione criminali pendente an debeat accusatus
ab officio suspendi. ar. lxxxij. glo. i. d.

Accusatus criminaliter an prohibeatur accedere ad
beneficia. ar. lxxxij. glo. i. e.

Accursij error notatur in Rub. glo. vij. c.

Accrescendi ius quando locum habet. arti. cclxiij.
glo. i. a.

Accipiter si debetur quolibet anno vel etiā ensis vel
libra piperis ista non respiciunt pecuniarium cōmo
dum principaliter: sed quendam p̄eeminent iam.
ar. cxlij. glo. i. b.

Acetum qualiter fiat sine vino: et in quo differt a vi
no. ar. ccij. glo. ij. d.

Acta iudicialia debent fieri de die non de nocte. arti.
ccclxxx. glo. i. c.

Acta illius qui in rei veritate non est notarius licet
communi opinione reputatur notarius an valeant.
arti. clxv. glo. i. n.

Acta processus et instrumenta defuncti debent rema
nere penes heredem seniorē tanq̄ digniorē. arti.
ccliij. glo. i. a.

Actio civilis duplex est. ar. xlv. glo. i. a.

Actiones reales et personales que sint. ar. xlv. glo. i. a.

Actio mere personalis que sit. ar. xlv. glo. i. b.

Actio personalis sequitur personam sicut lepra lepro
sum. ar. xlv. glo. i. b.

Actio mere realis que sit. ar. xlv. glo. i. b.

Actiones mixte que sint. ar. xlv. glo. i. c.

Actiones due competunt pro seruitutibus scilicet cō
fessoria et negatoria. ar. cccclij. glo. i. c.

Actio semel extincta amplius nō potest remitti. ar.
ccclxiij. glo. i. b.

Actiones et obligationes an computentur inter mo
bilia. ar. cclij. glo. i. b.

Actionis titulus non est inspiciendus. Sed originalis
causa. ar. cccxxviij. glo. ij. d.

Actione iugillante honorem non potest quis agere cō
tra eum qui eundem leuauit de sacro fonte/ nec con
tra sacerdotem parochialem. ar. cccxi. glo. ij. a.

Actionis diffinitio. arti. iij. glo. i. a.

Actio criminalis quid sit. ar. iij. glo. i. b.

Actio petens rem debet naturam et causam illius rei
declarare. ar. ccccxvi. glo. i. a.

Actio retractus nō potest videri. ar. ccccxviij. glo. i. a.

Actus inchoatus licet non consummatus habetur p̄
imperfecto. ar. ccccvij. glo. ij. a.

Actus non valet vbi est motus. ar. clxi. glo. i. g.

Actus statim subsequens declarat animū fraudis p̄
cessisse. ar. ccccxviij. glo. ij. b.

Adequationis ius est equum. ar. cccxxix. glo. v. c.

Adiornamentum ad comparandum personaliter qua
liter: et quando fieri debet. ar. xcv. glo. iiij. b.

Adiornatus ad comparandum personaliter debet per
sonaliter cōparere vt videat iudex quo vultu et qua
trepidatione loquatur. ar. xcv. glo. iiij. b.

Adiornamentum siue citatio ad esse sui requirit exa
ctam diligentiam. ar. xcij. glo. i. a.

Adiornamentum siue citatio nō debet fieri perfuncto
rie vel obscure. ar. xcij. glo. i. a.

Adiornatus ad comparandum personaliter si nō com
paret debet personaliter capi & duci ad iudicium. ar.
lxxxij. glo. iiij. c.

Adiornatus si non comparet presumitur habere malā
causam. arti. clxv. glo. i. e.

Adiornatus in duobus causis tenetur comparere in
causa grauiori. ar. xcv. glo. iiij. b.

Adiornatus si tarde suum iter arripuit et propter im
pedimentum superueniens non potuit comparere
non excusatur. ar. xcv. glo. ij. c.

Adiornatus exemptus et non comparens an propter
contumaciam possit mulctari. ar. clxxxiiij. glo. ij. b.

Adiornatus coram superiori an excusetur a comparen
do in illo termino coram inferiori. ar. xcv. glo. iiij. a.

Adire hereditatem quando quis dicatur. ar. cccclvi.
glo. i. b.

Administratio commodius fit per vnum. ar. cccxxix.
glo. v. b. et ar. cx. glo. ij. b.

Administratoz qui habet potestatem locandi si locat
alius qui succedit in illa administratione tenetur sta
re illi locatori. ar. cxxxij. glo. i. a.

Adulterium quando deducitur ad noticiam mariti co
gitandum est q̄ alij sciunt: quia damna sue domus
sciet vltimus. ar. ccccxviij. glo. ij. c.

Adulterium commissum constāte matrimonio an pos
sit

Repertoriū principalium materiarum.

- sunt heredes obijcere vidue quia maritus ignorauit. arti. cccxxvij. glo. ij. c.
 Adulterium non erat prohibitum ante precepta decalogi sed postea sic. arti. cccxxvij. glo. i. f.
 Adulterij preambula que sunt: et ibidem vide verbum Nisus et alloquium tactus post oscula factū. articulo. cccxxvij. glo. i. e.
 Adulterij pars est osculum. arti. cccxxvij. glo. i. e.
 Adulterium qualiter probari possit. articulo. cccxxvij. glo. i. d.
 Adulterij difficilis est probatio quia directe probari non potest nisi medijs quibusdam per que surgat verisimilitudo in mente cuiuslibet hominis sensati. ibidem.
 Adulterium probant testes singulares dummodo consonent in genere. ibidem.
 Adulterium probant testes qui viderunt successiue per foramen. ibidem.
 Adulterium proprie quid sit. arti. cccxxvij. glo. i. a.
 Aduocati qualiter placitare debent quando res est estimanda. arti. lxi. glo. vij. b.
 Aduocatus an in causa propria possit petere in condemnatione expensas que tum habuisset soluere alteri aduocato. arti. xciiij. glo. i. d.
 Aduocatus dictans instrumentum partium et aliquid omittens scienter si notarius bonafidei scribit quis eorum tenetur. arti. clxv. glo. i. n.
 Afflictio afflictio non est danda. articulo. clxxv. gl. i. b. et arti. cccxiiij. glo. i. a.
 Agentes et consentientes pari pena puniuntur. articulo. clxxvij. glo. ij. n.
 Agnati et consanguinei debent esse bene aduocati ne patiantur labi tempus anni alias silentio firmatur contractus. arti. cccli. glo. i. a.
 Alta media et bassa iurisdixio. arti. ij. glo. i. a.
 Alta iustitia que sit. arti. xlix. glo. i. a.
 Alteri per alterum non debet iniqua conditio offerri. arti. clxxiiij. glo. ij. a. et arti. cccxxvij. glo. i. in fine.
 Alternatiua aliquando facit rem dubiam et de alternatiua. arti. cxvi. glo. i. a.
 Alteri per alterum non acquiritur. arti. l. glo. v. g.
 Alteri stipulari aliquando et absenti quis potest circa ea que concernunt honorem reuerentiam et pietatem. arti. cccli. glo. ij. d.
 Allodium quid sit. arti. clxij. glo. i. b.
 Allodium a feudo qualiter differt. arti. clxij. glo. i. b.
 Alimenta sunt pupillis prestanda secundum quantitatem reddituum et facultatem non autem secundum nobilitatem magne domus et familie. articulo. xcviij. glo. i. a.
 Alimenta potius sunt prestanda pauperi patri etiam iniquo que extraneo iusto. arti. xcviij. glo. x. d.
 Alimenta que impendit quis in illum quem putat filium suum an possit repetere a patre postea cognito. arti. xcviij. glo. x. d.
 Alimenta possunt liberis denegari in casibus ubi possunt exheredari. articulo. cclix. glo. i. b.
 Alimenta cui potius teneatur quis ministrare filio famelico vel patri. arti. xcviij. glo. x. d.
 Aliud pro alio iuncto creditore solui non potest. articulo. cccx. glo. ij. b.
 Alienigena an possit de vrbis expelli. in rubrica. glo. ij. e.
 Alienatio in potentiorum est prohibita ne domini conditio deterior fiat. articulo. clviij. glo. i. h. et articulo. cccij. glo. i. a.
 Alienationis appellatione in materia stricta intelligitur de ea sola per quam dominium omne transfertur. arti. cclxij. glo. i. c.
 Alienare prohibitus si nichilominus alienat an teneat alienatio et transferat dominium. arti. cclxij. glo. i. d.
 Alienare prohibitus non videtur prohibitus propter necessitatem famis vel redemptionem persone. articulo. cclxij. glo. i. a.
 Alienare suscipiens administrationem tenetur reddere rationem. arti. clxij. glo. i. c.
 Alienatio dicitur quando transfertur vtile dominium. arti. clxij. glo. i. b.
 Alienatio non dicitur de fratre in fratrem translatio. arti. cccliij. glo. ij. b.
 Alienare libere non potest qui omnino non habet dominium. arti. cxiiij. glo. ij. c.
 Alienatio in clericum prohibetur propter mutationem fori quia videtur nobis constitui aduersarius durior. arti. xli. glo. i. b.
 Alienata res non dicitur pendente conditione de reuolouendo. arti. cccclxij. glo. i. a.
 Alienare prohibitus quid potest facere. ar. cclij. gl. i. d.
 Alienare prohibitus an potest testari diuidere et locare saltem ad modicum tempus. arti. cclxij. glo. i. d.
 Alienationis species sunt vendere transponere donare. articulo. cclxij. glo. i. a.
 Alienigenense statutum circa tabelliones. in rubrica. glo. i. b.
 Alchimia an sit permessa. arti. i. glo. ij. J.
 Alchimiste commendantur. ibidem.
 Alchimiste non peccant reducens vile metallum in pretiosum per virtutem herbarum et elementorum et ibi vide rationes. arti. lxx. glo. i. c.
 Alchimistarum ars multis subiacet deceptionibus. ibidem.
 Alibi non possunt testari nec beneficia tenere in rebus gno fracie sine litteris naturalitatis. ar. xlvij. gl. i. c.
 Alibi dicuntur quia alibi nati. ibidem.
 Alaheroli episcopus trecentenarius erat nepos sancti puonis. in princi. xi. partis. glo. i. b.
 Amor descendit et non ascendit. articulo. xcviij. gl. x. d. et arti. cccij. glo. ij. a.
 Amor nullus vincit paternum. arti. cclxi. glo. ij. a.
 Angelus et baldus fratres contrarij. arti. lxi. glo. ij. d.
 Animaduertere istud verbum in omni pena corporalit etiam si fuerit in corpus irrationabile / et in corpus inanimatum intelligitur. arti. xliij. glo. i. a.
 Anima defuncti mariti contrahitur ex secundis nuptijs vidue. arti. cccxxij. glo. ij. a.
 Animi perseverantia presumitur non mutatio. articulo. cxiiij. glo. i. b.
 Animus qualis fuerit declaratur ex coniecturis. articulo. li. glo. vi. b.
 Annuus datur parentibus liberis que ad petendam bonorum possessionem in honore sanguinis. ar. ccli. glo. ij. a.
 Annulli portatio non probat memoriam. ar. cxv. gl. ij. a.
 Antidotalis obligatio que sit. ar. clxxvij. glo. ij. d.
 Antidotalis obligatio non parit actionem. ibidem.
 Antidotalis obligatio vulgariter la parcellle nullam parit actionem. arti. cccxli. glo. i. d.
 Antidotum siue pharmacum contra pestem confectum ex oleo scorpionum et linguis aspidum misit pius mirandula vir ingenue doctus hermolao barbaro peste affecto. arti. li. glo. ix. c.
 An consuetudo introducatur in his que sunt mere facultatis. in rubrica. glo. ij. k.
 Apes fugientes si prosequantur et persecutio est facilis sunt adhuc in possessione persecutantis. arti. xij. glo. i. a.
 Apes antequam dicantur expaue que requirantur. articulo. xij. glo. i. b.
 Apes laudantur. arti. xij. glo. i. a.
 Apes habet principem. ibidem.
 Apices iuris non attenduntur ubi agitur de salute anime. arti. cccli. glo. ij. c.
 Aposta siue quidantia quid sit. ar. clxxix. glo. i. b.
 Appellans fundata intentione aduersarij presumitur temerarius et dolosus. arti. clxxv. glo. i. a.
 Appellans qualiter et quando mulctetur secundum

In cōsuetu. comitatus Lenomanie.

Statutum curie parliamenti. arti. clxxv. glo. i. a.
Appellatur ab inferiore ad immediatum superiorem. arti. lxxvij. glo. i. a.
Appellandum non est a sententia fortis sine fortune. arti. cccvii. glo. ij. b.
Appellari an possit a formatione inquisitionis et qualiter et quando a carcere appellandum sit / et q̄ per appellacionem captura non est differenda. articulo. lxxvij. glo. ij. c.
Appellantis temerarie multa quo iure fundatur. arti. clxxv. glo. i. a.
Appellans temerarie varijs penis punitur. ibidem.
Appellantis temerarie pene de iure canonico sunt sublata & quare. arti. clxxv. glo. i. b.
Arbitrari an possit iudex q̄ emenda applicetur alibi q̄ filico. arti. clxi. glo. ij. c.
Arbitrator et moderator quilibet est in re sua. arti. cccc. lxxij. glo. i. a.
Arbitri si discordant quid iuris. arti. lxi. glo. vij. c.
Arbitrium significat bonum et equum. articulo. clxi. glo. ij. a.
Arbitrium iudicis an habeat locum in penis taratis. articulo. vi. glo. ij. c.
Arbores fructifere si sint nimis vetuste an possit vsus fructuarius eas incidere et in locum illarum novas substituere. arti. cxvi. glo. ij. b.
Arboris vendite possessio traditur per signaturam. articulo. cccxlvij. glo. ij. d.
Argenti et auri fodine sunt de regalibus et ad p̄ncipem solum pertinent. arti. lxx. glo. i. a.
Argumentum a contrario sensu est validum. articulo. cccxlvij. glo. ij. a.
Argumentatio a signis accidentalibus non arguit nec infert aliquid de necessitate. articulo. cxcvij. glo. ij. a.
Argumentum a fortiori in iure est fortissimum. articulo. cccc. lxxij. glo. i. a.
Argumentum valet de contractu ad statutum. articulo. clxxij. glo. i. c.
Argumentum valet ab ordine rubricarum. arti. cccli. glo. ij. c.
Argumentum de feudo ad emphiteosim valet. articulo. xxxij. glo. i. a.
Argumentum valet de pactis ad leges et consuetudines. arti. clxxi. glo. i. a.
Armozum appellacione que veniunt. articulo. clxxvij. glo. ij. b.
Armozum appellacione non venit gladius destinatus ad moderandos calamos vel incidendos vngues vel etiam ad incidendum panem et quantus debeat esse. arti. clxxvij. glo. ij. c.
Arma habentes in terram iuxta se an debeant puniri delantium armozum pena. arti. clxxvij. glo. ij. d.
Armatus aut cuscin ad latus habens et associans malefactorum in maleficio licet arma non moueat / aut enssem euaginet tenetur de auxilio. articulo. clxxvij. glo. ij. n.
Armatus quis si stet a remotis quando maleficio committitur malefactor tamen per cum fit audacio et offensus timidior tunc tenetur ille armatus de auxilio. arti. clxxvij. glo. ij. n.
Arma habens ad latus licet non extrahat et in vim alii cui faciat dicitur vis fieri cum armis. ibidem.
Arma et equi qui ducuntur cum armis in ecclesia in pompa funeralium dominozum an debeantur curatis. arti. cclij. glo. ij. n.
Armozum portacionis cognitio spectat ad regem. articulo. i. glo. ij. a.
Armozum vsus rusticis penitus est interdictus. articulo. i. glo. ij. b.
Armozum vsus quando sit mercatoribus et viatoribus permissus. ibidem.

Armozum delatio an possit concedi illi qui timet inimicum. arti. i. glo. ij. b.
Armozum portus quando dicatur esse. articulo. clxxvij. glo. ij. a.
Armozum portus solum regem offendit. arti. i. glo. ij. a.
Armatus homo intelligitur secundum conditionem persone scilicet miles: vt miles pedes / vt pedes balistarius cum balista. &c. arti. clxxvij. glo. i. a.
Arnaldus de villa noua summus theologus medicus et alchymista. articulo. i. glo. ij. f.
Arromatarius qui ex nimis antiquis speciebus medicis nam conficit et ponit quid pro quo qualiter punitur debet. articulo. li. glo. ix. e.
Armatus qui miscet fabas tritas cum cera quomodo punitur. arti. li. glo. i. a.
Artificum lingua est differentia. arti. cccxlvij. glo. i. a.
Artifices differunt. arti. i. glo. v. f.
Assultus in personam domini est magnum delictum. articulo. cccvij. glo. i. a.
Assessor iudicis omnino debet esse literatus & expertus. arti. cccij. glo. i. c.
Assotians malefactorum post delictum presumitur dedisse auxilium secrete vel consilium ad maleficio. articulo. clxxvij. glo. ij. q.
Atrox et grauis excessus quando dicatur. articulo. clxxij. glo. ij. a.
Auaritia ignominiosa est. arti. clxxvij. glo. ij. c.
Auroza crepusculum an attribuatur diei vel nocti. arti. cccxxxi. glo. i. a.
Aurum est apud prelatos dulcius q̄ apud principes. articulo. clxxv. glo. i. b.
Aurum est nobilius omnium metalozum. articulo. lxx. glo. i. b.
Aurum & munera faciunt nolentem velle. articulo. li. glo. ij. d.
Auxilium prestans maleficio qualiter et quando punitur et ibi not. arti. clxxvij. glo. ij. b.
Auxilium malefactori dans ignozanter non punitur. ibidem.
Auxilium datur malefactori ante delictum committendo arma scalas dans consilium mandans conducens vel persuadens. articulo. clxxvij. glo. ij. b.
Auxilium et consilium dans malefactori et data opera vt malefactor est puniendus. articulo. clxxvij. glo. ij. n.
Auxilium prestans malefactori ad euadendum qualiter punitur vel etiam si eundem malefactorum occultat recepat vel eximit e manibus iustitie. articulo. clxxvij. glo. ij. q.
Auxiliantes in maleficio committendo quando dicuntur proprie. arti. clxxvij. glo. ij. g.
Auxiliator is dicitur qui tantum verbis suis non armis fert opem. arti. clxxvij. glo. ij. q.
Auxilium non debet quis expectare ab eo quem contempsit. arti. cccv. glo. i. a.
Azo fons et vas legum. arti. xxv. glo. i. d.

Baldus moze solito sibi ipsi contrarius. arti. clxxij. glo. i. a.
Baldus tantum subtilizauit in. l. edita. l. de eden. q̄ seipsum frengit. arti. xij. glo. i. a.
Baldus in opinionibus variare consuevit. arti. cccxl. glo. i. b.
Baldi opinio contra bar. vbi dicit eum esse in inferno. articulo. cl. glo. v. c.
Bal. et eius frater in opinione contrarij. articulo. clxxij. glo. iij. c.
Balcriam molendini quis tenetur reficere. arti. xliij. glo. ij. b.

Repertoriū principalū materiārum.

Bannire quid sit. arti. lxxij. glo. i. a.
Bannire eū de mero imperio. ibidem.
Bannum an habeat effectum extra territorium. articulo. lxxij. glo. i. b.
Bannitus de vno territorio si augeatur territorium an etiam in tali augmentatione videatur esse bannitus. ibidem.
Banni exceptio repellit bannitum agere volentem coram iudice qui eum banniuit. ibidem.
Banna qualiter sint facienda. arti. cccij. glo. i. a.
Bannum publicatum in eminentioribus locis ciuitatis presumitur notorium. ar. cccij. glo. i. b.
Banni publici proclamatio an liget ignoſcentes abſentes. arti. cccij. glo. i. b.
Baro equiparatur p̄ſidi prouincie. arti. lxxij. glo. i. b.
Baronum potestas. arti. lxxij. glo. i. b.
Baro in potestate equiparatur comiti. ibidem.
Baro an debeat dici rusticus vel ciuis qui emit baroniam. arti. lxxij. glo. i. c.
Baro non dicitur niſi qui a rege accepit baroniam. ibidem.
Baro non viuens nobiliter non debet dici baro. ibidem.
Baro non debet dici niſi ſi diues et potens ad tenuendum equos et arma. arti. lxxij. glo. i. d.
Baro an poſſit legem condere. in rub. in glo. ij. k.
Baro in iure vbi reperitur. arti. lxxij. glo. i. a.
Baro in iure dicitur magnus capitaneus. articulo. lxxij. glo. i. a.
Bares grece latine dicitur grauis. arti. lxxij. glo. i. a.
Bartholus ſecundum aliquos erat expoſitus. articulo. xxv. glo. i. c.
Bartholus q̄ fuerit expoſitus male colligitur ex verbis illius in lege. Quidam cum filium. ff. de verbo. oblig. arti. xxv. glo. i. e.
Bartholus contra mortem p̄ſp̄rium ſibi ipſi contrarius. arti. ccccl. glo. i. b.
Bartholus in lege ſua. ff. de ſicca. nimis fragiliter locutus eſt. arti. clxxvij. glo. ij. l.
Bartholi opinio in l. is qui opem. ff. de furtis. communiter reprobat̄ quia videtur eſſe contra ius diuinum et humanum et p̄p̄rias animas occidere. arti. clxxvij. glo. ij. o.
Bartho. anima ſecundum aliquos propter opinionem quam habuit in l. vtrum. ff. de p̄ricid. eſt in inferno articulo. cl. glo. v. c.
Bartho. opinio plures ſuſpendere fecit. articulo. lxxv. glo. i. c.
Bart. tantum ſubtilizauit in l. imperium. ff. de iurid. omnium iudic. q̄ ſeipſum fregit. arti. xij. glo. i. a.
Bart. titulus cognoſcitur. in rubij. glo. ij. J.
Bastardi ſiue ſpurij non dicuntur de domo nobilium nec in fauorabilibus nec in odioſis. ar. xxxvi. gl. ij. c.
Bastardi nullam agnationem ſiue cognationem habent ex parte patris et non participant de honore parentum nec ſunt de domo nec retinent nobilitatem. arti. xxxvi. glo. ij. c.
Bastardi non ſunt ſi de ſtabiles nec bello fortes nec deo amabiles nec honozabiles hoibus. ar. xxv. glo. i. d.
Bastardi plures fuerunt magne auctozitatis. articulo. xxv. glo. i. e.
Bastardus an admittatur ad probandum per ſuum iuramentum. arti. xxv. glo. i. d.
Bastardi ſunt plante inſeructuoſe. arti. xxv. glo. i. e.
Beneficio p̄uatus ipſo iure per canonem non poteſt ſuperior illud beneficium alteri conferre nulla facta declaratione. arti. xlvij. glo. ij. b.
Beneficium reliquans ſi non mutat cauſam poſſeſſionis ſed remanet in poſſeſſione vſq̄ ad mortem cenſetur beneficium vacare per mortem illius poſſeſſoris. arti. cccxlvij. glo. ij. c.
Beneficio diuſionis renunciari poteſt. ar. lxxi. gl. ij. a

Bernardi reſponſum ſuper diuſione hereditatis ſicida. arti. cccxxix. glo. v. b. & arti. cr. glo. ij. b.
Beſtia vendita ſi poſt venditionem moriatur infra tri-duum an emptor poſſit agere de precio contra venditorem. arti. li. glo. ij. d.
Billeta debet eſſe in loco eminenti in conſpectu tranſeuntium. arti. lxxvij. glo. ij. a.
Bladum prohibitus portare extra ciuitatem an etiam videatur prohibitus portare farinam. articulo. lxx. glo. ij. b.
Boconium italicum. arti. li. glo. ix. b.
Bona dicuntur quod ſuperſt alieno ere deducto. articulo. cccxxi. glo. ij. a.
Bona parentum naturali iure et ratione ad filios differunt. arti. ccclij. glo. ij. c.
Bonorum poſſeſſio duplex eſt. arti. vij. glo. v. a.
Boni quidq̄ non eſſe a malo demone expectandum et a fide ſtrago fidem et pacta non ſeruari. ar. li. glo. ix. f.
Bono non paraguntur exitu que malo ſunt inchoata principio. arti. xxxii. glo. ij. d.
Bonus vir dicitur iudex. arti. cccxxij. glo. ij. a.
Bonus vir idem eſt q̄ conſcientia. arti. l. glo. ij. d.
Bonus hominis triplex eſt. arti. xlvij. glo. ij. a.
Bonum anime non poteſt ab alio niſi occasionaliter p̄ mala perſuaſionem tolli que neceſſitatem nō inferri. arti. xlvij. glo. ij. b.
Bohonic domini eſt de domo & ſanguine regum francie. arti. xlvij. glo. ij. a.
Burgus quid ſit. arti. xxvij. in glo. i. a.
Burgus villa caſtrum ciuitas & vicus differunt. arti. xxvij. glo. i. a.
Burgundiones vnde dicti ſunt. ar. xxvij. in glo. i. a.

Cadaver hominis occiſi contriſtatur emittendo ſanguinem ex ſuperuenientia et preſentia occiſoris. arti. xlvij. glo. vi. a.
Cadaver hominis mortui poteſt condemnari. ar. xlvij. glo. i. b.
Calumniator puniri debet ſimilitudine ſupplicij. arti. clxi. glo. ij. a.
Calumniator eſt infamis ſi non probat aut in iudicio obtineat. ibidem.
Calumniator alias ſicophanta appellatur. arti. clxi. glo. ij. a.
Calumniator tenetur in expenſis et intereſſe partis. arti. clxi. glo. ij. a.
Calumniantium pene remiſſiue. arti. xv. glo. ij. b.
Capi an poſſit p̄cus alienum faciens damnum in capto tuo reperiunt. arti. xv. glo. ij. b.
Capi qui poteſt corporaliter etiam eius bona capi poſſunt. arti. li. glo. ij. b.
Capta merces in itinere anteq̄ tranſgrediatur fines an debeat conſiſcari. arti. lxxvij. glo. i. a.
Captura corporis que eſt citatio realis non debet fieri ſine iudicis decreto et cauſe cognitione. articulo. clxxvij. glo. ij. a.
Capi poteſt clericus debitoꝝ ſuſpectus de fuga a creditoꝝ ſiue metu excommunicationis. articulo. xv. glo. ij. c.
Capitalis pena in ſtatuto debet intelligi de minoribus. arti. clxxij. glo. ij. c.
Capi poteſt criminofus ſine decreto iudicis ſi reperta tur in flagranti crimine. arti. xv. glo. ij. a.
Captiui propter que dicuntur. arti. cclxxij. glo. ij. b.
Capto ſit iniuria per capturam ideo qui facit aliquē iniuſte incarcerari tenetur actione iniuriarum. articulo. clxxij. glo. i. b.
Capture relaxatio q̄ fieri debeat. ar. lxxxi. glo. i. e.
Carceratum liberans etiam inuitum an repetat impenſas. arti. cccxlvij. glo. ij. b.

In cōsuetu. comitatus Lenomanie.

Carceratus pro debito fiscali an possit recommendari pro debito civili. ar. clvj. glo. ij. b.
Carceris custodes si sunt duo an culpa vnius noceat alteri. ar. clvj. glo. ij. f.
Carcer non multū differt a seruitute. ar. clxix. glo. i. b.
Carcer est species torture. ar. clxix. glo. i. b.
Carcer tria loca debet habere. ar. clxi. glo. i. g.
Carcerati et alligati videntur qui sine dedecore in publico apparere non possunt. arti. cclxij. glo. ij. c.
Carcerari quis potest in plurib⁹ casibus. ar. clxxxvij. glo. ij. b.
Carceratus excusatur a personali seruitio domini: et ad personaliter iurandam fidelitatem et sufficit mittere procuratorem. ar. cxxxij. glo. ij. c.
Carceratus quando et in quibus casibus erit ex manibus familie et carcerum impune potest. arti. clvj. glo. ij. b.
Caro filij potest dici caro patris. ar. cccxxvij. gl. ij. c.
Carnem suam nemo odio habuit. ar. cl. glo. vi. d.
Cartha vacua sigillata blanc scelle vulgariter an faciat fidem de hys que ex postfacto in ea scribuntur. arti. cxxxij. glo. ij. e.
Carthularij iudices qui. ar. ij. glo. ij. b.
Castitas maior requiritur in femina q̄ in viro. arti. cclxix. glo. i. a.
Casus inchoatus habetur pro consummato. articulo cclxvij. glo. ij. b.
Casus in quibus ordinarius iudex potest recusari. ar. lxxix. glo. i. a.
Casus in quibus appellari potest ad superiorem omisso medio. ar. lxxij. glo. ij. a.
Castellum an possit priuatus in suo edificare sine principis licentia. ar. l. glo. i. a.
Castresse peculium non confertur. ar. cclxxix. glo. ij. a.
Castrum vnde dicitur. arti. l. glo. i. a.
Castri nomine territorium significatur cum inest merum & mixtum imperium. ar. li. glo. i. b.
Castellanus quam iurisdictionem habet. ar. li. glo. i. b.
Castro ab inimicis capto an et quando vassali custodes domino teneantur. ar. clxvij. glo. i. a.
Cauere mediocriter quomodo intelligitur. articulo. xij. glosa. ij. a.
Cautio simpliciter prolata qualiter intelligitur. arti. xij. glo. ij. a.
Cautio sufficiens & idonea quid sit. arti. xij. glo. ij. a.
Cautio nis idoneitas indicatur arbitrio iudicis. arti. xij. glo. ij. a.
Cautio non debet esse nuda ab obligatione bonorum vel a pena. ar. xij. glo. ij. a.
Cautio iuratoria admittitur quando alia daret non potest. arti. xij. glo. ij. b.
Cautio iuratoria non admittitur quādo iurans est suspectus de fuga. arti. xij. glo. ij. b.
Cause et collatio supremarum dignitatum reseruantur principi. ar. l. glo. v. h.
Causa appellationis est eadem cum prima. arti. lxxvi. glo. i. a.
Causa parua leuis et breuis que sit. articulo. lxxvi. glo. i. a.
Cause continentia non debet diuidi. articulo. lxxvi. glosa. i. a.
Causa queritbet etiam irrationabilis siue bestialis excusatur a dolo. arti. clxb. glo. i. c.
Causa debet infra triennium terminari. ar. cccclxvi. glo. i. a. et ar. cccxv. glo. ij. a.
Causa quando debet terminari infra certum tempus illud tempus non currit impedito facto aduersarij. ibidem.
Causam iustam litigandi habens excusatur ab expensis. arti. cclxxij. glo. i. b.
Causam iustam litigandi quando quis dicatur habere.

re. ibidem.

Causam iustam litigandi in dubio quis non presumitur habere. ar. cclxxij. glo. i. c.
Causa proxima et remota quando concurrunt potius attendenda est proxima q̄ remota. ar. lxxv. glo. ij. b.
Causa immediata semper plus operatur q̄ mediata. arti. lxxv. glo. ij. b.
Cause ciuiles debent terminari infra triennium & post illud tempus dicuntur mortue. arti. cccxv. glo. ij. a.
Cause due lucratiue non possunt concurrere circa idē. arti. cccxij. glo. i. a.
Cedula signata et recognita in iudicio habet p̄potheam. ar. cccclxij. glo. i. a.
Cedula priuata si negatur a parte que eam signauit qualiter probetur. ibidem.
Cenomania vbi sita est. in rub. glo. v.
Cesaris tempore criminosi si suspendebantur in carcere et idem greci faciunt. ar. clxij. glo. i. c.
Census solutio est proprie recognitio subiectionis. ar. cccvij. glo. i. a.
Census quid denotat. ar. cxcvij. glo. i. b.
Censum quis prius adiuuenit. ar. clxxx. glo. i. b.
Census tributum et annona sunt sinonima. ibidem.
Census an possit p̄scribi. arti. cxcvij. glo. i. c.
Censum seu annuum debitum an cogatur dominus feudi ante terminum recipere. ar. cxcvi. glo. i. a.
Charitas prima incipit a semetipso. articulo. cl. glosa. vij. in fine.
Citatus nō tenetur comparere in loco pestifero. arti. cccxxvij. glo. ij. b.
Citatio si sit inualida reus tamen non opponit de inualiditate an valeat processus. ar. cxcij. glo. i. c.
Citatio cum inthimatione siue solempne peremptoria datur de benignitate. ar. cxcij. glo. i. a.
Citatus qui dixit nolle venire dicitur contumax nec requiritur alia citatio peremptoria. articulo. cxcij. glo. i. b.
Citatio debet fieri de iudicis mandato et ad instantiā partis alias non valet. ar. cccxij. glo. i. a.
Citatus ad locum pestiferum an et quando debeat comparere. arti. cxc. glo. i. b.
Citatus habet tres partes. Prima est commissio iudicis. Secunda executio nunciij. Tertia ipsius nunciij relatio. arti. lxxxij. glo. iij. b.
Citatus coram iudice ordinario singulari non tenetur comparere nisi vere sit iurisditio secus si citatur coram iudice ordinario generali. ar. lxxxix. glo. i. c.
Citatur per edicta ad sonum tube aliquis quando propter suam potentiam secure adiri non potest. ar. lij. glo. ij. c.
Citatur generalis per edicta quando valeat & qualiter fieri debeat. arti. lij. glo. ij. c.
Citatus debet statim comparere. articulo. clxxxij. glo. ij. b.
Citatus etiam exemptus debet comparere si citatur coram ordinario iudice ḡnali secus si coram ordinario particulari. arti. clxxxij. glo. ij. b.
Citatur aliquando quis per edicta publica quando non potest personaliter inueniri nec eius domiciliū. articulo. lij. glo. ij. b.
Citatio realis p̄fertur verbali. articulo. clxxxij. glo. ij. a.
Citatio realis que sit. arti. clxxxvij. glo. ij. a.
Citatio ad hoc vt interrumpat p̄scriptionem plura requiruntur. arti. cccclxij. glo. i. a.
Citatio debet esse certa ita q̄ ex ea citatus possit instrui. ibidem.
Ciceronis notabile dictum. in principio. undecime part. glo. i. c.
Ciuile et criminale differunt. articulo. clxxxvij. glo. i. a.

Repertoriū principalium materiarum.

- C**ivitates et vrbes sunt manutenende in bona repa-
ratione. Et nichil fieri debet contra capū faciem et
ornatum. arti. cccc. glo. i. a.
- C**ivitas si vult facere fossata per agrum tuum debet
tibi solvere precium. arti. xxxiiij. glo. j. a.
- C**ivitates cartaginensis in africa et bytie in italia fue-
runt condemnate ad aratrum propter crimen lese
maiestatis. arti. clviij. glo. iij. in fine.
- C**ivitas tenetur ex delicto quando omnes de civitate
communicato consilio et precedente deliberatione
inerunt ad delinquendum alias secus. ar. clxxxviij.
glo. y. h.
- C**ivitas potest puniri crimine lese maiestatis. articu.
clviij. glo. iij. in fine.
- C**ivitas que dicitur. arti. liiij. glo. ij. a.
- C**lausula decernentes irritum et inane si contra fa-
ctum fuerit ligat statim etiam ignorantes. in rubr.
glo. iij. b.
- C**leopatra morsu aspidis perijt. ar. li. glo. ix. b.
- C**leus de falso conuictus statim deponitur et curie
seculari traditur. ar. lxxxviij. glo. i. e.
- C**lericus osculās mulierē an presumatur facere zelo
charitatis. ar. cccxxviij. glo. i. b.
- C**lericus armatus cum socio malefactorē si dissuasit
malefactori ne maleficium committeret tamen sem-
per stat in rira et talis malefactor occidit aliqū cle-
ricus erit irregularis. ar. clxxxviij. glo. ij. n.
- C**lericus assistens suspensioni latronum / et assistens
duello an sit irregularis. ar. clxxxviij. glo. ij. o.
- C**lerici et monachi sunt perpetuo inhabiles facti ad
faciendum et iurandum ea que in sacramento fidelit-
atis continentur. ar. cli. glo. i. a.
- C**lerici bona immobilia non regulantur iuxta condi-
tionem persone. ar. xxxvi. glo. iij. e.
- C**lericus potest de feudo expelli a domino laico ex cau-
sa. arti. xij. glo. ij. c.
- C**lerici non remittuntur coram suo iudice sed respon-
dere coguntur coram laico in factis supra vel contra
manum regis vel contra saluagardiam. articulo.
primo. glo. ij. g.
- C**lericorum bestie alium damnificantes an debeant
capti. ar. xij. glo. ij. c.
- C**lerici siue ecclesiastici qui sunt. ar. xxxvi. glo. i. a.
- C**lericus negotiator vel mercator quando dicitur. ar.
lxiiij. glo. i. b.
- C**lerici negotiationem siue mercantiam exercere non
debent. ibidem.
- C**litus omnis illicitus prohibetur. articulo. ccliiij.
glo. iij. b.
- C**litus illicitus dicitur qui est preter vxorem legit-
mam. ibidem.
- C**ollatio inter coheredes quando fienda est. articu. cc-
lxviiij. glo. i. b.
- C**ollatio si fuit omissa in diuisione bonorum qualiter
subuenitur. ibidem.
- C**ollatio inter coheredes inuenta est pro equitate ser-
uanda. ibidem.
- C**ollecta an possit de iure vassalis imponi. arti. cxxx-
viij. glo. i. d.
- C**ollectandi ius ex consuetudine acquiritur. ar. cxxx-
viij. glo. i. e.
- C**ollegium potest ciuilitate consentire licet non possit
naturaliter. arti. cclxxe. glo. i. c.
- C**ollusio quid sit. arti. cccc. v. glo. ij. a.
- C**olludens falsum committit. ibidem.
- C**ollusio vnde dicitur. ibidem.
- C**ollusio qualiter fiat. ar. cccc. v. glo. ij. b.
- C**ollusio qualiter puniatur. ibidem.
- C**olonus partiarus ante omnia debet deducere expē-
sas. ar. cxviij. glo. iij. a.
- C**olonus partiarus censetur pepigisse q̄ habeat me-
dietetatem fructuum. ar. cxviij. glo. iij. a.
- C**oloni et ceniti dominis sunt. arti. cxxxviij. glo. i. d.
- C**olumbi an sint pars fūdi columbarij ita q̄ vendito
columbario beneant. ar. xxxiiij. glo. i. c.
- C**omes in suo comitatu magis assumitur principi q̄
presidi. arti. lxxi. glo. i. b.
- C**omites preferuntur baronibus. ar. liiij. glo. i. a.
- C**omes quis proprie dicatur. arti. ij. glo. ij. a.
- C**omites sacri palatii nō sunt proprie comites sed abin-
siue. ar. y. glo. ij. a.
- C**ommissio citationis an faciat preuentionem. articu.
lxxxij. glo. iij. a.
- C**ommissio sola sufficit ad perpetuandam iurisdic-
tionem. ar. lxxxij. glo. iij. b.
- C**ommissio de citādo est iterlocutoria. ar. lxxxij. gl. iij. b.
- C**omunicatio et societas sicut inducuntur ex cōsen-
su pariformiter et recōmunicatio. ar. clx. glo. ij. a.
- C**ompromissum de re emphiteotica potest facere em-
phiteota. ar. cccclxx. glo. i. a.
- C**ommodum vbi non est ibi non debet esse onus. arti.
xiiij. glo. ij. a.
- C**ommunio parit discordiam in principio octaue par-
tis. glo. i. b. & ar. cccliij. glo. ij. a.
- C**omunio parit discordiam et negligentiam circa re-
communiem ideo nemo cogitur stare in communi-
one. ar. cccliij. glo. ij. a.
- C**omune q̄ est n. gligi solet ex vicio naturali in prin-
cipio. viij. partis. glo. i. a.
- C**omitatus quomodo probetur in dubio. in rubr. in
glo. iij. b.
- C**omitatus vnde dicitur. in. rnb. glo. iij. a.
- C**oncubina que dicitur. ar. cccliij. glo. i. a.
- C**oncubina de iure non differt ab vxore nisi in digni-
tate. ibidem.
- C**oncubina alicuius ad hoc vt dicatur plura requirū-
tur. ibidem.
- C**oncubina presumitur facta dñes de bonis sui. ama-
lij. arti. cccliij. glo. ij. b.
- C**oncubinatus omnis prohibetur. ar. cccliij. gl. iij. a.
- C**oncubine donare prohibetur aduocatis & militibus
armatis et celestis militie. ar. cccliij. glo. ij. a.
- C**oncubinam habere omnibus prohibitum est. arti.
cccliij. glo. ij. b.
- C**oniectura verisimilis indignationis presumitur in
iudice a quo appellatur. ar. lxxviij. glo. i. a.
- C**onieturis pbatur que in animo sūt. ar. lxxviij. gl. i. b.
- C**ondemnatu ad mortem si ducatur ad supplicium &
obuiat cardinalē in via an liberat a morte si cardina-
lis ponit pileum suum super caput illius condemna-
ti. ar. lxxxviij. glo. i. f.
- C**odemnatu quis de falso sine accusatore quod alias
non contingit. ar. lxxxviij. glo. i. d.
- C**ondemnatu criminaliter si appellauit adhuc pendē-
te. appellatione status eius est integer nec inter in-
fames interim est habendus. ar. lxxxij. glo. i. f.
- C**ondemnatu pecunialiter ex delicto siue ex eo sit de
bitor fisci vel priuati non auditur volens cedere bo-
nis. arti. clxi. glo. i. j.
- C**odemnatu ad mortē si filia quedā eū requisierit in
maritum an debeat liberari. ar. li. glo. ij. j.
- C**odemnari reus non debet in criminibus quando
probatio est dubia. ar. clxxxviij. glo. ij. k.
- C**odemnatu de crimine efficit intamis. ar. clxi. glo. i. j.
- C**odemnatu de falso non est amplius homo iudicā-
dus. ar. clxv. glo. i. m.
- C**oditōis existētia an constituat quē i mora. ar. xx. gl. i. a.
- C**odemnari ad penam corporalem quis non debet ex
presumptionibus siue ex inditijs q̄tuncunq̄ vrgen-
tissimis vide notabiliter. ar. clxi. glo. i. d.
- C**odemnari an et quando quis potest ex iudicis in-
dubitate et presumptione violenta. ar. clxi. glo. i. c.

In cōsuetu. comitatus Lenomanie.

Condemnari quis non debet ex presumptionibus criminaliter. ar. clxv. glo. i. l.
Cōfessio vera et iusta reuocari potest. ar. clxv. glo. i. b.
Contrarius siue confraternitas non est locus pius. arti. cccxij. glo. ij. b.
Contrarius collegium est omnino prophanum seculari et non privilegiatum. ibidem.
Conductor vel inquilinus an teneatur ad reparatiōnem. ar. c. xci. glo. iij. a.
Concesso vno expresse conceduntur omnia sine quibus. et. ar. l. glo. v. g. Et ar. cccxv. glo. vi. c.
Commissio criminosa facta in carcere an dicatur libera. ar. clxi. glo. i. g.
Confitens delictum ex quo debet infligi pena vite nō dicitur sane mentis nec in rectitudine intellectus. arti. clxi. glo. i. g.
Commissio criminosa facta in loco tormentorum nō valet. ar. clxi. glo. i. g.
Confessio facta vt per contumaciam nunq̄ probat vere delictum. ar. clxv. glo. ij. c.
Confiscantur merces ob den. etum solutionis vectigalis. arti. lxi. glo. iij. a.
Confiscato blado confiscatur saccus. ar. lxi. glo. iij. c.
Confiscata merces confiscantur etiam res que adiuuant secus si sunt alie res non coadiuuantes. ibidē.
Confiscatio bonorum heretici ad quem dominorum pertineat vel ad regem vel ad dominum immediatum. ar. clvj. glo. ij. d.
Confiscandi ius cui competit. arti. ccc. glo. l. a.
Confiscata res potest vendicari infra quinque annos. arti. lxi. glo. ij. b.
Confiscare quis potest. ar. clvj. glo. l. a.
Confiscatio bonorum criminosa crimine lese maiestatis cui competit. ar. clvj. glo. iij. f.
Confiscatio duplex est. ar. clvj. glo. l. a.
Confiscatis equis ducentibus plaustrum bigoꝝe statuti si tale plaustrum ducatur cum bobus an debeāt confiscari. ar. lxi. glo. iij. b.
Confiscare res an propter vectigal non solum vel tributum possit cum salua conscientia retineri. ar. lxi. glo. iij. d.
Confiscatio propter gabellam non solum an pertineat ad firmarium gabelle si in firma tradenda nulla de illis confiscationibus facta sit mentio. ibidem.
Confiscatur nauis ex sola impositione rerum prohibitarum exportari in nauis. ar. cxij. glo. l. a.
Confiscatio an cadit in licitis propter illicitas simul conductas. arti. lxi. glo. iij. c.
Consanguinei interest ne hereditas sui consanguinei transeat in extraneos in prin. xij. parte. glo. i. b.
Consensus requiritur in hijs in quibus detrahitur iuri singulorum. ar. cxij. glo. ij. a.
Consensus maioris partis an preiudicet minoꝝi non consentienti. ar. cxij. glo. l. a.
Consentire non dē qui consentit timore vel reuerentia alicuius. arti. cccix. glo. ij. b.
Consensui nichil tam contrarium q̄ erroꝝ. arti. xliij. glo. i. b.
Conscientia bona nobis est necessaria: et qui facit contra conscientiam edificat ad gehennam. arti. ccc. iij. glo. ij. a.
Conscientie bone signum est timere culpam vbi culpa non est. ar. cccij. glo. ij. b.
Conscientie puritati non debet deesse iudicium. arti. cccij. glo. ij. b.
Contringere verbum quid importat. ar. lxi. glo. l. a.
Consuetudo preferens primogenitum an sit rationalis. ar. cccxix. glo. ij. c.
Consuetudo iniqua nō excusat a peccato. ar. cccxix. glo. v. d.
Consuetudo que non habet vestimentum rationis dicitur

frigida et nuda. ibidem.
Consuetudo potest remittere solemnitates iuris circa testamenta. ar. cccxij. glo. l. a.
Consuetudo irrationabilis quatuor modis dicitur. in rub. glo. ij. d.
Consuetudo inualida seu irrationabilis tria operatur. ibidem.
Consuetudo an ligat ecclesiam et ecclesiasticas personas remissive. in rub. glo. ij. e.
Consuetudo an tollat ius publicum sine cōsensu principis. in rub. glo. ij. f.
Consuetudo que est in normannia qua deficientibus probationibus veris et liquidis admittitur probatio per credulitatem. an valeat. in rub. glo. ij. g.
Consuetudo habet potestatem in sanguine hominis. arti. clxij. glo. iij. e.
Consuetudo an possit induci valida q̄ subditi possunt guerram siue bellum adiuicem facere sine licentia regia. ar. l. glo. ij. c.
Consuetudo excusat. ar. xij. glo. ij. b.
Consuetudo attenditur circa tributa soluenda. arti. xvi. glo. ij. c.
Consuetudo in causa successionis in partibus et principis regni francie non est conformis. ar. cccxij. glo. l. a.
Consuetudo iurisditionem tribuit. ar. l. glo. ij. d.
Consuetudines licet sint diuerse in diuersis locis sunt tamen seruande. ar. r. in glo. i.
Consuetudo seruanda est in diuisione feudorum. arti. cccvi. glo. l. c.
Consuetudo non inducit in hijs que sunt mere facultatis. arti. xxxij. glo. l. a.
Consuetudo vel statutum an possit tollere serias introductas in honorem dei. ar. cxvij. glo. l. c.
Consuetudo firmatur tacito consensu populi. arti. l. glo. v. h.
Consuetudo an possit inducere q̄ credatur testi deponenti per verbum credit. ar. clxvi. glo. iij. c.
Consuetudo an valeat q̄ in bonis immobilibus primogenitus succedat solus alijs fratribus exclusis. arti. cx. glo. ij. a.
Consuetudo valet q̄ mulier habeat medietatem mobilium et conquestoꝝum. et. in prin. ix. partis. glo. l. a.
Consuetudo que preter primogenitum alijs exclusis est irrationabilis et odiosa. ar. cx. glo. ij. b.
Consuetudo dans materiam delinquendi non valet vt si dicat q̄ percuciens clericum reperit de nocte soluat quinque solidos. ar. lxxxvij. glo. l. f.
Consuetudo inqueste patrie de qua in patria normannie habetur an sit rationalis. in rub. glo. ij. g.
Consuetudo ex causa potest inducere penā mortis vltra ius comune rub. i. glo. v. h.
Consuetudo habet potestatem in sanguine hominis. in rub. glo. ij. h.
Consuetum fieri non arbitrarium. in rub. glo. ij. h.
Consuetudo an tribuat merum imperium. in rub. in glo. ij. h.
Consuetudo retractus valet in pꝛici. duodecime partibus. glo. l. a.
Consuetudo normannie circa iniurias duella et alias res. in rub. glo. ij. l.
Consuetudo facit licitum et probabile q̄ alias non esset. ar. clxv. glo. l. c.
Consuetudo communis aliter scribendi q̄ sit veritas rei excusat a falso. ar. clxv. glo. l. c.
Consuetudo vnde dicitur. in rub. glo. ij. b.
Consuetudinem quatuor inducunt. in rub. glo. ij. b.
Consuetudo rationalis que dicatur. In rubrica. glo. ij. c.
Consuetudo differt a lege moribus si lo prescriptione pacto et statuto. in rub. in glo. ij. f.

Repertoriū principalium materiaꝝ.

- Consuetudines feudorum sunt redacte in scriptis per simplices homines. in rub. glo. ij. i.
- Consuetudinis que sit causa efficiens materialis et finalis. in rub. glo. ij. i.
- Consuetudo tenaciter obseruata habet vim iustitie. in rub. glo. ij. h.
- Consuetudo fieri in criminibus presumuntur bono zelo fieri. in rub. glo. ij. h.
- Consuetudinis varia diffinitio. in rub. glo. ij. a.
- Consuetudo sumitur tribus modis. ibidem.
- Consuetudo tollens substantialia actus an valeat. ar. cxxxij. glo. iij. e.
- Consuetudo quanto tempore inducitur. in rub. glo. ij. m.
- Consuetudinem quot actus inducant. ibidem.
- Consuetudo qualiter probetur et an semper sit probanda. in rub. glo. ij. m.
- Consuetudinis vis que sit. in rub. glo. ij. n.
- Consuetudo est optima legum interpretis. ibidem.
- Consuetudo est questionis inductiua et supplet ius ubi deficit. Item est iuris dubij interpretatiua. Item sibi similitudinē attractiua. Item iuris imitatiua et iuris abrogatiua. ibidem.
- Consuetudo vel statutum an porrigant vires extra territorium. in rub. glo. ij. a.
- Consuetudo loci domicilij viri inspicitur in dote repetenda. in rub. glo. ij. f.
- Consuetudini vel statuto an possit renunciari. in rub. glo. ij. k.
- Consilium euadendi dans criminoso capto qualiter punitur. ar. clvj. glo. iij. g.
- Consiliarium parlamenti offendens an dicatur committere crimen lese maiestatis. ar. clvj. glo. iij. f.
- Consiliary viginti noui additi sunt per amēto. in rub. glo. ij. c.
- Consilium ad maleficiū qualiter datur. ar. clxxxvij. glo. ij. f.
- Consilium ad maleficiū dicitur dare qui ostendit veritatem prouenientem ex illo. ibidem.
- Consilium instigatio perualio et instructio idē sunt. ibidem.
- Consequētia nulla potest esse legitima ex illicito nascendi principio. ar. xxxvi. glo. ij. d.
- Contrahēs qui dedit in emphiteosim pro reddito vni⁹ denary terram magni redditus & lecrete recepit pretium et valorei rei an talis contractus dicatur emphiteoticus vel venditionis. ar. cxxxvij. glo. i. a.
- Contractus cum pacto de retrouendendo remissive quid sit. ar. ciiij. glo. i. a.
- Contractus venditionis suspensus est pendente conditione retrouenditionis. ar. cccclxxij. glo. i. a.
- Contractus a iure prohibiti. qui sunt. ar. clxv. glo. i. h.
- Contractus in dubio non debet iudicari usurarius. ar. cccclxxxij. glo. ij. b.
- Contractus qui sunt simulati et dolosi remissive. ar. cccclxxxij. glo. ij. a.
- Contractus presumitur simulatus propter coniunctionem personarum. ar. cccclxxxix. glo. i. a.
- Contractus communi consensu celebratus nō potest sine communi consensu dissolui. ar. cccclxxxix. glo. i. a.
- Contractus venditionis non dicitur sine pretio. arti. cccclviij. glo. i. a.
- Contrahere quis cogi non debet. ar. clvj. glo. iij. l.
- Contractus debet fieri secundum consuetudinem loci. in rub. glo. iij. a.
- Contractu celebrato sub certa forma illa seruanda est nec addi nec detrahi fas est. ar. clxij. glo. i. b.
- Contractus venditionis cum pacto de retrouendendo infra certum breue tempus talis contractus pendente illo tempore videtur quedam pignoratia propter facilitatem quam habet venditor ad redimendū. ar. clxxxvij. glo. ij. b.
- Contractus pignoratitius et contractus venditionis cū pacto de retrouendendo infra breue tempus in quo differunt. ar. clxxxvij. glo. ij. e.
- Contractus presumitur usurarius ex modicitate pretij. ibidem.
- Contrahentibus an sit licitum se inuicem decipere. ar. l. glo. iij. d.
- Contractus factus cum carcerato in carcere non valet. ar. clxix. glo. i. b.
- Contractus in dubio non presumitur fraudulentus nec simulatus sed verus. ar. cccclxxxij. glo. ij. b.
- Contra verba regis francie nemo presumat honorem dictum Baldi. ar. ij. glo. i. a.
- Contra ius commune naturale & diuinum est q̄ coꝛio mortui animalis sine alio adminiculo credatur. ar. l. glo. v. g.
- Contrariū facere plus est q̄ omitttere. ar. xciiij. glo. i. e.
- Contrariorum eadē est disciplina. ar. cccclxxxij. glo. ij. a. et ar. ccvi. glo. i. a.
- Conquestus appellatiōe que veniūt. ar. cccclxxxix. glo. i. a.
- Consummatio facinoris requiritur anteq̄ quis puniatur. ar. lviij. glo. i. a.
- Contumacia vera & ficta differunt. ar. cccclxxxix. glo. i. e.
- Contumax est in vero dolo. ar. clxvij. glo. ij. b.
- Contumax licet habeatur pro confessio in criminalibus tamen debet constare de delicto. ibidem.
- Contumacia est ficta probatio. ar. clxvij. glo. ij. c.
- Contumax exceptioni q̄ non fecerit delictum non potest renunciare. ar. clxvij. glo. iij. b.
- Contumacia punitur. ar. clxvij. glo. ij. a.
- Contumacia est vicium. ibidem.
- Contumacia est peccatum mortale. ibidem.
- Contumax dicitur infidelis. ibidem.
- Contumacia est fictum delictum et non verum. arti. clxvij. glo. ij. d.
- Contumax dicitur qui citatus est trina vice et nō comparuit. ar. xciiij. glo. i. a.
- Contumax licet habeatur pro confessio tamen semper requiritur cognitio cause et declaratoria. ar. clxvij. glo. iij. a.
- Contumax habetur pro confessio. ar. clxvij. glo. ij. a.
- Coposus reipublice que sunt mēbra. ar. clxi. glo. iij. c.
- Coposia sunt rebz prescenda. ar. xij. glo. ij. a.
- Coposialis omnis animaduꝛsio est meri imperij. ar. xliij. glo. i. a.
- Coposus bonum presertur bonis rerum exteriorum. ar. xliiij. glo. iij. b.
- Copula carnalis et traductionis defectus non impediunt quin per sola verba de presenti contrahatur matrimonium. ar. cccclxi. glo. i. e.
- Copona clericorum est signaculum quo signantur in partem sortis ministerij diuini. ar. xxxvi. glo. i. b.
- Creditor possidēs tenetur fruct⁹ restituere. ar. cxxxij. glo. ij. d.
- Creditor publicē admoniti non comparentes videtur iuri p̄p̄thecc renunciasse. ar. cccclxxxix. glo. i. a.
- Creditor conuentionalis an possit in monitione generaliter opponere. ar. cccclxxxix. glo. i. a.
- Creditor prior res est tradenda nisi secundus offerat. ar. cccclxxxix. glo. i. in fine.
- Creditor excutiens extraneum possessorem non precise cogitur debitorem fuisse dominum rei sed q̄ res fuit in bonis illius debitoris et q̄ bona fide possidebat. ar. cccclxxxvij. glo. ij. a.
- Creditor an possit agere contra tertium possessorem. ar. cccclxxxvij. glo. i. a.
- Creditor qui accepit pignora indeterminate in solutū videtur p̄ toto debito accepisse. ar. cccclxxxij. glo. i. a.
- Creditor inuito aliud quod melius est solui non potest. ar. clxvi. glo. i. a.
- Creditor recipiens debitum saluo iure solide quid tñ

In consuetu. ducat⁹ Lenomanie.

portat. ar. cxxvij. glo. ij. c.
 Crassator quidam propter unum solum furtum fuit
 suspensus. ar. li. glo. vi. c.
 Crassatores qui sint. ar. li. glo. vi. a. & ar. xliij. gl. vi. c.
 Crassari est crudeliter agere improbe in aliena sentire
 et aliena inuadere et generaliter est crudelitas & in-
 uasio. ar. li. glo. vi. a.
 Crassatores et latrones qua pena puniuntur. arti. li.
 glo. vi. c.
 Criminosus repertus in alieno territorio ubi etiam
 non committit delictum potest arrestari et contra eum
 procedi. ar. lxxv. glo. i. b.
 Crimina diuersis temporibus commissa diuersas pe-
 nas requirunt. ar. clxxij. glo. i. b.
 Criminosi reperti in flagranti crimine magno debent
 diebus dominicis/et etiam quibuslibet festiuis po-
 ni ad torturam: et etiam mitti ad furcas/et ibi de il-
 lo qui in vigilia pasche occidit stephanum de torcy
 in hys alenconensi. ar. xliij. glo. ij. d.
 Criminosus lese maiestatis vel alias cui princeps dat re-
 missionem post declarationem criminis commisi au-
 posit bonis suis iam iure confiscationis acquisitus
 domino feudi restitui in preiudicium illius iuris iam
 quesiti. ar. clviij. glo. ij. in fine.
 Criminosus si respondendo iudici trepidat et muta-
 tur eius color presumitur contra eum. ar. clv. glo. i. c.
 Criminales cause expediuntur officio iudicis nobili.
 ar. iij. glo. ij. a.
 Criminosus in loco delicti sortitur forum. ar. lxxv.
 glo. ij. a.
 Culpa lata an equiparetur dolo in penis corporalibus
 imponendis. ar. lviij. glo. iij. b.
 Culpa maior ubi est ubi esse debet maior pena. arti.
 clxxvij. glo. ij. p.
 Culture sumptus repetit tam bonafidei quam malefidei
 possessor. ar. cccxxix. glo. i. a.
 Cum dictio. ar. liij. glo. v. c.
 Cum dictio copulata et auget et de natura illius. arti.
 cccxxvij. glo. vi. a.
 Cuniculos capere in aliena garenna nulli permissum
 est. ar. xxxvij. glo. ij. a.
 Curia parliamenti representat personam et habetur
 loco principis. in rub. glo. vij. b.

D

Annati in metallum nunc mittuntur ad tri-
 renes et galernas maris. ar. li. glo. vi. c.
 Damnandus non est quis sed absoluen-
 dus ex presumptionibus. ar. clxxvij.
 glo. ij. k.

Damni occasione dans damnum dedisse videtur. ar.
 cccxxix. glo. ij. a.
 Damni extinatio qualiter fiet. ar. xxxix. glo. iij. a.
 Damna quando proueniunt unde auxilia sperantur:
 tunc ad extremum maiorum prouenitur. ar. cccxxix.
 glo. b. c.
 Damnum dicitur a diminutione patrimonij. ar. xij.
 glo. i. b.
 Dari potest meretrici que desinit meretricari. arti.
 ccclij. glo. iij. a.
 Dans cito bis dat in prin. ri. partis. glo. i. e.
 Datozem hylarem diligit deus. ibidem.
 Donatio omnium bonorum presentium & futurorum
 an valeat. ar. cccxxij. glo. i. b.
 Datozis resolutio iure resolutur ius acceptatozis. ar.
 cxliij. glo. ij. b.
 Debitum filij in studio ex causa rationabili uiuente
 patre post mortem patris debet solui de comuni bo-
 no. ar. cclxxix. glo. iij. e.
 Debitor qui abscondit se in domo sua/nec vult exire/
 nec domum aperire qualiter subuenitur credito-
 ribus. ar. clviij. glo. iij. J.

Debitor debet perquirere creditozem non tamen in a-
 lieno foro. ar. cxx. glo. ij. c.
 Debitor qui pro executione vult exibere & tradere mo-
 bilia inutilia non auditur. ar. cccxcij. glo. i. a.
 Debitor principalis debet prius excuti etiam vsq; ad
 saculum et peram quam perueniatur ad extraneos pos-
 sessores. ar. cccclxxvij. glo. i. c.
 Debiti diuisio fit duobus modis. ar. cxxvij. glo. ij. e.
 Debiti diuisiois effectus duplex est. ar. cxxvij. glo. ij. e.
 Debitor ad soluendum debet ire ad domum credito-
 ris. ar. cxx. glo. ij. a.
 Debitorum meum fugientem possum retinere propria
 auctoritate. ar. xij. glo. ij. a.
 Debitor debent pro portionibus hereditarijs exsolui.
 ar. cccxxix. glo. ij. b.
 Decas quid sit. ar. xliij. glo. i. c.
 Decepto in mensura vel potere siue scieter siue igno-
 ranter qualiter subuenitur. ar. xlvij. glo. i. c.
 Decipere inuicem licet aliqui possunt mercatores non
 tamen conuenit bono viro. ar. l. glo. iij. d.
 Declaratio semper est necessaria licet quis cadat ip-
 so iure a rebus suis. ar. lxi. glo. vi. a.
 Declaratoria sententia semper requiritur. arti. cxxv.
 glo. ij. a.
 Decretum iudicis supplet consensum propinquozum
 ubi talis consensus per statutum requiritur. arti.
 cccij. glo. i. a.
 Decretum iudicis ubi interuenit omnia presumuntur
 rite facta. ibidem.
 Decretum iudicis ubi interuenit in contractu dicitur
 ille tractus fieri palam & bona fide. ar. cccij. glo. i. b.
 Decretum iudicis interpositum in contractu facit cessa-
 re beneficium legis. ij. l. de rescin. vend. ar. cccij.
 glo. i. b.
 Defunctum representant primo hereditas postea he-
 redes. ar. cccv. glo. i. b.
 Delegati ad vniuersum territorium dicitur iudices
 maiores et ordinarij vniuersales. ar. lxxx. glo. ij. a.
 Delegati ad vniuersitatem causarum equiparantur
 ordinario. ar. lxxxix. glo. i. a.
 Delegatus dicitur cepisse vti iurisdicte per solam com-
 missionem de citando. ar. lxxvij. glo. iij. b.
 Delictum idem esse facit idemptitas temporis. arti.
 clxxvij. glo. i. a.
 Delinquens principalis non tenetur de facto auxilia-
 toris. ar. clxxvij. glo. ij. b.
 Delicta in theatro vel foro commissa grauiora sunt.
 ar. clxvi. glo. i. a.
 Delinquentes plures simul quilibet tenentur. ar. clxx-
 vij. glo. ij. a.
 Delictum attemptatum non consummatum punitur. ar.
 xxij. glo. i. a.
 Delictum quod dicitur graue siue enorme. ar. clxx.
 glo. iij. a.
 Delicta commissa in itinere grauiora sunt. ar. li.
 glo. vi. a.
 Delictum patris quando filio noceat. ar. clxxv. glo. i. c.
 Delicta paria mutua compensatione tolluntur. arti.
 lxxvij. glo. i. g. Et ar. cccxxvij. glo. i. b.
 Delictum unum vel plura quando censeantur. arti.
 clxxvij. glo. i. b.
 Delictum de nocte commissum est grauius quam de die.
 ar. clx. glo. ij. b.
 Delicta minora sub maioribus confunduntur. arti.
 clxxij. glo. i. b.
 Delictum quando dicatur unum vel plura remissive.
 ar. clxxij. glo. i. c.
 Delictum ubi non est ibi non debet esse pena. ar. clxx.
 glo. iij. e.
 Delinquens circa rem diuisibilem penam non mere-
 tur ultra rem in qua delinquit: sed circa indiuiduum.

Repertoriū principalium materiarum.

- ar. cclix. glo. iij. f.
Delicta sunt grauiora propter sublimitatem peccan-
 tium. ar. clxvi. glo. iij. a.
Delinques tria sortitur tribunalia. a. r. lxxxv. glo. i. a.
Delictum non solventis non nocere debet solventi.
 ar. cxvii. glo. iij. b.
Delictū augetur dignitate peccantis. ar. cxci. glo. ij. a.
Delinquentem non excusat scilicet et bonus exitus quia
 intentio corrupta inspicitur. ar. ccl. glo. i. d.
Demonēs fingunt amare homines sed ardent et depe-
 reunt infelicitatem animarum. ar. li. glo. ix. f.
Demonum societas nocua est nichil prodest: sed su-
 pra modum obest. ar. li. glo. ix. f.
Demonum vox qualis sit. ar. li. glo. ix. f.
Denominatio fit ab eo quo quis capit originem. arti.
 ij. glo. ij. b.
Denunciatio et accusatio aliquando parificantur. ar.
 lxxxij. glo. ij. a.
Denunciatus et denunciatus debent carcerari incon-
 tinenti debet tñ laxari prestita cautione nisi causa sit
 criminalis que penā corpale requirat. ar. lxxxij. gl. i. c.
Denunciatus et denunciatus debent incarcerari. ar.
 clix. glo. i. a.
Denunciatio quid sit. ar. lxxxij. glo. i. a.
Denunciatio multiplex est. ibidem.
Denunciatio priuata que sit & quando admittitur. ar.
 lxxxij. glo. i. c.
Denunciatio priuatus qñ impune possit desistere. ibid.
Denunciatio iudicialis duplex est. ar. lxxxij. glo. i. b.
Deperire nichil dicitur per diuisionem in pñci. viij.
 partis. glo. i. b.
Depopulatores agrorum dicuntur fures improbi-
 res. ar. li. glo. vij. a.
Detratores sunt detestandi. ar. cl. glo. iij. a.
Detrahens fratri suo homicida est. ar. cl. glo. iij. a.
Dictio taratiua quam vim habet. ar. cxvii. glo. ij. a.
Dies assignationis per adiornamentum an compute-
 tur in termino. ar. xciiij. glo. i. b.
Dies dicitur a dian q est claritas. ar. cclxxxij. glo. i. b.
Dies interpellat pro homine. ar. vij. glo. v. f. & ar. cclix.
 glo. iij. a.
Dies et pena quando adiecta post tempus non est lo-
 cus purgationis morte. ar. clxxi. glo. i. a.
Dies duplex est. ar. cclxxxij. glo. i. a.
Dies dicitur ab ortu solis vsq; ad occasum. ibidem.
Dies artificialis incipit a mane et durat vsq; ad vespere.
 ram. ibidem.
Dignum maius attrahit ad se minus dignum. arti.
 cclxxi. glo. ij. a.
Dignitates non debent diuidi sed debent stare vnite.
 ar. lxxxij. glo. i. a.
Dignitatum tituli licet non possunt diuidi secus est in
 temporalibus bonis earum. ar. lxxxij. glo. i. b.
Dignitas supueniens nihil opatur. ar. cclij. glo. i. a.
Dignitas vbi est ibi est vtilitas. ar. cclxvi. glo. i. a.
Dignitas prodesse debet. ibidem.
Dilatio dari non debet sine magna et vrgentissima ra-
 tione. ar. cvij. glo. i. a.
Dilationes expe ctatozie que cū ministerio iudicis tri-
 buuntur possunt per iudicem moderari. ibidem.
Dilationes abbreviatur dotis causa. ar. cccxvi. gl. ij. a.
Dynus nō modicā dedit operam in sexto decreta. cō-
 ponendo iubente bonifacio octauo. ar. cxvii. glo. i. b.
Dynus mesticia affectus obijt. ibidem.
Dynus antiquior est guiller. de cugno. ibidem.
Disciplina debet esse conueniens vnicuiq; secundum
 sui possibilitatem et debet esse proportionata saluti
 et vtilitati humane. ar. xxx. glo. i. a.
Disputare de nobili paupere est disputare de nobili
 stercoze. ar. liij. glo. ij. d.
Dissuetudo non vltus et contraria cōsuetudo quomo-
 do intelligantur. in rub. glo. ij. l.
Distinguendo materia facilius capitur et melius in-
 telligitur. ar. i. glo. i. a.
Diuisio consensu partium potest esse dispositionata.
 ar. cccclxvij. glo. i. a.
Diuisio psumitur inter fratres vel coheredes ex quo
 quilibet seorsum fructus percipit. ar. cccclxvij. glo. i. a.
Diuisio diffinitio. ar. i. glo. i. a.
Diuisio in feudis an sit permessa. ar. cclxij. glo. ij. b.
Diuisio dicitur alienatio et habet vicem emptionis &
 venditionis. ar. cclxij. glo. ij. a.
Diuisio est cōmune vtilior. ar. cclxij. glo. ij. a.
Diuisio perfectior est q̄ vni in pñ. viij. par. glo. i. b.
Diuisio si non fieret de facili partes deuenirent ad ar-
 ma in pñ. viij. part. glo. i. b.
Diuisionem quis petere potest in pñ. viij. partis.
 glo. i. c.
Diuisio non est permessa in feudis habētibus dignita-
 tem annexam secus est in alijs. ar. cclxvi. glo. i. a.
Diuisio an sit permessa in feudis maioribus. art. lxxx-
 ij. glo. i. a.
Diuisione magnum fit paruum. ar. cccxij. glo. i. b.
Diuisio per maiorem et electio per minorem probat
 autē veteris testamēti et sci augustini arti. cccxv.
 glo. i. a.
Diuisioni quis non potest perpetuo renunciare arti.
 cccxij. glo. i. a.
Diuidēde sūt res singule scilicet alique vni et alique
 alteri quia hoc partibus magis expedit. ar. cccxij.
 glo. i. b.
Diuisis rebus magis attenditur in pñ. viij. part. gl.
 i. a.
Diuisio aliquando fit per sortem. ar. cccxvij. gl. ij. a.
Diuisio quare locum non habet in baronys et feudis
 dignitatum. ar. cclxvi. glo. i. b.
Diuisio fit duobus modis. ar. cccxvij. glo. ij. a.
Diuisio censetur quedam pmutatio et vicem emptio-
 nis obtinetur. cccclxvij. glo. i. b.
Diues tenetur multam soluere que pauperi remit-
 titur. ar. iij. glo. ij. b.
Doctores dicuntur esse nobiles. ar. xxxvi. glo. ij. b.
Doctorem vel licentiātū se dicens cum nō sit tenetur
 crimine falsi. ar. clxv. glo. i. n.
Dolus et lata culpa in pluribus casibus non equipa-
 rantur remissive. ar. lviij. glo. ij. a.
Dolus requiritur in penis pecuniarijs an sufficiat la-
 ta culpa. ar. lviij. glo. ij. b.
Dolus vere probari non potest cum sit in animo. ar.
 cclxi. glo. ij. b.
Dolus elicitur ex enormi lesione. arti. cclxi. glo. ij. b.
Dolus et fraus sunt noia recatus. ar. clxxx. glo. iij. a.
Dolus fraudes et infidie differunt. ar. clxxx. glo. iij. b.
Dolus et pena patiūtur diuisionem. ar. cclix. glo. iij.
 E. & ar. cccxv. glo. i. a.
Dolus nō punitur nisi in eo in quo commissus est. ar.
 cclix. glo. iij. E.
Dolus et fraus psumitur ex fuga. ar. cccxl. glo. iij. d.
Domicilium an intelligatur originis vel habitatio-
 nis in rub. glo. iij. f.
Domicilium quis habere dicitur vbi habet maiorem
 partem bonorum vel vbi habet larem id est famili-
 am. ar. lxxxv. glo. i. c.
Domus criminosi lese matestatis an debeat dirui. ar.
 clvij. glo. iij. m.
Domus pro quibus criminibus dirui debet. ibidem.
Domus in qua est ignis potest dirui funditus si alias
 illa esset omnino comburenda. ar. li. glo. v. d.
Domus aliquando accipitur pro agnatione. ar. cccclvi
 glo. i. a.
Domus dominus dicitur in domo sua rex et impera-
 tor. Et ibi vide fabulā de rustico qui dedit alapanam

In cōsuetu. comitatus Cenomanie.

regi anglozum incognito eo quod nolebat eidem rufico obedire. ar. ccccv. glo. i. b.
Domus fit amentioꝝ et falubꝝioꝝ pꝛoꝛpter hortum. ar. cccxxvij. glo. vi. c.
Domini tempozales an poſſint pꝛhibere ſub pena ſurti quod decetero nullus audeat venari in foreſtis vel nemozibus ad cervos &c. ar. cxxvij. glo. ij. b.
Dominus quando videatur venditioni baſſali conſentire. ar. cxij. glo. i. b.
Dominus equiparatur patruo & baſſalus liberto. ar. cxlix. glo. i. d.
Dominus ſi deficiat in miniſtrando iuſticiam ſubditis iuis pꝛiuatur iurisdictione. ar. xxv. glo. ij. a.
Dominus feudaliter per venturam receptionem videtur venditioni conſentire. ar. cxij. glo. i. a.
Dominus cui reuertitur feudum baſſali an teneatur ſeruare pꝛoꝛthecam vel ſeruitutem a baſſalo ſuper feudo impoſitam. ar. cxij. glo. ij. a.
Dominus per diuifionem debito obſequio poteſt fraudari. ar. cx. glo. ij. a.
Dominus feudi non poteſt cognoscere niſi de re criſtēte in ſuo feudo. ar. lxxxvi. glo. i. a.
Dominus debet ſcire ius ſuum ſemper durare. ar. cxij. glo. i. c.
Dominus feudi pendente anno redemptiuo id eſt durante rachate an poſſit pꝛeſentare beneficium adueniente caſu. ar. cccxxij. glo. ij. c.
Dominus baſſalo vices reddere debet ideo debetur hinc inde fides. ar. cxlix. glo. i. b.
Dominus an teneatur iurare baſſalo. ar. cxlix. glo. i. c.
Dominus ſi dixit famulo fac vt audiam nouum de illo et poſtea reperitur talis occiſus an talis dominus tanqꝫ mandans teneatur. ar. c lxxxvij. glo. ij. d.
Dominus quando teneatur ex delicto vel facto familie. ar. li. glo. v. c.
Domini tempozales ſuccedunt baſſalis decedentibus ſiue legitimis heredibus. ar. cxvij. glo. ij. a.
Dominus cui feudum baſſali reuertitur non tenetur ſeruare afranchimenta per dictum baſſalum facta de hominibus illius feudi. ar. cxij. glo. ij. b.
Dominus a baſſalo non debet damnificari. arti. cccc lxxvij. glo. ij. a.
Domino feudi non expedit habere principem et dñm ſuum in baſſalum. arti. cxvij. glo. ij. l.
Domini debent exigere a baſſalis debita ſeruitia/ dum viuunt alias in multis grauantur. arti. clxxv. glo. i. b.
Dominus ſi non moleſtauit de baſſalagio baſſalum ſuum in vita illius non poterit filius illius poſt mortem eius moleſtari. ibidem.
Dominus feudi poteſt compellere baſſalū vt ſibi tradat declarationem rerum feudalium. ar. vij. glo. ij. a.
Dominus habens annatum ſiue rachatum non debet expellere heredes aut ſeruos. ar. cxvij. glo. i. a.
Dominus domus poteſt retinere bona et includere in uecta et illata tanqꝫ pꝛoꝛthecata pꝛo penſiōe domus. arti. ccccc. glo. i. b.
Dominus comparens in iudicio abſqꝫ pꝛoteſtatione de non reuocando pꝛocuratore pꝛiſtino an tacite videatur reuocaffe. ar. cxxvij. glo. ij. c.
Dominus feudi de propria caſu nō cognoscit puta an ipſe dominus vim intulerit. ar. lxxvij. glo. i. a.
Dominus domus an poſſit pꝛohibere introitum proſequenti apes ſi eo intrant. ar. cxij. glo. ij. b.
Dominus non debet aliqua immouare vel moleſtiam inferre colonis. ar. cxxvij. glo. i. d.
Dominus ſi facit pactum cum baſſalo de coquendo pane in furno ſuo banuali pꝛo dicto baſſalo ſuo et ſua familia in perpetuum pꝛo decem ſolidis ſi expoſt facto aucta ſit familia baſſali qd iur. ar. lxxvij. gl. i. b.
Dominus feudi in ſua iurisdictione turbari non de-

bet. ar. lxxv. glo. ij. a.
Dominus quis nō poteſt fieri rei ſue. ar. ccl. glo. i. a.
Dominus feudi qualiter poteſt pꝛeſcribere ſeruitium ſiue pꝛeſtationem annuā in vaſali. ar. ccccl. glo. i. a.
Dominus feudi ob defectum pꝛeſtationum ſeruitij ſi ſire terram baſſali poteſt et an faciat fructus ſuos laſina durante. ar. vi. glo. ij. a.
Dominus tenetur habere ratum qꝫ a pꝛocuratore doſe geſtum eſt. ar. lxi. glo. ij. a.
Dominus qui abutitur dominio indignum ſe facit dominari. ar. cxxij. glo. i. b. & ar. xxv. glo. ij. a.
Dominus qui vtitur iure ſuo non debet a baſſalo ſuo ſiue alio turbari. ar. clxxvij. glo. i. a.
Dominus et baſſalus ad imparia non iudicantur. ar. ccccl. glo. i. a.
Domino debet eſſe acceptabilis is qui mittitur a baſſalo ſi pereque bonus eſt. ar. cxxij. glo. iii. a.
Domicella de toluas pꝛocellim mirabilem habet in curia parlamentꝫ Rothomageli. ar. cclxxvij. glo. i. c.
Dominum captum et carceratum pꝛoꝛpter crimen vel etiam pꝛoꝛpter obligationem ad inſtātiā creditorū an teneatur baſſali adiuuare. ar. cxxvij. glo. vi. b.
Dominium coheret perſone domini. ar. ij. glo. ij. a.
Dominium eo ipſo qꝫ perditur amplius per penitentiam non recuperatur. ar. cxvij. glo. ij. e.
Dominium vtile non poteſt a ſua caſu ſeparari. ar. cxvij. glo. ij. k.
Dominij alterius probatio eſt difficillima. ar. cccclxxvij. glo. ij. b.
Dominium aliquando tranſfertur ſine traditione. ar. cccxxv. glo. ij. a.
Dominium tranſfertur per traditionem. ar. cccclxxvij. glo. ij. a.
Dominium probatur per annuam pꝛeſtationem. ar. cccvi. glo. i. a.
Dominium vtile duplex eſt. ar. clxx. glo. ij. a.
Donatio caſu mortis dicitur vbiqꝫ in donatione fit mentio mortis et moꝛs inducit ad donationē. ar. ccccl. glo. ij. b.
Donatio caſu mortis/et donatio inter viuos qualiter differant. ibidem.
Donatio caſu mortis nō tranſmittitur ad heredes donatarij ſi moriatur ante donatorem. ar. ccccl. glo. ij. c.
Donatio caſu mortis renocari poteſt. ibidem.
Donatio caſu mortis non fit de hereditate. ibidem.
Donatio caſu mortis dicitur contractus bone fidei. ibidem.
Donatio caſu mortis differt ab alijs contractibus. ar. ccccl. glo. ij. d.
Donatio caſu mortis et teſtamentum differunt. ar. ccccl. glo. ij. e.
Donatio ſimplex inter virum et vxorem non valet. ar. cccxxvij. glo. i. a.
Donatio mutua ſiue remuneratoria non dicitur proprie donatio. ibidem.
Donationem remuneratoria poteſt ſponſus facere cum decreto iudicis. ibidem.
Donatio caſu mortis quid ſit. ar. ccccl. glo. ij. a.
Donationis caſu mortis tres ſunt ſpecies. ibidem.
Donatio caſu mortis dicitur non ſolum quādo quis donat caſu ſue mortis/ſed etiam caſu mortis filij vel fratris. ibidem.
Donatio inter coniuges non ſolum eſt expreſſe pꝛoꝛhibita ſed etia omnis alia que queſito colore fit per alium. arti. ccccl. glo. i. c.
Donationem facere poteſt ſponſus ſpōſe etiam in via quando ducitur ad domum mariti quando matrimonium non eſt contractū. ar. ccccl. glo. i. d.
Donatio nō pꝛeſumitur in dubio etiam inter fratres niſi pluribus cōcurrentibꝫ in pꝛin. ri. partis. gl. i. d.
Donatio eſt ſpecies furoris. ibidem.

Repertoriū principalium materiarum.

Donans considerare debet verſum illum. Quis dans quis ve petens que res que cauſa donandi. ibidem.
 Donatio in multis caſibus reuocari poteſt nec huic beneficio reuocari poteſt maxime data ingratitudi-
 ne. ar. cccxli. glo. i. a.
 Donatio remuneratoria habet plures effectus. arti. cccxii. glo. i. a.
 Donatio remuneratoria reuocari non poteſt etiam data ingratitudine. ar. cccxli. glo. i. a.
 Donatio omnium bonorum eſt contra bonos mores. ar. cccxxij. glo. i. c.
 Donatio an ꝛ quando valeat inter patrem ꝛ filium in poteſtate. ar. cccxxij. glo. i. a.
 Donatio ob merita facta a patre filio quando valeat. ar. cccxxij. glo. i. b.
 Donare an quis teneatur meretrici. ar. cccliij. gl. ij. a
 Donatio concubine ad concubinatum nō valet ū bla-
 dis verbis fuit inducitur ibidem
 Donatio quid ſit in prin. xi. partis. glo. i. a.
 Donatio in illicitis et inhoneſtis non contrahitur. ibi.
 Donatio remuneratoria non eſt proprie donatio. ibi.
 Donare cauſa vane glorie pro exercitio ſuo. vicij im-
 mane peccatum eſt. ar. cccliij. glo. ij. b.
 Donare hiſtrionibus meretricibus et venatoribus peccatum eſt. ibidem.
 Donans ubi eſt ibi ceſſent bona ſua. in rub. glo. ij. g.
 Donatio cauſa mortis ſapit naturam contractus / et naturam viſime voluntatis ſed plus ſapit de natu-
 ra contractus. ar. cccli. glo. ij. f.
 Donatio cauſa mortis / et mortis cauſa capio differūt. arti. cccli. glo. ij. f.
 Donatio quando dicatur facta in fraudem. arti. clxxvij. glo. ij. d.
 Donatio quando preſumitur fraudulenta et ſimula-
 ta. ibidem.
 Donatarius tenetur ad antidota. ibidem.
 Donatio in dubio nunq̄ preſumitur ſed potius preſu-
 mitur fatuitas. arti. cccxli. glo. i. c.
 Donans ante donationem remanet dominus rei dona-
 te. arti. cccxlvij. glo. ij. a.
 Donatio facta ob cauſam non dicitur proprie donatio. arti. clxxvij. glo. ij. a.
 Donator qui poſſidet preſumitur actum celebrare ſi-
 mulate. arti. cccxlvij. glo. ij. c.
 Donatio poteſt per heredem reuocari ratione ingratitudinis quam de iunctus ignorauit. articulo. cccxxvij. glo. ij. c.
 Donū et munus differunt. in principio vnde decime par-
 tis. glo. i. c.
 Donare eſt actus nobilitatis. ibidem.
 Donatio inter vicum et vxorem etiam velata alio co-
 tractu non valet. ar. cccxli. glo. i. a.
 Donatio ob cauſam et donatio remuneratoria non di-
 citur proprie donatio. ar. cclxxvij. gl. i. a.
 Donatio remuneratoria eſt irrevocabilis. ar. clxxvij. glo. ij. d.
 Donatio facta a ſponſo ſponſe debet in dubio probari quia non preſumitur. ar. cccxli. glo. i. d.
 Donatio omnīs que ſit ratione contracti matrimonij reprobat. ar. cccxli. glo. i. c.
 Donare eſt perdere ſeu iactare in prin. xi. ptis. glo. i. d.
 Donatio et datio an ſint idem in prin. xi. ptis. glo. i. b.
 Donatio ſimplex que ſit. ar. clxxvij. glo. ij. a.
 Dotis cauſa dicitur cauſa pia. ar. cccxxvi. glo. ij. a
 Dos et donatio propter nuptias pari paſſu ambulāt. ar. cccxxvi. glo. ij. b.
 Dotata filia an poſſit petere ſupplementum legitime. arti. cclvij. glo. ij. a.
 Dotaticium ſiue donatio propter nuptias vnde proce-
 dit. ar. cccxxij. glo. i. a.
 Dos quando ſuccedit loco legitime. ar. cclxi. glo. i. a.

Dotalia inſtrumenta non arguūt de neceſſitate matri-
 monium. ar. cccxvij. glo. ij. a.
 Dos vnde prouenit. arti. cccxij. glo. i. a.
 Duellum prohibutum eſt. in rub. glo. ij. l.
 Duellum inter Joan. de carronges et Jacobum le-
 gris. in rub. glo. ij. l.
 Duellum fuit inductum diabolica perſuaſione. ibidem.
 Duellum plura preceſſere debent. arti. clvij. glo. iij. b.
 Due cauſe luſtratiue non poſſunt concurrere circa idē. arti. ccl. glo. i. a.
 Duo poſſunt eſſe domini vnius rei. arti. cclvi. glo. i. a.
 Duo teſtes ſufficiunt in teſtamento ad pias cauſas. ar. cccxxij. glo. ij. c.
 Dux an debeat preceſſere comitem. ar. ij. glo. ij. e.

Eccleſiaſtici ſunt immunes a ſolutioe ve-
 ritatum. ar. lxxij. glo. i. a.
 Eccleſie res licitū eſt alienare pro redē-
 ptione captiuorum. ar. cclxxij. glo. ij. b.
 Edicta que ſint. arti. lxx. glo. ij. a
 Edificare licitum eſt vnicuique in proprio ſolo domum vel murum quomodo voluerit / et ſic obumbrare vel obturare lumina vicini vel in ſuo po-
 teſt etiam facere fenestras. ar. cccclxxij. glo. ij. b.
 Edificare in ſolo proprio licet quod placuerit et etiam facere fenestras dummodo non faciat ad emulatio-
 nem. ibidem.
 Edificare poteſt quis i ſuo quod voluerit et fenestras facere etiā ſi ex hoc noccat vicino. ar. cccclxxij. glo. i. a
 Edificas in via an debeat edificium deſtrui. ar. l. glo. ij. d.
 Edificare in ſuo et fenestras facere quis prohibetur quando facit ad emulationem. ar. cccclxxij. glo. i. b
 Egyp̄tiorum lex circa medicos. ar. li. glo. ix. d.
 Electio per ſortem approbata eſt iure diuino. ar. cccxvij. glo. ij. c.
 Emende licet ſint taxate non tamen debent domini to-
 tum exigere. ar. vi. glo. ij. c.
 Emende in ſtatuto ſiue conſuetudine taxate non de-
 bent ſemper ad vnguem exigi. ar. clxxij. glo. i. a.
 Emolumento duplicato duplicandum eſt onus. ar. cccxxix. glo. ij. b.
 Emphiteota non tenetur portare penſionem ſui domi-
 ni ſi ambo nō ſint de eodem caſtro vel villa. ar. xvi. glo. ij. b.
 Emphiteota male vtens emphiteoſi poteſt expelli. ar. xxxij. glo. i. b.
 Emphiteota negans rem eſſe emphiteoticam an de-
 beat emphiteoſi priuari. arti. clxx. glo. iij. d.
 Emphiteota alienans rem emphiteoticam poſtea re-
 dimens et recuperans euitat penam caducatus. ar. ti. cccx. glo. i. a.
 Emphiteota an poſſit emaditeoſi renūciare inuito do-
 mino. arti. cccclxx. glo. i. a.
 Emphiteota preſumitur qui pro fundo quem poſſidet ſoluit per. xl. annos cenſum. arti. ccccl. glo. i. b.
 Emphiteota poteſt rem cedere. ar. cccclxx. glo. i. a.
 Ep̄ſcopus in neceſſitate imponit clericis ſuis charita-
 tium ſubſidium. ar. cccxxvij. glo. vi. d.
 Empta res ex pecunia dotali an efficiatur dotalis. ar. cccclxxij. glo. iij. c.
 Emptor cui nondum res eſt tradita nō poteſt ſe oppo-
 nere pro ſuo intereſſe et impedire ne tertius in poſſeſ-
 ſionem mittatur. ar. cccclxxvij. glo. ij. b.
 Emptor ſub conditione ꝛ poſſit infra certum temp̄
 reuendere venditori an dicatur dominus incōmu-
 tabilis. ar. cccxxvi. glo. i. a.
 Emptor bonorum quid operantur iſta verba. ar. lxi. glo. x. a.
 Enſis vnde dicitur. arti. li. glo. iij. a.
 Equalitas eſt inductiua nutritiua confirmatiua con-
 ſolidatiua concordie et fraternitatis. articulo.

In cōsuetu. comitatus Cenomanie.

ccxxix. glo. v. c.
 Equalitas inter liberos est seruanda. arti. cclxxvij. glo. v. a.
 Error excusat a dolo. arti. clxi. glo. i. f.
 Error in proprio facto est intolerabilis. articu. clxx. glo. i. a.
 Estimatores presentibus partibus debent iurare. ar. lxi. glo. vij. b.
 Estimatio ubi consistit et qualiter fieri debet. ar. lxi. glo. vij. a.
 Estimatores debent ab utraque parte poni ad minus debent partes in eos concordare. ar. lxi. glo. vij. a.
 Estimatores debent rem estimandā inspicere presentibus partibus. arti. lxi. glo. vij. b.
 Estimatio debet fieri singulariter et non vniuersaliter. ibidem.
 Estimatores si discordant. arti. lxi. glo. vij. c.
 Estimatio qualiter fieri debeat. arti. lxi. glo. vij. b.
 Estimatores et arbitris discordantibus an sit tertius eligendus cui credatur. ar. lxi. glo. vij. c.
 Estimatores et arbitri discordantes qualiter concordari debeant. arti. lxi. glo. vij. c.
 Estimator deponens quod res valet viginti et plus il lud plus nichil operatur propter incertitudinem. ar. lxi. glo. vij. in fine.
 Et copulat diuersa. arti. lxxvij. glo. iij. a.
 Et dictio est augmentatiua. arti. cxxvij. glo. vi. a.
 Expaua occupantur per dominos terrarum in regno francie. arti. xij. glo. i. b.
 Expauē dicuntur quali expauefacte animales. articulo. xlvij. glo. ij. a.
 Estimū patris dicitur esse estimū filij etiam viuente patre. articu. cxxvij. glo. iij. d.
 Exensio admittitur in statutis ratione absurditatis vitande. arti. lxi. glo. iij. c.
 Etimologia in odiosis debet capi secundum propriū significatum rei que demonstratur. ar. xiiij. glo. i. b.
 Euangelia quare adhibentur iuranti fidelitatem. ar. cl. glo. ij. b.
 Ex dictio denotat causā proximā. ar. cxxvij. glo. iij. a.
 Executor testamenti tenetur reddere rationē episcopo. arti. cccxi. glo. iij. b.
 Executor qualiter debet res defuncti vendere remissive. ar. cccxi. glo. iij. in fine.
 Executoris testamentarij officium qualiter quis cogitur suscipere. ar. cccxi. glo. i. d.
 Executoris testamentarij officium quando quis dicitur incepisse. ibidem.
 Executoris officium solum durat per annum. articu. cccxi. glo. i. c.
 Executor vltime voluntatis quis dicitur. arti. cccxi. glo. i. a.
 Executor testamenti quis potest esse. ar. cccxi. glo. i. b.
 Executor qui pignora exposuit venalia an possit fidem habere de precio. arti. cccxxij. glo. ij. b.
 Executor seruicius si recepta per eum pecunia debitoris eam consumpsit quid iuris. ibidem.
 Executor qualiter probabit quod mobilia non habet debitor. arti. cccxcvij. glo. i. a.
 Executor testamenti an possit cogi ad satisfaciendum. articulo. cccxi. glo. v. a.
 Executio testamēti pmo petit heredi. ar. cclij. gl. iij. b.
 Executio an possit fieri in re dotata pro condemnatione mariti. arti. cccxlviij. glo. iij. a.
 Executor testamenti potest esse collegium. arti. cccxi. glo. i. c.
 Exceptio firmat regulam in casibus non exceptuatis. articu. cxxvi. glo. i. a.
 Exempti debent ostendere publicano literas certificationis que vulgariter nuncupantur lessez passer. et. articu. lxxvij. glo. v. a.

Exempti a vectigalibus qui sunt remissive. arti. lxxvij. glo. iij. a.
 Exceptionem suam reus probare debet sicut actor intentionem. arti. lvij. glo. v. a.
 Excessus vnus et idem grauius est in vno quā in alio. arti. clxvij. glo. iij. a.
 Exhereditatio nō potest fieri sine culpa. ar. cclij. gl. ij. a.
 Excommunicati a cetera quoad temporalia bene valent. arti. cccxi. glo. i. b.
 Excusatur quis a comparando coram iudice propter plures casus. arti. xcvi. glo. iij. a.
 Excusatio vulnerati et occisi liberat accusatum a tortura si contra eum solum laborant inditia. articulo. clxxvij. glo. ij. m.
 Eximens aliquem de manu iustitie an et quando dicitur committere crimen lese maiestatis. articu. clviij. glo. iij. g.
 Eximens aliquem de manu iustitie puniendus est pena qua veniebat puniendus exemptus. arti. clviij. glo. iij. g.
 Eximens aliquem e carceribus publicis qualiter punitur. arti. clviij. glo. iij. g.
 Eximens carceratum pro debito tenetur soluere debitum de proprio idem si dat causam vel consiliū euadere. Et an et tali solutione liberetur debitor. ar. clviij. glo. iij. g.
 Eximens captum pro debito tenetur ad debitum etiā non probato debito. ar. clviij. glo. iij. h.
 Exodi lex contra proditores est redacta inter canonicas constitutiones vt seruetur non vt frustra membra occupet. arti. li. glo. iij. a.
 Expellere interdicitur est. in rub. glo. iij. e.
 Expendens reditus ex casu aduerso sit pauperior et ita consulitur tutor. arti. xcviij. glo. xi. b.
 Expense debent fieri secundum quantitatem debitorum. arti. clxxix. glo. i. a.
 Expense taxari an debeant ex eo quod notarius sine gratia farius dedit et noluit recipere propter amorem vel reuerentiam partis. arti. xcviij. glo. i. d.
 Expense quando peti possunt. ar. xcviij. glo. i. a.
 Expense veniunt officio iudicis mercenarij. ar. xcviij. glo. i. a.
 Expense si non sūt petite a parte an debeant nichilominus adiudicari. ar. xcviij. glo. i. c.
 Expensas an debeat petere qui habuit aduocatū gratis. ar. xcviij. glo. i. d.
 Expilatores qui. ar. xliij. glo. ij. b.
 Exponere quid est. in princi. xiiij. partis. glo. i. a.

Facto aliquid demonstrare plus est quā verbis. ar. clx. glo. i. c.
 facultas eundi ad molendinum cuiuslibet est libera. ar. xiiij. glo. i. a.
 Falco conuenit baronibus et non inferioribus. ar. lv. glo. i. a.
 Falli crimen non comprehenditur in generali sermone remissionis delictorum. ar. lxxvij. glo. i. e.
 Fallo instrumento qui vsitur presumitur eum fabricasse nisi ostēdat vel nominet auctore. ar. clxi. gl. i. a.
 Falli notarij regij agitatur accusatio coram iudice regis. ar. lxx. vi. glo. i. a.
 Falli crimen in italia punitur pena corporali. ar. clxv. glo. i. m.
 Fallum in littera qualiter deprehenditur. ar. clxv. glo. i. f.
 Fallitas non est punibilis nisi noccat vel nocere possit. arti. lxxvij. glo. i. h.
 Fallum ita committit qui vsitur falso instrumento sicut qui fabricauit vel dictauit vel fieri fecit. ibidem.
 Fallitatis auctor abstinendo postea ab vsu non excu-

Repertoriū principalium materiarum.

- **Latet secus in eo q̄ vsitur simpliciter et postea abstin-**
net. arti. lxxviiij. glo. i. 3.
Falsi querela q̄to tempore duret. arti. lxxviiij. gl. i. 3.
Falsi pena que sit. ibidem.
Falsum qualiter & quot modis committatur. articulo.
 clxv. glo. i. d.
Falsum qualiter probetur. ibidem.
Falsum instrumentum producens nisi per se cruciatur
ut vsq; ad sententiam non punitur de falso. articulo.
 cccij. glo. ij. a.
Falsum dicitur tribus modis. arti. clxv. glo. i. b.
Falsum non est punibile nisi notium. ar. clxv. gl. i. c.
Falsi crimen est abominabile. arti. clxv. glo. i. m.
Falsi crimen est grauissimum & pene in opti similis est.
 arti. clxv. glo. i. m.
Falsitas non committitur sine dolo. ar. clxv. glo. i. a.
Falsum quid sit. ar. lxxviiij. glo. i. b. & ar. clxv. glo. i. a.
Falsum committitur multis modis. ibidem.
Falsi crimen est grauissimum et multum crimen est
quod ita vituperet famam ac statum hominis. ibidem.
Falsi crimen habet multa specialia. ar. lxxviiij. gl. i. c.
Falsi suspitio pro veritate habetur et qualiter. ibidem.
Falsi crimen si incidenter deducatur in litem pronun-
ciatur super eo. arti. lxxviiij. glo. i. d.
Falsandi modum melius est nescire q̄ scire. arti. clxv.
 glo. i. 3.
Famam negligens crudelis est. ar. cl. glo. iij. b.
Fama bona thesaurus inestimabilis. ibidem.
Fama mali semper augetur. ibidem.
Famam solus rex restituere potest. arti. i. glo. ij. e.
Familia ea que facit videtur de voluntate domini & cō-
scientia facere. arti. li. glo. v. c.
Famis necessitas est magna. arti. xix. glo. i. b.
Famoli latrones qui proprie dicantur. ar. li. glo. viij. a.
Fauor duplex est. ar. clxxviiij. glo. ij. p. & ar. clxxviiij.
 glo. ij. c.
Fauorabilior qui certat de damno vitando q̄ qui cer-
tat de lucro captando. ar. cccxx. glo. i. a.
Federicus imperator qui fecit paragraphum si quis
quinq; solidos disponentem q̄ pro rebus huius secu-
li quis debeat suspendi cruciatur in inferno. articu.
 xliij. glo. ij. c.
Femine in alienas familias transeunt. articulo. cclxij.
 glo. i. a.
Femine de iure feudozum stantibus masculis non suc-
cedunt. arti. cccxxix. glo. iij. a.
Femine in normannia non succedunt. articu. cccxxix.
 glo. iij. b.
Femine quare in feudo non succedunt. articulo. cclxij.
 glo. i. c.
Fenestras faciens in suo vt videat religiosos vel reli-
giosas vel etiam vxorem aut filiam vicini potest p-
hiberi. arti. cccclxij. glo. i. b.
Fenestram faciens quando nō est opus vel nullam ex
ea vtilitatem habens p̄sumitur facere ad emula-
tionem. ibidem.
Festozum observatio non impedit ea que ordinantur
ad salutem etiā corporealem. arti. xxvij. glo. i. b.
Feudozum consolidatio de iure et consuetudine est fa-
uorabilis. arti. ccc. glo. i. a.
Feuda an possint p̄p̄thecari et pignozari sine domini
consensu. arti. clxxviiij. glo. i. a.
Feuda de iure non possunt vendi sine domini consen-
su. ibidem.
Feudum et emphyteosis ad paria iudicatur. ar. cxxij.
 glo. i. a. & ar. cxxij. glo. i. a.
Feudi naturam tam secundum ius vetus q̄ nouum &
nouissimum vide. arti. xxvij. glo. iij. b.
Feudum domino commissum si vassallo dñs remisit fe-
loniam et feudum restituit an dicatur feudum nouū
vel antiquum. arti. ccb. glo. i. c.
Feudalis res p̄sumitur nisi de contrario constet. ar-
 ticulo. cxcvij. glo. ij. b.
Feudum dolose negans perdit feudum secus si per er-
rorem. arti. ccciiij. glo. i. a.
Feuda nullam habent formale regulā. ar. iij. glo. i. b.
Feudi contractus dicitur anomalous. ibidem.
Feudum vnde dicitur. arti. xxvi. glo. i. b.
Feuda dignitatum retinentur per primogenitos quia
primogenitus p̄sumitur prudentior. arti. cccxxix.
 glo. i. a.
Feuda dignitatum de rigoribus non deferuntur ad
heredes per successionem licet hodie secus per vsur-
pationem. arti. xxvij. glo. iij. a.
Feuda dignitatum non diuiduntur et que sunt. arti.
 ccciiij. glo. i. a.
Feuda magna et dignitatum quare non diuiduntur.
 ibidem.
Feudum quid sit. arti. xcvi. glo. i. a.
Feuda non debent retineri per monachos clericos et
alios de manu mortua. arti. xli. glo. i. a.
Feudum dicitur a fidelitate. ar. cxcvij. glo. iij. b.
Feudozum diuerse sunt species. arti. viij. glo. i. a.
Feudum francum potest vendi itrequiritō domino sal-
uo tamen iure domini. ibidem.
Feudi franchi franchisia ad nichilum reduci videtur.
 articulo. viij. glo. i. b.
Feuda regni francie sunt hodie de consuetudine patri-
monia et vendi et donari possunt et in eis filie succe-
dunt. arti. viij. glo. i. l. et arti. cccx. glo. i. b.
Feudozum magnozū dignitates licet non possint di-
uidi possunt tamē diuidi castra et alia loca ad dignita-
tes pertinentia. articu. ccciiij. glo. iij. a. et articu.
 cccx. glo. i. b.
Feudatarius non solum habet vsumfructum sed etiā
habet vtile dominium. arti. cccxij. glo. i. c.
Feudatarius et vsumfructuarius differunt. arti. cccxij.
 glo. i. c.
Feudum et emphyteosis sunt eiusdem nature et a part-
procedunt. arti. cccxij. glo. i. a.
Feudum an sit in agis gratui q̄ contractus. articulo.
 xcvi. glo. ij. b.
Feudum an sit contractus nominatus vel innomina-
tus. arti. xcvi. glo. g. b.
Feudalis cōtractus fuit olim populo romano incogni-
tus & si cognouissent fuisset eis crosus. ar. iij. glo. i. c.
Feudi partem negans an totum feudum perdat. arti.
 cccx. glo. i. a.
Feuda an possint alienari sine consensu domini. arti.
 cccviij. glo. i. a.
Feudi due partes totum feudum representant. articu.
 cccxxix. glo. ij. a.
Fideiussor in quibus casibus potest conueniri nō ser-
uato ordine. arti. lxi. glo. x. b.
Fideiussor debet esse locuplex non solum facultatibus
sed etiam facilitate conueniēdi. arti. lxi. glo. xi. a.
Fideiussores non debent dari clerici neq; serui ecclesie
item capitanei nec potentes. ibidem.
Fideiussoris datio evitat sequestrationem. arti. ccccl.
 glo. v. a.
Fideiussor nō perdit beneficium ordinis nisi in certis
casibus notatis. arti. lxi. glo. ix. a.
Fideiussor an admittatur in causa criminali. in rubz.
 glo. ij. h.
Fidelitas que a vassallo domino debetur est maior om-
ni alia. arti. clxix. glo. iij. b.
Fidelitatem an prestare debeant omnes consortes an
vnus pro omnibus admittatur. arti. cxxij. glo. i. a.
Fides habita de p̄ccio an in dubio p̄sumatur. articu.
 cccxviij. glo. iij. d.
Fidem qui non p̄stat etiam sperare non debet. articu
 lo. xxv. glo. iij. a.

In cōsuetu. comitatus Lenomanie.

fides quid sit. articulo. xvi. glosa. i. b.
fides dicitur quasi fac et dic. ibidem.
filia que sine consensu parentum alicui per matrimonio
num se copulauerit an debeat exheredari. articulo.
cclix. glo. i. c.
filia ad hoc vt excludatur a legitima necesse est q̄ et
dem expresse renunciet. arti. cclxi. glo. ij. a.
filia que mediante dote non legitima renūciauit suc
cessioni an ei competat remedium. l. ij. ff. de rescin.
vendi. arti. cclxi. glo. ij. a.
filio lex imponit silentium ne contradicat patri. arti.
cclxxvij. glo. ij. b.
filia que post mortē matris a patre dotatur an exclu
datur a petitione successionis matris stante statu
to q̄ filia dotata non succedatur. arti. cclvij. glo. ij. d.
filia luxuriose viuens an sit a parentibus alenda. ar
ticulo. cclix. glo. i. b.
filia luxuriose viuens potest a parentibus exhereda
ri. arti. cclxi. glo. i. a.
filia debet esse congrue dotata. arti. cclxi. glo. i. b.
filij in casu necessitatis tenentur alere patrem. artic.
xcvij. glo. x. d.
filius vulneratus in domo patris & vxor in domo ma
riti dicuntur in domo p̄p̄a. articulo. cccxvij. glo.
la. i. a.
filius an teneatur conferre pecuniam a patre datam
pro emendis libris quam consumpsit in ludo vel ali
as. arti. cclxxix. glo. ij. c.
filius non debet accipere vxorem sine cōsensu patris
arti. cccxvij. glo. i. a.
filius tenetur patri naturali iure et diuino. articulo.
cl. glosa. vi. d.
filius habet bona hereditaria defuncti obnoxia pro
legitima sua. arti. cccxxij. glo. ij. b.
filius habet potentius ius in bonis paternis q̄ liber
tus in bonis patroni. ibidem.
filius adeptus militiam vel aliam dignitatem pro
pter ingratitudinē potest priuari. articulo. ccv. glo.
la. i. c.
filij et filie quando dicuntur in legitima etate. articu
lo. xcix. glo. i. a.
filio etiam spurio debetur legitima in hereditate pa
terna. arti. cclij. glo. ij. d.
filius qui cum matre et vitrico remansit an debeat
vitrici expensis ali. articulo. xcviij. glosa. x. b.
filius non potest alienare successionem patris vtuen
tis. arti. ccccl. glosa. i. a.
filij nati ex alia q̄ ex concubina in domo retenta vt̄ū
legitimantur per subsequens matrimonium. arti
culo. cclliij. glosa. i. b.
filius an teneatur conferre liberos et quando. articu
lo. cclxxix. glo. ij. a.
filios in tantum natura vocat ad successionem paren
tum vt etiam viuente patre quodammodo bono
rum paternoꝝ domini existimantur. artic. cclij.
glosa. ij. c.
filius verberans patrem et pater stuprans filiam/
nec ille filius/nec ille pater presumitur. articulo. cl.
glosa. vi. c.
filius proprie non dicitur nisi ille qui ex nuptijs na
tus est. articulo. xxxvi. glo. ij. d.
filius licet dicatur nouus homo propter nouam ani
mam tamen pater primus homo non dicitur omni
no extingui. arti. c. glosa. i. b.
filio res a patre data videtur in partem concessa et
imputatur. articulo. cccxxij. glo. ij. a.
filij patris non matris familiam sequuntur. articu
lo. cclij. glosa. i. a.
filius legitimus et naturalis debet habere in heredi
tate paterna et materna legitimam non solum in
usufructu sed etiam in hereditate. articulo. cccxxix.

glosa. ij. a.
fily caro dicitur quodammodo caro patris augmen
tata. arti. c. glosa. i. b.
filium priuari successionem paternam sine causa durissi
mum est. arti. cclij. glo. ij. a.
filij criminosoꝝum lege maiestatis crimine sunt infam
es. articulo. clvij. glosa. ij. d.
filiorum appellatione an contineantur nepotes. arti.
cclvij. glosa. ij. a.
filius luxuriosus ob id non debet exheredari. articu
lo. cclix. glo. i. a.
filij non debent esse castigatoꝝes parentum. articulo.
xcvij. glosa. ij. a.
fines turbantium pena. arti. vi. glosa. ij. e.
fines parrochiarum prouinciarum regnoꝝum et si
miles sunt imperscriptibiles. articulo. xliij. glo
sa. ij. b.
firmarius an possit presentare beneficio. articulo. lxi.
glosa. ij. e. Et articulo. cccx. glo. i. a. et articulo. cxxij.
glosa. ij. c.
fitule de domo protense vulgariter vocantur dales
faciunt presumptionem q̄ fundus inferior sit illius
domus. arti. cccclij. glosa. ij. c.
filicus habetur loco heredis. articulo. xlviij. glo. ij. a.
forma quid sit. arti. cclxxi. glo. i. a.
forma dat esse rei. articulo. cccxxvij. glo. ij. c.
forme defectus in professione non debet vitare actū.
articulo. cclxvi. glo. ij. b.
fornicationis appellatione intelligitur omnis illicit
us coitus. arti. cccxxvij. glo. i. a.
fortuna est increpabilis furda et muta. arti. cccxvij.
glosa. ij. b.
fortuitus casus quis sit et qualiter debeat considera
ri. arti. li. glo. v. b.
fortuito casu an et quando quis teneatur remissive.
articulo. li. glo. v. b.
forum generale et nundine idem sunt. articulo. l. glo
sa. ij. a.
franciscus curtius Jasonis emulus. articulo. xrv.
glosa. i. f.
franchisia venditoris bladi an profit emptoꝝi. articu
lo. xix. in glo. i. a.
frater non tenetur ex delicto fratris. articulo. cclxxvij.
glosa. ij. h.
frater recipiens secrete pecuniam pro maritanda vx
ore quam tenetur maritare licet debere secundū sta
tum suum sit maritata tamen turpiter recepit. arti
culo. cclxi. glosa. i. c.
frater non debet detrahere fratrem sed equanimi
ter et misericorditer sibi dare portionem. arti. cccxx
ix. glosa. v. c.
frater ex vxorq̄ parente an excludat fratrem ex vna
parte tantum successionem feudali. ar. xcviij. glo. ij. a.
frater a fratre iperatur auxilium. arti. cccxxix. glo. v. c.
frater potest querelare testamentum fratris institu
to spurio. arti. cclvij. glo. i. a.
frater maior presumitur melius informatus de patri
monio ideo debet iacere partes. articulo. cccv. glo
sa. i. b.
fraus qualiter possit probari. articulo. lxi. glo. ij. e.
fraudens gabellas an teneatur in foro conscientie. ar
ticulo. lrv. glo. i. a.
fraus presumitur si cessio facta est in clericum. articu
lo. xli. glosa. i. b.
fraudandi facultas si precidatur nullo meliori modo
circa fraudes consultitur. ar. lrvij. glo. i. a.
fraus non est legi facienda. arti. li. glo. ij. f.
fraus presumitur ex alijs contractibus iustis super
rebus suis. arti. cccxxij. glo. ij. b.
fraus et simulatio per inditia probantur. ibidem.
fraudibus non est inuigilandum. ar. cclxx. glo. ij. a.

Repertoriū principalium materiarum.

Fraudibus est obuiandum adimendo facultatem fraudandi. *ibidem.* et arti. *xxv. glo. i. a.*
Fraudem allegas fraudem probare debet. *articu. cccxxiiij. glo. ij. b. & arti. clviij. glo. ij. c.*
Fraudis probatio fit multis modis. *articu. cccxxiiij. glo. ij. c.*
Fraus presumitur ex vicinitate contractuum. *articu. ccccviij. glo. i. a.*
Fraus presumitur et simulatio et etiam venditio imaginaria si receptio habet modicum durare. *ibidem.*
Fraus qualiter presumitur. *arti. clviij. glo. ij. c.*
Fraus et dolus nemini debet patrocinari. *ar. cccclxxij. glo. i. a. et arti. clxxx. glo. iij. b.*
Fructus rei dicitur utilis a re vel propter rem pueniens. *arti. cxxxij. glo. ij. a.*
Fructus pendentes pars fundi esse videntur. *articulo. xxxiiij. glo. i. b.*
Fructus non producitur ex infecta radice. *arti. xxxvi. glo. iij. d.*
Fructus an computentur inter mobilia. *ar. cclij. gl. i. c.*
Frustrum corruptum an possit quis miscere cum in corrupto. *arti. ccij. glo. ij. c.*
Fugiens ad hostes et receptus in via punitur. *articulo. xxij. glo. i. a.*
Fundo legato non veniunt instrumenta. *arti. xxviij. glo. i. c.*
Funeralia sunt permilla de iure diuino. *articulo. cclv. glo. i. b.*
Funeralia de iure sunt priuilegiata. *ibidem.*
Funeris impenſa est actus humanitatis et misericordie. *ibidem.*
Funeris impenſa preferitur alicuius creditis. *ibidem.*
Funeris impenſa est ficta per heredem bonorum vel possessorem. *arti. cclij. glo. ij. a.*
Funeralia de iure debentur et sunt permilla. *ibidem.*
Funeris sumptus appellatione quid veniunt remissive. *ibidem.*
Funeralia unde dicuntur. *ibidem.*
Funeralia quoto tempore durant. *ar. ti. cclij. glo. ij. b.*
Funeris impenſa fieri debet per heredem de bonis defuncti. *arti. cclv. glo. i. a.*
Furcarum erectio est signum meri imperij. *articulo. xliij. glo. i. a.*
Furcarum erectio quare fuit inuenta. *arti. xliij. glo. i. a. b.*
Furiosus non obligatur iuramento. *articulo. cxxxiiij. glo. ij. b.*
Furiosus qui habet dilucida intervalla an presumatur furor continuare nisi probetur contrarium. *articulo. cxxxiiij. glo. ij. d.*
Furiosus qualiter probetur. *arti. cxxxiiij. glo. ij. b.*
Furiosus non potest obligari nec condemnari per sententiam. *ibidem.*
Furiosus & mente captus non possunt consentire. *ibidem.*
Furiosus et mente captus differunt. *ibidem.*
Fur dicitur manifestus qui sepius furtum fecit. *articulo. xliij. glo. ij. d.*
Fur dicitur tamofus qui tria furtiva fecit. *ibidem.*
Fures de consuetudine et ex forma statutorum suspenduntur. *ibidem.*
Furtum unum enorme equipollet tribus. *ibidem.*
Fur debet mori secundum iura in tribus casibus. *ibidem.*
Fures dictorum aliozum in iure plures reperiuntur. *articulo. cxcviij. glo. ij. d.*
Furtum in quibus casibus non punitur. *articulo. xliij. glo. iij. f.*
Furti species est de alieno elargiri. *articulo. cccclviij. glo. iij. b.*
Furtive res reperte penes illum qui est male fame conditionis et vite tenetur auctoorem suum ostendere alias tanquam suspectus de furto torqueri potest. *articulo.*

lo. clxi. glo. i. c.
Furtiva res reperte penes aliquem contra quem non sit presumptio furti quia est grauis et honesta persona debet tamen rem restituere vero domino nec tunc dominus ille tenetur ad precium. *ar. clxi. glo. i. b.*
Fur an presumatur is apud quem res furtiva repertur. *arti. clxi. glo. i. a.*
Fur de iure an debeat suspendi. *ar. ti. xliij. glo. ij. c.*
Furum quattuor sunt species. *ar. ti. xliij. glo. ij. a.*
Furem iudicis ad mortem an sit tutus in foro confectio. *articulo. xliij. glo. ij. d.*
Furti qualitas nec valor tantum consideratur sed magis consuetudo et alluctatio. *arti. clxi. glo. i. a.*
Furtum committitur pro vna gallina et pro vno ovo. *ibidem.*
Fur an debeat liberari si dominus rei furate dicit et confiterur in iudicio furtum fuisse factum sua voluntate. *arti. clxi. glo. iij. a.*
Fur quando dicitur consuetus furari. *ar. clxi. gl. iij. a.*
Furtum quid sit. *arti. li. glo. vij. b.*
Fur semper furatur donec rem contractat. *articulo. clxxxviij. glo. ij. q.*
Fur em recipiens cum re furtiva furtum facit. *ibidem.*
Fur receptus in alieno territorio cum re furtiva an possit puniti *ibidem* per iudicem ubi reperitur. *articulo. lxxxv. glo. i. c.*
Furtum a tanto excusatur propter necessitatem famis. *arti. cclxi. glo. ij. a.*

Gabelle & propofiture soluntur pro solo. *arti. lxi. glo. ij. a.*
Gabelle vbiq; soluntur. *ibidem.*
Gabellas et vectigalia deberi si quis ignorat esse errare in iure quasi naturalis diuino. *ibidem.*
Gabellam exigendi ius arguit merum imperium. *articulo. l. glo. iij. b.*
Gabelle siue vectigalis ius potest queri per prescriptionem. *arti. l. glo. iij. c.*
Garrene que sunt et unde dicantur. *arti. cxxviij. in glo. i. a.*
Generi per speciem derogatur. *ar. cclxi. glo. i. a.*
Gesta prius interpretantur ex postea gestis. *arti. ccccxlviij. glo. i. b.*
Gladio contra malos vtendum est non autem malua siue emplastro. *ar. xliij. glo. iij. c.*
Graffarij metas rationis in exigendo excedere presumuntur. *arti. clxxx. glo. i. a.*
Graffarij et notarij quo tempore fuerunt reperti. *ar. clxxx. glo. ij. a.*
Grammaticali scientie non est insistentium in iure. *arti. cclij. glo. ij. b.*
Gradus consanguinitatis in succedendo debent computari secundum ius civile. *arti. cclij. glo. ij. a.*
Gratia redemptiua siue pactum de retrouendendo debet poni in actu contractus alias non valet. *arti. cclxi. glo. i. b.*
Grauitus delinquit aliquis legem et iudicem contemnendo quod hominem solum vel legem solum. *ar. cccviij. glo. i. a.*
Gratia siue facultas nouem annorum data ad redimendum predium an antequam finiatur possit dari alia noua gratia nouem aliozum annorum. *ar. clxxxviij. glo. ij. a.*
Gratianus compilator de ceteri bastardus. *articulo. xxv. glo. i. c.*
Grauatius in vno i altero releuatur. *arti. xxv. glo. i. a.*
Graue et leue dicuntur secundum qualitatem personarum. *articulo. xxv. glo. i. g.*
Grauatius videtur sepius iuste formidare iterum grauari quod tunc causa appellationis peregerit cursum suum. *arti. lxxxv. glo. i. b.*
Grues incedunt ordo in litterato. *arti. xliij. glo. i. b.*

In cōsuetu. comitatus Lenomanie.

Habitatio et sumptus magistrorū sco-
le an contineantur sub nomine vi-
ctus. arti. r. c. viij. glo. r. a.
Habitus religiosorum triplex est. ar-
ticulo. ccl. vi. glo. iij. d.
Haro est exclamatio vulgaris norma-
nie. arti. cl. xix. glo. iij. b.

Haro normannorum vnde dicitur. ibidem.
Heremita an gaudeat priuilegio et exemptione cleri-
cali. arti. r. r. vi. glo. i. a.
Heretis habet principium et complementum. articu-
lo. cl. viij. glo. g. a.
Heretis vnde dicitur. ibidem.
Heretis est maior homicidio. arti. cl. viij. glo. ij. b.
Heretis est maior crimine lese maiestatis. ibidem.
Hereticorum bona sunt confiscanda. ibidem.
Hereticorum bona licet dicantur confiscata a die com-
missi criminis apprehensio tamen illorum non debet
fieri ante declarationem commissi criminis et quali-
ter effectus ille retrorahitur. ibidem.
Hereticus qui post crimen commissum ante declara-
tionem alienat bona sua an talis alienatio siue ven-
ditio sit bona. ibidem.
Hereticus quis proprie dicatur. articulo. cl. viij. glo-
sa. ij. a.
Hereticus quot modis quis stricte dicitur. ibidem.
Hereticorum bona mobilia cui applicantur. articulo.
cl. viij. glo. ij. e.
Hereticus cui princeps fecit gratiam an recuperet bo-
na. ibidem.
Hereticus omnis non perdit bona. articulo. cl. viij. glo-
sa. ij. f.
Heres suus habet beneficium abstinenti si se nō im-
miscuit. arti. ccc. lvi. glo. i. b.
Heres si dubitat q̄ defunctus multum debeat ideo t̄
met adire qualiter iuuenerit. ibidem.
Heres et defunctus consentur vna & eadē p̄sona. arti.
cl. xv. glo. i. a. & arti. ccc. xij. glo. ij. a.
Heredi subuenitur per beneficium restitutiōis ratio-
ne ignorantie si cadat a iure suo propter non solutio-
nem canonis. arti. cl. xv. glo. i. b.
Heres si tenetur prestare alimenta nō tenetur prestare
extra eū locū in quo h̄z domiciliū. arti. xvi. glo. ij. b.
Heres repellitur personam defuncti pro ea parte tan-
tum pro qua succedit. arti. ccc. xxx. glo. i. a.
Heres non potest venire cōtra factum defuncti et quē
de euctione tenet actio ipsum agentem repellit ex-
ceptio. arti. ccc. lxxv. glo. ij. a.
Heres nullus vellet esse sine commodo. articulo. ccc-
xxij. glo. i. b.
Heredem vtri diuerso iure hereditatis q̄ defunctus ab-
surdum est. arti. r. r. glo. i. a.
Heres implendo voluntatem defuncti facit actus piū
et multum lucratur quia consequitur meritū apud
deum. arti. cclij. glo. iij. b.
Heres et defunctus consentur vna et eadem caro. arti-
culo. ccc. xij. glo. iij. a.
Heres potest partem suam repudiare. articulo. ccc. lviij.
glosa. i. a.
Heres semel non desinit esse heres. arti. ccl. glo. i. a.
Heremofrodita attribuitur illi lexui in quo magis in-
talescit. arti. cl. xij. glo. ij. b.
Homagium quid sit. articulo. viij. glo. iij. a.
Homagium an sit introductum de iure ciuili. articulo.
lo. viij. glo. iij. b.
Homagium in quo differt a iuramento fidelitatis. ar-
ti. cl. lviij. glo. i. a.
Homagium qualiter fieri debet. arti. cl. lviij. glo. ij. a.
et arti. cl. lviij. glo. i. c.
Homicidiū secundum se nō est cōcupiscibile licet oīa

alia pct̄a sint cōcupiscibilia. arti. cl. iij. glo. iij. b.
Homicide qualiter olim seclerati & abhominandi erāt
remissive. arti. li. glo. iij. b.
Homicida nō liberatur a pena decapitationis si alius
pro eodē homicidio per errorem fuit decapitatus. ar-
ti. cl. xxv. glo. iij. a.
Homicidij pena non tenetur nisi qui dolo commisit. ar-
ticulo. li. glo. ix. d.
Homicidij crimen debet cito & absq̄ dilacione puniri
als ad irā deus puocatur. arti. cl. iij. glo. iij. c.
Homicidij crimen recens magis punitur q̄ antiquū.
ibidem.
Homicidium presumitur factum de mandato domini
qui prius dixisse visus est famulo aliqua verba in au-
re et postea famulus iuit ad occidendum. articulo.
cl. xxv. glo. ij. d.
Homicida qua pena puniatur. arti. cl. iij. glo. iij. e.
Homicida an possit ad furcam cōdemnari. ibidem.
Homicidium quid sit et vnde dicitur. ar. cl. iij. glo. iij. a.
Homicidium computatur inter grauiora et horribilia
ibidem.
Homicidiū in quibus casib⁹ nō punit. ar. cl. iij. gl. iij. f.
Homo hominis mei nō est homo meus. arti. ix. glo. i. a.
Homo alicuius baronis an possit se facere burgensem
alicuius bastidie regie pro libito voluntatis sue. ar-
ticulo. xxxij. glo. ij. a.
Homo ligus est de iurisdictione domini cui est subdit⁹
et tam in persona q̄ in bonis. arti. cl. iij. glo. i. a.
Hominum duo sunt genera clericale et laicale et quali-
ter subdiuiduntur. arti. ccl. vi. glo. ij. b.
Homo non est dominus membrorum suorum. articu-
lo. cl. xxv. glo. iij. b.
Hominem affici beneficium ius est hoīs. ar. cl. xv. gl. i. a.
Homo si insidietur homini facit nephas. ibidem.
Homo nature obediens non potest homini insidiari.
ibidem.
Homines ad veritatem apti nati semper meliora et be-
riora sequuntur. arti. cl. xxij. glo. i. a.
Hostiensis dictum de nobilitate sanguinis. arti. ccl. ix.
glosa. i. b.

Hactare suum vel delinquere indu-
bio quis non presumitur. articulo.
ccl. xv. glo. i. a.
Hason de mayno spurcius erat. articu-
lo. xv. glo. i. e.
Hecus vniuersus non debet contē
plari in homicidio perpetrato per
plures nō a casu sed ex pposito. ar. cl. xxv. glo. ij. g.
Ignorantia excusat a mora. arti. cl. xv. glo. i. a.
Ignorantia iusta data non datur negligentia. ibidem.
Ignorans an dicitur deliquisse. in rub. glo. iij. c.
Ignorans iuste non ligatur pena. ar. lviij. glo. iij. c.
Ignorans an gaudeat commodo legis. ar. lviij. gl. iij. c.
Ignorantia probatur per proprium sacramentum. ar.
lviij. glo. iij. a.
Ignorantia vera non puniatur. arti. cl. iij. glo. iij. a.
Ignorantia affectata est pars sciētie. ar. cl. iij. gl. iij. a.
Ignorantia iusta qualiter probetur. ar. cl. iij. gl. iij. b.
Ignorantia presumitur in facto alieno. articulo. cl. xv. b.
glosa. i. a.
Ignorantia in quibus casibus non probatur iurament-
to. arti. cl. iij. glo. iij. c.
Ignorantia iusta excusat. in rub. glo. iij. e.
Ignorantia vera excusat non autem crassa et supina.
articulo. viij. glo. b. a.
Ignorare q̄ oēs sciūt est lata culpa. ar. lviij. glo. iij. a.
Ignorantia non toleratur in facto alieno iudicialiter
indagato. arti. cl. xx. glo. i. b.
Ignorantia absq̄ culpa excusat & euitat omnem penā.
arti. cl. xxv. glo. i. a.

Repertoriū principalium materiarum.

- I**gnorantia iusta excusat ab expensis. articulo. cclxxxij. glo. i. a.
Ignorantia et iustitia ignorantie differunt. articulo. clxij. glo. iij. d.
Ignorantia in dubio presumitur. ar. clxxvij. glo. i. b.
Ignis presumitur immixtus ab habitantibus in domo combusta. ar. li. glo. v. c.
Illegitimi iure nature dicuntur filij. ar. xxxvi. glo. iij. b.
Illiteratus an possit esse iudex. ar. cccij. glo. i. c.
Immobiles res non sunt in fructu. ar. cxxxij. glo. ij. b.
Immobilia non possidens presumitur suspectus idem si pauca. ar. xv. glo. i. b.
Immunitas tribuitur propter nobilitatem. ar. xxxvi. glo. ij. b.
Impete ad perpetuam utilitatem dotis an possint repeti. ar. cccij. glo. i. a.
Impensa facta per maritum pro infirmitate uxoris non repetit post mortem illius uxoris. ar. cccij. glo. i. b.
Imperator est lex animata in terris. ar. lxxi. glo. i. a.
Imperator legitimus spuris existitibus legitimis est una pecus cum non habeat pre oculis iusticiam publice honestatis. ar. xv. glo. i. d.
Impedimentum itineris excusat citatum a contumacia et qualiter probetur illius impedimentum. articulo. xcv. glo. ij. a.
Impedimentum itineris probare volens qualiter et quis debeat probare. ar. xcv. glo. ij. b.
Impleri petens quis sibi aliquid debet prius impleuisse quis debet pro parte sua. ar. lxxxij. glo. i. d.
Imperitia an sit sufficiens causa repellendi iudicem. ar. cccij. glo. i. c.
Imperitia non dolo sed culpe ascribitur. articulo. li. glo. la. ix. d.
Impotentes a potentibus opprimi non debent. articulo. clxvij. glo. i. a.
Incastellari non possunt loca que tenentur in feudum sine voluntate domini. ar. l. glo. i. b.
Incantator per vulneratum adhibitus ad curam suam si moriatur non tenetur vulnerans de occiso sed de vulnerato solum. articulo. li. glo. ix. f.
Incantatio et magica ars ubi et a quo inuenta est. articulo. li. glo. ix. f.
Inceptor rixe punitur de homicidio quando in tali rixa occisus est vnus a pluribus et nescitur a quo. articulo. clxxvij. glo. ij. m.
Incendarius quis dicatur. articulo. li. glo. v. a.
Incendarius qua pena punitur. articulo. li. glo. v. a.
Incendarius licet in corpore punitur debet tamen damnum emendare. articulo. li. glo. v. a.
Incendarius per culpam sine dolo mitius punitur. articulo. li. glo. v. b.
Incendium factum per vnum de familia an dominus familie teneatur et an liberetur exhibendo iustitie famulum. articulo. li. glo. v. c.
Incendium casu sortuito commissum est sine pena. articulo. li. glo. v. b.
Incestus nuptias qui contraxit si peniteat non punitur de adulterio. ar. cccij. glo. ij. a.
Incommunicabilis dominus non dicitur emptor possidens pendente gratia redemptiva. articulo. clxxvij. glo. ij. b.
In criminibus puniendis modus duplex est. articulo. li. glo. vi. b.
Indicium vnum an sufficiat ad sorturam vel si plura requirantur. articulo. clxv. glo. i. l.
Indicia dilucida et presumptiones violente que sunt. articulo. ccccxxxij. glo. iij. c.
Indicium indubitatum et presumptio violente idem sunt. articulo. clxi. glo. i. e.
Inequalitas inter fratres esse non debet. ar. ccccxxx. glo. v. c.
Infantia admittit omnem honorem. articulo. clxi. glo. i. j.
In femina minor etas quam in masculo requiritur ad pubertatem. articulo. xlix. glo. i. b.
Inferior non potest ius superioris tollere. ar. iij. glo. iij. h.
Inferior ad superiorem aditum tollere non potest directe vel indirecte. articulo. iij. glo. iij. b.
Inferior debet honorem reuerentiam et obedientiam prestare superiori. articulo. iij. glo. iij. b.
Inferiores non possunt excedere potestatem eis commissam. articulo. iij. glo. iij. b.
Inferior potest venire contra dispositionem superioris ad hoc vt res reuertatur ad ius commune a quo per viam specialem exierat. articulo. iij. glo. iij. c.
Inferiori quando competat iurisdicchio priuatiue ad superiorem remissive. articulo. lxxv. glo. i. b.
Inferior a principe non potest tollere ius commune. articulo. l. glo. v. g.
Inferior si negligit vel denegat facere iusticiam subditis deuoluitur iurisdicchio ad superiorem. ar. xvi. glo. i. a.
Inferior potest ex magna causa mutare penitentiam iniunctam a papa. articulo. iij. glo. iij. d.
Infirmus citatus debet mittere excusationes iudici. articulo. xcv. glo. i. c.
Infirmas non solum sua sed etiam suorum puta uxoris vel filiorum excusat a contumacia. articulo. xcv. glo. i. a.
Infortunata mariti et uxoris dicuntur esse communia. articulo. cccvij. glo. ij. a.
In generali remissione criminolorum non comprehenduntur criminosi lese maiestatis. articulo. clxvij. glo. iij. d.
Ingratitudo est generalis causa ex qua vassallus seu dno priuatur. articulo. ccb. glo. i. a.
Ingratitudo est ventus vrens sicans fluentia gratie. ibidem.
Ingratitudo est causa exheredationis filij. ar. ccb. glo. i. b.
Ingratitudo apud perlas qualiter puniebatur. articulo. ccb. glo. i. d.
Innimicus quis dicitur. articulo. cccij. glo. i. b.
Inuria aliqua presumitur fieri per appellationem. articulo. lxxvij. glo. i. a.
Inuria domestico vel seruo quando dicatur etiam facta domino. articulo. cccvij. glo. iij. c.
Inurie tot sunt quot sunt persone iniuriam facientes. articulo. clxxvij. glo. ij. a.
Iniuriarum actione an teneatur is qui petijt a iudice securitatem ab aliquo de qua fuit ab eodem iudice repulsus. articulo. clxvij. glo. i. d.
Iniuriarum actio morte finit iniuriati. ar. clxxv. glo. i. c.
Iniuria duplex est realis et verbalis. ar. clxvi. glo. i. a.
Iniustus in vno presumitur iniustus in alio. articulo. lxxvij. glo. ij. a.
In medico semp non est vt releuet eger. ar. li. glo. ix. c.
Inobedientia est maximum peccatum. ar. clxvij. glo. ij. a.
Insinuatio donationis quando excedit. et. non potest renuncari. articulo. cccxi. glo. i. b.
Insinuatio donationis qualiter et ubi fit. articulo. cccxi. glo. i. b.
Insidiator ex solis insidijs est puniendus. articulo. xlix. glo. ij. a.
Insolidum quid significat. articulo. cccvij. glo. ij. c.
Inspicere debemus quid euenire potest. articulo. xxxij. glo. i. b.
Insurgator qui informat iudicem administrando testes si reus absoluitur an debeat in expensis condemnari positio quod non denunciauerit. articulo. lxxi. glo. la. i. d.
Insituere qui potest/potest etiam destituere. articulo. l. glo. v. j.
Instrum mentem quo quis vtitur contra alium debet legi quando parti aduersse interest alias si iudex videt. et iuriam illam non necessariam omittitur. articulo. cccclxxv. glo. iij. a.

In cōsuetu. comitatus Lenmanie.

Instrumentum debet edi et legi sine die et consule ne detur occasio malignandi. arti. cccclxxv. glo. iij. d.
Instrumentum quo quis non vtitur contra aduersarium non cogitur edere. arti. cccclxxv. glo. iij. a.
Instrumentum scriptum diuersis manibus si sit vltter scriptum est suspectum. arti. clxb. glo. i. f.
Instrumenti scriptura debet esse munda/et etiam carta in qua interbitur alias est suspecta. articu. clxb. glo. i. f.
Instrumentū ignoti tabelliois an faciat fidē. ar. l. gl. b. f.
Instrumentum p̄sumitur falsum quando non continet solitum modum dictandi illius notarij qui est fecit. arti. clxb. glo. i. k.
Instrumentum nō probat nisi ea que acta et facta fuerunt tempore celebrari instrumenti. art. ccccviij. glo. i. b.
Instrumentum sigillatum non signatum manu notarij an sit validum. art. l. glo. v. b.
Instrumentum exhibere debens si recusat exhibere p̄uarii potest commodo illius instrumenti. articulo. clxx. glo. i. a.
Instrumentum publicum p̄sumitur verum et solenne. arti. ccccxxij. glo. iij. b.
Intestatorum officium quale sit. arti. cccxi. glo. i. e.
Interdictum vbi possidetis an competat contra cessantem soluere denarium seu rentam. articu. clxxvi. glo. i. c.
Interdicto vbi possidetis quando quis dicatur obtinere. articulo. clxxvi. glo. i. a.
Interdicto vnde vi quis non agit contra patrem proprium nec nutritium et nutricem nec libertus contra dominum. arti. cccxi. glo. ij. a.
Interesse siue expensē videtur remisse recipiendo sortem simpliciter sine protestatione. ar. xciiij. glo. i. b.
Interesse partis iniuriate qualiter per iudicem debet taxari. arti. clxxvi. glo. iij. b.
Interesse suum an possit pars iniuriata probare. articulo. clxxvi. glo. iij. b.
Interpretatio in beneficijs latissima est fienda. articulo. xcviij. glo. ij. a.
Interpellatio quando requiritur ad mortem inducendam. arti. cxlix. glo. iij. a.
Interpellatio an constituat quem in mora et que. articulo. xx. glo. i. c.
Interemptio p̄scriptionis facta per vnum corcoris vel contra vnum ipsorum prodest alijs et nocet. articulo. ccccxy. glo. i. a.
Intervallum quando dicatur longum. ar. li. glo. iij. e.
Iohannes de anania verus et bone consciencie doctor. articulo. clxb. glo. i. a.
Inuentura potest fieri et recipi per personam mediam. arti. cxxi. glo. i. a.
Inuentarium non conficiēs heres qua pena punitur. articulo. cclij. glo. iij. b.
Inuentarium quid sit. arti. cclij. glo. iij. c.
Inuentarium qualiter fieri debeat. articulo. cclij. glo. iij. c.
Inuentarium infra quod tempus fieri debeat ab herede. arti. cclij. glo. iij. a.
Inuentarium coactus facere si nō facit repellitur ab agendo. arti. cccxi. glo. iij. a.
Ioab proditore occidit abner & amasam. articulo. li. in glo. iij. a.
Ioab andree spurius erat. art. xxv. glo. i. c.
Irrationabilis consuetudo que dicatur. in rubr. glo. la. ij. d.
Itinerās per p̄dētū alienum an vbi possit pascere in montana. arti. xy. glo. ij. f.
Iudex debet in arbitrarijs inclinare iustiorē partem. articulo. clxi. glo. iij. a.
Iudex in arbitrarijs non debet esse nimis graciosus.

arti. clxi. glo. iij. b.
Iudex debet vti arbitrio ratione regulato. articulo. clxi. glo. iij. b.
Iudex qualiter in penis corporalibus arbitrari debet et an vsq̄ ad mortem possit arbitrari. articulo. clxi. glo. iij. c.
Iudex habens arbitrium pene pecuniarie an possit arbitrari penam publicationis bonorum. articulo. clxi. glo. iij. c.
Iudex debet publice intimare notificare in quo loco sedere vult ad iurisdictionem exercendam nisi locus sedendi esset destinatus et solitus quia ibidem debet sedere. ar. liij. glo. iij. a.
Iudex habet tutionem solam concedere. articulo. i. glo. iij. b.
Iudex habens procedere de equitate vel secundum voluntatē suam non tenetur scqui iura in hijs que habet facere non tamen potest ius quesitum per p̄scriptionem auferre. in p̄ncipi. xij. partis. glo. i. c.
Iudex quando potest in criminalibus incipere a capitura. arti. lxxvij. glo. iij. c.
Iudex ante factum bene obuiare debet ne iniuria committatur. arti. lxxix. glo. i. a.
Iudex potest recedere a regulis iuris ratione magne contumacie. arti. clxxvij. glo. ij. a.
Iudices et administratores non possunt deserere administrationem nisi in manibus illius a quo habēt. arti. cccclxxvij. glo. v. a.
Iudex an possit arbitrari penam publicationis bonorum. arti. clxxij. glo. iij. d.
Iudex quando possit leges et statuta transgredi. arti. vi. glo. ij. c.
Iudicis decretum facit cessare omnem p̄sumptionē metus. arti. ccccij. glo. i. a.
Iudex potest parte non opponente de defensione querere. arti. clxxvij. glo. iij. a.
Iudex quilibet in suo territorio est maior iudex. arti. rcb. glo. iij. a.
Iudex etiam si esset vnus ribaldus p̄sumitur omnia rite facere. articulo. ccccij. glo. i. b.
Iudex potest legem transgredi vbi timetur periculū vel scandalum. arti. iij. glo. iij. d.
Iudex excusatur qui ob multorum salutem transgreditur statuta. arti. iij. glo. iij. d.
Iudices maiores nō deputantur nisi qui sūt maioris industrie & expozate fidei. arti. lxxix. glo. i. d.
Iudices maxime maiores debēt habere duo sales vniū scientie & alterum cōscientie. arti. lxxix. glo. i. d.
Iudex ratione incidētie potest cognoscere de re de qua alias principaliter nō poterat. arti. iij. glo. iij. e.
Iudex vt suspectus facilius repellitur q̄ testis. arti. cccij. glo. i. b.
Iudex pro modica causa repellitur secus in teste. articulo. cccij. glo. i. b.
Iudex qui nō habet potatē cognoscendi de falsitate debet remittere ad maiorē iudicē. art. lxxvij. glo. i. a.
Iudicibus licitum est iurisdictionē tueri per multas et penas. arti. vi. glo. ij. f.
Iudicium iuspectorijū insidias declinare & inimicorū iudiciū velle refugere naturale est. ar. cccij. glo. i. a.
Iudex committendo citationem per hoc incipit vti iurisdictione. arti. lxxvij. glo. iij. b.
Iudex in dubio an velit quis fraudare gabellā: l nō debet cōsiderare rē et loci rationē. art. lxi. glo. iij. d.
Iudex non benefacit si prius compellat accusatorem ad certiorandum reum de die q̄ reus iudicem certiorasset de die et tempore sue absentie vel de alio simili propter quod intentionem accusatoris vellet excludere. arti. lxxvij. glo. i. d.
Iudex circumspectus esse debet in causis criminalibus. arti. xxij. glo. i. b.

Repertoriū principalium materialium.

Judex minor qui iurisdictionē superioris assumit red-
dit actum suum totaliter nullum. ar. iij. glo. iij. a.
Judex petens et requirens criminofum debet mitte-
re litteram siue epistolam in qua debet honeste dice-
re nos requirimus rogamus et hortamur non autē
iubemus. arti. lxxxij. glo. i. d.
Judices in penis arbitrarjjs debent arbitrari secun-
dum mentem legis. arti. clxi. glo. iij. a.
Judex debet supplere in his que sunt notorie confue-
tudijs. in rubri. glo. vi. c.
Judex prosequitur vindictam publicam & officia. ar-
ticu. lxxxij. glo. i. a.
Judex succedens in officio an possit tarare expensas
condemnationis predecessoris. arti. xciiij. glo. i. d.
Judex in securitate prestada alicui debet quattuor cō-
siderare. arti. clxvij. glo. i. c.
Judex originis seu domicilij an possit punire malefa-
ctorem de delictis commissis alibi. articulo. lxxxv.
glo. i. b.
Judex omittens cōdēnat. onē expensarum si fuit peti-
ta facit litem suam. arti. xciiij. glo. i. c.
Judex qui corruptus per pecuniam bonam fert sentē-
tiam non excusatur. arti. cclxi. glo. i. d.
Judicis officium extraordinarium debet cessare quan-
do non habet ordinarium. arti. clxvi. glo. iij. in fine.
Judices pedanei habent iurisdictionem in subditos
non excluso superiore. arti. cccxcij. glo. i. a.
Judices inferiores constituuntur in subleuamē ma-
iorum. ibidem.
Judex qui de facto sine causa legitima facit aliquem
suspendi tenetur similitudine supplicij. articulo. li.
glo. ix. d.
Judex qui cepit malefactorem prefertur illi iudici qui
preuenit in citando verbaliter. ar. lxxxij. glo. iij. a.
Judex in arbitrarjjs an possit arbitrari penam mor-
tis. arti. clxij. glo. iij. b.
Iudici siue potestati dans aliam potest decapitari.
arti. clxij. glo. iij. b.
Judex in expensis et interesse taxandis debet conside-
rare damna contingentia per sonam cui debet adiu-
dicare. arti. xciiij. glo. i. d.
Judex quando procedit criminaliter contra aliquem
aliquo alio instigante non debet procedere ex mero
officio. arti. lxxxij. glo. i. d.
Judex an possit modicam emendam conuertere neces-
sariam operam sui officij puta nuncijs pro inuestigā-
do malefactorio vel etiam ad aptandam camerā si-
ue palatium. arti. clxi. glo. iij. c.
Judex quicquid facit presumitur bene facere. articu-
lo. lxxxv. glo. ij. a.
Judex habens iurisdictionem limitatam nō potest de
consensu partium prorogari. ar. vi. glo. i. a.
Judices inferiores constituuntur i subleuamē maio-
rum. arti. iij. glo. iij. a.
Judex quando turbatur in sua iurisdictione per pro-
cessum secundi iudicis potest opponere et impedire.
arti. lxxxij. glo. iij. b.
Judex debet sedere pro tribunali in loco maiorum suo-
rum nisi consensus partium aliud iudicat. arti. liij.
glo. ij. b.
Judices inferiores habent iurisdictionem in subditos
non excluso superiore sed accumulatiue. articu. lxxxv.
glo. i. a.
Judex non debet esse lege clementior. articulo. xciiij.
glo. i. c.
Iudicibus concessum est iurisdictionem suam descen-
dere. arti. lxxxij. glo. ij. b.
Judex ex causa potest mitigare statutum & non corpo-
raliter in delictis punire sed pecuniariter. arti. clxij.
glo. iij. b.
Judices possunt inobedientes et contumaces multa

re. arti. clxxx. glo. i. a.
Judex in puniendis criminalibus se considerare de-
bet. arti. clxvi. glo. ij. a.
Judex ex bono & equo habet animaduertere qualiter
commodius res habent diuidi. arti. cccxcij. glo. i. b.
Judex debet legum securitatem cum aliquo tempera-
mento benignitatis subscqui. arti. clxi. glo. i. b.
Juramentum an semper prestari debeat coram iudice
arti. lviij. glo. iij. c.
Juramentum debet habere tres comites veritatem iu-
diciū et iustitiam. arti. lviij. glo. iij. d.
Juramentum qua lege sit inuentum. articulo. lviij.
glo. iij. d.
Juramentum probationis suppletium non debet de-
ferri cōtra quem est presumpcio. articulo. clxij. glo-
sa. iij. c.
Juramentum non est probatio dilucida. articu. clxij.
glo. iij. d.
Juramentum nō est probatio legitima. articulo. lviij.
glo. iij. b.
Juramentum ad probandum ignozantiam an possit
prestari per procuratorem. arti. lviij. glo. iij. b.
Juramentum fidelitatis quare fuit inuentum. articu-
lo. lviij. glo. ij. b.
Juramento alicuius statur in dependentibus ab anti-
mo quando ignozantia est verisimilis. articulo. lix.
glo. i. a.
Juramento alicuius nō statur quando presumpcio est
contra eum. arti. lix. glo. i. a.
Juramentum non est deferendum illi contra quem est
vehemens presumpcio periturij. arti. lix. glo. i. a.
Juramentum sufficit ad probandum interesse. articu-
lo. lxxvij. glo. iij. a.
Juramentum non confirmat contractum nec arctat
ad peccandum quando est prestatum contra bonos mo-
res. arti. cccli. glo. iij. b.
Juramento probantur ea que consistunt in animo. ar-
ticulo. clxi. glo. v. a.
Juramentum multum operatur in pactis. arti. cccxl-
vij. glo. ij. b.
Juramento accusatoris quando statur de damno da-
to an poterit probari contrarium. articulo. xxv. glo-
sa. ij. a.
Juramentum suppletium probationis an possit pre-
stari per procuratorem. arti. xxv. glo. i. f.
Juramenta noua presumuntur extorta. articulo. cccij.
glo. ij. a.
Juramentum nocuum non ligat. ar. cl. glo. b. d.
Iurisdicctio est in territorio sicut seruitus in fundo. ar-
ticulo. iij. glo. ij. a.
Iurisdicctiois quidditates magis possūt intellectu p-
cipi & diffinitiuē intelligi q̄ ad oculum demonstrari.
articulo. iij. glo. ij. b.
Iurisdicctio est imaginanda super territorium sicut ne-
bula super palludē que generatur per actiuam po-
tentiam solis. arti. iij. glo. ij. b.
Iurisdicctio stricte sumpta quid sit. arti. iij. glo. i. a.
Iurisdicctio facilius extenditur q̄ de nouo tribuatur.
arti. iij. glo. iij. a.
Iurisdicctio dicitur preuenta per capturam persone. ar-
ticulo. lxxxij. glo. iij. a.
Iurisdicctio simplex stricte sumpta quid sit. articu. iij.
glo. ij. a.
Iurisdicctio debet exerceri in territorio i loco honesto
nō in taberna popina vel lupanari. arti. liij. glo. ij. a.
Iurisdicctio in genere quid sit. arti. iij. glo. i. a.
Iurisdicctio coheret territorio. arti. iij. glo. ij. a.
Iurisdicctio specialis alicui data si negligit exercere re-
uertitur ad ordinarium. arti. cccij. glo. i. a.
Ius eundi ad molendinum an sit reale vel personale.
articulo. xix. glo. i. b.

In cōsuetu. comitatus Cenomanie.

Jus patronatus non potest vendi. arti. cxxiiij. glo. sa. ij. c.

Jus agendi ad reuocandam donationem au trāsmittatur ad heredes. arti. cix. v. glo. i. c.

Ab orator de consuetudine pro suo la-
bozerio habet medietatem. articu-
lo. cccclxxxix. glo. sa. i. b.

Laiicus tutus prescriptione triennij
contra creditores an sit tutus in fo-
ro ecclesiastico. ar. cccclxxxvij. gl. i. a

Lata culpa non equiparatur dolo qñ
dolus presumitur. arti. clxv. glo. sa. i. g.

Lata culpa vt dolum non punitur. ar. lviij. glo. iij. a.

Lateralitas nulla/ nulla est maior q̄ inter virum et
uxorem. arti. ccv. glo. y. a.

Patrones famosi debent surca su spēdi. ar. li. gl. viij. b

Patrones publici qui sunt. arti. xliij. glo. y. b.

Paudimium siue vende an debeatur ex pura donatio-
ne. arti. cix. glo. sa. i. a.

Paudimium debetur in aliquibus partibus ex per-
mutatione et in aliquibus non. arti. clxxij. glo. i. b.

Paudimia an debeantur ex contractu ad puram em-
phiteosim siue ad purum redditum seu rentium et
quid si precium interuenit. arti. clxvi. glo. i. a.

Paudimia non debentur vbi non interuenit precium
arti. clxxij. glo. sa. i. a.

Paudimia non debentur pendente conditione redem-
ptionis. arti. clxxvij. glo. ij. b.

Paudimia pertinent ad vñu arctuariū. arti. cxxij.
glo. sa. a.

Laurentia magna apud alenconium sortilega nuper
combusta. arti. li. glo. sa. ix. f.

Lucanomania quid sit. arti. li. glo. ix. f.

Legitima debita filijs non potest in totum tolli p sta-
tutum. arti. cclxij. glo. y. b.

Legitima an possit in totum tolli per statutum. arti.
cclvij. glo. y. b.

Legitima filij dicitur es alienū. arti. cclxi. glo. i. b.

Legitima dicitur filio debita quasi vel quasi debita.
arti. cccxxij. glo. sa. a.

Legitimatio per subsequens matrimonium est ma-
ioris potentie et virtutis q̄ per rescriptum. articu-
lo. cclxij. glo. sa. i. c.

Legitimus filius non excludit secundo genitum le-
gitime natū a iure pmo geniture. ar. cccxxix. gl. ij. d

Legitimus filius potest per ingratitudinem in p̄t-
tinum statum naturalitatis reduci. ar. ccv. glo. i. b

Leuca quid continere debet. arti. cxxij. glo. i. a.

Leuca qualiter mensurari debet. ar. xxij. glo. i. a.

Leuis causa que sit. arti. xxv. glo. sa. i. g.

Reges positue sunt in foro conscientie obseruāde. ar-
ticulo. cccclij. glo. i. a.

Lex humana excusat a peccato nisi sit contraria legi
diuine alias sequeretur q̄ omnis legum forma de-
duceret nos ad inferos. arti. cccclij. glo. sa. i. b. et ar-
ti. cccxxix. glo. v. b.

Lex vbi confert iurisdictionem talis iurisditio cense-
tur ordinaria. arti. lxxix. glo. i. c.

Lex siue consuetudo potentius operatur q̄ iudex qui
est secundarius agens. arti. xcij. glo. i. c.

Reges dicentes q̄ iperatoz pōt dare p̄edia n̄ra mili-
tibus ob publicam vtilitatem debent intelligi p̄e-
cio nobis dato. arti. xxxij. glo. ij. b.

Reges transgredi licitum est propter casum terribi-
lem. arti. ij. glo. iij. d.

Lex et consuetudo debet esse possibilis iusta et hone-
sta. arti. xxix. glo. i. a.

Lex debet publicari. in rubz. glo. vi. a.

Lex supplet q̄ deficit in statuto. arti. clxvij. glo. ij. c.

Lex q̄ tumcūq̄ dura obseruanda est. arti. cl. glo. vi. d.

Reges non tolluntur per non vsum. in rubz. glo. ij. a.

Reges trāsgredi licet p̄pter enormia delicta. ar. clxix.
glo. sa. ij. b.

Legis vel consuetudinis ratio potius attendit q̄ grā
matice verborum. ar. ccv. glo. y. c

Lex p̄out iacet est seruanda. arti. lxi. glo. iij. b.

Reze maiestatis crimen in quibus casibus committa-
tur. arti. clviij. glo. iij. e.

Reze maiestatis crimē cōmittit qui offendit eos q̄ sūt
ad latus principis & qui sūt illi. ar. clviij. glo. iij. e.

Reze maiestatis crimen quando committitur in alio
q̄ in principe. arti. clviij. glo. iij. c.

Reze maiestatis crimen habet multa specialissima. ar-
ticulo. clviij. glo. iij. d.

Reze maiestatis crimē qualiter committitur. articu-
lo. clviij. glo. sa. a

Liberorum appellatio veniunt etiam nepotes. ar-
ticulo. cclxij. glo. y. a.

Liberorum educatio p̄hiberi nō pōt. ar. cccxxij. gl. i. a

Liberum arbitrium est sup̄emū hominis thelaucū.
arti. clxi. glo. sa. i. g.

Liberatio vectigalis qualiter prescriptione acquiritur.
arti. l. glo. iij. c.

Liberans illum qui condemnatus est in summa et si
non soluisset in amputatione pedis tenetur libera-
tus illi restituere nec auditur dicens quod maluis-
set perdere pedem. arti. cccclviij. glo. iij. b.

Libertas cūctis reb⁹ est fauozabilior. ar. xxij. gl. ij. a.

Libertas debet esse lumen vite. arti. xxij. glo. y. a.

Liberalitas est virt⁹ que habet duo extrema vitia sc̄l
licet prodigalitatē & auariciā. articulo. clxxvij.
glo. sa. ij. c.

Liberalis plura considerare debet. articulo. clxxvij.
glo. sa. ij. c.

Liberalitatis duo sunt fontes maximi et p̄robabiles
sc̄licet verum iudicium et honesta beniuol. utia.
arti. clxxvij. glo. iij. c.

Libri heretici si reperiuntur penes aliquem an sit suf-
ficiens probatio quod sit hereticus. articulo. clxi. glo.
sa. i. a.

Librozum collatio licet fieri debeat non tamen cogit-
tur in essentia conferre sed p̄cium et valorem tan-
tum. arti. cccxxix. glo. iij. c.

Licendo rem si plus offerens non est soluendo quid
iuris. arti. cccclxvij. glo. ij. b.

Licitatio fit per edicta. arti. iij. glo. ij. b.

Ligius vassallus an possit refutare feudum. articulo.
cclv. glo. sa. i. a.

Ligius homo non potest esse duozum. articulo. clxv.
glo. sa. a.

Ligius homo et vassallus in quo differant. arti. clxij.
glo. sa. i. b.

Ligius dicitur quasi ligatus vel legalitatem seruās.
arti. clxij. glo. sa. i. a.

Limitata conuentio limitatū p̄ducit effectum. arti-
culo. xxij. glo. i. c.

Lumina vicini obturare volens si ex hoc nullam ha-
bet vtilitatem potest p̄hiberi. arti. cccclxij. gl. i. b.

Litis contestatio fit per respon̄sionem contradictoriā
petitioni. arti. lxxv. glo. sa. ij. a.

Litis cōtestatōe firmatur iudiciū. ar. lxxv. glo. sa. ij. a

Litis contestatione perpetuatur iurisditio. articulo.
lxxv. glo. ij. a.

Litis contestatio est exordium et substantiale iudi-
cij et non solum in fauozem iuris p̄iuari partium/
sed etiam iuris publici et iudicis introductum est
cui partes non possunt renunciare. articulo. lxxv.
glo. sa. ij. b.

Lite pendente inter duas villas vicinas super micro
imperio non potest vna erigere furcas alias altera
poterit euellere. arti. xliij. glo. sa. i. a.

Repertoriū principalū materiarum.

Lite pendente inter dominū et vassalū vassalus gau-
debit re litigiosa mediante cautione. articulo. xv. glo-
sa. i. a.

Litis contestatio requiritur in causa appellatōe vtra-
q; parte presente. art. lxxv. glo. iij. a.

Lis vt dicatur pendere quinōq; requiruntur. articulo.
lxxxij. glo. iij. b.

Lis dicitur pendere per citationem. ar. lxxxij. gl. iij. a.

Littere familiares non obligant. ar. cxxxvij. glo. i. d.

Litteris cuiusq; creditur de hys que facte debet vel
potest ratione officij sui. art. l. glo. v. b.

Locator seu venditor curare debet ne emptor seu con-
ductor prometur commodo rei vendite vel locate. ar-
ticulo. cccxxix. glo. y. a.

Locationi facte per maritum constante matrimonio
de re dotali an et quando mulier teneatur stare. arti-
culo. cccy. glo. i. c.

Locator a singulari successore in pluribus casibus nō
potest expelli. art. cxxij. glo. i. e. p. totum.

Locatio etiam ad longum tempus an dicatur aliena-
tio. art. clxxvij. glo. i. a.

Locatio ad nouem annos dicitur ad modicum tempus
art. cclxij. glo. i. d.

Locupletari quis nō debet cum aliena factura. in prin-
cipio. riy. partis. glo. i. a.

Locus facti contractus quando attenditur. in rubrica.
glo. iij. a.

Locus celebrati contractus an sit in instrumento po-
nendus. in rub. glo. iij. b.

Longum tempus quod dicatur. articulo. cxxij. glo. i. d.

Loquentis persona non continet in generali sermone.
art. cl. glo. vi. b.

Luat in corpore qui non habet in ere. art. li. glo. v. b.
et art. clxi. glo. i. k.

Lucrum qui amplectitur et onus ei annexum ferre
recusat ferendus non est. art. cccxxix. glo. y. b.

Ludus hazardi bene pmittitur solatiij causa puta pro
conuiuio et comotatione. art. cxcvij. glo. ij. d.

Ludus hazardi non est de se malus sed propter mala
que inde veniunt. art. cxcvij. glo. ij. c.

Ludere in tabulario an sit peccatum. articulo. l. glo-
sa. iij. c.

Ludus hazardi an sit permissus. ar. l. glo. iij. c.

¶

Agice artis species. art. li. glo. ix. f.

Agice artis potestas. art. li. gl. ix. f.

Agnūm per diuisionem sit paruum
art. cx. glo. y. b.

Agrestatis crimen an dicatur in offe-
sione alterius q; principis. articulo.
clvij. glo. iij. c.

Agrestas vnde dicitur. art. clvij. glo. iij. c.

Maior natu licet debeat habere instrumenta successio-
nis tamen si culpa sua efficitur vilis tunc non apud
eum sed apud secundo genitum digniorem. articulo.
cclij. glo. i. a.

Maior debet facere partem minoris. articulo. cccv. glo-
sa. i. a.

Maiori defferretur iurisdictioni si dubitatur quis preuen-
rit. art. iij. glo. iij. b.

Maleficiens omnis licet dicatur maleficus attamen
quia venenantes aliquē sunt peiores ideo cum pro-
fertur verbum maleficus intelligitur de venenanti-
bus sicut cū propheta dicitur intelligitur de dauid.
art. li. glo. ix. a.

Malefactor; si fugiat ad collum sacerdotis portātis cor-
pus christi an consequatur immunitatem. articulo.
lxxxvij. glo. i. g.

Malefactor; in dubio presumitur motus ex consilio. ar-
ticulo. clxxvij. glo. i. c.

Maleficia non debent remanere impunita. art. lxxxv.

glo. i. a.

Maleficio qui interfuit an presumatur in dubio affuit
se ipsi maleficio casualiter vel data opera et studio.
sc. art. clxxvij. glo. ij. 3.

Mala herba cito crescit. art. xcix. glo. i. a.

Malicijs hominū obuiandum est. art. lxxvij. glo. i. a.

Malitia landādo augeri nō debet. ar. clxxvij. gl. ij. c.

Mali mores reddunt quē suspectū. ar. c v. glo. i. b.

Malus semper presumitur malus in eodē genere ma-
li. art. clxxvij. glo. ij. e.

Mandatū procuratorum vbi nullus procurator de-
scriptus est sed dimittitur locus vacuus ad scriben-
dum an valeat. art. cxvij. glo. iij. d.

Mandans vel consulens delictum quid si peniteat an
te delictum qualiter euitabit penam. art. clxxvij.
glo. i. c.

Mandarum sola voluntate & prohibitione reuocatur.
art. clxxvij. glo. ij. e.

Mandatū rei turpis non est obligatorium. articulo.
clxxvij. glo. iij. c.

Maufredus dicitur occisus in bello bñucentano licet il-
lius cadauer non sit reperiens. art. cclxxvij. glo. i. c.

Mansio siue manso que dicatur. ar. lxxxvij. glo. i. a.

Manus capitur pro oi violentia. articulo. ij. b.

Manus dicitur organum organorum quare omnia o-
pera attribuuntur manus. art. cclvij. glo. ij. c.

Martitus dicitur dominus dotis. art. cccxl vij. gl. i. a.

Martitus habet manus inuentionem in vxorem. articu-
lo. li. glo. ij. e.

Martitus defuncti anima contristatur ex secundis nu-
ptijs vidue. art. xcviij. glo. vi. a.

Martitus in domo sua dē imperator. ar. ccccv. gl. i. b.

Martitus est dominus dotis mulieris. art. c. glo. i. a.

Martitus an teneatur ad sumptus funeris vxoris. ar-
r. clv. glo. i. a.

Martitus potest locare ad tempus modicum res dota-
les & fructus vendere. art. cccxij. glo. i. a.

Martito domus est matrimonij domiciliū. in rub. gl. iij. f.

Martito licitum est reconciliare vxorem etiam post adul-
terium. art. cccxvij. glo. iij. a.

Martitus reconcilians vxorem adulteram incurrit bi-
gamiā etiam peracta penitētia mulieris. articulo.
cccxvij. glo. ij. a.

Martitus retinēs vxorem adulterā licet ignoret adul-
teriū incurrit bigamiā. art. cccxvij. glo. ij. b.

Martitus qui patitur vxorem adulterare dicitur leno.
art. cccxvij. glo. ij. b.

Martitus fungitur corpore substantia & omni vita mu-
lieris. art. li. glo. ij. e.

Martitus sponfam rapiēs & p bñm cognoscēs punitur
pena raptus maxime si in ea apparēt signa quod vs-
lebat monachari. art. li. glo. y. e.

Martitus vel eius consanguineus ludens honeste & le-
niter cum muliere pregnante si abortio ex tali ludo
sequatur non puniuntur. art. li. glo. iij. b.

Martito quare statuta aliqua concedāt dotis lucrum.
in rubrica. glo. iij. f.

Martitus est dominus dotis et omnium bonorum mu-
lieris. articulo. cccxl vij. glo. i. a.

Martitus non potest res mulieris alienare. articulo.
cccxl vij. glo. i. b.

Martiti importune preces habentur loco minarum. ar-
ticulo. cccxl. glo. ij. b.

Martitus de consensu vxoris potest affranchisare ho-
mines illius vxoris. articulo. cccxl vij. glo. ij. b.

Martitus exculatur si secundo nubit etiam infra bñ-
ue tempus quia alias non potest vacare negocijs
domus. art. cccxij. glo. iij. c.

Martitus defunctus eque offenditur stupro vxoris fa-
cto in viduitate sicut ex adulterio commisso viuente
ipso. art. cccxvij. glo. i. c.

In cōsuetu.comitatus Cenomanie.

Marito non nobili permittitur donare broxi nobili in cōpensatione perditæ nobilitatis. articulo. cclix. glosa. i. b.
Maritus est dominus et mulieris caput. arti. ccciiij. glosa. i. a.
Masculinum p̄fertur a lege. arti. cccxxvij. glo. ij. a.
Masculinum quando concipit femininum. ar. cccxxvij. glosa. ij. a.
Masculus a femina differt quantum ad pupillare etatem. arti. xcix. glo. i. a.
Masculus vt dignior p̄fertur. ar. cccxxix. glo. iij. b.
Mater qua udo debet allere p̄uignum tunc vitricus non potest alimenta recipere. ar. xcviij. glo. x. b.
Mater non tenetur dotare filiam. articulo. cccxxvij. glosa. ij. a.
Matris tutela an sit legitima vel datiuā. articulo. xcviij. glosa. i. a.
Mater an possit esse tutrix. arti. xcviij. glo. i. a.
Matrimonium est principium et fundamentum humani generis. arti. xxxvi. glo. iij. d.
Matrimonium licet contrahatur per uerba de presenti tamen quantum ad prohibitionē donationis anteq̄ sit ducta non intelligitur. arti. cccxi. glo. i. d.
Matrimonij ficti p̄tentio non exculat. ar. li. glo. ij. f.
Matrimonium laceratur per solum osculum libidinosum vel tactum mammillarum. ar. cccxxvij. glo. i. e.
Matrimonij bona tria sunt scilicet fides proles sacramentum. arti. cccxxiiij. glo. i. a.
Matrimonium finitur morte. ar. cclvi. glo. i. a.
Medicus in duobus casibus probatur in dolo & esse in sidiatum vite infirmum. arti. li. glo. ix. e.
Medicus excusatur si ordinauit bonam medicinā secundū canones medicine licet materia ex qua conficitur non ualeat vel forte noceat propter uetustatem. arti. li. glo. i. e.
Medicus debet esse presens quando medicina ab aromatario conficitur. arti. li. glo. ix. e.
Medicina non est suscipienda nisi ab experto et scientifico medico. arti. li. glo. ix. e.
Medicum quattuor concomitari debent. articulo. li. glo. ix. c.
Medicus debet esse laicus non monachus licet sacerdos secularis possit esse et non chirurgus. articulo. li. glo. ix. c.
Medicus ex cuius culpa mortuus est egrotus qua pena puniri debet. arti. li. glo. ix. d.
Medicozum iudicium ubi requiritur et in patria non reperitur nisi vnus illi soli standū est. ar. li. glo. ix. d.
Medicus siue chirurgus curans infirmum etiam nolentem repetit ab eo expensas. arti. clxi. glo. i. in fine.
Medietas fructuum si datur a rustico an deducat expensas. arti. cxvij. glo. iij. b.
Melius est in tempore occurrere q̄ exitum vindicare. ar. xliij. glo. i. b.
Membrozum suozum nemo est dominus. in rubrica. glosa. ij. b.
Memoria eterna conseruatur per masculinam partē. arti. cclij. glo. i. b.
Memorie et relique p̄stine qualitatis etiam abolite multum operantur. ar. cccxxvij. glo. di. b.
Mendacium punitur. arti. xv. glo. ij. a.
Mendacium est peccatum contra naturam. articulo. xv. glosa. ij. a.
Mendacium quid sit. arti. clxb. glo. i. a.
Mendacium est vitium contra naturam. articulo. clxxij. glosa. i. a.
Mendacū semper nocet. arti. cxij. glo. i. a.
Mendicantes et alij religiosi an possunt esse testamenti executores. arti. cccxi. glo. i. c.
Mensure cnee vel lapidee debent poni in ciuitatibus in locis publicis in oim conspectu. ar. xli. glosa. i. b.

Mensure debent signari signo siue armis domini. articulo. xli. glo. i. b.
Mensura quid est. arti. xlvij. glo. i. a.
Mensuratio est iurati imperij. ar. xlvij. glo. i. a.
Mensura debet esse iusta. arti. xlv. glo. i. a.
Mensure debent esse iuste et similiter pondera. articulo. cxvij. glosa. i. a.
Mensura iniqua frangenda est idem de ponderibus. arti. cxvij. glo. i. a.
Mercha alicuius fabri vel artificis an possit alter sibi appropriare et habere. arti. l. glo. v. f.
Merchantia vix fit sine fraude et periculis. arti. cxvij. glosa. i. a.
Mercatorum plurimum interest conseruare vt eis fides adhibeatur quia magna est illis uerecundia si non seruant p̄missa. arti. l. glo. iij. c.
Mercatores vt plurimum sunt p̄donibus similes. articulo. l. glo. iij. c.
Mercatorum audis acquirēdi pro damno blasphemant pro p̄ccijs rerum mentitur et peccat. ar. l. glo. iij. c.
Mercator nunq̄ potest placere deo. arti. l. glo. iij. d.
Mercator quis proprie dicitur. arti. l. glo. iij. b.
Mercator negotiozum gestoz et artifices differunt. articulo. l. glo. iij. c.
Mercator an possit carius vendere q̄ emerit. articulo. l. glo. iij. c.
Mercatorum libri qualem fidem facient et de eisde res m̄siue. arti. l. glo. iij. d.
Mercantia an sit licita clericis sicut et laicis. articulo. l. glo. iij. e.
Mercatores debent esse ueraces. arti. l. glo. iij. e.
Mercatoribus et contrahentibus an licet se inuicem decipere. arti. cxvij. glo. i. a.
Mercator nunq̄ potest deo placere. articulo. cxvij. glosa. i. a.
Mercatores florentini vendūt ad terminum vt carius vendant. ar. cccxxvij. glo. iij. d.
Mercator soluens uctigal pro. viij. cc. ouib⁹ et tamen conducit mille an pro non solutione. cc. mille sunt cōfiscate. arti. lxi. glo. iij. c.
Mercator portans res ueritas portare sine solutione gabelle si reperitur ire per uiam non rectam et in consuetam p̄sumitur cōtra eum nisi in duobus casibus. arti. lxi. glosa. iij. a.
Meretric quēdam fuit florentie combusta eo quod rapuerat quēdam pulchrum puerum. articulo. li. glo. ij. b.
Meretric qualiter probetur quod desijt meretricari. arti. li. glosa. ij. c.
Meretricis corpus et bona possunt impune rapi. arti. li. glosa. ij. b.
Merit imperij significatio cōsistit in quattuor sicut sūt quattuor elementa. arti. xliij. glo. i. a.
Merum imperium est habere gladij potestatem. arti. xli. glo. i. a.
Merum imperium an sit liberum. arti. ij. glo. ij. c.
Metallorum quot sunt genera. arti. lxx. glo. i. b.
Metalla omnia procedunt ex sulphure & argento uiuo sed ex uirtute elementozum in vno loco fit stannum in alio aurum & sic de similibus. ar. lxx. glo. i. c.
Metalla an possit quis in proprio fundo fodere. articulo. lxx. glosa. i. b.
Metalla omnia ex sulphure et argento uiuo procedunt. arti. i. glo. ij. f.
Metu fecisse dicitur donec metus p̄sumitur durare. arti. cccix. glo. ij. b.
Metus semel illatus p̄sumitur durare. articulo. cccix. glo. ij. b.
Metus iustus an dicatur metus honoris proprij. arti. cccix. glo. ij. b.
Metus causa acta non ualent. arti. clx. glo. i. g.

Repertoriū principalium materiarum.

- M**eus tuus suus quid important vt quando amicus scribit amico tuus sum vel scriptum in domo tua. articulo. cxxxvij. glosa. i. d.
- M**ilites ad hoc vt sint aliqui requiruntur sex. articulo. cxxxvij. glo. ij. a.
- M**ilites et equites apud romanos annullis aureis signabantur nunc auratis calceis. articulo. cxxxvij. glosa. ij. a.
- M**iles quattuor modis probatur. ibidem.
- M**ilitibus proficiscentibus ad exercitiū non est pmittendum vidualia auferre rusticis absq̄ solutione nisi tales rustici recusarent vendere. articulo. cxxxvij. glo. i. g.
- M**iles qui in bello rem prohibitam attēptauerit etiā si bene gesserit puniatur. articulo. cclxi. glo. i. d.
- M**ilites possunt incastellari in ecclesia in casu necessitatis. articulo. cclxij. glo. ij. b.
- M**inans alicui mortem et minatus postea reperitur mortuus vel percussus & nescitur a quo an presumat occisus vel vulneratus a minante. articulo. cclxvij. glo. ij. e.
- M**ine an sufficiant ad prestandam securitatem. articulo. lxxxix. glo. i. b.
- M**ine si sunt illusorie vel non arbitrabitur iudex. articulo. lxxxix. glo. i. b.
- M**ine inducunt inimicitias capitales. articulo. cclxvij. glosa. ij. f.
- M**inoris res per eum ducte an incidāt in commissum propter vectigal non solutum. articulo. lxi. glo. ij. e.
- M**inor annis an possit prouocare ad diuisionē in principi. vij. partis. glo. i. e.
- M**inor mulier et rusticus de facili falluntur. articulo. cclxi. glosa. ij. b.
- M**inor non potest esse tutor. articulo. cxi. glo. i. a.
- M**isio in possessionem fit contra absentem qui nō habet domicilium nec potest reperiri. articulo. cclxij. glosa. i. a.
- M**itius agitur cum nobili q̄ eum ignobili i pena corporali imponenda non autem in pecuniaria multa. articulo. iij. glo. ij. b.
- M**ixtum imperium attribuitur maioribus iudicibus. articulo. clxvij. glo. i. a.
- M**obilia et conquestus an possint per maritum alienari constante matrimonio sine vxoris cōsensu. articulo. clx. glo. ij. b.
- M**obilium vilis & abiecta est possessio. articulo. cclxxi. glosa. i. a. et articulo. cccxxxvi. glo. i. a.
- M**obilia prius per executionē debent capi. articulo. cccxcij. glo. i. a.
- M**obilia debent prius pro executione capi & hunc ordinem debet seruare executor. articulo. cclij. glo. ij. c.
- M**obilium appellatione quid veniant. articulo. cclj. glo. i. a.
- M**oderationis verbum ad diminutionem et subtractionē se habet idem de verbo modificationis. articulo. cclxxij. glo. ij. a.
- M**odius iniuus non dicitur modius. articulo. clvi. glo. i. a.
- M**odicum tempus dicitur arbitrio iudicis. articulo. clx. glosa. i. d.
- M**odicum tempus quod dicitur. articulo. cclxvij. glo. i. b.
- M**olendani appellatione quid veniant. articulo. cxij. glo. ij. a.
- M**onasterium quis non dicitur ingressus ante professionem. articulo. cclxvij. glo. i. a.
- M**onasterium de iure pro monacho succedit et habet loco filij. articulo. cclxvij. glo. ij. a.
- M**onachorum habitus qualis coloris esse debeat in iure non reperitur. articulo. cclxvi. glo. ij. c.
- M**onachi et canonici regulares quando equiparantur et in quo differant. articulo. cclxvi. glo. ij. c.
- M**onachi omnes in fine conueniunt scilicet in dilectione dei et proximi et in tribus substantialibus regulis. articulo. cclxvi. glo. ij. d.
- M**onachorum tanta est varietas vt vix inuicem se recognoscant. articulo. cclxvi. glo. ij. e.
- M**onachus quis non dicitur ante professionem. articulo. cccxvij. glo. i. b.
- M**onachus non succedit. articulo. xli. glo. i. b.
- M**onetarum causa et cognitio ad solum regem pertinet. articulo. i. glo. ij. i.
- M**onitio debet precedere euangelicam et canonicam denuntiationem. articulo. lxxx. glo. i. a.
- M**onitio constituit quē in moza. articulo. cccxxv. glo. i. a.
- M**onumenta inuenta sunt in memoriam conditionis humane. articulo. xliij. glo. i. b.
- M**oza non purgatur post tempus quando dies & pena est adiecta. articulo. cxxi. glo. i. a.
- M**oza sua cuiuslibet est nociua. articulo. xx. glo. i. a. et articulo. cccxxx. glosa. ij. a.
- M**ortuus presumitur qui in bellum intrasse probatur & postea non reperitur. articulo. cclxxvij. glo. i. e.
- M**ors qualiter probetur. articulo. cclxxvij. glo. i. b.
- M**ortuus dat possessionem viuo. articulo. cccxxij. glo. ij. a.
- M**ortuum probitas regulariter non reperitur in vlla femina nisi sanctificetur. articulo. cclx. glo. i. b.
- M**os et vsus quid sit. in rub. glo. ij. a.
- M**ulcta propter paupertatem remissa alicui si postea efficiatur diues an debeat soluere. articulo. cclxij. glo. i. b.
- M**ulctare qui possunt. articulo. cxc. glo. i. a.
- M**ulta quando debeat imponi. articulo. ccc. glo. i. b.
- M**ulto seu vector qui fraudat gabellam conducēs mercantiam suam an propter hoc sint confiscate merces. articulo. lx. glo. ij. a.
- M**ulier supponens partum forte vt retineat successionem mariti in fraudem herediū qua pena puniatur. articulo. li. glo. iij. d.
- M**atri an credatur dicenti se accepisse filium ab alio q̄ a marito. articulo. li. glo. iij. e.
- M**ulierum genus auarissimum. articulo. cclx. glo. i. b.
- M**ulier non est viro sagator. articulo. cclx. glo. i. b.
- M**ulier nititur contra propria commoda. articulo. cclx. glosa. i. b.
- M**ulier est breuioris vite q̄ vir ideo q̄to citius finitur tanto citius perficitur. articulo. cclx. glo. i. b.
- M**ulier est in potestate mariti. articulo. ccccv. glo. i. a.
- M**ulier quare dicitur iugalis viri. ibidem.
- M**ulier tenetur sequi virum non contra. ibidem.
- M**ulieris pregnantis executio etiam post partum differtur si nō reperiatur qui velit aut possit puerū ab lactare. articulo. li. glo. iij. f.
- M**ulier nupta sequitur conditionem viri. in rub. glosa. ij. f.
- M**ulier vidua an teneatur si are locatōi facte p̄ maritum de re dotali. articulo. cclxij. glo. i. a.
- M**ulieres belate incedunt in signum subiectionis. articulo. ccccv. glo. i. b.
- M**ulier meretrix an possit filium meretricem exheredare. articulo. cclxix. glo. i. b.
- M**ulier per matrimonium efficitur de domicilio mariti. in rub. glo. ij. f.
- M**ulieres come/ferrarie/et beneticis belate incedunt. articulo. ccccv. glo. i. b.
- M**ulier que conuolauit ad secundas nuptias debet repelli a tutela filiorum primi matrimonij. articulo. cclxij. glo. vi. a.
- M**ulier ad secunda connubia cōuolans tria offendit. articulo. cclxij. glo. vi. a.
- M**ulier grauida an possit petere fidelitatem et recipe re noie ventris. articulo. cclxxv. glo. ij. b.
- M**ulier que sibi vni intulit ante formationē pueri ne parere posset qua pena puniri debet. articulo. li. glo. iij. b.
- M**ulier impediens in se conceptionem qua pena puniri debet. articulo. li. glo. iij. b.
- M**ulier potest sine consensu propinquorum testari ad alias causas nec in contrarium statutum valet. articulo. cclx. glo. ij. e.

In cōsuetu. comitatus Cenomanie.

Mulier que dedit causam vt non conciperet per potationem herbarum et aliarum drogatum vel per incantationem qua pena puniri debet. articulo. li. glo. iij. c.

Mulier si sine dolo propter nimium tripudium vel ludendo cum alia muliere aboritur non punitur. articulo. li. glo. iij. b.

Mulieris animus per incantationem flectitur ad libitum. articulo. li. glo. iij. d.

Mulieres coruscant radijs maritorum. articulo. cxiij. glo. ij. a.

Mulier citius est subdola et auara & quare dicitur citius sagator. articulo. cxiij. glo. i. b.

Mulieres sunt impetectoris nature et imbecillioris q̄ viri. articulo. cxiij. glo. i. c.

Mulier sine viri licentia nichil potest habere dare vel accipere. articulo. ccccvi. glo. i. a.

Mulier contrahendo matrimonium constituit virum supra caput suum sicut monachus abbatem se monachum faciendum. ibidem.

Mulier per omnia obsequitur viro & vir est dominus ibidem.

Mulier est adeo subdita viro quod non potest invito viro tenere camiliam in lecto. ibidem.

Mulier tenetur custodire res mariti et sibi parare comestibilia et sibi lauare pedes & caput. ibidem.

Mulier tenetur facere lectum et scopare domum nisi status et nobilitas illius repugnet et est pene famula et est punienda si non obsequitur viro. ibidem.

Mulier potest a viro castrigari et teneri in vinculis. ibidem.

Mulieri seu famule grauide dicenti a tali hoīe sodali concepit non creditur. articulo. li. glo. iij. e.

Mulier grauida habet multa priuilegia. articulo. li. glo. iij. f.

Mulier grauida dicitur balletudinaria ideo poterit examinari lite non contestata. articulo. li. glo. iij. f.

Mulier grauida siue a viro siue ab alio non cogitur personaliter comparere in iudicio. articulo. li. glo. iij. f.

Mulier grauida non cogitur venire ad testificandum si est piculum partus in itinere. articulo. li. glo. iij. f.

Mulieris pregnantis executio mortis differitur post partum. articulo. li. glo. iij. f.

Mulier pregnans non potest torqueri nec etiam infra quadraginta dies post partum / sed debet expectari donec sit fortis ad torturam. articulo. li. glo. iij. f.

Mulier que conuolauit ad secunda vota an ipso facto sit priuata tutela filiorum absq̄ facto iudicis. articulo. cxiij. glo. vi. c.

Mulier an statim sponsalibus contractis desinat esse tutrix. articulo. cxiij. glo. vi. d.

Mulier adultera dimittens virum ad complendam facilius libidinem perdit dotem et donationem ppter nuptias. articulo. cccxxvij. glo. i. a.

Mulier que violauit matrimonium non debet habere priuilegium a marito. articulo. cccxxvij. glo. i. b.

Mulier an possit dotem reperere viro vergente ad inopiam. articulo. cccxxvi. glo. i. a.

Mulier debet esse particeps infortunij viri. ibidem.

Mulier rapicens virum an puniatur pena raptus. articulo. li. glo. ij. b.

Mulier potest esse testis in testamento ad pias causas. articulo. cccxij. glo. ij. c.

Mulier maritata impudice viuēs perdit dotem. articulo. cclxix. glo. i. d.

Mulier est imago viri. articulo. cccxxij. glo. i. b.

Mulieribus ingenuis et illustribus castitatis obseruatio precipuum debitum est. articulo. cccxix. glo. i. a.

Mulier an possit esse testamenti executrix. articulo. ccccxi. glo. i. c.

Multitudinem quot homines faciunt et quando dicā

tur plures vel pauci. articulo. cxcviij. glo. ij. a.

Mundus est communis patria omnibus. in rubrica. glo. iij. e.

Munerum aliud personale aliud reale et aliud mixtum. articulo. cxiij. glo. i. a.

Munera excecant oculos sapientum. articulo. li. glo. ij. d.

Mutilatio siue amputatio est meri imperij. articulo. cxiij. glo. i. a.

Mutuans pecuniam ad aliquam rem emendam in eadem re preferitur omnibus alijs creditoribus dempto fisco. articulo. cccclviij. glo. iij. e.

Mutuans filio pro debito et consueto modo repetit a patre. articulo. cclxix. glo. iij. e.

Matura nouas semper depererat edere formas. articulo. cxcviij. glo. ij. e.

Maturalia iura incommutabilia. articulo. cl. glo. vi. c.

Mavis onusta pluribus rebus inter quas forte est vna prohibita exponi an propter hoc omnes res sint confiscate. articulo. lxi. glo. iij. e.

Necessitatis causam inferior potest excedere potestatem. articulo. iij. glo. iij. c.

Necessitas excusat a furto. articulo. xij. glo. ij. f.

Necessarium non arbitrarium dicitur id quod consuetum est fieri. articulo. cxiij. glo. iij. e.

Necessitas excipitur ab obseruantia. articulo. cxcviij. glo. i. b.

Negatiua vniuersalia omnia excludunt. articulo. cclviij. glo. ij. c.

Negare et subtrahere paria sunt. articulo. cclxix. glo. iij. e.

Negans possidere nomine proprio si conuincatur de mendacio perdit possessionem. articulo. cclxix. glo. iij. d.

Negare et subtrahere paria sunt. articulo. cxcv. glo. i. a.

Negligentia data principis inferioris imperatoris superlet. articulo. cxciiij. glo. i. a.

Nemo cogitur in crimine perpetuo stare. articulo. cccxiiij. glo. i. a.

Nepotes filios fratris appellamus. in rubrica. glo. la. vi. c.

Nepotes et alij descendentes succedunt in feudo. articulo. cxcviij. glo. ij. a.

Nepote n relinquens ex filio vel filia non videtur decedere sine liberis. articulo. cccxxvij. glo. iij. a.

Nerua iuriconsultus quare derisus fuit. articulo. ccccc. glo. i. a.

Nisi et si non dictiones quid important. articulo. cccxlviij. glo. ij. a.

Nobiles per que cognoscantur et eorum mali mores. articulo. cxx. glo. iij. b.

Nobilis qui superbit de nobili sanguine intumescit de nobiliori stercore. articulo. cxx. glo. i. b.

Nobiles sunt qui aliqua singulari virtute preediti sūt non autem sunt qui bene loti et peri et sericati & coccinati accipitrem circumferunt in ipsa ignaua non in tolerantia nobilitatem collocantes. articulo. cxx. glo. la. i. c.

Nobilis ad hoc vt quis sit perfecte tria requirantur. articulo. cxx. glo. i. a.

Nobiles an debeant collocare filias filijs rusticorum et ibi notabiliter. articulo. cccxxvij. glo. v. a.

Nobilitas vera que est. articulo. cxxvi. glo. ij. a.

Nobilitatem allegans eam probare debet. articulo. cxxvi. glo. ij. a.

Nobilis quis sit et in quo consistit nobilitas. articulo. iij. glo. iij. a.

Nobilitatis priuilegia. articulo. iij. glo. iij. a.

Nobilitas patris non nobilitat filios degeneres etiam si mater fuit desponsata virginitate per vim vel p̄dolum. articulo. cccclvi. glo. i. a.

Repertoriū principalium materiarum.

- Nobiles pro maiori parte sunt superbi inimici popularium gulosi et luxuriosi plusque populares et nichil aliud sciunt nisi comedere bibere et superbire. articulo. cxx. glo. iiij. a.**
- Nobilis legatio presumitur quod plebeius. articulo. cxc. glo. ij. a.**
- Nobilitas non nascitur in ictu oculi. ar. xxxvi. gl. ij. a.**
- Nobiles debent equitate et non ire pedes. articulo. cxlij. glo. i. a.**
- Nobilitatis fauore rumpuntur regule iuris communis. ar. cx. glo. ij. b.**
- Nobilis quis in iure dicitur ratione sciencie. ar. xxxvi. glo. ij. a.**
- Nobilium animus non est ita limitabundus sicut plebeiorum. ar. cclvij. glo. i. a.**
- Nobiles non debet cogi solvere vectigal pro rebus ad usum proprium spectantibus. ar. lxxij. glo. ij. b.**
- Nobilis magis mulctatur quam ignobilis. articulo. cxxi. glo. ij. b.**
- Nobiles odio habent rusticos et econtra. ar. cclix. gl. i.**
- Nobilitas matrison consideratur sed patris. articulo. xxxvi. glo. ij. e.**
- Nobilitatis privilegia remissive. ar. xxxvi. glo. ij. b.**
- Nor quando profertur in statuto debet intelligi in suo potiori significato. ar. clxij. glo. ij. a.**
- Nor quid sit. arti. clxij. glo. ij. a.**
- Noctes septem sunt partes. ar. clxij. glo. ij. b.**
- Notamentum tanto dicitur maius quanto maius bonum dicitur. arti. xliij. glo. ij. a.**
- Nomina vniuersalia recipiunt augmentum et diminutionem. arti. xliij. glo. i. b.**
- Non refert ex equipollentibus quid fiat. art. cxxiiij. glo. iij. b.**
- Non refert a quo fiat dummodo fiat. articulo. cxxiiij. glo. iij. b.**
- Normanic consuetudo qua vit in viduitate lucretur vltimfructum in bonis vxoris. ar. cccxiiij. glo. i. b.**
- Normanic consuetudinis cum cenomanica concordia. arti. xcviij. glo. iij. a.**
- Normanic consuetudo circa confiscationes. arti. clxij. glo. iij. a.**
- Normannica consuetudo quod exstantibus masculis femine non succedunt. in rub. glo. ij. l.**
- Normannica consuetudo circa testamenta. in rubrica. glo. iij. g.**
- Nostrium sine facto nostro a nobis tolli non potest. ar. clviij. glo. ij. l.**
- Notarius quando interlineat glosat vel abradit aliquid in instrumento debet in fine instrumenti de hoc facere vnam additionem scilicet cor. stat. et c. et qualiter fieri debeat notabiliter. ar. clxv. glo. i. k.**
- Notariatus non est dignitas. arti. l. glo. vi. h.**
- Notariatus est vile officium. ar. l. glo. v. h.**
- Notarius qui scribit errans vnum pro alio puta scribit pro sua falsicia et debuit scribere pro sua legitima vel etiam quod mulier renunciauit valleriano et debuit scribere velleiano qualiter noceat partibus. articulo. clxv. glo. i. h.**
- Notarius honestum est habere suum proprium signum. arti. l. glo. v. b.**
- Notarius tutius est quod se inscribant quam quod solum sigillum apponant quia periculum est quod sigillum destruat. arti. l. glo. v. b.**
- Notariorum clausula scilicet pro se et heredibus suis promittit et c. est superflua et quare. articulo. cccxxix. glo. i. b.**
- Notariorum clausula in testamentis scilicet cassans et irritans omne aliud testamentum est superflua et quare. ar. cccxxix. glo. i. b. et art. cccxxxiij. gl. ij. a. dñi.**
- Notarius qui in instrumento ponit aliquam renunciationem beneficii competentis de iure alicui partem debet talem prius informare de dicto beneficio et hoc narrare in instrumento. arti. cccclxxi. glo. ij. a.**
- Notarius caueat quod in instrumento non sit abbreviata littera in numero vel in quantitate sed scribat extense. arti. clxv. glo. i. k.**
- Notarius siue tabellio regius an possit vbiq. exercere officium suum. in rub. glo. ij. d.**
- Notary dominorum inferiorum an possint extra territorium domini exercere eorum officium. in rub. glo. la. ij. d.**
- Notarius si est bone fame et conuersationis presumitur omnia per eum scripta esse vera etiam si testes dicant contrarium et si addit vel omisit presumitur potius id per errorem fecisse quam per dolum. articulo. clxv. glo. i. f.**
- Notarius quando duo requiruntur ad validitatem instrumenti si confuuerunt recipere obligationem sepe per vnum in absentia socij qui nichilominus signat instrumentum an valeat consuetudo. articulo. clxv. glo. i. c.**
- Notarius alterius prouincie et alter alienigena an possit de iure expelli. in rubrica. glo. ij. c.**
- Notarius conficiens instrumentum falsum nemini nocuum an et qua pena debeat puniri. articulo. clxv. glo. i. c.**
- Notarius imperitia siue grossities qualiter et quando partibus noceat. arti. clxv. glo. i. a.**
- Notarius saluatur et excusatur a falso multis modis. arti. clxv. glo. i. f.**
- Notarius condemnatus per contumaciam non perdit instrumentorum confectioem. ar. clxviij. glo. ij. d.**
- Notificatio siue denuntiatio qualiter fieri debeat. articulo. cxcix. glo. iij. a.**
- Notorium dicitur per scripturam quando actus seu contractus coram tabellione est celebratus. articulo. ccciiij. glo. i. a.**
- Notuerca solet sentire in priuignos. ar. xcviij. glo. vi. c.**
- Notuerca dicitur iniusta et dicitur quasi naua archa. arti. xcviij. glo. vi. c.**
- Notuaris causa coram solo rege vel eius officialijs agitur. articulo. i. glo. ij. d.**
- Notuitus infra annum probationis potest ad seculum redire et seculariter viuere / et quid si prius portabat vestes nimis lasciuas an eas recassumere et portare debeat. art. cclxvi. glo. iij. in fine.**
- Notuitus qui fuerit per sex menses in religione postea exiit et dato aliquo interuallo iterum rediit et stetit per alios sex menses an dicatur professus. articulo. cclxvi. glo. iij. e.**
- Notuitus an sit regularis vel secularis infra tempus probationis. arti. cclxviij. glo. iij. c.**
- Notuitus an dicatur religiosus. ar. cclxviij. glo. i. b.**
- Nummus vnus solus est in consideratione. articulo. cxcviij. glo. iij. b.**
- Numine debent institui auctoritate et privilegio principis. arti. l. glo. iij. b.**
- Numine perduntur per non usum per decem annos. arti. l. glo. iij. b.**
- Numine habent a iure privilegia. art. l. glo. iij. b.**
- Numinarum tempore quis non debet capi pro reprobis falsis. arti. l. glo. iij. b.**
- Numinarum tempore non debent mercatores conueniri nisi ratio numinarum aliud suadeat. articulo. l. glo. la. iij. b.**
- Numine differunt a mercatis. ar. l. glo. iij. a.**
- Numine vnde dicte sunt. arti. l. glo. iij. a.**
- Numinarum origo. ar. l. glo. iij. a.**
- Nuptie conseruant genus humanum et illi tribuit immortalitatem. arti. xxb. glo. i. d.**
- Nuptie accelerari debent ne deterius quid contingat. arti. cclix. glo. i. d.**

In cōsuetu. comitatus Cenomanie.

Q

Qblatio quid operatur. articulo. cxvi. glosa. ij. a.

Qblatio qualiter et quando moram purgat. arti. cxvi. glo. ij. a.

Qblatio quando et qualiter cursum vsurarum impedit. ar. cxvi. gl. ij. b.

Qblatio quando requirit consignationem et depositionem. arti. cxvi. glo. ij. per totum.

Qblatio quando et qualiter cuitat pene commisionē. ar. cxvi. glosa. ij. b.

Qblatio qñ & qualiter pignus liberat. ar. cxvi. gl. ij. c.

Qblatio quando et qualiter a debito liberat. articulo. cxvi. glo. ij. c.

Qblatio verbalis tantum quid operatur. articulo. cxvi. glosa. ij. d.

Qblatio qualiter fieri debeat in absētia creditoris vel illius cui fienda est et non potest reperiri. arti. cxvi. glosa. ij. e.

Qblatio ad hoc vt valeat debet fieri loco & tempore cōgruis. arti. cxvi. glo. ij. e.

Qblatio valida habet duodecim effectus. articulo. cxvi. glosa. ij. e.

Qblatio vt valeat requiritur consignatio & depositio. arti. cccclxvii. glo. i. a.

Obligatio inter coheredes diuiditur pro hereditarijs portionibus. arti. cccclxxix. glo. i. a.

Obligare se quis non potest ad penam corporalem. arti. clxxxvii. glo. ij. b.

Obligatio oritur ex contractu vel maleficio et ex obligatione oritur actio. arti. iiii. glo. i. a.

Obligatio ad hominagium est seruitus. articulo. xxxv. glosa. i. a.

Occisus a pluribus et ex pluribus vulueribus tamen vnum tantum vulnus reperitur letale an omnes te neantur vide not. arti. clxxxvii. glo. ij. b.

Occisus quando quis dicatur ex vulnere. articulo. li. glosa. ij. c.

Occidens occidatur et nō potest pinguis victima macari deo. arti. xliii. glo. ij. c.

Ocupantis melior est condicio. ar. clxxxvi. glo. i. d.

Odio alterius non d̄ quis pregrauari. arti. clxxxiiij. glosa. ij. a.

Odia sunt restringenda. arti. xxij. glo. ij. a.

Odofredi factum dictum. arti. clxxxvi. glo. i. c.

Officiali siue maffario iurato an et quando credatur. arti. lxxxi. glo. i. b.

Officialij sunt membra corporis domini. articulo. cxx. glosa. ij. b.

Officium quis compellitur complere si incepit gere- re. arti. cccxi. glo. i. d.

Offendere velle aliquem nō presumitur quis nisi cau- sa appareat. arti. lxxx. glo. i. a.

Omnis intelligitur de pluribus differentibus specie- seu numero. arti. li. glo. i. a.

Omnimoda iurisdictio an istud verbum importet me- rum imperium. arti. li. glo. i. a.

Omnis dictio est integralis et vniuersalis. articulo. li. glosa. i. a.

Omnis dictio nichil excludit. arti. cl. glo. vi. a.

Omnēs in plurali ponitur collectivē. articulo. cccclx. glosa. i. a.

Omnis est nomen collectivum in plurali. articulo. cccc- lxxvij. glo. ij. c.

Onus sentire debet qui sentit commodum. articulo. cccxv. glosa. i. a.

Onus subire debet qui lucrum amplectitur. articulo. cclxv. glosa. i. a.

Opem prestans maleficio an debeat vt malefactor pu- niri. arti. clxxxvii. glo. ij. a.

Opem maleficio prestans negligenter non punitur. ar-

ticulo. clxxxvii. glo. i. a.

Ordo iuris videtur inclusus in generali sermone. arti- culo. lxxiiij. glo. i. a.

Ordinarius iudex de iure civili an possit recusari vt remoueatut tanq̄ suspectus. arti. lxxix. glo. i. a.

Ordinarius iudex feudi dicitur ordinarius particula- ris id eo vniuer- alis/ordinarius erit maior eo. artic. lxxix. glosa. i. c.

Ordine turbato succedis vulgare nato. ar. ccliiij. gl. i. a.

Ordinarius iudex potest vt suspectus recusari & ibi vt de causas. arti. lxxix. glo. i. b.

Os quod mentitur occidit animam. ar. clxxxij. gl. i. a.

Otho imperator iussit questionem inter patrum & fi- lium primogeniti super iure primogeniture dirimi iudicio gladiatorio. arti. cccxxvii. glo. ij. b.

Q

Actum an valeat quod bassalis non cadat a feudo propter feloniam. ar- ticulo. ccb. glo. i. e.

Quactum an valeat quod perpetuo stetur in communione. ar. cccxiij. glosa. i. a.

Quactum de futura successione non valet. ar. cccxli. glo. i. a.

Quacta vltima incompassibilia derogant prioribus. ar- ticulo. cccclxxiiij. glosa. ij. a.

Qualli an sint mobiles vel hereditatis pars. ar. xxvij. glosa. i. d.

Quane egenus omni tempore. arti. xxvij. glo. i. a.

Quape curia velle quod totus mundus influeret in eā tanta est ibi auri et argenti tames sacra. arti. clxxxv. glosa. i. b.

Quapa si abstulit michi beneficium tenetur michi de alio simili prouidere. arti. xxxiiij. glo. ij. a.

Quapapherualia bona que iunc et vnde dicuntur. arti. cccxiij. glo. i. a.

Quapartitur ei qui non persecerat. ar. clxi. glo. iij. b.

Quaparentes tenentur ad educationem liberorum tam dis- positione hominis mortui q̄ viui & iure naturali san- guinis et affectionis. arti. cccclxxiiij. glo. ij. a.

Quaparem non habet imperium. articulo. cccxx. glo- sa. i. a.

Quapares francie & eorum officium. in rubrica. glosa. viij. in fine.

Quapares debent esse iugales. arti. cclix. glo. i. a.

Quapari nubendum est. ibidem.

Quaparitas gradus paritatem amoris inducit. ibidem.

Quaparitas parentum tam in potentia nobilitate q̄ diu- tijs est inspicienda. ibidem.

Quaparlamenti ethimologia et quid sit. in rub. glo. viij. a.

Quaparlamenti parisiensis prima institutio a papinio. in rubrica. glo. viij. a.

Quaparlamentum parisiense est ad instar centum vicalis- um magistratum. in rub. glo. viij. b.

Quaparlamenti curie consiliarij areopagitarum magi- stris comparantur. in rub. glo. viij. b.

Quaparlamenti curie consiliarij equiparatur senatorib⁹ & prefectis pretorio. in rub. glo. viij. b.

Quaparticio animum legentis incitat mentem intelligen- tis preparat memoriam reformat. ar. i. glo. i. a.

Quapars leza an possit contra reum producere testes cū iam per procuratozem fiscalem sit conclusum in cau- sa. arti. lxxxiij. glo. ij. a.

Quapartes due totum aliquando representant. arti. cccvi. glosa. ij. a.

Quapartus quando dicatur formatus et animatus in vte- ro. arti. li. glo. iij. c.

Quapartus quanto tempore sit in vtero matris sue. arti. li. glo. iij. c.

Quapastor tenetur de damno bestiarum. articulo. xij. glo- sa. ij. d.

Repertoriū principalium materiarum.

- P**ascalibus diebus potest adhiberi tortura ad inue-
 stiganda enormia crimina & quod locū tenent ia-
 nue faciebat sibi conscientiam quod nō fecerat sul-
 pēdi unum malefactorum in die pascharj. ar. xliij.
 glo. ij. d.
- P**ater si fecit expensas pro filio in curia romana vel
 alibi pro beneficio vel officio vel si expēdit in docto-
 ratu vel militia an filius teneatur conferre. ar. cc-
 lxxix. glo. y. a.
- P**ater culpose vel dolose administrans res filioꝝum
 tenetur reddere rationem. art. xcviij. glo. iij. b.
- P**atris consensus de iure canonico nō requiritur ad
 maritandam filiam. ar. cclxxix. glo. i. c.
- P**ater potest vendere filium propter necessitatem fa-
 mis. ar. cclxxij. glo. y. a.
- P**ater si fecit impensas in nuptijs filij an filius ille
 teneatur conferre. ar. cclxxix. glo. y. a.
- P**ater si donat filio propter merita vel seruitia an fi-
 lius teneatur conferre. ar. cclxxix. glo. ij. c.
- P**ater si soluit condemnationem pro filio in qua fi-
 lius ex delicto erat condemnatus an imputet in le-
 gitimam illum filij. ar. cclxxix. glo. y. b.
- P**ater si donat filio propter merita vel seruitia an fi-
 lius teneatur conferre. ar. cclxxix. glo. ij. c.
- P**ater luxuriose viuens an poterit filiam luxuriosaz
 exheredare. arti. cclxxix. glo. i. a.
- P**ater naturalis et legitimus tutor facit fructus su-
 os. ar. xcviij. glo. iij. a.
- P**ater melius q̄ alius scit capere consilium pro libe-
 ris. ar. cclxi. glo. i. a.
- P**ater tenetur alere spurios et bastardos. ar. xcviij.
 glo. x. d.
- P**ater dans magnam dotem vni filie an possunt alie
 filie conueniri si non habeant tantam dotem. ar. cc-
 lviij. glo. i. a.
- P**aternum officium est filiam dotare. arti. cxxviiij.
 glo. ij. a.
- P**ater an teneatur mittere filium ad studium. ar. cc-
 lxxix. glo. ij. d.
- P**ater sicut tenetur ad alimenta pupilli ita tenetur
 ad impensas studij. ar. cclxxix. glo. ij. d.
- P**ater si mittit filium ad studium tenetur ei emere li-
 bꝛos. ar. cclxxx. glo. ij. d.
- P**ater dissipans nimis prodigaliter remoueri debet
 ab administratione. ar. xcviij. glo. xi. c.
- P**ater et filius censentur vna & eadem caro. ar. cccxx-
 viij. glo. ij. b.
- P**ater in creatione filij prebet formam et mater mate-
 riam. ar. cccxxviij. glo. ij. c.
- P**atres tenentur alere filios. ar. xcviij. glo. x. c.
- P**ater tenetur alimentare filium nisi aliunde possit
 alimentari & nisi commiserit casum ingratitude-
 nis. ar. xcviij. glo. x. c.
- P**ater existens in possessione filiationis licet postea
 neget suum esse filium tenetur alimentare alias nō
 ar. xcviij. glo. x. c.
- P**ater et filius censentur vna et eadem caro. arti. cl.
 glo. vi. c.
- P**ater non dicitur liber de carcere liberatus quando
 dimittit filiū pro obside in carcere. ar. cl. glo. vi. c.
- P**atris defectus filius patitur. ar. xlvij. glo. i. b.
- P**ater q̄n punitur pro filio remissive. ar. xlvij. glo. i. b.
- P**ater qualiter potest donare bastardo. artic. ccllvij.
 glo. i. a.
- P**ater & filius censentur vna & eadem persona. articu.
 cccxxviij. glo. i. a.
- P**ater aliquando est heres filioꝝum. ar. clivj. glo. i. a.
- P**ater prebet formam i creatione filij que dat esse rei.
 articu. c. glo. i. b.
- P**atri an quis teneatur subuenire q̄ patrie. articulo.
 cl. glo. vi. d.
- P**auptas inducit presumptionem de peccando de
 tacili. arti. xxv. glo. i. a.
- P**ecunia cumulata ad redimendum agrum an com-
 putetur inter mobilia vel immobilia. articulo. cclij
 glo. i. a.
- P**ecunia succedit loco rei. arti. cccxi. glo. i. a.
- P**ecunia est regina omnium. arti. liij. glo. ij. d.
- P**ecunia succedit loco rei. arti. cliv. glo. i. a.
- P**eccare humanum est sed perseuerare diabolicū est.
 arti. clxi. glo. iij. b.
- P**eccatoꝝum remissio datur hys qui peregrinantur
 vltra mare. arti. cclxxix. glo. ij. b.
- P**eccatum non committitur sine consensu. articulo.
 cccxxij. glo. y. b.
- P**eccatoꝝ a peccandi conamine. xij. modis retardat.
 arti. lxxvij. glo. i. a.
- P**eccatoꝝ poit penitentiam habetur ac si non peccas-
 set. arti. cclliij. glo. ij. a.
- P**eccans in parentem magistrum vel magistratum
 aliter est puniendus q̄ si in extraneum. arti. clxvi.
 glo. iij. a.
- P**eccans non peccat legis auctoritate. articulo. clxxx.
 glo. iij. a.
- P**edagogium erigēdi ius potest concedi per principem
 et ex consuetudine alicui habenti castrum vel impe-
 rium. arti. l. glo. ij. b.
- P**ena debet commensurari delicto. articu. clxxxviij.
 glo. y. p.
- P**ene olim introducte contra secundo nubentes ha-
 bent locum contra viduas luxuriosas. arti. cccxxij.
 glo. ij. d.
- P**ena magna vel parua imponi debet secundum qua-
 litatem delicti & persone. arti. clxiiij. glo. i. a.
- P**ena delicti debet tenere auctoꝝem proprium. articu.
 clxxxij. glo. y. a.
- P**ena omnis requirit scientiam iudicis. articu. clxvij.
 glo. iij. a.
- P**ene pecuniarie sunt de mero imperio. articulo. clx.
 glo. i. a.
- P**ena in statuto semper interpretari debet de mitioꝝ.
 arti. clxij. glo. iij. d.
- P**ene iuris contra mulieres secundo nubentes an in-
 telligantur contra viros etiam secundo nubentes.
 arti. xcviij. glo. vi. b.
- P**ena siue multa pecuniaria applicanda fisco post se-
 tentiam potest ex sententia mitigari secus si priua-
 to sit applicanda. arti. clxiiij. glo. i. b.
- P**ena corporalis pro alio solui nō potest. ar. clxxxviij.
 glo. iij. a.
- P**enalia statuta quando debeant extendi. artic. cccij.
 glo. ij. c.
- P**ena que sit grauior suspensiois vel decapitatiois et
 qua pena puniantur nobiles et ignobiles. articu-
 lo. xliij. glo. ij. f.
- P**ene secundo nubentiū sunt sublata per dictū apli.
 articu. xcviij. glo. vi. a.
- P**ena pecuniaria propter consuetudinem potest in cor-
 poralem alterari. arti. clxij. glo. ij. c.
- P**ena sicut propter enormitatem criminis augetur po-
 test ita etiam propter eximiam virtutem delinquen-
 tis relaxari. arti. cxx. glo. ij. c.
- P**ena vna an debeat quis puniri pro pluribus deli-
 ctis vno instanti vel contra plures commissis. arti.
 clxxxij. glo. i. a.
- P**ena augeti debet ex reiteratione delicti. artic. clxij.
 glo. iij. c.
- P**ena et multa differunt. ar. clxxx. glo. i. a.
- P**ena que consuevit ordinari satis videtur expressa.
 arti. clxij. glo. iij. e.
- P**ena non debet excedere casum proprium. arti. clxij.
 glo. i. b.

In cōsuetu. comitatus Cenomanie.

Pena delicti proprium debet tenere auctorem. articulo. clxxvii. glo. ii. a.
Pena non debet egredi ultra quod reperitur delictum esse commissum. articulo. clxxvii. glo. ii. b.
Pene secundo nubentium sunt sublatae hodie per dictum apostoli nisi sint in filiorum fauore. articulo. cccxxv. glo. ii. b.
Pene secundo nubentium introducte in filiorum fauorem non euitantur per dictum apostoli. articulo. cccxxv. glo. ii. b.
Pene magne imponuntur in statutis ut magis homines timeant non autem ut erigantur ad vnguentum. articulo. vi. glo. ii. g.
Pena binube non dicitur sublata per dictum apostoli si infra tam breue tempus nubat quod ex eo inducatur consilio sanguinis et prolis incertitudo. articulo. cccxxv. glo. ii. c.
Pena statuta contra blurarios habet locum contra fictos emptores. articulo. cccxxviii. glo. i. a.
Pena non debet egredi delinquentem sed debet tenere suos auctores. articulo. civ. glo. ii. k.
Penam plures cause relaxant. articulo. clx.
Penitentia quis non desinit esse nocens. articulo. cccx. glo. i. a.
Penitentia iuste remedium non est amputandum. articulo. cxcv. glo. ii. a.
Penalia non debent extendi. articulo. cxcv. glo. i. a.
Penitentia habet locum in delictis que pendet ex conditione potestatiua autem sunt consummata. articulo. clxvii. glo. i. a.
Per dictio denorat de sui natura continuatione temporis. articulo. cclxvi. glo. ii. f.
Peracta penitentia qui deliquit habetur ac si non deliquisset. articulo. li. glo. ii. b.
Perduelles qui sunt et vnde dicantur. articulo. clvii. glo. ii. a.
Periculosum est coram suspecto iudice litigare. articulo. cclxv. glo. i. a.
Periculum maius peritur in qualibet causa criminali modica quam in quibusdam magna civili. articulo. clxi. glo. i. f.
Periculum ubi malis ibi cautius est agendum. articulo. clxi. glo. i. f.
Peritia in iudice et in assessore non sufficit nisi sit sufficientis. articulo. cclxv. glo. i. c.
Peritrus non dicitur qui iurat ea que credit vera esse licet in contrarium sit veritas. articulo. clxv. glo. i. b.
Permutatio vicina est emptioni. articulo. clxxii. glo. i. a.
Per sonalia naturaliter et ea que sunt dignitatis non possunt per alium expediri nisi in casibus necessitatibus. articulo. cxxviii. glo. i. a.
Personalia et que facti sunt ut fidei iuramentum prestatio instaurari debent nec funguntur in heredum persona acta. articulo. vii. glo. i. a.
Personarum pericula ubi occurrunt ibi plura pecunie. articulo. clxv. glo. ii. f.
Pertere verbum est latissimum. articulo. cccclxxvii. glo. ii. b.
Petitorium et possessorium nichil commune habent. articulo. xvii. glo. ii. a.
Petitorio agens non videtur renunciare possessorio. articulo. xvii. glo. ii. a.
Petrus de cuneris vulgariter / maistre pierre du quinet; natus est infringere ecclesiasticam libertatem ideo in ecclesia parisiensi pro ludibrio habetur. articulo. xxxvi. glo. i. c.
Pietatis et misericordie laudes. articulo. cclv. glo. i. c.
Pre cause privilegia vide remissive. articulo. cccv. glo. ii. o.
Pignoris ius in locatione est potentius quam ius emptorum postea quia venditio non tenet in prejudicium

illius cui res est obligata. articulo. cxxxii. glo. i. c.
Pignorum captorum actio examinetur coram iudice exequente. articulo. cccxcvii. glo. i. a.
Pignozatio et contractus venditionis cum pacto de retrouendendo in quo differunt. articulo. cclxxv. glo. i. b.
Piscari non licet in stagno alieno. articulo. xxxii. glo. i. b.
Piscis stagni an sint pars hereditatis vel si inter mobilia computantur. articulo. xxxii. glo. i. b.
Piscari an cuiuslibet permittum sit in flumine publico. articulo. xxxii. glo. i. c.
Piscari in mari cuiuslibet est licitum. articulo. xxxii. glo. i. d.
Placere alicui quando dicitur. articulo. xcvi. glo. ii. a.
Plus valet quod agitur quam quod simulate concipitur. articulo. cclxxviii. glo. i. a.
Ponderum et mensurarum falsatores quia pena puniuntur. articulo. xlv. glo. i. c.
Popularium appellatione veniunt etiam aduene et forpencis. in rubi. glo. ii. e.
Portus armorum pena que sit. articulo. clxxvii. glo. ii. a.
Possessio beneficiorum coram iudice laico agitur. articulo. i. glo. ii. b.
Possessio bonorum debet peti infra annum. articulo. ccccvi. glo. i. a.
Possidentis melior est conditio. articulo. cccclxxxv. glo. i. a.
Possessio forzata vel intromissio. articulo. ccccl. glo. i. a.
Possessio an transeat in sequester. articulo. clxxxix. glo. ii. b.
Possessio rei traditur per signaturam. articulo. cccclvii. glo. ii. b.
Possessio a tempore immemoriali id operatur quod privilegium. articulo. i. glo. ii. g.
Possidens clam non prescribit. articulo. cccclxiii. glo. ii. a.
Possidens vi clam vel precario non prescribit. ibidem.
Possessio clandestina de tribus concurrentibus ibidem.
Possessio est potior illius qui possidet in ultimo anno priorum elapso. articulo. clxxxvi. glo. i. a.
Possidere cessans per annum presumitur deposuisse annum. articulo. clxxxvi. glo. i. b.
Possidere negans non auditur cum possederit tempore litis contestate. articulo. li. glo. ii. c.
Possidentis potior est conditio in causa turpi. articulo. clxxxvii. glo. ii. c.
Possidens presumitur dominus. articulo. ccli. glo. ii. b.
Posse non dicitur fieri quod turpiter fit. articulo. cclxv. glo. ii. c.
Possessionem suam animo quis retinet. articulo. cclxxxvii. glo. ii. a.
Possessionis sue causam nemo potest mutare. articulo. ccccxlxiii. glo. ii. a.
Posse id quod magis est multo fortius quod est minus. articulo. xliii. glo. i. a.
Potestas et voluntas perficiunt omnes actus humanos. articulo. cclvii. glo. ii. a.
Potest vel posse verbum affirmatiue probatum non precisam nec causatiuam necessitatem importat. articulo. liii. glo. i. a.
Potestati dans aliam potestatem capitaliter puniri. articulo. cclvii. glo. ii. b.
Potest verbum affirmatiue prolatum non importat necessitatem secus si negatiue. articulo. cccclxxxvii. glo. i. b.
Potus medicine pauci sunt ubi non sit aliquid venditum. articulo. li. glo. ix. c.
Practica est optima legum interpretis. articulo. ccv. glo. ii. b.
Preceptum iudicis sub pena an et quando in casu inobediencie exigi possit. articulo. li. glo. ii. b.
Preceptum quando non est nudum a causa valet aliter secus. articulo. vi. glo. ii. e.
Precium succedit loco rei. articulo. cccclvii. glo. ii. c.
Precium licet requiratur ad esse venditionis non ta-

Repertoriū principalium materiarum.

- men precise requiritur numeratio sed sufficit habere fidem de precio. art. cccclvi. glo. i. a.
- P**recipitauer preuentus non dicitur non velle. art. xcviij. glo. ij. b.
- P**redicatoris fratres adeo se restrinxerunt quod minimum est in eorum religione de regula illius patris beati augustini idem de regula sancti benedicti. ar. cclv. glo. y. c.
- P**redium sine edificio dicitur rusticum etiam si sit in vrbe. ar. cccclxij. glo. i. b.
- P**reguantem mulierem percutiens si mors pueri subsequatur reddet animam pro anima. ar. li. glo. iij. a.
- P**relationis ius est iniquum. ar. cccxxix. glo. y. c.
- P**reoccupatis & possidentis in pari casu melior est condicio. ar. lxxvij. glo. i. a.
- P**reponi debent que omnibus profunt hijs que specialiter et quibusdam sunt vtilia. ar. xvij. glo. i. c.
- P**reponenda sunt ea que communiter profunt hijs specialiter et quibusdam sunt vtilia. art. ccij. glo. i. a.
- P**rescriptio an tollat actionem et extingat obligationem ipso iure siue opo exceptionis. articu. cccclxxi. glo. i. a.
- P**rescriptio semel interrupta an talis interruptio perperuo duret. artic. cccclxxi. glo. i. a. in fine.
- P**rescribi non possunt ea que sunt mere facultatis per non vsum. ar. xi. glo. i. b.
- P**rescriptio scdm ius civile an differat scdm ius canonicum in principio decime terte ptis. glo. i. e.
- P**rescriptio et vsucapio differunt. ibidem.
- P**rescriptioni decem requiruntur. in dict. glo. f.
- P**rescriptio non currit contra minorem quando agitur de damno vitando secus si de lucro captando. art. cccclxij. glo. i. a.
- P**rescriptio non currit non valenti de iure agere. ar. cccix. glo. i. a.
- P**rescriptio currit impedimento de facto. art. cccix. glo. i. a.
- P**rescriptio tanti temporis cuius initij non sit memoria qualiter probatur et qualiter testes debent deponere. articulo. i. glo. ij. c.
- P**rescriptio tanti temporis cuius initij non sit memoria habetur loco pnuilegij. ar. xi. glo. i. a.
- P**rescriptio tanti temporis cuius initij non sit memoria non requirit scientiam illius contra quem prescribitur et per tale prescripionem acquiritur dominium dicendum. ar. xi. glo. i. a.
- P**rescriptio non currit non valenti agere. ar. ccccl. glo. i. a.
- P**rescriptio statutaria interruptitur per missionem in possessionem ex primo decreto. ar. cccclxij. glo. ij. a.
- P**rescriptio interruptitur per citationem. ibidem.
- P**rescriptio an cureat contra excommunicatum. art. cccclxxij. glo. ij. a.
- P**rescriptio non currit tempore hostilitatis. ibidem.
- P**rescriptio non currit tempore pestis. ibidem.
- P**rescribitur facultas mera aliquid faciendi competens ex pnuilegio contractu vel consuetudine. ar. xi. glo. i. c.
- P**rescriptio quid sit in princ. xij. partis glo. i. a.
- P**rescriptio an sit contra ius naturale. ibidem.
- P**rescriptio facit quem tutum in foro conscientie in pxi. ci. xij. partis glo. i. d.
- P**rescriptio non currit contra absentes causa legitima. ar. cccxxix. glo. iij. a.
- P**rescriptio currit contra minorem quando agitur de lucro captando secus si de damno vitando. articulo. ccccl. glo. i. b.
- P**rescriptio non interruptitur per citationem circumductam. art. cccclxij. glo. i. b.
- P**rescriptio in feudis naturam facit. art. iij. glo. i. b.
- P**rescriptionis exceptionem an debeat regere arbit-
- ter iudicaturus secundum equitatem in princ. xij. partis glo. i. b.
- P**rescriptio infert penam negligentibus. ibidem.
- P**rescriptio non repugnat fini eterno ideo seruanda in dicta glo. e.
- P**rescribens debitum infra huc tempus statutum a consuetudine an sit tutus in foro conscientie et ibi eleganter. ar. cccclxij. glo. i. d.
- P**rescriptio quid sit in rub. glo. ij. i.
- P**rescriptio statutaria interruptitur per citationem. ar. cccclxij. glo. i. a.
- P**rescriptio contra ecclesiam q̄to tempore currat. ar. cccclx. glo. i. a.
- P**rescriptio an et quando procedit cum mala fide. ar. cccclxij. glo. i. c.
- P**resens an indicat consensum. ar. cccclx. glo. ij. a.
- P**resens quis dicitur ex quo est ex parrochia siue vrbe oriundus nisi probet absentiam suam. art. cccclxxij. glo. ij. a.
- P**residium legitimū non debet denegari. art. clxvij. glo. i. b.
- P**resumptiones que sunt quod quis facit expensas animo non repetendi. ar. xcviij. glo. r. b.
- P**resumitur pro instrumento / donec contrarium probetur. ar. cccclxxij. glo. i. a.
- P**resumitur pro iudice. ar. lxxix. glo. i. d.
- P**resumitur pro sententia iudicis. articulo. clxxv. glo. ij. a.
- P**resumitur magis pro decreto maiorum iudicum. articulo. lxxix. glo. i. d.
- P**reteritum ius quid sit in rub. glo. ij. i.
- P**reuentio quando debeat opponi / et si solus reus opponat. art. lxxvij. glo. i. b.
- P**reuenisse quis dicatur an qui realiter cepit malefactorum vel qui verbaliter citauit. artic. lxxvij. glo. tertia a.
- P**reuentio locus est quando pluribus simul pertinet iurisdicatio. ar. iij. glo. iij. b.
- P**reuentus in causa civili non remittit. articulo. xc. glo. i. a.
- P**reuentio si processit ad instigationem seu supplicationem delinquentis vt curaret aliud tribunal quod sepius sit non habet eum excusare. artic. lxxvij. glo. tertia c.
- P**reuentio inducitur per citationem. articulo. lxxvij. glo. iij. a.
- P**rimogeniture ius firmatur lege diuina canonica et consuetudinaria. ar. cccxxvij. glo. i. a.
- P**rimogeniture ius an habeat locum inter filias. ar. cccxxvij. glo. y. a.
- P**rimogenitus filius an excludat patrum in iure primogeniture. ar. cccxxvij. glo. iij. b.
- P**rimogeniture ius transit ad secundo genitū quando primogenitus est furiosus vel demens. artic. cx. glo. ij. d.
- P**rimogenitus debet providere fratribus suis secundum cognitionem sanguinis. ar. cx. glo. ij. d.
- P**rimogenitus legitimatus an excludat secundo genitum legitimatum. ar. cx. glo. ij. b.
- P**rimogenitus si est furiosus vel demens illud ius primogeniture an transeat ad secundo genitum & quare. ar. cccclxx. glo. i. a.
- P**rimogenitus habet nomen arma et locum principalem. ar. cccxxvij. glo. iij. a.
- P**rimogenitus qui scdo genito renunciauit & cessit regnū credendo dicto matris q̄ assererat illū filiū militis et non regis fuit fatuus: quia matri non creditur. ar. li. glo. iij. e.
- P**rimogenitus natus ante nobilitatem patris an debeat habere primogenita nobilium in p̄iudicium secundi nati postq̄ pater est factus nobilis. articulo.

In cōsuetu. comitatus Lenomanie.

ccxxix. glol. ij. d.
Primogenitus si efficitur demens dabitur curator; et nihilominus retinet ius primogeniture in se radica- tam secus si naturaliter nascitur inhabilis. articul. ccxxix. glol. i. b.
Primogenitus qui in totum succedit exclusis secun- do genitis debet eidem providere de vita et necessa- rijs secundum conditionem sanguinis. artic. ccxlij. glol. ij. b.
Primogenitus maiorem partem in hereditate habere debet. ar. ccxxix. glo. ij. a.
Primogenitus qui in hereditate paterna habet maio- rem partem an debeat pro rata maiorem partem de- biti solvere creditoribus. ar. ccxxix. glo. ij. b.
Primogenitorum laudes et prerogative. articulo. cx. glo. ij. a.
Primogenitus qui de consuetudine debet habere do- mum principaliorum habebit omnia appenditia do- mus. artic. ccxxvii. glo. vi. b.
Princeps non potest tollere ius questum alteri. arti. clxxij. glol. ij. t.
Princeps non debet vti sigillo alieno. articulo. l. glo- sa. b. c.
Princeps potest constituere comites; et qualiter. art. ij. glol. ij. b.
Princeps ipse est qui iurisdictionem tribuit magistra- tus creando confirmando; vel prestando auctoritate- creando; vel confirmando. art. ij. glol. i. c.
Princeps hominibus iurisdictiones comunicat sicut fontes comunicant aquas fluminibus. articulo. ij. glol. i. c.
Princeps est omnium dominus quo ad vniuersale do- minium non autē quo ad particulare. arti. clxxvij. glola. i. d.
Principis omnia intelliguntur esse scilicet quo ad iurisdictionem non quo ad dominium. artic. clxxvij. glola. i. d.
Principes mali sanguinem populorum exhauriunt eos expellunt; et excoiunt; et vix precarium dimittunt spiritum. artic. clxxvij. glo. i. e.
Principalis tenetur de facto assessorum. ar. clxxvij. glola. ij. b.
Prior tempore potior est iure. artic. cccclxxix. glol. i. a.
Priuatus denunciator; habet vim cuiusdam iudicato- ris seu mandatoris; et desistendo incidit in turpi- liam et tenetur actione iniuriarum; et ad interesse partis denunciate. artic. lxxxi. glol. i. c.
Priuilegia omnia concessa ecclesiasticis personis com- petunt etiam pauperibus; et miserabilibus perso- nis quatenus potest conuenire. art. cccclix. glol. i. b.
Priuilegium exemptionis potest propter ingratitudi- nem reuocari a principe qui contulit. articulo. ccv. glola. i. c.
Priuilegia personalia quando cum personis extingū- tur. artic. clxxvij. glol. iij. a.
Priuilegium quid sit. artic. xxvi. glol. iij. a.
Priuilegia sunt intelligenda; vt de aliquo operetur. articulo. xxvi. glol. iij. a.
Priuilegium personale an transeat ad filios bastar- dos. artic. xxvi. glol. iij. b.
Priuilegium tandiu durat quandiu durat in priuile- giato illud propter quod priuilegium est indultum. artic. lxxij. glo. i. c.
Priuilegium personale personam non ex- ditur. ar- ticulo. xxvi. glol. iij. a.
Probatio legitima que sit. artic. cccclxxij. glo. iij. c.
Profenete et mediatoris; et alij fraudis participes ad mittuntur ad fraudis probationem arti. cccclxxij. glola. iij. d.
Probationes in criminalibus debent esse luce meri- diana clariores. arti. clxi. glol. i. d.

Probationes in criminibus debent esse luce clariores in rub. glol. ij. g.
Probatio inualida admittitur de consuetudine quā- do vtilitas; vel necessitas hoc suadet in rub. in glo- sa secunda. h.
Probatio per sacramentum admittitur quando agi- tur de modico preiudicio. artic. xxv. glo. i. b.
Probatio per iuramentum admittitur quando iurans est bone fame alias non. artic. xxv. glol. i. c.
Probationes in criminibus debent esse clariores nec tunc est vtēdum mendicatis suffragijs. ar. clxxvij. glol. ij. k.
Probata intentione ambarum partium quid faciet iu- dex. artic. clxxvi. glol. i. c.
Probatio per instrumentum dicitur patens. articulo. cccclxxij. glol. i. a.
Processus sententia lata contra infirmum si de infir- mitate constat iudici an valeat. art. xv. glo. i. a.
Procurator; debet esse constituti notus. ibidem.
Procuratorem constituens debet demonstrare presen- tiam vel absentiam. ibidem.
Procurator an possit retinere acta; vel instrumēta par- tis pro salario. arti. clxxij. glol. iij. f.
Procuratori rei dauda est dilatio ad se informandum quid respondere debeat; et vulgariter appellatur (en queste de la demande) et in quibus casibus non da- tur dilatio. ibidem.
Procurator qui mittitur ad seruiendum pro ballallo debet esse domino acceptabilis. articulo. clxxij. glo- sa quarta. a.
Procurator habens speciale mandatum & iurans pro domino ipse dominus videtur iurare. arti. clxxij. glol. iij. b.
Procurator an debeat reddere rationem. art. clxxij. glol. iij. c.
Procurator ratione omissionis preiudicat domino qui non preiudicaret ratione commissionis. articulo. lxi. glola tertia. b.
Prodigalitas est species furoris. articulo. clxxvij. glo- sa. iij. c.
Prodigus largus et auarus qui sunt in prin. xi. par- tis glol. i. d.
Prodigionis qualitas aggrauat omne delictum. arti. ccvij. glol. iij. b.
Proditor qui etiam dicitur traditor; alienus esse debet ab omni facie dominorum; et principum; et non de- bet stare in curia principis. ar. ccvij. glol. iij. d.
Proditorie occulori maior pena imponitur q̄ si ex ar- rupto; vel in rra; vel calore iracundie; vel casu; vel impetu. articulo. li. glo. iij. b.
Proditorie modus qui sunt remissive. articulo. li. glo- sa tertia. b.
Proditorie crimen est grauissimum. ar. li. glol. iij. b.
Proditorie occidens aliquem non gaudet immunita- te ecclesie. artic. li. glo. iij. a.
Proditor quis dicitur. arti. ccvij. glo. iij. a.
Professio monastica fit tacite et expresse. artic. cclxvi. glola. iij. a.
Professio monastica quid sit. ibidem.
Professio monastica fit in manibus abbatis; vel alte- rius de mandato suo; vel in manibus alicuius mo- nachi illius monasterij; vel in manibus episcopi. ar- ticulo. cclxvi. glol. iij. a.
Professio monastica per que verba fit. articulo. cclxvi. glola tertia. b.
Professio facit monachum non habitus. artic. cclxvi. glo. iij. b.
Professio monastica in qua etate fieri debeat tā in ma- sculo q̄ in femina. artic. cclxvi. glol. iij. b.
Professio expressa fieri non debet ante annum proba- tionis licet facta teneat dempto ordine medicantium.

Repertoriū principalū materiarum.

articu. cclxvi. glo. iij. c.
Profectio monastica qualiter tacite fit. articu. cclxvi. glo. iij. d.
Prohibentur aliqua fieri que tamen facta tenent. articulo. cclxvi. glo. iij. c.
Promptiores debemus esse ad absolvendum q̄ ad cōdemmandum. artic. cxxxiiij. glo. ij. e.
Promittens alicui quod si fecerit tale maleficiū nullum incommodum patietur an valeat promissio. articulo. clxxxviij. glo. iij. c.
Proprietas et usufructus sunt incommutabilia. articulo. ccl. glo. i. a.
Proprietarius an possit inuito usufructuario vsum rei mutare etiam in melius. artic. cccxxiiij. glo. i. a. et glof. seq.
Propositum attenditur. ar. li. glof. vi. b.
Progatio iurisdictionis minoris iudicis non valet. artic. iij. glo. iij. a.
Progatio non permittit de vna specie iurisdictionis minoris iudicis ad maiorem & diuersam specie. artic. iij. glof. iij. a.
Proseneta vel mediator an possit esse testis. articulo. cccxxiiij. glof. iij. d.
Protestatio contracta actui impedit ipsius actus effectum. artic. cclxvi. glo. iij. d.
Protestationis materia remittit. artic. cccxiiij. glo. i. b.
Protestationis materia in magno pelago versatur. ar. cccxiiij. glo. i. b.
Protestatio nihil operatur si ab ea receditur per factum contractum. ar. cccclxx. glo. i. a.
Prouidere licitum est pro futuro tempore. artic. xxvi. glof. i. c.
Prouincia quilibet suo sensu habūdat i rub. glof. ij. l.
Proximior quis dicatur. artic. cccclxx. glo. i. a.
Publica et sacra equiparantur; et eodem privilegio gaudent. artic. li. glo. vi. a.
Publicum quid sit in rub. glo. vi. c.
Publicatio qualiter fieri debeat. artic. clxiiij. glof. ij. a.
Publica vtilitas vertitur in furcarum erectione. articulo. xliij. glo. i. b.
Publice vtilitatis causa quis debet deserere negocia propria. artic. xvij. in glo. i. c.
Publice vtilitatis causa quis cogitur fundum vendere. ar. xliij. glof. i. c.
Publicitas ex quibus causatur in rub. glof. vi. c.
Publicanti exigentes a clericis tributum sunt exco-
 municati nisi causa negotiationis clerici deferret
 res vel deferri facerent. ar. lxxiiij. glo. i. b.
Publicanti stant super portis ciuitatum / vt canes cō-
 tra transcentes. articulo. lxxvij. glof. ij. a.
Publicanti dicuntur quia publice peccant. articulo.
 lxxvij. glof. ij. b.
Publicanus dicitur p̄edo sine pudore medicus exter-
 minij furibus immanior. artic. lxxvij. glo. ij. b.
Publicanus malus delinquens qualiter punitur; &
 qualiter teneatur de facto familie. articu. lxxvij. glo
 la. ij. b.
Publicanorum factiones male. artic. lxxvij. glof. ii. a.
Publicanus non presumitur bonus vir nisi aliud ap-
 pareat. artic. lxxvij. glo. ii. a.
Publicano supplicanda siue int̄imanda res est & ap-
 p̄dissa sumenda etiam si ex ea non debetur vecti-
 gal. articu. lxxij. glof. i. a.
Puellam decipiens cum auri datione et cognoscens
 punitur tanq̄ si inuitam cognouisset. articu. li. glo
 la. ij. d.
Puirc et animaduertere differunt. articu. xliij. glo-
 la. i. b.
Puirc aliquando quis sine culpa non tamen sine
 causa. ar. cccly. glo. ij. b.
Puirc mitius qui delictum non perficit. articulo.

xxij. glof. i. b.
Punibilis quo ad vindictam publicam: ergo etiam
 quo ad partem lezam. ar. cc. glo. ij. a.
Pupilli pecunia an hodie debeat dari ad vsuras. arti-
 culo. ciiij. glo. i. b.
Pupillus finita tutela trinetur stare locationi facte
 per tutorem. ar. cxxxij. glo. i. b.
Pupillus et iunior possunt contrahere societatem / et
 facere conditionem suam meliorem deteriorē ve-
 ro facere non possunt. artic. cccxvi. glof. i. b.
Pupillus educari debet vbi non est contra eum suspi-
 cio. ar. cij. glo. i. d.
Pupilli et minores debent bene et fideliter educari.
 articulo. ciiij. glof. i. a.
Pupillaris etas subiacet ignorantie. artic. cxxviij. glo
 la. i. a.
Pupillus etiam si tutorem non habeat potest inuesti-
 turam renouare / et bassallum ad fidelitatem reci-
 pere. ar. cxxv. glo. i. a.
Pupilli redditus quando non sufficiunt ad alimēta-
 tionem an possunt hereditagia vendi. articu. xcvij.
 glof. xi. b.

Quadruplum in quo condemnatur bo-
 norum raptor exigit non debet in fo-
 ro conicente ac penitentie. articu.
 li. glo. vi. b.
Qualitas adiecta subiecto concomi-
 tatur subiectum quocūq̄ vadat. ar.
 xxxvi. glo. iij. a.

Qualitas personarum multum attendi debet. artic.
 clxi. glo. i. b.
Quandocūq̄ et quomodocūq̄ dictiones in contra-
 ctibus appolite qualiter per leges interpretantur.
 artic. cxxxvi. glo. i. b.
Quali possessio inducitur per. xxx. dies. articu. xxiiij.
 glof. ij. a.
Qui sentit onus sentire debet et commodum. articu.
 xxv. glof. i. a.
Quicquid plantatur seritur aut edificatur omne so-
 lo cedit & c. artic. cccclxxviij. glo. ij. a.
Quinquagesima pro laudimio de iure debetur. arti-
 cu. clxxiiij. glo. i. a.
Quendam dictio tria tempora significat. artic. cccxxij.
 glof. i. b.

Raptus non dicitur sine traductiōe mu-
 licris de loco ad locum. ar. li. glo. ii. d.
Rapta est puella diues a iuvene cōtra
 eius voluntatem tandem cognita fit
 volens / et cura ea cōtrahit matrimo-
 nium iuuenis accusat⁹ dicit ante ra-
 ptum contraxisse cum ea matrimonium per verba
 de presenti que etiam id confitetur quid iuris. ar-
 ticu. li. glof. ii. f.

Raptus pena habet locum si vir raptatur causa libe-
 dinis siue a muliere siue a viro; & idem si mulier ra-
 peret ex ista causa mulierem. ar. li. glof. ii. h.
Raptor ad mortem condemnatus an debeat liberari
 requirente eum rapta / vel alia in maritum. articu.
 li. glof. ij. i.
Rapina partim se habet ad mechā; & partim ad fur-
 tum. ar. li. glo. ij. a.
Raptus delicti grauitas. ar. li. glof. ij. a.
Raptoris honeste mulieris virginis / vel v̄duc pena
 que sit. artic. li. glo. ij. a.
Rapiens mulierem solutam que fuit alias tacta seu
 deflorata ab alio non cadit in penam nisi p̄obetur
 raptus quia non presumitur q̄ eam per vim rapue-
 rit cum alias alteri consenserit. ar. li. glo. ij. c.
Raptoribus via non est aperienda per quem exerce-

In cōsuetu. comitatus Cenomanie.

- re possint suam auariciam et maliciam. articulo. li. glo. y. f.
- Rapto: cm associans pari pena vt rapto: punitur. ar. li. glo. y. g.
- Raptus non dicitur nisi sequat carnalis copula. ar. li. glo. y. d.
- Raptus non dicitur sine violentia. artic. li. glo. y. d.
- Rapi potest meretrici impune. articulo. li. glo. y. b.
- Raptus non cadit in prope propria. articulo. li. glo. y. e.
- Rasura in instrumento quando et qualiter noccat. articulo. clxv. glo. prima. i.
- Rasura vel huiusmodi instrumenti existens in numero vel quantitate facit presumptionem contra instrumentum. arti. clxv. glo. i. k.
- Ratio an ut de esse consuetudinis. in rubrica. glo. y. c.
- Ratihabitio retrotrahit remissionem. arti. cccviiij. glo. secunda. a.
- Recusari potest doctor grossus tanq̄ suspectus in causa subtili in iure. articulo. cccij. glo. i. c.
- Recusari possunt mere legiste in causa canonica. articulo. cccij. glo. prima. c.
- Recipiens sortem sine protestatione expensarum perdit expensas. articulo. xciiij. glo. i. b.
- Recusati vicarius est recusandus vt suspectus: quia est vnus et idem tribunal. arti. cccij. glo. i. a.
- Recusari possunt domestici: et amici: et inimici. articulo. cccij. glo. i. a.
- Recusationis iudicis cause que sūt. artic. cccij. glo. i. b.
- Recurrendum est semper ad radices. artic. ccc. glo. i. a.
- Redditus sunt ita expēdendi. vt semper i fine anni aliqd̄ super sit. articulo. xcviij. glo. xi. b.
- Redditus annui ad decem vel quinque pro centenatio sunt liciti. articulo. clxxviij. glo. i. b.
- Reformata vna parte statutorum reliqua confirmari videntur. articulo. cclxij. glo. i. a.
- Refugium tutissimum domus est: etiam in horto vicino domui. artic. cccxxviij. glo. vi. b.
- Respublica est corpus qd̄ diuini muneris beneficio animatur et regitur. artic. xvij. glo. i. a.
- Respublice caput: et membra. articulo xvij. glo. i. a.
- Respublica quot modis accipitur: et in quo differt a fisco. articulo. xvij. glo. i. b.
- Respublice appellatione q̄ cōtinetur. ar. xvij. glo. i. b.
- Respublice interesse maleficia remaneant impunita: et fortius interest homines terreri ne ad maleficia prolabant. arti. xliij. glo. i. b. et in rub. glo. y. h.
- Respublice interesse ne dominia remaneant sub incerto. in rubrica glo. secunda. h.
- Relictum ad pias causas dicitur omne quod relinquitur pro anima. articulo. cccxij. glo. secunda.
- Relictum pauperibus dicitur relictum ad pias causas. articulo. cccxij. glo. secunda.
- Relictum consanguineo non dicitur relictum ad pias causas: nisi consanguineus sit pauper. ar. ibidem.
- Relictum pro redemptione captiuorum dicitur ad pias causas artic. cccxij. glo. y. b.
- Relictum p male ablati nō potest reuocari: quia habet vim debiti confessati parte: scz deo presente. artic. ccc li. glo. tertia. c.
- Relinquere non presumitur qui venire non potest. articulo. cclxxviij. glo. y. a.
- Religio approbata et vera que est. ar. cclxvi. glo. y. a.
- Religiosi qui proprie dicuntur. arti. cclxvi. glo. y. a.
- Religiosi qui promittentes tria substantialia nō sunt proprie religiosi. arti. cclxvi. glo. secunda. a.
- Religio large sumpta que sit. artic. cclxvi. glo. y. b.
- Religiosa sunt que religiosis adherent. artic. cclxviij. glo. y. a.
- Religiosi mortui sunt mundo. arti. xli. glo. i. b.
- Religiosis venatio prohibita est. arti. xxxviij. glo. i. b.
- Religiosus pl⁹ peccat q̄ secularis. ar. ccc. glo. y. b.
- Remissio criminoli quare fit. articulo. lxxv. glo. i. d.
- Remissio cause ciuili quādo sit faciēda. artic. lxxv. glo. i. d.
- Remissio fieri debet de necessitate. artic. lxxv. glo. y. a.
- Remittendo criminolum in remissione faciēda vel impediēda decc̄ consideranda sunt. ar. lxxv. glo. y. b.
- Remissio cause vassalli aut subditi iurisdictioni inferioris sui fieri debet. ar. lxxv. glo. y. a.
- Remissio quando fit de maiori tribunali ad minus tribunal. ar. xc. glo. i. a.
- Remissionē criminoli iudex petere pōt. ar. lxxv. glo. i. a.
- Remissio criminoli non fit in pluribus casibus. articulo. lxxvij. glo. y. c.
- Remissio quando sit petenda et faciēda et in quibus casibus. ar. lxxv. glo. y. a.
- Renunciari potest expresse probationibus et defensionibus in causis criminalibus. arti. lxxxiij. glo. y. a.
- Renunciatio tacita inducta a lege per lapsum temporis magis preiudicat et excludit q̄ renunciatio expresse. artic. cccxi. glo. i. a.
- Renunciatio feudi valet dum modo non intempestiue fiat. ar. cccclxvij. glo. y. a.
- Renunciari non potest incolatui post impositum munus. ar. cccclxvij. glo. y. b.
- Renunciatio feudi debet fieri in manibus domini. arti. cccclxvij. glo. v. a.
- Renunciari potest fauori pro se introducto. arti. cccclxvij. glo. i. a.
- Renunciatio non valet per quā ius ciuile impugnetur. ar. ccccl. glo. i. b.
- Repellitur tatum a iuramento suppletiuo qui repellitur a testimonio. ar. xxv. glo. i. e.
- Reprobato vno reliqua confirmantur. ar. lxij. glo. y. a.
- Res de facili reuertitur ad naturam propriam. arti. cccx. glo. i. b. et arti. xxvij. glo. y. b.
- Res tantum valet quantum vendi potest. articulo. lxi. glo. y. b.
- Res in exceptione sua fit actor. ar. lviij. glo. v. a.
- Res et actor in qd̄ cōformēt remiss. ar. lviij. glo. v. a.
- Res quelibet appetit naturaliter conseruationem sui esse. ar. cl. glo. vi. b.
- Res non dicitur integra quando peruenitur ad actum extrinsecum. ar. lxxvij. glo. v. a.
- Res de facili reuertitur ad naturam propriam et in habitibus symbolum facilius est transitus. ar. cccij. glo. i. b.
- Res empta ex pecunia mea non efficitur mea. articulo. cccclxviij. glo. y. c.
- Res epta ex pecunia ecclie an efficiat ecclie: qd̄ sit de re epta ex pecunia militis. ar. cccclxviij. glo. y. c.
- Res dicitur esse in commercio nostro que potest transire in dominium priuate persone. ar. xi. glo. i. b.
- Res sequestrata que seruando seruari non potest debet vendi. ar. xv. glo. i. b.
- Retrahēs siue redimēs rem vendita per consanguineum an debeat soluere et reburfare emptore in eisde speciebus q̄ fuit res empta. articulo. cccclx. glo. y. b.
- Reuerētia debetur ei q̄ fuit semel legatus de latere: in memoriā pristine dignitatis. ar. cccclxviij. glo. vi. b.
- Rex francie obtinet glorie coronam: et libertatis. articulo. y. glo. i. a.
- Rex francozum est super oēs reges: tanq̄ stella matutina in medio nebulę. articulo. y. glo. i. a.
- Rex francozū non recognoscit superiorem Et est monarcha in regno suo: et dicitur serenissimus: et ei conueniunt tituli imperato. is. arti. y. glo. i. a.
- Rex francie visus est cum imperatore equaliter incedere ab sō precedentia imperatozū. ar. cc. glo. a. i.
- Rex frāc. pl⁹ h̄ i regno q̄ iperatozū iperio. a. y. g. i. b.
- Rex fran. d̄ lex aiata in regno suo: q̄ plus potest q̄ lex communis vel cōsuetudo. ar. y. glo. i. b.

Repertoriū principalū materiarum.

Rex francie in regno suo est imperator & monarcha. in rubrica. glo. ij. d.
Rex francie nec de iure nec de facto recognoscit superiorem in rub. in glo. ij. d.
Rex francie est super omnes reges. in rub. glo. ij. d.
Rex solus concedit armozū vsūm artic. i. glo. i. a.
Rex francie potest facere leges & statuta. i. ru. gl. vi. b.
Regis filius dicitur viuente patre. ar. cccxxvij. glo. ij. d.
Rex non litigat in curia subditi sui. art. i. glo. ij. b.
Rex cognoscit etiam inter clericos de causis benefici- alibus: quozū collatio ad eum pertinet. ar. i. gl. ij. b.
Rex et etiam iudices cognoscit inter personas ecclesi- asticas sup possessiozū beneficiorū. ar. i. glo. ij. b.
Rex solus cognoscit de factis contra vel supra manum suam. art. i. glo. ij. g.
Rex i regno suo dicitur lex aīata: ideo habens merū ipe- rium a rege dicitur habere a lege. art. lxxi. glo. i. a.
Rex vel imperator potest iudicare secundum suam cō- scientiam omniū iuris ordinē. art. ij. glo. ij. b.
Rex solus dat criminosis veniam et remissionē: et of- ficiarij eius de intermatōe cognoscūt. art. i. glo. ij. c.
Regis ius semper videtur esse exceptū. ar. cl. glo. vi. a.
Regnum non capit duos articu. cx. glo. ij. b.
Regis fili⁹ p̄mogit⁹ nat⁹ tū añ adeptū regnū: an debe- at preferri secundo genito nato post coronationem. articu. cccxxix. glo. ij. d.
Reginam nubere plebeyo est contra bonos mores. ar- ticul. cclix. glo. i. b.
Regina vidua appellatur regina. ar. cccxxij. glo. i. b.
Ricard⁹ malūbrye fuit cōdenat⁹ de heresi. ar. cclij. g. i. c.
Rigor iuris circa alienatiōes feudozū est sublat⁹. arti- cul. ccc. gl. i. b.
Roncinus equus dextarius belli diuersimode in iure vocatur. art. lb. glo. i. a.
Rusticus qui quolibz āno soluit s̄pliciter: et nō adiecta causa vnū par caponū videt donare: & ex eo p̄tra eū nō prescribitur. art. ccccl. glo. i. b.
Rusticus si accipiat nobilē i vxozē: & cōfiteat⁹ recepisse maiorem dotē q̄ i ditate receperit obligat⁹ nec iuuat. r. exceptiōe nō nūerate p̄ cuncte Jdē i tenex accipe- ret iuuenē. in p̄i. xi. partis. glo. i. b.
Rustici omnes ob diuitias nobilitantur: et nobiles egnāt i vicij. art. cxx. glo. ij. b.
Rusticus debet ire pedes. art. cxlij. glo. i. b.
Rusticus cognoscitur ex tenacitate sicut nobilis ex li- beralitate. in p̄i. xi. part. glo. i. c.

S

Satire quid sit. ar. clxxxix. glo. i. a.
Satire quid sit. ar. vi. glo. ij. a.
Satire & manū suā ponere potest do- minus rem feudalem vasalli in plu- ribus casibus. ar. clxxxvij. glo. i. a.
Satire et occupare rem feudalem an possit dñs p̄p̄ria auctoritate. art. clxxxvij. glo. i. b.

Saluator curabat sabbato. artic. xxvij. gl. i. b.
Saluagardie a solo rege dantur. art. i. glo. ij. f.
Sales duo debent esse in mente iudicis sicut doctoris seu consulentis. ar. cccij. glo. i. in fine.
Sancti alicui⁹ dicitur fulcitū auctoritate veterj vel no- ut testamenti p̄ferret cōstitutioni pape. artic. cccv. glo. p̄ima. a.
Sanctas a fortilegis nō est expectanda. ar. li. glo. ix. f.
Sane mentis quis p̄sumitur nili de contrario con- stet. articu. cxxiiij. glo. ij. c.
Sanguinis iura tolli non possunt. ar. cclij. glo. ij. c.
Sanguinem effundentes abominabiles sunt apud de- um. ar. xliij. glo. ij. c.
Sathan in specie mulce et etiam in specie mercatoris apparuit laurentie magne et ei multa s̄p̄t̄legia do- cuit. articu. li. glo. ix. f.

Satisfactio vel cautio an possit interponi inter patrē et filium. ar. cccvij. glo. vi. b.
Satisfactio tacit cessare consignationē et seq̄stratio- nē. art. lxi. glo. vij. a.
Scolares et nuncij eozū sunt imunes a solutione ve- ctigalium. art. lxxij. glo. ij. a.
Scolaris is est p̄uilegiatus qui studet in vniuersita- te tamola et p̄uilegiata. ar. lxxij. glo. ij. b.
Scolaris vagabundus immunitate non gaudet. art. lxxij. glo. ij. b.
Scientia et patientia dñi nō debent haberi p̄o cōsēsu sed p̄o cōtradictione. ar. xli. glo. i. c.
Scire quis p̄sumitur illud quod tenetur inquirere articu. cvij. glo. i. b.
Scire vel ignorare quando quis p̄sumatur. articu. cccclxij. glo. ij. a.
Scolaris deserens libros absq̄ intimidation vel apo- dista an debeat perdere libros. art. lxxij. glo. i. b.
Scolaris qualiter lucratur libros a patre datos sine collatione. articu. cclxxxix. glo. ij. b.
Scripturam p̄p̄riam negans se ipsum infamat. art. cccclxij. glo. i. a.
Scripture ordo attendi debet. art. cl. glo. vij. d.
Scrupulositas cum consilio peritorum deponi debet ar. lxxij. glo. v. a.
Scriptura nō est de esse cōsuetudinis in rub. glo. ij. a.
Securitatē prestare an debeat cogi forensis inimic⁹ in alieno territorio. art. lxxxix. glo. i. c.
Securitatē seu treugam frangens qualiter puniri debet. art. lxxxix. gl. i. b.
Securitas q̄ et cui conferenda est. ar. clxxvij. glo. i. b.
Securitatē a iudice implozare potest is qui timet of- fendi ab aduersario & aduersarius ad prestandam cogitur. art. lxxxix. glo. i. a.
Securitas an dicatur rupta per verbales iniurias. ar- ticulo. clxxvij. glo. i. b.
Securitas prestatur cū cautione saltem iuratoria. ar- ticu. lxxxix. glo. i. a.
Securitatē quis non debet cogi prestare nisi ex p̄f- sa sit causa timoris et appareat aut sit verisimilis. articu. lxxxix. glo. i. a.
Securus quilibet debet esse in domo sua. articulo. clxxvij. glo. i. a.
Seguitus expediunt cōmissa negocia plures. articu. cx. gl. ij. b. & i p̄i. vij. partis. glo. i. a.
Secreta dñi merito vassalis cōmittūtur. ar. li. gl. v. b.
Secreta que dicantur. ar. cl. glo. v. b.
Senatus curie sup̄reme francie residens paritius po- test facere leges in rub. glo. vi. b.
Senibus debetur recurentia. art. clxvi. glo. ij. b.
Sentētia debet esse cōsonis libello. ar. ccc. glo. ij. a.
Sententia statuto cōtraria nulla est ipso iure. articu. xcij. glo. i. c.
Sentētia fortune non habet sup̄iorem. artic. cccviiij. glo. ij. b.
Sententiam suā iudex an et q̄si possit minuere in cau- sa pecuniaria. ar. clxiiij. glo. i. b.
Sepultura quando a magnis et diuitibus eligitur in cenobis predicatorum vel minorum tunc non de confessionibus & sepulturis agitur sed de lacte et lana. art. cclij. glo. ij. c.
Sequestratio potest fieri cōtra absentem et non resi- dentem. articu. cclxxxvij. glo. i. a.
Seq̄stratio debet fieri i decē casib⁹. ar. lxi. glo. vij. b.
Sequestratio officij est voluntariū nō necessariū. art. xv. glo. i. c.
Sequestrer an possit p̄stare b̄sicio. ar. clxxxix. gl. ij. c.
Sequestratio quare & q̄si sit art. clxxxix. glo. ij. a.
Sequestratio est melior q̄ missio ex p̄mo decreto. art. clxxxix. glo. ij. b.
Sermo leuis res est: quia leuiter volat sed grauiter

In cōsuetu. comitatus Lenomanie.

vulnerat. ar. cl. glof. iij. a.
Seruiens in executione debet prius capere que minus nocent debitori. articulo. ccccxiij. glofa prima. a.
Seruitus personalis que fit. ar. ccccxiij. glof. i. a.
Seruitus personalis inuēta est iure naturali p̄ pbrietatem. ibidem.
Seruitus realis que fit. ar. ccccxiij. glofa. i. b.
Seruitus realis duplex est vrbana et rustica. ibidem.
Seruiti sine officiali actu gerenti officium illata iniuria intelligitur facta domino suo. articulo. ccviij. glofa tertia. a.
Seruientes regio et exquentos eorum officia verberans capite punitur aut manus amputatur. articulo. ccviij. glo. ij. a.
Seruientes et nuncij p̄sumuntur venales: et p̄fidi. articulo. clxxxi. glof. ij. a.
Seruiens pro executione non debet capere res deputatas ad agriculturam: vel pro vsu quotidiana vestium vxorij/vel filioꝝ. articulo. ccccxiij. glofa prima. a.
Seruiens exercendo dominum representat sicut viciarius curatum: & pastor etiam dominum. articulo. ccviij. glofa. ij. b.
Seruiti sine officiali exercenti iniuste licet de facto resistere. ar. ccviij. glof. ij. c.
Seruire etiam intelligunt qui cupientes seruire propter aduersam valetudinem impediuntur. articulo. cxxxiiij. glo. ij. a.
Seruitus luminum: et altius non tollendi est imprescriptibilis. ar. ccccxiij. glo. ij. a.
Seruitus negatoria incipit p̄scribi a tempore prohibitionis. articulo. ccccxiij. glof. ij. b.
Seruitutis luminum et aliarum difficultas debet iudicari habito consilio magistrorum: et expertoꝝ in arte. ar. ccccxiij. glo. ij. a.
Seruitus mixta que dicatur. ar. ccccxiij. glof. i. c.
Seruiti quando et in quibus creditur. articulo. cxxiiij. glof. i. c.
Si dictio que importat. ar. lxi. glof. i. a.
Silua quid sit. ar. clxxxi. glof. i. a.
Silua cedua vnde dicitur. ar. cxxiiij. glof. ij. a.
Simile omne applaudit suum simile. articulo. cxlvij. glofa. i. a.
Simplex latrocinium quid sit. articulo. xliij. glof. ij. a.
Simplex dicitur id est sine plica. articulo. xliij. glof. ij. a.
Simulatio p̄sumitur ex contractu p̄cedenti. articulo. ccccxxiiij. glo. ij. a.
Simulatio et fraus p̄supponuntur ex nimis: et iniustitatis cautelis. ar. ccccxxiiij. glof. ij. a.
Simulatio et fraus p̄sumuntur ex p̄ordinatione. ibidem.
Sindicus absq̄ speciali mandato potest inuestituram petere qui etiam potest petere restitutionem in integrum. articulo. cxxi. glof. i. b.
Sigillum siue mercha que mercatores imponunt vas vini an transferat possessionem: et si pereat postea vinum vel deterioratur an periculum sit sigillantis. articulo. l. glof. v. c.
Sigillum siue mercha impressa animali: vel alteri rei an probet rem esse illius qui talem mercham impressit. articulo. l. glof. v. c.
Sigillum debet continere imaginem domini: et nomen eius. ar. l. glo. iij. c.
Sigillum suum tradēs alicui videtur de illo multum confidere: quia videtur ei totam suam voluntatem committere. ar. l. glo. v. d.
Sigillum appositum charte vacue an probet. articulo. l. glof. v. d.
Sigillum contra faciens vel falsificans qua pena punitur. ar. l. glof. v. e.
Sigillo non creditur nisi autentico. ar. l. glof. v. a.

Sigilla autentica consuetudo facit. ibidem.
Sigillum priuate persone fidem facit in negotio proprio contra se. ibidem.
Sigillo alieno an possit quis vti contra voluntatem illius cuius est. ar. l. glof. v. e.
Sigillum an possit quis sculperet armis alterius: et an liceat arma alterius portare. ar. l. glof. v. f.
Sigillum aliud est auctoritatis aliud solennitatis aliud testimoniale: et aliud ratificatiuum. articulo. v. glofa. v. b.
Sigilli ius habens an possit errare tabelliones. articulo. l. glof. v. g.
Sigillum qualiter falsatur. articulo. clxi. glof. i. f.
Socer non potest nurui donare. articulo. cccxi. glof. i. c.
Societas bonorum viri et vxoris est introducta de consuetudine. ar. clx. glo. i. a.
Societatis & matrimony bona est similitudo: quia inter virum et vxorem est quedam societas: et quidam vsus promiscuus. articulo. clx. glof. i. b.
Societas inter virum et vxorem tacite contrahitur. articulo. clx. glof. i. c.
Societas non solum expresse: sed etiam tacite contrahitur. ibidem.
Societatis communiter natura non est q̄ vnus habeat caput tractum: et alius caput saluum. articulo. ccccviij. glofa. ij. a.
Societas que non est equa dicitur leonina: et ibi vide fabulam leonis capre ouis & iumentis. ibidem.
Societas nulla est bonorum inter virum & vxorem de iure secus de consuetudine. articulo. ccccviij. ibidem.
Societatis partes in dubio p̄sumuntur esse equales nisi aliud conuentum sit. ar. ccccviij. glof. ij. a.
Societas videtur continuata cum filijs locy. articulo. ccccvi. glof. i. a.
Sociorum vnus damnatus pro maleficio non nocet alteri. articulo. clx. glof. ij. a.
Societas nulla est bonorum inter virum et vxorem de iure sed animorum et corporum. articulo. clx. glof. i. a.
Socij debent esse pares in lucro & dāno. ar. xx. glo. i. d.
Socius potest socium cogere ad reparatōes: & etiam ad edificandum de nouo dirupta. ar. xx. glo. i. a.
Socio qualiter subuenitur si consocius negligit reparare partem edificij communis. articulo. xx. glofa prima. b.
Societatis contractus est iniustus quando conditio vnus est melior q̄ conditio alterius. articulo. cclvi. glofa. i. a.
Solum debet esse liberum vsq̄ ad celum. articulo. ccccxiij. glof. i. a.
Solidorum valor qualis attenditur. ar. v. glo. i. a.
Solidus Lenomanensis valet duos Turonenses. articulo. v. glof. i. b.
Solennitates que requirantur ad hoc vt instrumentum dicatur publicum remissive. ar. l. glo. v. in fine.
Solennitas p̄sumitur circa acta que formiter acta sunt: et non circa informia. articulo. cccxi. glo. i. a.
Solennitas substantialis actus omisa actus nullus redditur. ar. cccxi. glo. i. b.
Solomon ex p̄sumptione violenta cōdemnauit mulierem ad restitutionem filij matri sue non autē cōdenauit illā de plagio: & quare. articulo. clxi. glo. i. e.
Solomonis regis magnificentia. ar. lb. glo. i. a.
Solutio debetur fieri congruo tempore. articulo. ccccxxxi. glofa. i. c.
Solutionem particularem nemo tenetur recipere. articulo. cxviiij. glo. i. a.
Solutio particularis quando admittitur. ibidem.
Solvens debitum p̄scriptum an repetat vt indebitum. articulo. ccccxlvij. glof. i. a.
Solutionem recipiens creditor ab vno ex heredibus: vel insolidū obligatis pro parte debiti soluentis tñt

Repertoriū principalium materiarum.

- an poterit amplius eundē qui soluit inquietare. ar. cxcviij. glo. ij. b.
- Solutio debet fieri congruus tempore. arti. cxvii. glo. la prima. a.
- Solvens emendam pro condemnato: et eum liberans carceribus etiam si talis condemnatus expresse cōtradicat potest talis solvens ab eo repetere. articulo. clxi. glo. ij. a.
- Solvens non debet unum solum nummum omittere solvendo debitum. ar. ccccl. glo. ij. a.
- Solutio unius ex coarctis quando alios liberat. articulo. clxxviij. glo. i. b.
- Solutio ubi sit fienda in rub. glo. iij. k.
- Solvere debens florenos non liberatur solvendo sextinos. articulo. ccccl. glo. ij. b.
- Solvat apollo. articulo. cccxi. glo. i. e.
- Sortilegi deo permittente elementa turbant / et mentes hominum minus in deo confidentium: et sine vilo benoni haustu violentia tantum carminis hominum intrinunt. ar. li. glo. ix. f.
- Sortilegia fiunt aliquando per imagines cereas: & lanas. ar. li. glo. ix. f.
- Sortilegi qua pena puniuntur. articulo. li. glo. ix. g.
- Sorte fuerūt vestes christi diuise. ar. cxcviij. glo. ij. a.
- Sortis iudicium dicitur iudicium fortune cuius dux est deus. ibidem.
- Sortilegijs quis potest reddi impotens ad generandum. ar. li. glo. iij. d.
- Specialia duo circa idem non possunt concurrere. ar. ccccl. glo. ij. a.
- Speciale in fisco non quod aliquid censetur nisi lex dicat specialiter. ar. clviij. glo. iij. g.
- Sponalitia largitas quid sit. ar. cccxiij. glo. i. b.
- Spurius & naturalis non legitimus est infamis infamitatis facti stipendum dictum a zo. ar. xxv. glo. i. d.
- Spurij non retinent nobilitatem nec sunt de stirpe. ibidem.
- Status questio mortis equiparatur. articulo. lxxxij. glo. la prima. e.
- Statutum an possit tollere vel minuere prescriptionē. ar. ccccxvii. glo. i. a.
- Statutum tollens civilem obligationem an valeat in foro conscientie. ar. cccclij. glo. i. a.
- Statutum an possit tollere civilem: et naturalem obligationem. ibidem.
- Statutum contra ius an valeat in rub. glo. ij. k.
- Statutum laicorum an liget clericos. ibidem et articulo. cxvii. glo. i. c.
- Statutum puniens aliquem pro aliquo delicto tanquam falsarius non tamen puniri debet pena. l. cor. de falsis sed alia mitiori pena. ar. li. glo. iij. d. et articulo. clxiij. glo. iij. d.
- Statutum prohibens sub pena quod nullus in concione publica proponat de imponenda collecta non habet locum quando imminet magna necessitas. articulo. cclxiij. glo. ij. b.
- Statutum an liget forenses in rub. glo. iij. g.
- Statutum faciens differentiam inter coequales procedit ex radice ambitionis. ar. cccxxix. glo. v. c.
- Statuta et consuetudines loci debent inspicere quando agitur de puniendo maleficio in eodem loco commissio in rub. glo. iij. d.
- Statuto aliqua servare debent. ar. cccclij. glo. i. b.
- Statuta qui possunt facere. ar. luj. glo. iij. a.
- Statuti pena an possit permutare penam iuris civilis. ar. luj. glo. iij. b.
- Statutum semper loquitur et est in viridi observantia in rub. glo. iij. d.
- Statutum an valeat per quod primogenitus excludit secundo genitum. ar. cccxxix. glo. v. a.
- Statutum an et quando debeat extendi. ar. lxi. glo. iij. c.
- Statutum an valeat quod pro homicidio non imponatur pena mortis. ar. rliij. glo. iij. e.
- Statutum excludens feminas a successione intelligitur si fuerint dotatae congrue. ar. cclxi. glo. i. b.
- Statuta excludentia causam peccati valent. articulo. ccccc. glo. i. d.
- Statuta reprobanda in vno in ceteris videntur conformari. ar. lxiij. glo. ij. a.
- Statutum debet ex ratione limitari. articulo. cccclxiij. glo. i. a.
- Statutum siue dispositio que loquitur generaliter etiam in materia odiosa generaliter est intelligenda. ar. lxx. glo. i. b.
- Statutum excludens feminas a successione extantibus masculis an sit fauorabile: vel odiosum. articulo. cclviij. glo. ij. c.
- Statutum puniens aliquem pena capitali non debet intelligi de amputatione capitis: sed de mitiori scilicet de pena perpetui exilij. articulo. clxiij. glo. iij. c.
- Statuta et edicta an possit facere quilibet investitus de iurisdictione cum mero et mixto imperio. articulo. luj. glo. ij. a.
- Statuta sunt ad ius commune reducenda quod tum fieri potest. articulo. cv. glo. i. a.
- Stagnum quid sit. articulo. xxxiiij. glo. i. a.
- Stagnum unde dicitur. ibidem.
- Stagnum differt a lacu. ibidem.
- Stagna fiunt propter pisces sicut arua propter fruges. ar. cccxi. glo. i. a.
- Stragnalia et localia argentea et aurea que vix mittunt sponse quando ea ducit in dubio non videtur donare. ar. ccccl. glo. i. d.
- Sterilitas quare procuratur. ar. li. glo. iij. d.
- Stilus Bar. cognoscitur: & ibi de scilo tabellionum: & quod Hierhus rex perpendit salitatem literarum eidem transmittere nomine Stolomei regis. articulo. clxv. glo. i. k.
- Stilus quid sit: et unde dicitur in rub. in glo. ij. i.
- Stultus est qui accedit cum demone ad inuenda pacta stultior recedit concomitante infelicitate: ut de porphyrio Juliano: et alijs. ar. li. glo. ix. f.
- Subditi an teneantur ad caritativum subsidium domino. ar. cccxvii. glo. i. c.
- Subhastatio qualiter fieri debeat. articulo. cccxcviij. glo. ij. a.
- Subhastatio unde dicitur. ibidem.
- Subiectio simpliciter non prescribitur. articulo. cxvii. glo. i. c.
- Substitutus servit periculo sui substituentis. articulo. cxxxiiij. glo. iij. b.
- Subtilitas nimia requiritur ne falsitas committatur: ut falsitas reueletur. ar. clxv. glo. i. d.
- Succedere quid sit in prin. vj. partis. glo. i. a.
- Successor dicitur multipliciter. ibidem.
- Successor singularis quis dicitur. ibidem.
- Successor universalis iuris: vel quasi quis dicitur. ibidem.
- Successor qualiter teneatur ex debito predecessoris in prin. vj. partis. glo. i. b.
- Successor in beneficio vel officio qualiter teneatur ex facto predecessoris. ibidem.
- Succedentes generaliter qualiter teneantur stare locationibus factis a predecessore. articulo. cxxxij. glo. i. e.
- Successiones ad illegitimos non transeunt. articulo. xxxvi. glo. iij. b.
- Successio an veniat per stirpes vel capita. articulo. cccli. glo. i. a.
- Successor particularis tenetur stare locationi si locator habet ius in re. i. ppothecam. articulo. cxxxij. glo. la prima. e.

In cōsuetu. comitatus Cenomane.

Successor: in beneficiis an teneatur stare colono. artic. cxx. glo. i. d.
Successor: tenetur stare colono qui laborat ad medietatem fructuum. ar. cxxxij. glo. i. e. ad fi.
Succedens confert solus. artic. lxxvij. glo. i. a.
Succurrere non potest quis in maiori casu q̄ ad euitandum mortem. ar. clxij. glo. iij. e.
Summatio in iure qualiter accipitur: & vnde dicitur artic. cxxij. glo. i. a.
Superior: aditur propter defectum iustitie inferioris artic. xvi. glo. i. a.
Superior non impedit se de iurisdictione inferioris nisi data negligentia. articulo. cxxij. glo. i. b. et articulo. iij. glo. iij. b.
Superstitiosi sunt qui non timenda timent. articulo. lviij. glo. v. a.
Suspendi qui debeant remissive. articulo. clx. glo. ij. a.
Suspicio repellenda est remissive. articulo. xxv. glo. i. a.

Tabellio creatus inutiliter: quia tacuit suum defectum conficiens instrumentum qualiter tenetur. ar. clxi. glo. i. n.
Tabellio qui non est amplius conficiens instrumentum mitius punitur q̄ si alias non fuisset tabellio: quia adhuc iuuatur p̄mordijs veritatis. ar. clxv. glo. i. m.
Tabellio an possit vti sigillo alieno. ar. l. glo. v. e.
Tabellio siue notarius an possit cogere partes ad scribendum instrumentum et an debeat habere mercedem tam de grossa q̄ de extensione / & quis contractuum debet soluere. ar. clxv. glo. i. n.
Tabellio licet per sententiam legis p̄iuetur officio tamen requiritur sententia declaratoria. articulo. xlvij. glo. iij. a.
Tabellionis ius creandi acquiritur ex p̄iuelegio: et ex consuetudine. ar. l. glo. v. h.
Tabularij siue tabelliones debent creari: et ordinari in singulis p̄uincijs et diocesis. ibidem.
Tabellionibus castellanis an possit extra castellaniam exercere officium suum. ibidem.
Tabellio publice debet conficere instrumenta. articulo. cccxij. glo. i. a.
Tabelliones creantur a papa / et imperatore: & ab eis vltus tabellionum fuit inuentus. ar. l. glo. v. g.
Tabellio siue notarius videns se errare in scribendo melius est vt conficiat nouum originale q̄ p̄imum corrigere. ar. clxv. glo. i. h.
Tabelliones falsi qua pena puniuntur. articulo. clxv. glo. i. m.
Tabellio si est humilis et deplozatus p̄sumitur contra eum maxime si fama laborat contra eum: et in eodem mali genere et ex pluribus alijs indicijs. articulo. clxv. glo. i. c.
Tabernarius an possit miscere vinum corruptum cum incorrupto. articulo. ccy. glo. ij. c.
Tacturnitas inter coniunctos inducit consensum. articulo. cclxxvij. glo. ij. b.
Tactus ni fugias vix custabitur actus. articulo. cccxxvij. glo. i. b.
Tempus debet esse continuum. ar. cclxvi. glo. iij. e.
Temporis intermissione diuersificatur mores: & opera hominum. ar. cclxvi. glo. iij. f.
Tempus datum ad retrahendum est continuum: et currit contra omnes etiam contra minores. articulo. cclxi. glo. i. a.
Tempus continuum currit de momento ad momentum. ar. cccclxij. glo. i. a.
Tempus vtile quomodo sumatur. ibidem.
Tempus limitatum in causis feudalsibus an sit vtile vel continuum. ar. vij. glo. v. c.
Tempus quare sit statutum in causis feudalsibus ar.

tic. vij. glo. v. a.
Tempus statutum vassallis in causis feudalsibus q̄ incipiat currere. ar. vij. glo. v. b.
Tempus heredi datum ad conficiendum inuentarium quando incipit et tibi late. ar. cclij. glo. iij. a.
Tempus dicitur continuum quando in eo computantur dies feriati. ar. cccc. glo. i. b.
Tempus anni retractus currit a die adite hereditatis. ar. cccclij. glo. i. a.
Tempus non est modus tollende / vel inducende consuetudinis in rub. glo. i. h.
Tempus quando currit de momento ad momentum. articulo. cxxv. glo. i. a.
Tempus nouem annorum dicitur paruum. articulo. clxxvij. glo. ij. a.
Terminus a consuetudine in feudalsibus est p̄cessus et improabilis / et non admittitur purgatio morte triplici ratione. ar. vij. glo. v. c.
Termini vltimum diem an debitor: debeat expectare articulo. clxxi. glo. i. a.
Termini dies est appositus in fauorem creditoris. articulo. cxxvi. glo. i. a.
Terminos amouentes extraordinarie puniuntur. articulo. xliij. glo. iij. a.
Testis si extra causam de qua agitur falsum deponit et pars ex tali dicto non leditur non tenetur pena falsi. ar. clxv. glo. i. c.
Testis non potest deponere per procuratorem. articulo. xxv. glo. i. f.
Testis qui credit veritatem testificare ductus iusta credulitate. et testificat falsum non punitur. articulo. clxv. glo. i. b.
Testis non potest testificando dicere testifico prout in hac scriptura sigillata sigillo meo continetur si non legat illam iudici. ar. xxv. glo. i. f.
Testes si extra iudicium aliqui testificare promiserunt postea in iudicio vocati contrarium deponunt quid iuris. ar. clxi. glo. vt. a.
Testes quales esse debeant in causis criminalibus. articulo. clxi. glo. i. h.
Testes in turba quid et qualiter debent deponere in rub. glo. ij. m.
Testes quando discordant qualiter debeant concordari in rub. glo. ij. m.
Testes qualiter probant deponentes de morte alicuius. ar. cclxxvij. glo. i. b.
Testificans contra signum proprium punitur de falso. ar. cccclij. glo. i. a.
Testes singulares an probant quem furiosum. articulo. cxxij. glo. ij. c.
Testes non simul et promissive examinari debent sed sigillatim in rub. glo. ij. g.
Testis de credulitate solum deponens non valet testimonium eius in actu perceptibili sensu corporis ibidem.
Testis debet reddere rationem dicti. ibidem.
Testamenti definitio. ar. cclij. glo. ij. a.
Testamentum vnde dicitur. ibidem.
Testamenta seruari est pro iustitia naturali maxime ad pias causas. ibidem.
Testamenta vite facta an habeant executionem paratam. ar. cclij. glo. ij. c.
Testamentum impugnans p̄tertextu defectus solennitatis omisse in numero septem testium peccat mortaliter. ibidem.
Testatoris iudex debet sequi voluntatem sicut venator leporum. ar. cclij. glo. ij. b.
Testator relinquens vroz dominam: et vltimatum quid impozent ista verba. ar. cxix. glo. i. b.
Testatoris voluntas est ambulatoria vsq̄ ad supremum exitum. ar. cclij. glo. ij. a.

Repertoriū principalium in materiis.

Testamentum primum per secundum tacite reuocatur ipso iure. *ibidem*.
Testator an possit facere testamentum irrevocabile. *ar. cccli. glos. ij. b.*
Testator mandans heredi restituere omnia male ablata nō tenetur heres restituere quesita per prescriptionem in prin. *riij. partis. glo. i. d.*
Testator potest anime sue consulere contra impressionem consanguineorum. *articu. cccli. glos. ij. d.*
Theloneum quid sit. *arti. l. glos. i. a.*
Thesaurus si reperitur in fundo a domino proprietario pendente usufructu an ad eundem dominum vel ad proprietarium spectet. *articulo. cxxxij. glos. secunda. b.*
Thesaurus quid sit remissive. *articulo. cxxxij. glosa secunda. b.*
Thriaca dicitur antidotum serpentinum quo venena pelluntur/ut pestis peste solvatur. *articu. li. glosa. ix. c.*
Titulus iustus excusat. *artic. cccxxxv. glos. i. a.*
Titulus quando dicatur iustus ad hoc/ut excuset deceptorē a suspicionē furti. *ibidem*.
Torcular qualis forme erat antiquitus. *artic. xxvij. glosa. i. a.*
Torcularia instrumenta erant antiquitus apta ad excutienda/et purganda frumenta. *ibidem*.
Torcular est instrumentum ad faciendum vitum. *articulo. xxvij. glo. i. b.*
Torcular est instrumentum quo premittur oleū. *ibidem*.
Torcular an sit quid mobile/vel hereditarium. *artic. xxvij. glo. i. c.*
Torqueri quis potest ex presumptionibus. *articulo. clxv. glos. i. l.*
Trabes tegule calx. et omnis materia parata ad edificationem an computentur inter mobilia. *articulo. xxvij. glo. i. d.*
Traditio possessionis qualiter fit. *articu. cccclvij. glosa secunda. d.*
Traditio requiritur ad perfectionem donationis. *articulo. cccxlvij. glos. ij. a.*
Trahi non debet quis in iudicijs ultra unam diētam vel duas. *artic. xvi. glos. ij. a.*
Transactionis contractus nō rescinditur remedio. *l. ij. C. de rescin. ven. ar. cccclx. glo. i. a.*
Transitus facilius est in habentibus symbolum. *art. cclix. glos. i. a.*
Treugam siue saluagardiam frangens qua pena puniatur. *articu. clx. glo. ij. c.*
Treuga q̄to tempore duret. *ibidem*.
Treuga siue saluagardia an possit concedi extra territorium in alieno territorio. *ar. clx. glo. ij. a.*
Treuga datur de persona ad personam. *articulo. clx. glosa. ij. a.*
Treuga quando cui et qualiter datur. *ibidem*.
Treuga an videatur fracta si assecrans concubitat uxorem vel cognovit filiam vel uxorem assecrati. *artic. clx. glo. ij. b.*
Tributorum exactor habet potestatem vendendi bona propter tributa non soluta sic in conductore. *articulo. lxi. glos. ij. e.*
Tributum debet esse certum quando ex consuetudine imponitur. *ar. cxxxvij. glos. vij. a.*
Tributorum quedam sunt prediorum: et quedam capitum. *ar. xiiij. glo. i. a.*
Trezenum est vulgare Romanic. *art. vi. glosa. ij. e.*
Tullianum quid sit. *ar. xliij. glo. i. c.*
Turbam quot testes faciunt in rub. *glos. ij. m.*
Turbari in possessione qualiter quis dicatur. *articu. ccl. glo. ij. c.*
Turbatio possessionis quid sit et quis debeat probare turbationem. *ar. clxxvi. glo. i. b.*

Turres et fortalicia an quislibet priuatus possit edificare in suo sine principis licentia. *articulo. l. glosa prima. a.*
Tutor datus qualiter teneatur facere inventariū coram quo et quid continere debeat. *articulo. xxvij. glosa. ix. a.*
Tutela legitima superueniens facit cessare datiuam. *artic. cxv. glos. ij. a.*
Tutor potest prestare iuramentum fidelitatis pro pupillis. *ar. cxij. glos. i. a.*
Tutor an possit sine iudicis decreto cedere actionem et restituere hereditatem restituendam. *artic. ciiij. glosa. ij. a.*
Tutor excedēs fines sue potestatis facit vt extraneus non vt tutor. *ar. ciiij. glo. ij. b.*
Tutor potest fidem facere domino feudi pro pupillo. *artic. cxxv. glos. ij. a.*
Tutor an teneatur dare pecuniam pupilli ad licitum questum vel conuocare in emptionem prediorum. *articu. ciiij. glosa. i. b.*
Tutor vel curator omittens exceptiones legitimas tenetur nomine proprio ad expensas. *articu. ciiij. glosa secunda. a.*
Tutela datio est mixta imperij. *articu. xlvij. glos. i. a.*
Tutela expediuntur officio iudicis nobili ad priuatam utilitatem. *ibidem*.
Tutor accusatus pendente accusatione est interdictus ab administratione. *ar. lxxxij. glos. i. f.*
Tutor datus a iudice an excludat matrem a tutela. *articulo. xxvij. glo. ij. b.*
Tutoris bona sunt pupillo tacite obligata pro administratione in prin. *rb. partis. glo. i. b.*
Tutor tenetur incontinenti facere inventarium. *articulo. cclij. glos. ij. a.*
Tutor eandem diligentiam adhibere debet in administratione quam paterfamilias rebus suis ex bona fide prebere debet. *artic. cviij. glo. i. a.*

Vagabundus criminosus non remittitur: et quis dicatur vagabundus. *articulo. lxxxv. glos. ij. c.*

Vassallus tenetur perquirere officiosos si sunt infra leuicam. *articulo. cxx. glosa. i. a.*

Vassallus si non reperiat dominum ad locum domicilij debet ire ad locum ubi est nisi sit nimum remotus idem de officarijs. *articulo. cxx. glos. ij. b.*

Vassallus si moriatur infra xl. dies datt a consuetudine vassallis ad hommagium faciendum an filius siue alius heres eius habeat adhuc xl. dies a tempore mortis computandos. *ar. vij. glos. v. d.*

Vassallus habens plures dominos prestantes ad inuicem quid facere debet pro auxilio quod debet. *articulo. cxlv. glos. ij. a.*

Vassallus pro vno feudo non tenetur seruire plures dominos in seruiicio indiuiduo. *articulo. cxlv. glosa tertia. b.*

Vassallus quando possit seruire per substitutum. *ar. cxlvi. glos. i. a.*

Vassallus licet habeat vtile dominum non tamen debet dilapidare nec deteriorare rem feudalem. *artic. cccclxvij. glos. ij. a.*

Vassallus non potest feudo renūciare quādo interest domino in aliquo. *ar. cccclxvi. glo. ij. a.*

Vassallus in dignitate non cogitur personaliter facere vilia seruiicia domino. *ar. cccclxv. glo. i. a.*

Vassallus qui non petit inuestituram infra tēpus iuris propter multas causas excusatur. *articulo. cxx. glosa. ij. c.*

Vassallus licet post refutationem feudi amplius non

In cōsuetu. comitatus Cenomanie.

teneatur ad seruitia nō tamē in totum euacuatur in eo subiecto. articulo. cccclxvij. glosa septima. a.
Vassallus habens vtile dominium in re feudali non debet eam deteriorare. art. cxliij. glos. i. a.
Vassalli an teneantur conferre pro redemptione domini capto in bello. art. cxxxvij. glo. i. a.
Vassallus qui ad seruiendum misit alium domino acceptabilem iuri an satisfecit. art. cxxxij. glo. iij. a.
Vassallus & dominus non ad imparia iudicantur. articulo. cxix. glosa. ij. a.
Vassallus qualiter debeat dominum adire. artic. cxix. glosa. i. a.
Vassallus debet dominū adire honorifice fideliter deuote humiliter et benigne. art. cxix. glo. i. a.
Vassallus non debet conuenire dominum suum salua reuerentia. art. cxix. glo. i. a.
Vassallus ire debet ad domum domini honorifice. articulo. cxix. glo. i. b.
Vassallus siue directe siue indirecte domino preiudicare non debet. art. cccxxvij. glo. i. a.
Vassallus debet a domino amari. art. cxv. glo. i. b.
Vassallus negans feudum perdit illud. articulo. cxv. glosa. ij. a.
Vassallus si perdit feudum sine culpa sua ex facto domini tenetur dominus ei prouidere de alio feudo equali in bonitate et quantitate. articulo. xxij. glosa. ij. a.
Vassalli si deficiant in ministrando iustitiam priuantur iustitia. arti. cccij. glo. ij. a.
Vassalli non possunt aliam iurisdictionem prorogare sine consensu domini. art. ij. glo. ij. b.
Vassallus coitus habens cum vxore domini de consensu illius vxoris an perdat feudum. articulo. ccvij. glosa. ij. b.
Vassallus negans feudum ex iusta ignorantia ductus excusatur ab amissione illius. articulo. cccxxxij. glo. i. a.
Vassallus an possit cōtra dominum agere actione furti. art. cccj. glo. ij. a.
Vassallus qui feudum negauit sine dolo: sed ex iusta ignorantia an possit penitere. articulo. cxxv. glo. ij. a. et glosa sequen.
Vassallus siue feudatarius an possit feudo priuari propter non solutionem seruitij. art. cxv. glo. i. a.
Vassallus sicut debet esse fidelis domino ita et eīdem dominus. art. xxv. glo. ij. a.
Vassallus manum imponens violentam in personam vxoris domini an perdit feudum. articulo. ccvij. glo. i. a.
Vassallus an debeat preponere salutem domini salutem proprie. arti. cl. glo. vi. ad fi.
Vassallus potest locare sine areudare feudum. articulo. cccxij. glo. i. a.
Vassalli dominis ad sex auxilia diuersa tenentur. articulo. cxrvij. glo. i. a.
Vassallus an admittatur ad seruiendum per substitutum in bāno et retrobanno domini et qualis debeat esse substitutus. ibidem.
Vassallus tenetur exhibere instrumentum venditionis suo domino. art. ccccl. glo. i. a.
Vassallus debet esse domino suo fidelis. articulo. cxlix. glosa. i. a.
Vassallus qualiter et quid iurare debeat domino suo. arti. cxlix. glo. i. a.
Vassallus an teneatur ad requestam domini eīdem ostendere res feudales. art. vij. glo. iij. a.
Vassallus remittitur coram domino feudi licet possit conueniri coram ordinario. art. iij. glo. iij. a.
Vassallus debet esse simplex et non duplex absq; fraude doloet malofingeno. arti. cxlix. glo. iij. a.
Vassallus non debet domino insidiari nec esse in dant

no. art. cxlix. glo. iij. a.
Vassallus potest per transfictionem feudum alienare licet alias non possit. art. cccclx. glo. i. a.
Vassallus quando et in quibus casibus excusatur a prestatione fidelitatis et hommagij. articulo. cxlvij. glosa. i. c.
Vassallus pēdente processu inter eum & dominum debet quiete possidere feudum. articulo. cccxx. glosa. i. a.
Vassallus iniurius verbaliter dominum an perdat feudum. arti. cxvij. glo. i. b.
Vassallus iurat quod dominum exaltabit quantum poterit. art. xij. glo. ij. b.
Vassallus tenetur indicare que sit contra dominum/ et cum facto defendere. art. cxlix. glo. iij. b.
Vassallus negans rem feudalem esse an debeat feudo priuari. arti. cxlix. glo. iij. c.
Vassalli non possunt prorogare iurisdictionem superioris inuito domino inferiori. articulo. lxxv. glo. i. b.
Vassallus non petens inuestituram infra tempus debitum dicitur committere feloniam / et ex eo debet feudo priuari. arti. vi. glo. ij. b.
Vassallus in factis et dicitis fidelis esse debet. articulo. xvi. glosa. i. b.
Vassallus vnde dicitur. arti. xvi. glo. i. b.
Vassallus in causa domini est suspectus testis. articulo. cxrxi. glo. ij. a.
Vassallus an repellatur a testimonio in causa domini sui. arti. cxrxi. glo. i. b.
Vassalli obligatio erga dominum est maior q̄ filij erga patrem. art. cxrxi. glo. ij. b.
Vassallus per hommagium strictius ligatur domino q̄ per fidelitatem simplicem. articulo. cxlvij. glo. i. a.
Vassallus pro rebus spiritualibus bene potest prestare iuramentum fidelitatis non autem hommagium. arti. cxlvij. glo. i. b.
Vassallus feudum negans an et quando possit penitere et sic feudum retinere. arti. cxlix. glo. iij. f.
Vassallus debet iurare factis euangelij / & quid si iuret super veteri testamento vel super alia parte scripture sancte. arti. cl. glo. ij. a.
Vassallus potest iurare fidelitatem super altare vel super sacrum lignum crucis vel reliquias sanctorum. arti. cl. glo. ij. a.
Vassallus qui recognoscit tenere feudum ab alio q̄ a vero domino an veniat feudo priuandus. arti. cxlix. glo. ij. a.
Vassallus denegans prestare debita seruitia domino an debeat feudo priuari. arti. cxlix. glo. iij. a.
Vassallus presumitur in dolo ex quo non vult ostendere res feudales domino. arti. vij. glo. iij. b.
Vassallus debet cum humilitate & reuerentia dominū adire. arti. vi. glo. ij. b.
Vassallus partem feudi negans an totum feudum debeat perdere. arti. cxlix. glo. iij. e.
Vassallus qualiter potest agere contra dominum. articulo. cccj. glo. ij. a.
Vassallus licet habeat vtile dominium non tamen debet dilapidare nec deteriorare rem feudalem. articulo. xxxij. glo. i. b.
Vassallus non debet esse in consilio vt dominus patitur damnum in periona vel in rebus. articulo. ccvij. glo. i. a.
Vassallus potest aliquando manus violentas imponere in dominum tamen ad bonum finem. articulo. ccvij. glo. i. b.
Vassallus qui euaginavit ensē contra dominum vel leuauit manum ad eum percutiendum non tamen percussit an perdat feudum. arti. ccvij. glo. i. b.
Vassallus qui tenetur dominum adiuuare pro mart-

Repertoriū principalium materiarum.

- tanda p̄mogenita filii si p̄moriatur dicta p̄mogenita an teneatur adiuuare pro maritanda secunda genita. ar. cxxviiij. glo. iij. a.
- Massallus an excusetur a p̄sonali seruitio propter dignitatem superuenientem: et si tunc admittatur ad seruendum per substitutum. ar. cxxxiij. glo. ij. e.
- Massallus an propter defectū solutionis seruitij petat feudum. ar. vi. glo. ij. d.
- Massalli an debeant dominum inopem alimētare. ar. cxxviiij. glo. i. c.
- Massallus an teneatur iuuare dominum contra patrem filium fratrem/ & alios consanguineos: et contra quos non debeat cum iuuare. artic. cl. glof. vi. a.
- Massallus quibus sumptibus tenetur domino seruire. articu. cxlvij. glof. ij. a.
- Massallus potest feudum refutare inuito domino: et postea non tenetur ad seruicia. articu. cccclxvij. glof. i. a.
- Massallus an teneatur celare alicui quod dominus vult eum occidere. ar. cxl. glof. v. d.
- Massallus an teneatur iuuare dominum contra seipsum. ar. cl. glof. vi. b.
- Massallus quando et qualiter tenetur contribuere p̄ militia domini. ar. cxxviiij. glof. ij. b.
- Massallus an teneatur contribuere: et dominū adiuuare pro filia maritanda. ar. cxxviiij. glof. iij. a.
- Massalli non tenentur prestare iuramentum fidelitatis domino superiori mediato. ar. ix. glof. i. a.
- Massalli an possint offendere: vel expellere dominum suum eos intolerabiliter opprimētem. articu. xxv. glof. iij. b.
- Massallus et dominus ad imparia non iudicantur. articu. cxc. glo. ij. a.
- Massallus ad hoc vt p̄iuetur feudo propter reuelationē suorum secretorum tria requiruntur. articu. cl. glof. v. a.
- Massallus nō ex omni causa ingrattitudinis feudo p̄iuetur. artic. ccb. glo. i. d.
- Mectigal proprie quid sit. artic. l. glof. iij. a.
- Mectigal nouum solus princeps imponere potest. ar. l. glof. iij. a.
- Mectigal nouum non potest imponi a baronibus: vel alijs excepto a principe alias puniuntur. articulo. l. glof. iij. a.
- Mectigalia noua iusicio p̄ncipe imposta dicuntur excoziones: et fraudantes non tenentur deo nec mūdo. ar. l. glof. iij. b.
- Mectigal percipiens dominus quicūq; sit tenetur vtiq; reficere. ar. lxxvij. glo. i. a.
- Mectigalia alias dicuntur theolonce. articulo. l. glof. i. c.
- Mectigal pro securitate vie soluitur. ar. l. glof. ij. c.
- Mectigal nouum an possit instituire habens commodam iurisdictionem. artic. lxxvij. glof. ij. a.
- Mectigalis & pedagij ius an possit aliquis in terra sua prescribere. ar. lxxvij. glo. ij. b.
- Menatio perdicum cum tona vel alijs instrumentis an possit interdici a dominis temporalibus. articulo. cxxviiij. glo. ij. b.
- Menationis prohibicio qualiter acquiratur dominis et quod soli possint venari in terras subditozum. articu. cxxix. glof. ij. a.
- Menationis prohibiciones debent fieri per proclamata. ar. cxxix. glof. ij. a.
- Menandi nullum ius habēs an possit prohiberi ne intret fundum alienum: et si intret contra prohibicionem an possim agere cōtra eum actione iniuriarum. articu. cxxix. glof. ij. b.
- Menator nullus sanctus reperitur. ar. cxxviiij. glo. i. c.
- Menatoribus nunq; ab imperatoribus data sunt immunitatis p̄uilegia ab oneribus. ar. cxxviiij. glo. i. c.
- Menatio quando sit permilla clericis et monachis. articulo. cxxviiij. glof. i. c.
- Menatio omnis prohibita est nisi ad ap̄os b̄pos/ & luos. ar. cxxviiij. glo. ij. a.
- Menatio quottuplex est. artic. cxxviiij. glof. i. a.
- Menatio civilibus est permilla & quibus phibita. ar. cxxviiij. glo. i. b.
- Menatio est licita ob necessitatem nō ob voluptatem. artic. cxxviiij. glof. i. b.
- Mendicionis vel alienacionis appellacione an veniat permutacio. ar. clxxij. glo. i. b.
- Mendiciones solēt fieri: vt res perpetuo sit p̄uus emptorem sicut pignoratitones quousq; debitum soluitur. ar. ccccviij. glo. i. a.
- Mendens eum habita fide de precio an in eadem re p̄feratur alijs creditoribus. articu. ccccviij. glo. iij. d.
- Mendicio vna dicitur non plures quando plures res vno precio venduntur. ar. cccclxxi. glo. ij. a.
- Mendicio immobilium raro fit. ar. ccccviij. glof. i. a.
- Menditio fundi cum pacto de retrouendendo reuēditione facta tenetur stare locacioni facte per emptorē prius. ar. cxx. glo. i. b.
- Menditio non dicitur quando p̄cium nō interuenit. ar. clxxij. glof. i. a.
- Mendita res duobus diuersis temporibus: et solū traditur secundo p̄feratur ille secundus. artic. cccclxxij. glof. ij. b.
- Mendi non debent res magne pro modico debito nec vtilitā laboris/ et vestium. ar. ccccviij. glo. i. a.
- Menditio rerum debitoris qualiter fieri debeat. artic. ccccviij. glo. ij. a.
- Mendicio cum pacto de retrouendendo infra certum tempus talis contractus pendente illo tempore potius dicitur pignozatio q̄ veditio. ar. cccclxxij. glo. i. a.
- Menditio hereditatis nouitij facta per monasteriū an valeat si talis nouitius moriatur infra annum p̄bationis. ar. cccclxxij. glo. iij. a.
- Mendens curram palle in summitate cui est fenū bonum: et in medio ferioū/ vel venditor qui in summitate facti ponit rem sanam & in infimo corruptā qualiter puniuntur. ar. cccij. glo. ij. e.
- Menditor equi si vendit illum cum suis vtijs: et scilicet illum equum latenter morbo sum; non tamen de illo morbo certificauit emptorem tenetur redibitoria. articu. clxxij. glof. ij. e.
- Menditio dicitur si in contractu sub caloze permutacionis interuenit pecunia vel quid simile. articulo. cccclxxij. glof. ij. a.
- Mendita res vno et eodem tempore duobus nec apparer quis prius emit tunc dicitur vendita vnicuiq; pro parte. ar. ccccviij. glof. ij. e.
- Mendita res nondum tradita in ea p̄feratur venditor. ar. ccccviij. glof. iij. e.
- Menditor equi non tenetur redibitoria propter defectus euidentēs: sed tenetur propter latētes. articulo. clxxij. glo. ij. e.
- Menditio non dicitur sine precio. artic. cccclxxij. glof. i. a.
- Mendita domo venit claustrū. ar. cxxviiij. glof. vi. b.
- Mente siue laudimia debentur domino feudi. articulo. vi. glof. ij. e.
- Mente seu laudimium non debentur ex donatione. articulo. cxcviij. glo. iij. b.
- Mente seu laudimia an debeantur ex resolutione contractus. ar. ccccviij. glo. iij. a.
- Mente siue accordamenta quare debentur. artic. xliij. glof. i. a.
- Menum vendi non debet nisi notis: et fidelibus de quibus est verissimile quod indigēt pro bono: vt mēdici et mareschalis. ar. li. glof. ix. b.
- Menum poculum p̄bens si non moriatur rectepiens qualiter punitur. ar. liij. glof. ix. b.

In cōsuetu. comitatus Lenomaniæ.

Benefici qui dicantur. ar. li. glo. ix. a.
Benefici vendentes venena ad nocendum vel alia mala medicamenta tanq̄ siccarij puniuntur. articulo. li. glo. ix. a.
Beneno hominem occidere maius est crimē q̄ gladio. ar. li. glo. ix. a.
Benenans aliquem dicitur proditorie occidere eū. ar. li. glo. ix. a.
Benenum triplex est. articulo. li. glo. ix. b.
Benter non paritur dilationem. articulo. xxvij. glo. i. a.
Berba iocosa et demonstratiua non obligant. articulo. cxxvij. glo. i. d.
Berborū multiplicatio non necessaria non mutat substantiam. ar. cccxxix. glo. i. c.
Berba que dubitationis tollende causa contractibus inferuntur ius commune non ledunt. ibidem.
Berba specificanda nō possunt nimis specificari in litteris instrumentis et priuilegijs. ibidem.
Berba debent aliqui operari. ar. clxi. glo. i. J.
Berba debent capi in proprio et digniori significato. ibidem.
Berbum vnumquodq̄ positum in lege vel statuto intelligitur esse positum cum ministerio aliquid operandi. ibidem.
Berbum posse vel potest negatiue probatum necessitatem precisam importat. articulo. liij. glo. i. a.
Berba statuti debent intelligi vt aliquid operentur. articulo. cclvij. glo. y. c.
Berba clara interpretatione non indigent sed seruari debent prout cantant. ar. xcviij. glo. y. in fi.
Berba intelliguntur secundum subiectam materiam. ar. lxxxij. glo. i. b.
Berba statuti in penalibus non sunt extendenda. articulo. clxij. glo. i. b.
Berba generalia generaliter debent intelligi. articulo. xxiiij. glo. i. d.
Berba quando diriguntur in personam alicuius tūc ipsius est electio. ar. cccxxvij. glo. v. a.
Berba cum effectu sunt accipiēda. ar. clxxxix. glo. i. b.
Berborum superficies curanda non est. articulo. cclij. glo. sa secunda. b.
Beritatis cultores esse debemus. ar. clxxxij. glo. i. a.
Bestibus honestis carens an dicatur in necessitate extrema. ar. cclxy. glo. y. c.
Bestes quas pater donat filio vel broxi filij an filij debeat conferre. ar. cclxxxix. glo. y. b.
Berari non debet quis in iudicio sine causa: et quando fit veratio. ar. xciiij. glo. i. a.
Bie diffinitio. articulo. l. glo. y. a.
Bia triplex est. ibidem.
Bia publica appellatur etiam via consularis siue pratoria: et etiam regia et trita. ar. l. glo. y. a.
Bia cui sit. ibidem.
Bia si in ca duo plaustra se obuiant quis eorum debet retrocedere quando a iter transire non possunt. articulo. l. glo. y. b.
Biarum reparatio quibus expensis fieri debet. ibidem.
Bie publice latitudo. articulo. lxxx. glo. i. a.
Bia iter et actus differunt. ibidem.
Bia siue iter debet esse ita liberum respectu altitudinis q̄ hasta ibi deferri possit. ibidem.
Bia publica vbi nō est lata secundum mensuram debitam debet laxari: et debetur ei latitudo. ibidem.
Bia si plus latitudinis obtinet q̄ debeat non debet a circiuitinis acetari nisi ex causa vt in vrb̄e quando vrb̄s est ex tali latitudine debilior. articulo. lxxx. glo. i. a.
Bie publice et pontes reparari debent ab eo qui percipit vectigal. ar. l. glo. y. c.
Bie non debent impediri nec effodi nec in eis debent proijci stercoza siue morticina nec vllus debet in ea tritari. ar. l. glo. y. d.

Bir nō potest mulierem a sua potestate dimittere. articulo. ccccy. glo. i. a.
Bicecomes quis dicatur. ar. lvi. glo. i. a.
Bicecomes bellimotus Wartheus et de vicecomite. articulo. y. glo. y. c.
Bicinus locus dicitur qui potest de facili adiri. articulo. cxx. glo. y. b.
Bicini suspecti de furto facto in vicinia nō debent torqueri si sunt bone: et probate vite alias secus. articulo. clx. glo. i. b.
Bictus victori debet condemnari in expensis & interesse. ar. cccclxxij. glo. i. a.
Bictus appellatione que continentur. articulo. xcviij. glo. sa. r. a.
Bictus in duello non habetur pro confesso in rub. glo. sa secunda. l.
Bidua transiens ad secunda vota licet dicatur caste viuere secus est si tertio nubat: quia non dicitur tūc caste viuere. articulo. cccxxij. glo. y. d.
Bidua turpiter et luxuriose viuens perdit domiciliū mariti. ibidem.
Bidua luxuriose viuens perdit dotem. articulo. cclxxx. glo. prima. e.
Bidua impudica desinit esse de domo mariti. articulo. cclxxx. glo. i. e.
Bidua impudice viuens perdit omnia priuilegia viduitatis. ibidem.
Bidua debet remanere in domo mariti. articulo. cccxxij. glo. i. a.
Bidua videt̄ perseuerare in primo matrimonio. ibidem.
Bidua denominatur a dignitate defuncti. ar. cccxxij. glo. prima. f.
Bidua an teneatur lugere virum mortuum. articulo. cclb. glo. i. b.
Bidua an cogatur portare habitum viduitatis. ibidem.
Bidua an debeat vestiri pannis lugubribus: et velis expensis heredum viri. ibidem.
Bidue priuilegium q̄ possit remanere in domo defuncti mariti non egreditur personam illius in princip. xv. partis. glo. i. b.
Bidua grauida petit inuestituram a domino nomine ventris. articulo. cxij. glo. i.
Bidua debet hospitari: et nutrirī ab heredibus mariti quando alias non habet vnde se alat. articulo. cccxxij. glo. y. a.
Biduum ducens in brozem dicitur fornicari. articulo. cccxxij. glo. y. c.
Bigilantius legum beneficia subueniunt. articulo. cccclxxvij. glo. i. a.
Binyla duo sunt torioza vno. articulo. cl. glo. vi. c.
Bineam si non colat emphyteota potest expelli secus in alia terra. ar. cccclxij. glo. y. a.
Binum vnde dicitur. articulo. ccij. glo. y. d.
Binum ab aceto differt. ibidem.
Bindicare se potest quis per manum propriam non tamen per alium: quia ratio permittit a coheret persone. articulo. cccclxxvij. glo. i. a.
Bindicatio quid sit. articulo. cccx. glo. y. a.
Bindico vnde dicitur. ar. cccx. glo. y. a.
Billa que dicitur. articulo. liij. glo. y. a.
Biolentia & incurfus latronum inter casus fortuitos computantur. ar. cclb. glo. y. b.
Biri mors qualiter certiorari debet broxi: vt libere possit alteri nubere. ar. cclxxxvij. glo. i. d.
Bir et mulier non debent ad imparia iudicari. articulo. cccy. glo. i. b.
Bir et mulier sunt socij diuine: et humane domus. articulo. clx. glo. i. a. et in prin. ix. partis. glo. i. a.
Birilis sexus est dignior femineo. articulo. cclxij. glo. i. a.
Bir secundo nubens an perdat tutelam filiorum. articulo. xcviij. glo. vi. b.

Repertoriū principalū materiārum.

- Vir** et **broz** sunt una caro: et unum corpus. articulo. cccvij. glos. ij. a.
- Vir** tenetur vindicare brozem. ibidem.
- Viride** multe vulgariter verbes moultas. art. xxxvi. glosa quarta.
- Vita** hominis in calido et humido consistit. articulo. oc. glos. i. a.
- Vivere** quis licet presumatur tamen dictum vnus te-
stis deponentis de morte tollit hanc presumptionem.
artic. cclxxxvij. glo. i. c.
- Vivere** quilibet presumitur. ar. cclxxxvij. glo. i. b.
- Ulpianus** iuriconsultus ratione scientie dicitur no-
bilis. artic. xxxvi. glos. ij. a.
- Uvas** tres accipiens trāseundo in vinea aliena an te-
neatur de furto. artic. xij. glo. ij. c.
- Vniuersitas** nō punitur ex delicto administratorum
vel presidentium. ar. clxxxvij. glo. i. b.
- Vno** tantum ex pluribus insolidū obligatis sub emē-
da solucnte an omnes propter aliorum effectum sint
condemnandi. ar. cxcvij. glos. liij. a.
- Vnus** coheredum iurans domino fidelitatem pro om-
nibus an omnes iurare videantur. artic. cxij. glo-
sa prima. b.
- Volentis** et consentienti non fit iniuria neq; dolus in
rub. glos. ij. h.
- Voluntas** datur facto intelligi. articulo. ccccxiij. glo-
sa prima. b.
- Urbe**m an possint priuati edificare de nouo: et eā mu-
ris: et balis cingere. art. liij. glos. ij. b.
- Urbs** siue ciuitas an possit fieri ex plurib; castris si-
ne regis licentia. ar. liij. glos. ij. b.
- Urbis** muros vetustate: vel hostium incursu fundit;
destructos an possint ciues reedificare. articulo. liij.
glosa. ij. c.
- Urbs** non debet deformari ruinis. artic. l. glos. ij. d. et
artic. cccc. glos. i. a.
- Urbs** vnde dicitur. artic. liij. glos. ij. a.
- Urbs** differt ab oppido et ciuitate. ar. liij. glos. ij. a.
- Urbanum** pedium dicitur quod habet aliquod edifi-
cium siue sit in vrbe siue sit in villa seu villagio. art.
ccccxij. glo. i. b.
- Urbis** muros non licet transcendere vel violare sub
pena capitis et ob hoc remus a fratre occisus est. ar.
liij. glo. ij. c.
- Urbis** platea publica vel strata an possint ciues alie-
nare inconsulto principe. ar. liij. glo. ij. c.
- Urbis** muri bene possunt reparari: et emendari. arti.
liij. glo. ij. c.
- Urbis** primus edificator quis fuerit. articulo. liij. glo-
sa prima. b.
- Usufruc.** uarius tenetur ad onera et pensiones. art.
ccccxix. glos. i. a.
- Usufructuarius** deteriorans rem an: et quādo potest
expelli. ar. cccxxxij. glo. ij. a.
- Usufructuarius** an possit inuito proprietario nouum
edificium edificare vel inceptum consummare. arti-
culo. cccxxij. glo. ij. a.
- Usufructuarius** an possit de ramis arborum assume-
re sine arboris lesione: et hoc pro pallis faciēdis vel
clausura &c. ar. cxvi. glo. ij. b.
- Usufructu** pendente an dominus proprietarius pos-
sit arbores in usufructu existentes excidere. articulo.
cxvi. glo. ij. c.
- Usufructuarius** licet non possit arbores incidere po-
test tamen ex eis capere ramos ad faciendum pallos
et clausuram siue tamen lesione. articulo. cccxxij.
glos. vi. a.
- Usufructuarius** potest arbores vetustas: et siccas in-
cidere et nouas substituere. ibidem.
- Usufructuarius** debet finito usufructu rem integrā
proprietario trāsmittere. art. cccxxij. glos. vij. a.
- Usufructuarius** omnium bonorū an teneatur ad om-
nia onera. ar. cxcvij. glos. v. a.
- Usufructuarius** quādo vult res dimittere euitat on-
reale non autem personale. art. cxcvij. glos. v. b.
- Usufructuarius** vtrum habere debeat rem que cecid-
it in commissum pendente usufructu. artic. cxxxij.
glos. ij. a.
- Usufructuarius** quales impensas tenetur facere ar-
tic. cxcvij. glo. i. a.
- Usufructuarius** debet vti usufructu sicut bonus pa-
ter familias. ar. cxxxij. glo. i. a.
- Usufructuarius** non potest arbores frugiferas met-
dere. artic. cxvi. glos. ij. a.
- Usufructuarius** an possit presentare. articulo. cxxxij.
glosa. ij.
- Usufructuarius** non potest alienare rem. art. cccxix.
glos. ij. a.
- Usufructus** an computetur inter mobilia. arti. cclij.
glos. i. c.
- Usufructuarius** ad que teneatur. artic. cel. glosa. i. b.
- Usufructuarius** debet vti frui re: vt bonus pater fa-
miliās. artic. cccxix. glos. i. a.
- Usufructuarius** an possit obligare successorem. arti.
ccccij. glos. i. b.
- Usurpans** iurisdictionem qualiter puniri debet. art.
ij. glosa. ij. f.
- Usus** communis loquendi p̄ualet. articulo. viij. glo-
sa prima. b.
- Usura** an dicatur dare pecuniam mercatori ad dimi-
diam lucri et damni. artic. l. glos. ij. c.
- Usura** nautica an sit licita. ibidem.
- Usurarius** is est qui contrahendo dat gratiam redem-
ptiuam: et gerit in mente quod contractus ille dissol-
uetur: et sic rem emit tanq̄ pignoratam. ar. clxxxvij.
glos. ij. c.
- Usurarius** repellitur a testimonio. articulo. xxb. glo-
sa prima. f.
- Utile** per inutile non vitatur. articulo. cccxviij. glo-
sa prima. a.
- Utile** dominium feudi transit ad vassallum. articulo.
xcvi. glos. i. a.
- Valuatio** quid sit. articulo. ij. glos. ij. b.
- Vulneratus** si moriatur culpa interueniente medico
rum: vel mala custodia vulnerans nō tenetur de oc-
cisi sed solum de vulnerato. artic. li. glo. ij. d.
- Vulneratus** si pendente cura infirmitas superuenit
aliunde q̄ ex causa vulneris: vt quia corpus erat ad
hoc naturaliter inclinatum tunc si moriatur non di-
citur mortuus ex vulnere: et vulnerans nō tenetur
de occiso. ibidem.
- Vroz** separata per diuortium dicitur deperire tanq̄
membrum mortuum separatam a capite. articulo.
ccccv. glos. i. a.
- Vroz** non potest rem dotalē vendere in p̄iudicium
viri sine illius consensu. articulo. cccxiij. glosa se-
cunda. a.
- Vroz** que perdit dotem propter adulterium: et mari-
tus nihil dixit non potest opponi per heredes mari-
riti. ar. clxxb. glos. i. c.
- Vroz** tenetur operari viro: et eidem reuerentiam p̄e-
stare. artic. ccccv. glo. i. a.
- Vroz** que ducitur ad domum mariti presumitur p̄i-
us matrimonium contraxisse. articulo. cccxi. glosa.
prima. d.
- Vroz** nō debet astringi infortunio alient criminis. ar-
tic. glosa. ij. a.
- Vroz** a viro cogitur operari. articulo. li. glos. ij. e.
- Vroz** tenetur reddere debitum viro. articulo. li. glo-
sa secunda. e.

Guillermi Le

rouille Ahenconesi. in. ll. licetati Bellimontis ac frenesi vice comitis in districtu Lenomane. generalis locumtene. Commentaria vberissima in consuetudinibus comitatus Lenomanie.

Rubrica.

CLe sont les coustumes du paysz conte du Maine / publiees par messeigneurs maistres Thibault baillet presidet / et Jehan le lieure conseillier en la court de parlement a Paris: par commission et mandement du roy nostre sire.

In textu sibi.

Le sont.

Glossa prima.

Nomine domini amen. Et isto titulo sumitur causa finalis totius operis vt no. in. l. si. ff. de hered. instit. in. l. j. ff. de orig. iur. et vtrobiq; per doct. in. l. vt liberis. et ibi Bald. in primo nota. C. de colla. Laur. calca. col. v. incip. et si copiosissime allegat no. in. l. titia. s. j. ff. de vbo. oblig. gl. in. l. j. ff. de iud. And. barba. in p. he. de. in. p. r. l. deo dicit Lucas de pen. in. l. pe. de p. r. uil. do. August. l. b. xj. C. q. t. i. u. l. est breuis annoratio sequentis operis. Et q. tituli debent esse congrui. no. in. l. pronuntiatio. s. seruentur. ff. de verbo. sig. z. C. de nouo. Cod. fa. s. quibus. xi. illis.

In textu sibi.

Les coustumes.

Glossa secunda.

Ne illotis manibus protinus materiam aggrediar / vt verbis iuriconsulti Caij vtar. in. l. j. ff. de orig. iur. discutienda est rubrica ista. Et licet sit omnibus notum quid sit consuetudo. Et ab omnibus consuetudinis glossatoribus et alijs iuris scriptoribus: ita cõter sit traditum / vt nihil deesse videatur et vltra de consuetudinis diffinitione et effectu scribere magis sit repetere q; de nouo addere / tamen ne iter aliorum videar cõtemnere pauca de illa consuetudine dicam et interferam aliqua ab alijs intacta manipulos colligens et spicas dispersas post terga merentiu. Est igitur consuetudo secundũ do. Azonem in sum. in. tit. C. que sit lon. consue. in. prin. ius non scriptum moribus populi diuturnis inducunt. sequitur Joan. fab. in. l. j. eodẽ titu. scilicet. C. que sit lon. consuetu. Et licet do. Azonem sit magne auctoritatis: quia dicit fons et vas legum. vt per Bal. in. l. cõtractus. C. de si. instru. Ly. in. l. certi iuris. C. de loca. et cond. et fuit subtilissimus apud omnes. idem Ly. in. l. si ex cautione. ij. col. C. de non nu. pecu. multa per Joan. de neuisa. in. sil. nupt. char. xj. col. iij. Et ibidẽ dicit q. sũma azonis: ita est apud Italos in precio q. aduocati non admittuntur in collegio Mediolanensi / nisi secum deferant illam summam et iurent esse sua: vnde orum dicit proverbiũ. Mi sum vada in palazo sel non ha la sũma dazo. Tamen quia omnis diffinitio est periculosa paritq; est: vt non diuersi possit. l. ois diffinitio. ff. de reg. iur. Dy. in. reg. non licet. eodẽ titu. ll. vj. z. Panoz. in. rub. de sen. excom. Ideo Ly. ausus est reprehendere azonis diffinitionem dicens q. Azonem non recte nec plene descripsit. et hec in. d. l. j. Et aliter diffinit ibidem dicens / q. Consuetudo est ius moribus populi totius / vel maioris partis recte institutis et continuatis constitutum habens legis auctoritatem. sequitur Pet. in. d. l. j. Su-

peruenit tamen Bar. qui hanc Ly. et Pet. diffinitionẽ reprobat in. l. de quibus. iij. col. ff. de legib. dicens q. Pet. et Ly. se non intellexerunt: ideo aliam diffinitionem dat que cõter approbat scz Consuetudo est ius quoddam moribus institutum quod pro lege suscipitur cum deficit lex: ista diffinitio est originaliter Izydori in ethymo. et transumpt. in. c. consuetudo. prima dist. vide alias diffinitiones per Bar. in. d. l. de quibus in col. fi. Panoz. et alios scrib. in. rub. de consuetu. **¶** Dicitur autem consuetudo a cum q. est simul z suo suis: fm Jo. fab. in. d. l. j. C. q. sit lon. cons. vel dicitur consuetudo. i. communis assuetudo secundũ Butri. in. d. l. j. in. iij. co. **¶** Ne tamẽ in equiuoco erres Aduerte q. consuetudo multipliciter dicitur: fm Bar. in. repet. d. l. de quibus. ij. col. vers. primo igitur. Primo sumitur pro assuefactione hois: et tunc est factum. l. vel vniuersorum. ff. de pigno. actio. l. si seruus plurium. s. fi. ff. de lega. j. Et ista consuetudo accidit etiam anima libus. s. apium. instituta. de rer. diuisio. l. naturale. s. in. his. ff. de acquiren. rer. dominio. Et dicitur altera natura: quia alterat naturam. Jo. de neuisa late. in. silua nuptiali: et que ibidem allegat. char. xxxvj. col. l. ij. Secundo accipitur pro facto plurium personarum: tunc appellatur vsus vel mos: et etiam dicitur facti esse et debet probari. l. j. C. de legib. in. c. j. de constituto. Tertio accipitur pro iure quod resultat ex vsu et moribus plurium personarum de qua in isto libro et per Bar. in. d. repe. l. de quibus. Prosequendo materiaz est notandum q. quatuor inducunt consuetudinẽ: fm Bal. in. rub. de cõsuetu. in. anti. in. ij. col. videlicet mores / tempus / ratio et consensus populi. Primum patet in. s. ex non scripto. in. titu. de iur. natur. gen. et ciuili. Secundũ scz tempus. in. d. l. de quibus. et in. l. diuturna. ff. de legib. Tertium q. sit rationalis patet in. l. quod non ratione. ff. de leg. Quartus scz consensus populi: patet etiã in. d. l. de quibus. s. fi. glo. et ibi Panoz. in. c. fi. in. glo. fi. de consuetu. **¶** Que autem dicatur rationalis consuetudo: et dic q. illa est que a iure nõ est prohibita: fm Archy. in. ca. frustra. in. fine. viij. dist. dicit tamen Bal. in. d. c. fi. in. ij. col. q. ad esse cõsuetudinis ppositio incõuincibilis nõ p̄cise requirit tamẽ q. ratio est ratio tato maior est illi? extensio. Quia extensio non fit: nisi per rationem que est immediata causa extensiois. vt dicit Ly. in. l. j. in. ij. col. C. que sit lo. consue. Igitur licet ratio non sit de esse consuetudinis nisi quãdo consuetudo est cõtra ius scripturum: est tñ de extensioe consuetudis: qz vt dicit idẽ Bal. vbi supra. Vbi non est ratio / ibi est plantatum in aridũ / quod non pullular: ad hoc est bona glo. in. d. c. fi. in. vbo rationalis. et ibidẽ Panoz. vbi dicit q. si sit dubiũ an cõsuetudo sit rõnabilis vel nõ relinquat arbitrio iudicantis. Et dicit idẽ Panoz. in. c. cũ venerabilis. ij. col. de cõsue. q. irrationabilis p̄suet. appellat corruptela. **¶** Dicitur aut p̄suetudo irrationabilis p̄t quatuor. fm Jo. an. in. c. fi. de colue. Pr̄to ex p̄sona q. vult p̄suetudinẽ inducere. Secõdo ex p̄sona cõtra quã inducit. Tertio ex re sup qua inducit. Quarto ex t̄pis modicitate. qd dicit p̄sequere / vt late p̄ eundẽ Jo. an. **¶** An aut p̄suetudo in peccato phibito excuset. Et videt d̄cedũ breuif q. nõ quo ad deũ no. in. c. cũ in eccle. de symo. Sed quo ad penã tpalẽ bñ excusat. glo. in. c. cũ venerabilis. et ibi scrib. de p̄sue. glo. l. c. deniq; in vbo cõsuet. iij. dist. Et est notadũ q. p̄suetudo iualida seu irrationabilis tria opat. Primo q. gesta vigore illi? nõ irritant eo q. inducũ iustũ errorem a dolo excusantem. Secũdo quia excusat a pena in delictis. **¶** Tertio q. facillius disp̄satur cum eo qui peccauit per consuetudinẽ inualidam et irrationabilem: q. dicit et p̄sequere. vt per Joã. de ana. in. d. c. cum in ecclesie. vers. nam ex ibi not. et idem de ana. in. c. j. in. s. et ij. colũ. de torneamẽ. **¶** Et ad hec posset moueri questio de consuetudine Romanie que a multis irrationabilis videtur: vbi in materia he

Rubrica.glo.ii.

reditaria deficientibus legitimis probationibus vtritur visionibus (veues vulgus vocat) in quibus admituntur duodecim homines simul / et promiscue de credentia deponentes: et iuxta eorum depositionem ab vno solum pro omnibus alijs factam fit ius partibus. Sed et durior videtur illa consuetudo in dicta patria Normannie / in causis criminalibus quando prisionerius accusatus de aliquo crimine petit inquestam patrie cui se subicit. Et mox citantur. xliij. homines ex parochijs vicinis illius carcerati: qui in presentia illius iurantur de respondendo super credentia illorum: videlicet an credant quod carceratus perpetraverit delictum / de quo accusatur / vel non: potest tamen carceratus repellere quos viderit dummodo habeat causam iustam eisdem repellendi vel eos: vt fidedignos admittere. Si tamen quings ex eisdem testibus credunt illum carceratum non fecisse illud crimen absoluitur incontinenti. Si vero. xx. ex eisdem credunt illum fecisse: et perpetrasse illud delictum: tunc condemnatur ac si legitimis probationibus probatum fuisset / quod pluries practe carce vidi et fuit virtute illius probationis / siue inqueste suspenfus quidam nomine bruner: et nuper alter qui cognominabatur raison / iudicatus in vrbe Alenconij. Modo queritur an dicta consuetudo sit sustentabilis et rationabilis. Et ad primum casum videtur prima facie dicendum quod non: tum primo quia testes simul deponunt promiscue et non sigillatim quod fieri debet alias eorum depositio non valet. rex. et ibi doct. in. c. venerabilis de testi. glo. in. c. cum causam: in verbo proeres eodem titu. in antiq. Tum etiam quia de credulitate deponunt: et quia regulariter non valet dictum testis: nisi in actu preceptibilis sensu corporeo deponit per credulitatem in. c. inquisitionis. s. quesuisti. et ibi scrib. de accusa. c. quotiens. et. c. cum causaz. de testib. Et etiam tum qui non reddunt rationem dicti per tex. in l. iij. C. de testib. l. si pariter. C. de libera. caus. in autem. de heredi. et falci. s. si vero absens colla. j. et in autem. de testi. s. licet dudum. colla. vij. Ibi causam testimonij. Etiam si testes essent sigillatim examinati Specul. in titu. de teste. s. nunc tractandum vers. quid ergo si quis Luc. de pen. in. l. nemo miles. ix. colum. de re milita. lib. xij. C. veritas tamen pendet ex his que infra dicemus. Ad secundum casum etiam videtur quod talis consuetudo sit irrationabilis et non sustentabilis / cum sit regulare in iure / quod in criminalibus probationes debent esse luce meridiana clariores. l. si. C. de pba. no. in. d. s. quesuisti. Et que fortiter infra dicuntur ar. cxj. **I**his tamen non obstantibus / dico quod in vtroque casu dicta consuetudo valet / et est sustentabilis per ea que no. specul. et ibi late. Joan. and. in addi. in titu. de instru. edi. s. compendiose. vers. sed nunquid de consuetudine. vbi idem Joan. and. concludit / quod vbi utilitas vel necessitas consuetudini fauet / vt in dictis casibus quando probatio haberi non potest / valet consuetudo admittens probationem inualidam. idem tenet Lud. roma. consi. c. iij. incip. pro discutenda. et Oldra. de laude consi. cy. incip. videtur dicendum. Panoz. ml. in. c. ij. col. ij. de proba. Et quod ex causa consuetudo potest inducere penas mortis vltra ius comune tenet Bal. in titu. de pace constan. viij. col. per tex. in. l. sacularij. s. sunt quidem. ff. de extraord. crim. quia vt dicit ibi idem Bal. consuetudo habet potestatem in sanguine hominis. sequit. Jo. de ana. in. c. sicut. col. fina. de iude. idem Bal. in. l. quecuqz. C. de ser. fugit. Fraci. purpuratus in. l. more. vij. col. ff. de iurif. omnium iudi. et ibi Jas. in. vj. col. in lectura padua. idem Purpur. in l. imperium. xvij. col. eo. titu. Barpro. cepol. consil. xl. incip. Lucius ciuis antepe. col. vbi inter alia dicit quod in causis / etiam criminalibus standum est consuetudini / nec dicitur hoc esse contra ius naturale: per ea que dicit Bal. in. l. quid ergo. s. pena grauior. col. si. in pn.

ff. de his qui nor. infra. Et quia consuetudo excusat: et quod fit de consuetudine videtur fieri bono zelo. Bal. in. l. vnica. vj. col. vers. modo iuxta predicta. C. de cofel. vbi allegat illud Psal. lxxij. zelauit super iniquos etc. Et facit etiam quod licet de iure comuni in causa criminali: vbi debet imponi pena mortis fidelissimorum non debet accedere secundum Bar. in. l. si quis reum de casto. reorum. C. et Ly. in. l. commentariensem. eo. titu. Bar. et doct. in. l. Julianus. ff. qui satis. cog. quia nemo est dominus membrorum suorum. l. liber homo. ff. ad. l. aquil. Tamen consuetudo in contrarium valet. gl. sing. in ca. cum homo. xliij. q. v. in verbo supplcium. tenet Lud. roma. sing. cxxvij. incip. Tu scis Philippus decius in. c. ij. columna tertia. vers. et licet non valent. de constitutio. per dictam glo. sing. Et facit quia consuetudo tenaciter obseruata habet vim iusticie. Bal. in. c. j. in prin. in titu. de his qui feud. da. pos. idem Bal. in. l. etiam in. l. colu. C. de execu. rei iudi. Item consuetudo dat iurisdictionem merum et mixtum imperium iustitiam altam et bassam: vt dicit Barpro. cepol. in. d. consil. xl. per. l. missi opinatores de exact. tribut. lib. x. C. Bal. in. d. l. etiam in. l. colu. Et hoc maxime quando talis criminiosus se subicit tali inqueste: quia volenti et consentienti non fit iniuria / neque dolus. l. nemo videtur. ff. de regul. iur. l. cum donationis. C. de transact. l. si summa. s. ff. de codi. indeb. cum similibus. ideo dicit Philippus decius in. c. cognoscentes. in. l. iij. col. de constit. quod quando cum voluntate alicuius auctoritas consuetudinis concurret merito corporaliter astringi potest. Item in criminalibus sicut in causis ciuilibus utilitas reipub. suadet / ne maleficia remaneant impunita. l. ista vulneratus. ff. ad. l. aquil. l. si a reo. ff. de fidelisso. glosel. in. l. vnica. in verbo salutis. C. de famos. libel. sic in casu ciuili. vbi realiter igitur et probatio alibi haberi non potest: quod etiam suadet utilitas reipub. que vult quod delicta non remaneant sub incerto no. in. l. j. ff. de vsuca. Et ista consuetudo viget in anglia / scilicet quod credit duodecim iuratis asserentibus se ita credere. vt dicit Hostien. et Panoz. in. c. j. pe. col. de appel. et ibi Decius in. l. iij. colu. sup. glo. per idoneos Supradicta inserere voluit ad consuetudine iure nationis tuenda obturadu os ad calumnia Iam ad ppositum redeo. Et vt clare pateat quid sit consuetudo ventilabro eam purgemus: igitur sciendum est quod consuetudo differt a lege / s. i. l. o. / scriptura / pacto / et statuto. Primo differt a lege in causa formalis: quia lex est scriptum: consuetudo vero ius non scriptum. d. l. de quibus. et ibi Paul. de cast. in. l. ij. col. licet fm eum conueniant in causa materialis: quia vterque prouenit a consensu populi. Aliquid tamen consuetudo postquam est introducta reducitur in scriptis / vt videre licet de consuetudinibus feodorum que fuerunt redacte in scripturis per simplices hofes Mediolanenses / scz per Obertum et Girardum de quibus late per curium iuniorum in trac. seu. j. parte. j. quest. a simili potest dici de consuetudine Normannie / auctor cuius seu scriptor ignorat et talis erat consuetudo presens ante reformationem: Non tamen scriptura de necessitate requirit vt coiter per doct. in. d. l. de quibus. l. leges. C. q. sit lon. cosue. Et licet acta vt sententia ex quibus surgit consuetudo scribi debeant non tamen sunt consuetudo / sed materia consuetudis fm Bal. in. d. c. fi. de consue. vbi etiam dicit quod causa efficiens illius consuetudis est consensus populi causa vero formalis est forma actuum ex quibus surgit. Regoria autem controuersa causa materialium dicuntur. Sed de finalis causa est utilitas / vt per eundem Bal. in. d. c. fi. differt consuetudo a moribus et vsu: quia licet mores et consuetudo sint idem et sonant in factum tamen aliquis consuetudo accipit p iure: fm Bar. in. d. l. de quibus p tex. ibi idem: vbi etiam dicit quod vsus et mores sunt causa consuetudis remota et prima est tacitus consensus differt etiam consuetudo a s. i. l. o: quia consuetudo est

Inquesta patria.

verbum generale: sed stilus proprie est usus circa modum scribendi acta in iudicio/ secundum mentem Jo an. fabz. in. d. l. secunda. C. que sit lon. consuet. Adverte tamen quia vt dicit Baldus in. l. prima in princp. C. de sacrosan. eccl. stilus sumitur dupliciter: vno modo dicitur stilus quicunq; dicto scripta: vt in. d. l. j. et talis prestat argumentu ad cognoscendum scripturam hominis: vt de stilo Bart. loquitur Purpurat⁹ in trac. de offi. assel. in vlti. not. nu. clxi. z Bald. in. l. j. C. de emend. iusti. cod. et ibi de stilo tabellionum. Item Pyrrhus rex epirotarum propter stili inequalitatem statim perpendit falsitatem literarum/ quas ei transmitti curauit lisy machus/ taquam a ptolomeo rege scriptas/ non enim scriptum erat vt consueuerat pater filio salutem. Sed ptolomeus rex pyrrho regi salutem refert Feli. in. c. secundo. vij. colum. et ibi multa alia de stilo. de prescript. Secundo modo dicitur consuetudo alicuius fori iudicialis. s. s. vnde dicitur de stilo curie obseruatur Luc. de pen. in. l. si quando constituta secunda. de bonis vaccan. z eorum incorp. lib. x. C. Et talis stilus curie facit ius: secundum Panormi. in. c. ex literis. in tertia columna. de constit. in. c. q. grau de crimine falsi. Et dicitur stilus a stilando: vnde venit stillicidium. l. stillicidium. ff. quod admod. ser. amitt. Ly. in. d. l. ij. colu. iij. vers. de stilo. C. que sit lon. consuet. Differt etiam consuetudo a prescriptione: secundum specul. in titu. de prescrip. s. de consuetudine vers. sed que est. vbi dicit q. consuetudo est eiusdem actus repetitio. l. nemo deinceps. C. de episc. audie. in causa nos. xv. q. ij. prescriptio autem est cotinuatio possessiois temporis lege diffinita. l. vsucapio luncta gl. ff. de vsuca. vnde prescriptio se habet ad consuetudinem/ sicut dispones ad dispositum. Item differt: quia in prescriptione licet probare titulum saltem de iure canonico. in. c. dudum. de decimis: sed in consuetudine sufficit probare vsum/ secundum Hen. bohic. in. c. cu inter vos. in prin. de verbo. sig. Bar. in. d. l. de quibus. in. iij. col. vbi dicit q. per prescriptionem inducitur quedam acquisitio iuris/ z vsus: q. non potest solus consensus inducere. Et idem dicit Paul. de cast. in. d. l. de quibus in. iij. columna. ibi. vltimo queritur exemplificat: q. si parrochiani consueuerunt reficere ecclesiam parrochiale cum indiget refectione: z appellat consuetudinem/ sed potest potius dici prescriptio iuris: quia ecclesia prescribit contra eos hoc ius seruitutis: idem dicit Alexand. consi. vj. incip. vltio themate. in. ij. col. in. j. volu. de nobili qui dicit habere consuetudinem collectandi rusticos/ q. melius diceret ius q. situm per prescriptionem Angel. in. s. flumina. ibi vnde aliud est. insit. de reru diuisio. purpurat. in. l. moze. v. col. ff. de iuris. omnium iudi. Differt etiam consuetudo a pacto: quia vt dicit Jaco. butri. in. l. leges. col. fi. C. que sit lon. consuet. si pactum vel consuetudo sunt opposita legi: tunc non equiparantur sed differunt: quia pactum contra ius non valet. l. iuris gentium. s. si pacis. scar. ff. de pact. consuetudo autem bene valet contra ius ar. l. testandi. C. de testa. Et sic consuetudo est pacto potentior. Joan. de neuisa. in silua nuptiali. Char. xxx. col. iij. post Semina. col. cxxxix. incip. in causa reuerendi patris/ licet secundum eum valeat aliquando argumentum de pacto ad consuetudinem per. l. non impossibile. ff. de pactis. Jas. in. l. tubemus. C. de iudi. col. j. z in auten. pretere. col. vj. C. vnde vir z vx. Consuetudo autem qualiter differt a statuto: z dicit Panormi. in. c. j. de consuetu. q. differt tanq. tacitum ab expreso. quod pbatur in. s. pe. insit. de iure natu. gen. z ciuili. an autem illa que possunt fieri per statutum possint fieri per pactus. vide Bar. in. l. omnes populi. fr. colum. vers. Tertio iuxta predicta. ff. de iusti. et iur. ide Bar. in. l. non impossibile. ff. de pact. Bal. in rub. C. commi. vel episc. Et an statuto vel con-

suetudini possit renunciari tractat Boerius in aureo suo commento/ super consuetudi. bituri. in titu. de consuet. mat. z doerij. s. j. in glo. moribus. z ibi ad saturitatem statutum contra ius/ an z quando valeat: tractat etiam Philipp. decius in. c. cum omnes. j. z. ij. notabi. de constit. ibi videas. Et ibidem etiam tractat/ an consuetudo laicorum liget clericos in ordine procedendi et concludit q. sic. Idez Decius in. c. ecclesia sancte Marie. col. xx. vers. Octauo post. de constit. vbi dat regulam/ q. in his que spectant ad liti ordinationem attenditur statutum/ vel consuetudo illius loci: vbi causa agitur per. l. ij. s. fina. z ibi Bar. ff. de testi. ide Bar. in. l. j. colu. vj. vers. sexto quero. C. de sum. tri. et si. catholi. Ad vltiora transiens est sciendum: quod nos habemus tria vocabula/ scilicet non vsum consuetudinem z contrariam consuetudinem legis. Quo modo hec intelligantur. et dicit Paulus de castro in. d. l. de quibus. iij. colum. Quod non vsum est: quando non occurrit casus in quo oporteat legem feruare/ vel consuetudinem. Et si hoc per mille annos contigerit non propterea esset abrogata. exemplificat in cautio: ne damni infecti que raro vel nunquam accidit/ non propterea abrogatur titu. de dam. infect. Ly. in. d. l. ij. C. que sit lon. consuetu. idem in consuetudine Normannie titu. de versico. vulgariter de varech. in titu. de vsurarijs z plurib. alijs locis: dissuetudo est quado casus contigissent/ sed non fuisset petita: exemplificat Paul. in satisfacionibus/ quas debet prestare actor cum dat libellum in auten. generaliter. C. de episc. et cle. z in auten. libellum. C. de liti. contest. q. licet ius le a longissimis temporibus non fuerint petite. Ideo de sinit esse autentice: contraria consuetudo/ secundum Ly. in. d. l. ij. C. que sit lon. consuetu. vj. colum. vers. Sed vt latius est/ quando vsum siue actus ex cuius consuetudo resultat: sunt contra iuris dispositionem/ vt est quonia illud q. ius precipit consuetudo excusat et econtra vt in hereditate diuideda inequaliter inter filios z similibus: et in duello: als in Francia z in consuetudine Normannie permissio: a iure tamen improbat. in ca. monomachia. ij. q. v. Joan. fab. in. s. inter eum instr. de heredi. que ab intest. dese. l. vnic. de gladiato. penu. col. lib. xi. C. Ideo dicit Luc. de pe. in. d. l. vnica: q. in duobus casibus locum habet duellum in Francia scilicet in morte abconsa/ z in crimine lese maiesta. immo Joan. fab. in. d. s. interdum. in glo. per duellionis/ dicit q. per statuta regis Francie tolleratur duellum in omni casu/ cuius pena est mors exco: pro furto. Et dicit talia statuta esse Philippi pulchri tenoz/ cui est in stillo curie parlameti. in tit. de materia duelli: et est datu illud statutu Parisius anno domini. M. cc. vj. post festu trinitatis. Item fuit dictum per arrestum curie parlameti Parisien. q. bene cadebat duelluz in z super crimine adulterij. Et fuit adiu dicatum inter dominum Joannem de carrouges militem contra Jacobum le gris/ qui erat de nobilibus camere domini ducis Alenconij. Et fuit factuz prefatu duellum die sabbati. M. ccc. lxxxvj. retro muros sancti Martini de campis. et fuit deuictus z mortuus prefatus le gris/ vt recitat Joan. galli qui erat aduocatus eiusdem le gris in arrestis curie parlamenti: dicit tamen idem Galli q. nunquam fuit scita veritas: q. est bene notanduz. Joan. froissart in cronica. in. c. ij. in tertio volumine. Ideo dicit Luc. de pen. in. d. l. vnic. de gladiato. colu. fi. q. talis ordinatio duelli permissa fuit reprobata per Honorium papam/ z Karoluz secundum. Et per binam iudicaturam in contradictorio iudicio. l. cum de consuetudine. ff. de legib. Et merito reprobata: quia per eam dominus tentatur Joan. de ana. in. c. j. de cler. pugnan. in duell. vbi dicit q. duellum fuit introductum diabolica instigatione/ Postet vltorius queri: an in his que sunt mere facultatis

D. Duello
vid. Resutum
Hippimij ad
3. tit. 20. m
7. 4. 17.

1. 25. 85. 4

Rubrica glo. ii. et. iii.

Inducatur consuetudo. et dicit *Panozm.* in. c. cū Joannes. de cler. conug. quod non. Idem *Panozm.* in. c. peruenit. de censib. *Bart.* in. l. cum de in rem verso. in fi. colum. ff. de vsur. dat exempluz in rustico qui auatim dat alicui vnum par caponum; quia ex hoc non inducitur consuetudo. Et *Panozm.* in. c. quoniam de vit. z honest. cle. vbi allegat/ quod si ego frequentam molendinum per quadraginta annos: non ex hoc est introducta consuetudo/ quod ego non possum ire libere ad aliud molendinum no. in. c. ex parte ascēsis de concess. preben. facit. l. prima. ff. de via publ. l. si certis annis. C. de pact. *Joan.* de ana. in. c. sua. in prima columna ibi sed contra de symo. vbi dat casum q licet recipiamus amicum nostrum a longe venientem in domum nostrā: tamen propter hoc non acquiritur illi quasi possessio licet fuerit pluries receptus. Idem de ana. in. c. ad apostolicam de symo. Et q consuetudo non inducatur per non vsu tenet *Panozm.* in. d. c. cum *Johannes.* ¶ Hunc queritur quanto tempore inducatur consuetudo. Et respōd. cum *Bal.* in. d. l. de quibus versic. ergo quantum. Et *Angel.* in. s. ex non scripto. in tertia columna in situ. de iure natura. gent. z ciuili. Quando autem consuetudo inducitur super rebus ecclesiasticis alienandis puta super infeudatione: tunc xl. anni requiruntur: nec alis dicitur infeudari consuet. vel emphyteoticari ar. c. ij. de feud. in. c. de quarta de prescrip. Aut inducitur super factis et actibus altarum personarum: et tunc sufficiunt decem anni: quia iura requirunt ad inducendam consuetudinem longum tempus. in titul. que sit lon. consuetu. C. per totum. l. secunda. C. de seruit. et longum tempus/ dicitur decem annorum. vt in titul. de prescrip. long. temp. decem/ vel vlgint. anno. C. *Felinus* in. c. statuimus de maio. z obed. incipit autē illud tempus ab vno actu publico et notorio: quia ibi est initium cōsensus secundum *Baldum* in. d. l. de quibus. versic. secundo quero. Quod autem actus inducant consuetudinem. Et dicit *Saly.* in. di. l. de quibus in quinta quest. quod relinquitur arbitrio iudicantis: dicit tamen *Panozm.* in. d. c. fi. octava colum. ibi septimo requiritur de consuetud. quod quauis multe sint opiniones legistarū z canonistarum: tamen communis opinio est/ q requiritur tot actus/ et ita notorijs vt verisimiliter transuerint in noticiam populi: nam non actus/ sed cōsensus populi inducit consuetudinē. Quo modo autem probetur consuetudo/ et an sit semper testibus probāda. Et respōd. distinguendo: aut queritur de consuetudine nō scripta vel de scripta. Si de nō scripta aut agitur in patria/ vbi seruatur: vt extra. Si in patria z illa est notoria et quotidiana: tunc non est necesse illam probare: sed sufficit allegare/ secundum *Joan.* fab. in. d. s. ex non scripta. v. col. in fi. de iure natu. gen. z ciuili. *Baldo* pape sing. dccclij. per glos. in c. ad nostram le. iij. de iure iur. *Bald.* in. l. prima. in fi. C. ad velleia. *Decius* in. c. cum. *M.* in secunda columna. in. v. not. de constitū. Si extra patriam: tunc per testes est probanda. l. prima. C. que sit lon. consuetu. et ibi doct. Qualiter autem probetur. et dicit *Joan.* fab. in. l. ij. C. que sit lon. consuetu. q secundum stilum curie Francie testes vocantur in turba z vnus pro alijs respōdebit. Quot autem faciūt turbam declarat tex. ad hoc sing. in. l. pretor. z ibi *Bart.* ff. vj. bono. raptō. q turba dicitur si fuerint homines decem aut quindecim/ quauis *Imo.* in. c. de elec. dicit q duo faciūt congregationē: tres collegiū. decē/ pplm/ vlgint. turbā. Quatuor vel quinqz porci gregem. idē. x. oues. Quid deponere debent homines de turba. et dic q debēt deponere frequentiam vsu diuturnitate illius actus vsus: secundum *Angel.* in. d. s. ex non scripto. pe. col. Quid si sunt varij: quia vnus dicit q vidit inter alias quas personas: alij inter alias. dicit *Joan.* fab. in. d. s.

ex non scripto. ibi quid si sint plures quod probant/ et valet eorum testimonium *Alexand.* consil. clxxij. in cip. vj. versic. opponitur etiam in secundo volumine. *Imoc.* in. c. qualiter z quando. de accusa. specul. in situ. de teste. s. antepenul. versic. quid si plures. *Jaco.* de sancto *Georg.* in tracta. feud. j. parte. in. iij. colum. vbi concludunt q ea que differunt gradu et non specie/ vt iurisdicctio maior z minor in eadem specie iurisdicctionis/ licet in magnitudine eius discrepent probant etiam si vnus deponit de maiori alter de minori: puta vnus de ducentis/ alter de centū/ vt puta vnus vidit pronuciari de dote ducentum librarum alter de dote centum librarum: quia que ratio contingit per omnimodam identitatem facti. diuersitas non distinguit. Et in consonantia testium magis attenditur ratio quam factum. l. cum tale. s. falsum. ff. de cons. dicitō. z demōn. Secus esset si actus essent sub diuersa specie/ vt vnus deponit de iurisdicctione pecuniaria/ alter de iurisdicctione sanguinis: quia non sunt eiusdē generis et forme: tunc testes non sunt socij in testificando: sed penitus separati diuersi et singulares. secundum *Ly.* in. l. vnica. C. de senten. que pro eo q inter. profer. *Bal.* in. c. fi. iij. colum. de consuetu. Si vero cōsuetudo est scripta/ tunc per librum et scripturam probatur secundum *Bar.* in. l. moribus. ff. de vulga. z pupil. substit. *Jaco.* de sancto *Georg.* in tract. feud. parte. j. q. j. columna tertia. Et hec practicatur in patria *Lenom.* anēsi. quia partes in processibus claudendis producant articulos consuetudinis: zc. ¶ Restat pro complemento istius gloss. videre de virtute et effectu consuetudinis. Et dicendum est q non leuis: immo grauis est eius virtus/ vt no. in. c. cum consuetudinis et ibi *Panozm.* in. s. not. de iurisy. Est enim questio istius inductiua z suppletiua iuris: vbi ius deficit in ca. consuetudo. j. dist. in. c. certificari. de sepult. Item est iuris dubij interpretatiua. in. c. cum dilectus. de cōsuetu. Vbi habetur q consuetudo est optima legum interpretēs. Item est sibi similitium attractiua vel attentiua/ vt ius in eis inducat. in. c. cum olim. de cōsuetu. in. c. quis nesciat. xj. dist. in. l. prima. s. sed et si quas leges. C. de vete. iur. enucl. Item est iuris imitatiua. in. d. s. ex non scripto. in fi. de iure natu. gent. et ciuili. l. si na. C. que sit lon. consuetu. Item est iuris abrogatiua aliquando. l. derogatur. ff. de verbo. signifi. Et quando q abrogat ius/ aliquando iuri derogat. l. venditor. s. si constat. ff. communia predicto. Item preualet iuri positio. text. in. c. fin. et ibi *Panozm.* in. vj. not. de consuetu. Item aliquando est iuris firmatoriua. in. ca. veniens de prescrip. Item est gratie dilatatiua. in. c. non est. de consuetu. libro sexto. Item habet vim decreti. et tenaciter obseruata habet vim iustitie. *Bald.* in. ca. primo. in secunda columna in princip. in titul. qui feud. da. pos. vide late per doct. in. d. l. de quibus per *Lucam* de pen. in. l. super creandis de iure fisci. libro decimo. C. archy. in ca. consuetudo. j. dist. *Joan.* fab. z *Angel.* in. d. s. ex non scripto. *Joan.* bonandī in glo. super tract. contra rebelles domini *Joā.* de terra rubea. j. tractat. j. parte. viij. di.

In textu ibi.

Du pays.

Glossa tertia.

An consuetudo vel statutum porrigat vires extra territorium tractant do. *Pet.* de bella peticia in repetit. l. cunctos populos. C. de sum. trinit. et fid. catholi. et ibi *Ly.* *Bar.* z *Paul.* de castro. sing. per eundē *Bar.* vbi dat tres regulas Prima q locus facti contractus attenditur: quando statutum/ vel consuetudo respicit ipsius contractus solemnitate. Secunda regula est q in his que pertinent ad litis ordinationem inspicitur locus iudicij. Tertia regula est

quod in pertinentibus ad lris decisionem inspicitur locus facti contractus. Quo ad primam regulam dicitur quod contractus debet fieri et ordinari secundum statuta et consuetudinem loci: ubi fit secundum Bar. ubi supra ar. l. secunde. C. quemadmo. testa. aperiã. l. j. C. que sit lon. consuetu. et. l. si fundus. ff. de evict. ¶ In-fero ad questionem talem/ pone fuit nuper factum statutum in ducatu Alenconesi/ per qd prohibet tabellionibus/ ne de cetero conficiant instrumenta aut contractus: ubi nõ sit expresse ac specificè declaratus locus et parrochia ubi factus est: qd si contra factum fuerit contractus/ ille erit nullus/ ac nullius valoris: modo forenses nonnulli puta ex Britannia/ vel Andegavia existentes in eodem ducatu/ faciunt aliquod pactum/ vel contractum coram tabellionibus Alenconicis/ qui tabelliones omittunt formam a statuto datam: queritur an valeat talis contractus ex eo: etiam qd in eorum patria talis forma non est data. Et videtur breuiter dicendum qd non valeat secundum mentem Bar. in. d. l. cunctos populos: z ibi Jas. xij. colum. circa finem alle. no. per Bald. in. l. j. in. iij. et. v. quest. C. de cõtrah. empr. et ven. et tex. in. l. magis puto. s. illud. ff. de reb. eoruz. Et est talis contractus inualidus non solum in Alenconio/ ubi vigeat tale statutum/ verum etiam aliibi secundum Joannẽ baptistam de cacialupis in re. pe. d. l. cunctos populos. xij. colum. An autem circumscrip̃ta consuetudine/ vel statuto debeat poni locus confecti in instrumento/ z locus loci: late determinant Panormi. z Felin. in. c. j. in. iij. columna de fide instr. specu. eodem titu. de fide instr. s. breuiter. versic. post nomen Archy. in. ca. cum redemptor. xij. q. ij. Bald. in. l. contractus. in. v. columna. versic. modo queritur. C. de fide instrument. zabarel. in. probe. clem. ad fi. per eos videas. Et que supra diximus/ qd statutum potest inualidare contractum: non tamen potest circa personam disponere: vt si tabellio regius habens potestatem exercendi in toto regno Francie sit per tale statutum Alenconesi. prohibitus in eodem ducatu conficere instrumenta: et si de cetero conficiat/ qd non valeant dicta instrumenta: vel etiam si diceret/ qd simplex tabellio alicuius baronis/ vel alterius domini extranei: tamen a dicto ducatu. Et quicquid tabellio non potest exercere extra territorium illius domini possit exercere in dicto ducatu: quia tunc non valeret statutum. Quia statutum non potest habilitare/ seu inhabilitare non subditum: secundum Baldum in. d. l. cunctos populos. xvij. colum. versicu. contra istam inhabilitatem in lect. et in repet. colum. xj. z seq. Quia statutum potuit dare formam actui in suo territorio/ et illum actum inhabilitare qui nascatur in territorio: in quo dominus habet liberum arbitrium statuendi (vt dicit Alenconij) vt dicit notabiliter Bal. in repet. l. extra territorium. ff. de iuris. omnium iudic. l. iij. ff. de offi. presid. Et extraneus ratione contractus videtur se subicere legi municipali/ secundum eundẽ Bald. in rep. d. l. cunctos populos. colum. xxxvij. in fine tertij membri principalis. z hoc maxime procedit/ quando in statuto est apposita clausula decreti/ videlicet decernentes irritum z inane si contra factum fuerit: in hoc enim casu constitutio ligat/ etiam ignorantes: vt dicit Joan. crotus. in. c. vt animarum tertio nota. in. j. fallen. de constit. lib. vj. per. c. primum de cõces. preben. eodem lib. et. c. si postquam z. c. si beneficia eodem titul. glo. in. c. eo tempore. de elect. eodem lib. Panormi. in. c. ceterum. de rescript. Quid autem si duo britones/ vel duo extranei in patria sua contracterunt/ vt solutio fieret in vbe Alenconij: an non facta ibidem solutione posset opponi qd contractus sit nullus ex defectu forme iuxta statutum Alenconiese: de quo supra: et dic qd nõ/ quia contractus vim habet/ ex loco ubi conficitur secundum Bal. in. d. repet.

l. cunctos populos z. xiiij. colu. in. iij. casu tertij membri. Paulus de castro. ibidem in terra coluna z frañ. purpu. x. v. colum. ¶ Et ratio secundum eisdem est: quia ignorans non dicitur deliquisse. si quis ignorans. ff. locati. in. ca. lectum. xxxij. q. ij. v. si vero z. e. a nobis de senten. excom. Et maxime quando talis ignorantia est probabilis. Hinc dicit Bald. in. l. data opera. C. qui accusa. non poss. ciuem nouellum excusabilem propter ignorantiam statuti ciuitatis/ ad quã de nouo se transtulit alle. tex. in. l. et qui cum vno. in. s. fina. z. l. qui commeatus. ff. de re milit. glo. in. ca. que cõtra mores. vij. dist. quam ad hoc not. Bal. in. l. de bitoz. ff. de pigno. qd est verum in casu nostro in quo statutum disponit illud qd non reperitur generaliter dispositum per aliorum locorum statuta secundum Lud. roma. cõsil. ccccxcj. incip. in casu proposito per. d. c. vt animarum. de constit. lib. vj. c. cognoscetes eodem titul. in anti. l. ff. de decret. ab ord. facien. in ca. proposuisti. lxxxij. dist. Innoc. in rub. de consuetu. Sed quid dicendum si contrahunt extra territorium. Et breuiter est dicendum qd subditus legi municipali/ ubiqz est subditus ipi legi. l. ex ea. ff. de postul. Nã persona que non potest facere contractum/ absqz aliqua solennitate in patria sua/ impeditente statuto non potest/ etiam illum contractum facere alibi/ ubi tale statutum non vigeret: alis statutum esset esset illud foruzum. l. mercatores. C. de commerc. et mercato. z. l. ij. C. de eunuch. ¶ Quero consequenter an notarius/ siue tabellio regius possit ubiqz exercere officium suum. Et videtur qd sicuz equiparatur imperiali/ quia rex in regno est imperator z monarcha secundum Bald. in. l. exemplo. secunda colum. de proba. tex. z ibi Panormi. in. c. per venerabile. qui ff. sunt legitimi. nec recognoscit rex superiores/ nec de iure/ nec de facto. cardi. zabarel. in. cle. vnica. et ibi etiam Suiller. de monte laud. de iure iur. Et dicit idem zabarel. ibidem in quarta opposi. qd de hoc est in quasi possessione diurna nõ interrupta. Et hoc etiam tenet archy. in ca. cum deuo tissimam circa fi. xij. q. ij. et plus habet in regno quaz imperator i imperio. Luc. de pẽ. in. l. vnic. de cõducl. li. xj. C. Et sine distinctione dicit Archy. in ca. tributũ xxiij. q. viij. qd omnes homines qui sunt in regno Francie/ sunt sub potestate illius regis/ et in eis habet imperium generalis iurisdictionis z potestatis. Et est idem rex super omnes reges. Decius in. c. nouit de iudi. post Bald. in. c. j. s. fina. de probi. feud. alle. p. Fe. de. Et funguntur tales notarij regis auctoritate quaz funguntur notarij imperatoris/ vt dicit Jaco. bonand. in addi. ad Joan. de terra rubea in tractatu rebel. tertio tract. x. ar. in glo. officia. ideo possunt ubiqz exercere officiu/ sicut possunt notarij imperiales. tex. et ibi Panormi. in. c. cum. r. tabellio. penul. col. de fide instr. domi. de rota. deci. cccxcj. in nou. secus dicit esse in alijs inferioribus. l. ab inferioribus dominis constitutis specul. in titul. de instr. edi. s. restat. versic. sed quid potest et versic. sed quid. ¶ Adhuc queritur. statuto Alenconensi caueretur qd nullus tabellio regius aut alterius extranee iurisdictionis possit officiu suũ exercere in dicto ducatu Alenconensi. Contra faciẽti indita multa. xxy. librarum Turonensi. pro quolibet contractu/ an isti notarij regis seu forenses requirantur in eodem ducatu/ et ibidem excercentes incidant in penam. Et omissis que in contrarium adduci possent videtur qd ratione delicti sortiuntur foruz in. c. pe. et fi. de for. compet. Et pena statutorũ loci habet locum l. secularij. s. sunt quidam. ff. de extraord. crim. quem text. Bald. dicit ad hoc est meliorem de iure. in. c. fi. de ferijs. Ubi dicit qd in delictis puniendis debet considerari statuta z consuetudines loci: in quo fuit perpetratũ delictũ idẽ Bald. in. l. ij. C. de noza. actio. in. l. si quis non dicam. C. de episco. et cle. in tertia columa

Rubrica glo. iiii.

na. et in. l. si seuerior. C. ex quib⁹ caus. infra. irrogatur
Panozmi. in. c. q. clericis. quarta colum. de foro com
Epe. **I**ntellige nisi talis ignoraret statutum/intelligi
 tur de ignorantia vera et probabili / non autem de
 crassa et supina: quia sciētie equiparatur. c. cum inhibi
 to. de clādest. despons. ca. eos. de tēpo. ordi. et qualit.
 ordi. in. vj. immo dicit glo. no. in cle. j. in verbo scien
 ter de consan. et affinita. q. constitutio penalit / que lig
 gat scientem / ligabit etiam ignorantem ignorantia nō
 probabili / nec affectata. Et hoc maxime est verum in
 isto casu: vbi statutum imponit penam pro aliquo fa
 cto non damnato de iure communi / secundum Joan.
 crot. in subtili. repeti. ca. ff. penulti. colum. de constit.
 lib. vj. per. l. si. ff. de decret. ab ordi. facien. l. non dubi
 um. C. de contrah. empt. et vendi. nec emeret. C. de
 iure delib. als casus non esset absq. dubio secundum
 eundem crot. Sed quid dicendum de notario regio
 vel forēsi / qui vt euitet penam statuti facit conuenire
 partes. in. d. ducatu puta in vrbe Alenconij: et post cō
 cordiam data opera se confert / cum partib⁹ extra ter
 ritozium / ad pulchram crucem in suburbijis dicte vr
 bis / que est vltra et extra territorium ducatus Alēco
 nij. Et ibidem talis notarius recepit obligatiōē par
 tium / an talis notarius regius per talem cautelam e
 uitabit penam statuti? Et dicendum est q. non. prout
 dicit Joan. baptista de cacialup. in repetitio. d. l. cun
 ctos populos. l. j. colum. vers. quando vero ille qui
 contrahit data opera. ad hoc alle. Bald. in. l. multum
 interest col. fi. C. si quis alte. vel sib. dicit tamen cogi
 tandum esse: quia ista sunt scrupulosa. An autem isti
 notarij regij et forēnses possint expelli de vrbe siue
 ducatu. Et cōcludit q. ipsi de nouo venire volentib⁹
 possit dux interdiciere ingressum sui domini. ar. l. di
 uus pius auctupibus. ff. de seruitu. rusti. p. d. Sed
 postquam sunt ingressi / et ceperunt habitare non po
 test sine causa eos expellere: quia mundus est com
 munis patria omnib⁹ et expellere est interdiciere: et in
 terdictio non debet fieri sine causa. l. relocatorum. de
 inter. et re. Et postquam venerunt in territorio / sunt
 sicut reliquus populus. tex. est ad hoc sing. in auten.
 de questore. s. j. ibi ciuitas nostra populosa colla. vj.
 vbi sing. probatur q. appellatione popularituz / veni
 unt etiam aduene et forēnses: vnde contra naturalem
 equitatem et bonum publicum fieret si expellerentur /
 sine causa legitima / secundum Bald. in. c. j. in titulo
 de for. fidelitatis. Panozmi. in. c. quoniam in pleris
 q. in. j. colum. de offi. ord. Jacobi. de sancto Geor. in
 tract. feu. in glo. dux. fi. col. vers. Item quero. **C**ir
 ca secundam regulam Bar. q. in pertinentibus ad lit
 tis ordinationem inspicitur locus iudicij / communi
 ter approbatur dicta regula per doct. vt refert Jas. in
 d. l. cunctos populos. colum. quarta. in. j. lectu. et col.
 xij. in secunda lectura Barpro. Soz. consil. cccxxi. in
 cip. In presenti cōsultatiōe / et etiā eā approbat purp.
 in. d. l. cunctos populos. xvi. col. et procedit secundum
 eum in respicientibus ordinem regularem / siue irre
 gularem Bald. in. l. j. in quarta. q. C. ne filius pro pa
 tre. per. l. j. C. de emēda. libe. et. l. missi opinatores. de
 exacto. tribu. lib. r. C. Alexand. in addi. ad Bar. in. l.
 a diuo Pio. s. sententiam. ff. de re iudi. vers. vlti. idē
 Alexand. consil. lxvij. incip. viso processu cause vertē
 tis int Jaco. et pli. lxxxiij. scipitē. viso processu cause hē
 tis inter Andream: in secundo volumine. Bal. in. c. fi.
 ij. colū. de ferijs. **C**irca tertiam regulam Bart. per
 quam concludit / q. in his que oriuntur secundum ip
 sius contractus naturam tempore contractus atten
 duntur statuta loci contractus / ista etiam est cōmunis
 omnium doctorum op inio in. d. l. cunctos populos:
 idem dicit Paul. de cast. in. l. ij. circa fi. ff. de eo quod
 cert. lo. Ampliat regulam Bar. procedere etiam si so
 lutio sit alibi destinata: quia quauis ibi contractum

videatur / vbi solutio est destinata. l. contraxisse. ff. de
 actio. et oblig. tamen in decidendi non attenduntur
 statuta loci destinate solutionis / sed loci celebrati con
 tractus secundum eundem Bart. et purpura. ibidem
 in. d. l. ij. colū. qui ad hoc inducit. tex. l. si fundus. ff.
 de euict. et hoc quia verba sunt proprie accipienda. l.
 j. s. si is qui nauem. ff. de exercitio. act. Sed proprie et
 secundum veritatem contractus celebratur / vbi ver
 ba a partibus proferuntur et fide dicitur celebrari /
 vbi solutio destinatur glo. in. l. eum qui. in verbo de
 gatur. ff. de consti. pecu. doc. in. d. l. contraxisse. Alex.
 consilio vicesimo primo incip. visis his. in secūdo vo
 lumine. Tempera regulam non habere locum in do
 te per tex. optimum et sing. in. l. erigere. ff. de iudi. qui
 tex. est peregrinus / licet omnibus fere notus secundū
 Jasonem in. d. l. cunctos populos. colum. v. et ibi es
 tiam Bald. **C**irca hoc queritur. Est in Alenconio
 consuetudo quod vir vxorem ducens dotatam / in
 pecunia et mobilibus a patre vel matre non tenetur
 post mortem patris / aut matris vxoris conferre ta
 lem rem mobilem / aut summam receptam maxime si
 expresse dicatur quod talis mulier succedat parenti
 bus / sine aliqua collatione mobilium receptorum Ta
 men in consuetudine Lenomanie cotrarium obserua
 tur / videlicet q. vxor aut maritus eius tenetur fratri
 bus et coheredibus conferre / quicquid habuit et rece
 pit in matrimonio / etiam si nihil de hoc actum sit. vel
 si sit prohibita collatio a parentibus eodem contractu
 matrimonij. Pone. S. de predicta patria Alenconie
 si / vbi etiam habet domicilium vxorem in Lenoma
 nia duxit. R. in domo paterna / in dicta patria Len
 omanensi / et eam traduxit in domicilium suum / vt mo
 ris est: modo queritur / an mortuis parentibus debe
 at illa. R. succedere parentibus il is absq. collatione
 iuxta consuetudinem Alenconensem / vel debeat con
 ferre iuxta Lenomancam / iūcto quod in dicta patria
 Alenconensi solutio illius summe facta est? Et breuit
 ter dicendum est q. omnium doctorum resolutio est / q.
 attenditur statutum loci mariti et non vxoris / per dis
 ctam. l. erigere. et hoc constanter tenent Bart. Bald.
 Jas. et alij ibidem. et in. d. l. j. C. de summa trinit. et fid.
 catho. Bald. in. c. primo. s. fina. de inuesti. de re alle.
 fact. purpur. et cacialu. in. d. l. prima de summa trinit.
 et fi. ca. C. archy. in. c. illud. xij. distin. Panozmi. an
 tho. et Felinus in. c. primo. de spōsa. idem Panozmi.
 in. fi. decimas septima col. de fo. compet. Guido pape
 sing. ccccxxvij. Non est ergo conueniendus maritus
 super tali negotio et restitutione in loco contractus /
 sed in suo domicilio secundum Bul. Bar. Bald. et a
 llos in. d. l. erigere dotem / et facit etiam multum quā
 do solutio est facta in domicilio viri: quia ibi censetur
 contraxisse. l. contraxisse. ff. de actio. et oblig. Consue
 tudo ergo domicilij viri limitat restitutionem dotis /
 vbi cūq. petatur per illam. l. erigere / vt dicit ibidem
 Bald. Et habet locum etiam si in specie sit cōuentum
 de alibi restituenda puta in domo domicilij vxoris /
 secundum Cacialupum in. do. l. prima / que incipit
 cunctos populos. C. de summa trinitate / et fid. catho
 li. columna quinquagesimo octaua. post Joan. de mō
 te sperelo: de perusio: quem ibidem alleg. et Bald. in
 l. fina. C. si a non compet. iudi. et in. l. prima. C. de pri
 uileg. dot. Et tra secundum eum consultum est a ma.
 Soz. et otto. Nicol. idem tenet Purpur. in. d. l. cun
 ctos populos. columna vicesima. allegat rationem
 quia mulier per matrimonium efficitur de domicilio
 mariti non solum habitatiōis / sed originis Maria.
 Soz. in rub. de for. compet. versicu. lxvj. Et domus
 mariti est matrimonij domicilium. textus in. l. mulier
 rem. ff. de ritu nuptiarum. in. l. cui fuerit: et ibi docto
 res. ff. de conditioni. et demonstratiōibus. bene facit
 textus in. l. penultima. ff. de donatio. inter virū et vxor.

Et mulier nupta sequitur conditionē viri. l. cum que-
dam puella. ff. de iuris. omnium iudi. no. in. l. si. s. idē
rescripserūt. ff. ad municip. Ampliat purpur. in. d. l.
cūctos populos. etiā si vos data sit immobilis et sita ex
tra territorium viri / quia statutum domicilij mariti
eum afficit alle. Bar. in. l. fina. C. de pact. Panozini.
et alios scrib. in. c. ecclesia sancte marie. de constitu.
Et quando promissio restitutionis non interuenit ex
parte mariti Alenconien. est indistincte verum secun-
dum eundem in. xxiij. colum. ideo dicendum est q̄ sta-
tutum domicilij mariti in talibus suspicitur etiā si tē-
poze contractus matrimonij partes de hoc non cogi-
tauerint / cum tale lucrum nullo modo proueniat / ex
dispositione partium expressa vel tacita / sed ab ipso
statuto secunduz eundem Francisc. pur. post Bald. in
d. s. fina. de inuesti. de re alie. fact. Bald. et Bartho.
in auten. preterea. C. vnde vir. et vro. Bal. in. l. quod
nomine. ff. de cōditio. indeb. Alexand. consilio quin-
to. incip. circa primum in vlti. dubio. in tertio volumi-
ne Iaso. in. l. centurio. colum. xxiij. ff. de vulga. et pu-
pill. substitui. Pet. de anchor. in. c. statutū. s. cum au-
tem. de rescript. lib. vj. Ratio est quia ex eo etiā q̄ sta-
tutum tale est fauorabile extendit effectum suum ex-
tra territorium et vbiuncqz sint bona Bar. in. d. l. cun-
ctos populos. vj. q. Et tale lucrum conceditur pro-
pter onera matrimonij Ludo. ro. et Alexander in. l. si
cum dotem. s. trāgrediamur. ff. solut. mari. et propter
sedus matrimonij. l. cum quis vxori. s. primo in fi. ff.
sol. mat. Et vt viri sunt prouiores ad ducendum vro-
res: quod interest reipublice. l. j. ff. solu. mat. Soz. cō-
sil. cccxxij. incip. circa presentes: vbi dicit quod priori-
ma et immediata causa est contractus matrimonij.
Igitur illa est attendenda. l. socum qui in eo. ff. pro
soc. Bar. in. l. sed si plures. s. in arrogato. ff. de vulg. et
pupill. substiti. q̄ dicit vt per doc. vbi supra. ¶ Cum au-
tem agitur de domicilij an debeat intelligi de domi-
cilio originis / vel habitationis. dicit Ias. in. d. l. cun-
ctos populos: in. vj. colum. ibi tene contrarium / q̄ ex
quo tex. in. d. l. exigere. facit mentionem de domicilio
intelligitur: de domicilio habitationis per glo. nota.
in. c. statutuz. s. cum vero. super verbo vnam dietam /
de rescript. lib. vj. doc. in. c. fin. de for. compet. Bald.
in. l. si. in. xj. colū. de edict. diut. Adri. tol. C. glof. aliā
videas notabilem in cle. j. in verbo subditos. de for.
compet. quam citat Bal. ad hoc in. l. omnes. s. si non
apparitor. C. de episco. et cleri. Et facit ratio dicte. l.
exigere que est in traductione mulieris ad domū ma-
riti. Ita declarat Bal. in. l. j. de municip. et orig. lib.
x. C. idem Bald. in. l. fina. colum. ij. C. si a non cōpet.
iudic. Alexand. consil. j. incip. ex inspectione. colū. ij.
volumi. iij. et ibi videas eleganter materiam originis
domicilij et habitationis. Et hec pro tertia regula. ¶
¶ Venio ad questionē illam vtrū statuta ligent foren-
ses. Et primo concludit Bart. in. d. l. cunctos popu-
los / q̄ quando statutum punit aliquod delictū / vel
aliquod factum / q̄ als erat delictū / etiā de iure cōi-
et tale statutum ligat / etiā forenses delictum com-
mittentem in loco statuentium in autē. qua in prouin-
cia. C. vbi de cri. ag. opoz. l. facularij. s. quedam. ff.
de extraord. crimi. l. iij. ff. de offi. presid. glo. et ibi In-
nocē. in. c. a nobis. de sent. excom. Quia vt dicit Bal.
in repeti. d. l. cunctos populos. quando statutum est
fundatum / super iure naturali gentium / vel ciuili:
tunc ligat etiā forenses / q̄ ignorantem tale statutum /
qui tamē sciuit se delinquere / licet ignorauerit genus
pene. l. vulgaris. s. si quis est. ff. de furt. Bald. in. l. ve-
nia. post prin. ibi interdus est certus. C. de in ius voc.
¶ Secundo concludit Bar. in. d. l. cunctos populos
q̄ si statutum punit aliquod factum / q̄ non sit delictū
de iure communi. Et distingue. aut illud factuz quod
punitur a statuto / erat communiter prohibitum / per

generalem consuetudinem ciuitatis / vel prouincie: et
tunc ligatur forensis: quia licet statutum non includat
forenses / nec in persona / nec in rebus immediate
ar. l. extra territorium. ff. de iuris. omnium iudi. l. fin.
ff. de offic. procur. cesa. tamen mediate aliquo facto /
vel delicto intra territorium commissio ligatur: quia
tunc statuto consentire videtur qui delinquit tanquā
amator periculi. in auten. de nō alie. s. quia vero. le. ij.
colla. secunda Bald. in. l. de quibus. ff. de legi. Quia
etiā delicta et contractus parificantur. l. omnem. ff.
de iudi. in auten. vt omnes obed. iudi. prouin. s. hec
considerantes. colla. v. Sed cum quis ratione cōtra-
ctus conuenitur quantum ad litis ordinem debet ser-
uari consuetudo loci / vbi conuenitur. l. si fundus. C.
de euict. Idem dicendum est in delicto et delinquente
secundum Dy. in. l. si cui. s. idem imperator. ff. de ac-
cusa. Item non licet ignorare generales consuetudinē
nes Bal. in rub. de cōsuet. recti feudi. Idem etiā di-
cendum est de forensi / qui conduxit mercantias / per
locum: vbi debetur gabella / seu prepositura / absqz
solutione illius: quia dato q̄ sit viator et forensis non
excusatur text. for. in. l. fina. s. licet. ff. de publ. vect. et
commis. Si vero statutū punit aliquod factuz / q̄ als
non cadit in delictum de iure communi / et non est pro-
hibitum / per totam prouinciā / seu secunduz gene-
ralem consuetudinem terre: tunc forensis / qui non tra-
xit / in dicto loco / longam morā non ligatur / propter
ignorantiam. l. si. ff. de decre. ab ord. facien. c. si. s. sta-
tuto de constitu. lib. vj. Et tunc ad delicti excusationē
ignorantia probaretur per iuramentum: quia esset ve-
risimilis specul. in titu. de abolitio. s. j. vers. sed gene-
raliter. als secus secundū eundem Bar. in. d. l. cūctos
populos. vbi etiā dat tertiam conclusionem q̄ con-
suetudo circa testamenta ligat / etiā forenses nisi ex-
presse / aut tacite eos excludat / puta si statutuz Alen-
conense dicit q̄ cūes Alenconien. possint testari cū
tribus testibus: quia tunc non comprehendit foren-
ses. l. si. C. de testa. l. conficiuntur. s. j. ff. de iure co. Si
vero non limitat personā / sed simpliciter dicit q̄ valeat
testamentū / cū tribus testibus: tūc vt supra dixi tale statu-
tū comprehendit etiā forenses illic testantes. l. si nō spe-
ciali. C. de testa. l. ij. C. q̄ ad mod. testa. aperi. l. j. C. de
eman. lib. ratio secundum Guiller. de mon. laud. in
cle. sepe. ibi nunc quidā secularis. de verbo. significa.
est: quia vbi est dominus ibi bona sua dicuntur esse /
quia bona dominum sequuntur. c. si. de vit. et honest.
cler. Et circa hoc quero / est in Normania consuetudo
q̄ nemo potest de bonis immobilibus testari Parisi-
us autem potest libere. Pone quidam habens bo-
na immobilia Parisius: condidit tamen testamen-
tuz suum in Normannia: et legauit cuidam sua bona im-
mobilia Parisius existentia an valeat? Dic breuiter
q̄ non nec legatarius legatus consequetur quia supra
dicte consuetudini Normantie in qua testamentum ibi-
dem factum est subijcitur. et istud est de mente Petri
de bella pertica in repe. d. l. cūctos populos. ibi iux-
ta hoc querūt. Et Guiller. de mō. laud. in. d. cle. sepe
de verbo. sig. quia talis consuetudo afficit rem et sub-
stantialia tangit vt ibidem per eos.

In textu ibi.

Et conte.

Glossa quarta.

Comitatus dicitur tantum spactij q̄
tum vnus comes tenet vt dicit Luc. de pen. l. l. si quis
decurio. in prin. de decurio. li. x. C. ¶ Probatuz autē
comitatus per terminos designatos infra ab eo qui
habuerat potestatem terminandi inter comitatum et
comitatum. l. j. s. cum urbem. ff. de offi. presidi. vrb. et
ibi Bar. In no. in. c. cum ad sedem. de restitu. spoliat.
vide que infra scripsi. ar. ij.

Rubrica glo. v. vi. et. vii.

In textu ibi.

Du maine.

Glossa quinta.

Cenomantia non est illa de qua meminit. Robertus goullier sacre scripture professor in compendio suo de sex etatibus in fine librorum Josephi iudei: ubi dicit qd gallia Lenomanensis continet vires videlicet Bixtam / Lremonem / Mantuam. ec. Sed illa est que Alenconenses / Andegauenses et Bitones habet vicinos et de qua loquitur rex. in ca. Lenomanensem. lvi. dist. et est sub Turonensi archiepiscopatu / vt no. in. d. ca. Lenomanensem

In textu ibi.

Publices par messieurs. etc.

Glossa sexta.

Angelus de percussio in auten. de non elig. secund. nub. s. fi. colla. j. in finalibus verbis dicit per illum rex. legem proclamatione publicari debere tamē subdit post glo. ibidē qd sufficit qd lex ipsa fuerit edita in publico consilio sapientum / et qd inde scriptura sumatur / quia incontinenti erit publica: nec est necesse qd per tubam bandiatur. Si tamen esset consuetudo statuta et leges publicari per tubam non sufficeret publicare per scripturam. et mouetur / quia in tali publicatione semper debet seruari consuetudo. tex. in auten. de appella. s. fi. collat. viij. Et qd publicatio in ista reformatione consuetudinum requiratur tenet Bal. in. l. vnic. s. fi. per illum rex. C. de cadu. rol. vbi lip. dectus in. c. ij. viij. col. vers. secundo abbas. de constitutu. archi. in ca. fi. iij. dist. vbi dicunt qd constitutio nis scientia simpliciter non sufficit / sed requiritur publicatio. Alex. consil. xxxix. incip. vltis in fi. in. iij. volu. Et ideo dicit archy. in. d. c. fi. qd tria requiruntur ad hoc vt constitutio valeat. Primo qd fiat ab illo qui potest in ca. canones. xy. dist. ideo dicitur in ista rub. (par commission et mandement du roy nostre sire) qui quidem rex potest leges et statuta facere / quia est imperator monarcha in regno vt supra in gloss. iij. d. Quinimmo senatus curie supme parlamēti Parisienf. potest leges facere secundū Joan. fab. in. l. fin. C. de legib. et col. guymier in glo. pragma. sanct. in tit. de cō. eccle. galli. s. quo circa in glo. in verbo parlamēta. Secūdo requiritur qd sit publice facta in. c. j. de potest. prelat. vers. nec sufficit / et ibi doct. ideo dicitur qd ista consuetudinis reformatio fuit facta in presentia trium statuum Lenomantie / vt in processu commissariorum patet. Lausatur autem publicitas ex qualitate loci et multitudine assistantium vt dicit glo. in cle. j. de sepult. est autem publicum nomen generale ad notorium famam et manifestum / vt dicit glo. in pragma. sanct. titul. de cō. s. publici. et que publica et notoria sunt probatione non indigent. Panor. in. c. vestra. de cō. cleri. et mulier. tex. i. c. j. de postu. prelat. Bal. in auten. iubemus. C. de iudicijs vbi etiā dicit qd iudex debet supplere in his que sunt notorie consuetudinis / prout supplet i his que sūt iuris. facit etiā dicitū sing. Jo. and. in. c. fundamenta. ij. col. de elect. qd consuetudo qua filios fratris nepotes appellamus / non eget probatione cum sit notoria curt. iunior in tract. feud. j. parte. j. q. prin. iij. col. Tertio requiritur qd constitutio more videntium approbetur in. c. cum omnes. de constitutu. idem Archy. in ca. iustis. x. y. dist. Lard. zaba. in proe. cle. vers. vniuersitatis. Si vero talis consuetudinis reformatio a principe facta non esset recepta nec moribus videntium approbata tūc qui illā nō seruaret nō posset dici legis transgressor. glo. sing. in. cap. j. de treug. et pace. i. verbo frāgere circa fin. Bal. in auten. omnes peregrini. C. cō. de success. vbi dicit qd si fuit facta reformatio statuti et tamen ante et post statutum

fuit semper practicum: qd statutum adhuc effectum habet / ita tenet Alex. de imol. in. d. consil. xxxix. inci. vltis in prin. in. l. ij. volu. et in consil. vi. incip. vltis themate in. j. vol. Ideo quia talis reformatio nō fuit moribus videntium approbata non dicitur interrupta consuetudo seu statutum quod semper viguit. Dy. in. c. fi. de regul. iur. li. vj. glo. et ibidem Bald. in. l. rem nō nouam. C. de iudi.

In textu ibi.

En la court de parlement a Paris.

Glossa septima.

Parlamentum Parisien. ethymologizatur (secundus Jaco. bonandi in addi. ad Joā. de terra rubea in tract. cōtra regelles in probe.) quasi parum lamentum / quia pares Francie qui sunt de parlamento querelas / plactus / et lamentationes audiunt. vel melius secūdu eū post Jo. mōtaigne / in tract. de aucto. et preemi. sacri. ma. consil. parlamentum est magis vulgare qd iuridicum et dicitur a parlando secūdu Pyrrh. in tract. de togat. ti. j. col. ij. et Bud. l. l. fi. ff. de senat. vbi idē Budeus dicit qd parlamētū Parisien. fuit a Pipino primo institutum non ea que nūc est forma. Dicit etiā idem Budeus ibidē curiam parlamēti Parisien. esse institutā. cētumviraliū magistratuus. Et ibidē dicit etiā credere curiā illā a puēribus iuridicis originem ducere apud antiquos. alle. Lesarem in commentarijs de bello Gallico. lib. vj. Cesar cōuentibus gallicis peractis in illiricum proficiscitur et in pluribus alijs locis. Et dicit etiam idem Budeus qd curia illa potest conferri areopagitarum magistratibus: quorum officium erat de cede iudicare: ac de statu reipublice prouidere. Et cōferri potest dicta curia senatoribus Romanis vt dicit glo. in prag. sanct. in tit. de conclu. eccle. gal. vers. quo circa in glo. parlamenta purpuratus in. l. quicūq. col. vj. ff. de offi. et cui man. est iuris. vbi etiam dicit qd equiparantur prefectis pretorio. et sunt de maioribus iudicibus qd possunt facere legem perpetuam. l. nō ambigitur. ff. de leg. lib. l. formam. ff. de offi. prefect. preto. Itē curia parlamēti representat personam regis: et habetur loco illius. Guido pape cōsi. lxxij. incip. principalis dubia. Qui autem sint centum consiliarij declarat glof. in. d. prag. sanct. vbi dicit qd. xij. pares Francie. viij. magistri requestarum domus regis et octoginta alij cōsiliarij. xl. laici. et. xl. clerici faciunt numerum dicitur qd a non longo tempore additi sunt. xx. noui consiliarij forte in locum parium Fracie et magistrorum requestarū vt sit sine defectu semper perfectus ille centenarij numerus. dicit tamē Budeus vbi supra dictam curiam non recte senatum vocitari posse quia senatus ab initio magis fuit nomen ordinis qd collegij et decurie. Et dicit idem Budeus ibidem Accursij errasse in titul. de petito. hered. l. fi. C. et in. l. fi. C. de liberis preterit. et in. l. qui repudiatis. ff. de inoffi. testa. vum estimat cētumvirales idem esse qd senatores. Brunellus tamen doctor aurelianensis in lib. de potestate legatū conclusionē. vij. videtur sustinere opinionē Accursij contra Budeum vt ibidem per eum. dicit tamē idem Budeus qd in eadem curia in qua summa iurisdictionis Gallice atq; etiā iudicialis imperij sita est omnia inesse videntur que in senatu et in centumviratu et in areopago erant duntaxat quod ad iurisdictionē imperiumq; iudiciale attinet: qd de vniuersa curia inteligitur de paribus Francie et de eorūdem officio. Et qd cognoscunt de causis feudalibus regni vide sing. So. z. consil. xij. incip. quoniam in pñtiarum. col. pe. hec sunt factis pro rub. Si quid autem superfluum videat optimus lector leuiter transitum faciat / ac si nihil aut parum scripsissem: etenim ista forte prodesse possunt et nemini nocere.

Primiere partie.

Article premier.

Sur la declaracion de la premiere partie sera traicte des seignrs temporelz / de leurs iustices / des mercs dicelles / des droitz / prerogatiues / et congnoissances quilz ont lun a lautre de degre en degre: des droictz quilz ont sur leurs subgectz. Sans preiudice des droitz Royaulx / que le roy a vniuersellement par tout son royaume.

Glossa prima.

Ita dicitur diuissim et summarie que in ista prima parte dicenda sunt et per distinctionem per quam materia melius intelligitur et facilius capitur. l. j. in tra glo. ff. de dol. mali et met. except. in. s. sed non vsq. insit. de legat. hen. bobic in preliudio lecture sue sup decreta. Grego. gl. in. s. igitur. in verbo eadem ibi nam partiri: in proe. insitu. vbi dicitur q partitio animu legentis incitat: mentem intelligens preparat: memoriam artificiose reformat. Jas. in rub. de actio. insitu. in finalibus verbis.

In textu ibi.

Sans preiudice des droictz royaulx.

Glossa secunda.

Ad hoc tex. est in titu. que sint regal.

in vsib. feud. et ibi scrib. Et vide late scripta i stilo curie parlamēt parte. i. titu. quorum cognitio specialiter spectat ad regem. et repetitur in tertia parte in titu. que sunt regalia. vbi habetur q cognitio portationis armorum pertinet ad regem et nō ad alium etiam habentem omnimodam iurisdictionem maxime si publice cum multitudine gētium facta fuerit. ratio est quia solus rex offenditur et eo. Et solus potest prohibere et concedere armorum vsu. l. vnica vt armor. vs. insc. pr. inter. sit li. xj. C. et ibidē Pirrhus analeber. querit an a iudice vel seneschallo regis possit petriari talis armorum vsus seu portus? et concludit cum cōmuni docto. opinione q nō. hoc enim ad principem solū vel rempubl. spectat vt. d. l. vnica. Sola autem iurisdicō spectat ad iudicem. l. j. et. ij. et ibi Bar. et albert. ff. de vi pub. nō autem concessio armorum nō. in autē. de manda. prin. s. j. colla. sij. l. denunciam. C. de hīs qui ad ecclesias cōfug. rusticis maxime vsus armorū est penitus prohibitus: aliquantisper permittitur viatoribus et mercatoribus. c. j. s. si quis rusticus. in titu. de pace tenen. in vsib. feudo. Querit Jaco. rebuffi. in. d. l. vnica. in. ij. colū. Si aliquis pacificus timeat per alium quem offendi an possit a iudice vel seneschallo regio impetrare licētiam portationis armorum pro sui defensione. Et concludit q nō: nisi in casu vbi non posset bene alias prouideri cognita causa et attenta qualitate personarum: et de facili rex vel princeps non potest adiri ar. l. dies cautioni. s. si tam vicinū. ff. de dam. in. sect. l. de pupillo. s. si q̄s riuos. ff. de no. ope. nūcia. An autē de consuetudine possit induci q subditi possint inuicem guerrare sine licētia regis vel imperatoris Jaco. rebuffi. in. d. l. vnica. allegat pro et contra: tandem concludit q non. et q talis consuetudo tanq̄ mala et praua non est obseruanda sed potius extirpada in autē. vt nulli iudi. in prin. vers. male colla. ix. Et q solus rex Frācie in regno suo cognoscit de portu armorū in regno suo tenet et late examinat Jo. ferrault sicut cenomanensis procurator in tract. de. xx. preroga

tiuis corone France in. xij. prerogatiua. Jo. fab. in. l. addictos. C. de episc. audien. stepha. aufre. in stilo. p. curie in locis supra alleg. Item solus rex cognoscit de causa nouitatis: dat rationem idem stilus curie et ibi aufre. in additione quia emenda ascendit ad. lx. libras et vltra et de tanta solus rex cognoscit: ideo solus rex et eius officarij dant ad hoc literas que vocantur vulgariter (lettres de complainte et nouelle) dicit tamen aufre. ibidem q in aliquibus partibus iuris scripti plures seneschalli de hoc cognoscunt et concedunt litteras in casu nouitatis: in hoc tamē est feruāda consuetudo que iurisdictionem tribuit vt no. doct. in. l. more. ff. de iurisd. omnium iudi. et iurisdictionem extendit fm Jas. in. d. l. more. vs. col. in. c. j. de offi. ordi. lib. vj. in. c. si clericus laicum. de for. cōpet. Alexā. p̄si. c. c. l. incip. premittendū. col. pe. vol. vj. et consilio. lxxij. incip. viso. volu. ij. Item solus rex cognoscit de remissionibus: et solus potest remissiones et venia dare delinquentibus: et famā solus potest restituere vt. C. de sent. pas. per tot. l. j. s. de qua. ff. de postul. l. acta. s. de amplianda. ff. de re iudi. in fertor. vero non potest. l. nō potest. ff. de furt. Hēr. bobic. l. terminis in. c. cum te. de sen. et re iudi. et ibi de rege France et Anglie. Item rex solus est garandator ecclesiarum que sunt de fundatiōe regali. et ecclesie predictae sunt exemptae ab omnibus iudicibus et iurisdictionibus alijs. Et idem est dicendum de pluribus partibus in cenomania qui dicuntur vulgariter regales. Item rex solus potest dare saluagardias et de infractoribz saluagardie nullus alius iudex q̄ regius potest cognoscere. vt in dicto stilo curie. de securitate vanda et eius effectu vide Jaco. rebuffi in. l. nullam de nauicul. l. j. C. ibi securitatem dari. Jo. ferrault. in. xvj. prerogatiua corone France. vbi dicit q reperitur scriptum in libro registrationum siue antiquarum ordinationū existentium in castelleto Parisiensi q solus rex potest dare saluagardiam. allegat Jo. de platea. ita de rege France specialiter loquentem in. l. cum sepe. de eroga. milit. anno. li. xij. C. et Albe. de ros. in. l. illicitas. ff. de offi. p̄sid. Item rex solus cognoscit de factis contra vel supra manum regis vel cōtra saluagardiā etiam si tales infractores et delinquentes sint clerici quia tunc compelluntur respondere coram regio iudice per captionem temporalitatis si noluit comparere nec remittuntur. late stepha. aufre. in repet. cle. vnic. de offi. ordi. in addi. in prima regula. xij. fallen. per tex. in. l. ij. vt nemo priuat. titu. C. ibi miles vel clericus et dicit ibidem aufre. q de hoc rex et eius officarij sunt in possessione et salina a tanto tempore cuius intij memoria nō existit: que operatur idem qd prius legium. c. super quibusdam. s. preterea. de verb. signi. fica. c. j. de prescript. li. vj. Jo. de ana. in. c. de hoc. de tornea. Item rex non litigat in aliquo casu in curia subditi sui vt in dicto stilo curie parlamēt in titu. de feudis. s. item si plures et. s. item vbi plures. et ibidem allegat plura arresta curie ad hoc. Item rex specialiter iure cognoscit de causis beneficiorum quorū collatio ad eum pertinet ipso iure secūdū Aufre. in. j. repeti. cle. vntce de offi. ordi. in addi. in. ij. regula. xv. fall. Et ibidem videas de altercatione que alias mota fuit inter regem Philippum pulchrum et Bonifacium octauū papam. Item rex et eius officarij cognoscunt de possessioe beneficiorum: presertim in isto cenomanensi ducatu fm Jo. ferrault. in. xj. prerogatiua corone France. et ad hoc allegat bullam Martini papae et vide Aufre. in. d. repeti. Item rex solus cognoscit de causa monetarum et earundem falsitate in titu. que sint regal. et ibi Bal. in vsib. feud. Et ibidē Bal. querit de alchimia an sit permittita: et concludit q si impenditur tantum pro tanto et tale pro tali sine aliqua falsificatione forme vel materie non punitur alchimia

Prima pars art. ii. et. iii.

Ita: quia est ars perspicaci ingenio inuenta et tanq̄ a philosopho. de ista materia vide late per Jo. de plastea in l. vnic. de argen. prec. lib. x. C. et ibidem comendat alchimistas: et q̄ possunt de vili materia facere aurum et argentum cum omnia metalla procedat ex sulphure et argento viuo alle. Jo. an. in addi. ad specul. in titul. de fals. Et recitat etiam de magistro Arnaldo de villa noua summo theologo m/dico et alchimista qui faciebat in curia Romana virgas aureas quas cōsentiebat omni probationi submitti. Et q̄ sol^o rex habet potestatem cudendi monetam glo. est in rub. de vet. nummis. potest. li. xj. C. l. ij. de fals. mo. C. fran. curt. i tract. monet. in prin. Et vide alios cas^o sol^o regi referuatos per Jo. ferrault in. d. tract. de. xx. prerogatiuis corone France.

Article deuxiesme.

Nous auons le roy / le conte du maine / le conte de laual / viconte de beaumont / z barons / chastellains / haults moyes: et bas iusticiers.

In textu sibi.

Le Roy.

Glossa prima.

Ranciscus purpuratus in

rub. de iuris. omnium iudic. dicit post Bal. consi. ccxvij. lib. iij. consil. q̄ contra vexilla inuicissimi regis Franco- rum nemo presumit honorem. z idem Bald. consil. seq. dicit q̄ super omnes

reges Christianorum obrinet coronam glorie et liber- tatis. Et dicit idem Bal. in. c. j. s. j. in titu. de prohibi. feud. alie. per Sede. q̄ rex France est super omnes re- ges tanq̄ stella matutina in medio nebule meridiona- lis ideo dicit purpuratus in l. j. col. xvj. ff. de offi. et^o cui mand. est iuris. post corset. in tract. de potest. regia. q. xxj. in fin. q̄ si rex non recognoscit superiorum et sit monarcha in regno vt rex Francozum dicitur serenissi- mus / et conueniunt ei tituli imperatoris / Guido pa- pe. q. cccxxix. etiã dicit se audiuisse a quodam nobili vidisse regem Frãcorum et imperatorem eadem por- ta transeuntes simul et indifferenter ita vt imperator non prederet. Et q̄ rex Francozum sit imperator in regno tenet Bal. in. l. exemplo. C. de probat. philip. decius in. c. pastoralis. col. ij. de appella. docto. in. c.

per venerabilem. qui filij sint legi. Et plus potest i regno q̄ imperator in iperto. curt. iunior in tract. feu. ij. parte. ij. q. prin. post And. de sfernia. in. c. j. in. l. iij. col. lū. de vassal. decrep. eta. Et dicitur lex animata in re- gno suo: quia plus potest q̄ lex cōmunis vel consuetu- do Bal. in auten. hoc amplius. vers. an filij regis. C. de fideicom. ideo potest in regno Frãcie ea facere que alibi potest imperator. dec. cōsi. cclxix. incip. consult^o ab illustrissimo marchione de trans. col. iij. Contulit igitur omnem potestatem quã habet ceteri principes in regno suo: sicut de imperatore dicit Bar. in. l. impe- rium. ff. de iuris. omnium iudic. q̄ primo fuit collatum imperium merum in principem libere: deinde per ip- sum principem alijs inferioribus cōmunicatū + nam ipse est qui iurisdictionem tribuit magistratus creãdo vel confirmando vel prestando auctoritatem creandi vel confirmandi prout nor. Bal. in vlib. feud. in titul. de pace iur. fir. s. ad hoc. post prin. Et sicut fontes com- municant aquas fluminibus sic principes hominibus iurisdictiones fm Sozi. consi. lxxvij. incip. visis inue- stituris. ideo dicitur in tex. nostro (nous auos le roy / le conte du maine / le courte de laual zc. Et de tali com- municatiõe factenda iurisdictionis alias Jetro dedit moyli consilium Exodi. xvij.

In textu sibi.

Le conte du maine.

Glossa secunda.

Comes proprie loquendo dicitur ille

qui fuit inuestitus de comitatu. Alij vero comites nō dicitur proprie comites sed abusiue: vt sunt comites sacri palatii fm Sozi. consi. lxxvij. incip. visis inuesti- turis no. Bal. in. c. j. in verbo comes in tit. quis dica- dux. mar. vel comes. Jacobi. de sacro Georgio in tra- ctatu inuestiture in glos. comes de villaris Fely. in. c. Rodolphus. xij. col. vers. comitatus de rescript. An dux debeat precedere comitem? standum est cōsuetu- dini vt dicit glo. in prag. sanct. ad fi. in gl. antepe. z ibi loquitur de comite cenomane alle. hofsten. in sum. s. cui committendum vers. cui marchio. in tit. de pens. et remis. Comites tamē et ceteri principes inferiores a principe creantur: vt supra in glos. proxima in fi. vi- xi. Non tamen potest princeps per talem creationē et iurisdictionis communicationem cōstituire aliquē sibi parem aut superiorem. Quia secūdū philosophū stantibus terminis discretiuis nullum inferius potest esse id q̄ superius. vt dicit Bal. in prelud. feud. vers. expedita in fi. Ideo in magistratibus imperium com- municatum non est liberum sed regulis iuris subte- ctum. Et licet imperator vel rex Frãcie possint iudica- re secūdū suam conscientiam amisso iuris ordine no. Bart. in. l. vnica. in fi. C. vt defint aduocat. part. iud. suppl. non tamē potest facere iudex inferior a prin- cipe etiam si causa esset ei commissa in cōscientia quia intelligitur de conscientia legibus manita: non de illa quam quis sibi fabricat sed debet sequi conscientiam publicorum iurium et non propriam fm Bald. in. l. j. C. qui accusa. non pos. fran. purpura. in. l. imperium. xix. col. ff. de iuris. omnium iudic. Fely. in. c. j. col. lviij. de constitu. nihilominus tamen dicitur habere merū imperium hoc est liberum propter principalem sui ori- ginem Bar. in. d. l. imperiū vers. videamus ergo. fa- cit. l. in ratione. s. si filio. ff. ad. l. falc. vbi denūtiatio fit ab eo a quo caput originem + et ex quo merum impe- rium fuit a principio liberū in principe reliquit talis libertatis durant adhuc nominatiue glo. in. l. seruos. C. de questio. de potestate principum scilicet duci / co- mitum / vicecomitū zc. vide Frãschinū curt. in trac. feud. ij. parte. ij. q. prin. fol. x7. Fely. in. c. que in eccle- siarum. xij. col. vers. sed hanc declarationem. de cō- stitu. Sozi. d. consi. lxxvij. et ibidem dicitur q̄ dignita- tes ducatus comitatus et marchionatus sunt dignita- tes regales. et de hoc dicit esse casum in. c. j. z ibi Bal. de feud. marchie. et in titul. quis dica. dux. mar. vel com. i vlib. feud. de vicecomite bellimontis meminit Bude^o in. l. vlti. de senato. ff. vbi dicit q̄ tempore re- gis Ludouici sancti: Matheus vicecomes bellimont- is erat magister militum.

Article troisieme Des bas iusticiers.

Pour la declaration et entendement des iustices / degres et prerogatiues des- dictes seigneurs selon l'usage / z coustume et commune obseruance dudict pays sera traicte au premier lieu des droitz / et con- gnoissances que ont les seigneurs ayant seullement basse iustice / iustice fonciere et simple vairie qui est tout vng: et apres de chacun des aultres au dessus. Et est a en- tendre que tous les cas z droitz declaires

en chascun degre dont la congnoissance appartient aux suzerains les inferiores n'ont aucune congnoissance sil n'est expressement declare / mais au contraire les suzerains en iurisdiction ont la congnoissance en toutes matieres q'ont ou sont s'oyez leurs inferiores.

In textu ibi.

Des iustices.

Glossa prima.

Alta media & bassa iurisdictione. l. de mero et mixto imperio et de simplici iurisdictione est text. et ibi Bart. in l. imperiu. ff. de iuris. omnium iudi. de mero imperio aliqua supra texti: et dicam etiam in loco suo

similiter de mixto. Nunc solum videamus de simplici iurisdictione. Et primo pro illis intelligenda est sciendum quod iurisdictione in genere sumpta est potestas de publico introducta cum necessitate iuris dicendi et equitatis statuende sunt verba glo. in l. j. ff. de iuris. omnium iudi. Iurisdictione autem stricte sumpta prout hic est. Est illa que officio iudicis mercenario expeditur priuata utilitatem respiciens sicut Bart. in d. l. imperium in col. si. vbi dat iurisdictionis diuisionem: quam non sequuntur sed improbant Bal. et Jas. in d. l. imperiu. ideo diuidunt aliter in tres partes vt per eosdem ibidem et Bal. in l. j. C. de peda. iudi. in fin. et in aut. de appella. et apud quos et c. illud. col. iiii. verum quia in patria consuetudinaria vt in isto comitatu cenomane. et in pluribus alijs huius regni partibus non seruatur talis iurisdictionis distinctio quia plures casus non reputantur de consuetudine esse / de alta iustitia: et sic de mero imperio que tamen de iure sunt / et sic de alijs vt notatur in stilo curie parliamenti in titu. de alta media et bassa iurisdictione. et ibi per stepha. Auzre. ideo p nunc non insisto cum materia illa ample. et ad naueram tractetur per doct. in d. l. imperium. maxime per Bar. Jas. et Francisc. purpurat. specul. in titu. de iuris. omnium iudi. Saly. in d. l. j. C. de peda. iudi. ¶ Unum tamen est notandum quod feuda nullam habent formalem regulam a consuetudine: ideo contractus feudi dicitur contractus anormalus sicut Bal. in c. que in ecclesiis. de constitutu. vbi etiam dicit quod in feudis prescriptio naturam facit in c. j. si quis per. xxx. in titu. si de feud. fue. controuer. ¶ Et dicit Jas. in prelude. feudo. col. xi. ibi autem feudum post Bal. in d. c. que in ecclesiis in v. col. quod contractus feudalitatis fuit olim populo Romano cognitus: et si cognouissent fuisset eis exorsus: quia sapit seruitutem personarum / et mixtam rerum et personarum et singularem. l. domino attribuit iurisdictionem que non debet esse nisi penes principem vel publicum magistratum. l. non est singulis. ff. de regul. iur. de illa iurisdictione domini in vassallos habetur in c. verum. et in c. transmissa de fo. cop.

In textu ibi.

Basse iustice fonciere / et simple vairie.

Glossa secunda.

Coheret iurisdictione territorio passive quia alius habet iurisdictionem in territorio. vt in l. si pupillus. s. territorium. ff. de verbo. oblig. aliqua do coheret territorio / vt sit iurisdictione in seipsa actiue vt puta non potest dici vnum territorium habere iurisdictionem in seipso sed bene potest dici vnum territorium habere iurisdictionem in alio sicut Bart. in l. j. col. l. pe. ff. de iuris. omnium iudi. quod intelligendum dicit Bart. ibidem. quia quedam sunt iura mere realia debita a re rei vt seruitutis ius et ille sunt proprie qualita-

tes prediorum / quedam sunt iura debita persone in re / vt dominium pignus et cetera. Sicut ergo dominium coheret persone domini tamen est in re: ita iurisdictione coheret officio et persone et qui habet officium tamen est in territorio / et sic non est qualitas territorij: sed magis persone. exemplifica vt per eundem Bar. idem Bar. in l. si. C. vbi et apud quem et l. arbor. s. si. communi diuid. ff. Est igitur iurisdictione in territorio tanquam in re inanimata sicut seruitus est in fundo seruete et dominante. Sed in magistratu est tanquam in subiecto animato sine quo iurisdictione nihil agit Bald. in c. j. s. ad hoc col. j. in titu. de pace iur. in vlt. feudo. per. d. l. j. s. j. et ibidem Bar. ff. de iuris. omnium iudi. ¶ Vbi etiam dicit quod quidditates iurisdictionis magis possunt intellectui percipi / et diffinitive intelligi quam ad oculum demonstrari. c. vt animarum. de constit. in. vj. ideo dicit idem Bal. in d. s. ad hoc col. iij. quod iurisdictione est imaginanda super territorium sicut nebula super paludem que generatur per actiuam potentiam solis refert Soz. consil. lxxiij. incip. in presentem in prin. ij. col. j. Bar. consil. xiiij. incip. primo queritur. Et sicut palus potest esse sine nebula. l. si. C. de alluuo. et sic aliquando iurisdictione sine territorio vt dicit idem Bart. in d. l. j. ff. de iuris. omnium iudi. exemplificat in iudicibus charitularijs de quibus in l. j. ff. de iudi. et etiam in preceptore qui habet iurisdictionem in scolares. s. penult. i. probe. ff. x. aut. habita. C. ne filius pro patre. Fely. in c. cum omnes col. v. de constitutu. Est igitur dicendum quod iurisdictione coheret territorio non vt sit in seipso actiue sed passive sicut in eosdem doct. et Fran. purpur. in d. l. j. col. xvj. ff. de iuris. omnium iudi. Non tamen necessario coheret iurisdictione territorio vt qualitas sed persone magistratus sicut Bald. in c. j. in. iij. et. iij. col. j. in titu. de capita. qui cur. vendi. in vlt. feudo. Paul. de cast. et Fran. pur. in d. l. j. Fely. in c. Rodulphus. xij. colum. versi. territorio. de rescript. Et de isto verbo vairie vide in consuetudine Turonensi. vt patet in j. titu. consuetu. turonensi. Et dicitur ab illo verbo gallico aduou / quasi aduouerie / et corrupte vairie. Statut in Normannia parua feuda appellatur vaouassoueries corrupte tamen. l. altera dempta quod melius dicitur valuasouerie / vt in titu. de feud. dat. minus valuasouibus: et in pluribus alijs locis in vlt. feudo.

In textu ibi.

Et est a entendre et c.

Glossa tertia.

Regula est quod iudex minor qui iurisdictionem

superioris assumit. reddit actum suum totaliter nullum per tex. no. et ibi Bal. in l. certa ratioue. C. quando prouoc. non est necesse. facit text. in l. eos. C. de mod. mulct. l. j. si a non compet. iudi. C. Jo. crotus in repet. c. vt animarum. s. statuto vlt. no. de constit. li. vj. ampliat regulam etiam si partes vellent prorogare iurisdictionem minoris iudicis secundum Bald. in l. iudere cauere. circa si. ff. de iuris. omnium iudi. in. c. innotuit. de arbit. quia non potest prorogari id quod non habetur. l. sed si manente. ff. de preca. que non est permissa prorogatio de minorum / et vna specie iurisdictionis ad maiorem / et diuersam speciem no. in. c. p. et g. de offi. deleg. purpur. in d. l. iudere cauere. v. colum. Barto. in l. j. s. et post operis. ff. de no. ope. nuncia. circa si. ¶ Vbi dicit quod in regnis in quibus sunt homines et vassalli / et feudatarij non potest fieri prorogatio sine consensu domini Suiller. in specul. titu. de arbit. s. resstat. versi. sed nunquid vassallus Bald. in l. j. colum. ij. C. si a non compet. iudi. ratio est quia inferior non potest ius superioris tollere bo. text. in l. minor. la. ij. ff. de mino. xxv. annis et ibi glo. in l. j. s. si quis. ff. de appella. l. pen. ff. de aqua plu. arcen. et ibi Bart. in cle. ne Romani de elect. c. cum inferior de maio. et obed. c.

Prime par. art. iiii. glo. iiii.

cum inferior. xij. dist. Et inferior ad superiorem aditum tollere non potest directe vel indirecte in. c. vententes de iureiur. c. ex insinuatione. de appella. ludo. Roma. consil. ccccxxvij. incip. quod indultum col. si. Itē debet inferior honorem reuerentiam et obedientiam prestare superiori in. ca. subdiacono. xcij. dist. in. c. si. de constitu. in. c. statumimus. et ibi glos. de maso. et obed. Nec potest inferior statutum condere per quod tollat legem superioris etiam cum clausula non obstante secundum Barto. in. l. si mihi et tibi. §. in legatis. ff. de legat. §. lauren. calca. cōsil. xxxvij. incip. dubitatur vtrū legatus. colum. v. Secundo extende regulam etiam si coram eisdem minimis iudicibus committatur delictum et in eorum territorio quia non possunt inferiores excedere potestatem eis commissam in. l. fin. et ibi notabiliter Bal. C. de spozul. vbi querit Bal. vtrum iudex inferior cuius potestas est taxata / scilicet q̄ non possit multare vltra. xl. solidi possit excedere in condemnando: si delictum est coram eo commissum et maiorem cōdemnationem de iure requirat. et dicit ibidē q̄ non. per text. ibidem dicit tamen post pet. et Ly. q̄ vsq; ad quadraginta poterit condemnare residuū vero iustitie pertinet ad superiorem. ¶ Intellige tamen et tempera supradictam regulam q̄ ad hoc vt res reuertatur ad ius p̄mune a quo per viam specialem exierat tunc inferior potest venire contra dispositionem superioris secundum Fely. in. c. cum omnes super. §. gloss. de constitu. idem Fely. in. c. cum accessissent in. ij. col. vers. hanc declarationem eodem titul. per ca. ab exordio. xxxv. dist. l. si vnus. §. pactus ne peteret. ibi in p̄stinam naturam rediit. ff. de pact. sc̄do tempera propter necessitatem quia tunc aliqua conceduntur que alias nō liceret sed superiori solum pertineret. Jaco. rebuffi. in. l. vnica. vt armō. v. inscio p̄in. interdict. sit lib. xj. C. vbi querit an inferior a p̄ncipe possit concedere vsum armorum cum tex. ibidem dicat q̄ nō. quid in necessitate tunc iudex bene potest cognita causa necessitatis ar. l. dies cautiōi. §. si tam vicini. ff. de dam. infect. l. de pupillo. §. si quis rituos. ff. de no. ope. nuncia. Ideo propter necessitatē conceduntur alias prohibita et iudex legem transgreditur Jas. in. l. p̄ncipalibus. col. ij. ff. si cert. peta. Fely. in. c. querelam colum. pe. de iureiur. ¶ Tempera tertio vbi timetur periculum vel scandalum: quia in tali casu potest magistratus seu iudex legem transgredi secundum Bal. in. l. si quis filio. §. hij autē. ff. de iustito test. et dicit idē bald. in. l. obseruare. x. q. ff. de offi. proconsul. et leg. q̄ iudex excusatur qui ob multorum salutē statuta transgreditur. dicit etiam idem bald. in. c. obertus in titul. qualiter olim feud. alie. po. q̄ propter casum querribile licitum est leges transgredi. idem bal. in. l. quid ergo in. §. pena grauior. ff. de infami. et in. c. ij. in. si. de sen. et re iudi. vbi etiam dicit q̄ istud dictum saluat multos assessores. ¶ Tempera. iij. quia inferior potest mutare penitentia in iudicia a papa ex magna causa gl. in. ca. tempo. ra. xxvij. q. vij. et in ca. latozem. xxxij. q. ij. ¶ Tempera quinto et finaliter in casu. l. interdum. §. qui furem. et ibi Bar. ff. de furt. vbi dicitur q̄ ratione incidentie potest iudex cognoscere de re de qua alias p̄ncipaliter non poterat Bald. in. l. solemus. §. latrunculator. ff. de iudi. no. in. c. pe. de in integ. resti. text. in. l. cum p̄ponas. C. de reb. cred. cum ibi not. ¶ Modo est sciendum qualiter puniri debeat is qui vsurpat iurisdictionem sibi non competentem? et videtur q̄ puniri debet in. l. libras auri. l. si quis. de aque duct. lib. xj. C. alibi punitur lege iulia matestatis. l. lex. xij. tabularum circa. fin. ff. ad. l. iulianā matesta. dicit tamen Jacobus rebuffi. in. d. l. si quis. q̄ ille pene intelliguntur de illo q̄ nullam habebat iurisdictionē. Sec̄o de illo qui habebat aliquam iurisdictionē et eam extendit vltra q̄ debeat:

quia tunc pena arbitraria puniretur: ratio est quia factus iurisdictione extenditur q̄ de nouo tribuatur: et debent isti iudices excedentes perdere iurisdictionē per l. eos. de aqueductu. lib. xj. C. et ibidem rebuffi. facit. §. non autem in auten. de tabellio. colla. iij. quod intelligendum est quando talis iudex est in dolo. alias i totum non p̄iuatur sed pena restringitur. Fm eundem Jacob. rebuffi vbi supra arg. in. c. si vassallus in titul. si de feud. fuerit controuer. inter dom. et vass. Et dicit idem rebuffi in. d. l. eos vidisse questionem de facto: quia comes dederat cuidam militi iurisdictionē bassam. et ipse vsus fuerat iurisdictione nimis large: ideo dicebant officarij comitis q̄ debebat perdere totam iurisdictionem et bene secundum eum dicebant seruata distinctioe predicta. facit. c. tuarum. de p̄uileg. in ca. p̄uilegia. xj. q̄. ff. l. iudeos. C. de iude. Et vero bona fide et absq; dolo et lata culpa vsus est iudex iurisdictione vltra debitum credens motus iustis rationibus vti iure suo: puniri non debet secundum eundē rebuffi per l. merito. ff. pro socio. l. si quis id. §. doli. ff. de iurisd. omniū iudi. l. plagij. C. ad. l. fla. de plag. c. rem que culpa. de regul. iur. lib. vj.

In textu ibi.

Mais au contraire etc.

Glossa quarta.

Ad hoc est tex. et ibidem Saly. in. B

l. fin. C. de p̄da. iudi. Jo. ray. in. c. imperialem. §. pretereaversi. quero iuxta in titu. de prohib. feu. alie. per Fede. vbi dicit q̄ si vassallus de directo conueniatur coram iudice ordinario cōmuni et generali: tunc talis cognosceret de causa. Et si ei constat ex probatis de iure q̄ sit vassallus fiet remissio cause coram domino feudi. c. ex trāsmissa et. c. verum. de for. compet. ratio secundum eundem Sali. in. d. l. si. est quia isti iudices inferiores constituantur in subleuamē maiorum iudicum nec ex hoc maiores iudices prohibentur cognoscere de causis de quibus inferiores possunt. ¶ Et dicit Fely. in. c. ceterum. ff. colum. vers. no. text. circa fin. q̄ superior non impedit se de iurisdictione inferioris nisi data negligentia. alleg. card. in cle. j. in. j. not. de celebra. missa. aduerte quia corruptus est codex Fely. quia debuit allegare eundē car. in. d. cle. j. si. ne igitur. ff. not. eodem titul. vbi idem card. dicit supradicta esse vera quādo ad inferiorem tantum spectat de iure communi. p̄uilegio vel consuetudine in. c. dilecto. de offi. ordi. archy. in. c. irrefragabili. §. j. de offi. ordi. in auten. de deffenso. ciuita. §. iterum. in fin. colla. iij. Secus si ad plures simul pertinet quia tunc est locus p̄uentioni in. c. vt debet. de appella. in. c. iij. de offi. archy. presb. Et si dubitetur quis p̄uenerit deferetur maiori in. c. si a sede. de preb. lib. vj. et hoc sepissime p̄cedit in criminibus de quibus p̄uentionibus dicit infra in secunda parte.

Article quatriesme

Nous auōs en generaulx termes deux actiōs vne criminelle et lautre ciuille Des criminelles les bas iusticiers nont aucune congnoissance / mais sont fondez congnoistre entre leurs subiectz des ciuilles reelles cōseruās choses immeubles: soiēt petitoires ou possessiores / dōt pour cheuſtes dicelles causes nya que la loy demā. de sept solz six deniers manczais qui est le double des tournois entre nobles: et dix solz manczays entre roturiers et nobles.

C

D

E

F

Glossa prima.

Obligatio oritur ex contractu vel maleficio. l. j. ff. de actio. et obligat. Et ex obligatione oritur actio. glo. in rub. de obligat. institut. et ibi angel. et l. l. cet. s. ea actio. ff. de procurat. Actio autem nihil aliud est quam usus persequendi in iudicio quod sibi debetur ut dicit text. in s. j. insti. de actio. Et hec distinctio de civili actione tantum intelligitur / ut dicit ibidem gloss. in verbo debetur. Actio autem criminalis est quando agitur de crimine ad vindictam publicam puta ut imponatur pena corporalis vel pecuniaria fisco. de hoc est glo. ordinaria ad quam omnes remittunt in l. pretor. in verbo aureorum et ibi Barto. ff. de sepulchro violat. quam gloss. Barto. ibidem attestatur dicere veritatem et eam sequitur Jas. in d. s. j. insti. de actio. colla. iij. Ly. et Bald. in l. si qua per calumniam. C. de episc. et cleri. Et intelligit predicta quando pena est applicanda fisco ex accusatioe: quia tunc dicitur causa criminalis: secus si aliqua actio intentetur nomine fisci. puta petitio hereditatis vel alia quia tunc dicitur esse causa civilis secundum eundem Jas. ubi supra post Barto. in d. l. pretor. per l. j. C. de petitio. hered. Ubert. de bonacurso. late in pract. in tit. iul. quib. mo. suo no. civili. agen. zc. vers. diximus et ibi glo. de tremolis in verbo sed in criminalibus. Jo. de ana. in c. veniens. iij. colum. de accusa.

In textu ibi.

Des criminelles / les bas iusticiers nont aulchune congnoissance.

Glossa secunda.

Jurisdicctio simplex est que officio iudicis mercenario expeditur privatam utilitatem respiciens secundum Barto. in l. imperium. col. si. ff. de iurif. omnium iudi. Sed quia cause criminales expedituntur officio iudicis nobilis et non per actiones: ut dicit ibidem Barto. ideo eque hic dicitur quod isti bassam iurisdictionem habentes non habent cognitionem causarum criminalium de hoc per Jacobinum. de sancto Georg. in tract. feud. in gloss. et cum mero et mixto imperio in prin. ubi concordat dicta Barto. in d. l. imperium. cum dicitur per eum in l. iudex. ff. de re iudi.

In textu ibi.

Entre nobles zc.

Glossa tertia.

Quis sit nobilis et in quo consistat nobilitas tractat Barto. in l. j. de dignita. lib. xij. C. Sa. ly. in l. si furiosus. C. de nupt. Jo. and. in c. venerabilis de preben. in novel. angel. in auten. de defenso. ciuita. in prin. ij. col. Paul. de cast. in l. ex facto. s. si quis rogatus le. j. ff. ad trebell. dantem allegerium in paradi. fo. c. xvj. incip. o pocha nostra nobilita. di. sa. que. Juvenalem in. viij. Sary. incip. stemmata quid faciunt late per Barpto. cepol. veronei. in tract. de imperatore militum diligendo. s. nobilitatis ubi enumerat. xxvj. op. nioes quid sit nobilitas quas ad logu per te videas. Sed quia hic mitius agitur cum nobili quam cum rustico non possumus iure probare quare cum mitius agitur de iure cum ignobili quam cum nobili in pena pecuniaria imponenda glo. in c. cum quidam. in verbo dignitate de iure iur. quia etiam diues tenetur mulctam soluere quam pauperi remittitur ut dicit Hen. bohic. l. d. c. cu. quidem colu. ij. per l. illicitas. s. fin. ff. de offic. presid. et in auten. ut facre no. consti. ad fin. colla. v. in ca. homo christianus. xl. dist. l. eos in. fi. C. de modo mulct. Secus est in pena corporali imponenda quia tunc mitius agitur cum nobili quam cum rustico. per iura prealle. text. in c. fin. et ibi glo. in verbo nobilitatis. de penis. in ca.

qui contra pacem. xxliij. q. j. et in ca. contumacia. l. doli. fin. cepol. ubi supra in quarto privilegio nobilitatis / De nobilitate dicam infra ar. xxxvj. in gloss. nonobles et arti. cxx. in glo. et sil est noble. et ar. cxcj. in gloss. et sil est noble.

Article cinquieme.

Et est assavoir que toutesfois: et quantes quil est fait mention de ce mot mancozais soit en amendes en contractz / en recepte ou autrement est entedu le double des tournois / toutesfois sil interuenoit aucun incident en ladicte cause commi vice de litige faulsonniere ou autre crime incident seruât ou preiudiciable a la decision de la matiere: la cognoissance leur en appartient avecques lamede pecuniaire et tauraxation dicelle selon le cas interueni audit incident.

Glossa prima.

Acit text. ad questionem

videlicet. quia Parisius quando fit mentio de solido intelligitur de solido Parisiensi. qui valet quidem denarios turonen. alibi tamē et fere in toto Francie regno quado fit mentio de solido intelligitur de turonensi valoris. xij. denariorum et etiam in Italia ut sentit Francisc. curt. in l. cum quod ij. colu. vers. communiter tamē. ff. si cert. peta. Donec quidam extraneus non habes notitiam soldozu Parisiensi. existens Parisius conuenit cum aliquo mercatore Parisiensi. de soluendo eidem summam cetum soldozum. An debeat cogi soluere de soldis Parisiensibus sibi ignotis / vel si liberatur soluendo de turonensibus soldis de quibus soldis habuit notitia. Et breuiter dicendum est quod cogitur soluere de soldis Parisiensibus quia de moneta que currit in ciuitate debet solui secundum Barto. in l. Paulus in prin. ff. de sol. lu. per l. nummis. ff. de lega. iij. Adhuc quero in isto articulo dicitur quod solidus cenomanensis valet duos solidos turonen. atiamen in predicta patria mercatores et alij communiter vtuntur soldis turonen. quid si sit questio de solido inter mercatores vel alios: et non sit expremum inter eos de quo solido stelligat? dic quod inspicitur: id quod consuetum est fieri per. d. l. nummis et ibi no. Et etiam inspicitur verisimilitudo ex qualitate rei secundum eundem Barto. in d. l. Paulus per l. semper in stipulationibus / et ibidem Barto. ff. de regul. iur. curt. in d. l. cum quidam. vj. colum. vers. xij. quero. ff. si cert. peta. Si vero expresse cautum sit de quo solido tunc de illo debet solui.

In textu ibi.

Toutesfois sil aduenoit zc.

Glossa secunda.

De hoc supra i tertio articulo in glo. iij. et vers. tempera quinto.

Article sixieme.

Et au regard dautres actions reelles dont lamende excede les loix et amendes dessusdictes et des pures personnelles ilz nen ont aucune cognoissance silz nauoiēt acquis ce droit par tiltre particulier priuilege ou prescription fors pour leur saisine

Prime par. art. vi. glo. ii.

brisee ou il peuent tauxer pour leur iustice lamede de soixante solz manzais pour icel luy pris / et pour les ventes q leur ont este recelees par an et iour. Aussi pour auoir mis z assis bournes en leur fief sans aucto rite de leur iustice / ou ilz peuent tauxer ceulx qui ont assis bournes de leur aucto rite priuee pour chascune bourne assise. lx. solz manzais.

Glossa prima.

Ultimmo de cōsensu par-
tium talis iudex habens iurisdictionē
limitatam non potest ultra potestatem
prorogari / secundū Panoz. in. c. p. et.
g. v. col. versū. venio ad sextum de offi.
si. et potest. iudi. delega. et ibi Fely in
iiij. colum. de hoc supra in ar. iij. glos. iij. dixi.

In textu ibi.

Fors pour leur saisine brisee.

Glossa secunda.

De hoc verbo saisina meminit Guil-
liel. budeus in. l. sed si hac lege. s. j. ff. de inuis vocan.
et dicit esse nostrum vulgare. Nota etiam q pendens
te et tenente dicta saisina dominus facit fructus suos /
et ad hoc facit notabile dictum angeli in. s. si quis de
predictis parentibus orthodoxus in autē. vt cum de
appel. cognos. colla. ix. vbi dicit per illum text. ibi vt
nullam de fructibus q si bona tua ad me deuenerūt /
et per viam restitutionis debeo tibi restituere non des-
beo tibi assignare rationem fructuum / vel gubernatio-
nem medij temporis. faciunt etiam ad istam consuetu-
dinem ea que adducit et cumulat Boertius in aurea.
glos. sua super consuetudinibus biturig. in titul. de cō-
suet. feud. census. vbi dicit q ob defectum solutionis
seruitorum / et prestationis homagij dominus dire-
ctus potest de iure / et consuetudine ad manū suam
ponere feudū / et fructus / et proventus donec vassal-
lus talia iura / et debita prestauerit no. Joan. fab. in. s.
preiudiciales actiōes. colum. vi. versū. quid dices de
vassallo in. l. de actio. Et sic dominus vtitur iure suo
in quo non debet turbari per vassallum immo vassal-
lus debet seruitia et auxiliū in tit. hic finitur lex. de-
inde incip. consuet. reg. in vsib. feu. in. c. j. versū. et si
contingit. in titu. de no. for. fidel. z in. c. j. in titu. quib.
mod. feud. amitta. Et dicitur committere feloniam
vassallus quando non petit inuestituram infra temp.
debitum / et eo debet feudū priuari. in. c. imperialē.
s. preterea si quis in feudatus de phib. feud. alie. per
fede. Jaco. de sancto Georgio. in tract. feud. in glo. di-
ctiqz vassalli promiserunt. Ditior ergo est consuetudo
que feudum conseruat vassallo obedire volenti / et p-
turbatiōe soluit solum emendā. Nota tamen z pers-
petuo tenementi q quis emenda illa sit taxata / et sic
in alijs casibus vbi a consuetudine taxatur: non tamē
debent domini totum exigere nec iudices debent sem-
per totam taxam ordinare: sed sunt limitate a consue-
tudine vt infra illam summam possit dictus iudex ta-
xare plus vel minus secundū qualitatem delicti et pers-
onarum / et nequaqz taxam consuetudinis excedere
ista est aurea sententia. Joā. fab. summi in practica. in
l. illustres. C. de mod. mult. per illum tex. vbi etiā di-
cit q si aliter facit iudex ab eo potest iuste appellari al-
le. l. absentem. s. fin. ff. de penis. cle. cum sit. de magist.
in. c. quāqz de vsur. lib. vi. vide infra. ar. clxxiij. gl. j. Et
An autem propter defectum solutionis seruitij perdat
vassallus feudum dicit Jason in. l. iij. colum. xij. versū.

quarto quero q non. idem tenet Sozl. cōsi. clxxij. in-
cip. non inutilis in prin. Jo. fab. in. l. ij. C. de iure em-
phit. Alex. consil. ix. in. iij. volu. Jaco. de sancto Geo-
rgio in tract. feud. glos. et cum pacto. q dicti vassalli
vbi dicit q est communis opi. allegat tex. in. c. j. s. licet
in titu. si de feud. defunc. fuer. cōtro. licet Bal. teneat
contrarium in. c. que in ecclesiarum. de constitu. iij. co-
li. versū. z no. q si feudum. Sed quia hic agitur de
terminis ponendis si vis videre que sit pena turbati-
um fines aliorum vide text. et ibi Bartol. in. l. j. ff.
et si. ff. de termi. amor. in. l. j. et ibi Bar. Ly. C. de accu-
sa. Jo. and. z Panoz. in. c. ex literis de probat. vbi
idem Panoz. videtur omnia cōcordare. idē Panoz.
in rub. de iudi. Et quia etiā in isto text. fit mentio ven-
tarum si vis videre de ventis siue vendis / aut laude-
miss vide Jo. fab. in. s. adeo autem. ij. colum. versū. et
idem dicerem de loca. in. l. i. et vide etiam Jas. in. l. ff.
C. de iure emphi. glo. in consuet. bituri. in titu. de con-
suet. feud. s. v. glo. an dominus directus. et Jo. ray. in
c. imperialem in. s. preterea versū. quero an pro inuesti-
tura. in titu. de probi. feud. alie. per Fede. vbi de ver-
bo trezenum / et est vulgare Romania: et vide etiam
Baro. de chaffeneuz. in consuetu. Burgun. titul. des
censes. s. (en eschange. Sed quia hic agitur de multa
taxata / quero si iudex condemnauit vassallū ad pres-
tādum homagium siue declarationem domino infra
certum tempus puta. xv. dierum sub pena centum so-
lidozum cenomanens. an in casu defectus possit vassal-
lus cogi soluere totam dictam penam Joā. raymondū
in. c. imperialem in tit. de probi. feud. aliena. per Fe-
de. s. preterea si inter versū. quero ad iudicē. fol. lxxix.
dicit q ex quo iudex fecit preceptum et condemnauit
illum vassallum ad talem penam in casu defectus ex
quo ille defecit tale preceptum ex quo nō est nudum a
causa valet / et poterit exigi dicta pena. per dicta Bar.
in. l. ius alimentozum. s. sed si non cōstat. ff. vbi pupil-
educ. deb. Et ratio est quia licitum est iudicibus iu-
risdictionem suam tueri per multas et penas. l. j. ff. si
quis ius dicen. non obtent. Secus si tale preceptum
sit nudum a causa: quia tunc non valet secundum Ly.
in. l. quotiens. C. de fideiussio. Barto. in. l. filius s. di-
ui. ad fin. ff. de legat. j. idem Bart. in. l. pater. s. iulius
agrippa. ff. de lega. iij. Et quis in pcepto nudo a cau-
sa vbi non precedit cause cognitio non possit exigi pes-
na ad vnguem tamen ex inobedientia seu contumacia
pena moderetur arbitrio iudicis secundum Jacobi. de
sancto Geo. in tract. feudali in glo. dictiqz vassalli p-
miserunt. colum. iij. versū. in super quero no. Bart. in
d. l. j. ff. si quis ius dicen. non obtemp. Jo. and. in addi.
ad specul. in titu. de iuris. omnium iudi. in fi. Et ad-
dite etiam q magne pene imponuntur aliquando per
iudicem vt magis homines timeant: non autē vt exi-
gantur ad vnguem secundum eundem Jo. fab. et Jaco.
de sancto Geo. et Barto. vbi innoc. in. c. de causis
de offi. deleg. in fi. mag. glos.

Article septiesme.

Les bas iusticiers sont fondez dauoir
ventes retraictz par puissance de fief exhi-
bition de contractz amēdes pour deffault
dauoir exhibe lesdictz contractz / rachatz /
et autres emolumens de fief cōme sera cy
apres declaire. Aussi peuent contraindre
ceulx qui tiennent en leur fief a bailler par
declaration tous les heritaiges et rentes
qz tiennent neuement z declairer les de-
uoirs quil leurs en doluent ou a leur faire

mōstree de dictis heritaiges / au chois du-
dit seigneur: Cest assavoir que pour faire
ladicte monstre ou bailler ladicte decla-
ration Le seigneur ne paiera aucune cho-
se audit subgect / mais aussi iceiluy sub-
gect ne payera riens audit seigneur / ne a
ses officiers fors les molument du greffe.
Et peuent contraindre ceulx qui tiennent
a hommaige de bailler leurs adueuz con-
tenāt declaration dedans quarante iours
apres l'hommaige fait.

Glossa prima.

De ista materia satis supra dixi in glossa
precedenti.

In textu ibi.

Aussi peuent contraindre &c.

Glossa secunda.

Concord. Antou arti. vi.

Dominus potest compelle
re vassallum vt sibi tradat declaratio-
nem rerum feudalium secundū Guid.
pape sing. dccc. xxix. pno. in l. titius.
ff. de actio. empt. et ven. Bald. in c. j.
s. vassallus le premier. circa fin. si de
feu. fuer. contro. inter do. z agnat. idem Bald. in l. in-
strumenta colum. j. C. de fideicom. per glos. in l. ij. in
verbo iurata. Quando z quib. quarta pars deb. li. x.
C. alberti. de rosar. in l. si certis anis. C. de pac. angel.
in l. si in rem. ff. de rei vend. Boerius in glo. consuetu-
dinis bituri. in titul. de consuetu. feud. s. xij.

In textu ibi.

Qua leur faire monstree.

Glossa tertia.

Vassallus an teneatur ostendere do-
mino res feudales pro quibus est vassallus z hoc requit
rente domino. Et dicit glos. in c. imperialem. s. fin. in
glo. in verbo nisi requisitus ibi sed nunquid. de pro-
hib. feud. alie. per Sede. q. sic. ar. l. titius heres. ff. de
actio. empt. et ven. Et hoc pluribus ratiōibus Primo
quia alias ipse dominus posset pati damnum vnde offi-
cio iudicis incumbit prouidere ne dominus damnum
patiat. l. illicitas. s. j. ff. de offi. presid. Secundo
quia vassallus presumit in dolo ex quo non vult ostē-
dere res feudales domino secundum Jaco. de sancto
Seor. in tract. feud. in glo. dicitur vassalli col. vij. ar. l.
dolos. ff. de rescin. ven. et ar. l. si. C. de fide instrumen.
et dicit idem de sanc. Seor. post Jo. blau. in sum. feu-
da. titul. de conten. feud. Hanc questionem esse saba-
tinam vtilem / et valde quotidianā ac multum frequē-
tatam in regno cecilie. Item et q. ad hoc teneatur vas-
sallus tertio. probatur quia vassallus presumitur do-
losus ar. l. nō potest dolo carere. ff. de regul. iur. quar-
to quia interest domini / vt sibi bona feudalīa ostēdan-
tur ar. l. si defensor. s. illud. ff. de interrogat. actio. tenet
in terminis hostien. in sum. in titul. de feudis. s. quib.
modis feu causis versi. quid sit vassallus. vbi dicit q. si
vassallus confiteatur se esse vassallū: et non vult osten-
dere potest compelli vt ostendat per. d. l. titius et ar. l.
de etate. s. qui tacuit. ff. de interrogat. actio. l. certū. ff.
de confess. Et si non vult aliquo modo ostendere vide-
tur q. totum teneat in feudū omne q. possidet ar. l. itē
s. si plures. ff. ad l. aquil. Si vero dicit vassallus res
fuit ostēdere: et exhibere alia seruicia que debet potest
dominus feudum propria auctoritate inuadere / z si-
bi ipsi facere ius de illo secundum specul. in tit. de feu-
s. quoniam. super versi. xviij. queritur. et hoc ad instar

locatozis. l. vtiq. ff. de dam. infect. l. est differentia. ff.
in quib. caus. pig. vel y pot. rac. cōtrah. l. quisquis. C.
de episco. et cleri.

In textu ibi.

Et peuent contraindre ceulx qui tiennent
a hommaige.

Glossa quarta.

Verbum homagium nō reperitur in
ture ciuili nec in aliqua parte libri feudorū. Et tamen
hominū siue homagium est facere se hominē alteri
q. fit per contractum / moribus / et generali cōsuetudi-
ne introductum / potius q. de iure secundum Jo. ray.
in c. imperialem. s. si. versi. septimo colligendo in titu.
de prohib. feu. alie. per Sede. vbi dicit q. potest quis
promittere de iure / q. sit homo alicuius: et q. certum
seruitium illi faciat. l. j. s. j. ff. de pact. et. l. iurisdictionum
s. pretor ait. eodē titul. nam per stipulationem potest
quis grauare consuetudinē suā. l. cum scimus / de
agricol. et censu. lib. xj. C. Et dicit specul. in titu. de
feu. s. quoniam. col. j. versi. et no. q. in Francia dicitur
homagium / in Italia appellatur vassallagium in p-
uincia vero nobiles vocant vassallos feudatarios. ple-
beij vero suos homines. et dicit idem specul. ibidem
in. ij. col. q. homagium non est introductum de iure ci-
uili vt supra dixi.

In textu ibi.

Dedans quarante iours.

Glossa quinta.

De taratiōe temporis quod datur in
causis feudalibus / vt habetur in c. j. in princ. et. c. fin.
in titul. quo tempore miles inuest. pet. debe. et in c. j.
versi. si autem in titul. si de inuest. inter do. z vass. lis
ozia. Nulla ratio reddi potest nisi q. sic placuit legis-
latori. vt dicit Lalcialu. in repet. c. j. de feu. cogni. in.
v. membro. xxvj. regul. et vide notata per doct. in l. j.
s. in trum. in verbo ratus. ff. de postul. et ibi Barto. et
Bald. et glos. in c. j. in verbo obseruetur in titul. si de
inuest. inter. do. et vass. lis ozia. ratio tamen secundū
quosdam vt refert in specul. in titu. de feu. s. quoniam
versi. xxvij. est quia sicut duplex est bonorum possessio
scilicet edictalis et decretalis. l. j. s. decretalis. ff.
de success. edict. ita duplex est successio feudi / scilicet
edictalis et decretalis. Edictalis qua quis succedit i
feudo. z decretalis qua debet infra certum tēpus do-
minum agnoscere et fidelitatem facere. Ratio autem
quare inductum fuit q. vassallus debeat petere hanc
renouationem inuestiture est / quia petere inuestituram
est quidam quasi census deuotionis / recognitionis z
reuerentie que debet domino prestari / et si non fiat ta-
lis renouatio res incidit in commissum / secundū Frā-
chi. curt. in tract. feudo. quarta parte. xxij. causa. per.
c. j. de prohib. feud. alie. per loth. Incipit autē curs-
rere illud tempus. xl. dierum a tempore scientie / et nō
tempore ignorantie currit secundū glo. in c. j. in verbo.
vltra annum in titul. quo tempore mil. inuest. pet. de-
be. ar. l. et si scisses. C. de admi. tuto. l. quidā decedēs
s. ff. ff. de admi. tuto. quia dicit lex scientiā et nō igno-
rantiam volumus obligari. l. fin. ff. de decret. ab ord.
fac. l. si ignorans. ff. loca. intellige de vera z verisimili
ignorantia / in ca. excellētissimus z in ca. seq. xj. q. iij.
in c. cum in tua. qui mat. accusa. poss. Et non de cras-
sa et supina ignorantia vt ignorare q. omnes de pro-
uincia sciunt in. d. glo. in titu. quo tēpore mil. et glo.
in. d. l. ff. de decret. ab ord. fa. in ca. qui dominus. xij.
q. ij. in ca. parat. in med. xj. q. iij. in ca. licet ergo. viij.
q. j. An autem illud tempus. xl. dierum sit vtile vel
continuu. z dicit Jo. ray. in c. imperialem. s. preterea
si quis. in quarta quest. in titu. de prohib. feud. alie. q.
Sede. post Jaco. de bel. in tit. quo tēpore mil. q. quo

Prime part. art. vii. glo. i. et. ii.

ad quid est vtille: quia non currit ignorari vt supra dictum est. Et quo ad quid est continuu: quia in eo computantur dies fertati et non fertati alle. l. ann. ff. de cal. l. i. c. i. l. i. c. i. d. u. s. ff. de edil. edic. f. Sed qd si vassallus moriatur infra tale tempus an heres eius habeat adhuc xl. dies. Et dicit Bal. q. sic. d. c. j. quo tempo. mil. per glo. ibidem in verbo veluti/ tenet etiã Curt. iunior in tract. feu. quarta parte. xxij. causa pe. col. post Jaco. de ardi. in titu. quib. mod. feu. acquir. in rub. ar. l. si iudex. ff. de iud. l. et ideo in si. ff. de verbo. oblig. Jo. an. in addi. ad specul. in titu. de feudis s. quoniam super. vers. xxvij. ibi item vidi dubitari. Et ratio est secundum eundẽ quia filius non venit ad feudum ex persona sua sed a lege: quia filius sicut nec admittitur ad paternã militiam iure paterno/ sed munificencia principis quia filius. in autẽ. de exhib. z in introducen. reis. s. optimum. coll. v. z facit. l. adoptiuu. s. si. ff. de in ius voc. sic nec ad feudum. Et sic tempus in persona predecessoris inceptu non debet eidẽ computari ar. l. j. s. quibus. ff. de success. edic. in s. fi. insti. de bono. posses. Nam successor agit de sua inuestitura nã de inuestitura predecessoris quoniam eodẽ modo successor debet petere suam inuestituram a domino sicut si predecessor iam inuestitus infra tempus debitu mortuus esset: et sic inuestitura predecessoris nihil habet cõmune cum inuestitura successoris q̄tum ad hoc secundum curt. iuniorẽ vbi supra. f. Est etiam notandum q̄ terminus ille. xl. dierum a consuetudine datus improbabilis est per. l. fin. s. sed quia quidem. C. de iure delib. Ideo dicit Bald. in. d. c. j. col. j. quo tempore mil. q̄ nã admittitur purgatio moze. Triplia ratione Prima/ quia cõtra statutum legis moza nã purgatur: Secũda quia tractus ille habet in se quãdam temporalitatem: quia videtur q̄ dominus possit ponere feudum ad manum suam et facere fructus suos nisi vassallus obtemperet consuetudini ideo nã purgatur ar. l. quero. s. inter locatozem. ff. locat. Tertio qz quando propter moram fit translatio vel retranslatio domini vel rei/ vt hic tunc moza non purgatur secundum Dy. in. l. si seruus. ff. de verbo. oblig. f. Et sic vides interpellat pro homine. l. optimam. C. de cõtrahẽ. et committ. stipul. Barpto. chasseneius in glo. consuetu. Burgũdie. in tit. de hies. s. le vassal est tenu. in glo. dedans quarante iours.

Article huytiesme.

Si le subiect a vne fois Deuemẽt baille la declaration ou adueu non defectif/ et par apres son seigneur vend ou aliene la terre sil est apres appelle par iceluy acquerur a luy bailler nouuel adueu ou declaration il sera tenu de luy bailler.

In textu ibi.

Son seigneur vend ou aliene.

Glossa prima.

Ed quid ecõtra si vassallus

vendat feudum irrequisito dño? Franciscus curt. in tract. feud. parte. j. q. viij. col. l. pzi. dicit q̄ diuerse sunt species feudoz inter quas est feudum franchum quod potest vendi irrequisito domino saluo tñ iure domini Bald. in. l. j. col. C. si a non compet. iud. fue. appel. et hostien. in. c. fin. de reb. eccle. non alie dicit idem Bal. in prelude. feud. in. viij. diuisione pe. col. moze solito. tenuerit contractum post an. de yser. in. c. j. cir. fin. in quib. caus. feud. amitt. Dicit tamen idem curt. q̄ potest vendi per dicta Jo. an. in addi. ad titu. de prescript. idem Curt. in. d.

tract. in quarta parte. xxvi. q. Logitabam quid sit feudum franchum/ et mihi videtur quod sit omne feudum commune habens curiam. i. iurisdictionem vsu/ et iura alia feudalitã p̄munia: nã habita cura de eo quod dicit Bald. in. l. si plures. ij. col. C. de conditio. incer. Vbi dicit quod feudum franchum nulli debet homagium seu fidelitatẽ/ et q̄ in illo trãslata est omnis proprietã zc. Et opinionẽ meã cõfirmo ex dictis Curtij iunioris in. d. tract. feu. in. j. parte. viij. q̄st. viij. col. f. vbi dicit quod illa feudi franchitã ad nihilum reduci videtur text. bene considerato in. c. j. de no. tor. fidelit. quia ibi requiritur omnia seruitia possibilã: sic est q̄ tenetur ad seruitia in concessiõẽ expressã/ et ad ea que sunt de no. forma fidelitatis siue iurata siue non secundum Jo. and. vbi supra quare secundo cõfirma ex dictis Oldradĩ de laude consil. c. cxxxiij. incip. factũ tale est in prin. vbi narrat de quodam milite qui fecit homagium de feudo franco et nobili. Tertio cõfirmo per communem vsu loquendi qui p̄ualet secundũ Barr. in. l. talis scriptura vers. predicta licet de iure. ff. de leg. j. per. l. librorum. s. quod tamẽ cassius. ff. de legat. iij. Et de cõsuetudine et communi vsu feudum franchum siue nobile est de quo hic in text. nostre consuetudinis/ et manifeste constat in stilo curie parlamẽti in titu. de finantia franchozum feudozum et nouozũ conuestuũ/ et in titu. seq. Cum etiam de feudo franco nulla mentio habeatur in iure vt fatetur Bal. in. d. l. j. in. ij. col. C. si a non cõpet. iud. quare zc. Generaliter tamen dicendum est cum Jo. fab. in auten. ingressi. C. de sacrosan. eccle. q̄ feuda regni Frãcie/ sunt hodie de consuetudine patrimonia nostra. et vendi/ z donari possunt/ et in eis filie succedunt: ita tenet idem Fab. in stilo. de empt. z ven. in prin. vers. itẽ facit p hoc.

In textu ibi.

Sil est apres appelle zc.

Glossa secunda.

Ratio istius consuetudinis secundum

Bartholomæum in consuetu. aurelia. in titu. de feud. c. ix. est quia ea que facti sunt et personalia vt fidei iuramentum di instaurari debent neq̄ finguntur in heredum persona acta. per. l. cum heres. ff. de acquir. posses. Ideo cauetur in titu. de cap. corrad. quod fidei dissoluta ex domini morte/ et defecta hereditus renouãda est. Quare autem sit inuentum fidelitatis iuramentum: z respondẽdum est quod cum nulla pestis efficacior ad nocendum inueniatur q̄ familiaris inimicus. l. data. C. de dona. et sepe isti familiares et domestici machinantur contra dominum suum: vnde ratione suspitionis euitande tenentur isti vassalli prestare iuramentum fidelitatis/ z vocatur iuramentum assecurationis secundum Jacob. de sancto Beoz. in tract. feu. in glo. quiquidem inuestiti col. j. Et ibidem videas de iuramento quod tenentur domestici prestare domino suo quod quidem in domibus principum maxime obseruatur aduerte: quia consuetudo Andegauen. dicit q̄ non debet suis sumptibus iterum nouam declarationem dare et merito.

Article neufiesme.

Le seigneur ne peult cõtraindre les subgectz en arriere fief/ Cest assauoir qui tienne de luy par moyens a declairer lesdictz moiẽs/ sinon les subgectz prochains z immediatz des subgectz annuelle diceluy seigneur q̄ tiennent oudit arriere fief par vng seul moiẽ et non plus. Et le quel subgect en arriere fief nest tenu declarer par le mes

mōstree desdictz heritaiges / au chois du-
dit seigneur: Cestassavoir que pour faire
ladicte monstre ou bailler ladicte decla-
ration Le seigneur ne paiera aucune cho-
se audit subgect / mais aussi iceiluy sub-
gect ne payera riens audict seigneur / ne a
ses officiers fors lesmolument du greffe.
Et peuent contraindre ceulx qui tiennent
a hommaige de bailler leurs adueuz con-
tenāt declaration dedans quarante iours
apres l'hommaige fait.

Glossa prima.

De ista materia satis supra dixi in glossa
precedenti.

In textu ibi.

Aussi peuent contraindre etc.

Glossa secunda.

Concord. Anjou arti. vij.

Dominus potest compelle
re vassallum vt sibi tradat declaratio-
nem rerum feudaliū secundū Guid.
pape sing. dccc. xix. pno. in l. titius.
ff. de actio. empr. et ven. Bald. in. c. j.
s. vassallus le premier. circa fin. si de
feu. fuer. contro. inter do. z agnat. idem Bald. in. l. in-
strumenta col. m. j. C. de fideicom. per glos. in. l. ij. in
verbo iurata. Quando z quib. quarta pars deb. li. r.
C. alberti. de rosat. in. l. si certis antis. C. de pac. angel.
in. l. si in rem. ff. de ret vend. Boerius in glo. consueta
dinis bituri. in titul. de consueta. feud. s. xij.

In textu ibi.

Qua leur faire monstree.

Glossa tertia.

Vassallus an teneatur ostendere do-
mino res feudales pro quibus est vassallus z hoc requit
rente domino. Et dicit glos. in. c. imperialem. s. fin. in
glo. in verbo nisi requisitus ibi sed nunquid. de pro-
hib. feud. alie. per Sede. q. sic. ar. l. titius heres. ff. de
actio. empr. et vē. Et hoc pluribus ratiōibus Primo
quia alias ipse dominus posset pati damnum vnde offi-
cio iudicis incumbit prouidere ne dominus damnum
pariatur. l. illicitas. s. j. ff. de offi. presid. z Secundo
quia vassallus presumit in dolo ex quo non vult ostē-
dere res feudales domino / secundum Jaco. de sancto
Geor. in tract. feud. in glo. dicitur vassalli col. vj. ar. l.
dolos. ff. de rescin. ven. et ar. l. si. C. de fide instrument.
et dicit idem de sanc. Geor. post Jo. blau. in sum. feu-
da. titul. de conten. feud. Hanc questionem esse saba-
tinam vtilem / et valde quotidianā ac multum frequē-
tatam in regno cecilie. Item et q. ad hoc teneatur vas-
sallus tertio. probatur quia vassallus presumitur do-
losus ar. l. nō potest dolo carere. ff. de regul. iur. quar-
to quia interest domini / vt sibi bona feudalia ostēdan-
tur ar. l. si de sen. for. s. illud. ff. de interrogat. actio. tenet
in terminis hostien. in sum. in titul. de feudis. s. quib.
modis seu causis vers. quid si vassallus. vbi dicit q. si
vassallus confiteatur se esse vassallū: et non vult osten-
dere potest compelli vt ostendat per. d. l. titius et ar. l.
de etate. s. qui tacuit. ff. de interrogat. actio. l. certū. ff.
de confess. Et si non vult aliquo modo ostendere vide-
tur q. totum teneat in feudū omne q. possidet ar. l. itē
s. si plures. ff. ad. l. aquil. Si vero dicit vassallus res
fuitat ostēdere: et exhibere alia seruitia que debet potest
dominus feudum propria auctoritate inuadere / z si
bis ppi tacere ius de illo secundum specul. in tit. de feu-
s. quoniā. super vers. xvij. queritur. et hoc ad instar

locatozis. l. vtiq. ff. de dam. infect. l. est differentia. ff.
in quib. caus. pig. vel y pot. rac. cōtrah. l. quisquis. C.
de episco. et cleri.

In textu ibi.

Et peuent contraindre ceulx qui tiennent
a hommaige.

Glossa quarta.

Verbum homagium nō reperitur in
ture ciuili nec in aliqua parte libri feudozū. Et tamen
hominū siue homagium est facere se hominē alteri
q. fit per contractum / moibus / et generali cōsuetudi-
ne introductum / potius q. de iure secundum Jo. ray.
in. c. imperialem. s. si. vers. septimo colligendo in titu.
de prohib. feu. alie. per Sede. vbi dicit q. potest quis
promittere de iure / q. sit homo alicuius: et q. certum
seruitium illi faciat. l. j. s. j. ff. de pact. et. l. iurisgentium
s. pretor ait. eodē titul. nam per stipulationem potest
quis grauare consuetudinē suam. l. cum scimus / de
agricol. et censu. lib. xj. C. z Et dicit specul. in titu. de
feu. s. quoniam. col. j. vers. et no. q. in Francia dicitur
homagium / in Italia appellatur vassallagium in p-
uincia vero nobiles vocant vassallos feudatarios. ple-
bei vero suos homines. et dicit idem specul. ibidem
in. ij. col. q. homagium non est introductum de iure ci-
uili vt supra dixi.

In textu ibi.

Dedans quarante iours.

Glossa quinta.

De taratiōe temporis quod datur in
causis feudilibus / vt habetur in. c. j. in princ. et. c. fin.
in titul. quo tempore miles inuest. pet. debe. et in. c. j.
vers. si autem in titul. si de inuest. inter do. z vass. lis
ozia. Nulla ratio reddi potest nisi q. sic placuit legis-
latori. vt dicit Lalcialu. in repet. c. j. de feu. cogni. in.
v. membro. xxvj. regul. et vide notata per doct. in. l. j.
s. inuicem. in verbo rarus. ff. de postul. et ibi Barto. et
Bald. et glos. in. c. j. in verbo obseruetur in titul. si de
inuest. inter. do. et vass. lis ozia. ratio tamen secundū
quosdam vt refert in specul. in titu. de feu. s. quoniam
vers. xvij. est quia sicut duplex est bonorum possessio
scilicet edictalis et decretalis. l. j. s. decretalis. ff.
de success. edict. ita duplex est successio feudi / scilicet
edictalis et decretalis. Edictalis qua quis succedit i
feudo. z decretalis qua debet infra certum tēpus do-
minum agnoscere et fidelitatem facere. Ratio autem
quare inductum fuit q. vassallus debeat petere hanc
renouationem inuestiture est / quia petere inuestituram
est quidam quasi census deuotionis / recognitionis z
reuerentie que debet domino prestari / et si non fiat ta-
lis renouatio res incidit in commissum / secundū Fra-
chi. curt. in tract. feudo. quarta parte. xxiij. causa. per.
c. j. de prohib. feud. alie. per loth. z Incipit autē curs-
rere illud tempus. xl. dierum a tempore scientie / et nō
tempore ignorantie currit secundū glo. in. c. j. in verbo.
vltra annum in titul. quo tempore mil. inuest. pet. de-
be. ar. l. et si scisses. C. de admi. tuto. l. quidā decedēs
s. ff. ff. de admi. tuto. quia dicit lex scientiā et nō igno-
rantiam volumus obligari. l. fin. ff. de decret. ab ord.
fac. l. si ignorans. ff. loca. intellige de vera z verisimili
ignorantia / in ca. excellētissimus z in ca. seq. xj. q. iij.
in. c. cum in tua. qui mat. accusa. poss. Et non de cras-
sa et supina ignorantia vt ignorare q. omnes de pro-
uincia sciunt in. d. glo. in titu. quo tēpore mil. et glo.
in. d. l. ff. de decret. ab ord. fa. in ca. qui dominus. xij.
q. ij. in ca. parat. in med. xj. q. iij. in ca. licet ergo. vij.
q. j. An autem illud tempus. xl. dierum sit vtile vel
continuu. z dicit Jo. ray. in. c. imperialem. s. preterea
si quis. in quarta quest. in titu. de prohib. feud. alie. q.
Sede. post Jaco. de bel. in tit. quo tēpore mil. q. quo

Glossa prima.

Rescriptio tanti temporis
 cuius initij non sit memoria habetur lo-
 co priuilegij secundum Joā. de ana. in
 c. de hoc in. l. iij. col. u. de simo. per. l. hoc
 iure. s. duct. aque. ff. de aq. quot. et esti.
 Bal. post Ly. in. l. iij. C. no. vecti. impo. non poss. in. c.
 super quibusdam. s. preterea. et ibi glos. in verbo me-
 moria de verbo. signifi. nec requiritur scientia illi. con-
 tra quem prescribitur Bald. in. c. j. in titu. que sint. re-
 gal. Alex. lib. v. consil. xx. col. pe. Fely. in. c. de quarta
 colum. pe. de prescript. Et per talem prescriptionem
 acquiritur dominij directi. vt notabiliter. et expresse
 tenet Bal. in. l. traditionib. iij. col. C. de pact. Vbi di-
 cit q. citramontani tenent hanc opinionē: q. tam longa
 patientia primi domini habetur pro consensu per no.
 in. l. pe. C. communi diuid. item etiam quia adest pre-
 sumptiuus consensus domini qui est immediata cau-
 sa directi domini transferendi. l. iij. s. subtilius. ff. de
 con. ob causam: z est opi. martini quam sequitur cano-
 niste secundum eundem Bald. in. d. l. traditionib. te-
 net Jas. in. s. omnium. xij. col. vers. Et iuxta hoc. insti-
 tu. de actio. post Jo. fab. ibidem z ad hoc alle. d. s. du-
 ctus aque. quem sic inducit: nam ibi dicitur q. longin-
 quitas tanti temporis habet vim constituti tituli z cō-
 stitutum habet vim consensus. l. j. in prin. ff. de consti-
 tu. pecu. et consensus inducit directum dominium se-
 cundum Bald. in. auten. nisi tricennalis. C. de bo. ma-
 ter. quare etiā nec obest tex. in. l. cum sponsus. s. in ve-
 ctigalibus. ff. de publi. in rem actio. vbi dicitur q. fisco-
 lia z vectigalia non possunt prescribi: quia loquitur in
 fisco/ et vectigalibus Romanis secus in alijs secundū
 Angel. ibidem glo. est in. l. vscapionem in verbo Ro-
 mani/ et glos. seq. ff. de vluca. Et quia alias dicitur
 esse in commercio nostro: quia potest illa res trāsire in
 dominium priuate persone quare potest prescribi ar.
 tert. in. d. l. vscapionem/ et ibi Paul. de cast. et Bar.
 in. l. in omnib. ff. de diuers. et tem. prescript. idē Bar.
 in. d. l. cum sponsus. s. in vectigalibus ibi. item in fun-
 do. et ibi glos. no. in verbo non possunt. Huius tamē cō-
 suetudini videtur multum obstare dictū Baldi. in. l.
 male agitur. in. iij. colum. vers. si vero prestatio. C. de
 prescript. xxx. vel. xl. anno. z Panoz. in. c. ad audien-
 tiam de prescript. vbi dicunt q. ea que sunt mere facul-
 tatis per non vsum non prescribuntur: exemplificat q.
 si per centū annos dominus non indiguit seruitio vas-
 falli non consistente in prestatione annua non currit cō-
 tra eum prescriptio idem tenet Bartol. in. l. in filijs. in
 fin. de decurio. libro. x. C. vbi dicit q. si aliqua ciuitas
 debet facere exercitum quando facit princeps / et per
 centum annos steterit ista ciuitas quod non fecerit: qz
 necessitas non fuit non perdit princeps illud ius / z ex-
 tendit supradicta Fely. in. d. c. ad audientiam in. vij.
 colum. etiam si occurrit casus in quo dominus potuit
 vti opera z seruitio vassalli tamen non fuit vsus Bal.
 in. c. ex parte. j. col. vers. itē vt probari possit de testi.
 allegat. text. quem ad hoc dicit esse mirabilem in. c. j.
 s. sancimus. in titu. de feud. sine cul. non amitt. tenet
 etiam Fely. in. c. cum accessissent. xj. colum. vers. non
 est sic de constitu. Vbi dicit vidisse questionem de fa-
 cto cum imperator dedisset in suo priuilegio / cuidam
 nobili facultatē faciendū molendinum cum ista clausu-
 la videlicet ad libitū voluntatis tue: et ille nobilis per
 annos multos non esset vsus hac facultate q. eandē fa-
 cultatem non perdit ad supradicta / dicit Joā. and. in
 nouel. in. c. si. j. col. in prin. de consuet. li. vj. post Hof-
 fre. j. q. xvij. in prin. q. si ex priuilegio pape capellani
 debet interesse electioni episcopi licet per. xl. annos ec-
 clēsia non vacauerit ipsi non perdunt ius eligendi per
 l. et artilicū. ff. de seruit. rustico. predio. l. hec autē iu-

ra. ff. de seruit. vrb. predio. bo. text. in. l. si quis alio. s.
 ff. ff. q. admod. seruit. amitt. Lū enim non fuerint ne-
 gligentes nō potest dici p̄ra ipsos prescriptū de pre-
 scriptione vigilante ar. l. contra maiores. C. de inoffi.
 testa. glo. ord. in. c. abbate sancti Siluani in verbo do-
 nec que est glo. h. ante h. de verbo. signifi. Sec. est vbi
 potuit et nō est vsus facultate per. d. glo. et p. l. j. ff. de
 nundl. et ibi Barr. et alij scrib. no. Panoz. in. c. vt pri-
 uilegia. iij. col. vers. aut veniunt. supradicta intellige
 vt per eūdē Bar. in. d. l. in filijs / et per exēpla que ibi-
 dem adducit Et i Normania feudum vocatū cleray.
 in quo vassalli tenentur ire ad querendum vinum pro
 domino quādo voluerit eos mittere in quacunq. par-
 te Normanie dumtamē fines nō exeat forte dominus
 vult eos mittere in partib. Rothomageñ. vbi a centū
 annis eos non misit an possit: et videt q. sic. Et idē di-
 cē dū de dño de mallefre. qui habet in macellariis alē
 conieſes ius q. existēs ibidē si dubitat offēdi in itinere
 redeundo ad domum suam illi macellarij tenent eum
 associare vsq. ad certum locum cum ensib. et baculis
 inuasibilibus dummodo eisdem intimet q. vult sic as-
 sociari: ponamus q. ille dñs malefre nō voluit associa-
 ri a. xl. annis non tamē perdit ius suū. Item procius
 ad consuetudinē istam demus casum licitum est dño
 feudi facere molendinū in feudo suo / vel alibi: z eo p̄-
 fecto reqrere vassallos suos dño suo superiori vt dece-
 tero cogantur ire ad suum molendinū vt infra ar. xiiij.
 pone q. iste dñs stetit per annos centū q. non fecit nec
 eius predecessores molendinū vult nunc facere. dic q.
 potest et vassallos suos requirere / et hec probantur p.
 glo. in. d. c. vt priuilegia in glos. pe. in. fin. de priuileg.
 quam multum p̄mendat Autho. de but. ibidē z Fely.
 auream vocat. in. d. c. cū accessissent. xj. col. declara-
 tius vt per eūdē Fely. in. d. c. cū accessissent. Jo. and.
 in addi. ad specul. in rub. de feu. Panoz. in. d. c. ad au-
 dientiam vlti. col. de rescript. Bar. in. d. l. hoc autē. ff.
 de seruitu. rusti. p̄dio. Generaliter autē quādo facultas
 prescribatur vide Bar. et Bal. cōtrarij tamē in. d. l. cū
 nonissimi sup. gl. in vbo opponere idē Bar. in. l. viā pu-
 blicā z ibi bo. text. ff. de via pub. gl. et Bar. in. l. pigno-
 ri. ff. d. vluca. Bal. i. c. j. de reu. dat. i vic. legis p̄misso.

Article. xij.

Leditz bas iusticiers ont congnoissan-
 ce des amendes de dōmaige de bestes les-
 quelles bestes leur sergeant peult prēdre
 en present meffait z les emprisonner iusq̄s
 a satisfaction du dommaige ou que autres-
 ment par iustice en soit ordonne. Toutels
 fois le sergēt doit faire deliurance a celluy
 a qui sont ledictes bestes sil le requiert en
 baillant pleige suffisant du pays.

In textu ibi.

Des amendes de dōmaiges de bestes zc.

Glossa prima.

Ecce enim sūt basse iurisdictione
 nis vt no. doctores cōter in. l. imperii. ff.
 de iurisdictione oīm iudic. maxime cū talis
 casus requirit promptā prouisionē ar. l. j. ff.
 de dā. infect. z ibi Paul. de cast. de alta media z bassa
 iurisdictione vide late p̄ docto. l. d. l. imperiū vbi Bar.
 tñ subtilisauit q. seipsū fregit: vt dicit Frācis. purpur.
 ibidē sicut de Bal. dicit Paul. de cast. z Jas. i. l. edī-
 ta. C. de edē. Dicit tñ Bar. in. l. iij. in. ff. C. de peda. su-
 di. q. i ista materia iurisdictionū laborauit vsq. ad pel-
 lē. (ibi dōmaiges) dānū dicit a dīminutione p̄mo-
 nij vt dicit text. in. l. damnū. la. iij. ff. de dam. infect.

nu et confrontation mais en gros avec le deuoir. Toutefois sil y auoit aucuns subgectz en arriere fief pose quil tenissent par deux / trois / quatre moiens: ou plus / less queiz fussent loig de la seigneurie et corps principal du territoire dudict seigneur ou au dedens daucuns fiefs enclaués ou autres cas ou il ya euident interestz pour la conseruation des fins et limitations de la dicte seigneurie dudict seignr. esdictz cas il les pourroit bien contraindre a declarer leurs moiés en gros. Mais oudit cas suffira les declarer en iugement / z sera en registre par le greffier se bon luy semble sans ce ql couste riens au subgect pour la dicte enregistreure. Et sil le greffier ou sergēt les fōt reuenir / ilz sont subgectz a amēde et a l'interest de partie.

Glossa prima.

A

Act Jacobi. de sancto Ge
orgio in tract. feud. in gloss. quiquit dem inuestitū colum. iij. vers. moueo vobis. quod homines qui sūt subditū vassallo domini non tenentur prestare iuramentū fidelitatis ipsi domino superior nisi in inuestitura specialiter cautum sit: vel nisi ipse dominus superior haberet generalem iurisdictionem. et sunt verba Bald. in titul. pacis constantie in vlti. colum. ibi exeunte Ianuario. Et ratio est quia homo hominis mei / nō est homo meus: vt late declaratur specul. in titul. de feud. s. quoniam versic. xiiij. per l. modestinus. ff. de verbo. signifi. gloss. in. ca. legitur. lxxij. distin. in verbo sorozes Bald. in. c. cum dilecti. ij. colum. de vol. et contru. Joan. fab. in. s. adeo. ij. col. in situ. loca. Bald. in. c. ceterum col. fin. de iudi. vbi etiam dicit quod si sum feudatarius regis deinde de meo feudo acquisiui plures feudatarios / qd reseruat mihi fidelitas vassalorum meorum vide Joan. ray. in. c. imperialem. s. illud. de prohib. feud. alie. per Fe. de. et intellige nisi in subsidium. vt in gloss. sequē.

In textu ibi.

Sinon les subgectz prochains.

Glossa secunda.

A

Facit ad hoc notabile dictum Bald.
in. c. j. s. rursus col. fin. vers. querit hic glos. in titul. de controuerf. inuestitu. vbi concludit quod si dominus dñi velit precise seruitia sibi exhiberi poterit hoc consequi in subsidium tanq̄ contra debitorem / debitorem vt no. idem Bald. in. l. pro herede. s. si quid tamen et ibi gloss. ff. de acquir. hered. Jaco. de sancto Geor. in tract. feu. in glo. dictiqz vassalli promiserunt non committe. zc. colum. iij. Vbi concludit quod quando vassallus subinfeodat alium de eodem feudo hoc casu est reperire duplex vtile dominium / scilicet vtile directū superius et illud remanet apud primum vassallū subinfeodantē: z aliud vtile dñi inferioris z illud est in ipsum subuassallū tra etiā dicit Bal. in. c. ceterum de iudi. et in. c. sane vlti. col. de renūcia. Fely. in. c. que in ecclesiariū. xxvj. col. vers. sexta declaratio. de constitū.

Article. x.

Lesdictz bas iusticiers ont amendes pour leurs deuoirs nō payez avecques ce

ont ventes et autres esmolumens de fief Aussi ont les amendes sur leurs vassaulx pour le deffault quilz auroient fait dauoir baille leurs adueuz ainsi quil sera traicte en autres lieux cy apres pour leurs droitz et deuoirs non faictz et non payez saisir et deffaisir les choses tenues deulx. Ont la congnoissance de faire mettre bournes en leurs subgectz par les lieux que les parties ou les scauās du pays en debat des parties aduiferōt. Ont la petite coustume des denrees vēdues en leur fief / comme / ble / vin / bestes / z autres meubles. Et leql le uaigne petite coustume est vng ōnier pour beuf z pour vache / pippe d vin / ou charge de ble vēduz z tirez hors le fief z pour autre menu bestail cōme moutons / bzebis / porcs vēduz z q̄ aurōt sejourne p huyt iōs sera paie maille. Et est a ētēdre q̄ pour autre meuble sera paye quatre deniers pour Charette / deux deniers pour charge d cheual z vng ōnier le tout tournois pour fais dhōme / excepte par les gens preuilegiez.

Glossa prima.

De supra scripta ar. vj. & vij.
z Jac. de san. Geor. in tract. iuestitu. in glo. et cū pacto. zc. de gabella aut et prepositura / vide late infra ar. lviij. z pluribz seq. et q̄ ibidē scribit: in hoc tñ sunt diuerse couetudines in diuersis locis que seruade sunt specul. in tit. de feu. s. qm̄ ar. xxvij. circa. ff. per. l. venditor. s. si constat. ff. cōmūnia predio. in ca. vltimam. lxxvj. dist.

Article. xi.

Paraillemēt ont les leuailles des denrees q̄ y ōt sejourne huit iours naturelz vēdues z autremēt trāsportees en autre maī mises hors iceluy fief sil nya p̄scription ou exēption au cōtraire / leql leuaigne est deu par lacheteur. Et ne pourra le d leuaigne exceder ciq solz. Et sen pourra adresser le seignr contre le vendeur ou achapteur a son choiz au dedēs de lan. Toutefois le vendeur en sera descharge en aduertissāt le seignr d fief sō recepueur ou sergēt de soy faire payer dudict leuaigne auāt q̄ la dēree soit leuee de sōdit fief avec le leuaigne des biēs de leurs subgectz q̄ vōt demourer hors de leurdit fief. Et si aucū seignr p̄noit p̄oste ou grāt coustume il ne pourra prēdre ne d māder la petite coustume Et aussi ont les espaues fonciers cestassauoir du fōs z dōmaine ou autres choses imeubles p autāt qlles se estēdroiēt en leurdit fief z nueffe.

In textu ibi.

Par prescription ou exemption zc.

Premiere partie.

appartiennent pour la moictie et au iusticier ennuesse pour lautre moictie/ mais si lesdictes anectes sont poursuyues auant quelles soyēt encozes logees/et pris leur nourrissement audit lieu ou elles sont assises celui a q̄ elles appartiennēt les peult poursuir et les doit auoir cōmes siennes.

In textu ibi.

Les espaues des anectes.

Glossa prima.

A Des laudatur eccle. xi. c. vbi dicitur. breuis in volatilibus est apis/ et initium dulcoris habet fructus illius. habēt enim apes principem vnum sine aculeo quē sequuntur secundū paridem de puteo tract. de sindicat. in prin. sicut etiā grues

B Incedētes ordine litterato fm Hiero. ad rusticum monachum transumptiue in ca. in apibus. vij. q. j. et de apibus oberrantibus et alijs animalibus expauescitis alias espaue repertis a calu in feudo dic q̄ occupantur in regno France a dño feudi/ vt dicit Jo. fab. in s. apium insitu. de rerum diuissio. verfi. examen.

In textu ibi.

Mais si lesdictes anectes sont poursuyues etc.

Glossa secunda.

A Huic consuetudini concordat text. in s. apium et ibi Joā. fab. et angel. insit. de rer. diuissio. Vbi querunt quid si tale examen apium non est amplius in conspectu prosequētis quia forte intravit domum dñi feudi. vel ecclesiam: prosequutio tamē est facilis et ibidē dicitur q̄ tunc adhuc vidēt esse in possessione illius prosequētis/ et adhuc sub custodia sua facit. l. i. s. nerua filii. ff. de acquir. vel amitt. possess. et Sed an dñs possit prohibere ne intras domū suam ad prosequendum apes/ et dicit Jo. fab. et ang. in. d. s. apium q̄ non ex quo tua res est videtur etiā q̄ prosequi possit. l. thesauros. ff. ad exhib. Jo. fab. et angel. in. s. fere. insit. de re. diuissio. Quinimmo potes agere rei vendicatione contra detinentem quia dñs es/ et remanes. l. itē Pomponius. s. si frumentum et s. de arbore. ff. de re. vend. Et est bene notandū fm eisdē Jo. fab. et angel. in. d. s. apium et in. d. s. fere. q̄ ad hoc vt apes domino acquirant/ vt espaues. requiritur q̄ sint repositae in terra sua/ et ibi incipiunt facere mel/ vel nidum et q̄ includantur in vase: q̄ principaliter per inclusionem efficiuntur sue per text. in. d. s. apium. quare cum ministerio loquitur consuetudo ista. ibi auant quelles soient encozes logees et prins leur nourrissement etc.

Article. xiiij.

C Outre peult auoir ledit bas iusticier moulin a ble au dedans ou dehors de son fief et peult contraindre les subiects estagiens coustumiers demorās audedans de la baliue dudit moulin daller mouldre a ice luy moulin par confiscation de la farine prise et arrestee en fief/ et du pain dicelle moulure a autre moulin/ ou les traicter par la court et en prendre lamende: Ou pourroit poursuir son interest par court suzeraine/ Pourueu que ledit moulin soit en suffisant estat et reparation. Et ne sont point la be-

Des bas iusticiers.

ste/harnoys ne sacz confisquez.

In textu ibi.

Et peult contraindre les subiects estagiens etc.

Glossa prima.

Mullo cuius iure aut feodorum cauetur q̄ dominus feudi possit compellere vassallos suos ad molendū ad suum molendinum: quia de iure facultas eundi ad molendinum videtur esse de libera cuiuslibet potestate ar. l. viā publicam. ff. de via pub. An autem valeat ista consuetudo qua dominus astringit vassallum ad molendinum suum. Et respondendo q̄ sic: premittit q̄ munerū quedam sunt realia quedam personalia/ et quedā mixta. l. munerum in prin. ff. de munerib. et hono. Item tributū quorū quedam sunt prediorum/ et quedam capitū/ et dicitur tributum omne id quod tribuitur glos. in rub. de anno. et tribut. l. i. c. et dicitur a tribu vel a tribus secundū Pirrhū ibidem. Et sic est q̄ dominus potest onus capitationis imponere vassallo no. in. l. cum antea de agri. et cen. l. i. c. quare etc. Item in iuramento fidelitatis vassallus iurat q̄ dominum suum exaltabit quantum poterit. ita dicit glos. sing. in. c. j. qualiter vassal. iura. deb. fidelit. Unde subditus nolens ire ad molendinum domini sui sed alibi cōmodū afferat alijs q̄ deberet et posset afferre domino suo ideo non videt dominum exaltare sed deprimere vide Jaco. de sancto Beor. in tract. inuestiture. in glos. et cum molendinis et ibidem de ista materia.

In textu ibi.

Ledit moulin soit en suffisant estat.

Glossa secunda.

Ratio est quia in istis statutis odiosis debemus capere ethymologiam secundum proprium significatum rei que demonstratur. l. iugurij. ff. de verbo. signi. unde secundum propriam significacionem molendinum dicitur a molēdo/ et sic significat rem debite in actu sine aliqua indigentia secundū Bal. in. c. j. s. si quis. de manso. col. si. in tit. si de inuesti. cōtro. fuerit. et dicit Andr. Barba. in addi. ad eundē Bal. ibidē q̄ in materia penali appellatione molendinum venit molendinum q̄ est in fieri: quia debet esse cōpletum. Quis autem teneatur reparare baleriam molendini vide per doct. in. l. j. de aqueduct. lib. x. c. Suid. pape sing. cccxxij. alle. l. refectōis. s. j. ff. cōtra predicto.

In textu ibi.

Et ne sont point la beste/harnoys/ne sacz confisquez.

Glossa tertia.

Similis est consuetudo turonis in tit. des droictz de basse iustice/ et ibi glos. Joan. sanzon quam per te videas non enim transcribere volo.

Article. xv.

C Et si le subiect veult maintenir son ble auoir este moullu au moulin de son seigneur ou son pain fornaye a sondit four il en aura deliurance o pleige. Et sil dechet et il est trouue quil y ait confiscation il sera dauantage mis en amende de la loy pour auoir mal requis la deliurance et ressaisira son seigneur de fief.

In textu ibi.

Et si le subiect veult maintenir etc.

In textu ibi.

Lesquelles bestes leur sergeant peult prendre.

Glossa secunda.

A Ratio est quia sicut homo animal ra-

tionale potest capi repertus in flagranti crimine et iustitie duci sint alia iudicis commissione Barr. in. l. fin. in fi. C. de exhib. reis. a fortiori animal irrationale capitur cum homo sit dignior oi alia creatura. l. iustissima ff. de edil. edict. glo. nor. in. s. fi. in verbo persone institutu. de iure nat. gen. et ciuil. vbi allegatur Quidius in Werhamoz. prionaz cu spectant animalia cetera terram. Os homini sublime dedit celusq videri iussit zc. Item facit quia sicut debitorum meum fugientem possum propria auctoritate retinere vt dicit Hen. bohic. in. c. si leserit de iniur. et dam. dar. per. l. ait pretor. s. si debitorem. ff. que in frau. cred. ita z animal quod fecit mihi damnum: item sicut seruus qui damnum dedit/ domino suo absente et nemine defendente ipsum tradendus est petitori damnum passo quousqz dominus compareat. l. iij. s. j. ff. ad. l. aquil. **B** Propius ad tex. quero an indistincte possit aliquis sua auctoritate capere pecus alienum repertum in campo suo sibi faciens damnum? z dicendum est q sic quando ignorat dominum bestie siue pecudis secundum Barto. in. l. hoc amplius. s. de hijs autem. ff. de dam. infect. et in. l. raris. ff. de incen. rui. et naufra. angel. in. s. j. in col. ij. et ibi Jo. fab. institutu. si quadru. paupe. fecit. dicatur angel. in tract. malefi. in glos. et vestem celestrem. vi. col. specul. in titul. de actoz. s. j. versi. pone inuenio pecudem. xxiij. colum. Et hoc maxime procedit quando talis est in patria consuetudo que excusat secundum Albert. de gandino. in tract. malefi. ritu. de furibus. iij. colum. versi. pone questionem per. l. quis sit fugitiuus. s. apud labeonem. ff. de edil. edict. l. scire. s. luctius. ff. de admi. tuto. **C** Sed quid si bestie clericorum offendant fundum laici an possint capi. Et breuiter dicendum est q sicut clericus in flagranti crimine deprehensus potest capi a laico glo. est ordi. in. c. cum no ab homine de senten. excom. per. l. capito. ff. de adulte. item laicus creditor potest capere debitorem clericu de cuius fuga timetur/ et hoc absqz metu excommunicacionis innoc. in. c. vt fame. de senten. excom. forti? dicit idē innoc. in. c. verum de for. competē. q dominus feudū laicus potest clericum expellere de feudo: supradicta tenet/ z refert Stepha. aulfre. i. repeti. cle. j. d. offi. ord. s. ad tertium quesitū versic. in contrar. am sententiam vbi multa allegat ideo a fortiori res/ et bestie illi? clericis possunt capi: quia corpora sunt rebus preferēda. l. sancimus. C. de sacrofan. eccles. in cap. precipimus. xij. q. j. **D** Dicit tamē Fely. in. c. ecclesia sancte Marie. xlvi. col. versic. quintum exemplum de constitu. post Antho. de but. in. c. grauem de senten. excom. q si bestie clericorum damnificat fundum laici/ et sit questio quis teneatur an pastor bestiarum/ vel clericus: et dicit q pastor tenetur dicit tamē q in hoc est seruanda cōsuetudo secūdu Aulfre. in. d. cle. j. idem etiam tenet in tract. de potest. secula. super ecclesiasti. person. in quarta fal. tertie regule. **E** Sed quia vulgariter allegat illud q qui tres vvas de vite seu vinea aliena trahendo acceperit nō teneť dño vitis de quo per Albert. de gand. in tract. mal. efficiozū tit. de pe. reozū col. penult. vbi allegat illud deuterono. xxiij. c. in. fi. ingressus vineā proximi tui comedes vvas qrtū tibi placuerit/ foras autē nec efferas tecū: si intraueris segetem amici tui frāges spicas z manu pteres falce aut nō meres **F** Itē de illo satis noto. tex. in. c. qm diuina fauēte. s. fi. l. titu. de pa. tenen. et ei? violat. vbi dicit q itineras per prediū alienum potest ibi pascere iumenta sua de quo etiā meminit Henr. bohic. in. d. c. si leserit de iniur. de

quib? tamen breuiter dicendū est cum Panoz. in. d. c. si leserit quo ad pumū q capiens vvas in vinea aliena teneť ad estimationem nisi necessitas maxima excusaret in. c. si quis per necessitatē de furt. in. c. discipulos de consecra. dist. v. vbi dicitur q dñs excusauit discipulos suos qui vellebant spicas transeundo/ z mādu cabant: qz faciebant necessitate famis coacti Mar. xij. Ad secundum de iumento pascendo dicēdū est q si ex hoc damnificatur domini? agri animalia aliena nō debent pascere in fundo suo per tex. in. d. c. si leserit. z mīroz quomodo potest intelligi q animal possit pascere herbam et illa sustentari sine detrimento aliquo dñi fundi facit illud Exod. xxij. c. Si leserit quispiā agrū vel vineam/ z dimiserit iumentum suum vt depascatur aliena quicquid optimum habuerit in agro suo vel in vinea sua pro domini estimatione restituet.

In textu ibi.

En baillant pleige suffisant.

Glossa tertia.

Cautio sufficiens & idonea intelligi-

tur per fideiussores seu pignora per tex. in. l. si manda totitij. s. ff. mandat. l. ergo qdū. s. si sub conditione ff. de fideicom. liber. gl. et ibi doct. in. c. ad nostram. le premier de iureiur. glo. in. c. j. in verbo sufficienter de sequet. poss. z fruct. Et tunc in illa alternatiua electio cōpetit debitori regul. i alternatiuis de regul. iur. lib. vi. l. plerūqz. s. gener. ff. de iure dot. Si tamē sit dubitū de idoneitate recurritur ad arbitrium iudicis secūdu Bal. in. l. vniuersa rescripta. C. de precib. imper. offe. ren. col. si. ante si. cauere tamē mediocre licet cōprehendat obligationem. l. fin. in. fi. ff. de leg. seu fidei. cō. no. at tamē releuatur a fideiussoribus/ et pignozib? vt dicit ibidē glo. Cautio vero simpliciter prolata intelligit de nuda. l. sancimus. ff. de verbo. signi. in debet esse valida glos. est ad hoc sing. in. l. huiusmodi ibi cauet heredi/ scz vt valeat zc. ff. de legat. j. Nec debet esse nuda ab obligatione bonozum vel a pena fm Bar. in. l. si prius. ff. de no. ope. nuncia. gloss. in. l. ij. s. sed si agant versi. sed z si dubitetur in verbo cauere. ff. de iudi. **B** Sed quid si pars non potest cautionem idoneam prestare? dicit q admittitur ad prestādā eam quā potest puta iuratoriā per tex. in. c. per vestras de do. n. inter vir. et vxo. in auten. vt nul. lice. hab. loc. pfer. s. si vero crimen colla. ix. in aut. generaliter. C. de episc. et cleri. Et licet glo. fin. in. c. fin. de pigno. dubitet argumentando pro et cōtra tamen ista opi. placet Pan. ibidē in. ij. col. idē etiā tenet i. c. ex parte. le pmer. ij. col. de verbo. signi. idem Panoz. i. d. c. per vestras in. ij. col. quod intellige dummodo iurās nō sit respectus de fuga. secūdu Bart. in. l. vsufructu. C. de vsufruct. Panoz. in. c. j. in. iij. col. de eo qui mitti. in poss. de multiplici genere cautionis vide glo. z ibidem per. de bella pertica in. l. j. C. de procura.

In textu ibi.

Du pays.

Glossa quarta.

De hoc est text. fo. m. l. ij. et ibi Barto. et Paul. de castro. ff. qui satisd. cogant.

Article. xij.

Les espaves des anectes non obstant quelles soient mouuantes tenās estās en aucū arbze ou autremēt assises au fief dau cun appartiennēt pour le tout au seigneur du fons ou elles sont assises/ si le deuāt dit seigneur du fons ya iustice fonciere en nu. esse. Et si nā iustice en son fōs eilles luy

Primiere partie.

attamen petitorum intentare potest. Cum petitorum et possessorum nihil habet commune. l. naturaliter. s. nihil commune. ff. de acquir. posses. Et sic agendo petitorum non videtur renunciare possessorio secundum Bartol. in d. s. nihil commune/ et ibi late videas per eum materiam petitorum et possessorum.

Article. xvij.

Si le subiect est boullengier publique et le moulin de son seigneur ne soit propre a faire farines a pain blanc Il peult aller ailleurs. Car le bien de la chose publicque prefere lespecial lexcuse

In textu ibi.

Car le bien de la chose publicque. zc.

Glossa prima.

Necas de pena. i. l. ij. de appari. procō. et leg. lib. xij. C. post plutarchum in libro institutionum ad tralandum dicit q̄ respublica corp⁹ quoddam quod diuini muneris beneficio animatur/ et regitur; et quodam moderamine equitatis: et rationis cuius corporis anima dicit esse prelatos diuine religionis. Caput autem princeps est. senatus vero/ oculi. aures et lingua sunt iudices prouinciarum et presidēs. Brachia sunt officiales/ et milites qui semper assistunt principis lateribus. Quæstores vero ac comites largitionum et rerū priuatarum ventris: et intestinorum typum gerūt pedes vero solo inherentes sunt agricole. vide etiā Polykrat. lib. v. c. ij. Quot modis accipitur respublica et in quo differt a fisco/ vide Bar. et Pirrhū in rub. de iure fisci. lib. x. C. Jaco. rebus. in. l. republicam. in ff. colū. de iure reipū. li. xj. C. Ubi dicit q̄ ea que tangunt iura et statum iurisdictionis et superioritatis continentur sub nomine respublice vt in d. titu. de iure fisci. et pluribus alijs seq. Et etiam alia tangentia statū et bonum commune alicuius vniuersitatis continentur etiam sub nomine respublice/ vt in d. l. republicam et in text. nostre consuetudinis: et talis respublica est malus et dignius bonum secundum philoso. j. etim. Ideo dicit notabi. iter text. in auten. res que. C. communita de legat. Et ea que communiter omnib⁹ prosunt hijs que specialiter quibusdā vtilia sunt preponi debent. Item etiam si esset commodum priuatum principis: quia commune bonū illi prefertur bo. text. in. l. vnica. s. ff. C. de cadu. toll. et ibidem dicit Jo. sab. q̄ tantum prefertur publica vtilitas q̄ quis pro ea tenetur deserere propria negotia.

Article. xix.

Le subiect qui sans fraude a achaptable en aultre pouoir hors le fief de son seigneur en lamenant a son estaige Le peult faire mouldre a aultre moullin sans mesprendre.

Glossa prima.

Similis est consuetudo turo nis in tit. des droitz de basse iustice ar. viij. et vide ibidē Jo. sanron dicta cuius nō refero. Ultra tamē dicta p̄ eū/ quero: aliquis emit bladū a dño molēdi vel ab aliquo exēpto an possit vti franchisia venditoris. Et breuiter dicendum est q̄ nō fm Bar. l. l. licitatio. ff. de publi. vect. et pmiss. et Bal. in. l. si q̄s. C. eodē titu. Frācis. de parma in tract. de p̄uilegio fisci fin. q. principali vers. 17. queritur: et tu

Des bas iusticiers.

vers. vj. queritur: vbi dicit q̄ homines vnus terrarum possunt ire ad molendinū alteri⁹ territorij. Ppter ficitatē: quia hoc fit propter necessitatē famis que est maxima necessitas. l. ij. C. de patrib. q̄ filios distraz. An autē illud onus q̄ vassallis imponit scilicet eundē ad molendinum domini fuisset personale/ vel reale? et breuiter dicēdū est q̄ est personale: qz clerici et nobiles sunt exempti vt infra ar. xxxv. et hoc ar. l. omnibus. C. de vectig. c. quāq̄ de censib. li. vj. Bart. in. l. i. s. hictitulus. ff. de public.

Article. xx.

Quant moulin est commun ou parsonnier entre deux ou plusieurs personnes et il y fault meulle/roue/rouet/ ou autre reparation ou refection necessaire parquoy il ne puisse mouldre: Lun des parsonniers peult sommer lautre de contribuer a la reparatiō du moulin. Et sil ne veult ou si de laye Lautre parsonnier le peult faire reparer/ et prendre tous les proffitz du moulin iusques a ce q̄ lautre parsonnier ayt paye sa part de la reparation Mais sil le faisoit reparer sans sommer lautre psonnier payeroit sa part de la reparatiō et auroit sa part de ce que le moulin auroit gaigne.

In textu ibi.

Quant moulin est cōmun ou parsonnier.

Glossa prima.

Hoc est text. in. l. si fratres. s. idē rñ. socius iuncta glo. in xbo sequatur. ff. p̄ socio. quē tex. ad hoc alle. Bar. in repet. l. quomōdū. col. fi. ff. xviij. ff. de flumi. vbi Bart. mouet questionē istius articuli: et q̄ edificas siue reparans habet multa remedia. vt ibidē per eum et p̄ ista cōsuetudine facit tex. in. l. i. vt pponis. C. de edific. priuat. Bar. in. s. sequens ante fi. insit. de actio. Quid autē si talis partiar⁹ reparauerit molendinum abiq̄ partiar⁹ siue p̄ socij interpellatiōe? dic q̄ vsuras nō cōsequetur nec dñum molēdinū in eū transferē sed tñm dno interesse consequet via actionis fm gl. in. d. s. idē respō. soci⁹ et hoc inuit tex. ibi mais sil le faisoit reparer sans sommer zc. Et sic mora sua cullibet est nocua. c. mora. de regul. iur. li. vj. l. in cōdēnatione. s. fr̄ eodē titu. doct. in. l. mora. ff. de vsur. innoc. in. c. in fi. glo. de locat. et in. c. posuit eodē titu. Alberi. de ros. in. d. l. in cōdēnatione. s. vniscusq̄. vbi tractat an existētia cōditiōnis cōstituat quē in mora sine interpellatiōne idē in. l. quotiens la première de verbo. oblig. ff. est autē mora culpa dilaio. l. cum te. si cert. peta. Bar. i. d. l. quotiens in fi. col. Quid autē si molēdinū est totū dirurū/ et solo equatū? dic q̄ socius potest sociū cogere ad edificandū fm Ly. in. d. l. si vt pponis ar. l. his cōsequenter. s. celsus. ff. familie her. vel etiā potest solus edificare/ et tenetur partiar⁹ siue socius soluere portionē fm eundē Ly. ibidē per. d. l. si vt proponis. Et hoc dūmodo faciat id tñ ad quod res est destinata et parata vt in. d. s. idē rñ. socius. Si autē reparat molendinū vt suū cū non habeat nisi mediētate tūc sumptus nō pōt repeterē tex. est in. l. si hijs p̄tra quem. C. de edific. priuat. Sed cū hic dicit q̄ requiritur sumptus siue interpellatio ad cōstituendū socium in mora vt etiam de hoc est tex. in. d. l. mora. et. l. si ex legati causa. ff. de verbo. oblig. Quero an summatio extraiudicialis sufficiat: et dicēdū est q̄ sic p̄ gl. in. l. fideiussoz

Glossa prima.

A hoc videtur esse bonus textus. in l. litibus et ibi doct. de agricol. et cens. lib. xi. C. et ibi inter alios Bar. et Angel. Dicunt per illum textum quod pendente processu inter dominum et vassallum habet vassallus fructus rei contentiose mediante cautione idonea de restituendo absque aliqua procrastinatione nec sufficit simplex satisfactio. Sed quid si vassallus non vult aut non potest idoneam cautionem prestare? dicit textus et ibi Bar. et Jaco. rebus. in. ii. not. quod debent res sequestrari: quia propter defectum cautionis introducta est sequestratio per Luc. de pen. in. d. l. litibus in. liij. colum. per text. in. l. j. vers. nec sine. ff. vt lega. seu. fid. no. cauea. l. si fideiusor. s. ff. qui satisf. cog. Et debet esse sequester idoneus? et qui patrimonium seu immobilium habeat ar. l. ij. de debito. c. iura. lib. xi. C. nam non possidere immobilium reddit quem suspectum ar. l. sciendum iuncta. gloss. ff. qui satisf. cog. Idem possidere pauca immobilium. l. si creditores. ff. de priuile. credit. item mali mores. s. ff. insti. de suspect. tuto. glo. in. d. l. si fideiusor. s. ff. in verbo si satisf. datum. sed quid si res sequestrata seruando seruari non potest dicit textus in. d. l. litibus. ibi fructus vendantur et ibidem Bar. in fin. col. quod si talis res est tempore peritura potest vendi iudicis officio: et precium sequestrari. Quinetiam solus sequester posset vendere. l. si olei. ff. de dolo malo. Et sequestri autem officium est voluntarium / et non necessarium. l. fi. C. de bo. aucto. iud. possi. Jaco. rebus. in. d. l. litibus col. fi. vers. ex hoc text.

In textu ibi.

Et si dechie. etc. il sera mis en amende.

Glossa secunda.

Et sic punitur mendacium omni iure reprobatum iuxta illud Proverbia. iij. c. maledictum mendacium et ecclesiasticus. xx. c. opprobrium in homine mendacium et Apoc. ij. c. omnibus mendacibus pars illorum in stagno ignis. ideo dicit Sost. cōsi. xv. incip. visis predictis. col. v. post Augustinum in lib. contra mendacium et Tho. ij. ij. q. cx. quod mendacium est peccatum contra naturam ideo in iure positum multipliciter punitur vt per glo. in. c. nullus de regul. iur. li. vj. Et precipue calumniantium penas vide per text. in. l. non ignoret et ibi doct. C. de fruct. et lit. expen. per Bart. in. l. j. in. fi. C. de iureiur. propter calum. prest. et per tot. titu. insti. tu. de pena teme. litig. Et ibidem in. s. j. in prin. Jo. fab. dicit quod curie secularis regni Francie habet certas emendas contra calumniantes.

Article. xvj.

Et si na moulin en estat suffisant les subiects sōt cōtraignables daller au moulin d son seigneur suzerain duql ilz tiennēt par ressort si est au dedans de la banlieue: Car les subiects ne sont tenuz daller moudre a aucun moulin de leur seigneur dont ilz sont subiects par ressort neuement ne autrement si ledit moulin nest dedēs la lieue de leur demeure.

In textu ibi.

Et si na moulin etc.

Glossa prima.

Hoc arg. quia sicut recurritur ad superiorem si inferior deficiat in ministrando iusticiam vassallis in aut. de quest. s. si vero forsan coll. vj. vbi dicit Bart. quod si infe-

rior iudex negligit vel denegat facere iusticiam suis subditis deuoluit iurisdicchio ad superiorem per text. in. c. j. titu. si de inuesti. inter do. et vassal. lis oriat. no. in. c. ce teru. de iudi. in. c. j. circa fin. in titul. de milit. vassal. qui contumax est Jo. ray. in. c. j. s. preterea in quarta col. vers. potest addi. in titul. de prohib. feud. alie. per Federi. Sic etiam si denegat quod tenetur aliunde ministrare.

In textu ibi.

Car les subiects ne sont tenuz etc.

Glossa secunda.

Argumento. l. modios ad fi. et ibi docto. C. de suscepto. ppositi. et archa. lib. x. C. et in. l. nea mor ibi doct. et in. l. pro locis. de anno. et trib. eodē lib. vbi dicit quod non debet quis mitti longius ad operandum et quod habet consideratio longinquitatis loci. Et dicit Pirrh? l. d. l. nemo quod sicut quis non debet cogi ad operandum longius simile esse in iudicijs quod quis non trahatur vltra vnam diem vel duas. per ca. nulli et c. dilect? filio de rescript. in. c. statutum de rescript. li. vj. gloss. no. in. c. cum ex literis in fin. de resti. in integ. Et facit quod vbi heres tenet ad alimēta non cogit prestare extra eum locum in quo habet domiciliū glo. in. l. cum hys. s. in causa in vbo alteruter. ff. de transactio. Et non tenetur emphyteota portare pensionem sui domini si abo non sunt de eodē castro vel villa. d. s. in causa. nisi aliud sit cautum ex pacto inter eos Jac. rebus. in. d. l. p locis vel nisi consuetudine aut vsu aliter sit obseruatum et que consuetudo attenditur circa tributa soluenda Bald. in. l. iij. colum. ij. vers. item in quibusdam. C. de nauit. seno.

Article dixetseptiesme.

Et est assauoir que toute fois que le seigneur d fief aura acqs ou fait faire moulin en lieu aduenant / cest assauoir au dedēs de la lieue soit au dedēs ou dehors de son fief: il aura moulte de seisditz subiects et ne yront plus au moulin du suzerain. Mais en sera saisy ledict seigneur sommatio et requēte par luy faicte a sondit seigneur suzerain d luy laisser la moulte d seisd subiects. Pourueu que tel le somation soit faicte dedēs lan a cōpter du iour que ledict seigneur auroit acquis ou fait faire ledict moulin en estat suffisēt de moudre. Et apēs lā pourra poursuivre lad moulte d ses subiects par actio petitoire.

In textu ibi.

Pourueu que summation etc.

Glossa prima.

Quia per talem anni cursum currit prescriptio contra inferiorē saltem quo ad possessionē ideo debet talis interpellatio siue summatio fieri infra annum quare dicit Bart. in. l. in omnibus in ff. de actio. et oblig. quod prescriptio que per statutum inducitur ex negligentia sola non petentis. Cum petit cessat negligentia que est causa prescriptiois vide de summatione infra. ar. cccliij. glo. j. A

In textu ibi.

Et apres lan etc.

Glossa secunda.

Et sic per lapsum anni non perdit omne ius sed solum perdit possessionem pendente processu / et interim dominus possidens faciet fructus suos

quinque pedes passum faciunt glos. in ca. sicut. le pre-
mier. xvij. q. iiii. centum vinginti quinque passus stadiū
octo stadia miliare / duo miliaria leucam: pes autē cō-
stat ex. xvi. digitis secundum Isido. et bimo. lib. xvi.
c. xv. et glos. in. d. ca. sicut. in verbo passus / et vocatur
pes regalis siue regius quo mensores vruntur secun-
dum Jas. in. l. j. in prin. ff. si quis caut. ideo leuca / ista
consuetudinis continet tria miliaria si bene cōsideres
aduerte tamen q̄ talis mensura sit secundum cōsuetu-
dinem patrie cui standum est secundum Jas. in. d. l. j.
Sed qualiter mensurabitur leuca: et respō. Bar. in. d.
l. in itinere. q̄ mensurabitur per viam per quam vnus-
quisq; vadit. l. eos in fi. cum ibi not. ff. de fals. et ibidē
dicit Bartol. idem esse quo quomodo tractemus de
spacio itineris. Unde autem incipiet mensuratio et res-
pō. Bart. in. d. l. j. ff. si quis caut. q̄ non a porta sed a
contingentib⁹ edificijs per. d. l. mille passus. ff. de ver-
bo. sig. An autem fiet mēsuratio per rectitudinē aereā
quando vie sunt torte et p̄caue / et dicit Barto. in. d. l.
j. quod sic contrarium tenent ibidem Paul. de cast. et
Jas. in. ij. colum. post Alexan. de ymol. consil. xxij. in-
cip. consideratis verbis statuti in ij. colum. in quarto
volu. vbi concludunt q̄ stante statuto q̄ non possit fie-
ri nouum molendinum nisi fiat per centum peticas a
remoris alterius molendini existentis in eadem aqua
quod debet fieri mēsuratio per cursum loci per quem
aqua decurrit ⁊ non per aerem aut cursum aereum. te-
net etiam Bal. in. l. non solum. ff. de excusa. tuto.

Article. xxiiij.

Si ledit bas Justicier a bourg ou par-
tie en bourg neuemēt tenu d' luy Il a droit
de y faire four a ban / et y peult cōtraindre
ses subgectz estaigers dudict bourg de y
faire cuyze le pain et en prendre le prouf-
fit de fournage acoustume: Pourueu que
conuenablement et sans perte ou empire-
ment de leur parte les subgectz puissent al-
ler Et prendre par confiscation le pain de
ses subiectz fournaige a autre four / pour-
ueu que ledit four soit en estat. Et sera te-
nu ledit seigneur de bien entretenir sondit
four abā Ou en deffault ou delay d' ce par
vng mois pourront les subgectz en faire ⁊
edifier en leurs maisons / ou aultrement se
pourueoir.

In textu ibi.

Si ledit bas iusticier a bourg.

Glossa prima.

Burgus proprie secūdū luc.
de pen. in. l. penult. de fund. rei priuat.
lib. xi. C. post Hugo. ⁊ Rosium vij. ad
august. sunt castra: id est crebra per limi-
tes habitacula cōstituta que burges vo-
cant: secūdū vero Papiā burgus est ha-
bitaculum. in agris h'ospitibus expositum inde bur-
gundiones dicitur secundum Isidorum lib. ix. c. ij.
Et dicit Barto. in. l. si heres iustus. s. vicis. ff. de lega.
primo. quod burg⁹ est vniuersitas approbata per. d.
l. penult. et ibi Barto. vbi ponit differentias inter vil-
lam castrum ciuitatem et vicum / idem Bartol. in ex-
trauag. qui sint rebelles in glo. super verbo Lombar-
die et in l. j. s. in autem et ibi Alexand. et Jas. ff. de no-
ope. nūcia. archy. in. c. statutum. in tertia colum. de re

script. lib. vj. glo. in prag. sanctio. in titul. de colla. ca.
vii. in glo. in verbo villis vbi inter alia dicitur quod
in Francia appellamus ciuitatem villam: rus autem
villagium angel. instit. de excu. tuto. in prin. in secun-
da colum. vers. quid autem. post Barto. in. l. verbis.
ff. de verborum signi. Que autem sit differentia inter
ciuem et incolam / tractat Rebuffi in. l. ciues. ij. colum.
de incol. et in quo loco zc. li. r. C. furnum autem dicitur
eo quod est nigrum. l. j. ff. de furt. An autem domi-
nus possit vassallos cogere ad coquendum panem in
furno suo existente alibi q̄ in burgo. Et dicendum est
quod non secundum Jacob. de sancto Geor. in tract.
inuestitu. in glo. et cum molendinis. quia vt ipse dicit
nullo iure cauetur ideo vbi dominus habet illud ius
limitatum in burgo in alio loco sibi videtur prohibi-
tum saltem innozi burgo. ar. l. cum pretor. ff. de iudi.
Tum etiam quia ire ad furnum et molendinum debet
esse de libera cutuilibet potestate ar. l. viam publicam
ff. de via public. Et illud onus contra ius rigorosum
non debet extēdi ar. c. odia. de regulis iuris. lib. sexto
cum similibus. Quero dominus fecit pactum cum
vassallo de coquendo panem in suo furno bannali pro
dicto vassallo / et familia sua in perpetuū pro decem
sol. omni anno soluendis tempore conuentionis dicitur
vassallus habebat solummodo tres filios tamē in pro-
cessu temporis est aucta familia sua: ita quod vnus-
quisq; filiorum habet tantam familiam quantum ha-
bebat dictus vassallus tempore contractus vtrū do-
minus teneatur omnibus illis de familia vassalli pa-
nem coquere pro eodem precio. Et videtur quod sic
quia ista nomina vniuersalia recipiunt augmentum et
diminutionem. l. pe. iuncta. glo. ff. de fun. instru. ⁊ in-
stru. leg. l. peculium. ff. de legat. ij. Item facit. l. si serui-
tus. ff. de seruitu. vba. p̄edio. vbi dicitur quod ser-
uitus imposita luminibus intelligitur tam de presen-
tibus q̄ de futuris: facti optime dicitur Alberici de ro-
sa. in autē. hoc ius porrectum vers. vnam aliam que-
stionem. C. de sacrosan. eccles. vbi dicit quod si pater
familias conuenit cum monasterio / vt pro certa pen-
sione molleret grauum pro se et familia sua. Et in suc-
cessu tēporis est aucta tenebitur monasterium de stric-
to iure molere pro eadem pensione. Item debemus
inspicere quod euenire potest. l. si quis domum. s. j. ff.
locat. Secus esset si talis conuentio esset facta sub no-
mine particulari puta quia promissit dominus coque-
re pro dicto vassallo / et duobus filiis suis: ⁊ quia
tunc limitata conuentio. limitatum produceret effe-
ctum. l. in agris. ff. de acquir. re. do. l. sulcini. s. quod
si aduersus. ff. ex quib. caus. in posses. eat. Sed quid
si conuentio est facta pro vassallo et filiis / et sic sub no-
mine indefinito dic quod intelligitur de filiis q̄ erant
tempore contractus. l. rutilia polla. iuncta gloss. ff. de
contrahen. empt. et ven. Aut talis conuentio est facta
sub nomine generali puta pro vassallo et omnibus li-
beris suis. Et tunc omnes tam presentes q̄ futuri cō-
prehenduntur: quia partes contrahentes potuerunt
cogitare hunc casum euenire posse vt supra dixi no.
Barto. in. l. inter stipulantem. s. sacramenta. ff. de ver-
borum obliga. ⁊ Et verba generalia debent genera-
liter intelligi. l. j. s. generaliter. ff. de legat. prestan. iun-
cta gloss. ibidem. Limita supradicta nisi crescat aliter
quam per natiuitatem sed per accidens puta: quia
ille vassallus factus est miles / ex quo oportet eum te-
nere ampliozem familiam / quam prius: quia tunc nō
tenetur dñs per no. in. l. sed si legem. s. quod autem
quis. ff. de peti. heredit. Jacobi. de sancto. Geor. in.
d. tract. inuestiture in gloss. et cum molendinis colū-
na tertia in fin. Fallit etiam si domin⁹ promissit ex me-
ra libertate: hoc est quod nullum percipiat lucrum: se-
cundum Joan. sanxon in glossa consuetudinis turo-
nensis. in titul. de droictz de basse iustice artic. xij.

obligari. s. fina. in verbo reus. ff. de fideiussor. glosella in l. q. Rome. s. coheredes. in verbo testator. ff. de verbo. oblig. quam ad hoc allegat Barto. in l. cum postu- lassem. ff. de dam. infect. et ibi Paul. de castro. et ibidē per eos videas quibus casibus interpellatio iudicia- lis requiritur ad constituendum quem in mora quos recolligit Barto. de chasseneuz. in gloss. consuetu. Bur- gun. in titul. (Des droictz. et apparten. a gens mariez. s. deniers de mariage. in glos. sera suffisantment inter- pellee. Quero an sola vnica interpellatio sufficiat an vero requiratur trina: et dicit Bar. in. d. l. qui Rome. s. seta. ff. de verbo. oblig. z. in l. tralectitie. ff. de actio. z. obligatio. quod vna sola sufficit. per glosellam in. d. l. moze. ff. de vsur. in verbo repetendi gloss. in cle. j. in verbo requisierit de heret. que dicit quod quādo par- parem vt collega/collegam interpellat tunc vna sola interpellatio sufficit idē tenet ibidem pet. de anchar. in. liij. not. car. ibidem. xvij. q. in. vj. col. et ibidē dicit gloss. illam ad hoc esse singularem idem tenet ibidem Jo. de ymol. in quarta colū. allegat ad hoc Jo. and. in. c. ego de iureiur. et glo. vlti. in ca. si episcop. xvij. distin. idem tenet Bald. in. l. qui crimen. iij. col. q. viij. C. qui accusa. nō poss. vbi distinguit aut interpellatio est ad irrimandum aut ad exhortandum aut ad con- tumaciam iducedam Primo casu sufficit vnica inter- pellatio. l. j. s. j. ff. de li. ag. Secundo casu idē vt no. in. d. cle. j. de heret. Tertio casu si pars monet z. est seque- la obligationis. tunc etiā sufficit vna interpellatio. idē Bald. in. auten. item nulla in. iij. not. C. de episc. et cle- ri. et in. l. notat ita diuus. ff. de adop. Idem etiam es- set dicendum qm vnica sufficeret si iudex moneret pre- sentem et intelligentem secundum eundem Bald. in. d. l. qui crimen per. l. ij. C. quomod. et quando iudex. Si autem citatur absens tunc trina monitio requiritur fm eundē Bal. R Ratio autem istius consuetudinis est: quia cum sint socij in dicto molendino pares esse debent in lucro/et damno in. s. et quidē in situ. de so- ciet. l. si non fuerunt. ff. eodem titu. nec valet contraria conuentio secundum Ludo. Roma. cōst. d. xx. incip. circa propositum in. ij. colum. per. d. l. si non fuerint iuncta glos. ibidem in verbo ita coiri. Aliter esset con- tra naturam societatis quod vnus habeat caput saluū et alius caput fractum secundum eundem Ro. in. d. consil. per. l. mutus. ff. pro socio. idem Ro. consilio. lxxij. incip. quo ad primum.

Article. xxi.

Coultre peult le dit bas iusticier auoir moulin a draps z par la forme dessusdicte cōtraindre ses subgectz estaigiers demou- rās au dedens de trois lieues dudict mou- lin a y aller fouller leurs draps.

Glossa prima.

Vide que in precedenti glo. diximus.

Article. xxij.

Et silz sont trouuez allans fouller ou leur drap foulle a autre moulin. Il ya con- fiscation dudict drap au seigneur de stief et le peult faire prendre comme a luy appar- tenant par confiscation. Mais sera le dict drap rachaptable par celuy a qui il appar- tient dedās quinze se bon luy semble. Au pris chascun aulne de douze deniers mansays/ et neantmoins payera le droict defoullaige.

Glossa prima.

E sic reperitur punitur ar.

text. in. l. cottem ferro. s. dominus ne- uis. ff. de publ. vect. et cōmiss. vbi ex- sola impositioe rerum prohibitarum exportari in nauis/ confiscatur nauis fa- cit tex. in. l. iij. s. et qui volens. ff. de re- milit. vbi reperitur in fuga et apprehensus capite pu- nitur ac si ad hostes aufugisset. l. quid sit fugitiuus. s. item celsus. ff. de edil. edict. et dicit Bald. in. c. nā con- cupiscentiam. ij. colū. de pñti. quod cum aliquid pro- hibetur in termino intelligitur prohibitum etiā in via: et dicit facere ad statuta terrarum prohibentia deffer- ri frumentum extra districtum q̄ captus in via sit pu- niendus ad hoc est bo. tex. in. l. si fugitiui. C. de ser. su- giti. l. is qui cum telo. ff. ad. l. cor. de sicca. Sed quid si talis portans pannos ad aliud molendinum q̄ ad molendinum domini comprehensus in itinere negat portare ad aliud molendinū: sed dicit portare ad do- mū vicini vel alibi dicit Albert. de gandino in tract. maleficio. in titu. de reb. non portandis contra deum- tum col. fin. s. quod tunc iudex cause debet esse circū- spectus vt inspiciat qualitatē persone. Et si dicat ve- rissimilita: z si sit via qua recte itur vbi dicit ar. l. pedis. s. penult. in fin. ff. de incen. ruy. et naufra. l. respicien- dum. ff. de pe. l. de minore. s. penult. ff. de quest. ripa in tract. de peste fol. l. vj. et ibi late per eum Jo. an. in add. ad specul. in titul. de constitu. in add. incip. me- dietatem. Et dicit ibidem quod mitius puniri debet reperitus in via q̄ si delictum perfecisset per. d. l. respiciendum. Querit ripa. in dicto tract. de peste quid si non reperitur in via / sed reperitur occultasse pan- num: in aliquo extra domum puta in campo vel spi- nis an teneatur ac si apporasset/ et cōcludit post Bar- to. cepol. in. d. l. si fugitiui. q̄ paria sunt vel q̄ fuerit re- perius in actu exportationis / vel q̄ reperitus fuit oc- cultasse causa exportandi. l. si cōcubina. s. res amotas ff. rerū amot. Dicit tamen non debere puniri pena sta- tuti contra exportantes sed aliqua mitiori pena arbi- trio iudicis ar. d. l. quid sit fugitiuus. s. idem aut si in- terrogamus. ff. de edil. edict.

In textu ibi.

Mais sera le dit drap rachaptable.

Glossa secunda.

Hec est modificatio facta per cōmissa

rios et populum vt patet in processu. in fine istius cō- suetudinis. Et merito facta fuit quia nullo iure caue- tur q̄ vassallus cogatur ire ad molendinū domini ful- lonarium sicut de molendino bladī supra dixi ar. xxiij. Ideo restringenda erat per. c. odia. de regul. iur. li. vj. l. cum quidem. ff. de lib. et posthu. glos. in. l. venia. C. de in ius voc. Ro. consilio. xciij. incip. indubitatissi- mam.

Article. xxij.

Lieue de moulin doit contenir mille tours de roue ayant ladicte roue quinze piedz de tourz de circuit par dehors a prē dre depuis la maison du subgect iusques a la maison dudict moulin.

Glossa prima.

Vuca ista videtur esse lon-

gior q̄ debeat quia continere tantum debet duo miliaria. Miliare autē con- tinet mille passus: ideo dicitur milia- re tex. gloss. et Barto. in. l. in itinere et in. l. mille passus. ff. de verbo. signi. z

Dremerie partie

Des bas iusticiers.

creti Joan. Item Andreas qui natus est ex patre sacerdote nomine Andrea z ex concubina : vt communiter colligit ex dictis illius in addi. ad Specul. in rub. titu. de filiis presbi. refert catellanus cotta in meozabilibus de iuris peritis Heuisa. in silua. fol. cxij. colu. prima. Item dicunt quidam qd Bar. fuit expositus et colligunt ex dictis illius. in. l. quidam cum filium. in. tertia colum. ff. de verbo. oblig. nec tamen clare aperit nec ex eiusdem dictis clare probatur : sicut de Joan. and. in. d. rub. de filiis presbite. ad specul. vt dicit Felin. in. c. inter ceteras. in. prin. de rescrip. Item Jason de mayno spurius erat : secundum eundem Heuisa. z catella : vbi supra. Et ideo Bart. in. d. l. admonendi loquitur cum grano piperis : scilicet qd vilis z infamis persona non admittitur ad iuramentum suppletiuum : quando est ita vilis z infamis qd alias non perficit probationem. exeplicat idem Bal. in. d. l. qui accusare in vsurario : qui repellitur etiam a testificando et iuramento suppletiuo / eo quod infamta facti resultat ex facto ipsius : quare si infamta facti proueniat ex defectu nature / vel sexus / vel alterius / vt in spurio ceco / z muliere : isti non repelluntur a iuramento suppletiuo. vt dicit Francisc. curt. in. d. repet. l. admonendi. in. tertia colum. Sed quid si mulctoz vel furnarius negat bladum / vel panem competere illi qui agit ad interesse. Et breuiter respon. qd sufficit qd actor probet possessionem suam licet in proprio : tamen dicitur dominus possessiois / is qui eam habet. vt dicit Specul. in. titu. de proba. s. si. vers. Sed pone statutuz. Ad huc quero : an istud iuramentum possit prestari per procuratorem. Et dicunt prefati docto. in. d. l. admonendi / quod non. ratio est : quia iurans loco testis habetur qui no potest testificare per procuratorem. ar. l. de minore. s. tozmeta. ff. de questio. ibi vox ipsa. quia in teste requiritur visue vocis actus : et dicitur probatio per vnicam vocem. Bal. in. l. iuraturandi. C. de testi. post Joan. and. in. nouel. in. c. de testibus. tit. de testi. ideo dicit Bal. in. d. l. iuraturandi / qd testis non potest dicere testifico. prout in hac scriptura sigillata sigillo meo continetur / nisi legat illam iudici. secunduz Panormita. in. c. licet. z in. c. a nobis de testi. apostillatores. Barto. in. l. Theopompus. ff. de dot. prelegat. Et dicit Bar. in. l. diuus. ff. de bonis dam. qd leue quid dicitur / quando est valoris quinque aureorum solum alibi dicitur leue : vsqz ad duos aureos. l. si oleum cum. l. seq. ff. de dol. dicit tamen idem Bar. qd leue z graue dicitur secundum qualitatem personaruz. l. sed z si susceperit. s. si libris cum ibi no. ff. de iudi. Bar. in. d. l. admonendi pe. col. vers. sed est aduertendum : quia (vt dicit ibidem) inter aliquos causa decem libraru erit magna inter aliquos causa centum florenozum erit parua. glo. no. in. d. l. sed z si susceperit. s. si libris in verbo modica que loquitur de comitissa matilda / que dedit dono ecclesie aliquantulum terre : que tamen in. xxx. milliaria extendebatur. facit glo. in. l. illicitas. s. ne potentiores vers. Et ne tenuis. in. verbo lumine. ff. de offi. presid. vbi dicitur quod tenuis homo seruat porcellum tanquam oculum suum. vide docto. in. l. in bonafidei. C. de iureiu. z in. d. l. admonendi.

In textu ibi.

Sera receu le moulnier ou fournier a prouuer.

Glossa secunda.

Querit Saltcetuz in. l. contra negantem in fin. C. de lege aqull. Quando de damno dato statur iuramento accusatois / an poterit ppubari contrarium per accusatum vel peti a iudice vt veniat ad videndum : quia damnum nullum datum est. Et dicit quod sic / z dicit ita vidisse de facto in practica. idem

tenet Bald. in. d. l. contra negantem. ij. colum. vers. quero dicit statutum.

In textu ibi.

Et en cas de refus ou delay du seigneur de faire reparer. zc.

Glossa tertia.

Dicit Joannes raynaldus in tracta. feu. in. c. imperialem. s. preterea. col. v. vers. vnū non omitto. in. titu. de prohib. feu. alie. per Federicum / qd si dominus deficiat in ministrando iustitiam subditis suis priuari debet iustitia per tex. in. c. j. s. Item qui domino in titu. que fuit pri. cau. bene. amitt. tex. in. s. fi. in. titu. de for. fidelit. quem tex. Bal. ibidem ad hoc dicit esse terribilem dominis : ideo dominus qui abutitur dominio indignum se facit dominari. secundum Bal. in. titu. qualit. do. a propri. feu. priuet. in. ij. col. per. l. ij. ff. de his qui sunt sui vel alte. iur. Queritur an vasalli possunt expellere vel offendere dominum suum eos intollerabiliter opprimentē. Et dicit Bal. in. l. ex hoc iure. ij. col. ff. de iust. z iur. qd non. idē Bal. in. rub. ff. ad fi. ibi quicquid sit : vbi dicit qd licet subditi non possint expellere sibi : tamē non tenentur obedire. Aduerte quia beatus Thomas. in. ij. senten. ar. penul. dicit vnum mirabile dictum. vt refert Felin. in. c. cum nobis. in. iij. colum. vers. non omitto de prescript. qd licitū est subditis / imo meritozū ipsū dominum in tali casu interficere. quod stupendum dictum redarguit et contrarium dicit August. de anona. in. tract. de potest. ecclesiastica. q. liiij. ar. iij. vers. omnia autem ista. Et contra beatum Thomam fuit decisum in consil. constantiensis : secundum Buxianū in reposito. in. verbo tyrannus. vt refert idem Felin. in. d. c. cum nobis. Attamen dicit Bal. in. c. j. s. publici latrones. in. titu. de pace tenen. et eius violat. qd si habens castro / si feudū male tractat Burgēses castri. Supior dominus potest eum monere qd eos tractet modo debito alis potest eidem inferiori castruz auferre. Et ratio est secundum eum / quia male vitur substantia domini. ar. l. si cum votem. s. si vero votem. ff. solut. mat. et. l. imperator. ff. ad trebel. in. c. si. de accusa. l. si. C. sentē. pass. auten. que res iam dictas. C. de sacrosan. eccle.

Article. xxvj.

Et est a entendre que lesdictz moulniers oultre leur payement et droit de moulture / sont tenuz redre de douze boisseaulx reez de bon ble sec et net / quartoze boisseaulx de farine combles / et pelles a boisseau / qui aura de parfont le tiers de son larage. Et pourront / si bon leur semble lesdictz moulniers faire mesurer en leurs presence les blez / qui leur seront portez z baillez a moudre : autrement ilz seront tenuz en redre tel nombre de ble / que celluy ou ceulx qd l'auront porte oserot iurer silz sont gēs dignes de foy ou la farine a la raison dessus.

Article. xxvij.

Le subject qui ameine son ble au moulin de son seigneur / quant sondict ble a sejourne par vingt z quatres heures audict moulin de son seigneur sans estre moullu / il peult mener pour celle fois moudre sondit ble a tel moulin quil luy plaira.

In textu ibi.

En default ou de lay de ce parvng moys.

Glossa secūda.

Triginta dies inducūt possessionem iuris. l. j. s. hoc autem interdico. ff. de itine. actuz priuat. z ibi Bar. vbi ponit vtilitates / quasi possessionis iuris. Cum igitur talis seruitus eundem ad furnum bannale sit de iure gentium contra ius naturale / quo omnes liberi nascebamur in s. ius autem gentium. ver si. iure enim. in situ. de iure natu. gen. et ciuili. l. quod attinet. ff. de reg. iur. Et quia libertas cūctis rebus est fauorabilior. l. libertas. ff. de regul. iur. et dicitur esse lumen vite. l. j. s. optamus. C. de offic. prefect. preto. africe. **I**deo ad eam quis faciliter reducit. l. si vnus. s. pactus ne peteret. in fi. ff. de pact. quia res de facili redit ad naturam propriam. in. cap. ab exordio. xxxv. distin. Et dicit Boetius feueri. in quarto de cōsola. philoso. reperunt proprios queq; recursus reddi tuoz suo singula gaudent. Sozy. consil. cclx. incip. in causa col. iij. ideo dicit Bar. in. l. sicut. in fin. vers. sed ad prescribendum. C. de prescript. xxx. vel. xl. anno. q; ad prescribendum libertatem seu liberationem ab aliquo iure non requiritur possessio / vel quasi: sed solummodo sufficit negligentia non petentis. l. si is qui pro emptore. s. si seruus. ff. de v. l. cap. l. j. C. de long. tem. prescript. que pro libert. Panozmita. in. c. licet in fi. de coniug. seruo.

Article. xxv.

Moulinier ou fornier doibuet estre cōdampnez et contrains par ledit seigneur / a desdommager le moullant et cuyfant iulques a cinq solz de chascune des trois derrieres cuites ou moultres et non de par auant. En iurant par le subgect de bōne renommee celuy dommaige. ou seront receuz a prouuer sil veullent maintenir auoir dōmaige plus grant. En ce cas sera receu le moulinier ou fornier / et alleguer et prouuer faitz au contraire des subgectz / et dire quilz nauoiēt pas tant de ble / ou quil leur a baillie tant de farine et en faire prompte iusticeret en cas de refus ou delay du seigneur / de faire reparer desditz dōmaiges / les subgectz ne sōt tenuz retourner audict four ne moulin / iusques a ce que ledit seigneur leur en ait fait raison.

In textu ibi.

Moulinier ou fournier doibuent estre condampnez.

Glossa prima.

Et sic vides q; isti mulctoz

res z furnarij suspecti cōmuniter sunt de furto: quia vt plurimum sunt pauperes z viles que paupertas inducit presumptionem peccandi de facili. l. si. de spectato. z scenc. lib. xj. C. multa nanc; propter inopiam deliquerunt. eccles. xxvij. c. et iustitiam deseruerunt in ca. habebat. in fi. xij. q. j. igitur talis suspicio est repellenda. in. c. oues. vi. q. j. Et fraudibus hominum est obuiandum. l. in fundo. ff. de rei ven. Ideo dicit consuetudo q; debent compelli resarcire damnum passo vsq; ad. v. sol. habito iuramē

to illius qui passus est damnum. **C**lerum q; materia istius articuli videtur notabilis z disputabilis sic: co pede non transeo: sed nonnulla dubia mouebo et pro posse solvam. **P**rimo quero an Consuetudo ista per quam reus condemnatur ex sola assertione. cū iuramento accusatoris sine aliqua alia probatione sit valida z iuri consona. Et omittis que in contrariū adduci possent breuiter respondendum cōseo cum Bal. in. l. id q; pauperibus. circa. fi. ibi Specul. monet. C. de epis. et cleri. q; quando de modico tractatur preiudicio: probatio admitteretur per sacramentum. z ibidez exemplificat i materia quinq; solidozum. idem tenet Marc. antho. baueria in tract. de virtu. iuramenti ar. liij. circa med. ar. l. non omnes. s. a barbaris. ff. de re milita. oratione. ff. de fer. Et de ista consuetudie meminit. Bal. in. l. contra negantem. ij. colum. versic. quero dicit statutum. C. de leg. aquil. apertius tenet idem Bal. in. c. fi. de his que vi met. ve cau. sūt. allegat ibi dem glo. quam ad hoc dicit esse elegantem. in. s. fin. in verbo probare. in situ. de verbo. obliq. idem Bal. in. l. qui accusare. C. de eden. Et etiam meminit Saly. in. d. l. contra negatē in fi. vers. sed dubitatur. Specul. in titu. de proba. s. fi. vers. sed pone statutum. **P**re dicta intellige cum grano salis. dummodo iurans sit bone fame z opinionis: ita intelligit specul. in titu. de appell. s. nunc. vers. quis ergo. z Bart. in. l. j. s. quod dixim. ff. si qs caut. ar. l. scire oportet. s. sufficit. ff. de excusa. tuto. z. d. l. non omnes. s. a barbaris. Paul. de cast. z Bar. in. l. admonendi. in fi. colū. et ibi Francis. Curtius in repet. in. ij. col. ff. de iure iur. Panozmita. et alij scrib. in. c. fi. eodem titu. in anti. Bal. pulchre. in. d. l. qui accusare. vbi dicit tale iuramentum non de bere de ferri infami. Et ideo Quero. **A**n bastardus admittatur ad illud iuramentum suppletiuuz probationis. Et primo videtur q; non per dictum Azonis in sum. in titu. de his qui not. inf. in. ij. colum. vers. sed z infamia facti: vbi dicit vnum mirabile / scilicet q; nedum spurius: sed z naturalis tantum est infamia in familia facti: quod dicitur / vt stipendum refert Bal. in. l. j. de iure aureo. anullo. C. z in. l. generaliter. C. de in situ. z substitui. sub conditio. fact. Bal. z Saly. in. l. improbum. C. de inf. Francis. curt. in. d. repet. nec sine causa dicit Azo. **I**lle fons z vas legum: secundum Bal. in. l. contractus. C. de fide instru. Quia idē Bal. in. c. j. filij nati. titu. si de feu. defuncti conten. sit ver si. pone accepti: vbi dicit imperatoz legitimatē spurios extrantibus legitimis z naturalibus esse vnam pecudem cum non habeat tunc pre oculis iustitiam publice honestatis / nec considerat per solas nuptias conseruari genus humanum: et nuptias prestare humano generi immortalitatem. tex. in autē. de nupt. in p. collatione quarta. Cum etiam spurij non retineant nobilitatem / nec de stirpe sint. Bal. in. c. per tuas. de mafo. z obed. alle. tex. cum ibi no. in. s. filius vero. in autē. quib. mod. natu. effi. sui. col. vi. z glo. in cle. j. in verbo liberi. de baptismo. Item bastardi non sunt fide stabiles / nec bello fortes / nec deo amabiles / nec etiam honorabiles hominibus. in. ca. si gens Anglorum. l. vj. dist. Bal. in. l. j. in. iij. colū. C. de his qui pene. no. vide que late contra spurios adducit Franc. curt. in. d. repeti. l. admonendi. in. ij. colū. Et hoc secundum aliquos fecit ad emulationem Jasonis de mayno: spurij: qui tunc temporis eleganter repetebat etiam dictum. l. admonendi. refert Heutlanus in silua nuptiali. fol. l. v. colū. iij. Dic tamen secundum eundem curt. et Bart. in. d. l. admonendi. Quod si bastardus sit als bone fame z conuersationis: q; tunc admittitur ad illud iuramentum suppletiuum. **Q**uia plures bastardi reperiuntur fuisse magne auctoritatis: vt de Gratiano z de duob; fratribus suis Jo. comestore et Petro lombardo: vt in vita illius Gratiani / que est in fin. de

Dreiniere partie

Des bas iusticiers.

nesta in ca. eru. iiii. dist. z ibidem Archy. vbi dicit qd disciplina debet esse cōueniens vnicuiq; secundū sui pol libilitatem z debet esse propozionata salut. z vilitati anime.

Article. xxx.

Et si le cas aduent que les dix quartiers de vigie / ou au dessus soient diuisez apres le deces dudict subgect entre ses enfans / ou autres ses heritiers ilz et non autres pourrōt p̄ssouuer la vendāge de leurs vigies / et non d'autres audict pressouuer de leur predecesseur.

Glossa prima.

A

Uias illi heredes amitterēt illud torcularis ius q̄ absurdū esset: quia gaudere debent ubertate de functi. Et absurdum est heredem diuerso iure vti hereditarie quam defunctus. vt dicit Ludo. roma. const. cur. incip. super eo. per text. in l. qui ius. ff. de regul. iur. l. quottens. s. heredes. ff. de hered. instit. in c. his qui. de regul. iur. lib. vi.

ff. de regul. iur. l. quottens. s. heredes. ff. de hered. instit. in c. his qui. de regul. iur. lib. vi.

Article. xxxij.

Les subgectz ne se peuuent exempter de non aller au four / moulin / ou pressouuer de leur seigneur / et possession de stre allez ailleurs ne leur vult pour moins de tēps que de: trente ans / ayant ledit seigneur ou rant lesditz trente ans / se lesditz moulin four z pressouuer en estat demeurent lesditz subiectz / en lieu q̄ les eust peu cōtraidre a ce. Et au regard des pressouuers a culdre ilz ne dependent par la coustume du pays d'aucune iurisdiction. z en peut auoir chascun pour son viaige / ou ailer pressouuer ou bon luy semblera / sinon quilz ayent titre / possession ou prescription au cōtraire.

Et vide que supra scripsi. articul. xj. in glos. prima per totam glo.

Art. cle. xxxij.

La possessiō faicte d'aller au four / moulin ou pressouuer par ceulx qui ny sont contraignables qui y sont allez de leur volente z sans contraincte ou par forme de courtoisie ne nuyt par quelque temps que ce soit z ne acqert aucun droit aux seigneurs des fiefs de les y contraindre pour l'aduenir. Mais la possession faicte par ceulx qui y sont contrains et les cōtraignables leur nuyt.

In textu ibi.

La possession. zc.

Glossa prima.

A

Lus possessiō nō inducit prescriptionem: quia regulariter dicitur q̄ consuetudo siue prescriptio non inducitur in his que sunt mere facultatis. vt tenent Lyn. alij scrib. in l. j. C. de seruit. et

aqua. idem Ly. in l. j. C. que sit lon. consuet. Innoc. in c. bone. le. ij. de postul. prelat. Jaco. de sancto Beo. in tract. seu. in glo. z cum molendinis: z ibi in terminis versu. sed ponamus. tex. in l. viam publicaz. ff. de via pub. Angel. in s. actionum. colū. xxv. insti. de actio. in terminis tenet Joā. de ana. in c. tuam nobis. ff. colū. versu. Sed cōtra. de symo. Bar. in l. cum de in rem verso. ff. colū. ff. de vsur. Panozmi. in c. quoniam de vi. et honest. cleri. in ff. colū. z in c. Joānes de cleri. comug. vide que supra scripsi. ar. xi. in glos. j. ibi satis videas.

In textu ibi.

Mais la possession. zc.

Glossa secunda.

Ad hoc vide Panozmi. in c. peruenit de cenibus. Bar. in l. cum de in rem verso. z ibi Andre. barba. in addi. ff. de vsur. idem Barto. Ly. et alij doct. in l. si certis annis. C. de pact.

Article. xxxij.

Le iusticier foncier peut contraindre son subgect a ressentir destaiage: au lieu ou il a este anciennement z destaiager: sinon quil veuille quitter ledit estaiage. Et si ce que la mutation soit dommageable au seigneur du fief: au dedans trente ans apres ledit estaiage desmoly: z naura ledit estaiager que trois ans de ressentir apres la sentence sur ce donnee.

In textu ibi.

Cōtraidre son subgect a ressentir destaiage.

Glossa prima.

Ressentir est recesse. id est iterum esse q̄ prius fuit / vt puta si sit demolita domus cogitur vassallus reficere: et iterum in esse producere. Et hoc arguēdo de feudo ad emphiteosim: q̄ argumentum regulariter procedit secundum Specul. in titu. de feud. s. quoniam. versu. iij. in ff. Curt. iunior in tract. feud. in iij. parte. columna. iij. Bal. in c. que in ecclesiariū. de constitu. ar. l. volūtas. C. de fidecom. glo. z ibi. Bal. in c. j. in verbo aut vtrū q̄. Sed clarū est q̄ emphiteota tenetur reparare: et si male versatur in re deteriorando potest expelli. in auren. qui rem. z ibi Paul. de castro. C. de sacrosan. eccle. ideo licet vassallus habeat vtile dominium non tñ debet dilapidare / nec deteriorare rē feudale. Bal. in c. si. penul. colū. de feu. z re iud. no. in c. ad apostolice versu. preter hoc. eodem titu. lib. vi. arg. l. ij. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur.

In textu ibi.

Et destaiager.

Glossa secunda.

Supra dictū est q̄ omnes vassalli exi- stentes in feud. qui vulgariter vocantur estagiers tenentur ire ad molendinum z furnum domini: ideo dicitur q̄ frustra dominus haberet illud ius / nisi homines sui starent in stagio. arg. l. ij. s. post originem. ff. de orig. iur. quia dicitur q̄ debet manere in stagio suo alias priuaretur dominus seruitio suo q̄ fieri non debet. in c. j. s. sed nec alia. in titu. que fue. pri. caus. bñf. amitt. Ad hoc facit dictū Jaco. rebuffi. in l. ciues. columna secunda de incol. lib. x. C. vbi dicit q̄ homo alicuius baronis non potest se facere burgensem alicuius basidie regie. q̄ dic vt per eundem ibidem.

In textu sibi.

Le subject qui a amene. 2c.

Glossa prima.

Ratio istius consuetudinis est / quia venter non patitur dilatione. vt no. Barr. z alij scrib. in l. mella. ff. de alimen. z cib. leg. Et quia omni tempore pane egemus. glo. in l. publicas. in verbo pistozij. C. de ferijs. Quid autem si dies ille in qua stetit vasallus ad molendinum sit feriata: an nihilominus excusetur. Et dicendum est / quod sic si sit feriata in fauorem hominum. per textum. in dicta. l. publicas. Si vero sit feriata in honore dei. Et dicit idem: qz vt dicit rippa in trac. de peste. fol. lxxxj. nu. cxxxv. post beatum thomam q. xij. ar. si. q. observatio festozum non impedit ea que ordinantur ad salutem hominis / etiam corporalem. Saly. in l. omnes. C. de ferijs / vbi dicit q. saluator noster curabat sabbato egros et reprehendebat non extrahentem asinum de puteo in quo ceciderat die sabbati. tex. est ad hoc aptus. in c. licet de ferijs. vbi Panormi. circa fin. exemplificat in necessitate pants. Et dicit illum text. esse intelligendum / de quolibet necessitate alimentozum que potest / non solum in presentia: sed etiam in futurum contingere z dilatio est allatura damnum z incommoditatem: nam necessitas excipitur ab obseruantia in. c. si. de fer. Et licitum est prouidere pro futuro tempore. in ca. habebat dominus. xij. q. j. Item quia consuetudo non distinguit nec nos distinguere debemus. l. de precio. ff. de publ. in re actio. glo. in l. preses la. ij. ff. de offi. presid. cum simil. Item cum istud statutum sit contra ius naturale / quo omnes nascemur liberi. vt supra ar. xxiij. in glo. ij. Et nullo iure ciuili cauet q. vasallus debeat cogi ire ad molestinum domini: vt etiam dixi supra ar. xxiij. in glo. j. Ideo restringi debet. vt supra ar. lxi. glo. ij. c. An autem ferie introduce in honorem dei possint tolli per statutum. Et dicit Bal. in l. quadraginta. C. de ferijs q. sic per glo. ibidem q. intellige: vt per per Paul. de cast. ibid.

Article. xxviii.

Outre a ledit bas iusticier droit de contraindre les subjectz par la forme dessus dicte a tourner a son pressouer / au regard des vignes quil tiennent de luy ledit pressouer estans en estat z au dedas de demye lieue de distance desdictes vignes.

In textu sibi.

A tourner a son pressouer.

Glossa prima.

Torcularia siue torcular Erat alterius forme apud antiquos q. sint apud nos: vt colligere licet ex verbis Budei in l. sed addes. s. illud versi. q. si regulis. ff. locat. allegat. v. truuim. libro sexto. vbi dicitur ipsuz autem torcular si non coctis torquetur: sed vestibus z prelo premitur ne longuz minus quadragita pedum constituatur. 2c. Et in scriptura sancta: in pluribus locis reperitur / q. in torculari purgabant antiqui frumenta iud. vj. c. cumq. Gedeon filius eius excuteret: atq. purgaret frumenta in torculari. 2c. Et Deute. xvij. c. quando colligeris de area z torculari fruges tuas. Aliquando inuenitur in scriptura: quod est instrumentum / quo vne premuntur ad faciendum vinum: vt. ij. Cedre. xliij. c. Calcantes torcularia in sabbato portantes: 2c. vinum z uvas. 2c. et Prouerb. iij. c. vino tor-

cularia redundabunt. et Eccle. xxxij. quasi qui videmiat repleuit torcular. Esa. v. z Mat. xxi. Plantauit vineam: z torcular extruxit in ea. Item accipitur p. in strumeto quo olea premitur. per tex. in. d. l. sed addes. s. illud versi. neratius. Et autem olea: secundum Petrot. in Cornucop. arbor. sed oliua est fructus et olei succus. Quero incidenter an torcular sit quid mobile vel hereditarium. Et primo videt q. no sit hereditas / siue pars hereditatis: sed quid immobile. per. l. instrumenta. ff. de fund. instr. et instru. legat. vbi torcular conuerat inter instrumenta fundi. Et ibi videas omnia alia instrumenta ibi posita que sunt mobilia. Item instrumentum et hereditas no sunt idem. ideo legato fundo non veniunt instrumenta. l. lucius. s. questum. versic. collegio. ff. de lega. iij. l. si. s. vobis. ff. de fu. instr. z instru. leg. l. fundi. ff. de actio. empt. et ven. in Contrarium videtur q. sit hereditas. per tex. in. l. cum fundus. ff. de fundo. inst. z instru. leg. Soluit. glo. in. d. l. fundi in verbo cohereant / dicens: q. si talia torcularia sunt quasi immobilia solo cedunt / vt sunt illa quibus vinum premitur: et maxime quia sunt in terra defixa z posita causa perpetue more. tex. est ad hec optimus. in. l. do lia. z. l. questum. s. ea vero. ff. de fund. instr. z instru. leg. et in. l. do lia. ff. de contrah. empt. z vend. Simile est in pallis in terra defixis: vt dicitur in. d. s. ea ho. et in. d. l. questum. s. Papinianus. s. fistule. z s. specularia. Secus esset si talia torcularia essent portatilia / z solo non affixa iuribus preallegatis facit. l. granaria. ff. de actio. empt. z ven. l. titius. ff. de acqui. rer. do mi. Quid autem de trabibus calce lapidibus tegulis et generaliter de omni materia parata ad edificationem domus. Et respon. q. quanuis ad edificationem allata z cumulata sunt: tamen inter mobilia computatur. d. l. granaria z iuribus supra alleg. Secus esset si tales res essent de edificio detracte. vt reponerentur: qz edibus accedunt. tex. est ad hoc for. in. d. l. granaria. s. fi. Ad textum autem nostre consuetudinis dicendum est q. sicut de seruitute molendinoz z furni bannalis nulluz ius ciuile disposuisse reperitur: ideo dic: vt dixi supra de eisdem molendinis: et idem in isto casu.

Article. xxix.

Si lung desdictz subjectz a dix quar: isers de vigne / ou au dessus en la nueffe du seigneur focier z en autres fiefz au dedas dune lieue dudit pressouer / icelluy subject peult faire pressouer pour soy seullement / et nest plus contraignable a celluy de son seigneur: Mais il fault auas que pressouerer a son pressouer: sil a pressouere a celluy de sondit seigneur / quil ayt isforme sondit seigneur / quil ayt quantite de vignes / et luy ayt paye cinq solz quatre deniers tournois: laquelle somme demourra audit seigneur qui portera de saisine du pressouera isge / quil auoit acoustume auoit sur sondit subject.

Glossa prima.

Ratio est / quia possidens tantas vineas potest satis solus impedire / vnuz torcular: ideo impossibile esset q. absq. sui / vel aliozum / vel etiam domini posset cum ceteris tantam vinum demia premere expectantibus alijs. Et lex siue consuetudo debet esse possibilis iusta z ho

Premiere partie

Des bas iusticiers.

Article. xxxv.

Celluy qui tient a foy z hommaige le herbergement ou il demeure / soit noble ou coustumier / ne paye a son seigneur aucunes petites coustumes ne leuaiges / et nest subiect ne contraingnable a aller au four et moulin de son seigneur / mais peult aller a tel four z moulin que bon luy semblera. Et si autre que luy y demouroit comme vnz mestayer ou aultre / ou quil leust baille a ferme ou a rente / il sera contraint a aller au four z moulin de celuy de q le dit herbergemēt est tenu a foy et hōmaige.

In textu sibi.

Celluy qui tient a foy z hōmaige. zc.

Glossa prima.

In incipit declarare exemplis. Et primo dicit q illi qui tenent mansionem seu domus ad fidem z homagium non tenentur ad infra scripta in textu. Duplex ratio ad hec potest assignari. prima quia qui tenent hereditatem z mansionem cum fide z homagio habent sibi dem iura feudalia. Secūda ratio est / quia ex eo quod quis tenetur ad fidem z homagium strictiori vinculo est ligatus: quia tenetur ad plura. no. in. c. conditione. et sibi scrib. de excess. prelat. Item est seruitus que est odiosa. vt dicit Bal. in. c. que in ecclesiariū. vj. col. circa med. de constitu. vbi dicit q est quedam subiectio preter naturam: ideo equum fuit eum qui onere premitur in aliquo subleuari z commodum sentire. l. secundum naturam cum sibi not. ff. de regu. iur. in. c. qui sentit de reg. iur. lib. vj. et q grauat in vno: in alio debeat releuari. ad hoc est tex. iuncta. glo. in. l. eū qui. in verbo probandi. ff. de iureiur.

Article. xxxvj.

Gens deglise ne nobles ne sont contraingnables a aller au four ne au moulin: et outre ne doiuent pressouerage ne coruees silz ne tiennent chose qui les doiue: combien quilz ne peuent faire four ne moulin au pæuidice des seigneurs. Et yront leurs mestayers z gens roturiers demourans es lieux et feages nobles audit four / moulin / z pressouer: car le priuilege de non y aller descend des personnes z non des lieux. Et ne pourront aucuns dorésenauant vser des vertes moultres.

In textu sibi.

Gens deglise.

Glossa prima.

Clesiastici qui sint q gaudeant priuilegio clericali: dic q sunt generaliter omnes clerici in sacris ordinibus positi in ca. de persona. in fi. xj. q. j. in autem. presbiteros. C. de episc. et cleri. Guiller. de mont. laud. et Card. in cle. j. de offi. ordi. Et ibi Stepha. aufre. in repet. in. j. z. ij. colum. Sunt etiam alij nonnulli non existentes in sacris ordinibus qui priuilegio clericali

gaudent: vt conuersi penitentes z hospitalarij. in ca. vt lex. z in ca. aliud. xj. q. j. in ca. duo sūt. xij. q. j. in. c. non dubium. in. c. parrochianos. z in. c. ex tenore. de sen. excom. ter. iuncta. glo. in ca. quisquis. xvij. q. iij. Item moniales persone gaudent priuilegio clericali in. c. de monialibus de sen. excom. Item nouitij in religione infra tempus probationis. in. c. religiosi de senen. excom. Sed an anachorita gaudeat priuilegio clericali. Panor. in. c. cum monasteriuz de elect. tenet q sic tam respectu persone q fori / licet iure minime probatur que sit eorum regula: aut quis eorum viuendi modus: secundum glo. in ca. qui vere. xvj. q. j. vbi dicitur q sunt locuste que regem non habent. Item licet heremita non als dicatur religiosa persona. vt l. d. c. cum monasterium: vbi text. loquitur de abbacia de pellicea in Lenomanta: nescio vbi sit talis abbacia / nisi sit illa que vulgariter vocatur de persenne in foresta eiusdem nominis prope Alenconium. De heremitis autem z an gaudeat priuilegio clericali. vide glos. in ca. nulla. xcij. dist. Guiller. de monte laud. card. et Pet. anchor. in cle. per literas. de preben. Panor. in. c. ij. de for. compet. Modo est scienduz an clericus prime tonsure vxoratus licet non bigamus gaudeat priuilegio clericali. Et videtur q non per hec verba cōsuetudinis (gens deglise) Nam licet text. in cap. cum contingat de eta. z qualif. videatur dicere quod in prima corona conferatur ordo: non tamen proprie dicitur ordo clericalis. Nam clericus de prima corona tantum: nullum in ecclesia dei habet exercitiuz seu officium sibi deputatum / sicut alij omnes / in minoribus alijs ordinibus: in ca. accolitus cum quatuor sequentibus. xcij. dist. tenet et late examinatur Jo. lup. in tract. de libert. ecclesiastica. l. j. parte. q. v. post mag. sententiarum. in. l. iij. xliij. dist. Dices q corona est solum signaculum / quo signantur in partem sortis ministerij dicitur Tho. in. l. ij. parte sum. q. xxxv. ar. ij. et q. xl. ar. l. in. ca. clericos. in prin. xxi. dist. vbi generaliter nominantur clerici: tamen non nominatur tonsuratus de prima. Et ratio est / quia ex hoc q est vxoratus non videtur ascendere velle ad clericatum: secundū eundem Lup. Priuilegia autem clericorum vide late per Stepha. aufre. in. d. repet. cle. j. de offi. ordi. vide etiam dñm Michaelem bureau cognatum meū in tract. suo de libertate ecclesiastica / quem in breui tempore habebitis impressum deo pmittente. Sed an statuta z consuetudines clericorum contra clericos et eorum priuilegia valeant z eosdem ligent. vide Bar. in. l. cunctos populos. in. fr. colum. vers. quinto queritur. et sibi Alexan. in addi. C. de sum. tri. z fi. catho. in. c. ecclesia sancte Marie. de constitu. vbi ponit regulam cum ampliationibus z fallentis. z in. c. nouerit. de sen. excom. Barpto. cepol. cōsil. xv. incip. veritur in dubium. Jas. in. d. l. cunctos populos. glo. in consuetu. Bturi. in titul. de iuris. omnium iudi. s. xj. adde etiam scripta per Pet. de monte in monarchia in disputatione / an imperator de iure habeat aliquam potestatem in clericos. z ibi. Al. chalmot doctor Pictaueñ. in additione: vbi refert de magistro Petro de cugnerijs (quem vulgus maistre Pierre du quignet vocant) qui fuit christianissimi regis aduocatus doctor z miles: sed quia ecclesiasticam libertatem toto nitu infringere molitus est: a deo ita est percussus vt preter alia que dicit tacere in hodiernum vsqz diē eius statua in ecclesia Parisien. pro ludibrio haberetur / pugionibus a iuuenibus percutitur: z in derisum patet oibus.

In textu sibi.

Ne nobles.

Glossa secūda.

Vide supiora scripta. ar. iij. in glos. z

In textu ibi.

Et sans ce que la mutation soit dommalgeable au seigneur.

Glossa tertia.

A **U**idi alias processum coram me in balivatu Bellimontis inter quandam domicellam que in feudo suo habebat unum molendinum ad quod vasalli sui tenebantur ire ex vna. Et quandam suum vasallum non residentem ex altera parte dicebat domicella illa quod ille suus vasallus tenebatur manere in stagio suo/ aut in eo substituere alium equivalentem non privilegium aut pauperiore. Et certe bene dicebat per text. istius consuetudinis. Et quod substitutus debet esse acceptabilis domino/ et perequisite bonus/ ut vasallus est mittendus. text. iuncta glo. et ibi scribitur in c. imperiali. s. firmiter in glo. alium pro se. in titu. de prohib. feud. alie. per Fed. in c. si quis decesserit. in titu. si de feud. defunct. conten. sit.

In textu ibi.

Après la sentence donnée. cc.

Glossa quarta.

Et sic requiritur cause cognitio. ar. c. licet. in titu. si de feud. domini conten. sit. in c. imperiali. s. firmiter. in titu. de prohib. feud. alie. per Fed.

Article. xxxiii.

Que seigneur de fief peult faire estang en son fief et nueffe / pourueu que la chauce en soit nouee par lesdeux bouts en son domaine. Et si ledit seigneur de fief noye les prez ou terres de ses subgectz par ledit estang / il les peult par eschange aduenant et ne le peuet empescher lesdictz subgectz pourueu que le dommagement soit faict ausdictz subgectz par auant que les heritaiges desdictz subgectz / soient submergez / ne autrement empeschez. Et le desdommagement doibt estre fait prealablement ausdictz subgectz en autres heritaiges et de telle valeur comme ceulx desdictz subgectz / qui seront empeschez par ledit estang.

In textu ibi.

Le seigneur de fief peult faire estang. cc.

Glossa prima.

Stagnum est quod temporalem continet aquam / ibidez stagnatem / que quidem aqua plerumque in hyeme cogitur. l. vnica. s. stagnum. ff. ut in flu. publ. na. lice. glo. in l. foramen. in verbo stagno. ff. de seruit. vrb. pres. dio. Et dicitur a stagno / quia aqua ibi stat et non decurrit. secundum Perot. in Cornucop. vbi etiam dicitur / quod in stagnis in hyeme cygni / anseres / anates / onocrotali / grues / alleque aquatice / aues / mira / voluptate spectantur: et varijs aucupiorum generibus capiuntur. Et merito dicitur quod dominus potest facere stagnum in feudo suo: cum de iure communi etiam quilibet alius potest facere in suo solo / nec solus stagna: sed omne id quod sibi placet ad suam utilitatem: dum tamen non usurpet de alieno solo. text. in l. fluminum. s. si. et ibi Paul. de cast. in prin. Et text. in l. proculus. ff. de va. infect. etiam si alteri nocet: tamen ei prodest. l. i. s. denique. ff. de aq. plu. arden. Oldra. consi. cc. incip. principi

um. versi. Tertio omis. Et in tali stagno facto i suo non licet alteri piscari. secundum Angel. aret. in s. fere igitur. in glo. si ingrediatur. instit. de rerum diuissio. ar. l. cum pretor. ff. de iudic. l. usufructuarium. s. si in viuarijs. ff. de usufr. Si queris an pisces stagni sint pars fundi / Respondeo quod pisces qui reponuntur in stagno / vt multiplicentur et crescant censentur pars fundi. per text. in l. limes labra. ff. de actio. empr. et ved. sicut fructus pendentes sunt pars fundi. l. fructus pendentes ff. de rei vend. Secus si ibidez sunt causa custodie: vt quando referuatur in piscina vel viuario. Guido pape. in deci. parla. Delph. q. xxi. glo. aurea in consuetudinibus Biturig. in titu. de consuet. feud. et censua. s. v. in glo. an dominus directus circa med. Sed quid de columbis: dic quod venditio columbario veniunt colubini: quia ibi videntur esse causa perpetue more. Alex. in addi. ad Bar. in l. Julianus. s. si. ff. de actio. empr. et vend. secus in pullis earum. secundum eundem ibidez.

Can autem liceat cullibet in flumine publico piscari Siluester pueras in su. in xbo piscari dicit quod piscatio venatio et aucupium sunt a natura / et consequenter de felicitate alle. Tho. j. q. xcvi. art. et in. ij. q. lxxij. ar. j. quod sit licitum in fluminibus publicis et perpetuis. text. et ibi scribitur in s. flumina. instit. de rer. diuissio. vbi Joas. fab. dicit quod barones qui superiores habent non possunt hoc prohibere / sicut nec presides. l. iij. s. plane. ff. quod vi aut clam. Et hoc nisi consuetudo pigrius ius eis tribuat. secundum eundem fab. et ita dicit seruari / in curia Francie: vbi talis viget consuetudo: et ibi sunt piscarie et deffense in multis locis fluminum. An autem possit tale ius piscationis prescribi. Et dicit Joas. fab. in d. s. flumina quod regula est quod in rebus etiam priuatis nisi quam quis querit sibi ius in iuribus: in quibus fas est vti omnibus: nisi a tempore prohibitionis. l. si. ff. de aq. quot. et estua. Sic in illo qui non potest prohiberi eleuare domum suam: nisi alias prohibitus fuerit / vt infra dicitur. ar. cccclxxij. et ar. seq. melius tamen secundum eundem fab. dicitur quod illud ius non prescribitur: sed consuetudine acquiritur: et sic dicitur idem fab. intelligere. l. iniuriarum. s. si. cum. l. seq. ff. de iniur. et d. l. iij. s. ij. versi. hec ita verum. ff. quod vi aut clam. In mari autem omnibus / piscari permittitur: et in quolibet eius diuerticulo. text. et ibi Ang. in s. et quidez. in situ. de rerum diuissio.

In textu ibi.

Si ledit seigneur de fief noye. cc.

Glossa secunda.

Ad hoc est bona gloss. in c. ad hoc in verbo non poterit. in titu. de alio. in vrb. feud. vbi dicitur quod si vasallus perdit feudum ex facto domini / siue culpa sua tenetur dominus de alio feudo / eisdem prouidere equali in bonitate et qualitate / quia ad hoc non. et seq. Bal. ibidem in v. col. in fi. ex qua infert quod si papa abstulit mihi aliquod beneficium tenebitur mihi prouidere de alio simili facit text. in l. serui. ibi precium recipient. et ibi Bald. C. p. qui. cau. ser. pmi. lib. acci. p. que infert idem Bald. ibidem in primonotabili / quod si ciuitas aliqua vult facere fossata per agrum alienum debet ei soluere precium. Et sine precio non potest dominus rem vasalli / sine causa auferre: etiam si esset imperator. vt dicit Archi. in ca. per principalem. q. lxxij. in prin. vbi dicit quod leges dicentes quod imperator potest militibus dare predia nostra ob publicam utilitatem: debent intelligi precio nobis dato. alle. l. si. C. pro quibus causis ser. pmi. lib. acc. que. parum aut nihil facit / debuit enim allegare dictas. l. serui. de potestate principis et qualiter potest res subditorum auferre. ample videas per Feli. in c. que in ecclesiariis de constituto.

Dreiniere partie

Article. xxxviij

Homme noble ou coustumier en son dō maine hommaige est fonde dauoir buysson a conuilz deffensable au vol dung chapon enuiron la maison de sondit dommaine hommaige.

In textu ibi.

Au vol dung chapon.

Glossa prima.

A **D**atus caponis quid contineat. declarat consuetudo Aurellanensis. in titu. de feudis. cap. xxy. vbi dicit q̄ estimatur ad vnum iugerū terre / iuxta mansionem. Et talis estimatio dicitur mansio / siue manso. vt dicit Bar. in. l. si ita esset. in. ff. de aur. z ar. legat. vbi dicit q̄ mansus dicitur quantum quis cum vno pari boum laborare potest. in. c. j. de cens. in. c. j. §. si quis de manso. si de feu. sue. contro. in. vlib. feud.

Article. xxxviij.

Hōme noble peult auoir buysson a cōuilz deffensable au vol dung chapon enuiron la maison de son dommaine ou il faict sa demeure continuelle suppose que ledict dommaine / ne soit hommaige / sans preiudice dauitruy.

In textu ibi.

Peult auoir buysson a conuilz.

Glossa prima.

A **D**e garenis est bonus textus in cle. j. §. porro de stat. monacho. Et dicit ibidem glo. in verbo status q̄ nō est vulgare Italorum. Et q̄ dicitur a garris: quia ibi aues garrunt. meli⁹ dicit Guiller. de mont. laud. ibidem q̄ garene dicuntur a gardia: z q̄ est vulgare Franco-rū / quem sequitur ibidem Card. zab. z ibidem videas de venatione / q̄ quedam est oppressura: quedam arenaria: z quedam saltuosa: de oppressura habetur in. c. fin. in. fi. vj. dist. et est illicita. de arenaria habetur in. l. j. §. idem senatus. ff. de postul. in. ca. qui venatoribus cum duobus seq. lxxxvj. dist. Saltuosa que fit in siluis. et saltibus. dicit idem Card. q̄ illicita est ex rē pore: vt in quadragesima z tempore ieiuniorum: nisi in necessitate. in. ca. si nulla. xliij. q. viij. in. ca. an putatis. lxxxvj. dist. Est etiam illicita ex personis scilicet religiosorum. in. d. cle. j. §. porro. z clericorū in. ca. quorundam. xxv. dist. laicis vero est licita ob necessitate viuendi non ob voluptatem. Et Hieronymus ait non legitte aliquem venatorem sanctum fuisse. in. cap. Etan. lxxxvj. dist. Nec reperitur q̄ imperator voluerit vnquam dare venatoribus priuilegium aliquod immunitatis ab oneribus. l. venatoribus. C. de excusa. mune. iuncta glo. An autem venatio sit aliquando clericis permilla z monachis. vide glo. meliōrē de iure in. ca. qui venationibus. lxxxvj. dist. in. d. cle. j. §. porro. z in. c. j. z ibi scrib. de clerico venat.

In textu ibi.

Deffensable.

Glossa secunda.

A **O**mnis venatio est de iure prohibita: nisi ad apros / vifos / z lupos. ad hoc est tex. in. ca. j. §. si miles rusticus. vers. nemo recta. in. titu. de pace tenen. Et hoc nisi quis de consuetudine habeat gare-

Des bas iusticiers.

nam: quia sibi potest / alijs tamen prohibetur. Joan. fab. in. §. fere. insti. de rer. diuisio. vbi dicit q̄ nulli permittitur in aliena garena capere cuniculos: quia nō faceret suos capiens / immo teneretur restituere. Quia consuetudo potest interdicare domini translationem alle. l. si libertus. ff. de iure patro. l. §. admodum de agri. z censit. lib. xj. C. Et hoc maxime quando fundus ad hoc est destinatus z fructus in venatione tali consistit. l. usufructuarium venari. j. respon. z. §. j. ff. de usufruc. Pet. de anchar. in. d. cle. j. §. porro. de sta. mona. in. xj. not. Jaco. rebuffi. in. l. vnica. de vena. fera. lib. xj. C. vbi loquitur de cirogulis: quos cuniculos vocamus quando in tali fundo stant et perseverant / z se recōdūt in clapijs lapideis. z ibidem dicit q̄ capientes committunt furtum / presertim cum domini garenarū: sp̄sos ibi tenent z capiunt / quando eis placet / z isti ciroguli ibi paucuntur / et redeunt / z pariunt / z nutriunt fetus suos. alle. l. tertiam. ff. de acquir. posses. Quert etiam idem rebuffi. in. d. l. vnica. an domini temporales possint prohibere generaliter sub pena furti q̄ nullus de cetero audeat venari in forestis vel nemoribus ad apros / ceruos / z alias feras. z cōcludit q̄ sic per iura: que ibidem allegat. Item querit si domini temporales / vel eorum iudices possint sub pena prohibere venationem perdicum que fit cum instrumento vulgariter vocato sauina: z cum alio instrumento vulgariter vocato tona: in quo perdicis capiuntur: z sic terra perdicibus spoliatur. Et dicit q̄ sic: propter bonū reipublice. vt ibidem per eum. z per Jaco. de sancto Geor. in tract. feudo. in. glo. z cum venationibus. Et vide etiam Pirrhum in. d. l. vnica. z Bart. in. l. iij. ff. de acquir. posses.

Article. xxxix.

Tous autres accroissemens de garenes sont prohibez estre fais au preiudice dauitruy. Nul ne peult de iour ne de nuyt tendre ne tesurer au dommaine dauitruy. Et de chasser o les chiens ou a la gaille / aucun nen est fonde: Toutefois aucuns seigneurs sur leurs subiectz peuent auoir acquis celluy droit par prescription z possessiones anciennes. Et neantmoins seroit entendu quilz en vlassent / sans endommager iceulz subiectz en leurs vignes / blesz et autres labouraiges. Autremēt telz subiectz pourroient demander desdommagement.

Glossa prima.

De materia istius articuli: satis supra dictū est.

In textu ibi.

Toutefois. zc.

Glossa secunda.

Qualiter acquiratur illud ius domini-
nis q̄ possint alijs prohibere venationes / et q̄ soli possint venari in terris suis z subditorum suorum. dicit secundum Jaco. de sancto Geor. in tract. feuda. in. glos. et cum venationibus. col. j. Q̄ debent isti domini facere istas prohibitions per proclamata penalia: quia si subditi non contradicant / z propter talia proclamata desistant a venando: tunc dominus constituitur in possessione. Et si per longa tempora subditi acquiescant: dominus prescribit tale ius not. in. l. j. §. C. de seruitu. z aqua. glo. et doct. in. l. q̄ luminibus. ff. de seruit. vba. predio. Sed quid de illo qui nullum ius

ij. Et etiam vide que late scripsit Lepol. in tract. de imperatore militum deligendo post. xxvi. opt. nobilitatis: dicit q̄ vera et omni ex parte perfecta nobilitas est que ex antiquis maioribus cum divitijs et virtute sibi: etiam coniunctis cū honore et dignitate proficisci tur ad hoc est. tex. no. in. l. iij. et ibi scrib. C. de comer. et mercat. Et dicit Bal. in. c. j. s. si rusticus de pace tenen. in vsib. feud. super glo. probare possit q̄ qui nobilitatem allegat illam probare debet. Et sicut vna irūdo non facit ver. ita non intelligitur de genere militari nisi ille probet q̄ antiquitus sui maiores fuerunt legitimi milites: nec nascitur nobilitas in actu oculi. Jaso. in preclud. feud. xl. col. in. x. diuisione: licet in iure quis appellatur nobilis ratione sciētie. glo. notabilis. in. l. prouidendum in verbo nobilissimus. C. de postul. Et dicit ibidem Ly. q̄ Ulpianus iuriconsultus propter sciētiam appellatur nobilis. l. ij. s. ff. in fi. ff. de excusa. tuto. immo appellatur nobilissimus. vt. l. diximus in fi. eodem titu. Et ideo iudices et doctores dicuntur esse nobiles. secundum Bar. in. l. iudices. per illū tex. de dignita. lib. xij. C. et idē Bar. in. l. j. eodem titu. Et q̄ propter nobilitatem tribuatur immunitas. tex. est no. in. l. non tantum. s. j. ff. de excusa. tuto. vbi dicitur q̄ propter inclitam nobilitatem Illēsiū a romanis plenissima immunitas est concessa. et dicit ibidē Bal. q̄ nobilitas tribuit immunitatem / siue causa est immunitatis concedende. vide Lepol. in. d. trac. de imperato. milit. delig. vbi enumerat. xl. vj. priuilegia nobilitatis. et ibidē in. xxvi. priuilegio: dicit q̄ supradicta obseruantur apud veros et optimos dominos: qui nobiles suos solent immunes et exemptos reddere: vt in ista consuetudine / licet de iure communi nobiles non excusentur a muneribus tam personalibus in auten. de defenso. ciuita. s. penul. versū. si qua vero. ibi conuenit enim colla. iij. q̄ realibus. vt in. l. muneruz s. patrimonium. et ibi Bar. ff. de mune. et hono.

In textu ibi.

Car le priuilege.

Glossa tertia.

Priuilegium personale personam nō egreditur. in. c. priuilegium de reg. iur. lib. vj. in. c. sane. et ibi Panozm. de priuileg. Et quomodo intelligi debet illa regula. vide late per Fel. i. c. q̄ sit de iudeis. Bal. notabiliter in auten. habita. C. ne fil. pro pat. Ratio autem quare non egreditur personam est: quia qualitas adiuncta subiecto concomitatur subiectum quocunq̄ vadat: ideo quocunq̄ vadat priuilegiatus eum cōcomitatur priuilegium suū. secundum Guido. pape. in. d. regul. priuilegium. Est autē priuilegium priuatum in ca. priuilegia. iij. dist. vel dicitur priuilegium: quia in priuatum cōfertur: vel quia ius commune priuat officio suo in aliquo secundum Archy. in. d. ca. priuilegia: hinc est q̄ nisi aliquid cōtra ius cōcedatur / nunq̄ intelligitur esse priuilegiuz. in. c. abbate. et in. c. in his de verbo. sig. facit. l. j. ff. ad municip. ideo dici consuevit q̄ priuilegia debent aliquid operari. in. c. j. et in. c. si papa. de priuileg. Est autē priuilegium personale / quod contemplatione persone concessum est. l. ij. C. de digni. li. xij. C. Quero vtiliter / an istud priuilegium nobilitum transeat ad filios illegitimos siue bastardos. Et respon. q̄ licet bastardi iure nature dicantur filij in auten. quib. mod. nat. effi. legi. s. pe. colla. vj. lex facto. s. si quis rogatus. ff. ad trebell. Tamen si ea que a iure communi et secundum regulas iuris: vt est successio / non transfertur ad illegitimos q̄to minus ea que sunt iuris singularis: vt sunt talia priuilegia in auten. licet in fi. iuncta glo. in verbo beneficio. C. de natu. lib. et mat. eo. Et q̄ ad eos nō transeant successiones / ad hoc sunt vulgata iura. vt in l. generaliter. s. fi. C. de institū. et substitū. sub cōd. fact.

l. fi. C. de natu. lib. nec obstat q̄ secundum naturā sunt filij: quia istud non sufficit / sed requiritur approbatio filiationis / tam de iure naturali q̄ ciuili. Guido pape in. d. c. priuilegium. mathe. mar. in trac. success. ab intestato. col. v. versū. verū enim restat. Et ideo dicit Petrus de anchor. consil. cccclxxxix. incip. visis diligēter in prin. q̄ bastardi siue naturales et spurij / non dicuntur de domo nobilituz siue loquamur in fauorabilib. / siue in odiosis. per no. in. c. j. de baptis. et ita dicit consulere Dyn. dicens q̄ nullam agnationē vel cognationem habent ex parte patris. l. si spurius. ff. vnde cog. Et q̄ non participant de honore parentuz / nec retinēt nobilitatem. Gul. pape. q̄st. d. lxxx. per. l. humilē. C. de incest. nupt. tenet expresse Bar. in. l. si vt proponis in repet. in fi. de dignita. lib. xij. C. no. Bar. in. l. filium ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. Bar. in. l. tutelaz. ff. de cap. dimi. Bald. in. l. ex libera. C. de suis et legitimis liberis. doctores in. l. finali. C. de verbo. signi. et in. l. cum legitime. ff. de stat. homi. Bal. l. nuptie. eodem titu. Joā. and. in add. ad Specul. in rub. qui filij sunt legitimi. Bal. in. c. nonnulli. ij. colum. versū. sed an spurij de rescript. Et ibidem dicit Bal. matrimonium esse principium et fundamentum humani generis. glo. in auten. de nupt. in prin. colla. iij. glo. et doc. in. s. j. institū. de patri. pōt. quia nō dicitur filij nisi qui ex nuptijs natus est. vt dicit Bal. in. c. in presentia. colum. v. de probat. et ista est iusta interpretatio l. fi. ff. de iure delib. Bal. in. c. per tuas de pbat. Bar. in. l. ex facto. s. si quis rogatus. ff. ad trebell. Fel. in. d. c. in presentia. Bal. in. s. penales. x. col. institū. de actio. Quinimmo nec etiam nepotes legitimi nati ex bastardo: secundum Pet. de anchor. in. d. consil. cccclxxxix. quia nulla consequentia potest esse legitima ex illicito nascendi principio et radice corrupta. per. d. l. fi. C. de nat. lib. quia vt dicit idem de Anchor. ex infecta radice fructus non producitur. et non bono peraguntur exitu que malo sunt inchoata principio. in ca. principatus. j. q. j. Quid autem de eo qui natus est ex matre nobili patre vero plebeio. dic breuiter q̄ nobilitas matris non consideratur: sed patris. d. l. cum legitime. ff. de stat. homi. quinimmo obūbratur nobilitas mulieris si nupserit spurio vel plebeio. tex. in. l. femine iuncta. glo. ff. de senat. Sed quia hic in textu dicitur q̄ priuilegia personalia locis non inherēt: sed personis dicendum est quod bona immobilia clericorum et nobilitum / non regulantur iuxta conditiones persone: q̄ ratione talium bonorum temporalium sunt dominis temporalibus obnoxij. secundum Oldra. de laud. cō sil. xvij. incip. thema. tale est. in. j. colum. per ca. si que cause. s. his itaq̄ respondet. xj. q. j. ideo illa bona possidentes clericorum priuilegijs non gaudent. Joā. and. in add. ad Specul. in titu. de feud. s. pe. versū. xij. vbi allegat ad hoc consuetudinē regni Francie.

In textu ibi.

Tertes moules.

Glossa quarta.

Antiquitus dominus feudi habebat certum quid de blado vassalli iuxta conventionem in ter eos factam / et fiebat talis conuentio / aliquando et communiter visō blado in herba: ideo dicebantur visride mulctre mediante qua vassallus in residuo bladi exemptus erat a molendino illius domini. Et nunc talis consuetudo sublata est: et merito / quia dominus habebat talem bladum sine causa legitima / et nullam compensationē habebat vassallus / secus est in molendino / dicam latius q̄ sicut vassallus nō debet esse domino in damno: ita nec dominus vassallo: quia ad imparia non iudicantur. vide infra scripta. articulo centesimo quadragesimonono et sequenti.

De premiere partie.

per substitutionem seruire possunt: secundū eundē Curt. in. d. tract. feud. iij. parte. q. x. idē tenet Bar. in. l. vni ca. s. ne aurem. C. de cadu. rollen. Item et alias rationes allegat Specul. in titul. de emphiteosi. s. nunc alii qua. verū. c. x. vj. vbi dicit q. si res perueniat ad manus mortuam: prout loquuntur Gallici fraudaretur dominus iure suo: quia cum ecclesia nō possit alienare/ nec conditionem suam deteriorare: non possit dominus de cetero habere laudemium/ siue ventas/ aut trezenum Item non possit habere rachaptum per mortem cum ecclesia non moriatur. vt dicit idem Specul. per text. in. c. si gratis de rescript. lib. vj. Item etiam bene facit dicitur Bart. in. l. prima. ad fi. ff. de alie. iudi. mutan. cau. fact. z in. l. prima. ff. de his qui poten. no. vbi dicit q. alienatio in clericis prohibetur: quia propter mutationem fori videtur nobis constitui aduersarius durior: refert z sequitur Jas. in. l. si. colum. xxx. C. de iure emphiteo. Et ad hoc etiam alleg. glo. j. in. l. scda ff. qui satisd. cogā. Ly. et Bald. in. l. q. stipendia. C. de procurat. vbi dicunt/ q. presumitur fraus eo ipso q. facta est cessio clerico. idem tenent iij. de Ly. z Bal. in. l. per diuerfas penul. q. C. mand.

Article. xliij.

Et si le seigneur de fief/ son receueur ou autre officier ayant pouoir especial de recevoir diceulx les vêtes ou rachaptez de telz dons legs ou acquestz/ les recevoir ledit seigneur feodal / apres ce ne sera receuable a faire telles inunctions/ et pourra de mader son indampnite/ mais si le seigneur ou son receueur/ receuoit les deniers et deuoirs ordinaires / telles receptions de deuoirs/ ou rentes de telz acquestz n'eschent ladicte inunction ne leffect dicelle/ ne le droit dicelle indampnite/ si le seigneur feodal en veult prēdre ladicte indampnite.

Glossa prima.

Ratio est quia laudemium

succedit in locū illius rigoris quo nullus poterat rem feudale vendere/ aut aliter alienare/ sine consensu domini. in. c. imperialem de probi. feud. alie. per Feder. in. c. j. qualiter olim pote. feud. alie. Et cōmuniter vocantur accordamenta/ siue vente: que debentur propter nouū consensu z nouam inuestituram. Jo. fab. in. s. j. instit. de empt. z vendi. Ideo per receptionē talium ventarū videtur dominus consentire venditioni ar. optimo. in. l. quidā. ff. de euic. Secus est si dñs habet tantū scientiā z nō certam: qz non videtur consentire. l. ij. ff. de iudi. Quia nihil tā contrariū consensui q. error. l. si per errorem. ff. de iuris. omi. iudi. Etia si dñs habet scientiā certam: vt qz contractus venditiōis iterfuit absq. tamē aliquo expresso consensu alio. Quia ex eo q. ibidem agitur de iudicio sui non habet pro consentiēte. fm Jo. rey. in. d. c. ipe rialē. s. Phibitio igitur. allegat ad hoc. l. j. in. fi. ij. z. iij. ff. de aucto. tuto. Et rō est: qz nō sufficit notitia. sed cō sēp. s. Jo. ray. in. d. s. habito post capitulo. ibid. z in. c. j. de phib. feu. alie. per loba. Et qz scientia z patētia dñi: non debent haberi per consensu: sed pro cōtra dictione: vt tenet expresse Jacobi. de sancto Geor. in tract. feu. in glo. z cū pacto de non alienādo. colū. v. in fi. per. l. qui vas. s. vetare. ff. de furt. Et. l. filiusfamilias. s. iuitus. ff. de procura. Nam dñs debet scire ius suū semper durare. l. sicut. s. nō videtur. ff. quib. mod.

De moyenne iustice.

pis. vel ypothec. sol. nec paffentia habetur pro consensu. Bar. in. l. denunciasse. s. j. ff. de adulte. generaliter/ quando tacens videatur cōsentire. vide late in regul. qui tacet. et tbi dicitur Alberi. de rosa. z Jo. an. in mercuriali de regul. iur. lib. vj.

De moyēne iustice.

Article. xliij.

De moyēne iustice laquelle moyēne iustice grāt vaierie z iustice a sãg est tout vng.

In textu ibi.

Iustice a sang. zc.

Reminiscere lector eorum

que supra dixi. in art. iij. videtur/ q. distinctio doctorū in. l. imperium. ff. de iuris. omi. iudi. circa iurisdictiones non seruatur ad vnguē de cōsuetudine/ q. satis patet per hec verba/ iustice a tang. Et certū est q. de iuris dispositiōe ois ad aduersio corp. palis/ siue in toto/ siue in pte est meri ipeij z sic alte iustitie: nō autē medie aut basse. fm Bar. Ale. Jas. z Frā. purp. in. d. l. ipeij. Et q. ois mutilatio/ siue āputatio est meri ipeij. tenet Ly. in. l. si q. nō dicā pe. col. xli. sed nouo. C. de epis. z cleri. Et in. l. trāsige re. in. iij. q. C. de trāsact. Bald. in. l. reos. in. iij. col. C. de accusa. idē dicēdū est de simplici iustigatiōe. s. j. eū. Purpu. in. d. l. ipeij. xxxvii. col. post cacialu. ibidē per. l. leuia. ff. de accusa. l. ij. C. de offi. pñ. puin. Jaco. de scō. Geor. i. trac. feu. i. glo. z cū mero ipeio. ver bū aut āaduere re in ois pena iusticariōis pōt. s. j. eū. Purpu. in. d. l. ipeij. q. l. si q. in hoc gen. iustia glo. C. de epis. z cleri. l. nemo in fi. C. de sū. tri. z fi. catho. in. c. j. de sentē. xcc. l. vj. Et q. talis āaduere re sit de mero ipeio intellige: etia si fieret in corp. irrationabile. scōz Jas. z Purp. in. d. l. ipeij. in. c. mulier. xv. q. j. idem Jas. in. l. ij. col. ij. C. q. testa. fa. pos. z in. l. furiosū. col. iij. eodē titu. idē etiā si talis āaduere re fieret in corp. inanimatū. fm eū. Purp. in. d. l. ipeij. col. viij. q. ff. aliq. ppter imanitātē criminis: qz iudici sic videt facie dū. fm Bal. in. d. l. ij. C. q. test. fa. pos. tex. z glo. in. s. p. trariū insti. de here. q. ab test. dese. Feli. s. c. j. co. xvj in. pñ. de pñt. vbi dicit q. ppter imanitātē criminis reus mortu. pōt tradī bestiis. gl. sig. l. ij. ff. arbo. fur. cesa.

Article. xliij.

Le moyen iusticier peult auoir gibet a deux pilliers a lyēs par hault z par basse dans z nō par dehors. Et cōgnoist oultre les cas dessusditz des simples crimes cōe de larrecis / des simples homicides sans guect a pēse/ z des cas qui en despēdēt de ceulx qui ont arrache ou emble bournes/ et a la cōgnoissance des actiōs psonelles.

In textu ibi.

Peult auoir gibet. zc.

Glossa prima.

Rectio furcarum est signū me-

ri ipij. Bal. in. l. j. C. vt nemi. lice. sine iud. auct. sig. ipri. reb. q. s. al. deti. ex q. l. i. fert ibi dē Bal. q. si inter duas ciuitates sit pteitio de mero ipeio nō licebit alteri earū lite pēdente erigere furcas: alioqn altera pars poterit ppris auctoritate euellere. per. l. j. C. vt nemo pri. titu. zc. Et q. erectio furcarū sit signū meri ipeij. tenet etiā Bal. in. l. a. p. curatoze. C. mandat. idē Bald. in. c. j. in titul. quid sit

venandi habet: an possum eum prohibere ne intret fū-
dum meum. dicitur in l. iij. §. plane. ff. de acquir. rer.
do. et in l. diuus iuncta glo. ff. de serui. rusti. p. d. d. q.
possum prohibere et eidē volenti intrare armata manu
possum resistere. Et si intravit contra prohibitionem
possum agere contra eum actione iniuriarum. l. iniu-
riarum actio. ff. de iniur.

In textu ibi.

Deldommaigement. 2c.

Glossa tertia.

A Sed qualiter fiet estimatio damni.

Et dicitur q. respicitur estimatio temporis damni dati: es-
tiam si bladū in herba sit. l. certe. ff. arbo. surt. cesa. nec
debet habere consideratio circa dānum ad tempus fu-
turū. l. ait lex. et l. inde neratius. §. si infans. ff. ad. l. a-
quil. l. y. et Paul. de cast. in l. si. C. ad. l. aquil. vbi di-
cunt q. debet considerari q. tum vendi potuisset tēpo-
re damni dati: hoc est q. tum posset vendi dubius e-
uentus perceptionis illius bladī quod destructum est
ar. l. propter. ff. familie her. Ange. in situ. si quad. pau-
pe. fecit. dicat. in prin. col. ij. vbi. quid si immisit.

Article. xl.

Qui na forest ou bzaill de forest / qui est
a entendre buisson tel q. cōuenablement les
grosses bestes se y puissent retirer. Vltre
ou longue possessiō nest fonde dauoir chal-
se deffensible a grosses bestes / sil nest cha-
stellain pour le moins.

Glossa prima.

A Bzaill dicitur a clamore siue

mugitu ferarum: qui dicitur vulgariter
bzaire: sicut saltus dicitur eo q. ibi fere ve-
natores: et canes bene salūt. v. dicit gl.
in cle. j. §. porro. de sta. mona. et ibidē di-
citur / q. viuaria dicuntur: quia ibi pis-
ces nutriuntur: et viuunt. de materia istius articuli: v.
de supra scripta. artic. xxxviij. et xxxviii. et vide etiam
scripta per Pirrhū in l. vnica de vena. ferarū. lib. xj.
C. et ibi Rebus. De significatiōe istius verbi bzaill /
dicit consuetudo Andegauensis. ar. xxxvi. sequentia.
(Et est repute bzaill de forest / vng grāt bois marmetā
ou taillis auquel telles grosses bestes ont acoustume
soy retirer et frequenter.)

Article. xli.

Si gens deglise / fraters / communités
ou aultres maismortes acq̄erēt par quel-
que contract don legat ou aultre acquisi-
tion aucuns heritaiges / dōmaines / rētes
ou aultres choses imeubles / le roy ou ses
officiers / ou autres seigneurs ou fief des-
quelles sont assises telles acquisitions / et
neussent ilz que basse iustice les peuvent fai-
re conuenir au dedans de quarante ans en
leur court: ou en la court de leur sutzeraī si
bō leur sēble pour leur faire faire iniūctiō
pour mettre hors de leurs mains dedans
deux ans apres icelle iniūctiō tousz cha-
scuns lescitiz acquestz / dons et legs / q. leur
ont este fais ou acquis depuis soixāte ans
eu regard au tēps de ladiournemēt sur ce
baille et proces encōmence. Et leur peult

la court indire et declaire / q. ou cas de def-
fault de obeyz a ladicte iniūctiō le dit sei-
gneur de fief leuera a son profit les fraitz
desdictz acquestz / dons et legs iusques a
ce quilz ayent obey. Et lescitiz deux ans
passez apres condānation faicte par iuge
cōpectant / le dit seigneur pourra faire sai-
sir lescitiz nouveaulx acquestz / dons et legs
Et si le condāne ou condānez obeis-
sant a ladicte sentence au dedans de deux
ans apres ladicte saisine / ilz auront deli-
urance des fructz qui aurōt este leuez par
commisaires / depuis ladicte saisine com-
me a eulx appartenans. Et en cas de def-
fault de obeyz au dedans desdictz deux ans
apres icelle saisine le dit seigneur de fief /
leuera les fructz desd. choses a son profit
et les fera siens et les appliquera a luy ius-
ques a ce quilz ayent obey cōme dessus /
mais il sera au chois du seigneur de fief dā
prendre son indampnite si bon luy semble
ou faire proceder a ladicte iniūctiō et cō-
traincte. Laquelle indampnite se monte
a la valleur des fructz de trois annees /
desdictes choses acquises si autremēt nen
est compose.

Glossa prima.

S vis videre de materia

istius articuli. vide tractatuz vulgarē
intitulatū (instruccion pour cōgnostre
que cest q. amortissement.) Et ibi mul-
ta vtilia videbis: ratto tamē fundamē-
talis: quare phibeat clericis et mona-
chis: et alijs manus mortue ne habeant feuda: et sint
vassalli. Est q. facto eorū efficiuntur perpetuo inhabi-
les ad faciendū et iurandū ea que in sacramēto fidelita-
tis continentur: ergo nō possunt retinere saltē sine cō-
sensu dñi qui in hoc dānicat. Et autem non possunt
facere / nec adimplere clare constat ex inspectione tituli:
de noua for. fidel. cū similib: q. quasi oia ibi expressa
sunt clericis interdita. Et cū nō possint adimplere vena-
gāda est eis iustitura. in. c. nulla. in. titu. p. quos si. in-
uestit. tex. in. c. j. in. fi. in. titu. de milit. vassal. qui bel. ar.
depos. pōderādo verbū debet. Curti^o iunior in tract.
feud. in. iij. parte. x. pncipali q̄stio. col. iij. vbi etiā te-
net q. in feudo clerici nō succedūt: etiā tenet Bal. in. l.
quisquis. C. de epis. et cler. text. no. et formal. in. cap.
qui cleric^o. in. titu. si de feud. fuer. p̄tro. et ibi etiā Bal.
vbi tex. dicit q. qui clericus efficit. aut votū religiosū
assumit hoc ipso feudū amittit q. verba amittit q. sunt
presentis tēporis importāt amissionē ipso iure. in. c. li-
cet canon. ij. rñ. de elect. lib. vj. glo. in. l. in. crim. fal. C.
de iuris. oim iudi. in. l. i. ubi vbi. §. sane. C. de sacros.
eccles. Et nō solū priuat. tex. clericos / sed etiā reli-
giosos: q. mortui sunt mūdo ideo sunt scapaces feu-
in autem. ingressi. C. de sacrosanctis ecclesijs. c. in. pre-
sentia. de proba. l. y. in. l. quisquis. C. de epis. et cler.
idē l. y. tenet expressi^o i. l. j. C. q. admitt. ad bo. poss. pof.
xli. tertio q̄st. in. fi. col. vbi dicit q. monach^o nō succe-
dit. Bar. in. l. si finita. §. si de vectigalibus. secunda co-
lum. ff. de dam. infect. Nec etiā isti clericis et monachis

Primiere partie.

Des bas iusticiers.

bono exteriorum rerum: quia nil preciosius vita. ff. de bo. eoz. qui an. sent. mozt. sibi. consci. Ideo merito grauiora dicuntur peccata quibus vita aufertur: secū dum eundem Tho. vbi supra. et in eadē parte sum. q. lxxv. ar. ix. Et dicit idem beat. Thom. in eadem parte sum. q. cxxij. ar. si. q. cum cetera sint concupiscibilia ppter rationem alicuius boni/ vel delectationis: homicidii tamen secundū se non est concupiscibile: sed magis horribile. Ideo dicitur Prover. vi. c. q. dñs odit manus effundētes sanguinem innoxius. et dicit Be nesis. ix. c. q. quicunq; effuderit humanam sanguinez fundetur sanguis illius. Que sententia in nouo testa mento confirmatur Math. xxvi. cap. vbi dominus di cit q. omnes qui gladium acceperint gladio peribunt. Ad hoc est tex. no. in. l. nemo. C. de epis. audien. ibi q. fecit semper expectet. vbi Bald. et Paul. de castr. di cum quod qui occidit occidatur / et q. non potest deo ptinguor victima mactari. secundum Senec. in trage. ideo dicit Baldus in. c. olim. penu. colum. de rescrip. q. contra malos non est vtendum malua vel empla stro: sed gladio. Et debet cito et absq; dilatioe tale cri men puniri: alias ad iram deus prouocatur tex. in ca. si ea. xxlij. q. iij. Et quia magis punitur crimen homi cidij recens quam antiquum. gloss. in. l. si diutino. ff. de pe. ypolit. de marsil. in. l. prima. s. preterea. pe. col. ff. ad. l. cor. de sicca. Ideo dicit Paulus de castro in. l. prouinciaz. C. de fertis. per illū tex. q. diebus do minicis: et etiam quibuscunq; festiuis possunt criminis si quicunq; sint reperti in flagranti crimine magno po ni ad torturam: et etiam mitti ad furcas. Et facit ad ca sum de illo qui a paucis annis citra in vlgilfa pasche occidit Stephanum de torcy: et in eodem die / ob id fuit suspensus in vrbe Alenconij. ideo refert neuissa in silua nup. fol. xliij. columna prima post barba. in. c. cñ non ab homine. coll. septima de iudi. q. dominus pic nus locutenens sanue pro duce Mediolani faciebat sibi conscientiam quod non fecerat suspendi vnuz ma lefactorum in die paschatis. Et dicit Baldus in. l. ter tia. C. de epis. audien. quod diebus paschalibus po test adhiberi tortura: ad inuestigandum enormia cri mina. Quod autem cadauer hominis occisi contrista tur emittendo sanguinem adueniente presentia occi soris dicam infra ar. nonagesimooctauo. glos. vi. vldi ego vnum mirabile in anno presenti millesimo qui gentesimo tricesimo secundo de cadaue. cuiusda iu uenis moztus et in flumine salte submersi sam triduo in aqua. tandem piscatus et repertus adueniente pa tris presentia subito cruozem emisit e narib: ideo nō nulli patris erga eum incuriam et malam custodiam arguebant hec soli deo iudicanda remitto. Ad pro positum redeundo: quero qua pena puniatur homici da. Et dicendum est q. puniatur pena capitis. l. qui cedem. ff. ad. l. cor. de sicca. l. eiusdem. s. fina. eodem ti tulo. An autem iudex possit condemnare homicidam ad furcam tractat Bald. in rub. de offic. et potest. iud. deleg. in sexta columna versicul. contra notorium. Et vide etiam glo. auream. in consuetu. Biturigum. in ti tul. de iuris. omnium iudi. s. xxliij. Et an statutum va leat q. pro homicidio nō imponatur pena mortis: sed puniatur pecunialiter. dic q. non secundum ypolit. de marsil. in. l. prima. in princ. ff. ad. l. cor. de sicca. Felyn. late in rub. de homicidio in antiq. Sed et queri con iueuit: que pena sit grauior suspensionis vel decapita tionis. vide late disputantem pro et contra Sozl. con sil. clyvi. incip. presens consultatio. Et ibi late exami nar: an homicidium sit furto grauior. et econtra: Et cō cludit quod licet pena suspensionis sit maior est: ta men homicidium maius crimen. Et q. talis pena sit maior tenet. etiam Bar in. l. capitalium. s. serui. ff. de penis. et in. l. desertorem. ff. de re milit. Joan. de ana. in. c. fin. de collu. deteg. Quauis dicat Sozin. in su

pradicto consil. colum. quarta. audiuisse a phisicis cō trarium: et q. pena decapitationis pro illo instanti in fert maiorem dolorem. vide D. cium in. c. ar. si clerici. vij. not. de iudi. Purpur. in dicta. l. imperium nu. cc. xli. ff. de iuris. omnium iudi. Si vis videre casus / in quibus furtum et homicidium non puniuntur. vide Barpro. de chasseneuz in consuetu. Burgundie. titul. (des iustices et droictz d'icelles. s. saulchun commect simple larcin.) in gloss. (sil na grace.) adde Albert. de gandino. in tract. maleficiorum. in titul. de penis reo rum circa finem.

In textu ibi.

De ceulx qui ont arrache ou èble bornes.

Glossa quarta.

Tales Terminorū auulsores extra.

ordinarie puniuntur. l. j. C. de accusa. et ibi doct. et in te to. titul. ff. de termi. mo. ff. Joan. fab. in. l. si. C. finitū regund. et ibi an fines sint prescriptibiles. et in. c. quia iudicante. cum ibi not. de prescript. in ca. super eo. de parrochis. in ca. quicunq;. xvi. q. iij. et ibi glo. et Archy. Tu dic q. fines etiam ecclesie sunt prescriptibiles quia ius non resistit. Immo de hoc est text. in dicta. l. si. fines autē prouinciaz regnozū et diocesanorū et par rochiarum prescribi non possunt. secunduz S. in. d. c. quia iudicante. ij. col. vers. Attende.

Article. xl v.

Oultre cōgnoist entre les subgectz de tou tes simples demandes ciuilles soient reel les ou personnelles / et peult congnoistre des incidens comme dessus.

Glossa prima.

Actionibus ciuilibus et

criminalibus: supra in genere dixi ar tic. iij. et ibidē de earūdem differētia et diffinitione. Nunc vidēdum est de actione ciuili: que sit. Et dicēdum est q. duplex est actio ciuilis. scz realis et personalis: vt patet in tex. istius articuli et seq. probat in. s. oim autē. in situ. de actio. de earūdem differētia vide Paul. de cast. in. l. et an eandem in princ. ff. de ex cept. rei iudica. vbi ponit tres differētiās. vide etiam Bald. in. l. si certis annis. columna secunda. versicu. ex predictis. C. de pact. vbi tradit doctrinam per nomē na et per theoricas per nomia eo quod iura realia sit sicut: ius domnij directi: ius domnij vtilis: ius qua si domnij: ius hereditatis iura seruitutum realium et personalium: realia sunt que debent a re realie sunt de bentur a re personis: ex quibus oritur actio confesso ria. l. j. ff. de rei vend. s. oim. et. s. eque in situ. de actio. Item seruitutes hoim sunt iura realia. vt no. in si. de iure psona. Item census pstatto comperit iure reali: et etiā ypotheca vnde actio ypotecaria est in rem. l. si cū venditor in pn. ff. de euct. Per theorica nā vbi cūq; reperitur ius: sine vlla obligatione: illud est ius reale in. d. s. oim. Ius vero q. nō reperitur: nisi in ipsa obli gatione est ius personale. l. vt princ. ff. de seruitu. iij. cta glo. l. pecoris. ff. de seruit. vba. pred. l. si quis tra. ff. de vsufru. clarius declarat Jas. in. d. s. oim vbi di cit q. quedam sunt actiones mere personales et quedā mere reales et quedam mixte: mere personales sunt que proueniunt ex contractu: vel quasi / et ex maleficio / vel quasi. l. prima. ff. de actio. et oblig. de quibus supra arti. iij. dixi satis. Et dicitur personalis: q. nū q. personā egreditur. l. j. s. si heres percepto fundo. ff. ad trebel. ibi neq; enim. et. ideo communiter dicitur q. sequuntur personā sicut lepra leprosum fm eun. Jas. in. d. s. omnium. vbi etiam dicit q. ex parte actoris: sunt

C

D

E

A

A

B

inuensitu. Jacobinus de sancto Geo. in trac. feud. in glo. et cum mero et mixto Imperio alle. Angel. in l. arboribus. s. de illo. ff. de usufruct. Et per erectionem retinetur possessio meri Imperij licet non occurrerit: quia a centum annis ibidem fuerit suspensus Purpuratus. in l. Imperium. xxxiij. colum. vers. Secundus gradus. ff. de iurisdic. omnium iudi. post Bald. in d. tra. l. arboribus. s. nam et si. vbi idem Bald. dicit quod significatio meri Imperij: in quatuor consistit / sicut sunt quatuor elementa in aere: vt de suspensis in igne: vt cum aliquis comburitur in aqua: vt cum positus in culeo in flumen proicitur in terra / in qua quis prosteritur quando decapitatur. ¶ Quare autem sit inuenta furcarum erectio. Et respon. Oldral. consilio claj. incip. thema tale est in secunda columna. Quod inuenta est: quia executiones et impositiones penarum actu transeunt. Et per consequens a memoria humana recedunt: ideo inuenit industria publice furcas erigi / vt suppliciorum renouaretur memoria / sicut et monumenta inuenta sunt in memoriis conditionis humane. l. quidam in suo. ff. de conditio. in situ. Et per hoc quasi quadam lectione continua recordatur: que etiam melius per visum imprimitur quam per auditum solum. in s. fina. versicu. sed cum magis. in situ. de gradi. cogna. Ideo in erectione furcarum de publica utilitate agit. Et sicut interest reipu. ne maleficia remaneant spunita / s. malemeriti publice puniant. l. ita vulnerat. ff. ad l. aq. l. cum similib. multo fortius et vtilius interest reipu. vt a toto principio hoies terreant ne ad maleficia plabantur. Quia melius est in tpe occurrere: quam post exitum vindicare. l. prima. C. quando licent / sine iudi. se vind. l. fin. C. in quibus cau. in integ. rest. non est necessa. Et hoc fit metu penarum. l. prima circa princip. ff. de iust. et iu. ¶ Ideo dicit idem Oldral. in d. consil. q. si non reperitur locus: in quo commode / sine cuiusquam incommodo ponantur furce poterit is qui habet locum commodum compelli ad vendendum propter publicam utilitatem. per l. si locus. s. fina. ff. quemadmod. seruit. amit. l. Item si verberatum. s. preterea. ff. de rei vendi. l. lucius. ff. de euctio. Et ad supradicta iunge scripta per Barpt. Chaf senez in glo. consuet. Burgundi. in titul. (des iustices et droictz dicelles) in s. (quant le signe.) et ibi videas qualiter furca antiquitus vocabatur tam apud iudeos quam paganos. Cui adde etiam / q. tempore Caii cesa. et Liceronis rome. in carceribus publicis erat locus tenebrosus et terribilis / quod Tullianum appellabatur: vbi homines laqueo suspendebantur Crispo Salustio teste de couratione cathilinae: vbi etiam dicit quod ibidem Lentulus cethegus: ceteri de couratione cum Cathilina conuicti suspensi sunt. Greci autem illo ferme tempore tali forma utebantur ad suspendendos et stragulos malefactores: secundum Plutarchum in vita Agidis regis Lacedemoniorum: vbi dicit quod in carcere Lacedemoniorum erat locus vocatus de cas: in quo morte danatos stragulari consuetudo fuit in quo Agis ipse stragularus est et suspensus cum matre et aua.

In textu ibi.

Simplex crimes comme larrecins.

Glossa secunda.

A Simplex crimen: id est purum sine duplicitate / vel alia adiectione: secundum Barto. et alios in l. i. s. si quis simpliciter. ff. de verb. oblig. et dicitur simplex: id est sine plica. gloss. in de. sepe. in verbo: simpliciter de verbo. signif. Et an furtus sit simplex crimen. dicit Paul. de cast. in auten. sed nouo iure. C. de ser. fugit. Quod quatuor sunt species furum: nam quidam sunt improbi qui clam et sine armis et sine effractura furantur. Et isti sunt simplices fures: de quibus in isto tex. q. furtus simplex nihil aliud est quam contractatio

rei aliene fraudulosa inuito domino lucri facendi gratia vel ipsius rei: vel etiam vsus eius vel possessio sue l. j. ff. de fur. ¶ Secunda species furum sunt qui cum fractura furant. et aliter vocantur expilatores. vt. ff. de effract. et expil. per tot. et sunt improbiores. Tertij sunt improbiissimi qui scz in strata publica furantur: sine tamen interfectione / et vocantur crassatores. l. capitalium. s. crassatores. ff. de pe. Quartj dicuntur plusquam improbiissimi: qui in strata publica et cum interfectione furant et vocantur in iure latrones publici: qui etiam de iure for. debent furca suspendi. d. l. capitalium. s. famosos. in Francia vocant (volleurs et brigas) ¶ Quero an de iuris dispositione debeat fur simplex suspendi: et videt quod non per tex. et ibi doct. coiter in aut. sed nouo iure. C. de ser. fugit. Facit illud puerb. vj. c. in d. gradis est culpa cum quis fuerit: etiam nec fm aliquos videt obitare s. si quis quinque solidos. in titu. de pace tened. in vl. feu. q. loquif in casu pacis rupte. vt dicit Petr. de vergina in addt. ad butrig. in. d. aut. sed nouo iure post Bal. ibi de. ideo tenet Paris de puteo. in tract. de sindicato in vbo crudelitas. fol. xxx. col. iij. q. Federicus Imperator qui fecit illud. s. si quis quinque solidos disponere q. p reb. huius mundi quis debeat suspendi / et cruciari in inferno. refert Jo. de neustanis in illua nuptial. fol. xij. col. iij. alle. Thomam mortu. in tract. de optimo reip. statu. lib. j. char. vij. et pluribus seq. ¶ Tu dic quod predicta debet itelligi in fure non manifesto qui tamen vniu paruum furtum commisit. Quod vt dicit Bar. in d. l. capitalium. s. famosos. vbi. quero quis: quod fur dicit manifestus quod sepius furtum fecit. ideo fm eum est suspensus. Et maxime dicit famosus si tria furta commisit. Bar. et Bal. in d. auten. sed nouo iure. idem dicit Paul. de cast. ibidem in. ij. col. vbi dicit quod de consuetudine / et ex forma statutorum fur pro tertio furto suspedit. Alex. consil. cr. scip. sta te statuto. in. iij. vol. in fi. p. silij. Sozi. consil. cl. vij. incip. presens consultiatio per totum. Quod idem dicendum est si commisit vniu furtum enorme: quod tunc equi pollet tribus. fm Paul. de cast. in. d. aut. sed nouo iure. vbi. ideo de consuetudine. et ibi Ly. et Bal. et and. barba. in addt. ad eundem Bald. ibidem. idem Bald. in. c. j. s. iniuria. ij. col. in titul. de pace iur. firm. Angel. in s. ex maleficijs insti. de actio. ij. col. vbi. et aduertat. Et ibidem videas / quod in tribus casibus in iure cautum reperitur quod fur debet pro furto morti. et vide etiam Panormita. in. c. inter alia colum. fin. versicul. vitimo hic aduerte de immunita. ecclesiarum. An autem iudicans fure ad mortem teneatur in foro conscientie. dic vt per Barpt. de chaffenez in glo. consuetu. Burgundie. titu. (des iustices) in glo. (il en pdra la vie) alle. gl. raymu. sup illud Proou. vj.

In textu ibi.

Simplex homicides.

Glossa tertia.

Homicidium est occisio ab homine facta quia sonat in factum hominis: secundum hosti. in sum. in titul. de homicid. volunta. vel casuali. in primo. s. post Bodfre. Et etiam tenet Jo. de ana. in rub. eod. titu. Et dicitur homicidium quasi hominis cedium: fm eos. Computatur enim homicidium inter horribilla et grauiora: fm beatum Thomam. ij. q. lxx. ar. iij. Et ibi allegat rationem quia peccata que in proximum committuntur sunt pensanda secundum nocumenta que proximo inferunt: quod ex hoc habet rationem culpe tanto enim maius dicitur nocumentum quanto maius bonum demitur. Cum triplex sit bonum hominis scilicet anime corporis et bonorum exteriorum. ¶ Sed bonum anime non potest ab alio: nisi occasionaliter tolli per malam persuasionem que necessitatem non infert fm Sed. i. consil. cl. vij. incip. presens consultiatio. ij. col. Sed alia duo bona scilicet corporis et bonorum exteriorum possunt ab alio tolli et violenter auferri verum: quia bonum corporis peminet

Premiere partie.

lib. j. capit. xliij. vbi dicit ante oia hec te volumus solli-
cite attendere ne iniusta pondera in exigendis p[er]s[on]is
ponatur: sed si qua talia inuenieris frage et noua p[ro]stue.

Article. xlviij.

CAussi peuēt lesdictz moyens iusticiers
donner tutelles et curatelles et procura-
tions par non puissance. Outre ont droit
despaues mobilieres quant elles se trouuent
en leur fief. Et doiuent les choses trou-
uees prinsees par espaue estre proclamees
par yng dimenche ou feste solēnelle en la
parroisse du lieu ou elles ont este trou-
uees/etes deux autres parroisses voisi-
nes/ou par trois iours de marche sil ya
marche. Et si durant lesdictes proclama-
tions ou buyt iours apres il ne vient aucun
qui les adouue / lez seigneur declaration
faicte par iuge competant en peut dispo-
ser a son plaisir Et pourra le sergent dudit
seigneur faire lesdictes proclamations es-
dictes parroisses nō obstant que ce ne soit
sō territoire. Et aussi pourra lez seigneur
faire proceder a sadicte declaration nōob-
stant que la iurisdiction ne tienne.

In textu ibi.

Donner tutelles ou curatelles.

Glossa prima.

A

Quod tutele datio sit mix-
ti imperij est. tex. in l. tuto. s. tutoris
iuncta glos. in verbo: neq[ue] imperij. ff.
de tutel. l. nec mandante. ff. de tuto. et
cura. dat. ab his glo. in l. j. in verbo tu-
tores. ff. de iurif. om[n]i iud. et ibi Bart.
in. ij. col. vers. Item quero vtrum. dare et post eū alij
scrib. et etiā in l. imperium. ff. eodem titul. ratio: scdm
eodē doct. est quia que expeditur officio iudicis no-
bisi ad priuatā vtilitatem/sunt mixti imperij. l. ij. et ibi
scrib. C. de peda. iud. Et datio tutoris est huiusmodi
ergo. et. Secundo probant doct. ar. a sufficienti parti-
um enumeratione: quia ois actus qui fit iudicialiter/
aut est meri imperij/aut mixti/aut simplicis iurisdic-
tionis. datio autem tutorum non est meri imperij: qz
non tendit principaliter ad publicā vtilitatem/ nec sim-
plicis iurisdictionis: quia non expeditur iure actionis
ergo est mixti imperij. Tertio qz ea que sunt speciali-
ter attributa maiorib[us] magistratib[us] sunt mixti impe-
rij. l. j. ff. de offi. eius cui mād. et iuris. et ibi Fran. purp.
xcviij. col. Et sic est qz datio tutorū est huiusmodi. l. j.
ff. de tuto. et cur. dat. ab his quare. et. Quarto probat
quia datio tutoris et remotio equiparant. ar. l. prout.
ff. de solu. Sed remotio est mixti imperij. l. cognitio.
ff. de offi. eius cui man. est iuris. quare. et. vide Purp.
in. d. l. j. vij. col. ff. de iurif. om[n]i iud.

In textu ibi.

Par espaue.

Glossa secunda.

De expauis siue expauefactis dixi su-
pra ar. xliij. glo. j. Et dicitur espaue / quasi expauefa-
cta: secundum Pirrhū angl. in glo. consuetu. aure-
lia. in titul. (des espaues) in prin. vbi consuetudo illa
cum ista consuetudine concordat: idē i consuetudin-
ibus Burgundie. in titulo (des iustices et droitz) dicit

Desbas iusticiers.

les) s. primo et secundo. et ibi Barpto. chasseneus et
ibi late de ista materia.

In textu ibi.

Declaration faicte par iuge.

Glossa tertia.

Certa est regula q[ue] omnis pena sentē-
tiam iudicis requirit. l. cum ancillis. et ibi Bal. C. de
incest. nupt. Et sic est q[ue] priuare quez vili dominio est
pena. l. si quis maior. C. de transact. facit. l. testamento
centurio. ff. de manumif. test. l. deo. et. Supradicta fa-
ciunt ad questionem quod licet tabellio ipso facto pri-
uatus sit officio tabellionatus nihilominus requiritur
sentētia declaratoria. glo. sing. in auten. s. penulti.
colla. quarta: quam glosam exclamat ad hoc notan-
dam Bal. in. l. iubemus. s. sane. C. de sacrosanct. eccl.
et in. l. prima. C. de summa trinit. et si. catho. et in. l. pri-
ma. C. de iur. et fact. igno. et in. l. prima. C. de secund.
nupt. Ad hoc est notabilis theozica Barto. in. l. eius
qui delatozem. ff. de iur. sis. et ibi late barba. in addi. **B**
Et est quod generaliter in casibus in quibus pena im-
ponitur ipso iure semper requiritur sententia declara-
toria: vt late per Felinum. in. c. rodulphus. xxv. col.
lum. de rescript. text. et ibi doct. in. c. cum secunduz de
hereti. libro sexto Archi. in. c. felicis. de penis eodez
lib. facit decisio Petri de anchar. in cle. prima de pe-
nis. in not. vij. vbi dicit q[ue] priuatur beneficio ipso iure
per canonem/non tamen potest superior illud benefi-
cium alteri conferre nulla facta declaratione. Et mate-
riam declarationis pene incurse late examinat Specul.
in titul. de locat. s. nunc aliqua vers. xlvij. idem Spe-
cul. et ibi Joan. and. in addi. in titul. de petit. et poss. s.
quoniam. Bald. in. l. que sub condicione. s. final. ff. de
conditio. institui. et in. c. primo versic. et si cum filia. in
titul. quib. mod. feud. amitt. Angel. de aret. eleganter
in tract. malef. in glo. qui iudex videns. xvij. colum.
Angel. de perus. notabiliter. in auten. de incest. et nes-
pha. nupt. in princ. in secunda colum. vers. ex predi-
ctis dico. Curtius iunior. in tract. feud. lib. parte vli.
v. et vlt. Et vide infra ar. cccv. glo. ij.

Article. xlviij.

Les biens meubles des bastards ou
aubains et autres natifz du royaume / et
qui decedent sans hoirs appartiennent au
seigneur a chascū pourtant quil en est te-
nu en la seigneurie / qui ont droit despaues
mobile en leur terre. Et les heritaiges
acquis par telz bastards appartiennēt aux
bas iusticiers / en la iurisdiction desquelz
ils sont assis / quant telz bastards ou auba-
ins trespassent sans hoirs de leur chair ys-
sus en loyal mariage. Et len peuēt iceulz
seigneurs de fief dire et porter saisiz com-
me pourroient faire leurs heritiers.

In textu ibi.

Les biens meubles des bastards.

Glossa prima.

Bastardis supra scripti **A**
ar. xxv. in glo. j. Et etiā dicam in-
fra ar. xxxvj. in glo. iij. Dubitat: an
filij bastardozū legitime nati succedant
auro. Et dicitur est q[ue] nō. per ter. in. l.
ff. C. de natu. lib. et mat. eo. et ibidem
doct. ratio eiusdē legis est: quia interuentione sobolis
naturalis nullū ius legitimū subeē pot: ideo dicit ibidē

Saly in prin. q. stipes illegitimus non facit ramos legitimos / nec bono peraguntur exitu que malo sunt in choata principio late per Pet. de anchor. consil. ccc. lxxxix. incip. visis diligenter. Alexand. consil. clxxiiij. incip. super eo. in quinto volumine. Joan. and. in addi. ad Specul. in titul. de success. ab intest. s. j. in addi. incip. Accursius. Et sic ex defectu patris filius patitur. **B**onus autem in quibus filius patitur pro patre. vide per glo. in l. duo fratres. in verbo fuisse. ff. de iure patrona. et in l. emancipatum. s. fin. z ibi Barto. ff. de senato. glos. et ibi scrib. in l. ad hoc dominium. s. fina. ff. de in ius voc. Bal. in l. si filius. ff. col. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. Et quando pater punitur pro filio. vide Joan. de anansa. in. c. iij. vi. z. vij. colūna: de delict. puero. Bal. in l. prima. C. ne fil. pro pat. Generaliter autem quando vnus pro alio debeat puniri. vide Innocen. in. c. q. autem. de sentent. excom. z ibi late Felin. penultima columna. in gloss. pe. scrib. in c. cum secunduz. z ibi glo. pe. de heret. libro sexto. Felin. remissive. in. ca. vergentis. colum. fin. de heret. de materia istius articuli et generaliter de bastardis. vide glo. Barpro. de chasseneuz. in consuetudine burgun. in titulo. (de successions de bastardz) per totum Adde Witurig. pap. qst. d. lxxx. glo. aurea consuetudinis Witurig. in tit. de testa. z vlt. volūta s. septimo. **E** ubi dicit quod albini dicuntur / quasi alibi nati: z ita dicit se vidisse interpretari a domino de Saunay Fracie cancellario: ita exponitur a Pirrho in glo. consuetu. aurelia. in titulo. de success. ar. decimo quarto. Et q. albini non possunt testari / nec beneficia habere in regno Francie / sine literis naturalitatis glof. in pragmat. sanctio. in proemi. in verbo exterozum. Et de albinis. vide etiam Pirrhum. in. l. j. de bo. vacan. libro decimo. C. z ibi bo. tex.

In textu sibi.
Et autres. zc.

Querit Bald. in l. tertia. C. de heredita. decurio. quid si nobiles habentes homines suos / et isti homines decedant / sine legitimis heredibus / an dicti nobiles eisdem succedant. et respō. quod sic: quia cuius ipsi sunt eius omnia sua esse cognoscant ad hoc alle. l. si. qui. ca. colo. cen. domi. accu. poss. lib. xij. C. Et dicit ibidem q. strictius sunt domino obligati vassalli quam collegiatus collegio z libertus patrono. dicit etiam ibidem q. si isti homines vellent de bonis suis testari bene possent: nisi aliter se habeat consuetudo. allegat ad hoc no. in. d. l. si. z glo. in si. de iure person. in prin. in verbo aut serui.

Article. xlix. De haulte iustice.

Ha hault iusticier peult auoir gibet a deux pilliers a lyès p hault z par bas dedās z dehors. Et oultre / les droitz dessus a toute iurisdiction haulte / moyēne / et basse / pour pugnir et corriger les malfaicteurs / peult congnoistre de ba teures faictes de guect apense et propos delibere. Et peult donner tresues / entre ses subgectz: et non pas les oster. Peult principalement congnoistre de faulconnerie / et de ce qui en despent. Et a tous les autres droitz de la moyenne et basse iustice / sans pzeiudice des droitz et emolumēs: que les inferieurs ont soubz luy chas

scun en la nueffe.

In textu sibi.
Le hault iusticier. zc.
Glossa prima.

Ata iusticia siue merū imperium est / que officio iudicis nobill

expeditur publicam vtilitatem respiciens principaliter: secundū doct. cōmuniter in l. imperium. ff. de iurisdic. tione omnium iudicuz. Panor. in. c. quod sedes. ij. colū. in fi. de offi. ordi. Et est merum imperium habere gladij potestatem ad animaduertendum: in facinorosos homines. vt dicitur in. d. l. imperium / q. intelligit purpuratus ibidem gladij potestatem non solum de materiali: sed etiam de ciuili z interpretatur: vt sit punitive cuiuscunqz criminis / siue agatur de inferenda morte / siue membro mutilando / siue quacunqz pena inferend: etiam pecuniaria dummodo fisco sit applicanda. idem Joan. bap. de cacialup. ibidem in. j. col. z ibidē Bar. z Jaco. de sancto Georg. in tract. feud. in glo. Et cum mero z mixto imperio. ij. col. vbi etiam dicit Bald. male dixisse. in. l. si. ff. de offi. pfect. vigil. quādo ibidē dicit q. si papa seu princeps concedat mihi omnia in tali castro: excepto mero imperio / q. omnes iste pene pecuniarie ad me pertinebunt: z q. non comprehenduntur sub reservatione. **A**duerte tamē: q. punire z aiaduertere differūt: q. punire est quozūcunqz / siue iure / siue iniuria. aiaduertere autē est eius qui in alterū habet potestatem / z cū ordine pcedit: fm Purpu. in. d. l. imperiū. in. vj. col. z Laurē. val. li. iij. elegan. ca. clxxiij. Itē facinorosus homo dicitur omnis delinquēs cum dolo. l. seruus nō in omnibus. ff. de actio. z oblig.

In textu sibi.
Basteures faictes a guect apense. zc.
Glossa secunda.

Tales puniūtur. l. cornelia de sicca. riss. l. j. ff. ad. l. cor. de sicca riss. z. l. is qui cum telo. C. eodē titu. z ibidē doc. licet Bal. ibidem dicit q. d. l. is qui cū telo nō seruat de psuetudie. z Specul. in titulo. de accusa. vbi. qd si primo. dicit tū ibidē Jo. fab. sūm^o in practica: q. de iure z psuetudine debet habere locū in insidiatoribus: qui ex solis insidijs sunt puniendi. in. c. j. s. porro. in titu. q. sit prima cau. bene. amitt. z in titu. de capt. q. cur. ved. c. iij. l. ppter infidias. C. q. ac cus. nō poss. dicā latius infra. ar. l. j. glo. iij.

In textu sibi.
Et peult donner tresues.

Treuge datur de persona ad personā specialit: z cū iuramēto. ar. in aut. de monach. s. si vero intra triēniū: sibi dare iusiurandū / q. nihil mali ei faciet. zc. coll. j. de ista materia late per Joā. ferrault in tract. insigniorū corone Fracie. xvj. c. alleg. albe. in. l. illicitas. s. ne potentiores. ff. de offi. p. s. d. Joā. fab. in. s. post quod instit. de fidecō. hered. Jac. rebuffi. in. l. ab his. ij. col. de nauicul. lib. xj. C. debet autē dari treuga vocat^o p. t. b. fm eūd. rebuf. in. d. l. ab his p. l. denūcia mus. C. de his q. ad eccl. ofug. Facit. l. i. cause. s. j. ff. de mino. l. cū scim^o de agri. z ces. lib. xj. C. An autē p o i iure debeat treuga dari tā p corpali q. p incorpali. Et dicit idē rebuf. q. sic p. l. si seruus. C. q. cū eo q. in alie. zc. z. l. quotiēs. j. ff. de seruitu. Et cōceditur treuga: tā p sone q. bonis: fm eundē rebuf. vbi supra. ar. l. ij. s. fi. ff. de adopt. l. si paterfa. in princ. eodem titulo. l. medicos de profes. et med. lib. x. C. Item his qui sunt de familia comprehenduntur in treuga seu securitate: secundum Jo. fab. in. d. l. denūciam^o. ar. l. ij. z. l. plenū. c. iij

B ff. de usu. z habit. l. pe. ff. de precas. Sed quid si assecurans cucurbitat vxorem vel filiam aut sorozem assecurati cognouit. Et dicit idē Fab. q. videtur fracta securitas. alle. ar. c. frustra. de regul. iur. lib. vj. nec excusat consensus. l. raptozes. C. de rapt. virgi. l. s. ff. de iureiur. c. contingit. de senten. excom. Querit rebuffi. in. d. l. ab his. Quid si quis procurat a iudice / se dari in custodia alicuius an gardians debeat habere expensas a gardiato. z respōdet quod sic. per iura que ibidem allegat. De saluagardia autē que datur a principe: que sit parte non vocata z ad vniuersitatem. vide de doct. in. d. l. denunciamus. Et q. solus rex in regno suo potest concedere. vide Joan. ferrault. vbi supra al legat ordinationes castelleri. z Joā. de platea in. l. cuz sepe. de ero. milit. anno. li. xij. C. Que autem sit pena frangentis saluagardiam seu treugā. Et dicit Guido pape. q. cccc. viij. quod punitur extraordinarie. cū pena certa de iure non reperitur imposta. l. prima. ff. de effract. et expil. l. hodie. ff. de pe. ideo punitur secundum qualitatem persone et atrocitatem delicti: secundum eundem Guido. pap. durat autem treuga perpetuo. secundum Joannem fab. in. d. l. denunciamus. per. l. si postulauerit. s. iussit. z. s. ratio. ff. de adul. te. l. secunda. ff. de his qui sunt sui / vel alie. iur. z in tit. de pace tenen. z iur. fir. in prin. vide q. de treuga et securitate scripti infra ar. lxxxix. glo. prima. et arti. clxvij. glo. prima. a.

In textu sibi.

Entre ses subgectz.

Glossa quarta.

A An saluagardia possit concedi extra territorium: z in territorio alieno. dicit Guido pape qst. cccc. viij. q. non etiam tempore guerre. per. l. cum sepe de ergo. milit. anno. lib. xij. C. Guiller. de cunga. in. l. illicitas. s. ne potentiores. ff. de offic. presid. vide late materiā securitatis. in deci. capel. tholo. cccc. lxxxix. z ibidez in glo. et infra. ar. lxxxix. glo. prima. et arti. clxvij. glo. prima.

Article. l.

Celluy qui a droit de chastellenie est fō de dauoir chastel ou mere de chastel / grās chemins peageaulx / a congnoissance des delictz fais en iceulx chemins peageaulx acquictz / brancheres / trauers / preuoste / foires / marchez / seaulx de contractz / mesures a ble et a vin / dont il prent le patron a soy mesmes / et au mere du gibet de sadiete iustice patibulaire / peut mettre trois pilliers.

In textu sibi.

Celluy qui a droit de chastellenie est fō de dauoir chastel.

Glossa prima.

A

Astrum dicitur quasi castra alta / seu fortis: vt dicit gloss. in prag. sanc. in titu. de colla. in verbo vtilis: et est munitum muris / seu valle. no. in. l. quicunq. z ibi srib. de fūd. limitroph. lib. xj. C. vbi ter. dicit q. priuatis non licet castellum edificare / sine licentia principis in cōsibus regni: a libi tamen potest de iure quilibet priuatus / z in suo turres z fortalicia edificare ad sui / et rerum suarum tuitionem. l. prouincias. C. de edifi. priuat. Fallit tamen si fiat ad emulationē alterius. l. opus. ff. de oper. pub.

glo. in. d. l. per prouincias. et glo. in. d. l. quicunq. in verbo antiquitas. dicit tamen rebuffi. in. d. l. quicunq. q. etiam licet facere fortalicia ad emulationes: dum tamen sit ad vtilitatem edificantis. l. j. s. ff. de riuis. Quia licitum est cuilibet facere in suo opus quod sibi placet: maxime ad sui defensionē. l. fluminus. s. fin. ff. de dam. infect. z. l. proculus. eodem titulo. Et dicit idem rebuffi. facere in argumentum / quod milites et barones habentes iurisdictionem omnimodam possunt sua loca auctoritate propria angustiari. Fallit etiam et secundo dicta regula: scilicet quod priuatus potest fortalicia edificare. Quia si preberet materiam seditionis: non posset tunc edificare. l. tertia. ff. de operi. pub. Fallit tertio quādo nō posset iudicare alij qui ius habet puta superior / vel domino. vt not. in. c. pisantis. z ibi Innocen. de resti. spoliat. Ideo dicit Joannes fab. in. d. l. per prouincias post Joan. an. in. c. si ciuitas. de sentē. excom. in. vj. in nouel. non credere quod loca que tenentur in feudum / vel ad censum possint incastellari / sine voluntate dominorum. Et dicit idem Joann. andr. quod licet a iure castrum non habeat pertinentias / nec limitationem. Facto tamen hominum hoc non consuevit. vide eūdem Joann. and. in. c. cum ab ecclesiarum. super / prima glo. de offi. ordi.

In textu sibi.

Chemins peageaulx et delictz commis en iceulx.

Glossa secūda.

Via est ius eundi agendi et ambulandi. l. s. via. ff. de seruit. rust. pred. in. s. via. insti. de seruit. Est autem triplex via / scilicet via publica / de qua hic. secunda dicitur priuata tertia vicinalis. l. secunda. s. viarum. ff. ne quid in lo. publ. et ibi de via publica: que etiam dicitur via preroria / siue consularis. in. d. s. viarum. et regalis: quia inter regalia computatur in. c. j. in titu. que sint regal. in vrb. feud. et ibi Bald. de qua dicitur nume. xxj. c. via regia gradiemur et dicitur publica nu. xx. c. gradiemur via publica. Et ibidem dicitur trita. per tritam viam gradiemur. Quero cui pertineat via? et respon. quod quantum ad vsum est priuatorum. l. secunda. s. primo. ibi priuatorum vsibus deseruant. ff. ne quid in lo. pub. Et ideo vnicuique licitum est ire per viam publicam et ducere animalia siue currum vel plaustrum. vt in. d. l. secunda. s. primo. Et circa hoc. querit glo. z Bart. in. d. l. s. hoc interdictum (le prenter.) Quid si duo plaustra se obuiant in via: ita stricta quod simul transire nō possunt / quis debet retrocedere: z respon. dicta glo. q. locus est gratificationi. dicit tamen Bar. ibidem q. si vnus postuit sibi preuidere illam necessitatem cum videret viam occupatam debet ille retrocedere. idē tenet and. barba. in addi. ad eundem Bart. ibidem post Angel. in. l. fluminum. ff. de dam. infect. Bal. z glo. in. l. agri. C. de seruit. z aqua. Quero quibus expensis fieri debeat reparatio vie public. z dicit Bar. in. l. secūda. de immunita. ne. conced. lib. x. C. q. s. via est intra muros tunc quilibet debet eam reparare / iuxta domum suam. idem in suburbij et in burgis per tex. in. l. ediles que est. l. greca. ff. de via pub. et iti. pub. Et ad hoc faciendum ciues debent cogi per ediles / id est per scabinos ciuitatis. Si vero est extra ciuitatem: tunc debet fieri resectio expensis communitatis sunt fisci. vt d. l. secunda. Ad hoc inducitur vectigal alias thelo neum a rollo tollis. secūdū Jo. de ana. in. c. pe. ij. col. de iudeis. Et soluitur pro securitate vie. secūdū Baldum. post Oldral. in auten. habita. C. ne filius pro pat. et dicit idem de Ana. in. d. c. pe. quod qui soluit vectigal amplius non potest capi pro represalijs.

Et q̄ dominus ex eo q̄ percipit vectigal. Debeat vias reparare et pontes facit tex. et ibi in terminis *Wirthus* in l. vnica de ciui. *Alexandr. lib. xj. C.* vide rebuffi. et ibi *distur* in addi. in l. per *Withiniam* de immunita. ne. *2ced. li. x. C.* Et est etiā notādum q̄ vie publice nō debent ipediri nec effodi/ nec in eis debent proijci ster cora siue morticina/ nec vll^o debet in ea rigari p̄ text. et ibi *Bar. in. d. l. ediles.* Quero finaliter si quis edificauit in via an debeat destrui edificium *Rñ. tex. in. l. ij. s. si quis meminit. ff. ne quid in lo. pub. q̄ non/ quādo nō obstat publico vsui. Et hoc ne vibs deformetur rui nis vt dicit tex. no. in. l. ff. ne quid in lo. pub. sed de bet pro eo solarium siue salarium imponi/ vt in. d. l. ff. iuncta glos. et ibidem *Bar. in. d. s. si quis nemine.* Si vero non est perfectum edificium et pretor prohibue rit non debet edificari: alioquin destruetur iurib^o pre allegatis.*

In textu ibi.

Acquit/trauers/branchere/preuoste.

Glossa tertia.

Ista omnia sunt synonyma et p̄ vectigali accipiuntur. Cum vectigal proprie r̄ stricte dicitur illud q̄ soluitur pro eo quod vehitur/ et portat/ r̄ soluitur pro solo via vel terra ad quod seu per quam portatur/ et vehitur. *Lex prelatione et. l. vniuersi. C. de vect. et com. l. j. s. j. et ibi glos. et Barto. ff. de pub. vect. et com.* Solus tamen princeps potest nouum vectigal imponere. *l. fina. C. noua vect. insti. non poss. et alius prohibetur sub pena perpetui exilij: vt dicit tex. in. d. l. ff. tenet Guido pape consil. cl. incip. viso ad plenum vbi etiam dicit per illum text. q̄ barones nō possunt imponere: de iure tamē canonico prohibetur sub pena excommunicationis in ca. si quis Romi peti/ et ca. seq. *xxiii. q. iij. Jo. fab. in. l. j. C. no. vect. insti. non poss. hostien. in sum. in tit. de immuni. eccle. s. a quib^o vers. verum. et vers. quid ergo. Et ideo dicit *Bar. in l. vectigalia. in prin. ff. de publica. q̄ quando tales pedagogorum exactiones fiunt sine auctoritate principis dicuntur extorsiones/ et fraudans nō tenetur deo nec mundo. Potest tamen ius exigendi pedagium concedi per principem/ et etiam aliquando ex consuetudine acquiritur alicui habenti castrum vel imperium/ et in hoc seruanda est consuetudo. l. si publicanus. s. in omnibus iuncta. glo. et ibi *Bar. et alij scrib. ff. de publica. Ideo dicit *Sozi. consil. clxxxviij. incip. in controuersa. ij. et. y. colum. quod ius exigendi gabellam in loco arguit imperium. facit dictum *Danoz. in. c. sup. qui busdam de verbo. signifi. super glo. in verbo imperatorum quod ciuitates Italie ex eo q̄ receperunt imperium usurpauerunt vectigalia. Et ibidem etiam dicit q̄ illud ius queritur prescriptione glos. in. d. l. si publicanus. s. de rebus. in verbo municipum in fi. r̄ in. d. s. in omnibus. et requiritur possessio tān temporis cuius incipit non sit memoria. d. c. super quibusdā. s. preterea. et ibi *Danoz. et Dyn^o in. l. comissa. de publica. ff. vbi etiam dicit q̄ pari modo prescribit vectigalis liberatio alle. d. s. earum. r̄. l. veterem de aqueduct. li. xj. C. quia contrarium eadem est disciplina insti. de hijs qui sunt sui vel alie. iur. s. j. et ibi glos. in verbo simul. et dicit *Dynus in. d. l. comissa quod talis vetusta consuetudo/ et iussus imperatoris equiparant ar. d. l. fin. C. no. vect. insti. non poss. l. imperator. s. itē responderunt. ff. de pollicita. Aduerte tamē et perpetuo menti tene q̄ non sufficit q̄ testis super hoc examinet etiam etatis. l. aut. lx. annorum dicat nō vidisse aliter fieri nisi etiam dicat sic audiuisse ab antecessorib^o suis secundum *Bar. in. l. in summa. s. item labeo. le. ij. vers. si. quero si volo. ff. de aq. plu. arden. alle. l. si arbiter. ff. de proba. et ista est etiam theozica *Guidonts pape in d. consil. cl. Et sic nō aliter tempus immemorale pro**********

batur: quia tales testes deponentes de possessione partis habentes. l. vel. lx. annorum non probant eorum depositiones tantum tempus q̄ de initio non sit memoria: cum vita hominis communiter sit centum annorum. *lan vsufructus in fin. ff. de vsufruct.*

In textu ibi.

Foires/marches.

Glossa quarta.

Nundine differūt a mercatis: q̄ mercata non sunt tuta pro debitis/ r̄ gabellis glo. in prag. sanc. in titul. de spect. in eccle. non fac. in glo. nundinarum: sed nundine sunt tute. l. j. et ibi *Bald. C. de nundi. de mercatis est text. in auten. vt non fiant pigno. in prin. colla. quarta. et in. c. j. de ferijs. dicitur autē nundine a die nouo quasi nouendine: ita enim nundine a Romanis institute sunt vt octo diebus in agris rustici opus facerent nouo autem die intermisso ad mercatū legesq̄ accipiendas Romam ventrent fm *Aluco. pe. rott. in Cornucop. et ibidē dicit/ q̄ nundinarum originem quidem Romulo assignat: alij exactis regib^o ortum habuisse. dicitur igitur proprie nundine loc^o ad quem publice multi conueniunt ad merces vendēdas vel emendas/ et sic dicuntur generale forum secundum *Ja. de ana. in. c. fin. ij. col. vers. nota de istis. de vsur. vbi etiam dicit q̄ sunt inuente nundine/ vt terra impinguatur glos. in. l. vnica. C. de nundi. Et debent fieri et institui auctoritate/ et priuilegio principis. r̄ perditur tale priuilegium decennio per non vsu. l. j. et ibi *Doct. ff. de nundi. Joā. an. in. d. c. fi. de vsur. Suid. pape sing. v. c. lxx. Habent enim dicte nundine priuilegia quia tempore nundinarum non potest quis capi. p̄ pressalijs *Joan. de ana. in. d. c. fin. text. in. l. semper. s. negotiatores. ff. de iure immunita. et dicit idē de ana. quod non conueniuntur mercatores nisi ratio nundinarum aliud suadeat. Sed quero quis proprie dicatur mercator/ et dicendum est quod ille dicitur mercator qui plures negotiationes facit non vnam tantū. l. j. s. licet. ff. de tribut. actio. et ibi *Barto. idem *Bar. in rub. de nauicul. li. xj. C. vbi dicit q̄ ille dicitur mercator q̄ in mercantia habet maiorem partem fortunarum suarum/ et in hoc dicit consuetudinē regionis esse attendendam. Differētiam autem inter mercatorem negotiorū gestorem et artificem vide in gloss. consuetu. biturig. in titul. de consuet. iur. ita. pers. s. iij. in gloss. pro hac. ibi videas quia non transcribo. An autē mercator possit cartus vendere q̄ emerit vide per *Danoz. in. d. c. fi. de vsur. Item si vis scire de illis qui dāt pecuniā mercatoribus ad dimidiam partem lucri et damni. et quod solum in fine anni possūt petere rationē sibi reddi vide per text. r̄ ibi *Bar. in. l. j. C. pro socio. idē *Bar. to. in. l. neminem. de suscept. prepo. r̄ arch. li. xj. C. idē *Barto. in. l. ii. circa fi. de naufra. eodem lib. *Paul. de castro. in. l. paulus. ff. de solut. Quid autem de vsura nautica dicit *Jo. de ana. in. d. c. fi. col. j. de vsur. qd̄ est licita: quia est precium periculi q̄ subit creditor. vt dicit text. in. l. periculi. ff. de nau. feno. q̄ ponit se in duobus: ex hoc infert idem de ana. ibidē q̄ quando duo lu dunt in tabulario/ et ibi ponunt pecunias: quia quilibet subijct se periculo non peccant Idem dicit *Jaco. butrig. in. l. j. C. de sum. tri. et fi. catho. ij. colum. vers. sed vsura. vbi ex eo dicit q̄ ludus azardi est permitt^o et an sit vera dicta opt. bur. vel ne vide eundē de ana. in. d. c. fi. r̄ que dicā infra ar. cccxviii. in glo. fi. Ad mercata et mercatores redeundo dicendum est q̄ mercatores debēt esse veraces: quia in nullo casu licitum est vt mendacijs/ vt dicit idem de ana. in. d. c. fi. ideo dicit notabiliter *Alex. consil. lxxx. incip. visis. nemate. tij. colum. circa med. in. v. volu. q̄ mercatorum plurimum interest cōseruare/ vt fides eis adhibeatur: quia magna est illis verecundia si non seruant promissa: q̄***************

Da nonnullis male obseruatur qui sunt predonibus similes / vt dicit Luc. de pē. in. l. septem d'iebus de eroga. milit. anno. li. xij. C. idem Luc. de pē. in rub. nego. ne milit. alle. postillam super psal. lxx. q. negotiatori aut dus acquirendi pro dāno blasphemar pro preciosis re- rum mentitur et peferat. **F** Ideo dicit tex. in. ca. et i- cians: et in ca. seq. lxxxviii. distin. q. mercator nunq̄ po- test placere deo: quia mercantia fit vix sine periurijs / et dicit tex. in. d. ca. eiciens q. de substantia mali mer- catoris in fine non remanet nisi peccatum. An autē sit licitum contrahentibus se inuicem decipere? disputat ad partes Jas. in. l. si quis in conscribēdo. C. de pact. ff. colum. tandem concludit q. a principio quādo con- tractus est in fieri licitum est se inuicem cōtrahēdo de- cipere / vt in precio vel in valore rei / sed postq̄ cōtra- ctus est perfectus non est licitum decipere in nō obser- uando contractum: subdit etiam q. quis de iure per- missum sit se inuicem decipere non tamen conuenit bo- no viro alle. glo. notabilem in. l. semper in stipulatiōi- bus. ff. de regul. iur. quam gloss. ad hoc pro sing. alle. Bald. in. c. si proponente de rescript. et in. c. q̄to. iij. col. de iure iur. Et ex hoc infert idem Bal. in. c. cū cau- sam le. ij. de testi. q. conscientia idem est q. bonus vir: et si non licet bono viro non licet in foro conscientie: ideo ibidem subdit idē Bal. et exclamat. Quo ergo (iquit) ibit anima mercatorum refert idem Jas. in. d. l. si quis in conscribendo: quero adhuc an libris mercatorū sit credendum vide doct. in. l. quedam. s. nummularios. ff. de eden. Bal. in rub. C. de fide instru. xvj. col. vers. sequitur videre de libris Paul. de castr. et alij scrib. in l. admonēdi. ff. de iure iur. Bar. in. l. nuda. ff. de dona. Jo. and. in addi. ad specul. in tit. de instru. edit. s. nūc. dicēdū est. post prin. Panoz. in. c. bone memorie. le. ij. de postul. prelat. idem Panoz. in. c. ij. v. colum. vers. venio ad tertiam de fide instru. ibi videas: Et an scri- ptura mercatoris faciat semiplenam probationem Alex. and. consil. lxxij. incip. vno processu pe. col. in. v. vo- lu. **Q**ue autem mercimonia siue mercantia sit licita laicis / et que prohibita clericis vide Panozm. in. c. transmissam. ff. colum. de elect. idem Panoz. in. c. i. ne- cle. vel mo. secu. nego. se imisce. et idē in. c. fi. de vit. et ho. cle. et in. c. pe. eodem titu. Joan. de ana. in. c. signi- ficauit et. c. fi. de iudets.

In textu ibi.
Seuix contractz.
Glossa quinta.

A Sigillum debet esse autenticū alias eidem nō creditur in. c. ij. et ibi innoc. de fi. instru. Que autem sint sigilla autentica declarat specul. in titu. de proba. s. iij. vers. x. vbi dicit q. sigilla archiepiscoporum episcoporum / et eorum officialiū / et principū / et abba- tum / et alioz iurisdictionem habentū sunt autētica: et ibidē dicit q. in hoc statut cōsuetudint que facit sigil- la autentica. ad hoc est bo. text. iuncta glo. in. c. cū di- lectus de fide instru. ar. l. j. C. de eman. in ca. conque- stus. ix. q. iij. De sigillo cancellarij Parisien. quod fi- dem facit est tex. in. c. presentata de testi. de sigillo autē priuate persone dic q. fidem facit in negotio pprio cō- tra sigillantem. l. ij. C. de reb. alie. nō alie. l. ij. ff. de p- curat. in. s. possunt insit. de testa. l. si procurator. ff. de procurat. specul. in titu. de probat. s. fi. vers. sigillum autem cancellarij. vbi subdit q. generaliter creditur li- teris cuiusq̄ de hijs que facere possunt vel debent ra- tione officij sui: exemplifica / vt ibidem per eum / et v- de Bald. in margarita post innoc. in. d. c. ij. de fide in- strument. **V**bi etiam dicit q. sigilloz aliud est au- thoritatis vt pape episcopozum / et dominozum tēpo- raliū: aliud solemnitatis vt in. d. s. possunt et. l. ad tes- tum. ff. de testa. aliud testimoniale / vt in casu nostre consuetudinis et in. l. si qua per calumniā. C. de epif.

et cleri. et ibi Bald. in fi. aliud raticatuum. d. l. ij. C. de reb. alie. nō alie. An autem instrumentum sigillatū non signatum manu propria notarij sit validum dicit specul. in titu. de instru. edi. s. breuiter vers. in fine au- tem q. de hoc est recurrendum ad cōsuetudinem loci. Et vidi plures tractus et literas antiquas tabellio- rum non signatas sed tantū sigillatas: dicit tamē spe- culator ibidem q. vtile est et honestū vnūquemq̄ nota- rium suum proprium habere signum alle. illud Heie- re. xxxij. c. in fine / agri pecunia ementur et in libro scri- bētur et imprimetur signum et testes adhibētur / vide Bald. in. c. imperialis Clemente. in glos. siue literis in- titu. de pace constan. innoc. in. c. inter dilectos. de fide instru. vbi dicit q. tutius est q. notarius inscribatur q̄ q. solum sigillum apponatur: quia periculum est q. sigil- lum destruat. **A**n autem signum siue sigillum ap- positum in vase vini pro emptorem / et postea vinū fiat acetosū / vel aliter deterioretur in manu siue domo ven- ditoris faciat cedere periculum in emptorem / vel ven- ditorum: et dicit Bald. in rub. C. de pericul. et com. rei vend. q. cedit periculo imprimentis: qz per impressio- nem sigilli trāsferretur possessio: ad hoc dicit esse casum singularem in. l. quod si neq̄ in fi. ff. de pericul. et com. rei ven. vbi dicitur q. trabes videtur tradite quas em- proz signauit. Et an signum seu merchū qd̄ imprimi- tur animalī vel alteri rei p̄bet esse illius: qui merchū fecit dicit Joā. de ana. in. c. fi. in. iij. colum. de accusa. post Dy. in. l. eum qui. s. ff. de furt. et tancredum de corueto in suo compendio q. si contradicitur facit pre- sumptionem nō probationem alias de facili posset q̄s priuare aliquem dominio rei sue. De sigillo autem et potestate illius vide innoc. in. d. c. ij. de fide instru. et Hippolit. de marsil. in. l. j. s. qui in rationibus. iij. col. ff. de fals. vbi etiam dicit q. in sigillo debet imago do- mini exprimi et character nominis eius archy. in. c. i. de procurat. lib. vj. **V**bi etiam dicit q. qui tradit alicui sigillum suum videtur de illo multum cōfidere: quia videtur ei totā suam voluntatem cōmittere: sed quid de sigillo apposito charte vacue vulgariter (des blācz seelez) an sigillum probet ea que postea inscribuntur dicit Paul. de castr. in. l. si ita stipulatus (la derniere) s. grifogonus. super. j. glo. ff. de verbo. oblig. post in- noc. in. d. c. ij. q. ex eo q. sigillans non legit cōtenta nō videtur approbare ar. l. fi. C. plus val. q. agitur et. Fe- ly. in. d. c. ij. pe. colum. vers. secus est vide que latius infra dicuntur ar. cluij. glos. iij. **N**unc sciendum est qua pena puniuntur contrafacientes seu falsificantes sigillum: et dicendum est q. puniuntur pena. l. cornelise de falsis secundū Hippolit. de marsil. in. d. l. j. s. qui in rationibus. ff. ad. l. cor. de fals. et si sit clericus deponi- tur / et sibi character imprimitur: et in exilium mitti in c. ad autēntiam / et ibi doct. de cri. fals. abscondēs ve- ro vel deponens sigillum appensum vel impressum li- teris punitur pena eadem scilicet falsi: idem si in ignē proiect Barto. in. l. paul. per illum tex. ff. de fals. An autem sit permissum vti sigillo alieno: et dic q. sic quā- do sigillans proprium sigillū non habet secundū Pa- noz. in. d. c. ij. ix. col. vers. nunc venio ad secundū de fide instru. intellige dummodo sigillans exprimat in instrumento se alieno sigillo sigillare secundū eundem Panoz. ibidem et Saly. in. l. si vnus. C. de testa. Fe- ly. in. d. c. ij. x. colum. ad hoc allegat glo. magistrum in ca. nobilissimus. xc. vj. dist. fallit in tabellione secundū Bald. in. d. c. ij. pe. col. per no. in. l. fi. s. neccalēdis. C. de affesso. s. item insitu. de pub. iud. Fallit etiā in prin- cipe secundū eundē Bald. in. d. c. ij. et etiam fallit in episcopo no. in. c. inter dilectos. de fide instru. maxime in magnis negocijs / secundū gl. in. d. c. inter dilectos in verbo delete in. c. significauit de appel. Fely. in. d. c. ij. Intellige q. quis potest vti sigillo alieno dūmo- do viatur de voluntate illius cuius est secundū Bal.

in. d. c. ij. alias dicitur falsarius secundū gloss. in ca. in memoriam cum concord. xix. dist. Fely. in. c. tertio loco in prin. de probat. An autē ciuilibus sit permissum in sigillo suo sculpere seu habere arma alterius; et dicit Bart. in tract. de insign. et armis q̄ sic. quia quilibet in suo potest sculpere quod uoluerit nō in alieno. l. ij. C. vt ne. lic. sine iud. auct. r. cl. aut facta. s. nominis. ff. ad trebell. l. cum filius. s. pater. ff. de legat. ij. hoc verū est nisi alteri ex hoc fiat iniuria. l. minime. C. de episc. audien. in. c. dilecta de excess. prelat. Item de hoc potest tertius conqueri si leditur. l. j. cum ibi no. C. de hijs q̄ pe. no. in auten. de mand. prin. s. pe. colla. iij. Et iudex ex officio suo si uiderit hoc ad scandalum / et dissentio nē venire: poterit prohibere. l. j. s. sed qui domini. C. de lat. libert. tol. Sed quid de fabris seu alijs artificibus puta est quidam magister fabricator balistarū vt in istis partibus hollart habet suam mercham seu stampam ex qua opus suum cognoscitur ideo carius sue venduntur dicit Bar. in. d. tract. de insignis et armis q̄ si alius faceret tale signum posset prohiberi: q̄ ex hoc populus deciperetur cum inter artifices longa est differentia. l. inter artifices. ff. de solut. et quia opera vnius acciperetur pro opera alterius ar. d. l. j. C. de lat. libert. tol. c. in nōnullis de iude. ¶ Redeo ad principale propositum dicitur hic in textu: q̄ dominus castellanus habet sigilla / et contractus an ex hoc intelligatur q̄ possit creare tabelliones. Et certe videtur q̄ sic: quia concessio vno expresse videntur tacite cōcessa omnia sine quibus cōcessio expressa esset inutilis. l. ij. et ibi Bar. r. Alex. ff. de iuris. omnium iudi. l. si iter. ff. de feruit. Lau. calca. cōsil. lxxvj. col. v. et ibi late examinat. Aduerte tamen q̄ dominus innoc. in. c. cum. p. tabellio. de fide instru. dicit q̄ solus papa et imperator possunt creare tabelliones: quia vsus tabellionum ab eisdem fuit inuentus secundum eum: mouetur etiam q̄ per tabellionem alteri acquiritur. l. non enim aliter. ff. de adopt. Et sic est q̄ secundum ius commune alteri p̄ alterum non acquiritur. l. stipulatio ista q̄ alteri. ff. de verbo. oblig. ideo contra ius cōmune alteri per tabellionem acquiritur: et inferior a principe non potest tollere ius commune. l. ille a quo. s. tempestiuū. ff. ad trebell. l. nam magistratus. ff. de recept. arbit. mouet etiā idem innoc. Quia contra ius commune naturale r̄ diuini est q̄ charte siue corio mortui animalis credatur sine aliquo admiculo no. in. c. fin. de fide instru. sed contra ius commune non licet alicui facere nisi principi ar. l. princeps. ff. de legib. facit. l. actuarios. C. de numeris. r̄ actua. li. xij. C. in auten. de tabell. s. si vero. ibi tabellio qui auctoritatem habet a nobis colla. iij. ¶ Communis tamen opinio est in contrarium videlicet q̄ nedom hijs qui habent supremum imperium vt reges in. c. per venerabilem qui fil. sunt legit. Sed etiam qui hoc habent ex privilegio r̄ consuetudine ar. l. j. C. de eman. lib. in. c. accedentibus de privileg. in aut. de tabell. s. vt autem in prin. colla. iij. Et etiam quilibet episcopus vel ordinarius infra suā diocesim in ca. r̄ genda. x. q. j. in ca. episcopus. et in ca. precipimus xij. q. j. Et generali lege sancitum est vt in singulis prouincijs: et diocesibus tabularij ordinentur. l. generali. de tabularijs. li. x. C. et hanc opt. tenet hostien. in sum. in titul. de fide instru. s. quibus vers. sed videtur / vbi dicit q̄ quilibet infra iurisdictionem sibi commissam potest facere tabellionem. idem etiā tenet Oldral. de lau. de consil. lxxv. incip. quis possit. tenet etiam Jo. and. in addi. ad specul. in titul. de instru. edi. s. restat versic. sed quis potest / et ibi idem specul. recitans opiniones plurium faciens distinctionem inter tabellionē et notarium licet in nullam videatur inclinare: p̄ualet tamen opt. hostien. secundum eundem Oldral. in. d. consil. vbi post eundē specul. dicit q̄ illud ius potest queri per consuetudinē que firmatur ex tacito populi con-

sensu. l. de quib. ff. de legib. nec princeps hoc sibi expresse retinuit ynde rectoribus prouinciarum commississe videtur. l. j. s. cum vrbē. ff. de offi. prefecti. r̄. Barto. in. l. nec eo. s. eorum ante fi. ff. de adopt. Et cum non sit prohibitum de iure videtur permissum cum non sit de prohibitorijs. l. nec non. s. ff. ex quib. caus. maio. Nec obest q̄ cause et collatio supremarum dignitatum pape et principi reseruantur in. c. j. de trans. prelat. in. c. sicut de excess. prelat. l. j. ff. de offi. eius cui man. est iuris. quia notariatus nō est dignitas: patet quia libertus potest esse notarius. l. fin. C. de ser. reipub. manu. sed libertus non potest dignitatem habere. l. j. C. ad. l. Jul. maiest. immo notariatus est vile officium / ideo decurio prohibetur esse notarij siue tabellio. l. vniuersos. C. de decurio. li. x. C. et ibi gloss. et doct. patet etiā ex nomine: quia seruus reipublice appellatur. l. ij. C. de adopt. in. c. q̄. de vsur. li. vj. immo lex dicit q̄ per ordinariū compellit illud officij exercere. l. j. ne quis liber. sui. act. reip. lib. x. C. et si delinquat puniuntur r̄ deponuntur ab ordinario. l. iubemus. s. hijs tabellionib. C. de sacrosanc. eccles. nec obstat. d. l. actuarios. quia ibi est speciale in hijs qui exigebat publicam pecuniam secundum Barto. in. d. l. nec ei. s. eorum. ff. de adopt. ¶ Item est notandum q̄ cui competit institui re et illi etiam competit destituere secundum Jo. and. in addi. ad specul. in titul. de instru. edi. s. restat versic. sed quis potest per. c. cū ex iniuncto in fi. de heret. An autem tabellio vnius castellanie possit extra castellaniam exercere suum officium vide Spanoz. in. c. cum p. tabellio. de fi. instru. et que dixi supra in rub. gl. iij. Sed quid de obligatione seu instrumēto ignoti tabellionis an faciat fidem absq̄ alia probatione. seu admiculo dicit Bal. in autē. sed nouo iure. C. si cert. pet. et specul. in. d. tit. de instru. edi. s. restat vers. et scias / q̄ ad illum qui producit instrumentum pertinet probatio q̄ ille qui conficit fuerit tabellio idem tenet Jo. and. in addi. ad eundem specul. ibidem r̄ Sozi. consil. xxxij. incip. prosequendo ordinem. ij. colum. vbi dicit hanc esse communem conclusionem: que autem solennitates requirantur ad substantiam instrumenti publici vide per Fely. in. c. j. et ibi Bald. de fide instru.

In textu ibi.

Dont il prent le patron de soy mesmes.

Glossa sexta.

Vide que supra dixi de mensuris articu. lxxvj. in glo. j.

Article. ljj.

Le seigneur chastellain est fōde dauoir toute iustice haulte moyēne et basse avecques la congnoissance des grās cas cy apres declarez. Cest assauoir de rauissement de personnes / de homicide fait de guet a pense et de encis qui est de meurdres qui est de meurdre femme enseincte ou son enfant au ventre / de embraseur de maisons / guecteurs de chemins / sacrileges / desrobeurs ou decerpilleurs de passans lesditz chemins depopulateurs de champs / brigans / empoisonneurs et aultres cas semblables qui en deppendent. Mais autres iusticiers au dessoubz ne sont fondez de cōgnoistre desditz grans cas silz nen ont titre ou quilz layēt acquis par prescription.

Premiere partie

De haulte iustice.

In textu ibi.
Toute iustice haulte moyenne z basse.

Glossa prima.

Rec verba (haulte moyen-
ne et basse) vitant difficultatē de qua
per Bald.in.c. q̄to col. fi. de iud. vbi
dicit q̄ si committatur omnis iurisdic-
tio non venit merum imperium: quia
illud omnis intelligitur de plurib⁹ dis-
serentibus specie seu numero et ita suprema requiritur
supremum vel speciale mandatum: idē dicit q̄ si prin-
ceps daret omnē iurisdictionem talis castri/ et licet il-
lud castrum haberet ex privilegio merum imperiū et
mixtum non venit id q̄ est specialissimum abstractum
et separatam a natura generis. do. tamen Fely. impu-
gnat hanc Bald. opi. in. c. quod sedes. ij. colum. de of-
fi. ord. et fran. purpur. in. l. imperium. xvj. colū. ff. de
iuris. omnium iudi. post Alexand. in. l. serui electione.
in prin. col. v. ff. de leg. j. alle. text. sing. in. l. Julianus.
ff. de leg. iij. no. per Bar. in. l. quesitum. s. si quis. col.
ij. ff. de fund. instru. et instru. leg. Et contra Bal. etiam
facit quia si verba omnimoda iurisdictione iporat merū
et mixtum imperium/ vt tenet glos. no. in cle. j. in ver-
bo omnimodam de for. compet. q̄to magis si addicia-
tur dicitio omnis que est integralis / et vniuersalis fm
Bar. in. l. hoc articulo. ff. de hered. instituē. Quam
autem iurisdictionem habeat castellanus de iure vide
Suid. pape. q. cccccxxvj. dicit etiam Bal. in. l. placet
(la premiere) penult. col. C. de peda. iudi. q̄ noīe ca-
stri territorium significatur cui inest merum z mixtum
imperium ita etiam tenet Jacobi. de sancto Georg. in
tract. inuestiture in glo. et cum mero et mixto imperio.
iij. col. versū. sed quid si habens.

In textu ibi.

Rauissement de personnes.

Glossa secunda.

Rapina partim se habet ad mechā
cum scilicet rapitur mulier: z partim se habet ad furtū
cum committitur in alijs rebus/ vt dicit Danoz. in rub.
de rapt. siluester. in sum. in verbo rapina ideo cum mi-
nistrio dicit text. (rauissement de personnes) de gra-
uitate criminis rapt⁹ vide in. l. vnica et ibi scrib. C. de
rapt. et in. l. raptiores. C. de episco. z cler. raptoris enī
honeste mulieris virginis vel vidue pena est ignis in
feruo: in libero homine decapitatio in. d. l. vnica. distin-
guīt tamen Suid. pape sing. cccccxix. et doct. in. d. l.
vnica. aut rapta erat virgo aut nō: si erat virgo aut erat
honeste vite: et tunc / aut est nolens ab initio et ex post
facto. Aut nolens ab initio z ex post facto volens/ aut
semper volens. Primo casu punitur pena. d. l. raptor-
es. et. d. l. vnica. in secundo casu punitur: vt in si. eius-
dem. l. vnica. et ratio est quia in talibus initium specta-
tur. l. diuus. ff. ad. l. cor. de sicca. in tertio casu aut est
deo dicata et consecrata aut non: si consecrata punitur
capitaliter in auten. de sanctis. episc. s. si quis autem ra-
ptores coll. fr. l. si quis: non dicam. C. de episco. z cle.
Si non erat deo consecrata tunc punitur pena statuta.
in. s. iulia. versū. sed eadem institu. de pub. iud. si vero
non erat virgo/ aut erat maritata/ aut non. si maritata
punitur capitaliter. l. quis. in secūdo. C. de adult. aut
est etiam maritata/ et honeste viuit/ aut est nolēs/ aut
volens: si nolens et habet maritum vnum lenonē/ vel
infamem/ et tunc non punitur capitaliter: quia reputa-
tur p nō nupta vt singulariter dicit Hippolit. de mar-
sil. in. d. l. vnica. nu. xxxj. C. de rapt. virg. post Joā. ba-
ptistam de calcialup. in tract. de debitoze fugituo z su-
specto. xliij. colū. Aut habet maritum honeste vite/ et
punitur pena. d. l. vnica. secundum Bald. et Hippolit.
de mars. ibidem * aut non est maritata sed meretricz z

inhoneste viuens/ et tunc non punitur pena. d. l. secun-
dum glos. j. in. d. l. vnica. allegat ter. in. l. que adulterū.
C. de adult. et. l. verum. ff. de furt. idem tenet glo. in. s.
stem. l. Julia. versū. viduam insti. de pub. iud. Bar.
in. d. l. verum in si. Ex quo inferit idem de marsil. in. d.
l. vnica. nu. liij. q̄ ex eo q̄ meretricz potest impune rapti-
fica fortiori possunt eius bona furari/ et rapti: cum res
sit corpore vilior. l. in pecudū. ff. de vsur. s. in pecudū
insti. de rerum diuisio. ad hoc facit: id quod quotidie
practicatur q̄ si quis mandatur corporaliter capi si nō
reperiatur possunt etiam bona illius capi facit dictum
Baldi in. c. in literis. j. colum. de restitū. spoliat. vbi dicit
q̄ si ex forma statuti bannitus potest impune occidi
q̄ ipso viuente poterunt etiam bona auferri tenet idem
Bald. in. l. si. C. si contra ius vel publ. vtilita. alle. ter.
in. l. j. s. quod autem pretoz. ff. de alea. lus. et aleato. te-
net Bar. in. l. nec in ea. ff. de adult. Fely. in. c. que in ec-
clesiarum col. v. in. ij. not. de constitū. Si vero mulier
desijt meretricari et dicit Ly. et Hippol. in. d. l. vnica.
distingueno aut desijt publice meretricari sed tamē
non viuebat honeste: quia erat facta p̄cubina sacerdo-
tis vel alterius/ et adhuc non habet locum pena. d. l.
quia vita honesta deficit. Aut desijt et honeste viuit z
tunc contra voluntatem rapitur/ et potest testis pro-
bati tunc habet locum pena. d. l. per. l. si vxoz. ff. de a-
dult. facit quia vltima p̄suetudo attendi debet. l. mel-
la. s. penul. ff. de alimēt. et cib. leg. l. imperialis. i. prin.
ff. de nupr. vbi Barto. et Bald. dicunt q̄ qui deliquit
post peractam penitentiam habetur perinde ac si non
deliquisset. Aut raptus non potest probari nisi per sa-
cramētum raptē/ et tunc nō creditur * supra dictum
Paul. de cast. in paruulo consil. incip. v̄so dicto statu-
to z est nu. ccc. vij. vbi dicit q̄ stāte statuto q̄ raptēs mu-
lierem per v̄m punitur pena mortis si quis rapuerit
mulierem solutā que fuit alias tacta seu deflorata ab
alio non cadit in penam nisi probetur raptus: quia nō
presumitur q̄ eam per v̄m rapuerit cū alias alteri cō-
senserit. tenet Albert. de gandino in tract. maleficiorū
in rub. de aliquibus questionibus varijs. j. col. versū.
quero de furto/ z ibi Jacob. butrig. in addi. z idem de
gan. in rub. quomod. et male. cogno. per inquis. versū.
bene q̄ Hippolit. de marsil. sing. lxxij. incip. tu ha-
bes z ibi multa alle. Aut dubitatur an meretricari des-
sierit et tunc ex eius habitu/ et incessu iudicabitur secū-
dum eundem de marsil. in. d. l. vnica. et Joā. de ana. in
c. de rapt. per. l. apud labonem. s. si quis v̄rginem
ff. de iniur. similitur iudicabitur ex loco in quo morari
z conuersari reperitur. d. l. q̄ adulterum. C. de adult.
et dicit Saly. in. d. l. vnica. q̄ meretrici non proderit di-
cere se velle penitere ar. quia nō auditur ille qui negat
se possidere cum possederit tempore litis contestate. l.
non ignorat. C. ad exhib. * Aduerte tamen q̄ ad hoc
q̄ quis dicatur raptor: et incidat in crimen raptus re-
quiritur traductio mulieris de loco ad locum secūdū
Suid. pape sing. in. vij. alle. d. l. vnica. et. l. qui ceru. s.
qui vacantem. ff. de vi. pub. item requiritur carnalis
copula/ secundum Jo. de ana. in. d. c. penult. fin. col.
versū. vltimo vidi. alle. ter. in. d. l. vnica. ibi maxime est
virginitas corrupta restitui non potest etiā et in ca. ra-
ptus. xxvij. q. ij. vbi dicitur q̄ raptus est illicit⁹ coit⁹
a corrupendo dictus/ z dicit idem de ana. sic vidisse
consultum et iudicatum/ et liberatum a pena captis
quendam comitium cui parentes promiserant puel-
lam/ z postea nolebant et dare qui postea rapuit illam
euntem ad fontem/ z ille honestissime duxit ad domū
aduunculi puelle q̄ postea fuit caprus/ et potestas vo-
lebat eum decapitare idem tenet Barto. cepol. consil.
lviij. incip. super querela raptus. item raptus non di-
citur sine violētia/ vt dicit Hippolit. de marsil. z alij
scrib. in. d. l. vnica. probatur in ca. de raptis. xxxvij.
q. j. angel. in. l. et inendum. ff. de quis in eū qui in ius

voc. est. et Jo. de ana. post eum in rub. de rapt. dicit ta-
men angel. in auten. de lenonibus s. fi. ij. colū. q. si sta-
tutum dicat q. quicumq. mulierem adulterauerit inui-
tam pena capitis puniatur. Si autem volentem pena
centum lib. Et accusatur titius q. adulterauerit seia ip-
sam decipiendo cum auri datione q. tunc puniatur pena
statuti tanq. si inuitam cognouisset: refert decius cōsi-
lio. d. lxx. incip. viso themate allegat. l. i. s. persuadere.
ff. de seruo corrupt. z. d. l. vnic. refert etiam Hippolit.
in. d. l. vnic. nu. xvj. vbi etiam dicit q. aurum seu mune-
ra faciunt nolentem velle/ et illud Deutero. xvj. ca. q.
munera exerceat oculos sapientum/ z mutant verba lu-
storum. An autem pena. d. l. vnic. habeat locum in
rapiante vxorem propriam dicit pet. de Rauē. in suo
alphabet. in verbo raptus in fi. q. non habet locum in
rapiante vxorem iam cognitam: quia sibi debitū red-
dere tenetur. l. sicut. ff. de ope. libert. Et ex eo q. cogni-
ta est maritus est in quasi possessione illius: z vbiq. po-
test illam apprehendere secundum Jo. de ana. in. d. c.
fi. ar. l. general. de decurio. lib. x. C. immo pius dicit
idem de ana. ibidem q. marit. habet manus iniectionem
in ea. l. i. s. et. ij. ff. de lib. exhib. z cogitur a viro ope-
rari. d. l. sicut et ibi glo. et mulieris corpore/ et substā-
tia/ et omni vita fungitur marit. l. assiduis. C. q. per.
in pig. habeant. neuissa. in silua nuptiali fol. lxxvij. colū.
iij. secus est in sponsa quando in ea apparent signa q.
volebat monachari: quia tūc raptor puniatur pena. d.
l. alias non secundum eundem de Ana. vbi supra post
Bald. et Saly. in. d. l. vnic. Sed quid si iuuenis ra-
puit quendam puellam ad finem ducendi eā in vxorem
forte: quia habet dicta puella multa bona/ et sic
rapta contra eius voluntatem exposito actō existens in
possessione raptoris sit volens/ et contrahit cum ea ma-
trimonium in facte ecclesie inde sequitur copula carna-
lis postea talis iuuenis accusatur de raptu: recipit di-
cens illam esse suam vxorem/ z non rapuisse illam per
viri aut contra eius voluntatem que etiam id fatetur/
et prius contraxisse matrimonium per verba de presen-
ti/ et cum non habeat testes de tali prius matrimonio
dicit sufficere sacramentum suum z dicte filie per glo.
sing. in. l. penult. in verbo pressus. C. de fidei iussio. quā
glo. exclamant ad hoc sing. et notandam Ly. et Saly.
ibidem z Bal. in. l. vnic. xij. colum. C. de conse. tis. z p.
illam glo. dicit idem Bald. in. l. eam quam. x. col. ver-
sic. attende tamen q. statur iuramento assensum se-
prius matrimonium contraxisse per verba de presenti
tam super legitimatione q. super accusatione idē Bal.
in. l. quicumq. pe. colū. versic. sed pone. C. de ser. fugit.
vbi ad hoc dicit dicam glo. sing. hīs tamen non ob-
stantibus concludit illustris doctor Bartholomeus ce-
pol. in consil. criminalibus cōsilio. lxxij. q. dicitur suue-
nis incidit in crimē raptus et pena. d. l. est puniendus
nec obstat secundum eum. d. glo. in. d. l. pe. C. de fide-
iussio. quia debet intelligi quando crimen raptus nō in-
teruenit vt no. dicit Bald. in. d. l. pe. ante fi. dicens qd
verum est q. statur eorum confessioni ad vltandam pe-
nam stupri secus in raptu. idem tenet Bald. in. d. l. de
pac. sur. fir. s. insuria. in vlt. feud. versic. glof. tamen et
ibi and. Barba. in addi. vbi dicit q. inspicie de sunt cō-
fecture/ et q. ficti mat. i. nonij pretensio non excusat ar.
l. donationes in concubinam in pr. n. ff. de dona. Ideo
concludit idem cepol. in. d. consil. quod nisi probetur
illud matrimonium allegatum pro defensione non sta-
tur super hoc eorum sacramento ad euitandam penam
raptus: quia si hoc esset verum aperta esset via ma-
leficijs/ et daret occasio delinquendi/ et delicta reman-
nerent impunita: quia faciliter rapiens faceret confite-
ri puellam raptam prius contraxisse matrimonium vbi
in veritate non esset contractum/ et sic fieret collusio/ z
fraus legi q. non est faciendum ar. in. s. j. inslit. vi bo.
rapt. ibi nedum talia excogitentur ne inueniatur via q.

quam raptos suam impune exerceant auaritia glo-
fin. in. c. q. de vsur. li. vj. no. in. l. j. et ibi Bald. C. de
collu. dereg. Et tali pena puniatur associans ad actū
sicut raptor/ vt dicit idem cepol. in. d. consil. per. d. l.
vnic. et ibi Bald. in. ij. colum. versic. xij. vbi dicit quod
propter hoc raptor efficitur audacior/ et aduersarius
timidior/ et est tex. in. d. l. raptos versic. ceteros et ibi
Bald. C. de episco. et cleri. et quando auxilium dāns
vt malefactor puniri debeat/ et quando non late dixit
infra ar. clxxxvij. gl. ij. Ad textum redeo cum igi hic
in text. dicatur in genere (rauisement de perionnes) et
persona accipiat pro femina/ z pro masculo vt tenet
Junianus maius in lib. de pulcorū proprietate ver-
borum in verbo persona/ et ideo quero quid econtra si
mulier rapiat virum an puniatur pena. d. l. vnic. et di-
cit Buller. de eug. in. d. l. raptos. C. de episco. z cle-
ri. q. non. per rationes quas ibidem allegat dicit tamē
q. alias puniatur de violentia videlicet pena. l. de vi.
publ. et pena. l. penult. ff. de seruo corrupt. dicit tamē
Ly. in. d. l. vnica versic. secundo queritur q. immo pu-
niatur pena raptus/ z q. idem est q. in viro: vt dicit glo.
in. d. l. vnica. in verbo sponsam licet raro contingat vt
dicit ibidem glo. ideo dicit ibidem idem Ly. q. homi-
nes promptiores sunt eis/ et non est adeo pulcher/ et
nobilis homo qui volūtatē cuiuslibet mulieris q. rum-
cunq. turpis non annuat/ q. vltimum dictum Ly. fal-
sissimum est dicit tamen idem Ly. q. in hoc superat fe-
mine viros Bald. in. d. l. raptos in fi. versic. extra gl.
ar. l. si quis seruo. C. de furt. Jo. de ana. in. d. c. fin. de
rapt. post angel. in. d. l. vnic. Et dicit idem de ana. vbi
dixit semel in ciuitate Florentie quandam meretricem
comburī eo q. rapuerat quendam pulchrum puerum
et dicit Ly. q. pena raptus habet locum si vir rap-
atur causa libidinis siue a muliere/ siue a viro. l. eū. C.
de adult. idem dicit si mulier ex ista causa raperet mu-
lierem. l. fedissimam. C. de adul. querit Petrus de
vergina in addi. ad but. l. in. d. l. raptos. in fi. an cō-
demnatus de raptu pena de capitacionis debeat libe-
rari requirent eum rapta/ vel alia in maritum: et con-
cludit q. no. per tex. in. d. l. vnica. ibi ne sit facultas re-
et per text. et ibi Bald. in. l. seruos versic. vel impunita-
ti donauerit. C. ad. l. Jul. de vi pub. vel pri. et ibidē
no. illum tex. Bal. contra barones qui criminosis do-
nant impunitatem: quia non possunt. est tamen contra
dictum vulgare de quo meminit mafuerus in practi-
ca titu. de penis versic. Item in aliquibus partib. vbi
dicit q. in aliquibus partibus seruatur q. si puella illi
qui ducitur ad paribulum requirat/ vt cum eo matri-
monialiter copuletur q. tradatur ei: et sic condemnari
euidet mortem facit pro dicto Petri de verg. tex. in. l.
comissa. C. de adult. l. j. s. ff. de quest. Et dicit idem
Petrus de vergina sic cōsuluisse andegauis dym ad
farcas duceretur quidam andegauensis requisitus a
quadam puella: et quidem ego interfui suspensioni il-
lius et etiam ego vidi puellam que eum requisitū or-
natam vt sponsam ad ecclesiam ducendam cum capil-
lis demissis etc. Et suspensioni illius aderat mater in
magno dolore: erat enim filius cuiusdam lenonis qui
tenebat publice lupanar/ et itufas andegauis i domo
trium regum de prefato dubio meminit licet non de-
dat Harpto. de chasseneuz in glo. consueto. Burgūd.
in tit. (des iustices et droictz dicelles) in. s. (se aulcus
connect.) in glo. (sil na grace) versic. x. j. 12. casu.

In textu ibi.

Homicide fait de gueet appense.

Glossa tertia.

Qui proditorie aliquem occidit de-
bet ab altari euelli/ et morte mori vt habetur Exod.
xxj. c. Et practicata fuit illa lex in Joab qui proditorie
occiderat Abner ideo nō profuit illi immunitas alta

ris tertio reg. ij. c. z illa. l. exodi habet f. c. j. de homici. licet innoc. et Panoz. dicant ibidem q altaria veteris testamenti non erant tante efficacie z auctoritatis sicut sunt altaria nostra vbi etiam idem Panoz. dicit q committens delictum q̄tuncumq̄ graue / et ad ecclesiam confugiens non debet inde extrahi q̄ est contra gloss. ibidem que dicit q̄ ille qui per insidias aliquem occidit ecclesie immunitatem non habet ideo si sit laicus debet inde extrahi et puniri si clericus deponi et tradi curie seculari secundum mentem do. Fely. melius sententis in. d. c. j. idē tenet per. de anchar. in repet. regu. ea que. x. q. de regul. iur. lib. vj. Joan. de ana. in. d. c. j. Et redacta est dicta lex Exodi inter canonicas vt seruetur non vt frustra membranans occupet vt dicit Jo. de ana. in. d. c. j. alle. ca. si Romanozū. xix. dist. sequitur etiam eandem opi. Hen. bohic. in. d. c. j. et licet ista opi. videatur prima facie rigida cōtra clericos habet tamen equitatem: quia si contingeret clericum et laicum perpetrasse homicidium pensatis insidijs ex quo laicus puniretur pena vltimi supplicij atrocissimi z clericus poneretur in carcere q̄tuncumq̄ perpetuo esset ista minus inequalitas vt dicit idem de anchar. vbi supra proxime idem de anchar. consilio. cl. viij. incip. ex narratis. colla. quarta. Guiller. benedicti in repet. c. raynutius. versic. z vxozē nomine adalestam fo. xciij. colum. iij. de testa. Modos autem proditiōis vide p̄ gloss. et ibi archy. in ca. clericus. xl. vj. dist. et per Fely. in. d. c. j. Et supradictis patet q̄ proditiōis crimē est grauissimum ideo maior pena imponitur proditiōis occisori q̄ si ex arrupto vel in rixa / vel calore iracūdie / vel casu / vel impetu: vt dicit Angel. in tract. malef. in glo. et appensate per text. in. l. j. ibi casu magis. ff. ad. l. cor. de sicca. l. respiciendum. s. delinquit iuxta glo. et ibi Bart. ff. de penis. l. quod calore. ff. de regul. iur. in cle. j. de homicid. burrig. in. l. nemo. C. de sum. tri. et si. catho. Qualiter autem homicidium olim erat abominabile declarat Budeus in. l. aut facta. ij. et. iij. colum. ff. de penis. Et etiam si quis an et quādo ex vulnere quis dicatur mortuus / z dicendum est breuiter. Nō regulariter si aliud non apparet q̄ quis semper presumitur mortuus ex vulnere quando cito post vulnus moritur secundum Barpto. cepol. in consilio xlij. incip. licet inuitus in. iij. colū. alle. glo. in. c. presbyterum de homicid. et. l. ita vulneratus. l. qui occidit. s. pe. et. l. qua actione. ff. ad. l. aquil. Sed quando dicitur longum interuallum: et dicendum est q̄ gloss. est in. l. vnic. in verbo depulsa. C. de emend. seruo. videt dicere q̄ mortur incōtinenti quando moritur intra triduum secus si post triduum / et si super baculum eius ambulauerit / et dicit gloss. hoc esse ex lege mosaica. et est Exodi. xxi. c. versic. si rixa et versic. seq. Alibi dicitur mori ex interuallo quādo moritur post octo dies in. c. continebatur de homicid. Alibi etiam dicitur mori ex interuallo quando decessit post octo menses in. c. ij. de cler. percusso. Breuiter dicendum est cum Bart. in. l. si in rixa circa fin. ff. ad. l. cor. de sicca. q̄ ex quo non reperitur certa lege decissum relinquatur arbitrio iudicis alle. no. in. l. j. in fi. ff. de iure delib. et secundum est arbitrabitur iudicio medicorū. l. si semel. de re milit. li. bro. xij. C. l. j. ff. de ven. in sp. casus est expressus in. c. significasti. le. ii. de homicid. l. comparationes. C. de si de instr. et dicit idem Barto. in. d. l. si in rixa q̄ si plures medici non reperiuntur sed tantum vnus statur dicto illius solum in auten. de nō alienan. aut. zc. s. quod autem ibi etiam vno colla. ij. per. de Anchar. consilio. cclxxxij. incip. iure stricto et consuetudine. col. fin. Joan. de ana. in. c. secūdo de clerico percusso. z in. c. presbyterum. ij. colum. de homicid. Angel. in tract. malef. in glo. dicitur tūctus ex interuallo / dicit tamen notabiliter Panoz. in. d. c. ij. de cler. percuss. Nō si vulneratus moritur etiam post octo mēses dummodo nūq̄

recōualuerit a die illati vulneris sed semper processerit de malo in peius q̄ tunc omnino presumitur mortuus ex causa vulneris ideo secundum eum non habetur respectus ad diuturnitatem temporis / sed ad malam valetudinem / et hoc procedit quando vulneratus nullo alio casu aut causa superueniente morit. Alii casus est quando moritur ex casu aut causa superueniente vt culpa medicorum tunc vulnerans non tenetur de occiso secundum Lepol. in suprad. cōsil. alle. l. qua actione. s. cels. et. l. qui occidit. s. pe. ff. ad. l. aquil. vbi idem dicit si mors prouenit ex mala custodia facit notabile dictum Sozi. consil. clxxvij. incip. primo aspectu. colum. si. vbi dicit q̄ vulneratus letaliter si ad curam suam adhibuit incantatores non dicitur mortuus ex vulnere / sed potius ex mala culpa nec vulnerans tenetur de occiso / sed solū de vulnerato per ea que ibidem allegat / et que latius scripti infra gloss. ix. Si autem superuenit alia infirmitas causata a vulnere puta febris ex qua moriatur tunc tenetur de occiso secūdu eundem Lepol. in. d. consil. per gloss. in. d. c. presbyterum / et in. d. c. significasti quod extēde etiam si a principio tale vulnus non est mortiferum dum tamen infirmitas ex vulnere procedat aut causatur ex qua moriatur vulneratus secundum Joā. fab. in. d. l. vnic. C. de emēd. seruo. alle. innoc. in. d. c. presbyterum et. l. huic scripture. ff. ad. l. aquil. in dubio autem presumit mortuus ex vulnere secundum eundem Lepol. vbi supra. Si vero infirmitas superuenit aliunde vt quia corp⁹ illud naturaliter ad illud accidens erat inclinatum / et tunc non dicitur mortuus ex causa vulneris nec tenetur vulnerans de occiso secundum Hosti. et card. in. d. c. presbyterum quos refert / et sequitur Lepol. in consil. sepius alle. ita tenet Antho. de bur. in. c. ad audientia de homicid. et vide ad supradicta Hippolit. de marf. in. d. l. si in rixa nu. lxxij. et seq. z in. l. statuliber. ij. z iij. col. ff. de questio. Et ibidem incidenter querit quid de bestia vendita que post venditionem moritur infra triduum an tunc possit agi ad precium contra venditorē tanq̄ fuerit morbosa tempore venditionis vbi tenet q̄ sic post Alexand. in. d. l. si in rixa. z Joā. and. in addi. ad specul. in titul. de empr. et vend. s. sciendum. xxi. colum. versic. et sciendum q̄ in venditionibus sequitur Bald. in. l. ij. colū. ff. versic. et si dubitatur. C. de rescin. ven. et in. l. j. pe. col. C. de edil. actio. Joan. de ana. in. c. preterea col. si. de cler. percusso.

Encis.

Glossa quarta.

Encis dicitur eo q̄ in talibus occise pregnantis latus siue venter incidere licet ad partum conseruandum gloss. in ca. ecclesiam. l. j. dist. et ibi archy. l. etiā ea mulier. ff. de verbo. sig. negat et ibi Barto. ff. de mort. in fe. sicut de Cesare qui secundum alios quos sic dicitur est a ceso matris vtero: licet plures Cesarem non ab incisione ventris aut a cesarie / sed a cesario verbo africano quod latine dicitur elephas secundum Cayū catellanum in memorabilibus. Percutiens autem mulierem pregnantem si mors pueri subsequatur reddet animam pro anima Exod. xxi. c. An autem occidens existentem puerum in vtero puniatur vt homicida dicunt Panoz. et Jo. de ana. in. c. sicut ex literarum de homicid. q̄ ante infusionem anime rationalis non potest quis dici homicida dādo causam abortio nis ratio est: quia quod non vixit mori nō potest in. c. ad dissoluendam de desponsa. impub. in ca. quod vero et in ca. moyses. xxxij. q. ij. Item nō est homo ante infusionem anime cum homo ex corpore / et anima cōponatur in. c. in quadam de celeb. missa. in. c. cū Chylis de heret. zabarel. in cle. j. x. quest. de homicid. Tenetur tamen percussor lege Aquilia / tanq̄ de corru-

pro non tanq̄ de occiso/ et sic intelligitur. l. si seru? seru-
uum. s. si mulier et. l. quintus. ff. ad. l. Aquil. Hostiē.
in sum. in titul. de homi. volunta. vel cas. s. j. Et in hoc
B intelligit q̄ mulier que sibi vim intulit ante puerpe-
rium informatum ne parere possit nō afficitur vltimo
supplicio sed in exilium mittitur. l. si mulierem. ff. ad.
l. cor. de sicca. Fallit tamen in muliere que mediāte pe-
cunia vel forte vt complaceret substituto marito si de-
cesserit sine filiis impediuit cōceptionem per tex. sing.
in. l. cicero. ff. de pe. vbi dicitur q̄ capitaliter vt homi-
cida punitur Barto. in. l. diuus. ff. de extraord. crimī.
Si vero partus est animatus et percuciens scit eā esse
pregnantē/ et est in dolo tunc punitur vt homicida se-
cundum Joā. de ana. in. c. si aliquis de homicid. post
Angel. in. l. penult. C. ad. l. cor. de sicca. per illum tex.
dicens q̄ cessantibus hīs non punitur: ideo maritus
vel eius consanguineus ludens cum muliere pregnan-
te leniter: si ex tali ludo sequatur abortio non puniuntur:
quia persone licite possunt ludere/ cum illa secun-
dum doct. in. c. sicut ex tua de homicid. idem dicendū
si propter n̄m̄tum tripudium mulieris abortio sequa-
tur secundum Jo. de ana. in. d. c. sicut in. ij. colū. z idē
si mulier luderet cum alia muliere secundum eisdem
doct. in. d. c. sicut/ alias dolus presumitur et sic punit
L vt homicida/ vt per eosdem doct. ibidem. ¶ Quando
autem dicitur partus animatus et informatus in vtero
z Respon. cū glos. in. c. j. s. sed cum naturale ius. v. di-
stin. q̄ in masculo post. lxxx. dies z i femina post. xl. gl.
in de. j. in verbo simul vnitās de sum. tri. gl. in. c. vnic.
in verbo certi dies. de puri. post part. Joā. de ana. in.
d. c. si aliquis de homicid. vbi allegat verū? floriz. sex
in lacte dies tres sunt in sanguine trini. bisser in carne
trient mēbra figurāt. Et q̄to tempore sit in vtero ma-
tris vide sing. Barto. in. l. gall. in. prin. ff. de lib. z post-
hum. vbi dicit quod aliquando septem menses / et ali-
quando nouem et illud magis cōmune est: aliq̄ādo
x. menses aliquando duodecim allegat Ly. ibidem z
dicit etiā q̄ aliquando. xij. menses hoc tamen ad phi-
sicos remittit facit ad hoc factum dictum bonarū ma-
tronarū que bono homini marito turbato q̄ vxor sua
in. v. an. vj. mense post nuptias peperit persuadet. fr.
menses fluxisse. xv. inuenientes in anno. sic aoust. z be-
soust et le moys dapres aoust. septembre/ et le moys
qui apres entre octobre. etc.) Quid autē de muliere q̄
dedit causam vt nō conciperet/ sed esset sterilis mediā-
tibus herbarū potatombus vel per incantationes/ et
dicit tex. nota. in. d. c. si aliquis q̄ punitur vt homicida
idem si aliquis sibi dederit talia medicamenta eodem
modo punitur secundū doct. in. d. c. si aliquis. Aduer-
te tamen q̄ licet dicit ibidē q̄ punitur vt homicida
non tamē debet puniri pena mortis sed alia mitiori pe-
na vt dicit Hippolit. de marsil. in. d. l. si mulierem. ff.
ad. l. cor. de sicca. ad hoc allegat elegantem doctrinā
D Baldi in. c. nonnulli. s. sunt et alij. de rescrip. ¶ vbi di-
cit quod si statutum dicit q̄ aliquis puniatur pro ali-
quo delicto tanquā falsarius non tamen debet puniri
pena. l. cor. de falsis sed alia mitiori pena arbitrio iu-
dicis quod dictum commendat et refert Fely. in. d. s.
sunt et alij. ix. colū. circa med. et in. c. solite. ij. colū. de
maso. et obed. Quod autem quis et fortiligis potest
reddi impotens ad generādū no. Panoz. in. d. c. si ali-
quis no. j. per illum tex. et ibi Joā. de ana. de homici-
da. qui ad hoc etiā alle. leozum. C. de malef. et mat-
the. vbi probatur q̄ per incantationem etiam flectitur
animus mulierū ad libidinem/ ideo dicit Angel. in. d.
leozum non truffes cum audis istas facturas fieri: qz
vere sunt. Quare autem procuratur talis sterilitas su-
pradicta: et dicitur doct. in. d. c. si aliquis q̄ duplex est
causa/ prima est causa explende libidinis vt liberius
possit vacare libidini: quia est sibi verecundia si gra-
uida appareat/ quia forte monacha est vel non nupta

secundum eundē de Ana. ibidem. et secunda causa se-
cundum eundē de Ana. post Panoz. ibidē est propter
odium vel paupertatem. Quid autem si mulier nō fa-
cit abortiuum sed facit contrariū: quia cum non sit pre-
gnans fingit se pregnantem/ et clandestine accepto al-
terius puero fingit se illum peperisse forte: vt retineat
successionem mariti nuper defuncti in fraudē heredū/
et dicendū est q̄ puniri debet pena capitis. l. j. C. ad. l.
cor. de fals. et in. l. cum suppositi eodem titul. cum ibi
not. plura. igitur aduertat qui talia tenet et maxime cu-
ius etatis sit mulier: quia post quinquagesimū annū
creditor sterilis/ et impotens ad generandum. l. si ma-
tor quinquagenaria. C. de legit. hered. vbi dicit tex. q̄
illoz mirabilis partus dicitur ideo refert Joā. de
neuiza. in silua nupt. char. xxxv. colū. ij. q̄ ad vitādam
talem suspicionem: quia in talibus probatiōes debēt
esse clariores/ et euidentiores secundum Jas. in. l. sed
est questum. ff. de lib. et posthu. colū. j. Henricus im-
perator voluit q̄ vxor sua huius etatis pareret palam
ad euitandas tales suspitiōes. archi. flo. in tertia par-
te hūto. titul. xix. c. vj. in prin. Sozi. consi. cxxxvj. in-
cip. vltimū fuit col. ij. ¶ An autem credatur matri con-
tra filium dicenti se concepit ab alio q̄ a marito/ z di-
cendū est q̄ non secundum Barto. in. l. filium circa fi.
post Jacob. de aret. ibidem. ff. de hīs qui sunt sui vel
alie. iur. dicens q̄ ille primogenitus qui secundo geni-
to renunciauit et cessit regnum credendo dicto matris
que assererat illum esse filium militis cuiusdam/ et nō
regis. fuit fatuus quia matri non creditur vt ibi per eū
vidi alias similem causam corā me agitari in balliua-
tu bellimontis et ad hoc etiam vide Joā. de neuiza. in
sil. nupt. charta. x. versic. sextum incōueniens/ z ibi la-
te idē est dicendū de muliere seu famula grauida que
dicit a tali iuuenē vel a tali sodali cōcepisse: quia ei nō
creditur secundum Joā. an. panoz. et alios scrib. in. d.
c. sicut de homicid. allegant no. in. c. n. ansmisse qui fi-
lij sunt legit. in. c. per tuas de probat. et in. c. Michael
de fil. presbyr. ¶ Habet autem mulier grauida multa
priuilegia Primo: quia dicit valitudinaria. l. ij. s. si nō
propter. ff. si quis caut. l. inulti. ff. de testi. ideo poterit
examinari lite non contestata Fely. in. c. quoniam fre-
quenter. vij. colum. versic. et no. q̄ mulier: vt lit. non cō-
test. Item citata ad comparandum personaliter si non
compareat non debet ex eo ad penam cōdemnari siue
sit pregnas a viro suo siue ab alio Sui. pape. q. cclvj.
per tex. in. d. s. si non propter et ibi Barto. et Guiller.
de cug. Item non cogitur venire ad testificādum si est
periculum partus in itinere Bald. in. l. imperator. ff.
de stat. homi. Item differtur executio mortis si eā post
partum. d. l. imperator. et. l. pregnatis. ff. de penis. itē
non potest torqueri Bald. in. d. l. imperator nec etiam
infra. xl. dies post partū sed debet expectari donec sit
fortis ad torturam/ secundum eundem Bald. ibidem
et post partum etiam differtur executio mortis si non
reperitur qui velit aut possit puerū abiacere Fm eū-
dem Bald. et Joā. de ana. in. c. intelleximus de hīs
qui filios occiderunt. Item si deberet ire in exilium/
vel pati aliquam penam corporalem differtur ppter
casus supradictos secundum eosdem doct.

In textu ibi.

Embraseurs de maisons.

Glossa quinta.

Incendarius est qui domos alienas z
arbores/ vel segetes incēdit igne apposito ex odio vel
vindicta secundum Hostien. in sum. eodem titu. s. j. in
ca. cum deuotissimam. xij. q. ij. in ca. pessimam. xliij.
q. vij. Qua autem pena puniatur et dicendum est se-
cundum Barto. in. l. j. ff. de offi. prefect. vigil. post Ja-
co. de are. Qd aut committitur dolo aut culpa/ aut ca-
su fortuito/ primo casu aut sit incendiū in ciuitate/ aut

Præmiere partie

De haulte iustice.

in villa siue villagio / si in ciuitate aut incendiarius est
 vilis persona aut in dignitate positus: si vilis persona
 et incendium est magnum debet tradi bestijs. l. si. et. l.
 qui edes. ff. de incend. rui. z nau. Secus si esset paruū
 incendium qz tunc debet decapitari. l. capitaliū. s. qui
 ob inimicitias. ff. de pe. Si vero est persona in dignita
 te posita tunc si incendium est magnū debet decapita
 ri / si est paruū debet deportari. d. l. si. s. fin. Si vero
 incendium est commissum in villagio tunc est min⁹ pe
 riculum ideo si sit persona vilis / et incendium sit ma
 gnum debet decapitari. d. l. capitaliū. s. j. et. s. nunq̄
 si autem est paruū debet deportari. d. l. capitaliū in
 prin. si vero est in dignitate positus / et est in villagio z
 incendium est magnum deportatur / si paruū relega
 tur. d. l. capitaliū in prin. s. qui ob inimicitias z in. d.
 l. si. in si. et in omnibus huiusmodi casibus debet dam
 num emendari. d. l. qui edes. s. j. z. l. si. ff. de incen. rui.
 et nau. **B** Si vero immittitur per culpam tunc mi
 ritus punitur q̄ si dolo. l. in lege. ff. ad. l. cor. de sicca. et
 hoc si sit lata culpa. si vero sit leuis aut leuissima tunc
 punitur pecuniariter / z non corporaliter: si vero nō po
 test soluere punitur in corpore. d. l. qui edes. et sic pra
 ctitur illud qui non habet in ere luat in corpore. l. j.
 s. si. ff. de pe. l. si quis id. s. in seruos. ff. de iuris. omniū
 iudi. l. si. ff. de in ius voc. Sed si sit commissum incendiū
 casu fortuito mittens nō tenetur ad ali quid sed impu
 tatur casui. l. penult. ff. de incend. rui. et nau. et est cas⁹
 fortuitus casus inopinatus non ex consuetudine veni
 ens Bart. in. l. fistulas. s. si. ff. de actio. empt. et vend.
 et qui preuideri z cui resisti non potest secundum An
 gel. de claua. in sum. in verbo casus per. l. in rebus cō
 modatis in prin. ff. commodat. z an et quādo quis te
 neatur de casu fortuito vide per eundem Angel. et per
 Joan. de ana. in. c. Joannes. ij. colum. de homicid. la
 tius per Angel. in tract. malef. in glos. in verbo incen
 diario / et ibi vide exempla casus fortuiti et ad supra
 dicta vide Ly. in. l. data opera. C. q̄ accusa. nō poss. **C**
 An autem dominus familie teneatur si vnus de fami
 lia immiserit ignem / vel fecerit incendium dic q̄ domi
 nus liberabitur exhibendo iustitie famulum secundum
 Alexand. in addi. ad Bar. in. l. si seruus. s. procul. ff.
 ad. l. aquil. alias tenetur per tex. in. d. l. si seruus. s. pro
 culus. ratio est quia que facit familia de domini volun
 tate / et conscientia facere videtur Ludo. ro. consi. clij.
 incip. presens accusatio. allegat. Barto. in. l. de pupil
 lo. s. si quis ipsi. ff. de no. ope. nuncia. et in. l. j. ff. q̄ vi
 aut clam. l. iij. in prin. ff. de mino. Et quando domi⁹
 teneatur ex delicto vel facto familie no. Bart. in. l. fra
 tre a fratre. ff. de conditio. indeo. colū. vij. versic. que
 ro vtrum. Si vero dubitatur a quo ignis sit immisus
 et tunc presumptione iuris videtur immisus ab habi
 tantibus in eadem domo. l. iij. s. j. ibi quia plerunq̄. ff.
 de offi. prefect. vigil. **D** Quero finaliter de questione
 quotidiana In plurib⁹ locis obseruatur quod si ignis
 sit in aliqua domo taliter q̄ non potest domus saluari
 tunc vicini occurrunt cum instrumentis ad hoc depu
 tatis / z vocantur vulgariter (les croc3 de la ville) z eā
 funditus diruūt / et etiam si sit alia vicina domus que
 desperatur non posse saluari ab igne eā etiam diruunt
 ne ignis vltra progrediatur: dic q̄ tales vicini eque / z
 impune hoc faciunt dummodo domus illa alias esset
 omnino comburenda alias non secundū hōtpolitum
 de marsil. in. l. j. nu. cxiij. ff. ad. l. cor. de sicca. post An
 gel. in tract. maleficio. in glo. incendiario. idem dicit ef
 se si alius quis diruit proptiam donū vt alie saluentur al
 le. l. si quis fumo. s. j. et ibi. flo. ff. ad. l. aquil. l. iij. s. qd̄
 ait preoz. ff. de incend. rui. z nau. debent tamen alij q̄
 saluauerunt domos suas soluere damnum secundum
 eundē de Marsil. et Aug. de arim. in addi. ad Angel.
 in. d. tract. de malef. in. d. glo. incendiario addi. si. al
 le. sic determinasse Alberi. de rosa. in. l. j. ff. ad silleta. z

in. l. j. ff. ad. l. Rhod. de fact.

In textu ibi.

Suetteurs de chemins.

Glossa sexta.

Vide que supra dixi ar. xliij. in gloss. **A**

ij. vbi dixi q̄ isti crassatores vocantur. l. capitalium. s.
 crassatores. ff. de pe. Est autem crassari crudeliter age
 re improbe in aliena seuire: aliena inuadere secundum
 Archy. per illum tex. in ca. militare. cxiij. q. j. vbi etiā
 dicit q̄ crassatura est crudelitas / et inuasio in ca. nō sa
 tis. lxxxvj. dist. in si. Et isti sunt proximi latronibus vt
 dicit text. in. d. s. crassatores. et dicuntur improbissim⁹
 secundum Paul. de cast. in autē. sed nouo iure. C. de
 ser. fug. l. ij. s. doli. versic. ceterum. ff. vi bono. rapt. qz
 maleficium augetur propter locum ideo debent deli
 cta commissa in itinere grauiora cēseri / secundum
 Angel. in tract. malef. in glos. in platea communis / et
 publica et sacra equiparantur et eodē priuilegio gau
 dent. C. de sacrosanct. eccles. l. vsucapionem. ff. de vsu
 cap. **B** Quia autem pena sint puniendi / et dicendum est
 q̄ generaliter in criminibus duplex est modus vindic
 candi / siue puniendi. Un⁹ qui parti lese competit pro
 suo interesse reficiendo / alius qui competit rei publice
 pro vindicta publica. l. qui nomine et ibi glos. et Bar.
 ff. ad. l. cor. de fals. l. fin. ff. de priuat. delict. Ludo. Ro
 ma. consilio. ccij. incip. quo ad primum circa fin. et sic
 fur tenetur condicione furtiua ad ipsam rem subtra
 ctam. l. si pro fure. s. j. et ibi Barto. et in toto titu. ff. de
 condi. furt. in casu autem presenti tenetur vi bonoz ra
 ptorum / et condemnatur parti in quadruplum. l. ij. in
 prin. in. s. j. et. s. si quis non. ff. vi bo. rapt. Alexand. cō
 silio. clij. in. l. j. colum. in. j. volu. vbi etiam dicit q̄ tene
 tur quis actione vi bonorum raptorum pro exporta
 tiōe bonorum alterius palam facta: quāuis nulla vio
 lentia interuenerit: dummodo exportantes seu rapien
 tes essent parati vim inferre si quis resistisset Bart. in
 l. j. ff. vi bo. rapt. Jo. and. in addi. ad specul. in titu. de
 rapt. s. j. in prin. quia attenditur propositum ar. c. cum
 voluntate de senten. excom. et. l. qui iniurie. ff. de furt.
 et ex coniecturis declaratur animus qualis fuerit. l. j.
 s. diuus. ff. ad. l. cor. de sicca. in. c. significasti (le. l. j.)
 de homicid. Aduerte tamen q̄ illud quadruplū in fo
 ro p̄sentie ac penitentie exigi non debet / vt dicit Lu
 do. Roma. in. d. consil. cxiij. ad hoc alle. glos. ord. iun
 cto text. in ca. fraternitas. xij. q. ij. **C** Que autem pena
 competit pro vindicta publica? distinguit Barpo. ce
 pol. in repet. auten. sed nouo iure versic. si vero loqui
 mur. C. de ser. fug. aut furantur cum occisione hominis
 z tunc proprie dicunt latrones de quib⁹ infra in glos.
 vij. dicitur. aut furantur sine interemptiōe / et tūc aut
 isti in via publica / vel itineribus semel tantum furati
 sunt aut pluries: si semel debent in metallum damnari
 nunc ad trimes mittuntur vulgariter (aux galeres de
 mer) si autem pluries furati sunt debet capite puniri /
 vel furca suspendi quod aperte probatur in. d. l. capi
 talium. s. crassatores iuncta glos. ff. de pe. glos. in. d. l.
 capitalium. Et q̄ supra dixi q̄ si semel furati sunt sine
 interemptiōe a furca liberantur non est sine dubio: qz
 do. Paul. de cast. in. d. auten. sed nouo iure. in fin. re
 fert se vidisse alias casum de quodam crassatore in ci
 uitate vincentie qui vnū solum furtum fecerat in stra
 ta publica: et pro eo dicebat idem Paul. de cast. qd̄
 non debebat mori alle. etiam glos. in. d. auten. sed no
 uo iure in verbo castigabitur. subdit tamen q̄ nihil va
 luerunt allegationes: quia fuit suspēsus vide Lepol.
 in. d. auten. sed nouo iure et Angel. in tract. malef. in
 glo. z vestem celestem Luc. de pen. in. l. si. in. l. colū.
 versic. iij. queritur. de deserto. li. xij. C.

In textu ibi.

Depopulateurs de champs.

Glossa septima.

A **I**sti enim dicuntur improbiores. l. j. s. expilatores. ff. de effract. et expil. tex. et ibi glo. ff. in. l. si te. C. de his qui notan. infra. Bal. in. l. de his. C. de fur. Dicuntur etiam fures tex. in. l. si cum exce-
B ptione. s. qui vni intus. ff. q. met. caus. licet non sint proprie fures. l. j. s. expilatores. iuncta glo. ff. de effract. et expil. dicit tamen Jaco. butrig. in rubri. C. de cri. expil. hered. q. illud inductum est loco actionis fur-
 ti. **H**am cum furtum sit contractatio rei aliene inu-
 to domino : et res hereditaria non est alicuius. l. here-
 ditarie. ff. de fur. Ideo in ea non potest furtum com-
 mitti : ideo fuit necesse illum titulum inducere ad ta-
 lem prouisionem. Et licet sit crimen priuatum : est ta-
 men atrocius inter alia priuata : vt dicit Ly. in. d. rub.
 Puniri autem pena extraordinaria arbitrio iudicis
 tex. in. l. j. et in. l. diuus. de effract. et expill. et in. d. l. j.
 s. expilatores. eodem titu.

In textu ibi.

Burgans.

Glossa octaua.

A **I**sti sunt qui in strata publica cum
 interfecione furantur : vt. l. capitalium. s. famosos. ff.
 de pe. vbi dicitur q. proprie dicuntur famosi latrones
 et sunt plusq. improbi simi fm Paul. de cast. in autē.
 sed nouo iure. C. de ser. fugi. Et isti sua furta et malefi-
 cia committūt in siluis : in domibus effractis : et in stra-
 ta publica per vim aggrediēdo aut cum armis aut sine
 ne : vt dicit tex. in. d. autē. sed nouo iure : et ibi Bar-
 pto. cepol. in repeti. Et illud verbum burgans de fa-
 mosis latronibus intelligi debet quia vulgus sic intel-
 ligit. l. labeo. ff. de suppel. legat. Et tales debēt furca
 suspendi : vt no. in. d. autē. sed nouo iure. et in. d. l. ca-
 pitalium. s. famosos.

In textu ibi.

Empoisonneurs.

Glossa nona.

A **M**enefici dicuntur qui homines ve-
 neno vel incantationibus occidunt : vel etiam qui ve-
 nena ad nocendum vel alia mala medicamenta ven-
 dunt qui tanq. sicarij ultimo supplicio puniuntur tex.
 cum glo. in. s. eadem lege. insti. de pub. iud. et ibi Joā.
 fab. et Angel. l. eiusdem. s. legis homine. ff. ad. l. cor. de
 sicca. Est enim maius crimen hominem veneno occi-
 dere q. gladio : vt dicit glo. in. d. s. eadem alle. l. j. C. de
 malefi. et mathe. Ideo dicunt Butrig. et Bal. in. l. ne-
 mo clericus. C. de sum. tri. et fide catho. q. venenas ali-
 quem dicitur pditorie occidere : idem dicit idē Bal.
 in. c. j. vj. col. vers. quid. de reb. in. ti. quib. mod. feud.
 amitt. vbi etiam dicit : q. ille dicitur pditor qui occul-
 te occidit Jo. de ana. in. c. j. in. j. col. de homicid. idem
 de ana. in. c. j. de sortileg. vbi etiam dicit notabiliter q.
 quis omnis maleficiens dicatur maleficus atramen
 quia venenantes aliquem dicuntur peiores. Ideo cū
 profertur verbum maleficus intelligitur de istis in po-
 tiori significato : sicut cum ppheta dicitur intelligitur
 dauid. **E**st autem triplex genus veneni : quia aliud
 est venenum malum ad occidēdum aliquem : aliquod
 est venenum bonum ad sanādum. Et tertium est q. da-
 tur ad amorem vel odium incitandum tex. in. d. l. eius-
 dem : et ibidem ypolit. de marsil. ff. ad. l. cor. de sicca.
 vbi dicit : q. istud vltimum dicitur potius maleficum.
 De primo veneno recitat Plutarachus in vita Antho-
 ni triuiri q. cleopatra in extremis necessitatibus per-
 quissit omnem venenorum potentiam : quo posset
 leuius mori. Et tandem inuenit solum aspidis mor-
 sum ferme sine villo dolore vitam extinguere. Ideo di-

citur insanabile aspidum venenum. Deutero. xxxij. c.
 de quo etiam habetur Psal. xij. et Psal. cxxxix. De
 bocono Italico tractat Jaco. bonau. in panegirico ad
 franciam char. xvij. et Vincen. cigault in allega. fol.
 vi. colū. iij. Non debet igitur tale venenum vendi :
 vt dicit tex. in. d. l. eiusdem. et in. d. s. eadem lege. Et
 hoc nisi notis et fidelibus de quibus verisimile est q.
 indigent pro bono vt medicis et marschallis fm Jo.
 fab. in. d. s. eadem lege. insti. de pub. iud. An autem
 prebens poculum venenosum et recipiens non mo-
 ritur puniatur : dicit sic fm Fely. in tract. quomodo
 puniatur conatus. col. iij. Jo. de neuia. in silua nupt.
 char. x. col. j. in princ. **S**ecundum venenum quod
 dicitur ad sanandum vt thriaca que dicitur anthido-
 thum serpentinum quo venena pelluntur vt pestis pe-
 ste soluatur : vt dicit notabiliter Psido. ethimolo. lib.
 iij. cap. ix. et sic dolor est medicina doloris. Nec mi-
 rum cum referat Petrus de criminis de honesta di-
 sciplina lib. j. cap. vij. q. picus mirand. vir ingenue do-
 ctus et officiosus misit hermolao barbaro peste affe-
 cto pharmacon siue anthidorum contra pestem con-
 sectum ex oleo scorpionum et linguis aspidum et alijs
 huiusmodi venenis q. ille sibi si quando incidisset as-
 seruabat : sed ante aduētum nuncijs obiit hermolao.
 Item in pluribus alijs medicaminibus venena adhi-
 bentur : igitur bene est aduertendum talia non susci-
 pere nisi ab experto et scientifico medico vt late ripa
 in tract. de peste. tract. fi. Ideo dicunt Henric. bohic.
 et Joan. de ana. in. c. tua nos. de homicidio. q. quat-
 tuor requiruntur in medico. Primo q. officium medi-
 candi statui suo congruat. i. q. sit laicus nō monachus
 ad medicinam fm eundem Bohic. clericus tamen se-
 cularis sacerdos potest esse medicus fm eosdem doc.
 non autem chirurgicus in. d. c. tua nos. et c. sententiam.
 sanguinis. ne cle. vel mo. secu. nego. se immisc. Se-
 cundo requiritur q. secundum artis traditiones medi-
 cinam egroti propinet in. c. ad aures. de eta. et quali-
 ta. Tertio q. omnem diligentiam adhibeat. Quarto q.
 egrotum informauerit de his que sunt contraria egri-
 tudini : his enim seruatis euentus mortis egroti me-
 dico non imputatur quia non est in medico semper rea-
 leuetur vt eger : vt dicit glo. in. l. illicitus. s. securi. ff. de
 offi. presid. et glo. in. d. c. ad aures. **Q**uia autem pe-
 na puniri debet medicus ex cuius culpa mortuus est
 egrotus : et videtur q. puniri debeat pena homicidij :
 et sic. l. corne. de sicca. sicut iudex qui de facto sine cau-
 sa legitima facit aliquem suspendi tenetur similitudi-
 ne supplicij : vt dicit Bald. in rub. C. de pena iud.
 qui mal. iud. et videtur sentire glo. in. l. j. circa med.
 ibi. idem in medico. ff. q. quisq. iur. Ripa in tract. de
 peste parte. vlt. nu. cx. et ibi late disputat pro et con-
 tra et pro ista parte alle. herodotum lib. ij. de anti-
 quorum gestis dicentem q. egiptiaca lex ait. Medici
 ex publico vltimum sumant egros curent secundum
 legem ab antiquis medicis et approbatis scriptori-
 bus traditam. Si quis normam sacri libri sequutus
 infirmum sanare nequiverit omni caret culpa : si pre-
 ter ea que libris continentur illum curauerit morte mo-
 riatur. Dicit tamen Ripa medicum solummodo ex-
 traordinarie mitiori pena puniri debere. Idem au-
 gusti. de art. in addi. ad Angel. in tract. malefi. in glo.
 in verbo fama publica. in. vij. quest. Et ratio est quia
 pena homicidij non tenetur nisi qui dolose commit-
 tit. l. cum autem excipitur. ff. de edil. edict. Barto.
 in. l. quid ergo. in. s. pena grauior. colū. iij. ff. de his
 qui notan. infra. Item quia imperitia non dolo sed cul-
 pe ascribitur. l. si quis fundum. s. si quis vitulos. ff.
 loca. **T**amen in duobus casibus medicus : proba-
 tur esse in dolo et esse insidatus vite infirmi primo
 si mala et adulterina medicamina scienter prebuit.
 Secdo si temporibus opportunis neglexerit visitare

Præmiere partie. Des seigneurs Barons.

infirmum. l. necessarios. s. fina. ibi si vel insuria vel insidij medici necatus fuerit: et ibi Angel. ff. ad silleia. Querit Jo. de ana. in. d. c. tua nos. quid si medicus ordinavit bonam medicinam secundum canones medicine sed quædam ad materiam erat mala propter nimiam vetustatem specierum seu drogærum? et concludit qd excusatur medicus. ar. c. ad apostolice. de cler. excom. ministr. Debet tamen medicus esse presens quædam medicina ab apotecario sine aromatario conficitur sicut eundem de Ana. et Innoc. in d. c. tua. De pena aromatarij qui ex nimis antiquis speciebus medicinam conficit: vide Ripam in tract. de peste. fol. xl. v. l. præterea. et ibi quando ponunt quid pro quo: vbi dicit: qd pena stellionatus sunt puniendi. l. iij. s. sedz si quis. ff. de cri. stellio. vel punitur exraordinarie. l. facularij. in prin. ff. de extraor. cri. Et de aromatario miscete fabas tritas cum cera: vide Panoz. et alios in. c. j. in fi. de empt. et ven. + Tertium autem venenū quod est incantatio/orum habuit in perside: et dicitur ars magica que inuenta est a 3020astre sicut Plin. natu. historie lib. xxx. c. j. vbi etiam refert Eudorum referrere hunc 3020astrem sex millibus annis ante platonis mortem fuisse et ante Troianum bellum. v. annorum. Species autem eiusdem magice artis enumerat idem Plinius in li. xxx. c. ij. Hostien. in sum. in titu. de sortile. et Joan. de ana. in rub. eodem titu. tex. et ibi docto. de malef. et mathema. c. Et de eorumdem potestate idem Plinius lib. xxviii. c. iij. Horatius flaccus seruis. li. j. sat. viij. et ibi de sortilegio per imagines cereas et laneas et ad hoc est tex. in. l. mult. et ibi Sals. C. de male. et mathema. de lecanomania et de magia que fit per peluim: vide mirabilia per Petrum crinitum in lib. de honesta disciplina. lib. vi. c. xj. Et ibidem de voce demonum vbi inter alia dicit: qd demon vocem per tenuem emittit vt sibilum exilem quo minus ipsi demones intelligantur. Et quia nonnulli dubitant ista sortilegia fieri posse: igitur videant in decreto. xxxvi. q. ij. iij. et. v. et ibi late per totum: et signatè in ca. nimirum eadem caus. q. v. vbi dicitur: qd permissu dei elementa turbant mentes hominum minus in deo confidentium. Et quod valde mirandum est sine illo venent haustu violentia tantum carminis hominem interimit et sunt verba augustini in libro de ciuitate dei. allegat ad hoc Luca. poet. Mens hausti nulla sanie polluta veneni incantata perijt. idem dicit Zsidorus lib. viij. ethymo. ca. ix. Refert quosdam versus de femina quadam que magicis artibus excedebat hec (inquit) se carminibus promittit soluere mentes quas velit: aut alijs duras immittere curas. Sistere aquam fluuijs et vertere sidera retro: nocturnosq; ciet manes mugire videbis sub pedibus terram: et descendere montibus heruos etc. Exemplum nuper habuimus in ista vrbe Blenconij de sortilegia illa Laurætia magna vulgariter nuncupata que inter alia confessa est pepigisse cum sathan demone et eum pluries vidisse in specie musce et in specie hominis mercatoris indutum nigris indumentis qui eidem plura docuit ad nocendum corporibus humanis per herbas/pulueres verba et similia: et confessa est illa experimento probasse variolq; tam maiores q; etiam pueros et infantem varijs et inauditis infirmitatibus vexasse: non nullos tamen curasse et liberasse quod etiam testibus probatum est. Quare condemnata fuit ad comburendum et condemnationi interfuit. Et vt confutetur omnis sortilegarū opinio maxime eorum rusticorum et rudium qui credunt aliquando esse sortilegia permissa ad confutandos alios et curandos infirmos: et qd nonnulli sunt ad hoc sortilegi iurati contra illud euangelij: omne regnū in se diuisum desolabitur et qd demon per alium non eicitur. Math. xij. c. et Luc. xj. videat Augustinum in lib. de ciuita. dei. transumpt. in ca. il-

lud: et in ca. qui sine saluatore. xxxvi. q. iij. vbi dicitur qd qui sine saluatore salutem vult habere non sanus sed eger in egritudine assidua laborabit: ideo dicit notabiliter Sozi. consi. clxxviiij. incip. primo aspectu. in fine col. qd vulneratus letaliter se ad curam suam adhibuit incantatores et moriatur non dicitur mortuus ex vulnere sed potius ex mala culpa: nec vulnerans tenetur de occiso sed solum de vulnerato quod no. pro istis factis qui ad quosdam stultos suspectos de sortilegio currunt vt sanitatem recuperent. ad hoc videant Jo. fran. picum misrandule dominum et concordie comitē in lib. vij. contra prenotiones: et ibi multa notatu digna vbi inter alia in. c. iij. dicit qd demones fingunt amare homines sed ardent et depereunt infelicitatem animarum: quas vt facilius fallant se captos amore mentiuntur vt liberius interrogari possint: mor hamo interfecto quasi captos pisces inferis littoribus alldunt. Et idem ibidem noxiam esse demonum societatem prodesse nichil supramodum obesse et infra. Et idem lib. iij. ca. viij. Non esse a malo demone boni qd expectandum et a fidefrago fidem et pacem non feruari: et qui ipsi deo creatozi nature pactum ab initio irritum fecit hominibus quos acerrimo insectatur odio pacta non custodiet: et ibidē. Quis enim ad pacta cum demone ineunda non stultus accessit non stultior recessit concomitante infelicitate. Et ibidem plura exēpla refert: videlicet de porphiro mago qui se ipsum necauit. de Juliano apostata et mago qui infeliciter est interfectus. et plura alia que ibidem videas: vide etiam Plinium qui magiam multum detestatur in d. li. xxx. c. j. et. ij. Lactā. firmia. li. ij. de falsa religione. c. xv. et seq. vbi inter alia dicit qd hij spiritus contaminati et perditū per omnem terram vagantur et solatium sue perditionis in perdendis hominibus operantur et omnia insidijs fraudib; et erroribus cōplent etc. vide Siluestrinam summam in verbo maleficium. et vide etiam malleum maleficarum Jo. surget. in enchirid. milit. circa fi. j. partis. Pena autem sortilegorum est decapitatio et bonorum publicatio. l. nemo. C. de male. et mathē. Hostien. in sum. titu. de sortile. s. fina. in prin. Alas concremantur. l. nullus. de male. et mathē. et ista pena communiter practicatur: vide de sortilegijs in libris supra allegatis. Et adde qd Plinius in d. xxx. lib. c. ij. in fi. refert Appionem grammaticum dicere sinocephaleam herbā esse in egypto que in egypto vocatur osirites diuinam et contra omnia veneficia: qui vero eam erussit statim mori.

Article. liij.

Le seigneur chastelaï peult faire bans/ editz/ crys/ et proclamations/ mettre et in dire peine sur les subgectz selon la qualite et necessite du cas.

In textu sibi.

Bans.

Glossa prima.

Bannire est de mero imperio vt colligitur in glo. in. s. cum aut. versi. regali. et ibi Jo. fab. institu. qb. mod. ius pa. potest. sol. vbi glo. equi parat bannitos de portatis siue relegatis que sunt de mero imperio. Est autem duplex banum vnu apponitur personis aliud qd apponit rebus qd in manus dñi ponitur et banium tū cum appositione signi vel vexilli tex. i autē. siue. in no. constitu. Federici. incip. itē quicunq;. et ibi Guiller. de eug. C. de epiz. z cle. Rebuffi. in rub. de decre. decurto. li. x. c. vbi etiā dicit: qd bannū qd afficit corp; non pot' indicij p decuriones cū non habeant iurisdictionē

D l. vbi absunt. ff. de tuto. z cura. dat. ab hys. **+** An aut bannū habeat effectū extra territorij bāntientium: dic q non fm Purpur. in. l. imperium. xxxvij. col. ff. de iurisd. om. iudicium. Sozi. consi. cxxxvij. incip. in cōtro uersia. col. iij. et Jas. in. l. vbi pactū. col. vj. vers. vlti. aduerte. C. de transact. An autē bannitus de vno ter ritorio si augetur territorium etiam in tali augmenta tione videatur esse bannitus: dic vt per Bal. in. l. etiā post med. vers. z hec ler. C. de iur. do. Mell. de sancto gemit. in tract. bannitorum in. f. parte. ij. temporis. q. l. vj. ypolit. de marsil. f. practica. l. s. aggredior. nu. xxiij. Lau. calca. consil. ij. incip. q. autem duellum. col. xix. vers. ad vnum tantum Jas. in. l. si stipulatus fuerim. s. cum stipulemur antepe. et penul. col. ff. de verbo. obliga. Et ibi late quando verba presentis temporis porrigentur ad futurum. Nota etiam q exceptio bane ni repellit bannitum agere volentem coram iudice qui eum banniuit. vide Uber. de bonacurso in practica: et per Burbo. de tremolis in addi. in titu. quib. mod. suo no. ciuilit. ag. vers. item agere impeditur.

In textu ibi.

Edicty.

Glossa secunda.

Edicta sunt mandata et statuta re gum vel principum vt pater in euange. exist edictū a Cesare. Lu. ij. z Hester. j. iij. et. viij. ca. in. l. j. s. j. ff. de cōstitu. prin. l. generaliter. ff. de decurionibus vel etiā pretorum. l. fi. ff. vbi pupil. educ. debe. Et de edictis pretorum late Specu. in titu. de actio. seu petitio. pro po. s. postremo. vers. nunc dicamus de edicto. An aut quilibet inuestitus de iurisdictione cum mero z mixto imperio facere edicta possit et statuta: et dic q sic fm Purpur. in. l. imperium. col. xvj. ff. de iurisd. om. iud. Jaco. de sancto geor. in tract. seu. in glo. z cum mero z mixto imperio. vers. item quero an nobilis. intellige tamen dummodo tale statutum non tollat ius superio ris nec controuentat in. c. cum inferur. de malo. z obe. in ca. inferio. xxi. dist. Lud. ro. consil. ccc. viij. incipie. presens casus. Item dūmodo qd equū est statuatur Bal. in. l. vnica. C. de monopol. **+** Et quis dictum est q edictum est mandatum iudicis videamus que fieri debent per edicta. Et dicendum est q fit licitatio vide licet proclamatur si qd sit qui plus voluerit dare zc. l. loca omnia. de loca. p. d. io. ciuil. vel fisc. li. xj. C. Sic in rebus ecclesiasticis autē hoc ius porrectum. C. de sacros. eccles. Item citatur quis per edicta publica. l. ij. s. senatus. ff. de iure fil. q. intellige quando talis nō potest personaliter inueniri nec habet domicilium. in cle. j. de iud. cum ibi not. in normania autem quando aliquis accusatur de aliquo crimine z non potest repe riri citatur z appellatur publice in assisijs facit. l. si ap paritor de coharta. li. xij. C. Item etiā potest quis pu blice citari quando talis accusatus propter suam po tentiam secure adiri non potest quia impedimentum ne possit citari pcedit ex facto suo: vt no. Card. in cle. j. de iud. in. iij. oppo. alias semp debet citari ad per sonam si est in puincia: si est extra ad domicilium fm doct. in. c. fi. de eo qui mitt. in possess. caus. rei seruan. **+** Intellige nisi citādu esset ignotus vel persona cer ta non esset citāda: fm Panoz. in. c. fi. in. ij. col. q. mar. accus. pos. alle. l. j. z autē. si omnes. C. si mi. ab hered. se absti. facit glo. in. l. vnica. C. vt ne. inuit. Letera que per edictum fiunt: vide per Lucā de pen. in. d. l. loca omnia. Et ista debent publice preconisari per ciuita tes vt nulli liceat ignorare. l. fi. iuncta glo. et ibi Bar. ff. de decret. ab ord. faciend. ter. et ibi Bar. in. s. finali. in auten. quomodo oport. episc. colla. j. Item debet affigi copia edicti in publicis locis ciuitatis ad om nium noticiam ar. in. s. fina. in auten. de iud. colla. vj. in. d. c. fina. z ibi doc. qui mat. accus. poss.

In textu ibi.

De tre et indre peine.

Glossa tertia.

Qui possunt statuta facere possūt etiam penas imponere per quas statuta defendant fm Jaco. rebuff. in rub. de decret. decur. lib. x. C. ar. l. fina. ff. de decret. ab ord. facien. z. l. finali. in fine. ff. de offi. ei. cui mā. est iuris. als sine pena edicta essent il lutoria q esse non debent. l. fina. ff. ne quid in lo. pub. l. si ptoz. ff. de iudi. l. fi. s. pe. C. de bo. q. lib. in. c. fi. s. pe. de clan. despon. in. c. cum inter. de except. **+** An aut pena statuti possit permutare penā iuris ciuillis tract. Bal. in. l. data opera. colla. iij. vers. cu. item notandū. C. q. accusa. non poss. fely. in. cap. de causis. colla. vi. et ibi And. more. in addi. de offi. deleg.

Article. liij.

Peuent aussi dauantaige lesdictz sei gneurs chastellains faire tenir leurs petis plaitz de leurs chastellais de quize iours en quinze iours esquelz lesdictz officiers en office de chastellain peuent cōgnoistre de toutes actions personnelles ciuilles non excedans la somme de .ix. solz manca zays entres gēs laiz roturiers seullemeēt/ touteffois entre marchans forains peuent bien lesdictz officiers chastellains cōgnoi stre sommairement et de plain du fait de leur marchandise de plus grans sommes sans attendre lesdictz plaitz chastellains/ du quel officier chastellain on peut z doit on releuer en lordinaire des assises dudit seigneur chastellain deuar le baillif/ iuge ou seneschal: et ne peut ledit officier cha stellain dōner tutelles ne curatelles ne p curations par non puissance ne autre pro uision de iustice.

In textu ibi.

Peuent.

Glossa prima.

On tamen ad talia pla

a cita tenenda precise cogitur. Cum verbum potest vel posse affirmati ue prolatum non precisam nec cau satiuam necessitatem importat de suo significato. l. sepe. et ibi bo. glo. ff. de offi. presid. Secus est quan do profertur negative tunc impor tat necessitatem precisam. l. nemo potest. ff. de leg. j. Paul. de cast. in. l. gallus. ij. col. ff. de lib. z post. idem dicendum est de verbo debet: vt per glo. in. d. l. sepe. intellige vt per Bar. ibidem: et idem Bar. in. l. q. ser uis. ff. de conditio. cau. dat.

In textu ibi.

Peuent faire tenir leurs pe tis plaitz.

Glossa secunda.

Queri cōsuevit in quo loco sedere de beat iudex illius castellani: z respon. cum glo. in. s. pe nul. in verbo. cognitio. de phib. feud. alie. per Fedo.

Primiere partie. Des seigneurs Barons.

In vñ. seu. q̄ poterit sedere vbi voluerit seruata honestate sua et maiorum suorum alle. l. penult. in fi. ff. de iusti. z iure. Et hoc dum tamen sit in territorio. Inno. in. c. cum contingat. in fi. de fo. compe. z sit in loco paribus idoneo. ar. l. si cum dies. s. si arbiter. et ibi Bal. ff. de recep. arbit. Item dummodo locus sit honestus vt scilicet non in taberna popina vellupanari vel alio inhonesto loco. tex. in dicta. l. si cum dies. s. si arbiter. vers. sed et si. et intellige q̄ mutare potest locum et sedere vbi voluerit: dum tamen partibus innotescat. l. si vt proponis. la. ij. C. quomō z quādo iud. Et intellige etiam dummodo non sit locus destinatus ad hoc quia tunc non posset alium locum eligere. per tex. et ibi no. in. l. sententiam. C. de sentē. z inter. omnium iudicum. Jas. in. d. l. penulti. in fine. ff. de iusti. z iure. ¶ Ubi dicit q̄ iudex debet sedere pro tribunali in loco maiorum suorum nisi consensus partium alius inducat quia partes possunt locum prorogare. ar. l. quēro. ff. de solut. vel nisi ipse iudex non posset ibi sedere ex aliqua iusta causa: alis esset iudicium nullum fm Bal. in. d. l. penulti. de istis placitis: vide castellanum de somnoys qui tenebat illa in suburbis alenconis ad pulchram crucem: et vocantur communiter les pletz de chateil.

Article. lviij.

De haulte iustice.

Droit de baronie doit auoir troys chastellains subgetz ou corps de la baronie / ville close / abbaye / prieure / conuentueul / ou college auec forest Et q̄ auroit troys chastellenies subgettes du corps sans les autres choses / ou deux auec ce villes closes: ou vne auecques les choses dessusdictes peult estre dit baron.

Glossa prima.

Franciscin⁹ curtius in traeta. feud. ij. parte pn. in. s. ij. secūdi dub. prin. Querit q̄s dicat baro? z dicit post And. bar. in repeti. extrauag. volētes in verbo comites q̄ in lib. feudorum nō vidit tex. formalem exprimentē hoc nomen baro. Subijcit tamē q̄ tex. in. c. j. in titu. quid dicatur dux comes vel marchio videtur tacite exprimere dum dicit q̄ vero a principe vel a potestate de plebe aliqua aut plebis parte per feudum fuerit inuestitus is capitaneus appellatur qui proprie valuasor magn⁹ appellatur. Et sic ponderādo istum tex. ex eo q̄ importat hominē comite inferiorē dicit intelligendum esse de barone ita intelligit Bal. in. c. j. qui feud. dare poss. qui allegat quendam magnum doctorem sic dicere in. d. c. j. in gl. capitaneis eo. titu. probat etiam per tex. iuncta glo. in. c. fundamenta. circa fi. de elect. lib. vi. z ibi glo. ex quo infert q̄ ex eo q̄ videtur capitaneus immediate inferior comite habēs dignitatem aliquam: ideo de barone intelligitur qui sic est. Et bares grece latine dicitur grauis. Et q̄ differat a comite alle. do. in. c. grandī de supplen. negli. prelat. glo. in cle. vnic. in vbo principum de baptis. ¶ De potestate baronis vide late p̄ eūdem curtium vbi supra et. s. seq. z Ja. rebuffi. in. l. duos tabellarios. de suscept. p̄po. et archa. li. x. C. vbi dicit barones equiparari presidibus prouincie ar. l. j. s. cū vbez. ff. de offi. prefect. vzb. z ar. l. oia. ff. de offi. p̄sid. Durpurat. in. l. i. xl. vij. col. ff. de offi. eius cui man. est tural. Et idē in. d. l. j. col. xxx. eq̄ parat barones comi-

tibus in potestate. ¶ Querit rebuffi. in. l. in his. de p̄dijis et omnibus reb. nauicul. li. xi. C. An rusticus vel burgenfis qui emit baroniam dicatur baro. Et rñ. q̄ nō quia non dicitur baro nisi qui a rege accepit baroniam et ibi alle. ad hoc plura notabilia. Ideo dicit Luc. de pen. in. l. super patrimonialia. de m̄cip. z colo. patri. lib. xi. C. q̄ baro non viuens nobiliter vt. decet non debet dici nobilis. z q̄ tandiu durat priuilegiū q̄diu durat in priuilegiato: illud propter quod priuilegium est indulgum. l. semper. s. negociatores. ff. de iure iur. z illud Vegetij de re milit. c. xv. quis credit militē bellicosum cuius dissimulatione situ z rubigine arma fedantur. Et dicit Hewisa in silua nuptiali. fo. xxi. col. q̄ is non dicitur baro qui non tenet equos z arma alle. afflictum in consti.

In textu ibi.

Ville close.

Glossa secunda.

Civitas dicta est a rotunditate quia antiqui vrbē in orbe faciebant vel ab vno parte aratri quo muri designabantur locus em̄ future ciuitatis aratro designabatur q̄ taurus z vacca trahabant: fm Luc. de pen. in. l. si quis. de fabricen. li. xi. C. Ubi etiā dicit differentiam esse inter ciuitatem vrbē z oppidū: oppidum ad habitantes pertinet: ciuitas ad leges: vrbis ad vtrūq̄. Jo. and. in nouel. in. c. si ciuitas. j. col. de sen. excom. li. vj. Ubi etiā dicit q̄ licet ciuitas dicatur p̄zie q̄ epatum habet. in. c. episcopi. z in. c. illud. lxxx. dist. in. c. j. de priuileg. in. etiam dicit ciuitas non habens episcopum: fm opinione citramontanū et gallozū z aliozū doct. existentū citra montes. Et vidit idē Jo. and. ibidē dicit etiā q̄ villa licet dicatur solū illa que est vallis z muris circūdata: largius tamē apud nos accipitur. ¶ Quis aut fuerit primus vrbis edificator: z dicit idē Jo. and. in. d. c. si ciuitas. q̄ fuit Cain filij Ade. Gene. iij. An autē puari possint edificare vrbē z eā vallo z muris cingere sine p̄ncipis auctoritate: dicit Bal. in titu. de pace constā. s. ciuitates. in glo. murare. q̄ non ar. l. si quādo. z. l. nemo iudicū. C. de ope. publ. ad hoc alle. Odoffred. in. l. ad instrumētione. C. de sacrosanctis eccle. Ideo merito ciues sagien. vt fert obtinuerunt nuper libertatem rege claudendi eozū vrbē. Idē tenet Bal. in eo. ff. de pace constan. s. imperialis. in glo. in perpetuū. in fi. vbi querit si ex pluribus castris possit fieri vna ciuitas. Et rñ. q̄ non pōt fieri sine p̄sensu superioris per. l. j. ff. de colle. illi. ar. l. antepe. s. pe. ff. de rerū diuisio. tenet etiā Resbuffi. in. l. vnic. de metro. berit. lib. xi. C. in. j. col. vñ. s. j. quero. Bar. in. l. lex hoc iure. col. iij. z ibi And. barba. in addi. ff. de rerū diuisio. Idē Bar. z eius apostil. in. d. l. j. in col. j. de colle. illicit. Idē in. l. vrbis. in fi. ff. de verbo. sig. ¶ An aut sit licitū muros ciuitatis vetustate vel incuriu hostiū funditus destructos reedificare: dicit Jo. fab. in. s. sancte. in situ. de rerū diuisio. q̄ non sequit ibidē Angel. dicit in Jo. faber ibidē q̄ bene licitum est emēdare. Et q̄ tales muri ciuitatis sunt sancti et q̄ in nulli⁹ bonis sunt: vt dicit tex. in. d. s. sc̄rē. Ideo dicit ibidem idē Jo. fab. z Angel. q̄ nemo priuar⁹ de bet cōtra illos appodiare seu edificare z si cōtra factū fuerit v3 destrui z edificator puniri. Itē nō licet illos trāscēdere vel violare sub pena capitis. l. fi. ff. de rerū diuisio. vbi tex. alleg. de Remo fratre Romuli rome p̄ditoris q̄ ob id a fratre fuit occisus. An autē plures publica vñ strata possit alienari sine p̄ncipis iussu: dicit q̄ non tex. est iura gl. z ibi doc. in. l. cōtinuus. s. cū q̄s. ff. de vñ. oblig. Letera istij⁹ tex. sunt ad magnificentiā baronis videlicet habere tres castellanos ad min⁹. Et sic plures vassallos locupletes habentes plures subvassallos villā qua ibi tute ac splēdide possit habitare abbatia p̄toratū cōuentualē aut canonicorū collegiū

cum quibus honestius sacra audiat forestam ad solacium et honestam venationem: et cum istis quis debet dici vere baro. nobilis et dives potens ad tenendum equos / et arma alias non deberet dici nec vocari baro / vt dicit Iheronimus in silua fol. xcf. col. f. Guiller. de mo. laud. et Joan. de imol. in cle. vnica. de baptismo vbi dicunt qd regina omnium est pecunia: ideo dicunt post host. in. c. venerabilis de preben. qd disputare de nobilitate paupere est disputare de nobili stercore. Et ad id quod dicit tex. ibidem auèques etc. qd dicitio cũ / exponitur: id est simul tex. iuncta glos. in. l. fi. et ibi scrib. C. de impub. et alijs subst. an autem coniungat equaliter vel accessorie Bart. in. l. f. ff. de pecul. legat. idem Bar. in. l. fi. ff. de manumis. testa.

Quis dicatur comes satis supra dixi de vicecomite est tex. in. c. clericis ne cle. vel mo. secul. nego. se immisce. vide specul. in titul. (de vicecomite.)

Article. lvij.

Cesdictz conte viconte de beaumont / le baron et aucuns seignurs chastellains ont foires / marchez seaulx de contractz / rois droiz de coustumes / prouoste / peages / acquitz / trauers confiscation et forfaitures des denrees et marchandises trespassees par les destroys et passaiges de leurs seigneuries sans payer acquit ou coustume ainsi que sera dit cy apres.

De materia istius articuli vide que supra dixi ar. l.

Article. lvij.

Caucun marchand forain trespasse par les brâcheres d'aucune coustumerie par la terre du cote du baron seigneur chastellain ou autres ayans droit de prouoste sans acquiter la dree sil ignore laquict pourueu que autressois il ny ayt passe il sera reccu a le iurer par serment et en fera la loy damende de dix souls manzays et sil ne lose iurer payera soixante souls tournois damende et la coustume.

In textu ibi.

Trespasse les brancheres.

Glossa prima.

De mercatoribus dixi supra ar. l. gloss. iij. et no. ex illo verbo trespasse: id est si ultra graditur quod si merces capitur in itinere antequam transgrediatur non debet confiscari secundum Ly. et Bald. in. l. cum proponas C. de nau. feno. qz ad hoc quod quis puniatur requiritur facinoris consummatio. l. f. s. verba. ff. quod quisque iur. faciunt no. per gl. in. l. arboribus. s. idem tractat in verbo amitti. ff. de usufruct. et infra latius dicam.

In textu ibi.

Quo aultre ayant droit de prouoste.

Glossa secunda.

An habes omnimodam iurisdictionem in terra sua possit nouum vectigal institueret: et dicitur text. in. l. f. et in. l. vectigalia. C. no. vect. insti. non poss. qd non: sed solus princeps vez rex. nec alicui alio licitum est ea addere nec diminueret aut aliter reformare. l. vectigalia. ff. de publica. vect. et commiss. Ista enim sunt de regalibus ideo sunt principi reseruata in rub. qd sunt regal. i. vbi. feud. An autem illud ius pedagij possit ab aliquo in terra sua prescribi / et dicitur sic per Jacob. de scro. in tract. inuestit. in gl. et cum mero et mixto imperio versit. sed vtrum dum tamen talis prescriptio sit tanti temporis quod eius initij non sit memoria. c. super quibusdam. s. preterea de verbo. signifi. tex. in. l. si publicanus. s. ff. de publica. specul. in tit. de caus. possess. et propriet. s. quia vero versit. quid de colligentibus pedagia Ly. in. d. l. f. C. no. vect. insti. non poss. Bald. in. l. cum proponas fin. colum. C. de nau. feno. nec oportet docere de consensu superioris prout concludit idem de sancto Georgio vbi supra post Bald. in dicto. c. f.

o iij

Article. lv.

Cu baron appartient lespau de faulcon et du destrier / et est entendu destrier vng grât cheual de guerre appelle courcier ou cheual de lance.

In textu ibi.

Lespau de faulcon / et du destrier.

Glossa prima.

Ec eni statui baronis magis conueniunt quam inferiori. de falcone patet per ea que no. Barto. in tract. de falcone. Vbi concludit quod rusticus ille qui ceperat falconem Guillelmi comitis / et posuerat sub bacho dando et ad comedendum rapas panem et caseum occasione cuius cibi intererat fuit condemnatus ad estimationem dicti falconis: quia fuerat in culpa se immiscendo rei statui suo non competenti. l. in lege aquilia. ff. ad. l. aquil. l. necare. ff. de lib. agnoscen. l. culpa. ff. de regul. iur. idem dicendum est quod rousinus magis et conueniat quam inferiori ar. in glos. in. l. idem quod s. idem labeo. ff. mand. vbi dicitur quod rusticus non debet ire eques sed nobilis. Et tales equi aliquando agminales dicuntur. l. fin. s. susceptor. ff. de mune. et hono. aliquando vocantur equi militares. l. officium. s. paternus. ff. de re milit. sunt et equi curiales in. l. non videtur de muni. patri. lib. x. C. item equi currules. l. nemo. de specta. et scene. lib. xj. C. Item equi sacro vsui necessarii. l. vnica. de tracta. et sta. li. xij. C. Et si vis videre magnificentiam Salomonis qui et curribus habuit. xl. milia presepia: et ex equestribus septem milia vide. iij. reg. iij. ca.

Article. lvj.

Ces conte viconte de beaumont et baron soubz le ressort et suzerainete dudit conte du maine ont toute iuridicio / haulte / moyenne et basse en leur territoire / cote / viconte / ou baronnie: et sur leurs subiectz la punition et correction deulx. Et peuēt auoir le conte et viconte de beaumont ou mere de leur iustice gibet a six pilliers et le baron a quatre pilliers. Toutefois le conte du maine peult bien auoir gibet a feste et tel que bon luy semblera en signe de souuerainete.

In textu ibi.

Les conte etc.

Glossa prima.

Premiere partie. Des seigneurs Barons.

que sint regal. et Saly. in d.l. vectigalia. C. no. vect. inst. non possit licet Bart. dicat contrarium in d.l. si publicanus s. in omnibus.

In textu sibi.

Sil ignore.

Glossa tertia.

Licet talis transiens sit in lata culpa

ignorans que omnes homines illius loci sciunt. l. late ff. de verbo. signifi. in c. si. qui mar. accus. poss. l. sed et si pupillus s. prescribere. ff. de iusti. et iure Ludo. Roma. consil. lxx. incip. ad discutiendum glo. in c. j. in verbo allegans de postul. prelat. Tamen quia consuetudo requirit dolum ideo solum punitur pro modo culpe Barto. in l. j. ff. si quis test. lib. esse. ius. sue. Panoz. in c. ij. in glo. si. de constit. in ca. si quis suadere. xvij. q. iiii. in ca. si vero. le. ij. de sen. excom. casus autem in quibus lata culpa non equiparatur dolo vide per Panoz. in d. c. ij. Bald. in l. data opera. vj. colum. qui accus. non poss. C. idem Bald. et Paul. de cast. in l. j. ff. de legi. fely. Philip. dec. et alij scrib. in d. c. ij. super glof. fin. Idem dicendum est de ignorantia procedens ex culpa leui vel leuissima secundum Ly. in d. l. data opera per l. qui edes. ff. de incend. rus. et naufra. et licet Antho. de bur. in d. c. ij. de constitu. dicat quod in penis pecuniarijs etiam si constitutio requirat dolum q. sufficit lata culpa que dolo equiparatur per no. in l. j. ff. si men. fall. mod. dir. communis tamen opinio

B est in contrarium in d. c. ij. Contra quem etiam tenet ibidem and. Barba. in x. colu. post Jo. de imol. ibidem per l. j. s. hac actione. ff. vi bono. rapt. vbi etiam dicit quod si requiritur in pena pecuniaria dolum ex legis censura q. tunc non sufficit lata culpa s. sed quia. insti. vt bono. rapt. et signanter in casu presentis rigoroso vt no. Ang. in d. l. j. s. non autem. ff. si quis test. lib. esse iust. fue. et ibidem videas an in pena corporali imponenda lata culpa leuis vel leuissima dolo equiparatur Bar. in l. in lege. ff. ad cor. de sicca. Bald. in l. j. ff. de legib. Si vero ignorantia sit absq. culpa excusatur et euitat omnem penam in c. ij. de consil. in. vj. in l. metrodox. ff. de penis glof. j. in fin. in l. j. ff. de recepta. no. in c. apostolice de cle. excom. minist. Ludo. Roma. consil. o. ccc. lxxij. incip. circa prepositam fede. de se. consilio. xij. incip. clericus percussit: et probabilis ignorantia excusatur ne quis lucro priuetur. l. si. ff. de legat. j. Bar. in l. adminiculo. col. fin. ff. de condit. sine caus. Decius in d. c. ij. v. colum. de constitu. Sed quid e contra sit cut vt supra dixi ignorans iuste non ligatur pena legis An eodem modo carebit commodo legis. And. Barba. in d. c. ij. ix. colum. versic. sed pone contra mouet istud dubium et multa allegat pro et contra. tandem concludit quod vbi constitutio tendit ad commodu ignorantis sibi prodest ad hoc allegat. l. j. de decurio. li. x. C. et. l. de genero. ff. de his qui nor. infz. et glof. sing. in c. statutum. de preben. lib. vj. idem Bart. in c. nos quidem. de testa.

In textu sibi.

Receu a le iurer par serment.

Glossa quarta.

Ignorantia probatur per proprium

sacramentum gloss. est ordinaria in regul. presumitur de regul. iur. li. vj. et in ca. propositi. lxxij. dist. in c. innotuit. de elect. in c. pastoralis de except. Panoz. et alij scrib. in c. ij. in glof. si. de constitu. glof. et Bart. in l. si cui. s. ij. ff. de accus. glof. et ibi scrib. in c. ij. de tempo. ord. et qual. ordi. An autem illud iuramentum sufficiat dicit Panoz. in d. c. ij. quod relinquatur arbitrio iudicis. Quia iuramentum non est probatio legitima vt vult glof. in l. cum de indebito. ff. de probat. quam gloss. pro sing. ad hoc alle. Alexand. consil. cxi.

incip. titulus questionis in. iij. colum. in. ff. volu. Fez. ly. post Antho. de bur. in. d. c. ij. pe. colu. ad hoc alle. aliam glo. in l. fin. in prin. ff. quod met. caus. archidia. in. c. pia in. vj. colu. in verbo appertissimis de except. lib. vj. vbi declarat que sit clara probatio Panoz. in. c. cum dilectus. xliij. colu. de ordi. cognit. An autem tale sacramentum possit prestari per procuratorem/ et dicit Fran. curtius in repet. l. admonendi colu. xxvij. ff. de iureiur. post Ludo. Roma. ibidem q. no. alleg. c. si vero (le. ij.) de sen. excom. An autem debeat adiri iudex ad illud iuramentum prestandum/ et videtur quod no. per ea que no. idem Cur. in. d. l. admonendi colu. ix. vbi dicit q. quando lex concedit aliquid non exprimendo quod iudex debeat adiri q. tunc prestatur parti absq. iudicis aditione per. l. de pupillo. s. si is cui. iuncta glof. ff. de no. ope. nuncia. facit. l. que sub conditione. ff. de conditio. institu. ideo si iudex non sit presens potest talis in manib. prepositi siue publicani iurare vt no. Panoz. in. c. et si christus colum. iij. in glof. necessitas. de iureiur. Et ibi videas bonum intellectum ad id quod ceter fertur q. iuramentum debet habere tres comites veritate/ iudicium/ et iustitiam in ca. aduertendum. xxiij. q. ij. et hoc in iuramento assertorio Panoz. in. d. c. si vero de iureiur. Est autem inueniunt iuramentum lege mosaica / vt dicit Jo. de ana. in. c. si. pe. col. de iude. alle. illud gen. xxv. c. vbi dixit Jacob esau. iura mihiz iurauit etc. Et quia ignorantia a tanto excusat non a toto vt supra dixi. l. si. s. licet de publica. ideo mirius puniri debet ignorans secundum glo. in d. s. licet. et in. d. l. si. s. diu. quocq. fratres. ff. de publica.

In textu sibi.

Et sil ne lose iurer.

Glossa quinta.

Fit aliquando propter timorem stultitiam

et pusillanimitatem/ et ista quia non timenda timetur et pusillanimitatem/ et ista quia non timenda timetur dicuntur supersticiosi: vt dicit text. et ibi glof. in l. que sub conditione sibi alij perq. timidi metu diuini nominis vsq. ad superstitionem. ff. de conditio. institu. et dicit ibidem Paulus de castro q. talis scrupulositas cum consilio peritorum deponi debet per. c. inquisitioni de senten. excom. Fit etiam ad vitandum periurium et bene secundum eundem Paul. de castro. Lendemnatur igitur talis qui exceptionem suam pbare recusat etiam per suum sacramentum/ et merito quia sicut actor tenetur probare intentionem suam. l. vulgata qui accusare. C. de eden. ita reus sua exceptionem cum in exceptioe sua sit actor. l. j. cum ibi not. ff. de except. in quibus autem conformantur reus et actor vide Paul. de castro. in. d. l. j.

Article. lix.

Et sil passe par et oultre le corps de la chastellenie sans acquicter il payera soixante solz tournois damende sans estre receu audit serment: pource que en ce cas ignorance ne le peult excuser Attedu q. en passant par le corps dessudit il peult auoir congnissance de ladicte coustume. Et en ce luy cas luy seront redues ses denrees/ cheuault/ charette/ et aultres voitures en payant les fraiz de iustice mises et despences raisonnables fais a cause de ce.

In textu sibi.

Sans estre receu au serment.

Glossa prima.

Iacet stetur iuramento alt
culus in dependentib⁹ ab animo glo.
in. c. significasti (le premier) in verbo
si est ita. de homicid. Jas. in. s. sed iste
xviij. colū. insti. de actio. Tamē illud
est intelligēdum quando ignorātia est
verisimilis / z presumptio nō est in contrariū secūdum
Fely. z alios scrib. in. c. ij. de cōstitu. in glo. si. Si vero
est presumptio cōtra trāseuntē vt hic quādo transit per
corpus ville seu burgi tunc eidē non debet deferri tale
sacramentū nec ei statur vt dicit Bar. in. l. inter omnes
s. recte. ff. de fur. Bal. in autē. cui relicū. C. de indict.
vtdit. Fely. in. d. c. significasti. de homicid. Bar. in. l.
oēs (la. ij.) de agricol. et cens. li. xj. C. Vbi dicit q̄ rece
ptans ignoranter illum qui est notorie bannitus nō au
ditur ignorantiā suā allegans: qz ignorat q̄ omnes scis
unt ideo iudex nō debet deferre iuramētū illi p̄ra quē
est vehemens presumptio peritūsi Paul. de cast. in. l.
que sub cōditiōne post prin. per illū tex. ff. de cōditio.
insti. docto. in. l. admonendi. ff. de iureiur. Aduerte ta
men q̄ in isto casu merces non p̄fiscatur secūdū Pau.
de cast. in. l. si. s. licet. ff. de publica.

Article. lx.

Et est entēdu le corps d la chastellenie
la p̄cipalle ville ou le principal bourg di
celle. Et les brācheres sont les aultres
lieux ou lō a acoustume dāciennete metre
et asseoir la billette en aultres lieux hors
la p̄cipalle ville ou bourg.

Glossa prima.

Articulus iste est superio
ris articuli declaratiu⁹. Et quando di
cit de loco vbi billettera esse debeat ad
uerte q̄ talis locus in scriptura sancta
vocat theloneum vt habetur Luc. v.
cap. Et vidit publicanū note leui se
dentem ad theloneum: et idem mar. ij. c. vide lupra
ar. l. glossa secūda.

Article. lxj.

Et sil passe oultre les bournes z limita
tiōs dudit corps au brācheres au dedens
desq̄les se recoit la d̄ coustume scientemēt
sās acquicter ses dērees ou marchādises/
les cheuault / et les charettes ou aultres
voictures sont cōfisquees au seign̄r de la
dicte coustume silz sont prins z saisis de la
denree. Et aussi serōt cōfisquees en to⁹ cas
ou lō pourra mōstrer q̄l ayt cōmis fraude/
larrecin / ou abus pour cuyder frauder ou
desrober la quiet ou coustume. Et sera aus
si bien prinse la confiscation et amēde par
la forme dessusdicte po^r le deffault ou frau
de faicte par le voycturier cōme par le p̄
pre seigneur de la marchādise. Et est a no
ter que ou cas dessusdict z tous aultres ou
la coustume du pays permet cōfiscations
declaration est necessaire qui se fera som
mayrement et de plain / et obeure a heure.
Et cependant seront les choses desq̄l

les on demande confiscation appreciees /
et estimees par gens notables experts. Et
ce faict sera au chois de celluy a qui appar
tiennent les choses desquelles on deman
de confiscation de cōsigner en main de ius
tice ledit pris a quoy lescdites choses ont
este appreciees ou de bailler pleige et cau
tion souuable et suffisant du pays: qui se en
constituera depteur / et acheteur de biens
pour en respondre ou il appartiendra Le
quel pleyge sera tenu obeyr z respondre a
la iurisdiction du seigneur qui demande la
dicte confiscation a ce soubzmettre. Et
en ce faict sera faicte deliurāce desdictes
choses pendant le proces de ladicte confi
scation.

In textu ibi.

Sil passe.

Glossa prima.

Actio ista si: cōditiōne im
portat. l. quibus diebus. s. quidē et ibi
scribē. ff. de conditio. z demonst. et ma
xime in isto textu vbi futurum temp⁹
respicitur. l. cum ad presens. ff. si cert.
peta. z. l. itaqz. eodē tit. aliquādo tñ ca
ptur causaliter. ali quando implicatiue: aliqñ cōditiō
naliter Bar. in. l. j. col. ij. z. alij. ff. de p̄dit. z demōst. gl. i
l. j. in vbo fortissimū. ff. de offi. et. cui mā. est iuriscit.

In textu ibi.

Oultre les bournes et limites.

Glossa secūda.

Quia tunc scientia presumitur cum
trāsgrēdiūtur limites terre: qz iste gabelle vbiqz solū
tur p̄o solo z terra glo. in. l. j. s. j. in verbo p̄dant circa
fi. ff. de publica. Jaco. rebuffi. s. rub. de anno. et tribut.
li. x. C. Paul. de cast. in. l. si. s. licet. ff. de publi. vectig.
z commiss. vbi dicit q̄ in hoc errare esset errare in iure
quasi naturali q̄ nō permittit. l. venta. ff. de in ius voc.
fa. s. ij. insti. vi bono. raptō. l. sicut. in fine. C. de pres
cript. xxx. anno. glo. que hoc alle. in. d. s. licet vbi etiā
dicit Bar. q̄ esset errare i iure diuino alle. illud q̄ xps
interrogatus si licet dare tributum Cesari? qui respō
dit date que sunt cesaris cesari / et q̄ sunt dei deo. mar.
xij. cap. et Matth. xxiij. Adde Paul. ad Romanos.
xiij. cap. Reddite omnibus debita: cui tributum / tri
butum: cui vectigal vectigal.

In textu ibi.

Sont confisquees.

Glossa tertia.

Merces siue res conducta propter nō
solutionem vectigalis confiscatur. l. commissa cum ibi
no. ff. de publica. in. l. imperatores. s. ff. cum. l. seq. eo
dē titu. Jo. fab. in. l. omnib⁹. C. eodē titu. Sic et confi
scant equi / et currus super quibus tales res portātur
ar. l. corē. s. dominus. ff. de publica. Et valet talis cō
suetudo et est seruanda. l. si publicanus. s. in omnibus
ff. eodem titu. Sed quid si multio seu vector qui con
ducit merces alicui⁹ mercatoris fraudat gabellā an ta
les merces sint confiscate dicit Bar. in. l. si. de naut. nō
excu. li. xj. C. q̄ non: s; prestabit multio q̄tū res valebāt
sequitur Alexan. et Angel. in. d. l. fin. text. et ibi Bart.
in. d. l. corē. s. dominus. Et ibidem quid de illo q̄ cō
ducit animal alteri⁹ et fraudat gabellā: qz nō confiscat

Præmiere partie. Des seigneurs Barons.

nisi de consensu domini animalis fraudauerit: dicit tamen ibidem Baro qd in quibusdam ciuitatibus consuetudo est qd cuiuscumque sit animal perditur sed dominus habet regressum contra ducentem ar. l. ff. C. de pigno. actio. Et ista est equoq; opinio que consuetudini non distinguenti concordat ideo caueat sibi qui talem elegit ar. l. si procurator cum ibi no. C. de procurat. et ibi Zas. col. si. in. iij. nota. infert ex illo tex. qd dominus tenetur

B habere ratum qd a procuratore dolose gestum est & ite ratione omissionis citi? preiudicat domino qm non preiudicaret ratione commissionis vt dicit sing. Bald. in c. si. in. iij. col. in fin. vt lit. non contest. Sed dubitatur si plaustrum ducatur cum bobus an debeant confiscari cu non dicat consuetudo de bobus: sed tantu de equis? & prima facie videtur qd no ar. l. Julianus. s. sed et si qd ff. ad exhiben. et que no. Albert. de gand. in tract. malef. in titu. de reb. non portan. contra. 2c. in prin. vbi dicit qd si prohibetur portare bladum extra ciuitatem non prohibetur portare farinam et qd in. l. municipal non est procedendum de similibus ad similia sed lex prout tacet seruanda est no. in. l. prosperit. ff. qui. et a quibus manu. Et qui fecit statuta dixisset hoc si voluisset et leue erat. l. j. pro secundo. C. de cadu. tol. l. precipimus in fi. C. de appel. & Concludit tamen contrarium et bene do. Franciscus de parma. in tract. de priuilegio fiscali vlt. parte. vij. q. in fi. vbi dicit quod in statutis admittitur extensio ratione absurditatis euitande alle. signozel. de homod. mediola. in. repet. l. Cesar. x. colum. ff. de publica. et eadem ratione dicit Paul. de cast. in. d. l. corem. s. dominus. ff. de publica. quod sacculus confiscaretur cum frumento / sed si essent alie res q non coadiuarent dictas merces seu res pro quibus fraudaretur gabella seu pedagium ille non confiscaretur allegat ad hoc. l. si publicanus. in fin. ibi vt si quid amplius 2c. ff. de pub. Baro. in. l. cum proponas. C. de naut. fenno. Quando autem statutum siue consuetudo debeat extendi / et procedat de similibus ad similia vide Bald. in. l. de quibus. xij. colum. versic. 2 no. quod consuetudo. ff. de legib. idem Bald. in. l. non dubium. C. eodem titu. in. iij. columna. Dec. et alij scrib. in. c. translatio. in glo. fin. de constit. vbi idem Decius in. iij. not. concludit. Qd si statutum mouetur sola voluntate et contra rationem procedit tamen ar. a simili alle. Bald. in. l. si. in. ij. colum. versic. ex quo not. C. de iure dor. idem Bald. in. c. j. s. ad hec. col. antepe. versic. item no. quod argumentum in titu. de pace iur. firmo- uetur: quia tale argumentum equitatem considerat &

C An autem res que confiscantur propter gabellam non solutam possunt cum salua conscientia retineri. Et dicit Fra. de parma in tract. de priuilegio fiscali parte. j. casu cxiij. quod sic. allegat. Joan. and. Imo an. c. eos de firmunita. eccle. li. vj. et Bald. in. l. subemus nullam. C. de sacrosan. eccles. Adhuc quero an pene iste que imponuntur fraudantibus gabellas pertineant ad emptorem siue ad firmarium quando infirma facienda nulla fuit habita mentio an vero pertineant ad fiscum Paulus de cast. in. d. l. commissio in fi. mouet istud dubium et non concludit: dicit tamen Ly. tenere quod ad emptorem pertineant per. l. creditor in prin. ff. de actio. empt. et vend. Bald. in titu. de feud. cognitio. in. c. j. s. sciendum est in gloss. computantur: tenet constanter quod spectant ad emptorem per. d. l. creditor et alle. ibidem Ly. dominus? tamen Angel. de perus. in. l. si quis idem quod. ff. de iuris. omnium iud. tenet contrarium per. d. l. creditor. et notata ibidem per Ly. quia in non soluendo fiscus offenditur refert. Joan. de ana. in. c. si. in colum. v. versic. ex predictis de malef. Et sic isti duo fratres Bald. et Angel. contrarij: dicit tamen idem de Ana. opinionem Bal. veriozem et tenendam per. d. l. creditor & scilicet qd conductores tributorum et gabellarum possunt vendere predia & possessiones ppter tri-

buta non soluta sicut poterat princeps siue comune a quo causam habuerant. Adde qd firmarius terre cui inheret inspatronatus potest presentare aduentente casu vt sing. dicit Joan. fab. in. l. si quis. C. de vect. et commiss. alle. innoc. in. c. ex literis. de iure patro. et in. c. cu Bertoldus de sente. et re iudi. Quero finaliter si tales res que vehuntur sine solutione gabelle ad minorem pertinent an incidant in commissum: et dicit text. in. l. imperatores. s. ff. de publica. quod pupilius euadit penam si infra. xxx. dies soluat vectigal. hoc tamen est veru nisi consuetudo patrie contradicat / vt tenet Baro. in. l. ij. in fi. de fun. patri. li. x. C.

In textu ibi.

Commissio fraudis / Arrecin / ou abbus.

Glossa quarta.

Qualiter fraus possit probari dicit

B Barto. in. l. qui fiscalis per illum tex. C. de nautic. li. xj. C. qd probatur si reperitur quis cum salina frumeti vel cum alijs rebus vetitis portari extra territorium in aliqua via non recta / et non consueta: qz est suspectus qz eas velt portare extra territoriu alle. ad hoc. l. eos in fi. secundum vnam lect. ff. ad. l. cor. de fals. Et sic dicit practicari. l. si fugitiui. C. de ser. fugit. Et qd ex eo probatur quod habuerunt animu fugiendi. etia idem Baro. in. l. is qui. s. diu. ff. de tuto. & cura. dat. ab hijs Bal. et Barpt. cepol. in. d. l. si fugitiui idem tenent per. l. non solum. s. animis. ff. de excus. tuto. Angel. in. l. imperator in prin. ff. de appella. ad hoc est bonus text. et ibi Baro. in. l. ij. C. de curs. publ. li. xij. C. fallit tamen secundum eundem Cepol. in duobus casibus. Primo quando via vsitata non est secuta forte propter latrones: qz tunc licet quis esset repertus in via inusitata non tamen esset mala presumptio contra eum vt no. per gloss. in. d. heos in glo. si. in fi. ff. de fal. Secundo fallit quando via vsitata est destructa vel inundatione aquarum cooperta et occupata. l. ij. s. quod diximus. ff. si quis caut. adde tertiam fallentiam nisi mulus vel summarius portans merces aliquo casu expauefactus fugerit manus domini euendo per vias non rectas nec vsitatas: quia tunc non incidit in commissum nisi publicanus probaret dominum mult eum per talem viam non consuetam condurisse secundum Baro. in. l. si. licet pillu tex. ff. de publica. ideo dicit qd formas processum oportet qd dicat qd dominus ductor mult siue equi ibi durit alias si inueniatur in via non sequitur qd dominus duxit secundum Baro. & Sed forte dicit talis comprehensus in itinere deuto qd vadit ad molendinum / vel ad villagium et quod non intendit exire territorium tunc arbitrabitur iudex ex qualitate persone / et si consuevit talia facere vel no. l. no ois. s. a barbaris. ff. de re milit. Item ratio de loci vt dicta. l. qui fiscalis de nautic. li. xj. C. ite et ratione rei ar. l. quero. s. ff. de edil. edict. Bald. in. d. l. si fugitiui et Fely. in. c. significasti in fin. de iudicis & Sed quia in rex. dicitur (larcin ou abbus) quero. mercator transiens habet et adducit mille oues / et dicit habere solum. dccc. pro quibus tantum soluit publicanus certioratus currit post eum & omnes arrestat et dicit omnes mille. pro non solutione ducentorum esse confiscatas vel pone aliquis vehit in carru duo milia ferri stani plumbi. vel alterius materie soluit tantum pro m. cccc. an pro non solutione. cccc. sint illa duo milia confiscata: vel etia prohibetur portare bladum extra regnu sub pena confiscationis etia reperitur nauis onusta blado et pluribus alijs rebus? extrens regnum an alie res non prohibite sint confiscate cu blado. Et resp. Ly. Baro. Joan. fab. et Paulus de castro. in. l. cum proponas. C. de nautico fenore. quod si dominus talium rerum conductreas / et sic scit fraudem confiscantur res que portantur: quia sunt per se / et in vno continentur vt in nauis currit: vel sacco sectus de ouibus aut porcis ses

cundum *Ly.* et *Joā. fab. in. d. l. cum proponas / tamē indistincte tenet Bar. et Paul. de cast. q. confiscantur licita cum illicitis: et etiam ille pro quibus solutū est pedagium cum illis pro quibus est fraudatus. Si vero dominus non conducit: et est ignorans / tunc solum confiscantur illicitis / aut pro quibus pedagium non est solutum: quando sunt duo socij z vnus soluit partem suam: quia ex eo q. non est in dolo non confiscatur portio sua secundū *Bar. in. l. fraudati. ff. de publica. Franci. luc. de parina. in tract. de priuile. fil. parte vlt. ii. q. est.**

In textu ibi.

Et sera aussi bien. *zc.*

Glossa quinta.

Uide que supra proxime dixi: z in glo. tertia istius ar. post prin.

In textu ibi.

Declaration est necessaire.

Glossa sexta.

Uide *Bar. z And. barba. in addi. ad eum. in. l. commiss. ff. de publica. Bal. in. c. j. s. vel si cū filia. in titul. quib. mod. feud. amitt. Vbi dicit q. quādo quis cadit ipso iure a rebus suis / non est ferenda sententia super amissione honorum: sed super declaratione amissionis. vide late per *Feli. in. c. rodolphus. vers. sed declaratoria de rescript. z ibi videas / et que in simili dixi supra ar. x. vij. glo. iij.**

In textu ibi.

Apprecies et estimees.

Glossa septima.

Estimatio consistit in animo: vt dicit

*Lucas de pen. in. l. prohibitū de iure ff. lib. x. C. vbi etiam dicit q. debet scribi per st. et non per. x. quando igitur aliqua res debet estimari iudex recurrere debet ad arbitrium honorū viroꝝ: z secundū eorum relationem procedere debet. in. c. ecclesia. le. ij. vt lit. pendē. et ad expensas. secundū *Bar. in. proe. ff. z vers. Item no. hic. z Item tales estimatores debent inspicere rez estimandam presentibus partibus. per tex. in. l. ij. qui et quib. quar. pars debetur. lib. x. C. z ibi *Jaco. rebus ff. in. ff. col. Bal. in. l. ij. pe. col. C. de rescrip. pend. Item presentibus partibus debent iurare. secundū *Bar. in. d. l. hac edictali. s. his illud. allegat. l. comparationes. C. de fide instr. Et qualiter aduocati in estimatoꝝ presentia debeant placitare ponit. *Bar. in. l. precia rum s. nonnullam. ff. ad l. falc. et ibi qualiter in estimatiōe fienda sit procedendum. idem *Bar. in. l. s. si heres. ff. ad trebell. vbi dicit per illū. tex. q. res debet estimari cum qualitatibus suis. z. l. mortis. in. fi. C. de vna. caus. mortis. vnde secundum eum facit. l. si seruus la. ij. iuncta gloss. in verbo inuenerit. z ibi allegat. de conditio. furt. que dicit q. res tantum valet / quantum vendi potest intelligitur / scilicet homini scienti conditiones et qualitates rei. secundū eundem *Bar. in. d. s. si heres. Item talis estimatio debet fieri singulariter et nō vniuersaliter per tex. in. l. s. preterea ibi singularis estimationes. C. de iure dot. z ibi gloss. in verbo condemnationem. Item et eorum depositio potest a iudice recipi: etiam in absentia partium. secundū *Feli. in. c. ventens. le. j. pe. col. vers. Quarto in quartū. post autho. de but. ibidem de testi. ar. eozū. que dicit *Wal. in. l. minorū. in. ff. col. vbi. sed hic est dubitandus. C. in quib. caus. in inte. rest. nō est necessa. z in. l. ff. circa me. C. de serijs: vbi dicit q. in relatione nuncijs: non est necessaria presentia partis. z Sed quid si estimatores discordant in hoc multum laborat *Saly. in. dic. l. hac edictali. s. his illud. vers. sic. sed tunc insurgit. vbi dicit q. si sunt tantum duo estimatores: et vnus eozū dicat rem valere viginti: z alter. x. q. prima facie: videtur q.**********

concordant: sicut dicitur de duobus arbitris / quozum vnus condemnat in decem. alter in. v. gloss. in. l. diē. s. si plures. in verbo inde sequit. ff. de recept. arbit. *Jo. and. in nouella. in. c. j. de arbit. lib. vi. quia in matorū sū ma minor inest. vt dicit ibidem gloss. facit. l. inter pares. in. ff. de regul. iur. l. iij. s. si quis plures. ff. de ali. et ciba. legat. Concludit tñ idē *Saly. q. in eodem casu est tertius eligendus. ar. l. si vnus. s. ff. de recept. arbit. ratio secundū eum est / quāde estimatiōe rei queritur: ideo concordēs esse debent. ar. l. si decem. ff. loca. cum ibi not. Sed quid si tertius etiam discordat: z sunt omnes tres discordes / dicit q. alij debēt eligi / do nec duo sint in estimatiōe concordēs: quia nulla. l. repugnat: sed potius ratio et equitas persuadet. Concludit igitur vel q. remedijs preterijs ad concordiam compellantur: quia in preiudiciū tertij discordant. ar. in *Minautē. in. ff. de satisfd. tu. vel q. potest iudex omnes tres estimatiōes in vnū coaservare: z eas sic coaservatas diuidere in tres partes equales: et sic vna ex his est iusta estimatiō. Et istam practicam dicit *Salfet. colligi ex tex. ad hoc notabili et singulari. in. l. si sū dum. in. ff. iuncta. l. ita et oēs que est in seq. ff. de mād. et ibi idem *Saly. Et *Wal. vide *Felin. in. c. cum causa col. ff. vbi. item adde. de testib. Et ibi videas / an estimator debeat reddere rationem dicit *Panoz. ibidem. Et *Bar. in. l. ff. de pred. z omnibus reb. na. lib. xi. C. *Paul. de cast. in. l. precia rerum. s. j. ff. ad l. falc. *Bal. in. l. ff. in. fi. C. de iure do. imper. idē *Bal. l. solā. col. iij. C. de test. Sed qd si estimatores deponant / q. res valet. xx. z plus. dic q. ista dicitio / et plus / nihil operatur propter incertitudines. secundū *Bal. z *Fely. in. d. c. cum causa. in prin.**************

In textu ibi.

Ou de bailler pleige. *zc.*

Glossa octava.

Et sic satisfando talis consignatio

in manibus iusticie evitatur per tex. no. in. l. senatuscō sulto. in. ff. de offi. presid. ter. for. in. l. si fideiussoꝝ. s. si satisfdatum iuncta glo. et ibi not. ff. qui satisfd. cog. in. c. ij. de sequest. poss. et fruct. *Specul. in titul. de satisf. s. j. vers. Item pone. *Ly. in. l. vnica. in. fi. C. de prob. seq. pecu. de cautione sufficienti. dixi supra arti. xij. in glo. iij. z Est etiam notandum q. in decem casibus est fienda sequestratio. secundū *Ly. in. d. l. vnica. *Panoz. cum appellatur ab executione. Lab executor. C. quorum appella. non recip. intellige etiam quando opponitur: quia manus iusticie est loco sequestri z hūc tex. videant seruientes regij. Secundum cum persona qui res petitur est suspecta. v. l. si fideiussoꝝ. s. fin. q. satisf. cog. Tertius cum timetur de dilapidatione. l. amperatores. in. ff. de appella. in. ca. quis tra. iij. q. ij. Quartus cum quis proclamatur in libertatem. l. j. s. fia. C. de assen. tollen. Quintus cum colonus vult possessionem conductam deserere. l. fi. de agri. et censit. li. xj. C. Sextus cum maritus ad inoptiam vergit. l. si cum dotē. s. si vero dotem. ff. solut. mat. Septimus cum possessor contumaciter abest: nam tūc possessio sequestratur. c. ex literis. de dolo z cōtu. Octauo cū timetur de seuitiā viri / nec mulieri pōt cauēri. ca. literas. de resti. spo. liat. Nonus cum timetur scandalum. l. si oleum. ff. de dol. in. c. j. de seq. poss. et fruct. Decimo cum aliquid est oblatum alicui de familia presidis. l. senatuscōsul. to. in. ff. de offi. presid. vide late per *Panoz. in. c. di. lect. 2. de seq. possess. z fruct. vbi addit sex alios casus.*****

In textu ibi.

Constituera debteur.

Glossa nona.

An autem per ista verba fideiussoꝝ perdat beneficium ordinis de quo. in autem. presente.

Primiere partie Des seigneurs barons.

C. de fideiussor. Et videtur q non nisi subsint casus. de quibus dicitur in fine glo. z glo. sequentis. ad hoc est ter. et ibi glo. optima in auten. de fideiussor. in prin. in verbo fideiussorem colla. j. Panormi. in. ca. peruenit. in tertia colu. de fideiussor. vbi illud ponit inter tria priuilegia fideiussorum. Secundū priuilegius est: qz si plures fideiusserint in solidū diuiditur inter eos debitum si omnes sunt presentes z soluendo / z hoc potestulant ante liti's contestationem. l. inter fideiussores. et. l. si dubitat. ff. de fideiussor. z illud priuilegium dicitur beneficium diui Adriani. de quo in. s. sed si plures. in. l. de fideiussor. Tertium est cedendarum actionum: potest enim petere a creditore: vt cedat sibi actiones suas: alias denegabit sibi solutiones debiti. l. mo destinus. ff. de solut. l. fideiussoribus. ff. de fideiussoribus. glo. sing. secundum Barba. in addi. ad Panor. vbi supra. in. l. vnde queritur. et ibi Paul. de cast. ff. comod. Et q in illo casu etiam habeat locum dicta autē. presente. tenet decisio tholo. lxxx. z ibi Stepha. au fre. in addi. vbi dicit q fallit in tribus casibus. Primus si esset notorium principalem non esse soluendo. secundum Bar. in. l. si. ff. si cert. peta. Secundus si constitutor neget constitutum: et conuincatur de mēdacio: tūc enim perdit beneficium excussionis. secundū Bal. in auten. contra qui propriam. C. de non numera. pecu. Ange. in. l. si dubitet. ff. de fideiussor. Saly. in. d. autē. presente. vij. quest. Tertius est quando talis constitutus renunciauit beneficio dicte auten. presente specifice Specul. in titul. de renuncia. z conclusio. s. j. versic. vltio de beneficio. col. vij. Ange. in. s. si plures in. l. de fideiussor.

In textu ibi.

Et achapteur de biens.

Glossa decima.

A Videtur q ex eo q specificce non renūciavit beneficio auten. presente. C. de fideiussor. nō tenetur / nec potest conueniri: nisi principali debitor ex cussio per superius in si. precedentis glo. dicta. Et hoc nisi in casib' positis. per Ly. Bar. Bal. z Saly. in. d. auten. presente. Bar. in. l. decem stipulatus. ff. de verbo. oblig. Petrus de ferra. in practica. in actio. hypo thecaria. in glo. in verbo exceptionem excussionis: operantur autem illa verba (achapteur de biens) vt possit pro precio corporaliter capi. Bal. z Joan. fab. in. s. si. liti. de actio. Pet. de fer. i. prac. in libel. de executio. senten. decisio parla. Balphi. q. lxx. et. q. cxxi. z Casus autem in quibus fideiussor potest conueniri nō ser uato ordine sunt quando principalis non potest discuti de facto vel de iure: secundū eosdem doct. in. d. auten. presente. Bar. in. l. si. ff. si cert. peta. glo. in. l. si. ff. qui satis. cog. exēplificat in clerico vel scolari. et in eo qui est in forti z munito loco sicut castello in aduocato vel alio cauilloso vel rroso notorie Stepha. au fre. in addi. ad decis. capel. tholo. q. cxcvi. alle. l. si stipular' sit sitchum aut pampbiluz. s. ff. de verbo. oblig. Itē quando notarium est principalem debitorem esse non soluendo. glo. ff. in. d. l. decem. z ibi Bar. ff. de verbo. oblig. idem in. d. l. si. s. j. post glo. ibidem. ff. si cert. peta. Aduerte tamen quia si fideiussor doceat principalem debitorem emolumentum negotij esse consequutum dicere poterit excutias principalem debitorem sumptibus meis z meo periculo: et tunc facta tali oblatione tenebitur creditor prius excutere principalem debitorem: etiam dato q fideiussor expresse prius renunciauit beneficio. d. auten. presente. secundū Apostilla. Panor. in. d. c. puenit in apostil. magna. Paul. de cast. in. l. si vt certo. col. iiii. ff. commod. Itē nō seruatur ordo. d. auten. quando proceditur de equitate / in causis mercatorum. fm Bar. i. l. si fideiussor. s. que dam. in si. ff. mand. item qn debitor est absens. doc. in

d. auten. presente. z in aut. de fideiussor. s. j. z ibi glo. z Angel. ibi dicit stultam esse practicam aduocatorum qui faciunt rimari palatū pro principali debitor inueniendo ad hoc vt possit conueniri fideiussor: dices / q talis rimatio non sufficit: quia non sufficit principalem abesse a iudicio: sed est necesse q absit a territorio Aduerte etiam pro cōplemento istius glo. fideiussor tutus exceptione ordinis si soluit debitum per errorem non potest repetere. scdm Bar. i. l. j. col. ff. versic. cōtra istud. ff. de conditio. indeb. alle. l. si testamēto. s. pe. ff. de fideiussor.

In textu ibi.

Sera tenu de obeir z respondre.

Glossa vndecima.

Debet ergo dari fideiussor locuplex

non solum facultatibus: sed etiam facilitate conueniendi. l. i. ff. qui satis. cog. ideo non debent dari clerici quia obedire nec respondere laico iudici possunt. in. c. j. cum ibi no. per Panor. de fideiussor. item neq serui ecclesie: vt ibidem not. item nec capitanei nec potētes per. d. l. j. glo. et ibi scrib. in. c. potuit in verbo prohibentur. de locar.

Article. lxxij.

Et si aucun marchand ou autre trespasse aucun peage sans acquiter / et il retourne par la coustumerie quil a trespassee le seigneur dicelle peult contraindre a payer soixante solz tournois damende et la coustume / et ny aura point de cōfiscatiō pour ce quil na plus la denree.

In textu ibi.

Le peult contraindre. zc.

Glossa prima.

Constringere intelligitur cum effectu: quia ideo est quod compellere. Et dicitur constringere / quasi collidere / et est repercussio duorum corporum durioris materie cum violentia: secundum Cale pt. in dictionario.

In textu ibi.

Et ny aura point de edification.

Glossa secunda.

Si igitur talis mercator adhuc haberet mercantiā esset confiscata. vt innuit tex. a contrario sensu. no. in. l. in principio. ff. ad. l. fal. Quero vsq ad qd tempus publicanus potest vendicare talem rem confiscatam? z videtur q infra quinque annos text. in. l. ij. C. de vecti. et ibi Bal. Bar. in. l. commissaria. in fin. ff. de publica.

Article. lxxij.

Et pareillement en vsura lon au regard des nobles silz failent a depzier

In textu ibi.

Silz failent a depzier.

Glossa prima.

Quando quis de fert res de quibus non tenetur soluere vectigal tenetur intinmare publicano: et petere apodissimam quod nos in Francia appellamus mereau: alias incidit in comissum per tex. quem ad hoc dicit ibidem Paul. de cast. esse sing. in. l. si. s. diuus quocq. ff. de pu

bllica, q̄ veruz est in rebus de quibus non est certū oſo
vtrū solut debeat vel non: vt quando est dubium de fe
rarne causa sui vsus vel nō. secundū Bar. in. d. s. diuus
quoz. Et ex hoc infert ad questionem an scolaris si
deferat libros absq̄ intimatione z apodissa debeat il
los perdere / vt confiscatos z videtur inclinare q̄ non:
tamen non firmat pedem. Paul. tamen de castr. ibidē
dicit se obrinuisse in practica q̄ nō debeat perdere. vt
de Pet. de anchar. in cle. presente. in. j. col. de cētib.

Article. lxxiii.

Gens deglise nobles et escoliers ou au
tres en ce priuilegiez / ne sont tenuz payer
coustume ne acquit: mais sōt seullement te
nuz de prier par eulx ou leurs gēs et serui
teurs menans ou conduysans leurs cho
ses par pays. Et si leurs gēs ou seruiteurs
nont certification, ilz seront creuz en veri
fiant par sermēt que lesdictes choses sont
audictz gens priuilegiez ou aulcū deulx.

In textu ibi.

Gens deglise,

Glossa prima.

Qui sunt isti gentes ec
clesie s̄ra dixi. ar. xxxvi. in glo.
s. Et q̄ a solutione vectigaliū sūt
immunes ter. est ad hoc l. c. q̄q̄
versi. cum igitur de censib. z pro
cu. lib. vi. et ibi glo. Archy. z Jo.
an. in nouel. Et dicit idem ter. q̄
a iure tā diuino: q̄ hūano sūt im
munes iure diuino: vt gē. xlvij.

ca. et Eudre. vij. vlt. med. vbi rex dicit suis ministris
vobis quoz notum facimus de vniuersis sacerdoti
bus z leuitis cantoribus z sanitoribus et ministris do
mus dei / vt vectigal z tributum z annonas nō habea
tis potestatem imponendi super eos nō. in cle. presen
ti de censib. in. c. non minus de simu. eccle. lib. vi. Joā.
lup. in tract. de libert. ecclesia. parte. j. q. ff. et ibi an pa
pa possit contra tale priuilegiū dispēsare. vide eundē
in. iij. que. Et dicit ter. in. d. c. q̄q̄. q̄ publicani ex
gentes a talibus ecclesiasticis personis vectigal sunt
excommunicati / nisi causa negotiationis deferret res
vel deferri facerent. Joan. fab. in. l. vniuersi. C. de vec
cti. Et dicitur clericus negotiator z mercator qui rem
comparat / vt integram et immutatam vendat ad lu
crum faciēdi / vt dicit Archy. in. d. c. q̄q̄. secus esset si
non integram / sed illius partum in vsus proprios co
uerteret: vt dicit ibidē. idem Archy. z seq. Joan. and.
in nouel. ibidē z Jo. fab. in. d. l. vniuersi. Et q̄ clerici
talem mercantiam siue negotiationem exercere nō de
bent probatur. lxxviij. dist. per totum z dicit ea. nego
tiatorem. eadē dist. q̄ clericus negotiator / vt pestis est
evitandus. Item q̄ tales clerici sunt immunes proba
tur. in. l. ij. C. de epis. z cle. l. placet. C. de sacros. eccle.

In textu ibi.

Nobles.

Glossa secūda.

De nobilibus supra dixi ar. iij. glof.
iij. et ar. xxxvi. in glo. ij. de priuilegiis nobilitatis. vt
de Barpto. cepol. in tract. de imperat. milit. deligēdo
intellige etiam q̄ istud priuilegium conceditur nobili
bus solū pro rebus ad vsum proprium spectantibus
secus esset / si causa negotiationis deferrent seu deferri
facerent: quia tunc priuilegio nobilitatis non gauder
ent text. in. l. iij. iuncta glo. C. de comērc. z mercato.

In textu ibi.
Et escoliers.

Glossa tertia.

Scolares et eorum nunciij sunt a be
ctigalium soluti one immunes. ter. est aureus. in aut.
habita. C. ne fili. pro patre iuncta glo. ibidēz in verbo
speciali ratio. secundū Butrig. ibidē est quia siue re
bus suis esse non possunt. arti. l. ad rem nobilem. et. l.
ad legatum. ff. de procurat. vide Bal. in. d. auten. qui
enumerat plura scolartium priuilegia. Sed de quibus
scolaribus intelligitur dicta autentica. dicit Butrig. i
bidē q̄ intelligitur de scolartibus non solum legum
sed et decretaliū medicine grammaticæ et logice. Et
hoc dicit probare dictio maxime que est in text. z Jo.
fab. ibidē. Et intellige in scolartibus studentibus in stu
dijs z vniuersitatibus approbatis habentibus priuis
legia studiorum. vt dicit Pet. de vergina in addi. ad
Butrig. in. d. autē. habita. vbi etiaz dicit q̄ alia studia
sunt adulterina et reprobata / z q̄ studentes z docētes
ibi: priuilegia nulla merentur. per. l. vnic. de stud. libe
ra. vzb. ro. lib. xj. C. z. l. j. de professo. qui in vzb. con
stan. lib. xij. C. Et intellige in vero scolari nō in va
gabundo: quia talis non gaudet immunitate z priuis
legijs scolartium. secundū doct. in. d. autē. habita per
ter. i. l. vni. z i bi scrib. de colle. z cartho. li. xj. C. vbi di
cit Rebuffi q̄ scolarius qui est in matricula scolartium z
non intrat scolas non debet gaudere priuilegio scola
rium. l. non vere. z. l. antepe. ff. ex qb. caus. maio. Bar.
in. l. qui sub pretextu. C. de sacrosan. eccles. z in. l. fem
per. s. ff. de iure immunita. Card. in probe. cle. in. j.
quest. Et de scolartibus vide late per Luc. de pen. in. d.
l. vnic. de stud. lib. vzb. rome. lib. xi. C. et ibi vide. xx.
conditiones quas habere debet scolaris. z quot sunt
genera scolartium ibidē videas.

In textu ibi.

Et aultres.

Glossa quarta.

Qui sūt alij exempti enumerat glof.
in. l. si publican. s. de rebus. in verbo municipum. ff.
de publica. vect. z comiss. Pet. de anchar. in cle. pres
enti. in. j. colum. de censib. Bal. in. l. penul. in pe. col.
C. de naut. feno. Bar. in. l. j. de naufra. lib. xj. C.

In textu ibi.

En verifiant par serment.

Glossa quinta.

Et nota q̄ talis probatio fit per lite
ras de certificatis de laisser passer. zc. de qua loquit
Bar. et Rebuffi. in. l. j. de nauicul. lib. xj. C. ar. l. si q̄s
decurio de decurio. lib. x. C. z. l. si qua per calūniam.
C. de epis. z cler. l. si publicanus. s. j. ff. de publica. Et
si non habent tales literas statur eorum iuramēto: vt
in isto ter. scdm Bal. i. l. pe. col. pe. C. de naut. feno.
et in. l. vniuersa. C. de vectigal. z in. l. si q̄s non dicam.
ij. col. vlt. aut nō inuenitur. C. de epis. z cler. alle. ter.
in. l. vnica de litro. z iti. cust. lib. xij. C. gloss. est ad hoc
notabilis in cle. fi. in verbo negociandi de censib. vbi
dicitur q̄ grauis esset semper iudicem adire. pro fide
huius rei recipienda videtur committendum iuramēto
deferentius vel eorum nunciōrū / si personarum qua
litas non dissuadent / vel nisi de contrario fides habe
retur in promptu. alle. c. fi. de iureiu. z. c. fi. de his que
vt metulue caus. sūt. z ibi Jo. de imol. ij. col.

Article. lxxv.

Si aucun afferme frauduleusement quil
maine marchandise / ou aultre chose par
pays pour gens deglise / nobles ou autres
priuilegiez sil en est attainct / et il trouue q̄

Premiere partie

Des seigneurs barons.

lesdictes choses pour lesquelles il a deprey ne soient pour lesdictz priuilegies/ Tel abuseur en sera pugnny comme faulsaire ou autrement a larbitration de iustice. Et oultre payera la coustume z lamende au seigneur auquel aura este faicte lad fraudde.

In textu ibi.

Afferme frauduleusement.

Glossa prima.

A

D hoc est tex. no. in. l. j.

et ibi Bart. et Rebuffi. de nau. non excu. lib. xi. C. facti. l. vnica. C. de his qui potē. no. C. An autem fraudans gabellas teneatur in foro conscientie. vide Bart. et Pau. de cast. in. l. vectigalia. C. de publica. Bal. in. c. j. in tit. que sint regal. idem Bal. in. l. cum p. ponas. C. de nau. feno. Joan. de ana. remissio. in. c. pe. de iud. Innoc. in. c. inuouamus. de cētib. Ripa. in tract. de peste fol. li. nu. cclxxxiii.

Article. lxxvj.

Aucun nest tenu pour trespasser fors a faire deprey pour le reuenu de ses heritages/ou de ce quil a achapte pour sa prouision/et non pour reuendre ou pour mener de son meuble dung lieu a aultre/sil ne soit hors le pays pourueu que on ny puisse noter fraudde.

In textu ibi.

Aucun nest tenu.

Glossa prima.

A

D hoc est tex. for. i. l. si publicanus. s. j. iuncta glo. in verbo m. nicipi. ff. de publica. Pet. de anchar. i. de. fi. de cētib. l. vniuersi. z ibi scrib. C. de vectig. l. si. s. quotiens iuncta glo. in verbo v. i. u. l. ff. eodem titul. l. in lege. ff. de verbo signifi.

Article. lxxvij.

Et est assauoir q̄ pour obuier aux frauddes z abus/que les fermiers des preuostz font chascun iour contre les marchans et passans par lesdictes preuostez en eulx absentant et laissant leurs maisons sans gēs ou desauouant ceulx qui y serōt pour vouloir greuer lesdictz trespassans Lesdictz preuostz seront tenuz faire residēce ou laisser gens a leurs maisons pour receuoir la coustume z deprey Ou autrement lesdictz trespassans seront quictes en payēt la coustume/ou faisant deprey a ceulx qui seront trouuez en la maison/ou au prochains voy sins saucuns en ya/et de ce serōt creuz lesdictz trespassans a serment. Et seront tenuz lesdictz preuostz faire et tenir leur recepte de ladicte preuoste sur le grant chemin/et es Brancheres prendre labillecte

que lesdictz trespassans puissent veoir/et nō en aultre lieu hors ne a part dudict chemin en maniere que ceulx qui doiuent acquict ou deprey ne soient contrains reculer ne eulx distraire dud grās chemin pour aller payer ledit acqct/ou faire les deprey.

In textu ibi.

Obuier aux fraudes z abus.

Glossa prima.

Alicys hominū obuiandum est. l. quante. ff. de publica. in. c. vt circa in prin. z. c. seq. de elect. li. vj. c. sedes. z. c. plerunqz de rescrip. l. in fundo. vers. constituimus. ff. de reuē di. Nullo enī meliori modo circa fraudes consulitur/quā si fraudandi facultas precipitatur

Luc. de pen. in. l. j. per illum tex. de sabicen. lib. x. C. alle. l. annonam. ff. de extraord. cri. z vide eundē Luc. de pen. in. d. l. j. Ubi dat. xliij. casus per quos peccator retardatur a conamine peccandi.

In textu ibi.

Les fermiers des preuostz. zc.

Glossa secūda.

Quante audacie q̄teqz temeritatis

sint publicanorum factiones nemo est qui ne sciat: vt dicit tex. in. l. quante. ff. de publica. ideo Fran. luc. de par. in tract. de priuilegio fisci. vers. j. et. ij. multa dicit contra eos. et ibi refert Imol. in. d. l. quante. dicit q̄ eo ipso q̄ quis est publicanus non presumitur bonus vir / nisi aliud appareat. dicit etiam q̄ publicant stant super portis ciuitatum: vt canes contra transgressores. Et dicuntur publicant: quia publice peccant: vt dicit glof. in. l. j. s. hic titulus in verbo nomen. ff. de publica. Luc. de pen. in. l. vnic. de lit. z. tit. cust. li. xij. C. allegat illud polierati. lib. vj. c. j. Quid est publicanus predo sine pudore medicus exterminij nose immanior est furibus publicanus. zc. Qualiter autē malus publicanus puniatur z teneatur de facto familie. vide tex. z scrib. ibidem in. d. l. quante. z in. d. l. j. in pn. c. ff. de publica.

In textu ibi.

Seront creuz a serment. zc.

Glossa tertia.

Ad probandū interesse aduersus do-

losum sufficit sacramentum. l. semper. s. si quis respu. vers. officio iuncta glo. in verbo iurauerit. ff. q̄ vi aut clam. Et hoc quando est presumptio contra reum: et causa est leuis z summaria. secundū Bal. in. l. qui accusare. vers. ij. fallit. C. de eden. Et hoc etiā quādo illa duo concurrūt/dolus aduersarij/et difficultas probationis. secundū eundē Bal. ibidem alle. l. si quādo. C. vnde vi. glo. in. s. fi. in verbo probare. insti. de verbo. oblig.

In textu ibi.

Et seront tenuz. zc.

Glossa quarta.

Quia talis billecta debet esse in conspectu transeuntū in via facit illud mar. ij. cap. Et cū preteriret Iesus vidit leui sedentem ad teloneū et sic erat in conspectu transeuntū. idē Luc. v. ca. alias esset mercatoribus parata deceptio quod esse nō debet l. si. s. diui quozqz fratres. ff. de publica.

Article. lxxvij.

Tout hōme qui a coustume et acquict

en la terre doit tenir les pontz et chemins publicques en estat et reparation. Et es lieux ou il n'ya point de preuoste le seigneur chastellain: ou autres qui ont en cel luy endroit congnoissance desditz grans chemins les feront faire reparer: toutes fois si par le deffault ou coulpe daucuns habitans lesditz chemins estoient empeschés telys seront contraignables a en faire la reparation et oster ledit empeschement aux despens de ceulx par le deffault ou coulpe desquelz est interuenue tel empeschement.

In textu sibi.

Doibt tenir les pontz et chemins.

Glossa prima.

Domini tēporales qui p̄cipiunt vectigal ex publicis vijs tenentur eas rescire suo sumptu vt cōpēsetur impēsa refectionis cum lucra trāseūtibus percepto ac percipiēdi per tex. in. l. vnic. et ibi pyrhus Aurelia. de Alex. p̄imat. lib. xj. C. archy. in ca. ff. quis romipetas. xxiiij. q. ij. alioquin ad damnorū emēdationem tenentur fm̄ eundē au. idē hostien. in sum. tit. de cēsib. s. et quib. bar. in. l. ne quid. ff. de incē. rui. et naustra. bal. in. c. j. in. fi. pe. col. in. titul. de pace iur. fir. Guydo pape. quest. cccxxij. sed ex quibus nullum vectigal recipitur tunc subditi vicini debent reparare. l. ad portus de oper. publi. C. l. j. de colla. fund. patri. lib. xj. C. l. j. s. viarum. ff. ne quid in. lo. pub. vide que supra scripsi ar. l. in. glo. l. j.

quis romipetas. xxiiij. q. ij. alioquin ad damnorū emēdationem tenentur fm̄ eundē au. idē hostien. in sum. tit. de cēsib. s. et quib. bar. in. l. ne quid. ff. de incē. rui. et naustra. bal. in. c. j. in. fi. pe. col. in. titul. de pace iur. fir. Guydo pape. quest. cccxxij. sed ex quibus nullum vectigal recipitur tunc subditi vicini debent reparare. l. ad portus de oper. publi. C. l. j. de colla. fund. patri. lib. xj. C. l. j. s. viarum. ff. ne quid in. lo. pub. vide que supra scripsi ar. l. in. glo. l. j.

Article. lxxix.

Grant chemin peageau doit contenir quatorze piedz de large pour le moins. Mais il n'est pas entēdu que lesdictz chemins peageaulx qui ont plus grant largeur que quatorze piedz doyuent estre rescindez ne estoicis.

In textu sibi.

Grant chemin peageau.

Glossa prima.

De mensuris supra scriptis ar. xxiiij. in. glo. j. Et debet latitudo vite mensurari in porrectum. viij. pedum in anfractu. i. vbi deflexum est. xvi. et hoc ex. l. duodeci tabularum vt dicitur tex. in. l. vie et. l. via. ff. de seruit. rusti. p̄edio. Et no. q. iter actus et via differūt vt patet l. l. qui sella. ff. de seruit. rusti. p̄dio rum sibi not. l. certo. s. si totus eodē titul. differunt tamen via et strata quia strata est matonata lapidib. vtiuis vel coctis: via autem non vt dicitur bar. in. l. j. ff. de via pub. idē bar. in. l. absit de priuileg. do. august. lib. xi. C. de latitudine itineris actus nichil in iure reperitur ideo ad arbitriū boni viri recurritur. i. iudicis fm̄ doct. in. l. cōtinu. per illū tex. ff. de verbo. obli. bal. in. l. vtr bonus. ff. iudi. sol. z in. l. iij. ff. de arbit. Danoz. et alij scrib. in. c. quinta uallis. xij. col. versi. sed cōtra hoc de iure iuren. altitudo autem vite no. in. vi. l. qui sella. s. qui viam. ff. de seruit. rusti. p̄dio. et ibi q̄ster debet esse ita liberum q̄ hasta ibi differri possit: et sic debet iter respectu altitudinis vnius haste. fozi. consil. cxljj.

incip. considerata post prin.

In textu sibi.

Mais il n'est pas entēdu. zc.

Glossa secunda.

Si in via dicta latitudo contenta

in tex. non est debetur a conuictis. l. certo. s. si totus versi. in. via. ff. de seruit. rusti. p̄dio. si verbo plus latitudinis continet non debet arctari alias arctates puniuntur et restituuntur ad pristinam latitudinē. l. j. ff. de via pub. in. vtrbe forte secus fm̄ bar. ibidē vbi dicit se vidisse in quadam ciuitate cū ibi essent multe vie ample. imposita fuit necessitas hominibus circumhabitantibus occupandi et restringēdi eas: ratio quia quādo tumultus erat in ciuitate propter viarū latitudinē ciuitas reddebatur debilior ad defendendum et hoc dicit fuisse i ciuitate Calij. vide barpto. cepol. in tract. de seruit. c. iij. de ser. rusti. p̄dio. vbi refert de ciuitate Janue que fm̄ eum reputatur fortior eo q̄ habet vias strictas valde.

Article. lxx.

La fortune dor trouuee en myne appartient au roy: et a la fortune d'argent trouuee en myne appartient au conte viconte de beaumont et baron.

In textu sibi.

La fortune dor trouuee en mine.

Glossa prima.

Facit tex. in. c. vnic. que sint

regal. in. vlt. feud. in. verbo argentarie vbi dicit q̄ argenti fodine et a fortiori auri fodine sunt de regalib. et sic ad solū principem et ei cui princeps impartitur spectant videtur tamen contra tex. l. diuorcio. s. si vtr. ff. solut. mat. vbi dicitur q̄ si in fundo dotali reperiantur argenti fodine pertinent ad vxorem facit etiam ad hoc tex. in. l. j. de metall. et metall. li. xj. C. et vbi dicitur q̄ quis potest in fundo proprio fodere metalla dummodo de cimam principi pandat. et cullibet licitum est fodere in solo suo dummodo non tangat fundum vicini. l. fluminum. s. si. et. l. proculus. ff. de dam. infect. iaco. de sanct. geor. in. tract. feud. in. glo. cum argenti fodinis post flo. in. l. equissimum. s. perinde. ff. de usufruct. Et ibidē pro istorum concordia dicit q̄ quando ista metalla auri et argenti reperiantur in fundo priuato sunt domino fundi per supradicta iura et per. l. iij. in. fi. cū. l. seq. ff. de reb. eo. qui sub tute. zc. Sed si reperiantur in locis publicis ad principem spectant per tex. in. d. c. vnic. que sint regal. generaliter tamen est dicendum q̄ in hoc est insequenda consuetudo per tex. in. l. venditor. s. si constat. ff. communia p̄dio. Et cum indistincte dicat consuetudo la fortune dor trouuee en mine absq̄ aliqua distinctione loci publici vel priuati ideo indistincte in quolibet loco. intelligi debet ar. l. j. s. quod autem iuncta glo. ff. de alee lus. et alear. in. l. cum lege. ff. de testa. dec. in. c. j. in. iij. col. de constitu. dice rem tamen q̄ quando talis fortuna inuenitur in fundo aliquo que tunc spectat ad regem vel principem q̄ talis cui aduenit tenetur domino illius fundi ad estimationem illi. ar. opt. in. d. l. j. de metall. li. xj. C. Ibi cōpetentia ex lagitionibus nostris p̄cra suscipiant als lex esset irrationabilis q̄ esse non debet in. c. erit autē iij. dist. facit ad hoc notabile dictum archydia. in. ca. per principalem. sp. q. iij. in. prin. vbi dicit q̄ leges dicentes q̄ imperator potest dare p̄cra nostra militib. ob publicam vtilitatem debent intelligi p̄cra nobis dato vide supra ar. xxiiij. glo. ij. no. etā quando tex. non dicit q̄ aurum spectat ad regem argentum ad comitem aut vicecomitem etiam q̄ aurum magis cō-

Primiere partie Des seigneurs Barons

uenit regi q̄ alteri cum sit nobilius omnium metallo-
rum: et post aurum argentum in auten. de consulib. s.
matres iuncta glo. in verbo post aurum colla. iij. vbi
dicitur q̄ soli imperatori competit et sic regi qui in re-
gno suo est imperator vt dixi supra ar. ij. in glo. s. fa-
cit. l. dñt de agricola. et cen. lib. xj. C. Ideo dicit tex. in
l. ij. C. de hijs qui ex publ. ratio. pecu. mut. l. i. x. q̄ au-
rum fiscale non potest alteri mutuari sine speciali mā-
dato p̄ncipis. et ibi de auro late per luc. de pen. pyr-
rh. et Jo. de platea. dicitur autem aurū ab auro. l. spē
dore fm. yfido. xvi. lib. ethy. c. xvij. Sed quot sunt
genera metallozum dicit eodem lib. c. xvi. q̄ septem
sunt genera: scilicet aurum/argētum/es/electrum/stā-
num/plumbū/ et q̄ domat omnia ferrum luc. de pen.
in rub. de metalla. et metal. l. xl. C. ¶ Et dicit io. de
plat. in. l. vnica de argent. precio. lib. x. C. ¶ Omnia
metalla procedunt ex sulphure et argēto viuo: sed vir-
tute elementozum in vno loco fit stannum: in alio au-
rum: et in alio argentum et sic de singulis Ideo dicit
ibidem q̄ alchimiste non peccant si per virtutem her-
barum lapidum et aliozum elementozum vnum vite
metallum in preciosius reducunt cum ambo fuerint
eiusdem specie et ars imitatur naturam. l. adoptio. ff.
de adopt. in sunt enim rebus corporeis per omnia ele-
menta. quedam seminate rationes occulte quibus cū
data fuerit opportunitas tēporis atque causalis pro-
rumpunt in species debitas suis modis et finibus in
ca. nec mirū. xxvj. q. v. vbi etiā b̄ q̄ talis ars multis
subiacet deceptionibus. et refert idē io. de pla. vbi
supra de magistro arnaldo de villa noua sumo theolo-
go medico et alchimista q̄ faciebat i curia Romana h̄-
gas aureas quas consentiebat omni probationi sub-
mitti vide io. and. in addi. ad specul. in titul. de fals. et
bal. in. d. titul. que sint regal. Quid autem de alijs me-
tallis vltra aurum et argentum. Et dic q̄ ex eo q̄ consu-
etudo nichil dixit videtur reliquisse dispositioni iu-
ris cōmunis. l. si cū dorē. ff. solut. mat. ideo vt supra
dixi poterit vnusquisque in suo fodere dū tamē nō no-
ceat fundo vicini aut fundamentis domozum. l. quos-
dā et ibi doc. de metal. l. xj. C. vide paul. de cast. cōsil.
clxxvij. incip. fundamentum.

Article. lxxi.

Le conte le viconte de beaumont et le baron peuent bien donner hauste iustice: moyenne basse a aulcūs de leurs vassaulx et en retenir le ressort en surzerainete et nō pas les autres daudessoubz: comme chasteelain/bachelier/et hault iusticier.

Glossa prima.

Reges duces et comites possunt reinfendare vt dicit tex. in. c. j. in prin. in ti-
tul. qui feud. da. poss. vbi etiam idē dicit
de capitaneis. i. de baronib⁹ fm. bal. ibidē
Et lex dat merum imperium. l. j. s. qui mandatū ver-
si. verius. ff. de offi. eius cui man. est iuris. l. moze cum
l. seq. ff. de iuris. omnium iudi. iuncta glo. in verbo nec
ipsa lex. Et cum imperator sit ipsa lex animata in ter-
ris in. s. fi. in auten. de consul. colla. iij. ipse est qui dat

et communicat illam potestatem inferioribus vt dicit
supra ar. ij. glo. j. Et etiam rex Francie qui est impe-
rator in imperio vt dicitur supra in articulo. ij. glo. j.
et est lex animata in regno vt dicit Francif. purpura.
in. d. l. moze. ij. col. post bal. in auten. hoc amplius. cir-
ca med. C. de fideicom. idem dicend. in duce et comite
vt dicit alex. consil. j. in. v. volu. ¶ Vbi etiam dicit q̄
comes in suo comitatu magis assimilatur p̄ncipi q̄
presidi alle. bal. in. l. recepticia in. j. col. C. de constitu.
pecu. et eund. bal. in. l. exēplo. pe. quest. C. de proba.

Article. lxxij.

**Outre les seigneurs dessusdictz ya au- dit pays aucuns autres seigneurs qui ne sont contes vicontes barons ne chaste-
lains qui ont chasteaux/forteresses gros-
ses maifōs et places qui sont parties des
contes/ vicontes / baronnies ou chaste-
lenies desdictz pays: et telz sappellent ba-
cheliers. Et ont bien y telle et semblable
iustice comme ont ceulx dont ilz sont par-
tis et en sont fondez par loy et coustume
du pays ainsi quil sera touche cy dessous
plus aplain en la matiere de paraige.**

Glossa prima.

Ueri consuevit an feuda di-
gnitatum possunt diuidi tex. in. c. j. s. prete-
rea ducatus. in titul. de prohib. feud. alle.
per federic. et ibi scrib. vbi per illum tex. cō-

mūter tenent q̄ in feudo habente annexam dignitatē
et sic in feudo maiorē vt sunt ducatus/comitatus/mar-
chionatus et similitum non est permittā diuisio idem
tenet glo. in. c. si heredes et ibi doct. de testa. Curt. iuni-
or in tract. feud. fol. xlv. col. ij. no. in. c. licet de vot. et
in. c. maioribus de preben. Aluarot. in. c. omnes in tit.
si de feud. sue. contro. Et ratio est quia tales dignita-
tes debent stare vnite et non diuisse quia nichil est tam
magnum q̄ per diuisionem non fiat paruum in auten.
de triē. et semis. post p̄r. colla. iij. iuxta illud Omne re-
gnum in se diuisum desolabitur math. xij. ca. Bal. l. l.
si plures col. ij. C. de cōdi. incert. idē in auten. hoc am-
plius. C. de fideicom. ¶ Tamen dicitur curtijs vbi
supra post albericum in dictionario in verbo feudum
dicit q̄ iura dicentia talia feuda dignitatem habentia
non posse diuidi debent intelligi solum de ipsis digni-
tatibus et titulo dignitatum non autem de bonis tem-
poralibus earum puta de ciuitatibus castris et alijs
locis quia diuiduntur alle. d. c. omnes. si de feu. sue.
contro. faciunt dicta bar. in. l. inter tutores ad fi. ff. de
admi. tuto. vbi loquitur de duobus castris concessis
in feudum comitatus que respectu administrationis
fuerunt diuisa inter duos filios p̄ncipi comitis: assignā-
do vnum vni et alterum alteri. et ista est mens bal. in. d.
c. preterea ducat⁹ vt dicit idē curtijs vbi supra vbi p̄
illud dictum bar. concludit talia feuda diuidi posse
quo ad exercitium iurisdictionis per regiones. vide
sozi. consil. clxxv. col. ix.

Seconde partie.

Article. lxxiiij.

Dur la secōde partie est traicte des cas desquelz le conte du maine a la preuention sur les subgectz z desq̄lz il rēd la court a les vassaulx z les vassaux a leurs subgectz de degre en degre z aussi des exēptiōs z par appel z autremēt.

Narrat summarie que ī ista parte dicenda sunt ideo non glosatur.

Article. lxxv.

Premierement le roy comme conte du Maine a reissort z suzerainete sur les subgectz desdictz pays tāt en cas dappel que autrement. Aussi ont les aultres vicōtes de beaumont / barons chastellains z autres seigneurs de fief chacun en son regart

Glossa prima.

De iure ciuili appellatur ab inferiore ad superiorem immediatum l. imperatores. ff. de appella. in. c. dilect. l. ij. et ibi glo. de appel. facit etiā quia in generali sermone videtur inclusus ordo iuris. l. gallus. s. j. de li. et posthu. l. talem in prin. ff. de hered. institutu. Alex. in addi. ad bar. in. d. l. imperatores Hoc tamē fallit quando cōsuetudo aliter se habet s̄m Fely. in. c. super questionum. s. porro vers. appellari non potest. de offi. z potest. iud. delegat. alle. glo. magnam ī prin. in. c. ij. de cōsuet. li. vj. z probatur in. c. Romana. s. j. de appell. li. vj. facit tex. in. c. licet ex suscepto de fo. cōpet. Et vide multas alias limitationes quas cumulat idē fely. in. d. s. porro. quibus adde q̄ fallit in casu ignorātie vt si appellans ignorat medium et appellat ad superiorem tex. in. l. j. s. si quis vers. si vero. et ibi bart. ff. de in lit. iur. l. is cui in prin. ff. q̄admod. seruit. amitt. vnde appellando ad maiorem dignitatem videtur appellare ad medium s̄m eundem fely. z bar. vbi supra.

Article. lxxv.

Et ont par preuention la congnoissance en tous cas criminels z ciuils en toutes actions: ciuiles / reelles / et psonnelles sur leurs vassaulx et les subgectz de leurs vassaulx iusques a ce que litiscōtestation soit faicte par laquelle les parties soient apouinctees en faitz contraires z en enqueste A laquelle contestation z non plus tost si le vassal ou autre inferieur dont les choses dont il est question sont subgectes si cest matiere reelle / z si cest matiere personnelle z le deffendeur est estaiger dudit vassal z icelluy vassal ou son procureur requiert la court renuoy z obeissance de la cau-

se: elle luy sera rendue auecques les parties adiournees pour proceder en icelle cause en la court dudit vassal. Et si a requerer ledit reuoy se treuuet assemblemēt le seigneur immediat des choses dont est question z son surzerain ledit seigneur immediat sera presere Pourueu quil ait telle iustice quil soit fonde de congnoistre de celle cause. Et en celluy cas que ledit seigneur immediat ou procureur pour luy ne se seroit trouue a requerer ledit renuoy z se roit rēdu a son seigneur surzerain: ledit seigneur immediat le pourra querir en la court du seigneur surzerain en la cōtestatiō qui sera faicte / toutelsois en cause dappel releue ou anticipe en court surzeraine obmissio medio ledit seigneur immediat relaisse / en auront le renuoy auant la contestation sil le requiert. Aussi le peult requerer la partie intimee ou anticipee.

In textu ibi.

Et ont par preuention.

Glossa prima.

Regulare est q̄ iudices inferiores habent iurisdictionem in subditos non excluso superiore sed accumulatiue. l. si. et ibi s̄rib. C. de iuris. om̄i iudi. glo. et ibi to. and. Panoz. z fely. in. c. pastoralis de officio ord. firmat angel. in. l. j. s. si quis in appellatione pe. col. ff. de appell. fo. de ana. in. c. excommunicamus. s. si. de heret. Et sic locus est preuentiōi vt iuribus supra alleg. tenet Panoz. consil. xxv. incip. canonic⁹ regularis Innoc. in. c. cum ab ecclesiarū de offi. ord. hostiē. in sum. eodē titul. s. q̄d pertinet z. s. sunt autē indistincte vsi. quid de subditis arg. c. proposuisti de fo. compet. dicitur autē preuenisse is q̄ primo citauit quia per citatiōnem fit preueniō et perpetuatur iurisdictione s̄m bal. in. l. si quis ex aliena. per illum tex. ff. de iudi. arch. in. c. j. ij. q. vj. l. si quis postea. ff. de iudi. glo. in. c. j. de rescriptis. + Quando autem iurisdictione competat inferiori priuatiue ad superiorem vide notabiliter per fely. qui dat regulam cum. vij. limitationibus in. d. ca. pastoralis de offi. ordi. per te videas An autem feneſcallus cenomane possit cognoscere de causis subditorum bailliū / frenesij / in vrb̄e seu territorio frenesij / vel alteri⁹ inferioris? et videtur q̄ nō. per ea que not. Job. fab. in situ. de attilia. tuto. in prin. in. liij. col. vbi dicit dominium directum non posse in terra baronis sibi subiecti tutorem dare pupillo: nec aliū actum iurisdictionis exercere: nisi in casu defectus iusticie per inferiorem z ad hoc alle. d. c. pastoralis z. d. c. Romana Tenet Curti⁹ iunior cōsil. ij. incip. vassalli⁹ in prin. si autem iudices sunt pares in potestate tunc etiam locus est preuentiōi secundū ludo. ro. sing. d. c. iij. incip. tu feneſis per. l. si plurib⁹ cum ibi no. ff. de leg. j. bal. in. l. nullum in fi. C. de testib. l. j. ff. de offi. leg. idē etiā in habentibus iurisdictionem insolidum. c. cum plures de offi. deleg. li. vj. iunior z alij in. c. cum ab ecclesiarum de offi. ord. glo. in prag. sanc. in titul. de colla. s. neq̄ collationes in verbo preuentiōnem. in talibus tamen consuetudo est attendenda vt dicit l̄d̄ en. bohic. post Jo. and. z Panoz. i. d. c. pastoral. allegat. c. cū di-

Seconde partie Du conte du Maine

lectus de consuet. et. c. porro. de priuileg.

In textu ibi.

Ycelluy vassal ou son procureur requiert la court.

Glossa secūda.

¶ Quod debeat fieri remissio cause

vassali in curia dñi sui tenet communiter docto. in. c. ceterum de iudi. tenet etiam Jo. regnaudi in. c. impes-
salem. s. preterea si inter nu. lxxv. in titul. de probi-
seu. alie. per fede. facit. c. ex transmissa r. c. verum r. ibi
doct. de for. compet. Bal. notabiliter in. l. j. q. xliij. ff.
de rerum diuisio. car. in prelud. feud. col. vsj. circa me-
dium alias turbaretur dñs in sua iurisdictione quia il-
le qui suo arbitrio et libere non potest vti frui re sibi

¶ concessa dicitur in re ipsa turbari r. in sua possessione
vel quasi tex. in. l. vim facit. ff. de. v. l. vi armat. r.
Ideo quando concurrunt causa proxima et remota
potius attendenda est proxima q̄ remota vt probat
Bal. plurib⁹ medijs in. l. ex placito. j. et. ij. col. C. de
rerum permuta. Et dicit Bal. in. l. sub preterea la pre-
miere. C. de transactionibus. q̄ causa immediata sem-
per plus operatur q̄ causa mediata l. si mulier. ff.
rerum amot. Quero adhuc / vassalli alicuius domi-
ni iurisdictionem habentis inferioris tamen litigant
sponte coram domino superiore tali domino inferiori
re sciente r. contradicente r. remissionem cause petente
non tamen obtinente an valeat talis processus r. sen-
tentia superioris super hoc lata? dicit Panoz. in. d. c.
ceterum in. iij. col. vers. secundus casus: q̄ nō ad hoc
allegat Innoc. ibidē r. Bar. in. d. l. j. ff. de iudi. r. in. l.
j. s. et post. ff. de noui oper. nuncia. glo. in. d. c. Imperia-
lem. s. preterea si inter. secus est si non cōtradicit vt of-
cit idem Panoz. ibidem.

In textu ibi.

En la contestation qui sera faicte.

Glossa tertia.

¶ Litiscōtestatio fit per responsio-

nem contradictoniam petitioni. l. rem non nouam. s.
patroni. C. de iudi. in auten. offeratur r. ibi Bal. C. de
litiscōt. r. l. j. eodē titul. in. c. j. eodē titul. in. c. dudum
de elect. Suid. Pape consil. clvij. Aduerte tamen
quia per responsionem conditionalem libello puro
non fit litiscōtestatio in. c. cum venerabilis de excep.
Bal. in. l. si quidem. C. eodē titul. glo. i. prag. sanc. in
titul. de causis. s. item fuit conclusum. in verbo lis con-
testata. ideo generaliter dicendum est q̄ litiscōtestatio
non potest fieri nisi per negationem vel confessionem
Jo. And. in. c. olim. de litiscōt. Et que est ratio quare
in contestatione litis debet peti remissio cause est quia
post non possit amplius peti. quia per ipsam firmat-
ur iudicium in. c. relatum de offi. deleg. Et perpetua-
tur actio. l. si. et ibi Bart. C. de prescript. xxx. vel. xl.
anno. specul. in titul. de litiscō. s. fi. Et perpetuatur iu-
risdictio. c. gratum r. c. licet. de offi. deleg. doct. in. l. si
quis postea. ff. de iudi. in. c. proposuisti de fo. cōpet.
Et nota q̄ semper requiritur litiscōtestatio in causis
ordinarijs etiam summarijs als processus non va-
let Bar. in. l. dies cantoni. s. pe. l. vij. q. ff. de dam. in
fect. et partes huic ordini renunciare non possunt. r.
¶ Quia litiscōtestatio est exordium r. substantiale iudij
cij Et non solum in fauorem iuris priuati puta partij
sed etiam iuris publici r. iudicis introductum est cui
ergo partes non possunt renunciare in. c. si diligēt de
for. compet. in. c. contingit. de senten. excom. rota deci-
sio. lxxxviii. in nouis non tamē requiritur litiscōtesta-
tio quando iudex procedit summarie simpliciter r. de
plano sine iudiciorū strepitu r. figura fm card. jaba.

in cle. sepe. q. xxij. r. xx. ff. de verbo. sig. Bart. in ex-
trauag. ad reprimendum in glo. summarie r. glo. seq.
ideo per ista verba tollitur litiscōtestatio quia si in re
scripto dicatur q̄ debeat de materia cognosci summa-
rie r. de plano et sine strepitu r. figura iudiciorum tūc
tollitur. d. cle. sepe. de verbo. sig. idem Bart. in. d. c. tra.
extrauag. ad reprimendam.

In textu ibi.

Auant la contestation.

Glossa quarta.

¶ Et sic in causa appellationis requi-

ritur litiscōtestatio ab vtraq̄ parte fm Henr. Bobic.
in. c. per tuas de appella. per. l. vnic. C. ne lice. in vna
et eadē cau. in. c. Reynaldus vers. a cuius. de testa.
nec obst. q̄ causa appellationis est eadem cū prima. l.
eos. C. de appella. q̄ illud verum est quo ad partes se-
cus quo ad iudices quorum mutatione est mutatum
iudicium l. cum apud. ff. iud. sol. l. properandum. s.
si autem triennij. C. de iud. Et intellige in causa ap-
pellationis siue a diffinitiva siue ab interlocutoria vt
per eundē Bobic. in. d. c. per tuas. si vero altera par-
tium sit absens tunc per contumaciam potest contra
eam procedi ad diffinitiuam lite non cōtestata vt per
eundē Bobic. r. Innoc. in. d. c. per tuas

Article. lxxvj.

**¶ Et combien que lesdictz iuges surze-
rains dudit conte du maine r. autres sei-
gneurs du maine ayent la preuētion telle
que dessus/neantmoins pour ce que sou-
uentelfois aucuns en petites matieres per-
sonnelles sentre vexent r. trauaillent en
sentrefaisant adiourner au loing com-
bien quilz peussent recouurer iustices / es
cours des seigneurs subaltesnes lesdictz
iuges surzerains pourront en faire incon-
tinent renuoy par auant contestation / et
autrement ainsi quilz verront estre a faire.
Et si lon congnoist que malicieusement le
demandeur ait fait adiourner au loing le
deffendeur pour petites matieres ledit iu-
ge surzerain pourra pour repzimer telle
vexation et trauail des subgectz condam-
ner le demandeur en amende r. despens: r.
faire le renuoy comme dessus par deuant
celluy subalterne quil verra estre a faire.**

In textu ibi.

Petites matieres personnelles.

Glossa prima.

¶ Et sit parua aut leuis cau-

sa dixi supra ar. xxv. glo. j. adde salt
cer. l. l. ij. col. ij. C. de iud. dic etiam q̄
cause dicuntur breuiores arbitrio iu-
dicis secundum Barto. in auten. nisi
breuiores per illum tex. C. de sen. ex
peri. recit. idem Bar. l. j. ibi. sed quero que dicatur. C.
qui dar. tuto. poss. idem Bart. in auten. de mand. prin-
ci. s. sit tibi in vlt. no. colla. iij. Et facit ad tex. consuetu-
dinis. l. ij. et fi. r. ibi scriben. C. de peda. iudi.

Article. lxxvij.

¶ Si le seigneur ou son procureur r. le sub

Article. lxxvii. lxxviii. et. lxxix. fo. xxxiii.

gect sont en procès lung contre lautre soit en court surzeraine ou ailleurs dont le subgect si bō luy semble est exempt de toutes causes de la iustice de sondit seigneur pendant lappel: mais si le subgect est appellāt cōtre autre que son seigneur ou son procureur il nest exempt de la iustice de son seigneur que en la dicte cause.

In textu ibi.

Le subgect soit appellant.

Glossa prima.

A **U**ia videtur per appellatōnem iudici aliqua iniuria fieri: vt no. glo. fi. in. l. ff. C. quādo puoca. non est necesse: ideo vassallus eū timere debet ne vlciscatur quādo talis iudex consuevit vlcisci cōtra appellātes. c. si iustus. de appel. Bart. in. l. de pupilli. s. si q̄s ipsi pretori. ff. de no. ope. nuncia. Et posito q̄ sola appellatio non inferat veram iniuriam: vt dicit Fely. in. c. ij. de appel. nisi sit temeraria tamen in considerando animū iudicis a quo prouocatur sufficit cōlectura fm Innoc. in. c. cum J. et A. de sen. z re iud. **B** **L**ū in animo consistant probantur ex coniecturis. l. fulcinius. s. quid sit. ff. ex qb. caus. in possel. eat. Ideo dicit Fely. i. cad. hec. le p̄mier. in. pn. de appel. q̄ semel grauat̄ vt detur semper iuste formidare iterū grauari cōtūcūq̄ causa appellatōnis peregerit cursum suum. nec est verum q̄ ex hoc aperiat̄ cuiuslibet materia declinādi iudicē: vt dicit idem Fely. in. d. c. ad hec: qz vt dicit ibidem nō est verisimile q̄ quis appellet sine causa quia alias condemnaretur in expēsis in. c. vt debitus. de apel. z doct. in. d. c. ad hec. tex. z ibi scrib. in. c. p̄posuit. de appella. facit glo. in. c. di. pendia. in verbo sup om nibus. de rescrip. lib. vj. glo. in. c. si quis proposita. in verbo sententiam. l. vltim.

In textu ibi.

Mais si le subiect.

Glossa octaua.

Vide Inno. Pano. Guydo. pape et Hen. bobic in. c. ad hec. le premier. de appella.

Article. lxxviii.

Quant aucun se porte exempt de son seigneur soit sur tort fait ou en demande torsōniere ou par appel fait de luy ou de ses officiers il sera exempt dudit seigneur z de ses officiers en tel cause et toutes autres si bon luy semble au cas dessusdit. Toutes fois les subgectz ne seront pource exemps sinon que nommeement ilz fussent appellans ou maintensissent tort leur auour este fait: ou q̄ lesdictz subgectz eussent interestz en lad' cause.

In textu ibi.

Sur tort fait.

Glossa prima.

Ratio huius est qz non agitur cōditione ex lege feudi sed cōditio ne. l. si q̄s in tantā. C. vñ vi. fm Bald. in ti. de inuest. in marit. sc̄tā. ij. col. post Inno. in. c. ceterū. in. ij. col. vñ. alij dicunt. de iud. z etiā dicit q̄ quoties agitur alia via q̄ ex. l. feudoz: vel ad aliu effectū tūc ordinarius est ad eūdus. Et subdit Bal. vbi supra. q̄ dñs

feudi de p̄p̄ia cā nō cognoscit puta an ipse dñs vñm intulerit p. l. q̄ iurisdictioni. ff. de iuris. ois iud. l. pe. ff. de recep. arb. l. j. C. ne q̄s i sua cau. iud. vñ ius sibi dic.

In textu ibi.

Et toutes autres.

Glossa secunda.

Rationē sume ex notabilibus verbis Bal. in ti. de pace cōstan. s. si qua controuersia. in fi. vbi inter alia dicit q̄ iniustus in vno presumitur iniustus in alio: vide infra ar. cccij.

In textu ibi.

Toutesfoys si les subgectz zc.

Glossa tertia.

Ratio est qz sunt diuerse p̄sone ita q̄ interesse dñi non t̄gīt vassallos: ideo p̄nt testificare in cā dñi fm Panoz. z Fely. in. c. accedēs. le. j. ij. col. vt lit. nō cōrest. post aluarot. in. c. j. in. iij. col. per illum tex. in titu. si de inuest. inter do. z vassal. lis oriatur.

Article. lxxix.

Et au regard des appellatōs intergectees dud' cōte du maine du seneschal z iuge du maine: les appellāz deulx ne seront exēps fors en la cause en laq̄lle ilz ont appelle.

In textu ibi.

Les appellans ne seront exēps zc.

Glossa prima.

Dicit Jas. in. l. apertissimi. i. ij. col. C. de iud. q̄ vera: z cōis cōclusio est q̄ ordinari⁹ iudex de iure ciuili nō potest recusari vt remoueat t̄q̄s suspect⁹ p̄ter. in. d. l. apertissimi qd̄ idē est i delegato ad vniuersitatē causarū qz eq̄parant ordinario fm eū dē Jas. in. l. a iudice. ff. col. vñ. ij. fallit. C. de iud. al. le. gl. in. c. cū causam. in. xbo delegat⁹. de appel. gl. fi. in. d. l. a iudice. Bal. in. l. si vt p̄ponis. C. quō z qñ iude. gl. optima. in. l. si. i. xbo cū specialis. C. de iudi. quā. ad hoc alle. idē Jas. in. d. l. apertissimi. Fallit i certis casibus fm eisdē doct. puta qñ prius fuit aduocatus in causa. l. p̄tor. ad fi. ff. de iuris. ois iud. l. si. ad fi. C. de offi. a. test. Itē fallit i casu. l. q̄ iurisdictioni. ff. de iuris. ois iud. fm Bal. in. d. l. p̄tor. z Jas. z Paul. de cast. in. d. l. apertissimi. itē fallit ratione sentēte ab eo pri⁹ late i eadē cā. l. eos. in. pn. C. de appel. Bal. in. d. l. apertissimi q̄ etiā dat vñā aliā quartā fallentiā qñ iudex ordinarius nō erat sol⁹ sed erat alij similē iurisdictionē hntes z cause cōtinentia facebat alterū eoz iudicē necessarium ad hoc allegat. l. nulli. C. de iud. **B** **D**e iure aut canonico pōt ordinari⁹ etiā vt suspect⁹ recusari in c. cū speciali. z ibi glo. z doc. de appel. in. c. si q̄s p̄tra. de fo. cōpe. l. c. suspiciōis. de offi. deleg. Que aut sint ille iuste cause p̄pter quas possit vt suspect⁹: recusari vide in. c. causam q̄. z gl. in. c. cū sup. de offi. deleg. et gl. in. c. accedēs. le. ij. z ibi doc. vt lit. nō cōrest. tex. et ibi doc. in. c. postremo. de appel. Specu. in ti. de iud. deleg. s. sup est: vide per to. Jo. and. i. nouel. z alij scrib. bē. in. c. legitima. de appel. li. vj. Jas. in. d. l. apertissimi. vbi. xij. causas enumerat. i. ij. z. iij. col. **L**āfrā. de orza. in repet. c. qm̄ cōtra. s. recusaciones. de p̄bat. z ibidem diffusus in addi. idē diffusus in addi. ad Guiller. de cug. in. d. l. apertissimi. Sed quia hic in tex. nostre consuetudinis dicitur q̄ appellās a seneschallo cenomanne nō erit exemptus nisi in. d. causa. Quero an de iure idē sit in alijs inferiorib⁹ iudicibus feudalibus. Et vt detur p̄ma facte q̄ sic cū tales habeant iurisdictionem ordinariam in vassalios. ita probat tex. in. c. ceterū. de iud. quem ad hoc ibidem no. Panoz. z cōmuniter ca

Seconde partie.

non sic: nam talis iurisdictione cōpetit dño a lege: vt in d. ceterum. z in. c. imperialem. in tit. de prohib. feu. alle. per Sede. z in. c. verum. de fo. compe. Et sic est q̄ vbi lex confert iurisdictionem talis iurisdictione cense tur ordinaria: vt dicit Znnoc. in. c. cū ab ecclesiarum. et in. c. Pre. de offi. ordi. glo. in. d. c. suspitionis. z in. c. p. et. d. de offi. deleg. ter. glo. z Bar. in. l. et qz. ff. de iuris di. omnium iudi. Tu dic q̄ licet dominus feudi dicat ordinarius dicitur tamē ordinari? particularis: vt dicit glo. sing. quam ad hoc multum commēdat ibidem Bal. in. c. j. in titu. de inuest. in marit. fact. Et per consequens iudex vniuersalis erit maior eo q̄ est bene pō derādum: refert et sequitur Curt. iunior in tract. feud. parte. vij. q. vij. ad hoc alle. l. contra pupillum. s. qui ad manus. ff. de re iudi. Et habent maiorem auctoritatem: nam citatus coram iudice ordinario singulari nō tenetur parere nisi vere sua sit iurisdictione vt pulchre dicit glo. in. d. c. j. z ibi Bal. de inuest. in mar. fact. secus si coram ordinario generali. l. ex quacūqz. ff. si quis in sus voc. non terit. z est aurea limitatio ad. d. l. ex quacūqz. fm And. barba. in addi. ad eundem Bal. vbi supra. Et facit etiā quia licet pro iudice presumatur in. c. in presentia. de renuncia. in. c. post sessionē. de p. barto. s. fi. in sti. de fideiussor. in. c. hoc etiā placuit. ij. q. vi. Lanfra. late in. d. re. pe. c. quontiam contra: attamen magis presumitur pro decreto maiorum iudicum ar. l. vnic. ff. de offic. prefec. preto. Bal. in. l. tutores. C. de confir. tut. Jas. in. l. pacta nouissima. col. ij. C. de pac. et in titu. qui feud. dare poss. col. ij. et in rub. C. qui ad mitti ad bono. poss. pos. Et etiam facit quia isti maiores iudices non deputantur nisi qui sunt maioris industrie z exploreate fidei. d. l. vnic. vli. creditur. ff. de prefec. preto. z ibi tex. no. Nam in iudicibus maioribus maxime exiguntur duo sales: vnum sciētie ne sint insipidi: z alterū consciētie ne sint diabolici: vt dicit Bal. in. l. ij. col. ff. C. de sentē. ex peri. recit. Jas. in. l. rē non nouam. col. j. C. de iudi.

Article. lxxx.

Et est assauoir q̄ pour le simple clam ou adiournemēt sil n'est nommeement en cas d'apel sur toat faict ou en demande tozsonniere iceulx subgetz ne sont aucunement exemps de leurs subgetz ne de leurs officiers. Et avec ce pour estre iceulx subgetz appellans des sergent/preuost ou chaste-lains d'aucun baron ou chastelain ilz ne sont pource exemps de leurs iuges/ sinon de ceulx dont ilz sont appellans. Et pareillement les appellegemens simples fais de subget a seigneur comme de voisin a voisin ne portent aucune exemption dicelluy subget ne de les hommes.

Glossa prima.

De que supra dixi articulo lxxvi. et vide Fely. et scrib. in ca. ad hec. l. j. de appella.

In textu sibi.

Et avec ce pour estre.

Glossa secunda.

Quia isti delegati ad vniuersum ter ritorium vnius castri dicuntur iudices maiores et ordinarij vniuersales. glo. et ibi Bar. Bal. et Saly. in. l. j. ff. quis z a quo appellat. Jas. in. l. a iudice. in. l. j. col. versicu. secundo fallit. C. de iudi.

Du conte du Maine.

Article. lxxxj.

Et Saucun fait denuncieement criminel deuement appellege contre autre / soit de meurdre / de larrecin / ou dembrassement / de femme violee ou rauie / de bateure / ou de mutilation faicte de guet apense ou dautre crime en la court surgeraine: iamais le vassal nē aura la court ou le reuoy: mais en aura la court ou la pugnitiō celluy q̄ a pue nu a la cōgnoissance suppose q̄ le denūceur se delaisse auant que la cause ait prins fin.

In textu sibi.

Si aucun fait denuncieement zc.

Glossa prima.

Denunciatio scdm Angel.

in tract. malef. in glo. necnon ad denunciā. in prin. z Saly. in. l. ea quidem. in prin. C. de accusa. Est crimen deferre apud competentem iudicem sine inscriptione legitima ad penam pagens dā vel aliā legitimā penā subeundā. Scdm vero Albert. de gand. in tract. maleficio. in titu. quomod. de malef. cognosca. per denuncia. Nichil aliud est q̄ deferre aliquem reum criminis. d. l. ea quidem. z l. ab accusatione. s. nunciatores. ff. ad turpil. fm ho Specul. in titu. de denuncia. s. j. est alicuius crimen ad presentiam deferre: ita q̄ prepositio de 'augeat per. l. j. ff. de poss. Est autem multiplex denunciatio: alia dicit euāgelica: de qua late per Bar. in extraua. ad reprimendum in glo. in verbo denunciationem: z in. c. ruit. de iudi. et habetur originaliter Math. xvij. c. ibi Si peccauerit in te frater tuus zc. dicit ecclesie zc. in ca. si peccauerit: et ibi late per Archy. ij. quest. j. Et potest fieri a quolibet etiam infami fm Bonicontium filium Joan. and. in tracta. de accusa. ff. col. ad hoc alle. l. si fideiussor. ff. man. vbi dicitur q̄ quando cum bona fide agitur non est de apicibus iuris disputādum. Alia est canonica que ortum habuit a veteri lege: vt dicit Znnoc. in. d. c. nouit. in. j. col. Et est vt a crimine desistatur et de eadem loquitur. c. ad dissoluendam de despon. impub. in. c. hic videtur. xxi. quest. v. Et vtrūqz debet precedere monitio que in euangelica bina requiritur in canonica trina fm docto. in d. c. nouit. Jo. fab. in. l. ea quidem. C. de accusa. sicut accusationem debet precedere inscripio. l. libellozum cum ibi no. ff. de accusa. et inquisitionem debet precedere clamorosa infamatio. in. c. qualiter et quando le. ij. de accusa. Alia est denunciatio regularis de qua in cap. reprehensibilis: de appella. in. c. ea que. de stat. mona. in. c. fina. de regula. Joan. and. in. d. c. qualiter et quando in verbo peruenit. Alia est denunciatio iudicialis et est duplex scz publica z priuata. de publica habetur in. d. l. ea qdē. C. de accusa. z in. l. diuus. la. ij. ff. de cust. reo. Et talis denunciatio fit per denunciatores vt late per Bar. in d. extraua. ad repri. aduerte tñ qz in foro seculari nō vtimur de istis denunciatozibz publicis nisi in massarijs vulgariter Messiers. idē forte est in istis seruitibz forestarū. Et an credat tali officiali siue masanario iurato Bar. in. d. l. diu. arguit. p. z contra: tan dē pcludit q̄ in maleficijs grauioribz non credit per. in. d. l. diuus. la. j. C. de decurio. lib. v. z d. l. ea qdē: in leibus autem et creditur fm eundem Bar. exēplificat in eo qui mittitur ad perscrutandum per ciuitatē ludentes. Alia est denunciatio priuata que pro priuata vtilitate fit de qua loquitur cōsuetudo nra: z admittitur vbi propter impotentiam iuris vel facti pars

agere non potest directe. Et est equum et psum per su-
dicam prouideri fm Joan. sab. in d. l. ea quidem: vbi
etiam dicit qd ad hanc admittuntur omnes quorum in
terest: et talis priuatus denunciator habet vim cuius-
dam mandatoris seu instigatoris: vt dicit Bar. in d.
extraua. ad reprimandum: ideo desistendo incidit in
turpillanũ. l. j. s. incidit. ff. ad sena. turpill. l. ab accu-
satoze. s. denunciations. eodem titu. Et tenetur actio
ne iniuriarum et ad interesse partis contra quem fecit
talem denunciationem seu se fecit partem formalem
bo. tex. et ibi Bar. et Alexan. in addi. ad eum in l. inu-
riarum. s. si quis quod decreto. z. s. seq. ff. de iniur. nō
tamen punitur turpill. si de crimine erat rumor vel fa-
ma publica. l. fina. ff. de hered. institu. quia fama pu-
blica: et vox communis excusat la presumptione doli
et a pena. l. miles. s. mulier. ff. ad legē iul. de adul. Ad-
uerte etiam quia licet in tali casu denunciatus excuse-
tur a pena calumnie: non tamen excusatur ab expēsis
fm ypolit. de marsil. in pract. crimi. s. superest nu. vii.
ad hoc alle. Panoz. consil. lxxviii. incip. viso toto pro-
cessu. et Catal. in situ. de iudicatu. versl. de r. iudex.
¶ Querit Guillerimus de monte laud. in cle. sepe. an-
te fi. de verbo. signi. quid de instigatore qui ad caute-
lam dicit non velle se formare partem informat tamen
iudicem qm potest administrando sibi testes z pro-
bationes nunquid si reus absoluat condempnabi-
tur in expēsis absoluti et concludit q sic: quia vt di-
cit ipse ibidem: videtur talis protestans non denun-
ciare seu formare partem zc. tali protestationi renun-
ciasse per actum contrarium et presumitur calumnia-
sus ex quo improbando deficit alle. ar. in c. cum M.
ferrariensis; de constit. in c. cumana. de elect. c. fine.
de dol. et contuma. idem tenet Qard. zaba. in d. cle. se-
pe. ante finem. versl. quarto quero Bar. per illum tex.
in d. l. j. s. incidit. et in l. in senatus. s. an ad eos. ff. ad
senatus. turpill. Barpro. cepol. consil. lxxvi. incip. decre-
uit. vbi etia dicit q ita seruetur in practica de stilo pa-
latii in ciuitate Verone. Et ratio fm eundem ibide est
quia quando iudex procedit aliquo instigante non vi-
ditur procedere ex mero officio allegat ad hoc Joan.
and. et Antho. de but. in c. qualiter z quando. l. ij. de
appel. vide Angel. in tract. malefi. in glo. necnon ad
querelam. in prin. z ibi August. de art. in addi. Angel.
in l. iij. ff. de cri. stellio. ypolit. de marsil. in dicto. s. su-
perest. glo. in l. ob hec verba. ff. de hijs qui notan. in
fa. Et idem est in denunciatoze fm Laud. et zaba. in
dicta cle. sepe. ante fi. de mandante: vide Bar. in dicta
l. j. s. incidit: et ibi Barba. in addi. An autem quilibet
admittatur ad denunciandum vel facere se partē for-
malem: vide que scripsi infra articulo. clxxx. ¶ Item
est sciendum q quando aliquis denunciatur contra ali-
quem vel facit se partem formalem debet continen-
ti vtraq pars incarcerationi. l. fina. in fi. versl. sed quis-
quis. C. de accusa. l. ij. in fine: et ibi Bald. et Ly. in
iij. no. C. de exhib. reis: vide Boerium in glo. con-
suetu. biturig. in titu. de iurisd. omnium iudicum. s.
xiiij. dictamen q debent relaxari prestra cautione. l.
diuus. la. j. et ibi scrib. ff. de custo. reo. l. j. iuncta glo. et
doct. ibidem. eodem titu. et in l. nemo dubitat. ff. de
regu. iur. doct. in d. l. ij. C. de exhib. reis. et in l. nemo
carcerem. de exacr. tribut. lib. x. C. Et hoc nisi causa sit
criminalis propter quam pena corporalis sit impo-
nenda: vt per Barro. et alios in d. l. j. ff. de custo. reo.
et in l. ij. ff. de publ. iudi. Angel. in tracta. malefi. in
glo. fama publica. versicu. decimo quero. glo. sing. in
ca. cum homo. xxiiij. quest. v. intellige etiam nisi con-
suetudo esset contrarium que tunc seruanda est fm
Barpro. cepol. consil. cxi. col. penul. circa med. alle.
Bald. in titu. de pace constan. et Joan. de ana. in c. si-
cur. penul. col. de iudeis. in causa vero vbi pena pecu-
niaria est imponēda debet fideiussoribus relaxari nisi

in casibus quos ad longũ videas per Angel. in d. trá-
cta. de malefi. in gl. fama publica. z ypolit. de mar. f.
practica cri. s. attingam. Dictamen generaliter q rela-
tio capture relinquatur arbitrio iudicis fm Barro.
Bal. et Paul. de cast. in l. neq impuberes. s. j. ff. de
in ius vocan. Joan. sab. in auten. sed nouo iure. C. de
cust. reo. vbi dicit: q diues et honesta persona facilius
debet relaxari: ynum tamen no. q quando quis debet
fideiussoribus relaxari: et offert fideiussorem vel pi-
gnus prestare. et iudex non vult audire nec eum re-
laxare: tenetur talis iudex actione iniuriarũ fm Bar.
et alios in l. si vero. s. qui pro rei. ff. qui satis. cog. Boe-
rius late in consuetu. bituri. in titu. de iurisd. omnium
iudi. s. xiiij. alle. Joan. de ana. z ibi Ludo. bolo. in ad-
ditio. in consil. j. Ly. Bar. Bal. z Saly. in l. eos. s. su-
per hijs. C. de appel.

Article. lxxxi.

¶ Sil nya partie accusant ou denuncieur
celluy qui premier prent le crimineulx ou
qui le fait adiourner personnellement ou
que ladiournement est decrete et fait in-
uentaire de ses biens selon la qualite du
cas il a preueni par execution reelle et en
aura la congnoissance.

In textu ibi.

Sil nya partie accusant.

Glossa prima.

Accusare nichil aliud est

¶ Aliquem reum criminis deferre
in libello fm Albert. de gand. in
tract. maleficio. in prin. per l. libel-
lorum ibi reum deferre. ff. de accu-
sa. Angel. addit ad vindicti in tra-
cta. malefi. in glo. necnon ad quere-
lam. post prin. eodem modo disti-
nit Azo. in sum. C. de accusa. z Angel. de claua. l. sum.
in verbo accusatio. in prin. Hostien. in sum. eodem ti-
tu. in prin. Est igitur premittendum q volent accu-
sare tria sunt necessaria in litis exordio: vt dicit Jo.
de ana. in rub. eodem titu. videlicet libellum offerre se
expresse ad penam talionis obligare: et fideiussorem
de lite prosequenda dare: vt probatur in l. qui crimē:
et ibi Bal. C. qui accusa. nō poss. Qui vero possunt ac-
cusare: qui accusari: et qui prohibeantur ample de-
clarat Alber. de gandino. z Angel. vbi supra: qd autē
debeat cū accusato carcerari z qd procedat tam de iu-
re canonico q̄ ciuili: iure cussi l. ff. C. de accusa. l. ij.
C. de exhib. reis tex. iuncta glo. in l. si q̄s alicui. C. ad
l. iul. male. de iure canonico l. c. si q̄s. ij. q. viij. in c. ff.
iij. q. ix. Bal. in l. sed si ts. ff. de in ius voc. ¶ Et de si-
gnificato huius verbi accuso dicendū est q proprie de-
notat causam criminalem: vt per to. titu. ff. z C. de ac-
cusa. improprie aliquādo denotat causam ciuilem: vt
in rub. z nig. qui mar. accusa. poss. Et sic in larga signi-
ficatione adaptator cause criminali/ ciuili z pecuniar-
rie. l. qui accusare. C. de edē. gl. z ibi Bal. z scrib. in l.
viro atq̄ vxore in verbo accusantib. ff. sol. mar. Pan-
noz. in c. cū in tua. de testi. fede. de se. cōsil. xxiiij. incip.
filius electus. ij. col. vbi dicit: q significatum huius ver-
bi accuso interpretatur ex fine ad quem agitur et viri-
gatur conclusio libelli: qz non est nouū q̄ precedētia re-
stringantur z regulentur per sequentia. l. nam qd liqui-
de. in fi. iuncta glo. de penu legat. ff. panoz. in c. ij. no-
ta. ij. vt lit. pen. Et sic vba intelliguntur fm subiectam
materiam. l. si vir. ff. loca. c. cōstitut. de religio. domi.
cū si lib. ¶ Nota etiā q accusatio trib. modis reddit
vitiosa: vt no. l. c. euphemis. ij. q. iij. l. j. ff. de abolitio.

Seconde partie.

Primo calumniando in cap. vlti. de calumpnia. et ibi scrib. Secundo preuaricando quādo scilicet colludat falsos et varias probationes simulando. l. j. z. ff. de preuarica. Tertio preuaricando quando a lite recedit Angel. de cla. in sum. in verbo accusatio. versicu. q. modis. Est autem tergiversator qui terga vertit quod est proprie fugere et terga dare: vt dicit Perrotus in cornuco. Modo quero de practicabili dubio an accusator teneatur apponere diem vel horam commissi delicti: et videtur q. non per. l. libellozū: vers. ff. et generaliter. ff. de accusa. Et hoc ne detur materia fabricandi falsum: vt dicit gl. ibidem in verbo horam ar. l. j. s. editiones. ff. de eden. l. j. s. diem. ff. admo. te sta. apert. l. ff. in meo. C. de fideicom. Si vero reus petit accusatozem cogi exprimere diem pro defensione sui potest iudex si viderit equum esse cogere accusatozem diem exprimere per. l. vbi cunq. ff. de interrogat. actio. in. c. cum Joannes heremita. de fide instru. in. c. iudicantes. xxx. q. v. Bar. in. l. is qui reus. v. col. vers. ff. sed quero. ff. de publi. iudi. Idem Bar. in. d. l. libellozū. vers. eo tamen casu. et in. l. pantonius. ff. de acquir. heredi. et in. l. j. s. si quis ephesi. vers. ff. vlti. ff. de eo quod cert. loc. vbi dicit equū esse q. apponatur dies ne reo auferatur defensio. Angel. in trac. malef. in glo. et ad hoc colloquium post prin. non tamē asstrigitur accusator probare factum tali die: vt dicit idē Bar. in. d. l. libellozū: et vide notabiliter per August. de arimino in addi. ad Angel. vbi supra. Et dicit tamē Sal. in. d. l. vbi cunq. ff. de interrogat. actio. vñū notabile. q. non putat bene facere iudicem si prius accusatozem ad certiorandum compellet q. reus iudicē certiorasset de die et tempore sue absentie vel de alio si illi propter quod intentionem accusatozis vellet excludere. Et hoc ne quid malignetur circa testes: vt supra dixi ad hoc facit quia potens aliquid sibi impleri debet prius impluisse que debet. p. parte sua. l. iustianus. s. offerri. ff. de actio. emptio. et vend. And. barba. in addi. ad Bart. in. l. is qui reus: et ibi apost. in addi. ff. de pub. iud. Adhuc quero an pendente accusatione criminali accusatus debeat ab officio suspendi. Et respon. distinguēdo aut queritur de officio iam adepto vel adipiscendo: si de officio adipiscendo: dic q. nō potest per tex. in. l. vnica: et ibi Joan. de pla. de reis post. lib. x. C. Et dicitur lis pendere super accusatione quādo iudex pronunciauit procedendum esse super dicta accusatione vel lis est contestata vel accusator iam se obligauit ad penam talionis et fideiussit de lite prosequēda fm eundē de platea in d. l. vnica allegat Bar. in. l. is qui reus. ff. de pub. iudic. Vbi etiam dicit q. talis accusatio excludit accusatum a testimonio publici iudicij. l. testimonium. ff. de testi. Item a procuratioe suscipienda nomine alieno quando accusatur de crimine capitali. l. reum. C. de procura. Item a militia. l. ff. de re milit. Si vero accusatio est ciuilibis vel que penam pecuniariam deseruiat tunc non excludit fm eundē de platea vbi supra: nisi sit debitor fiscalis ex administratione vel pollicitatione obligatus quo casu non admittitur aq. satisfaciatur fisco. l. rescripto. s. debitor. ff. de mune. et honorib. idem in debitoribus cuius cunq. ciuitatis. l. j. de debito. ciuita. li. xj. C. glo. in. d. l. vnica: vbi etiam dicit: q. idem est si sit questio status: videlicet si sit liber vel seruus. l. q. status. ff. de re mill. Item nisi sit alicui mota questio omnium bonozū vel maioris partis eozū. s. item propter litem. in. l. de excusa. tuto. z. l. ppter litem. ff. eodem tit. glo. in. d. l. vnica. vbi idem Jo. de platea etiam dicit: q. questio omnium bonozū vel maioris partis equiparatur q. questio ni status et questio status mortui comparatur glo. in aut. de testib. s. si vero aliter: in verbo questiones. col. vij. Ideo dicit idem de platea sumi cautela in d. l. vnica. et in. l. reus delatus. ff. de mune. et hono. p. b. b. d. i.

Du conte du Maine.

aliquem ab aliquo officio cum dignitate sibi deferenda vt criminaliter accusetur vel moueatur sibi questio omnium bonozū vel maioris partis. De iure autē canonico: si cognoscitur de crimine per modū exceptionis vel denūciationis contra aliquem nichilominus eligitur et confirmabitur fm Anno. in. c. accusati. de symo. et ibi idē dicit forte esse in accusato non tamen firmat: vide Bar. in. l. cū vno. s. reus. ff. de mune. et ho. dic tamen q. si sit infamatus de crimine enormi et cōtra eum per inquisitionē proceditur tunc non confirmatur nec consecratur fm eundem Anno. in. d. c. accusatum. doctores in. c. accedēs. de accusa. Si vero est questio de officio iam adepto an scz accusatus pendēte processu super accusatione sit suspendēdus. Et videtur prima fronte si sit questio in accusatione de delicto commissio in officio q. est suspendēdus ar. qz officarius equiparatur tutori. l. prefectus. ff. de rit. nup. Bal. in. l. que fortunis. vij. col. ff. de pig. actio. Et sic est q. tutor pendente accusatione est interdictus ab administratione. l. eum quē. ff. de suspec. tuto. l. si forte. s. sunt quidem. vers. idem dico. et ibi Bart. ff. de solu. in. s. si quis. in. l. titu. de suspec. tuto. Contrariū tamē tenet Fely. in. c. oipotens. de accusa. allegat glo. no. in. c. sepe. in vbo sententia. de appella. adde. c. nonne. iuncta glo. vij. q. iij. et vide doct. cōter idem tenentes in d. c. oipotens. vbi etiā dicit idē Fely. q. notarius q. incipit instrumentum potest eū perficere. pendēte accusatione fm Bal. in. c. si. de testib. glo. in. c. vt officij de here. li. vj. Quia imo et si condēnatus appellauit adhuc status eius est integer. l. vnica. ff. nil noua. appel. interpo. nec lter infames interim est habēdus. l. furti. ff. de hijs qui not. infra. glo. in. d. ca. nonne. Tenet Stepha. auffle. in addi. ad decisio. tholos. cccxx. et facit fm eum argumentum a speciali in d. c. accusatum. de symo. Jo. and. in nouel. in. c. j. de accusa. lib. vj. Dicit tamen ibidem q. propter scandalum et delicti enormitatem posset fieri suspēssio alle. ca. presbiter. ij. q. v.

In textu ibi.

De denuncieur.

Glossa secūda.

Uidetur littera aequaliter parifi-

care denūciationem et accusationem et ad hoc est tex. in. l. eū patronū. s. qui nomē. ff. de iu. patro. vbi qui nomen detulit dicit accusasse facit. l. pe. C. de hijs q. accusa. nō poss. ideo premiū q. debetur per statutum accusanti blasphemates deum vel ludētes ad azardum de betur etiam denūciati fm Saly. in. l. ea quidē. vers. xvj. quero. C. de accu. Refert et sequit Angel. in trac. malef. in gl. necnon ad denūciat. v. col. vj. quero. fm et ibi Bernard. de Landriano in addi. Bald. in addi. ad Specul. in titu. de denūcia. s. j. ypolit. de marsil. in practica criminali in. s. aggredior. nu. lx.

In textu ibi.

Qui premier prent le crimineulx.

Glossa tertia.

Jurisdicctio dicitur preuenta per ca-

pturam fm Barto. in. l. sepulchri. et ibidem And. barba. in addi. ff. de sepulc. violat. Angel. in. l. sane. ff. de iur. Joan. and. in nouel. in. c. j. de oblig. ad ratioc. lib. vj. And. barba. in cle. ne roman. char. c. de elec. Quis autem dicitur preuenisse qui realiter cepit vel qui verbaliter citauit: vide Bar. in dicta. l. sepulchri. et ibi late Andreas barba. in additio. Bald. in auten. sed nouo iure. C. de seruis fugiti. Guydo pape consilio. cl. ij. colum. ij. et sing. dcc. v. Angel. in tracta. malef. in glo. iudex commisit q. Casus et ibi August. de art. in addi. alle. Bal. consil. cccc. vij. incipit. quidam

cagnus lib. ij. Et conclusiue tenent q̄ qui cepit malefactorum prefertur illi iudici qui verbaliter citari fecit. Cum talis apprehensio q̄ est potentior verbalis et prefertur fm̄ eundem Angel. z hoc maxime p̄cedit infra ista vbi non sit remissio criminosis fm̄ Bar. in d. l. sepulchri. Si vero preuentus iudex in citatione verbalis et cū actuali inuentario honorum criminosis etiam sine citatione tunc preuenisse dicitur fm̄ nostram consuetudinem dūmodo mandata sit illa citatio siue ad ornatum facit. s. si vero quis comprehensorum. et ibi Angel. in auten. vt nulli iud. colla. sr. l. si cui. s. fina. ff. de accusa. l. y. in auten. qua in prouincia. col. iij. versic. quarto queritur. C. vbi de cri. ag. oport. Et ratio est fm̄ Bar. in d. l. sepulchri. q̄ quia iudicibus concessum est iurisdictionem suam defendere. l. j. ff. si quis ius dicen. non obtempera. Et si quis turbatur in sua iurisdictione habet interdictum vti possid. fm̄ Barto. in l. fina. ff. vti posside. et etiam facit. l. sane mentis. ff. de iureiur. in. c. j. de offi. deleg. Unde si per processum secūdi iudicis processus primus impediretur quo modo ipse posset opponere et impedire fm̄ eundem Bar. in d. l. sepulchri. Aduerte tamen ad vnum notabile dictum do. Guydonis pape consil. c. l. iij. incipit. in curia parlament. in. ij. col. vbi dicit: q̄ si preuentus processit ad instigationem delinquentis seu ad eū supplicationem vt euitaret tribunal alterius iudicis (q̄ sepissime fit) q̄ istud non habet eum excusare alle. gl. in l. si quis postea. ff. de iud. z Jaco. de puteo. in l. si feruus plurium. s. si quis ante. et ibi Alexan. ff. de legat. j. Alios casus in quibus non sit remissio criminosis. vide late per Guyd. pape. q. c. c. ij. et ibi in add. Passoz. in. c. fina. col. vij. versic. vltimo dicit. de fo. compe. Oldral. cōsil. c. xliij. incip. q̄ remissio. Et circa hoc nota q̄ iudex in criminalibus potest a captura incipere prehabita aliquali informatione fm̄ Bal. in l. ij. C. de hijs qui latro. Saly. in l. null. C. de exhib. reis. ypo. de marl. in pract. in. s. constante. nu. v. et ibi late per eūdem. An autem possit appellari a formatione inquisitionis: vide Specu. in titu. de inquisitio. s. iij. versic. qd si prelatus. Cosmas guymier in glo. prag. sanc. in titu. de causis. in glo. nequiret. Et ibi late z notabiliter qualiter z quando a captura z carcere appellandū sit. Et q̄ per appellationem accusati captura non est differenda: non tibi transcribo: ideo ibidem videas.

In textu ibi.

Qu que ladiournement est decre-
te et fait inuentaire.

Glossa quarta.

A Et sic nota q̄ non sufficeret q̄ iudex mandasset siue decreuisset criminisum ad ornatum nisi esset de bonis illius inuentarium factum z ecōtra. Patet ex copula et/ que de sui natura posita inter diuersa copulat. l. si tūc. ff. de fidelibus. l. stipulatio ista. s. eum qui. ff. de verbo. oblig. l. j. C. de compensa. Et melius in l. fin. C. per quas perso. no. acq. ibi ignorat et nescit Bar. in l. j. s. initium. ff. de postu. z in l. j. in fi. ff. de hijs qui not. infra. z in l. j. s. j. ff. de iust. z iur. Luc. de pen. in l. j. in. iij. col. de cast. pecul. millit. lib. xij. C. In ciuilibus autem preuentio dicitur per citationem solum tex. in l. si quis postea. et ibi glo. z scrib. ff. de iud. et etiam iure canonum in. c. proposuisti. de fo. cōpet. glo. in. c. j. de rescrip. Lud. roma. p̄si. cccxij. incip. p̄ habenda. et alle. Bald. et cōter doct. in l. si pluribus. ff. de lega. j. z l. pluribus. ff. de procurato. Joan. and. in nouel. in. c. j. de obliga. ad ratioc. quia per citationem lis dicitur pendere tex. iuncta glo. in clemen. ij. vt lit. pend. Et q̄ supra diximus non sufficere mandatum emanasse quo ad perpetuandam iurisdictionem glo. est no. in cle. ij. in verbo ad partem: z ibi Pa-

noz. in fi. et Card. in. iij. oppo. et ibi etiam Joan. de ymol. in prin. vt lit. non contest. vbi idem de ymol. dicit q̄ quinq̄ requiruntur ad hoc vt lis dicatur pendere: et sextum ibidem addit idem Card. p̄ te videas et que pendentiam litis impediunt: vide glo. et scrib. in. c. preuenti in verbo illa pendere. de offi. leg. lib. vj. Tamen q̄ sola commissio sufficiat ad perpetuandam iurisdictionem tenet indistincte. Fely. in. c. gratum. in. iij. col. versic. sed dicatis. de offi. et potest. iud. delega. Passoz. in. c. fina. de offi. leg. ante fi. Et hec fm̄ eum tam de iure canonico q̄ ciuili quia committendo incipit vti iurisdictione ar. c. licet. de offi. deleg. in l. et quia. ff. de iurisd. omnium iud. Et quia citatio habet tres partes fm̄ eundem Passoz. in d. l. si. prima commissio iudicis de citando: secunda executio nuncijs. tertia relatio seruientis. Joan. and. in. c. romana. s. contrahentes. de fo. compe. lib. vj. Prima est iurisdictionis quia iudex existens extra territorium non potest committere citationem fm̄ eodem doct. sequitur ergo q̄ committere citationem est vti iurisdictione. l. omnes. C. de episc. z cler. d. s. contrahentes: idem videt esse de iure ciuili fm̄ Bar. in d. l. et quia: per illum tex. ibi geri cepit vbi per illa verba dicit: q̄ per solam commissionem de citando dicitur delegatus cepisse vti iurisdictione sequitur Antho. de but. in. d. c. relatum: et facit fm̄ easdem: quia commissio et mandatum de citando est interlocutoria glo. in l. cum clericis: in verbo senten. C. de episc. et cler. Et nemo citatur sine iudicis iussu. l. fina. ff. de exhib. reis: ad hoc interlocutum requiritur cause cognitio. l. ex stipulatione. C. de senten. et interlo. omnium iudicum. Dicit tamen do. Alexan. in dicta. l. et quia: contrarium. col. antepenul. vbi dicit: q̄ communis opi. doctorum in hoc est contra Bar. dicendum tñ est q̄ in casu nostre consuetudinis quando iudex fecit q̄ in se erat sed criminosis se occultans non potuit reperiri quare seruens fecit etia q̄ potuit scilicet procedendo ad inuentarium honorum de quo inuentario dicam infra ar. c. l. ij. glo. iij. Et L. q̄ tunc dicitur preuenisse alias sequeretur inconueniens: de quo in glo. precedet ad finem. Et opi. nionem Barto. sequitur Fran. purpur. in. xvj. col. post. Aquensem: ibidem dicens q̄ tenentes opinio nem Bar. sunt plures numero pondere et mensura et cum Barto. communiter dicatur lucerna iuris ciuilibus alios igitur antecellit fm̄ Jas. in l. quidam cum filium: vlt. quest. ff. de verbo. oblig. Et Joan. and. qui eandem opinio. tenet in. c. venerabili. de offi. deleg. qui videtur fons et tuba iuris canonici Antho. de pra. to in prin. repertorij. Bar. Angel. in l. si certis annis. C. de pac. iij. col. Calde. l. c. vestra. de coha. cle. z mulie. Purpur. in. d. l. z quia Frā. de zabore. in prelud. cle. vbi eum multum commendat et vide Meusa. in silua charta. cxij. col. j. Laue tamen lector quia ista. l. et quia. communiter legitur a doctoribus vna cum. l. moze: eodem titu. ff. de iurisd. omnium iud. Et ad supradicta vide. tholo. cccxl. z ibi Stepha. auffle. in addi. Aduerte tamen et bene nota q̄ si mandatum de citando sit inualidum non dicitur preuenisse: vt no. Fely. in dicto cap. gratum. l. j. z. iij. col. notabiliter examinat Lud. roma. d. consil. cccxij. allegat. c. proposuisti. in verbo legitime: de fo. compe. et ibidem Innocen. z Antho. z Archy. in ca. non ita igitur. l. j. q. vj. Quid autem si accusatus est ad ornatus ad comparandum personaliter et non comparet: quid faciedum? dic q̄ potest inuitus capi et duci ad iudicium fm̄ Angel. in auten. vt omnes obed. iud. prouincia. colla. v. ij. col. versic. not. singulariter. fallit in muliere grauida: quia non cogitur personaliter comparere. l. non exigimus. s. si vero propter: et ibi Barto. ff. si quis cautionibus. Sed si talis contumax est absens: et non potest reperiri in territorio. debet cita-

Seconde partie.

¶ In voce tube ter per interualla. xxx. dierum fm Huyd. pape. quest. ccccxxx. alle. gl. in. l. inter. ff. de pub. iud. idem. q. ccccxxij. et. q. seq. z. q. ccccly. Et q̄ a captus ra incipitur aliquando. Bald. in. l. si. versi. et no. q̄ iudex. C. de hijs qui latro. occult. z in. l. nullus. C. de ex bib. reis. ypolit. de mars. in practi. in. s. constante. nu. v. Quod autem vt supra diximus satis iudex dicitur preuenisse per mandatum z inuētarium bonorum dicit quod inuentarium fit vt res amplius non dicatur integra: vt dicit Bald. in d. c. gratum. de offi. deleg. Et satis dicitur preuenisse fm mentem car. z Jo. de ymol. in d. cle. ij. vt lit. penden. vbi sufficit si per reum steterit quominus citatio ad eum peruenit.

Article. lxxxiij.

Et semblablement en pourront vser les contes barōs/seignirs chastellains/baultz et moyens iusticiers.

Article. lxxxiiij.

Et si par accusation doffice ledit crimineulx auoit este p̄ueni par vne court z par apres la partie plaintiue fist denunciemēt ou accusatiō applegee par autre court. Et en ce cas la congnoissance en demourra a celluy qui aura preueni doffice/ et doit la partie par deuant luy poursuyz son interest sans ce que le denūcie fust tenu en proces en diuerses cours pour vng mesme cas. Et a semblable si cel crimineulx ou delinquant estoit conueni a loffice de iustice en diuerses iuridictions capables pour raison dung mesme cas: a celluy q̄ auoit preueni en demourroit la congnoissance. Et est a entendre telle preuention entant que touche la partie principale sil y auoit denunciemēt forme z deuemēt apleige. Et au regard de loffice de iustice celluy aura preueni q̄ premier prendra le crimineulx et delinquāt/ou qui laura premier fait adiouner personnellement / ou fait saisir et inuentarier ses biens: et ny suffiroit dire auoir fait faire informatiō/ sil ny auoit telle ou semblable diligence que dessus.

In textu sibi.

Fust tenue en diuerses cours pour vng mesme cas.

Glossa prima.

Ratio est qz scdm Angel.

in tract. malef. in glo. j. versi. sed iudex illo est maior. Ratio qz prosequitur vindictam publicam z offensi. Et cū ex officio suo incumbat prospicere in maleficia committantur fortius vt cōmissa puniātur. Bar. in. l. nevia. ff. de annis leg. Bal. l. j. s. sciendum. ff. de magistra. cōuenten. z sic credendum est q̄ fidelius prosequetur. Et facit fm eundem Angel. qz in pari causa potior est conditio possidentis et preoccupantis. l. si quis a multis. ff. de noxa. actio. sed iudex inqrens ex eo est l. quasi possessione ergo etc. Faciunt no. per Bar. in. l. sepulchri. ff. de sepul. viola.

Du conte du Maine.

vbi dicit interest iudici iurisdictionem suam defendere. l. j. ff. si quis ius dicen. non obtempera. in. c. duo. de offi. ordi. ¶ Oppositio autē fieri debet ante litem cōtest. fm Bal. in aut. sed nouo iure. l. iij. col. C. de ser. fugit. idem Bal. in. l. si pluribus. ff. de lega. j. Sed quid si reus solus opponat preuentionem: vide per Bar. et late per eius apostil. in d. l. sepulchri. idem Bar. in. l. vbi ceptū. ff. de iudi. z in. l. quis. pe. col. ff. de dā. anse.

In textu sibi.

Et doit la partie deuant luy pour suyz ses interestz.

Glossa secunda.

Quero si in causa illa iam contra reum sunt didicta testificata z conclusum in causa q̄ pars lesa venit ad prosequendum suum interesse an n̄ chilomin⁹ poterit dicta pars lesa petere suū interesse et ad illum finem novos testes producere? dicendū est q̄ sic fm Bar. in. l. j. s. si. ff. l. j. not. de questio. allegat. l. vnus s. reus. eo. titu. z Jo. and. in. c. fraternitas. de testi. Et ratio est fm And. barba. in addi. ad eundem Bar. vbi supra. Quia sicut non potest in criminalibus expresse renunciari probationibus z defensionibus: vt est glo. in. l. pactum inter heredem. ff. de pact. ita nec q̄ conclusionem in causa: intellige tamen q̄ licet in illo casu possit iudex novos testes examinare q̄ debet facere iudex absq̄ nouo processu ne differatur sentētia absolutoria vel condemnatoria fm Angel. in. d. tracia. malef. in glo. j. col. antepe. versi. item ictas.

Article. lxxxv.

Et si par denunciation ou accusatiō criminelle doffice aucun malfaicteur est conuenuz approche par la court de hault iusticier dont il ne soit estaiger z le seigneur de qui il est estaiger et qui nest que voisin du seigneur par la court duquel a este faicte la preuention ait telle iustice quil puisse congnoistre dudit cas: icelluy seignir duquel le malfaicteur nest estaiger qui en aura entrepris la congnoissance sera tenu le rendre audit voisin de qui le malfaicteur sera estaiger sil le requiert en quelque estat q̄ soit le proces en payāt les fraiz / mais si le delict a este fait au pouoir dicelluy q̄ premier la approche la congnoissance luy en demourra z ne le rēdra point audit voisin duquel ledict malfaicteur est estaiger.

In textu sibi.

Sera tenu le rendre.

Glossa prima.

Quinquēs tria sortitur tri

bunalia: primum est locus delicti: secundum est locus domicilij: et tertius est locus originis ter. glo. et scribē. in l. j. C. vbi de cri. agi. oport. Et regulariter iudex domicilij seu originis non potest petere q̄ sibi remittatur criminofus sed iudex delicti sic: quia illam solam iurisdictionem offendit vbi delinquit: relique autem iurisdictiones non offendentur quia solum eorum interest purgare territorium suum malis hominibus. l. congruis. ff. de offi. p̄sidi. q̄ intellige quando iudex delicti requirit criminofum si vero est negligens potest requiri per su.

dicem domicilij siue originis vt maleficia non remaneant impunita. in cap. vt fame. de senten. excom. Et consuetudo in contrarium q̄ nō remitteretur esset gra- uosa et irrationabilis s̄m P̄anoz. in. c. si. viij. col. ver- si. vlti. circa hoc. de fo. compet. Idē P̄anoz. post Cal. in. c. j. de raptō. Ratio etiā potest esse q̄ ratione do- micilij: et originis quis proprie dicitur subditus non autem ratione contractus vel delicti licet ibi forziatur forum: vt dicit glo. sing. in cle. j. in verbo subditos. in fi. de fo. compet. quam ad hoc pro sing. alle. P̄anoz. in ca. propofuisti. in princ. eodem titu. facit etiam q̄ de seruo dicitur cum queritur fugitiu⁹. in. l. j. §. cut rei. ff. de ser. fugiti. Et q̄ iudex originis seu domicilij pos- test punire de delictis alibi commissis. in. c. dilecti. et in. c. cum contingat: et vtrobiq̄ P̄anoz. de fo. compe. Fely. in. d. c. fina. vj. col. eodem titu. post Angel. in. l. si vacantia. C. de bo. vaccant. et ratio est s̄m P̄anoz. vbi supra. Nam sicut ratione contractus alibi gesti et ratione res alibi site potest iudex domicilij cognoscere in d. c. dilecti. de fo. compe. glo. in. l. fina. C. vbi in rem act. Et ita ratione delicti alias forus domicilij super- fluere probatur. in. c. cum contingat. de fo. compe. et ad tex. istius consuetudinis vbi dicitur: q̄ criminō- sus repertus in alieno territorio vbi etiam delictum non commisit potest arrestari ⁊ cōtra eum procedi: pe- tente tamen iudice suo debet remitti: ideo non requi- rente iudice contra eum proceditur. ⁊ Hec faciūt ad questionem: de qua per Bar. in. l. si dominium: et ibi late And. barbo. in addi. ff. de furtis. An repertus in alieno territorio cum re furtiua possit ibidē puniri? et concludit q̄ sic: idem tenet P̄anoz. in. d. c. j. de raptō. vbi dicit q̄ per illam opinionem Bartoli plurimi: et plurimi suspensi sunt. sequitur etiā Lanfran. de oria. in repeti. c. quoniam contra falsam. fol. xxxv. nu. xi. et ibi in additi. de proba. Barpto. cepol. qui late arguit pro et contra. consil. lix. incip. Paulus faber. Dicitur autem quis habere domicilium vbi habet maiorem partem bonorum suorum vel vbi habet larem. i. fami- liam s̄m Innocen. in. c. ex parte. B. et ibi P̄anoz. de fo. competen. ar. l. j. C. vbi sena. vel clariss. in. c. po- stulasti. de fo. competen. Notandum est etiam q̄ iudex domicilij tenetur requirere et ad hoc publicam lit- teram siue epistolam transmittere. ar. tex. in auten. vt nulli iudicum. §. si quis vero incomprehensorum. col- la. ix. Oldral. de laude. consil. cxliij. incip. remissio. Aduerte tamen q̄ talis iudex in littera siue in episto- la sua non debet dicere tibi imperamus vel iubemus quia esset inhonestum sed debet dicere / nos requiri- mus rogamus et hortamur s̄m Joan. de ana. in. d. c. j. de raptō. penul. col. vers. subdit etiam. Que vero sit ratio quare fiat remissio dic scdm eundem de Ana. in quarta col. post Glo. in. l. capitalium. §. famosos. ff. de furtis. q̄ est vt ex aspectu ceteri terreantur: aliam ratio- nem dat vt sit lesis solatium. Generaliter tamen dicit q̄ ratio est ad satisfaciendum iudici delicti vel domi- cilij ar. in. d. c. j. Quid autem in contractibus in cau- sa ciuili an et quando fiat remissio: vide etiam per do- cto. in locis supra alle. late per Guiller. de cugno. in. l. j. ante fi. vbi quis de curiali. vel coart. ali. cond. cō- uenia. C. docto. in. l. heres absens. §. si quis. ff. de iu- dicijs. P̄anoz. mita. in. d. c. fina. ix. col. vers. venio ad secundum. de fo. competen. doct. in. l. solent. ff. de cu- slo. et exhib. reo.

In textu ibi.

Audict voylin.

Glossa secunda.

Hec faciunt ad questionem an de- beat fieri remissio inter iudices non existentes sub eo- dem domino seu in eodem regno. Et dicit do. Odof- redus in auten. qua in prouincia. colla. quarta. ver-

si. sed segnorū. C. vbi de cri. ag. oport. q̄ iste remissio- nes fiebant quando sub vno principe preffides erant. sed multiplicati et distincti sunt principatus: ideo non fiunt iste remissiones. Refert et sequitur Bal. in. d. l. j. vers. sed nunquid. C. vbi de cri. ag. oport. et dicit dī- ctam opinionem Odofredi seruari de consuetudine: idem dicit ibidem Paul. de cast. et Salyc. in. j. oppo. Dicit tamen Joā. de imol. in cle. pastoralis. xj. col. de re iud. ibi contrarium sentit Paul. post do. Antho. de but. q̄ siue sint sub eodem siue sub diuersis q̄ debet fie- ri remissio de necessitate. et ad hoc compelli debet iudex per superiorem etiam si tales iudices quibus pes- titer remissio pretendat se liberos. si tamen non remit- tant peccant Joā. de ana. in. c. j. de raptō. notabiliter dicta per Barpto. cepol. consil. lix. incip. Paulus fa- ber. in princ. et ibidem tenet opinionem Odofredi contra Imol. sequitur Stephanus aufferrij in addi. ad. q. tholo. deci. cccxix. Oldral. consil. cxliij. in fi. in- cip. quod remissio: vide Fely. in. c. j. col. vj. de fo. com- peten. ⁊ ibidem per regulam ⁊ fallentias.

In textu ibi.

Mais si le delict a este fait au pouoir ⁊c.

Glossa tertia.

Quia criminofus i loco delicti for- titur forum. l. j. et in auten. qua in prouincia. C. vbi de cri. ag. oport. et ibi scrib. l. si cui. §. idem imperator. et l. si. ff. de accusa. bo. tex. in auten. vt omnes obed. iud. §. hec considerationes. colla. v. ibi vt vnusquisq̄ in qua prouincia delinquit illic turi subiacet. quinimo de necessitate ad eum fit remissio per tex. in auten. vt nul- li iudi. §. si vero q̄s incomprehensorum. colla. ix. glo. ⁊ ibi doct. in. c. fina. de fo. compe. Et ratio quare fit re- missio est in. l. capitalium. §. famosos. ff. de pe. tex. ⁊ ibi scrib. in. c. j. de raptō. vbi tex. videtur dicere q̄ eū non retineat sed remittat. ad idē facit tex. in. c. si ille. cxliij. quest. liij. in ca. si peccauerit. ij. q. j. ⁊ Et est aduerten- dum q̄ in remissione criminofus fienda ad iudicem deli- cti vel impedienda decem sunt considerāda: primo q̄ constet q̄ crimen de quo agitur sit cōmissum. l. j. §. item illud. ff. ad silleta. Oldral. cōsil. cxliij. incip. quod re- missio. vers. secūdo remissio. Fely. in. c. fi. col. v. vers. tamen non recederem. de fo. compe. alle. glo. in cle. pastoralis. de sen. ⁊ re iud. quam sequitur Lard. ibi- dem. ⁊ Angel. in. l. j. C. vbi caus. stat. ⁊ in auten. si ye- ro. C. de adul. Ideo dicit Guy. pape. q. ccij. q̄ iudex requisitus potest facere informationem nisi iudex re- quirens eidem informationem transmittat q̄ dicit con- suetum fieri. Secundo requiritur q̄ delictum sit cōmis- sum in territorio iudicis requisitis d. l. j. C. vbi de cri. ag. oport. Et queritur quid de delicto incepto in vno loco ⁊ finito in alio de quo per P̄anoz. in. c. fina. viij. col. vers. nunc quero. de fo. compe. Joā. fab. in. d. au- ten. qua in prouincia. vers. sed quid si existens. Joā. and. in mercuriali in regula in obscuris de reg. iur. lib. vj. Jo. crot⁹ in. c. ij. §. statuto. in repet. de cōstitū. Bal. in. l. si quis non dicam. vj. col. C. de epis. ⁊ cleri. Fely. in. d. c. fina. vj. col. de fo. compe. Ex quoz dictis dan- tur tres conclusiones: prima q̄ quādo delictū inchoa- tur in vno loco tam respectu agentis q̄ patientis et in alio perficitur pōt vterq̄ iudex punire ⁊ locus est pre- uentioni s̄m eundē Bal. in. d. l. si quis nō dicā: ⁊ in. c. j. §. iniuria. in titul. de pace iur. fir. in. liij. col. vers. que- siuit. Jaco. butri. vbi exemplificat in capiente ⁊ ligante vnum hic ⁊ spoliante alibi: nam propter violentiam successiuam a deo confunduntur actus q̄ habetur pro vno delicto s̄m Barto. in. l. nunq̄ plura. ff. de p̄uat. delict. Scda conclusio est q̄ delictum inchoatū hic ⁊ finitū alibi punietur a iudice finis s̄m Bar. in. l. libel- lozum. ij. col. vlti. vlti⁹ quero. ff. de accusa. loquētē e iij

Seconde partie.

de proficiēte telum vel cum balista existens in vno loco sagittat alium in alio loco cui conuol. Fely. in. d. ca. fi. Aduerte tamen q̄ cōtra Bar. est communis opt. vt refert And. mere. in. addi. ad eundem Fely. vbi dicit q̄ etiam locus est preventioni. et cōtra Bar. tenet Joan. and. in mercur. in regul. in obscuris de regul. iur. Ly. Bald. et Angel. in. d. l. j. et Panor. in. d. c. fi. xj. col. et in c. j. col. fi. de p̄sump. Domi. de sc̄to geor. in. c. j. s. j. col. fi. de stat. regul. in. vj. Jo. de ana. in. d. c. j. iij. col. de rap. et Fely. sibi cōtrarius in. d. c. j. de p̄sump. et Tertio conclusio est: q̄ q̄n solum est facta preparatio vt de licitum alibi cōmittatur nulla cognitio spectat ad iudicem illius preparamēti. Tertio ad hoc vt fiat remissio requiritur q̄ criminofus non sit vagabundus: q̄ tunc vbiq̄ posset puniri. d. l. j. et ibi scrib. C. vbi de cri. ag. oppor. iuncta glo. Est autē vagabundus qui propriā sedem. i. propriā habitationem non habet: fm̄ Sa. ly. in. d. l. j. col. xlii. quero igitur. per. l. iij. s. denūcia. ri. ff. de dam. infect. hoc tamen verū est nisi sit paratus cauere idonee: de respondendo in loco vbi inuentur vel moratur: fm̄ Ly. ibidem per. l. heres absens. s. vt si quo. in glo. ma. ff. de iudi. Salice. tamen cōtra in. d. l. j. et Fely. in. d. c. fi. col. iij. Et ibidem quis p̄prie dicitur vagabundus. et vide Jo. de ana. in. d. c. j. de rap. Bar. in. l. nullus. de tiro. li. xj. C. Ibi cōmuniter si des linquit dicitur preda p̄positorum mareschaloz. Quarto requiritur ad hoc vt fiat remissio q̄ criminofus requisitus nō sit accusatus de heresi: quia tunc vbiq̄ puniri debet pro tali crimine: ideo nō fiet remissio fm̄ Jo. de ana. in. c. j. col. fi. ante fi. de heret. post Jaco. de are. q̄ ex quo est hereticus vbiq̄ delinquit in celo/ in mari et in terra. l. arrant. C. de here. zaba. in. d. c. de pastoralis. xj. col. in fl. allegat ca. ne quisq̄. xxiii. q. ii. licet opt. Petri sit in contrariū: et Bald. in margareta in verbo hereticus: vt refert idē de Ana. et pro eozū opt. facit. l. si cui. s. cū sacrilegium. ff. de accusa. Dicit tamē idem de Ana. q̄ non est remittendus q̄ delictum heresis est delictum continuum et successiuum: vt no. idem de Ana. in. c. ij. de heret. ergo ratione presentis delicti potest conueniri. Quinto requiritur q̄ criminofus non cōmiserit crimen penes iudicem qui eū detinet: quia anteq̄ remittitur debet fieri de tali crimine puniō. d. l. si cui. s. fi. et l. si ff. de accusa. Sexto requiritur q̄ iudex debite requiratur in aut. vt nulli iud. s. si x̄o quis incōprehensozū. col. ix. vide supra in gl. j. c. xlii. notandum est etiā. Septimo q̄ delictum non sit minimū q̄ in delictis minimis cōter nō sit remissio. Panor. in. d. c. fi. vij. col. xlii. vltimo dicit glo. de fo. cōpet. et videtur sentire ter. in. d. s. si vero quis incomprehensoz. Octauo q̄n actio criminalis ciuilliter intentatur fm̄ Panor. in. d. c. fi. post Cal. in. d. c. j. de rap. q̄ fm̄ eum non eadē militat ratio remissionis. Quinimo condemnatus de crimine ciuilliter nō efficit infamis: vt dicit sing. Bal. in. c. at si clerici. col. iij. xlii. et an possit. de iudic. et quā do agit ciuilliter de crimine: vide in titu. de conditione furtiua. ff. nouo: q̄ requiritur q̄ petatur condēnatus et non cōdemnatus fm̄ Bal. in. l. executorē. xj. col. C. de execu. rel iud. Sal. in. d. l. j. C. vbi de cri. ag. op. al. l. relegatoz. s. interdicere. ff. de iterd. et releg. et dicit p̄bart in. l. additos. in fi. C. de appel. Decimo q̄ remissio petatur inter subditos sub eodē dño: vt supra dixi in glo. ii. Undecimo quia remittitur a iudice domiciliū ad iudicem delicti maxime si coram eodem iudice domiciliū sit a parte lesa accusatus et processus sit inchoatus fm̄ Doffred. in. d. l. j. col. j. Angel. in tract. malefi. in glo. j. col. antepe. et penul. expressi? Suydo pape. q. cci. versi. sed an iudex domiciliū.

Article. lxxxvj.

En matiere soit reelle ou possessoire le iurzerain ne fera aucun renuoy a son vassal

Du conte du Maine.

de ses hommes/ si les choses dōt sera question entre les parties sont assises en plusieurs et diuerses iuridictions comme du dit vassal et dautre seigneur.

Glossa prima.

Ratio est quia dñs feudi nō

posset recognoscere nisi de re existente in suo feudo tex. et ibi doc. in. c. ceterū. de iud. ideo si remitteret esset sub diuersis. Et sic continentia cause esset diuisa q̄ fieri nō debet vulgata. l. nullū. C. de iud. glo. in. c. fi. in vbo sup proprietate. de iud. vide Curt. iuniorē in tract. feu d. vij. parte post prin.

Article. lxxxvij.

En semblablement le conte viconte de beaumont et baron iouyst de ladicte preuention et des autres cas dessusditz sur son vassal de degre en degre chascun sur son subgect sans distinction.

Article. lxxxviij.

En excution de lettres passees souby le seel des cōtractz du roy si lesdictes lettres sōt maintenues faulses/ au roy seul et a ses officiers en appartient la congnoissance: et es aultres cas le iuge royal par auāt la contestation de la cause sera tenu faire le renuoy sil en est requis.

In textu ibi.

Maintenues faulses.

Glossa prima.

Ratio quare solus rex cogno

scit est q̄ solus p̄ncipaliter offenditur per ea que no. Bar. in. l. ij. s. si publico. l. iij. col. xlii. quarta regula. ff. de adul. idē Bar. in. l. si quis obzeperit. ff. de fal. Et est intelligēdū etiā si talis actio falsi emergat corā alio inferiore q̄ licet quilibet iudex coram quo cōmittitur falsitas possit regulariter punire per. l. nullū. C. de testib. glo. ord. in. l. si lis. in verbo ciuilliter. C. de fals. tr̄ Bar. in. l. diuus. la. ii. in fi. ff. de fal. dicit q̄ iudex potest de tali falsitate punire si alias habet potestatem cognoscendi et puniendi: alias debet ad maiorem iudicē remittere alle. autē. de testi. ibi et hoc puto verum: et Innoc. in. c. antepe. et pe. de penis. et in. c. dilectus. eo. ti. in. c. dilectus filius. de intur. et dam. vat. Angel. in tract. malefi. in glo. in vbo falsario. col. vj. xlii. quero. an quilibet Pet. de anchor. psil. clxxij. incip. circa p̄mum dubiū. ij. col. xlii. sed p̄supposito. Et q̄ alijs p̄ter q̄ regi et eius officariis nō sit permissa talis cognitio declarat text? isti? cōsuetudinis ibi Au roy seul et. q̄ per illū vbum solus videt adempta alijs potestas fm̄ Fely. in. c. pastoralis. in. l. ij. col. versi. limita tertio de offi. ord. post Angel. in. l. j. C. vbi et apud quē p̄pter glo. ibi p̄ncipis quem ad hoc dicit esse notandam et q̄ ita fuit consultum per Jo. de ana. et alios docto. perulinos in fauorem capituli ecclesie matoris ferariensis. et Si queris quid sit falsum: et r̄n. q̄ satis declarat. in auten. de instru. cau. et fid. in prin. iuncta glo. in verbo mutatio. colla. ij. in. l. quid sit falsum. ff. ad. l. corne. de fals. vbi dicitur q̄ falsum est mutatio veritatis. Pet. de anchor. consil. clxxij. incip. circa p̄mum. in prin. alle. ca. p̄imum est. et ca. michi autē. xlii. q. ij. Pet. de vergnia in additio. ad Burri. in. l. j. C.

de fals. vbi dicit q̄ ideo dicitur mutatio veritatis eo q̄ falsificatores student mutare ea que vera sunt vt falsa sint vel verisimilia videantur. committitur autem falsum t̄uersis modis vt per eundem ibidem latius per hostien. In sum. titul. de falsis. s. qualiter committatur. Et per ypolit. de mar. in rub. ff. eodem titulo. Et etiam notandum q̄ crimen falsi est grauissimum cū nullum crimen sit quod ita vituperet famam et statum hominis sicut ipsū vt dicit Paul. de cast. consil. clj. incip. videtur dicēdū q̄ dicitur presbiter. in prin. ideo dicit Archy. in. c. in memoria ante fi. xix. dist. que refert et sequitur per. de Anchara. cōsil. clxxiij. in fi. col. ¶ Quod crimen falsi habet plura specialia. Primo q̄ suspitio falsi pro veritate habetur nisi contrarium probetur a parte producente et proceditur ad penam. In bemus. C. de proba. q̄ in alijs criminibus generaliter non contingit. l. absentem. ff. de pe. l. c. j. q. j. Et q̄ suspicio falsi pro veritate habeatur firmat Bald. in. l. si veritas. C. de fides cō. et Jo. de Anania. c. licet col. fi. de cri. fals. hostie. in sum. titul. de cri. fals. s. qualis probatio post prin. de hoc tamen merito dubitat ypolit. de mar. in. Rub. ff. eodem titul. vbi dicit illud dicitū esse nimis durum et arduum: tum quia in criminalib⁹ probationes debent esse luce meridiana clariores. l. fi. C. de proba. Tum etiam quia dato q̄ sola suspitio sufficeret tamen requireretur declaratoria iudicis per tex. et ibi Bar. in. l. eius qui delatozem. ibi et de crimine pronunciare. ff. de iure fisci. Et late ibidem disputat idem ypolit. tandem concludit illud dicitū Archy. et sequacium non esse verum nec procedere nisi super tali suspitione sequuta sit sententia declaratoria iudicis seruatis seruandis. et contra illud dicitum allegat dy. in consil. xxxviii. incip. quod contra vers. preterea et Dec. consil. clxxxix. incip. Letatus sum in. j. col. et cōsil. clxxxv. incip. in causa falsitatis. vj. col. ¶ Item crimen falsitatis habet speciale q̄ incidenter deducatur in litem pronunciatum super eo secundum eundem Archy. in. d. c. in memoria et Pet. de Anchar. in. d. consil. clxxiij. per. l. vbi. C. de fals. duo supradicta refert et sequitur Alex. cōs. lxxvij. incip. i. causa accusationis in. j. volu. in. iij. col. Item condemnatur quis sine accusatore q̄ alias non sit in ca. nichil et in ca. de manifesta. ij. q. j. in ca. si quis potestatem. xliij. q. iij. l. munerum. s. defensiones. ff. de mune. et hono. et facit illud euāg. secundum Archy. vbi supra vbi sunt qui te accusant et. Jo. viij. cap. ¶ Item clericus de hoc crimine conuictus statim deponitur et curie seculari traditur in. c. ad falsarium de crimine falsi. q̄ generaliter non seruatur in. c. cum non ab homine. de iudi. Item alia specialia habet quia in generali sermone remissionis delictorum non comprehenditur crimen falsi secundum Bar. i. l. penult. ff. ad turpill. et ibi And. Barba. in ad di. dicit illud posse trahi ad quoscunq̄ carceratos propter enormem scel⁹ s̄m Bald. in. l. iij. C. de episco. audien. dicit etiam q̄ talis generalis remissio non porrigitur ad delicta liquida alle. Angel. in. l. libellozum. s. fi. ff. de accusa. per. l. ff. et ibi Bal. C. de abolit. q̄ est valde notandum pro introitis siue pro nouo iucundo introitu regis ac regine in aliqua vrbē vt de introitis regine Francie Alienor sororis Lesaree maiestatis q̄ in anno precedenti nouas et iucundas fecit in Francia Audiuit etiam edictum siue generale statutum a regina maiestate emanasse nuper: q̄ conuicti de crimine falsi siue sint testes/ siue tabelliones/ de cetero in cancellaria Fracie remissionem nō obtinebūt sed ad mortem parib⁹ sine mora dabuntur q̄ sanctum et laudabile est. et vide que infra dixi ar. lxxx. Aduerte tamē q̄ in inratis quando in carceribus non sunt alij criminosi pro alia causa cessante dicta noua restrictione siue statuto videtur q̄ liberentur secundum ypolit. de mar. in. d. rub. ff. ad. l. cor. de fal. nu. xliij. post Helli

in tract. bannit. q. xli. vbi etiam dicit q̄ si est vnus solus alius p̄ alio delicto et plures sunt pro crimine falsi debent liberari si rex dicat omnes carceratos liberari; debere: cum rectus s̄mo pluralis numeri non possit verificari nisi ad eos porrigatur alle. in ar. l. si. ff. ad trebell. et Jo. hap. de cacialup. in. l. omnes populū col. xxi. ff. de iusti. et iur. idē ypolit. sing. clxxij. incip. crimē falsi. ¶ Item vltra alia crimina habet vnum speciale nam ille qui est condemnatus ad mortem si ducitur ad locum supplicij et obuiat cardinalem liberatur a morte: et cardinalis ponit pileum suum super caput ipsius condemnati secundum saly. Bal. et Paul. de cast. in. l. additos. C. de appella. cepol. cautel. ij. hoc tamen non habet locum in damnato pro crimine falsi secundum And. Barb. in tract. de prestan. card. in. j. pte. q. ix. vers. et posito in. ij. col. alle. d. l. lucius. ff. ad trebell. Aduerte tamen post eundē. Barba. ibidem q̄ quibus cardinales dicant se habere tale sus ex consuetudine videtur tamen talis consuetudo irrationabilis: tum quia reipublice interest ne maleficia remaneant impunita. l. ita vulneratus. ff. ad. l. aquil. c. vt fame de sen. excom. et est contra sus diuinum vbi scribitur non permittas malefactorem viuere exod. xxiij. c. Et esset dare vlam ad delinquendum: ideo dicit secundum eundē domi. in ca. facte. iij. dist. non videre consuetudinem valere q̄ percutiens clericum repertum de nocte soluat. v. sol. quia dat materiam delinquendi ad hoc facit. l. conuentre. ff. de pact. dor. l. siue hereditaria. ff. de nego. gest. ¶ Facit etiā q̄ si quis fugit ad collum sacerdotis: portantis corpus Christi non consequitur immunitatem glo. sing. in ca. questum. xiiij. q. ij. Item omne quod habet apparētiā mali est reijciendum. c. cum ab omni de vit. et honest. cle. nec sufficit allegare q̄ ecclesia concedit immunitatem ad illā fugientibus vt in titul. de hijs qui ad eccle. confug. quia huiusmodi priuilegium non est sine dubio secundum eundem And. Barb. vbi supra vbi etiam dicit q̄ non esset bonū exemplum honeste et recte viuere volētib⁹ si cardinales vterentur illo priuilegio. Et ad hoc vide brunellum Aurelia. in tract. de potest. leg. conclu. vi. post prin. vbi dicit illud priuilegium cardinalium esse multum dubitabile Item crimen falsi habet aliud speciale nam licet paria delicta mutua compensatione tollantur. l. viro atque vxore. ff. sol. mat. cum similib⁹: hoc tamen fallit in crimine falsi quia vna falsitas nunq̄ cum alia falsitate compensatione sed vtraq̄ punitur secundum Bal. in rub. C. de fide instru. vers. incidenter etiam ypolit. in rub. ff. de fals. nu. xv. alle. berthachinum in repertorio in verbo delicta vers. v. Item et habet vni aliud speciale q̄ iudex inquirens super crimine falsi vel etiam in accusatione de necessitate non debet in inquisitione poni locus vel tempus commisse falsitatis secundum angel. in tract. malefi. in glo. falsario in. vj. col. et tene menti tu iudex licet regulariter cōtra eundē alle. glo. ord. insti. de publi. iudi. in prin. et Bal. in. c. j. in prin. i. titul. quib. mod. seu. amitt. ¶ Est etiam sciendum q̄ de falsitate quis puniri non debet nisi talis falsitas sit alicui nocturna nam si alteri damnū nō inferat licet falsum sit commissum et dolose tamen talis falsitas non punitur vt dicit angel. in tract. malefi. i. glo. et ibi cy. Bar. Bal. et saly. in. l. diuus. ff. de falsis. q̄ intellige secundum eundē cum grano salis quando non nocet nec nocere potest quia tunc teneretur de falso secundum Bal. in. l. si falsos per illum tex. C. de fal. Bar. in. l. si quis legatum in prin. ff. eod. titu. q̄ dicit vt per eundem angel. vbi supra. Et q̄ expresse requiratur dolus declarat ypolit. de mar. in. d. rub. de fal. i. iij. col. vers. sed hodie alle. Bal. in. l. quicunq̄. v. col. C. de ser. fugit. idem Bal. in. l. data opera. iij. col. C. qui accusare nō poss. Bal. in. l. et si seuerior. C. ex quib. caus. infra. s̄ro. vbi dicit

Seconde partie Du conte du Maine

I habuisse in practica. Est etiam notandum q̄ ita cōmittit falsum qui vtitur falso sigillo siue instrumento si cut ille q̄ fabricauit vel dictauit vel fieri fecit. l. si falsos. C. de fals. scrib. in. c. licet causam. de probat. differunt autem in eo quia ille qui fuit auctor falsitatis abstinendo postea ab vsu non excusatur sed vtens simpliciter falso instrumento et postea abstinēs releuatur ab ea pena vt. dic. l. si falsos. et ibi glo. falcer. et ceteri scrib. Querit angel. in. d. tract. malefi. in. d. glo. fallario. Quanto tempore duret querela falsi. Et in. q̄ vsq̄ ad. xxx. annos. l. querela. et ibi glo. et doct. C. de falsi. Que vero sit pena falsi de iure. Et dic q̄ de iure communis est depozita. et honorum publica. in liberis. in seruis vltimum supplicium. l. j. s. ff. ad. l. cor. de fal. in. s. itē. l. cornelia. institui. de publi. iudi. dicit ypolit. de marsil. in. d. rub. de fal. ff. q̄ in italia sunt cōmuniter statuta punitentia falsum pena corporali et vide supradicta in ista glo. d. de statuto regis France. Penā autem clerici falsificantis sigillum regis France vt de in. c. ad audientiam et ibi scrib. de cri. fal. de materia sigilli dixi supra ar. l. in glo. v. et que infra dicentur ar. clxxv.

Article. lxxxix.

De treues donnees en la court du prin ce enfrainctes: la congnoissance / punition et correction en appartient au prince et a ses iuges et officiers. Et semblablement est il des tresues et assuremēs donees en la court des vassaulx dont la congnoissance / pugnition et correction appartient a leurs iuges et officiers si le prince ou autre surzerain nen auoit entrepris la cōgnoissance par preuention comme dit est.

In textu ibi.

De tresues donnees.

Glossa prima.

Alle qui verisimiliter timet offendit ab aduersario potest implozare officium iudicis vt ipsum cogat ad prestandum securitatem. l. illicitas. s. ne potentiores. ff. de offi. presid. doct. in. l. denunciamus. C. de hijs q̄ ad eccle. effug. Bar. l. l. sanctū ff. de re. diuisio. Innoc. in. c. j. in fi. glo. magne de offi. deleg. decis. capel. tholo. deci. cccclxxxix. et ibi late auf fre. in addit. generaliter qui timet gravari ex facto alterius etiam in ciuili potest implozare officium iudicis vt iudex ante factum inhibeat. l. si pater. in fi. et ibi Bal. C. qui bo. ced. poss. vbi Bal. dicit alibi non reperiri ita expressum et iudex ante factum bene debet obulare ne iniuria committatur Fely. in rub. de treu. et pace in. j. col. post Bal. l. j. s. quies. ff. de offi. prefect. vbi. Aduerte tamen q̄ non debet quis cogi ad prestandā securitatem nisi expressa sit causa timoris et appareat vel sit verisimilis vt dicit. Bar. in. l. capitalium. s. ad statuas. ff. de pe. quia ipse ibidem dicit non presumitur quis velle offendere aliquem nisi causa appareat ita tenet Jo. fab. in. s. post quod veri. sed an allegans institui. de fideicom. here. et quia prestatur cum cautione saltim iuratoria glo. in. c. de benedicto in verbo sub cautela. xxxij. q. j. cum ibidē not. et sub penū. vt p stephanum aufre. in. d. decisio. tho. cccclxxxix. glo. in. l. j. s. sed et si dubitet. in verbo sola promissione. ff. de iudi. non debet igitur quis frustra verari ad dandū treugam quia hoc est laboriosum vt dicit fely. in. dicit. rub. de treu. et pac. per tex. in. d. s. sed et si dubitetur. al

le. etiā alex. in. l. j. s. j. in fi. ff. sol. mar. et Ideo mine non semper sufficiunt ad prestandam securitatem siue treugam sed debet arbitrari iudex si sunt illusorie vel non vt dicit Bar. in. l. hec autem. ff. si cui plus q̄ per. l. fals. per glo. in. l. metū. C. q̄ met. caus. alle. etiā Guttler. de cug. in dicit. s. ne potentiores. Aduertat igitur iudex qualitatem personarum secundum eandem glossā et ibi Barto. in dicit. l. metum. Et an minans sit talis q̄ cōsueuit minas suas mittere executioni Bar. l. l. de pupillo. s. si quis ipsi pretozi in. iij. col. et ibi late p eum. ff. de no. ope. nūcia. angel. in tract. malefi. in glo. in verbo cōtumeliosa in. iij. col. Panoz. in. c. j. in. j. col. de offi. deleg. et fely. in. d. rub. de treu. et pa. et Ideo dicit Bar. in. l. sed et si susceperit. s. ff. de iudi. q̄ forē sis inimicus alicuius non potest cogi prestare talē treugam in alieno territorio nisi ibidem multum conuersa retur. nota etiam q̄ si prouocatus habet iustum timoris metum ne prouocans eum offendat non tenetur ei prius prestare dictam securitatem q̄ prouocans eidē prestet secundum eūdem fely. in. d. rub. et aufre. in. d. q. tholo. ccc. lxxxix. in fi. post Bar. in. l. qui bona. s. si quis allegat. ff. de dam. in fact. Pena autem frangentis treugam est. l. iul. malefantis secundum Jo. fab. in. di. l. denunciamus per. l. j. C. ad. l. iul. maifest. vel secū dum eum est pena frangentis pacem vt in titul. de pace tenē. c. j. s. si quis hominē et. s. si clericus. in vlt. feud. vide supradicta ar. clxx. in glo. iij.

Article. xc.

Autres cas sont esquelz le surzerain ne rend point la court ne les causes a son vassal soit baron chastelain ou aultre / ne semblablement les barons a leurs hommes ne subgectz / cest assauoir dempeschemens de chemin peageau le delict fait en grāt chemin quant par preuention le surzerain en a entrepris la congnoissance / dauoir mesure a faulse aulne ou faulse mesure / de pris / de marche et denunciemens criminels fais par le blece en la court du surzerain selon la forme dessus declaree. Et en matiere dypothecque vniuersel quant il est question de rentes ou arerages dicelles et que les choses ypothecquees sont en diuerses iurisdicions.

In textu ibi.

Autres cas sont.

Glossa prima.

Regulare q̄ preuentus in causa ciuili non remittitur in. l. si quis postea et ibi scrib. ff. de iudi. doct. in. c. j. de raptio. gnydo pape consil. clxij. incip. in curia par lamenti concordat quia non fit remissio de maioribus tribunali ad min⁹ tribunal vt tenet Oldral. de laude cōsil. cxxiiij. incip. q̄ remissio gnydo. pape. q. ccij. vide supra ar. lxxxv. in glo. iij.

Article. xcj.

Es causes de relieuement ou restitution que autre que le roy ne peult octroyer les officiers du roy ne rendront la court et ne feront aucun renuoy aux inferieurs.

Article. xcij.

On peult clamer de court inferieure en court surzeraine en matieres de retraict pour icelles congnoistre a ce que les deniers de lacqreur ne soiēt retardez. Et auf si pour demande torsioniere et non en autres cas. Et esdits cas exoine ne doit estre receue.

Glossa prima.

Supra diximus de quibus causis solus rex cognoscit in ar. j. glo. ij. et de illa actione vocata demande torsioniere habetur supra ar. lxxvij. ibi recurre.

Article. xciiij.

Out adiournemēt pour auoir tresues doit estre baille nommeemēt et declarement en demande de tresues. Autremēt celluy qui sera adiourne aura despens / si non que le demandeur monstre promptement par relation ou rapport du sergent q̄l ayt fait baillier ledit adiournement en demande de tresues lesquelles ledit defendeur sera neantmoins tenu luy donner.

In textu ibi.

Out adiournement.

Glossa prima.

Citatio siue adiournamentum requirit exactam specificationē vt dicit Inno. l. c. p̄terea de villa. Lau re n. calca. consil. xxi. incip. in causa domini manualis l. ij. col. Ludo. Rom. consil. cccclxxix. incip. circa primum in ii. col. alle. ad hoc tex. optimū in l. aut qui aliter s. j. ff. q̄ vt aut clam. vbi habetur q̄ causa debet exprimi in citatione nec fieri debet perfuctorie vel obscure alias nulla iudicatur. Specul. in tit. de cita. s. j. vers. item q̄ ea. et ad hoc alle. c. primū et ff. v. q. i. j. ff. de ferijs et ibidem Jo. And. in addi. qui ad hoc allegat multa iura scilicet. l. ex quacunq̄ causa. ff. si quis in ius vo. nō ter. et alia que per te videas Et vide etiam vbert. de bonacurs. in titu. quib. mod. cita. impu. cōtem. potest et ibi de tremolis in addi. i. glo. ex qua causa. Et ibi dem querit idem de tremolis extra materiam vtrum dies assignationis computetur in termino et cōcludit q̄ non. post butri. Bar. angel. Paul. Ludo. ro. et Jas. in l. j. ff. si quis caut. angel. et imol. in l. gall. in prin. ff. de lib. et posthu. do. de sancto Geor. in c. frequens de rest. spoliat. q̄ limitat idem Bart. et Jas. vbi supra nisi assignatio termini fieret per de dictionem hinc vel similem vt quis dixit. assigno tibi hinc ad diem. x. tūc computatur vide latissime per. Oldral. de laude consil. xliij. incip. consuevit dubitari. Quid si citatio est in ualida: adiornatus autem non opponit de inualiditate citationis? dic q̄ nichilomin⁹ valet processus inde factus secundum purpur. in l. ij. col. iij. vers. limitetis generaliter. ff. de iuris. omnīū iud. ar. eorū que dicit Bal. in l. requirēdi. C. de ser. fugit. quem refferit fe ly. in c. ff. col. iij. de foro compet. Jas. in l. patre furio so. ff. de hijs qui sunt sui vel alie. iur. Et ad materiā istius articuli vide notabiliter infra articu. cccclxxij. in glo. j.

Article. xciiij.

Et si au premier iour de ladiournemēt baille declairerement en demande de tresues la partiē qui les demande iure quil auoit ou entendoit auoir caule de les demander celluy qui est adiourne sera tenu en personne ou par procureur special les luy donner et ny aura despens si nō que celluy qui aura este adiourne in forme promptement quil a offert donner lesdictes tresues deuant le plus prochain iuge capable. Duquel cas celluy qui les demande auoir plus amplement fera despens.

Semblablement fera despens sil fait adiourner a tresues et a demande ou demandes et au iour du premier adiournement il se restraint a demāder tresues seulement Et ne pourra adiournement a tresues estre si bref que celluy qui est adiourne n'ayt pour chascuns dix lieues vng iour: en ce non comprins le iour de ladiournement.

In textu ibi.

Celuy qui les demande auoir plus amplement fera despens.

Glossa prima.

Ratio est quia pars adiorna ta veratur sine causa. ad hoc facit tex. in prag. sanc. in titul. de causis et ibi guymer in addi. veratur enim quis quando conuenitur. l. de pupillo. s. si is cui. ff. de no. oper. nuncia. maxime quando conuenitur lōgius q̄ fieri debeat tex. in c. de. j. de rescript. in c. statuti. s. cum vero. de rescript. li. vj. dubium est quid si als obrulit treugam corā iudice ordinario inferiori nichilomin⁹ prestat illam treugam corā superio ri iudice nulla facta mentione expensarum an postea possint via actionis peti? et videtur q̄ nō quia debent peti lite integra quia veniunt officio iudicis mercen nario q̄ non durat lite finita. l. terminato. C. de fruct. et lit. expen. et ibi doct. Faciunt no. per glo. ff. in l. cētū capue et ibi Bar. et l. l. ff. si ff. de eo q̄ cer. loc. vbi recipiendo sortem quis videtur tacite interesse remi tere et no. in l. in prin. ff. si quis caut. vbi lite finita per transactionem de toto videtur trasactum Et ratio est quia imputatur ei qui potuit apertius legem dīcere. l. veteribus. ff. de pact. debuit enim ad minus protestari de expensis quia protestatio conseruat ius no. Bar. in l. non solū. s. morte. ff. de no. ope. nuncia. l. deo quando iudex semel iudicauit diffinitue in causa desinit esse iudex. l. iudex. ff. de re iudi. l. deo si expensas in sententia non adiudicauit non potuit postea adiu dīcare cū apli⁹ i eade causa nō sit iudex etiā si p̄ actorē libello sint petite: et equū fuisse adiudicare quod līmita nisi eadem die iudex suppleuerit sententia dīctā condemnationem expensarū secundū Odoffre. paul. de cast. et salū. in d. l. terminato per. l. Paulus. la pres miere. ff. de re iudi. quod intelligit de die naturali vt si feratur sententia mane: poterit supplere de fero. sed si feratur de fero non poterit suppleri die seq. intellige secundū Bar. in d. l. terminato. q̄ fieri potest quando

Seconde partie Du conte du Maine

non derogatur et quod iam statutū est et nisi sit ab vna partium appellatum a tali sententia quia tunc non poterit supplere vt ff. nil. noua: appel. pēd. per tot. l. appellatioe cū sibi no. C. de appella. possunt etiam post sententiam peti et ad iudicari quando iudex in sententia dixit referuo condemnationem expensarum quia nec in fructibus nec expensis absoluo aut condemnatio quia michi adhuc non liquet secundum Bar. in. d. l. terminato et Paul. de cast. in. d. l. Paulus allegat glo sellam in. l. et puto. ff. familie et her. licet plures teneant contrarium vt refert idem Paul. de cast. ibidem. Et possunt etiam expense post sententiam peti quādo expense veniunt per se iure actionis et possunt peti et in teruallō vt si ex noua materia insurgeret nouum materiatū secundum doct. in. d. l. terminato frā. pur. in. l. j. xv. col. vers. tertis conclusio. ff. de iuris. omniū iud. glo. et ibi Bar. in. l. iij. s. si rem. ff. de legat. iij. **¶** Quid autem si pars que obrulit treugas corā iudice comperenti et nihilominus dat illas corā superiorē iudice petens expensas iuxta determinationem consuetudinis nihilominus iudex absoluit condemnandum. dicit q̄ talis absolutio cum sit statuto siue consuetudini contraria est ipso iure nulla. l. si expressum. ff. de appella. l. c. j. de sen. et re iud. nec potuit iudex tribuere istud beneficium siue absolutionem s̄m Pet. de anchara. cōsil. clxxxij. incip. videretur in. ij. col. l. miles. s. decem. ff. de re iud. ratio secundum eū est cū duo dispartis potestatis concurrunt minus poterit a maiori confundi. l. generaliter. ff. de iudic. com. l. ibert. lex autem siue consuetudo potentius operatur q̄ iudex qui est secundarius agens. Et quicquid facit iudex debet in virtute legis facere: nec debet esse lege clementior in autē. de iud. s. oportet. colla. vij. iudex ergo absoluendo ab expensis cum debuit condemnare omisit q̄ lex sibi insūxit Immo plus peccauit contrarium faciēdo quia plus est contrarium facere q̄ omittre. l. si seruum. ff. de verbo. obliq. Ideo dicit glo. et ibi Bar. et saly. in. l. ff. C. quando prouoc. non est necess. q̄ iudex omittēs cōdemnationem expensarum si fuit petita facit litem suā idem Bar. in. l. j. s. magistratibus. ff. de magist. conuenien. Bal. in. l. sancimus. iij. col. C. de iudi. et in. l. pro perādum. s. sin autem alterutra eodē tit. et ibidē Bart. Quid autem si pars non petiit expensas dicit tamen et probat obrulisse treugas corā inferiori ordinario dicit cum Bar. in. l. dies cautioni. s. hoc autem. ff. de dam. infect. et in. d. s. sin autem alterutra q̄ nihilominus debet per iudicem ad iudicari guld. pape. q. cccv. et q. cccxj. vbi dicit et de stilo et communi obseruantia curie parlament. dalphinat. q̄ expense ad iudicantur si equum videatur curie siue petantur siue non. per dicit glo. in. l. ff. C. quando prouoc. non est necess. quam sequitur. Jo. de ymol. in. d. l. Paul. la. j. ff. de re iud. Tenet istam opinionem pede fixo. saly. in. d. s. sin autē alterutra in. ij. col. vers. quid dicem⁹ inter tot. ad hoc inducit tex. peregrinū in autem. de executo. et qui conue. et recō. in prin. colla. vij. Ly. in. d. s. sin autem alterutra vbi refert Dy. ibidē idē tenere per. l. ediles. s. idem sciendū. ff. de edil. edict. et glo. ff. in. l. si quis missum. s. ff. de dam. infecto. eādē opt. sequitur Paul. de cast. in. d. s. sin autem alterutra et Jas. ibidē pe. col. vers. Tertio quero Aduerte tamen ad dictum Bald. in septis dicto. s. sin autem in fi. col. ante fi. vbi dicit q̄ sufficit tacita et implicite petitio expensarū vt q̄ pars petiit sententiā ferri. p se quia censet petiisse nedū q̄ ferat sup p̄cipali sed etiā sup oib⁹ accessorijis ar. l. ff. C. de fruct. et lit. expen. sequitur ibidē Paul. de cast. Alex. et Jas. sed an iudex qui non condemnauit etiam parte non petente teneatur vide per doc. in. d. s. sin autē Jo. And. in addi. ad eundem in titul. de expensis. s. sin autē deficiēs verificul. j. Bar. in dic. l. dies cautioni. s. hoc autem iudicium. ff. de dam. infect. Panoz. in. c. finem

litibus de dol. et contu. Jo. Fab. in autem. post iussurandum. C. de iud. vbi doct. varia dicunt. Jason tamen in dicit. s. sin autem alterutra. viij. colum. tenet q̄ non per rationes et iura que ibidem allegat eum vide et sequere. **¶** Adhuc circa materiam expensarum nota q̄ habetur ratio in damnis contingentibus personam cui debent ad iudicari glo. et Bart. in. l. ij. ff. de alie. iud. mutā. caus. fact. Specul. et ibi Joh. And. in addi. ad eundem in titul. de expensis. s. ff. vers. quid si victor notabiliter per Bar. in. l. si procurator la. ij. ff. rem rat. habe. per glo. ibidē quam glo. ad hoc dicit ibidem Paul. de cast. esse sing. sed quero an aduocatus si in causa propria obtinuit et nullū aliū habuit aduocatū an possit petere expensas q̄tū habuisset soluere alteri aduocato glo. Bar. et doct. in. d. l. ff. C. de fruct. et lit. expensis. plenius per eundem Bart. in. l. stipulatus es. ff. de fideiuss. dicunt q̄ non: similiter et qui habuit aduocatū gratis nō debet petere expensas que fiunt in aduocatione secundum Bald. in addi. ad Specul. in titul. de senten. vers. quidam nobilis. similiter si notarius cause. i. grassarius noluit recipere salarium ob reuerentiam partis que obtinuit non debet fieri condemnatio secundum angel. in. d. l. ff. intellige supradicta etiam si ille qui fuit aduocatus in causa propria peteret tanq̄ damnū puta quia diceret q̄ propter istam litem non potuit interesse aduocationibus aliorum vel alias secundum Bal. in. d. l. ff. Contrariam tamē opinionem et iudicio meo equo rem tenet Jason in. d. s. sin autem alterutra col. vij. post Panoz. in. d. c. finem litibus. xiiij. col. Et mouetur quia in condemnatione expensarum ratione victorie habetur ratio damnorum ex persona victoris que suo artificio solita erat lucrari et propter hāc litem nō potuit secundum Bar. in. d. l. stipulatus es et in. d. l. ff. de alie. iud. mu. cau. fact. Intellige etiā q̄ si quis habuit aduocatū vel grassariū gratis et remunerationē preteritū vel futuri beneficij debet haberi ratio in condemnatione expensarum cum tales expense non omnino ad lucrum sibi cedant Specul. in. d. titu. l. de expens. s. ff. vers. quid si victor Jo. And. et Panoz. in. d. c. finem litibus Bal. et angel. in. d. l. ff. et Jas. in. d. s. sin autem alterutra: alias secus vt si haberet ex priuilegio quia tunc procedit opt. contraria et innuit. glo. in. d. l. ff. ad fi. C. de fruct. et lit. expen. Adhuc quero an iudex successor in officio possit taxare expensas cōdenationis predecessoris? et respondeo q̄ sic secundū Bal. in. d. l. terminato. ij. col. Bar. in. l. ab executore. ff. de appella. cum ista concernunt officium suum.

In textu ibi.

¶ Il se restrainct a demander tresues seulement.

Glosa secunda.

¶ Faciūt no. in l. eum quem temere. ff. de iud. et in. c. calumniam de pe. doc. in. c. pastozalis de caus. poss. et propriet.

Article. xv.

¶ Et en autres matieres nul ne sera receu a soy faire exoner que de maladie de sa p̄sonne qui soit telle quil ne puisse aller en iugement ou quil ayt empeschement es chemins et voyes publicques: comme de inundation de eaues ou de riuieres ou autres cas et fortunes ou ledit adioune ne pourroit pourueoir/ou de adiounement comparoir en personne en court surgerai

ne. Lesquelles exoines seront semblable
ment receues en aultres matieres que es
ditz clains.

In textu ibi.

Que de maladie.

Glossa prima.

Alis exonia fit ad inthi-
mandum iudici infirmitatem quia li-
cet non valeat processus factus con-
tra infirmum et sententia contra eum
lata sit ipso iure nulla per tex. sing. se-
cundum Alex. ibidē in l. quesitum.
ff. de re iudi. tamen vt vult glo. ibidē

z Bologni. i. addi. z etiā Paul. de cast. intelligit si iu-
dex sciuit secus si ignorauit: quia tunc opus est restitu-
tione in integ. secundum Bar. in d. l. quesitum idem
Bar. in l. si. ij. col. ff. de in integ. restit. idem Bart. et
Bal. in l. penult. C. quomo. z quādo iudex. Aduerte
etiā q̄ de iure non solum propria infirmitas excusat
a contumacia sed etiā infirmitas suorum puta vro-
ris vel filiorum vt vult tex. et ibi glo. in verbo suorum
in ca. omnis filius. rxiij. di. Alex. i. l. ij. s. si quis i iudi-
cio. ff. si quis caut. Jas. in l. j. col. fi. in prin. ff. de offi-
eius cui man. est iuris. non tamen obseruatur in pra-
ctica. Sed quid si citatur quis ad locū infirmū puta
pestilentem? dic q̄ non tenetur comparere z excusatur
a contumacia vt dicit rīpa in tract. de peste fol. rxyj.
vers. condescendo per clemē. j. de for. compet. in cle-
mē. pastoralis de sen. z re iudi. in c. ex parte. de appel-
la. scrib. in dicit. l. quesitū z in c. accedens le. ij. vt lit.
non contest. etiā si citatus promississet comparere in
dicto loco. d. l. ij. s. ff. si quis caut. etiā si in obligatio-
ne cautum sit Alex. in l. cum res in prin. ff. de leg. j. etiā
si aliquis se offerat ire pro citato per. d. ca. ex parte et
ibi Panoz. glo. in c. bone. le premier in verbo secure
de elect. Bar. in d. l. ij. s. si quis i iudicio Predicta in-
tellige quando notorium est locum illum esse pestilen-
tia contaminatum secundum Bar. in l. de etate. ff. ad
trebel. scrib. in d. c. ex parte Jas. in l. si verbo s. fi. col.
fi. ff. q̄ satisda. cog. Et q̄ talis infirmus debeat mitte-
re exoniatorem tenet specul. in titul. de citatione. s. j.
vers. item q̄ erat infirmus circa fi. alle. c. cum dilecti
s. expectantibus de vol. z contu. et. d. ca. bone le pre-
mier s. contra z. s. ff. de elect. tenet et consultit Bart.
in d. l. ij. si quis in iudicio. in ff.

In textu ibi.

Empeschement es chemins.

Glossa secūda.

Ad hoc est tex. in l. ij. s. si quis in iu-
dicio iuncta glo. ff. si quis caut. specul. in titul. de cita-
tione. s. j. et ibi enumerat casus ex quib⁹ excusatur quis
in iudicio comparere in vers. item q̄ valetudine. Sed
qualiter probetur tale impedimētum? dic q̄ si tale est
q̄ verisimiliter probari non potest per testes tunc pro-
batur per iuramentū impedit vt dicit Paul. de cast.
in d. l. ij. s. si quis tamen exemplificat quādo tale im-
pedimētum accidit in loco siluestri vel in mari alle.
l. quotiens de naustra. lib. xi. C. z ibi Bar. dicit etiā
idem esse quādo agitur de paruo preiudicio alle. guil-
ler. de cuz. idem dicere per l. thesaurus. ff. ad exhiben-
dum. l. fi. C. de fide instru. Nota tamen q̄ periturus si-
ue alias infamis non admittitur ad tale iuramentum
secundum Jas. in d. s. si quis tamen per ca. paruuli.
rxiij. q. v. vide q̄ supra scripsi in ar. rxy. vers. intel-
lige cum grano etc. In alio autem casu probabili per
testes quando causa est ardua tunc nō sufficit iuramē-
tum sed debet euidētissimis probatōibus edoceri

l. si illud. vers. iubeamus. C. de tempo. z repa. appel-
la. tenet. Bar. in d. l. ij. s. quod diximus post Jaco. de
are. per. l. ij. s. si adijcitur z. l. qui commeatus. ff. de re
milita. Sed est maius dubium quid debeat talis
probare dicit Paul. de cast. in d. s. si quis tamen. ver-
si. no. etiā q̄ sufficit probare impedimētum esse ta-
le: vt puta flumen ita creuisse q̄ non potuit transire es-
tam si non de facto tentauit transire. ratio est secundū
eum quia non videtur sibi imputandum si nō fecit di-
ligentiam quam si fecisset sibi non profuisset sed po-
tius nocuisset alle. l. si. s. penult. ff. quis ord. in bono.
posset. seruet. et cum eo transit And. Barb. in addi. ad
Bar. in dicit. l. ij. s. quod diximus et etiā alle. Johā.
And. in c. si. de appel. Bart. tamen in d. s. quod dixi-
mus tenet contrarium dicens q̄ opus est vtrunq; pro-
bari videlicet q̄ de domo recessit z peruenit ad flumē
z pertransendo flumē impediēte transire non po-
tuit alle. l. qui comeatus. ff. de re milit. sequitur Pa-
nor. in c. ex transmissa. de prescript. z Jas. in dicit. q̄ d
diximus. vbi dicit q̄ est communis opi. cogita. vnum
tamen scias quod ad probandum tale impedimētū
pars admittitur per sacramentum vt dixi in glo. sed
z faciunt no. per Oldral. cōsil. lx. incip. est tempus an-
te fi. alle. specul. in titul. de appel. s. nunc breuiter ver-
si. quid ergo. de hoc z archidiacono. in ca. j. de dolo z cō-
tumacia lib. 20. vj. et etiā Jaco. de ar. l. scire. s. suffi-
cit. ff. de excusa. tuto. Et hoc semel in causa. secundū
Bal. z modernos in d. s. quod diximus per tex. sing.
in l. si. in fi. ff. de bo. auc. iud. possid. quem tex. ad hoc
pro sing. alleg. Ludo. Roma. i. rub. ff. de arb. Et hoc
sue causa sit grauis siue leuis. que autem sit leuis
aut grauis causa diri supra ar. rxy. vers. sed pulchri
ad fi. Aduerte tamen q̄ si adiornatus tarde iter su-
um arripuit z propter impedimētum superueniens
non potuit comparere non excusatur per tex. in d. l. ij.
s. si quis tamen. ff. si quis caut. decisio tholo. cccij. al-
le. glo. in c. cum i veteri de elect. et archy. in c. cum ex
eo. de elect. lib. vj. in ca. coram. xi. q. iij. z ibi auffsre. in
addi. ad. d. decisio. tholo. Excusatiōes habes i cōsue-
tudine normante in titul. de excusation par nois excu-
sation per iustice z in titul. de excusatio par prouissio.

In textu ibi.

Ou autres.

Glossa tertia.

Hos casus habes per tex. et doct. i l.
ij. s. j. ff. z. iij. z ibi glo. ff. si quis caut. enumerat specul.
in titu. de citatione. s. j. per totum l. ij. z. iij. ff. de ius
votan.

In textu ibi.

Adiournement a comparoir en personne.

Glossa quarta.

Ad hoc est tex. for. in l. contra pu-
pillum s. is qui. ff. de re iud. z ibidem doct. examinat
Bar. in l. ij. s. qui exhibēdi. ff. de custo. reo. Ideo ad
hoc vt sit exemptus a comparando coram inferiori re-
quiritur q̄ sit adiornatus coram superiorī vt in dicit. s.
is qui Et licet glo. sing. ad hoc in l. apud eum in ver-
bo potest. ff. de manumissio. titul. generali dicat q̄ quis
libet iudex in suo territorio est maior iudex tamen ap-
pellationis est maior indistincte vt dicit no. Paul. de
cast. in l. ij. s. j. ff. si quis caut. Et no. q̄ requiritur q̄ ad
foramentum ad comparandum corā superiorī z a-
liud adiornamentum coram inferiori sunt ad vnam et
eandem diem secundum Bar. in d. l. si. s. qui exhiben-
di alle. l. quicūq; in prin. ff. de in ius voc. alias in vtro
q̄ deberet comparere indistincte etiā si vnus sit ma-
ior altero secundum eūdem Bar. vbi supra. z Paul.
de cast. in dicit. s. j. in fi. per. l. sed et si quis s. illud. ff. si
quis caut. facit. l. qui de crimine. C. de accusa. Et

q̄ adiomatus ad comperendū personaliter in superioriori curia excusatur si in tali termino non compareret coram inferiori procedit maxime quia adiomatur in causa grauiori altera alia ciuili ideo in grauiori causa tenetur comparere: nec in alia si non compareat reputatur contumax. l. contumacia. s. pena. ff. de re iudic. ca. Bal. in l. fenatus. C. qui accusare non poss. Idem Bal. in l. si pluribus. ff. de legat. j. doct. in c. cum parati. de appella. Sit autem adiomamentum ad cōparēdū psonaliter ex causa q̄m videt iudici expedies. l. fi. C. de pcur. tex. et ibi philip. fran. Jo. an. in nouella et alij scrib. in c. j. de iud. lib. vj. vbi enumerantur casus in quibus citatio ad comparendum personaliter potest fieri Bar. in l. dies s. p̄tor. ff. de dam. insec. Et ad iornatus ad comparendum personaliter debet in propria persona comparere vt videat iudex quo vultu et qua trepidatione loquatur vt dicit Paul. de cast. l. ij. C. de hijs qui veni. eta. impet. alle. d. l. fi. C. de procura. et l. de minore s. tormenta. ff. de quest. Cy. in l. reos in fi. C. de accusa.

genere nā in specie si queratur quid sit feudū paternū quid autē: quid nouum: quid franchiū: quid ligium: et sic de singulis diffinitiones collige per Bald. et Jas. in prelu. feud. et per eodē Cur. et Jo. Rey. et dicitur autē feudū a fide vt dicit tex. in d. c. nulla in titul. per quos fiat inuestit. Ray. in d. c. imperialē in prin. in. j. col. Bal. in plud. feu. col. vj. et Jas. ibidē co. xij. Quid autē sit fides dicit Bal. in plud. feud. vij. col. post cicerone: Idē in c. j. de capi. corrad. et in c. que in ecclesia rum. xij. col. de cōstitu. glo. in rub. C. de sum. tri. et si. ca. tho. Jas. in plud. feu. xij. col. vbi q̄ fides dicitur quasi fac: et dicit cōponit ex duobus corruptis scilicet dūe of dē. Ideo vassallus debet esse fidelis dno i factis et dicitis cū idē dōns totū se cōmittat et psonā et honore i manibus vassalli in c. l. de for. fidelis. in c. j. quid p̄ced. de b. inuesti. curt. iunior in tract. feudali p̄e. j. q. vij. prin. vassallus autē idē est q̄ obligatus et deriuatur ab illo vocabulo vas quod est obles inde vadimonitū secundū Jas. in prelu. feud. xij. col. vers. vassallus autē: zibidē videas q̄ multipliciter in iure appellatur.

Tierce partie.

Article. xxvij.

Article. xxvj.

La tierce partie est de la nature des fiefs et des prouffitz et aduétudes qui appartiennent aux seigneurs diceulx. Et en icelle partie est traicte de la matiere des bailz et en quelle maniere le seigneur peult assigner sur son fief prendre par deffault de homme.

In textu ibi.

De la nature des fiefs.

Glossa prima.

Enduz secundum Jo. ray. in ca. imperialē in prin. in. j. q. in titul. de probi. feu. alle. p̄ sede. Est beniuola libera et perpetua concessio rei immobilis vel solo coherētis aut inter immobilia computate ad vten dum fouendum cum translatione vtilis domini p̄ prietate retēta sub si. l. l. etate et exhibitioe seruitij Sed tur cur nō sunt in trac. feu. l. p̄ia p̄e. vj. quest. p̄ict. vbi. Alia et breuioz. et ias. in prelu. feu. colū. vj. vers. vel potes aliter vbi dicit istam diffinitionem p̄ceteris ris multum sibi placere et satisfacere Et dicitur beniuola propter tex. in c. j. s. beneficium in titul. in quib. caus. feu. amit. libera. propter tex. in cap. j. in titul. de feu. dat. in vj. leg. cōmissio. perpetua propter tex. in s. beneficium circa. fi. Itē dicit res immobilis vel equi pollentis propter. c. fi. de feu. cogni. Cum translatione domini vtilis quia in veritate domini vtilis transit in vassallū seu feudatariū gl. in c. j. s. p̄terea et ibi Bal. de inuesti. de re. alle. fact. Idē Bal. in prelu. feud. vij. col. et in l. vnica. xvj. col. vers. modo sequitur. C. de cōfes. Ibi proprietate retēta propter tex. in. d. i. c. j. de inuesti. de re. alle. fact. ibi sub fidelitate et exhibitioe ne seruitiorū per tex. in c. nulla in titul. per quos fiat inuest. c. j. s. pe. et si. in quib. caus. feu. amit. hanc tamen supradictam diffinitionē intellige de feud. habēte p̄ priam naturā feudū intellige etiā hanc diffinitionē in

La coustume et anciē establissement du dit pays est que tous heritages/rentes et possessions cheent en rachapt enuers le seigneur dont ilz sont tenuz mouuans a foy par le trespassement de l'homme ou femme de foy quāt le successeur desditz hōme ou fēme d' foy nest heritier desditz hōme ou femme de foy sans moiē/ cōme sil nestoit filz ou fille/frere ou seur et non plus. Et tous aultres que filz ou fille / frere ou seur rachaptent l'heritaige de leur predecesseur tenu a foy. Comme se l'heritaige descend de ayeul ou de ayeulle lenfant de leurdit filz ou fille q̄ iceulx ayeul ou ayeulle ayēt souruescu/en ce cas ya rachapt par la coustume generale par ce quil ya moyē entre layeul et lenfant de lēfant. Et ainsi l'heritaige nest pas venu sans moyen du pere au filz ou fille / excepte a la ferte bernard ou il ya tāt de mors tāt de rachaptz;

In textu ibi.

Cheent en rachapt.

Glossa prima.

Patet igit ex tex. istius consuetudinis q̄ feuda in oibus non sunt redacta ad instar allodialiū siue patrimonialiū vt voluit Jo. fab. in auten. Ingressi col. iij. vers. sed cum feuda. C. de sacro sanct. eccle. et in s. Item seruiana: in sti. de actio. et idē fab. in sti. de emp. et ven. in prin. et hoc quia redimitur res feudalī a domino nō autē alia res patrimonialis. Et de ista materia latius infra dicitur.

In textu ibi.

C filz ou fille.

Glossa secunda.

Hic cadit disputatio an appellatio ne filiorum contineantur nepotes et primo videtur quod sic per ter. in. c. j. s. et si clientulis. et ibi Bal. ij. col. tit. de alie. feud. idem Bal. in. c. que in ecclesiaru ante pe. col. de consti. ter. in. d. s. et si clientulus. facit etiã quod de regulari natura est quod nepotes et alij descendentes succedant et quia vidimus versi. fi. in titul. qui feud. da. possunt. in. c. j. s. beneficiu in quib. cau. feu. amitta. ergo videt quod pertineat ad. si stipular. ff. de usu. Et i beneficijs latissima est fienda interpretatio. l. si. ff. de constituiti. prin. sed feudum est beneficiu sine gratia vt declarat Bal. post Jaco. de bello. in prelud. feu. iij. col. et Bal. ibidẽ in. xj. col. c. j. de feu. dat. in. vi. le. comisso. Et sic in larga significatione appellatio filiorum nepotes. l. filij. l. iusta et. l. liberozum. ff. de verbo. sig. Et quod in feudis appellatione filiozu veniant nepotes tenet alex. consil. cxxj. incip. super. j. que sito. iij. col. volu. iij. Bar. in. d. l. liberozum costater tenet Jaco. de sancto georgio in tract. inuestitu. in glo. presentes et recipientes. i. j. col. de hoc tamen dubitat fransch. curt. in tract. feud. per multa. que in contrariu adducit primo c. j. s. et quia vidimus versi. cum vero corrad. in titul. qui feud. dar. poss. p. quez dicit probari quod in materia feudali. appellatione filiozum non veniunt nepotes firmat op. laly. in. l. ij. xxi. quest. C. de iure emphit. Jo. de imol. in. l. quod dicitur. xij. colu. ff. de verbo oblig. alex. sibi ipsi contrarium consil. cccij. incip. cõsideratis verbis. ij. volu. et mouetur vrgentissimo fundamento quod in contractibus appellatione filiozum non comprehenduntur nepotes secundu Bar. et cõter. in. d. l. liberozum Petr. de anchar. in cle. j. penul. co. de baptisimo. Et feudum dicitur contractus proprie cum sit vltro citroque obligatorius. l. labeo. s. contractus. ff. de verbo. sig. Bar. in. l. iurisgentiu. s. quinq. colu. ff. de pact. Bal. in ru. C. de rer. permut. Quare etiã soluit Cur. vbi supra distinguendo aut loquimur i feudo habito a supremo p̄cipe tunc appellatio filiozu. ventur nepotes Aut habetur feudum ab inferiore et tunc non veniunt: vide per eundẽ cur. vbi supra.

In textu ibi.
Frere ou leur

Glossa tertia.

Quero an frater ex vtroque parte excludat fratrem ex vna parte tantum a successione feudali. Ista dubitatio licet sit extra casuz determinat a Bal. in. c. j. versi. hijs vero. in titul. de successi. fra. et concludit quod non excludit. ratio est quia licet due partes concurrant tamen cum altera earum est impertinens nõ augetur effectus sequitur curt. in tract. feud. tertia parte. vi. q. post Bal. in. l. ij. C. de legit. hered. et cõsil. cccxxij. incip. casus talis est. j. parte. pet. de ferra. in practica in for. libelli quo agitur ad reuo. feud. in gl. nec superstitibus col. iij. vbi dicit esse spectale in feu. secus dicit esse in allodialibus in auten. cessante. C. de suis et legit. here. sequitur Jaco. de sancto geor. in inuestitura in glo. presentes recipientes et cõ. colu. iij. et ibidem dicit quod ita fuit iudicatum in causa nobilitum de canalibus. Ad textum consuetudinis couersus est notandum quod ex eo quod feuduz redimitur videtur quod ideo sit ad dominum reuersum ideo litera videtur sapere aliquid iuris antiqui: tunc enim antiquissimo fuit in potestate domini feudũ reuocare quancocũque placuerit sibi. postea vero añ vnũ annũ finituz non poterat reuocare deinde fuit tale tempus extensum vsq. ad vitam vasalli: mortuo vero vasallo reuertebat ad filios defuncti ad illum videlicet quem dominus volebat eligere deinde cepit ad hões equaliter pertinere. Postea vero imperator corradus romani profectus rogatus est a fidelibus. i. vasallis suis qui erant in eius seruitio vt legem promulgaret qua ad nepotes feudũ producere

retur Et quod frater siue legitimo herede defuncto frater in feudum quod erat patris eorum succederet et sic fecit hec habentur in. ca. j. s. et quia vidimus in titul. de hijs qui feu. da. poss. Sic ergo iure nouissimo deferretur ad heredes descendentes sicut hereditatis successio in. c. j. et ibi glo. et doct. de succes. fra. vel de gra. succe. in feu. et de succes. feu. in prin. in aut. de hered. que ab intest. defer. in prin.

In textu ibi.

Excepte a la ferte bernard et c.

Glossa quarta.

In normannia talis viget consuetudo tã in feudis quã in patrimonialibus: aduerte etiã quod de iure in feudis magnis dignitatũ nulla est successio hodie vero illud est perpetuũ p̄ usurpationẽ nõ per rigorẽ vt dicitur in. s. fi. in titul. de alie. feu. tenet Bal. in. s. et quia vidimus. ij. col. ij. notabili in titul. de hijs qui feu. dare poss. ter. et ibi scrib. in titul. de feu. marchie duca. vel comita. in prin. vbi Bal. dicit quod si tota domus regia francie maretur et extaret vnus de sanguine: exemplar in domo bozbonie etiam si esset in milleesimo gradu iure sanguinis et perpetue consuetudinis succederet in regno.

Article. xcviij.

Le pere ou la mere tãt seullemẽt aurõt le bail de leurs enfans mineurs si bõ leur semble/et en ce cas ferõt les fruits des heritaiges de leursditz enfãs mineurs leurs tant leulement/et payeront les debres personnelles. Et si lesditz pere ou mere se remariant sera pourueu de tuteurs ausditz mineurs ausquelz tuteurs sera faite deliurance des heritages et meubles diceulx mineurs ala charge den rendre compte et reliqua. Et seront tenuz lesditz pere ou mere en prenant ledit bail faire inuẽtaire des meubles desditz mineurs. Et en prenant par lesditz pere ou mere ledit bail de leursditz enfans ilz serõt tenuz les nourrir et entretenir selon lestat et qualite de la maison dont ilz sont iusques il soient en aage.

In textu ibi.

Le pere ou la mere

Glossa prima.

O patre quod habeat tutelã filiozum est ter. in. l. j. C. de bo. mater. in. l. fi. C. de bonis que libe. et ibi dez scrib. de matre quod possit esse turrix matris est dubiu in iure cum tale munus sit virile et officium vltra sexum femine infirmitatis vt dicitur in. l. j. C. quando mul. offi. tutel. fun. potest et. l. seq. l. iure nostro. ff. de testa. tutel. in matre tamen permittitur dũmodo renunciet ad secundas nuptias couolare: et renunciet valleyano et omni alio auxilio in autẽ. vt sine ph. matr. debi. et credit. tutel. ger. s. q. vero et seq. et ibi bo. ter. colla. vij. in auten. mat. et autẽ. C. quando mulier offi. tutel. fun. potest. et in auten. de nupt. s. si aut. tutelã colla. iij. non tamen cogitur mater surare non conuolare ad secundas nuptias sed sola renuncia. sufficit iuribus preallegatis querit Bar. i. d. autẽ. matri et autẽ. et ibidẽ etiã saly. an dicta tutela matris sit datua vel legitima et dicitur quod legitima in essentia Saly. ibidem col. v. versi.

Tierce partie

deco igitur alle. l. ij. §. quid si pater. ff. ad tertul. et. C. ad tertul. omnem. r. l. pe. C. in quib. caus. pig. ta. cōtra hī. Habet tamen naturam extraordinariam secundū eum et dicitur legitima non quia ex. l. rix. tabularum sit inuenta quia illam non admittebat: sed alia lege postea superuente. d. l. omnē. dicit etiam idem saly. ibidem quod renunciatio tacita mulieris non sufficit: sed expressa requiritur. Et quid operatur siue prodest filiis et que contineantur sub illa generali clausula omni alio auxilio vide late per eundem saly. ibidem pe. col. q. xv. et ibidem in. l. ij. col. vers. quid si mater.

In textu ibi.

Tant seulement.

Glossa secunda.

Dictio taxatiua tantummodo excludit omnem alterum a participio eius de quo fit sermo in .c. cum ecclesia sutrina. et ibi scrib. de causa possess. et pprie. no. in. l. hīs solis. C. de reuoc. dona. l. gallus. §. quid si tantum. ff. de lib. et posthu. panoz. in. c. licet. vj. col. vers. hinc est q̄ statutum de electi. bal. in. l. cum norissimi. in glo. solus. C. de prescript. xxx. vel. xl. anno. tex. in cle. extui de paradiso vers. cum autem de verbo sig. tuncta glo. vbi dicitur. q̄ natura terminat restrictiue est excludere extrema. oldral. consil. ccliiij. incip. quia tota pars quarta col. guyd. pape consil. ij. incip. processus. in fi. col. Ideo videtur q̄ auus et auia excluduntur licet de iure alias admittantur in auten. mat. et aule. C. quando mul. offi. tutel. fū. gl. pot.

In textu ibi.

Si bon leur semble.

Glossa tertia.

Quando autē potest iudicari quod illis placeat dicit saly. in auten. mat. et aui. rxi. q. circa. med. q̄ iudicabitur si declarauerint sic velle infra quatuor menses et si non declarauerit infra illud tempus tunc non videtur velle. tex. in auten. presbiteros la. ij. C. de epis. et clert. et ibi Bar. et Paul. de cast. Licet bal. ibidem dicat q̄ non dicitur in mora nisi post annum Paul. de cast. consil. cclxxij. incip. Res ista. Aduerte tamen q̄ superuente iusta causa non dicitur in mora secundum saly. d. auten. presbiteros. Et hec faciunt ad questionem de qua per eundem saly. in. d. auten. mat. et aule post glo. et Bar. ibidem pe. col. vbi querit quid si iudex ignorante matre dedit extraneum tutorem et sic matrem preuenit. Et dicit ibidem saly. post odoffre. Jaco. de Ra. Ja. de are. pet. et ray. et coiter omnes: q̄ in matre precipite preuenta: non valet talis variatio per glo. in. l. tutor si penitus. ff. de tuto. et cura. dat. ab hīs. l. si tutor reipublice. ff. de tutel. et ratio. dist. l. i. in. fi. et l. iij. C. de testa. tutel. vbi secundū eū cauetur q̄ siue mater ab initio sit legitima siue post semper variata ei cedit. idem saly. in. d. l. si vt pponis intellige in matre precipite preuenta cui mora non potest imputari per superius dicta. Contraria vero opinio procedit in matre differente et moram trahente ar. l. et sciffes. C. de adm. tuto. vel cura. l. sorozem in cta glo. C. de hīs quib. vt indig. Et ratio est quia non potest dici non velle preuēta precepti festinatione. l. ij. §. si mater vers. quod si forte. ff. ad tertul. Illa autē que moram committit vt supra dictum est videtur nō velle ar. l. alienationis verbo. ff. de verbo. signi.

In textu ibi.

Feront les fructz des heritages leurs.

Glossa quarta.

Quod pater faciat fructus suos vi

Des fiedz

detur esse in situ. de bo. mater. C. et l. cum oportet. et l. fi. et ibi scrib. communiter. C. de bonis que lib. de matre aut non reperitur in iure q̄ fructus lucreti immoicō trariū patet in. l. lex que tutores. in fi. et ibi glo. et in. l. fi. in fi. C. de adm. tuto. Et sic per istam consuetudinē nec pater nec mater tenentur reddere rationem fructuū liberis in etate legitima constitutis / ne presari liberi vti cantur castigatores parentum quod lex erubescit fm Ly. in. d. l. cum oportet. et Bar. in. l. iij. §. si quis quasi. ff. de conditio. caus. dat. alle. tex. in auten. de nupt. §. et quia. colla. iij. Et q̄ non teneantur reddere rationē faciunt no. in. d. l. cum oportet. §. non autem. Aduerte q̄ si pater dolose vel culpabiliter administrat tunc tenetur reddere rationem per. d. l. cum oportet. §. nō autem. et Bar. in. d. l. si quis quasi. vbi dicit q̄ licet filius non possit corrigere patrem circa administrationē bonorum. Fallit tamen quando prodigalitas eius esset multa per. l. fi. C. de sen. pass. l. i. perator. ff. ad trebell. Et sic potest corrigere parentem in administratione. sequitur butriga. in. d. l. cum oportet.

In textu ibi.

Payeront les debtes personnelles.

Glossa quinta.

Querit bartho. in. l. fi. ff. de usufru.

legat. an usufructuarius omnium bonorum teneatur ad omnia onera: et cōcludit q̄ sic alle. l. nam q̄ §. fi. cū. l. seq. ff. ad trebell. et l. vxori mee. ff. de usufru. leg. Item facit quia quādo vniuersitas omnium bonorum defertur alicui ex vltima voluntate de tali vniuersitate non deducuntur debita et credita immo includuntur sicut sub nomine hereditatis deferrentur. d. l. nam q̄ §. fi. seq. tur opt. Bar. And. barba. in addi. ad eundem ibidem et dicit se consuluisse bononte: vide Pau. de cast. in. l. fi. §. sin autē. C. de bonis que lib. pura si alicui sit relictus usufructus omnium bonorum et alio instituta extraneo vt habeat proprietatem hereditatis et sunt debita vel legata. Et dicit heres extraneus Solue tu: mulier dicit vendantur bona et sic soluant de proprietate tua et de usufructu meo heres nō vult dicit Bar. ibidem q̄ mulier usufructuaria habet soluere licet tex. in. d. l. fi. §. sin autem ob es. videatur in contrarium vt ibidem dicit Pau. de cast. vide tex. in. l. cum fructuarius paratus. ff. de usufruct. et vbi dicitur q̄ usufructuarius q̄i vult res dimittere eustat onus reale: vide Paul. de cast. consil. cclxxxvij. incip. in causa. et ibi. per. iij. vel. iij. columnas.

In textu ibi.

Se remarient fera pourueu de tuteurs.

Glossa sexta.

De muliere iura ad hoc sūt vulgata in auten. sacramentum. et per totum titu. C. quando mulier offi. tute. fun. po. in auten. vt sine probi. mat. debi. vel cre. et §. quia vero. ibi mox tamē vt secundas nuptias contraxerit repente expelli. ratio est: quia mulier tres offendit conuolando ad secundas connubia scilicet deum / animā defuncti. et charitatem filioz. in auten. de nupt. §. si autem tutelam. vers. nos autem mirari. Angel. in §. actionum. col. xxvj. in fi. insti. de act. et vide theuissa. in silua nuptia. char. xxxvij. et ibi q̄ anima defuncti contristatur per secundas nuptias mulieris vidue sicut cadauer hominis occisi contristat emit tendo sanguinem adueniente presentia occisoris alle. Paridem. de puteo in tract. de sindi. fol. xxi. col. ij. et Aristo. in lib. secret. ad Alexandrum. circa. xv. partē. et. vij. parte problemat. problemate. vj. Et de penis secundo nubentium: vide per theuissa. in. d. silua et q̄ sunt sublata per dictum apostoli. j. ad Corinth. vij. ca. ibi. Q̄ si dormierit vir eius liberata est a lege cui

vult nubat in domino. Dicit tamen Angel. in s. si autē tutelam. colla. iij. q. si pene non sunt in totum sublati: vide late per Fely. in c. ecclesia sancte Marie. col. xvij. et seq. de constitu. **S**ed quid de viro si conuolauerit ad secundas nuptias? **P**lurimū nostra dicit q. idem est et idem videtur de iure dicendum per glo. in l. femine. s. illud. in verbo possessione. et ibi Bar. Bal. et Saly. C. de secū. nupt. Pau. de cast. in l. mater. C. ad tertull. vbi dicit q. aīis q. iūto fuit disputata bononise. **F**o. and. in addi. ad Spe cul. in ti. de secū. nupt. **A**zo i sum. e. ti. de secū. nupt. **X**vi. itē q. iūq. vbi dicit q. q. cūq. dicta sunt de muliere secūdo nubente seruanda sunt in masculo secūdo accipiete vxorem preterq. in cautione que non videtur posse interponi inter patrem et filium. Imperator. ff. ad trebell. Sequitur etiam Ludo. roma. consil. cxc. incip. clarum est ante fi. **O**ldral. consil. xxxiij. incip. quidam habuit. vers. nec moueat vbi dicit q. generaliter iura loquentia in muliere binuba: intelliguntur in homine binubo alle. l. generaliter. et l. penul. C. de secun. nupt. et vide Ly. in auten. sed et si quis. in. iij. col. iij. quest. C. de secū. nupt. **E**t ratio est quia solet nouerca seuire in priuignos: vt dicit glo. in cle. pastoralis. in verbo nouerca. de sen. et re iudi. allegat illud. gaudet in afflictos seuire nouerca potestas et illud **V**ergil. est michi namq. domi pater et iusta nouerca: ideo dicit nouerca noua archa sine fructu in s. sacrum. instit. de nupt. **Q**uero an mulier que erat tutrix et conuolauit ad secūda vota nulla facta in thimattione iudici vt habeat prouideri de alijs datus tutoribus pupillis/an incontinenti q. conuolauit desinat esse tutrix vel sit opus iudicis facto ad eam remouendam. **B**ar. in. d. auten. sacramentum. ij. col. cōcludit q. tunc desinit esse tutrix ipso iure etiam iudice hoc non agente per. d. auten. sequitur ibidem Saly. post longam disputationem quia est tutrix sub illa conditione q. pmaneat in viduitate et non contrahat scdm matrimonium: ideo cessante conditione desinit esse tutrix. l. tutor. datus. in pn. ff. de testa. tutel. glo. in. l. omnem post med. glo. magne. C. ad tertul. **S**ed quid si contractis sponsalibus tantum. i. si est affidata vulgariter frācee: an desinat funditus esse tutrix. **D**icit Bar. in. d. auten. sacramentum q. sic quia fm eum eadem est ratio que de contractis nuptijs. **E**t idem dicēdum est in marito: vt supra dicit.

In textu ibi.

Sera pourueu de tuteurs auidit mineurs.

Glossa septima.

Per. l. ij. in fi. et in auten. sacramentum. iuncta glo. quando muli. offi. tute. fun. potest. l. omnem. C. ad tertul.

In textu ibi.

Delirance de biens a la charge de rendre compte.

Glossa octaua.

Tutorē in prin. C. arbit. tutel. no. in. l. actus. ff. de adm. tuto. l. rationes. C. eo. tit. et qualiter administrare debet: vide per totum titu.

In textu ibi.

Faire inuentaie des biens meubles.

Glossa nona.

Cstructus tamen prouenientes tēpore administrationis facit suos **L**y. in. l. si. in. iij. op. po. C. de bonis que lib. et in. l. cū oportet. ad fi. in. iij. quest. eo. ti. Qualiter tutor datus debeat facere inuentarium coram quo et quid continere debeat: vide per **B**arpho. de chasseneuz in cōsuetu. burgundie. in. tit.

des enfans de plusieurs licz. s. vj. ibi videas.

In textu ibi.

Nourrir et entretenir.

Glossa decima.

Victus appellatione continentur **A**

que vsui et potui cultus quoq. corporis decet et omnia homini necessaria ad viuendum. l. verbo victus. cū. l. seq. ff. de verbo. signi. l. legatis. ff. de all. et ciba. legat. item habitatio. d. l. legatis. immo etiam sumptus magistrorum: um scole. l. qui filii. ff. vbi pupil. educa. debe. **S**ozj. consil. clxj. incip. pro decisione. in fi. vide Bar. in tract. de alimentis. **E**t ibidē quo iure debentur alimenta liberis: et dicit ibidem q. debentur iure sanguinis et affectionis et iure naturali et tā ex hominis mortui dispositioe q. hominis viui. **Q**uero finita dicta matris tutela per cōuolationem ad secundas nuptias filius tamen noluit illam matrem suam deserere sed cum victrico remāsit aliquo tempore an dictus victricus posset petere expensas et alimenta ter. in. l. si paterno. C. de nego. gest. dicit q. potest repetere nisi presumptio sit contra eum q. non fecerit animo repetendi: que autem sint tales psumptiones enumerat glo. ibidē videlicet si priuignus stetit in seruitio victrici. alle. l. sed vir. s. fi. ff. de dona. inter vir. et vxor. **I**deo dicit ibidem **B**utrig. se alias consuluisse cum quidam vellet sumptus repetere quos fecerat in quadā iuuēcula quā nutruerat. **E**t dicebat **B**utrig. q. aut illa steterat penes eum sana et talis etatis q. eius erant alique opere tunc talis opera cum sumptib. debebat cōpensari: sic nō repeti alias secus. **I**tem est alia presumptio scz amicitia. l. is qui. et. l. ex duob. s. fi. ff. de nego. gest. itē si causa pietatis. l. patrem. C. de nupt. l. j. C. de nego. gest. **I**tem presumptio affectionis domesticæ. l. q. in vxorem. C. de nego. gest. alios casus vide in. d. glo. et per scrib. ibidē. adde etiam q. si constat victricum percipere fructus patrimonij dicit priuignū aliquo modo q. tunc presumitur alimenta ex bonis suis administrasse fm **L**udo. ro. consil. ccl. v. incip. quo ad primū allegat ter. quem ad hoc dicit esse notabilē in. l. nesenni. ff. de nego. gest. l. fi. C. de dot. promiss. et l. fina. C. de ali. pupil. prestā. **D**icit etiam **B**al. aliam presumptionem siue coniecturam sumi ex qualitate persone quia forte est nobiliss et potens vel miles vel diues q. facilius presumitur donare q. pauper ar. l. filii familias. ff. de dona. **I**ntē qualitas impense est consideranda q. donatio facilius psumitur in modicis q. in magnis. l. vtrū. ff. de dona. inter vir. et vxor. l. j. et l. alimenta. C. de nego. gest. **H**ec em relinquant iudicis arbitrio fm **B**al. de cast. in. d. l. si paterno. **E**t q. est presumptio ptra victricum tunc tenet. pbare q. fecit impensas aio repetendi d. l. si paterno. qualiter aut probabit dicit glo. ibidē q. probare debet protestationem suam per. d. l. nesenni. vel alio modo vt declarat **B**al. ibidē vt q. expēdesbat faciebat libzū rationū in quo cōtinēbat talis tenet michi in tm q. p. eo expēdi alle. ad hoc. d. l. nesenni. **S**i tm mater debuisset alere ipm priuignū tūc nō pōt victricus repetere fm **B**al. in. d. l. si paterno. d. em filii p. triennū alere. l. nec filii. iūcta gl. et ibi alle. C. de patri. potest. glo. in. l. si cōpetenti. de alen. libe. et parētib. C. **N**isi mater sit talis et tāte dignitatis quā nō deceat lactare filii fm **A**zo. in sum. C. de pat. potest. **B**ar. in. d. ti. de alimentis. q. tūc vt ibidē dicit lactari d. expēsis patris. **P**ater aut tenetur alere filios triduo maiores et ad hoc pōt per iudicem cōpelli iuribus palle. l. si quis a liberis. ff. de lib. agnos. **Q**uinetā nō solum tenetur alere legitimos sed etiam naturales et spurcos et natos ex damnato coitu et hoc ne filij alimentis priuati pereant in. c. cū haberet. et ibi **P**anoz. in no. fi. de eo qui dux. in mat. quam poll. per adul. **B**ar. in. d. tracta. de alimen. idē **B**ar. in. l. si quis a liberis. s. vtrum.

ff. de libe. agnos. idem Bar. in l. fina. ff. de hys quib. vt indig. Bal. z Sali. in auten. ex complexu. C. de incest. nupt. Bal. in l. id quod pauperibus. C. de epif. z cle. Et hoc verum est nisi filius aliunde possit alimentari. d. l. si quis. z tur. supra alle. vel nisi filius comiserit casum propter quem pater possit illum exheredare fm Panoz. in d. c. uz haberet. z hos casus habes in glo. in. c. quintaualis. z ibi scrib. de iuretur. Si ho pater negat illum esse filium suum dicit Bar. in. d. l. si quis. q. si talis est in possessione filiationis tenet pater pendente litigio prestare sibi alimenta als non. alle. l. s. id. iulianus. ff. de lib. agnos. nisi precedente aliqua cognitione. l. i. s. si ea. ff. de ve. in posses. mitten. l. iij. s. causa. ff. ad carbo. z sic fm eundem Bar. debent intelligi glo. in. l. si quis a liberis. s. si vel parens. ff. de lib. agnos. glo. in. l. vlti. C. eo. ritu. Et sic cessat iniquitas que possit esse quia als quilibet rbaldo possit ire ad vnum diuitem z facere ei questionem filiationis et interim deberet alimentari quod esset absurdum. z Sz quid si quis alimentauit filium quem putabat esse suum postea apparuit de contrario in veritate. An possit repetere alimenta ab ipso filio vel a vero patre eius. Dicit Barto. in. l. i. s. competit. ff. si mulier ven. no. q. non licet dicat ibidem q. cum semel de facto acciderit in foro conscientie religiosi fratres iudicauerint contrarium. Nota etiam q. filius econtra tenetur alere patrem in necessitate. l. i. s. ipsum autem. z ibi Pau. de cast. z Fra. curt. in addi. C. de bonis que lib. vbi inter alia querit quid de illo qui habet filium famelicum z patrem etiam cui potius teneatur subuenire. z dicit post Angel. in. l. si quis. C. de pat. qui fil. distrac. q. hec questio est theologorum concludit tamen q. tenetur subuenire potius filio quia amor descendit z non ascendit. Quid autem de filio curato vel als in ecclesie bonis. puiso? dicit q. tenetur magis de bonis ecclesie subuenire parentibus pauperibus q. alijs dummodo non curet eos distari tex. in. c. non satis. lxxxvi. dist. z ibi Archy. vbi iter cetera dicit potius esse subueniendum pauperi patri etiam in quo q. extraneo iusto. z in addi. alle. tres glo. s. in. c. s. xxx. dist. ij. in ea. quiescamus. xliij. dist. iij. in ca. sicut. le premier. xliij. q. ij. z bea. Tho. scba secunde. q. xxx. ar. iij. z ibi Archy.

In textu ibi.

Selon l'estat z qualite de la maison.

Glossa vndecima.

Quid si tales filii aut filie sunt de domo z familia magna z multum nobili tamen pauca habent in redditu an debeant eidem prestari alimenta vt patres habebant qui erant multum diuites. Et dicitur dum est q. non sed prestari debet cum moderatione attendita qualitate et quantitate reddituum: vt habet. ff. vbi pupil. educ. debe. per totum maxime in. l. iij. z in. l. si. C. de ali. pupil. prestan. Optime faciunt no. per Bar. z Pau. de cast. in. l. imperator. ff. ad trebel. vbi Pau. de cast. ante finem dicit. Si si minor habet magnam domum siue pulchrum palatium: de quo non reperitur magna pensio / et sic res esset magni precij z modici redditus non essent prestanda alimenta fm qualitatem rerum sed fm quantitatem redditus alle. tex. quem ad hoc dicit esse mirabilem in. l. qui bonis. ff. de cess. bono. et vide Bar. in. d. l. imperator. faciunt etiam no. per Ludo. roma. consil. cccc. incip. quo ad primu. circa fi. z Quia immo redditus sunt ita expendendi vt semper in fine anni aliquid super sit iuxta consilium iurisco. l. ij. vers. modus. ff. vbi pupil. educ. debe. sequitur Panoz. in. c. quoniam. super. s. glo. de vi. z honest. clerico. Nam vt dicit ipse si quis expendit tantum quantum habet ex casu aduerso efficitur pauperior: z ita consulitur tutori in d. l. iij. An autem possint vendi hereditagia pro alimentis pupilli non sufficientibus redditibus: dicunt

Bal. et Angel. in. d. l. imperatores. q. non. quos etiam sequitur And. de pot. ad Bar. l. d. l. allegat. ad hoc. l. i. s. si mulier. ff. de ven. in posses. mitt. z glo. quod dicit esse mirabilem in. l. i. s. ff. de petitio. hered. z Notandum est etiam pro complemento istius glo. q. si pater nimis prodigaliter dissipat bona dicti pupilli remoueri debet ab administratione per. d. l. imperator. et ibidem scriben.

Article. xcix.

Le bail du masle noble dure iusques a ce que celluy qui est tenu en bail ait vingt ans accomplis / et de la fille iusques a ce qu'il en ait quatorze accomplis.

In textu ibi.

Le bail du masle noble dure iusques etc.

Glossa prima.

Duonoz. tex. infra ar. cccclv. et

vide que ibi dicit: dicit tamen q. de iure filij siue filie non sunt in legitima etate nisi post xxv. annos tex. in. l. s. z. ij. ff. de mi. xxv. annis. et in. l. i. et ibi tex. loquitur de femina. C. si mi. se malo. dix. Vbi etiam dicit Pau. de cast. q. licet q. tum ad pupillarem etatem differat masculus a femina quia in masculo durat vsq. ad. xliij. annu. in femina vero vsq. ad duodecimū gl. in. l. pueri. ff. de verbo. sig. glo. ij. in. c. s. de testa. lib. vj. cum ibi no. in etate tamen adulta non differunt vt. d. l. s. Ly. in. l. s. C. de hys qui ve. eta. impet. Verum est q. de iure communi pot. masculus maior. xx. annoz z femina maior. xvij. ventam etatis impetrare per quam tamen immobilia sua alienare non possunt vt expresse cauetur in. d. l. s. C. de hys qui ve. eta. impet. z Que autē sit ratio quare minor etas in femina requiratur q. in masculo dicit gl. in. d. l. s. in verbo octauū: quia mala herba cito crescit et citius est subdola mulier et auara. l. sed si ego. in fi. ff. ad velleia. et quia femina sagacior presumitur quā glo. sequitur Odoffre. ibidem dices. q. est sagacior circa retentionem rerum suarum quia auarissimum genus mulierum glo. no. in. d. l. sed si ego. in glo. fi. Non tamen est viro sagacior femina fm Bal. in. d. l. s. in fi. q. dicit ex actibus probari: ideo dicit q. glo. nō potest sustentari: idem tenet Ly. ibidem vbi etiam dicit q. plerumq. mulier mititur contra propria commoda alle. l. iij. C. de sponsa. Et si vis videre de fatustate mulierum: vide Ioan. de neuisa in silua nuptiali char. vj. col. iij. et. iij. vbi multa adducit eum videas et risum non continebis: et ad supradicta dicit Ly. in. d. l. s. q. in nulla femina reperitur probitas morum regulariter nisi sanctificaretur: ideo alio respectu saluat glo. ibidē q. ex eo q. mulier citius perficitur citius est discreta q. masculus q. tum ad discretionem que cadit in ea. Quare autem citius? z dicit idem Ly. ibidē quia debilioz est sexus femineus naturaliter z minus viuū quia minus habet caloris naturalis: ideo q. q. tum citius finitur tanto citius perficit debet: sequitur Bar. in. d. l. s. vbi dicit: illud naturaliter contingere in animali quia q. tum res est breuioris vite tanto citius perficitur: sequit ibi dem Bal. qui exemplificat in plantis. An autem valeat ista consuetudo. Et an virtute illius teneat alienatio facta per talem nobilem in d. etate. z dicit Pau. de cast. in. d. l. s. C. de hys qui ve. eta. impet. q. sic. alle. Bal. in auren. si captiui. C. de epif. z cle. vide alex. de ymol. consil. incip. vifo codicillis. ij. et. vij. col.

Article. c.

Si femme se marie son mary deura ra

chapt aux seigneurs des fiefz dont les choses hommagees de ladicte femme sont tenues a foy et hommaige. Et aussi biē doit fondit mary rachapt se aucunes choses hommaigees luy aduennent par succession ou autrement a cause de ladicte femme ^{durant} avant ledit mariage.

In textu ibi.

Son mary deura rachapt.

Glossa prima.

Ratio istius consuetudinis

est quia res est translata in extraneum scilicet in maritum qui est dominus dotis effectus per matrimonium. l. doce ancillam. C. de rei. ven. l. et si dotis. et l. in rebus functis. glo. C. de iur. dot. et ita olim transferre batur dominium illius qui ad mulierem aut eius heredes non reuertebatur ad hoc fuit facta. d. l. in reb. ut dicit Bar. in. d. l. et si dotis. in fi. Et facit etiam quia vir est caput mulieris. j. ad Lounth. xj. ca. et ad Ephe. v. ca. Secus est in filiis qui successivo iure habent feudum nec dicitur transferri in extraneum. nam filius est portio corporis patris. l. cum scimus. de agricol. et cens. lib. xj. C. et fuit ratio Oldrad. di. consil. xciiij. et consil. cccxxij. et Joan. and. ut refert Sozi. consil. cclij. incip. visis instrumentis. in. xij. col. **Ubi** dicit etiam quod naturales dicunt patrem prebere formam incrementis filij que dat esse rei. l. cum hij. s. si pretor. ff. de transac. unde caro filij dicitur quodammodo caro patris augmentata fm eundem Sozi. in. d. consil. et dicit etiam quod licet efficiatur novus homo propter novam animam tamen non dicimus primum hominem extinctum omnino ar. l. adeo. s. fina. ff. de acquir. re. domi. quia ut dicit ipse quando una res extinguitur et altera eius loco subrogatur prima non dicitur omnino extincta. l. cum filius. s. heres. ff. de legat. ij. Bar. in. l. li. berorum. ff. de verbo. signi.

Article. cj.

Cfemme coustumiere qui se remarie pert la tutelle naturelle de les enfans mineurs / et leur doit iustice pourueoir de tuteurs a la requeste de leurs parens et amys / lesquelz tuteurs doiuent faire inuētozier par auctorite de iustice les biens meubles appartenans ausditz mineurs qui demourront en la garde de leur mere : en baillant caution ydoine et suffisante den redre compte et reliqua eulx venuz a leur aage.

In textu ibi.

Cfemme coustumiere qui se remarie etc.

Glossa prima.

A

De supra scripta ar. xviiij.

in glo. vj. cum glo. seq. Et que incumbunt officio tutoris: vide Ludo. roma. consilio. cccxxv. incipiente quo ad primum. et ibi vide. xvj. casus quos tenetur facere.

Article. cij.

CSi les enfans mineurs nont aucun bail naturel iustice en doit bailler la garde a leurs autres parēs et amys ou a lūg deulx

qui ne seroient leurs plus prochains heritiers psumptiz. Et leur bailler prouisiō de leur viure iusques a la tierce ptie des biens dudit mineur ou autre portio selon que le cas requiert a larbitration de iustice.

In textu ibi.

Qui ne soiet leurs plus prochains heritiers etc.

Glossa prima.

Hoc est text. in ti. vbi pu

pil. educ. debe. C. l. j. et per to. et ff. eo. titu. l. j. id enim agere pretorem oportet ut sine vlla maligna suspitione astatatur partus et educetur erit tamen talis bonorum tutor: si iudici videbitur in. s. ex his autem. in. auf. de hered. ab intest. venient. col. ix. non tamen erit pupilli educatoz sed apud alium non suspectum educabitur: ut dicit glo. in. l. ij. C. vbi pupil. edu. debe. et ibidem Jo. fab.

Article. ciij.

Droit de bail ne se peult transporter a autruy / mais on sen peult bien abstenir. Toutefois les fruictz et emolumens dudit bail se peuent bien transporter ou bailler a ferme.

In textu ibi.

Droit de bail ne se peult trāsporter.

Glossa prima.

Ratio est quod consuetudo que tri

buit illud ius habuit respectu ut isti minores bene et fideliter educantur et tractentur: ut dicit iurisc. in. l. j. ff. vbi pupil. edu. debe. quod presumitur fieri a patre sine a matre propter sanguinis affectionem et pater melius quam alius scit capere consilium pro liberis. l. nec in ea. ff. de adul. et nullus amor vincit patrem. l. si. C. de cura. furio. Ideo dicit consuetudo quod illud ius non posset transferri quod posset transferri illi qui non tantum curaret bona pupilli sicut pater vel mater vel dominus vel etiam qui pudicitie impuberis iuencule insidiaret: ut dicit rex. in. l. pe. in. fi. ff. vbi pupil. edu. debe. Abstineret tamen non potest talis tutor sine baillista et tunc sufficit quod petat tutorem dari fm Saly. in. l. sciant. C. de legit. here. vers. quero mater. Bal. in. addi. ad Specul. in. titu. de positionibus. col. ij. vers. pone quod berthia.

Article. ciij.

Et si le predecesseur du mineur a fait aucun acquest subgect a grace derniere qui dure encozes au temps du deces du predecesseur du mineur et les deniers et pecune soiēt rapportez durāt les bail iceulx deniers ou pecune appartient au mineurs. Et sera baille es mains dudit bail par auctorite de iustice pour les rendre a iceulx mineurs eulx venuz a leur aage. Et ne se pourra faire ladicte rescousse sans auctorite de iustice pour linterestz desditz mineurs.

In textu ibi.

A fait aucun acquest subgect a grace,

Glossa prima.

Dicit supra cōsuetudo q̄ talis usufructuarius tutor facit solūmodo fructus suos et non acquirit bona mobilia pupilli nec hereditatem ideo nō habebit talē pecuniam vt suam quia non consistit in fructu: sed videtur hereditatem representare et succedit loco rei. l. si et rem et precium cum concord. ff. de peti. heredi. Jo. de pla. in l. j. in. iij. nota. de Castren. pecul. milit. lib. xij. C. Et fructus et res non sunt idem quinetiam si adhuc fructus rebus pendeant dicunt pars fundi. l. fructus pendentes. ff. de rei ven. quare et c. de contractibus cū pacto de retrouendendo: vide Alexan. consil. x. incip. vt detur fortasse in. j. volu. doct. in. l. ad officium. C. com muni diuid. Bapto. de chasseneuz in cōsuetu. burgū. in titu. des rentes vendues a reachapt. ¶ In autem talis tutor teneatur conuenerere pecuniā pupilli in emptione prediorum aut dare mercatori ad licitum questū dic q̄ varius tutor tenet. l. tutor q̄ reperitū. s. si post. et ibi Bar. C. de ad. ni. tut. Et lz pecunia pupilli hodie ad vsurā dari non debeat autē. nouissime. C. de adm. tut. rñ. pcurare dz tutor q̄ pecunia pupilli in legitimū q̄ sū sit et vilitatē pupillo afferat alias ad iter esse conuenitur. l. j. in prm. ff. de tutel. et ratio. distrah. Ludo. roma. consil. xxviii. incip. visa facti serie. et consil. cxxxix. incip. preposite questionis lati. per eundē consil. cccxxv. incip. quo ad primum. versicu. x.

In textu ibi.

Et ne pourra faire ladicte rescouffe.

Glossa secunda.

Solus tutor non potest restituere hereditatem etiam de iure restituendam fore tex. in. l. restituta. s. pupilli. ff. ad trebell. sicut nec cedere actionem. l. potest pupillus. ff. de auct. tuto. quia cessio de nimia subtilitate est. l. si mulier. s. ex asse. versu. q̄ et ad eam. ff. de iure dot. nec potest hereditas a domino separari sicut nec anima a corpore glo. in. l. quis ergo. in verbo in criminibus. ff. de pecul. l. iij. ff. pro socio. attamen tutori est permissum cedere actionē aduersus nomina debitorum pupilli interueniente decreto iudicis quando pupillus ad hoc tenetur et faciendo liberatur tex. no. in. l. magis puto. s. non passim ibi pretori arbitrium. ff. de reb. eorum. facti. l. j. s. j. eodem tit. optime faciūt notata per Ludo. roma. consil. cccxxxvi. incip. in consultatione Bald. in addi. ad Specul. in titu. de cessio. actio. s. item queritur an procurator: vbi dicit q̄ stante statuto q̄ filius mortuo patre teneatur ad restitutionem dotis matre vel ad cedendū actiones contra expromissores tunc tutor absq̄ pupillo cedere potest cum decreto iudicis. ¶ Sed quid si tutor non obstante ista consuetudine facit dictam redemptionem absq̄ iudicis decreto. Et breuiter dic q̄ quo ad hoc cōsetur et habetur vt extraneus cum talis casus sit de sua administratione exclusus et exceptus: ideo talis actus nullus est. l. si duo. ff. de adm. tuto. l. si quis. s. sed et si quidem tutor. ff. iudica. sol. et ibi Bar. in fi. vbi ad hoc etiam alle. l. quero. ff. de solu.

Article. cv.

Et a semblable saucun don est fait audit mineur durāt le dit bail ou il acquiert quelque chose / icelluy don ou acquist appartient audit mineur et non pas au bail.

In textu ibi.

Et a semblable et c.

Glossa prima.

Dicit supra cōsuetudo q̄ pater tutor siue mater tutrix pupillozum et liberorum facit fructus suos ideo quia est contra ius non debet extendi sed potius restringi. vulgata regula odia de regu. iur. lib. vj. cum ibi no. Facit dictum Ludo. roma. consil. cxcix. incip. presens statuti. ij. col. vbi dicit q̄ quando statutum contra ius commune vnū effectum operari potest non debet duplicem inducere cum statuta quo ad fieri potest sunt ad ius commune reducenda alle. l. ij. C. de nox. actio. et q̄ sit contra ius commune specialiter de matre est tex. in. l. lex que tutores. in fi. et ibi glo. et. l. si. s. fi. et ibi scribē. C. de ad ministra. tuto.

Article. cvj.

Lesdictz bailz seront tenus faire par autorite de iustice inuentarier et apprecier iceulx biens meubles qui demourront aufdictz mineurs incontinet que lesdictz bailz leur seront aduenus et en laisser linuentaire es mains de iustice pour le garder aufdictz mineurs / et bailler caution de les redre eulx venuz a leur aage.

Uide que supra dicit et remiss ar. xcviij.

Article. cvij.

Homme roturier marie a femme noble est bail des enfans mineurs deulx deux apres la mort d'elle. Et fait les fruitz des heritaiges mouuans deuers la femme liēs comme dessus est declare soient tenuz les heritaiges a cens ou autrement. Et semblablement femme roturiere suruiuat son mary noble est bail des enfans mineurs deulx deux et fait peillemēt les fruitz des heritaiges mouas deuers le d mary deffunct liēs. Aux charges et reseruatiō deff⁹ declarees

In textu ibi.

Et semblablement femme roturiere.

Glossa prima.

Quia mulieres cozuscant raris maritorum tex. et ibi glo. in. l. femine. ff. de senat. in auten. de consul. s. hec itaq̄. colla. iij. Bar. in. l. fi. C. de verbo. signi. et ibi an bastardi dicatur de domo et familia dixi supra ar. xxxvi. in. glo. iij. et ad supradicta: vide Panoz. in. c. ij. de fo. cōpet. Et hunc honorem retinet mulier q̄ diu manet in viduitate. c. licet. s. mulier. de sepul. lib. vj. l. filius. s. vidua. ff. de municip. in. c. ex parte. de fo. compet. late Joā. de platea in. l. mulieres. de incol. lib. x. C. vide glo. no. in l. cum te. C. de nupt.

Article. cvij.

Bail ne pourra demander ne auoir attēte de heritier soubz ombre quil soit poursuiuy daucune action reelle / personnelle ou autre qui depēde du faict du p̄decesseur des mineurs quelque moyen ql y ait entre eulx / mais bien aura delay cōpetant de soy en enquerir / toutelsoys sil deffend

mal le mineur il en sera tenu par sa malle administration.

In textu ibi.

Bail ne pourra demander ne auoir attete.

Glossa prima.

A **U**ta dilatio dari non dz sine magna et vrgētissima ratione. l. j. C. de vlla. cum concor. cum per dilaciones prote-
latur lis e oporteat causas velociter termi-
nare in auten. de testi. s. si vero deducens. colla. vij. Et
etiam dilaciones maxime expectatorie que cum mini-
sterio iudicis tribuunt possunt per iudicē ex causa mo-
derari. l. nonūq. ff. de iudi. Cum igitur tutor habeat
loco pupilli no. in. l. ij. z ibi Rebuff. de fun. pat. lib. xj.
C. Et debet eandem diligentiam adhibere in adminis-
tratione quā paterfamilias in rebus suis tex. in. l. a tu-
toribus. ff. de admi. tuto. Et quis presumit scire il-
lud qd tenetur inquirere glo. in. c. innotuit in hbo igno-
rantia. de elect. glo. in. c. dura sup verbo euadere. et in
c. ad falsarioz in hbo dixerint. de cri. fal. in. c. eos. de
tēpo. ord. lib. vj. vbi etiā dicitur q si quis allegat igno-
rantiam in illo casu talis ignorantia dicitur affectata :
ideo sibi nō prodest : imputetur ergo sibi si non fecerit
diligentiā de sciendo tex. in. c. si. circa si. de vlla. ibi po-
tuisset si voluisset super causa predicta informari tex.
in de. vnica. de concess. prebē. ibi imputet sibi si hoc ca-
su quo de ipsius commodo agitur id quod per se vel
per alium scire potuit ignorant.

In textu ibi.

Sil deffend mal le mineur il en sera tenu.

Glossa secunda.

A **C**ad hoc est tex. in l. ij. de fund. patri-
mo. lib. xj. C. z ibi Jaco. rebuff. dicit facere cōtra tuto-
res z curatores qui exceptiones legitimas vel allega-
tiones omittunt deinde perunt restitutionē nomine mi-
norum q ipsi tenent aduersario in expēsis vel alias si
eorz culpa vel negligentia negotiū differat ar. l. q sol-
dum. s. etiā. ff. de leg. ij. Hostien. in sum. in ti. de in in-
teg. restitu. in fi. Inno. in. c. si aduersari? de eo q mit-
ti. in posses. caus. rei seruan. tex. in. l. fi. z ibi scrib. C. de
admi. tuto. l. qui fundum. s. si tutor. ff. pro emp. decis.
tholo. xl. et ibi Buffre. in addi. generaliter q puniuntur
de negligentia: vide per Jo. de platea in. d. l. ij.

Article. cix.

Celuy qui entre en aucun heritage a til-
tre de donatiō doit rachapt au seigneur de
sief dont tel heritaige est tenu a foy / sinon
en donation faicte par pere ou mere a leur
filz ainsne heritier presumptif en auance-
mēt ou a les filles ou aucunes dicelles nō
mariees esquelz cas na point de rachapt /
mais quant icelle donation est faicte a la
fille en mariage / ou quelle se marie apres
le don a elle fait le mary en fera l'homme
ge et en fera le rachapt.

In textu ibi.

A tiltre de donation.

Glossa prima.

A **R**ex pura donatone debeat
tur laudimiu examinat Guiller. in Spe-
culo. in titu. de loca. s. nunc vero ali-
qua. versicu. c. vij. et ibi dicit q non debeat
tur: quia interuenit precium: idem tenet

decisio tholo. q. cclxxvij. in fi. post Ly. et glo. in. l. ff.
C. de iure emphiteo. Aduerte quia Ly. ibidem dicit
q vassallus donare potest irrequisito dño quia vt ibi-
dem dicit qui vendit habet affectionem ad precium. Et
qui donat habet affectum ad donatarium. Non tamē
expresse tenet q nō debeat laudimium: ideo Jas. in
d. l. ff. col. c. c. cum seq. post longam disputationem
concludit q ex donatione debeat laudimium: et q
emphiteota volens donare alij ius suum emphiteoti-
cum aut sua melioramenta non tenetur requirere do-
minum nec eius respōsum expectare: immo absq tali
denunciacione potest alij donare bene postea tenetur
denūciare domino q donauit tali z q eum recipiat in
nouum vassallum vel emphiteotam. Et debet pro tas-
li receptione z noua inuestitura solui laudimium dño.
vide Stepha. auf. re. in. d. q. tholo. cclxxvij. alle. An-
to. de but. Fran. de zabarel. Pet. de anchor. z Joā. de
ymol. in. c. potuit de loca. Adde notabiliter scripta p
Boerium in glo. consuetu. bituri. in titu. de consuetu.
feud. s. xvij. et no. per Ja. rebuffi. in. l. fi. z ibi Dillu-
sus in addi. de decurio. lib. x. C.

Article. cx.

CEt semblablemēt si l'homme noble don-
ne a son filz puisne par heritaige chose hō-
magee il ya rachapr: pource que iceulz filz
puisnez nobles ne sont heritiers par ce qlz
succedent en bienfaict et vsufruit seules-
ment. Saufes lieux cy apres declairez ou
les puisnez nobles succedēt par heritaige.

In textu ibi.

Iceulz puisnez nobles ne sont heritiers.

Glossa prima.

A **V**aleat consuetudo q pri-
mogentus solus succedat alijs fratri-
bus exclusis: dicit q sic in feudis habentibus
annexam dignitatem tex. est clarus in. c. j. s. ducatus: z ibi scrib. de pro-
hi. feud. alle. per Fede. quia talia feuda non sunt diuisi-
bilia: vt dicit ibidem tex. ideo dignitates debent sta-
re vnite Bal. in auten. hoc amplius. z ibidem multas
rationes assignat. C. de fideicom. z alia ratione ne per
diuisionem minuatur diuisio obsequio dominus ser-
uistio debito priuetur fm Oldral. consil. cccxxvij. in-
cip. perlectis. ar. l. solent. in prin. ff. de ali. z cib. legat.
l. plane. z. l. quedā. ff. familie hercis. z. l. coi. ff. comuni-
diuid. l. cornella pla. ff. de iure patro. c. maioribus. de
prebē. vide de iure primogeniture. Oldral. in. d. consil.
de quo fm eū est tex. Sen. xxj. z. xxv. c. z ad Heb. xij.
c. in. c. q. periculū. vij. q. j. in. c. licet de vot. Soz. consil.
c. xv. incip. visis inuestituris in. ij. pre. ix. col. Curt. in
nōz in tract. feud. iij. pre. xxx. q. late p Jo. le crier in
tract. de iure primogeniture. Et qualiter intelligatur q
feuda dignitatu sunt idiuisibilia: vide infra ar. cccxiiij
glo. j. Et in alijs feudis aut bonis patrimoniali-
bus an valeat consuetudo q primogenitus succedat
alijs exclusis. Et prima facie videtur q sic dummodo
alimenta presententur secundo genitis quia administra-
tio comodius fit per vnū. l. iij. s. apparet. ff. de admi.
tuto. vnde dicit tex. in. l. ij. s. nouissime. ff. de orig. iur.
q interest republice per vnū gubernari in. c. in apib?
vj. q. j. et nichil est tam magnum q per diuisionem nō
fiat paruum ar. tex. in auten. de trien. z semiff. post pn.
colla. iij. Et regnum non capit duos. l. ff. de rerum
diuisio. Ideo dicitur in euange. Math. xij. c. omne re-
gnum in seipsum diuisum desolabitur. Bal. in. l. si plu-
res. ij. col. C. de cōditio. incert. idē Bal. in. d. auf. hoc

Tierce partie.

amplius. Petrus de anchor. consil. cccxxxix. incip. p. maior. allegat illud philosophi: entia nolunt male di sponi pluralitas principatuum mala. Item videt in natura quam iura inuicem in s. minorem. insti. de adopr. q. si plura capita in vno corpore sint monstruosum est et segnius expediunt commissa negotia plures. l. si plures. s. apparet. iuncta glo. in verbo facili. ff. de admint. tuto. vide Oldral. consil. xciiij. incip. eleganter. iij. et. iij. col. Idem consil. cxxiiij. incip. iste sut allegationes Panoz. in. d. c. licet. de vot. vbi iter alia allegat illud Bernardi qui consultus super diuisione hereditatis fienda taliter respondit q. si sunt nobiles melior est quandoq. aliorum filiorum dispersio q. hereditatis diuissio. Si sunt laboratores faciant vt yeant: si mercatores tutior est diuissio q. communitio ne infortunium vnus alteri imputetur: vide etiam notata per Fely. in. c. pastoralis: post prin. de offi. deleg. vbi dicit: q. regule iuris communis rumpuntur fauore nobilitatis. ¶ In contrarium faciunt notata per Bald. in. l. omnes populi. in. v. col. ff. de iusti. et iure. vbi dicit: q. consuetudo que preferit primogenitum alijs secundo genitis est irrationabilis et odiosa contra ius et contra naturalem equitatem bo. tex. in. l. maximum. C. de libe. prete. Alberic. de rosa. in dictionario in verbo feudum dum tractat de questione quam vidit inter nobiles marchiones de Careto et Saoune. Et dicit q. s. preterea ducatur: debet intelligi solum de ipsis dignitatibus et titulo dignitatum. non autem de bonis temporalibus earum puta ciuitatibus castris et alijs locis: quia illa sunt diuisibilia alle. c. si oēs. si de feud. fue. controuer. facit. l. inter filios. C. familie herci. cu. concoz. in. auten. in. successione. C. de legit. hered. et vt de que Latius dixi infra. ar. cccxxxix. glo. ij. et quid dicendum cogita per rationem de quib. ibidem. ¶ Aduertendum tamen est q. licet consuetudo inter masculos nobiles solum primogenitum admittat ad successionem alijs exclusis: vt est etiam in normania in partibus de Calix: et etiam in Anglia: vt refert Alexan. consil. xliij. incip. alphonfus. in. v. volu. Tamen si est furiosus vel demens tale ius primogeniture transit ad secundo genitum fm Bald. in. d. auten. hoc amplius. in. ij. col. Fely. in. c. prudentiam. ij. col. de offi. deleg. And. barba. in. addi. ad Panoz. in. d. c. licet. s. col. de vot. post Bald. in. c. mulier. si de feu. fue. contro. q. dic vt dicam in. d. ar. cccxxxix. glo. j. Aduerte etiam q. dicitur primogenitus tenetur prouidere fratribus suis fm cognitionem sanguinis: vt dicunt Joan. and. et Panoz. in. d. ca. licet: vbi dicunt q. eiusdem secundo genitis est tantum assignandum per primogenitum at tanta facultate et dignitate principatus vnde possint congrue sustentari. ita tamen vt tantum remaneat primogenito vnde possit honorifice sustentari et regere principatum fm Joan. and. in. mercuriali. in. regula sine culpa. de regu. iur. lib. vj. Bal. in. l. j. col. x. vers. deinde quero. C. de sum. trini. et fide catho. et ibi an tale statutum extendatur ad bona existentia in alia patria in qua secundo geniti succedunt. ¶ Et an primogenitus legitimatus excludat secundogenitum legitime narum vbi concludit q. non: ita etiam concludit Joan. and. in. mercur. in. d. regul. sine culpa. et ibidem Alberic. de rosa. vbi ampliat etiam si sit legitimatus p. subsequens matrimonium: licet trepide hoc firmet ibidem in. ij. q. Fely. tamen in. d. c. prudentiam. iij. col. vers. sed contra: tenet contrarium per. c. tata. qui filij sunt legit. ad hoc alle. disputacionem solennem Florianus de sancto Pet. que incip. baro quidem. in. iij. col. vide infra ar. cccxxvij. et cccxxxix. et ibi in. glossis.

Article. cxj.

Nul mineur na bail dautruy mineur ne bail dun mineur a cause dicelluy mineur

Des fiedz.

nauroit pas le bail dung aultre mineur. Mais luy venu a son aage pourra recueillir le bail de ses enfans mineurs.

In textu ibi.

Nul mineur na bail dautruy mineur.

Glossa prima.

Hoc est tex. in. l. fina. et in auten. sicut. C. de legitima tutela. l. si. s. hij illd. C. qn. mul. offi. tute. fun. potest. insti. de fideico. tutel. s. si. et insti. de excusa. tuto. s. minores. l. quero. s. luci. ff. de testa. tutel. Ita vt dicit tex. in. d. s. minores. in. ciuile est in alieno auxilio qui in rebus suis administrandis egere noscuntur et sub alijs reguntur. ideo aliorum tutelam subire non debent.

In textu ibi.

Mais luy venu en son aage.

Glossa secunda.

Quia tutela legitima superueniens facit cessare daturam fm Bal. in. l. si. C. de legit. tutel. et idem Bal. in. auten. marii et aule. C. quando mulier offi. tutel. fun. potest. Doffred. l. l. in. tores. si in. fi. C. de testa. tutel. alle. ad hoc. l. si tutor. s. si duobus. ff. de tuto. et cura. dat. ab hij. Specu. in. tit. de tuto. s. si vero. vers. sed pone. cum veri. seq. et adde etia notabiliter dicta per Soz. consil. xx. incip. visis actis. col. iij.

Article. cxij.

Femme vesue laissee grosse denfant come ayant la garde de son enfant pourra faire les foyz hōmaige des heritages de son mary. Et aussi ladicte femme apres le desces de son mary fera la foyz et hōmaige des acquestz fais durāt le mariage d'elle et de son feu mary. Aussi la foyz hōmaige de ses propres heritages.

In textu ibi.

Femme vesue laissee grosse etc. Pourra faire les foyz et hōmaige.

Glossa prima.

Mulier grauida hz multa pzi ullegia q. supra cumulauit. ar. l. j. in. glo. entis. in. fi. Et q. talis fides possit fieri a tutore notat Bald. in. titu. per quos fiat inuest. s. fi. post prin. no. l. y. in. l. vnica. C. etia per p. cu. caus. in. integ. rest. poss. nec requiritur aliud spale mandatu fm Bal. vbi supra. Jaco. de scō geoz. in. trac. feud. in. glo. qui qdem inuest. titi prestiterunt iuramentum fidelitatis. iij. col. vers. tutor autē. Et ibi videas quid in iconomo sindaco vel alio speciali procuratore: vide in. glo. infra ar. cxxxiij. Tamen quando relinquitur vxoz grauida debet peti inuestitura nomine ventris: vide Car. in. c. j. in. j. col. in. tit. que fue. pu. caus. beneficij amitt. Refert Junoz cur. in. trac. feud. iij. parte. xxiij. causa priuationis. in. fi. post Bald. in. l. qui in. vtero. ff. de sta. ho. et in. l. si. in. fi. C. de testa. milit.

Article. cxiiij.

Clung de plusieurs beritiers peult couurir le fief faire offre de hōmaige et empêcher la painse par deffault de hōme: toutes fois par telle diligence et offre nest fait aucun preiudice aux autres coberitiers.

In textu ibi.
Lun de plusieurs heritiers.
Glossa prima.

A **D. rey. in. c. imperialem**
s. preterea ducatus. xiiij. col. v. si. ve-
niamus ad secundam partem/ querit
vrum omnes consortes siue coheres
des feudi debeant prestare fidelitatem
an vero sufficiat qd vnus illorum pre-
stet. p. alijs. Et distinguit aut feudum est diuisum aut
non: primo casu quia illi simul amplius non possident
ideo omnes tenentur nec potest vnus pro alijs facere qz
quilibet tenetur cum istud ius sit indiuiduū glo. in. c.
omnes. in. titu. si de feu. sue. controuersia no. in. l. si vsu
fructus legatus. s. sed et si plures. ff. de vsufruc. ad in-
star. iuris patronatus: in liberis. l. si. ff. de iure patro.
et indiuidua debentur in solidum no. in. l. si. s. ex hys. z.
s. fina. ff. de verbo. oblig. l. vi. ff. de serui. titu. genera-
li. l. si vnus ex socijs. ff. de serui. rusti. predicto. l. fina. ff.
de seruitu. lega. faciunt no. in. c. vnico. in. tit. quid pre-
ced. deb. inuest. **¶** Secundo casu scilicet quando feu-
dum non est diuisum tunc omnes vna persona reputa-
tur quia vnus defuncti personam representant. l. cui
fundus. ff. de cond. z. demonst. glo. in. s. et quia placet.
insti. de here. que ab intest. dese. ideo concludit qd vnus
ex hys heredibus pro omnibus potest dummodo hoc
faciat pro omnibus z de eorum consensu z voluntate.
l. stipulatio. s. quesitum. versi. idem aut. ff. de no. ope-
nuncia. Et quando vnus iurat pro omnibus z aliorum
nomine omnes dicuntur iurare ar. l. ita autē. s. gessisse.
ff. de adm. tuto. ita tenet Jaco. de sancto geor. in trac.
feud. in glo. qui quidē inuestiti. post Alua. in. d. com-
nes. et ista questio originaliter sumpta est ex Jo. blan-
chi sum. in. tit. de sacra. fideli. s. item dubitari. Et qua-
do vnus pro alijs iurat consensus aliorum presumi-
tur nisi de contrario constet ar. l. consilio. s. si. versi. ideo qz.
ff. de curat. furio. licet alias omnes teneantur: vt in. d.
comnes. z in. c. j. de iure patro.

In textu ibi.
Nest fait aucun preiudice aux au-
tres coheritiers.

A **Fortē quia de tali re non debet ho-**
magium z nichilominus facit homagium z fidem vel
si non iurauit vt debuit tex. z ibi Bal. dicit: qd noua iu-
ramenta presumuntur extorta: z alteri per alterum nō
potest iniqua conditio afferri. l. non debet. ff. de regu.
iur. et non dz aliquis alterius odio pregrauari in. c. nō
debet. et ibi late Albert. de ros. post Jo. and. in mercu.
et Dy. de regu. iur. lib. vj. Et in hys in quibus iuri sin-
guloz detrahatur requiritur omnium cōsensus no.
in. c. cū omnes. de constit. z ibi Dec. post alios in. iij.
col. versi. in eadem glo. et ibi ample disputat an factū
a maiori pte capituli preiudicet minori videlicet alijs
non consentientibus et per quattuor regulas qum fal-
lenijs videas ibi Latius And. barba. ibidem post om-
nium precedentium opiniones.

Article. cxliij.

Comme et femme venuz a succession
des choses tenues a foy et hommaige a
temps et delay de faire ladicte foy et hom-
mage dedens quarante iours aps la mort
de celuy de qui il vient a succession. Et ne
peult durant celuy temps le seigneur de
fief prendre sur luy par deffault d'homme.

Et aussi ce pēdāt ne pourra le subgect em-
pirer le fief ou piudice du seigneur. Mais
peult demourer au herbergement coupper
boys pour son vsaige de chauffaige ou au-
tre affaire vrgent et necessaire/ et prendre
connins et pigeons pour son viure seule-
ment. Et a semblable pourra prendre des
poissons des estangs et riuieres.

In textu ibi.
Dedens. xl. iours.

Vnde que supra scripsi ar. vij. in
glo. v. incip. dedens. xl. iours.

In textu ibi.
Aussi ce pendant ne pourra le
subgect empirer.

Glossa secunda.

CRatio istius cōsuetudinis est quia
si vassallus non facit homagium aut illud offerat de-
bite infra illud tēpus reuertitur possessio illius ad do-
minum feudi. de ista materia: vide per Frācisqui. curt.
in tract. feud. iij. parte. xxiiij. causa priuationoms in. c. j.
s. si quis. in. titu. de phi. feu. alie. per Fede. z ibi Key.
Et sic pendente illo tempore haber solummodo vtile
dominium vassallus: ideo non debet detetiorare rem
feudalem. Bal. in. c. si. penul. col. de sen. z re iud. z in il-
lo casu potest expelli scilicet si male vtitur re p̄m Pau-
de cast. in autent. qui rem. post princi. C. de sacrosan.
ecclesijs. Quid autem si pendente illo tempore. xl. die-
rum vassallus ypothecauit feudum vel seruitutem
imposuit an in casu defectus vel alio casu quando feu-
dum ad dominum reuertitur teneatur seruare illam
ypothecam vel seruitutem. Et respon. cum Jaco. de
sancto geor. in tract. feud. in glo. qui quidem inuestiti.
xy. col. qd dominus non tenetur quia cum iure prela-
tionis feudum reuertatur ad dominum euanciscit ser-
uitus et ypotheca: quia licet vassallus in sui preiudi-
cium potuerit imponere onus. l. et in prouinciali. C.
de seruitu. et aq. tamen non potuit imponere in preiu-
dicium domini tex. no. in. c. j. s. quid ergo. in. titu. de in-
uesti. de re alie. fact. **¶** Et facit p̄m eum quia resolutio
iure datoris resoluitur ius acceptatoris in. c. j. s. rur-
sus. de contro. inuesti. l. lex vectigali. ff. de pig. idem
tenet Joan. rey. in. d. c. imperialem. s. preterea si quis.
in. titu. de probi. feu. alie. per Fede. et qualiter intelli-
gitur illud resolutio iure datorum resoluitur ius acce-
ptorum: vide Barto. in. l. in diem. ff. de aq. plu. ar. vbi
distinguit qd quandoqz ius datoris resoluitur de ne-
cessitate maxime ex prouisione legis: et tunc resolutio
iure datoris resoluitur ius acceptatoris. l. iij. s. s. mar-
cellus. ff. de in diem adiect. idem si facto vassalli non
ordinato dicta. l. vectigali. secus si facto vassalli ad
hoc ordinato Joan. rey. in. d. ca. imperialem. s. habi-
ta. xx. col. Et dicit supradicta facere ad affranchimen-
ta que aliquando vassalli faciunt hominibus suis quia
si feudum postea reuertatur ad dominum vt dominū
tunc talis dominus non tenetur seruare illa affranchi-
menta per dictam regul. quia resolutio iure datoris re-
soluitur etc. alle. d. s. preterea si quis. et s. callidis. in
dicto titu. de probi. feu. alie. per Fede. sequitur Ja-
co. de sancto geor. in tracta. feud. in glo. qui quidem
inuestiti. col. xvj. Bald. in. l. fina. s. sed quia nostra. in
fine. C. cōmunita de legat. alle. dictū. s. rursus. et in. c.
j. de contro. inuesti. **¶** Ideo dicit Bald. vbi supra qd
ille qui omnino non habet liberum dominium non po-
test libere alienare.

Tierce partie.

Article. lxxv.

Et au regard de ceulx qui viēēt a estre seigneurs / soit par acquest / mariage / ou autrement que par mort d'aucunes choses heritaulx tenues a foy et hommaige / ilz doiuent tourner a l'hommaige de leur seigneur dedans quinze iours apres le cas aduenu. Pourueu que ce pendāt le fief ne sera point empire comme deuant.

Article. lxxvj.

Quant le seigneur de fief nest deuement seruy dedans le temps dessus ordonne respectiuelement de l'hommaige quil pourra monstrer luy auoir este fait par le dernier predeceleur z vassal / par la mutation duquel est deu ledit hommaige. ou luy auoir este congneu par adueu acceptations du respit ou offre faicte par le subiect de faire ledit hommaige / ou par iugement / condempnation ou autrement deuement il peut par defaut d'homme prendre et saisir en sa main la chose de luy tenue a foy z hommaige. Nō obstant opposition ou appellacion quelcōques dedans lan ou apres que ledit hommaige luy sera deu et escheu: ou que le seigneur aura fait assauoir deuement au subiect quil vienne faire ledit hommaige et ny ait obey: z fera les fruytz siens deldictz heritaiges tenant de luy a foy et hommaige depuis la saisine et main mise deuement faicte iusques a ce quil ayt hōme. Et si peut prendre et leuer le seul reuenu z escroist du bestiaul du nourry du domaine z mestairie tenant de luy a foy z hommaige avec to9 autres prouffitz / reuenuz / et auentures de fief qui escherront en la chose tenue de luy et appliquer a lō prouffit sans couper les boys marmantaulx et arbres frutaulx ne empirer la proprietē de la chose.

In textu ibi.

Quant le seigneur de fief nest deuement seruy.

Glossa prima.

Sufficit igitur q̄ vassall⁹ ad impleuerit vnum ex istis propter alternatiuā: ou luy auoir zc. l. si quis ita stipulatur. ff. de verbo. oblig. in. c. in alternatiuis. cum ibi not. de regu. iur. lib. vj. Aduerte tamen quia aliquando alternatiua facit rem dubiam no. in. l. tutor ita recte. ff. de testa. tutel. et hoc ren. calca. consil. xiiij. incip. viso instrumento. vij. col. et ibi satis per eum.

In textu ibi.

Ou offre faicte par le subiect.

Glossa secūda.

Des fiedz.

Oblatio multos effectus parit vt per Ly. in l. acceptam. C. de vsur. Et fit ad moze purgationem vel. iij. ad vsurarum prohibitionem: aut. iij. ad euitandam pene commissionem: quarto aut fit ad pignozis liberationem: quinto aut fit ad debiti liberationem. Primo casu quando fit oblatio ad moze purgationem tunc sola sufficit absqz depositione seu consignatione. l. illud. ff. de perf. z com. rei. v. l. si seruum. §. vlt. ff. de verb. oblig. ideo datur remedium ad hoc ne creditor constitatur in moza per Bar. in. l. penul. circa fi. ff. de dist. pig. q̄ quando debitor dicit sum paratus soluere: debet creditor respondere sum paratus recipere quod remediū p̄ sing. cōmendat Jas. in. l. iij. lxiij. col. C. de iure emphit. Alexā. in. l. si moza. v. col. ff. solu. mat. verfi. omnes tamen. ¶ Secundo quando fit oblatio ad vsurarū prohibitionem tūc aut queritur de prohibēdo cursu earum incipiendo: aut de iam incepto: si de incipiendo tunc oblatio sola impedit. l. si per te. et. l. ex predijs. C. de vsur. sed de cursu iam incepto tunc sola oblatio non prohibet sed requiritur cōsignatio z depositio. l. si creditrici. C. de vsur. Paul. de cast. in. d. l. acceptam. iij. col. post Bal. ibi de cultus dicta multum ad hoc commendat. Tertio casu quādo fit oblatio ad euitandam pene commissionem tunc sola oblatio sufficit. l. celsus. in fi. ff. de arbit. l. iratecticie. ff. de actio. z oblig. l. si fundum. §. fi. ff. de leg. j. Et sic in quolibet debito conditionali. l. si post diem. §. lē si qua. ff. quando dies leg. ced. ¶ Quarto casu quando fit ad pignozis liberationē tunc aut fit in iudicio et sola oblatio opat̄ ita q̄ nascit̄ pignozaticia actio. l. si rē. §. fi. cū. l. seq. ff. de pig. act. Aut fit extra iudiciū z tunc aut q̄ritur nunqd̄ operet̄ q̄tū ad ius actionis pignozaticie: aut q̄tū ad ius excipiēdi. Si q̄tū ad actionē tūc sola oblatio non operat̄ absqz consignatione z depositione. d. l. acceptā facit. l. nec creditores. in fi. C. de pigno. actio. l. inuicem. C. de compēsa. l. si residuum. C. de distra. pig. q̄tum vero ad exceptionem ponendam contra ypothecariam tunc sufficit. l. item liberatur. §. q̄ patitur. ff. quib. mod. pig. vel ypot. sol. Quinto z vltimo casu quādo fit ad debiti liberationē tunc sola oblatio non sufficit sed requiritur consignatio z depositio. l. si debitor offerret. iuncta glo. ff. de solut. z. l. ob signatione. eo. ti. C. per. de anchar. consil. cccxxj. incip. vsis diligēter. ij. col. in pn. Bar. in. l. p̄tor ait. §. si q̄s paratus. ff. de no. ope. nuncia. Ludo. ro. consil. clxiij. incip. constitutio curie. in fi. z consil. cclij. incip. p̄ discutienda. ij. col. Bal. in. c. j. §. licet. in ti. si de seu. sue. contro. ¶ Sed quid si debitor non offert neqz deponit sed dicit se esse paratum soluere et solo verbo asserit: dicit Bar. in. d. l. acceptam. q̄ in rebus que offerri non possunt realiter vt in immobilibus dicta verba videntur habere vim valde oblationis: vt in autent. dos data. C. de dona. ante nupt. als nullum haberet effectū: nisi quando post talia verba non acceptura creditor vēdat pignus quia tunc potest debitor petere venditionem rescindendo. l. si residuum. C. de distra. pigno. l. pe. ff. de rescin. vend. Bar. in. d. l. p̄tor. §. si quis parat⁹. ff. de no. ope. nuncia. ¶ Sed quid si dominus vel creditor non est presens nec aliquis pro eo: an valeat consignatio et depositio sine oblatione. Paul. de cast. in. d. l. acceptam. iij. col. in fi. dicit q̄ debet adire iudicē et ibi protestari q̄ est paratus soluere si est qui velit et debeat recipere. d. l. si creditrici. in fi. expressi⁹ in. l. si. ff. de le. cōmissio. Et talis protestatio habet vim realis oblationis fm̄ eūdem Paul. de cast. alle. l. ij. ff. de naur. feno. l. pupillo. §. si quis ipsi p̄tor. ff. de no. ope. nuncia. als autem non sufficeret debitori p̄pria auctoritate facere depositū licet creditor abesset: nec p̄pterea purgaret mozam et sic fm̄ eundem Paul. debet intelligi. l. pecuniā. in fi. z. l. cū quidem. §. si pupile

lo. ff. de usur. Et si non potest habere copiam iudicis deberet fin eū facere istā protestationē corā honestis personis ⁊ rogare notariū super hoc per. l. si. C. de his q̄ propt. met. iud. nō appell. ⁊. d. s. si quis ipsi pretori. Est etiam sciendū q̄ ad hoc vt fiat obligatio valida debet fieri loco et tempore congruis. l. si solutus. ff. de solut. glo. in. d. l. oblatione. C. eod. titul. l. mora. ff. de usur. l. qui Rome. ff. de verbo. oblig. cū ibid. not. p̄ scrib. ideo fieri debet de diez nō de nocte vt dicit Pet. de bella partic. in repet. d. l. acceptā. An autem vassallus teneatur perquirere dominum in alieno foro siue territorio vide infra ar. cxix. glo. ij. ⁊ Nota etiam in summa q̄ oblatio que fit realiter cum consignatione et depositione loco ⁊ tempore cōgruis habet plures effectus Prim⁹ quia tribuit liberationē. l. qui mutuā. C. mand. l. ait pretor. s. j. ff. de mino. xxv. annis q̄ dicit vt per Paul. de cast. in sepius. d. l. acceptam. liij. col. vers. Item ad primū. Et an sit liberatus ipso iure vel ope exceptionis dicit vt per Bar. in. d. l. acceptam et in addi. ad eum. Secundus facit cessare cursum usur. rū vt su. dixi per. d. l. acceptā. Tertius impedit pene legals cōmissionē. d. l. ij. C. de iure emphiteo. Quarto transfert rem pericul. in creditorem. l. qui decē in prin. ff. de solut. Quinto tollit pignoz obligationem vt etiā su. dixi per no. in. d. l. acceptā. Sexto inducit actionē pignozatiōis. d. l. si rem. s. si. ff. de pigno. actio. Septimo acquirit rei oblati creditori persequenti. d. l. acceptam. s. si. Octauo facit conditionē haberi pro implēta. l. iure ciuili. ff. de cōditio. et demōst. l. si. C. de cōd. incert. Nono confirmat rei empte persequenti. l. Julianus. s. offerri. ff. de act. empt. et vend. Decimo inducit purgationem more vt su. etiā dixi per. d. l. acceptā. Bar. et Bal. in. d. l. si creditrici. Bal. in autent. dos data. C. de dona. ante nupt. Undecimo inducit domini recuperationē. l. in bello. s. si quis seruū. ff. de capt. et post limi. reuers. Duodecimo actionem priuilegiatā tollit. d. l. qui decem in prin. vide dicta per Jo. de pla tea in. l. suscepto. de suscept. prepo. et archa. li. x. C. et ibi Luc. de pe. s. z. ij. col. Guyd. pape. sing. ccccc. lxx.

In textu ibi.

Sans couper les boys marmentaux.

Glossa tertia.

Udicatur forte marmentalibus arboribus que solent signari ad vendendum a marcha siue martello quo signatur. vel etiam melius dici potest q̄ dicuntur marmentaux a memoria siue marcha domus cui inherēt cōmuniter et quia usu viuunt vnde dicit carmelita Mant. Viuunt amadriades tēpora lōga dee. vel dicuntur quasi matres fructum ferentes. alie autē arbores nemoris fructum non ferentes vt vulgariter bouil/tremble/bourdame/cohesive/genest/ et sic de si milibus non dicuntur marmentaux: sed mort boys. Et q̄ vsum fructum habens non possit arbores fructiferas incidere tex. est in. l. diuortio. s. si fundū ⁊ ibi dy. Bar. Bal. et Paul. de cast. ff. solut. mar. angel. l. l. si. sin autē legata i si. C. de bo. que lib. l. forma. s. quod si exciderit. ff. de censib. de silua cedua q̄ vulgariter appellatur taillets non est dubium q̄ usufructuarius potest incidere in tempore competētī per tex. in. l. item si fundi in si. ff. de usufruct. et p̄ iura su. alle. ⁊ Sed quid si arbores fructū ferentes sunt minus vetuste an usufructuari⁹ possit eas incidere et nouas substituere? dicit Paul. de cast. in. d. l. diuortio. s. si fundū q̄ tūc potest usufructuarius ad longum tempus: non autem ille qui habet vsum fructum ad modicū tempus quia debet cōseruare fundum in eodem statu in quo est: exemplificat in colono. l. si merces. s. conductor et. l. si colonus. ff. arbo. hirt. celsa. Et licet nō possit tales arbores incidere potest tamen de talibus arboribus assumere ramos sine lesione et deterioratione arboris in vsum

vinee et terre pro pallis et similibus secundum eundē Paul. de cast. vbi su. alle. ad hoc. l. ex silua cū. l. seq. ff. de usufruct. ⁊ Sed quid an pendere usufructu pro prietari⁹ possit tales arbores nemoris incidere? ⁊ dicit q̄ non in preiudicium usufructuarii etiam si ex tali incisione res efficiatur vtilior et melior tex. est in. l. si. ff. de usu et habita. quem ad hoc dicit esse admirabilem Lauren. Talca. consil. xliij. incip. cum proxima consultatione in prin. facit. l. hactenus in si. ff. de usufruct. glo. in ca. monasterium. xvj. q. vij.

Article. cxvii.

Uedit seigneur de fief ne sera tenu faire aucune deliurance a sondit subgect homme de foy ne laisser iouyr desdictes choses hommagees iusques a ce que son fief soit seruy. Et apres ce quil aura seruy to⁹ lesditz fructz et esmolumens prins par le deffault dudit hōmaige non fait demours rōt audit seigneur de fief. Toutefois par ladicte coustume nest point entendu que le seigneur de fief puisse par deffault d'homme prendre ne applicquer a soy meubles ne autres choses que ceulx qui procedent du reuenu des choses hommagees ainsi prinses par deffault d'homme / ⁊ iouyra de tout le reuenu de la chose hommagee tant de bestes que autres choses ainsi q̄ le subgect eust peu vser et que vng bon pere de famille pourroit faire / et ne prendra riens du droit des mestayers et laboureurs.

In textu ibi.

Le seigneur de fief ⁊c.

Glossa prima.

Vide ibi su. ar. vj. in glo. ij. et ibi

de saisina.

In textu ibi.

Uomme vng bon pere de famille.

Glossa secūda.

Uotatur in. l. usufructu. C. de usu fruct. l. item si fundi in si. cum ibi no. ff. eodem titul.

In textu ibi.

Et ne prendra riens du droit du laboureur

Glossa tertia.

Ufaciunt no. in. l. j. et ibi bal. C. de fruct. et lit. expens. et ibidem querit Bar. an colonus partarius ante omnia debeat deducere expensas? et concludit q̄ non: nam videtur actum vt illam medietatem fructuum habeat pro opere et labore suo. l. cum duob⁹. s. si coeunda. ff. pro socio et vide And. Barba. in addi. ad eundē Bar. in. l. fruct⁹. ff. sol. mar. specul. in titul. de loca. s. post vers. quid si tibi locavi et cy. in l. j. C. pro socio. ⁊ Si autem rusticus dedit alicui medietatem fructuum an debeat deducere expensas? et cōcludit Bal. in. d. l. j. ij. col. q̄ nō. per ea q̄ ibidē alle.

Article. cxvii.

Uedit seigneur de fief dont l'heritaige du mineur est tenu a foy ne peult prendre par deffault d'homme sur luy / cest a entendre

quant ledit mineur na bail/ tuteur ne cura-
 teur: mais quant les mineurs ont bail/ tu-
 teurs ou curateurs: ilz doiuent faire la foyz
 hōmaige z seruir le fief. Et silz nen auoiz-
 ent/ le seigneur de fief peult tenir lheritaiz-
 ge en sa main iusques a ce q̄ les mineurs
 soiēt pourueus de bail/ tuteur ou curateur.
 Et ladicte prouisiō faicte de tuteur ou cu-
 rateur le seigneur de fief apres ce q̄l aura
 este seruy de son hommaige sera tenu ren-
 dre ce q̄l aura leue desdictz fruitz audit tu-
 teur ou curateur au proffit dudict mineur
 les charges sur ce desduyctes. Sauf ala
 ferte Bernard ou il ya coustume locale q̄
 le tuteur ne doit point de rachapt.

In textu ibi.

Ne peult prendre par deffault.

Glosa prima.

Er. est in. c. j. §. preterea si
 quis infendar? z ibi Bal. post Jaco.
 de bellou. in titul. de pbi. feud. alie.
 p̄ fede. et glo. i ca. si in minori i titul.
 si de feu. sue. cōtro. Ratio est quia pu-
 pillaris etas subiacet ignorantie. l. j.
 in fi. C. de sal. monet. l. pupillus. ff. de acquir. hered.
 Intellige etiam si talis pupillus sit doli capax et pu-
 bertati proximus vt dicit Rey. in. d. §. preterea. quia
 tex. videtur eum excusare expresse cū limitat tempus
 vsqz ad. xiiij. annū. Sic etiam dicendū est in testamēto
 l. qua etate. ff. de testa. Et sic etiam in matrimonio fm
 sus civile instr. de nupt. in prin. Item q̄s sit doli ca-
 par non tamen asstringeretur iuramento fidelitatis. l.
 qui iurasse z ibi Bar. et Guiller. de cug. ff. de iuretur. i
 c. j. §. itē sacramēta in titul. de pac. sur. fir. iūcta. glo. ij.
 ibidem in auten. siue in noua cōstitutione que incipit
 sacramenta et ibidem in. j. glo. C. si aduers. vendi.

In textu ibi.

Mais quant les mineurs ont
 bail ou tuteurs.

¶ Vide su. ar. cxij.

Article. cxix.

Et sera tenu ledict seigneur receuoir le-
 dict tuteur ou curateur a luy faire la foy et
 hommaige des choses hommaigees du-
 dit mineur si requis est: z luy receu ledict
 seigneur aura le deport sur les choses hō-
 maigees dudict mineur est entendu les
 vrayz fruitz dune annee a la charge de
 bailler prouision audit mineur a lordon-
 nance de iustice: tout ainsi que eust este te-
 nu faire ledict bail sil eust este accepte et
 recueilly. Et sil ny a parens et amys des-
 dictz mineurs qui voulsissent faire les dili-
 gences et prendre la charge pour eulx le-
 dict seigneur sera tenu de faire pourueoir
 ausditz mineurs de tuteur ou curateur aux
 despens desdictz mineurs.

In textu ibi.

A la charge de bailler prouision
 audict mineur.

Glosa prima.

Et solum minoribus de-

bet dare prouisionem: sed et seruis
 eorum bo. tex. in. l. sed et si quid. §.
 sufficienter. ff. de usufruct. et ibi idē
 Bal. dicit esse idem in abbate qui te-
 netur alimentare monachum quia
 loco usufructuarij habetur. specul.
 in titul. de sala. §. fi. Et si non pro-
 uideret minor esset priuare eū successionē paterna sal-
 tim ad tēpus quod fieri nō debet. l. fi. et ibi Bal. C. de
 episco. et cle. §. faciunt no. per Ludo. Roma. consil.
 c. xvij. incip. quo ad primum vbi concludit post com-
 munem opinionem q̄ verba testatoris dicentis. Res
 linquo vxorem meam dominā et usufructuariam om-
 nium bonorum meorum: q̄ non ex hoc videtur exclu-
 dere filios superstites.

In textu ibi.

Et sil ny a parens.

Glosa secunda.

Facit. l. ij. ff. qui pet. tuto. vel cu-
 rat. et. l. si filijs. C. eodem titul. Et facit etiam quia se-
 cut vasallus tenetur iuuare dominum in omnibus se-
 cundum suum posse in. ca. j. iūcta glo. ibidem in titul.
 qual. iur. debe. vas. ita et dominus vasallum ecōtra te-
 netur cum non ad imparia in hoc iudicantur in. c. j. §.
 dominus vero in titul. de for. fidel. et dicit ibidē Bal.
 q̄ §. ille est nobilissimus et sanctum ius continet in. c.
 dominus in titul. qualiter do. propz. priuet. et in. c. do
 mino committēte in titu. si de feu. sue. cōtro. in. ca. j. §.
 fi. in titul. per quos fiat inuest.

Article. cxx.

seueraloz

La maniere de venir a la foy de son sei-
 gneur est de foy presenter au lieu soit chas-
 tel/ hostel ou autre lieu au regard duquel
 l'hommaige est deu et q̄ trouue le seigneur
 luy offrir l'hommaige avec le rachapt quant
 rachapt y appartient/ et q̄ ne trouue ledict
 seigneur faire ledit offre a ses officiers/ ou
 sil ny en a aucuns faire ledict offre audict
 lieu en la presence de tesmoins et le signi-
 fier z faire assauoir audit seigneur ou a les
 officiers sil les peult trouuer au dedans de
 la lieue. Et en deffault dudict seigneur et
 officiers le doit signifier aux mestayers du
 seigneur si aucuns en ya ou a des voyzins
 prochains ou subgectz si les officiers ou
 mestayers ne peuent estre trouuez. Et la-
 dicte diligence ainsi faicte le seigneur ne
 peult plus riē prēdre ne leuer par deffault
 d'homme et est son fief couuert/ z nest plus
 tenu son homme daller a sa foy iusques a
 ce q̄ luy ait faict assauoir trois sepmaines
 pour le moins auant que tenir seldictz hō-
 maiges/ et ce a banz yssue de la messe par-
 rochial ou au prosne dicelle en la parroisse
 ou la chose a cause de laquelle est deu ladi-
 cte foy si le subgect est non noble / et sil est

noble a sa personne ou par attache au lieu a cause duquel est deu ledit hōmage pourueu que il soit signifie au mestayer du seigneur ou autre demourāt au lieu se aucun en ya / sinon aux prochains voysins: car la coustume est que noble en ce cas ne responce pas du ban / et nest tenu de venir ne cōparoir sil nest adiourne a sa personne ou a la personne de son sergēt ou autre officier: ou par attache au lieu a cause duq̄l il doit lhommage / z lors doit venir a lhommage de son seigneur / et sil ne vient le seigneur dedans lan ou apres ensuyuant toutesfois quil luy plaira peult assigner z prēdre par deffault de homme sur son fief comme non seruy et descouuert en la maniere dessus declairee.

In textu ibi.

La maniere de venir a la foy zc.

Glossa prima.

A **Qualiter debeat vassallus** dominum adire pro inuestitura pendenda: z dicendum est q̄ debet eum honorifice adire vt probatur in c. oberius. in titul. in quib. cau. feud. amitt. et ibi videas q̄ humiliter / q̄ deuote / q̄ benigne / q̄ fideliter se debeat habere erga dominum suum. Et tex. in c. j. de milit. vassal. qui contumax est dicit q̄ vassallus debet conuenire dominū suum salua reuerentia. **B** Et q̄ debeat ire ad dominū honorifice tenet glo. in c. j. §. fi. in titul. p. quos fiat inuesti. Et q̄ debeat venire ad domum seu castrum domini facit glo. sing. in l. item illa. in verbo nō venit: et ibi Bar. ff. de cōsti. pecu. **D** anoz. i. c. significante. iij. col. de pigno. **P** et. de anchar. cōsil. lxxv. incip. pro faciliōri solutione Bal. in l. acceptā xj. quest. C. de vsur. idē Bal. in l. j. pe. col. C. de inliti. et substitu. quibus iuribus et opinionib⁹ pbatur debitorē debere ire ad domum creditoris si sunt eiusdem fori.

In textu ibi.

Et qui ne treuve ledit seigneur.

Glossa secūda.

A **Faciunt no. per Bar. in l. item illa** ff. col. ff. de p̄stitu. pecu. vbi dicit post Builler. de cug. ibidem q̄ sufficit q̄ debitor in die solutionis accedat domū creditoris / et ibidem dicat. Ego sum paratus soluere si aliquis sit q̄ debeat aut possit recipere **P** et. de anchar. cōsil. lxxv. incip. pro faciliōri solutione **C**urt. iunior tract. feud. iij. parte. xliij. causa in. iij. limitatione post Jaco. de ardi. z Alvaro in c. j. iij. col. in titul. que fuit. j. caus. benefi. amitt. per l. pecunie. §. fi. ff. de vsur. l. j. §. dies. ff. quando appell. sit. debet tamen coram testibus protestari q̄ per eum nō stat. l. ij. C. de hijs. qui per met. iud. non appel. de anchar. in supradicto cōsil. Si vero dominus non est in domicilio tenetur vassallus perquirere officarios si sunt infra leucam. secundū Jaco. de ardi. in d. c. j. in d. titul. que fuit. j. caus. benefi. amitt. secundum eundem **C**urt. in d. tract. feud. **D**icit etiam q̄ si vassallus non reperiat dominum ad locum domiciliij debet ire ad locum vbi est nisi sit nimis in remotis per. l. sed a te. ff. de pro cura. l. iij. §. si tam vicinum. ff. de dam. infec. Et idem dicēdum est de officarijs qui locum et personam do-

mini representant: z sunt membra corporis illius vt dicit **A**zo. in sum. C. de offi. prefect. p̄cto. orien. et quia locus infra leucam de facili potest adiri. ideo dicit vicinus vt dicit idem de ardi. in d. c. j. ar. l. ff. de iudi. intellige predicta quādo tales officiales sunt infra leucam in eodem territorio secundum Bar. et post eum communiter omnes in d. l. item illa. ff. de constitu. pecu. **T** ubi cōcludit debitorē non debere perquirere creditorem in alieno foro / et idem dicendum est in vassallo secundū eundem **C**urt. i. d. tract. feud. vide **F**o. rey. in c. imperialē. §. si quis. xij. col. in titul. de probi. feud. alie. per **F**ede. vers. v. caus. et ibidē multas causas enumerat propter quas vassallus excusatur si non petit inuestituram infra temp⁹ iuris inter quas allegat q̄ si vassallus non potest tute accedere ad domum puta propter guerram vel incursum latronū / aut propter inundationes aquarum / propter tempestates excusatur alle. §. arg. l. iij. ff. ex quib. cau. maio. ec. z. l. de etate. ff. ad trebell. et cle. pastoralis de re iudi. cum similibus / idem est si dominus esset in loco pestifero vt dicit **J**aco. de sanc. **S**eor. in tract. feu. in glos. qui quidam inuestiti. xliij. col. in prin. alle. d. l. de etate z glo. in c. ad supplicationem de renuncia. vide infra scripta ar. cclvij. glo. j. C.

In textu ibi.

Et sil est noble a sa personne.

Glossa tertia.

C **De nobilibus et eorum priuilegijs** dixi su. ar. iij. glo. iij. et que ibidē remisi. Et ratio istius consuetudinis est quia ius dans priuilegium nobilibus intelligit de vere nobilibus. qui actualiter presumuntur sepissime militare et ob id esse absentes et nō continue in domo manere vt dicit **L**uc. de pen. in l. si. col. iij. de fun. limtro. li. xj. C. vbi dicit q̄ alias nō presumuntur proprie nobiles. z per eum vide de nobilibus et eorum priuilegijs in l. mulieres de dignita. li. xij. C. non debet igitur litera intelligi de nobilibus nomine tantum: sed re et nomine de quibus per **B**ald. in l. per adoptionē. ff. de adopt. in. j. lect. vbi dicit q̄ nobiles pro maiori parte hodie sunt superbi inimici popularium gulosi z luxuriosi plusq̄ populares / z nihil aliud sciūt nisi comedere / bibere et superbiere. **I**deo dicit **F**ozi. cōsil. cclv. incip. eleganter vers. j. ratio. q̄ hodie prout astra disponūt rustici omnes ob diuitias nobilitantur et vt nobiles regnāt in vicijs: ideo **P**olicra. l. v. c. j. circa fi. dicit. Nunc vero nobilitium in eo sapientia declaratur si venaticā nouerint si in alea fuerint damnabilius instituti / si modis / z musicis instrumentis: virtutis immemores obliuiscātur q̄ nati sint. **U**nde **H**osten. in c. venerabilis de prebendis nobilitatem nobile sterco appellat. idem **H**osten. in c. sua de consang. et affi. in. ij. col. dicit q̄ qui superbit de nobili sanguine / de nobilio stercoze intumescit: vide platinam in tract. de nobilitate in fi. chronice summorum pontificum vbi inter alia dicit q̄ frustra nituntur qui omitta nobilitate hereditarium munus a maioribus expetiuit et ibidem in fi. sic concludit. **S**o. os illos nobiles esse existimandos qui aliqua singulari virtute preediti sunt / non autem illos qui bene loti et peris feritati cocinatū accipitrem circumferunt in ipsa ignauia non in solertia vt par esset nobilitatem collicantes **D**e ista materia late per and. **B**arb. in c. prudētis. ij. col. de dona. vbi dicit q̄ tria requiruntur ad hoc vt q̄s sit nobilis perfecte videlicet q̄ sit nobilis genere virtuosus et diues per tex. quem ad hoc dicit esse mirabilem in l. nobiliores. C. de commer. et mercat. idem **B**arba. in c. accedens. li. ij. vt lit. non contest. in. col. **B**ar. in l. j. de dignitate. l. xij. C. **B**arp. cepol. in tract. de imperatore militum deligendo. z ibi late per eum.

Article. cxxj.

Tierce partie

Quant gens deglises cathedrales ou collegialles / abbayes / prieurez / conuentuelz / maison dieu ou fabrice deglise / ou autres communitiez doiuent hommages ou qui leur sont deus le doye ou cheuecier desdictes eglises / labbe et prieur ou maistre de la maison dieu / ou procureur de la fabrice les doiuent faire et receuoir. Lesquelz doyen / cheuecier et abbez prieur ou maistre de ladicte maison dieu ou autre chief deglise qui est pourueu du benefice ou administration dont nouvellement entrent es hommages deus par raison des appartenances de leurs benefices ou administrations en font rachapt / et en absence ou legitime empeschement desditz chiefz: celui qui par le corps ou communitie sera commis pourra faire et receuoir lesdictz hommages et courir le fief pourueu quil ait pouoir especial quant a ce.

In textu ibi.

Les doyen ou cheuecier.

Glossa prima.

Quod inuestitura fieri recipi potest per mediam personam puta per procuratorem tex. est ad hoc apertus in. c. j. §. sed verū et ibi feudiste in titul. per quos fiat inuestitu. Bal. in c. j. §. nisi iusta. ij. col. in titul. quo tempore mil. et ibidem an. Barb. in addi. vbi dicit q̄ iste actus non est ita substanciandus in persona domini q̄ non possit interuenire procurator. l. seruū quoq; §. publice. ff. de procurat. et quia ad radices semper est recurrendum tenet etiam Jo. rey. in. c. imperialē. §. preterea si quis. iij. col. de probi. feu. alte. p̄ Fede. An autem debeat talis decanus et ceteri nominati in tex. habere speciale mandatum ad faciendum talem fidem et homagium / videtur q̄ non per ea que no. Ly. in. l. vnica. C. etiam per procurat. causam in integ. rest. poss. vbi dicit q̄ syndicus vniuersitatis qui gerit officium publicum potest petere restitutionem in integ. nomine vniuersitatis licet non habeat speciale mandatum: dicit etiam q̄ syndicus alicuius collegij: siue sit de corpore collegij siue non potest petere sententiā speciali mandato / et sic dicit tenere Jaco. de are. sequitur Pau. de cast. ibidem. aduerte tamen quia arch. in ca. tui domino. lxiij. dis. post pri. dicit q̄ bonaguyda are. Romane curie longissimo tempore aduocatus tenet contrarium / videlicet q̄ syndicus sine speciali mandato ad iurandum fidelitatem non admittitur ad iurandum: quem etiam idem archy. ibidē sequitur et Bald. in. c. j. §. fi. in titul. per quos fiat inuestit. arguit p̄ contra tandem concludit opinionem archy. tutiorem esse et sic seruatur in practica cenomanensi licet Barba. vt su. dixi dicat contrarium.

Article. cxrij.

Et au regard des choses hommages de fabrices et autres colleges qui non point de chief principal / ledict rachapt sera deu par la mort naturelle de celluy qui a fait lhommage et non plus tost / suppose quilz

Des fiedz

eussent parauant laisse leur benefice charge ou administration.

In textu ibi.

Et au regard des choses hommages de fabrice.

Glossa prima.

Ratio quare feudum redimitur est quia feudū transit in extraneum successorem secus est quando transit in filium quia tunc non dicitur in extraneū quia filius est portio corporis patris: vide que in simili dixi supra. ar. c. glo. j. de laudimij late vide per glos. et ibi Jo. fab. et Bal. in. l. fi. C. de iure emphi. per Jo. rey. §. c. imperialē. §. itē si quis. de probi. feud. alle. per Fede.

Article. cxriij.

Saucun homme deglise a cause de son benefice a terre hommagee et le benefice vacque en quelque maniere que ce soit / celluy qui sera foy et hommage payera rachapt pour ladicte terre au seigneur de q̄ elle est tenue.

Article. cxriiij.

La maniere de leuer rachapt est que le seigneur de fief aura les fructz de lannee de la chose tenue de luy a foy et hommage demourra es chasteaux et maisons les quarante iours passez / pendant lesquels quarante iours il pourra enuoyer esditz chasteaux et maisons de ces seruiteurs / et luy mesmes si bon luy semble sans desloger lheritier ne ses seruiteurs / et exploictera les choses en la forme et maniere que le seigneur le faisoit ou deuoit faire parauant sans plus ne sans moins. Peschera les estangs silz ont este trois ans en eue depuis la derniere pesche aura les proffitz et aduatures du fief si fief ya coupera les boys tailleis qui ont acoustume estre coupees depuis trente ans / pourueu que le tailleis ait six ans passez / fors les saulz / couldroyes et fresnes qui se pourront couper quatre ans passez: et ne pourra couper aucuns boys marmementaux ne faire aucune chose ou preiudice de la propriete.

In textu ibi.

Sans desloger lheritier ne ses seruiteurs.

Glossa prima.

Idē que supra dixi ar. c. xix. in glossa prima.

In textu ibi.

Coupera les boys tailleis.

Glossa secunda.

Facit. l. si cum fundi. in fi. ff. de usu-
fruct. l. silua cedua eodem titul. z dicitur silua cedua q̄
in hoc habetur vt cedatur et succisa rursus ex stipitib⁹
renascitur tex. in l. silua cedua. ff. de verbo. significa. et
q̄ ex ea capit fructus. i. ceditur singulis quinquennijs
glo. est. in l. diuortio. s. q̄ in anno in verbo silua cedua
ff. sol. matri. de silua cedua: vide Bar. cepol. in tract.
de seruitutibus in cap. de montibus.

In textu ibi.

Et ne pourra couper aucuns boys
marmementaux.

De ista materia et vnde dicit mar-
mentaux dixi su. ar. cxvi. in glo. iij. ibidem videas.

Article. cxxv.

Et est assauoir q̄ sil ya mestayeries ex-
ploictees en la main de mestayer a moytie
le mestayer aura la moytie des fruictz di-
celles annes en la maniere quil auoit a
uec son maistre en labourant / semant z ser-
uant deuement a la mestayerie.

Vide q̄ supra scripsi ar. cxvij. glof.
iij. in verbo. Et ne prendra rien du droit du labourer.

Article. cxxvi.

Et commence ledit rachapt des lheure
de la mort ou autre cas aduenu pour leq̄l
soit deu ledit rachapt / pose que lhomma-
ge nait este faict ou offert et que ledit ra-
chapt ne soit gaige comme dit est.

In textu ibi.

Et commence ledit rachapt.

Glossa prima.

Et sic tepus currit de momen-
to ad momentum. l. iij. s. minorē: et ibi glo.
in verbo momentum. ff. de mi. xxv. ann. et
ibi Bar. et Jas. in l. j. ff. si quis caut. Qua-
liter autem annus computandus sit vide fab. in s. si
vero insti. de rer. diuisio. et quando tempus currit de
momento ad momentum et de tempore vtili vel con-
tinuo vide infra ar. ccccxlviij. glo. j.

Article. cxxvij.

Et si le seigneur trouue lest terres labou-
rables cheues en rachapt ensemencees il
sera prins sur le monceau commun prece-
dent dicelles terres autant de semences
quil en auoit este mis pour le semer / laq̄lle
semence demourra au lieu tenu a foy. Et si
elles nestoient trouuees ensemencees z le
seigneur en fournist / il ne sera tenu laisser
aucunes semences.

Article. cxxviij.

Et est a entendre q̄ si es choses cheues
en rachapt ya vignes et terres / le seigneur
qui lieue ledit rachapt est tenu de les faire
labourer comme faisoit le seigneur dicel-
les des facons en quoy elles estoient au
temps dudit rachapt et les y rendre en la
fin dicelluy.

In textu ibi.

Est tenu de les faire labourer.

Glossa prima.

Raciunt in ar. no in. l. ij. et
per to. titu. ff. de impen. in reb. dota.
facit. gl. et ibi Bar. l. i. in fundo. ff. de
rei vendica. z ibidem videas quales
expēsas teneatur facere vi usufructua-
rius. l. hacten⁹ in fine. ff. de usufruct.

Article. cxxix.

Quant le rachapt est escheu celluy qui
a quarante iours ou moins de venir a lhō
maige dudit seigneur ne doit ce pendant
amoindrir le profit du rachapt cōme pes-
cher estangs silz y sont / vendanger vi-
gnes / couper boys ainsi q̄ dit est dessus.

De materia istius articuli vide su-
pra ar. cxvij. in glo. ij.

Article. cxxx.

Si es choses tenues en rachapt a es-
tangs a bōdes le seigneur de sief ne peut
trencher la chaussee pour enleuer le pois-
son: mais sil ny a bonde z ladicte chaussee
ait acoustume estre trenchee / il la pourra
trencher z autrement non.

Article. cxxxi.

Et apres sera tenu reclozre z reffaire la-
dicte chaussee selle ait acoustume estre trē-
chee il la pourra trencher z autremēt non.

Article. cxxxj.

Et apres sera tenu reclozre et reffaire
ladicte chaussee comme parauant / et aussi
sera tenu le seigneur desief qui fait pescher
les estāgs par rachapt les laisser peuplez
du peuple quil trouuera iusques au nōbre
suffisant: et du surpius sera son profit.

In textu ibi.

Les laisser peuplez.

Glossa prima.

Atio est qz stagna sūt p
pter pisces sicut arua. p̄t fruges z
sūt igit pisces. ps stagni vt d̄t Guy.
pape quest. xcj. in fi. et ibidem in ad
di. et vide Boerium in glo. consue.
bituri. in titul. de consuetudine feu-
di. s. v. adde scripta per Paul. de
cast. in l. limes. ff. de actio. empt. et vend. vbi dicit q̄
vendito fundo veniunt ea que in terra se tenent et que
preparata sunt ad terram / et licet dominus piscando
dictos pisces populares auertat a stagno debent ta-
men reponi quia vt diximus sunt fundi pars secundū
eundem Paul. de cast. et quia cōparata sunt vt in sta-
gno ponantur: ideo habentur pro appositis allegat.
Bar. in l. cetera. s. fi. ff. de legat. j. exemplificat in fimo
et vide And. Barba. in addi. ad Bar. in. d. l. limes: et
ibidem querit quid de columbis columbarij.

Article. cxxxij.

Quant aux mestayeries et domaines
baillees a rente ou a ferme il sera au choix

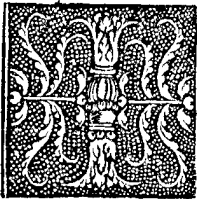
du seigneur de fief de prendre la portion des fructz q vng seigneur a acoustume de prendre en sa mestayerie labouree p mestayers ou la ferme ou rente si la chose est affermee ou arentee a son choys. Si par trente ans continuelz la chose na este arentee ou affermee/auquel cas le seigneur ne pourra prendre que la ferme ou reite. Et ne pourra le dit seigneur desloger le fermier/rentier ou mestayer. Et ne doit tirer les fumiers/ chaulmes ne autres fourrages du lieu/ ne empirer ledit lieu: mais en doit vser comme bon pere de famille. Et demourra sur le lieu le bestiaill dudit domaine ou mestayerie pour y estre nourry et entretenu come parauant/ et pendant lannee le seigneur de fief se pourra raisonnablement seruir et en aura le profit et escroist.

In textu ibi.

Il sera au choys du seigneur &c.

Glossa prima.

A

Sta consuetudo iuri mi

nime consonat iudicio meo: qz vbi-
cunq; ratione competentis admini-
strationis quis habet potestate lo-
candi et locat. Alius qui succedit in
illa administratione tenetur tale lo-
cationem obseruare secundum doct.

comunitur in. c. querela super glof.
ibidem. ne prelat. vices suas. sozi. consil. cxxv. incip.
visa narratione. ij. col. post Ludo. Roma. in. l. si filio
s. si vir in quinquennium. ff. sol. mar. Et facit secundum
eum quia mulier tenetur soluto matrimonio stare lo-
cationi facte a viro de fundo dotali: quia mulier consti-
tate matrimonio videtur marito dare vt sibi liceat vti
frui. l. cu antiquitas. C. de usufruct. Quare locatio vi-
detur facta de consensu mulieris secundum eundem
Sozi. in. d. consil. alle. Bald. in. l. j. ff. de iure fisc. li. x.

B

C. vbi dicit q si vedo fundum cum pacto de retro-
uendendo si ago vt reuendas post locationem a te facta
sum obligatus seruare locationem quia interim pen-
dente venditione fruereis voluntate mea/ et per conse-
quens mea voluntate videris locasse per. d. l. cum an-
tiquitas facit etiam. l. si tutela. ff. de adm. tuto. vbi ca-
uetur q pupill? finita tutela tenetur stare locationi fa-
cte per tutorem qui habebat ius plenum administra-
di durate tutela respectu pupilli. Aduerte tamen q p
consuetudine nostra videtur facere. l. si quis domu. s.
hic subiungi. ff. loca. vbi dicitur q usufructuarius no
potest obligare successor? et sic est q feudatarius vsu-
fructuario equiparatur Bald. in. c. imperialem. s. pre-
tere aducatus. j. col. vers. item feudum in titul. de pro-
hib. feud. alie. per Fede. Panoz. in. c. si diligenti in. iij.
notab. de prescript. Sozi. consil. lxxvij. incip. vists in-
uestituris in col. fi. Bald. in. c. j. s. hoc quoq; de succes-
sionibus.

C

Dicit idem Bald. in preclud. feud. in. vj. col.
vers. led contra literam q feudatarius non solum ha-
bet vsufructum: sedz vtile dominium q queritur ex
omni ppetuo contractu in. s. adeo inst. loca. l. j. s. quod
ait. ff. de superficie. vide in quo differant per Bald. i
c. que in ecclesiarum in. vj. col. de constit. Curt. iunio.

D

in tract. feud. parte. j. q. vj. prin. An autem successor
in beneficalibus teneatur stare colono vide doct. in. c.
querelam. ne prelat. vices suas: vbi concludit q si no

mine ecclesie solemniter et vtiliter facta est/ tunc succes-
sor tenebitur stare secundum Iunio. Hostien. Jo. an.
Panoz. et Henricum bohic in. d. c. querelam allegat
dictus Bohic. ar. c. j. de solut. z. c. j. de deposi. z. ca. ea eni
s. et is creditor. x. q. ij. Et hoc est quando talis locatio
non est ad longum tempus vt per Panoz. post eundem
Jo. an. in. d. c. querelam: et ibi Jo. de anania vbi etia
dicit q prelati possunt locare ad tempus modicu cu
no reperitur iure prohibitu: sed permissum in. c. ij.
de loca. q extendit etiam si non ad vtilitatem ecclesie
dummodo ecclesia non sit enormiter lesa: z hoc ne de-
cipiantur contrahentes cum prelato/ et ne detur occa-
sio q dicit prelati non inueniant qui velint cum eis
contrahere alle. l. j. C. de his qui ventam eta. impet. et
dicit hanc opinionem esse Floriani: de qua ibidem du-
bitat Panoz. eos videas. Quod autem discatur tem-
pus longum dicitur communiter quando excedit des-
cennium secundum eundem Panoz. in. d. c. querelam
in. j. col. z ibidem And. Barba. in addi. Incidenter
est videndum qualiter ceteri successores in tempora-
libus teneatur stare locationi facte a predecessoribus
Et quidem si queritur de successore generali vt de he-
rede tunc tenetur. l. vnam veritatis. C. de locat. et con-
duct. quia iuris factio est eadem persona cu prede-
cessore in. d. c. querelam in prin. vixi supra arti. c. De
successore autem particulari vt de emptore / et dic q
talis no tenet stare locationi predecessoris. l. emptore
i. p. l. C. de loc. l. si merces. s. q fundu. ff. loc. l. Julianus
s. pe. ff. de act. emp. z ved. itellige nisi talis colonus ha-
beat ius in re. fm Panoz. in. d. c. querela ad hoc allegat
l. j. cum ibi no. ff. de superficie. ideo dat cautela con-
ducenti rem aliqua vt pro obseruantia contractus re-
cipiat obligationem omnium bonoru ipsius locato-
ris: nam tunc cum habeat ius in re locata per taleypo-
tecam non potest per successorem expelli etiam per sin-
gularem successorem/ et fuit dictum Bar. qui dicit se-
tra de facto consuluisse in. d. l. j. s. quod autem ait vers.
z ideo dicit et ibi And. Barb. i addi. ff. de superficie.
idem Bar. in. l. qui fundu. ff. loca. et in. l. si filio. ff. sol.
mat. quia posset illam rem prosequi penes quencunq;
habent in. c. ex literis. cum ibi not. de pigno. Jo. fab.
in. d. l. emptorem dicit Bald. ibidem in. iij. col. q. d.
cautela Barro. proccedit si conductor dicit se velle re-
tinere iure pignoris / et q emptore offerente interesse
vel pena potest expelli. Et hoc nisi Colonius vel In-
quilinus dicat sua interesse perseverare in locatione/ z
hac occasione vult rem sibi locatam retinere/ nec pre-
tendit aliud interesse quia tunc non posset expelli secu-
dum metem Jo. de anania in. d. c. querelam in. v. col.
alle. tex. i. l. si creditor. s. fi. ff. de distract. pigno. vbi di-
citur ius pignoris est potentius q ius emptorum / et
venditio non tenet in preiudicium illius cui res est o-
bligata vt tenet Bar. in. d. s. fi. idem Bar. in. l. qui fun-
du. ff. loca. et quia obligatus actione cuius potest pre-
cise cogi ad factum no. in. d. l. stipulationes non vlu-
duntur. s. celsus. ff. de verbo. oblig. in. c. pe. s. veru. ff.
loca. Fallit. ij. quando successor singularis emit a fisco
qz tunc tenet stare colono ne postea fiscus teneat ad in-
teresse. l. fi. s. pe. in fi. ff. de iure fil. et quia potentioribus
pares esse no possumus. l. quia etia. ff. de alie. iud. mut.
caus. fact. iuncta glo. Fallit. iij. si vendor fecit pactum
q emptor teneat stare colono. d. l. si merces. s. qui fun-
dum. ff. loca. d. l. emptorem vers. verum. C. loca. Fal-
lit. iij. si colonus fecit expensas in re locata quia tunc
non potest expelli per singularem successorem nisi refe-
ris expensis. l. si quis rem iuncta glo. fi. ff. de acquir.
vel amitt. posses. l. colonus iuncta glo. in verbo iustam
et que ibidem alle. ff. de vi et vi arma. Jo. fab. in. d. l.
emptorem vers. quod est verum. Fallit. v. in colono
partitario qui laborat ad partem fructuum cui succes-
sor tenetur stare secundum Jo. de qua. in. d. c. quere-

lam. v. col. in fi. vbi etiam dicitur q̄ colonus dicitur proprie qui nummis colit per. l. idemq̄ iuncta. l. cum duobus. s. si in coeunda. ff. pro socio. d. l. si merces. s. vis maior. ff. loca.

In textu ibi.

Et ne doit tuer les fumiers.

Glossa secunda.

Caude Pau. de cast. in. l. limes labza ff. de actio. empt. z vend. et que supra scripsi ar. cxxxj. post prin.

Article. cxxxiii.

Si rachapt aduient a aucun seigneur feodal soit par mort ou autrement / et durant ledit rachapt aduient mutation d'homme par quoy la chose hōmagee chee de rechef en rachapt / le seign̄r laura z luy demourra ce que sera escheu du premier rachapt iusques alors q̄ sera escheu le second rachapt seulement / z commēcera de rechef a leuer sōdict rachapt derrenier escheu iusqs a la fin de l'annee dicelluy derrenier rachapt / et si durant l'annee du rachapt eschet autre rachapt daucune terre tenue a hōmage de la terre q̄ est escheue en rachapt / ledit seign̄r feodal q̄ lieue ledit rachapt en iouyza tāt comme l'annee du premier rachapt durera et non plus / et se appelle rachapt rēcōtre.

In textu ibi.

Si rachapt.

Glossa prima.

De supra scripta pro vassallo ar. vij. glo. v. ibi. De dās quarante iours. ver si. sed quid si vassallus moriatur.

In textu ibi.

Et si durant l'annee zc.

Glossa secunda.

Colrad^o de laude consil. rxiij. in- cip. q̄ domine. dicit q̄ vsufructuariū spectat de id q̄ ex laudimio percipitur et ad eum spectant generaliter omnes fructus rei. l. itē si fundi in prin. ff. de vsufruct. bo. ter. in. l. vsufructu legato. s. j. ibi q̄cūq̄ obuēctōnes sūt eodē titul. nec obstat q̄ presentialiter non debetur / sufficit enim q̄ est spes deberi secundum eundem Oldr. in. d. consil. ar. l. is cui. ff. de actio. et oblig. l. in possessiōē. ff. quib. ex. caus. in posses. eat. s. ex cōditionali insit. de verbo. oblig. vide Guyd. pape. q. lxxvij. incip. virum proprietarius Jo. and. in addi. ad specul. in titul. de emph. s. j. vers. rxiij. Boerium in glo. consuet. bituri. titul. de consuet. feud. s. ir. et vtiobiq̄ si res cōmittatur an ad vsufructuariū vel ad proprietarium spectat / et ista questio originaliter est Oldraldi consil. ccxl. incip. super eo vbi cōcludit q̄ spectat ad proprietarium. Cum vsufructuarius habeat solū ea que consistit in fructu. Fructus autē est utilitas ex re vel propter rem quomodocūq̄ p̄oueniens. l. fructus cum ibi no. ff. de regul. iur. Ideo res ipse immobiles non sunt in fructu ar. d. l. item si fundi. l. ff. z. l. in pecudum ff. de vsufruct. Gaudebit tamen dominus et vsufructuarius fructu illarum rerum commissarum pendentē tempore vsufructus quia dominum representat. l. liber homo. ff. de verbo. oblig. finito tamen vsufructu talis res commissā cum alia proprietate reuertetur ad vltimū dominū scilicet ad vassallū / secundū Old.

in. d. consil. ccxl. ante fi. alle. l. si bouem. s. si quis seruū. ff. de edil. edict. l. si pignore in prin. ff. de pigno. actio. l. quortens: et. l. non solum. ff. de iure do. Quid autem si dominus vsufructu habēs reperiat thesaurum in fundo pendente anno vsufruct. dic q̄ licet debeat dīci fructus ar. l. in lege. ff. de contrah. empt. et vend. tamen non cedit loco fructuarij secundum eundē Oldr. in. d. consil. ccxl. in fi. per. l. diuortio. s. si fundum. ff. solut. mar. l. si is. s. quod si seruus. ff. de acquir. re. domi. et ibi pulchre quid sit thesaurus. **† Sed ad** huc quero an dominus pendente illo anno possit presentare beneficium. **† Et primo videtur q̄ non per ea que alle. Paul. de cast. consil. l. vij. incip. venerabilis in. j. col. post Innoc. in. c. ex literis. de iure patro. z in. c. cū Bertoldus. de sent. z re iudi. vbi dicit q̄ ius patronatus non cadit in vsufructuariū nec in eum in quem non cadit vtile rei dominium: exemplificat in conductore siue firmario: quia locare nihil aliud est q̄ fructū rei vendere: vt dicit idem Paul. in. d. cōsil. post Bar. in. l. cottem. s. qui maximos. ff. de publica. et ius patronatus vendi non potest in. c. de iure: et. c. quia clerici de iure patro. quare zc. ideo idem Paul. in. d. consil. dat bonam limitationem ad. d. c. ex literis dicens q̄ licet ius patronatus transeat cum vniuersitate intelligitur quando fuit talis contractus q̄ in illū transiit vtile dominium: idem sentit idem Innoc. in. d. c. ex literis in. j. glo. Jo. fab. remissive in. l. fi. c. de vecti. et cō. Factum etiam notata per Inno. in. c. fi. in fi. de cōcess. preben. fely. in. d. c. cum Bertoldus. pe. col. in fi. Dic tamen contrarium: scilicet q̄ dominus habens terram vassalli sui pendente anno potest presentare eum in eū transeat omnis utilitas rei vt su. in prin. dixi no. **†** **Pas-** noz. in. d. c. ex literis. ij. col. per. c. consultationibus de iure patro. et presentatio est fructus in. d. c. ex literis / nec videntur obstare que in contrarium adducuntur de conductore siue firmario: quia talis possessōes possidet domino et non sibi. l. male agit. c. de prescrip. xxx. vel. xl. anno. doct. in. d. c. ex literis. nec potest dici emisse tale ius sicut de firmario fm Paul. de cast. in. d. consil. l. vij. no. Egid. bellemere in decisio. rote decisi. cccccc. j. in titul. de iure patro. in prin. allegat Innoc. in. c. literas de restit. spoliat. et decisi. rote in nouis decis. c. lxij. in prin. alle. Innoc. in. c. cū super de caus. poses. et propz. nec etiā obstat opt. ymol. in. d. c. fi. de cōcess. preben. **†** Quia non est idem sicut in creditore qui tenetur fructus restituere vt in. d. c. cum Bertoldus. z ibi fely. in pe. col. in fi. vbi dicit q̄ cum alias in curia allegasset dictam opinionem ymol. non fuit auditus: quia cum vniuersitate transtulit ius patronatus / et sicut ad possessorem transeunt alij fructus rei possessē: ita z presentatio. **† Et ibidem etiā querit quid de sequestro / et ibidem etiā concludit q̄ potest presentare faciunt no. per Fran. card. zaba. in cle. j. in. iij. col. in vlti. not. de seq. poss. et fruct. vbi idem tenet: z ibidem Philip. Fran. in addi. **† Et sicut transtulit in personā domini vsufructum habentis idem dicendū est de marito qui potest daretem per su. alle.******

Article. cxxxiiii.

La coustume dudict pays est telle que homme de foy doit faire sa foy et hommage en personne / sil nest furieulx / insense ou surprins de telle maladie / vieillesse ou im potēce qu'il ne puisse aller ne venir au lieu ou il doit ledit hommage / auquel cas son curateur ou procureur o puissance especial quant a ce sera receu a faire lad icte foy et hommage.

In textu ibi.

Doit faire la foy et hommage
en personne.

Glossa prima.

Aldus in. c. j. §. fi. super
glo. nisi eo pacto in titul. per quos
fiat inuest. alle. Jo. an. in nouel. in
c. cum desideres de senten. excom.
Iaco. in tract. feud. in glo. qui qui-
dē inuest. in. iij. col. Bald. in. l. j. vl.
quest. F. de rerum diuisio. vbi dicitur
q̄ talia et omnia alia que sūt digni-
tatis vel naturaliter personalia non possunt per alium
expediti nisi in casibus necessitatis vt in glo. seq. secū-
dum Bald. in. l. vnica. §. ne autem. C. de cadu. tollen-
ter. glo. et scrib. l. null. la. derniere de decurioni. li. x.
C. Fran. Curt. in repeti. l. admonendi. xij. col. versl.
querunt hoc loco post Ludo. Ro. ibidē. ff. de iureiur.
Bald. in. c. j. §. si enim domino versl. et no. q̄ vbi in ti-
tul. quid sit inuestit. vide Jo. galli. in questionibus p̄
arresta curie parliamenti. q. clviij.

In textu ibi.

Sil nest furieux/insense ou sur-
prins de telle maladie &c.

Glossa secunda.

Ratio est quia seruire nobis intel-
liguntur etiam hij quos curamus egros qui cupiētes
seruire nobis propter aduersam valetudinem impe-
diuntur vt dicitur nota. in. l. cum heres. §. sed si qui-
busdam. ff. de sta. liber. Ray. in. c. imperialem. §. fir-
miter: et ibi Bald. in titul. de probi. feud. alle. per Fe-
de. Bar. Bal. Ly. Paul. et cereri scrib. in. l. quisquis.
C. de episc. et cleri. doct. in. l. nullus. la. derniere de de-
curio. li. x. C. et ibi per Jo. de platea vide qui et i qui-
bus casibus quis potest seruire per substitutum Curt. in
mor. in tract. feud. ij. parte. q. ix. princ. no. in. c. si quid
decesserit in titul. si de feud. sue. contro. inter do. et a-
gnar. doct. in. l. similitudinem. C. de epis. et cle. Bald.
in. c. j. §. nisi iusta. ij. col. versl. in eadem. in titul. quo tē-
pore mil. expressius per eundem in. c. j. §. mutus seu-
dum. in titul. epif. vel abba. et in. c. j. in titul. an mutus
vel imperfectus &c. De furioso q̄ non debeat perso-
naliter iurare ratio est: quia non obligatur iuramento
secundū Bar. in. l. qui habet. §. si pupillus. ff. de tutel.
Bal. in. l. j. in. x. quest. C. de rescin. ven. ypolit. de mar-
sil. in rub. ff. ad. l. cor. de sicca. Item non obligatur nec
potest condēnari per sententiā Specul. in titul. de sen-
ten. §. iusta. versl. itē est nulla ratione litigatorū Bald.
in auten. nec omnino. v. col. C. ne vx. pro marit. itē ex-
presse cōsentire nō potest Butrig. in. l. si. col. fi. C. q̄ sit
long. cōsuet. alle. l. patre. ff. de hijs qui sūt sui vel alie.
iur. Petr. papien. in prac. in for. lib. in actione reali. in
glo. versl. ac legitimis alle. l. furiosi. ff. de regul. iur. l.
j. §. furiosus. ff. de actio. et oblig. idem dicendum est de
mente capto. fm eundē Papien. in pract. ibidē p̄ iura
tbi per eu. alle. vbi etiā dicit q̄ ille dicitur mente capto
qui nullū offendit caret tamen penit. intellectu Bald.
in. l. si quis in tantam. C. vnde vi. vbi etiam dicit q̄ fu-
riosus est ille q̄ est i expresse furore proiciēs lapides
et similia faciēs. Qualiter pbetur q̄ quis sit furiosus
vel non sane mentis dicit Bar. in. l. nec codicillos. C.
de codicil. q̄ probatur ex actis sermonibus et similib.
l. quidam in suo. ff. de condi. inslit. in. §. fi. insti. de tuto.
et cura. dat. ab his. pulchre per Alex. consil. cxij. inci.
ponderatis in. ij. col. in. j. vol. vbi dicit q̄ proicere la-
pides et panem est signum furoris alle. l. ij. C. de iude.
glo. et ibi Bal. et Angel. in. l. si cum dotem. §. si marit.
ff. sol. mar. Item si fuit alias legatus Bal. in. l. diuus.
ff. de offi. presid. Item si fatue loquitur. in ca. legimus

rcij. dist. in ca. gonsaldus. xvij. q. ij. Item si veridēda
per vias more insanor loquitur. l. ob que vita. in pri.
ff. de edil. edict. et generaliter quādo pro demente ha-
betur a vicinis cognoscētibus eū no. in. l. j. et ibi Bar.
et Bal. in. iij. q. C. de testa. Bar. in. l. de minore. §. ij. in
ij. q. ff. de ques. Quis autē probabit? dicit q̄ ille qui
negat: quia quilibet presumitur sane mentis nisi de cō-
trario constet secundū Bar. in. d. l. nec codicillos. nec
in hoc dicitur negatiuam simplicem cum implicet as-
firmatiuā. doct. l. c. bone. le. j. de elec. An autem testes
singulares probant dicit q̄ sic secundū Alex. in. d. p̄sil.
cxij. vbi etiā dicit q̄ ad probandū quid in genere pura
quem esse infamem vel furiosum vel hereticū singula-
res testes probant fm Innoc. et alios scrib. in. c. qual-
ter et quādo le. ij. et in. c. cū oporteat de accus. specul. in
titul. de inquisi. §. j. versl. quid si eius. et §. nūc tractem.
versl. qd si ille. cū seq. Bar. in. d. l. de minore. §. ij. versl.
sed quid si testis Bal. i. d. l. j. pe. col. de testa. C. et in. l.
ea quidē. col. fi. C. de accusa. et in. l. actor. C. de proba.
glo. et ibi archy. in ca. nihilominus. ix. q. vlt. Aliud est
quādo est fienda p̄batio vnius actus in specie vt per
eodē doct. vbi su. canoniste. i. c. licet ex quadā. de tes-
ti. l. ob carmen. §. fi. ff. de test. et in. l. testamentū. eodē ti-
tul. in. c. licet causam de p̄ba. cū simul. Sed quid si
furiosus habet dilucida interualla: dicit idē q̄ presumi-
tur furor continuare glo. iuncto ter. ibidē in ca. iudicas
ij. q. ix. tenet expresse Petr. de anchor. cōsil. v. incip. p̄
parte nobilis. ij. col. alle. l. pe. C. de curat. furio. et facit
ad questionē q̄ si furiosus habens dilucida interualla
se obligat vel delinquit q̄ non teneatur ex tali contra-
ctu siue delicto: quia ista presumptio continuationis
furoris est assumenda maxime vbi tractatur de pretu-
dicio furiosi. l. in negocijs. ff. de nego. gest. idem de an-
char. in supradicto consil. v. vide allegante illum fecit
se cōtractum vel delictum necesse est etiam probare q̄
tunc habuit interuallum dilucidum et mentem bonam
et sanam secundum eundem de Anchor. Si intellige
quando talis furiosus fuit aliquo tempore vel certis
mētibz furiosus: quia si tantum probatur q̄ fuit per
certum momentum puta q̄ tali die fuit furiosus non
per hoc sequitur ergo in posterum fuit furiosus: quia
illud potuit contingere propter aliquod accidens se-
cundum Bar. in. l. h. circa fi. ff. de bono. possess. infan.
furio. no. in. l. nutu. iuncta glo. ff. de lega. iij. In du-
bitio tamen est presumendum pro reo quia promptio-
res debemus esse ad absoluendum q̄ ad condemnan-
dum. l. Arrianus. ff. de actio. et obliga. cum concord.
Sed quid si vna partium probat eum furiosum. al-
tera vero probat eum sanum mentis: dicit et responde-
re vt per Bald. in. l. furiosum. C. qui testa. face. possunt.
Panor. in. c. cum dilectus. in fi. col. de success. ab in-
test. glo. in consuetud. Bituri. in titul. de consuet. iur.
sta. perso. §. viij. Et cui assimilatur furiosus / et quan-
do ex delicto teneatur vide ypolit. de marsil. in rubri-
ff. ad le. cor. de sicca. Et ad propositum redeundo vi-
dendum est an sint aliqui alij casus ex quibus quis
possit aut debeat excusari ad faciendum fidem et ho-
magium personaliter: et dicendum est q̄ sic. vt si est in
vinculis vel carcere / tunc admittitur per procurato-
rem no. in. l. succurritur. et ibi not. ff. ex quib. caus. ma-
iores &c. Item qui ex iusta causa abest pura pro re pu-
blica no. in. l. item hij. ff. ex quib. caus. maio. Item pro-
pter dignitatem sibi accrescentem secundum Jo. rey.
in. d. c. imperialem. in. §. firmiter. in. vij. caus. ar. d. l.
nullus. la. derniere. et ibi doct. de decurio. li. x. C. Et
maior non debet cogi seruire minor: sed sufficit q̄ ser-
uiat per substitutum And. de yser. in. c. si quis deces-
serit in titul. si de feudo. fuerit contro. Et vide per eun-
dem Rey. multos alios casus ex quibus quis excu-
satur a personali seruitio domini: et plures etiam recte
tat Jacobinus de sancto Georg. in tract. feud. in glo.

quis dē inuestit. l. iij. r. v. col. r. etiā. xvij. col. vbi querit quid de vassallo obligato ad pulsandum corā domino de cythara vel ad sociandam dominam diebus festiuis. Et concludit qd si vassallo superueniat dignitas ita qd non sit ei honestum hoc facere excusatur per l. ij. C. vbi sena. vel clariss. r. l. patronus. r. l. ei. ff. de ope. libert. r. l. nepos proculo. ff. de verbo. sig. Bald. in l. liberta. C. de ope. libert. vide eundem de sancto Georg. in d. tracta. feud. in glo. et promiserunt eidē domino. in. x. col. vers. quinto. r. que ibidem alle. Aduerte tamen qd nichilominus in dictis casibus tenentur seruire per substitutū per. l. ad similitudinē. C. de epis. r. clerici. l. si. de prin. agen. in reb. lib. xij. C. r. in. d. l. null. la derniere.

In textu ibi.

Quil ne puisse venir.

Glossa tertia.

Cide per tex. r. Doct. in tit. qui morbo se excusant lib. x. C. per tot. in. l. quesitum. ff. de re iudi. Luc. de pen. in. l. nullus. la derniere. de decurio. lib. x. C.

In textu ibi.

Son curateur ou procureur o puissance.

Glossa quarta.

Debet enim talis pcurator esse domino acceptabilis per tex. glo. r. ibi Bal. r. Rey. in. c. imperialem. s. firmiter. in. titu. de phib. feu. alie. p. Fe. de. r. exponit Bal. ibidē qd sit acceptabilis domino. i. bono viro alle. l. thais. s. ancilla. r. s. sozorem. ff. de fideic. libert. iudex autē dicitur bonus vtr glo. in. c. posit in verbo celeri. in fi. de loca. l. cōtinuus. s. cum ita. ff. de verbo. oblig. ideo dicit Bal. in. d. s. firmiter. qd si vassallus misit domino acceptabilem iuri satisfecit ar. l. sed et si susceperit. ff. de iudi. et. l. qui satisfacere. ff. de fideiussu. Quis autē dicitur acceptabilis dicit glo. in. d. s. firmiter in verbo alius: qd ille est qui est pereque bonus vt ipse qui eum mittit ar. in. c. ij. s. ex eadem de lege corrad. Et qd debeat esse ydoneus r. approbatus qd bonum virum tenet Jo. de platea. in. l. nullus. la derniere: de decurio. lib. x. r. ad hoc alle. l. si quis ex corpore: de iur. leg. lib. xi. C. r. Et ideo dicit Bald. in. c. j. pe. co. in. tit. an. mut. vel iur. d. facere. facit ad hoc illud generale non refert ex equipollentibus quid fiat: item illud non refert a quo fiat dummodo fiat. l. cū seruus. ff. de verbo. oblig. l. quesitum. ff. qd admodum seruitu. amitt. Et qd requiratur speciale mādatum tenet tex. aucta glo. in. c. si. de iuramēto calum. lib. vi. Doct. in. l. ad monendi. ff. de iureiu. r. dicit ibidē Fran. cur. post glo. in. d. c. si. r. Joan. and. in. nouel. ibidem qd vbi procurator habet speciale mādatum in effectu ipse dominus dicitur iurare: vide. Pyrhum r. que ibidem alle. in. cōfuetu. aurelia. in. titu. de feud. c. lxxvij. in. fi. Item nota qd talis procurator siue substitutus seruire debet periculo sui substituentis fm Doct. in. d. l. nullus. r. l. nemi nem. de decurio. lib. x. C. r. Generaliter autem an pcurator debeat reddere rationem r. reliqua. Et dicit notabiliter Soz. cōsil. cxxij. col. j. qd sic per. l. si remunerandi. r. l. si procuratorem. s. j. ff. mand. Et fm eū quicunq; alienam suscepit administrationem: iuxta illud euāg. Lucē. x. vij. Redde rationem villicationis tue in c. qualiter r. qn. le. ij. de accusa. Bar. in. l. ij. ff. de negot. gest. An autem comparēte domino personaliter in causa et non protestante de non reuocando procuratores suos talis presentia reuocare videatur tacite r. et vide tur qd sic per. c. penul. de procurato. lib. vij. Et sic plures praticari vidi coram me in bailliuatib⁹ bellimonis r. freneij. r. Sui nuper interrogatus a curato de ca-

po foro vulgariter Lapallu nuncupato. an valet mādatum procuratorum nullo procuratore ibidem inscripto sed est in eo charta alba dimissa in loco vbi inscribi debet si postea longo dato intervallo inscribantur. Et an acta per talē procuratorem cōstituenti ignotū valeāt? Ista dubitatio est p̄chra et quotidiana maxime quando mittuntur procuratoria mādata Rome vel in legatione ad resignandum vel permurādum beneficicia. Et videtur qd non valeāt per tex. for. ad quem in hoc fit omnium recursus in. l. ij. ff. de procurat. vbi dicitur qd procurator debet esse certus constituenti ad hoc est tex. iuncta glo. in. c. ij. de elect. lib. vij. vbi dicitur qd persona eligenda debet esse nota: r. ibi Archy. in terminis etiam tenet do. Azo qui fuit mens legum fm Ly. in. l. certi iuris. C. loca. et hoc tenet in sūma. de pcur. C. col. j. vers. constituitur. vbi expresse dicit qd ad constitutionem procuratoris requiritur eum demonstrare presentē vel absentem per. d. l. ij. idem tenet Jaco. burrig. in. l. neq; tutores. in. fi. C. de procura. per. d. l. ij. Specul. in. titu. de procurat. s. r. anone. col. ii. vers. si. item no. qd in mandato vbi dicit qd in mandato procuratoris debet contineri nomen constituentis et constituti. Et debet esse electio in potestate eligētis quod non fieret in. c. cum terra. de elect. cum ibi nor. ita etiā dicitur de arbitro. l. item si vnus. s. si in duos. ff. de arbit. idem de iudice per. c. ad hoc. de rescrip. vbi dicitur qd non valet rescriptum per quod iudex incertus datur. Et bona est comparatio mandati iurisdictionis ad mādatum procuratoris. l. et quia. et ibi Fal. in. fine. post alios. ff. de iurisd. omnium iudi. et ibidem etiam pupuratus nu. c. viij. Innoc. in. c. cum olim abbas. de offi. deleg. r. in. c. nostra. de pcura. vbi dicit qd ista duo mandata sunt multum similia r. subdit ibidem hinc est qd vtrumq; mādatum est stricti iuris Micho. mil. in. reperto. in. verbo procuratoris mādatum ideo fm eū non extenditur nisi ad causas et personas contentas et expressius Fely. in. c. relatum. ij. col. de offi. deleg. Et faciunt ad supradicta no. per Lap. de castello allega. vj. incip. in. hac Fely. in. c. imputari. in. pn. de fi. instru. Oldral. consil. j. in. ij. col. Ludo. roma. sing. cclj. incip. tu habes. et ibi in. addi. ypolit. de marsil. in. rub. de pba. char. xliij. col. iij. vers. item adde et que ibidem alle. r. Et faciunt no. per Doct. in. c. ij. de fi. instru. Et ibi inter alios Panoz. loquitur de albis sigillaris vulgariter des blancs scelez: qui postq; sunt sigillati nichil decetero poterit quis scribere quod valeat fm eūdem Panoz. ibidē in. fine. post Imo. ibidem. et etiam Guydo pape in. fine. et Fely. in. r. col. allegat ad hoc Angel. in. l. si ita stipulatus. s. grifogonus. ff. de verb. oblig. ymol. in. c. si quorūdā in. iij. col. de solu. Jo. de ana. in. c. fina. in. iij. col. de accusa. ideo concludit idem Panoz. in. d. c. ij. qd ex eo qd illa scriptura instrumenti non est facta tēpore quo apponitur sigillum nō est aliquid cui ipsum sigillum prestat auctoritatē per. c. ad audientiam. de eccles. edifican. Itē multa inconuenientia inde possent sequi. de quibus per Innoc. in. d. c. ij. inter alia esset adempta potestas reuocandi illū procuratorem incognitum cum nesciret constituēs cū notificare contra omnem iuris dispositionem: vt. l. ante litem cum. ll. seq. ff. de pcura. que quidem potestas non potest adimi per pactum etiam si esset adiecta pena. Fely. in. c. edoceri. col. vj. post Panoz. ibidem de rescript. Bar. in. l. precario. ff. de preca. etiam si iuramentum interuenierit fm Alex. cōsil. xvij. incip. vllis capitulis. col. si. in. ij. vol. post gl. in. c. si. de pcur. lib. vij. r. Jo. de imol. in. l. stichus. s. vsufruct. ff. de solut. Obstabit forte capitol⁹ notari⁹ de p̄suetudine de qua per tex. r. Doct. in. c. cum dilectus. de fi. instru. l. si p̄t. s. recte placuit. ff. de aqua plu. arcen. et ibi Barro. et Bald. sed hoc est verum quantum ad solennitatem actus vt per Fely. in. d. c. cum dilect. pe. r. fi. col. Si

vero tolleret substantia actus dicit Panoz. q non
 valeret in. c. cum terra. in. ij. col. per. c. ij. de cōsue. lib.
 5 vi. Logita tamen ppter ea que infra dicuntur de cōsue
 tudine ar. cl. v. glo. j. l. c. An autem procurator pos
 sit petere expensas quas fecit in lite prosequenda z re
 tinere acta z scripturas donec sit sibi satisfactum Bar.
 et alij scrib. in. l. que omnia. s. si. dicunt q sic. Item z q
 procuratori rei vanda sit dilatio ad se informandū su
 per petitione quid respondere debeat quod nos vulga
 riter dicimus Enqueste de la demāde. vide Bar. in. l.
 non solum. ff. de pcurat. vbi distinguit aut dominus
 est citatus generaliter z non expresse quod nos voca
 mus ad iuramentum simplex: tunc habebit procura
 tor dilationem: aut fuit adiornat^o specialiter q nos vo
 camus hōmeement zc. z tunc debuit mittere procura
 torem instructum quid respondeat: z ideo nō habebit
 illam dilationem immo si non respondeat reputabitur
 dominus contumax fm Innoc. in. d. c. dilectus. et. c.
 seq. de procura. Bal. in. l. qua in puincia pe. col. v. si.
 no. ergo. C. vbi de cri. ag. oppoz. Panoz. in. d. c. dile
 ctus. de procurat. Item quid de extraneo penit^o igno
 to qui habet instrumentū procuratōnis an debeat in
 formare q is qui est denominatus eundem commisit
 et dicit Bar. in. l. si qua per calumpniā. in fi. C. de epi.
 et cler. q non: vide que de procuratoribus lati^o scri
 psi in lib. de descript. iust. z iniust. li. iij. c. v. z. vj.

Article. cxxxv.

**Foy et hōmaige est duee a chascune mu
 tation du seigneur et du subgect par le sei
 gneur proprietaire de la chose hōmaigee/
 car si les possesseurs ou detēteurs ne sont
 que vsufructiers comme filz puisnez / no
 bles douairiers ou autres vsufructiers ilz
 ne seront pas receuz a en faire la foy fors
 le bail/ruteurs ou curateurs des mineurs
 qui font et recoiuent les hommaiges.**

In textu ibi.

**Tuteurs ou curateurs des mineurs
 qui font z recoyuent la foy.**

Glossa prima.

Quod possit minor per tuzorē
 fidem facere dixi supra ar. cxij. z ibidē etiā
 q recipi possit adde no. per scrib. in tit. per
 quos fiat inuest. z Jaco. de sancto geor. in
 tract. feud. in glo. qui quidem inuestiti. xij. col. v. si. nūc
 videndum. post Jaco. de bellou. z Alua. in. c. j. in titu.
 quo tpe mil. Et no. etiā q licet infans nō possit in
 vestire alium etiā de feudo antiquo sine tuzoris aucto
 ritate. Tamen si esset pupillus maior infante licet non
 haberet tuzorem posset tamen renouare inuestituram
 feudi antiqui. Et recipere vassallum ad fidelitatem in
 feudo antiquo qz tūc nichil dicitur alienare sed tā alte
 natum cōfirmare fm eundem de sancto Geor. vbi su
 pra: ad hoc alle. no. in. d. c. j. in titu. per quos fiat in
 uestitura. z Quid si dñs decedat relicta vxore pre
 gnante a quo petenda sit inuestitura z cui fidelitas sit
 facienda dicit Cur. iunior in tract. feu. iij. parte. xxiij.
 causa. in fi. oia esse fienda nomine ventris: allegat ad
 hoc Lard. in. c. j. s. preterea. in tit. de prohib. feu. alie.
 per Fede. z Bal. in. l. qui in vtero. ff. de sta. homi. idē
 Bal. in. l. si in fi. C. de testa. milit.

Article. cxxxvj.

**Qui achapte chose hommaigee o gra
 ce et faculte de rescouffe ne fera hommai
 ge durant icelle grace z faculte si telle gra**

ce nest perpetuelle ou quelle excède neuf
 ans: mais non obstant la vendition a gra
 ce qui ne excède neuf ans/ et pendant icel
 le le vendeur ou son heritier qui a ladicte
 grace fera ledict hommaige si le cas y es
 chet: z respondra en la court z iurisdiction
 du seigneur de fief. Toutefois sil ne la fai
 soit lachapteur pour empescher la prinse
 par deffault de homme z a ce que collusio
 ne se feist en son preiudice pourroit faire z
 offrir l'hommaige z couvrir le fief. Et aus
 tant en pourroit faire le puisne noble tes
 nant chose hommaigee en bien fait et la
 douairiere ou autre vsufructiere si par dol
 collusion ou negligence lainsne et proprie
 taire ne seruoit l'hommaige par raison de la
 proprie.

In textu ibi.

Qui achapte chose hōmaigee o grace:

Glossa prima.

Ratio est qz talis non dñs
 incōmutabilis nec pōt tali re vti vt sua
 qz eam ypothecare non potest fm Bar.
 in. l. in diem. v. si. tota die. ff. de aq. plu.
 aren. vbi dicitur: q si vēdo tibi rem pa
 cto appolito q eam tenearis reuendere
 michi. p eodem precio infra certum terminū z interim
 tu obligas rem: postea reuendis michi ad me reuertit
 sine onere dicte ypothecae: tenet Bal. in. l. iij. s. marcel
 lus. ff. de in diem adtectione. z in. l. iij. ff. qb. mod. pig.
 vel ypothe. sol. intellige tamen qñ talis facultas redit
 mendī datur ad modicum tēpus secus si ad longū. ad
 hoc allegatur stupendum dicitur Petri de anchar. cō
 sil. cccxxj. incip. vllis diligenter actis. in. ij. col. vers.
 tertio aduertendū. vbi dicit: q si vēditio est facta cum
 pacto q totiens quotiens qñcunqz soluat precium
 teneatur reuendere intelligitur si infra decē als cursus
 maioris tēporis arguit eū de negligētia. c. pleriqz. de
 rescript. z Et ista xba qñcunqz z quomodocunqz intel
 ligunt z interpretat lex qz primū potuerit sicut cū esset
 pmissio sub potestativa cōditione concepta. l. rogo. ff.
 qñ dies leg. ced. l. hec cōditio. ff. de cōditio. z demōst.
 sequit Jac. in. l. petens. C. de pact. in. iij. col. vide no.
 per Barpto. de chasseneus in cōsuetu. burgun. in titu.
 des rentes vendues a rachapt. s. j. Et vide scrib. in. c.
 ad nostram z ibi scrib. de empt. z vend. z Barpto. ce
 pol. in tract. de simula. contract.

Article. cxxxvij.

**En baillee a rēte faicte sans fraulde ou
 il n'ya argent baille ny a ventes ne retraict
 Et sil y auoit argent baille ou promis bail
 ler y auoit ventes a la raison de l'argent z
 retraict pour le tout.**

In textu ibi.

En baillee a rente faicte zc.

Glossa prima.

Vide no. per doct. et ibi inter
 alias latissime per Jac. de may. in. l. si
 C. de iure emphiteo. et Pyrhum in cō
 suctu. aurelia. in titu. de feu. c. ij. et que
 ibidem late allegat eum videas. Et ad
 de questionem que sepiissime occurrit.

Quid si pro vno denario quis dedit terram magni red
dit in emphyteosim et secreta recipit precium rei quum
valet vel eo circa. Dicit Jo. fabri. q non obstante dicta
simulatione contractus emphyteosici dicit contractus
venditionis fin eum in. d. l. fina.

Article. cxxxviii.

La coustume obseruee et gardee entre
nobles personnes est que le seigneur no-
ble peut doubler ses devoirs sur ses hom-
mes en chascun de troys cas. Cest assa-
voir pour sa cheualerie / pour le mariage
de sa fille ainee emparagee noblement / et
pour luy ayder a payer la raencion pour la
deliurance de son corps quat il auroit este
pris a la guerre du roy nostre sire ou de
son prince naturel en ce royaume. Et ne
peut leuer lesdictes tailles que vne fois
en sa vie. Et est assavoir que le subiect est
tenu payer a son seigneur ces cas dessus-
ditz pour le doublage de tous ses devoirs
queis quilz soient apres la prochaine feste
dapres aoust iusques a la somme de. xxv.
soulz tournoys et au dessoubz pour tout
doublage, et est entendu ce doublage en
la forme qui sensuyt. Cest assavoir que po-
se que le subiect sur qui le deuoir sera dou-
ble / doit auenages / ble / vin / et plusieurs
autres cens et rentes ou devoirs a son dit
seigneur de fief montant plus grant som-
me que vingt et cinq solz. Il ne sera tenu
pourtant de payer pour le doublage de
tous lesditz devoirs plus grant somme que
lesditz. xxv. solz tournoys. Et si moins en
doit / soit vng denier / deux deniers / ou au-
tre somme au dessoubz de ladicte somme
de. xxv. solz tournoys. Il ne doublera que
icelluy deuoir quil doit a ladicte prochai-
ne feste apres aoust. Et si ces / seruices / ou
rente sont deubz pour raison dune mesme
chose / le cens et seruice se pourroit dou-
bler et non la rente.

In textu ibi.

Le seigneur noble peut dou-
bler et c.

Glossa prima.

Dicit Jo. rey in c imperia-
lem. s. firmiter. xxv. col. versu. quero vl-
terius post Roffredum in sum. in titu.
de villanis. et in titu. sacramentum cu-
iuslibet vassalli. s. isti. Quod vassalli ad
sex auxilia tenentur dominis. Primo p
exercitu imperatoris quia tunc tenentur conferre vas-
fallus fm qualiter et qritatem sui feudi puta qua-
do proclamatur le ban et arriereban des nobles et no-
blement tenas. Et circa hoc queritur vassallus est ho-
mo nobilis famulosus et potens et si accedat personaliter
erit bene associatus cum multis gentibus. Si au-

tem mittat substitutum non ibit ille cum tot gentibus
an princeps possit in illo casu recusare substitutum Ja-
co. alua. et And. de yser. in. d. s. firmiter : determinant
q sic nisi ille substitutus sit ducturus tot personas quot
ducent vassallus. Idem dicunt quando vassallus es-
set homo magni consilij et magne industrie quia tunc
princeps posset recusare substitutum cum inter arti-
fices longa est differentia. l. inter artifices. ff. de solu-
l. vnica. s. ne autem. C. de cadu. toll. Dicit tamē Alua.
ibidem occurrendum esse malicie domini vnde si vas-
fallus offert tantum pecunie q ex ea possit equo ido-
neum reperiri sicut est vassallus liberatur fm Jaco.
de sancto geor. in tracta. feu. in glo. et promiserunt eidē
domino in. x. col. xxj. q. alle. etiā Jaco. de ardi. in sum.
feud. in titu. quib. mod. feu. amitt. sub. rub. a. n. per aliu
vassallus possit seruire quod intellige nisi tale seruitiu
sit limitatum puta quia dominus talis loci tenetur sa-
cere vnum militem seu hominem armorum vel dimi-
dum vel vnum sagittarium quia tunc prestando qb
debet liberatur nec debet extendi. l. quicquid astringē
de. ff. de verbo. oblig. in. c. odia. de regu. iu. lib. vj. no.
Bald. in. c. j. s. similiter. et ibi in terminis in titu. de ca-
pt. corra. ar. l. vlti. C. de pact. conuen. Secundo tene-
tur vassallus ad auxilium pro corredo principis vt
quando princeps vel rex aut eius armata siue exerci-
tus transit per illum locum vt vassalli teneantur con-
tribuere in sumptibus eius no. in. l. placet. et in. l. ne-
minem. et ibi doct. C. de sacrosan. eccle. l. ij. de exact.
trib. lib. x. C. Querit Pau. de cast. in. d. l. neminem. B
post glo. ibidē: an sit licitū militibus auferre et capere
res rusticorum puta panē vinū pullos et alia victualia :
et cōcludit q nō: q intellige nisi tales rustici essent adeo
tenaces q nollēt eis vendere fm Bal. in. ti. de pace cō-
stan. in. xli. nobis intrātibz: vel nisi eisdem militibus
deficiat pecunia fm eisdem Bal. ibidē allegat. l. ij. ff.
ad. l. rho. de tact. And. barba. in. addi. ad Bar. in. d. l.
neminem: vide Jo. surgetum in encheridion militaris
discipline p totum: et ibi an gentes ecclesiastici tenean-
tur eos pascere et hospitari. Ista tñ duo seruitia supra
dicta debentur tñ principi regi aut dño superiorū fm
Key. in. d. s. firmiter. in alijs autē casibus sequētibz
seruit vassallus alijs inferioribz dñis pro propria vt
litate fm eundē Key. et Spe. in. ti. de feud. s. qm. versu.
et no. q vassalli comitū anpe. col. Tertio tenet vassal-
lus seruire dño. p aliqua terra emēda vt p eosdē Key.
et Spe. vbi supra. maxime qn emit p sustentatione
sui. Qz vassalli debēt dñm inopem alimētare ar. l.
alimēta. r. l. ff. de lib. agnos. l. diuus claudi. r. l. in
gratus. ff. de iur. patro. Bar. in. tract. de alimē. col. ff.
xli. qro an vassallus. Specu. in. titu. de feudis. s. quo-
niam. versu. xvij. qritur. De rigore tñ dicerem vassallū
ad hoc non posse cogi per dictum Jo. and. in. addi. ad
Specu. in. d. ti. de feu. s. qm. xli. Et no. q vassalli comi-
tum: vbi dicit: q licet vassallus habeat pecuniā et sciat
dñm indigere vt soluat suo creditorū cui iuravit et pmi-
sit soluere tñ non tenetur de rigore soluere si non vult.
Et si nō subuentat nō puabitur feudo p tex. in. c. j. s. l. z.
in. fi. in. ti. de feu. defunct. cōten. sit. Si ergo vassallus
hoc casu nō tenetur subuenire dño multo minus tenet
prestare subsidū dño qn vult emere terrā. Bal. in. d.
c. j. s. firmiter. in. ti. de cap. corrad. vbi dicit: q subditū
non tenentur ad charitatum subsidū dño nisi super
hoc sit specialis consuetudo. Quarto tenetur vassal-
lus auxiliari dominum quando maritat filiā. Quinto
quādo efficitur miles. Sexto quādo capitur ab inim-
cis qz vj auxiliū pro redēptione. De qbus tribus vlti-
mis dicit latus infra in glossis sequentibus. Restat
pro cōplemento istius glose: videre an dñs collectam
possit de iure imponere vassallis. Et videtur q sic per
ea que no. in. l. fina. in quib. caus. colo. capi. cens. do-
mi. accu. poss. lib. xj. C. vbi dicit: q coloni et censiti sunt

dominis et cui subijciuntur res ar. in auten. ingressi. C. de sacrosan. eccle. et l. cum in adoptiuis. in fine. C. de adopt. et in. s. illud proprium. in situ. de adop. z fa cit etiam q omnia pncipis esse intelliguntur. l. si. C. de quadrien. prescrip. in contrarium tñ est veritas q licet bona censiti subijciatur dño quo ad obligationem et colonariam conductionem non autē quo ad verum dominium fm Jo. de pla. in. o. l. si. post glo. ibidem in verbo z cuius. Et omnia pncipis esse censentur scilicet quo ad iurisdictionem non tñ quo ad dominium et vtilitatem fm eandem glo. z Joā. de plat. z ceteri scribentes. Et licet me^o/tuus/suus importēt dominū. l. quī in us. la. ij. s. argento. ff. de aur. z arg. leg. intelligitur tamē improprie vt qñ amicus scribit amico. tuus sum in oibus: vel scriptū in domo tua z similia hec tamen sunt familiares littere que non obligant fm gl. in d. l. si. z ibi idē de Platea ad hoc est ter. in. l. si. C. qd cum eo qui in alle. potest. est. l. si vero nō remunerādī. s. cum quidem. ff. manda. Bar. in. l. lucius. ff. de fideiussor. sicut locosa vba causa demonstrationis nō obligant. l. obligationū substantia. s. ff. de actio. z oblig. in. s. ceterum. in situ. de testa. milit. vel etiam intellige illud q pncipis est omnīū dñs: scz quo ad vniuersale dñium non autem quo ad particulare fm Bar. in. d. l. si. Et faciunt ea que alle. Jo. rey. in. d. s. firmiter. in tit. de Phi. feu. alie. per fede. post Pet. iaco. in tit. de cau. de ex quib⁹ qñm est de iure scripto zc. s. mō. in sum. et. s. audiuit tñ dicit. vbi reprobar⁹ cōsuetudines dicētes dñm posse grauare subditos nouis impositionib⁹ dicētes: ista non procedere de iure nec iusta vel rationabili consuetudine malūq⁹ exemplū dedisse qui talia scripserūt ad subiugandū pauperes homines subditos. z probat. pñmo qz in iure nō cauetur ita expresse. Secūdo qz contrarium cauetur in iure. l. cū satis. s. caueat. de agri. z censit. lib. xj. C. Et faciūt dicta Bal. in. l. ex hoc iure. col. ff. de iust. z iu. Albe. de rosa. in rub. ff. de mune. z hono. vij. col. vbi dicit: q mali pncipes sanguinem populorum exhauriunt expellant et exco riat z vix precarium dimittūt spiritum. Refert Jaco. de sancto geor. in tract. feu. in glo. qui quidem inuesti ti. xij. col. Et ibi dicit cōcludere in secreto iuris q dñi terrarum nō possunt imponere collectam nisi hoc sit in troductū ex consuetudine speciali vel conuentione fm Bal. in. d. s. similiter Jo. and. in addi. ad eundē Specu. vbi supra. Dicit tñ q ex consuetudine potest acquiri ius collectandi qz in illis attenditur consuetudo Bal. in. l. j. de mulie. z in quo lo. C. no. in. l. j. z ibi Bart. de aur. coro. lib. xj. C. nec tñ ius exigēdi tributa: sed etiā ius eligendī susceprores. l. super creandis. de iure fil. lib. x. C. idē in muneribus subeundis. l. j. s. j. ff. de mu ne. z hono. Item in criminibus puniēdis. de peti. bo no. subla. lib. x. C. Itē in iudicijs. l. j. in pn. C. q sit lō. consue. item in contractibus. l. si fundus. ff. de uictio. et multis alijs casibus quos enumerat Jaco. rebuffi. in. l. missi. de exacto. trib. lib. x. C.

Pour sa cheualerie.

Glossa secunda.

Miles ad hoc vt quis vere dicatur sex requiruntur que ad longum videas per Surgetū in enchiridion milit. discipline. fol. vij. vñ. vñ. vñ. itaqz et ea que ibidem alle. Vltius vide per signorellum de homedais in tracta. de presidentia equitis ac doctozis. Et q olim apd romanos annulus aureus erat signum ordinis equestris eorum nunc calcaribus au ratis vtuntur et designantur et q non omnis miles est eques late et elegantur Guiller. budesus in. l. ij. fol. ij. ff. de senat. Et not. etiam q quattuor modis quis potest probare q sit miles fm Joā. de plates in. l. j. de apparitozib⁹ magistro. milit. lib. xij. C. Primo per testes glo. fina. in. l. maritus. z in. l. j. C. de procura. Sec

cundo per litteras eius qui eum creauit mltitem ar. in auten. vt lice. mat. et auie. s. quod autem. colla. vij. in auten. hodie. C. de repud. l. si qua per calum niam. C. de episco. z cler. in. c. post cessionem. de pro ba. Tertio si venit cum signis militaribus z sit bone fa me statur suo iuramento. l. non omnes. s. a barbaris. ff. de re milit. l. stigmata. de fabricen. lib. xj. C. in. c. si iudex laicus. de senten. excō. Quarto si reperitur descrtus in matricula militum. l. si duas. s. ff. de excusa. tuto. Ad propositū redeundo quero an possit ius probari q cessante consuetudine vassalli teneantur iurare siue subuenire domino pro militia assumēda. Et dicit Jo. blanc. de marsil. in sum. in ti. quib. mod. feu. amitt. s. erunt autem. q nō: quia dominus assumit mltitiam pro libito voluntatis vnde cum voluntarie hoc faciat non est sibi subueniēdum. l. ij. s. si quis cum pos sit. ff. si quis caut. l. si fideiussor. s. si necessaria. ff. qui sa tis. cog. sequitur Jacobi. de sancto geor. in tract. feuda li in glo. qui quidem inuestiti. x. col. Rey. tamen in c. imperialem. s. firmiter in. xl. col. in titu. de Phi. feu. alie. per fede. dicit q immo vassalli tenentur ne dñs ex hoc pauper efficiatur z dīminuatur eius stat⁹: q intel ligit si necessitas vigeat ad faciendū se militem ad con seruationem honoris z stat⁹ sui generis. ar. l. iij. s. pre ses. z l. honoz. ff. de mune. z hono. l. ad subeunda. de decurio. lib. x. C. Si autē necessitas nō vigeat vt qz non est de domo qui talia munera siue tales dignitates ha bere consuevit vel non consuevit nec vult frequentare bella publica siue guerras: vt. l. milites cum sibi. no. de re milit. lib. xij. C. tunc dicit idem Rey. q vassalli non debent compelli ad auxilium quia sibi imputet q voluit se ad has expensas astringere. l. ij. s. penul. ff. si quis caut. z l. qui data opera. ff. ex quib. caus. maio. l. si cre ditor. ff. de pig. actio. vbi vero cōsuetudo disposuit in distincte vt hic illi standum est: vide supra ar. x. glo. j.

In textu ibi.

Pour le mariage de sa fille.

Glossa tertia.

Can autē cessante consuetudine vas fallus ad hoc de iure teneatur: z videtur q non per ea que no. Joā. and. in addi. ad Specu. in titu. de feud. s. quonia. vers. et no. q vassalli comitum antepe. col. vbi dicit: q sicut mater non tenetur dotare filiam. l. ma ter. C. de iure dot. item frater non tenetur dotare soroz rem. l. cum plures. s. penul. ff. de admini. tu. ergo mul tominus subditi: quia patri tantum competit et est offi cium paternum filiam dotare. l. si. C. de do. promiss. et. l. q liberos. ff. de rit. nupt. z l. obligamur. s. lege. ff. de actio. z oblig. ergo subditus nō debet ad hoc tene ri Jo. tamen rey. in. c. imperiale. s. firmiter. xl. col. nisi tūtur tenere contrarium et q immo subditi de iure tenē tur ad tale subsidium. Quia licet sit officium paternū tamen quia per hoc dīminuitur patrimonium ipsius domini z eius status per. l. mater. z ibi Ly. C. de iure dot. z in auten. vt lic. mat. z auie. s. illud. colla. vij. te nentur: intelligit tamen quando pater facit expensas: quia si nichil expenderet non posset aliquid a subditis exigere. Et facit fm eum q si filius domini ducat vro rem q non debent vassalli aliqd contribuere quia non dat sed recipit dotem z sic non dīminuitur patrimoniu domini: sed potius augetur alle. Joā. blanc. in sum. vbi supra. Et hec maxime procedunt quando de hoc est specialis consuetudo: vt tenet expresse Bald. in. c. j. s. similiter. in titu. de cap. corrad. Paul. de cast. in. l. neminem. C. de sacrosan. eccle. z in. l. penul. C. de stat. et imagi. Alexan. consil. xxxv. incip. vño themate et dubijs. j. col. secundo volu.

In textu ibi.

Ailnee.

Glossa quarta.

¶ **Q**uid autē si dominus habet duas filias et primogenita moritur. An secundo genita dicatur primogenita ad hoc vt habeat illud subſtā dium a vaſſallis: et videtur q̄ ſic ſm Bald. in. l. ſi quis. §. talem. C. de ſecun. nupt. idem Bald. in auten. hoc ampli. ij. col. C. de fideicō. tenet z late di ſputat Jo. le cifer in tractatu de p̄mogenitura libro. j. q. xxv. Et allegat q̄ p̄uilegia perſonalia cum perſonis extingū tur quādo perſona non eſt cauſa immediata beneficij poſt Aldrat. de laud. conſil. xciiij. incip. elegāter ar. l. non ſolū. ff. de mino. z. l. heredes. ff. ad municip. adde tiam ſcripta per Barpto. de chaſſeneuz in cōſue. bur. eūdie. in ti. des iuſtices z droitz vicelles. in glo. maria ſe dune fille. et ibi ample per eum.

In textu ſibi.

Emparaigee noblement.

Gloſſa quinta.

¶ **A**lias autem non preſumitur dñs facere expēſas per ea que no. Buſſier. de mon. lau. in cle. vnica. de baptis. verſi. ſed quid hoc nomine: vbi in uehit contra nobiles qui propter affluentiam pecunie collocant filias ſuas ac parētum ſuorum filijs vilium ruſticorum ſequentes verbum hoſtienſis in. c. tua. de conſan. z affi. z in. c. venerabilis. de prebē. vbi dicit q̄ diſputans de nobili genere diſputat de nobili ſtercore dicit tamen Laudu. ibidem. q̄ ſaluā pace domini hoſtienſi. propagatio alicuius clari ſemins proculdubio ſuam poſteritatem nobilitat z attollit ſicut vilis ſuam vileſcit in ca. ſi gens anglozum. l. vi. diſt. in. ca. aphros. xcviij. diſt. ſequitur Card. zaba. in. d. de. vnic. in. vj. q̄ eſt. z ibidem imol. in pe. col. circa med. vide no. per Barpto. cepol. in tractatu de imperatore militum deſigendo. verſi. propter nationem. z verſi. ſeq. z vide in l. vidue ibi pares ſint genere. C. de nupt. Et vide Jo. froſſard in cronica volu. iij. in f. l. ij. et ſeq. de comite gueldrenſi qui duxit in vxorem filiā Bertoldi de mal lines mercatoris propter affluentiam pecunie illius Bertoldi: z quid inde euenerit.

In textu ſibi.

Et pour luy ayder a payer ſa ranſon.

Gloſſa ſexta.

¶ **A**n ceſſante conſuetudine vaſſalli de iure ad hoc teneantur videtur q̄ ſic ar. eorum que no. in. §. cauſis. verſi. vj. vite. z §. ſi vñi. in auten. vt cū de appella. cognoſ. colla. viij. Joā. ſab. in auten. ſi captum. C. de ſacros. eccle. alle. c. pozro. §. ſed z qui dela tor. in tit. que ſuit. j. cauſ. benefi. amitt. tenet etiā Rey. in. c. imperialem. §. firmiter. nu. xxv. in titu. de probi. feu. alie. per fede. Et hoc quando dominus als nō po teſt ſoluere ſuam redemptionem ſine magno et graui diſpendio z magna bonorum ſuorum diminutione qz in iſto caſu eſt euidentis neceſſitas ſm eundem Rey. alle. ar. ſicut episcopus propter neceſſitatem imponit ſuis clericis charitatiuum ſubſidiū in. c. licet. de cef. in. c. cum apoſtolus. §. prohibemus. de offi. ordi. in. c. conquerenti. in fi. de immunita. eccleſia. ita etiam do minus poteſt. debet tamen illud ſubſidiū peti moderate grauoſe et charitatiue et non cum violentia in c. vnicō. circa med. x. queſt. iij. Et intellige etiā quan do eſt captus vel inſuſus per inimicos regni: ſecus ſi ob crimen vel ad inſtantiam creditorū quibus eſt obli gatus ſm eundem Joā. rey. in. d. §. firmiter. et Jaco. de ſancto geor. in tracta. feu. in glo. qui quidem inue ſtitū preſtiterunt. pe. col. alle. c. licet vaſſallus. in titu. ſi de feu. defun. ſue. contro. z in. c. ſi. in titu. de alie. feu. patr. et hoc procedit maxime quando ad hoc eſt con ſuetudo vt ſupra dixi in glo. ij. in fi. Bar. z ſcrib. in. l. vnic. de auro cozo. lib. x. C.

In textu ſibi.
Et eſt aſſauoir zc.

Gloſſa ſeptima.

¶ **F**aciunt no. per Bald. in. l. nemine. in fi. C. de ſacrosan. eccle. vbi dicit: q̄ ſtatutum non po teſt facere predia tributaria niſi exprimat ſpecie qua litatem et ſubſtā dium tributi. Nam ea que variātur nec ſunt certa nec vniformia non poſſunt dici tribura Spe cul. in titu. de cle. coniug. §. contingit. verſi. ad vnus autem articuli.

Article.cxxxix.

¶ **E**t au regard du doubleage appelle reſ lies dont lon vſe en aucunes baronnies et chasteſſenies dudit pays q̄ eſt le double du cens ou rente du deuoir qui ſe paye par iheritier par le trespas de ſon predeceſſeur reſ nant iheritaige a cens. Ceulx qui ont par tirtres et aduouez en iouyront et prendront le droit de doubleage telz quilz ont acou ſtume oſer.

¶ **D**e iſto duplicamento ſiue reuelamento vtuntur homines in baronia de ſonnoys.

Article.cxl.

¶ **H**ōme de ſimple foy pour les trois cau ſes du doubleage deſſusdit doit payer le double de la taille ānuelle qui doit. Et ſil ne doit taille il payera le double du de uoir ou ſeruite annuel qui doit a ſon ſei gneur a qui ſera deu le doubleage et ſil ne doit taille/ deuoir ou ſeruite annuel Il ſe ra tenu payer dix ſouls tournoys pour le dit doubleage.

Article.cxli.

¶ **E**t au regard des hommes de foy lyge ilz doiuent payer au ſeigneur a qui ſera deu le dit doubleage / les tailles adiugees et abournees quilz doiuent audit ſeignir. Et ſilz ne doiuent tailles iugees ilz payeront chaſcū vingt z ciq ſouls tournoys pour le dit doubleage. Et en payant le doubleage leſditz hommes de foy ſimple z lige peuēt requerrir leurs ſubgectz couſtumiers quilz leur payent autant comme ilz payēt a leur dit ſeigneur pour le dit doubleage et non plus et les y pourront contraindre.

¶ **D**e fide ſimplici et ligia dicetur in fra ar. cxi viij. et ſeq.

Article.cxlii.

¶ **C**heual de ſeruite ſe paye ordinairement par ceulx qui tiennent terres ſubge ctes a cheuaux de ſeruite a mutation de ſubgect z de ſeigneur et fault quilz ſoient tous deux muez. Et cōbien que les foy et hommaige ne ſoient pas fais. Toutes.

Tierce partie.

fois peult on auoir et demander ledit cheual de seruiçe qui est deu par raison de la mutation non pas pour raison de l'homage. Et la coustume dudit pays est telle que le subiect qui doit cheual de seruiçe est quitte en payant cēt solz tournoys. Si non que tel cheual de seruiçe fust abourne a plus ou moins.

In textu ibi.

Cheual de seruiçe.

Glossa prima.

Mlud seruitium siue deuerium equi arguit quādam preeminentiam et honorem domini et q̄ sit nobilis. Quia nobilibus competit equitare nō autem ire pedes glo. in l. idēq̄. s. idem labeo. in verbo eū oportere. ff. mand. Bal. in l. liberti liberteq̄. in. v. col. versū. dubitatur si est bannitus. C. de operis liber. nico. de neapol. in l. j. s. si pupill. ff. de tutel. et ratio. distrah. Et si deberetur equus rustico male couentret quia debet ire pedes per glo. supra alleg. idem est dicēdum quādo accipitur ensis vel libra piperts et quid simile debetur. Nam huiusmodi non respiciūt principaliter cōmodum pecuniarium sed quandam preeminentiam et subiectionem: vt dicit Junior curt. in tract. feud. iiii. parte. xxxix. caus. priuationis per. c. j. in fi. de feu. dat. in vic. leg. commissi. Antho. de but. in. c. in litteris. de resti. spoliat. vbi dicit: q̄ si aliqua castra dant ciuitati brautum vel brandarias in festo principali ciuitatis significatur subiectio castrorum ciuitati et quidā honor.

In textu ibi.

Et combien que les soy et homaige etc.

Glossa secunda.

Affacit ad questionem quam mouet Jaco. de sancto geor. in tract. feud. in glo. qui quidam inuestiti prestiterunt etc. xij. col. versū. sed vtrū. vbi querit Vtrum vassallus pendente tempore statuto ad petendam inuestituram et nondum facta inuestitura seu renouatione teneatur prestare domino seruitiū? et concludit q̄ sic: ad hoc alle. Jaco. de bellouis. Ricol. de neapol. Pet. de seruia. et Jaco. aluar. in. c. j. in prin. q̄ sit pri. caus. benef. amitt. per. s. sed nec est alia: et s. predictis autem modis. eodem titū.

Article. cxliij.

Et si le cheual de seruiçe est deu et eschiet a aucun mineur tenu en bail son bail ne le prendra point / mais sera reserue audit mineur luy venu a son aage. Et a semblable si la terre daucun est en rachapt et y eschee cheual de seruiçe / le seigneur qui lieue ledict rachapt ne le prendra pas / mais sera garde et conserue au seigneur propriétaire dicelle terre tenue en rachapt Car cest vng droit qui eschet par la mutation des propriétaires qui leur doit estre conserue.

Uide supra i gl. j. articuli pcedētis.

Article. cxliiij.

Aucuns vassaux sont qui doiuent lige

Des fiedz.

estaige ou chastel de leur seigneur et ont maisons ou lieu propre pour ce faire et ceulx doibuent faire personnellement le lige estaige. Et illec amener leur femme et famille et si femme nont leur famille: et doiuent aller a leur estaige lige dedans buyt iours apres quilz ont este semons en temps de guerre.

In textu ibi.

Aucuns vassaux sont qui doiuent lige estaige.

Glossa prima.

Auerte q̄ vassallus ligus tenetur manere in stagio suo quia eo ipso q̄ est homo ligus est de iurisdictione domini cui est subditus et tam in persona q̄ in bonis Specu. in titu. de feudis. s. quonia. versū. xvij. alle. s. si vero forlan. in auten. de questo.

colla. vj. et l. quissquis. C. de epis. et cleri. quia fm eundem homo ligus principaliter se astringit gratia persone sue: ideo in consequentiam gratia bonorum ar. in autē. Ingressi. C. de sacros. eccle. ideo dicitur ligus quasi si ligatus vel ligus legalitatem seruans: vt dicit glo. in cle. pastoralis. s. rursus in verbo homoq̄ ligus. de senten. et re iud. quam sequuntur ibidem ymol. in antepe. col. et Card. in. ij. oppo. vbi dicit dictā glo. ad hoc esse singularem: adde q̄ rex. ibidem in eadē cle. est etiā singularis in eo quia loquitur de homine ligus q̄ alibi in iure non reperitur fm Bald. in. l. vnica. s. in primo. col. fi. C. de cad. toll. vel dicitur ligus quasi domino soli obligatus fm Suller. de mon. laud. in. v. glo. xlii. dicitur autem. vbi dicit: q̄ introductus est iste modus obligandi moribus et vsu antiquo potius q̄ de iure naturali vel gentium. Fulcitur tamen iure positio propter pactiones et stipulationes que interueniunt. Quibus mediantibus quis potest se obligare et personam suam deteriorem facere. l. cum scimus. de agricol. et cē sit. lib. xj. C. et sequitur idem de ymol. ibidem alle. l. ff. de tabul. lib. x. C. et Ideo dicitur in eadē glo. q̄ in eo differt ligus homo a vassallo quia nō potest esse duorum ligus vassallus autem sic: sequuntur doct. ibidem: faciunt dicta per Ja. rebuff. in. l. ciues. in. ij. col. de in. col. lib. x. C. vbi dicit: q̄ homo alicuius baronis nō potest se facere burgensem alicuius bastidie regie pro libito voluntatis sue quando baro habet in personam illius aliquod ius vt quia est homo de corpore vel casu falegio alie. l. omnes profugi. de agr. et cens. lib. xj. et l. quidam ignaue. de decurno. lib. x. C.

Article. cxlv.

Et silz nōt maison ou lieu ou ils doiuent leurs estaiges leur seigneur les en doit fournir. Et si lesditz hommes font deffault le seigneur de fief peult prendre et tenir la terre de son homme iusques a ce quil ayt obey. Et aud cas ne rēdra point les fruitz par luy leuez: et si ledit seigneur prent lesditz fruitz les en peult traicter en sa court ou ailleurs. Et pour le deffault si homme de soy en est attaint il payera amende de son meuble: qui est soixāte solz manczays. Et aussi ne sen pourra partir durant sa lygence sans conge du seigneur. Et silz doiuent li-

gence a plusieurs seigneurs / ilz les feront premierement au premier requerant
Sauf quilz obeyront au pince auant tout autre.

In textu ibi.

Et aussi ne sen pourra partir etc.

Glossa prima.

D Et faciunt ad questionem

an in feudo ligio admittatur refutatio de qua per Lurt. iuniorum in tracta. eud. j. parte. viij. q. prin. col. viij. vbi dicit qd licet in alijs feudis vassallus possit feudum refutare: z sic amplius non seruire domino vt est ad hoc tex.

expressus. in. c. j. de vassal. qui contra consti. lotha. no. per canonistas in. c. que in ecclesiarum. de consti. super glo. fi. Bar. et legisse in. l. is cum quo. ff. de aqua plu. arcen. Tamen in feudo legio non admittitur penitentia nec refutatio fm Bal. in. c. ceterum. viij. col. de iudi. in paruis vassallis non firmo secus est in subditis regi.

In textu ibi.

Et silz doiuent ligen ce a plusieurs.

Glossa secunda.

Ex hoc sequitur qd no sunt proprie

ligij vassalli quia homo ligius no potest esse duorum dominorum: vt no. Berf. in. cle. pastoralis. s. rurius. in verbo homoqz ligius. z ibi doct. de sen. z re iud. Bal. in auten. hoc amplius. iij. col. C. de fideiusso.

In textu ibi.

Ilz les feront premierement aux premiers.

Glossa tertia.

Querit Jo. rey. in. c. imperialem. s.

firmiter. nu. xliij. in titu. de probi. feu. alie. per Fede. quando vassallus habet plures dominos preliantes ad inuicem vel contra alios an debeant omnes iurare: dicit qd sic: si comode potest aleas iurare debet antiquiorem quia in hoc casu antiquior presertur in. s. fi. in titu. hic fi. lex deinde sequuntur consuet. reg. intellige qd debet antiquiorem iurare scilicet respectu alterius feudi in. c. ij. de probi. feu. alie. per Lotha. in. s. il lud quoqz. ibi nisi pro seruitio alterius domini in titu. de probi. feu. alie. per Fede. Si vero non apparet quis eorum sit antiquior quod potest contingere dupliciter vel respectu diuersorum feudorum vel vnus feudus quando sunt condomini vt fratres: vel als tunc locus erit gratificationi. l. si quis in grau. s. cum omnes. ff. ad silleia. z. l. si. ff. de relig. et sumpt. fune. l. si quis feruum. s. si inter. ff. de legat. j.

Secundo casu non compellitur pro vno feudo plures seruire dominos in seruitio indiuiduo. c. j. s. preterea ducatus in. d. titu. de probi. feu. alie. per Fede. Aut ab initio erat sub diuersis: et tunc tenetur prestare seruitium, indiuiduum prius requirenti: vt in ista consuetudine fm eundem Key in. d. s. preterea ducatus alle. l. ij. cum. s. in facto. et. l. eadem. s. si vero qui. et. l. stipulationes non diuiduntur. in. fi. j. respon. z. l. in executione. ff. de verbo. obliga. Jo. blan. in sum. in titu. quib. mod. feu. amitt. s. vbi vero plures. z. s. seq. et in titu. de for. fidei. s. si vero dominus decedat etc. Refert et sequitur Jacob. de sancto geor. in tract. feud. in glo. et promiserunt eisdem domino suo prestare etc. et Key. in. d. s. firmiter. z. s. fi. in titu. de probi. feu. alie. per Fede.

Article. c. l. vi.

Et en iceulx cas ilz seront tenuz bailler

gens suffisans aux autres seigneurs a qui ilz doiuent ligen ce si requis en estorent durant le temps quilz feront leurs autres ligences a autres seigneurs.

In textu ibi.

Seront tenuz bailler gens suffisans.

Glossa prima.

Sic in isto casu admittit-

titur ad seruendum per substitutum vt no. Bal. in. l. vnica. s. ne autem. col. iij. C. de cadu. toll. vbi late declarat quando z in quibus casibus quis potest seruire per substitutum Et ibi dicit qd vtriusqz seruiet scilicet vni in persona alteri ministrabit pecuniam pro habendo getes vel mittet substitutum alle. l. in concedendo. ff. de aq. plu. arcen. facit. l. diuus. ff. de ope. libert. Guydo pape. q. cccx. z. q. cccxj. z ibidem qd vassallus ligius potest esse duorum.

Article. c. l. vii.

Aultres vassaux sont qui doiuent gardes de leurs corps armez suffisamment par huit / par quinze iours / vng moys / troys moys / de vng an / lautre plus / et lautre moins au chastel de leur seigneur / et autres de deux ou troys cheualliers selon la qualite du fief. Ceulx doiuent faire leurs gardes a leurs despens quant ilz en sont semons / et les y peult lon contraindre par la voye dessus touchee au regard des ligences / sil nya tiltre ou pactio au contraire.

In textu ibi.

Armez suffisamment.

Glossa prima.

Dista custodia turris vel

castri vide alitqua per Barto. in. l. si non sortem. s. libertus. in. iij. col. v. vers. iuxta hoc. et col. v. vers. i. et predicta. ff. de conditio. indeb. vbi dicit: qd armatus debet intelligi fm conditionem persone: vt

puta miles vt miles. pedes vt pedes et hoc cum distinctione vt balistarius cum balista. z sic de similibus fm qualitatem illius exercitij armorum in quo versatur et debeat esse armatus als fm qualitatem et conditionem hominu alle. l. plenum. s. equitij. ff. de usu. et habita. vide Bal. in. l. liberti. col. iij. C. de oper. libert. vers. dubitatur. Et circa hoc quero si inimici capiant tale castrum an vassalli custodes de hoc teneantur: et respon. cum Ludo. roma. consil. cccxcv. incip. vt res clarioz reddatur Oldrald. consil. xcij. incip. rex habebat castrum. et Joan. and. in addi. ad Specul. in rub. de loca. Et concludunt custodes non teneri si violentia hostium captum sit. Quia violentia inter casus fortuitos numeratur sicut incursum latronum. l. j. C. de pos. l. que fortuitis. C. de pigno. actio. l. cu duobus. s. damna fatalia. ff. pro socio. in. s. item is cui. insitu. quibus mod. re contra. obliga. l. si quis domum. s. imperator. ff. loca. l. inter causas. s. non omnia. ff. mand. Et hoc cum nulla cura prouideri possit captio ni. l. sed et de damno. ff. loca. l. ad eos. ff. de commo. dato. nec tenetur qui vt maiori cui resisti non potest

g iij

electus: est tex. inuncta glo. in. l. si ea res. ff. de actio. empt. et ven. l. si merces. §. vis maior. ff. locat. Ab = sit enim q̄ ea que propter bonum & licitum facimus si quid per hoc preter nostram voluntatem acciderit no bis imputatur: vt dicit tex. in ca. de occidendis. xxliij. quest. v. Si vero custodes sunt in culpa tenentur: intel lige tam de lata q̄ de leui & leuissima: vt per Oldral. in supradicto consil. alle. l. milites. ff. de custo. reo. r. l. si. eodem titu. et hoc quando culpa precessit violentiã ar. d. l. si merces. §. culpe. ff. loca. l. si vt certo. §. j. ff. cõ= mod. Et si culpa fuit preordinata ad casum ar. l. si. ff. ad. l. rhod. de tact. Et nota q̄ semper presumitur cul= pa nisi custodes probent contrarium fm eundem Ol= dral. in. d. consil. r. d. l. fina. ff. de custo. reo. l. si quis ex argentarijs. §. fina. ff. de eden. Dy. in. l. mora. ff. so= lut. mat.

In textu ibi.

A leurs despens.

Glossa secunda.

Querit Jo. reynaudi in c. j. §. firmi ter. nu. x. in titu. de. phi. feu. alie. per fede. quibus sum ptibus vassallus teneatur domino seruire. Et dicit q̄ debet seruari forma inuestiture si teneat vt in isto tex. sequitur Jaco. de sancto geor. in tract. feu. in glo. r. p= miserunt eidem domino suo prestare &c. post prin. Al= ua. in. c. j. in. v. col. in titu. de no. for. fidel. Et pactũ fa= cum inter principem et priuatum est seruãdum. Bal. in. c. j. de natu. feu. idem in. l. pnceps. ff. de leg. Si ve= ro inuestitura aut consuetudo nichil determinaret tũc tenetur seruire domino fm vires feudi fm eisdem do= cto. et Bar. in. l. meua. §. fi. in. fi. et ibi Dy. ff. de annuis legat. Bal. in. l. qui manumittit. C. de ope. libert.

Reception de foy et hom= maige simple.

Article. cxlviiij.

Elluy qui diuifera la foy doit di= re a l'homme de foy simple ayant les mains ioictes entre celles de son seigneur telles parolles.

Glossa prima.

Fidelitate dixi supra ar.

xcv. r. de hommagio etiam dixi supra ar. vij. glo. iij. Modo queritur in quo differt iuramentum fidelitatis ab ho= magio. dicit Barpto. de chasseneuz in glo. consuet. burgun. in tit. des fiefs. §. iij. in verb. differt. q̄ differt in eo quia hommagium dicitur actus prestationis iuramenti cum sua solemnitate: fidelitas autem est obligatio permanens & habes per feuerantiam et tractum temporis: exemplificat in con= tractibus quo ad verba que incontinenti transeũt: em= prio autem & venditio perpetuo manet: ad hoc alle. Guiller. de cug. in. l. ex hoc iure. ff. de iusti. r. tu. Adde q̄ fm Joan. rey. in. c. j. §. fina. nume. ix. in tit. de probi. feu. alie. per fede. differt quia stricti ligatur quis per hommagium q̄ per solam fidelitatem: quia per hom= magium efficitur homo domini, quando autem simplici= ter et generaliter recognoscit rem feudalem prestando sacramentum fidelitatis tunc solũ dicitur simplex feu= datarius alle. l. ij. in quib. cas. col. cen. lib. xj. C. tenet Guydo pape. q. ccc. vij. vbi q̄ nonnulli tenentur ad sa= cramentum fidelitatis qui non tenentur ad hommagium exemplificat in hominibus commorantibus in territo= rio alicuius baronis: & alle. Hostien. in. c. ex diligen= ti. de symo. Item pro rebus spiritualibus bene po= test prestari sacramentum fidelitatis hommagium vero non per tex. et ibi doct. in. d. c. ex diligent: quia in ho=

magio concurrat seruitũ temporale: secus in iuramen= to simplicis fidelitatis: et dicunt Jo. de ana. et Fely. ibidem q̄ ideo hommagium fit tantum pro temporali= bus ca. de forma. xxij. q. vi. c. fi. de re iud. Item dicit Panoz. in sepius. d. c. ex diligent. q̄ hommagium & fidelitate differt. Quia proprie hommagium est quan= do quis facit promissionem genibus flexis & manibus intra manus domini inclusis: ita q̄ ex eo efficitur ho= mo illius: fidelitas autem est cum quis promittit al= teri seruare fidelitatem no. Soz. cõsil. ccl. vij. incip. vi= sis inuestituris. Et in quibus casibus excusatur vas= fallus a prestatione iuramenti fidelitatis: vide p Jaco. de sancto geor. in tract. feudali in glo. qui quidem inuestiti prestiterunt &c. xij. col. in fi. post Jaco. de bel= lout. et Alua. in. c. j. in titu. quo tempore mil. Latius per eundem de sancto geor. in. d. tractatu in glo. r. pro miserunt eidem domino. xxiiij. q. vbi dicit q̄ infantia domini vel vassalli non habentis tutorem excusat. se= cus si vassallus haberet tutorem: vt supra dixi ar. cxxxv. in. ij. glo. Alia est causa scilicet inimicitia capitalis in= ter dominum et vassallum in. c. j. ibi vel capitalis inis= micitia in titu. quo tẽpore mil. inuest. per. deb. intellis= ge quando inimicitia est orta absq̄ culpa vassalli alio= quin non esset excusatus. l. si merces. §. culpe. ff. loca. et no. q̄ leuis inimicitia non excusat fm eundẽ de san= cto geor. post Bal. in. c. j. §. nisi iusta. d. titu. quo tẽpos= re mil. vbi dicitur etiam q̄ requiritur q̄ sit periculosa eunti alle. c. bone memorie. de elec. Et idem si esset or= ta inimicitia inter vassallum & tertium absq̄ tamen cul= pa vassalli & iuste timeret offendi in itinere ab aduersa= rio fm eundem de sancto geor. alle. c. accedens: vlt. non cõtest. Rey. in. c. j. §. preterea si quis. de phi. feu. alie. per fede. vbi dicit esse idẽ si in itinere esset guers= ra vel incurfus latronum aut inundationes aquarum vel tempestates ar. l. iij. ff. ex quib. caus. r. l. de etate. ff. ad trebel. et in de. pastoralis. de re iudi. idem si do= minus esset in loco pestifero fm eundẽ de sancto geor. vbi supra per. d. l. de etate. r. glo. in. c. ad supplicatio= nem. de renuncia. vbi etiam querit an generales guers= re existentes in patria excusent & remittit ad deci. rote deci. cxxij. incip. item generales guers= aduerte quia codex est corruptus: debuit enim allegare. ccc. xv. in no= uis. & deciditur q̄ non si vassallus de facili potest salu= um conductũ impetrare vel als tute ire. Alia est cau= sa excusationis abientia domini p tex. in. d. c. j. ibi ab= sentia in titu. quo tẽpore mil. vbi Bal. dicit: q̄ non dis= tinguit de abientia: siue ergo dominus abest iuste vel iniuste excusatur vassallus: quia non tenetur terga do= mini sequi et volare si dominus volat allegat. l. me= utus. in. fi. ff. de annuis lega. Idem si vassallus iusta causa abest fm eisdem doct. Exemplificat Rey. vbi supra in absente causa reipublice vt quia iust ad expe= ditionem guerre: idem in absente causa studiorum. Et talis absens restituitur in integrum secus si causa teme= raria vel als voluntaria sit absens. l. ij. §. quod dicitur. ff. si quis caur. l. fi. ff. de in inte. resti. Alia & vltima cau= sa est quando dominus est infamis per tex. in. d. c. j. quo tempo. mil. ibi infamia quem tex. Bal. ibidem dicit esse mirabilem & intelligit non de qualibet infamis sed de illa que a principe irrogatur: vt quia est ban= nitus vel diffidat vel excõmunicatus vel publico iudi= cio condemnatus alle. c. j. §. sed obertus. in titu. hic si. lex. deinde seq. consuet. rega. intellige vt per innoc. in c. veritatis. de dol. & contu. q̄ scilicet sit excommunica= tus & excommunicatione maior: quia minor non excus= faret fm eundem Bal. in. d. c. j. quo tẽpore mil. super glo. in verbo si habes. & ratio fm eum est quia infamia salua status substantia cum contractu nichil habet ar. l. fi. ff. de calum. et Papinianus. ff. de mino. limita nẽ si dominus postea restituatur fame. vel absoluat: qz tunc non excusaretur vassallus fm Barba. in addi. ad

Bald. vbi su. alle. c. fi. in titul. per quos fiat inuestitu. Quid autem si vassallus sit infamis vel excommunicatus an excusetur: et dic qd no/ quia iuramentu tendit in sui odium secundum Jaco. de sanc. Georg. vbi su. alle. Bald. in. l. Lucius. ff. de hijs qui not. in fa. r. Panor. in. c. cum in ecclesijs. de maio. et obed. ante finem vbi dicit qd licet de iure non admittatur ad testimoniu in. c. testimonium. de testib. admittitur tamen ad iurandum quando iuramentum tendit ad sui preiudicium: ratio est/ quia alias vassallus de malicia sua committendum reportaret qd fieri non debet. l. siue hereditaria. ff. de nego. gest. l. relocatorum. s. fi. ff. de interd. et releg. in. c. intelleximus. de iudi.

In textu ibi.

Ayant les mains iointes entre celles de son seigneur.

Glossa secunda.

Uide specul. i titu. de feudis. s. quoniam. versi. pozro. Jo. rey. in. c. j. s. fi. nu. x. de prohib. feud. alie. per fede. vbi dicunt qd de hoc in iure certa regula non reperitur propter varios modos faciendi homagium secundu vbius r consuetudines: quandoq; secundum eos fit genibus flexis / quandoq; caputio eleuato / quandoq; manibus iunctis in manibus domini / quandoq; cingulo amoto vt infra ar. clj. et praticatur in Romania / quandoq; pollicibus porrectis / quandoq; per osculum pacis / ideo in hoc standum est consuetudini secundum eundem Rey. Qualiter autē qd deuote / humiliter et honorifice debeat dominum adire vide supra in glo. ar. cxx.

Reception de foy et hommage simple.

Article. cxlix.

Tous congnoissez estre homme de foy simple de mōseigneur qui cy est: au regard de telle sa terre / ou de telle son chastel par raison de telle chose / et luy pmettez par la foy r sermēt de vostre corps qd dicy en auāt loyaulte vous luy porterez dautre que de luy les choses declairees vous ne vous aduouerez. Bien r loyaulmēt ses deuoirs et seruices vous luy payerez par vostre adueu / ou autrement son stief ne luy tongneres / et en tous termes enuers luy vo^r gouuerneres ainsi que l'homme de foy simple doit faire enuers son seignr / et sur les peines qui appartiennent.

In textu ibi.

Tous congnoissez r.

Glossa prima.

Quod vassall⁹ debeat esse domino suo fidelis est ad hoc tex. no. in ca. si apud. xxij. q. v. Qualiter autem et quid iurare debeat vassallus domino: et in quibus debeat esse fidelis vide in. c. j. i titul. de for. fideli. transumpt. in cap. de forma. xxij. q. v. vbi sex ponuntur ad que vassallus tenetur / scilicet incolumem / tutum / honestu / vtile / facile / possibi le. Et ibidem dicitur qd dominus fideli suo vicem in hijs omnibus reddere debet / et si non fecerit merito censetur malefidus et priuabitur domino vassalli / et deuoluitur ad superiorem vt dicit glo. fi. in. d. c. de

forma. alle. tex. in titul. qd admod. feud. amitt. et. c. j. s. dominus vero. in titul. de for. fideli. vbi Bald. dicit il lum tex. esse notabilissimum r qd sanctum ius continet qd domini hunc debent bene notare: quia est eis terribilis: ideo dicit ibidem in fi. qd fides debetur hinc inde: r qui fidem non prestat eam sperare non debet. l. quero. s. inter. ff. loca. idem dicit de abbate versus monachu in. c. fi. de coditio. apposi. et ibi Jo. an. in nouel. An autem dominus teneatur iurare vassallo videtur velle glo. in. c. imperialem. s. fi. in verbo sacramento. in titul. de probi. feu. alie. per fede. qd sic. doctores tamē in. d. s. fi. tenent communiter contrarium. et in. d. c. j. de for. fideli. ratio secundum eos est: quia si dominus no fecerit que continentur in. d. c. j. de for. fideli. censetur malefidus. vassallus autem dicitur periurus et malefidus: ideo presupponit qd dominus no iurat: quia no dicitur periurus. Secūdo: quia vbi aliquid fit ab vno et vni videtur fieri omnibus: et ab omnibus. l. si. ff. de accepti. ergo si vassallus prestat iuramentum sufficit pro se et domino suo. Tertio: quia no reperitur expresse cautu qd dominus iuret nec expresse dicit dicta glo. quia solum dicit qd dominus tenetur vices reddere no tamē dicit iurare / et sic intelligitur qd debeat vices reddere absq; iuramento / et si non sit iure cautum nos dicere non debemus. l. illam. C. de colla. Quarto facit quia dominus equiparatur patrono. l. qui bona. s. pe. ff. de dam. infect. l. i. i iurandum r ad pecunias. s. qui iusturandum. ff. de iureiur. Libertus autē tenetur iurare patrono. l. penul. ff. de obse. pat. a li. prest. r l. vt iusturadi. ff. de oper. liber. vide rey. vbi su. et Jac. de sanct. Georg. in tract. feud. in glo. qui quidem inuestiti prestiterunt. iij. colu. et ibi vide disparites domini et vassalli.

In textu ibi.

Dautre que de luy r.

Glossa secunda.

Vassall⁹ seu feudatarius recognoscens se tenere feudum ab alio qd a vero domino debet feudo priuari vt ingratus secundum Jaco. de sancto Georg. in tract. feud. in glo. dictiq; vassalli promiserunt recognoscere pe. col. ar. l. fi. C. de reuo. dona. r ar. c. fi. de dona. ita dicit tenere Panor. in. c. cum olim. de re iudi. debuit allegare. c. cu olim. le dernier de resti. spo liat. expressus vide eundē Panor. in. c. ea te. de iure iur. post Hostien. ibidem: ratio est secundu eum: quia qd in ipso fuit feudu alienauit recognoscendo aliu in dominu: potest autē dominus eum priuare si vult ar. c. potuit in fi. cum ibi no. de loca. tenet etiam Guydo pape in. d. c. ea te. vbi dicit esse singulare: qz prestādo fidelitatem alteri non stetit per eum quominus dominum feudo priuaret alle. c. imperialem de probi. feud. alie. per fede. Querit Panor. in. c. verum. vlti. quest. de fo. compe. post Hostien. ibidem an vassallus recognoscendo non dominum preiudicet domino vero: et concludit distinguendo qd aut hoc facit mala fide et no facit preiudiciu dno etiam respectu possessionis alias esset in facultate vassalli subtrahere dominium quando vellet: cum quandoq; ex subtractione possessionis perdatur dominium in effectu in. c. sepe. de resti. spoliat. l. fi. C. de rei vend. et l. hijs qui. ff. eodē titul. Si vero bona fide facit tunc preiudicat domino quo ad possessionem / non autem quo ad proprietatem ar. l. i. s. Julianus. ff. de lib. agnoscen. et l. etiā. ff. de proba. et l. quod labeo. ff. de carbo. edict. intellige qd preiudicat domino respectu possessionis quando dominus sciuit et non tacuit alias non secundum Antho. in. d. c. verum alle. no. in. c. ij. de in inte. resti. vide Bal. in l. ij. ante fi. C. de oper. libert. vbi dicit in questione pre senti qd quando aliquid de commodo veri domini minuitur talis recognitio alteri facta non valet. alle. ar. l.

In concedendo. ff. de acq. plu. l. j. s. si quis. ff. si quis in frau. patro. Cum etiam prozogatio simplicis iurisdictionis non tenuerit in preiudicium superiorum. alle. Jo. an. in nouel. in. c. ceterum de iud. vide Bar. in. l. j. s. et post operis. ff. de no. ope. nuncia. Si vero talis vassallus potest omnibus integraliter satisfacere: tunc valet quo ad obligationem personalem non realem: seu vassallaticam: quia quatenus est vnus alterius esse non potest: nec etiam quo ad possessionem secundum eundem Bald. vbi su. alle. l. fi. de acquir. vel amit. pos. C. et specul. in titul. de feudis s. quonia. vers. xj. questur.

In textu ibi.

Ses deuoirs et seruices vous luy payerez.

Glossa tertia.

A **I**usta causa priuationis feudi est si vassallus denegat prestare debitum seruitium domini no. tex. est clarus in. c. j. s. porro. vers. sed non est alia. i. titul. que fuit pri. cau. benefi. amit. Aduerte tamen q. quando illud seruitium non debetur certo die tunc ad constituendum vassallum in mora requiritur interpellatio in. c. imperiale. s. firmiter. in titu. de probi. feu. alle. per Fede. in. c. j. s. licet. si de feud. defunct. conten. sit. vbi vero dies est appositus tunc interpellat pro homine. l. si magnam. de contrah. z comit. stip. C. l. si cum dies. s. fi. ff. de recept. ar. l. si mora. iuncta glo. ibidem. ff. sol. mat. in pluribus tamen casibus excusatur vassallus si non prestat debita seruitia domino quos cumulat Ja. de sanc. Georg. in tract. feu. in glo. z promiserunt eidem domino suo prestare debita seruitia. xxiii. q. et ibi vide. xvj. casus et plures etiam recitat Rey. in. c. imperialem. s. si numero. v. de probi. feud. alle. per Fede. per te videas.

In textu ibi.

Son fief ne luy rongneres.

Glossa quarta.

A **T**enetur vassallus suum dominum et eius dominum exaltare in quantum poterit vt dicit tex. et ibi glo. in. c. vnico. in titul. qual. iur. deb. vassal. domino fide. Et inter dominum et vassallum nulla fraus/ nullus dolus/ nec vllum malum ingentum debet interuenire in. c. quoniam iter. de probi. feud. alle. p. l. o. tha. Item vassallus debet esse simplex z non duplex/ nec simulatus/ nec domino metiri debet in verbis vel factis in ca. de forma. xxij. q. v. Item vassallus non debet domino insidiari nec esse in damno in. c. j. s. preterea et s. porro. in titul. que fuit. j. caus. benefi. amit. **B** Fidelitas enim que a vassallo domino debetur est maior omni alia: vt dicit Bar. in glo. extrauag. ad reprimentum in verbo totius fidelitatis: quia vt dicit ibidem non solum non tenetur non offendere: sed tenet iudicare xbo z defendere facto in. c. j. de for. fideli. z in. c. j. de no. for. fideli. ideo dicit Rey. in. d. c. imperialem. s. si numero. v. de probi. feud. alle. per Fede. q. ideo dicitur iuramentum fidelitatis: quia licet omne iuramentum in se habeat fidem tamen magis in hoc exuberat fides in hac specie iuramenti q. in alijs alle. Guiller. de monte laud. in. c. j. vij. parte de iureiur. non debet **C** igitur vassallus minuere feudum domini. **A** Quero quid si vassallus negat rem esse feudalem/ z dic q. etiam priuari debet feudo: quia negare et subtrahere paria sunt. l. hereditatum. s. fi. ff. ad. l. fal. z intellige q. debet perdere feudum quando negat per dolum siue per laetam culpam: alias non in. c. j. s. vassallus. le. j. et ibi Bald. et s. vassallus. le. ij. in titul. si de feud. defunct. conten. sit. et dicit ibidem Bald. ita intelligi debere iura imponentis penam propter negationem vt in eo qui negat relicta facta pijs locis in. s. item mixta. inst. de.

actio. Idem in eo qui negat res remansisse in hereditate. d. l. hereditatum. s. fi. idem in eo qui negat possidere. l. fi. ff. de rei ven. sequitur Jaco. de sanc. Georg. in tract. feud. in glo. dicitur vassalli. xj. caus. et q. negas possidere debeat possessione priuari: vide in auten. si possessor. C. q. portio. in p. g. habean. et hoc quando negat per dolum vel latam culpam vt su. dixi. ideo dicitur est si allegat ignorantiam crassam et supina. l. nec supina. et l. penul. s. quid enim. ff. de iuris z fact. igno. **A** Adde ad supradicta idem esse in eo qui possidet nomine proprio et conuentus in iudicio dicit contra veritatem nomine alterius possidere: nam si conuincatur de mendacio debet perdere possessionem illius rei secundum eundem de sanc. Georg. vbi su. Angel. idem esse in emphiteota negante rem emphiteoticam: quia si conuincatur de mendacio debet rem perdere. Contrarium tamen et bene sentit Bald. in. d. s. vassallus. le. premier. ibi extra quero. Et ratio secundum eum est q. pene non trahuntur ad casus non expressos in quibus reperitur regula communis disponens no. in. d. s. ite infra inst. de actio. no. in regul. odia de regul. iur. li. vj. **A** Quid autem si solum negauit partem esse feudalem an propter hoc debeat totum feudum perdere Bald. in. d. s. vassallus. refert. per. de cer. tenere q. debet totum feudum perdere: non quia hoc sit rationabile: sed quia sic placet consuetudini per. d. s. vassallus. et alle. rex. in auten. de nupt. s. qui infirmas. colla. iiii. et id q. dicitur de herede q. si vna rem subtrahat z non ponit in inuentario q. priuatur etiam in alijs rebus beneficio falcidia. in auten. de hered. z fals. s. hinc nobis. coll. j. Contrarium tamen tenet idem Bald. in. d. s. vassallus post Jaco. de bellou. alle. ad hoc. l. rescriptum et l. penult. ff. de hijs quibus vt indi. Ita dolus z pena patiuntur diuisionem et non puniuntur dolus nisi in eo in quo commissus est et dolus et pena sunt proportionabilia secundum eundem Bald. per. l. extat. cum ibi no. ff. de eo quod met. caus. nec contrarium dicit tex. in. d. s. vassallus. quia vt ibidem exponit Bald. litera dicit eo. i. de eo. vel ideo q. abnegauit: sed q. negat partem non debet puniri in parte confessata vt dicit glo. in. d. s. vassallus. le. j. in verbo ex certa. et que ibidem alle. ibi pro ea parte quam inficiatus est. z esto q. tex. in. d. s. esset dubius tamen consuetudo debet interpretari secundum ius commune vt dicit Bald. ibidem. et iure communi cauetur q. vbi non est delictum non potest esse pena. l. sancimus. C. de penis. l. ex facto. s. Julianus. ff. de vulg. et pupil. substitu. l. ij. C. de no. actio. **A** Ideo dicit q. quotiens circa rem diuisibilem delinquitur pena delictum no. egreditur: secus si circa indiuiduum: exemplificat in confectioe inuentarij cuius forma consistit in consummatione totius nec potest diuidi ar. l. si is qui quadraginta. s. quedam et l. penas les. s. Julianus. ff. ad. l. falc. Ad idem facit tex. in. d. s. vassallus vbi dicit q. si vassallus negat feudi conditionem ex certa scientia eum perdit: vt puta quia dominus dicit feudum conditionatum et datum ad aliquod seruitium: z vassallus dicit esse rectum in. c. j. s. fi. de ca. qui cur. ven. quia qualitas totum respicit non partem: secundum eundem Bald. Querit Jaco. de bello. in. d. s. vassallus an negans feudum possit penitere: z concludit q. sic vsq. ad litrem contestatam: postea videtur tenere q. vsq. ad sententiam dicit Bal. ibidem q. potest penitere donec conuincatur alle. l. eum qui. ff. de iureiur. et q. in simili no. in. l. si rem quam. s. quodlibet. ff. de euctio. et hoc scilicet reficiendo damna z expensas quia tunc non est claudenda ei in dictorum copta. i. iuris beneficium non est et denegandum ar. l. sancimus. C. de iud. et maxime si habuit iustam causam negandi vel saltem si cessat dolus et lata culpa ar. l. desitisse. ff. de iudi. l. rem non nouam in fi. C. de iudi. l. si aduete

rium cum incestu. s. idem polioni. ff. de adulte. l. igitur
C. de lib. caus.

Reception de feaulte l'yege.

Article. cl.

Vous congnoissez estre homa
me de foy lige de moſeigneur
qui cy est Au regard de telle
sa terre z seigneurie ou de tel
son chasteſt pour raiſon de tel
le choſe Et iurez a dieu et aux ſaictes euā
gilles et par la foy de voſtre corps q̄ vous
porterez et ſerez enuers luy bon z loyal hō
me de foy l'yege Le bien et honneur de luy
z de madame ſa femme z de meſſeigneurs
ſes enfans vous garderez z ne procurerez
par vous ne par autres le cōtraire. Et ſau
cū cas iniurieux en ouyezvous le luy direz
ou ſerez dire ou prōptement len excuſerez
ſes ſaitz ſecretz ne reuelerez ſans ſon cō
gie. contre tous qui peuent viure z mourir
fors contre le roy ou voſtre prince naturel
le ſeruirez daultre q̄ de luy des choſes de
clarees ne vo⁹ adouerez. Et en tous ter
mes enuers luy vous gouuernerez ainſi q̄
hōme de foy lige doit faire a ſon ſeigneur
et ſur les peines qui y appartient.

Gloſa prima.

De feudo ligno dixi ſupra ar. clxxiij.

In textu ibi.

Et iurez a dieu et aux ſaictes euā
gilles.

Gloſa ſecunda.

A **C**ad hoc est tex. in. c. j. in prin. in tit.
de no. for. fidel. no. in. l. fi. de ven. reb. ciuita. li. xj. C.
innoc. in. c. et ſi Chriſtus de iureiur. Jo. and. in nouel
la in. c. vt circa de elect. li. vj. text. in auten. iusiurand.
q̄ preſt. ab hijs z ibi gloſ. in verbo quatuor colla. ij. l.
rem non nouam. C. de iudi. in ca. non hortamur. iij.
q. ij. gloſ. in. d. c. j. de no. for. fidel. et ibi querit Bald.
quid ſi iureiur ſuper veteri teſtamento vt ſuper Gene
ſi. z reſpon. q̄ tota diuina pagina eſt per euangella ap
probata Ideo non eſt vis ſuper quo textu diuine ſcri
pture iureiur. Et idem ibidem dicit q̄ poteſt iurari ſu
per altare vel ſacrum lignum crucis vt Andegauēſes
faciūt ſuper cruce ſancti Landi vel etiā reliquias ſan
ctorū per. l. generaliter in fi. C. de reb. cred. et iureiur.
in ca. habeamus. xxij. q. j. **B** Dicunt tamen Ly. in. l. te
ſtum. j. col. in. j. q. C. de teſti. et Archy. in. d. c. vt circa
de elect. in gloſ. dicunt quidem et in gloſ. notabiliter et
ſeq. et Luc. de pen. in. d. l. fi. de ven. reb. ciuita. libz. xj.
C. q̄ liber euāgeliorum adhibetur ſolum ad terrorem
Ideo non minus eſt immo forte maius ſecundum eun
dem de pen. iurare per deum q̄ per ſacra dei euange
lia. Nam ſcripture propter deum ſancte ſunt nō econ
tra/ deus ppter eas: in ca. ſi aliqua. xxij. q. j. Generali
ter tamen eſt dicendum q̄ in iſtis iuramentis preſtan
dis attenditur conuerſio loci ita dicit expreſſe gloſ.
in auten. iusiur. q̄ preſta. in verbo quatuor in fi. colla.
ſj. butri. in noua conſtitu. Frede. ſacramēta puberum.
C. ſi aduerſus vend. in. j. col. ibi vltimontani tenent
Guido pape conſi. xxxj. incip. viſo ad plenum verſic.

quinta ratio et verſ. ſeq. et ibi vide quādo quis iurat
per fidē ſui corporis z eundem Guido. pape. q. xxxv.

In textu ibi.

Et ne procureres par vous ne aultre
le contraire.

Gloſa tertia.

Vide ſupra ſcripta in articulo pre
cedenti gloſ. iij. et dicetur in. v. parte et vide glo. no. in
ca. de forma. xxij. q. v. vbi dicitur q̄ in factis negatiuis
non ſufficit non facere ſed etiam eſt neceſſe procurare
ne aliud faciat. l. in lege. ff. de contra. empt. et ven. l. ſa
cere. ff. de verbo. ſigni.

In textu ibi.

Saulcun cas iniurieux en ouyez zc.

Gloſa quarta.

Summe igitur ſunt deteſtādi qui
bonis viris detrahunt in ca. ſumma. vj. q. j. vbi illud
Joā. iij. c. allegatur omnis qui detrahit fratri ſuo ho
micida eſt vide gloſel. in. l. iij. in verbo item impoſtu
ram. ff. de crimi. ſtellio. Luc. de pen. et plura q̄ ad hoc
ibidem alle in. l. iij. de delato. lib. x. C. Adde dicta per
archy. in ca. quotiens. xxij. q. vlt. vbi allegat Bernar
dū dicere q̄ leuis res eſt ſermo: quia leuiter volat ſed
grauiter vulnerat leuiter tranſit ſed grauiter vit leui
ter penetrat animum ſed non leuiter exit: profertur le
uiter ſed non leuiter reuocatur: facile volat et facilius
violat charitatem. Debet igitur hec curare domin⁹ vt
ſamam conſeruet **B** quia qui ſamam negligit crudelis
eſt in ca. noro. xij. q. j. quia bona ſama quam multi po
puli amant eſt theſaurus inestimabilis Bal. in. l. vni
ca. colū. v. verſic. no. q̄ conſeſſo. C. de conſeſſ. et ſicut
lilium dat ſuauiſſimam odoris ſecūdm eundē Bald.
ibidem ſama autem mali ſemper augetur idem Bal.
in. c. tua. de coh. cle. et mult.

In textu ibi.

Ses ſecretz ſaitz ne reuelerez.

Gloſa quinta.

Vide i. c. j. quali. debe. vassal. iura. **A**
do. fide. z in. c. j. de no. for. fidel. z in. c. j. quib. mod.
ſeu. amitta. in titu. quib. mod. ſeud. amitt. ij. in. c. vni
co. z ibi glo. in verbo ſed ſciēter. z ibi Alvaro. dicit tria
eſſe neceſſaria: ad hoc vt vaſſallus reuelas ſecreta dñi
priueſt feudo. primum quod manifeſtauerit. Secūdm
q̄ faciat animo damnificandi dominum. Tertium q̄ ex
iſta manifeſtatione ſit ſecurū damnum fm eādē gl.
quam ſequuntur Bal. z alij ſcrib. ibidem: z Jaco. de
ſancto geor. in tract. ſeud. in glo. dicitis vaſſalli in viſi.
cauſa. Lurt. iunior in tract. ſeud. iij. parte. xxxvij. cau
ſa. Rey. in. c. imperialē. s. fi. verſi. vndecima cauſa. de
probi. ſeu. alie. per fede. Bal. in titu. de pace conſtan.
in verbo credentia. Et ibi q̄ ſecreta principis abſcōde
re bonum eſt allegat Lombard. in titu. de hijs qui ſe
creta regis fraudu. inquir. in fi. **B** Secreta enim domi
ni ſubditis committuntur ar. l. proximos. de priori. ſa
cro. ſcri. lib. xij. C. Que autem dicantur ſecreta dic vt
per Bal. in. d. titu. de pace conſtan. in verbo credētia
vbi dicit. q̄ dicuntur ea q̄ vulgus ignorat ar. l. j. ſum
ma cum vtilitate. ff. de hijs qui deſe. vel effud. vel
q̄ domin⁹ nolebat ſcri iuxta illud: neſcit ſeruus quid
facit dominus eius in. l. eius qui. in fi. iuncta glo. ff. ſi
cert. peta. q̄ eſt intelligēdum niſi immineret damnum
eidem vaſſallo vel proximo ſuo glo. eſt no. in. c. j. ſi itē
ſi delator. in verbo perdet. in titul. que fuit pri. cau. be
neſi. amitt. Idem ſi vaſſall⁹ faceret pro deſenſione pa
trie contra quem dominus facit proditiōnem glo. no.
in ca. de forma. xxij. q. v. ratio eſt quia pro deſenſione
patrie licitū eſt filio occidere patrem. l. minime. ff. de
re. et ſumpt. ſune. **B** Quinimmo ſciens proditiōnem pa

trle et non reuelans debet puniri pena mortis secū dū
 Bar.in.l.vtrum versū. idem de eo. ff. de parricid. licet
 Bald. apud florentiam de domino Donato de barba
 doxis consulerit cōtrarium et dicat q̄ propter talem
 opinionem anima Barto. et omnium sequaciū crucia
 tur in inferno refert. And. Barba. in addi. ad eundem
 Bar. in. d. l. vtrum. scrib. in. c. fi. de hijs qui fil. occid.
 Joan. and. in. c. petrus de homicid. specul. in titul. de
 leg. s. iuxta in. iiii. colū. versū. quid si amicl. idem Bar
 ba. in addi. ad Bart. in. l. ciuile. C. de furt. ⁊ An autē
 vassallus teneatur celare alicui q̄ dominus vult eum
 offendere vel occidere dicit glo. in ca. nerui. in verbo a
 transgressionis. xiiij. dist. q̄ debet eum admonere dicē
 do amice caue tibi: quia quisdam vult te occidere nemi
 nem nominando: quia tunc tale iuramētum noctuum
 non ligat Fely. in. c. olim colū. iiii. de accusa. alle. c.
 quia plerq̄ de offi. ord. lib. vi. Sed ⁊ de illo qui dicit
 et reuelat amico suo suum secretum dicens hoc sibi di
 cere secretum tanquā in confessione dicit stepha. Au
 fre. in addi. ad deci. Tholosa. de c. ccl. q̄ si talis reue
 lat peccat mortaliter et crimen proditiōis incurrit nī
 si quando veritas hoc extigit. Qualiter autem quis te
 neat reuelare secreta domini per censuras ecclesie vi
 de Heuissa. in silua nupt. char. lx. ⁊ seq.

In textu ibi.

Contre tous qui peuent viure et mourir.

Glossa sexta.

Qui omne dicit nihil videt exclu
 dere in ca. solite de maio. et obed. ⁊ ibi Panoz. l. a p
 curatore. C. mand. l. pe. ff. de penu. leg. ideo dicitur.
 in. s. contra omnes in titul. hic. si. lex. deinde seq. cōsue
 tu. q̄ vassallus debet dominū adiuuare contra omnes
 etiam contra patrem filium ⁊ fratrem: alibi tamē talis
 ratio non consideratur. l. fidei iussores. ff. de pact. exci
 piuntur tamen duo casus in quibus vassallus non te
 netur dominū adiuuare scilicet cōtra imperatorem
 vel regem secundum contra p̄sorom dominū in titul.
 de no. for. fidel. in princ. rey. in. c. imperialem. s. fi. de
 probi. feu. alie. per Fede. nam ius regis semper videt
 esse exceptum secundum Bald. in. d. c. j. s. contra oēs
 in titul. hic. si. lex. alle. c. veniētes de iureiur. immo de
 bet semper specialiter excipi. in. d. s. fi. Item vt dixi vt
 detur exceptum ius prioris de mini ar. l. si quis locu
 plex. ff. de manumiss. testa. ⁊ An autem teneatur iuu
 re dominū contra seipsum glo. in. d. s. fi. dicit q̄ non
 sequitur ibidem Bald. quia in generali sermone nō cō
 prehenditur persona loquentis. l. inquisitio veritatis.
 C. de solutio. Et quia quislibet resnaturaliter appetit
 conseruationem sui esse no. in. l. liberorum. ff. de ver
 bo. signi. Alia est ratio quia dominus qui pares vices
 vassallo reddere debet non presumitur velle q̄ vassal
 lus iuret contra se: videtur etiam q̄ vassallus nō tenea
 tur iuuare dominū cōtra patriam no. in. l. veluti. ff.
 de iusti. et iure Ly. et alij in. l. aduocati. C. de aduo. vi
 uer. iudi. l. vt vim cum. l. seq. ff. de iusti. et iur. l. post li
 minium. s. filius. ff. de capri. et post l. mi. reuer. An autē
 vassallus debeat dominū adiuuare contra patrē fra
 trem et filium dicit Jaco. de sancto Geor. in tract. feu.
 in glo. et promiserunt eidē domino prestare debita ser
 uitiā. vij. col. q̄ non quando ex hoc leduntur cōtra iu
 ra naturalia ⁊ quia sunt incommutabilia Bal. in. c. j.
 in prin. in titu. de no. for. fidel. et durum esset dicere q̄
 filius contra patrem teneretur dominū adiuuare se
 cundum eundē de sancto Geor. quia duo vincula for
 tioza sunt vno. in auten. itaq̄. C. cōmunita de success. in
 ca. ij. de treu. et pa. Et filius obligatur patri iure na
 turali et diuino et etiam ciuili hostien. in. c. grauem de
 excel. prelat. ⁊ que supra scripsi ar. xcvij. glo. x. Hinc
 est q̄ filius verberans patrem ⁊ pater stuprans filia m
 peccat nec ille filius nec ille pater presumitur vt dicit no. Ses

ly. in. c. afferte in. ij. nota. de presumpt. post Albert. de
 rosa. in. l. eum qui probabilem disciplinam per illum
 tex. C. de episco. et cleri. Item pater et filius cōsentur
 vna et eadem persona et vna caro vt dixi in artic. c. ad
 fi. glos. Sozi. const. xxxj. incip. prosequendo ordinem
 in. iiii. colū. ideo dicit idem Fely. in. d. c. afferte. q̄ pa
 ter non dicitur de carcere liberatus qui in carcere di
 mittit filium pro obfide ad hoc alle. Sozi. consil. liij.
 tamen dicit idem de sancto Geor. in. d. c. tract. feud. q̄
 ex quo nos habemus textum expressum in. d. s. cōtra
 omnes. q̄ vassallus debet adiuuare dominū contra
 patrem proprium ab illo non est recedendum ⁊ quia
 lex q̄ tunc dura seruanda est. l. prospexit. ff. qui et
 a quib. manu. An autem quis teneatur potius subue
 nire patri q̄ patrie disputat iKey. in. d. c. imperialem.
 s. firmiter nu. xvi. et seq. Et primo q̄ videtur potius
 subuenire patri: q̄ vt supra dixi ius naturale ⁊ sangui
 nis est incommutabile/ et q̄ nemo carnem suā odio ha
 buit. l. ij. ff. de recept. l. ij. et seq. ff. de in ius voc. l. qui
 cum vno. ff. de re milit. Item ex ordine litere/ q̄ ordo
 scripture attendi debet. l. quotiens. ff. de vstru. l.
 generaliter. s. quid ergo si plures. ff. de fidei cō. libert.
 Sed ordo scripture dicit vt parentibus et patrie obed
 diam. l. veluti. ff. de iusti. et iur. Et naturali iure fili
 tenetur patri inli. de iure nat. gent. et ciuili. in princ.
 et ibi Chyistofo. poz. et Jas. in addi. vbi enumerat qn
 q̄ genera obligatiōis naturalis Item iure diuino iux
 ta illud honora patrem tuum ec. Exod. xx. ca. ⁊ ibidē
 c. xxi. dicitur qui maledixerit patri morte moriat In
 cōtrarium tamen est q̄ potius debeat quis iuuare pa
 triam contra patrem: quia impune potest filius pa
 trem/ et pater filium occidere si veniant ad delendam
 patriam. l. minime. ff. de religio. et sumpt. funer. Itē
 quia antiquior est castrorum disciplina q̄ patria pote
 stas tex. in. l. postliminium. s. filius quoq̄. ff. de capti.
 et postli. reuer. et forti⁹ est ius patrie q̄ potestatis pa
 terne. l. quicūq̄ de cohart. li. xij. C. l. honor. s. plebem
 ff. de mune. et hono. Nec curatur de patria potestate
 cum agitur de publico iure. l. nam quod. ff. ad trebel.
 l. filius familias. ff. ⁊ e hjs qui sunt sui vel alie. iur. Itē
 etiam ex ordine litere probatur prius patri subueni
 endum in. l. aduocati. C. de aduo. diuers. iud. ibi q̄ si
 patriam parentesq̄ saluarent. Concludit tamen iKey.
 vbi supra post Bert. capri. in. d. s. fi. in titul. hic. si. lex.
 q̄ aut pater venit contra patriam directe et tūc aut ha
 bet iustam causam tunc filius debet potius patri sub
 uenire tam contra patriam q̄ etiam contra dñm: tenet
 Jo. fab. in. l. humanitatis. C. de excusa. tuto. alias cō
 tra patrem si pater iniustam querelam habet in dubio
 tamen an querela sit iusta vel iniusta tunc magis tene
 tur patri. l. pe. et fi. ff. de postul. vide Guid. pape in. c.
 petitio. de iureiur. specul. in titul. de aduo. s. j. versū.
 quid si pater. An autem vassallus debeat preponere
 salutē domini salutē proprie. glo. in. c. j. in prin. quib.
 mod. feud. amit. ⁊ in. c. si a morte de alie. feud. pater.
 et concludit q̄ non licet secus sit in seruo. l. j. s. hoc au
 tem versū. serui quotiens. ff. ad silleia. Et facit regula
 vulgata q̄ charitas bene ordinata incipit a semetipso.
 l. preles. C. de seruit. ⁊ aqua Curt. i tract. feu. iiii. par
 te versū. quarta cadit.

Article. clj.

Et doit ce q̄ dessus estre faict et dict par
 l'homme de foy lige aiant les mains ioin
 tes entre les mains de son seigneur la te
 ste nue ⁊ deiceinct. ⁊ apres sur vng liure fai
 re de rechef le serment dessus dit. Et si pre
 lat ou homme deglise doit ledict homma
 ge il doit mettre la mai dextre a la poictri

ne/et le faire iurer a dieu z aux saintes euāgilles z saintes ordres de prestres avecques les autres sermens dessusdictz.

In textu ibi.

Et si prelat ou homme desglise etc. il doit mettre la main dextre a la poictrine.

Glossa prima.

A hoc est tex. glo. et ibi archy. in ca. si quis prelat byterl. ff. q. v. p. a. noz. in. c. si. in. ij. colum. de iura. calum. et in istis est seruanda consuetudo que dat formam aliter non valet q. fit vt in isto proposito Bald. in. c. hac edictali.

.s. item sacramenta. ff. colum. vers. queritur vtrum in titul. de pa. iur. fir. et seruanda. specul. in tit. de instru. editio .s. breuiter post princ. glo. et ibi scrib. in cle. j. s. porro in verbo tacta. de beret. specul. in titul. de feu. s. quonia col. ante pe. vers. si vero. ibi sed et prelati. glo. et ibi doct. in. l. h. de venden. reb. ciuita. lib. xj. C.

Article. clij.

Et lesdictes foys faictes on peut enioindre aux vassaulx qui les ont faictes de bailler leurs aduouz dedas. xl. iours leql aduou se peut bailler a son seigneur en iugemēt et dehors. Et le doit icelluy seigneur receuoir o les protestations dedans cōteñues. Et ledict aduou receu le subgect sen va sans iour: mais ledit seigneur de fief ou son procureur en sa court pourra faire appeller sondict subgect qui a rendu ledict aduou soit en iugemēt ou dehors dedans vng an ensuiuant la reception dudict aduou pour le venir lire et le dire deffectif et ce pendant ne sera tenu comparoir ledict subgect esdictz plaitz ou assise sil n'ya quel que aultre affaire. et si ledict seigneur ou son procureur ne le faict au dedans dudict tēps ledit aduou demeure pour bien baille et ne pourra plus estre congneu de defectio. et si des iheure de la receptio ledict seigneur ou son procureur faict bailler a son subgect iour de ouyr lire sondict aduou et le veoir dire deffectif ledit seigneur sera tenu le faire audict iour. et en cas de deffault le subgect aura despēs ou sen ira sans iour et son aduou bien baille a son chois. et a semblable sera fait quant aux declaratiōs fors que es declaratiōs ny aura protesta tion.

Uide que supra scripsi. ar. vij. in gloss. v.

De terre tenue en franc aleu.

Article. cliij.

L subgect qui tient sa terre en franc aleu est exempt a cause de celle de foy z de hommaige/ de deuoir/ de rachat/ de prinse par

deffault d'homme/ et de toutes aultres seruitudes quelz conques fors quant il est appelle en la court de son seigneur en demande de de qui il sera aduou subgect il doit respondre de bouche quil aduoue a tenir tel le sa terre en franc aleu et sen aller. et sil se deffault en ce de terme o itimatio Il payera lamēde par deffault. Car tel asfranchissement q. luy est donne ne luy permet pas cōtempner la iurisdiction de son seigneur quil ne doive vne fois venir declairer ce q. dit est. z si la terre est vendue ou eschangee le seigneur ny prendra ventes ou aultres esmolumens de fief.

In textu ibi.

En franc aleu.

Glossa prima.

A lodium secundum Oldz al-

dum de laude consil. xlix. incip. consueuit dubitari ad si. idem est q. proprium: et licet denotet libertatem rei non tamen excludit superioritatem vel iurisdictionem alterius per tex. in. c. j. s. ad hec in titul. hic fini. lex. in. c. nimis. de iureiur. Paul. de castr. ff. l. c. xij. incip. in causa pe. col. Secundū vero Rey. in. c. j. in princ. numero. x. in titul. de probi. feu. alie. per fede. est proprium patrimonii et liberū siue res propria et libera quam quis a nemine tenet nec recognoscit licet sit sita in alieno districtu / et iurisdictione: ita q. solum est sub domino districtu quo ad protectionem et iurisdictionem alle. d. s. ad hoc in titu. hic si. lex vide in. c. ij. et. ij. si de feu. fue. p. tro. ✦ differt autē alodium a feudo secundum eundem Rey. vbi supra: qz in feudo solum transfertur in accipientem possessio / et vtile dominium vt supra satis dixi ar. xcvi. gl. j. Sed res allodialis transit ipso iure in accipientem cum directo z vtili dominio nec in allodio prestat aliquod seruitium alteri nec datur aliquod ius laudimij laudis vel trezeni nomine cum venditur sed est proprium et liberum patrimonium vt dicit idem Rey. alle. glof. in l. at si quis. s. sed interdum. ff. de re. et sumpt. f. une. z in l. si familie. C. familie her. l. penult. C. de inge. et manumiss. et in hoc dicit cōcordare omnes doct. vide etiā Buillier. de cug. et ibi Discurum in addi. et Bar. in. d. l. si familie. specul. in titu. de actore versic. quid ergo. Bald. in. c. j. in princ. de allod. Joan. berberij in vltorio iur. ff. parte in titul. de feu. vers. superesset videndum. Quid autem si vocatus in iudicio: quis qui tenet in feudum et inquisitus a quo teneat terram et dicat se in allodium tenere: si postmodum reperiat q. terra illa sit feudalis an committatur. Et videtur q. sic quia feudū negat per ea que supra scripsi ar. cxlix. gl. ij. z est de mente Bal. in. d. l. pe. de inge. et manumiss. C. licet glo. ibidem z male voluerit dicere contrarium quia generatur preiudicium ratiōne infidelitatis in. c. vassallus le premier et ibi Bald. in titul. si de feu. fue. contro. si vero contra alium q. contra dominum diceat res allodiale non preiudicaret ei quin postea posset eam dicere feudalem secundum eū. Bald.

Article. cliij.

Le vassal peut vēdre et aliener son fief sans le consentement de son seigneur.

In textu ibi.

Le vassal peut vendre et aliener son fief.

Glossa prima.

Nunc passu ad nauseam vsqz
examinant glossatores consuetudinum
bituri. aurelia. Turon. et Burgundie
videlicet bituri. in titu. des fiefz ar. j. z
ij. aurelia. eodem titu. c. j. turon. in ti-
tul. de depart de fief ar. ij. Burgund.
in titu. des fiefz. s. v. z ytrobiqz exami-
natur an etiam dñs inuito vassallo possit feudum ven-
dere inuito vassallo per te videas: quia aliorum dicta
transcribere non adueni. An autem valeat talis consue-
tudo que videtur iuri contraria videlicet in. c. imperia-
lem de prohib. seu. alle. per Fed. et in titu. de prohib.
seu. alle. per Lotha. vide latissime per Boerium in. d.
consuetu. biturigum adde curr. iuniozem in tract. seu.
suij. parte. xvij. et. xix. quest. et ibidem determinat con-
suetudinē valere post Jo. rey. in. d. c. imperialem z li-
cet tex. ibidem ibi nullius temporis prescriptione ob-
stante videatur derogare consuetudini dicit tamē Rey.
in. d. c. imperialem. s. habito. nu. xvij. et. xix. nihilominus
talem consuetudinem valere pluribus rationibus
que ibidē adducit: inter alia ad illud text. dicit qd
vbi tollitur simplex prescriptio non tollitur composi-
tum scilicet consuetudo facit secundum eū: quia quā-
do lex tollit simplex pactum per verba generalia non
obstantibus quibuscunqz conventionibus z pactis. In
tali generali sermone non comprehenduntur pacta sen-
tentata per cursum temporis confirmata nec etiā pa-
cta iuramento firmata alle. glo. notabilem in cle. dudū.
s. fi. de sepult. no. in. c. cum non deceat de elect. li. vj.
An autē reprobata consuetudine censentur preterita: z fu-
tura reprobata late examinat idē cur. i. d. tract. feudali.

La quarte partie.

Article. clv.

La quarte partie est de la pu-
gnitiō des crimes z des amē-
des et puffedz/ forsaictures/
pertes de fief/ ventes/ aduen-
tures et confiscations que les
seigneurs ont sur leurs subgectz et en quel-
cas.

Article. clvj.

Le conte du maine vicōte de beaumōr:
barons et seigneurs chastellains comme
dessus est touche ont la congnoissance pu-
gnition z correction des grans cas dessus
declairez en traictāt des droitz de chaste-
lenie.

De materia istius articuli. clvi. vide que supra scri-
psi art. ij. in glos. et ar. lvi.

Article. clvij.

Quidit pais na confiscation ne forsaictura
re de terres en matiere criminelle/ saulf en
deux cas/ en crime de heresie/ z en leze ma-
geste. Biē ya perte de fief es cas cy apres
touchez. Et en la baronnie de matenne la
iubes le baron pretend que qui pert la vie
il cōsifque les meubles es cas dñsdictz.

In textu ibi.

Quidit pais nra confiscation.

Glossa prima.

Queritur quis possit cōfiscare
re et rñ. cum Barpto. cepol. consil. xvij.
incip. vñsa commissiōe in. vi. col. 23 du-
plex est confiscatio vna est extraordina-
ria videlicet: in casibus nō expressis in
iure. Et hanc facit solus princeps vel iu-
dices summam potestatem habentes nō inferiores sine
iussu principis vt. C. ne sine iussu prin. cer. ind. lic. con-
sil. in rub. et nigro no. Ludo. Roma. sil. lxx. incip. ad
discutiendum. ij. colum. Ipolit. de marsil. in. l. furem
nume. xxx. ff. ad. l. cor. de sicca. Alia est confiscatio or-
dinaria in casibus a iure statuto vel consuetudine per-
missis: et ista fit per quēcunqz iudicem habentem merum
imperium ratione territorij et non per aliū qz confisca-
tio fit ratione iurisdictionis z iurisdictiono territorio ad-
heret. l. fi. C. vbi et apud quos zc. Albe. de ros. in. l. iij.
parte statuto. q. xvij. Ly. z Saly. odoffre. et Bald. in
l. vnica. in. d. titu. ne sine iussu prin. C.

In textu ibi.

En crime dheresie.

Glossa secunda.

Hereticus proprie is est qui se a do-
ctrina Christi: ecclesie vel apostolorum discedit erras
pertinaciter in articulis fidei vel sacramentis ecclesie
secundum Fely. in rub. de heret. idem in. c. firmissime
et ibi Panoz. et Jo. de ana. eodem titu. iuncta. glos.
in. d. c. z per eos videas quot modis quis dicitur he-
reticus. dicitur autem hereticus stricte qui errat in duo-
bus vltimis scilicet in articulis fidei z sacramentis ec-
clesie in alijs vero casibus large dicitur hereticus vt per
eisdem doct. in. d. c. firmissime adde Oldral. cōsi. ccc.
incip. regularis. ij. col. vbi dicit. Nj hereticus genera-
liter dicitur qui falsas opiniones vel nouas gignit/ vel
sequitur alle. August. et in ca. hereticus. xxiiij. q. iij.
Et ibidem dicit qd habet heresis principium et cōple-
mentum principium quia est error in ratione. Sed cō-
plementum est pertinacia in voluntate in ca. dixit Apo-
stolus. xxiiij. q. iij. dicitur autē heresis ab heretico qd
est discedo siue diuido secundū Fely. in. d. rub. de he-
ret. ideo secundū eum dicitur titulus diuisionis fami-
lie hereticunde. Quot sunt secte hereticorum vide in ca.
quidam autem heretici. xxiiij. q. iij. et per tor. q. et qd
sunt libri apocriphi. et quod ab ecclesia recepti vide.
in ca. sancta Romana. xv. dist. Et qualiter deprehēda-
tur quis i heresi qualiter heresis vitetur / qua pena sit
punendus hereticus: qualiter reconciliatur ecclesie: z
que pena imponatur receptatoribus et fautoribus: et
de pena falsi pdicatoris vide late per Hostiē. in sum.
eodem titu. z per. Angel. de claua. etiā in sum. in ver-
bo. hereticus et in tit. de hereticis in ant. in. vj. z cle. N
Item notandum est qd crimen heresis est graue et est
maior homicidio etiam dolose commissio. secundū Fe-
ly. et Joā. de ana. in. d. rub. de heret. post Bald. in. l.
j. xv. colum. versic. item queritur quid sit grauius. C.
de qui accus. non poss. Item est maior crimine leze ma-
gestatis regie text. iuncta glo. in. c. vergentis de heret.
Et quia consuetudo dicit qd bona hereticorum sunt cō-
fiscanda ad hoc ex tex. in. d. c. vergentis cum ibi no. et
i autē. gazaros. C. de hereti. archy. xxiiij. q. vj. i sum.
in glo. fi. post Joan. et Ber. in. c. excommunicamus. j.
et. ij. respō. de heret. in. c. cum secundum eodem titu.
lib. vj. An vero sint confiscata ipso iure / vel an requi-
ratur sententia dicit text. in. d. c. cum secundum. qd sunt
confiscata ipso iure tenet Joā. de ana. in. d. c. vergentis
colum. ij. versic. no. quod propter delictum Guido pa-
pe. q. lxxvj. ante fi. Et confiscantur a die commissi cri-
minis secundū Henricū bohic. in. d. c. vergentis post
prin. ad hoc alle. no. in. l. iij. C. de heret. glo. not. z ibi

archy. z Jo. and. in nouell. in. d. c. cum secundū in verbo ipso iure. Apprehensio tamen bonorum non debet fieri per dominum secularē nisi prius pronūciatum fuerit super crimine per iudicem cōpetentē scilicet per ecclesiasticum: effectus tamen talis condēnationis retro trahitur ad diē cōmissi criminis secundū eūdem. **Sui. pape in. d. q. lxxvi. z in addt. Et circa hoc posset queri quid si post commissum delictū et ante declarationē alienat bona sua an valeat talis alienatio. Et videt qd sicq̄ interim delinquens retinet administrationem bonorum suorum. l. aufertur. s. in reatu. ff. de iure fil. Et qui contraxit cū legitimo administratore non debet damnum pati licet ille etiam ex causa de preterito postea sit administratione priuatus. l. in cause. ff. de mino. quāntum si appellat a sentētia contra eum lata interim per eum medio tempore gesta tenent no. in. c. sepe. de appella. Igitur ad hoc vtralis venditio non valeat requiritur qd emptor fuerit cum venditore particeps volū. l. ait pretor. s. si quis particeps. ff. que in fraud. cred. in terminis tenet Bart. in. l. post contractum et ibi and. Barba. in addt. ff. de dona. Que participatio fraudis debet pbari dilucidis probationib⁹. **l. sed si marit⁹. s. si. ff. qui et a quib. manu. ¶ Qui enim dolum fraudem et scientiam allegat probare tenetur. l. quotiens. s. qui dolo et. l. verius. ff. de proba. probatur enim si fuit facta clam ar. l. si. ff. de rit. nupt. et. l. nō extimo. ff. de admī. tuto. generaliter modus presumēdi ponit Bar. in. d. l. post cōtractum: et ibi tamē ex parte contrahentis q̄s ex parte delinquentis/ et de ista materia vide Petrum de anchar. cōsil. ccli. incip. ex hīs per totum/ et ibidem dicit qd sola proximitas non sufficit ad presumendam fraudem et sciētiam alle. l. si q̄s posthac. s. si quis. C. de bonis proscript. et vide etiam Albert. de gandino in tract. maleficio. in titu. de bonis maleficio. versic. Item pone qd aliquis. et ibidem recitat plures opiniones inter quas reprobare videt opt. Azonis qd post crimen commissum possit fieri donatio ex qua opt. dicit fieri z cogitari multe baraterie nisi in telligatur cum distinctione de qua late per eum ibidem videt Bart. c. epol. consil. xvij. incip. vna commissio antepe. colum. versic. item et vltimo Ly. in. l. fin. C. ad l. Jul. maies. et in. l. si q̄s posthac. C. de bo. proscript. Jo. de plat. in. l. certa forma col. si. versic. et intellige de iure fil. lib. x. C. ¶ Queritur etiam ad quem dominorum ista bona confiscata pertineāt an ad regem vel ad dominum feudī siue dominum immediatum criminis si/ et dicunt doctores qd domini temporales a quibus et sub quibus dicta bona tenentur quilibet in iurisdictione sua habebunt per text. in. d. ca. vergentis et ibi doct. et in. d. c. cum secundum ar. l. iij. C. de bo. vacat. et exemplificat Jo. and. in. d. c. cum secundū in nouella. de non sensu origine et patrimonio qui condemnatur Florentie vbi habet domicilium et dicit qd ad Bononiam non ad Floren. spectat apprehensio dictorum bonorum existē. bononie. Express⁹ tenet Guido pape. q. lxxvi. vbi querit si in terra alicuius bannereti habentis territorium limitatum aliquis suus homo condēnetur an bona spectant domino superiori puta dalphino in dalphinatu: vel ipsi bannereto pertinere z dicit qd pertinent ipsi bannereto per text. in. d. c. cum secundum. idem tenet Henri. bobic. in. d. c. vergentis. iij. colum. pet. de anchar. in cle. nolentes. in. j. colum. de heret. vbi querit qd de clerico qui tenet in emphiteosim predium a domino temporalī cōdemnetur de heret. si vtrum applicabitur tale predium domino tēporali an episcopo? et ibi arguit ad ambas partes tandē concludit post Odofred. qd dicta bona debēt redire ad dominum temporalem quia ista bona dicūtur peculium aduenticiū quorū ratione sunt obnoxij dominis tēporalibus in. c. cum ergo. s. hīs ita responderetur. xj. q. i. et. l. indictum et. l. fin. de anno. et tri. lib. x. C. in. c. i. s.****

illud in titul. de probi. seu. alie. per. Sede. idem tenet idem bobic in. d. c. vergentis colū. fi. et de isto dubio latius in glos. seq. dicitur. ¶ Circa vero mobilia clericorum condemnatorum dicendum est qd si sunt beneficiati tunc diuidūtur inter ecclesias beneficiorum in. c. excommunicam⁹ in prin. versic. si vero clerici. de heret. Si vero nō sunt beneficiati et tunc debent applicari fisco ecclesiastico. i. episcopo cum regulariter bona mobilia clericorum sequuntur personam in. c. fin. de vi. et honest. cle. in. s. si quis clericus in titul. de pac. tenen. z eius violat. card. zaba. in. d. cle. nolentes versic. inquit sitoribus in. viij. quest. Adhuc quero de questioe notabili. Quid si princeps facit gratiam cōdēnato de heresi an recuperet bona ista questio pulchre disputatur per do. Fely. in. d. c. vergentis et ibi ad ambas partes in. j. z. ij. colū. Tandem concludit qd non recuperat. ad hoc alle. glos. in ca. maximum in verbo dignitate in. fi. j. q. vij. vbi cauetur qd hereticus cōdemnatus deinde reconciliatus non recuperat ius patronatus: sequūtur Jo. and. antho. de but. et Panoz. in. c. quia diligentia de elect. Nec etiam recuperat per generalē restitutionem not. Panoz. in. d. c. quia diligentia. dicens qd siue ab homine siue a iure sit facta cōfiscatio eo ipso quod perditur dominium amplius non recuperatur per penitentiam per text. in. d. c. vergentis vide etiam Bart. et latius per Bald. qui ad partes arguit et tādē pro ista parte concludit in. l. gallus. s. et quid sit tantum. ff. de lib. et posth. ¶ Quia princeps nō potest tollere ius alteri quesitum Bart. in. l. si. ff. de consti. prin. no. in. l. rescript. de precib. impe. offeren. et in. l. si. C. si contra ius vel pub. vtilita. in. c. que in ecclesiarum de cōstitū. Et qd nostrū est sine facto nostro tolli nobis non potest. Quid quod nostrum. ff. de regul. iur. Fely. no. in. c. inter quatuor de maio. et obed. alle. Bart. in. l. ij. ff. de decurio. dicentem qd restitutus ad collegium non recuperat locum ab alio occupatum Bald. in. c. constitutus. ij. colum. versic. sed an resti. de rescript. Panoz. in. c. ex tue ad fi. ibi sed dubium. de cleri. non resid. vbi dicit qd clericus depositus restitutus ad pristinū statum non recuperat beneficium. Aduerte tamen qd non omnis hereticus perdit bona sed tantum qui stricto modo est hereticus et non qui largo modo de quibus supra in prin. istius glos. no. Franci. episcopus scilbaten. in libro suo de fide catholica contra hereticos. ca. xxij. Quinetiam si postea peniteat de heresi et reincorporetur vnitati ecclesie secūdū eū in. d. c. vergentis ibi nisi eis zc. z. c. ad abolendum versic. nisi continuo et. c. excommunicamus le. ij. versic. si quid autem de heret. in. c. accusatus. s. poro. et in ca. statutum. le. ij. versic. sane eodem titul. li. vj. quia bona talium non confiscantur iuribus supra alle. sed ad heredes transmittuntur in auten. vt cum de appella. cognos. s. si vero post hac et. s. seq. colla. ix. q. verum est quando sponte sunt confessi ante diffinitiuam secundum Henri. bobic. in. d. c. vergentis post prin. alle. card. in. c. accusatus. s. poro de heret. li. vi. Et sic supradicta. j. opt. pcedit post sententiam vt ibidem per doct. ista vero ante.

In textu ibi.

Et en leze maiesie.

Glossa tertia.

Committitur crimen leze maiesie t̄tis quando quis contra imperatorem vel rempubl. mollitur in. s. publica autem insti. de publ. iudi. l. si. ff. ad. l. Jul. maies. l. quisquis. C. eodē titul. Proprie autem quis dicitur crimen leze maiesatis committere qui iurisdictioni et potestati imperij suppositus ab obedientia se realiter subtrahit et hostis animum assumit et se domino suo superiori aduersariū parat secundum Oldral. consil. xliij. incip. queritur vtrum in fi. colum. Ideo secundum eum tales perduelles vocātur

Id est perfecte ad duellū siue bellum clandestinū / vel publicū paratē accincti vnde tale crimen dicitur perduellionis. l. quos non hostes in prin. et. l. donatōis. §. si. ff. de verbo. signi. l. cum filius. §. res. ff. de leg. ij. in §. per contrariū institū. de hered. que ab intest. dese. Vel dicitur crimen perduellionis eo q̄ per duellū fiebat certamen si aliquis criminis huius dicebatur re? vt dicit glos. in. d. §. per contrarium in verbo perduellionis et ibi Chyffo. porcus. in. ij. col. vers. no. pe. nam criminis vbi dicit q̄ permittitur duellum in crimine leze maiestatis allegat. l. qua actōe. §. si quis in col. luctatione. ff. ad. l. aquil. Et refert Bald. dicere in. leum. §. si. ff. de legat. ij. se audiuisse ab imperatore q̄ licet duellum sit de iure permittum tamē oportet ista precedere antequā ab aliquo principum concedatur et concordetur Primo q̄ ille contra quē petitur duellum fuerit accusatus: quod molit? est aliquid in principem vel rempublicam. Secundo q̄ de tali crimine sit diffamatus et suspectus. Tertio q̄ non possit aliter per accusatorem probari q̄ per arma in manu. Quarto q̄ petens duellum non prius elegerit strepitum iudicij. i. iudicariam vsam quā tūc videtur alia vsa scilicet duellū renunciaffe. Quinto q̄ ille petens duellum sit maior ipso accusato vnde secundum eundē nō licet armigero accusare militem aut baronem ad duellum: vide que de duello supra scripsi in rub. gl. ij. l. Queritur an offendens alium dominū q̄ principē superiorem incurrat in crimē leze maiestatis. Et primo videtur q̄ non quia titulus loquitur de principe in singulari / r̄ sic de imperatore vel rege in regno qui est imperator. vt. ff. z. C. ad. l. Jul. maies. ergo non est extendendus. l. eum quidem. ff. de lib. et posthu. in. c. odia de regul. iur. lib. vj. cū ibi not. expresse vult text. iūcta. glos. in. l. j. ff. ad. l. Jul. maies. qui loquitur de imperatore et ciuitate Romana. l. si. eodem titul. ideo dicit Barto. in. l. hostes circa si. ff. de capti. et possit. reuers. q̄ committens crimen contra ciuitatem que etiam non recognoscit superiorem: vt de ciuitate Florentie nō cōmittit crimen leze maiestatis. Et facit etiam ethymologia vocabuli: quia maiestas dicitur maior: s̄as siue maior potestas secundum Oldral. consil. xliij. incip. querit̄ vtrum in. ij. colum. z hoc arguendo vt dixi a ratione nominis. l. decernimus. C. de epis. et cle. l. figurij cum ibi no. ff. de verbo. signifi. Quicquid sit de iure tamen de consuetudine cōtrarium seruat̄: qz quislibet princeps etiam cognoscēs superiorem exercet iura loquentia de crimine leze maiestatis contra subditos sibi rebelles et proditores / ita dicit Barpt. cepol. consil. xvij. incip. vna commissione. v. colum. Et secū dum eum valet consuetudo Alberi. de ros. in. iij. parte statuto. q. xvij. circa si. et. q. xix. Idē de statutis disponentibus de publicatione bonorum Barto. in. l. j. post med. ff. de bo. dam. Guido. pape. q. cccxliij. vbi dicit de rege France / et dalphino non esse dubium q̄ non habeant talia iura: dicit tamen de consuetudine q̄ etiam alij principes habent licet superiorem recognoscant / et dicit vidisse in practica. Et q̄ committatur crimen leze maiestatis in inferiore a principe tenet etiam card. zabarel. in. d. cle. pastoralis in. p̄. q. v. et. q. viij. Et hoc quando tales habent naturale et legitimū dominium et in alijs secus alle. cle. f. de baptis. sequitur ibidem Joā. de imol. in. iij. colū. versic. Item de hoc accusari post Paul. ibidem Antho. in. c. felicias de pe. li. vj. late per Luc. de pen. in. l. j. in. x. colū. de cōduct. et procura. p̄. d. lib. xj. C. Et habet autem crimen leze maiestatis multa specialia. Primo quia omnes qui alias accusando repelluntur admittuntur. l. famosi et. l. in questionibus. ff. ad. l. Julia maies. Itē qui patefecit antequā aliquis offendere volens sit vs? vel processerit ad actum veniam meretur z premium: sed si processerit aliquo aliter ad actum veniam meretur et

nō premium. l. antepe. in. fi. C. ad. l. Jul. maies. alias autem nullam habet excusationem siue reus per fecit: vel quis cogitauit / vel quia perficere voluit procedendo ad aliquem actum / vel dando / vel recipiendo sacramentum super facinore committendo / vel quid simile et gladio debet ferri / et bona debēt publicari. C. eodem titu. Et crimine commissio nihil potest criminofus alienare quod dicit vt supra in glo. proxima. versic. et circa hoc item accusatur quis post mortem. l. si. C. eodem titul. Item filij talium sunt infames et nullis succedunt depris filiabus que in bonis maternis habent falcidiam. l. quisquis. C. ad. l. Jul. maies. l. crimen. ff. de penis. refert card. zabarel. in. d. cle. pastoralis in. v. quest. et ibi Jo. de imol. in. iij. colū. versic. et alia committitur. Adde q̄ in generali remissioe criminofis vt in nouis introitus siue intratis regum et principū in ciuitatibus non comprehenduntur criminofis crimine leze maiestatis: et generaliter illi qui sunt detenti et carcerati pro omni delicto enormi secundū Bald. in. l. iij. C. de ep̄sco. audien. vide que in simili supra dixi. ar. lxxvij. in. glos. j. Quero quomodo committat̄ crimen leze maiestatis. Et dicēdum est q̄ multis modis committitur vt videre licet per Bart. in extrauag. q̄ nuper in glo. in verb. rebellando in titu. qui sint rebel. zaba. l. d. cle. pastoralis in. v. q. z ibi Guiller. de mon. laud. et Jo. de ymol. in. j. colū. versic. no. hic plura Latius per eundem de ymol. in. iij. colū. ibidem versic. quero in quibus in ca. si quis et ibi archi. vj. q. j. tex. z ibi doc. ff. et. C. in titul. ad. l. Jul. maies. Jo. de terra rubea in tract. contra rebelles tract. iij. ar. vj. Francis. luc. de parma. in tract. de priuile. ff. versic. sunt igitur Jo. in sum. eodem titu. quos per te videas: sed quia in. l. quisquis. C. eodem titu. et in. d. ca. si quis dicitur q̄ conspirans contra principem vel cōtra eos qui sunt ad latus principis incidit in crimē leze maiestatis: dubitatur qui sunt isti qui sunt ad latus principis / et exponit text. in. d. ca. si quis q̄ sunt hij qui interfunt consilijs principis vt senatores: quia sunt pars corporis illi? vt dicit ibidem text? refert / et sequitur Dofred. in. d. l. quisquis in prin. et ibi Ly. Et generaliter omnes qui militant ad latus principis tā in militia armata q̄ inermi / vt dicit archy. in. d. ca. si quis in prin. Et circa hoc queritur an committatur crimen leze maiestatis committens delictū contra vnū de consiliarijs parliamenti. Et dicit q̄ in consiliarijs parliamenti Parthesi. non est dubium q̄ committit. in alijs debet non dicitur committere tamen grauit̄ puniri debet tanquam committēs in magistratuum secundum Guido. pape. q. cccxliij. in. fi. post Saly. in. d. l. quisquis in. iij. q. z ratio quare dicitur potius de parlamento Parisien. qz sunt ad instar ceterumitaliū magistratuum qui Rome erant vt latius dixi supra in rub. in glo. si. Et committēs in magistratus seu senatores Romanos dicitur p̄mittere crimen leze maiestatis text. est ad hoc apertus in. d. l. quisquis. et in. d. ca. si quis. Et faciunt ad hoc no. per Fran. luc. de parma. in tract. de priuile. ff. §. sunt igitur in. iij. col. versic. item curādo post Alberi. de ro. in. l. j. C. ne quis in sua caus. iud. vel ius sibi di. in. iij. colū. et idem in. l. si quis in hoc genus. C. de ep̄s. z cler. Et vide Joan. galli. in quest. per arresta. curie parliamenti Parisien. Vbi recitat arrestum. d. curie de anno domini. M. cccxliij. xliij. die Maij de quodā nominato Louart qui fuit decapitatus et prius manu priuatus: eo quia vulnerauerat cum vno cultello non tamen mortifere vnū consiliarium parliamenti nominatum Robertum dauquegia / et fuerunt eius bona publicata: quia leze maiestatis erat criminofus per. d. l. quisquis vide per. de anchar. consil. cclxxvij. incip. ex predicta in. iij. colū. versic. postremo. vbi dicit idē esse in legato de latere et in quolibet officiali principis ex quena suum officium alle. bonum text. in. d. extrau.

quoniam nuper in titul. qui sunt rebel. ibi contra nos
 siue officiales nostros in hijs que eis ad commissum
 officium pertinet vide not. per. Francisc. purpur. in. l.
 f. col. viij. nu. lxxij. col. xvij. ff. de offi. eius cui man. est
 iuris. Quero insuper qualiter debet intelligi idem q
 habetur in. l. cuiusq. in fin. ff. ad. l. Juliam. maiesta. q
 eximens aliquem criminofum confessum de manu ius
 tice commisit crimē leze maiestatis. Et dic secundū
 Bartol. ibidem q qui abstulit a familia potestatis vel
 a seruentibus condemnati/ vel condemnandi dum
 modo sit conuictus de crimine per confessionē propriā
 vel testes incidit in. d. l. maiestatis secus si eximit non
 confessum / vel condemnatum quia tunc non tenetur.
 d. l. maiest. debet tamen aliquando puniri ad mortem
 vt in casu. l. fi. C. de malef. et mathe. in alijs autem ca
 sibus punitur eximens eadem pena qua veniebat pu
 niendus exemptus ille pro delicto suo probatur in. l.
 j. C. de hijs qui latro. occult. Alexander consil. xxxv.
 incip. vno themate in. ij. colum. in secundo volumine
 alle. l. quotiens de exact. trib. libro. x. C. et Angel. in. l.
 j. in prin. ff. ne quis eum qui in ius voc. est. vi. ext. In
 noc. l. c. j. de offi. deleg. Jas. in. l. quod si quis. s. quod
 pretor. ff. ne quis eum qui in ius. et idem Jason. post
 Joan. fab. et Angel. in. s. penales. xvi. colum. insti. de
 actio. idem dicunt esse in eximente aliquem e carcerib⁹
 publicis Barto. in extra vag. ad reprimendum in glo.
 tangit idem dicas in eo qui dedit consilium euadendi
 criminoso capro no. Bart. in. l. in furti. s. ope in fi. ff. de
 furt. idem Bartol. consil. clxv. incip. in questione qua
 queritur. idem Bartol. in. l. non solum. s. in mandato
 vers. vtrum in persuadente. ff. de iniur. intellige dum
 modo talis dans consilium sit in dolo alias non: secun
 dum Ludouic. Roma. in paruo. consil. cccxxij. incip.
 circa propositum Laud. in addi. ad Bart. in. d. extra
 va. ad reprimendum Jas. in. l. pe. s. in eum. ij. colum.
 ff. ne quis eum qui in ius voc. et alle. glo. in. l. iij. s. fi.
 eodem titul. Si vero eximitur de facto aliquis de car
 ceribus qui non sit reus criminis sed est incarceratus
 pro debito. Et tunc si pro debito publico vel priuato
 ad instantiam creditorum / et tunc eximens tenet sol
 uere de proprio summam debitam creditoribus per
 inde ac si esset fideiussor exempti secundum Barpro.
 cepol. consil. xiiij. incip. pro declaratione et ibi latissi
 me per eum et ibi ad hoc alle. d. l. quotiens de exact.
 tribut. libro. x. C. et ibi Andr. de bar. et Wald. latius
 per eundem Bal. in. d. l. addictos. C. de epis. audien.
 Angel. in. d. s. penales vers. adde q eximens insti. de
 actio. Jas. in. d. l. quod si quis. s. quod pretor. vbi dicit
 d. l. quotiens ad hoc esse ling. et q licet glo. i. illa. l. quo
 tiens videatur illā restringere ad hoc vt procedat tan
 tum in eximente debitorem flsci tamen Bart. et Andr.
 de barrulo. et alij tenent quod loquitur etiam in debi
 to priuati secundum Bal. in. d. l. addictos in fi. et Jas.
 in. d. s. quia pretor. Jo. fab. in s. item aduersus insti. de
 actio. quia nunquā aliquid ceterum speciale in fisco ni
 si lex specialiter dicat. l. item veniūt. s. in priuatorum.
 ff. de peti. hered. glo. in. l. j. C. eodem titul. Idem dicē
 dum est in eo qui occultat debitorem secundum Ray.
 et Saly. in. l. fi. C. de oper. libert. sequitur et refert idē
 Jas. in. d. s. quod pretor. expressius per eundem Jas.
 in. d. s. penales numero. ciiij. insti. de actio. Idem etiā
 dicendum est de illo qui est causa q debitor fugiat: qz
 tenetur ad totale interesse secundum eundem Jas. in.
 d. s. quod pretor. ij. colū. post Jo. de ana. consil. l. v. in
 cip. quia dubia ad fi. et Bal. in. c. dilectis. vij. colū. de
 appella. vide per. de anchor. ff. l. ccccl. incip. vno the
 mate in fin. alle. in ar. l. si a debitore cum ibi not. C. de
 oper. libert. et. l. iij. C. de asse. ff. et. d. l. quotiens de ex
 act. trib. lib. x. C. idem in dante. consilium ad fugam se
 cundum doct. vbi supra Bartol. in. d. l. in furti. s. ope.
 in fin. ff. de furt. et ibi late an qui dat consilium videat

tur dare opem Saly. in. l. j. in. j. columna. C. de ser. fite
 git. Barto. in. d. consilio. clxv. incip. in questione. Ad
 uerte tamen quod in casu quando talis eximens car
 ceratum pro debito soluit illud debitum non tamē ex
 hoc exoneratur debitor: quia idem quod soluit talis
 eximens est mera pena ideo debitor non liberatur. l. j.
 in princ. et. l. fi. ff. ne quis eum qui in ius voca. est. vi.
 ext. glo. ordina. in. d. s. penales vers. itē aduersus in
 str. de actio. cepol. in. d. consilio. xiiij. ante pe. colum.
 Si tamen primo sit exactus a principali debitore tūc
 talis solutio prodest eximente secundum Jas. in. d. l.
 penul. s. hoc iudicium pe. colum. alle. l. stichum. s. qui
 dolo. ff. de solu. l. etiam. s. si quis dolo. et ibi glo. not.
 ff. de peti. hered. Barto. in. l. quotiens. ff. si fa. furt. se.
 dica. Paulus de cast. in. d. l. penul. s. in eum autē in
 fin. A duerte etiam ad vnum mirabile quod ad hoc
 vt pena possit imponi eximenti non est necesse q pro
 betur de debito sed sufficit quod fuerit caprus rite ad
 petitionem asserentis se creditore licet in veritate non
 sit nec auditur eximens etiam si velit probare quod il
 le non erat creditor secundum Lepol. in. d. consil. xiiij.
 in. iij. col. per. l. sed eximendi. s. j. et ibi Angel. et Pau
 lus de cast. et. l. seq. ff. ne quis eum qui in ius voc. et.
 et dicit Paulus de cast. ibidem illud esse secundū cō
 munem intellectum legis licet sit mirabile. Quādo au
 tem et in quibus casibus quis potest impune e carce
 ribus eximi/ et e manibus familie vide per doct. in lo
 cis supra alle. et per Luc. de pen. in. d. l. quotiens ad
 fin. Jas. in. d. s. quod pretor. penul. colum. An autem
 carceratus pro debito fiscali possit recommendari pro
 debito ciuili dic quod sic secundum Jacob. rebuffi et
 alios in. d. l. quotiens Barto. in. l. ij. s. fin. ff. de custo.
 reo. de commentariensi siue custode carceris dic bre
 uiter quod si carceratus aufugiat tenetur similitudine
 ne supplicij qua tenetur is qui aufugit. l. ad commen
 tariensem. C. de custo. reo. l. j. s. si quis. C. de fals. mo
 net. vide que scripti in lib. de descripte. iustitie et iniu
 st. lib. iij. ca. viij. Et si sunt duo socij carceris an cul
 pa vnus noceat alteri late examinat Andr. barba. in
 addi. ad Bartol. in. l. fin. ff. de custo. reo. et. Et quid
 de debitore qui se claudit in domo sua nec vult aperti
 re ostium qualiter subuenitur creditoribus vide nota
 biliter per Bartol. in. l. cum eo et ibi Andr. Barba. in
 addi. ff. ad. l. Juliam. pecul. et hec de carceratorū ma
 teria in qua forte non inconueniens fuit aliquo modo
 tra principale propositum vagasse: quia est quondā
 na/ et de pane lucrando. Jam ad propositum redeo
 dicitur in text. nostre cōsuetudinis quod confiscatio ca
 dit in crimine leze maiestatis cui etiam concordat. d.
 l. quisquis. C. ad. l. Juliam maiest. Quero cui debeāt
 applicari bona? Et respō. q si talia bona teneant a do
 mino siue a principe in quem tale crimen est commissum
 talis princeps habebit et de hoc nullū est dubium. d.
 l. quisquis et. l. fin. C. ad. l. Juliam maiest. nota. in. l.
 donationes. s. finali. ff. de dona. et idem de alio dotali
 bus. Quia sic habet princeps sue iniurie vltionem. c.
 vnico. s. deniq. in titul. que sit pri. cau. bene. amitt. Si
 vero bona sunt feudalitā / et tenentur ab aliquo domi
 no intermedio. tunc maius est dubium vt dicit Aus
 fre. i. decif. Tholosa. q. cccxcv. et Key. qui de hoc sem
 per dubitasse/ et adhuc dubitare fatetur in ca. primo.
 s. illud quoq. numero quarto versicu. semper in titul.
 de phib. feu. alle. per fed. Et in isto dubio discordant
 doctores primo specul. in titul. de feudis. s. quoniam
 versicul. xl. concludit dicta bona feudalitā transire ad
 principem non autem apud dominum immediatum
 directo tamen domino apud illum immediatū rema
 nente ar. l. si finita. s. si de vectigalibus vers. sed decer
 nendū. ff. de dam. infect. Et eandē opintonem pure se
 quit Ber. bobic. in. c. vergētis. iij. col. vers. aut in cri
 mine leze maiestatis de heret. et idē l. c. in quib. in pri.
 b

Custod. ca. 2. ca.

Cui debent
applicari bona
confiscata by Cr.
m. l. 1. 1. 1. 1.

de pe. late disputat materā Egid. bellere i decl. ro te. decil. dccc xv. tandem cum Speculatore concludit contrariam tamen opinionem: et iudicio meo verior rem tenet Barto. in. d. l. si infra. s. si de vectigalibus in prima colum. per. c. j. in titul. si vassal. feud. p. i. et. et in. c. si vassallus culpam in titul. si de feu. sue. contro. et. c. j. in titul. de eo qui interfi. fra. do. sui et. d. s. illud quocq. ratio secundum eundem Barto. est quia cū feu datarius siue vassallus debeat seruitium personale in c. j. in titulo. in quib. caus. feu. amitt. et. d. c. j. que fuit p. i. caus. benefi. amitt. et. ppter hoc habet vile dominiū ideo istud vile dominiū non potest a sua causa separari: sicut ergo non transit illa obligatio fidelitas que est mere personalis in. ca. j. de for. fidelit. Ita non transit feudum faciunt que ad hoc alle. Oldradus consilio. xvij. incip. thema tale est et opinionem Bartol. tenet et sequitur Stephanus aufrerij in. d. de cis. tholo. cccc v. post Alberi. de rosa. in tract. statuto. q. ccl. et Hellum de sancto Georgio in tract. bannito. q. xxij. in. secundo tempore Angel. in. l. eorum. ff. ad l. Jul. maies. et per. de anchar. l. c. decreuit de heret. libro. vj. Et hanc opinionem tenet etiā Guido pape. q. cccxj. tenet Luc. de pen. in. l. j. in. ij. colum. versicu. in feudis. de petitis bo. subla. libro. x. C. post andr. de yfer. in. d. s. illud quocq. in. d. titul. de probi. feu. alie. p. fede. Alias autem sequeretur maximum inconueniēs quia oporteret principem seruitij onus subire qd ignominiosum esset. l. h. sc. (la premiere) ff. de iure ff. et talis obligatio in fisco non transit secundum Bartol. in. d. s. si de vectigalibus: et si dicas quod ille tunc dominus superior siue princeps non cogeretur per se nec p. alium seruire quia esset ignominiosum: ergo esset fraudare dominum immediatum iure suo: qui tamen non debet ius suum perdere alieni criminis infortunio. l. res vxoris. C. de dona. inter vir. et vxor. et ar. l. cottem. s. domin. ff. de publica. vect. et commiss. s. si vero nesciente in auten. de ecclie. titul. colla. fr. Item pena nō debet egredi delinquentem: sed suos tenere auctores l. sancimus. C. de pe. Item alienatio in potentiorē est prohibita ne domini cōditio durior fiat. l. curialis. C. loc. l. j. ff. de alie. iudi. mut. cau. fact. et Rec expedit domino habere principem et dominum suum in vassallum quinimo non debet quis effici socius cui nō vult. l. actione. s. societas. ff. pro socio: presertim maiorē se. l. iij. s. j. ff. de alle. iud. mut. cau. facta. nec videtur sufficiens solutio dicere quod princeps posset cogi vendere tale ius feudale homini qui posset seruire per supradicta maxime: quia ad vendendum seu emē dum quis non debet compelli. l. dudū. C. de contrah. empr. et vend. not. in. l. nec temere. C. de iure delib. Rec etiam valet dicere quod hoc fit vt habeat sue in iurie vltionem: quia in iure non habetur quod possit fieri in preiudicium alterius domini nec dicit text. in. d. s. deniq. ad hoc allegatus quinimo dicit Oldrad. in. d. consil. xvij. quarta colum. quod non est verum q. confiscatio sit introducta ad remunerationē sed ad vindictam: et quod supra dixi de iure feudali idem dicas de emphiteosi secundum eundem Oldrad. in. d. consil. Luc. de pen. in. d. l. j. de peri. bo. subla. lib. x. C. per. d. s. illud. et Adhuc quero consuetum est in tali crimine quod domus condemnati dirustur presertim in proditoribus dic q. nulla lege hoc cauetur potest tamē princeps in horrorem criminis hoc facere et statuere: vt in terminis dicit Luc. de pen. in. d. l. j. vbi dicit illud esse equissimum nam et blasphemans deum taliter puniitur in cap. quando vult vers. quicunq. xxij. q. iij. originaliter Dante. tertio. c. Luc. de pen. in. l. penultima. de delato. libro. x. C. item qui cardinalē occidit domus eius debet demoliri in horrorem criminis in. c. felicitis post princip. de pe. lib. vj. et ibidem text. videtur loqui de cri. leze maies. idem in violatore pacis:

quia domus eius destruit in. c. j. s. conuenticulas vers. si. receptatoribus in titul. de pace iur. fir. Et in crimina nib? proceditur de similibus ad similia secundū Luc. de pen. vbi supra per. l. famosi ad ff. ad. l. Julia maies. cetera circa istam materiam vide in locis supra alle. et vide Angel. in tract. maies. in glof. et eius bona publicanus et Albert. de gan. in tract. maies. in tit. de bonis malefactorum: quādo autem ciuitas puniatur crimine leze maies. vide Panorm. in. c. d. lectus le. ij. de symo. Bartol. et eius apostil. in. l. aut facta. s. nonnunquam. ff. de penis. et ibi de Troia. et Cartagine que passe sunt aratrum / et bricta alias ad hoc condem nata.

In textu sibi.

Confisque les meubles.

Glossa quarta.

CIn nozmania est consuetum q. qui perdit vitam non solum confiscantur eius bona mobilia / sed et immobilia et in Burgundia similis est consuetudo in titulo. des confiscations et ibi Barpto. de chasseneuz in glo. ibi eum videas: et vtrum talis confiscatio extendatur ad bona alibi sita vbi non viget talis consuetudo.

Article. clviij.

Des autres cas les seigneurs pose qlz ne soient que hault iusticiers ont la pugnition et correction chascun en sa seigneurie et peuent lesdictz hault iusticiers par tiltre ou par possession auoir la congnoissance desdictz grans cas avecques la confiscation qui y appartient telle que dessus.

In textu sibi.

Par tiltre ou par possession.

Glossa prima.

De que supra scripsi ar. xi.

In glo. j. Et quod dicitur hic auecque la confiscation vide Guidonem pape. q. cccxliij. et Barpto. cepol. cōsil. xvij. incip. vna commissioe in. v. colum. et que late scripsi. supra in glo. ar. pced. in verbo (et en leze maies.)

Article. clx.

En simple homicide fait sans guect appese na cōfiscatiō s meuble ne dberitaige fors en la baronnie de maienne ou il ya cōfiscation de meuble de celluy qui confisque le corps / aultre chose est sil cōfisqueoit le membre.

In textu sibi.

Simple homicide.

Glossa prima.

De etiā que supra scripsi ar.

xlviij. gl. iij. in verbo (simples homicides) de qualificato homicida etiā scripsi art. l. j. gl. iij. in verbo (homicide fait de guect appense).

Article. clxi.

La partie blecee ou autremēt rēdomat gee par crime ou delict par psōne mariee se pourra adresser sur les meubles cōmis de deux cōioictz silz ou lūg deulx ont deli-

que et sur les fruitz de leurs heritaiges sil ont este par an z par iour ensemble en leur mariage Parquoy ait cōmunite de biens meubles entreulx. Autre chose est sil n'ya encores communite ou quel cas la reparation et dommaige se prendroit seulement sur la partie des biens du delinquāt Louzreffois apres ledict cōmis et perpetre par lung des conioinctz par mariage celluy q̄ nauroit aucunement delinque pourroit re querir a iustice que les biēs de la commu nite fussent inuentoriez et separez et que la partie blessée fust desdōmagee sur la part du delinquāt Et en celluy cas y aura pour lauenir separation de leursdictz biens / si non que par apres ilz rassemblēt iceulx bi ens en communite.

In textu ibi.

Se pourra adresser sur les meubles com muns de deulx conioinctz.

Glossa prima.

De iure nulla est bonozū so cietas inter virum z vxorem sed animo rum et corporum. l. aduersus. C. de cri. expil. hered. l. j. ff. de actio. rerum amot. l. quāuis. C. de furt. Et sic dicuntur so cietas diuine et humane dom^o. l. j. ff. de rit. nāpt. glos. in. l. ne quis. C. de iud. ideo dixit Adā do mino mulier quam dedisti mihi sociam dedit mihi de ligno ge. iij. c. Ista autem societas bonorum mobilium et conquestuum viri et vxoris a cōsuetudine introdu cta est de qua per Joan. fabz. in auten. in donatiōe. C. de secun. nupt. Henr. bobic. in. c. requisisti. s. secus in. j. colū. de testa. scrib. in. c. ij. de dona. inter vir. et vro. Et similis consuetudo viget trigestis de qua late per pet. de anchar. consil. cij. incip. dictam donatiōem et quod viget in Francia z Parrisijs tenent etiam vl tra montani videlicet Odrā. consilio. cclxviij. incip. presupposita consuetudine ciuitatis Parrisiē. pet. de anchar. consil. clxiiij. incip. visis ac diligenter. Jo. and. in addi. ad specul. in titul. de instr. editiōe. s. cō pēditose Nicolāus de perusio in tract. successio. ab in test. iij. colum. versic. reperio etiam. et expressius per eundem in eodem tract. iij. parte colū. penult. versic. sed scio licet dicat ibidem q̄ dicta consuetudo est eoz bitans z irrationabilis. Et pro ista consuetudine facit dicitur Bald. in. l. nulla post prin. C. de iure dot. vbi dicit quod bona est similitudo societatis et matrimo nij: quia inter virum et vxorem est quedam societas z quidam vsus promiscu^o alle. d. l. j. ff. rerum amot. vl de notata per Boerium in consuetu. bizuri. in titul. de consuet. mat. et doerij in glos. j. et post eum Pirrhū in consuetu. aurelia. in titul. de societ. inter vir. et vro. vbi allegat ad hoc Bald. in. l. ex diuerso. s. idem pro culus. ff. solut. mat. et alle. text. quem dicit ad hoc esse iure expressiorē in. c. penult. de psuetu. ibi medietatem omnium bonorum que adeptus fuerit vir. z q̄ va leat societas omnium bonorum inter virumz vxorem tenet Alexand. consil. lxxxvi. incip. super dicitis in. v. volu. alle. l. alimenta. s. fin. ff. de ali. et ciba. leg. et. d. l. ex diuerso s. item proculus cum glos. et ibi Bald. ff. sol. mat. idem Bald. in. l. si vxorem. C. de cōdi. incert. et enumerat Alexand. in consil. supradicto contractus qui possunt esse inter virum et vxorem et ista socie

tas tacite cōtrahitur sicut dicitur de alijs qui longo tē pore bona sua communiter tenuerunt/ et vixerunt cō munib^o expensis. l. si fratres. ff. pro socio. l. procula. ff. de probat. Bald. in. l. j. C. qui testa. fac. poss. Lauren. cal. consil. l. incip. non est dubitandum in fi. col. Bart. in. l. titulum. s. altero et ibidem Barba. in addi. ff. de ad mi. tuto. Bald. in. c. j. circa fin. in titulo. de benefi. fra. Guido. pape in tract. de presum. nu. lxxxvi. Jo. fab. in sti. de societa. in rub. et in prin. et ibidem Jas. in addi. ad Lhristof. porcum et ibidem per eum q̄ quatuor modis p̄trahitur societas/ et de ista materia vide per. de anchar. consil. cccij. incip. materia. vbi dicit in hoc omnes doct. concordare q̄ societas non solum expres se sed etiam tacite contrahitur per. l. qui admittitur et l. plane. ff. pro socio et in sti. de obli. que ex cōtract. na scū. per totum. consensus enim nō solū verbis sed etiā factis declaratur. l. de quibus. ff. de legib. Quinimmo plus est aliquid facto demonstrare q̄ verbis in. c. dile cti filij. z l. de appella. vnde si factum contradicit verbis siue scripture factū superat et scripture sibi ce dit. C. plus vale. quod agitur per tot. notabiliter in. l. multum interest. C. si quis alteri vel sibi: z ad supradī cta vide Ludo. Roma. consil. cccxj. incip. cum isti fra tres. Aduerte etiam q̄ illud longum tempus quod re quiritur commorandi simul de quo per iura supra al le. limitatur a cōsuetudine vnus anni/ et dicit alias es set in arbitrio iudicis per no. in. l. si creditores. s. plane iuncta glosel. et ibi. no. ff. de prin. credito. alle. l. j. i. ff. de iure delib. glo. est optima in. l. desertorem. s. emā soz. in verbo desertor. ff. de re milit. Sic et modicū tempus dicitur arbitrio iudicis glos. in. l. si domus. s. in pecunia. ff. de lega. j. in verbo modicum text. in. l. si constante. s. si vxor versic. si vero. ff. sol. mat. text. iun cta glo. in. l. non enim. ff. ex quib. maio. et dicit Joan. fab. in sti. de societ. in prin. q̄ ita interpretatur de cōiue tudine si fuerunt per annum et diem.

In textu ibi.

Celluy qui nauroit delinque pourroit res querir a iustice zc.

Glossa secunda.

Et sic in illo casu societas illa inter virum et vxorem potest dissolui quantum ad bona vt si vir deliquit non fiat p̄iudicium bonis mulieris et econtra/ et ne alieni criminis infortunio astringat not. in. l. res vxoris. C. de dona. inter vir. et vro. quia vno sociorum damnato pro maleficio non nocet alteri tex. opt. in. l. si fratres. s. si. cum concor. ff. pro soc. z ibidem glo. vide Bald. in tract. de duo. fra. simul. habitantibus et And. Bar. in addi. ad Bar. in. l. cum duobus. s. damna. ff. pro socio Bar. in. l. si fratres. s. item Pa p̄tinianus. ff. pro socio no. in. l. j. et. iij. C. ne vx. pro marito. Alias autē non facta tali diuisione posset ex= curio fieri super omnibus bonis mobilibus/ et etiā su per conquestibus et quia maritus potest alienare etiā inuita muliere conquestus et mobilia/ vt late per Pet. de anchar. consil. cij. incip. contra dictam donatiōem et vide notabiliter scripra per Boerium in consuet. bi turi. in titul. de iuris. omnium iudi. in. s. j. in glo. hec cō suetudo/ et que ibidem allegat. et vide etiam Pirrhū in consuetu. Aurelia. in titu. de societa. inter vir. et vr. c. x. et que etiam ibi cumulat nō trāscribo. Adde ad su pradicta Joan. berberij in viatorio iuris in titu. de so cietate: vbi vocat dictam societatem mariti cum vxore affratramentum.

In textu ibi.

Si non que par apres zc.

Glossa tertia.

Quia p̄admodum rerum commu nicio inter duos alios inducitur ex eozum tacto

Quarte partie.

Des crimes.

consensu vt in prima glossa dicit. ita et pariformiter dissoluta postea inducitur recommunicatio secundum Ludovicum. Roma. consil. cccc. viij. incip. in eo per tot. quia vt ibidem dicit quod iuris est in ipsius actus noua consecutione. idem ius esse ceterum in eiusdem dissoluti renouatione seu reintegracione alle. l. nuptie. ff. de ritu nupt. et. l. si vt proponis. C. de nupt. Et a pari procedat actus cuiusq; consecutio atq; resolutio. l. ab emptione ff. de pact. l. si ad resoluendum. C. de pred. mino.

Article. clxj.

Saucun est trouue saisy d'aucun meuble et aultre ladouue sur luy par aduou deument applege la chose demourra en main de iustice iusques en diffinitive ou iusques a ce que par iustice aultrement en soit ordonnee / et si le defendeur ne peult monstrer excusation par garant de celluy qui le luy a baille ou aultre defence vallable il demeure crimineux et sera pugny selon la nature du cas / et si le demâdeur succumbe il fera amende arbitraire Mais il se pourra delaisser auant quil produise tesmoings / en payant la loy damende : et en faisant le fermêt quil ne sen delaisse que par deffault de prouue.

In textu ibi.

Saucun est trouue saisy &c.

Glossa prima.

A

Atria istius articuli vide-

tur prima facie difficilis / et profecto a paucis recte videtur interpretari iudicio meo. Ideo pro illius clara intelligentia premitto quod sensus littere est qd si quis fuerit repertus cum re furtiua et accusatus de furto nullam habeat excusationem debet vt fur cõdemnari si auctorem seu a quo habuit demonstrat / et ista fuit opinio placetini: vt recitat Ly. in. l. ciuile. C. de furt. et Paul. de cast. in. l. j. eodem titul. ar. l. maior. C. ad. l. cor. de fals. vbi dicitur qd ille qui habet penes se instrumenta falsa presumitur falsarius nisi ostendat a quo ille habuerit / et dicit Bald. in. d. l. maior. post Jaco. but. ibidem quod vtens falso instrumento presumitur qd illud fabricauerit / vel falsum fieri fecerit nisi ostendat / vel nominet auctorem. refert et sequitur Alexand. consil. lxxvij. incip. in causa versi. sextum iudiciũ. facit etiam id quod dicit archy. in ca. fi. ante fi. xxij. q. ij. quod si libri heresis reperiantur penes aliquem est sufficiens probatio qd talis est hereticus. refert Ludovicus. Rom. sing. cccxxij. Predicta intellige et limita non habere locum in hominibus bone fidei / et conuersationis secundum doct. communiter in. l. ij. et in. d. l. ciuile. C. de furt. et hoc quãdo talis bone fame habet exceptionem quam allegat licet non probet / vt si reperitur penes eũ res aliena dicat a transeunte emisse incognito et similia / qd creditur ei secundum omnes doct. in. d. l. ij. et in. l. ciuile Jas. in. l. in actionibus penult. colum. versic. intellige tamen. ff. de hijs qui no. in. fa. et vbi dicit quod multum attenditur qualitas personarum facit secundum eum id quod dicit Bald. in. l. dominus horreorum in princ. ff. loca. vbi dicit quod dictum Barto. in. l. j. ff. de offi. prefec. vigil. qd si factum est furtum alicui quod suspicio est contra vicinos ita qd possunt torqueri est verum quando illi vicini essent ribaldi / et male vite: secus si sunt bone

et probate vite. et sic videntur intelligi. illa verba in consuetudine (ou aultre defense vallable.) Et ad hoc etiam faciunt notata per Angel. in tract. maleficiorum in gloss. et vestem celestem. vj. colum. post Baldum. et imol. in. l. fin. ff. de hered. institut. Aduerte tamen qd licet talis repertus falsus rei furtiue non sit suspectus de furto: arbitrari tamen debet iudex circumstantias / vt puta: quia emit pauco precio et clam ex quibus contra eum resultat suspitio secundum Barto. in. d. l. ij. C. de furt. per. l. dolus. C. de dol. vel forte si emit ab hominibus ignotis / vt vult Odofredus in. d. l. ij. in fin. Nota etiam quod licet sit grauis / et honesta persona contra quem non sit suspitio gloss. fin. in. d. l. ij. tamen tenetur rem vero domino restituere nisi venditorẽ suum inueniat nec ille verus dominus tenetur precium restituere eidem per textũ. in. d. l. ij. et si vero talis persona sit male conditionis vite et fame / et tunc tenetur auctorem suum ostendere alias torqueri potest secundum omnes doct. in. d. l. ij. et in. d. l. ciuile. Quia immo et condemnari potest attentata qualitate emendi vt tenet But. in. d. l. ciuile in fin. puta si sit consideratus talia emere et occulte secundum eundem But. in. d. l. ij. in fin. vbi dicit quod in hijs que sunt de genere presumptorum / in specie tamen prohibita si fiant clam presumitur dolus alle. d. l. fin. ff. de rit. nupt. et. l. non extimo. ff. de adm. tuto. hec enim relinquuntur arbitrio iudicantis Barto. in. l. fin. versic. veniamus. ff. de questio. alle. l. iij. s. eiusdem quoque ff. de testi. et doct. in. l. fin. eodem titul. Angel. in tract. malef. in gloss. fama publica in. ij. colum. An autem quis ex indicijs indubitatis siue ex presumptione violenta que idem sunt possit cõdemnari? tenent canoniste in. c. afferte de presumpt. et in. c. quia verisimile eodem titul. qd sic Ly. et Bald. in. l. siue possidets. l. fin. C. de proba. Barto. in. l. ij. ff. de furt. text. in. l. filium diffinimus. ff. de hijs qui sunt sui vel alie. iur. et in. d. c. afferte et in ca. dixit dominus. xxij. q. ij. gloss. in. c. quoniam frequenter s. sin autem. in verbo presumatur vt lit. nõ contest. Bald. in. l. milites. C. de quest. et limita tamen et intellige predicta quod ex indicijs indubitatis quis possit condemnari quando ex tali condẽnatione pena corporalıs nõ imponitur: sed solum pecuniaria: istud est dictum originale Alberti de gandino in tract. maleficiorum in rub. de presumptionibus / et indicijs indubitatis ex quibus condemnatio posset sequi ante fin. quia in criminalibus probationes debent esse luce meridiana clariores vulgata. l. fin. C. de proba. et ibi doct. no. Barto. in. l. si. ff. de quest. Et dicit idem de gandino quod omnes doctores temporibus suis ita dixerunt: et ita vidit practicari etiam qd talia indicia essent ita vrgentissima vt mentem iudicis ita concitarẽt quod aliud credere non posset quem refert et sequitur Paulus de cast. consil. cxcvij. incip. visa inquisitione colum. ff. vbi dicit quod a pauco tempore si per illud Alberti dictum liberalisse quendam a pena capitali contra quem erant: ita fortia indicia / et indubitata qd animus et intellectus non poterat credere quod alius fecisset homicidium qd ipse. ab opinione cuius Alberti dicit non esse recedendũ: quia vt dicit ibidem fuit summo in practica criminalium refert etiam Joan. and. in add. ad specu. in titulo. de procuratoribus. s. j. et quia vt dicit idem Paul. idem Albert. toto tempore vite sue fuerit per diuersas ciuitates / et loca pro iudice maleficiorum. sequitur etiam tandem opinionẽ solemnis doctor in causis criminalibus Bapto. cepol. consilio. xxxij. incip. quidam rustici. sr. colum. allegat ad hoc Ludovicũ Roma. in. l. j. s. hoc rescriptum. ff. ad Silleia. innoc. in. c. quia verisimile de presumpt. et Antho. de but. in. d. c. afferte. eodem titul. sequitur Ipolit. de marsil. in practica versicul. quoniam allegat etiam tenere pro ista parte Angel. cõtra Barto. l. in

E l. j. ff. de furt. imol. in l. fin. ff. de hered. institu. idem de marfil. in rubr. C. de proba. colum. cyij. Et ibidem dicit qd iudicium indubitatum/et presumptio violenta idem sunt qd dicit colligere ex dictis Baldi et aliorum in d. l. fi. C. de proba. et hanc partem tenet Alexand. de imol. consil. xv. incip. viso processu in. ij. et. iij. col. in. j. volu. alle. d. l. fi. C. de pba. l. qui sententiā. C. de penis et. l. absentem. ff. eodem titul. ideo dicit ibidē qd quando iudex pcedit in criminalibus ex presumptionibus debet se reinere/et non condemnare: et si cōdēnet debet modice condemnare quantumcumq; sint ille presumptiones violente et evidentes: et dicit pbare in d. c. afferte originaliter. iij. reg. iij. ca. vbi iudex Salomon ex illa presumptione violente bene condemnauit mulierem ciuilitē/ scilicet ad restitutionem filij mariti sue: attamen noluit cōdēmare illā mulierem ad mortem ad quam propter plagam fuisset legitime cōdēnanda si legitime fuisset probatum cōtra eam qd filium alterius surripuisset iuxta. l. quoniam et. l. fil. penult. ff. ad. l. fa. de plagia. l. qm et. l. fi. C. eodem titul. tenet et sic ad hoc inducit illū tex. Oldral. de lau. cōsi. cxcij. incip. viso diligētē Et vbi dat aliquas vtilēs regulas in materia criminali. Prima qd diligentius examinatur crimininosus vbi de vita et salute hominis agitur l. addictos. C. de appella. quia vbi maius periculum ibi cautius est agendum. l. j. sed et si quis. ff. de carbo. edict. in. c. vbi periculum. de elect. libz. vj. Constat enim maius periculum veri in qualibet causa criminali modica qm in quantumcumq; magna ciuili. in seruoꝝ in fine. ff. de pe. Secunda regula est vt qui sententiam est laturus non prius capitalem in quēquam pumat quā sua confessione/ vel certa omnīū super hoc interrogatorū deponitione victus sit. l. qui sententiam. C. de pe. Et ideo est notandum qd non valet confessio facta in loco tormentorum Bald. in l. nouissime. ff. quod cum sal. tuto. auct. vbi dicit illum tex. esse clariorē de iure qd paria sunt qd aliquid fiat in tormentis/ vel formidine tormentorum: qz vbi metus ibi non valet act^o de iure Bald. in. c. j. sacramenta. ij. colū. in titul. de pace tur. fir. et ibi dat rationem: quia est contra liberū arbitrium supremum hominis thesaurū a deo datum. l. Paul. ff. de fidecom. libert. idem Bald. in l. nominationes. C. de appella. vbi dicit qd illa vox pretoris p̄lata que dicit quod metus causa factum est ratum nō habeo/ est vox dei prolata per hominē Barp. cepol. consil. xl. incip. luci^o ciuis. viij. colū. vbi etiā dicit qd ideo in carcere tria loca separata esse debent. vnus p̄ custodia alius pro tortura et tertius p̄ examinatione. Et qd confessio metu tormentorum non valet: qz non libera quinetiam confessio in carcere extra locum tormentorum licet valeat non dicitur omnino libera vt sing. dicit Petr^o de anchar. consil. xliij. incip. visa inquisitione et ibi multa. not. digna. ad hoc alle. glos. in. l. qui in carcere m. ff. qd met. caus. Et vt dixi nihilominus valet contra consentiē Bald. in l. vnica. vj. col. C. de cōfess. dummodo cōfitemur pluries reiterauerit diuersis diebus secūdu doct. communiter in. l. j. C. de custo. reo. Zpolit. de marsil. in practica. s. postq; nu. xxij. et ratio est quare geminatio requiritur secūdu eūdem Zpolit. quia confitens delictum de quo vertitur pena vite sue nō videtur in rectitudine/ vel in plenitudine intellect^o sed magis videtur delirare/ et nō esse sanum mente: in hoc igitur non est severitatis gloria affectāda. Et Quimmo debet iudex in grauioribus causis severitatem legum cum aliquo temperamento benignitatis sublequi. l. respiciendum. ff. de pe. Tertia regula secūdam eundē Old. in supradicto consil. qd non debet quis criminaliter ex presumptionib^o dānari vt supra satis dixi. Quarta regula est qd vt quis cōdēnetur de crimine oportet eū districtissimis probationibus/ et luce meridiana clariorib^o esse cōuictum. d. l. fi. C. de pba. in ca.

epiphaniū. v. q. vj. Quinta regula est quia maleficus non probatur nisi per testes qui interfuerunt et dicunt vidisse et. l. vnus facinoris. s. testes. ff. de quest. l. per hāc. s. sciant vero. de erog. milit. anno. li. xij. C. in aut. de testib. s. sancimus coartatio. vj. Ultima regula est qd oportet testes sane esse ac integre opinionis quod si in ciuili requiritur. l. testium facultatē. C. de testib. multo fortius in criminali: per ea que supra in prima regula dixi. oportet namq; iudicatem illud duntaxat testimonium aduertere quod homo integri fruct^o per tulerit. l. quesitum. ff. de testib. ideo testimonium laborantis sola infamia facti non recipitur. l. cassius. cū ibi no. ff. de senato. vide no. per eundem Oldral. in supra dicto consil. et per Petr^o de anchar. consil. cclij. incip. in questione presbyteri caroli. Et Restat pro complemento istius glo. soluere aliqua que contra possent adduci. dicit forte quispiam hanc supradictam intelligentiam esse textui contrariam/ et eum corrumpere sicut de gloss. Aurellanē. nonnulli fatui garrunt in eo videlicet qd in tex. dicitur (z demeure crimineux) que verba in hoc casu quando nō aliter liquide crimen p̄batur si tantū punitur ciuilitē nihil videntur operari quod non est dicendum no. in. l. vnica. s. quibus. C. de no. co. facien. in ca. ij. xix. dist. immo vnūquodq; verbum positum in lege/ vel statuto intelligitur esse positum cū ministerio aliquid operandi/ vt notabiliter dicit Zpolit. de marsil. in rub. C. de proba. xx. colū. post Bald. in rub. C. de contrah. empr. et ven. ix. quest. Alex. rand. consil. cxxxiij. incip. super quesitis in fi. in. v. volumi. et verba debent accipi in proprio et digniori significato Paul. de cast. consil. cclxxxiij. incip. ad primum quesitum: allegat. l. j. s. qui i perpetuum. ff. si ager vecti. vel emphi. peta. l. si ita quis i. ff. de legat. ij. l. fin. C. de hijs qui veniam eta. impet. no. Philip. decius in. c. que. ij. fal. penul. colum. de constituto. Quibus respondeo quod satis videretur satisfactum consuetudini per ea que ibidem dicuntur (et seront puniz selon lexigen. du cas) cum crimina possunt puniri pecunialiter vt no. Paul. de cast. d. consil. cxcv. incip. visa inquisitione maxime: quia textus non dicit qd debeant corporaliter puniri: ideo est intelligendum de minor pena. l. si preses et. l. pe. ff. de penis. l. semper. ff. de regul. iur. no. in. c. in obscuris. eodem titul. lib. vj. Operantur autem verba illa (et demeure crimineux) quia cōdēnat^o efficitur infamis no. in. l. j. ff. de hijs qui no. infa. et in. l. infamem et ibi Bart. ff. de pub. iudi. Pandor. in. c. at si clerici. ix. col. de iudi. idem in. c. olim in. iij. colū. de rescript. et infamia admittit omnem honorem. l. infamia cum ibi no. de decurio. libro. x. C. Item operantur quia cōdēnatio pecunialiter ex delicto siue sit debitor fisci/ siue p̄suati non potest beneficere vt sing. determinat Barpto. cepol. consil. ix. incip. quidam ex delicto Et ideo dicit ipse si non habet in ere luat in corpore alle. glos. in. c. peccatum. de regul. iur. lib. vj. Angel. in. l. ij. ff. de cessio. bono. text. in ca. fraternitas. xij. q. ij. glo. in cap. non satis. circa princ. lxxxvj. dist. cano. in. c. odoardus. de solu. Alber. de rosa. in rub. C. qui bo. ced. poss. vbi dicit quod doct. hāc opi. tenent communiter. l. quicumq; et ibidem Bald. C. de ser. fugl. no. in. l. j. fin. ff. de pe. l. qui edes. ff. de incen. rui. et nauiff. Bald. in. l. si quis id quod. ff. de iuris. omnium iud. et sic vidi practici in Alenconio. in persona defuncti gratiani de sancto Ilario. et in pluribus alijs: que practica est optima legum interpretatrix/ vt dicit sing. Bald. in cap. j. in titulo. de feu. sine cul. admitt. vide notabiliter in glos. sequē. ad fi.

In textu ibi.

Altera amende.

Glossa secunda.

Et facit ad supradicta proxime

Quarte partie.

Des crimes.

qz sicut conuictus ppter defectum excusatiōis valide nō d̄z nisi pecunialiter puniri nisi crimen clare pbatū sit aliūde : sic etiā nec calumniator qui eū accusauit cū debeat secundū iuris dispositionem puniri similitudine supplicij: quia ueniebat accusatus puniendus. l. fi. C. de calum. l. non ignoret. iuncta glos. ibidē in uerbo penam. C. de fruct. et lit. expen. no. in l. j. iuncta glo. fi. C. de aduoca. diuers. iudicio. in ca. qui non probauerit. ij. q. iij. hostien. in sum. in titulo. de calum. s. fin. et que ibidem alle. 330. in sum. eodem titulo. uersi. calumnie pena alle. l. ab imperatore. ff. de preuari. . et. l. in priuatis. ff. ad turpil. p̄danor. in. c. j. ante fi. de calū. Et no. q. calumniator est infamis si non probat / r in iudicio obtineat in ca. ij. et ibi archy. ij. q. iij. idē archy. latius in ca. infames. iij. q. vij. et in ca. si contra. s. pozaro eadē cau. et. q. vbi inter alia dicit q. alias calumnia tor appellatur sicophanta. i. comedens ficus r hoc qz illud nomen sicophanta habet pl⁹ amaritudinis r ignominie q̄ nomē calumniator uide Specul. in tit. de senten. s. vt autem colū. pe. uersi. si uero pronunciarer: itē teneret in expensis et interesse partis per no. in l. iniuriarum la premiere s. si quis quod decreto uersi. si q̄s per iniuriam. ff. de iniur. decisio cap. Tholo. vij. et ibi Aufre. in addi. Et etiā dicerē sicut in supradicta gl. q. condemnatus in tali emēda sine reparatione partis non auditur. uolens cedere bonis r si non habet in ere debet in corpore luere per ea que supra dixi i glos. precedenti. Aduerte tamen q. si quis soluat emēdam pro tali condemnato de crimine eodem etiā cōdemnato inuito et expresse contradicente potest ab eodem repetere: istud est singulare dictum Bar. in. l. stichus et ibi ad hoc msta notatu digna. ff. de pecul. r ibi And. Barba. in addi. vbi queritur quid de soluente curam infirmi uel de eo qui eum curauit Joan. an. in. c. laicus. de for. compet. libz. vj. in nouel. Sozi. consil. xxvj. incip. ex hijs colum. pe.

In textu ibi.

Arbitraire.

Glossa tertia.

¶ Quando pene sunt arbitrarie iudices debent arbitrari secundum mentem legis / et secundum rationem Bald. in. c. j. s. iudices in. iij. colū. uersi. sic. et nota q. arbitrarie in titul. de pa. iur. fir. refert r se quitur Bar. cepol. in repet. l. si fugitiui. x. colū. uersi. circa hec tamē. C. de ser. fugiti. in ca. iudicantem. xxx. q. v. et arbitrium semp significat bonū et equū Bald. in. c. nisi cū pridem de renun. neuia. in silua nupr. fol. clxxxvj. col. iij. debet igitur iudex in arbitrijs inclinare in mitiorem partem Bald. in. l. quicumq. vj. col. C. de ser. fugi. alle. glos. in. c. de causis de offi. de leg. se quitur Fely. in. c. inquisitionis. in. v. colum. ad fi. de accusa. et ibi Joan. de ana. in fi. Paul. de monte p̄ico in repet. l. in quarta colū. lvi. et seq. ff. ad. l. falc. ¶ Nec etiā debet esse iudex in arbitrijs nimis gratio⁹ fm eundem Fely. vbi supra alle. Bald. in. d. l. quicumq. r no. t. j. de sen. et re iud. lib. vj. et ibi Joan. an. in nouel. post hostien. idem Bald. in. l. obseruare. s. proficisci. xxvj. q. ff. de offi. procon. et leg. alle. l. cum hij. s. si pretor. ff. de transact. Ista enim uerba important arbitriū boni uiri secundū eundem de monte p̄ico. post Bart. in extrauag. ad rep̄mendum in glo. in uerbo uidebitur. l. continuus. s. cum ita. ff. de uerbo. oblig. debet autē iudex ut arbitrio ratione regulato secundū eundem de monte p̄ico. Bart. in. l. si qua pena in. fi. ff. de uerbo. signi. Fran. curt. in repet. l. admonendi ante pe. colū. ff. de iureiur. decius in. c. ex literis in. iij. nota. de proba. Ideo debet iudex magnam uel paruam penā imponere attēta qualitate persone et delicti commissi vt no. Bar. in. l. quid ergo. s. pena grauior. ff. de hijs q

not. infra. et uide notabiliter per Guido. pape. q. ccvj. Alexand. consil. cxj. incip. ponderatis uerbis colū. fi. l. j. uolu. An autem iudex pro pecuniaria pena possit arbitrari penam corporalem uide late per Fely. in. d. c. inquisitionis et Bar. in. d. s. pena grauior: et qualiter in penis corporalib⁹ iudex debeat arbitrari et an vsq. ad mortem uide per Barpto. de chasseneuz. in glo. q. s. uet. Burgun. in titu. (des iustices r droitz dicelles.) s. v. Adde ad supradicta an iudex qui habet arbitriū pene pecuniarie possit arbitrari penam publicationis omnū bonorum: et dicit Fely. in. d. c. inquisitionis q. nō: per ea q̄ ibidem alle. An autē iudex possit arbitrari q. talis emenda applicetur alibi q. fisco: et uide q. nō per no. in tit. de hijs qui ex pub. col. illa. sunt nō vsur. per tot. li. r. C. ad hoc faciunt notabiliter dicta p. Luc. de pē. in. l. quicumq. desertū. de omni agro desert. li. rj. C. v. col. vbi dicit q. fiscus obtinet in corpore res publicas instar stomachi a quo membra singula recipiunt nutrimentum / et in quem omnia congerunt et quē admodum si stomach⁹ exinaniretur mēbra corporis deperirent: sic r fortius si bona fisci alibi q. licitū sit traderentur etiā ipse fiscus et respublica quadā psequētia intērent. predica tū intellige nisi sit de hijs que ex modica pecunia que in necessaria operam sui officij potest conuertere secundū Jo. de pla. de hijs qui ex publ. in. l. si in fi. in li. r. C. idem de platea Bar. et Jaco. rebuf. in. l. precepit. s. illud. de ca. larg. tit. li. r. C. idem Bar. in. l. mulctauit. C. de mod. mulcta. et in. l. diuus in fin. ff. de bo. dam. Et ibi dicit q. talis modica pecunia potest conuerti per iudicem ad aptandam cameram / uel palatium / uel de ea potest solui nuncijs pro inuestigādo aliquo maleficio / uel malefactorē.

In textu ibi.

Mais il se pourra delaisser.

Glossa quarta.

¶ Et licet possit desistere non tamen impune: qz soluit emēdam legis de qua dicit infra ar. clxij. ratio autem quare impune non potest desistere est: quia dati sunt fideiussores de lite prosequēda / r etiā lis est contestata ideo sic distinguit Bart. in. l. q. situm ante fi. ff. ad turpil. q. quoddam est tempus post litem contestatam et tunc impune non licet desistere. l. senatus. s. qui post. ff. ad turpil. quoddam est tempus ante litis contestationem post tamen dationem libelli: et datis fideiussores de prosequēda lite et tūc etiā non licet impune desistere. l. j. C. ad turpil. no. in l. j. C. vt intra cert. temp. r. C. Quoddam est tempus ante datum fideiussozem post tamen productam accusationem: r tunc est distinguendū aut reus est citat⁹ / uel non. si est citatus / r tunc etiā impune etiā non licet desistere autem. qui semel. C. quomo. et quando iud. l. absentem. ff. de pe. Si uero non est citatus licet: ante uero accusationem licet accusator minatus sit se uelle accusare / et licet de hoc uiderit libellum iudici nunci cer impune desistere. l. miles. s. iocer. ff. de adulr. sed r tur p̄danormira. in. c. licet in beato Petro de accusa. colum. fin. et ibidem Joan. de ana. in penul. colū. uersi. vnū scias de accusa. faciunt no. per hostien. in sum. in titu. de calum. s. qualiter sine metu. ¶ Aduerte etiā q. parciatur ei qui non perueuerat nec taliter punitur ac si vsq. ad sententiam perueuerasset. ad hoc est text⁹ in. l. qui cum maior. s. accusasse. r. l. in seruitutem. s. petisse. ff. de bo. liber. l. papinianus. s. meminisse et ibidem Barto. ff. de inoffi. testam. vbi inter alia dicit q. humanum est peccare / sed diabolicum est perueuerare no. in l. alia causa. C. de hijs quib. vt indig. in. c. si diligenti de for. compet. pet. de anchar. consil. cccxv. incip. super primo dubio. aduerte etiā q. talis desistens tenet ad interesse partis et in expensis dixi supra in glo. li. no. Pet. de anchar. in suprad. consil. vbi dicit q. si ta

lis est punibilis quo ad publicam vindictam ergo etiam quo ad partem cuius fama est lesa / et sic civilis / et criminalis actio oritur per l. pretor edixit. ff. de iniur.

In textu ibi.

En faisant le serment &c.

Glossa quinta.

Regulare est qd ea que consistunt in animo iuramento probantur glos. z ibi Joan. de ana. et Fely. in. c. significasti le. j. de homicid. glo. in. s. alie. insi. de actio. glos. in. c. presentium de testib. et in. c. si vero le. ij. de sen. excom. et in. c. pastoralis. de except. ter. in. l. non omnes. s. a barbaris. ff. de re milit. Bart. in. l. celsus. ij. col. ff. de vsucap. fallit secundum eundem Fely. in pluribus casibus quos per te videas in. d. c. significasti et vide cepol. consil. xxxiiij. incip. visa accusatioe pe. col. Angel. in. s. si. pe. col. insi. de vulg. z pupill. substi. Joan. de ana. in. c. accedens. j. col. in fin. de cri. fal. Bart. in extrauag. ad repandum in verbo de nunciacione post med. Ludo. i. roma. consil. cccxxvij. incip. vt clarior reddatur in fi.

In textu ibi.

Par default de preuue.

Glossa sexta.

Facit text. in ca. si quis iratus versic. sed aliud est z ibidem archy. ij. q. iij. Si vero testes promiserunt extra iudicium alicui testificare aliquid / et postea in iudicio iurati contrarium deponunt quid iuris dic vt p decisio. tholosa. q. cccxxij. et ibi per Stepha. Aufre. in addi.

Article. clxij.

De connins emblez de nuit en geranne z de poisson emble de nuit en estags le laron coustumier de ce faire doit estre pugny corpezellemet z ne peult aucun de iour ne d nuit tedre ne tesurer en autruy domaine.

In textu ibi.

De connins embles.

Glossa prima.

Materia garenarum & cuniculorum et de furto illorum dixi supra ar. xxxviij. et etiam de stagnis z piscibus illorum dixi ar. xxxiiij. Et vtrobiq; videas qd in istis cuniculis et piscibus committitur furtum ideo dicitur qd fur talium consuetus potest corporaliter puniri: nec mireris si propter ista que parua vident quis debeat corporaliter puniri: quia non consideratur qualitas nec valor rei tantum sed magis consuetudo z assuetudo fm Saly. in autē. sed nouo iure. C. de ser. fugit. Jo. de ana. in. c. si. col. v. versic. refert. de furt. facit ca. ff. xliij. q. vj. et ca. quicunq; iuncta glos. xviij. q. iij. glos. in prag. sanct. in titu. de elect. s. z vt omnia in hbo paruum. allegat illud qd pro vna gallina furtum committitur et etiam pro vno ouo. in. s. gallinarum ista glo. in verbo qui lucrandi insi. de re. diuisio l. naturalem. s. gallinarum. ff. de acquir. rer. do. Aduerte tamen qd de iure bene consideratur valor rei furate vt dicit idem de ana. in. d. c. si. p. tex. iuncta glo. in. l. apud antiquos C. de furt. l. si libertus patroni. ff. eodem titu. l. respiciendum s. furta. ff. de pe. Et est tamen bene aduertendum ad illa verba (de nuit z en garēne: et de nuit en estang) et ad illa verba (le laron coustumier de ce faire) quia nisi ista concurrant videtur qd nō debeat corporaliter puniri cum in penalibus verba statuti seu legis stricte interpretari debet / et non extēdi no. in. l. iij. s. hec verba et ibi Alex. in addi. ad Bart. ff. de nego.

gest. Itē pena nō debet excedere casum propriū text. in. c. pene de peni. dist. j. quem ad hoc alle. Panoz. in. c. j. in fi. col. v. de loca. tex. est optimus in. l. aut facta. ff. de pe. z ibi quod locus / tēpus / quātitas &c. discernit maleficia Corset. in sing. in verbo pena Luc. de pe. in. l. vnica. vj. col. de profes. aut in vrb. const. lib. xij. C. et facit qd in simili de contractibus dicitur. in. l. si quis sit pulatus sit stichum et. l. huiusmodi z ibi Bar. ff. de verbo. oblig. Et quia validum est argumentū de contractu ad statutum siue ad consuetudinē seu legem. l. non impossibile. ff. de pact. l. inciuile. ff. de legib. Jas. in. l. iubemus col. j. C. de iudi. idem in autem. preterea colum. vj. C. vnde vir z vxor. Sozi. consil. clxy. incip. visis inuestituris col. xj. in prin. et patet ex infra dictis in glos. sequentibus.

In textu ibi.

De nuit.

Glossa secunda.

Not quādo profertur a statuto debet intelligi in suo potiori significato / secundū doct. cōmuniter in. c. si perfodiens. de homicid. Luc. de pe. in. l. qui agros. de omni agro desert. l. xj. C. adeo nox dicitur pprie absentia solis a nocendo oculis dicta. Et dicitur proprie qn luna et stelle apparer: et fori si ppter impedimenta nubiu non dant lumen fm eundem Luc. de pen. vide qd dicitur infra art. cccxxxj. gl. j. Et qd dies dicit sole existente super terrā tenent Panoz. z Jo. de ana. in. c. si perfodiens de homicid. et auroza et crepusculum attribuunt parū cui magis cōuenit fm Panoz. in. d. c. si perfodiens s. vbi exemplificat hermafrodita qui attribuitur sexus in quo magis calefcit l. queritur. ff. de statu homi. in cap. hermafrodita. iij. q. iij. et no. qd septem sunt partes noctis fm Archid. in ca. superueniente. f. q. j. scz vesperū / crepusculū / cōtincinū / intempestiuū / gallicantū / matutinū / diluculū Jsi. lib. v. ethimo. Quod aut delictum de nocte pmissum grauior est cōmissio de die facit qd dicit Exodi. xxij. c. quem refert Henri. bohic. in. d. c. si perfodiens vbi dicitur qd fur nocturnus potest impune occidi z facit secundū eum pro statutis Italie qui duplicant penas maleficiorum de nocte pmissorum de quibz ibidē per Panoz. et ratio est qz presumitur qd malefactor talis tempus p idoneo ad committendum maleficiū elegit vt dicit Luc. de pen. in. d. l. qui agros. nam qui male agit odit lucem in. c. permissosam. xvij. q. j. in. c. cōsuluit de offi. deleg. l. j. s. tria luminaria. ff. de vē. inspi. et in. d. c. si perfodiens. l. itaq. s. j. ff. ad l. aquil. Et qd delictum cōmissum de nocte magis puniatur tenet gl. et que ibidē alle. in. l. si vt allegas. C. ad l. cor. de sicca rijs. l. furem. ff. eodem tit. Apolit. de marsil. in. l. j. penult. col. ff. ad l. cor. de sicca. Et ibidem dicit esse argumentū qd venditor equi non tenetur propter defectū euidētes sed propter latentes et occultos alle. Jo. an. in addi. ad specul. in titu. de empt. et vend. s. nūc vidē dum et Angel. et Alex. in. l. si quis cum aliter colū. ff. de verbo. oblig. vide Paul. de cast. in. l. pacisci. C. de pact. vbi dicit qd si venditor equi eum vendit cū omnibus suis vicijs et supossibus: quia non vult de illis teneri vulgariter dicitur pette ou touffe / si tamen scit equum latēter morbosum et nō certificauit emptorem tenetur per gl. in. d. l. pacisci Angel. in. l. imperatores. ff. de publica. vect. z cōmiss. Bal. et Saly. in. l. j. C. de edil. actio. Panoz. in. c. amissum de re. permuta. vide supra ar. xlvi. glos. j. ante s.

In textu ibi.

Le laron coustumier de ce faire.

Glossa tertia.

Fur quando dicatur consuetus / et videtur dicendum qd si furatus sit duobus vicibus. l. b iij

nemo deinceps in fin. iuncta glos. C. de episc. audien. Joan. de ana. in. c. si. in. v. colum. de furr. Saly. in au. ten. sed nouo iure. C. de ser. fugit. et ibi Barpt. cepol. in. x. q. versic. et maxime / alle gar. not. in. l. capitaliū. s. crassatores et. s. famofos. ff. de pe. videtur tamen q re linquitur arbitrio iudicis: iudicare quando sit consue tus secundū Zas. in. l. j. in. ij. col. C. de precib. imp. offer. post Angel. in. d. auf. sed nouo iure. vbi dicit q ali quando ita demonstratur malus animus pro vno furto enormi et excessiuo sicut p multis mediocribus vel ex cessiuis alle. tex. in. c. furtū. xiiij. q. vlt. tex. i. s. si vero l. aut. vt nulli iud. coll. te. adde dictū archy. ij. q. viij. in summa super. j. gl. vbi dicit q qñ dicitur sepius relin quitur arbitrio iudicantis alle. innoc. in. c. cū oporteat de accusa. et Rosfred. beneuenta. in libello iuris cano. in titu. qñ et pra quos etiā vide Luc. de pen. in. l. vni ca de supereract. lib. x. C. Et sic attenda vilitate perso ne et furti magnitudine posset vt psuetus corporaliter puniri et sicut etiam attenda legalitate persone et par uitate rei furate licet septius / et diuersis vicibus posset tu det mitigare legem siue statutum / et non criminali ter sed ciuilitate denare: faciunt no. per Ludo. Rom. in repet. l. si ho. s. de viro l. iij. fallē. i. viij. pba. z. xlvj. fallen. ff. solut. matri. facit dictum innoc. in. c. j. de cons titu. vbi dicit q iudici ex causa licitum est leges trans gredi. de quo per Bald. et laius per Zas. in. d. l. j. in. ij. col. C. de precib. impe. offer. et ibi videas an p pri mo furto enormi fur sit suspendendus per eundē Zas. in. s. ex maleficis insl. de act. Bal. Pau. et Barpt. ce pol. in. d. auten. sed nouo iure Panoz. in. c. inter alia colum. ff. de immuni. eccles. Bal. in. c. j. s. iniuria. ij. co lum. in fi. in titu. de pace iur. fir. angel. in tract. maleff. in glos. et vestem celestem Jo. de ana. in. c. fi. de furt. vide que supra scripsi. ar. xliij. glos. ij. Quod autē propter frequentiam actus magis puniatur delinques ad hoc est text. no. in. l. penult. iuncta glos. ibidem de delato. lib. x. C. et ibi Joā. de platea per illum tex. di cit q propter consuetudinem delinquentis potest alte rari pena de pecuniaria in corporalem tenet Barto. in l. quid ergo. s. pena grauior. ff. de hijs q no. infa. Sa ly. in. l. et si senerior. C. eodem titul. glos. in. l. defensio nis de iure fiscali. r. C. et in. l. iij. C. de episc. audien. in l. quicunq. C. de ser. fugi. Jo. de pla. in. l. vnica de su pereract. tribut. lib. x. C. Prrh notabiliter in. d. l. pe nult. de delat. lib. x. C. et facit illud humanum est pec care sed diabolicum est perseuerare Bar. in. l. papinia nus. s. meminisse. ff. de inoffi. testa. no. in. l. alia causa. C. de hijs quib. vt indtg. in. c. si diligenti de foro cōpet. pet. de archar. consil. cccxxvj. incip. super primo du bio.

In textu ibi.

Doibt estre puny corporellement.

Glossa quarta.

A **Hic non ordinatur qualiter punia** tur specificce ideo relinquitur arbitrio iudicis. l. j. s. ex pilatores. ff. de effract. et expilat. l. hodie. ff. de pe. l. iij. versic. stellionatum cum versic. seq. ff. de cri. stellio. no. in. l. j. ff. de iure delib. l. fi. ff. de actio. empt. et ven. l. in venditione. s. in tēpore. ff. de bo. auct. iud. possid. l. mora. in prin. ff. de vsur. l. continuus. s. cum ita. ff. de verbo. oblig. in. c. fi. de transact. in. c. finem litibus de dolo et contuma. in. c. de causis de offi. deleg. in. c. que renti de verbo. signi. Quero quid si dominus rei fu rate compareat in iudicio et dicat furtum fuisse factum de sua voluntate? dic q propterea non liberabitur nec exonerabitur fur vt notabiliter per Bar. in. l. inter om nes. s. recte. ff. de furt. et in. l. falsus. ij. col. C. eodem ti tul. Zas. in. l. transigere. C. de trasact. in pe. colum. Et quia supra dictū est q ex eo q non est determinata pe na relinquitur arbitrio iudicis. Quero an iudex possit

arbitrari penā mortis et videtur q sic per glos. ad hoc ordinariam in. s. in summa in verbo extraordinaria in situ. de inur. quam sequitur ibidem Joā. fab. alle. l. pedius. s. j. ff. de incen. rui. et naufra. et. l. fi. ff. de iniur. eandem glos. sequuntur innoc. et Panoz. in. c. ex lite ris de constitu. per tex. in. l. sacrilegij. ff. ad. l. Juli. pe cul. vbi textus imponit penam arbitrariā z tamen nar rat q quandoq fuit imposita pena mortis ex quaqua dem glo. dicit Bald. in. c. j. s. iniuria. in prin. in titu. de pace iur. fir. q potest imponi pena mortis quando cir cunstāte delicti hoc suadent ideo ibidem dicit q si qs dat alapam iudici siue potestati alicuius terre poterit condemnari ad decapitandum: refert z sequitur Fely. in. c. inquisitionis. vj. col. de accusa. Contrariā tamē opinonem et iure magis cōsonā tenet Zas. in. d. l. trā sfigere. in. iij. col. C. de trans. Jo. de ymol. in. l. ij. in. v. col. ff. de pub. aud. Jo. de ana. l. c. qualiter et qñ. s. ad corrigendos in. x. col. versic. quid autem. de accusa. Et hoc sumitur ex verbis istius consuetudinis ibi sera pu gny corporellement: que pena corporalis potest veris ficari in minori pena q in morte ergo i minori est intel ligendo secundū eisdē docto. per glo. famosam ad hoc et singularem fm eundem de imol. in. l. j. C. ne cristia. mācip. vbi dicitur q vbi lex simpliciter imponit penā capitalem intelligitur de minori et sic perpetui exilis. Et dicit idem de ana. vbi supra nō esse in hoc inter do ctos differentia glos. est similis secundū eundē Zas. vbi supra in. l. in criminali. in verbo capitalē. C. de iu ris. omnium iudi. ideo dicunt idem de ana. et Zas. in lo cis supra alle. q si statutum dicit puniatur pena capi tis non intelligitur de pena amputationis capitis: sed de minori scilicet perpetui exilis Jo. an. et alij in. c. qñ to super. j. glo. de iure iur. z ibidem referunt Jo. glosa torem sic defendisse quēdam qui falsauerat monetam bononiensem / vt non puniretur morte licet statutū dis ceret talem puniendum pena capitis per tex. optimū in. l. qui cum maior. s. is demum cum. s. seq. ff. de bo. li bert. refert Alexan. de ymol. consil. cxxvj. incip. in causa inquisitionis. ij. col. in. iij. volu. vbi dicit q cum illo dis cto trāseunt omnes doct. refert etiam innoc. in. d. c. qñ to. per illud dictum euasisse et liberasse quēdam sco lasticum adulterū intelligendo statutum in minori / et Jo. de ana. in. d. c. qualiter. s. ad corrigēdos refert etiā liberasse a morte quēdam aromataris bononiē. z vt de Ly. in. d. l. quicūq. iij. quest. C. de ser. fug. facit ad hoc tex. in. l. hoc accusare. s. omnibus iuncta glo. in vbo capitis. ff. de accusa. tex. in. l. cū patronū. ff. de iure pa tro. quem tex. exclamat meliorem esse de iure Joā. de ana. vbi supra glos. in. l. penult. et ibi Bal. C. que res ven. non poss. vbi idem Bald. dicit q quandoquē pe na dicitur pluribus modis intelligitur de misto: vide no. per Angel. in tract. maleff. in gloss. z ibi caput a spatū lis amputet: ita et taliter q moriatur q ideo sic ab as sessiozibus exprimit secundū eisdē Zas. z Jo. de ana. et ita cōsulit idē de ana. ad tollendas altercatōes. Ad supradicta etiam faciūt q in delictis iudex debet semper eligere penam misto: rem. l. interpretatione. l. ples et. l. sanctio legum. ff. de pe. glo. in. c. de causis de offi. deleg. et in. c. sicut dīguum. de homicid. z in. c. sicut in glo. fi. de iude. in ca. hoc ipsum. xiiij. q. ij. Ideo si sta tutum disponat q aliquis puniatur tanq falsarius nō intelligitur de pena l. cor. de fals. sed de alia misto:z ar bitraria fm Bald. in. c. nonnulli. ij. colum. ubi et script. facit etiam dictum Bal. in. l. j. C. ne sine iuss. prin. vbi dicit q in arbitrarijs iudex nō potest arbitrari publi cationē bonoz: idem tenet in. c. j. in. v. col. in tit. de pa ce tenen. Francis. purpu. in. l. imperiū. col. xxxv. ff. de iuris. oim iud. Supradicta tñ intellige nisi p tali crimis ne psuetū esset imponi pena mortis fm Alex. de imol. pili. v. incip. in casu inquisitionis in fi. in. j. volu. post Antho. de but. in. d. cap. de causis. de offi. de leg.

Fely. in. d. c. inquisitionis sup glo. alioquin post Bar. in. l. seruum quocq. s. publice ante meo. ff. de procura. Bal. in. l. z. si. feuerioz. ij. col. versi. pone q. iudex. C. de infra. Panoz. in. c. licet. col. fi. de pe. Bart. in. l. fi. circa prin. versi. quero in crimine. ff. de priua. delict. ¶ Vbi dicitur satis expreſſum quod conſueuit ordinarum facit ter. in. l. si. qua reum. ff. de extraord. criminibus quem ponderat. Bal. ad hoc in. c. j. de pac. constan. viij. col. vbi inter alia dicit q. consuetudo habet potestatem in sanguine hominis Jo. de ana. in. c. sicut. in fine. de iude. purpur. in. l. moze. col. vi. ff. de iuris. oim iudi. Et rñdendo ad gl. in. d. s. in summa. insti. de iniur. q. p. fun. dameto in cōtrariū allegat. dīcēdū est q. nō est sine du. bio qz de illa semper dubitauerunt doctores: vt dicit Barpro. cepol. summus practicus in causis criminalibus. incip. circa accusationem. z. allegat glo. contrariā in. l. sacrilegij capite in verbo considerandum. ff. ad. l. iul. pecu. immo plus dicit Ludo. roma. in repet. rub. ff. de arbit. circa meo. versi. an si statutum. q. in nullo casu dicta glo. in. d. s. in summa est vera. Refert Fely. in. d. c. inquisitionis. pe. col. vbi etiam ad hoc allegat Card. in. d. c. de causis. de offi. deleg. z. in. d. c. ex literis. de constitu. vt per eūdem Fely. idem in. d. c. ex literis. Et ibi dat aliquas declarationes quas refert Barpro. de chasseneuz in cōsuetudinibus burgundie. in titu. des iustices z. droitz dicelles. s. v. Et hec supradicta bene notanda sunt: quia vt dicit Jo. de ana. in. c. supradicto qualiter z. quando. s. ad corrigendos vna die posses liberare vnum a morte qui daret tibi decem milia ducatorum: quia vt dicit ibidem in maiori casu nō posses alicui succurrere. Et dicit Jo. de ymol. l. d. l. ij. ff. de publ. iud. ista etiam esse bene notāda quia ex hoc poteris lucrari vnam bonam vestem: quia vt dicit ibidem vbi occurrunt pericula personarum ibi pluunt peccante. Refert Jas. in. d. l. transigere. C. de transact. Et Alex. de ymol. in. d. consil. cxxvj. in. iij. vol. licet ibidē dicat q. fallit illud dictum in casu suo quia cōsultit pro paupercula muliere.

In textu ibi.

Et ne peult aucun de iour ne de nuyt tendre.

Glossa quinta.

Uide no. per Doct. in. s. apium. Ver. si. plane. in situ. de rerum diuissio. z. que supra dixi ar. xxxviii. j. z. ij. glo. z. ar. seq. in glo. toutelfois.

Article. clxij.

Celuy qui trouue espaues mobilieres et les recelle par huyt iours fait la loy demende qui est sept solz six deniers manczays sur le noble et dix solz manczays sur le coustumier. Et sil la recelle par quinzze iours ou plus il fait soixāte solz māczays / car il est veu quilla veult retenir z. les doit apporther a iustice. Et si lespaue est bannie et demendee si ne la rend il commet larrecin z. doit estre pugny cōme de larrecin sil nallegue a iustice cause dignozance.

In textu ibi.

Celuy qui treune espaue.

Glossa prima.

Uide de expauis siue expauefactis supra ar. xlviij.

In textu ibi.

Est bannie et demandee.

Glossa secunda.

Qualiter autē debeat banniri seu proclamari. declarat ter. supra ar. xlviij. ad hoc est no. glo. in pragmatice sanctione in titu. de excom. non vitandis. s. j. in gl. publicata vbi dicitur. q. ad hoc vt res de facili presumatur trāsire in noticiam populi debet publicari in parrochia in publica missa vel in locis publicis allegat cle. Quis. s. si vero. de fo. compe. cle. causam. de elect. nec fm eam sufficit publicatio facta in cōfistorio iudicis glo. in cle. j. in verbo publice cū ibi no. de sepult. vbi dicitur: q. publicitas causatur ex qualitate loci z. multitudine astantium. An autem pclam. ma liget absentes: vide per Bar. z. p. Alexā. in addi. in l. si. ff. de decret. ab ord. facien.

In textu ibi.

Pugny comme de larrecin.

Glossa tertia.

Intellige iuxta ea que supra scripsit ar. clxj. glo. j.

In textu ibi.

Iuste cause dignozance.

Glossa quarta.

Faciunt dicta per Ludo. roma. in repeti. l. si vero. s. de viro. ff. solu. mar. ij. proba. fallen. ij. vbi dicit: q. iura dicentia receptatores delinquentium scriber puniri non extendi ad casum quo receptatio delinquentis facta est ignoranter ad hoc alle. glo. ordinariam in. l. j. in fi. ff. de receptorib. quia vt dicit ibidem lex. scientiam non ignorantiam vult obligari. l. generali. de tabul. lib. x. C. vnde statutū puniēs receptantem bannitum non extenditur ad receptorē ignoranter: ita cōcludit Bar. in. l. omnes. la. ij. de agr. col. z. cens. lib. xj. C. z. in. l. j. de colo. illiri. eodem lib. et vide no. per eundem Ludo. roma. in. d. repe. fal. iij. xx. z. xxviij. proba. et vide no. per Fely. j. et. ij. col. de except. vbi etiam dicit: q. ignorantia affectata est par scientie alle. glo. in cle. j. in verbo scienter. de constan. et affinita. z. in. c. eos in verbo affectata. de tempo. ordi. lib. vj. in. c. si. s. vt autem. de offi. deleg. lib. vj. iusta igitur ignorantia. i. absq. culpa. iustat omnem penā. Pbi. lip. dectus in. c. ij. col. v. post Panoz. ibidem. de constitutu. alle. tex. in. c. ij. de constitu. lib. vj. z. l. metrodozum. ff. de pe. glo. no. in. d. l. j. de recept. tex. in. c. apostolice. de cle. excom. minist. in. c. si vero. de senten. excom. in. c. si vir. de cogna. spiritu. ¶ Qualiter autē probetur iusta ignorantia? et videtur q. probetur per iuramentum no. in. c. nul. i. in fi. de elect. lib. vj. glo. ord. in regula presumitur. de regu. iur. lib. vj. glo. in. c. innotuit. de elect. glo. in. c. proposuisti. lxxxiij. dist. in verbo approbatur. et in. c. statutum in verbo primum: de rescrip. lib. vj. in. c. ij. versi. scienter. de tempo. ordi. eodē lib. et hoc quia dependet ab animo. Quia regulare est q. in hijs que consistunt in animo alicuius statur eius iuramento glo. no. in. c. significasti. le premier. et ibi Jo. de ana. in penul. col. de homicid. allegat decisio. nem rote. xlv. incip. itē si impetret. z. c. vt circa. de electio. lib. vj. Faciunt ad supradicta not. in. c. cum in tua qui mat. accusa. poss. Oldral. consil. cclxxxv. incip. in electionis negotio. ij. col. versi. q. stum ad quartū. Ludo. roma. consil. cccclxxxj. incip. presentis. col. penul. versi. ceterum allegat glo. in ca. proposuisti que est in verbo non probatur. lxxxiij. dist. Innoc. et Antho. de but. in. d. c. cognoscentes. de constitu. ad fi. ¶ Aduerte quia dicta regula non habet locum quando allegatur ignorantia eius quod publice notum est fm Fely. in. d. c. ij. pe. col. de constitu. alle. decisio. Rote. que est in ordine. cccclxiij. in nouis incip. extra rotam. vbi allegatur opinio Baldi consulentis cōtra fratrem suum dicentis q. clericus qui non fuit absens a diocesi non

potest per iuramentum probare ignoratiam edicti episcopi publicè promulgati quia allegat turpitudinem suam et dicitur presumptum siue latam culpam vide non debet audiri ad excusationem delicti. *Ben. bolic. in d. c. ij. de cõstit. in pe. col. vbi multa iura ad hoc alle. tenet Panoz. z Fely. in c. quosdam. ff. col. de presump. alle. l. fina. ff. de decret. ab ord. facien. Archy. in c. vt animarum. de cõstitu. lib. vj. et Calde. cõ sil. xl. in titu. de senten. excom. Facit dictum Bar. in l. inter omnes. s. recte. ff. de furt. et in autent. qui relicti. C. de indict. viduita. vbi dicit: q̄ in cõsistentib⁹ in animo alicuius non statur eius iuramento quãdo est presumpcio contra eum. Panoz. in c. j. in fi. de presump. Fely. in c. significasti. le premier. de homicid. Irẽ tudez non debet deferre iuramentum in supplementum probationis et contra quem est vehemẽs presumpcio ex facti qualitate seu auctoritate s̄m Fely. in d. c. ij. de cõstitu. alle. no. in l. j. C. qui z aduers. quos zc. Idem tenet Innoc. Antho. z Jo. de Imol. in d. c. ij. Francis. de zaba. in cle. cõstitutionem. s. ceterum. vij. q. de electio. tenet Joan. de ana. in d. c. significasti. le premier. penul. col. de homicid. Debet igitur probari tũc dicta ignorantia valdissimis probationibus scilicet testib⁹ vel instrumentis s̄m doct. in d. c. ij. Hinc dicitur q̄ iuramentum non est probatio dilucida glo. in l. fina. in prin. ff. quod met. cau. Archy. in c. pia super verbo apertissimis. de excep. lib. vj. Panoz. in c. cum dilect⁹. xxiij. col. de ord. cogni. Et ad predicta faciunt no. per Bal. in l. j. versi. item apparer. C. ad macedo. vbi dicit inter alia differentiam esse ignorantiam z iustitiam ignorantie et q̄ ad probandum illam iustitiam nõ sufficit iuramentum. Aduerte tamen quia si talis iustitia aliter non potest probari tunc admittitur iuramentum vt notabiliter dicit Card. zab. in cle. vnica. col. iij. in viij. q. de consan. z affi. allegat. c. presentium. cum ibi no. de testib. z maxime quando agit de leui preiudicio s̄m Panoz. in c. quosdam. ad finẽ. de presump. vide late per doct. in d. c. ij. z ibi Fely. dat regul. z plures fallen. per te videas.*

Article. clxxij.

Ugentil homme qui recelle lespaue buyt iours passez sil est homme de foy du seigneur de fief a qui elle appartient fait amende de son meuble / laquelle amende de meuble se moderera a soixante solz manzays selon la valeur du fief quil tient et la qualite de la cause et faculte dicelluy qui est impose en icelle amende.

In textu ibi.

Se moderera iusques a. lx. solz zc.

Glossa prima.

Notabile dictum Jo.

fab. l. l. illustres. C. de mo. mulct. vbi dicit q̄ quis emende de consuetudine in singulis casibus sint taxare in curijs temporalibus. Sit tamen taxa vt ultra nõ possit iudex condẽnare: ideo non debent iudices semper vsq̄ ad illam summam taxare z toram exigere sed infra illã summam attenda qualitate delicti et persone et si alias faciãt ab eis iuste appellatur Magna igitur vel parua pena est imponenda per iudicem attenda qualitate persone no. Bar. in l. quid ergo. s. pena grauior. ff. de infam. Casus autem propter quos debet augeri siue minui pena aut mulcta: vide p̄ Guy. pape. q. ccvj. Hinc autem iudex post sententiam possit illam mutare z minuire emendam siue mulctã ex causa paupertatis vel

alia. Et dicendum est q̄ sic per tex. in l. illicitas. s. fina. et ibi Bar. et Bal. ff. de offi. presid. quem rex. pro notabili alle. Panoz. in c. dilect. in. ff. col. de pe. Sed quid si ille cui remissa fuit emenda p̄pter paupertatẽ postea efficiatur diues perueniat ad pinguiorem fortunam v̄c q̄ nichilominus non tenetur nec debet cogi soluere per. d. l. illicitas. s. fi. quã ibidẽ sequitur Bal. z ad hoc allegat tex. meliorem de iure s̄m eum in l. sed si vni⁹. s. sed si autem. ff. de iniur. Alexan. in addi. ad Bar. in d. s. fi. alle. glo. no. in c. sicut dignum. de homi. Aduerte tamen quia iudex non potest sententiam mutare nec penam pecuniariam remittere nisi quando est s̄sco applicanda quia si deberet applicari parti vel alicui puuato tunc non posset ad hoc glo. est sing. in l. ij. in glo. fina. et ibi Bar. et Jas. de in ius voc. Bald. in l. rescripta. in fi. C. de precib. impe. offe. Quinimmo nec ante sententiam quando pena est applicanda parti: vt no. idem Bar. et Jas. in d. glo. Innoc. et communiter omnes scrib. in c. in nostra. de iniur. Angel. in l. bene a z none. j. col. C. de quadrien. prescrip. Idem Angel. in l. si docueris. C. de fall.

Article. clxxv.

Faulx tabellions par la coustume et loy du pays doiuent estre pugnys corporellement. Cestassauoir estre penduz et estranglez.

In textu ibi.

Faulx tabellions.

Glossa prima.

Tabellionibus quare sic

dicatur: de pluribus nominibus eorum et qualiter in officio se habere debeant scripsi in lib. de descriptione iusticie z in iusticie lib. iij. c. iij. de notario. Hinc est videndum de falsitate illorum et qualiter puniantur. Et primo quero quid sit falsum. Et dicendum est q̄ falsum est mutatio veritatis s̄m Azo. in sum. C. de fall. in prin. allegat tex. in autent. de instru. caute. z fi. in prin. colla. vj. Et dicit idem Azo q̄ dicitur mutatio veritatis eo q̄ fallatores student mutare ea que vera sunt vt falsa videantur verissima: dicit tamen Bar. q̄ illa diffinitio non est sufficiens in consil. suo. cxxij. Incip. iudertinus quidam. in prin. quia s̄m eum illud dyalecticum omne non verũ est falsum. Nõ est verum s̄m legitas sed requiritur dolus in committente. l. nec exemplum. C. de fall. Item non omnis nõ dices verum etiam dolose dicitur committere falsum l. quid sit falsum. ff. de fall. ideo tex. in d. autent. debet intelligi si fiat dolose z adsint alie qualitates que requiruntur a lege s̄m eundem Bar. in d. consil. perno. in d. l. quid sit falsum. Ideo Hostien. in sum. in tit. de cri. falli. aliter z melius diffinit. vbi dicit q̄ falsitas nichil aliud est q̄ immutatio veritatis ex certa scientia nec committitur sine dolo alle. tex. in d. autent. de instru. cau. z fi. z ca. hominem. z ca. is autem. xxiij. q. ii. et d. l. nec exemplum. z d. l. quid sit falsum. z l. d. v. ff. de fall. z vide eundem Hostien. in sum. in titu. de dolo z contuma. s. j. versi. fallacia: vbi dicit: q̄ fallacia committitur in decipiendo in hijs que asserit quis falso ex certa scientia alle. l. fallus. s. si quis michi. ff. de furt. et ibidem dicitur q̄ mendacium dicitur falsa significatio vocis cum intentione fallendi in d. c. is autem. Jo. vero de anania qui fuit verus doctor z bone conscientie: vt dicit Sozi. c. iij. Incip. in facto. in fi. hac Hostie. diffinitionem sequitur rub. de crim. fal. in antiq. sequitur etiam Jo. berberij in viatorio iur. in titu. de fall. in p̄n. ypolit. de marsil. in rub. ff. de fall. vbi dicit illam Hostien. diffinitionem esse veriorẽ propter illa verba ex

certa scientia cum vt supra dixi non committitur sine dolo. ¶ Ideo si quis credit veritate dicere in aliqua re et iurat non dicitur periurus nec falsarius licet veritas sit in contrarium fm eundem ypelit. ad hoc allegat Bald. in l. ij. s. quod obseruari. C. de iura. calum. sequitur Sely. in. c. j. circa fi. vt lit. non contest. Pet. de anchor. in. c. ij. de iura. calum. Et ideo dicit idem ypollit. in. d. rub. q. idem est in teste qui ductus iusta credulitate iurat licet in contrarium sit veritas: ad hoc alle. Innoc. in. c. fi. post meo. de iura. calum. et in. c. ex litteris. de iur. iur. Archy. in ca. beati. ij. q. vij. licet Bal. dicat in teste contrarium in. d. l. ij. s. quod obseruari: vide plura que alle. idem de Mars. in. d. rub. Aduerte etiam q. falsum aliquando dicitur largissime et istud est omne q. non est verum siue dolose dicatur siue sine dolo pbat in. l. si is qui ducenda. s. vtrum. ff. de reb. dub. Secundo modo dicitur falsum large omnis mutatio veritatis q. in se habet dolum. d. l. nec exemplum. C. de fals. Et sic loquendo omnis qui committit dolum posset dici q. committeret falsum sed hoc non est veru q. tum ad crimen z accusationem falsi. Tertio modo dicitur falsum stricte. et tunc illud tantum dicitur quod incidit in aliquod caput legis comelle de fal. vt in. d. l. quid sit falsum. Unde dicit ibidem Bar. q. pro quolibet dolo et qualibet deceptione quis non incidit in falsum. Refert z sequitur Jo. de ana. in rub. de cri. fal. Alex. consil. lxxij. incip. non puto. in. ij. col. j. vol. ¶ Est etiam generaliter dicendum q. de falso non punitur quis nisi nocet vel nocere possit fm Bar. in. d. l. si quis legatum. vers. hoc premisso. ff. de fals. siue scienter siue no: vt late prosequitur Sozi. per quattuor casus consil. ciiij. incip. post redditum facit. l. j. s. aduersus. ff. ne quid in lo. pub. Albert. de gand. summus practicus in tracta. malef. in rub. de falsa. vers. subsiciamus vbi cocludit q. si testis extra causam de qua agitur aliquid de falso deponit si pars ex tali dicto no leditur non tenetur pena falsi: ad hoc alle. l. fina. in fi. de cri. expil. hered. d. l. omnes. s. recte. ad fi. ff. de furt. l. j. s. si suspicio. ff. de inscen. rui. z naufra. z. l. preses. C. ad. l. falcidia de pla. z ibidem dicit ita psuluisse tempore suo: iunge dicta notabilia Petri de anchor. consil. xxiiij. incip. vna inquisitione. Pau. de cast. consil. clj. incip. videtur descendu ypolit. de marsil. in. l. j. s. preterea. et que ibidem alle. ff. ad. l. cor. de sicca. Ly. Barto. et Saly. in. l. damus. C. de fals. Aduerte tamen q. licet notarius confictes in strumctum falsum quod nemini preiudicat vt forte q. de iure est nullum non punitur de falso punitur tamen alias extraordinarie arbitrio iudicis fm Bal. in. l. j. in fi. C. de sepul. violat. idem in teste vt per eundem late ibidem: et vide notabiliter dicta per Sely. in. c. extenore. vj. col. vers. ceterum ad multa. de rescript. Sed queritur hic incidet an in patria duo notarij siue tabelliones requiruntur nec vnus sufficit vt in tota normania z ducatu Alenconensi. Et similiter viget talis consuetudo Parisius in tota francia fm glo. in consuetu. bitu. in titu. de iurisd. omnium iud. s. sexto in gl. magna. Et tamen non consueuerunt communiter adesse duo sed vnus in absentia alterius confortij recipit obligationem nichilominus alter absens nominatur vt presens z signat obligationem sicut si fuisset presens quibus forte sit extra vrbem. An valeat tale instrumentum siue obligatio. Et dicit Angel. summus in practica in tracta. criminali in glo. falsario. ij. col. vers. et est aduertendum q. valet quia vt dicit ibidem consuetudo communis aliter scribendi q. sit veritas rei excusat a falso. exeplicat q. perusij est officium cōseruatorum q. sunt tres numero z quando duo faciunt aliquid est consuetudo q. licet alius absens sit scribitur tamen sub nomine om-

nium trium et tamen absens signans actum excusatur a falso propter talem consuetudinem licet sit factu sciet alle. Bald. in. c. obertus. in. j. col. in fi. de feu. dat. in vtr. le. commiss. Et faciunt not. per Pet. Philip. corne. consil. cclxxj. incip. de duobus in. vj. col. in. iij. vol. vbi dicit q. non debet iudicari q. notarius dolose fecerit sz ea ratioe z causa quia solitum est ita fieri. Quelibet em causa etiam irrationabilis quinimmo z bestialis excusat a dolo fm eum alle. l. igitur. ff. de lib. caus. z. l. si lege. s. scire. ff. de pett. hered. no. per gl. in. l. vnica. s. fi. ff. si quis ius dicen. non optem. glo. in. l. satis. ff. de in sus voc. Et si cessat dolo ergo z crimen falsi. l. j. in pn. ff. de fals. l. cornelia. s. pena legis. eodem titu. l. nec exeplicum. C. eodem tit. faciunt no. per Bar. in. l. j. ff. de iura re codicil. Alexan. consil. lxx. incip. viso pcessu. ij. col. vers. et licet. in. j. volu. post Hostien. z Jo. and. in ca. ij. de fi. instru. z ibi Antho. de but. in fi. Bal. in. c. j. in titu. de feu. cognitio. z in. l. vnica. xj. col. C. de cofes. Lud. roma. sing. cclxxij. incip. fui interrogatus. Bal. in. l. j. C. de edil. actio. ypol. de marsil. in. l. j. nu. xciiij. ff. ad legem corne. de sicca. Et consuetudo facit licitum et probabile q. als esset illicitum. Bar. in. l. si pignore. s. fi. ff. de pigno. actio. vbi dicit per illum tex. q. no est in culpa qui facit illud q. consuetudo esset fieri: vide ad hoc notabiliter dicta z allegata per Jas. in. l. certi conzditio. s. si nummos. ff. si cer. peta. Idem Jas. in. l. certitur. ante fi. C. de iud. ¶ Qualiter autem committatur falsum pugnibile: et dicendum est q. pluribus modis videlicet consensu: verbo: opere: visu et omissione: vt late per Jo. berberij in viatorio iuris in titu. de falsis. per totum. Hostien. in sum. eodem tit. s. ij. Jo. de ana. in rub. eodem titu. ij. col. vers. sed etiam sciendū vbi dicit: q. falsum committitur dicto scripto et facto. Azo in sum. eo. titu. Ly. in. l. eum qui celauit. C. de fal. Itē committitur omittendo. Bal. in. l. si post diuisionē. C. de iur. et fact. igno. z in. l. facultas defensionis. de iure fiscal. r. C. Qualiter autem potest probari? z dicit Jo. de ana. in. c. licet. in. ij. col. de cri. fal. q. nimia subtilitas requiritur ne falsitas committatur et vt falsitas reueletur ad hoc allegat tex. in. d. c. licet. z alle. Bal. in. l. fina. in. ij. col. in verbo nimia. C. de fideicom. alle. tex. functa glo. in. l. codicillis. s. fina. ff. de leg. ij. et est etiā bo. tex. in. l. vbi falsi. C. de fals. vbi dicit q. vbi falsi exa men incidit: tunc accerrima fiat indagatio: argumentis testibus: scripturarum collatione: alijsq. vestigijs veritatis et infra: z ibidem dicit Bal. q. quilibet iudex debet hanc legem habere pre oculis quando est in ista materia. ¶ Ideo primo est consideranda persona tabellionis et quis sit si est humilis et deploratus quia tunc contra eum presumitur: vt dicit Joan. de ana. in d. c. licet. penul. col. in fine. alle. l. si quis ex argētarijs. s. j. vers. quid enim. et ibi Bal. ff. de eden. Item si contra eum laborat fama in eodem genere mali. Alexā. consil. lxxvij. incip. in causa accusationis. in. j. vol. ad hoc alle. l. si cui. s. hisdem. ff. de accusa. l. de minore. s. tormenta. vers. cuius extimatus. ff. de quest. Bar. in. l. ff. eo. titu. Bal. in. l. fina. ff. de hered. institu. glo. for. in. l. tubemus. C. de proba. gl. in. c. nobilissimus. in glo. fi. xcvij. dist. Item si est super tali causa adiornatus z non vult comparere quare presumitur habere malam causam. l. sancimus. in fi. ibi mala conscientia. et ibi Bal. C. de iudi. Item si coram iudice super hoc inquisitus trepide respondet et mutatur eius color. l. de minore. s. nam z fermone. ff. de quest. bo. glo. in ca. hoc habet. in glo. j. xlvj. dist. ¶ Alias autem si persona est legalis et fide digna pro eo presumitur etiā si testes inscripti dicant aliud scriptum q. dictum fuerit per partes vel si addit vel omisit quia potius presumitur id per rozem fecisse q. per dolum. l. pe. in fi. ibi quam credo te magis erroze q. malitia incidisse. C. de hys qui sibi ascrib. in testa. l. quotiens. s. j. et ibi Bart. ff. de hered.

Insti. vbi idem Bar. dicit esse bonum argumentum ad excusationem notariorum: sequitur Bal. ibidem: idem Bal. in. l. si pater. C. de hered. insti. Ita consulti Bar pro. cepol. consil. xxi. incip. ego bartholomeus. et ibi videas multa notabilia p saluando notario a crimine falsi: sequitur Alex. super eodem negotio cum Lepol. consulens consil. lxx. incip. viso processu. in. j. vol. penul. col. alle. vltra supradicta Bar. in. l. j. ff. de dol. et Ludo. roma. in. l. caprotuzias. ff. de testa. nullit. Intelligi se fm eos etiam si notarij errauerit in iure et error certus sit quia error excusat a dolo: vt dicit notabilis gl. in. l. plagij. la. ij. in verbo iuxta. C. ad. l. iul. de plagia. glo. fi. in. l. j. in fi. ff. de abig. l. i. g. i. ff. de lib. caus. glo. in. c. si. per illum tex. in titu. de lege corrad. Et licet ignorantia iuris sit lata culpa. l. late. ff. de verbo. signifi. tamen illa culpa non equiparatur dolo ex quo dolus requiritur. l. si quis id quod. s. doli. ff. de iuris. om. iud. l. lege cornelia. ff. ad. l. corne. de sicca. tenet notabiliter Bar pro. cepol. in supradicto consil. col. pen. alle. etiam Angel. in. d. l. plagij. et Bar. in. l. j. ff. si quis test. lib. est. ius. sue. r. d. l. i. g. i. ff. de lib. causa. Nota tamen q si sit dubium an notarius fecerit per errorem vel non q in dubio presumitur errasse dolose nisi contrarium probetur scilicet q errauerit in iure fm eundem Lepol. in. d. consil. post Angel. in. d. l. plagij. et Butrigarium in. l. j. C. de sicca. et si aliter non constat q per suum iuramentum tunc admittitur ad iurandum iunctis alijs adminiculis et coniecturis: de quibus supra per. l. marcellus. ff. reru. amot. l. presente. C. de his q ad eccle. confug. in. c. j. de purg. cano. Qualiter autem imperitia vel grossities notarij noceat contrahentibus: dic primo q non obest testamento glo. fi. in. l. ff. C. de fideiussor. et dicit Bal. in. l. imperator. la. fm iere si. col. in. fi. ff. de sta. ho. q si notarius grossus debet scribere in instrumento pro sua legitima et scribit pro sua falcidia: vel debuit scribere q mulier renunciauit vel leiano et scribit valeriano et similia talis imperitia nichil obest instrumentis: et dicit idem Bal. in. l. penul. p illum tex. C. de procura. q si notarius scripsit in instrumento dominus talis substituit in procuratorem cum deberet scribere constituit non viciat instrumentu. Refert et sequitur Jas. in auten. nouissima. C. de inoffi. re sta. Bal. in. l. si cum ante. C. de dona. ante nup. Et hec supradicta sunt notanda pro excusandis tabellionib? et notarijs rusticis. Qui etiam sepiissime contractus a iure prohibitos recipiunt. Et vt clarius informetur qui contractus a iure sunt prohibiti breuiter est sciendum q plures sunt. Primo notarius in. l. j. C. vt ne ad suum patro. r. c. lib. xij. Secundus in. l. j. de immunita. ne. c. ced. lib. x. Tertius in. l. iubemus. s. hts tabellionib? C. de sacros. eccle. in auten. de non alie. aut permut. s. quia vero verisimile. col. ij. Quartus in. l. ij. C. de eunuchis. Quintus in. c. j. s. notarium. in tit. de pbl. feu. alie. per fede. in. c. imperialem. s. scriba. in titu. de prohib. feu. alie. per fede. Quintus per glo. in. l. si sciencie et ibi Bar. ff. de parricid. in. l. ordine. s. in fraudem. ff. ad municip. Bal. in rub. C. res inter alios acta. Host. in summa. titu. de vsur. s. j. vers. quid de notario. item septimo in casu titu. que res ven. non debent. et in titu. que res expoz. non lic. per to. vij. in alienatione rei minoris. l. non solum. C. de predijs minorum. ix. si fuerit sup conuenticula vel monopol. l. vni. C. de mono. no. in. l. ij. ff. ad. l. iul. maiest. r. si fieret contra fidem vel contra ecclesiam: vt late per Luc. de pen. in. d. l. j. vt ne. ad suum patroc. lib. xj. C. Ideo dicit glo. in. l. genera. li. de tabul. lib. C. q tabelliones debent scire leges ne facientes illicitos contractus penas subeant. Et intellige que debent scire iura maxime ad eorum officium pertinentia fm Ja. rebufi. idem ar. l. si quis fundum. s. si quis vitulos. r. l. item queritur. s. si generi. ff. loca. l. ij. s. seruius. ff. de orig. iu. Modo est videndum qua

liter deprehenditur q littera sit falsa. Et dicendum est q pluribus modis quos ad longum: videas per tex. et ibi doct. in. c. licet. de cri. fals. Et ibidem inter alios per Jo. and. et Hostien. vbi dicunt q est quedam herba nomen cuius tacet Jo. and. cum qua fit abrasio siue rasura: et ibidem dicit Jo. and. se experimento probasse cum quadam aqua quod verum est fm Flo. ibidem qua etiam in ferro sculpantur littere cu aqua stilata et dicitur aqua fortis: hec refert Jo. de ana. in. d. c. licet: vbi etiam dicit q talia melius est nescire q scire in ca. q. ius. xxxviii. dist. De rasura autem an r? quando noceat instrumento: vide Specu. in titu. de instru. editio. s. viij. in prin. et in quo loco instrumenti noceat vide per Fely. in. c. ex litteris. ix. r. x. col. de fi. instru. Ideo no. q littera dicitur suspecta pluribus de causis Primo si est facta diuersis manib?: et idem si est vltima scripta fm Bal. in. l. contractus. liij. col. vers. deinde quero. C. de fi. instru. idem Bal. in. l. si vnus. C. de testib. in. c. inter dilectos. de fi. instrum. alle. idem Bal. tex. sing. in auten. de trien. et semiss. s. et quod sepe. col. la. iij. Et no solum scriptura debet esse munda sed etiam charta in qua scribitur als dicit esse suspecta fm Bal. in. d. l. contractus: et ibi And. barba. in addi. qui ad hoc alle. l. si quis. s. si infinium. ff. de eden. et Specu. in titu. de instru. editio. s. viij. vers. per me. Ideo tabellio quando videt se errare melius est vt conficiat nouum originalle seu prothocollum vel instrumentum q pri mum corrigat ne resultet ex verbis cancellatis aliqua suspicio: vt dicit do. Alex. in. d. consil. lxx. incip. viso processu. ante fi. in. j. vol. Item presumitur falsum instrumentum quando rasura vel breuiatura est in numero vel q?itate pura. in. l. x. vel. in. c. fm Baldi in margarita in verbo falsitas. Jo. de ana. in rub. de cri. fals. ij. col. in fi. Ideo dicit esse bene aduertendum q in libris et in instrumentis non sit abbreviatura et q numerus siue quantitas debet scribi extense et non abbreviate. Et nota q quando notarius siue tabellio facit aliquid quem errorem abradendo vel interlineando si vult q instrumentum valeat et q careat omni suspitione faciat in fine vnam additionem videlicet q dicit hoc modo ego talis notarius illam abrasionem vel interlineationem feci manu ppria qz errauit: ista est doctrina Bart. in. l. j. s. et ideo. ff. de his qui in testa. delen. Archy. in ca. loci reum. xxxv. q. ix. et ibi late enumerat qui possunt se corrigere. Panor. in. c. ex litteris in. ij. col. vers. ff. vnde tamen. de fi. instru. Et in tantum est necessaria illa apostillata q alias instrumentu no valet fm Bar. in. l. si vnus. C. de testa. Fely. in. d. c. ex litteris. liij. col. vers. quinta declaratio: vbi etiam dicit q illa apostillata debet esse in corpore instrumenti et non in margine alle. Jo. and. in addi. ad Specu. in titu. de instru. editio. s. ostenso. in addi. que incipit dicit rolandinus. et Alex. in. d. l. si vnus. Et vocatur talis apostilla communiter Constat. vt constat in rasura: constat in glosa: aut constat a tel signe. Item nota q instrumentu presumitur falsum quando non continet solitum modum dictandi siue solitum stilum eius notarij qui eum fecit fm Laur. calca. consil. xxvi. incip. clementissimi. pen. col. quia homines vt plurimum suum proprium scribendi stilum habent: vt de stilo bartoli loquitur Franciscus purpuratus in tract. de offi. asse. f. in vlt. notabili nu. clxij. et Bal. in. l. j. C. de emend. iusti. C. et ibi de stilo tabellionum. Item Pyrrhus rex epirotarum propter stili inaequalitatem statim perpendit falsitatem litterarum quas et transmitti curauit lysimachus tanq? Bartholomeo rege scriptas: non enim scriptum erat vt consueuerat pater filio salutem sed Ptolomeus rex Pyrrho regi salutem fm Plutar. in vita illi? pyrrhi. Refert Fely. in. c. ij. viij. col. de prescript. et ibi multa alia de stilo. An autem ex istis presumptionibus q? debeat condemnari de falso. Et dicendum est q non q?

ex presumptionibus quis non debet criminaliter condemnari. l. absentem. in prin. et ibi glo. et doct. ff. de pe. Sed requiruntur probationes idonee et clare. l. si. C. de proba. l. qui sententiam. C. de pe. Sed ex hijs potest quis torqueri si inditia sunt arbitrio iudicis sufficientia fm Alex. consil. lxxvij. incip. in causa. col. si. in fi. in j. volu. alle. l. iij. s. eiusdem. ff. de testib. Joā. and. in. c. cum in contemplatione. de regu. iur. Bar. in. l. si. col. si. ff. de quest. Bal. in. l. ij. in. j. col. C. quoz appel. non recip. An autem ad torturam requiratur plura inditia vel vnum tantum. vide per Alex. in. cōst. et Bar. in. d. l. fina. et Joan. and. in. addi. ad Specu. in. titu. de presumpt. s. species. vers. violēta: vbi dicit seruari in practica q̄ aliquando pro vno inditio procedit ad torturam. + Modo videamus: qua pena sint puniendi falsi tabelliones: et quidem de iure videtur q̄ pena est ordinaria in libero homine deportatio et bonozum publicatio. in seruo autem pena capitis. l. j. s. fin. ff. ad. l. cor. de fals. in. s. item lex cornelia. insti. de publ. iud. Consuetudo tamen ista est iure durior: dānat enim eos ad pambulum. Et merito quia illud crimen est grauisimum et nullum est q̄ ita vituperet statum et famam hominis sicut ipsum vt dicit nor. Paul. de cast. consil. l. j. incip. videtur dicendum post prin. Jas. in. l. transigere. ij. col. in. fi. C. de transac. ideo dicit Joan. de ana. in rub. de cri. fals. col. si. q̄ crimē falsi est adeo abominabile sicut aliud crimen aliquod quod possit reperiri no. doct. in. d. l. transigere. Et peior est falsariorum vita q̄ mors. l. hij sanctum. C. de apost. Saly. in. l. pen. col. iij. in. xij. q. C. de fal. vbi dicit q̄ cōtictus de falso non est amplius homo iudicandus cum ammodo sit sine fide. l. j. in. prin. ff. de pact. Paul. de cast. in supra dicto consil. l. j. Joan. de ana. in. d. rub. de cri. fals. ideo dicit ypoli. de mar. in rub. ff. de fals. nu. iij. q̄ hodie p̄ staltam sunt statuta punientia falsitatem pena corporali. Et audiui q̄ christianissimus rex noster nuper fecit promulgari legem siue statutum q̄ de cetero remissio non dabitur in cancellaria sua sed erunt omnes falsarij patibulo suspensi. Q̄ sanctum est et etiam iure p̄ batur in. l. j. de immunit. ne. p̄ ce. lib. x. C. vbi punitur pena mortis: et in. l. secūda. C. de eunuchis vbi punitur pena mortis. Facit dictum Bal. in. l. data opera. xi. col. lū. vers. et idem in eo. C. de hijs qui accusa. non poss. vbi dicit: q̄ qui nunq̄ fuit tabellio si conficit instrumentum vt tabellio punitur pena mortis: ad hoc alle. l. j. C. de pri. car. l. eos. in. fi. ff. de fals. l. si quis diuinam et ibi And. de baruto. C. de aqueduct. lib. xj. Aduerte tamen q̄ si talis fuit alis tabellio sed nō est amplius quia fuit priuatus non sua culpa si facit instrumentum vt tabellio non debet ita rigide puniri sicut si nunq̄ fuisset tabellio: quando tale instrumentum continet verā partium conventionem fm Bal. in. d. l. data opera q̄ fm eum luuatur primordijs veritatis: vt dicit no. Fely. in. c. que in ecclesiarij. xxxj. col. vers. fallit quinto. de constitutio. et ibi multa alle. quod no. pro istis tabellionibus priuatis in cenomania p̄ reformationē. + Idē est dicendum de eo qui tacuit suum defectum quia nō tenetur de crimine falsi sed de lege iul. de ambi. fm eūdem Bal. in. d. l. data opera. alle. l. barbari. C. ad. l. iul. de ambi. Et q̄ remissio in illo crimine sit deneganda facit dictum Bar. in. l. penul. ff. ad turpil. q̄ in generali remissione delictozum non comprehenditur crimē falsi: vide que supra dixi ar. lxxvij. glo. j. Et amissionis officij infamie et amissionis manus in. c. imperialem. s. callidis. vers. scriba. in. titu. de prob. seu. alle. p̄ fede. Item propter falsitatem lingua et aliquādo amputatur. l. omnes. de delat. lib. x. C. Quid autem de illo qui se doctorem vel licentiatum nominat in actis suis cum nō sit? dicit q̄ fallum committit et de falso tenetur tex. et ibi Bar. in. d. l. eos. ff. de falsis. et ibi And. barba. in. addi. ad eundem Bar. qui multa alle. et vide de

cilio. cccj. et ibi Stepha. suffre. in. addi. Joā. de ana. in. c. accedens. penul. col. de cri. fal. Bar. in. l. reddat. de professo. et med. lib. x. C. And. barba. in. c. j. de magist. An autem valeant acta illius q̄ in rei veritate non est notarius tamen communi opinione reputatur notarius: vide per Fely. in. c. j. col. v. et seq. de fide instru. Sed quare in iure reperitur q̄ diuersimode puniuntur falsi tabelliones dicit vt per Jo. rey. in. v. vers. scriba. et ibi late per And. bar. in. addi. ad Bal. et Latus p̄ Jaco. rebuffi. in. l. j. et ibi etiam Bar. de immuni. ne. conced. lib. x. C. Quid autem si aduocatus vel alij dicit contractum et scienter aliquid omittit: notarius aut bone fidei scribit quis eorum tenebitur de falso. dicit Bar. in. l. si quis obreperit. vers. quero cum pars. ff. de falsis: q̄ dicitans solus tenetur eo q̄ delictū est in eo radicatum per. l. presbyteri. C. de epis. et cle. facti. l. ea commendandi. ff. de contrah. emp. et ven. Angel. in. tract. malef. in. gl. falsario. iij. col. vers. querit Bar. Q̄ autem tabellio possit cogere partes ad suscipiendū instrumentum grossatum tract. Boerius in. glo. cōsue. biturig. in. ti. de iuris. om. iud. s. vj. in. verbo varia sunt plus dicit Bar. in. tract. de tabellio. q. ix. q̄ notarij debent habere duplicem mercedem pro instrumentis confectis vnam pro abbreviatura alteram pro grossa siue extensione: alle. Suller. de cug. in. l. argentarius: iun. c. tra glo. ibidem in. verbo absimiles. ff. de eden. et tex. in. l. si. post med. de prin. agen. in. reb. lib. xij. C. in. hoc tamen sequi debemus consuetudinem fm Barto. in. d. l. argentarius.

In textu ibi.

Pendus et estranglez.

Glossa secunda.

Adidit consuetudo et estranglez. A

vt denotet mortem inclusiue ad vitanda dubia quib⁹ satis supra dixi ar. clxij. glo. iij. Angel. in. tracta. malef. in. glo. caput a spatulis amputatur ita q̄ moriatur qui autem debeant suspendi: vide per Bal. s. in. iurta. in. ij. col. in. tit. de pace iur. fir. Que autem pena sit grauior suspensionis vel decapitationis et que vilior dixi supra ar. clxij. in. glo. simples homicides. ante fi.

Article. clxvj.

En excez faitz en marche ou en faire cōme celluy qui a batu de simple bateure austruy fait a la court amēde pecuniaire a larbitration de iustice soit noble ou coustumier / et linterest de partie a larbitration du iuge selon la qualite des personnes et de lexces.

In textu ibi.

En excez faitz en marche.

Glossa prima.

Acit illd ecclesiastici. vij. A

Non peccas in multitudīne ciuitatis ideo in italia communiter duplicatur pena delictozum in platea comuni commissozum: vt dicit Angel. in. trac. malef. in. iglo. platea communis et q̄ ibidem allegat et augetur delictum propter locum de iure. l. aut facta. s. locus. et ibi scrib. ff. de penis.

In textu ibi.

Et linterest de partie.

Glossa secunda.

In causa iniuriarū debet iudex arbitrarī interesse attētis persona iniuriata et persona in-

furlante et etiam loco tempore et facti qualitate: habito prius iuramento parvis iniuriat glo. no. in l. iniuriarum. la. ff. de iniur. que etiam dicit: q non iniuria passus sed iudex estimabit per tex. in l. constitutionibus. s. si. eodem titu. *Ly. in l. si non conuictij. penul. col. xv. q. C. de iniur. Azo in sum. eo. tit. pe. col. vers. nam in penis alle. d. l. constitutionibus. s. fina. et inssi. eodē titu. s. pena. d. l. penul. ff. de pe. Bart. in. d. l. iniuriarum. la. ij. per. l. sed si vnus. s. feruus meus: et per. l. apd la. beonem. s. qait pretor. ff. eo. titu. Et qz pars agēs nimio amore sui decepta inique extimet: vt dicit Soz. consil. cxlvi. incip. vltio pcessu. penul. col. versic. ad predicta: hec nota pro materia que in penult. sed entia scacarij Alenconien. fuit discussa inter quosdam Vrsuolientes. Quero an pars iniuriata possit per testes probare suum interesse: et dic q sic per glo. in l. vnica in verbo substitutum et ibi doct. cōmuniter. C. de senten. que pro eo q inter. proferitur. dummodo dicta testium referantur ad hominem eiusdem conditionis vt est persona iniuriata vt puta quis dicit quilibet testiu habere notitiam legalitatis et status illius et q attentā qualitate dicit iniuriati credit q potius voluisset perdere talem summam q pati talem iniuriam vel excessum: ita in terminis consilij Sozi. in. d. consil. cxlvj. f. iij. colla. vers. circa tertia. ad hoc allegat tex. in l. conuictus. s. cum ita ibi pleriqz eiusdem conditionis. ff. de verbo. oblig. et ibi Bart. et Angel. qui dicit ita practice casse florentie. Bar. in. l. nemo. ff. de duob. re. idē Barto. in. d. l. vnica. penul. col. C. de sen. que pro eo q inter. profe. et ibi *Ly. in col. fi. in prin. et Bal. in. l. iij. col. vers. quero quomodo pberur. Sed forte dicit qspiam q tales testes non probant quia deponūt de credulitate non autem assertiue per ea que no. Specu. in tit. de teste. s. opponitur. vers. item q deposuit de credulitate. Bald. in. l. conuentulam. C. de episc. et cle. scrib. in. c. quotiens. de testib. ideo dicit Bal. in. d. l. conuentulam. iij. col. vltio. sed quero: q testis qui dicit se pro certo credere non pbat nisi addiciat causam et originem istius credulitatis per sensum corporis p. c. tercio loco: et. c. litteris. de presump. Et dicit Sozi. in. d. consil. q probatio estimationis iniurie que dependet a qualitate animi et affectione alterius est valde difficilis: vt no. *Ly. in. d. l. vnica. in penul. col. in fi. ideo dicit ibidem q sufficit q deponant de credulitate. Idem tenent *Ly. Bar. et Bal. in. l. testium. C. de testib. Bar. in. l. in summa. s. item labeo. in fin. ff. de aq. plu. arcen. Bal. in. l. solam. C. de testib. Jo. and. in addi. ad Specula. in titu. de teste. s. opponitur. versic. item q deposuit de credulitate. An autem iudex debeat cōdemnare in illa summa estimationis iniurie probata vel possit illam moderare: et dicit Sozi. in sepius alle. consil. col. fi. q iudex debet fm probata iudicare non autē minuire vel augere per tex. in l. illicitas. s. veritas. ff. de offi. presid. no. in. c. j. de offi. ordi. Panor. in. c. pastoralis. s. quia vero. de offi. deleg. *Ly. Bart. et alij. in. l. j. C. vt que desunt aduo. part. iud. suppl. Et quia processum est via ordinaria per probationem: ideo si illa sufficit cessat extraordinaria. in puinciall: et ibi Bar. ff. de no. ope. nuncia. Sozi. in. d. consil. per. l. in cause. ff. de minoribus.*****

In textu ibi.

Seion la qualite des personnes et de l'excez.

Glossa tertia.

Notanter dixit tex. Des personnes in plurali numero. Et sic tā persona iniuriantis q persona iniuriati consideratur vnus quidem et idem excessus grauius est in vno q in alio in. c. quereti. de ver

bo. signi. no. in. c. sicut. de homicid. et sublimitas peccatum grauiora facit delicta in. c. nulli. xv. q. j. in. c. homo. xl. dist. in. l. omne delictum. s. j. ff. de re mili. tex. in l. aut facta. s. persona. ff. de pe. Item aliter est puniendus qui peccauit in parētem magistrum vel magistratum q qui in extraneum vel priuatum: nam miserabilis infamie est si filius patrem et discipulus magistrum subiugare conetur: vt dicit tex. in. c. quis dubitet. xcyj. dist. in auten. de nupt. s. si vero. colla. iij. cum nec pro filire debeat ad eius vitam saltem tenuerit arguendū in ca. nolite. xxi. dist. item si quis peccat in magistrum vel officialem no. in. d. l. omne delictum. s. j. Bal. in. c. j. s. iniuria. in titu. de pace iur. fir. vide supra. ar. cl. vij. glo. iij. f. Et si in episcopum vel abbatem in. c. si quis deinceps. xvij. q. v. l. c. cum illorum. de senten. exco. Idem si percutiatur senex vel ei fiat iniuria cuius eidem debeat reuerentia. l. semper. in prin. ff. de iure immunita. Item sexus est attendendus bo. tex. in. c. sicut. de j. de homicid. Item si sit nobilis vel plebeius no. in. c. fina. de pe. in ca. qui contra. xxiij. qst. j. in. s. sic. igitur. vers. sciant: iuncta glo. ibidē in auten. vt iud. sine quo quo suffra. fi. colla. ij. Item si est clericus vel laicus in. c. excommunicamus: le premier. s. credentes. de here. et si est clericus in quibus ordinibus est constitutus in. c. si qui clericorum. xi. q. j. Item si est diues vel pauper. per tex. et ibi Bar. et Alex. in addi. in. l. illicitas. s. fi. ff. de off. presid. Bal. in. l. si quis ad declinandam. C. de episc. et cle. Nota etiam q multe sunt cause que pe nam relaxant aliquando a tanto et aliquando a toto quas ad longum enumerat. Luc. de pen. in. l. si apparitor. viij. q. ix. col. de cohar. lib. xij. C. causas autem mutandi et alterandi penam enumerat Fely. in cap. qualiter. le. ij. s. ad corrigendos. vij. col. vers. sed pulchre. de accusa.

Article. clxviij.

Saucun refuse de donner treues a au tray/et depuis celluy soit naure/mutille/ou desrobbe:le refusant en sera pugny cōme de treues enfraintes. sil ne peult monstrer et prouuer excusatiō au cōtraire. Auf si peult estre le refusant cōtrainct par painse de corps et detētion de la personne a dōner lesdictes treues.

In textu ibi.

Saucun refuse donner tresues etc.

Glossa prima.

St enim introducta ista

consuetudo ne impotentes a potentibus opprimatur vt ad hoc est bo. tex. et ibi Bar. in. l. illicitas. s. ne potentiores. ff. de offi. presid. Et ad hoc debet vigilare iudex vt dicit ibidē tex. et tex. in auten. de man. prin. s. de inde. colla. iij. no. in. l. equissimum. in prin. ff. de vltim. et in ca. si quis. et in. c. fina. xc. distin. Qualiter autem. debeat quis esse securus in domo: vide in. l. j. cum ibi not. de pretio. et hono. pret. lib. xij. C. et q tutissimum est refugium. l. pleriqz. ff. de in ius voc. l. nemo de domo. ff. de regu. iu. Et videtur esse contra naturam q homo homini insidiatur. Cum e contra beneficio affici hominem intersit hominis: vt dicit notabiliter tex. in. l. feru. ea lege. ff. de ser. expor. et si homo insidiatur homini facti nephastex. in. l. vt vim. ff. de iusti. et iur. et ibi Jas. in. v. col. quoad hoc al. le. Ciceronem in. iij. offi. Homo nature obediens non potest induci homini insidiari et omne simile applauder naturaliter suum simile fm p dli. natu. histo. l. vij.

in prin. Et ideo si contra fiat potest a iudice peti ne fiat in futurum; vt dicit tex. et ibi Ly. in l. i. iudemus. C. de hijs qui ad eccle. confug. Et non debet denegari legitimum presidium fm Guiller. de cug. in d. l. iudemus. Aduertendum tamen est q non omni petenti securitate datur sed arbitrabitur iudex si hoc fieri sit necesse. Quia in securitate prestada cause cognitio requiritur in autem. de man. prin. s. sed neq. iuncta glo. ibidem. col. iij. debet tamen talis causa summarie cognosci fm eandem glo. Et primo debet considerari si timor sit iustus puta si potens homo cominatus sit vim inferre sumpti homini ter. in l. metum. la. ij. ff. de eo quod met. caus. et ar. l. fulcius. s. si quis bona. ff. qb. ex cau. in posse. eat. Quid autem si no potest probare minas in fm eundem Guiller. de cug. in d. l. iudemus. q. sta tur eius iuramenta ar. l. no omnes. s. a barbaris. ff. de re milit. l. thesaurus. ff. ad exhib. l. au. pretor. in princ. ff. de d. qm. infer. Et circa hoc dicit idem Guiller. de cug. in supradicta. l. iudemus. q. in securitate prestada quattuor debent inspic. Primo vite presentis actus hoc est illius a quo petitur ar. l. iij. s. is qui ad hostes. vers. sed si ex improviso. iuncta glo. ibidem. ff. de re milit. Nam attendendum est an sit talis qui consuevit minas suas mittere executioni et talia consuevit facere no. in l. metum. C. de hijs que vt met. cau. fiunt: vt Latius infra dicitur. Secundo inspicitur persone conditio ac status: vt puta si sit in dignitate vel religiosus vel etiam sacerdos ar. eorum que not. in c. s. de purg. cano. in c. sacros. iuncta glo. xxv. dist. in c. venerabile. de elec. in ca. miramur. l. xj. dist. prope fi. et ibi gl. Panoz. in c. cum in iuuentute. de presump. Tertio inspicitur presentis temporis potentatus puta si est pauper inanis et debilis ter. in d. l. metum. la. ij. ff. de eo quod met. caus. Quarto inspicit etas puta si sit minor vel senex: vt not. in titu. de pace iur. fir. in prin. Sed dubitatur circa treugam datam an dicatur treuga rupta ex verbis iniuriosis. Et videtur prima facie q sic: quia sic puniuntur qui dicit iniurias sicut qui facit. l. item apud. s. genera liter. ff. de iniur. Item non refert an verbis vel factis. l. de quibus. ff. de legib. item consuetum dicitur iniuria d. l. item. s. ij. nec refert qadmodum fiat dummodo fiat. l. fieri. ff. de le. iij. l. si in duob. s. s. ff. qadmo. test. apertan. Contrarium tamen determinat Guiller. de cug. vbi supra. quia non frangitur securitas verbo sicut nec furtum committitur. l. si quis vxori. s. neq. verbo. ff. de furt. Et quia a verbis securitatis non est recedendum l. non aliter. ff. de lega. iij. et sic etiam probatur vassallus qui iniecit manus impias in dominum debet feudo priuari. c. s. pozro. in titu. quib. mod. feu. amitt. si autem dixit domino iniurias solimodo non pdit feudum in c. s. s. si vero. in titu. de capi. qui cur. ven. ideo verba iniuriosa non sufficerent nisi suum posse fecerit quo factum adimpleret: vt ibidem no. l. qui ea mente. ff. de furt. Sed quid si ille qui petebat securitatem fuit a iudice repulsus quia mino iuste petebat an teneatur actione iniurarum vel alia. Et dicit idem Guiller. de cug. q. dimittitur arbitrio iudicis si enim apparet q calumniose petijt teneatur: alias si no apparet sed habet aliquem colorem tunc no tenetur ar. l. fenerator. C. de excusa. tuto. l. j. C. de casu. l. unica. de sumpt. recuper. lib. x. C. Letera circa istam materiam: vide per Bar. et alios. in d. l. illicitas. s. ne potentiores. ff. de offi. p. fid. Et Guiller. de cug. in d. l. denunciamus. Et aduerte lector quia non reperies dictam lect. Guiller. de cug. super d. l. denunciamus. in lectura sua super. C. sed inuenies in h. trac. Jo. reynaudi super. c. impertalem. s. preterea ducatus inter multos alios tractatus.

In textu ibi.
Recessant en sera pugny etc.
 Glossa secunda.

Et sic puniuntur inobedientia siue contumacia no. in l. si ideo. ff. de euict. Ludo. roma. consil. cccxxix. incip. presens consultatio. in. ij. col. ad fi. post Bar. in l. sepe. ff. de re iudi. Bal. in l. res iter vltios. C. quib. res iud. non noc. Est enim contumacia vitium. l. sancimus. C. de iud. et ibi Zas. in. vj. col. dicit q contumacia est peccatum mortale: ad hoc alle. Panoz. in. c. s. iij. col. de iud. et in. c. ij. de malo. et obed. Et contumax dicitur infidelis: in ca. si qui presbyteri. lxxxi. dist. Et maxime in ista ha contumacia de non parado. de qua per Jo. and. in. c. s. de dol. et contu. Bart. in l. si. ff. de in integ. resti. et in l. ex consensu. s. fina. ff. de appel. Et ratione magne contumacie potest iudex recedere a res gulis iuris fm And. barb. et Philisp. dec. in. c. olim. de rescrip. ypolit. de mar. in. l. de ynoquoq. ff. de re iud. nu. cccxliij. Inobediencia enim dicitur maximum peccatum in ca. sciendum. xxx. q. j. Et etiam alibi dicitur contumacia omne delictum vel maleficium. l. omne delictum. et ibi Bar. ff. de re mil. glo. in l. unica. s. si. in verbo meram: et ibi Bar. et Zas. ff. si quis ius dicens. no ob temp. glo. in l. si filius. in prin. in verbo succurrendum. ff. de interrogat. actio. et in l. si plures: et ibi Bar. ff. de adm. tuto. Item contumax habetur pro confesso glo. ord. in l. locorum in vbo confiteantur: et ibi Jo. de pla tea de omni agro deserto. lib. xj. C. Itē et in verbo dolo fm Paul. de cast. in l. vbi extigitur. in fi. ff. de eden. Et q renuens dare treugam debeat puniri intellige attende per ea que supra dixi in. j. glo. Et etiam sciendum q licet contumax habeatur pro confesso tamen ad hoc vt valeat condemnatio de crimine per contumacia debet constare de crimine vltra contumaciam Specu. in titu. de accus. s. fi. vers. sed pone: et ibi Jo. and. in addi. per tex. in l. raptos. C. de epis. et cle. in vbo contumaci et circa med. ibi post legitimas pbationes etc. et in fi. d. l. ibi reperti et conuicti etc. ypoli. de mar. in l. unica. nu. cccxxix. C. de rap. hgi. alle. ter. in l. obnoxius. C. vbi de cri. ag. oport. et in l. s. et snaut. C. de hijs qui latro. occult. Et pro predicta doctrina Jo. and. dicit idem ypolit. esse tex. in ca. deus omnipotens. iij. q. j. Nec videtur obstare id q dicitur in nostra consuetudine: le refusant sera puny: sine alia probatione siue solennitate que videretur ideo ommissa per. l. quicqd astringende de vbo. oblig. Quia vt dicit notabiliter De. de anchar. in consil. cccv. incip. probata. Per legē est suppleendum quod deficit in statuto alle. l. ij. C. de nox. actio. et c. cum dilectus: de consuetu. ar. l. si cum dotem. ff. sol. mar. et l. si extraneus. ff. de cond. ob cam. ideo dicit idem de Anchar. in d. consil. q statutum qd exorbitat a iure comuni qstum ad fictam confessionem contumacis restringere debemus qstum possumus per c. odia. de regu. iur. lib. vj. cum similibus: vide Oldral. consil. lxxv. incip. hic agitur. et consil. cxcij. incip. viso diligenter. et Angel. in trac. male. in glo. quicquid iudex videns: et ibi dicit contumacia maxime in non comparendo est ficta probatio per glo. in d. l. locorum. Bar. in l. omnes populi. ff. de iusti. et iu. Ideo dicitur q si notarius est condemnatus per contumaciam no perdit instrumentorum confectionem fm eundem Angel. post Bar. in d. l. si ideo. in prin. ff. de euict. Bald. in l. transigere: circa med. C. de transact. Paul. de cast. consil. cxcv. incip. super hoc puncto. Ideo dicit notabiliter Bal. in l. si filio. la. ij. ff. sol. mar. circa fi. q contumacia est fictum delictum et non verum. idem Bald. in l. et in multis. C. de appel. in fi. vbi dicit: q non est delictum contumacia sed a delicto separatum. Incidēter quero. Quid si aliquis minatus est alicui mortem et talis minatus postea reperitur mortuus vel percussus et nescitur a quo an presumatur occisus vel percussus a minate dicit Bar. in l. metum. C. q met. caus.

Quarte partie

¶ In hoc debet inspicere qualitas persone inferentis iniurias quia sunt aliqui a deo potentes et mali quibus quod dicitur consuere sunt facere: et tunc contra eum est presumptio: idem tenet Specu. in tit. de proba. s. si. vers. xiiij. Et Ly. in d. l. metum: ubi dicit. qd si ille qui erat male fame fuit minatus presumitur qd interfecerit quod limitat Bal. in l. si. ff. de hered. insti. quando erat male fame in eodem genere mali puta homicida vel pccator: secus si esse male fame in alio genere puta leno Et sic fm eundem debet limitari regula semel malus etc. Sequitur Jo. de ana. in c. petrus. pe. col. de homici. idem in c. s. in l. iij. col. de malef. post Jo. and. in c. litteras. de presumpt. Et qd presumitur de homicidio contra inimicum occisi: tenet Bar. in l. si. penul. col. ff. de quest. Panoz. in c. scribam. ad ff. de presumpt. Ad tam men sufficit talis presumptio ad condemnationem. l. si. C. de proba. ca. sciant cuncti. ij. q. viij. Dicit in Specu. in tit. de presumpt. s. ij. circa fi. qd talis presumptio sufficit ad torquem: idem tenet Panoz. in c. litteras. de presumpt. in l. ij. col. Fely. in c. afferte. penul. col. eod. dem tit. ¶ ubi dicit. qd ex minis inducitur inimicitia capitalis per glo. in l. licet in verbo capitales cum ibi no. ff. de recept. arb. allegat ad hoc tex. in l. s. hoc rescriptum. ff. ad lileia. Et dicit ex hoc idem Fely. qd potest minans non consuevus iniurias mittere executioni torqueri alle. Lud. roma. in d. s. hoc rescriptum et Specu. in tit. de presumpt. s. secundo. vers. sed pone.

In textu ibi.

Sil ne peut monstrier excusation etc.

Glossa tertia.

A **Etiam iudex parte non opponente** potest de defensione sua querere fm Bar. consil. c. in c. a domino. Ly. col. ij. alle. tex. no. in l. s. fina. ff. de quest. l. si non defendantur. in fi. ff. de pe. Dum dicit qd cognoscit debet. l. non tamen. ff. de appel. l. addit. cros. C. eod. tit. in auren. qui semel. C. quomod. et qd iudex idem Bar. consil. c. vij. incip. vixit omnibus: et consil. c. xij. incip. queritur. Ideo licet per statutum habeatur quis pro confesso tamen semper requiritur cause cognitio et declaratoria fm Angel. in trac. malef. in glo. qui quidem iudex videns. v. col. vers. queritur tamen ad hoc alle. tex. et ibi Bar. in l. etus qui delator etc. ff. de iur. fil. ter. c. ij. glo. in c. cum scdm. de here. lib. vj. Bal. in l. transigere. in fi. C. de transact. et in l. iudem. s. siconomus. C. de sacros. ecclie. Deberigitur talis confirmari tunc assumere in se onus probationis. Et pba re qd non perpetravit maleficium puta probando suum alibi scilicet qd pro illo tunc alibi erat vel qd alius perpetravit alias contra eum iudicabitur fm mentem Bal. in l. ita demum: circa fi. C. de procura. Sequit Paul. de cast. consil. xxxij. incip. super. j. quest. in j. col. ¶ **Quintimo tali exceptioni reus renunciare non potest** glo. est ord. in l. pactum inter heredem. ff. de pact. Le pol. consil. xij. incip. licet inuitus. in. iij. col. Ideo sicut vera confessio aliquando potest reuocari tamq. erronea v. not. idem Paul. in d. consil. per. l. ij. s. j. ff. si ex not. caus. ag. eodem modo poterit reuocari ficta confessio in ducta per statutum pretextu erroris. Et contra talem fictam confessionem admittitur probatio: ita dicit no. Fran. de acol. de aret. consil. c. xij. incip. vixit consultatione in. ij. col. Bal. in l. ij. in. iij. col. C. qui test. fa. pof. ypolit. de mar. in l. s. si. pe. et fi. col. ff. de quest.

In textu ibi.

Le refusant contrainct.

Glossa quarta.

A **No. in l. denunciamus. et ibi Guillel.** de cuq. et alij doct. C. de his qui ad ecclie. confug. l. illicitas. s. ne potentiores. et ibi Bar. ff. de of. p. sid. v. de q. supra. in. j. glo. scripti. et supra ar. clix. et ar. lxxxix.

Des crimes.

Article. clxxij.

Aucun fait denuncieement contre autrui soit de meurdre / larrecin / de femme forcee / de meurtre / de bateures / et mutilations de guect appense / ou autre crime il est receu a soy delaisser de son denuncieement ou accusation en iurant quil cuydoit auoir bon denuncieement et loyal et quil ne sen delaisse que par deffault de prouue et payera lamende de la loy. Mais sil proce de tant quil descende en enqueste et face production de tesmoings: ou sil se delaisse cheoir en terme la cause tenue aux enquestes sil se delaisse depuis il fera amende de trente solz manzays. Et en icelluy cas on ne prendra point de serment de luy. Et neantmoins pourra le pcurer de la court pour luy uir linterest de iustice.

In textu ibi.

Saulcun fait denuncieement.

Glossa prima.

Unde que supra scripti ar. clxxij. et seq. et que etiam scripti supra ar. clxxij. glo. iij. et vide Joan. fab. in l. ea quidem. C. de accusationib. ypolitus de mar. in practica. in s. super est. nu. vj. et. vj. j.

In textu ibi.

Par deffault de prouue:

Glossa secunda.

Unde que supra scripti ar. clxxij. in glo. v. in verbo en faisant serment. et in glo. seq. Ad hoc est glo. no. in. c. j. s. pouro. vers. item si delator. in tit. q. fuit. j. cau. bene. amitt. in verbo per det. ubi Bal. plus res opi. refert quando liceat penitere: tandem concludit qd in delictis que pendent ex conditione potestatis ua habet locum penitentia anq. sint consummata: sed postea no. siue sint nominata siue innominata vt crime rebellionatus nisi contineant interesse quis tuc illud purgatur. l. ex hoc edicto. s. si quis alienauerit. ff. de alie. iud. mut. caus. facta.

Article. clxxij.

Aucun ne sera receu a faire denuncieement pour raison de bateures si elles nont este faictes de guect a pens ou que lesdictes bateures faictes sans guect a pens soient trouuees griefues et atroces.

In textu ibi.

Aucun ne sera receu etc.

Glossa prima.

Acta denunciatione tam denuncians q. denunciatas debet in carcerari: vt no. in l. si. in fi. et ibi doc. de exhib. et tras. reis: ibi pari fortuna retineri. Attenta tamen dignitate persone no. in l. si. s. sed quisquis. C. de accusa. Nota tamen tex. istius consuetudinis ubi dicitur: qd non admittitur denunciatio nisi pro atroci iniuria: ideo dicit notabiliter Lud. roma. consil. c. xxxij. incip. ista captura: qd non potest quis ex vi constitutionis

nis neq; ex vi iuris cōmunis ad partis petitionem capi nisi per prius fuerit in contumacia cōstitutus aut de fuga suspectus. De primo dicit esse casum in l. consensaneum. et ibi Bar. C. quomod. r. quando iud. Secūdum dicit probari ex plene notatis in l. ait pretor. s. ff. de iur. iur. ff. que in fran. cred. et in l. generali. de decurio. lib. x. C. Adde etiam q; per capturam fit iniuria homini capto ideo qui facit aliquem iniuste carcerari tenetur actione iniuriarum no. in l. penul. C. q. bo. ced. post. l. ff. de iniur. et et etiā imponitur pena no. in l. nemo carcerem de exact. trib. lib. x. C. Soz. cōsil. cccxxi. in clp. cum in presenti in. iij. col. vers. Secunda ratio. Et quia nō multum differt carcer a seruitute no. in l. ij. ff. de lib. homine exhib. Immo plus esse videtur quia est species torture: vt dicit Bald. in l. si clericus. in. ij. col. versicu. et primo queritur. C. de episc. aud. idem Bal. in l. j. C. de hijs q; ad libert. perue. nō poss. et ibi Card. zab. in cl. j. vers. duro. in prin. de heret. Ideo contractus factus in carcere cum carcerato non valet: vt no. Ly. in l. ij. q. met. caus. Bal. in l. falsus. C. de furt.

In textu ibi.

De guect appens.

Glossa secunda.

Et sic delicta commissa pēlatis insidijs sunt grauiora vt satis supra scripsi ar. l. in glo. in verbo homicide fait de guect appense: et supra ar. xliij. glo. ij. in verbo baiteures etc.

In textu ibi.

Buefues et atroces.

Glossa tertia.

Excessus quādo dicatur grauis vel atrox dic q; relinquitur arbitrio iudicis. glo. in c. cum illorum in verbo membris: et ibi doct. de senten. excom. Specul. tenet per illam glo. in titu. de leg. s. nunc trahimus. versicu. que dicatur atrox glo. in s. atrox. in. s. de iniur. et ibi Joan. fab. qui ad hoc alle. l. pretor. s. fina. cum duabus. ll. seq. ff. de iniur. Delictum autē quod dicatur enorme vel graue vide glo. fina. in l. j. ff. de custo. reo. glo. j. in l. j. C. de requir. reis. et in l. ea que. in prin. ff. de regu. iur. in ca. quisquis. ij. quest. ij. Salice. in l. non deo minus. vj. col. C. de accusa. Bald. et Panormita. in cap. at si clerici. de iudi. Bar. to. in l. non solum. s. si mandato. ff. de iniur. idem Bar. to. in l. leuia. ff. de accusa. ibi videas. Et no. q; propter enormia delicta licitum est leges transgredi fm Bald. in l. quid ergo. s. pena grauior. in. iij. col. ff. de hijs qui notan. infra. idem in l. si seuerior. ij. col. C. ex quib. cau. infra. erro. idem Bald. in l. j. in. v. col. C. qui accusa. non poss. et in l. obseruare. s. proficisci. ff. de off. si. procon. et legat. et in l. j. in prin. C. de precib. impe. offer. doct. in c. j. de consti. Bald. in c. j. s. iniuria. in prin. in titu. de pace iur. fir. Et cum ista consuetudine concordat consuetudo normanie. in titu. de harou que est vulgaris acclamatio normanzorum. Et non licet acclamare sine magno et euidenti periculo: vt ibi dem in. v. consuetudine: et circa hoc no. q; erat quidam Rodulphus dux Normanie qui erat magnus iustus ciarius ad quem scilicet a Roul cum acclamasset quispiam statim ad eundem Rodulphum tam acclamans q; acclamatus vinci ducebantur. qui causam delicti siue acclamationis audiebat. Hunc etiam dicitur de Paulo q; cesarem appellauit: cui festus ait cesarem appellasti ad cesarem ibi. Actuum. xxv. c.

Article. clxx.

Le subject qui fait deffault par buytai

ne dehiber le contract ou contractz dont il ya prouffit et esmolument de fief fera la amende de la loy.

In textu ibi.

Le subject qui fait deffault.

Glossa prima.

Acit ad hoc notabile dicitur Innoc. in cap. B. perpetuus vicarius. de fide instru. vbi dicit: q; quādo quis habet instrumentum q; teneatur exhibere et hoc reuens facere prouabitur commodo illius instrumenti quod dictum commendatur: et sequitur Bald. in cap. vassallus. in fi. in titu. si de feud. de fun. sue. contro. inter do. et agna. Et Jaco. de sancto geor. in tract. seu. in glo. dicit q; vassalli promiserunt recognoscere etc. vij. col. et q; vassallus teneatur exhibere domino inuestituram siue instrumenta sue possessionis tenent idem doct. per tex. in l. titus heres: tunc glo. ff. de actio. empt. et vend. et ar. l. si prediorum. C. ad. l. fal. si maritus. s. ff. eodem titu. idem Bald. in l. ij. C. vt lit. pend. et in l. ij. C. quomod. et quando iudex. idem in l. instrumenta. C. de fideicom. et vide scripta. in glo. seq.

Article. clxxi.

En ventes recellees de buytaine apres le contract passe a amende de loy / et qui les recelle par an et iour ya soixante solz manczays damende suppose que en icels luy fief ny ait que iustice fonciere.

In textu ibi.

En ventes recellees.

Glossa prima.

Um igit est adiecta dies et pena post tempus est locus purgationis more. l. ratetie. s. de illo. ff. de actio. et obliga. l. magnam. C. de contrah. et commit. stipul. l. qui fundum. circa principium. ff. de contrahen. empr. et vend. l. qui rome. s. callymachus. ff. de verbo. obliga. Alexander consil. lxxvj. incipien. vllis dubitationibus. colū. fina. in. v. volu. vbi refert omnes doctores dempto. Pet. et Ly. hanc opinionem tenere in l. si pacto quo penam. C. de pactis. An autem vassallus debeat de necessitate expectare vltimum diem: et dic q; non: quia si ante terminum soluit tunc cessat prescriptio fm Panormita. in cap. si. ij. col. de loca. per. c. ab eo. de appella. lib. vj. Et cessante causa termini cessat effectus illius. l. fina. ff. ad legem falc.

Article. clxxij.

En contract de bailler a rente pur et ab solu nappartient aulcunes ventes au seigneur de fief. Mais si la rente est par ap̄s amoz: ie il ya ventes.

In textu ibi.

En contract de bailler a rente pure.

Glossa prima.

Ratio istius consuetudinis est quia ex quo non interuenit precium non dicitur venditio. l. ij. ff. de contrahen. empr. z vend. in. s. precium et ibi Joan. fab. et Angel. et in. s. item precium: et Chrysostomus. porcus et Jas. in aadi. in. titu. de emptio. et vend. nec debentur laudimtia quando non interuenit precium: vt tenet Specu. in titu. de emphiteo. s. nunc aliqua. versic. c. vij. et ibi Joan. and. in addi. idem Specu. in. d. s. nunc aliqua. versic. c. r. Jas. in. l. fi. xxxiiij. col. C. de iure emphiteo. z remittit se ad Bal. in. c. j. iij. col. de prob. seu. alie. per Fede. et in. l. voluntas. ij. col. C. de fidelicom. et ad no. in. c. j. s. p. terea. in titu. de capit. corrad. licet Bal. vbi supra teneat contrarium quia talis contractus no procul ab alienatione distat in. s. alienationes. in autē. de no. alse. aut permut. colla. ij. Et quando transfertur dominium vtile est alienationis species: vt dicit Dy. in. l. co dicillts. s. instituto. ff. de lega. ij. allegat. l. j. s. q. ait. ff. de superficie. l. fi. ff. si ag. vecti. vel emph. z. l. j. ff. de lo. pub. fru. Breuiter dicendum est q. in hoc standū est consuetudini: vt dicit Specu. in. d. s. nunc aliqua. s. vij. Bal. in. c. j. qui feud. var. poss.

Article. clxxij.

En contract. deschange et permutation dheritaiges a ventes / suppose que les heritaiges soyent en vne mesme ou diuers fiefz.

In textu ibi.

En contract deschange:

Glossa prima.

Ratit ad hoc tex. in. l. fi. iuncta glo. ibidem in verbo transponere et ibi Jas. in. xij. not. C. de iure emphiteo. Specu. in titu. de emphiteo si. s. nunc aliqua. versic. c. xij. vbi concordat cum tex. nostre consuetudinis et assignat rationem quia permutatio vicina est emptioni. l. fina. ff. quib. ex cau. in posses. eat. et. l. ij. ff. de rerum permut. inmo est species venditionis. l. sciendum. s. deinde. ff. de edil. edic. idem Specu. in titu. de feud. s. ij. versic. xxxij. et ibi Joan. and. in addi. Bald. et Angel. in. l. cum hij. s. si cui. ff. de transact. licet idem Bald. sibi ipsi more solito contrarius in. l. si domus. s. fina. ff. de leg. j. teneat contrarium. et vide eundem Jas. in. d. l. fina. xxxj. col. vbi concludit post ymol. in ca. potuit. xij. col. de loca. q. licet non requiratur domini consensus in permutatione tamen pro inuestitura debetur laudimium. Et q. in aliquibus partibus ex permutatione debeatur laudimium: vt in ista consuetudine et in aliquibus no. exemplifica etiam in no. mania tenet Joh. fab. in. s. actionum. col. iij. versic. per ista. in. titu. de actio. adde scripta per Boerium in consuetu. bitu. in titu. des cens. s. vij. An autem appellatione venditionis vel alienationis veniat permutatio tract. Bald. in. l. j. C. de rerum permuta. z in. l. fina. ff. de conditio. ob causam. et in. l. iuris gentium. in princ. ff. de pact. z in. d. l. cum hij. s. si cui. glo. z ibi doct. in. l. fina. de pred. decurio. lib. r. C. rex. et ibi Panormita. in. c. j. de hij. que fiunt a prelat. Paul. de cast. in. l. j. ff. de rerum permut. Specu. et ibi Joan. and. in addi. in titu. de empt. et vend. s. nunc dicendum. versic. sed pone. Bar. in. l. sicut. s. sed si permisit. ff. quib. mod. pig. vel ypotec. sol.

Article. clxxiiij.

Et audit contract deschange ou de ven

dition les ventes se payent a la raison de vingt deniers tournoys pour liure audit pays / si non en aucunes contrees et parties ou il ya ventes et yssues. Cest assa uoir troys solz quatre deniers tournoys pour liure. Et si aucuns ou dit pays ont acoustumer sont en possessio d'auoir quins / requins / reliefz / ou autres droitz dont ne soit cy faicte mention ilz en iouyront en la forme acoustumee.

Glossa prima.

O iure debetur quinquagesima pro laudimio. l. fina. z ibi doctio. C. de iure emph. in hoc tamen standum est consuetudini vt dicit Specu. in titu. de iure emph. s. nunc aliqua. versic. c. vij. et Bald. in. c. j. in titu. qui feud. oare poss.

Article. clxxv.

Et est a entendre que par la coustume dudit pays si aucun acquerer d'aucunes choses heritaultz nest mis en proces en son viuant en demāde de ventes dicelles choses par luy acquises ou sa femme ou heritiers dedans lan apres son deces. Le seigneur de fief desdictes choses apres ledit an ne pourra proceder par saisine preuilegiee par deffault d'exhibition de contract z ventes non payees. Mais neantmoins pourra icelluy seigneur proceder par actio ou simple saisine iusques a trente ans acōplis du temps dudit contract.

In textu ibi.

Nest mis en proces en son viuant.

Glossa prima.

Ratio est qz successor seu heres defuncti illius presumitur ignorare illud debitum cum non sit de facto suo. Et in facto alieno regulariter presumitur ignorantia. l. fina. ff. pro suo. et in. l. q. ad velleia. non debet igitur ita ruzozose procedi contra eum sicut contra verum contumacem non habentem causam ignorantie. Talis est ista fina priuilegiata q. tenet non obstante oppositioe vel appellatione inroducta est in odium morosi debitoris sed certum est q. ignorantia excusat a mora. l. q. te. ff. cert. pet. l. qui in alterius. ff. de regu. iur. Et data iusta ignorantia no datur negligentia. in. c. qz diuersitatem de concess. preben. l. genero. ff. de hij. qui nor. in. l. annus. ff. de calum. Sozi. consil. clxij. incip. pulchra et subtilis. col. pe. Et licet heres z defunctus censeant vna et eade psona: vt dicit tex. in aut. iusur. a morose. prest. post prin. colla. v. illud est veru iuris fictione no in realitate. Idē dicit ibidē Ange. q. licet heres pariter vt defunctus cadat a iure suo non soluendo canonem per biennium vel triennium subuenitur tñ heredi bñficio restitutionis rōne ignorantie allegat Dy. in. c. cū quis. de regu. iur. lib. vj. Sūt em in veritate diuerse persone: ideo vinculu vnus non ligat personā alterius in. c. si tatis. de inu. faciunt dicta per Bal. in. l. j. C. de par. q. fil. dist. Et supradictis no. q. domini terrarum debent

bene esse solliciti in exigentia debita et iura sua a vassallis suis dum vsunt als in multis grauantur: vt no. in l. si ille: de decurto. lib. x. c. Et ibi Joan. de platea in. iij. not. dicit qd qui recusauit conditionem quam habebat in patre vel eam non requisitum no potest postea eam requirere in filio vel nepte vel vltoribus alle. l. cum scimus. de agri. et cen. lib. xj. c. Item dicit per illum tex. in. d. l. si ille: qd si vassallus commisit feloniam propter quam merebatur feudum amittere si dominus in vita illius vassalli non mouit illam questionem non potest postea filijs mouere nec eis feudum auferre alle. l. fina. iuncta glo. C. de reuo. dona. et ibi Salice. facit. l. procula. ff. de proba. glo. in. l. omnimodo. C. de inoffi. testame. qd intelligit Pyrrhus in. d. l. si ille quando feudum propter feloniam non est ipso iure commissum quia videtur remississe. insuriam. Si vero feudum est commissum ipso iure tunc heres poterit conueniri quia persona non conuenitur sed res per. l. commissa. ff. de publica. l. Layus. in fine. ff. ad sillela. et ista sunt originalia verba Jaco. rebuffi. licet pyrrhus supprimat eum et dicat illa esse vltra dicta docto. et de ista limitatione meminit etiam Bald. in ca. j. s. insuper. ad finem. de probi. feud. alie. per Fede. et Lurt. iunior in tracta. feud. iij. parte. ij. quest. prin. in. ij. col. in fi. Itē etiam grauantur dominus quia vt dicit Luc. de pen. in. d. l. si ille: qd si questio vassallagij patri dum vixit mota non fuit non poterit eius filius ex tali vassallagio molestari. l. cum oportet. s. sin autem res. C. de bonis que libe. Et qd vassallus non potest feudo priuari ex quacunq; culpa a patre commissa glos. est in cap. j. s. j. in titu. quib. mod. feu. amit. glo. in ca. j. s. porro. in tit. que fuit. j. caus. bene. amit. ff. col. de neapol. in. l. j. s. fms. cum. l. seq. ff. ad sillela. Et ibi dicit per illū tex. qd si vxor perdit votem propter adulterium et maritus in vita nichil dixit qd non potest oppoui per heredes mariti fa. l. sed si maritus. ff. qui et a quib. Similiter etiam dicitur qd ius agendi ad reuocandam donationem propter ingratitude non transmittitur ad heredes quia ista est iniuria et actio iniurarum extinguitur morte iniuriati. l. eum qui. s. qui iniuriarum. ff. si quis cautio. Ideo dicit Bald. in. l. rei iudicate per illum tex. ff. solu. matri. qd si maritus sciuit adulterium vxoris et nichil dixit in vita post eius mortem nichil poterit dicere heres: vt supra dixi. eo quia tendit ad vindictam que non transit in heredem glo. singul. in. l. cum emancipati. s. si emancipatus. ff. de colla. bono. ita etiam nec heredi mulieris obijcitur culpa illius de funcie. l. fina. C. de adult. d. l. rei iudicate. s. j. ff. solut. matri. facit. l. eius qui delatozem. ff. de tur. fisci. Et ad supradicta vide no. dicta p Bald. in. l. lege. circa med. C. de legit. here. Et ibi an et quando delictum patris noceat filio: adde qd sufficit qd dominus cōqueratur de vassallo extra iudicium fm Pyrrhum et iRebuffi. in. d. l. si ille. Et dicitur tunc mora controuersia quia controuersia etiam dicitur extra iudicium. l. lucius. s. tres heredes. ff. ad trebell. l. sed si lege. s. sed si ante. ff. de petitio. heredi. Ideo videtur qd sufficiat extra iudicialis falsina.

Article. clxxvi.

Quacunq; prent heritage a rente o grace damortir et pendant la grace le bailleur de heritage a rente vend ou transporte la rente et le preneur ladmortisse au dedans du tēps dicelle grace / il ne deura que vne vente.

In textu sibi.

Saucun prent heritaige a rente etc.

Glossa prima
Vnde supra ar. xcij. in tex. et glo. et ibi qd ex contractu ad puram rentam non debentur vende siue laudimtia ex eo quia non interuenit precium. Si vero precium interuenit talis contractus dicitur mera venditio vt no. Jo. fab. in. l. fina. s. fina. ante fi. C. communia de legat. et in. l. j. C. quando liceat ab empt. reced. Pau. de cast. in. l. j. post prin. C. de pact. inter empt. z vend. Joan. fab. in. s. j. in fi. de empt. z vend. Jas. in. l. ab emptione. col. ff. de pact. ideo debentur laudimtia.

Article. clxxvij.

Et pareillement a ventes en terres baillees a complant pour planter en vigne et sen doyuent payer les ventes incontinent apres le terme du complant finy a la raison de la valleur a yne fois payer des choses qui demeurent a celluy qui les a complantees. Et semblablement ya retract aux lignagiers du bailleur iusques aude dans de lan et iour dudict complant finy en payāt les coustz et mises raisonnables. Et sentend ledit complant finy quant le terme du contract z marche est paracheue et acomply.

In textu sibi.

Ya ventes en terres baillees a complant.

Glossa prima.

Vnde supra ar. xcij. in tex. et glo. et ibi qd ex contractu ad puram rentam non debentur vende siue laudimtia ex eo quia non interuenit precium. Si vero precium interuenit talis contractus dicitur mera venditio vt no. Jo. fab. in. l. fina. s. fina. ante fi. C. communia de legat. et in. l. j. C. quando liceat ab empt. reced. Pau. de cast. in. l. j. post prin. C. de pact. inter empt. z vend. Joan. fab. in. s. j. in fi. de empt. z vend. Jas. in. l. ab emptione. col. ff. de pact. ideo debentur laudimtia.

Vnde supra ar. xcij. in tex. et glo. et ibi qd ex contractu ad puram rentam non debentur vende siue laudimtia ex eo quia non interuenit precium. Si vero precium interuenit talis contractus dicitur mera venditio vt no. Jo. fab. in. l. fina. s. fina. ante fi. C. communia de legat. et in. l. j. C. quando liceat ab empt. reced. Pau. de cast. in. l. j. post prin. C. de pact. inter empt. z vend. Joan. fab. in. s. j. in fi. de empt. z vend. Jas. in. l. ab emptione. col. ff. de pact. ideo debentur laudimtia.

Article. clxxviii.

Il n'ya aucunes ventes en acquestz de rentes generalles dont assiette nest faicte en vendicion dheritage par les seigneurs des fiefz diceulz heritages en leurs fiefz en vendicion a grace qui ne passe neuf ans et en donation simple causee et faicte de la liberalite du donneur.

In textu sibi.

En acquestz de rentes generalles.

Glossa prima.

C facit quia licet de iure feuda non possint vendi sine domino consensu. in titu. de prob. feu. alie. per Sede. et in titu. de probi. feu. alie. per Loth. per totum. post test tamē ypotecari et pignozari vt no. glo. in. l. si. in verbo alijs vende re. C. de iure emphit. z ibi Jo. fab.

post Innoc. in. c. potuit de loca. Specu. in titu. de emphiteo. s. nunc aliqua. versicu. cxvij. Jas. in. d. l. si. col. xxv. post Bar. et alios in. l. multum interest. ff. de verbo. oblig. Ly. Bald. et Sali. in. l. si. C. de reb. alie. non alie. Bar. in. l. qui habebat. ff. de leg. iij. Bal. in. l. yoluntas. ij. col. in. fi. C. de fideicō. An autem isti reditus annui ad rationem. x. vel quinqz pro centenariis sint liciti tractat Bal. in. c. j. super verbo vel nummos versu. sed quid dices. in titu. si de feu. vass. ab ali. inter. fue. et dicit qz talis contractus ad rationem. v. pro centenariis est licitus per illum tex. dicit tamen multos tenere qz sit vsura quia lucrum ex pecunia proueniēs est certum z infallibile: ideo ibidem consulit qz agatur inter partes qz et tali pecunia ematur predium z hoc data gratia redemptiua qz praticatur communiter in cesnomantia. Dicit tamen Bal. vbi supra: qz cauere debēt ne per tales cautelas animam illaqueant: idem Bal. in. l. vnica. in. iij. q. C. de hijs que pene nomine: vbi dicit credere qz talis cōtractus rente sit licitus qz frequenter atur et exercetur per bonos et graues vsros z legales mercatores alle. glo. in. l. iij. s. si. ff. de eo quod cert. lo. Et de Joā. and. in. c. in ciuitate. de vsur. idem in addi. ad Specula. in rub. de vsur. Jas. in repet. l. j. xij. col. C. de sum. tri. z fi. catho. et vide extraua. martini. v. qz incipit regimini: z seq. que etiam incipit regimini z est Calixti. iij. in titu. de empt. et vs. istud dubium disputat late Guiller. bout louaniēn. vt in tract. quem de eadem questione fecit et eādem vocat questionem quoda libetiscam. Et ibi concludit contractum illum non esse vsurarium per iura z rationes que ibidem allegat per te videas.

In textu ibi.

En vendition o grace qui ne pas se neuf ans.

Glossa secunda.

Quia tempus. ix. annorum dicitur paruum alias si excederet diceretur longum quare res diceretur alienari: vt no. in cle. j. et ibi glo. et Card. in versicu. verum in. v. quest. de reb. ecclē. nō alie. dixi supra. clxxvj. An autem finita dicta gratia. ix. annorum vel ante si. illius possit alia noua gratia. ix. annorum dari quetantam vim habeat circa ventas et retractum cō sanguineorum: dicendum est qz nō per ea que dicit Lupus de castel. alle. xij. incip. disputat. vbi dicit: qz paria sunt vnam facere vel plures successiue per. c. cum quid de regu. iur. lib. vj. tenet Card. zaba. in. d. cle. j. versu. verum: ante si. per. c. qzto de priuileg. Quod autem pendente condicione siue gratia redimendi laudimia non debeantur et vente: tenet Joan. fab. summus in practica. in. l. j. C. quando lic. ab empt. disced. et Bal. in. l. si donationes. C. quod met. caus. Bald. in l. tres fratres. ff. de pact. Et ratio est quia talis emptor possidens pendente gratia non est dominus incommutabilis no. in. l. in diem. ff. de aq. plu. arcen. z in. l. si cū venderet. ff. de pigno. actio. immo talis contractus videtur quasi quedam pignozatio propter facilitatem et facultatem quam habet venditor ad redimēdum not. in cap. ad nostram: et ibi Panormita. et alij scribē. de emptio. et vendi. in cap. ille vos de pigno. non tamen est vere contractus pignozationis. Et in hoc differunt quia in contractu pignozationis fructus compu-

tantur in sortem. l. j. et fina. C. de pigno. actio. in ca. j. et. ij. de vsur. Secus est in illo contractu emptoris cum gratia redimendi quia medio tempore emptor lucratur fructus: vt dicit tex. in. l. j. C. de pac. inter. empr. et vend. Det. de anchar. consil. xxx. incip. dubitari solet. Sozi. consil. xv. incip. visis predictis. x. et. xi. col. glo. in cap. conquestus ibi item si vendo: et ibi scrib. de vsur. qz intellige fm Panormita. ibidem quando res venditur iusto precio alias modicitas precij facit presumptionem vsure potissime si emptor consueuit vsuras exercere: sequitur Joan. de ana. in. d. cap. conquestus. penult. colū. alle. Bald. et Saly. in. d. l. j. C. de pact. inter empr. et vend. Dicit tamen idem de ana. vbi supra post Angel. in. d. l. j. qz istud procedit in foro iudiciali sed in foro conscientie est secus si emptor gerit in mente non emere sed pignozari accipere: ideo consulit qz qui emit semper gerat in mente emere et non pignozari accipere alias teneretur salua conscientia fructus restituere: vide Guid. pape quest. cccc. xvj. incipit. an per confessionem. Et no. perpetuo contra tales mercatores et emptores cum gratia qui consueuerunt dicere venditoribus contrahendo scio domine qz tu non vis vendere hereditatem tuam sed tantum egres pecunia ad tempus et sum certus quia tu redimes vel si m illa qz si venditor re reempta possit illa probare poterit agere contra talem emptorem ad restitutionē fructuum per superius allegata.

In textu ibi.

En donation simple.

Glossa tertia.

Donatio proprie dicitur qua aliquis dat ea mente vt statim velis accipientis fieri nec villo casu ad se reuertit. Et propter nullam aliam causam facit quā vt liberalitatem exerceat tex. for. in. l. j. in punci. ff. de donationibus. l. donari. ff. de regu. iuris. l. nec ignorans. C. de dona. Et hec donatio dicitur simplex. l. fina. s. j. in. fi. C. de dona. ante nupt. l. si filia. s. si pater. ff. familie hercis. glo. in. d. l. j. Et dicitur absoluta. l. senatus. s. j. ff. de donatio. caus. mozt. Alias autem donatio facta ob causam nō dicitur proprie donatio: vt not. in. d. l. j. et ibi doct. et in. d. l. donari. l. ad lius regulus. et. l. si pater. ff. de dona. Angel. de cla. in sum. in verbo donatio. et ibidem qz sunt eius species z vide Hostien. in sum. eodem titul. et Azo in sum. C. eodem tit. et ibidem qz donatio dicitur quasi donatio. d. l. senatus. s. j. ff. de dona. caus. mozt. Quod autem ex donatione non debeantur laudimia quia nō requiritur domini consensus tenet glo. in. l. fina. in verbo alijs vendere: et ibidem Jas. post alios. C. de iure emphi. idem tenent Jaco. but. et Odoffre. ibidem. Et Bar. in. l. j. de fun. patri. lib. xj. C. licet contrarium tenuisse videatur in. d. glo. et Bald. in. l. si domus. s. si. ff. de leg. j. vbi dicit qz est communis opinio doctorū: idem in. l. usufructu. ff. solu. matri. et in pluribus alijs locis: vt refert Jas. in. d. l. fina. et qz Bal. in ista opinio ne nullibi variat qz est alienum a natura sua tenent canonisse in ca. fina. de loca. tenent etiam summisse. vt dicit Specul. in titu. de emphi. s. nunc aliqua. versu. cvij. et ibi Joan. and. in addi. et versu. cxrv. in. fi. Hostien. in summa titu. de loca. s. si. versu. hoc si velit vendere. Azo in sum. C. eodem titu. Et etiam tenet Luc. de pen. in. d. l. j. de fun. patri. lib. xj. C. Sed quia textus de liberalitate loquitur sciendum quod est virtus que habet duo extrema vicia cum virtus semper in medio consistat fm Senec. ad Lucil. z Aristot. in. ij. Ethico. trac. iij. c. ij. no. in. s. cum ex aliena. et ibi glo. in verbo media. in. tit. de rerum diuisio. Et ista extrema sunt auaritia et prodigalitas. de quib. per beatum Tho. ij. ij. quest. cxvij. per totum. glo. no. in. c. ex parte: et ibi Panoz. de conuetu. in verbo prodigalitate

¶ Panoz. in. c. j. in. ij. nota. de dona. Ideo dicitur tex. in
 eta glo. in ca. non satis. lxxxvij. distin. q. in liberalitate
 exercenda est attendenda fides/locus/ tempus et cau-
 sa: unde Valerius lib. iij. cap. viij. dicit: q. liberalita-
 tis duo sunt fontes maximi et probabiles scilicet ve-
 rum iudicium et honesta benivolentia. Et sicut igno-
 miniosa est auaritia: de qua per Tho. vbi supra. et Jo-
 an. de neuisanis in silua nuptiali cartha. cy. col. ij. ita
 et prodigalitas est ignominiosa quia est species furo-
 ris et amentie: vt notat Sozi. consil. lxxij. incip. circa
 primū. in. iij. col. per tex. in. l. cum de indebito. ff. de
 probationibus. Barto. in. l. is cui. ff. de testa. no. in. l.
 is cui bonis. ff. de verbo. obliga. ¶ Panoz. in ca. de hijs
 de sepult. Idem Panoz. et Joan. de ana. in cap. fina.
 de accusa. ¶ Quando autem dicatur donatio facta in
 fraudem ample tractat Sozi. consil. cvij. incip. in hac
 consultatione. ij. et. iij. col. et. v. col. versicu. insuper.
 Et quando presumatur simulatio vide Pet. de an-
 char. consil. cxxvij. incip. ad corroboracionem. Bar-
 to. cōsil. lxxij. incip. factum tale est ¶ Petrus nicole. idē
 Barto. in. l. post contractum. ff. de donatio. latius per
 Sozi. consil. cclxxij. incip. visis in instrumento. Et pro
 complemento istius glo. est notandum circa materiam
 donationis q. donatari⁹ asringitur naturaliter ad an-
 tidora que est contraria donatio siue remuneratio et
 ex donatione oritur obligatio naturalis instinctu natu-
 re que est vt beneficentibus beneficiamus vt si tibi
 dono statim instinctus nature te obligat ad idem fa-
 ciendum: vt no. tex. et glo. in. l. sed et si lege. s. consu-
 luit. et ibi Paul. de cast. et ibi Fran. curt. in additio. ff.
 de peticio. hered. Et ibidem dicitur q. talis obligatio
 non parit actionem glo. in. l. ex hoc iure. ff. de iusti. et
 iure. in. l. si testamento. s. mulier. ff. de fideicom. l. si nō
 lozem. s. libertus. ff. de cōditio. indeb. et ibidem Bar-
 to. Hosten. in sum. in titul. de dona. s. fina. de donatio-
 ne remuneratoria: vide no. per Fely. et per eius apo-
 stilla. in. c. nouit. xij. col. de iud.

Article. clxxix.

¶ Et est a entendre que pour quittance
 de ventes excedans cent solz ya pour le sal-
 laire du greffier ou recepueur deux solz six
 deniers / et de quittances de ventes ius-
 ques a cent solz / et au dessoulz ya douze de-
 niers tournoyz.

In textu ibi.

Pour quittance de ventes.

Glossa prima.

E igitur tales grassarij si
 ue receptores metam rationis exce-
 dant inducta est ista consuetudo sine
 taxa alas ultra rationem extorquere
 presumarentur tex. in. c. statutum. s.
 notariozum. et ibi glo. de rescript. lib.
 vj. et ibi in. l. penult. de priuile. eo. qui in sa-
 pala. lib. xij. C. l. j. de nume. eodem. lib. Et ordinat cō-
 suetudo salarium iuxta q. ritatem ref. in. s. tripli. insti.
 de actio. l. non ignoratis. C. de fruct. et lit. expen. sunt
 enim talia salaria coartanda. in cap. dispendia. de res-
 scriptis. lib. vj. et secundum quantitatem debitorum
 expense debent fieri. l. fina. s. j. et. s. finautem. C. de bo.
 auto. iud. possid. ¶ De quittance siue apocha quam
 creditor debet facere debitori: vide Barto. in. l. si fi-
 nita. s. eleganter. ij. col. versicu. et ideo. ff. de dam. in-
 sect. idem Bartol. in. l. si pupillus. ff. de noua. et de
 lega. tex. et ibi Bald. in. l. pecunie. ff. de solu. Specul.
 in titul. de instru. editio. s. postq. versicu. quid si debi-
 tor tex. et ibi Barto. in. l. nullo. et in. l. qui tabulas. ff.

de furtis tex. glo. et ibi Bald. in. l. ff. C. de conditio. ex
 lege. idem Bald. in. l. fina. eodem titul. Guido pape
 quest. cccxvij. versicul. et ita seruat alle. l. ij. s. fina. C.
 de quadrien. prescript. decisio. tholo. quest. xlviij. et
 que ibidem alle. et. q. cccxvij. et vtrobiq. per Stepha.
 auffre. in addi.

Article. clxxx.

¶ En execution de requeste de lettre lo-
 blige ou heritier de loblige qui soppo-
 se et en dechet sil est homme coustumier
 fait amende de soixante solz mançays.
 Et sil nest oblige ne heritier de loblige il
 ne fait amende que de loy. Et sil est no-
 ble et il est oblige ou heritier de loblige il
 fait son meuble: et semblablement le bail
 ou tuteur du myneur noble heritier de lo-
 blige apres quil aura este informe de la
 debte et neantmoins persiste a son oppi-
 nion fait amende de ses meubles qui est
 de soixante solz mançays. Et si la re-
 queste est trouuee frauduleuse le reque-
 reur soit noble ou coustumier paye amens-
 de arbitraire.

In textu ibi.

En execution etc.

Glossa prima.

Executione dicitur in-
 fra. xv. parte: hic solū agitur de emē-
 da soluenda a parte conuicta in cau-
 sa executionis. Et sciendum est q. iu-
 dices possunt inobedientes et con-
 tumaces mulctare no. in. l. vnica. ff.
 si quis ius dicen. non obtemper. et in. l. ex quacunq. ff.
 si quis in ius voc. non ierit. Qui autem iudices pos-
 sunt mulctare: vide per Barto. in. d. l. vnica. Fely. in
 ca. irrefragabili. s. ceterum. de offi. ordi. deci. tholo. et
 ibidem Auffre. in addi. quest. cclxxij. differt autem
 multa a pena quia pena infligitur in corpore sed mul-
 ctatur quis pecunia: vt dicit Card. zaba. in clemen. ij.
 s. inquisitoribus. ij. col. in fine. iij. quest. de here. Spe-
 cul. in titul. de senten. s. species. versicu. est. et. iij. spe-
 cies. Archy. in ca. statumimus. xvi. quest. j. quando au-
 tem et in quibus casibus quis possit mulctari late exa-
 minat Jas. in. d. l. vnica. versic. is videtur. An autem
 pelatus possit mulctare: vide Archy. in cap. q. q.
 xxij. distin. plenius per eundem in cap. ea vindicta.
 xxij. quest. iij. de emenda supra dixi ar. vj. in glo. in
 verbo fors pour leur saisine et ar. clxxij. Et est notan-
 dum q. magis mulctatur quis si agitur de facto suo
 q. si ageretur de facto predecessoris quia non tollera-
 tur error in facto proprio. l. fi. ff. pro suo. l. plurimum.
 ff. de iur. et fact. ignorat in. c. ignorantia. de regu. iur.
 lib. vj. ¶ Nec etiam toleratur in facto alieno iudicia-
 liter indagato. Panoz. in. c. ab excommunicato per il-
 lum tex. in. j. col. de rescript.

In textu ibi.

Et sil est noble etc.

Glossa secunda.

¶ Quia maior legalitas in nobili-
 bus presumitur q. in plebeis tex. iuncta glo. in auten.
 de defen. ciuita. s. interim. versicu. nobilitoribus. et s.
 penul. colla. iij. Barto. in. l. j. in. iij. col. de dignita. lib.
 xij. C. de nobilibus: vide late per Harpto. cepol. in
 iij

Quarte partie.

tracta. de imper. milit. delig. s. nobilitatis et grauius mulctantur q̄ plebeij glo. aurea. in cap. cum quidam. in verbo dignitate et ibi scrib. de iureiur. vide que supra de nobilibus scripsi. ar. iij. glo. fina. et ar. xxxvj. et ar. cxx. in glo. in verbo et si est noble. Et vide Joā. reynau. in tracta. de nobilitate in fi. comprehensioij seu dalis et notabiliter dicta per Luc. de pen. in. l. mulieres. de digni. lib. xij. C.

In textu ibi.

Et neantmoins perseste.

Glossa tertia.

Uide que supra scripsi ar. cviij. in glo. in verbo si deffend mal le mineur.

In textu ibi.

Et si la requeste est trouuee fraudeuse &c.

Glossa quarta.

Et merito quia dolus et fraus sunt nomina reatus vt dicit glo. notabilis in. c. j. de hijs q̄ vt metusue cau. sunt. et nunq̄ permittuntur a canone siue a lege: q̄ q̄ peccat non peccat legis auctoritate. in ca. qui peccat. xxiij. q. iij. Ideo punitur vt per totum titul. de dol. malo. C. et. ff. Et talibus fraudibus non est indulgendum. l. in fundo: ante fi. iuncta glo. ff. de reu. ven. Sed potius talibus fraudibus est obuiandum adimendo facultatem fraudandi. l. j. de fabricen. lib. xj. C. q̄ fit per pene impositionē no. in. l. j. z ibi Luc. de pen. et alij scrib. de numera. lib. xij. C. Idem de pen. in d. l. j. de fabricen. ¶ **U**bi dat differentiam inter fraudem dolus et insidias: quia fraus est circa fidem mutuum dolus est in animo insidie loco vel telo parantur fm eundem de Pen. post Papi. Panoz. in. c. ex tenore. de rescript. Et q̄ fraus et dolus nemini debent patrocinari nec alijs esse in damno: ad hoc est tex. in. l. j. de dol. malo. ff. cum concord.

Article. clxxxj.

Bentil homme ou coustumier qui tranche boys en forest sera pugny selon la coustume de la forest. Mais pour laduenir les sergens desdictes forestz ne seront creuz de leurs rapportz silz nont vng record nō suspect pour le moins.

In textu ibi.

Qui trenche boys en forest sera pugny.

Glossa prima.

Materia istius articuli vbi de per totum titu. ff. arbo. furt. cesa. Barpto. cepol. in tracta. de seruitu. rusti. pre dlo. titu. de montibus. ij. col. versicu. in montibus. et versic. seq. Et ibidem dicit post Hostien. et Joan. and. in. c. cum de lecti. in gl. j. de dona. ¶ **F**oresta dicitur latum nemus sine clausura et sine aqua et ita intelligitur. d. c. cum dilecti: quando vero est prope flumen dicitur silua: sed quando concluditur muro vel pallis dicitur barcus Adde scripta per Barpto. de chasseneuz in consuetudinibus burgundie. in titu. des forestz/ pasturaiges et riuieres: ibi videas. Et etiam vide que supra scripsi ar. cxxvj. in glo. sans couper.

In textu ibi.

Mais pour laduenir &c.

Glossa secunda.

Et hoc quia tales nuncij siue seruentes presumuntur venales et perfidi not. in. l. ne

Des crimes.

dū. C. de pe. Facit tex. in autent. de exhb. reis. s. ilud ibi executoribus talia dolose &c. iuncta glo. ibidem colla. v. ideo talibus seruentibus iuratis denunciatis bus crimina non creditur nisi eorum assertio siue testimonium alio adminiculo fulciatur tex. in. l. j. de curio. lib. xij. C. Specula. in titu. de cita. s. sequitur videri. versicu. sed nunquid. et ibi Joan. and. in addi. Et ibi quando soli nuncio creditur Guydo pape q̄st. ccccxvij. et quest. cccclxvij. Ly. in. l. si quis decurio. in. iij. oppos. C. ad legem come. de falsi. vide que scripti in lib. de descript. iusti. et iniusticie. lib. iij. ca. ix. de serueatibus.

In textu ibi.

Ung record non subiect.

Glossa tertia.

Merito dicit non subiect quia vbi solus requiritur maior legalitas et idoneitas requiritur. Et quia vassallus in causa domini est suspectus: vt no. Panormita. et Fely. in cap. accedens. le p̄mier. penult. col. vlt. non contest. alle. Alber. maletia. consiliarium ducis Mediolani in tracta. de testib. fol. v. vbi dicit vassallum indistincte posse repelli pro domini no. ¶ Quia maior est obligatio vassalli erga dominum q̄ filij erga patrem: cum vassallus teneatur defendere dominum contra patrem et fratrem in cap. do minus guerram. in titu. hic fi. lex &c. glo. in. c. de for. ma. xxiij. quest. v. Et quia fundum retinet cum magno lucro: ideo videtur maior suspitio: vide Fely. in ca. in super. col. fina. versicu. vlti. posset. de testib. Specu. in titu. de teste. s. j. versicu. sed nunquid vassallus: et ibidem Joan. and. in addi. z Panormit. in. d. c. in super. col. fi. ante fi.

Article. clxxxij.

En simples actions soient pettoires/ reelles/ou personnelles: comme de debtes/ dommages de bestes et aultres telles actions le demandeur ou deffendeur qui est succumbe fait la loy. Demande tou tessoys est a entendre que si le deffendeur confesse la demande du demandeur des le premier terme sans y auoir fait contradiction/ opposition/ delay/ ne proces ny eschet amende/ mais seulement despens a la partie en ce cas / et nen aura le greffier rabat ne yssue de court.

In textu ibi.

Qui est succumbe fait la loy damende.

Glossa prima.

Multa introducta est propter mendacium siue calumniam: de qua in titu. de calum. C. et. ff. et de iura. calum. in anti. Et debet semper nocere mendacium. l. ij. de incol. lib. x. C. Nam os quod mētur occidit animam in ca. nec artificioso. xxiij. quest. ij. Cultores em̄ veritatis esse debemus. lib. j. C. de edict. di. adri. toll. Et homines ad veritatem apti nati semper meliora et veriora sequuntur Arist. j. retho. Sozi. consil. xy. incip. vilijs predictis. col. v. idem Sozi. in. c. cum inter. de sen. z re iud. Est enim mendacium vitium cōtra naturam: vt dicit Sozi. in supradicto consil. alle. l. latro. in fi. ff. de supellect. leg. de mendacio: vide late per Luc. de pen. in. d. l. j. de incol. lib. x. C.

Article. clxxxiii. et. clxxxiiii. fo. lxxviii.

In textu ibi.

Et nen aura le greffier rabat &c.

Glossa secunda.

De graffarijs et eorum diuersis nominibus et officio dixi in libro de descriptione iusticie et iniusticie lib. iij. c. quarto de notario. Et si cupis scire quo tempore fuerint inuenti reperio q. d. Lullio cicerone eos adinuenit: vt refert Plutarchus in vita Ciceronis yticensis cuius hec sunt verba. hanc solam Ciceronis sententiam seruata in Cicerone consule vclocissimos scriptores deponente atq; docente vt per signa quedam paruas breuesq; notas multarum litterarum vim habentes dicta colligeret. Mundum enim reperi erant hij qui notarij appellantur: sed tunc primum huius rei vestigium seruit extitisse: hec ille.

Article. clxxxiiij.

Et est a noter que saucun subgeect est appelle en diuerses causes et demandes en vne mesme iurisdiction il n'ya q' vne amende de pour iour / cobien que les causes soient separees et diuisees.

In textu ibi.

Il n'ya que vne amende pour iour.

Glossa prima

Ratio est quia licet sint plures cause q̄rum ad conuictum q̄rum vero ad dominum ceterum vna sola vt vult Bar. in. l. cum se exhibuissent. s. fina. per illum tex. ff. de publica. vect. et com. et faciunt no. per Alber. de rosa. in. ij. par te statutorum. q. clxxxij. quem refert ypolit. de mar. in l. fina. nu. xij. ff. ad. l. corne. de sicca. q. statuto stante q. si quis accusauerit aliquem et non probauerit puniatur in decem libras: aliquis accusauit plures et no. probauit tunc non debet pro quolibet accusato dicta pena imponi sed vna sola pro omnibus. et facit etiam ad quest. de qua per Bar. in. l. inficiando. s. infans. in. ij. col. et ibi And. barba. in addi. ff. de furt. vbi dicit q. si quis euulsiit plures terminos punitur tantum pro vno delicto q. intelligendum est fm eundem And. barba. ibidem si eodem tempore euulsiit quia identitas temporis facit delictum esse vnum et idem glo. in. l. j. ante fi. in verbo moderatione. C. vn. vi. Secus est si diuersis temporibus quia diuersa et plures erunt pene. l. vulgaris. in princ. ff. de furt. ter. in. l. illud. s. fina. ff. ad legem aquil. quem textum dicit esse ad hoc expressiorem q̄ sit in toto corpore iuris Ita. in. l. quod dicitur. ff. de verbo. obliga. vbi etiam dicit: q. si quis produxit falsos testes et falsa instrumenta ad probandum in vna causa non punitur nisi pro vna falsitate alle. Bald. in. l. quicumq;. in. ij. col. C. de ser. fugi. Item facit quia minora delicta confunduntur sub maiori et solum attenditur maius delictum: vt no. glo. in. l. qui de crimine: et ibi doct. C. de accusa. Bald. in. l. aduersus: in fi. C. de furt. Bald. in. d. l. quicumq;. in. j. col. C. de seruis fugiti. Pet. de anchar. consil. cccxj. incip. de titul. criminum. penult. col. in princ. alle. d. l. illud. s. fina. ff. ad. l. aquil. et no. in. d. l. qui de crimine. C. de accusa. et intellige vt supra dixi quando talia delicta sunt sine intervallo temporis alias secus fm Bald. in. l. ij. versicu. et predicta et versic. et idem dico. ff. de accusa. Quando autem dicitur vnum delictum vel plura late examinat Bar. in. d. l. inficiando. s. infans. ff. de furt. Albert. de gandino in tracta. malefi. in titu. de penis reorum. Joan. and. in addi. ad Specula. in rubri. de homicid. canonisse. in cap. j. de pa. ypolit. de mar.

in. d. l. finali. ff. de siccaris. Barto. in. l. senatus. ff. de accusa. Angel. in tracta. malefi. in glo. et ipsum titium percussit.

Article. clxxxv.

Et pourtant que touche les amendes mises a loffice sur les deux parties ou l'une dicelles qui sont appellees l'une vers l'autre silz se deffailent de terme o intimation on mettra lamende sur le deffailant tant a loffice que sur le principal: et qui prent lamende du deffailant dung defaut ou de plusieurs auant que icelluy deffailant soit cheut en terme o intimation sans luy commander garder le terme ou il est demoure prouue par les defaulx il retourne en iour simple quant a loffice si ledit deffailant de termes o intimation a autrefois paye des deffaults precedens ou aucuns diceux desquelz despens ledit terme o intimation: le iuge en taxant lamende dudit terme o intimation y doit faire moderation et y auoir regard selon la qualite de la cause / et ne le doit lon plus faire retourner ne appeller a loffice ne contraindre a payer yssue de court / mais sen doit on rapporter a la partie de la poursuyz si bon luy semble.

In textu ibi.

Et entant que touche &c.

Glossa prima.

Et vide que supra dixi de emenda ar. clxxxij. et que ibidem remissi.

In textu ibi.

On mettra lamende sur le deffailant.

Glossa secunda.

Ratio est quia pena delicti pro prios debet tenere auctores nec conueniens est vnum pro alterius delicto astricium fore not. in. l. sanctimus. C. de pe. l. crimen. ff. eodem titu. in. s. quoniam vero. in autent. vt nulli iudi. colla. ix. in. c. que sunt. de his que fiunt a malo. par. cap. no. in autent. et ideo. C. ne vxo. pro marito. Et non debet aliquis alterius odio pergrauari nec debet alteri per alterum iniqua conditio afferr. in cap. non debet. de regul. lib. vj. l. non debet. ff. eodem titu. Ludouicus roma. consilio cccclxxxij. incip. in casu presenti. Quero hic inciderent quid si adornatur exemptus et non comparat an possit pro contumacia mulctari. Et vide tur q. sic: nam citatus debet statim comparere vt summarie inquiratur de iurisdictione. l. ex quacumq;. ff. si quis in sus vocat. non terit. l. si quis ex aliena. ff. de iudicis. Hec enim vera sunt quando quis adornatur coram iudice ordinario generalis sed quando talis iudex est ordinarius particularis vt iudex feudalit cuiusdam feudi et etiam si talis est iudex inter paucos tunc non tenetur comparere nisi vera sus sit iurisdictione. ista sunt notabilia verba Bal. post Pet. de ceruo. in cap. j. in titul. de inuest. in maritum fa.

eta post glo. ibidem quam ad hoc dicit esse mirabilem et non reperiri alibi et ibidem And. barba. in addi. ad eundem Bald. quos sequitur Curt. iunior in tracta. feu. vij. parte. post prin. alle. tex. in. c. ceterum. in verbo constat et de iudicijs. quem ad hoc ibidem ponde. canoniste pro sing. q. ad hoc ut dominus feudi possit exercere iurisdictionem debet constare litigantes esse vassallos et etiam si sit dubium non tenetur comparere donec fuerit liquidatum an sua sit iurisdictione. *Bas. in d. l. ex quacunq. viij. col. versu. secundo limita.* Et ista est peregrina ac singularis limitatio ad. d. l. si quis ex aliena. et. l. ex quacunq. fm Alexand. in addi. ad Bald. in. d. cap. j. in titu. de inuest. in mar. fact. Si autem vt supra dixi est ordinarius generalis tenetur etiam notorie exemptus comparere dummodo non agatur de incommodo citati fm Alexand. in. d. addi. ad hoc alle. tex. quem ad hoc dicit esse mirabilem in. l. non tantum. s. senatusconsulto. ff. de fideicom. libert. Ideo si citatur clericus creditor in confectione inuentarij coram iudice laico tenetur comparere fm eundem Alexand. post And. in. l. j. s. hec stipulatio. ff. si cui piusq. per. l. falc. Et vide doct. in. c. super litteris. de rescript.

In textu ibi.

Doibt faire moderation.

Glossa tertia.

A **U**erbu moderationis ad diminutionem et subtractionem se habet non ad augmentum fm Luc. de pen. in. l. penult. ij. col. de cano. largi. titu. lib. x. C. per tex. in autent. de nupt. s. deinceps. colla. iij. c. procuraciones. de censib. c. in archiepiscopatu. de rapt. cle. ij. s. j. de magist. l. ij. in fi. r. l. iij. ff. vbi pupil. educ. debe. idem est de verbo modificationis. in cle. ij. de elect. debet igitur iustitiam moderatio temperare. in. c. serpens. de peniten. distin. j. no. in. c. per singulas. le. ij. r. q. iij. in. c. ff. de sen. excom.

Article. clxxxv.

En cas dappel lappellant qui dechet soit noble ou roturier doit damende soit xante solz manzays. Et lintime sil defend la cause et il en dechet ne doit point damende: pource quil a eu de prime face couleur de soustenir la sentence / appoincrement / ou exploitz donnez ou fais a son prouffit.

In textu ibi.

En cas dappel lappellant et.

Glossa prima.

A **T**to est scdm Bald. in. l. eos. s. ne temere. C. de appella. in pn. vbi dicit q. presumitur temeritas si qs appellavit fundata intentione aduersarij immo presumitur dolus per. c. finem. de dol. et contuma. ideo de stilo curie parliamenti appellans ad seneschallum si dicatur male appellasse pro emenda tenetur soluere. lx. solidi Parisien. si autem appellat a domino seneschallo ad curiam parliamenti soluet. lx. libras Parisien. vt dicit Masuerius in practica in titu. de appellacionibus: et vide consuetu. biturig. in titu. de iurisdictione. omnium iudi. s. xxvij. et ibi glo. Boerij vbi dicit: q. consuetudo mulctans temerarium appellantem fundatur in. l. ij. C. de episco. audien. et in. l. ab execute. re. s. fina. C. quorum appella. non recipiuntur: dicitur q. temerarie appellans punitur varijs penis de iure. primo de iure ciuili. Et tunc si appellatio sua non fuit recepta: tunc aliquando talis appellans et

prosequens notatur infamia. l. a proconsulibus: et ibidem Salice. C. de appella. aut appellat tempore non debito et punitur pena. d. l. ab execute. re scilicet. l. lib. auri: quandoq. solum sunt. xx. l. quisquis. C. quorum appella. non recip. in ca. fina. s. si quis autem ausus. ij. quest. vij. aut alio modo temere appellat. Et tunc punitur extraordinarie. l. eos. s. nec temere. C. de appella. Barto. in. d. l. a proconsulibus. in fine. **D** De iure autem canonico sufficit q. temerarie appellans perdat causam et punitur in damnis expensis et interestibus aduersarij fm Bal. in. d. s. ne temere: quem etiam sequitur ibidem Paul. de cast. et hoc ne detur afflictio afflictio: Idem Paul. in. d. l. ab execute. re glo. fina. in. d. l. j. circa med. ibi inde est. ff. a quib. appell. no. li. Ly. in. d. l. eos. s. ne temere: et ibidem allegat aliam rationem quare de iure canonico iste pene sunt sublate quia curia pape vellet q. totus mundus influeret in eam tanta est ibi auri et argenti sacra fames. Et ratio que allegatur in. d. glo. in. d. l. j. ff. a quib. appella. non licet scilicet q. mitius eo iure agitur: dicit idem Ly. vbi supra: q. mitius ibidem agitur quia aurum est apud prelatos dulcius non sic apud principem pecuniam non amantem. Aduerte quia glo. j. in cap. ad romanam. ij. quest. vij. sentit idem esse de iure canonico sicut de iure ciuili. clarius Panormita. in cap. ij. post Joan. and. de appella. Tu dic vt per eundem Panormita. qui ibidem distinguit. Et vide Specu. in titu. de appella. s. nunc dicendum.

In textu ibi.

Et lintime sil defend et.

Glossa secunda.

Quia presumitur pro sententia iudicis in. c. cum inter. de senten. et re iudi. l. ingenuum. ff. de stat. homi. l. res iudicata. ff. de regul. iur. et quicquid facit iudex presumitur iuste facere: no. in. l. peni. ff. de iusti. et iure.

Article. clxxxvj.

En cheuste de cause en applegemens simples a amende de loy.

In textu ibi.

En cheuste de cause en applegemens.

Glossa prima.

Quando quis dicatur obtinere in interdico possidetis vti.

Et rñ. q. is obtinet qui probat se habere possessionem rei contentiose p. vltimas annatas vel vltimos explectus et possessiones non vi non clam non precario not. in. l. vnica. C. vti possid. et in. l. j. s. hoc interdictum. ff. eodem titu. Masuerius in practica in titu. de possessorio. in princ. vbi etiam dicit: q. intelligitur qui possedit tribus annatis vltimo elapsis per clemen. vnicam de sequest. Adde q. Joan. saber dicit et bene in. s. retinende. r. colum. versu. per premissa. in situ. de interdico. q. curia francie tenet q. ille est possor q. possidet de scro vltimo anno. idē Fab. in. s. q. aut. insti. de vsuca. **B** Vbi refert q. si quis stetit per annum q. non est operatus in re vel ibi non vadat et veniat presumitur deposuisse animum maxime si presens est: et videt aliū occupare q. dic vt per eundem Fab. ibidem qui limitat illud dictum pluribus limitationibus. Ideo debet intentari illa actio infra annum turbationis. d. l. j. s. j. iuncta glo. in verbo. pluris et seq. ff. vti possid. An aut actor debeat probare turbationē: dic q. nō. l. iij. s. illud. ff. q. vi aut clam sed debet allegari immo eo ipso q. reus se opponit turbat vt

vicit Joā. fab. in. d. s. retinende. ix. colum. post specul. in titu. de actio. seu petitio. s. super vers. j. Querit etiā idem Fab. an iusticiarius qui posuit ad manum suam aliquam rem sibi subiectam ratione sue iustitie et sic tenens turbatur per aliquē nunquid potest agere interdico vsi possid. Et respon. q. non quia non possidet p suo / sed tanquam iusticiarius causa custodie per. l. si duo. s. creditores. ff. vti possid. secus dicit in domino feudali licet paulo ante dubitauerit eum vide. **A**n autem competat illud interdictionum contra cessantē soluere de uerium annuum siue rentam. Joā. fab. in. d. s. retinende. late disputat pro et contra et tandem cōcludit q. non. Sed si tertius turbat aut contradicit dices ad se pertinere et nititur percipere tunc potest contra eum agi hoc interdico. Quid autem de illo qui habet iurisdictionem et est in quasi possessione iurisdictionis verum si turbetur haberet locum interdictionum / et dicit Barto. in. l. j. in. ij. colum. ff. vti possid. q. sic per text. in. c. licet. de proba. Quid autem si ambo probant possessionem iurisdictionis? dicit bonus homo Odofredus in. d. l. vnica. C. vti possid. xiiij. colum. versic. sed quid erit q. iudex debet dicere paribus quia nullam partē inueniunt potiorē in probatione rogo deum vt vos male dicat / et det vobis malam fortunam / et eatis in nomine diaboli / quia estis falsatores / qz impossibile est: q. duo insolidum possideant per. l. iij. ff. de acquir. possess. Tu dic secundum Bald. in. d. l. vnica penul. colū. versic. si autem vterq. quod aut vterq. probat possessionem solam aut vnā iustificatam ex titulo: et preferatur qui iusti⁹ possidet: quia paritas probationū reducitur ad imparitatem propter potiorē iura possidēdi. l. edicto. C. de edict. diu. Adria. toll. Ideo secundum eum debet articulari in quib⁹ petit qua causa / et quo titulo. l. momentanee que est si. C. qui legitimam personam standi in iudicio habēt vel nō. idem sentit. Ly. in. d. l. vnica penul. colum. versic. secundo casu adde q. Fab. in. d. s. retinende. xj. colum. dicit quod vix potest contingere casus qd non appareat quis sit potior ideo iudex debet aduertere numerum / et personas testium / et quis frequentius / et magis publice / vltus est possessioe / et rationes quibus testes mouentur / et qui verisimilliora probat / et alia de quibus in. l. ob carnē. s. ff. de testib. vt semper p. potiori indicet. **S**i vero sunt omnino pares dicunt doctores quod iudex neutrum debet condemnare sed debet vtriq. mandare qd non accedat ad possessionem: et interim sequestrabit donec probetur de proprietate gl. in. d. l. vnica in verbo prohibebit et hoc ne partes veniant ad arma / et rixas per. l. equissimū. ff. de usufruct. **E**t si pradicta intelligenda sunt quando tale ius non potest a quolibet possideri: quia tunc pro vtroq. esset iudicandū secundum Fab. in. d. s. retinende. xj. col. exemplificat in episcopo / et archidiacono qui habent in multis locis iurisdictionem quilibet insolidum / et est melior conditio occupantis / vel duo barones / vel domini in eadem villa: quia in hoc casu duo non possident proprie insolidum idem ius / sed quilibet suum / et erit melior conditio occupantis. l. vnica. ff. de offi. procon. et leg. exemplificat etiā in eo qui habet vsum / et expletū in vno nemore turbatur ab alio etiā vsum habēte: qz si equaliter probant equaliter pro vtraq. parte pronuncietur / et inhibebitur ne alter alterum impediatur. Et si cōcurrant debet iudex ordinare quomodo vrantur. l. huiusmodi. s. fin. ff. de leg. j. l. ij. s. j. ff. qb. mod. usufruct. amitt. l. quotiens. ff. de usufruct. vel si agitur de quasi possessione iustitie vnus probat possessionem alte iustitie alter basse videtur q. quilibet obtineat in casu suo in. c. auditis de prescript. idem in omni casu quo plures habent seruitutem in eodem loco. l. iij. s. a quedu. ff. de seruitu. rust. p. edico. l. in concedendo. ff. de sq. plu. arden.

In textu ibi.

Amende de loy.

Glossa secunda.

Que sit emenda legis vide in text. articuli. clxxxij. de emenda dixi et remisit supra. articulo. clxxxix.

Article. clxxxij.

Celluy qui brise la saisine de son seigneur sans port d'armes ou force publique soit noble ou coustumier doit payer damende soit ate solz māczays. Et oultre peult estre contraint par prinle de corps ou autrement selō la qualite du cas a reintegrer la main de la court.

In textu ibi.

Celluy qui brise la saisine.

Glossa prima.

Certum est q. de iure et consuetudine dominus feudi propter plures defectus vassalli enumeratos in consuetudine potest rem feudalem saisire et ad manū suam ponere: vt dicit Joā. fab. in. s. pretiudiciales instit. de actio. vj. colū. versic. quid dices. Joā. an. rey. in. c. imperialem. s. firmiter ante fin. in titul. de prohi. feu. alie. per Sede. Jaco. de sancto Geor. in tracta. feud. in glo. et promiserunt eidem domino penul. colū. Ideo eum pretiudicat qui sine voluntate sua occupare vult et eum turbare / vt dicit Joan. fab. in. s. retinende. iij. colum. versic. preterea in situ. de interd. q. impune fieri non debet: quia vassallus eum nō debet turbare not. in. c. j. s. preterea in titul. que sue. pri. cau. bene. amitt. vide que supra scripsi. ar. clxxviii. in gloss. ibi (son siefne luy rongnieres) **Q**uero an dominus propria auctoritate possit saisire et occupare rem feudalem et dicit Jaco. de sancto Geor. in tract. feud. in glo. et promiserunt eidem domino penult. colum. qd aut inobedientia vassalli est notoria / et tunc dominus si habet iurisdictionem poterit ficum suum mittere in possessionem per. l. commissa. ff. de pub. vect. et com. Cum habeat plures vias contra vassallum potest eligere leuiorem si vult. l. si fratres. s. idem respō. socius. ff. pro socio. Et q. possit propria auctoritate saisire tenet idem Joan. rey. in. d. s. firmiter ante pe. colū. versic. quero iuxta terminos vbi refert patrem suum ita consuluisse. Si vero dominus non habet iurisdictionē dicit idem de sancto Geor. q. tunc debet proponere seuā quereclam et petere se mitti in possessionem illius feudi per. l. negantes. C. de actio. et oblig. l. si cum nulla. ff. de re iud. l. j. C. de executio. rei iud. vide que supra scripsi ar. vj. in glo. (fors pour leur saisine).

In textu ibi.

Sans port d'armes.

Glossa secunda.

Quia si cum portu armorum tunc puniretur corporaliter / et teneretur crimine leze mase statis not. in. l. qui cetu. ff. ad. l. Jul. de vi pub. Sit autem portus armorum si publice cum multitudine gentium factum fuerit / vt dicit filius curie parlamenti in titu. quorum cognitio specialiter spectat ad regem. p. cuius intelligentia sciendum est quot homines faciūt multitudinem. Dicit Luc. de pen. in. l. nominationū. de decurto. lib. x. C. in. ij. col. q. aliquando duo dicuntur multi. l. ij. in fi. ff. de bono. possess. fin. tabul. Aliquando. x. aut. xv. faciunt multitudinem. l. pretor. la. ij. s. turbam. z. s. seq. ff. vi bono. rapt. Aliquando etiā

Quarte partie

Des crimes.

plurimi dicuntur plures duobus in .c. christiane. xxxij. dist. in cap. quomodo. xxxj. q. j. Contra duo vel tres aliquando dicuntur pauci in ca. inquisitionis in fi. de accusa. interdum octo dicuntur pauci in ca. disciplina xlv. dist. breuiter dicit Luc. de pen. vbi supra q. relinquitur arbitrio iudicis not. in. l. non enim. ff. ex quib. caus. malo. p. danoz. in. d. c. latores. crederem tamen q. ad portum armorum sufficit inter plebeos numerus. r. hominum per text. in. d. l. pretor (la secunde.) et ibi Bartol. et And. barba. in addi. glos. r. ibi innoc. in. c. j. de elect. r. Si vero vis scire quid veniat appellatione armorum vide in. l. armorum iuncta glo. ff. de verbo. signifi. glo. in. l. tertia in verbo armis. ff. de vi et vi arma. l. armatos. ff. ad. l. Jul. de vi publ. text. et ibi docto. in. s. armorum insti. de interd. glo. not. in cle. ne in agro in verbo arma de statu monach. Bartol. in. l. ff. ad. l. Juliam de vi publ. Ipolitus de marsil. in practica. in. s. pro complemento vbi dicit post Angel. in. d. l. armatos: et in. d. l. iij. s. armis. et in. l. si pignore. s. qui furem. ff. de furtis. r. appellatione armorum p. parte illa veniunt que principaliter / et secundum naturam ac usum sunt ordinata ad offendendum: ex quo infert q. percutiens aliquem cum amphora plena vino / vel cum vase vitreo non incurrit penam statuti prohibentis aliquem offendere cum armis sub certa pena r. idem si percutiat cum gladio destinato ad moderandos calamos aut ad incidendos vngues vel panem / quia talis paruus gladius non venit appellatione armorum in. s. prohibemus ibi cultellos minores et ibidem glos. in auten. de armis colla. vj. quam glo. dicit ad hoc esse singularem Joa. de platea. in. l. vnica. vt armis. v. p. inc. princ. interd. sit. lib. xj. C. Et ibidem videas q. tus debeat esse talis gladius et secundum rem remittitur arbitrio iudicis attenda consuetudine patrie et persone deferentis ar. l. j. s. expilatores. ff. de effract. r. expilla. et. l. vnica de colo. illiri. lib. xj. C. et. l. cum satis. s. caueant de agri. et cenf. eodem lib. l. quod si nolit. s. quia assidua. ff. de edil. edict. r. Quid autem si inuerti sunt homines non portantes arma sed iuxta se habentes in terram an debeant puniri tanquam arma portantes Bald. in. l. iij. s. j. ff. de offi. prefect. vigil. videf dicere quod sic: quia est presumptio contra eos q. illa ibi depoluerint tamen Ipolit. de marsil. in pract. in. d. s. p. complemento nu. xxvij. conclusit contrarium post Lud. Roma. et Alberi. in. l. j. s. hoc rescriptum. ff. ad Sil. leta. cogita / et vide que supra scripsi ar. j. in glo. in verbo sans preiudice r. Et vide q. ample disputat Guldo pape. q. ccccxxxvij. incip. inter ceteras.

In textu ibi.

Contraint par prinse de corps.

Glossa tertia.

Captio personalis dicitur citatio realis / vt per Fely. in. c. j. vij. colum. de iud. vbi dicit q. fieri non debet siue iudicis commissione: quia ad capturam requiritur cause cognitio etiam in ciuili. l. nemo de exact. trib. lib. x. C. Joa. and. in nouella in. c. si clericos post archy. ibidem de sen. excom. li. vj. Bal. in. l. q. euitandi. C. de conditio. ob turp. caus. ideo dicit Saly. in. l. absentem in. iij. col. de accusa. C. qd in causa criminali iudices moderni inforatione prius a testibus habita mittunt ad capiendum reum r. vide que scripsi in tract. de descript. iust. et iniustitie lib. iij. c. iij. de iudicibus vers. Quarto requiritur. et ibi q. Jo seph male / et iniuste fuit carceratus sine cause cognitione gen. xxxix. cap. et ibidem videas plura alia exempla que adduxi vide etiam que scripsi de carcere r. carcerum custode eodem lib. c. viij. r. Si autem vis scire causas propter quas quis carcerari potest r. que persone possunt carcerari vide Bartol. in. l. j. ff. de custo. reo. et Bald. in. l. ij. C. de episco. audien. Bar. in tract.

suo de carceribus Angel. in tract. malef. in glo. in verbo fama publica Latius autem de materia carceris: r. carceratorum / r. quando carceratus sit fideiusoribus relaxandus / et de pluribus alijs questionibus circa carceres vide per Ipolit. de marsil. in pract. in. s. attinga.

Article. clxxxvij.

Et est a entendre que pour exploicteurs prins en aduouerie en applegement ou il n'ya eu violence esdicts exploictez ne port darmes ne assëblee illicite ou effrenee des ploicteurs suffira mecre vne amède de la loy pour to sans mettre sur chascun deuil lamède / mais sil y auoit port darmes / violence ou assëblee illicite y eschet amède sur chascun des exploicteurs a larbitratio de iustice. Cōbien que au simple exploict ilz fussent prins en aduouerie / toutesfois pour port darmes violēce ou aultre delict ny a garent / et ne peuent estre descharges pour estre prins en aduouerie.

In textu ibi.

Et est a entendre que pour exploicteurs r.

Glossa prima.

Quia forte sunt mercenarij laboratores / vel alij manu oparij igno rantes falsinam existimantes rem libere pertinere ad eum qui eos conducit / r. factum illorum approbat ideo respectu illius pro omnibus est vna sola emenda / et sic ignorantia absq. culpa excusat / et euat omnem penam tex. in. c. ij. de constit. lib. vj. l. metrodozum. ff. de pe. glo. in. l. j. verbo latrones. ff. de receptato. fact. text. in. c. apostolice de cle. excom. m. in. c. si vero de sen. exco. in. c. si vir de cogna. spiritua. Philp. decius in. d. c. ij. v. colum. vers. et ex dictis post glos. et p. danoz. ibidem item facit dictum Bald. in. l. quicūq. penul. colum. vers. no. vj. C. de ser. fugit. vbi dicit qd prestans opem maleficio ignoranter non tenetur allegat. l. apud antiquos. C. de furt. et. d. l. metrodozum / et facit etiam notabile dictum angeli in. s. subemus in auten. de ecclesiast. titul. colla. ix. vbi dicit q. si statutum dixerit si quis dederit auxilium / vel fauorem alii cui bannito capite puniatur q. illa pena nunquam vendicabit sibi locum nisi ille qui dederit auxilium sciuerit illum esse bannitum alle. l. qui in prouincia. s. idem vsuus. ff. de ritu nuptia. et. l. item apud labeonem. s. si quis virgines. ff. de iniur. et. l. genero. ff. de his q. no. infa. ideo idem Angel. vbi supra dat consilium inquisitoribus q. sint cauti quando inquirunt contra tale auxiliantem dicant q. scienter prestint auxilium et fauorem sciens esse bannitum r. cum in dubio presumitur ignorantia. l. versus. ff. de proba. facit etiam ad supra dicta consil. Oldral. l. x. incip. an ex delicto vbi dicit q. ex delicto administratorum / vel presidentiu no. puniunt vniuersitas Fely. in. c. dilect. de symo. Quādo autem censetur vnum delictum vel plura vide Bartol. in. l. si in rixa vers. ideo pro declaratione. et vers. seq. ff. de sicca. Bald. in. l. cum rationibus vers. tertio quero. C. qui accus. non poss. Ipolit. de marsil. in. d. l. si in rixa et que supra dixi ar. clxxxij. Et quando plures in vna emēda sunt condemnati solutio vni alios liberat. Bald. in. l. j. C. de conditio. furt. idem Bal. in. l. j. C. si plur. vna sen. condem. fuerint.

In textu ibi.
Amende sur chascun deulx.

Glossa secunda.

A **C** facit textus consuetudinis ad ea quae dicit Bald. in l. non ideo minus vij. colla. vers. iuxta hic. C. de accusa. ubi dicitur quod quando plures sunt in aliquo loco congregati quilibet tenetur de eo quod facit: et ad hoc est bonus textus in l. si quis id quod in fi. et duas bus. l. seq. ff. de iurisd. omnium iud. l. item mela s. si plures. ff. ad. l. Aquil. no. in. l. fin. et ibi Barto. ff. ad. l. cor. de sicca. et. l. si plures ibi tot. iniurie sunt quot persone iniuriam facientes. ff. de iniur. tex. in. l. semper. s. si in sepulchro. ff. quod ut aut clam ibi opus quod a pluribus pro indiviso factum est singulos in solidum obligat. Et sic solutio unius alium non liberat ut dicit text. in. l. adeo cum conco. et ibi Albe. de ros. ff. de iurisd. omnium iud. maxime ubi de publica vindicta tractatur ut dicit text. et ibidem doct. in. l. si familia eodem titulo. Et ratio est propter portum armorum de quo dicit supra articulo precedenti. Hic incidenter videndum est de quotidiana ac vili materia auxilij difficili tamen et a paucis vere notata de qua Barth. et doct. in. l. fina. que incipit si in rixa. ff. ad. l. cor. de sicca. Saly. in. l. j. C. de rap. virgi. Fely. in. c. sicut dignum de hom. Lar. et Joan. de ymol. in. cle. j. de pe. Pet. de anchar. cons. cxxvj. incip. nos Bartholomeus. Pau. de cast. p. c. c. incip. in causa. Lepol. cons. xxvij. incip. requisitus Alex. consil. xv. incip. viso processu primo volu. Sozi. p. sill. clxxvij. incip. vixilla bulla. Angel. in tract. malef. in glo. et Andream auxiliatorem et in glo. dicto maleficio semper assistit. Ex quibus et pluribus alijs quos infra subijctam determinationem istius materie succincte et omittis superfluitatibus pro posse dabo. Et pro illius intelligentia premittenda est regula que habet quod prestans opem homicidii tenetur ut homicida / et idem de alio crimine not. in. c. sicut dignum de homicid. in. l. is qui opem. ff. de fur. in. s. interdum et s. ope. instit. de oblig. que ex delict. nascun. Auxiliu autem datur ante maleficio in maleficio et post maleficio. Primo datur auxilium ante maleficio prestando ferramenta scalas etc. ut in. d. s. interdum et s. ope. l. in furti. s. opem. l. si pignore. s. qui ferramenta. ff. de furt. cum ibidem notat. Quod intellige nisi talis dederit ignoranter tale auxilium puta quod diceret se velle ire rus et commodasset equum et arma et postea occidisset hominem / ista est doctrina Bald. in. l. quicunq. penul. coll. vers. no. vj. C. de ser. fugi. Et ratio est secundum eundem quod delictum non venit in metem commodantis ad hoc allegat. l. apud antiquos. C. de fur. et. l. merodozum. ff. de pe. intellige etiam supradicta non procedere quando talis fautor seu auxilians commodavit arma vel instrumenta inutilia et sine quibus eque bene factum fuisset delictum per delinquentem quia tunc non esset puniendus / ut delinquens sed alia mitiori pena: ut not. in glo. in cle. j. in verbo defen sauerit / et ibidem doct. de pe. Et ad hoc vide que infra dicam post Joan. de ymol. in. d. cle. j. Item etiam ante crimine commissum quis dicitur fautor sive auxiliator dando consilium ad maleficio mandando / vel conducendo / vel persuadendo / ut iuribus preallegatis: et. l. non solum. s. si mandato et ibi late per Bart. ff. de iniur. quod intellige cum grano salis quando tale consilium vel instigatio dedit causam maleficio: ideo dicit notabiliter Joan. de ymol. in. d. cle. j. quarta colu. versic. vnde dicit post glos. et Paul. ibidem et quod duplex est fautor. quidam simplex qui nihil adijcit ad peccandum quod etiam sine isto favore bene fuisset factum delictum de quo in. c. felicis. s. illud de pe. lib. vj. Secundus est fautor qui adijcit ad delictum / et tunc pars pena punitur ut delinquens not. in. l. nihil interest. ff.

ad. l. cor. de sicca. Et licet consulens alias facturo non teneatur ex toto tamen punitur sed mitius / ut in. d. c. sicut dignum ibi non ita severe: et ibi Fely. qui ad hoc allegat. l. j. s. final. ff. de ser. cor. ibi non enim oportuit laudando augeri malitiam facit lex qui seruo. ff. de fur. text. in. d. s. ope versic. certe. insti. de obli. que ex delict. nas. quod intelligo / ut per eundem Fely. in. d. c. sicut dignum in tertia coll. Quid autem si est dubium an delinquens fuerit motus ex consilio dicit Fely. ubi supra quod in dubio presumitur malefactor motus ex consilio et quod alias non fuisset facturus secundum Bald. in l. data opera. xij. colla. versic. in dubio. C. qui accusa. per. l. j. in fin. C. de rap. virgi. allegat etiam nota. in. l. apud celsum in prin. ff. de dol. mal. et met. exce. idem Bald. in cap. j. s. iniuria pe. colu. versic. quero si tunc in tit. de pa. iur. fir. dicit tamen quod recurrendum est ad consueturas faciunt not. per Barth. et Angel. in. l. si veni. s. in bonis. ff. de privileg. credito. Quid de domo no qui dixit famulo in aure certa verba / et ille statim fuit et occidit hominem? dicit quod presumitur factum de mandato domini: et in simili dicit Barto. in. l. si quis mihi bona s. iustum. ff. de acqui. here. de domino qui dixit famulo fac ut audiam novum deinde inimicus domini reperitur mortuus Paulus de castro. consil. cclxxij. incip. videtur quod per predicta Bartol. in. l. j. tertia colu. C. de ser. fugi. intellige quod presumitur motus ex consilio si talis consultus incontinenti facit secus si post multos dies tardavit delictum / ut singulariter dicit Inno. in. c. audientiam de homicidio. potest enim per consueturas probari posse delinquentem omnino fuisse facturum puta si ante mandatum / vel consilium fecisset preparamenta ad homicidium iuxta glos. in. d. l. apud celsum in verbo causa. ff. de do. ma. et met. exce. Item si delinquens ante consilium fuisset minatus mortem occiso et erat solutus minas suas mittere executioni secutum Bald. in. l. metum in fi. C. q. met. ca. Quid autem si mandans aut consulens penitet ante factum qualiter penam vitabit et exonerabit conscientiam dicit Bartol. in. d. l. non solum. s. si mandato ante fi. quod in mandante sufficit mandatario notificare voluntatem quod non faciat quia mandatum sola voluntate / et prohibitione reuocatur arg. l. iij. s. fi. cu. l. sequen. ff. de adimen. leg. in persuadente autem secus vel consulente maleficio: quia tunc non sufficit sola inthimatio reuocationis facta illi cui consultum est sed inthimari etiam debet illi in cuius perniciem consilium datum est / tenet etiam Pet. de anchar. in cle. unica tertia colu. versic. tertium membrum de renu. alleg. Inno. in. ca. ad audientiam de homicidio in. c. mulieres de sen. excom. dicit tamen Bal. in. l. non ideo minus. C. de accus. quod non debeo sibi denunciare personam que debet eum offendere ad evitandum scandalum idem Bal. in. l. mandatum ad fi. C. man. penul. quest. de hoc dubitat tamen Jo. de an. in. d. c. ad audientiam. iij. colu. dicit quod non videtur sibi bene prouisum si non nominetur persona ut ibidem per eum et ne ignores quando quis dicatur dare consilium dicit quod videtur dare consilium qui persuadet / et impellit ac instruit consilio ad maleficio faciendum text. in. d. l. in furti. s. consilium et ibi Barto. in fi. ff. de fur. et in. d. s. ope instit. de oblig. que ex delict. nasc. Et generaliter omnis agtus qui fit verbis tantum / et fit gratia facientis non consulentis seu instruentis dicitur consilium secundum Barto. in. d. l. non solum. s. si mandati. ff. de iniur. Ex quo ibi infertur quod non est differentia inter persuasionem / consilium / instigationem / instructionem et similia: ideo consulere dicitur qui verbo suadet Bal. in. l. j. in prima colu. in fi. C. de ser. fugi. Joan. de anania in. c. continentia de cleri. percus. dicitur etiam dare consilium ad maleficio qui ostendit utilitatem prouenientem ex illo Inno. in. d. cap. ad audientiam Jo. and. in. c. felicis. in verbo consilium de pe. lib. vj. l. i. no

uel. cepol. in. d. consil. xxvij. incip. requisitus in. ij. co-
 lū. Ad secundū quando datur auxilium in ipso actu
 maleficij sciendum est quod ad hoc/ vt aliqui dicātur
 auxiliatores alicuius delicti vel alicuius committen-
 tis aliquod maleficium oportet q̄ ad hoc fuerunt prin-
 cipaliter adunati per text. in. l. ij. §. homines. ff. vi bo-
 no. rapt. gl. in. d. l. ff. ad. l. cor. de sicca. vbi dicitur q̄
 licet quando plures percusserint vnum omnes non te-
 neantur: quia debet contemplari ictus vnus cuiusq̄ hoc
 dicit esse verum nisi appareat q̄ omnes nō a casu/ sed
 ex proposito interfuisse quia tunc omnes tenent idē
 dicit ibidem Barto. per illam glos. Et idem etiam tenet
 Bartholomeus de saliceto Gaspar de calderinis
 et Petrus de ancha. vt patet in consilijs eiusdem de
 anchar. consil. cccvij. incip. nos Bartholomeus/ tenet
 Ipolit. de mars. in. d. l. ff. ad. l. cor. de sic. ff. tenet etiam
 Fely. in. d. c. sicut dignum in tertia col. allegat consil.
 Pet. de anchar. licet erret in numero hanc partem te-
 net etiam Paul. de cast. consil. cccij. incip. in causa in-
 carceratorum si. colū. versic. et cum constat: sed si ap-
 pareat in facto omnes fuisse principales. i. non causa fa-
 uendi vnus alteri in loco conuenisse/ et insultum fecisse
 et quēlibet illud quod fecit vt principale fecisse tūc
 censendi sunt omnes principales pariter et prout de-
 liquerūt sunt puniēdi per text. in. d. l. ff. ibi ictus vnus
 cuiusq̄. ff. de sicca. ad hoc facit notabile dictum Bald.
 in. d. l. non ideo minus penul. col. versic. iuxta hoc. C.
 de accus. Vbi dicit quod quādo plures sunt in aliquo
 loco congregati quilibet tenetur de eo quod facit non
 de eo quod alij faciunt nisi probaretur distincte/ et clare
 quomodo equaliter vnus impedisset auxilium alte-
 ri per nota. in. d. l. ij. §. si quis. ff. vi bono rap. quod di-
 ctum refert/ et sequitur Angel. de are. in tracta. malef.
 in glo. et dicto maleficio semper assistit vtri. col. et ibi-
 dem August. de art. in addi. ad eundem super glos. et
 dicitur Andreas armatus in. j. addi. idem Bal. in di-
 ctionario in verbo delinquentibus/ ad idem facit di-
 ctum Bald. in. l. data opera penul. colum. versic. sed
 pone titi. C. qui accusa. vbi dat casum Titus rixaba-
 tur cum seio superuenit frater seij et occidit titiū queri-
 tur an seius qui causam dedit rixe teneatur de isto ho-
 micidio. Et ibidem disputat ad ambas partes/ et pri-
 mo dicit videri q̄ sic: quia principalis tenetur de facto
 assessori per. l. quoniam. C. ad. l. Julia. de vi pu. vel
 priua. et nota. in. d. l. ij. §. si quis. ff. vi bono rapt. et in
 ca. cum homo. xxij. q. v. in contrarium tamē determi-
 nat quia frater nō tenetur ex delicto fratris. C. de pe-
 l. sancimus. nec principalis ex delicto auxiliatoris nisi
 si mandauerit vel ratum habuit per. c. cum ad sedē. de
 restit. spolita. et hanc partē dicit esse veram ad hoc etiā
 allegat no. in. ca. fina. et ibi glo. in verbo nā homicida.
 xxij. q. j. Nec obstat q̄ ambo steterunt armati/ ex quo
 posset inferri q̄ vnus alteri dedit opem not. per inno.
 in. c. continetur de cleri. percuss. quia non erat cum illo
 nec in auxilio eius eum vocauit pro se vt. d. l. si fami-
 lia. ff. de iuris. omnium iud. illud refert et sequitur do-
 minus Alexan. in addi. ad Bartol. in. d. l. fina. ff. de
 sicca. in addi. incip. formare idem Bald. in. l. j. penul.
 col. versic. queritur vnus. C. vnde vi glos. in cap. vlti.
 xxij. q. vl. Fely. in. c. Pet. j. col. de homicidio. ad su-
 pradicta facit etiam optime dictum Barto. in. l. aur fa-
 cta. §. fin. colū. penul. versic. vltimus quero. ff. de pe.
 quod ciuitas tenet et obligatur ex delicto quādo om-
 nes de ciuitate comunicato consilio/ et precedente de-
 liberatione iuerant ad delinquendum alias secus/ se-
 quantur Panormi. et Jo. de ana. in. c. dilectus le. ij.
 de symo. idem Panormi. in. c. genesi. ij. colū. de elec.
 Jas. in. l. ciuitas. ff. colū. ff. si cert. pet. et inter alia re-
 fert Joan. de ligneano. in. c. de. j. de pe. se alias cum ma-
 ximo honore defendisse ciuitatem Bononie coram pa-
 pa per predictam doctrinā Bar. hoc etiam refert car-

dinalis in. d. cle. j. versic. ciuitas in. ij. q. et refert Joā.
 de smol. in. d. cle. j. Paul. ibidem dicere q̄ etiam eo-
 dem modo liberauit dictam ciuitatem Bononie in cu-
 ria domini pape/ et postea in presentia cardinaliū ideo
 dicit Franc. aret. consil. clix. incip. sicut Joā. dicit in
 apocalipsi. xvij. colū. et seq. q̄ ciuitas Florentina non
 poruit de iure excommunicari per papam sicut eo q̄
 Florentini interfecerunt archiepiscopum et cardinale
 captinauerunt per rationem predictam videlicet: q̄
 non fecerunt cum deliberatione precedenti/ et consilio
 sed solum debebant puniri singulares persone q̄ com-
 miserunt homicidium: refert Jas. in. d. l. ciuitas. Et sic
 patet ex supradictis q̄ ad hoc vt vnus teneatur ex fa-
 cto alterius oportet q̄ precefferint tractatus et ordina-
 mentum de conuentō simul ad maleficium commis-
 tendum vide Ludo. Roma. consil. cxxvij. incip. ex pre-
 missa ad hoc vide Albert. de gādino in tracta. malef.
 in tit. de homicid. versic. pone questionem quā etiam
 multotiens vidi/ et Ipol. de mars. in pract. §. constan-
 te vbi late de ista materia: et inter alia allegat rapha.
 fulgo. in. l. quid si fugitiuus. §. j. ff. de edil. edict. vbi di-
 cit q̄ si amicus venit ad me/ et dicit vendas mecum: q̄
 volo te esse in vno negotio meo: ego accipio ensem/ et
 sequor eum: ipse autem obusam vadit inimico suo/ et
 eum percussit et occidit an ego teneatur quasi auxilium
 prestiterim in quo dicit q̄ si ignorans secutus sum/ et
 eum ipse insultatus est illum ego me retraxi q̄ nullam
 penam debeo parti: si autem nō potui discedere adhuc
 sum innocens vbi autem cum potuissem recedere ste-
 tissem tunc sine dubio non essem innocens ideo parci-
 tur ei qui est in bona fide vt dicit Bald. in. l. quicunq̄
 penult. colū. versic. no. vj. C. de ser. fugi. Sed quid
 quando aliquis interfuit maleficio in dubio an presu-
 matur affuisse ipsi maleficio casualiter vel data opera
 et studiose? dicit Pet. de ancha. in. d. cōsil. cccvij. q̄ iu-
 dex debet recurrere ad coniecturas in dubio tamē pre-
 sumitur casualiter affuisse/ et non studiose secundū Fe-
 ly. in. d. c. sicut dignum. ij. colū. post princ. allegat ad
 hoc dictum consil. Pet. de ancha. et Bald. in. l. j. in le-
 ctura antiqua. ff. de ser. corrup. quam etiā refert/ et se-
 quitur Ipolit. de mars. in. d. l. si. nume. xxvij. ff. de sic-
 ca. Stat igitur ex supradictis firmā conclusio q̄ quā-
 do plures casualiter cardinali faciunt maleficium vnus
 non tenetur de facto alterius: ideo prout quisq̄ delin-
 quit est puniendus quod apertissime declarat text. in
 d. l. ff. de sicca. ibi ictus vnus cuiusq̄ contemplari.
 Modo circa hoc q̄ro: quid si plures casualiter coadu-
 nati nec causa fauendi vnus alteri vides percussissent
 vnum deinde mortuus est: et per medicos siue cirur-
 gicos probatum est/ q̄ tantum erat vnum vulnus leta-
 le an omnes teneatur de homicidio? dominus Alber-
 tus de gandino in tract. malefici. in rub. de homicidio
 et eo. pe. iij. colū. versic. pone questionem. quem refert
 et sequitur Alexan. de smol. consil. xv. incip. vifio pro-
 cessu in. j. volu. arguit pro et contra/ et primo arguit q̄
 omnes teneantur de homicidio. Et sic q̄ omnes debe-
 ant mori allegat. l. si mela. §. sed si plures et. l. ita vul-
 neratus. §. deniq̄ est. ff. ad. l. aquil. Vbi si plures per-
 cussissent hominem adeo q̄ mortuus est/ si non constat
 cuius ictu perierit omnes tenentur de homicidio simi-
 le in. l. j. §. fina. cum. l. seq. ff. de hijs qui de sece. vel est
 tude: et hoc videtur velle glo. in. d. l. fin. ff. de sicca. et
 ibidem Barto. allegat. l. qua actione. §. si quis seruum
 egorum. ff. ad. l. aquil. Et quia in dubijs nō debem⁹
 recedere a verbis edicti contrariam tamen partem te-
 net idem Albert. quam etiam dicit tenere omnes do-
 ctiores moder. scilicet quod nullo modo damnentur ad
 mortem quia in maleficijs pbariones debent esse lu-
 ce clariores. l. fin. C. de proba. l. qui sententiam. C. de
 pe. et in criminalibus non debemus vti medicatis sus-
 fragijs. l. singuli. C. de accusa. vnde ex presumptione

bus non est quis damnandus sed absoluendus si probatio est dubia. l. absentem. ff. de pe. quia in criminalibus quando probatio redditur dubia non debet reus condemnari: vt notabiliter declarat Bart. et alij in l. non solum. s. sed vt probari. circa prin. ff. de no. ope. nū. cia. Bal. in l. j. C. an ser. ex suo fact. Salic. in l. matrē. iij. colū. de presump. Itē pena non debet egredi vltra quam reperitur delictum esse commissum. l. sanctimus. C. de pe. et maxime per text. in d. l. ff. de sicca. ibi ictus vnus cuiusq; et ideo dicit idem Albert. si vnus percussit cum falcastro alius cum paruo cultello / et non apparet cuius ictu perierit dicamus omnes capitaliter teneri in tantum puniretur ille qui paruum vulnus intulisset quātum ille qui intulit vulnus letale quod est iniquum et durum / z cū deficit probatio neuter eorum debet ad mortem condemnari ar. l. scientiā. s. cum stramata. ff. ad. l. aquil. et l. duo sunt titij. ff. de testa. ruto. Et responder ad. d. glo. in d. l. fin. q. omnes tenentur: subaudiendum secundum q. videbitur iudici non tamen debent mori. Respōdet etiam ad. d. l. item mela. s. sed et si plures et ad. l. item vulneratus. que loquitur quando agitur lege aquilia ciuilitate pro damno dato / et presumptione habita cōtra eos in solidum dānantur: sed aliud est quando agitur criminaliter. Et differunt ciuile / et criminale iustit. de pub. iud. in prin. Tamen ne delicta remaneant impunita cum cōstat eos deliquisse debent alia pena puniri. d. l. ita vulneratus et l. licitatio. s. quod illite. ff. de publica z l. si a reo. s. fina. ff. de fideiuss. z refert idem Albert. q. hec questio fuit de sacro Parme vbi i tali casu potestas cōdemnauit de consilio sapientum tales delinquentes in penā pecuniariam scilicet mille lib. Et refert idē Alexand. in d. consil. Oldraldum in d. l. fin. ff. de sicca. dicere q. illud quod firmat glosam ibidem q. omnes tenentur quando plures percussissent / et non potest apparere cuius ictu perierit debet intelligi secundū eundem Oldraldum / scilicet pecuniariter tantū: et dicit q. ita dixerunt omnes doctores Bonontenses legentes / et q. non obstat. d. l. Itē mela. s. sed si plures quis loquitur quādo ciuilitate agitur: hec refert etiam et sequitur Pet. de ancha. in d. suo consil. c. xvj. quod consilium approbatum fuit per Barto. de saly. et Gaspar. de cald. vt supra relatum est ideo vt sepi⁹ dixi frustra dixerit text. in d. l. ff. de sicca. ictus vnus cuiusq; cōtemplari si omnes eadem pena. l. cor. tenerentur: et licet Barto. in d. l. fin. dicat omnes teneri non tamen dicit de occiso et sic capitaliter. Et si sic esset mens Bartho. fuisset contra mentem dicte. l. si. et contra oēs decisiones supra alleg. vt dicit Alexā. in consil. supradicto vbi etiam reprehendit Bart. q. nimis fragiliter sit loquutus fundans se super iurib⁹ loquentibus in presumptionibus que non habent locum in pena criminali seu capitali imponenda allegat. l. si inter virum et. l. sed et in illo. ff. de reb. dub. et que supra ad hoc adduxi. Aduerte tamen ad vnum dictum notabile domini Bonifacij de vitalinis de mantua in tract. suo malef. in titulo de insultu / et percussione. vij. colum. versic. sunt tamē qui dicunt quem refert Jpolit. de mars. in practi. s. constare nu. lxxvij. vbi dicit q. si plures fuerunt in rixa / et mortui sunt aliqui vel vulnerati / et nescitur a quibus q. tali casus si apparet quis fuerit inceptor rixe tunc ille solus punitur de homicidio vel vulneribus ne delicta remaneat impunita ad hoc allegat optimū tex. in l. quoniam multa. C. ad. l. Jul. de vi pub. in versic. in eum qui vim facere tentauit: et istud dictum est originaliter Bald. in l. j. in. iij. colum. versic. sed quero qui ergo. C. de ser. fugi. vide multa que ad hoc allegat dicit de marsil. Et adhuc pro ista parte quero pone q. iudex ex iudicijs probat que vulnerasse / et occidisse titium titius vulneratus eum exculpabat dic q. iudex non potest eum torquere ex talibus in

dicij: quia habet iudicium innocentie pro se ita dicit Bald. in l. j. penul. colum. versic. item si testator. C. cōmunia de lega. Et talis confessio infirmi seu vulnerati multum operatur in talibus in vltima voluntate: ita dicit in l. si quis in graui. in prin. ff. ad Silleia. et mouetur per tex. in l. diuus in fi. eodem tit. tenet Barto. cepol. consil. ij. incip. sup. casu in fin. Modo videamus de illo qui dedit auxiliū studiose / et data opera in actu maleficij: et talis auxiliās et delinques vel homicidium cōmittens pari pena puniuntur: vt probat videtur in l. is cuius ope. ff. ad. l. Jul. de adul. l. j. s. incidit. ff. ad sena. turpil. in l. j. et. l. vtrum. ff. de parri. et in l. qui opem. ff. de furt. in l. j. s. diuus. ff. de iur. fisci. in l. si quemquam in fin. C. de episc. et cle. z in l. quisquis in fi. C. ad. l. Jul. maiest. in l. nihil interest. ff. ad. l. cor. de sicca. Et facit quia agentes / et consentientes pari pena puniuntur in. c. j. de offi. deleg. in. c. quāte presumptiones de sen. excom. Amplia etiam si ille adiuuans stat armatus cum delinquente / et arma non moueat istud est notabile dictum inno. in. c. continentiam de cle. percusso. et Jo. and. ibidem: quod dicitur refert et commendat Lepol. consil. ij. incip. super casu. ij. colum. Bald. in l. j. C. de ser. fugi. in. l. raptores ante fi. C. de episc. et cle. Pet. de anchar. in supra allega. consil. cclxvj. post prin. Fely. in. d. c. sicut dignum Ludo. Roma. consil. cxvij. incip. ex premissa Bartol. in l. is qui opem in fin. et in l. furti. s. pe. ff. de furt. Quia propter arma que habet ad latius offensus redditur timidior / et delinquens audacior per supra allegata Bar. in l. j. s. j. ff. de vi et vi arma. ita est vera theozica secundum Bald. in. d. l. non ideo minus pe. colum. versic. item quero Fely. in. d. c. sicut dignū. idē etiam si stat a remotis armatus si per eum esset aggreddiens audacior et aggressus timidior secundū Bald. in. d. l. non ideo minus. iij. colum. C. de accusa. a. p. still. Bar. in. d. l. is q. opem. in apost. magna. z dicit Bartho. in l. iij. s. armis. ff. de vi et vi ar. q. ille q. habet arma ad latius licet non posuerit manum ad ea tamen dicitur intulisse vim cum armis: ita tenet Ludo. Roma. singulari. ccccclxij. allegat. d. l. iij. s. qui armati z albe. ij. parte statu. q. xxvij. et maria. Soz. dicentem se ita obtinuisse de facto in. c. qualiter et quando le. ij. ar. lx. de accusa. ideo dicit singulariter specul. in titul. de dispen. s. iuxta versic. quid si aliquis vadit. xij. colum. q. si cleric⁹ qui multum dissuasit amico ne homicidium committeret / et videt eum pertinacem: et vā vadit ad maleficium associat eum semper dissuadendo / sed tamen dubitans ne succumbat assistit ei armat⁹ / et postea sequitur mors erit irregularis allegat Hostien. in. d. c. sicut dignum. et ibidem refert Fely. in tertia colū. Item etiam existens armatus quando est in loco per quem videntes arma timuerunt si ea deponit / et intulit vim dicitur intulisse cum armis tex. in. d. l. iij. s. qui armati. ff. de vi et vi arma. iuxta glo. ibidem tenet Soz. consil. clxxxvij. incip. vna bulla. iij. colum. z Ang. in. d. s. qui armati et Bald. in. l. vt vim. j. colum. ff. de iust. et iur. z dicit Jpol. in sepius dicta. l. si. ff. de sicca. post Inno. in. c. penitio. de homicid. q. si clericus assistens in bello illicito et nihil facit sed presentia sua accendit pugnantes homicidia sequentia faciunt ipsum irregularem. ita dicit Panoz. in. ca. significasti le. ij. in glo. in verbo habuerit de homi. Secus est in clerico qui videt aliquem furca suspensū et videt duellum aliquorum quia non efficitur irregularis dūmodo nō presiterit auctoritatem cōsiliū vel fauorem: peccat tamen grauissime secundum speculatozem in. d. titul. de dispens. s. iuxta versic. item istigiosus in. iij. colum. Joā. and. post Innoc. z Hostien. in. c. sententiam sanctis in cle. vel mo. secu. nego. se immisce. Item etiā ille dicitur auxiliator si sine armis sed tantū suis verbis robur prestat et aduersarijs incussit timorem secū-

2

20

12

2

dum Barba. In addit ad Bart. in. d. l. is qui opem in magna addit. ff. de fur. per inno. in. c. j. de homicid. tenet Bartho. cepol. in. d. consil. ij. ij. colum. ad hoc dicit esse text. in. l. cum dominus et in. l. j. s. potuisse. ff. ad Silleta. Alexand. in. d. l. is qui opem Joan. de imol. in. c. j. de homicid. generaliter dicit Bartol. in. d. l. is qui opem. ff. de furt. q. prebens auxilium tempore actus eadem pena punitur. Aduerte tamen quia ista verba Bartol. sunt nimis dura. et distinctio quam sibi ponit non est perfecta ut dicit Angel. in. l. j. C. de nlls aggeri. non rump. immo dicit ibidem q. Bart. falsissimum dicit tradendo illam regulam generalem idem dicit Jo. de ana. in. c. sicut dignum versu. illi autem: et idem tenet Salyce. contra Bartol. in. l. vnica. C. de rap. vtrg. vbi inter alia dicit q. iudices seruantes dicta opt. Bar. faciunt contra ius diuinum et humanum et proprias animas occidunt: refert/ et sequit Sozl. cōs. clxxxviii. incip. visa bulla in quarta colum. et Barth. cepol. consil. xxvij. incipiente requisitus penul. colū. et consilio. xxxiiij. incip. si vnquā. iij. et. v. colū. vbi etiam contra Bar. dicit q. do. dynus/ dominus bona gratia/ et quidam alij doct. antiqui tenuerunt opinionem contrariā ante Bartol. et idem etiam tenet Alber. de gand. summus practicus in materia criminali. Concludit igitur prefati doct. sic esse distinguendū aut in prestando opē seu auxilium maleficio dedit causam maleficij/ et sic prestans opem/ et faciens regulariter eadem pena puniunt per. l. nihil interest. ff. ad. l. cor. de sicca. et in hoc Bartol. non contradicit immo idem vult in. d. l. is qui opem. ff. de furt. dum dicit q. faciens et opem prestans maleficio regulariter tenentur eadem pena: aut nō dedit causam maleficij et tunc media pena est puniendus prestans opem seu auxilium per. d. l. is qui opem. ff. de furt. et Saly. in. d. l. vnica. C. de rap. vtrg. intelligit mediā penam. i. minorem citra mortem: et dicit idem Saly. ibidem q. ista opinio inficiari non potest: quia maior culpa est in eo qui opem prestando prebet causam mortis/ vel alterius delicti q. qui causam non prebet licet non operā prebeat. Ergo vbi est maior culpa sibi debet esse maior pena cum pena debeat commensurari delicto. l. penult. ff. de sal. l. miles. s. mulier in ff. de adul. l. j. C. de hijs qui latro. occult. Et hāc rationem dicit idem Saly. ponderasse theologos et ca non istas in. d. c. sicut dignum. de homicid. Et istā opinionem Saly. etiā sequitur Fely. in. d. c. sicut dignum ij. colū. allegat ad hoc Bald. in. l. iudices que est vnica. C. de crimine. pecul. vbi dicit q. opem ferens punitur eadem pena qua delinquens quādo est in actu. P. pinquo secus si in remoto adde eundem Bal. in. l. vnica de nlls agge. non rump. C. Sozl. consil. supradicto ideo dicunt Bald. et Ludo. roma. in. l. j. sed si in eo. ff. ad Silleta. q. vt inquisitio teneat propter opem prestitam oportet dicere q. fuit prestata/ vt ab illo maleficij cum committeretur secundum eundem Fely. vbi distinguit inter fauorem simplicem/ et fauorem proprie sumēdo ad hoc alle. C. ar. in. cle. j. xi. q. de pe. vbi car. et ibi notabiliter declarat post Paul. q. solus socius operas pari pena punitur idem in oppositione sententie in ff. vbi dicit non esse idem in nudo vel simplici fauore. c. felcis. s. illud de pe. lib. vi. idem tenet Joā. de imol. in. d. cle. j. post glo. ibidem vt supradixi. et etiam dixi quid sit simplex fauor post glo. in. d. c. felcis. Et eandem opinionem Saly. refert et sequitur Zpolit. de mars. in. d. l. ff. de sicca. nume. xxxiiij. Et infra etiam allegat Angel. ad hoc in. l. i. furti. s. ope. ff. de furt. vbi dicit q. prebens auxilium vel fauorem ex quo delictū non augetur non punitur pari pena cum delinquente: sed mitius arbitrio iudicis/ et hāc doctrinam secundū eundem de mars. refert August. de arimī. in additōe. ad Angel. in tract. malef. in glo. dicto maleficio semp assisit in addi. magna incip. tu autem in hac materia

versic. Item adde in hac materia vnam mirabilem limitationem. et dicit q. est similis glo. in. d. cle. j. de pe. Et dicit q. per ista alias defensauit vnum a pena furcarum qui prestiterat auxilium quinq. latronibus q. noctis tempore furati erant vnam apotecam: ex qua exportauerant vnam petiam veluti qui fares acceperit vnum alium qui prestaret sibi auxilium: nam iste alius qui prestiterat sibi auxilium nihil fecit: quia non aperuit apotecam nec asportauit illam petiam veluti sed stetit tantum super strata cum alijs quatuor interim dum ille alter surripiebat illam petiam veluti/ et apotecā frēgebat: nam dicit q. iste sextus prestiterat fauorem simplicem quia omnino illi quinq. illud delictum executioni mandassent sine illo sexto ideo dicebat q. ille sextus non debebat puniri pena ordinaria mortis: et dicit q. ita iudicatum fuit. Laue tamen lector quia in multis codicibus angeli super malef. nō inuenies dictā apotecā. Lredo q. Bernardus landria secundus apostil. eiusdem Angel. post eundem Augusti. cum multis alijs sustulit et male vt satis pater i prelusio illius land. et ad supradicta vide Bertha. in repertorio in verbo auxilium penul. colum. versicu. ante pe. in ff. Bald. in margarita in verbo delinquentibus. Ad tertiu quādo quis prestat auxilium post factum maleficium puta associando malefactorem et prestādo sibi auxilium ad euadēdum quia nihil addidit maleficio pari pena vt malefactor non debet puniri vt supradictum est: et hoc tenet Bart. et Angel. in. l. in furti. s. ope. ff. de furt. vbi dicit Bartol. in hoc vidisse multos athenienses errare idem Bart. in. l. non solum. s. si iuramento. ff. de iur. iur. idem l. l. si quis in graui. s. si quis. ff. ad Sylleta. ideo si fuit prestatum auxilium ad euadēdum talis auxilians punitur pena. l. j. et ff. C. de hijs qui latro. occult. sed si impediret familiam capere teneretur. l. Julia de vi pub. vt. l. lege Julia. ff. ad. l. Jul. de vi pub. secundum Bartol. in. d. l. in furti. vbi etiam dicit predicta esse vera nisi precessisset consilium ante: puta facias quia ego adiuuabo te: quia tunc illa spes data est auxilium ad maleficium secundum eundem late per Bartol. cepol. consil. xxvij. incip. requisitus. ij. colum. et Fely. in. d. c. sicut dignum. vbi dicit q. contra associantem post maleficium oritur presumpcio consilij vel occulti auxiliij ex quo talis auxilians tenetur probare contrarium: ita dicit intelligere notata per Bald. in. l. non ideo minus penul. colum. versicu. quero an associans ad recessum. C. de accusa. Aduerte tamē q. in furto fecus est: quia vt dicit notabiliter Bartol. in. l. furtum. ff. de furt. furtum licet sit consummatū tamen adhuc durat: quia semper furatur donec rem cōtractat per. l. inficiando. s. infans. ff. de furt. ideo recipiendo furem cure furtiua dat opem furto quia illo tempore cum furē recipit facit furtū ideo tenetur per. l. eos. C. eodē titulo vide Zpolit. de mars. late in predicta materia in. d. l. fina. nume. l. ff. de sicca. et Bartol. cepol. in. d. consil. xxv. Et hec perpetuo not. quia alibi sic cumulata vix inuenies.

In textu sibi.

En delict nra garand.

Glossa tertia.

Cum pena delicti proprium teneat

auctorem nec est conueniens vnum pro alterius delicto pregruari. l. sanctimus. C. de pe. et. l. crimen. ff. eosdem tit. facit autem. et ideo. C. ne vxor pro mari. Ludo. roma. consil. ccccxxxvij. incip. in casu presentis idē consil. xv. incip. plura sunt: vbi dicit q. pena corporalis pro alio solui non potest bo. tex. in. l. ij. C. ad lenat. turpil. l. si a reo. s. fina. ff. de fideiussor. l. qui seruum. ff. de interro. acti. quem text. dicit Jas. esse sing. in. l. error. ij. colum. in ff. C. de fur. et fac. igno. ad hoc q. si quis confessus est occidisse talem hominem: ideo iudex fe-

B est eum decapitari posse reperitur qd alius fuit malefactor ille secundus debet mori nec liberatur propter mortem primi / et ad hoc not. illum text. Bald. in l. ij. ad fi. C. quib. res iud. non no. et in. c. j. s. iniuria vlt. co. lū. in tit. de pace iur. fir. **F**acit qd decidit Barto. in l. eleganter. s. qui reprobos. ff. de pigno. actio. Et qd qd non potest se ad penā corporale obligare tenet Bald. in l. j. in. j. colum. versic. ij. renoco in dubium. C. ne fili. pro pat. per ca. cum homo et ibi glōf. xxij. q. v. Sa. ly. in l. si filius. C. ne fi. pro pat. Soz. consili. xxxj. in. cip. pro sequendo. iij. colum. versic. circa tertiam **R**atio autem quare quis pro alieno delicto non potest se obligare ad penam quia homo non est dominus membrorum suorum vulgata. l. liber homo. ff. ad. l. aquil. **A**n autem auxiliator cui delinquens promisit resarcire et reparare omnia damna que possent ei inferri propter delictum commissum vel committendum adueniente casu et damno possit contra eum agere: et breuiter dic qd non per glo. no. in l. quoniam. C. ad. l. Julia. de vi pub. Et rationem ponit quia cum sit turpis promissio porior est conditio possidentis in. s. illud in. ma. da. et ibi Joan. fab. vbi exemplificat in scolari qui mandauit alicui vt veniret cum armis: venit et perdidit arma: et ibi dicit qd non tenetur restituere. Et mandatum rei turpis non est obligatorium inter mandantem / et mandatarum bo. text. in l. si remunerandi. s. si passus versicu. rei turpis. iuncta glōf. ibidem et que alleg. ff. manda.

Article. clxxxix.

Et a ce que saisine soit vallable il est requis que les choses soient saisies reaulmēt et de fait / et qd ladicte saisine soit signifiee et fait assauoir a partie ou a personne capable et quil y ait commissaires commis a regir et gouverner les choses pour le seigneur ou par son seneschal ou par son sergent. Et si lesditz commissaires font assauoir ladicte saisine a ceulx qui voudroient exploicter lesdictes choses en leur monstrant leur commission et neantmoins ilz exploictēt esdictes choses ilz brisent ladicte saisine et ya amende comme dessus.

In textu ibi.

Et ad ce que saisine soit vallable.

Glossa prima.

B hoc verbo saisire mentit Budeus in l. sed si hac lege. s. j. ff. de in ius vocando et idem est secundū eum qd in possessionem seipsum mittere: et dicit esse nomē vulgare. **E**t qd requirit qd saisina sit realiter: et cum effectu facta patet quia verba cum effectu sunt accipiēda. l. pe. s. docere. ff. ne qd eum qui in ius voc. est vi. xi. l. j. s. hec autem verba. ff. qd quisq. iur. in ali. cum concor. vbi Jas. ij. colū. in. iij. ho. post Guiller. de cus. Alber. Bal. Angel. et moder. ad hoc dicit esse illū text. sing. qd si statutū dat premiū capienti bannitum intelligitur quando accepit cum effectu et presentauit superiori: et ad hoc dicit esse. l. si Barsatorē et ibi Ly. et Angel. C. de fidelit. de saisina supra dixi. ar. vj. et arti. cccclxxxvij.

In textu ibi.

Quil y ait commissaires.

Glossa secunda.

Chec sequestratio vt plurimum fieri solet propter defectum solutionis debiti vel seruicij et propter vassalli contumaciam ideo dicit no. Joan. and. in mercu. in regul. locupletari. ij. colum. versic. et est ratio qd quotienscumq. onus imminet alicui / et ille non facit debet fieri sequestratio per no. in l. cum vorem. s. si autē. ff. solut. mat. in. c. peruenit de appella. in. ca. ij. de sequest. et ibi Panoz. iij. colum. versic. aut fit in fi. et fit vt contumax tedio affectus veniat responsur. c. quoniam in fi. vt lit. non contest. fit etiam sequestratio cum dubitatur de rebus qualiter sunt acquilite / vt dicitur Joan. and. in mercu. in. d. regul. locupletari per. l. fi. C. qui. ad libert. procla. non lic. l. j. s. super peculio. C. de asser. toll. et hoc quod vulgariter dicitur saisine par default dehibitione de contract. **A**duerte tamē quia ista saisina nō est missio ex primo decreto. et illud diceret esset errare cum missio ex primo decreto dicitur pars hic tamen tertius. Et est via sequestrationis dulcior vt dicit idem Joan. and. in mer. vbi supra pe. colum. vbi dicit qd contumaci est magis luctuosum qd aduersari sit in possessione / et ipsum contumacem tedio afficit qd si apud bonum virum res esset ad custodiam dum deposita per iudicem alle. argu. l. cum oportet. C. de bonisq. lib. et ibidem per Joan. and. vide latissime differentiam inter missionem in possessionem / et sequestrationē. Et qd sequestratio sit mittioz via tenet aperte text. in. c. ij. de dolo et contuma. An autem in sequestrum transeat possessio dic secundū Panoz. in. c. examinata post glōf. et Joā. and. ibidem de iudicijz qd in illa que est necessaria non transit: in voluntaria autem transit vide eundem Panoz. in. c. j. iij. colum. versic. sed no. ex glo. de sequest. pos. et fruct. text. et glo. in cle. vnica / eodem titul. in verbo beneficium: et vide Bar. in. l. interesse. ff. de acqui. poss. Et an possit sequestrare beneficium presentare cuius ius patronatus inheret terre sequestrate late examinat Panoz. in. d. c. examinata in. iij. colum. eum videas.

In textu ibi.

En leur monstrant leur commission.

Glossa tertia.

Faciunt dicta per Ludo. roma. con sil. cccij. incip. pro discutienda fin. coll. vbi dicit qd notificatio seu denunciatio per tertium facta eum nō astringit in quem dirigitur nisi vna cū notificatione ipse notificans instrumentum mandati ostendat per. l. si quis inficiatus cum concor. ff. depositi.

In textu ibi.

Et ya amende.

Glossa quarta.

Vide que supra dixi arti. clxxxvij.

Et si vis videre quibus penis afficiantur vsurpantes prohibita sine principis auctoritate vide late per Luc. de pen. in. l. fin. in fi. de diuers. offi. l. xij. C.

Article. cxc.

En applegemēs de saisine brisee sur refus de plege dauoir chaste en la garēne ou pesche en lestang ou defaitz de son seigneur ou de sō subgect dauoir iustice ou pouoir daucū seigneur / comme en tenant plaictz: en prenant biens / gens au corps et tout autres exploictz de iustice / ya amēde de soixante solz manzays comme dessus est dict.

In textu ibi.

En applegemens.

Glossa prima.

2

In supra articulo. clxxxvi. post Joan. fab. in s. retinende insit. de interd. de cautioe etiam dixi supra articulo. xij. in glo. iij. et glo. seq. et similiter etiam dixi de stagnis arti. xxxiiij. et de garenis articulo. xxxviii. ibi (peult auoir ouilou a connins) et glo. seq. et ytrobiqz dicitur qz tam pisces qz cuniculi spectat domino fundi / z qualiter puniantur fures garenarum vide supra articulo. clxij. ad quas glo. me remitto.

In textu ibi.

De son seigneur ou de son subiect.

Glossa secunda.

2 **C**facit quia sicut vallallus debet esse fidelis domino ita similiter dominus vassallo not. in c. j. de for. fidelit. transumpt. in ca. de forma. xxij. q. v. ideo dicit not. Bald. in d. c. j. s. dominus de for. fidelit. qz textus ille dicens qz dominus in omnibus vicem fidelitatis suae reddere debet est notabilissimus: et sanctus ius continet et qz domini debent huic bene notare: quia est eis terribilis: ideo dicit ibidem in fi. qz fides debetur huic inde z qui fide non prestat eam sperare non debet per. l. quero. s. inter. ff. loca. vide que infra dicentur articulo. cccxi. Et qz hic dicitur qz soluit emendam intellige quando talia furta commissa sunt de die: quia si de nocte esset secus vt infra ar. ccc. quia tunc grauius punitur vt ibidem. et dixi etiam supra dicto articulo. clxij. in glo. ij.

Article. cxxi.

Celuy qui trenche chemin ou le pesche scientement tellement que on ny peult aller comme par chemin public fait soixante solz manzays damede sil est coustumier / et sil est noble z veult attribuer a soy le chemin ou le chager sans lauctorite de celluy qz le peult permectre / il fait amede arbitraire. Et en chemin empesche par default de reparation celluy qui le doit entretenir fait amede de la loy soit noble ou coustumier. Toutefois sil auoit este condempne a reparer le chemin ou luy eust este commade par iustice / et neust obey on len pourroit pugnir come desobeissant de plus grant amede a larbitration de iustice.

In textu ibi.

Celluy qui trenche chemin.

Glossa prima.

2 **C**ad hoc est bonus tex. in l. j. ff. de via publ. et vide que supra dixi articulo. lxxix. in glo. j. et ij. et multa circa materiam itinerum etiam dixi supra ar. l. in glo. ij.

In textu ibi.

Et sil est noble.

Glossa secunda.

2 **C**Augetur enim delictum dignitate peccantis. l. ij. et. iij. et. l. omne delictum. s. j. ibi augetur autem zc. ff. de re milit. in s. atrox. insit. de iustur. l. aut facta. s. piona. ff. de penis glo. in ca. homo Lhzi stianus. xl. distin. glo. et ibi no. per Panoz. in. ij. colu. in. c. cum quidam. de iureiur. z ibidem qz in pena pecuniaria magis punitur nobilis qz ignobilis licet secus in corporali vide que dixi supra articulo. iij. in glo. centre

nobles) et articulo. xxxvi. in glo. (ne nobles) et articulo. cxx. in glo. (z sil est noble) et vide text. et ibi doct. in l. nemo C. de iur. trinit. iuncta glo. in. c. j. de peni. dist. j. Quid autem de religioso dicit Joan. and. in. c. accusatus. iij. colum. de heret. lib. vj. in nouella post Thom. ij. ij. q. lxxxvj. ar. fin. qz religiosus in eodem genere peccati plus peccat qz alius in tribus casibus primis: quia peccat contra votum religionis: secundus quia peccat ex contemptu: tertius propter scandalum.

In textu ibi.

Arbitraire.

Glossa tertia.

Cvide que satis supra dixi articulo. clx. in glo. arbitraire.

In textu ibi.

Et en chemin empesche par default de reparation.

Glossa quarta.

Cvide que dixi supra articulo. lxxviii. in glo. chemins peageaux versic. quibus expensis z via de not. per Jac. rebus. in. l. per Bithiniam et ibidem diffusus in addi. de immunita. ne. conce. li. r. C. Et an conductor vel inquilinus teneatur ad reparationem pro domino cessante ipso domino domus Barto. in. l. ediles in. iij. not. et ibi Blex. in addi. ff. de via pub. Bal. in. l. ij. C. de act. et obliga. et in. l. j. ij. colum. C. de heret. vel act. vend.

In textu ibi.

Comme desobeissant.

Glossa quinta.

Cvide etiam que supra scripsi articulo. clxvij. in glo. (le refusant) que non repeto.

Article. cxxij.

Csemblablement amede de soixante solz manzays fait l'homme soit noble ou coustumier qui est trouue saisy d'aulce aulne / pois / ou mesure: sans en auoir vse Mais sil en auoit vse il doit estre pugnir damede arbitraire. Et pareillement le marchant de draps en louuoyer ou boutique duquel sont trouuez faulx draps: qui est trouue les vendant ou les auoir exposez en veste. Iceulx draps doiuent estre ars publicquement ou donez aux poures a larbitration du iuge. Et neantmoins iceluy marchant doit estre mis en amede arbitraire.

In textu ibi.

Faulse aulne / pois / ou mesure.

Glossa prima.

Quod mensura debet esse iuste similiter / z pondera tex. in aut. de col lat. s. nulli penitus versicu. eos colla. lx. et illud Deut. xxv. pondus habebis iustum et veri. et modius equalis / et ibidem dem non habebis in sacculo diuersa pondera maius z minus: nec erit in domo tua modius maior z minor / nec dicitur modius qz iniquus est. l. Paulus respodet. ff. de verbo. signi. et si tales mensurae iustae siue pondera iniqua reperiantur frangende sunt publicatem queritur. s. si quis mensuras. ff. loca. Luc. de pe. in. l. modios. de suscepto. prepo. et archa. lib. x. C. al legat Greg. in registro. li. j. ca. xliij. dicentem ante omnia

nia volumus te sollicite attendere ne iniusta pondera in exigendis personibus ponantur / sed si qua talia inuenieris frange et noua constitue / vide que supra scripsi articulo. xlvi.

In textu ibi.
Sans en auoir vse.
Glossa secunda.

A Et sic non dicitur vere falsarius nec pena falsi est puniendus: ad hoc facti q̄ producens falsum instrumentū non punitur pena falsi / si non vsq̄ ad sententiā perseuerauerit. l. si falsos. C. de fal. et ibi bonus text. Non est enim remedium iuste penitudinis amputandum. l. si quis libellos. C. de appella. Et sic non punitur de adulterio / vel incestu qui contraxit incestas nuptias si abstineat a matrimonio non perficiens illud. l. si adulterium cum incestu. s. idem pollitoni. ff. de adulte. requiritur enim q̄ effectum determinatum habuerit instrumentum alias vere falsum non dicitur. l. i. in fi. ff. q̄ quisq̄ iur. et faciūt ad supradicta no. rat. in. l. si quis cum haberet. ff. que in fraud. cred. et. l. si quis vrori. s. neq̄ verbo. ff. de furt.

In textu ibi.
Sil en auoit vse.
Glossa tertia.

A Tunc vere punitur pena falsi qd̄ dicitur: vt supra scripsi articulo. xlvi. vers. qua pena.

Article. cxciiij.

Tous vendans draps en detail les aueront par le feste sur peine damende arbitraire. Et sil est trouue q̄ les tessiers y facēt fraude en faisant draps pl⁹ longs par le feste que par les lisieres / ilz en seront puniz et ceulx qui seront trouuez participas par amende arbitraire comme dessus.

In textu ibi.
Tous vendans etc.
Glossa prima.

A **G**onsuetudo ista est introducta ad reprimendas mercatorum calūnias cum mercantia vix fiat sine fraude / et perisuris: ideo mercator non quā potest placeat deo: vt dicitur in ca. efficiens: et ca. sequi. lxxviiij. dist. et ibidem q̄ de substantia mali mercatoris in fine non remanet nisi peccatū vt dicit ibidē text. et sunt predonibus similes / vt dicit Luc. de pen. in. l. septem diebus de erga mili. anno. lib. xij. C. Etenim non licet contrahentibus se inuicem decipere in vicio: et qualitate rei glo. in. l. sulfanus. s. item qui furem. ff. de act. empt. et vend. nec etiam in quantitate rei tex. et glo. in. c. per tuas. de dona. Joan. de ana. in. c. in ciuitate. iij. colum. circa med. de vsur. Et an sit licitū mercatorib⁹ se inuicem decipere? disputat Jason ad ambas partes in. l. si quis in conscribendo. ij. colū. C. de pac. Tandem dicit q̄ non couenit bono viro aliquem decipere allegat glo. notabilem in. l. semper in stipulationibus. ff. de reg. iur. quam glo. pro sing. ad hoc alleg. Bald. in. c. si proponente de rescript. et in. c. q̄ro. iij. colum. de iureiur. ex hoc infert Bald. in. c. cū causam. le. ij. de testi. q̄ conscientia idem q̄ bonus vir refert Fal. vbi supra vbi subdit: quo iergo ibit aia mercatorum hec de malis mercatoribus dicta sunt. de mercatis / et mercatoribus late supradixi in arti. l. in glo. (soires marches.) Et vide scripta per Luc. de penna in rub. negocia. ne milit. lib. xij. C.

Article. cxciiiij.

Un homme de foy qui se default de terme o intimation de bauler aduou ou denombrement Pose q̄l ayt este present ou se soit absente. Et semblablement de faire ses gardes liges ou lige estaige faict amende de soixante solz manczars.

In textu ibi.
Qui se default de terme.
Glossa prima.

Ratio est quia iam erat verus contumax ex quo defecit in termino tenente causam p̄ tex. in. c. j. de milite vassallo qui contumax est: vbi dicitur q̄ vassallus trina vice citatus nō comparens reputatur contumax quando emanauerunt tres citationes per interualla / et in omni alio casu generaliter contumax est qui trinis edictis citatus iudici se non presentat. l. contumacia. ff. de re iud. cum ibidem notatis nec requiritur q̄ exprimat̄ peremptorium: quia ille tres denunciations obtinent vim peremptorium. l. tres denunciations. C. quomodo et quando iudex. da tur autem illa citatio cum intimatione ex benignitate post peremptorium / vt dicit Bartol. in. l. et post edictum. ff. de iudi. Et sic dicitur solenne peremptorium secundū Paul. de cast. in. l. ad peremptorium. ff. de iudi. Aduerte etiam q̄ domin⁹ propter talem contumaciam vassalli potest mitti in possessionem rei feudal. vt dicit tex. in. d. c. j. de mil. vass. qui contumax est: et ibidē dicit Bal. in. colū. q̄ quatuor sunt acus in quibus requiritur peremptorium tacitum vel expressum scilicet diffinitiva / missio in possessionem veram absolutoria a tota instantia iudicij / et honorū annotatio Jo. and. in. c. ad petitionem post inno. ibidem de accusa. idē refert Bal. et vbi supra vbi etiam dicit post Inno. l. d. c. ad petitionē. q̄ si citatus in prima citatione dixit nolle venire non requiritur alia citatio peremptoria allegat. l. fin. ff. de in integ. resti. et hoc tenet ibidem glo. in verbo appellare ante fi. per. l. fulcinius. s. fina. ff. ex quib. caus. in poss. eat. adde: quia hanc partem tenet glo. in cap. de illicita in verbo peremptorio. xxiiij. quest. iij. Bartol. in. d. l. tres denunciations / et ibidē etia Bal. idem tenet Andr. de iher. et alia. in. d. c. primo. quos refert Jacob. de sancto Georgio. in tract. feud. in glo. dictiq̄ vassalli promiserunt non committere. xij. colū. mouentur per cap. primum de dolo et contu. lib. vj. Secundo quia ex quo sumus certi: quod ipse vassallus in prima citatione dixit se nolle venire non est amplius expectandus arg. l. continuus. s. cum ita. ff. de verborum obligatio. et presumitur animi perieuerantia non autem mutatio. l. cum tantum. ff. de probatio. Item debet esse differentia inter veram contumaciam et fictam. d. l. fulcinius. s. fina. et Item ex quo ita pertinaciter: et superbe respondit dicendo se nolle venire / et sic non vult facere iustitiam domino meretur feudo priuari. cap. primo. s. item qui domino que sit pri. caus. bene. amitt. Contrariam tamen opinionem tenet Pet. de bella parti. quam refert et sequitur Ly. in auten. qui semel. ix. quest. C. quomodo et quando iud. et tenet istam opinionem dominus Bartol. de prat. vt refert Bald. in. d. l. tres denunciations ad hoc est glo. in. cap. venerabilibus. s. pouro versicul. secus in glo. in iudicio. de sen. excommunic. libro sexto. Et hanc vltimam partem tenet Paulus de castro. post Angelum in. d. l. ad peremptorium in. ij. columna. et hoc ad malitiam superandam / vt dicunt ibidem: et dicunt q̄ ista opinio est tutior. An autem credatur ser-

Quarte partie.

usenti referenti talem responsonem a reo . sibi factam
dixi satis in lib. de descriptione iustitie ⁊ iniustitie lib.
iij. L. de seruientibus.

In textu sibi.

Ses gardes liges.

Glossa secunda.

¶ Uide que scripti supra articulo. cxxliij.

Article. cxxv.

Quant cheual de seruiçe est deu au sei-
gneur de fief il peult prèdre si bon luy sem-
ble la terre de son subgect en sa mai en des-
fault de payement. Mais si le subiect luy
requiert la deliurance de sa terre o plege /
le seigneur luy en doit faire deliurâce ⁊ ren-
dre les fructz saucuns en a leuez si non es
cas cy apres touchez . Cestassauoir ou le
seigneur seroit apparoir promptemēt par
aduou/declaration/condition/ acte iudi-
ciel/ou instrument faisant pleine preuue le
dit cheual de seruiçe dont seroit question
auoir autressois este congneu ou approue
estre deu, ouquel cas nauroit aucune deli-
urâce/ si non ql garnist la main de la court
iusques a la somme a laq̄lle a este auallue
ledit cheual. Et sil est trouue quil ayt mal
requis ladicte deliurance/ ⁊ il en dechet il
fera amende de soixante solz manczais au
dit seigneur: pource q̄ la requeste de la de-
liurance de sa chose porte opposition ⁊ cō-
tradiction du deuoir dudit seruiçe. Et pa-
reillemēt est il a faire ou le seigneur de fief
voudroit faire cōmendement par son ser-
gent ou aultres officiers a son subgect de
payer ledit cheual. Et ledit subgect se op-
posoit encōtre et semblablemēt fait le sub-
gect noble tenant a foy amède de son meu-
ble a son seigneur en toutes matieres ou il
denie son deuoir et il en est conuaincu.

In textu sibi.

Quant cheual de seruiçe.

Glossa prima.

Desto seruitto vide que su-
pradixi arti. cxi. Quod autem dominus
feudi habens iurisdictionem potest fiscū
suum mittere in possessionem rerum feu-
daliū vassalli propter notoriam inobe-
dientiam satis etiā tetigi artic. cxxxvij.
que non repero. Posset hic incidēter queri an feudata-
rius siue vassallus qui cessauit per tres annos priuos
soluere seruitiū/ vel id quod debet possit a feudo pri-
uari? Ista q̄stio tractat per Mart. laud. in. c. j. in prin.
qui feud. dare poss. et dicit ibidem in fine quest. quod
est de pane lucrādo. Et videtur q̄ sic per ea que habē-
tur in. l. ij. C. de iure emphi. vbi dicitur q̄ emphiteo-
ta cessans per triennium soluere canonem siue pensio-
nē cadit a iure suo. Et si sit emphiteota ecclesie/ ⁊ ces-
sauerit per biennium: item plus dicit Bald. in. c. fi. de
sen. et re. iud. q̄ si feudatarius seu vassallus cessauerit
per biennium q̄ potest priuari feudo/ dicit tamen q̄ in

Des crimes.

vssibus feudorum non est expressum subijciens hoc es-
se multum notādū: quia alias de hoc interrogat⁹ fuit.
Et ibidem dicit etiam q̄ quidam dicit q̄ sufficit ann⁹
et male idem Bal. in. c. que in ecclesiarum. v. colū. de
constitu. et contra ea que dixerat prius relata dicit ad
hoc esse tex. vnicū in. c. j. que fuerit. j. caus. bene. amit.
c. iij. secundū eundē nec appollo responderet nec Chri-
stus/ et ibidem dicit q̄ hoc est singulare dicitur in noc.
in. c. ad apostolice de sen. ⁊ re iud. contrariā tenet opt.
et melius specul. in tit. de emphiteo. s. nūc aliqua. ver-
si. lxxxv. quem sequitur Jo. fab. in. d. l. ij. et ibi late p̄
Jas. xij. col. C. de iure emphiteo. alleg. Jo. de imol. c.
ij. xx. col. de feu. qui idem tenet etiam si vassallus ces-
saret per mille annos Ludo. roma. in. l. j. s. j. ff. de pu-
blica. Gemina. in. d. c. ad apostolice. s. sed licet secūdū
nec obstat. d. l. ij. C. de iur. emphiteo. que loquitur in
emphiteota non debent extēdi cum sint penalia per
eundē/ et emphiteotam quas vide in. l. j. et ibidem late
per Jas. xj. colū. versic. ex predictis. C. de iur. emphi-
teo. Nec vllō iure cauetur q̄ vassallus per talem cessa-
tionem cadat a iure suo/ vt tenet idem Jas. in preiud.
feu. xij. colū. Et ibidem dicit q̄ iura que loquuntur
in emphiteota non debent extēdi cum sint penalia per
c. statutum de elect. libz. vj. in reg. odia de reg. iur. eo-
dem lib. et hoc cum feudum nitatur honori/ et vassal-
lus debeat a domino amari in. c. j. in fin. de feu. dat. in
vicem. l. commiss. Eandem opt. tenet Aluarot. i. d. c.
j. s. sed nec est alia. iij. colum. versic. quero quid si ex feu-
do in titul. que fuit. j. causa bene. amit. nec obstat tex.
in. d. c. ad apostolice: quia dicit text. q̄ imperator po-
tuit propter non solutionem merito reprehendi: non q̄
hoc ergo sequitur potuit priuari/ vt dicit idem Jason
post gemina. in. d. c. ad apostolice. Item aderant alie
mille cause cōtra eundem imperatorem de quibus in
eodem text. de hac materia vide latissime per Jas. vbi
supra.

In textu sibi.

Contradiction du deuoir.

Glossa secunda.

De iure qui negat feudum vel feu-
di conditionem/ et de mendatio fuerit conuictus per-
dit feudū per tex. in. c. j. s. vassallus in titul. si de feud.
defun. conten. sit. q̄ intellige si negat per dolum vel la-
tam culpam secundum Bal. ibidē et ibi de materia: ⁊
de pena negantium/ et quando quis presumitur scire
vel ignorare eum videas.

Article. cxxvj.

Celluy qui deffault soit noble ou cou-
stumier de paier et rendre ses cens ou aul-
tres deuoirs infeodez a son seigneur aux ter-
mes quilz sont deuz en fait amende de loy
Lesq̄z deuoirs feodaux sont redevables
au seigneur de fief ou a son recepueur ⁊ nō
requerables. Et si ledit deuoir est requera-
ble/ et il est requis par le seigneur son pro-
cureur ou recepueur / et il ne le paye huit
iours apres il ya amède telle que dessus.
Et si ledit seigneur de fief a sur sō subgect
cēs ⁊ rēte/ la rente nest point amendable.
Mais sil nya seullemēt que rente que soit
infeodee pour icelle non payee a iour ya
amende.

In textu sibi.

Celluy qui se default de payer.

Glossa prima.

A dominus possit cogi recte per censum siue annuum debitum ante terminu? disputat Guiller. de cug. in. l. plures apochis. C. de fid. instru. Et primo q sic: q plus facit q debeat. l. qd in diem. ff. de solut. Et quia totum medium tempus liberum est debitori/ et in eius fauore. l. stipulatio ista. s. inter certam et. l. eum qui ka. l. de iudic. s. fin. ff. de verbo. oblig. Contrarium tamen dicit esse verum idem Guiller. de cug. per. d. l. plures apochis: quia probatur dominium per annua prestationem. Item quia dies est appositus in fauorem creditoris scilicet domini: ideo ante diem soluere non poterit ar. l. in fideicommissi. s. cu pollidius. ff. de usur. et. l. si ita relicum. s. pegasus. ff. de lega. ij. et. l. placuit de colla. fundi patri. lib. xj. C. Et hanc dicit esse vera decisionem. idem tenet specul. tit. de emphiteo. s. nunc aliqua versicu. xxxij. Allegat illud q congruo tempore debet fieri solutio / et q non cogitur ante tempus recipere solutionem idem specul. ibidem alleg. l. item illa verba. j. rii. ff. de constit. pec. Cum etiam creditor iurto etiam quod melius est solui non potest no. in. l. ij. s. mulier. ff. si cert. per. et ar. l. ca. gesta. lxxiiij. dist. idē etiam tenet Bart. in. l. eum q ff. de annu. legat. post. l. y. in. l. ij. vlti. q. C. de iur. emphiteo. tenet Beld. in. d. l. plures apochis in fin. post doctrinam et usdē Guiller. de cug. ibidem quā doctrinam multum commendat. Et istam doctrinam Guiller. de cug. ad hoc allegat. et sequuntur in. l. si titius. ff. que res pigno. oblig. possit. Jas. i. d. l. ij. C. de iur. emphiteo. vbi dicit q fuit doctrina ordinarie glofe in. d. l. stipulatio ista. s. inter certam in glof. j. ff. de verbo. obliga. inuenio tamen q ante Guiller. de cug. dicit ita dixerat: et determinasset in. l. memia in. s. grant. ff. de annu. legat. vbi allegat illud q si nō potest debitor ante tempus soluere: sic et creditor ante tempus recipere et facit in arg. l. si. C. de fruct. et liti. expens. et. l. si cū vos. s. si arbiter. ff. de recept. arb. Quod autem preceserit dicit Guiller. de cug. satis patet ex his que habentur in epistola Hugonis dissuti in princip. lectura et usdem super. C. vbi dicit eū vixisse/ et claruisse in aurelia Galliarum sub Henrico imperatore septimo: anno domini millesimo. cccc. di. a. a. Bonifacio octa no accersitus est pro sexto decretaliū componēdo vbi operam dedit nō modicam: deinde muneribus qbusdam donatus bononiam rediens mensis animo q spe honoris maximi ac cardinalatus qua venerat frustratum se vidisset in itinere incidit in morbum quo perijt vt testatur Caius catelanus cotta in memorabilibus et sic obiit: anno domini millesimo ducētesimo nonagesimo octa uo vel circa illud tempus.

Article. cxcvii.

Cens et deuoir deubz a aucun qui a fief denotent seigneurie de fief ennuesse sur les choses par raison desquelles ilz sōt deubz ce que ne fait pas rente sil nappert autrement que ce soit son fief.

In textu ibi.

Cens et deuoir deubz etc.

Glossa prima.

A hoc est text. in. ca. ij. de censu. quem ad hoc ibidem Panoz. dicit esse mirabilem tenet Sozi. consil. lxxiiij. incip. in presenti. ij. colum. versicu. ij. probatur. et hoc dicit colligere Antho. de bur. in. c. fina. de causa poss. et pprie. et dicit Innoc. in. c.

preterea le. ff. de transac. prout refert Fely. in. c. ad audientiam. viij. colum. in fi. de prescrip. q solutio census est proprie recognitio subiectionis/ et facit. c. cum venissent de restit. spo. Aduerte q aliquando denotat exemptionem in. c. constitutus de religio. domi. aliquid quo protectione in. c. recepimus. de priuileg. ideo dicit Panoz. in. c. prohibemus de censi. q aut soluitur census superiori/ et est signū subiectionis ad hoc faciunt verba consuetudinis ibi (a aucun qui a fief) nec refert an soluantur multum/ aut parum/ aut soluitur priuato et non est proprie census vide Jas. in prelud. feud. colū. ix. et Oldral. qui late disputat consil. clir. incip. ex presenti themate: in primo dubio allegat. l. statutus ff. de iur. sisc. l. item apud labeonem. s. si quis virginē. ff. de iur. l. stigmata. C. de fabricen. li. rj. et. l. penult. de aqueduct. eodē lib. l. j. s. j. ff. de questi. c. si iudex de sen. excō. non tamen de necessitate in glo. seq. Censum autem primū seruitiū Iulius hostilius apud Romanos adinuenit/ vt dicit Luc. de pen. in rub. de censu. et censito. lib. xj. C. et ibidem videas eundē Luc. de pē. q census multipliciter accipitur: proprie autem in iure accipitur pro tributo/ et sunt sinonima tributum census et annona et similia glof. in. l. j. s. hic titulus in verbo pendant. ff. de pub. vect. et commiss. Bart. et Jas. in. l. placet. C. de sacrosanct. eccle. et ibidē late de numeribus personalibus publicis/ et realibus Jo. de plas tea et Jacob. rebusff in rub. de anno. et tribut. lib. x. C. vbi idē Rebusff dicit q in iure canonico census est qn per dominum traditur predium nihil de domino retinendo sibi/ sed solum aliquam pensionem no. in. d. c. constitutus de relig. domi. An autem census possit prescribi disputat late Fely. in. d. c. ad audientiam. viij. colum. de prescrip. allegat tex. in. d. c. constitutus. ibi dem Joan. and. super verbo. xl. anni nota censum prescribi non posse allegat specul. tit. de emphiteo. s. nunc aliqua versu. xij. et. xliij. Et subiectio simpliciter non prescribitur. c. cum non liceat de prescrip. vide eundē Fely. vbi supra.

In textu ibi.

Denotent.

Glossa secunda.

Per hec verba non videt satis probatum de necessitate ad hoc: vt non admittatur in contrarium probatio per ea que in simili consuluit Oldral. consil. clir. incip. ex presenti themate. ff. colum. versicu. non obstat in contrarium/ vbi dicit q argumentatio a signis accidentalibus non arguit nec infert aliquid de necessitate/ vt portatio annuli non arguit matrimoniu c. illud. de presumpt. immo instrumenta etiam dotalia non arguunt de necessitate matrimoniu allegat. l. neq sine nuptijs. C. de nup. et not. per innoc. in. d. c. illud de presumpt. et ad hoc facit secundum eum. l. modes tinus. ff. de decu. l. j. in prin. et. ff. respon. ff. de eo qui pro tuto. refert et sequitur Jas. in prelud. feud. viij. colum. Et sic res presumitur feudalit donec contrarium probetur sicut de presunto matrimonio loquitur Barro. in. l. filiu in prin. ff. de his qui sunt sui vel alle. sur. idem in. l. si vxor. s. sed si ea. ff. de adul. innoc. in. c. veniens. de verbo. signifi. Fely. in. d. c. illud colum. ff. de presumpt.

In textu ibi.

Le que ne fait pas rente etc.

Glossa tertia.

De differentia inter censum pensio nem/ emphiteosim/ et similia vide Fely. in. c. ad audientiam. viij. colū. de prescrip. post imol. in. c. ad audientiam. j. colum. de reb. eccle. non alle. vide Bartho. de

chasseneuz in glos. consuetudinis Burgundie in rub. (des censés) Boerium in glos. in consuet. Bituri. tit. de prescrip. s. iij. in glo. j. circa med. um.

Article. cxcvii.

CSaucūs frerescheurs ou heritiers sont ausquelz soient venuz aucūs heritages tenuz a cens / rentes ou deuoirs daucun seigneur de fief et les departēt entreulx z par leurs partaiges chascun deux ait prins sa porció a la charge de payer partie desditz deuoirs cēs ou rentes Le seigneur ne departira pas son deuoir sil ne luy plaist: cest assa uoir quil ne prendra pas de lung des frerescheurs partie du deuoir / mais sōt tenuz de les luy apporter ou enuoyer tout ensemble z nest autremēt tenu de le receuoir. Et silz en font deffault ilz ferōt amēde de loy / z peut faire executer chascun pour le tout. Cest assa uoir le seigneur foncier prendre z saisir le fons et le meuble ql trouue en son fief pour son deuoir non paye comme dict est dessus. Et celluy qui a haulte et moy en ne iustice peut faire executer sur le meuble de sondit subiect ou prēdre z saisir le fons a sō chois. Et sera receu le subiect es cas dessusditz a opposition.

In textu sibi.

Le seigneur zc.

Glossa prima

Procurat quia nemo tenet particularem solutionē recipere / vt tenet Bar. in l. eum qui. ff. de annu. legat. p. l. tutor. s. lucius. ff. de vsuc. l. plane. ff. famil. her. et. l. quidam estimauerunt. ff. si cer. per. Jas. in l. ij. colum. lry. C. de iure emphi. specul. in tit. de arb. s. sequitur. xij. col. versic. sed nunquid obligatio Joan. de pla. in l. si. de apo. pub. lib. x. C. et ibi rebus et eius apostillatoz generaliter autem admittitur particularis solutio. Et distinguit Pirrhus in l. placuit. de colla. fundi patri. l. bzo. xj. C. aut quis est obligatus pluribus z ex diuersis causis tunc admittitur. l. si. ff. quib. mod. pig. vel ypo. sol. l. j. z. ij. et. l. si ex pluribus. ff. de solut. Aut est obligatus ex vna et eadem causa tūc si est eadem persona nec in diuersis nō admittitur si obligatio est indiuidua. l. fideicommissa. s. si in opere. ff. de legat. iij. l. ij. s. j. l. stipulationum et. l. iij. s. catho. ff. de verbo. oblig. Si autem est diuidua aut debitum est in parte liquidum et in parte non: tunc in ea parte que est liquidum admittitur particularis solutio. l. quidam. ff. si cer. per. l. si cōstante. s. ff. solut. matri. aut debitū est proprius liquidum tunc si particularis solutio est damnosa creditori nō admittitur eo inuito. d. l. tutor. s. lucius. ff. de vsur. z. d. l. plane. ff. fami. hercis. facit. l. paulus iura glo. ff. de solut. Si vero non sit dānosa de equitate admittitur secundū eum nisi in duobus casibus Primus fauore libertatis. l. cum heres. s. si duobus. ff. de statu libe. Secundus propter humanitatem fisci qui nō vult subditos grauare / sed fieri locupletes vt in. d. l. placet et. l. j. de apo. pub. lib. x. et. s. penult. instit. de hijs qui sunt sui vel alie. iur. in. s. cogitatio in aut. vt iudices si

ne quoquo suffra. colla. ij. vide eundem Jas. in. d. l. ij. C. de iur. emphit.

In textu sibi.

Sil ne luy plaist.

Glossa secunda.

CEt sic superueniente tali placencia siue voluntate fit talis diuisio per pactum tacitū / vel expressum: vt dicit doctores in. l. si creditores. C. de pact. Et autē ista diuisio duobus modis / vt dicit sibi dem Bal. post prin. scilicet perceptione virilis portio nis vt in. d. l. si creditores. Secundo petitione virilis portio nis. l. liberū. C. de fideiul. et māda. intellige supradicta q̄ inducitur diuisio in petente q̄ a quolibet petit virilē secus si a quolibet petit solidū. Itē secus si ab vno solidum / et ab vno parte nam illa non cōsetur diuisio sed electio secundū Bal. in. d. l. si creditores. ij. col. per. d. l. liberū et. l. reos. ff. de duob. reis et. l. j. C. si plur. vna senten. Et certum est q̄ electio nō preiudicat nisi sequatur solutio / vt dicit Paul. de cast. in. d. l. si creditores penul. col. versic. sed lex ptraria. C. de pactis. Si vero loquitur in recipiente q̄ creditor recipiēdo solutionem pro sua parte ab vno ex coheredibus / vel ex pluribus obligatis insolidū sibi preiudicat ne possit amplius insolidum petere ab vno ex eis: sed intelligitur summam iter eos pro rata diuisisse: limita quatuor modis s̄m Jas. in. d. l. si creditores. s. colum. Primo quū ille soluit partem suam virilem / z nō plus nec minus alias nō induceretur diuisio alleg. gl. nor. in. l. inter eos. s. j. in verbo soluit. ff. de fideiul. z ibi Angel. imol. et alij idē vult glo. magna i. d. l. si creditores z ibi Bal. Saly. z moder. imol. i. l. ij. ff. de duob. reis. Secundo limita et ista limitatio est substāntialis / z tollit omnia contraria s̄m eundē Jas. vt ista regula procedat quando soluit tanq̄ partem ad ipsum spectantem et creditor similiter recipit in hijs terminis: z est quod vult text. in. d. l. si creditores: ibi pro sua persona: secus esset quando simpliciter solueret: ita loquitur lex si ex toto. s. j. ff. de lega. j. ibi Bald. imol. et moder. s̄m Ly. Saly. et Bal. post Oldral. in. d. l. si creditores. Adde et si solueret simpliciter cum commemorazione partis sue seu virilis portio nis etiam inducitur diuisio / secū dum Bal. in. d. l. si creditores alias nō: quia vt idē dicit actus qui potest adaptari nature debiti nunq̄ inducit tacitam debiti remissionē. Ratio autem differentie supradictorū est secundū eundem Bal. quia quando soluit pro parte sua facit contrariū actum obligationis que est insolidū ideo de necessitate inducitur diuisio secus quādo simpliciter tunc censetur facta ad diminūendum cumulū debiti principalis ar. l. nouissime. ff. q̄ sal. tur. aut. Alia est ratio quia requiritur ista expresse dicit: quia ista diuisio cū sit remissio censetur species donationis / vnde nisi exprimat capienda esset omnis alia presumptio potius q̄ donationis. l. si cum aurū. ff. de solu. l. cum de indebito. s. fin. ff. de proba. Tertia limitatio colligitur ex verbis Pauli de cast. i. ff. d. l. si creditores. vt procedat regula quando creditor recepisset ab vno ex correis partem suam de sorte principali secus si recepisset partem de accessorio p̄na de vsuris: quia tunc non preiudicaret in sorte principalis cum accessorium nō debeat preiudicare principali alleg. Paul. ar. l. si pacto quo penam. ff. de pact. et ibi Jas. alle. ar. l. nuda cum glo. C. de contrahen. et committ. stipul. ideo infert quod si dominus in vno passu sit diuisionem pro arretragijs rente vel census in futurum sibi non preiudicat quo minus possit exigere insolidum. Quarta limitatio est nisi creditor recepisset saluo iure solide secundum Ly. in. d. l. si creditores vlti. nota. et ibi Bald. Saly. et etiam Alberticus z Paulus de cast. qui dicunt vidisse de facto licet secundum eundem Paulum aliqui dubitarent / et non

intelligerent quid esset dicere saluo iure solide: dicitur autem obligatus in solidum et in integrum hoc est integre vnusquisq; pro se et non omnes simul secundum hanc col. perot. in conuoc. rex. iuncta glo. et ibidem p̄b̄l. l. p. franc. in. cas. duo. de procura. lib. vj. dicit etia Jason vbi supra q̄ multo magis nō procedit regula quādo creditor clare protestatur q̄ per talem receptionem non intēdit sibi p̄iudicare quin residuū possit a quocūq; petere fm̄ Bar. in. ij. lectura in. d. l. Si creditores et ibi Bal. in. fi. allegat. l. si debitor. s. j. ff. q̄b. mod. pig. vel ypoth. solui. et ita dicit tenere oēs doctores ibidē has sup̄ascrip̄as limitatiōes paucis demptis quas addidi sunt pp̄ia verba Jas. in. d. l. si creditores que transcripsit de verbo ad verbū Petrus de vergna. in. addi. ad But. in. d. l. si creditores actore Jasonē sup̄presso/ et male quidē vtiā vidisset finalia verba eiusdem Jasonis sup̄ tit. actio. instir. et verba Barto. in. l. non solum. s. morte. ij. col. ff. de no. ope. nuncia. vbi redarguit And. de p̄s̄is qui in quadam repetitione. l. si quis in prin. ff. de lega. iij. vbi circa materiā protestationis recitat prop̄ia verba Jo. mona. et de eodē nō facit mentionē ideo Barto. pollicet de Jo. mona. facere mentionē/ vt q̄ suū est furari non videatur/ et hec laudat And. barba. i. c. cum tu. col. liiij. vers. et subdit ibi vbi dicit etia de testib⁹ q̄ laboris sui quilibet debet habere honore allegat Jo. and. in mercu. in regula in generali et reg. iur. lib. vj. et vide Bal. in. l. vnica ante fi. C. si rector p̄uincie vbi de eodē dicit q̄ furatus fuit

D h̄ba Petri i. l. ambitiosa. ff. de decret. ab ordi. fact. et Idem de speculatore dicitur q̄ furto subtraxit titu. de instrumen. editione ab antiquo doctore Joā. blanco post quē acclamant tanq̄ ad furem Jo. and. ibidem in addi. et Paul. de cast. in. l. nulli. in. fi. C. de episc. et cl. idem etiam de practica pet. de papia. q̄ sumpta est ex summa Petri Jaco. licet de eodem non faciat mētionem: vt dicit Lepol. yeronē. in tracta. de seruitutibus v̄ba p̄edio. cl. col. ij. Itē de furto Bal. accusat Bar. in. l. p̄ciōb⁹ col. antepe. C. de impub. et in. l. si donatio ne col. ij. C. de colla. q̄ sibi attribuit h̄ba Nicol. de macarel. et eum etiam taxat And. barba. in. c. licet col. v. de fo. cōpet. pro dictis Pauli de leazaris: adde plures alios de furto accusatos quos refert Heuisa in silua ante fi. et Ad p̄positū redeo et venio q̄ dicit Bal. in. d. l. si creditores. ij. col. dicit et p̄cludit post Oldra. q̄ sicut duobus modis fit diuisio scilicet per receptionē particularem/ et per diuisionem inter oēs actiones vt supra dixi: sic ex vtroq; casu duplex est diuisionis effectus vnus respectu soluentis ne amplius conueniri possit vt supra dictū est p. l. quoziens. ff. de solu. alius respectu aliorū coreozū vt in residuo quilibet p̄ parte teneat tantū etiam si sint absentes fm̄ Paul. de cast. in. d. l. si creditores. ij. col. nec obstat fm̄ leū q̄ non fuerint presentes in illa receptione: qz hoc est tantū p̄ctū legale qd̄ prodest etiam absentib⁹. l. ij. et ibi scrib. C. de pact. Saly. in. d. l. si creditores: post patrum suū et ibidē Jas. vbi etiam dicunt procedere etiam anteq̄ alij debitorē absentes sciāt: et sic etia anteq̄ acceptent nā ex quo eis ignorantibus est ius acquisitū nō possent creditores reuocare per regulā. l. fi. ff. de pact. l. si post mortem s. fi. et ibi Bar. ff. de bono. possess. cōtra tabul. idē Bar. in. l. qui Rome. s. flauius. ff. de verbo. obliga. Bal. in. l. cum a socero. C. de iur. dot.

In textu ibi.

De les luy apporter ou enuoier.

Glossa tertia.

Recurre ad ea que supra scripsi arti.

cxx. in glos. ij. ibi (et qui ne treuve ledict seigneur.

In textu ibi.

Et sil en font deffault ilz en feront amēde.

Glossa quarta.

Quid autē si vnus soluit alter nō an

oēs condemnant in emēda Rñ. q̄ si simpliciter soluit absq; aliqua diuisione/ vt supra tetigi nihilomin⁹ oēs cōdenantur: per ea q̄ in simili decidit Jas. in. l. ij. xvi. col. C. de iur. emphi. vbi querit q̄n̄ emphiteota decesit pluribus relictis heredib⁹ quozū alter soluit cano nē alter vero nō: immo cessauit per totū trienniū soluere an tota res incidat in cōmissum an vero debet p̄iuarī p̄ parte sua ille qui cessauit soluere allegat gl. ordina. in. l. cōmuni diuidūdo. in verbo cōfunderetur q̄ dicit esse questionem sabatinam. ff. p̄muni diuidun. que in effectu tenet q̄ in totum cōmittatur et omnes cadāt idem tenet hostien. in summa. s. penult. versic. quid si ex pluribus allegat in ar. l. ij. ff. de verbo. obligat. et. l. cum fundus. ff. de condi. et demon. et. l. cum idem. ff. famil. hercisc. tenet idem Alber. de ro. in. d. l. ij. C. de iur. emphi. ix. col. specul. in titu. de emphyteo. s. nunc aliqua versic. lxx. vbi late disputat et ibidem Jo. and. in addi. et Bar. post dy. et Jaco. butruga. in. l. fraudat. ff. de publica. vectiga. et commiss. et ad hoc facit fm̄ Jas. in. d. l. ij. C. de iur. emphi. quia quo ad euitationem pene non sufficit particularis solutio. l. in executione. s. fi. ff. de verbo. obliga. l. etiam si partis. ff. de legat. j. ad hoc etiam bene facit secundum eum qz si defunctus soluisset in parte et in parte non soluisset nihilominus potuisset in totum repellī vt tenet Oldral. de laude. cōsil. xxix. incip. de rigore iuris allegat. l. stipulationum alie. s. si tu totum. ff. de verbo. obliga. l. here des. s. idē iuris. ff. familie hercisc. l. fistulas. s. qui fundum. ff. de cōtrahen. empt. et ven. et. l. q̄diu. C. de distrac. pigno. tenet Bald. in rub. de cōtrahen. empt. et ved. x. q. Jas. in. d. l. ij. postimol. in. c. posuit. de loca. vbi dicit q̄ si emphiteota promississet penam centumputa eo casu quo non solueret debitam pensionem: et soluisset in parte q̄ nihilominus incidit in totam penā tenet etiam Saly. in aut. perpetua. C. de sacrosanc. ecclē. Paul. de cast. in. l. in executione. s. penult. ff. de h̄bo. obliga. vbi fortius dicit q̄ si totū soluisset excepto vno nummo q̄ posset expelli et q̄ vnus solus numerus est in consideratione late disputat Jas. in auten. qui rem. v. et. vj. colum. C. de sacro sanc. ecclē. igitur p̄imus obligatus cessans in parte potest in totum cōdemnari vt supra dixi. Ergo per interuentum heredū nō debet mutari conditio p̄ime obligationis vt dicit Jas. in. d. l. ij. C. de iur. emphi. per. d. l. ij. s. ex h̄is. ff. de verbo. obliga. l. ij. s. fina. ff. de p̄cto. stipu. et. d. l. cū fundus. ff. de conditio. et demōst. nec tamen nocet delictum non soluentis soluenti secundum eundem: quia sibi succurritur contra non soluentem contra quē potest agere quanti sua interest. l. h̄is consequenter. s. fina. et. l. herodes. s. si vnus et. s. idem iuris. ff. famil. hercisc.

Article. cxcix.

Mais si ledict subgect denye en iugement le deuoir dont ledit seigneur de fief luy faict question et pour leq̄ il auoit faict saisir ou executer ledit subgect aura deliurāce le proces pendāt si ledit seigneur de fief ne faisoit apparoir p̄op̄tement dauou de declaration condampnation ou aultre enseignemēt par leq̄ depuis trente ans le deuoir dōt est q̄stion eust autressois este cōgneu ou approuue estre deu cōme deff⁹ est dit. Ou q̄l y escherroit garnison de main.

In textu ibi.

Mais si ledict subiect denye.

Glossa prima.

Quod pendente lite inter do-
minum et vassallū quiete debet vassal-
lus rem feudale possidere tenet Boeri.
in glos. consuet. Bituri. titul. de consue.
feud. s. xiiij. allegat tex. in ca. j. et ibi car.
in. ij. colū. versic. no. ibi in alijs in titul.
si de inuestit. inter do. et vassal. lis ozia. et no. Bar. et
Joan. de pla. in. l. litibus de agri. et censu. lib. xj. C. et
multa alia q̄ per te videas. Et quid si in fine cause re-
pertatur vassallum male opposuisse vide eundē Boe-
ri. in glos. sequen. articuli.

Article. cc.

Celluy qui o ses bestes endōmaige aul
truy en boys / tallis estant au dessoubz de
trois ans entiers / et iusques au moys de
may ensuyuant inclus fait amende de soia-
xante solz manzays comme dessus oultre
le desdommagement de la partie / car tren-
cheis et tailleis de boys sont deffensables
iusques a trois ans et vng may / combien
quil y ayt vsagiers qui y ayent droit dher-
baiges et pasturaiges.

In textu ibi.

Celluy qui o ses bestes etc.

Glossa prima.

Ratio huius est: quia si sil-
ua illa cedua tenera depascat a brutis an-
nualibus emozsuntur radices; et stipites
nec de cetero renascuntur quare respubli-
ca leditur: quia igne egemus / et vt cōmu-
niter dicitur est media vita / cum sanitas et vita homi-
nis in calido cōsistat et humido / vt dicit Aristor. ethi.
lib. iij. c. v. in prin. Et sic perditur fructus illius silue
cedue: qz consuevit capi singulis quinquennis glos.
est in. l. diuortio. s. quod in anno in verbo silua cedua
ff. solut. mat. puniri ergo debet extraordinarie talis si-
cu: si arbozem fructiferam succidisset / vt. ff. arbo. furt.
cesa. per to. et vide Bart. in. l. extat. ff. q. met. causa. et
ibi de depopulatore vinearū de silua cedua est text. in
l. si cum fundi in fin. ff. de vsufruct. l. silua cedua. ff. de
verbo. signifi. vide cepol. de seruit. rustic. p̄dio. tit. de
montibus.

In textu ibi.

Oultre le dedommagement de partie.

Glossa secunda.

Faciunt que in simili dicit Pet. de
anchar. consil. cccxxv. incip. Super primo dubio vbi
dicit q̄ quando quis est punibilis quoad publicā vin-
dictā ergo etiam quo ad partem lesam allegat. l. pre-
tor editit. ff. de iniur. facit ar. l. iniuriarum. s. si quis qd
decreto versic. si quis per iniuriam. ff. eodem titu. de
cisio. Tholo. q. vij. et ibi Stepha. auffsre. in addi. et q̄
ibidē alleg. vide de modo taxandi interesse que supra
scripsi articu. clyvj. in glos. let interest de e parte: et ibi-
dem late scripsi.

Article. ccj.

Celluy qui vent vin en detail durant le
ban de son seigneur sans le cōge de luy ou
de ses officiers il fera. lx. solz manzays da-
mende / et dure ordinairement le ban qua-
rāte iours subsecutifz par chascun an sans
interualle / et appartient ledict droit aux sei-

gneurs chastellains seulement et non aux
inferieurs filz ne lont par tiltre ou par pre-
scription.

In textu ibi.

Celluy qui vent vin.

Glossa prima.

Racticatur istud ius banni
in vrbe frenesi vbi tabernarij pro cōpo-
sitiōe ab antiquo facta cum dño viceco-
mite bellimontis soluunt quotannis ca-
stellano receptori sumā viginti lib. Tu-
roñ. pro illo iure banni: vide que de do-
mino castellano / et et^o iurib^o supra scripsi ar. l. j. et seq.

Article. ccij.

Et lesquelz seigneurs q̄ ont ce droit par
tiltre ou par prescription en iouyront pour
les vins de leur creu. Et serōt lesdictz vis-
sains et nectz / et les vendront a pris com-
petant selon le cours du pais. Et vendrōp
ou ferōt vendre lesdictz vins en leur mais
sans quilz puissent affermer ne aultrement
bailler ledit droict a aultruy es bourgs de
leurs seigneuries ou il ya chemin passant /
et ou lon a acoustume vèdre vin en detail.

Et ne pourront les habitans desdictz
bourgs iacoit quilz ne soient subgectz des-
dictz seigneurs vendre en detail durāt ledit
ban. Et silz le font ilz payerōt pour chascu
ne fois dont ilz serōt actains dix solz māc-
zays damende aux seigneurs q̄ ont le droit
oudit bā. Et si lesdictz seigneurs nōt vins
de leurdit creu a suffire pour fournir durāt
ledict bā ou q̄ lesdictz vins ne fussent sains
et nectz ou les vendissent hors pris raison-
nable ceulx q̄ voudront vèdre vins esdictz
bourgs le pourront faire. Et sont lesdictz
seignirs priuez dudit ban pour icelle foys.

In textu ibi.

Par tiltre ou par prescription.

Glossa prima.

Afficiant ea que supra scri-
psi articulo. xj. in glo. et vide de ista ma-
teria que scripsit Guido pape. q. penul.
et supra in rub. in glos. (les coutumes)
xli. quō differt cōsuetudo a p̄scriptiōe.

In textu ibi.

En iouyront pour les vins de leur creu.

Glossa secunda.

Aduerte quia videtur q̄ ista litera nō
se refert ad dominos castellanos / sed solū ad alios do-
minos qui habēt illud ius per titulū seu p̄scriptio-
nem quod satis sonat litera istius articuli: quia vides-
tur resumere verba articuli precedentis in fin. Patet
etiam liquide: quia in artic. precedenti cauetur quod
frangens bannum castellani soluere tenetur pro emen-
da. lx. solidos Cenomanen. vt in. v. ar. precedenti. hic
vero infringens bannū dñi soluit tantū decem solidos
cenomanenses. Patet etiā quia isti dñi de quibus hic
non gaudēt iure banni nisi. p̄ vno crecete in progr̄ijs

in.c. fin. de dona. et idem Panor. ibidē vbi multa adducit p̄ra ingratos: et q̄ p̄pter ingratitudinē vassallus amittat feudum probatur lex multis similib⁹ q̄ si libertus sit ingratus erga patronum propter ingratitudinem potest in seruitutem pristinam reuocari. l. ij. C. de liber. et eoz. libe. Bald. in. c. j. s. porro si dominū in tit. que fuit. j. causa bene. amitt. vbi dicit q̄ hoc civilis et naturalis ratio suadet ⁊ quia per ingratitudinē filij exheredantur in titu. de hijs quibus vt indig. ff. et. C. per totum liberti in seruitutem reuocantur repudiā fuit no. in. d. c. fi. de dona. l. fina. C. de reuo. dona. Et etiam si pater habet filium naturalem tantum qui ad eius instantiam fuit legitimatus potest propter ingratitudinem i pristinum statum naturalitatis reduci istud est dictum stupendum Bald. in. c. filij nati. in fi. in titu. si de feu. fuer. cōtrouer. inter do. et agnat. quod not. Ludouic. roma. singu. cccxij. incip. vlt. queritur. ⁊ ibidem Joan. bapti. castel. in addi. licet idem Ro. nō firmiter sed dicit q̄ habet p̄sulere: sed nescit quid faciat. Et hoc dictum Bal. pro aureo commendat cremens. not. xix. incip. Tu scis. et Caius cathelanus in memorabilibus in verbo ingratus Jas. in. l. ex hoc iure col. xj. ff. de iust. et iur. vbi dicit illud dictum Bal. esse singulare et alibi nō legitse. refert etiam curtius iunior in d. tract. feu. iij. parte in prin. pro quo allegat tex. in. s. si quis igitur non habēs iuncto s. liceat. in autē. quib. mod. natu. effi. legit. colum. vj. et text. meliorem in. s. illud in verbo equalis patri in aut. vt libert. decetero. colum. vj. vbi probat. text. equiparari libertum erga patronum/ et patrem erga filium naturalem legitimatum: ⁊ Eodē modo filius adeptus militiā/ vel dignitatem propter ingratitudinem potest priuari/ vt dicit Jas. et Curtius iunior vbi supra per. l. j. s. fi. et ibi glo. no. ff. de obseq. a lib. et libert. que infert ad concessiones prelatorum de quibus an reuocari possint late examinat Guido. pape post Joan. andr. in. d. ca. fin. de dona. Sic etiam priuilegium exemptiōis cōcessum a rege/ vel principe potest propter ingratitudinem reuocari Bald. in. l. ij. circa fin. C. de libert. et eozum liber. similiter ⁊ filius qui fuit a patre emancipatus propter ingratitudinem potest a patre reuocari in patriā potestatem. l. vnica. C. de ingrat. lib. specul. in titu. de nat. ex lib. vent. versicu. sed et liberti. Item seruus factus liber: propter ingratitudinem reuocatur ad seruitutem: dato etiam q̄ pro beneficio patronus pecuniā accepisset. l. titius puerum. ff. de obseq. quem text. ad hoc pro sing. allegat Ludouic. roma. singu. ccccl. vij. incip. an iudex in fin. Confirmantur etiam supradicta per text. in. l. qui necessario in fin. et ibi Bartol. C. de aduo. diuers. iudicio. Vbi aduocatus rei publice assumens patrociniū contra rempublicam: vt ingratus priuatur salario secundum Caium cortam in memoria. post And. Barba. consilio. xj. incip. scripsit bellissime. iij. colum. lib. j. ⁊ Ideo iuste xenophon/ in vita Ciri scripsit legem apud persas qua ingrati a quocunq̄ de populo accusati a pretore puniebantur: quia ingratitudo deo/ ⁊ patrie iniusta est. vide plura exempla de gratitudine et ingratitudine per W. antho. sabelli. libro septimo exemplorum. Aduerte quod nō omnis causa igratitudinis priuat vassallum feudo nec ex ea causa ex qua eius opinio grauatur/ vt dicit Bald⁹ in d. ca. j. s. porro. in titu. que fuit prima caus. bene. amitt. vt. l. non oportet. C. de hijs quib. vt indign. sunt tamen plures cause speciales determinate in iure in titulo in quib. caus. feud. amitt. et titu. sequen. et ibi Bal. in. s. porro. in princ. casus etiam enumerat. xxij. Joan. ray. in cap. imperialem. s. fin. in titu. de probi. feud. alie per Feder. Jaco. de sancto Georgio in tracta. feud. in glos. dicitq̄ vassalli promiserunt non committere feloniam cumulat. xxvj. casus latius tamen adducuntur per Curtium iuniorē in tract. feudo. quarta

parte vbi recitat. xij. casus in quibus vassallus debet feudo priuari: eos videas si placet. Et vide etiam alia circa istam materiam per Joan. de terra rubea in tract. contra rebelles tract. secūdo articulo. secūdo Ale rand. de imol. cōsil. ccij. incip. super themate colum. penult. ⁊ An autem valeat pactū q̄ vassallus non cadat propter feloniam: et in simili arguit Guido pape in. d. ca. fin. penult. colum. de dona. et tandem concludit quod valeat pactum super ingratitudine commissa. Sed super ingratitudine committēda non valeret: Ita tenet in terminis Paul⁹ de castr. in. l. fina. in fin. colū. C. de pac. quia secundum eum daretur materia delinquendi per. l. conuenit. ff. de pact. dot. et in. l. si vnus. s. illud nulla. ff. eodem titu. et dicit sic consuluisse. idē tenet Mar. laud. in cap. primo. in princ. qui feud. dare poss. Bald. in. l. j. in quarta quest. ff. de rerum diuisione. Jas. remissiuē in. d. l. fina. vlti. colū. C. de pact. Curtius iunior in tract. feu. j. parte. vij. q. prin. in fin. Et circa hoc quero si vassallus commisit delictū propter quod domino feudum competeat dominus remisit feloniam eidem: deinde vassallus decedit relictis pluribus filijs an succedant inspecta origine feudi an vero videatur nouum feudum per talem iniurie remissionē? Utilitas istius questionis pendet ex hijs q̄ infra habētur ar. ccl. xij. vbi habet q̄ ignobilis filij primogenitus succedit in duabus portionibus feudi antiqui non autem noui: et istam questionem mouet glo. in. c. imperialem. s. insuper in glos. j. in titu. de probi. feud. alie. per feder. Et cōcludit q̄ censetur feudū antiquum nonobstante illa felonie remissione quam glo. sequuntur ibidem Bald. in fi. et Joan. ray. in versicu. quero vltorius post Jaco. de bellu. ibidem idē etiā tenet Joan. de platea in. l. sanguinis per illum tex. de consuli. et non spar. lib. xij. C. alleg. d. glos. et Bart. in l. quod dicitur. ff. de impen. in reb. dot. fact. Quod intellige cum grano salis videlicet nisi talis vassall⁹ fuisset priuatus per sententiā: et dominus feudi possessionem iam ad se euocasset secundum eundem Bald. et ray. post Doffre. in fi. titu. quid sit inuestitu. arg. l. sed ⁊ si manēte. ff. de preca. ⁊ l. ab emptiōe. ff. de pact. et. l. pleriq̄. ff. de rit. nup. et. l. diuus. ff. de iure dot. et facit secundum eundem Bald. in ar. q̄ si testamentum factum est irritum capitis diminutiōe: deinde testator emancipatus confirmat illud quod agitur ex cōfirmate non ex confirmato. l. qui ex litis. s. testamento. ff. de bono. possess. secundum tabu. Si autem feudum non esset annihilatum sed annihilandum tunc superuenit noua virtus in prelatenti materia/ et potentia materie: et iungitur ⁊ ab illa denominatur secundū Bal. in. d. s. insuper in fi. per. l. quesitum. s. illud fortasse. ff. de legat. iij. dat exemplum naturale. In pono arācio cutus humiditas in hyeme multum desiccatur postea in vere reuitescit et tamen idē est pomum: et sanitas que recuperatur vna et eadem esse videtur. l. quod ita sanatum. ff. de edil. edict.

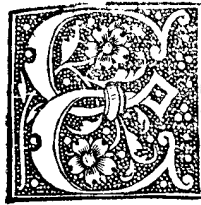
Article. ccvi.

Et est a entendre en premier lieu que es cas cy apres declairez esquelz ya perte de fief. L'homme de foy lige le pt a tousiours mais ⁊ l'homme de foy simple pert son fief la vie durant. Et ecouerso le seigneur sil y succumbe il pert lobeissance de son homme lige a tousiours. Toutefois le mary ne forsaict la seigneurie ou le fief de la femme que le mariage durant.

In textu ibi.

Et econuerso.

Glossa prima.

Sic et dominus et vas-
fallus qui ad id sunt pares vide q
supra scripsi ar. ccc. in gl. de son sei-
gneur. Et contrarioru eadem est di-
sciplina. in sti. de his qui sunt sui vl
alie. sur. in prin. Jas. in. l. j. C. de bo-
no. poss. contra tabul. in rub. ff. de
acqui. poss. Ludo. roma. cõsil. lxx.

Incip. vills thema te. penul. col.

Article. ccvij.

Sil le subgect met les mains a son sei-
gneur la femme ou son seigneur ou autre
son officier en faisant son office en contẽps
dicelluy office ou de son seigneur malicieu
sement il pert son fief. Et sil commect tra-
hison ou autre felonnie cõtre son seigneur
il pert son fief.

In textu ibi.

Si le subgect met les mains etc.

Glossa prima

D hoc est tex. for. in. c. j. s.
porro. in titu. que fuit. j. caus. bñ amit.
est enim assaltus in personam domini
magnum delictu: vt dicit Bal. in. c. j. s.
similiter. post pñci. in titu. quib. mo.
feu. amitt. intelligit supradicta si man-
u infecerit scilicet dominum percutiendo vel vulnerãdo
fm Alvaro. in. d. s. porro. alle. no. in. l. fina. C. de reuo.
dona. z in. s. causis. in auten. vt cum de appel. cogno.
col. viii. Idẽ si dominum per aliu percutit aut vulnerã-
ri fecit fm Alua. in. d. s. in. fi. col. post And. de isernia.
ar. l. j. s. deieclisse. ff. de vi z vl arma. Refert Curtius tu-
nior in tract. de feud. in. iiii. parte. xij. causa. confirmat
quia vassallus non debet esse in consilio vt domin-
patriatur damnum in persona vel in rebus in. c. j. de for. si
delit. et de noua for. fidei. ergo multo fortius hic. z
Querit ad hoc Jaco. de scõs geoz. in tract. feud. in glo.
dicentis vassalli promiserunt non committere feloniam
xi. coll. versicu. item dubitatur. Quid si vassallus im-
ponat manus violẽtas in personam domini ad bonu
finem puta corrigendi eũ quia est iuuenis vel quia est
furiosus et vassallus timet ne alium offendat an pdat
feudum? et respõ. q nõ. per. l. j. C. de emẽ. propinquo.
l. diuus. ff. de offi. presid. Quid autem si vassallus eua-
ginauit tãtum ense aut manum leuauerit ad pcutien-
dum dominum: dicit Alvaro. in. d. s. porro. in vlt. col.
q ex hoc non debet perdere feudum: z sequitur Jaco.
de sancto geoz. in. d. tract. feu. in glo. dicentis vassalli p-
miserunt non committere etc. xvij. col. versu. xxy. causa
et eo quia non peruenit ad actum per. c. si voluerit. in
titu. de cap. qui ca. vend. et facit. l. si quis vxori. s. neq
verbo. ff. de furt. Item quia hec eleuatio videtur fieri
sine dolore non autem yberatio. l. lex cornelia. s. inter-
pulsandum. ff. de iniur. tenetur tamen dño actione in-
iuriarum per tex. in. l. item apd labeonem. s. j. ff. de in-
iur. de hoc tamen dubitat Curt. in tract. feud. iiii. par-
te. xij. causa. z videtur tenere q potius debeat feudum
perdere: per rationes de quibus per eũdem. dicerem
tamẽ salua omniu pace sic distinguendũ. Aut manum
eleuauit vt percuteret et de facto percussisset nisi de eo
fuisset impeditus per aliquem vel aliqua causa super-
ueniente. Tunc deberet perdere feudum per tex. et ibi
Bal. in. c. j. s. similiter. in tit. quib. mod. feud. amitt. idẽ
si castrum vel domũ domini assallauerit sciens domi-
num vel dominam ibi esse: vt in. d. s. similiter. licet nõ
expugnauerit dummodo sit ita. proxim- q potuit ex-

pugnare nisi fuisset de hoc impeditus fm Bal. et doc.
ibidem. ad hoc est glo. notabilis in. s. item si fidelis. in
verbo exercuit in. d. titu. quib. mod. feud. amit. alle. qz
in maleficijs poti- voluntas q̄ exitus ispicitur. l. diu-
ff. ad. l. cor. de sic. Aut potuit percutere dñm sed peni-
tẽtia ductus se retraxit tũc procedit opi. Alua. de qua
supra. ad hoc est tex. i. l. q̄ falsam. ff. ad. l. cor. de fal.

In textu ibi.

Sa femme.

Glossa secunda.

Quod vassallus perdat feudum propter
manus impositionem in vxorem dñi sui in iure non re-
peritur nisi dicas et bene q̄ iniuria facta vxori censetur
esse facta viro cum sint vir et vxor vna caro. Bẽn. l. j. et
Math. xix. cap. Et dicit ypolit. de mars. in. l. j. s. seruũ
in ar. ff. de quest. q̄ sunt vnu corpus z vna anima. Re-
uisa in sil. car. lv. col. j. Ideo dicit Bal. l. c. significauit
j. not. de rescrip. q̄ nulla est maior lateralitas q̄ iter vi-
rum et vxorẽ: ideo dicitur q̄ vir tenetur vindicare vxor-
rem. Luc. de pen. in. l. fi. col. de incol. lib. x. C. per. l.
cum mortem. ff. de iur. fisc. Et infortunia vnus dicitur
tur esse crimina alteri? Jas. in. l. j. col. j. C. vii. vir z vxor
Ideo iuste dicendum est q̄ vassallus iniiciens manus
in vxorem domini graues z inhonestas iniurias infert.
domino ex quibus de iure venit feudo priuandus fm
tex. in. c. j. s. porro. in titu. que fuit. j. caus. bene. amitt.
Item est dicendũ si per vim coitum habuerit cũ ea
licet nõ dicat tex. nisi de manus iniectione. z Quia ma-
nus capitur pro omni violentia: vt Panoz. in. c. trans-
missa. ij. col. de elect. p̄ illũ tex. alle. illud psal. In ma-
nus tuas dñe commendo spiritum meũ. psal. xxx. et
Luce. xxiij. ideo dicit. Det. v. c. humiliamini sub porẽ
tũ manu dei: z in infinitis locis i scriptura sanca: vnde
dicitur res sub manibus esse. in. l. fi. s. sin autẽ. C. de ac-
quiren. possess. Bar. z Luc. de pen. in. l. j. quo q̄s or-
dine. lib. xi. C. z vbi dicit: idẽ de Pen. q̄ manus di-
citur organum organoru quare omnia opera attribuũ
tur manibus fm Aristo. ff. de anima. de manibus legũ
dicitur in aut. vt cler. apud propri. episc. obẽ. s. illd.
col. vj. z vt non fiant pigno. s. j. col. j. Hec obẽt q̄ statu-
ta penalã tanq̄ odiosa non debent extẽdi per. c. odia.
de regu. iur. lib. vj. cum similibus qz hoc fallit vbi ra-
tio nat. ralis vel ciuillis hoc suadet fm Bald. in. c. j. s.
porro. ij. col. que fuit prima causa bene. amitt. qz vt di-
cit ipse tunc proceditur de similibus ad similia vel ma-
iora qz potius attenditur ratio legis vel cõsuetudinis
q̄ grammaticẽ verboru: z facit ad hoc tex. in. d. c. j. s. s. j.
quia. dicto titu. que fuit prima caus. bene. amitt. vbi di-
cit: q̄ natura nouas temp deproperat edere formas z
Idẽm dicẽdum si ea volente haberet rem cum ea per
ea que late adducit Curt. iunior in. iiii. pte tract. feud.
in. ij. caus. z ibidem quid in vidua et plurib? alijs que
stionibus. Et q̄ istd delictum est maius morte est tex.
in. l. isti quidẽ. ff. de eo q̄ met. caus.

In textu ibi.

Son sergent ou autre son officier.

Glossa tertia.

De hoc etiam nichil expressum in iu-
re habetur nisi dicas q̄ ex hoc fit iniuria grauis z inho-
nesta domino per tex. in. d. c. j. s. porro. que fuit prima
caus. benef. amitt. Ideo dicit Luc. de pen. in. l. j. col. fi.
de cohar. lib. xij. C. post Ly. in. l. si non conuui. in. l. ij.
quest. C. de iniur. q̄ omnis iniuria illata officiali acu-
gerenti officiu intelligitur facta regi ar. l. z si pretor. ff.
de offi. eius cui mand. est iur. qd dictum Ly. ad hoc
refert et sequitur Bar. in. l. item apud labeonem. s. itẽ
si liberum. ff. de iniur. z Innoc. in. c. dilecti. de appel.
et in. c. cõtingit. de senten. excom. refert etiam z latius
psequitur Guido pape. q. cccc. vij. incip. aliquis. ar.

Cinquiesme partie

Des crimes.

l. quisquis. C. ad l. iul. maest. alle. ad hoc. Per. z Jaco. de ra. in. l. addictos. C. de episc. audien. hinc dicit sumptam esse practicam in regno francie qz verberantes regios seruietes qui exercent eorum officia capite puniuntur aut manus eis amputantur propter iniuriam illatam principi. Hinc dicit Bal. in. c. j. s. iniuria. in prin. qz si quis dar alapam potestati alicuius terre potest capitaliter puniri: vide que supra scripsi ar. clvij. in glo. et en leze maeste. versic. queritur an committens: et ibi recitari vnum arrestum curie parisiensis et Parisiensis z que scripsi ar. clxij. in glo. selon la qualite des personnes et de lexces. Et hec omnia quia exercent: tales personam domini representant sicut vicarius dominum representat Calca. consil. l. j. incip. licet hijs. iij. col. per. l. j. C. de offi. eius qui vic. alicui? zc. Bar. in. l. hostes. ff. de cap. et possil. reuers. et in extraua. quoniam nuper. in glo. rebellando. in tit. qui sunt rebel. Sic etiam iniuria facta pastori intelligitur fieri domino: vt dicit Bal. in. l. si quis homicidij. ante fi. C. de accusa. gl. in. c. ad apostolice. in verbo offendere: et ibi Archy. de sen. z re iudi. lib. vi. vbi idē Archy. dicit: qz in molestatione subditi intelligitur dñs molestari ar. in c. in nouo. xxi. distin. in. c. nulli. in fi. iij. q. j. et in ca. qui vos spernit. viij. q. j. Et sunt verba domini Luce. r. c. glo. est etiā. in. c. auctoritate. in glo. fi. de preuileg. lib. vi. vbi dicitur: qz si fiat iniuria seruo competit actio domino. H. qz verum est quādo fit talis iniuria seruo siue famulo in contumeliam dñi fm Bar. in. l. j. s. fina. ff. de iniur. per. d. l. item apud labeonem. s. item si liberum. et. s. sequen. et ibi bonus tex. ff. de iniur. tener. Lar. 32. b. in. cle. j. col. xij. not. de excess. prel. vbi dicit qz iniuria que fit meo domestico occasione mei dicitur michi fieri. ideo dicit Jo. fab. in. s. si conuen. insi. de iniur. qz si fit iniuria comuni seruo in contumeliam vni? tñ qz tunc psona inspiciatur in cul? cōtumeliā fit iniuria et ex psona illius agitur nō pro portione per. d. l. item apud labeonem. s. penul. z illi soli applicetur emenda fm eum per. d. l. et. l. sed si vnus. in prin. ff. de iniur. la. tius per eundem fab. in. s. sed si. insi. de iniur. Vbi concludit post communem opinionem qz iniuria facta offi. tali exequēdo officium suum et in contumeliam ipsi? dñi potius videtur facta ipsi dño qz illi cui fit per. l. j. z d. l. sed si pretor. ff. de offi. eius cui mand. est iurif. et. l. penul. ff. si quis caut. Hostien. in sum. titu. de iniur. s. cui detur. verū. non solū patimur. Per. de bel. partic. in repet. l. si nō conuicti. iij. col. verū. iuxta hoc quero. C. de iniur. vbi declarat qualiter iniuria facta seruo dicitur facta in contumeliam dñi: vt quando ei dicitur vade serue latronis vel similia. in. s. seruis. insi. de iniur. ad supradicta: vide de cesso. abolo. q. c. l. v. incip. nō solum. et ibi Stepha. auffsre. in abolo. Et dicit Bar. in extrauagan. quoniam nuper in verbo rebellando. in titu. qz sint rebel. qz illi qui resistunt officialibus principis respectu principis quia nolunt principi obedire censentur hostes in perij quasi sibi indicant bellum. Refert Per. de anchor. consil. cci. xxij. incip. in hac consultatione in. vj. col. in. j. volu. Et contra tales officialib? resistentes z contēnentes: dicit Pau. ad roma. xij. Qui resistit potestati dei ordinationi resistit z infra per totū ca. x. videas bonū tex. Et in epistola Jude: sicut Sodoma z Homora z similitime ciuitates: simili modo ex fornicate et abeuntē post carnem alterā faciunt ex plium ignis eterni: sim. liter et qz dominationem sperat maiestatem autem blasphemant. H. Aduerte tamē ad supradicta qz officiali exequenti iniuste licet de facto resistere per tex. et ibi Bar. in. l. prohibitum. de iur. fise. lib. x. C. et. l. deuotum. de metal. lib. xij. C. Ly. in. l. j. C. vnde vt. intellige fm eundem Bar. qz possunt resistere hij quozū interest et putat etiam idem Bar. qz potest ad resistendum conuocare amicos et vicinos z etiā sine conuocatione possunt conueniri cōiunctim vicin

et amici. per. l. si quis in seruitute. in fi. ff. de furt. no. in l. iij. s. cum igitur. ff. de vi et vi arma. late profequitur istam materiam Barpro. chaffe in consueto. burguntitu. des iustices. s. vij. in glo. de simple rescouffe: cum videas. Qualiter autem quis dicatur facere officium de impozantia istius verbi exercere: vide Luc. de pen. in l. j. in. iij. col. de coharta. li. xij. Aduerte tamen qz quādo exequitur de facto vltra sibi commissā potest impune et resisti no. in. l. phibitū de iu. fise. lib. x. C. no. l. oēs iudices: de decur. eo. lib. z in. l. deuorum. de metal. lib. xij. C. glo. in. d. extraua. quādo nuper in vbo rebellando: In textu ibi.

Et sil connect rrayson zc.

Glossa quarta.

Proditor est ille qui sine vlla causa et sine vlla diffidatione eū qui de eo cōfidebat vulnerat vel grauitur offendit fm Bar. in. l. respiciendū. s. delinquit. ff. de pe. Refert z seqtur Bal. in. c. j. iij. col. in titu. quib. mod. feud. amit. z maxime fm eundē cōmittendo contra maiorem suum: vt. l. fina. de dela. li. x. C. et ibidē Luc. de pen. per duas colū. cumulat qualiter quis dicitur proditor. Et que sunt signa proditoris et multa contra proditores et Archy. in. c. clericus. xlvi. dist. Plura alia de proditorib? Vide p. Jo. de terra rubea cōtra rebelles in diuersis locis specialiter. iij. tract. ar. vj. z ibidem in glo. Et qz debet feudum perdere: tenet tunc Lurt. in tract. feud. iij. pre. xxi. causa: et facit quia non meretur habere beneficium. d. clericus quia nesciret esse fidelis quia feudum dicit a fidelitate. in. c. j. s. nulla. in titu. per quos fiat investitū. Jaco. de scō geoz. in tract. feud. in glo. dicit qz vassalli promiserunt nō committere feloniam. v. col. ideo dicit Bal. in. c. j. in. j. col. in titu. an ille qui interf. fra. do. zc. qz ista qualitas proditoris aggrauat omne crimen et proditor qui etiam vocatur traditor est alienus ab omni facie dominorum et principum: et non potest stare in curia principis per. l. sed et miles. s. scribit autem. ff. de excu. iuto.

Article. ccviij.

Si le subgect est somme par sō seigneur de soy partir du domaine de sondict seigneur quil auoit aduoue et entrepris sur luy. Et depuis ladicte sommation il persiste malicieusement iusques en diffinitive Il perdra la velleur de ce quil a voulu rōagner du sief de son seigneur et sera condamne en amende arbitraire.

In textu ibi.

Si le subgect est somme zc.

Glossa prima.

Summatio in iure accipitur pro interpellatione vel p monitione et dicitur a summa. Est autem summa rei finis perfectio breuis et confirmata collectio fm Papi. vt refert Luca. de pē. in. l. j. de fisea. vsur. lib. x. C. Ista etenim monitio per cōsuetudinem istā introductur de honestate vt delinquens aut negligēs puniatur grauius. l. ne diuitius: z ibidem Luc. de pen. de numero. lib. xij. C. l. capitalium. s. solent. ff. de pe. Grauius enim delinquit legem z iudicem contemnendo qz solū legem despiciendo. l. si familia. ff. de iurif. om. iudi. et facit illud Exo. xxij. Si bos cornuperat zc. z contestati sunt dominum eius zc. nec habet locū allegatio ignorantie. Nam in monitione precedere opere qd debuit nō sequito dolus non negligētia est censenda. l. si cū ven

ditoz. in prin. ff. de evict. Aduerte etiam q talis veni-
ret de rigore toto feudo priuandus quia deierat vt in
ca. si inter dñm et vassallum. in titu. hic fini. lex. deni.
seq. consue. glo. in. c. j. s. vassallus. le premier. in titu. si
de feu. defunct. pten. sit. in. verbo celauerit. in fi. Et val
fallus iurat domino eum adiuuare ad recuperandum
res domini iniuste vel fortuito casu amissus et ad reti-
nendum eas vt in. c. j. de noua. for. fidei. Et etiã in tex.
istius consuetudinis iurat: vt supra ar. cxlix. ibi son
siefne luy rögneres. Et q idem scripsi in glo. q videas.

Article. ccix.

Cautre chose seroit quãt il seroit proces
en la court du seigneur duquel il tient nue-
ment ou quel cas nya confiscation / mais
ya amende selon lexigence du cas. Car
nul aultre seigneur fors le prince ne peut
oudit cas conclurre en sa court a confisca-
tion de fief.

In textu ibi.

Autre chose etc.

Glossa prima.

21

Us confiscandi solũ ad su-
premiũ principem vel ciuitatem ro-
manam spectat tex. et glo. et ibi late per
Joan. de platea in. l. j. in fi. de bo. vac.
lib. x. C. L. alca. cõsil. l. j. incip. licet his.
ij. col. alle. l. item veniunt. s. senatus. ff.
de peti. here. Bal. in. l. properandũ. in. j. col. C. de iu-
di. An autem inferior a principe possit habere ius con-
fiscandi: disputat idem Joan. de platea in. d. l. j. in. ff.
col. et tandem concludit post Bertrãd. de oseo posse si
consuevit cũ ex consuetudine dicantur iurisdictiones.
l. j. in fi. ff. de emãc. libero. Bar. in. l. cuctos populos.
C. de summa trinita. et fi. catho.

Article. ccx.

Si le subgect pesche les estangs ou des
faitz riuieres ou ruisseaulx deffensables de
son seigneur: et prent ses conuilz de iour en
ses garennes il fait son meuble damende
de soixante solz manzays. Et sil le fait de
nuyt il sera pugny extraordinairement cõ-
me deuant est dit.

Vide que supra scripsi ar. clxij. in
glo. j. et. ij. et in remissionibus.

Article. ccxj.

Et au contraire si le seigneur succumbe
enuers sõ subgect es cas dessusditz il pert
lobeissance de son homme comme dit est
quant lon fait conclusion ad ce par deuant
le iuge surzerain.

Glossa prima.

Vide etiã que supra scripsi ar. cxc.
in glo. de son seigneur.

In textu ibi.

Il pert lobeissance de son homme.

Glossa secunda.

21

Aduerte qz licet non debeat
dominũ grauare subditum sicut nec sub-
ditus dominum: vt supra dictũ est non
tamen ita punitur vt subditus quia in

locis supra allegatis potest subditus pro furto garena-
rum stagnozũ et aliarũ rerum dñi puniri non solum in
amissione feudi sed etiam in emenda et si de nocte fiat
illud delictum erit grauius: dñs autem non punit nisi
in amissione obediẽtie quando vassallus ad hoc cogit
et concludit ad hoc facit no. dictum Bal. in. c. imperia-
lem. s. penul. iij. col. de probi. feud. alie. per Fede. vbi
dicit q vassallus non potest agere contra dominum ad
penam furti quia hanc petitionem reuerentia debet ex-
cludere. in titu. de milit. vassal. qui contumax est. et in
c. j. versi. cõmodo. in titu. in quib. caus. feud. amit. Jo.
and. in addi. ad Specu. in tit. de actio. et obliq. et solu.
s. sequenti. Idem de aliqua alia actione famosa fm
Innoc. in. c. ceterum. de iudi. alle. l. j. s. interdicitũ hoc.
ff. de vi et vi armat. et seq. Fely. in. d. c. ceterũ. viij. col.
per tex. in. l. ff. de obseq. a libe. et libert. et ibi bo. tex.
vbi dicitur q libertus non intentat contra dominũ in-
terdictum vnde vi. Item talibus actionibus quis nõ
agit contra patrem nutritiuum et nutricem. l. iniquum.
C. qui accusa. non poss. facit tex. in. l. nõ debet. ff. de do-
lo. vbi dicitur de filio q non possit agere cõtra patrem
facit. l. sed si hac. s. penul. ff. de in ius vocand. vbi non
permittitur agere liberto contra patronum actione su-
gillante eius honorem: et tex. in. c. prohibentur. s. libe-
ri libertiq. ij. q. j. Et quis tali actione non potest agere
contra eum qui eum leuauit de sacro fonte nec cõtra
sacerdotem suum parrochiale fm eundem Bald. in
d. s. penul. in titu. de probi. feud. alie. per Fede. ar. d. l.
non debet. ff. de dolo. bene tñ potest accusare et crimĩ-
naliter agere dominus contra vassallum sicut maritus
potest vxorem accusare de adulterio licet vxor nõ pos-
sit accusare maritum in ea. apud misericordiam. s. pu-
blico iudicio. xxxij. q. j. Potest tamen vassallus agere
contra dominum simpliciter petendo ciuilitè rem si-
bit restitui fm eundem Bal. in. d. s. penul. in. d. titul. de
probi. feud. alie. per Fede.

In textu ibi.

Quant on fait conclusion ad ce.

Glossa tertia.

Et sic sententia debet esse cõformis
libello tex. et ibi Bal. in. l. ff. C. de fidei cõmiss. liberta.
vbi textus dicit: q stultus est iudex qui in aliud condẽ-
nat q fuerit ab eo petitum: tex. in. l. vt fundus. ff. cõmu-
ni diuisum. in. c. licet hely. et ibi Jo. de ana. in pe. et fi.
col. et Fely. ibidem per tres vlt. col. de symo. Jason in
s. curare. vlt. col. in. l. de actionib. Ideo dicit glo. si.
in. l. in. c. dudum de decimis. q talia debent esse subie-
cta qualia premittunt predicata: et ibi Antho. de but.
et Panoz. qui declarat q libellus seu petitio habet se
vt subiectum sententia vero vt predicatum: ideo fm
eum sententia debet esse cõformis libello? In qb? au-
tem debeat esse conformis libello. Responde cũ Bal.
in. l. j. colũ. ij. versi. extra oppo. sententia. C. si plures
vna sententia condẽ. fuer. q in tribus debet esse confor-
mis sententia libello videlicet in re in causa: et actione
de re probatur in. d. l. fina. C. de fidei cõ. libert. et in. l.
hereditas materere. C. de petitione heredi. de causa
pbatur in. l. habebat. ff. de insti. act. et ibi Bar. vbi ca-
uetur q is qui se astringit ad vnam causam si non pro-
bat succumbit nec iterum eadem actione potest agere
etiam si ex alia causa velit agere: de actione probatur
in. l. edita. C. de eden. Querit etiã Bal. vbi supra vtrũ
in concomitancijs puta loco et tempore sententia de-
beat esse conformis libello. Et respon. vt per eundem
Bal. post tex. in. c. abbate sane. de sen. et re iudi. lib. vi.
et vide latissime per Joan. de ana. et Fely. in. d. c. licet
hely. per Bal. in. d. l. fina. et per Jas. in. d. s. curare. Et
vtrõbqz per regulam ampliaciones et fallẽtias: et ma-
xime per eundem Fely. qui dat regulam cum. xxxj. sal-
len. eum videas.

Article. ccxij.

Et est assavoir que durant et pendant le teps que le subgect & le seigneur ont plect et proces ensemble pardeuant leurs surze-rains es cas ou il y auroit confiscation ou exemption de fief le subgect demeure exempt de son seigneur et deses iuges et of-ficiers en icelle cause et en ce que en des-pend et toutes autres se bon luy semble / sauf que es cours dudict conte du Maine nya exemption fors en la cause particulie-re dont sera question et non pas es autres matieres. Et au regard des subgectz du vassal pour le tort faict que maintient le vassal contre ledict seigneur ilz ne doiuent demourer exemps dudict seigneur. Autre chose est si ledict vassal maintient ledict tort faict tel que lesditz subgectz y aient interest et se constituent parties / ou quel cas ilz demeurent exemps en ladicte cau-se et es dependences dicelle et non es au-tres / mais icelle cause decidee et determi-nee par sentence diffinitive sil est declare que ledit seigneur ayt fait le tort parquoy le vassal demeure exempt en toutes cho-ses / lesditz subgectz demourront pareille-ment exemps.

In textu ibi.

Et est assavoir.

Glossa prima.

Quasi similem textum ha-bes supra ar. lxxvij. et lxxviii. et ibi ali-qua scripsit: verum quia durum est co-ra iudice suspecto litigare: vt dicit tex. in. c. cum inter de except. no. in. l. aper-tissim. et l. si. C. de iudi. bo. tex. in. c. fi. ij. q. v. vbi inter alia q naturale est suspectorum iudic-cum insidias declinare et inimicorum iudicium velle refugere. Et q in isto casu debeat tale tribunal recusa-ri: facit dicrum Specu. in titu. de iudi. dele. s. superest. vers. item si est suffraganeus vbi dicit: q suffraganeus aduersarij mei in causa mea vt suspectus potest recusa-ri: per. c. accedens. le premier. vt lit. non cōtest. in. c. cum in iuuentute de purga. cano. et dicrum Sali. in. l. vnic. C. si quacūq; pedit. potest. circa medium: vbi di-cit q vicarius recusari est recusandus vt suspectus quia fm eum est vnum et idē tribunal. l. precipimus. in pn. et. l. addictos. in fi. C. de appel. Item potest tota fami-lia domini qui est recusatus recusari no. in. c. accedēs. le. ij. et in. c. repellantur. de accusa. itē domesticū et ami-ci inimici possunt recusari. Bar. in. l. sciendum. s. j. p il-lum tex. ff. de legi. Jas. in. l. apertissim. C. de iudi. no. Bar. in. l. ij. s. si tutor. post glo. ibidem. ff. de suspec tu-to. et patet quia etiam amicus et domesticus inimici re-pellitur a testimonio. c. repellantur. et. c. cū oporteat. et c. cum pe. manconella. de accusa. not. in. l. liberi. C. de inoffi. testa. Ly. et Bal. in. l. si quis testibus. fi. col. C. de testi. **D**icitur autem inimicus qui habet causam odij sine signis etiam si ostēdat michi signum amoris fm Inno. in. c. cum J. et A. de sen. et re iudi. Bal. in. l.

prescriptione. col. pe. vers. tertium exemplum. C. si cō-tra ius vel pub. vtili. Fely. in. c. cum super. ij. col. Mīc. sed caue. de offi. deleg. etiam si contendit ciuilitate fm Panoz. in. c. propofusisti. iij. not. de fo. compet. et ibi Antho. de but. Et minor suspicio repellit iudicē tanq̄ suspectum q̄ requiratur ad repellendum testem seu ac-cusatorem. Ratio est quia facilius est inuenire aliu iudicem q̄ inuenire alios testes glo. in. c. cum IR. canoni-cus. in verbo pro sint. de offi. deleg. et ibidem etiā di-citur q̄ iudex pro modica causa repellitur glo. et ibidē scrib. in. c. insinuante. in glo. j. de offi. deleg. ideo cause que repellunt testem multo fortius iudicem. Genera-liter autem est dicendum q̄ omnis causa ex qua iudex presumitur motus vltra debitum siue odij siue affe-ctionis est sufficiens ad eum remouendum fm docto. vbi supra et relinquitor arbitrio iudicantis an sit vera vel non licet non sit scripta in iure fm Panoz. in. c. cū speciali. ij. col. post glo. ibidem in verbo iuste suspicio-nis: de appel. Guido pape in. c. postremo. ad fi. de ap-pel. per. c. causam. de iudi. d. c. accedens: vt lit. non cō-test. in. c. inquisitionis. de accusa. c. cum super. cum ibi no. de offi. deleg. Que autem sint cause propter quas possit iudex vt suspectus recusari videas per gl. in. d. c. causam. que et in. d. c. cum IR. canonicus de offi. de-leg. per tex. et ibi p Panoz. et Guid. pape. in. c. postre-mo: de appella. Hostiē. in summa eodem titu. s. ex q̄-bus. Specu. in titu. de iud. deleg. s. super est. Jo. and. in. c. legitimam. de appel. lib. vj. in nouel. latissime au-tem per Philsp. cornu. perusini. in. d. c. postremo. vbi ponit. xl. causas suspicionis. An autem imperitia iuris sit causa repellendi iudicem vel assessorem. Ista questio est multum vtilis ad quam precipue normani et alencontenses aduertere deberent. Et primo de iudice respondeo q̄ imperiti possunt esse iudices vūmo-do habeant assessores litteratos in iure quorum consi-lio regūtur fm Ly. butriga. Bal. Saly. et Jas. in. l. cer-ti iuris. C. de iudi. aliquid per Jac. rebuffi. in. l. ex-per-tes et ibi Dissur? in addi. de decu. lib. x. C. plura per Fely. in. c. sciscitatus. vj. col. versicu. illiteratus. de re-scrip. vbi inter alia dicit q̄ licet iudex als non teneatur sequi consilium sapientis nisi forma cōcussionis aliud dicat vt per eundem Fely. et alios scrib. in. c. ex par-te. de consti. Bar. in. l. j. s. si plures. ff. de exercito. act. Tamen fallit in istis iudicibus illiteratis quia si statu-tum dicit simpliciter q̄ habeant requirere cōsilium sa-pientis intelligitur eos artare vt ipsum sequantur fm eundem Fely. in. d. c. sciscitatus. post Antho. de but. in. c. cum olim. col. fi. de arbi. vide que scripsit. in tract. de descriptione iust. et iniusti. lib. iij. c. de iudicibus. de as-sessore autem dic q̄ debet esse litteratus et perit? in iu-re fm Bal. et Jas. in. d. l. certi iuris ita vt non suffice-ret practica si careret theoricā fm Franci. purpurati. in tract. de offi. assess. vij. col. vbi concludit q̄ omnino exigitur in assessore vt sit peritus in ea facultate in qua debet iudicare alleg. do. post Lap in. c. statutū. in pn. col. fi. de rescrip. ita tenet et refert Philsp. deci. in. d. c. sciscitatus. ante fi. de rescrip. et in. c. ij. xvij. col. vers. et retenta. de iudi. facti dictum Specul. in titu. de requi-sitione consilij. versicu. scias igitur. circa medium vbi dicit: q̄ si causa est mere canonica siue spiritualis bene possunt mere legiste alle. c. s. de consan. et assi. et parti-ter ex hoc infert: idem purpura vbi supra q̄ in causa be-refis vel fidei simplex legista et etiam canonista q̄ theo-logie partes non haberet posset recusari vt per eū late ibidem. Et ad predicta no. etiam q̄ non sufficit in iudice sine assessore peritū nisi sit sufficiens quia si cau-sa subtilis ageretur coram doctore grosso posset tanq̄ suspectus recusari fm Bal. in. l. fi. xvj. q. C. de hered. insti. Refert et sequitur Jas. in. d. l. certi iuris. ij. col. vers. si autem delegatio. Fely. in. d. c. sciscitar. vj. col. Et nota pro consuetudine Normanie et scacario Alē-

contenit in quibus cause iudicantur ad pluralitatem vocum aduocatorum. Et sic sepius cause beneficiales et alie quod plures similes ab ignorantibus iura inducantur: sed forte contra predicta obstabit capitulos consuetudinarius dicens: quod scacarium componitur ex principibus/ comitibus/ baronibus/ et prelatibus qui ut plurimum iura ignorant. Et sic si eos recusas scacarium recusas. Cui respondeo: quod iure consuetudinario isti non possunt recusari ut patet in titu. de iugement: in consuetu. not. manie nisi propter casus ibidem contentos ceteri autem iudicis tali privilegio non gaudent. Adde ad supradicta que not. Bal. in. l. hac lege. de sen. ex peri. recita. de qua meminit. Fely. in. c. per tuas. de symo. quod in mente iudicis doctoris seu consulentis debent esse duo fasces/ sal scilicet scientie als esset insipida. Et sal conscientie quis a las esset diabolica.

Article. ccciiij.

Et si lesdictz vassaulx ayans la iustice et pugnition des delinquans souffrent ou tollent les delinquens frequenter ou couerfer en leurs territoires et iurisdictiones sans faire poursuyte et diligence de les punir et corriger: et leurs officiers en seront reprins et sera procede par leurs surzerains a declaration dicelle iustice ou autrement pugniz de leurs deffaulx et negligence selon lexigence du cas.

In textu ibi.

Et si lesdictz vassaulx.

Glossa prima

Aciunt no. in. c. ceterum et ibi Panoz. et Fely. in. l. ij. et. iij. col. de iudi. vbi dicunt: quod vbi est data vna iurisdictione specialis alicui data negligentia ipsius illa specialis iurisdictione reuertitur ad ordinarium: idem Panoz. in. c. licet ex suscepro. in. iij. col. et seq. de fo. compe. vbi inter alia dicit: quod data negligentia principis inferioris imperator supplet: facit etiam dictum Card. zabar. in. de. j. vers. ne igitur. in. l. nota. de cele. missa. Et vbi dicit: quod superior non impedit se de iurisdictione inferiorum nisi data negligentia. Et redit talis iurisdictione ad superiorem quia ut dicit Fely. vbi supra Res de facili ad naturam suam reuertitur et in habentibus symbolum facilius est transitus. Et dicit Jo. rey. in. c. imperialem. s. preterea si inter. vers. vnum tamen de probi. seu. alie. per Federi. quod si dominus vel vassallus deficiant in ministrando iustitiam priuantur per iura que ibidem alle. idem tenet Fran. cur. iunior in tracta. feud. vij. parte. iij. col. vers. quartum et fortius: facit etiam dictum notabile. Bald. in. c. vnico. post med. in titu. qual. do. a pro. feud. pri. vbi dicitur: quod si dominus abutitur dominio indignum se facit dominari alle. l. ij. ff. de hijs qui sunt sui vel alie. sur. Et de Guid. pa. pe. sing. cccxxvj. Joan. de platea in. l. precepit. vers. item pater. de ca. lar. titul. lib. x. c. et in. l. omnes. vers. ficul. tertio no. de delato. eodem lib. et in. l. ij. de deser. lib. xij. c.

Article. ccciiij.

Saucun homme de foy baille son aduou a son seigneur et par icelluy relaisse a employer partie des choses de son hommaige en affermant par serment la protestation cõtenuë en s'aduou Il ne pdrane

ne cõsiquera les choses relaissees. Mais sera condampne a refaire son dict aduou et ay employer les choses relaissees et sera amende de. lx. solz manzays.

In textu ibi.

Saucun homme de foy et c.

Glossa prima.

Item negans rem feudalem

perdat feudum ut est tex. for. in. t. j. s. vassallus si feudum. in. tit. si de feu. defunct. conten. sit inter do. et agna. vassal. tex. in. c. ceterum. et ibi Panoz. post Innoc. et Fely. in. penul. col. de iudi. tenet Bal. in. l. ij. col. ij. c. quomodo et quando iud. facit tex. in. l. ff. de rei ven. vbi negans se possidere si couincatur perdit possessionem: hoc tamen sane intelligitur si dolose negat quia si tale mendacium careat dolo vel lata culpa non perdit ne habent locum iura loquentia de negante in glo. in. d. l. ff. allegat. l. ff. c. de furt. Bal. in. d. s. vassallus si feudum per illum tex. ibi ex certa scientia: idem Bal. in. l. ea q. c. de conditione in deb. Sic enim protestando quod nescit aliquid ultra cõtenta in instrumẽto de son aduou et quod quotienscunq sibi apparebit ultra tenere implebit in dicto instrumẽto et c. Et sic non certitudinaliter respondet de qua responsione est tex. in. s. vassallus: le dernier. in. titu. si de feud. defunc. conten. inter do. et agna. vassal. Et de materia protestationis cum sit prolata et bene requireret specialem librum igitur sufficiat remittere eam ad scrip. Bar. et Alexan. in. l. non solum. s. morte. ff. de no. ope. nuncia. Jo. and. in. mercur. in. regu. in. generali: de regu. iur. lib. vj. Panoz. et Fely. in. c. cum M. xv. col. vers. restat postremo et pluribus col. seq. de consti. Et ibidem late per Pbslip. decium. col. vj. et pluribus seq. vbi dicit: quod materia protestationis in magno pelago versatur et ibi post Panoz. et Antho. de bur. tria membra facit: latius autem per And. barba. in. d. c. cum M. liij. col. et ibidem per plures col. sequuntur ordinem Jo. mo. in. d. c. in generali quem etiam sequuntur idem Jo. and. et Bar. to. vbi supra hos videas et saturaberis.

Article. cccv.

Et au regard de ceulx qui baillent par declaration les choses quilz tiennent censiuement silz en relaissent riens ilz le perdent soient nobles ou coustumiers. Pour ce que par leur dicte declaratiõ ilz ne sont receuables a faire aucune protestation: et sil ne le font elle ne leur prouffite. Mais auant que le seigneur auquel a este baillie icelle declaration deffectiue se puisse ensaifer des choses relaissees et qui luy sont acquises est requis quil en ayt fait faire de declaration par court surzeraine. Toutefois si le subiect auant la cõtestation de la cause et au dedans dicelle offre au seigneur de fief a reformer sa declaratiõ et y employer les choses quil a relaissees et sen aduoue subiect en passant par serment quil a faict diligence possible de scauoir quelles choses il tenoit de son seigneur / et que malicieusement il na riens relaisse. En celuy

Sixiesme partie

cas na aucune confiscation et sera seulement condamnée es despens et en lamende de soixante solz mançois enuers son seigneur et a reformer sadicte declaration ql voullist laisser a son seigneur lesdictes choses relaissees a declarer / en quoy faisant il demoura quitte de lamende enuers son seigneur.

In textu ibi.

Silz en relaisent riens ilz le perdent.

Glossa prima.

Autem negans partem feudi perdat totum feudum. Pet. de cernot. in. c. j. s. vassallus. le premier. in titu. si de feud. inte. do. et vassal. fuerit contouer tenet q sic: vt refert Bal. ibi dem et alle. tex. in auten. de nupt. s. qui infirmas. col. iij. et ibidem Bal. pro hac opt. alleg. in auten. de hered. et fals. s. hinc nobis. col. j. et facit fm eū quia negare et subtrahere paria sunt. l. hereditarium. s. fina. ff. ad. l. falc. Contrarium tamen est veritas fm eū de Bal. vbi supra. et hoc tenet expresse glo. in. d. s. vassallus in verbo ex certa scientia quam sequitur ibidem Bal. et ad hoc alle. l. rescriptū. et. l. paulus. ff. de hys quib. vt indig. et dolus et pena diuisionem patiuntur et sunt proportionabilia. l. extat. ff. de eo q met. caus. et vbi non est delictum nō potest esse pena no. in. l. sancimus. C. de pe. et in. l. si ferui vestri. C. de nora. actio. Et ideo concludit idem Bal. q in summa quotiens circa rem diuisibilem delinquitur pena delictum nō egreditur: secus si circa indiuiduum: ideo dicit ibidem q si vassallus negat qualitatem feudi perdit totum feudū quia qualitas respicit totam rem vt per iura per eum alleg. ibidem.

In textu ibi.

Declaration par court surzeraine.

Glossa secunda.

Et sic videtur q vassallus est ipso iure priuatus cum nō dicat tex. priuation faicte sed dicat declaration: ideo dicit Bal. in. c. j. s. vlti cum filia. versu. non tamē. in titu. quib. mod. feud. amitt. q qñ aliquis cadit ipso iure a rebus suis non est ferenda sententia super amissione bonorum sed super declaratione amissionis alle. in auten. de incest. nup. s. fi. col. ij. l. facultas. de iur. fisci. lib. x. C. l. cum duobus. s. idem respondit. ff. pro socio. l. pe. s. fina. C. ad trebel. gl. in. c. j. s. callidis. de probi. feud. alie. per fede. sed quando non facto legis sed facto iudicis. i. per sententiam priuandus tūc iudex debet priuare. l. qui se dicit. ff. de iudi. dicit tamē idem Bal. vbi supra. q siue iudex dicat priuamus siue dicat declaramus te in penam priuationis incidisse idem est sensus alle. l. j. s. calumniatorib. ff. ad turpil. Et q in penis ipso iure incurtis semper requiritur sententia declaratoria tex. est in. c. j. et ibi Bal. in titu. qual. do. a pro. feu. pri. tex. iuncta gl. in. c. cū fm. de heret. lib. vj. Joan. and. in. c. j. col. fi. de homici. lib. ij. in nouella vbi dicit q tra debet intelligi omnia iura canonica et ciuilia. Angel. in autē. de incest. nup. in pn. yj. col. versu. ex predictis dico. vbi dicit. q si statutum dicat q quisq commiserit homicidium sit suis bonis ipso iure priuatus vel q notarius sit ipso iure priuatus notaria pro commissio homicidio licet homicida sit priuatus ipso facto tamen bona non possunt auferri sibi nisi primo condēnetur de homicidio quia oportet prius constare per sententiam q bona auferantur. et per. l. etius qui delatozem. de iur. fisci. et ibi Bar. cir-

De des pied de fief.

ca si. prin. Et vide de. de anchar. in cle. j. ij. col. versu. sexto no. de pe. post zen. ibidem. Idem de Anchar. in d. c. cum fm. et in. d. c. ad fi. de homi. lib. vj. et in. c. cupientes. de elect. eodē lib. et in. c. j. de rescrip. et ibi pleu. Angel. in tracta. malef. in glo. qui iudex videns. y. col. versu. queritur tamen. et ibidem in addi. ad saturitatem per Fely. in. c. rodolphus. xxv. col. et pluribus seq. de rescript. Et vide que supra scrip. ar. xlvij. in glo. declaration faicte.

In textu ibi.

Auant la contestation de la cause et au dedans.

Glossa tertia.

Ideo penitere potest vassallus vsq ad litis contestationem et etiam vsq ad sententiam fm Jaco. de bellouisi in. c. j. s. vassallus le premier. titu. si de feud. sue. contro. inter do. et agna. quem refert et sequitur ibidem Bal. in. iij. col. vbi dicit: q etiam potest penitere donec conuincatur per. l. eum qui. ff. de iura iur. et per id quod in simili notatur in. l. si rem quam. s. quolibet. ff. de euic. licet Bar. in. d. l. eū qui. aliter sentire videatur tamen contra eum comuniter omnes tenent maxime Angel. sal. et Paul. de cast. saluatur tamen opinio Bar. et concordantur omnes per Fely. in ceterum. pe. col. et ibidem in addi. de iud. vbi de ista materia: vide eundem Saly. in. l. contra negantem. C. ad legem aquiliam.

In textu ibi.

Seulement condamnée es despens et en lamende.

Glossa quarta.

Faciunt no. per Bal. in. c. j. s. vassallus: le premier. in. iij. col. in titu. si de feud. sue. contro. inter do. et agna. q quando vassallus qui feudū negauit vult postea damna et expensas reficere tunc nō est ei claudenda iudiciorum copia. i. iuris beneficium nō est ei denegandum. ar. l. sancimus. C. de iudi. et maxime si habuit iustam causam negandi. vel saltem cessat dolus et lata culpa indubitanter potest penitere ar. l. destitisse. ff. de iudi. et. l. rem non nouam. in. fi. C. de iudi. et. l. si adulterium cū incestu. s. idem pollioni. ff. de adult. et. l. iugur. C. de libe. caus.

Sixiesme partie.

En la sixiesme partie de ce liure est traicte de la matiere de des pied de fief et des partaiges.

Article. cxxvj.

La coustume du pays est telle que tout homme de foy peult bien donner comme sera cy aps declaire en la matiere des donations: vendre ou alier la tierce partie de sa terre tenue de sō chief seigneur a foy et hommage et y retenir foy et hommaige ou deuoir annuel. Et en ces cas l'homme de foy fait de son domaine son fief. Et en aural es vêtes et autres droitz feodaux Et garentira icelle tierce partie en son hommaige diceulx droitz feodaux sauf les raschaptz et prinles par deffault d'homme dont ledict chief seigneur iouyra sur la tierce par-

tie pareillement que sur les deux pars tou
teffois q le cas y escherra sur icelles deux
pars. En celuy cas sera tenu celuy qui tiét
lesdictes deux tierces parties desdommai
ger celuy qui tient de luy lautre tierce par
tie / sinon quil y ait trente ans passez. Ou
quel cas apres lesditz trente ans passez / le
dict chief seigneur ne pourra prendre par
deffault de homme ne droit de rachapt ou
autre esmolument de fief. et neantmoins
iourra iceluy qui tient lesdictes deux tier
ces parties de rachaptez sil ya retenu hom
maige et aultres droitz feodaux sur celuy
qui tiendra ladicte tierce partie quant le
cas y escherra que icelle tierce partie cher
ra en rachapt. Et ne suffiroit poit pour ga
rentir icelle partie que ledict homme de
foy qui la donne ou autrement aliene y re
tienne iustice seullement : mais est requis
quil y retienne expressement foy et hom
maige ou deuoir annuel pour le moins cō
me dit est / autrement est quant le fief est
despece par paraige cōme sera dit cy apres
ou il nest requis faire retention de foy et
hommage ou autre deuoir.

In textu ibi.

La coustume du pays etc.

Glossa prima.

Atertiam diuisionis feudo
rum vide in. c. imperialem. s. preterea
ducatu. in tit. de probi. feu. alie. per
fede. et ibidem Jaco. de bellou. An
dre. de yser. Bald. Alua. et Joan. rey.
vbi no. q. in maiorib. feudis puta du
catus marche et comitatus habentibus di
gnitatem non est permissa diuifio. Alia autē feuda in
feriora non habentia dignitatem annexam possunt di
uidi. tex. in. d. s. item ducatus : ideo quia solummodo
excipitur feudum ducatus marche et comitatus. Et
sic exceptio firmat regulam in casibus nō exceptuatis
l. nam quod liquide. s. ff. de penu lega. Quare alia
feuda etiam habentia iurisdictionē sunt diuisibilia per
ea que no. et decidit Specu. in titu. de feu. s. quoniam.
xviij. col. vers. xxxiiij. et que ibidem allegat de ista ma
teria per docto. vbi supra. et per Sozi. consil. cclxxviij.
incip. in questione: et pulchre per eundem Sozi. consil.
clv. incip. yiss inuestituris de bonis in. vij. col. vers.
his non obstātib. et col. seq. vbi dicit q. feudum re
gulariter est diuisibile. per tex. in. c. omnes filij. in titu.
si de feu. sue. contro. Et ita seruat consuetudo in italia
et certis partibus Alemantie: ita tenet Joā. and. in ad
di. ad Specu. in rub. de feud. ante fi. vers. non omittā
Lurtius iunior in tracta. feud. liij. parte. q. xxx. vbi la
te de ista materia. Oldral. consil. cccxxvij. incip. per le
ctis. et vbi etiam dicit q. diuifio in baronij locū non
habet ne per diuifionē minuatim diuifio obsequio do
minis debito seruitio fraudetur ar. l. solent. in prin. ff.
de ali. et ciba. lega. l. plane. et l. quedam. ff. familie her
cisc. et in. l. cōmuni diuidundo. ij. respon. ff. cōmuni di
uid. et l. cornelia pia. ff. de iu. pa. Sunt tamen oīa feus
da diuisibilia per consuetudinem prescriptam vt ibi
dem per eun. Alex. consil. xxvj. inci. attentis narratis.

ff. col. vers. fortificant. in. v. vol. Angel. consil. cclxxxvi.
incip. pro clariori. et In quibus autem portionibus
diuidantur feuda de iure. Et dicunt Joā. and. in. d. ad
di. ad Specu. in rub. de feu. ante fi. Et Sozi. in. d. con
sil. clxv. col. vij. q. equalibus portionibus diuidantur
sicut allodialia: in hoc tamen est seruanda consuetudo
loci vbi sunt dicta feuda fm Bal. et Alua. in. d. s. pre
terea ducatus. Hostien. et Lar. in. c. licet. de vor. Or
dral. in. d. consil. cccxxvij. idem Alua. in. d. c. omnes fi
lij. v. col. in titu. si de feu. sue. contro. ideo pauca di
cenda sunt cū consuetudini non iuri in hoc standū sit.

In textu ibi.

Et neantmoins iourra celuy q. tient
lesdictes deux pars etc.

Glossa secunda.

Quia iste due partes feudum reti
nent et representāt est ar. opt. in. l. nulli. ff. q. cuiusq. vni
uersi. et quia due partes in vrb. totius curie instar exi
bent. l. nominationum. de decu. lib. x. C. alle. glo. in. d.
l. nulli: vbi etiam dicitur in si. illius q. quasi vnum cor
pus est siue sint omnes siue quidam dūmodo sint due
partes glo. in. l. aliud. in verbo refertur. ff. de regu. iu.
et ibi Albert. de rosar. et dicit tex. ibidem esse no. ad om
nes acius vniuersitatis siue cōtrahendo siue delinquē
do siue legem condendo vel similia Bar. in. l. omnes
populi. in. ij. q. prin. ff. de iusti. et in. ff. de anchar. in
repet. c. prin. in. x. q. st. prin. de consitu. et in terminis
Bal. in. l. j. iij. q. ff. de offi. consul. Sozi. consil. cclxxij.
incip. non prosequendo. in. iij. col.

Article. cccvij.

Et est ainsi que li homme de foy ne re
tenoit foy et hommage ou deuoir sur la
chose ainsi transportee pour la garentir
soubz hommage desdictes deux tierces
parties le surzerain ou ledit chief seigneur
dont ledit fief meult et est tenu a foy et hō
maige en auroit foy et hommage et ven
tes si ladicte tierce partie auoit este ven
due ou autrement alienee par contract sub
gect a ventes ou rachapt si elle auoit este
donnee ou autrement transportee par con
tract ou il escheust rachapt : et seroit nue
ment et sans moyen tenue de luy par de
uolution.

Article. cccviij.

El est ainsi comme dit est tant cōme les
deux tierces parties sont entieres elles ga
rantissent lautre tierce partie en la forme
dessusdicte. Aussi est il aisi que touteffois
que l'homme de foy mettra pour laduenir
hors aucunes choses dicelles deux tier
ces parties et les despecera par vendition
ou aultre alienation. En celluy cas tous
ceulx qui eurent oncques aucune chose du
dit fief viendront a la foy et hommage du
surzerain chief seigneur par despie de fief
et ne les pourra plus garētir le subgect hō
me de foy soubz sō hommage. Et ny aura
doresenauāt ledict subgect homme de foy

Sixiesme partie

fief/iustice/ne seigneurie/mais est tout de uolu audict surzerain et chief seigneur. Et payeront vêtes de leurs acquestz subgectz a ventes du contract par le moyen duquel a este consumme le despie de fief et autres qui depuis seront fais ou le rachapt sil y escoiet par raison du despie de fief. Et en ce aura le seigneur de fief lesmolument depuis icelluy despie de fief & non des contractz de par auant. Et aussi payeront du deuoir de fief pro rata.

Glossa prima.

Avis scire in genere de materia alienationis feudorum que latissima est et in hoc iura feudalia sunt diuersa: ideo breuiter est sciendum q̄ tria fuerunt iura principalia diuersimode loquentia. Primum fuit ius antiquissimum s̄m quod in aliquibus curijs poterat vassallus alienare totum feudum sine consensu domini in quibusdam autem curijs solum poterat alienare partem sine domini voluntate. in titu. quid iuris sit si post alie. feu. vassal. id recuperat. in aliquibus autem curijs poterat solum alienare vassallus vsq; ad medietate. et ne cessitate suadente: vt dicitur in. c. j. in titul. quali. olim feu. pote. alie. Secundum fuit ius antiquum s̄m quod erat restricta potestas alienandi vt vassallus solum posset alienare vsq; ad medietatem ex contractu libelli tantum: vt dicitur in. c. j. s. aut si libellario. q̄b. mod. feu. amitt. Quis autem sit contractus libelli: vide in tex. c. j. s. donare quali. olim feu. po. alie. declarat Bar. in. l. si finita. s. si de vectigalibus. tiij. col. de dam. in fec. idem Bar. in. l. j. in prin. C. de iure emphyteo. Postremo superuenit ius nouissimum lotharij et Frederici imperatorum. Et habetur in titulis de p̄b. feu. alie. per Lotha. et de probi. feu. alie. per Sede. in quibus generaliter disponitur q̄ hodie prohibita est omnis alienatio feudi quocunq; titulo hec omnia regulantur s̄m consuetudines vt superius dixi in. l. glo. ideo sufficit.

Article. cccix.

Et est assauoir que prescriptio na point de lieu en ce cas contre le seigneur au regard de ceulx qui se voudroient defendre quilz auroient tenu la chose a eulx donnee ou transportee par trente ou quarante ans. Car le iurzerain que la coustume appelle le chief seigneur na actio dicelle chose demander iusques a ce que icelles deux tierces parties soyent despeecees & departies/soit par aduancement/ vendition ou autre alienation/mais que deslors que lesdictes deux tierces parties seront despeecees et departies soit par succession ou aduancement de hoirie sauf par parage comme dit sera apres prescription courroit centre luy par les laps de treante ans & non de moins/ car prescription a lieu de subgect a seigneur par trente ans comme dit sera cy apres en la matiere des prescription.

De despied de fief.

In textu ibi.

Et est assauoir que prescriptio.

Glossa prima.

Actit quia non valēt age.

re de iure non currit prescriptio bo. tex. iuncta glo. in. l. j. ff. de diuersi. et temp. po. prescrip. no. in. l. in rebus. ij. respō. C. de iure dot. Et ibidem Bald. in. ij. col. vers. ibi omnes. vbi ponit qualiter q̄s diuersis modis dicitur no posse agere: ideo dicit idem Bald. in. l. j. in. ff. oppo. C. de bo. mat. q̄ si quis impeditur rem in iudicium deducere non currit prescriptio secus si non impeditur. Sed impedito de facto bene currit. l. 2. arlicianus. ff. de ser. rufi. predio. nisi contrarium reperiat de iure exprefsum quod dicit vt per Panoz. pulchre et post eum per Fely. in. c. ex transmissa. de prescrip. & ibidem quando impediti debent protestari eos ad longum videas.

Article. cccx.

Pour ce que la consolidation et reintegration des fiefs/ cest assauoir quilz demurent entiers est bien fauorable chose il est ainsi que si aucun fief estoit despeece et depuis le despie ou despiez de fief foy et hommage / ou foy et hommages eussent este fais pour raison diceulx despie de fief deslors que la chose sera retournee a la premiere nature et consolidee avecques le lieu dont elle est partie le tout demourra a la foy et hommage dont il estoit deuant/ nō obstant proces condempnations ou possessions qui pourroient estre interuenuz au contraire au parauant de ladicte consolidation. Et na action de despie de fief lieu en succession et partaiges des choses hommaigees entre gens roturiers que des nobles Pourueu quelles soyent departies par les deux pars et par le tiers. Et que celui a qui en demeure les deux pars retienne deuoir sur la tierce partie.

Glossa prima

Actit q̄ in simili dicit Spe

cul. in tit. de emphyteosi. s. nūc aliquas. vers. xcvi. vbi dicit q̄ si emphyteota alienat emphyteoticam rem postea recuperat et redemit per hoc euitat penam caducitatis ar. c. si quis presbyterorum: de reb. eccle. non alie. & c. de multa de preben. lex hoc edicto. s. si quis. ff. de alie. iudi. mutan. causa fact. et. l. sequitur. s. item labeo. ff. de vsucap. & per tex. in. c. potuit. vers. nisi celeri satisfactione de loca. & cum eodem transeunt Jo. fab. in. l. si. in prin. C. de iure emphy. et ibidem Sals. in. fi. col. Et dicit idem Speculator q̄ ita obtentum fuit q̄ quis dicat alios tenere contrarium quia sufficit dolum semel esse commissum. l. j. s. si rem depositā. ff. de depo. & l. rogasti. ff. si cert. peta. Et quia tali penitentia quis non desinit esse nocens. l. qui ea mente. ff. de sur. & l. qui sit fugitiuus. in prin. ff. de edū. edict. dicit tamen Joan. and. in addi. ad eundem Specu. vbi supra. contrarium esse in feu. vt in titu. q̄ iuris si post alie. vassal. feu. recup. de feudo. idem dicit Bald. in. c. imperialem. in. ij. col. in tit. de probi. feu.

Article.ccxxi. vsqz ad.ccxv. Fo.lxxxi.

alle. per fede. vbi dicit qd vassallus qui alienauit feudum in ipso momento quo alienauit res ad dominum rediit: ideo redimendo nichil recuperare potuit non consentente domino per. d. titul. quid iur. si post alie. feud. vassal. recup. Et quia per hoc facta est executio per legem: ideo mora purgari non potest. l. si is cui. ff. de lega. ij. Dy. in. l. si seruum. s. sequitur. ff. de verbo. obliga. Barro. in. l. insulam. eodem titul. Secus esset si feudum deberet reueri ad dominum per sententiam quia ante sententiam possit culpa purgari not. s. item mixta est actio. Insti. de actio. cum ibidem not. Ergo dicit qd cum talis rigor noui iuris prohibentis venditionem et alienationem feudorum sit sublatu in regno francie: vt dicit Joan. fab. summus practicus in auten. ingressi. col. penul. C. de sacrosan. eccle. Et vbi dicit qd feuda regni francie sunt hodie de consuetudine patrimonialia et vendi et donari possunt et in eis filie succedunt. Idem Joan. fab. insitu. de empt. et vendi. In prin. vers. si. item facti. vbi etiam tenet qd non sumus in illo rigore et hec sunt verba illius quia per consuetudinem regni licitum est res feudales etiam vendere domino inconsulto sicut olim ante tempus lotharij licebat. Et sic re vendita recuperata nullum ius domino acquiritur vel proximo: Idem fab. insitu. de legitima patrono. tutel. ante fi. vbi etiam meminit de dicta consuetudine francie. Et dicit ibidem qd est magis rationabilis. ideo sublatu illo noui iuris. rigore sumus in iure antiquo quo licebat vassallo feudum in toto vel pro parte alienare. Et si feudum alienabat vassallus et postea ipsum recuperabat reuertebatur in causam feudi vt hic in tex. et patet in. d. titul. quid iur. si post alle. vassal. feu. recup. Et sic de facili res reuertitur ad suam naturam vt ibidem dicit Bal. l. si vnus. s. pact. vers. quotiens. ff. de pact. et. l. seruus dotalis. in fi. ff. solut. matrimo. Et ne videar tempus frustra terere cu cetera textualia istius partis glosa non indigeat facio transitum vsqz ad articulum. ccxxx.

Article. ccxxij.

Et est a entendre que toute matiere de despice de fief chiet en action / mais quant la condampnation ou sentence sont donnees le seigneur de fief en excutant la sentence peult apres buytaine que icelle sentence aura este faicte assauoir au condampne prendre par deffault d'homme et assigner son fief.

Article. ccxxij.

Et aussi comme les fiefz se peuent despecer par les moyens cy dessus touchez au preiudice du surzerain et chief seigneur comme du prince / du conte / du baron / du chastellain et de degre en degre. Aussi a leur aduantaige se peuent accroistre et accroissent par acquestz et par mariages come si aulcun seigneur acquerroit aulcune chose tenue nuement de luy a foy et hommaige / cens ou autrement / ou sil se marie a aucune femme qui tienne de luy nuement la terre / tous iceulx acquestz ou heritaiges sont consolidez en la seigneurie et tenuz nuement du surzerain et est son fief

qui par auant estoit son arriere fief. Et aueroit rachapt sur le tout si le cas y aduenoit et ventes si la terre estoit vendue / mais en ceuluy cas quil y auroit eu consolidation par mariage si lesdictz mariez decederoient sans hoirs de leur chair / ou que la ligne deulx deux deffailist: parquoy les choses retournassent chascun en la ligne dot elles sont parties / oudit castelle consolidation deffauldroit et retourneroient les choses en leur premiere nature.

Article. ccxxij.

Pource que les abournemens sont licites audit pays et dont aucuns vsent / cest assauoir quil loist a tout seigneur de fief de mettre et abourner aucune foy et hommaige qui luy est duee a cause daucun fief ou heritaige a vng petit deuoir ou a vne grosse rente infeodee ou grant deuoir les peult diminuer ou apetisser et en prendre deniers. Telz contractz sont diminution et alienation de seigneurie / et seroient comprins au prouffit du surzerain avec les autres contractz dalienation pour monstrer despice de son fief et auoir hommaige des acquerreurs. Et ne peult homme de foy abourner les cens / rentes / deuoirs et hommaiges que iusques a la pierce partie / cest a entendre a la velleur de la tierce partie de la rente tenue a foy. Et si plus en alienoit le fief seroit despece comme dit est.

Article. ccxxiiij.

Si le subiect homme de foy qui auroit ainsi abourne / acquis ou diminue les hommaiges et deuoirs quil deuoit a son seigneur de fief a cause de ses terres / domaines ou mestayeries achaptoit le fief de son seigneur tout seroit ensemble consolidate au prouffit du surzerain lequel aueroit foy et hommaige ses prouffitz / ventes et rachaptz quant les cas y escherront sur tous les heritaiges tant de l'homme de foy comme du fief de celluy qui lauroit acquis sans auoir plus regard a telz abournemens / car ilz ne se peuent faire au preiudice du surzerain. Et par ce en moult de manieres se peult accroistre la seigneurie du surzerain.

Article. ccxxv.

Semblablement si l'homme de foy auoit

Sixiesme partie.

tant charge sa terre de rēte que icelles rentes excedassent la tierce partie du reuenu de la terre le seigneur surzerain aura foy et hommaige par despie de fief de chascun des acquerers.

Article. ccxxvj.

CSi le surzerain auoit receu et prins hōmage par despie de fief de telz acquerers de la terre de son homme de foy sans ce quilz eussent a garant le vendeur q̄ leur eust promis garantir. Le ne peut estre au preiudice du subiect homme de foy qui ny auroit point este appelle / mais pourroit requerir a son surzerain quil luy rendist lobeyssance de ses hommes comme deuant: en luy offrant a monstrier quil tient encores aduenant pour les garantir en le prouuant et monstrier le surzerain chief seigneur luy rendroit lobeyssance de ses hommes / et seroient en ce cas lesditz hommaiges adnullez. Et aussi sera receu le surzerain a monstrier le desauenant. Car si le vassal ne peut monstrier le aduenant a bōne cause ont este receuz par le surzerain telz hommaiges.

Article. ccxxvij.

La matiere de paraige despend de despie de fief: et na lieu ledit paraige si nest entre nobles personnes en choses hommaigees.

Article. ccxxviij.

Quant gentil homme marie sa fille ou sa seur il luy peut donner la tierce partie de la terre quil tient a foy de son seigneur et la luy garantir en parage tant que le parage durera sauf de rachapt et prinse par deffault de homme dont le chief seigneur iouyra sur les parageaulx quant la terre du parageau y escherra comme sur le parageur. Lequel parage durera tant que entre les successeurs du parageur venus du pere ou du frere et les successeurs de la fille ou seur que lon appelle parageaulx le lignaige soit si esloigne que mariage se puisse trouuer faire et consummer sans dispensatiō desglise: cest assauoir hors le quart degre.

Article. ccxxix.

Et semblablement le successeur filz ou heritier du paraigeur de ses deux pars qui luy seront ainsi demourez peut bien donner a sa fille ou seur comme deuant le tiers

De despied de fief.

dicelles deux pars a tenir de luy en paraige comme dessus. Et de succession en succession chascun en peut autant faire si fera le parageau de son tiers qui ainsi luy aura este baille et qui luy est garanty en paraige en pourra bien donner a sa fille ou seur le tiers. Et ainsi le fief noble se peut diminuer par successions sans ce que le chief seigneur dont le fief meult et est tenu a foy y puisse demander foy ne hommaige par despie de fief puis que le fief est de pece par succession ou auancement de boirie. Mais comme dit est autre chose seroit si le paraigeur ou ses successeurs auoient aucune chose aliene dudit fief autrement que par auancement ou partaige de succession ou quel cas chascun qui tiendroit portion de la terre seroit foy et hommaige par despie de fief au seigneur surzerain.

Article. ccxxx.

Celluy qui tient en paraige a autelle et semblable iustice comme son paraigeur et tient aussi noblement comme luy / il nest party de conte viconte ou de baronie ou quel cas il ne pourroit pas demander ne auoir sur les subiectz les droit et prerogatiues qui appartiennent au conte viconte ou baronnie dont a este cy dessus touche sil ne luy a este expressement transporte: car les droitz et prerogatiues de conte / viconte et baronie ne se departent point comme il sera declare en la matiere des successiōs des nobles.

In textu ibi.

Celuy qui tient en paraige.

Glossa prima.

Act illud vulgare q̄ par

in parem nō habet imperium. ad hoc communiter allegatur. l. nam et magistratus. ff. de recept. arbit. l. preceptimus. s. penult. C. de appella. gl. in l. digna vox. C. de iudi. cum concor. Et etiam facit ad questionem de qua per Barto. in l. inter tutores. colū. fina. ante fi. et ibi late Barba. in addi. ff. de adm. et per. tuto. vbi dicit Bar. q̄ cuidam militi fuit concessum feudum a principe de pluribus castris et filij postea dimiserunt. Ideo dicit q̄ si vnus illorum delinquat in territorio alteri non potest ab alio puniri quia cum iurisdictione sit communis par in parem non habet imperium. Refert et sequitur Bald. in cap. imperialem. s. preterea dicitur. ij. col. in titul. de prohibi. feud. alie. per Sede. Reliqua istius partis per se parent et alia glossa nō indigent: ideo facio transitum ad septimam partem.

Article. ccxxxj.

Le paraigeau et ses subiectz le parai-

Article.cccxxii. vsqz ad.cccxxvi. fo.lxxxii.

ge durant ne respondront point en la court de leur paraigeur. Mais en la court et iurisdiction du chef seigneur sauf en deux cas. L'un en cas de mesures / cest assavoir pour la estellonner et adioster a celle de son seigneur. Le second pour racompter paraige pource que le paraigeau esdictz deux cas doit vne fois retourner a lobeissance de son paraigeur.

Article.cccxxij.

Chascun paraigeur peut faire appeller en la court son paraigeau pour racompter paraige: et doit ledit paraigeau obeyr a racompter sondit paraige et par ledit racomptement dudit paraige. Il est encores si pchain quil doit estre garanty / il en sera enuoye si le paraigeur ne vouloit monstrer et prouuer que le lignage feust si esloigne quil doye auoir foy et hommaige par paraige failly. Et si ledit paraigeur ne veult ou peult monstrer / le paraigeau fera serment quil a bien et loyaument racompte son lignage et en sera enuoye comme dessus.

Article.cccxxij.

Quant le paraige est failly le paraigeau doit venir a la foy et hommaige de son paraigeur des choses qui anciennement partirent de la foy. Et si le paraigeur faisoit foy lige: le paraigeau fera semblable foy lige ou simple si la foy est simple. Et sera assis deuoir sur les choses qui ont este garanties en paraige selon la grandeur dicelles. En regard au deuoir soit cheual de seruiue ou autre que le paraigeur fait au chef seigneur. Et en payera au paraigeur a la raison de ce quil tient. Et pour ceste premiere foy faicte par paraige failly. Le paraigeur naura aucun rachapt de son paraigeau si l'hommaige nest deu a cause de la femme du mary / ou quel cas il appartient droit rachapt: et par ce on peut bien veoir que durant ce paraige prescriptio ne court point contre le paraigeur.

Article.cccxxiiij.

Si le paraigeur transporte tout son fiefz la terre a personne estrange Le paraigeau ne fera pas pource foy et hommaige a l'achapteur. Mais sera garanty comme deuant rât comme la lignee durera entre son paraigeur et luy en la maniere que dessus est dit. Autre chose est du paraigeau Car si vend aliene ou transporte l'heritaige qui

luy a este garenty en paraige a autre achapteur ou autre acquerueur fera foy et hommaige au paraigeur et payera ventes sil a eu les choses par cōtract subgect a vêtes.

Article.cccxxv.

Et si le paraigeau donne ou transporte les choses qui tiennent en paraige par alienation subgecte a rachapt. Celiuy auquel seront transportees icelles choses payera rachapt et ne sera plus garanty. Et pour ce en ce cas peut estre foy et hommaiges acqles au paraigeur par deux voyes. L'une par paraige failly. L'autre par alienation du paraigeau des choses de son paraige.

Article.cccxxvi.

Toutefois que en ces deux cas le paraige est failly et l'hommaige faicte au paraigeur des lors les heritaiges tenuz et garantiz en paraige sont subgectz nuement et sans moyen ou seigneur paraigeur et a ses successeurs et les subgectz dudit paraigeau sont subgectz et en cas de ressort et surzerainete audit seigneur paraigeur et ne ressortissent plus nuement au surzerain ne luy obeyront / sinon oudit cas de surzerainete et des lors le paraigeur ses gēs et officiers y feront tous exploitz de iustice comme en leur fief et nueue. Et en aura le paraigeur les rachaptez et ventes quant le cas y escherra. Car la foy qui luy est faicte par paraige failly luy acquiert iurisdiction et congnissance sur le paraigeau nuement et sans moyen. Car en ce cas ce qui estoit son domaine est son fief.

Septiesme partie.

La septiesme partie est traicte des successions / tant de personnes nobles que de nō nobles qui vulgairement se appellent roturiers et coustumiers.

Glossa prima.

Accedere est alto dete-
dente in locum eius denentire: vt
dicit Luc. de pen. in. l. si sub pi-
gnore per illu ter. de fisco. vsur.
lib. x. C. dicitur autem successor
multipliciter. Primo successor
dicitur vniuersalis iuris vt here-
des bonorum possessores et ex-
trebellianica successores: vt. l. j.

Septiesme partie.

ij. et. iij. ff. de peti. heredi. Et isti proprie appellantur successores iuris quia in ius vniuersum quod defunctus habuit succedunt. l. quotiens. §. heredes. ff. de heredi. insti. Dy. in regula is qui in ius. de regu. iu. in. vi. que alias fm eundem Dy. incipit. si quis tamen littera is qui venit sub bulla: vt dicit ibidem Joan. and. in mercuria. Alius est successor vniuersalis quasi iuris vt est fiscus succedens in alterius bonis fm Luc. de pen. in. l. ij. de fun. rei priuat. col. penul. lib. xi. C. alle. l. iij. §. cum ex causa. ff. de iur. fisc. cum concor. Item dicit de patre cum occupat omnia bona filij iure peculij. l. ij. ff. de cast. pecul. et nota. in. l. non solum. §. siue filij. ff. de in integ. resti. Item dominus cum liber homo reuocatur in seruitutem vt seruus efficiatur not. in d. l. non solum. vers. perinde. Item monasterium cum succedit in locum monachi vel conuersi no. in autent. ingressi. C. de sacros. eccle. et idem Luc. de pen. vbi supra multas alias distinctiones ponit. Dic etia fm eosdem Dy. et Joan. and. q. alius est successor singularis vt emptor rerum singularium et denotarij et legatarij. et isti proprie appellantur successores in rem quia non in ius vniuersum sed in ius singulare succedunt. l. que dam. §. is autem. ff. de eden. l. etiam. ff. de iure iura. l. i. §. illud. vers. sic. in locum. Et vide per doct. vbi supra qualiter tenentur ex debito predecessoris maris me per. d. Luc. de pen. in. d. l. ij. Barto. in. d. l. queda. §. nichil interest. ff. de eden. Bald. in. l. ij. C. si aduers. credit. late per Fely. et eius apostil. in. c. quia gu. pen. et fi. col. de iudi. Et ibidem q. appellatione successoris in dubio intelligitur de vniuersali tantum et non singulari alle. Bald. in. l. emptorem. penul. col. vers. quid si instrumentum. C. loca. et ymol. in. l. quod dicitur. fi. col. ff. de verbo. obliga. et quando successor in beneficio vel officio teneatur ex facto predecessoris late in Decis. tholos. lxx. et ibidem Auffer. in addi. latius per Luca. de pen. in. l. ij. de fun. rei pri. lib. x. C. Et dicit Joan. and. in cap. si hij contra quos: vt lit. pen. in nouel. lib. vi. q. succedens beneficio non succedit in iure qd competebar defuncto sed illud ius extinguitur et nouum ius in personam successoris incipit et creatur. Rico. milis in repertorio in verbo successor in beneficio.

Article. cccxxvij.

Entre nobles ou roturiers institution de heritier na point de lieu et aussi le mort saisir le vis son plus prochain heritier habille a luy succeder.

In textu ibi.

Institution dheritier etc.

Glossa prima.

Sic titulus de here. institutu. ff. et. C. no est in usu in hac parte cum similibus loquentibus de substitutionibus habet em institutio testamentaria tantum vim legati cum testator in testamento possit donare certam partem hereditatis vt patet in rub. de donationibus in

fra in. xi. parte istius consuetu. et ibidem dicā deo dante. Et q. institutus in re certa dato coherede vniuersali habetur loco legatarij fm doct. in. l. fi. C. de heredi. institutu. in. l. cogi. §. et generaliter. ff. ad trebel. Ludo. roma. consil. clxxx. incip. amplissime doctor. in. iij. col. Et idem etiam tenet Masuer. in prac. titul. de successi. col. ij. vers. item institutio.

In textu ibi.

Le mort saisist le vis.

Glossa secunda.

Des successions.

Mortuus videtur dare possessionē viuo heredi: vt dicit Ly. in. l. ea lege. C. de condi. ob causam. Refert et seq. Lau. calcaneus consil. lxxvij. incip. prius laudata. circa fi. Et vocatur illa possessio et utilissima fm eundem Cal. qui heres no tantum habet idem ius sed potentius fm Angel. in. l. non tantum. §. veniunt. ff. de peti. heredi. adde q. ample scripsit Bartho. de chasseneuz in consue. burgun. titu. des successi. ons. §. j. vbi similis viget consuetudo.

Article. cccxxvij.

En succession de personnes nobles qui a plusieurs enfans naturelz et legitimes: au filz aisne si filz ya sinon a la fille aisnee sil n'ya que filles ou a leur representation compete par precipu et aduantage le principal chaste: manoir ou hebergement de ladicte successio a son choiz et electio avec tout ce qui est en tardin et la cloison des fos sez enuiron le chaste ou hebergement.

In textu ibi.

Filz aisne etc.

Glossa prima.

Quod ius primogeniture sit.

metur lege diuina canonica et consuetudinaria tenent et declarant Joan. andre. et Pet. de anchor. in. c. licet. in. iij. col. de vot. Jas. in. l. nemo. ff. de lega. j. late examinat Joan. le cirier Parisiensis in tracta. de iure primogeniture lib. j. quest. iij. et idem de excellentia illius iuris late in. d. tracta. lib. ij. quest. j. et ibid. q. iij. vide. xxij. prerogatiuas illius iuris ex varijs doctoribus quas ad longum examinat in. d. q. et. quest. seq. que non tibi transcribo igitur eum videas.

In textu ibi.

Ou a la fille aisnee.

Glossa secunda.

Can autem inter filias ius primo-

geniture locum habeat. Et dicit Curt. iunior in tracta. feu. in. iij. parte. quest. xvij. et concludit q. sic. Mouet primo quia vera est conclusio q. vbi cunq. fit mentio simpliciter de aliquo actu semper intelligimus: de primo. l. boues. §. hoc sermone. ff. de verbo. signifi. c. non potest. §. j. de preben. lib. vi. alle. etiam not. per Woder. in. l. qui per salutem. ff. de iure iur. Alexan. consil. xvij. incip. breuiter in casu premissis in. iij. volu. Et q. decidit Ludo. roma. consil. ccccyij. incip. in proposita questione: vbi per multa concludit q. si testator legit centum alicui pro filia prima maritanda q. intelligitur legatum factum pro filia primogenita non vero pro filia que primo maritabitur si non esset primogenita facit que not. Archy. in ca. si quis suadente. ij. col. xvij. quest. iij. vbi concludit q. cum masculinum presertur a lege et non potest conuenire nisi femine vt in isto casu tunc masculinum conciperet femininum per laquis. ff. de vsur. Et ibidem per eundem Archy. vt de latissime quando masculinum concipit femininum et ibidem in addi. Car. zaba. in cle. j. in. j. et. ij. col. de elect. not. in. l. j. ff. de pact. et in. l. omnes populi. ff. de iusti. et iur. Bald. in. l. quicunq. iij. col. C. de ser. fugi. Fely. remissive in. c. de monialibus. de senten. excom. Et Bald. in. l. ij. col. ij. C. de iure emphi. vbi inter alia dicit q. inuestitura facta nobili de vna domo comprehendit feminas.

In textu ibi.

De leur representation.

Glossa tertia.

A Non tantum ex masculino genere

sed etiam ex feminino quia non videtur decessisse sine filiis qui relinquit nepotem ex filia. l. f. C. de condi. incer. Bal. in. c. j. s. filia vero. in vlt. verbis. in titu. de successione feud. alle. Bar. in. l. liberosum. ff. de verbo. signifi. idem tenent Bal. et Paul. de cast. in. d. l. j. C. de condi. incer. vbi Bald. arguit in contrarium quia dictio ex/ denotat causam proximam sed: respondet q in nepote ex filia est sanguinis continuatione unde immediate dicitur quicquid per eum naturam continuatue est vnum et idem. l. cum acutissimi. C. de fidelicommissis. Et circa istum tex. esset tractanda questio an filius primogeniti excludat patruum a iure primogeniture: in qua quidem questione doctores varij varia dicunt. Communis tamen opinio est q nepos presertim aduunculo siue patruo. Et primo Otho imperator inter patruum et filium primogeniti hanc questionem iudicio gladiatorio dirimendam iudicauit q actum est q filius primogeniti victoriam his reportauit. Refert Zas. in. l. maximum victum. col. ij. C. de libe. preteri. vel exhere. idem Zas. post Berthachi. in repertorio. in l. is potest. col. v. ff. de acquir. heredi. Suymier in glo. prag. san. in titu. de numero et qual. card. in gl. fratres in fi. Item iuridicis sanctionibus determinauit Oldral. de laudu. consil. cccx. incip. iste sunt allegationes. Et ibidem latissime de ista materia. et sunt verba Joa. de lauduno correcte per eundem Oldral. vt patet in fine eiusdem consil. Et per plures rationes tenet Panormita. in. c. licet. de voto: post eundem Oldral. in dicto consil. cccxxij. Tenet etiam Jo. and. in addi. ad Specul. in rub. de feud. col. v. licet non firmit: tenet etiam Paul. de cast. in auten. post fratres: contra Barto. ibidem. C. de legi. heredi. idem Paul. de cast. in. l. is potest. ff. de acquir. heredi. dicens se alas consuluisse in hispania: et habetur in consil. clxj. incipien. in presentia causa: que vocatur licet Francisc. curt. in addi. ad eundem Paul. de cast. vbi supra prior. alle. consil. clxv. forte sic ordinatur in alia stampa q in mea que est de veteri. Rationes autem predictorum sunt quia cum pater et filius consentent vna et eadem persona et eadem caro: vt notabiliter dicit Sozi. consilio. xxxj. incip. prosequendo. col. iij. per. l. siquis duobus. s. f. na. C. de impu. et alijs subit. in. l. in suis. ff. de liberis et posthumis. Ideo ipse nepos potest se dicere primo genitum sicut pater eius si viueret quia portio patris corporis transfusa fuit in procreatione filij. l. cum scimus. ante fi. de agri. et cens. lib. xj. C. que portio licet conuersa sit in nouum hominem propter nouam et diuersam animam: negari tamen non potest quin remanserit vera caro et corpus patris. Et quia vt dicit philosophi naturales pater prebet formam et mater materiam vt per doc. vbi supra. Sozi. consil. xciiij. incip. eleganter. Jo. le cirier in tract. de primogeniture iure lib. j. quest. xxv. et ibidem plures opiniones et rationes in eadem materia. Eandem etiam opi. tenet Sozi. consil. cclij. incip. vltis instrumentis. xij. col. Item forma dat esse rei. l. adeo s. insulam. ante fi. ff. de acquir. re. do. l. iulianus. s. siquis rem. ff. ad exhe. l. si is qui. s. quedam. ff. ad legem falc. Ideo dicit Sozi. in dicto consil. cclij. q licet filius efficiatur nouus homo propter nouam animam tamen non dicimus primum hominem extinatum omnino arg. d. l. adeo s. fina. ff. acquir. re. do. quia fm eum quando vna res extinguitur et altera ei loco subrogatur prima non dicitur omnino extincta. l. cum filius s. heres. ff. de lega. ij. Barto. in. d. l. liberozum. ff. de verbo. signifi. Ideo licet residuum corpo-

ris quod apud patrem tanq̄ radicem remanserit extinctum sit caro tamen filij per respectu ad solum corpus potest dici caro patris: sicut si de radice vitis vel alterius arboris aliquis ramus propagaretur: deinde siccaretur vetus arbor non propterea siccaretur ramus quia nouam emittit radicem que loco anime habetur. d. l. adeo. s. fina. et. l. qua ratione. in prin. ff. de acquir. re. do. m. facit gl. in. l. obligationum fere s. nono. ff. de act. et oblig. l. damni. s. is qui vicinas. ff. de dam. infest. Et cum naturali exemplo alia est ratio legis quia non titulus actionis sed originalis causa inspicienda est. l. tutor. ff. de fideiuss. l. qui id qd. ff. de vna. Et maxime cum aliquid extrare dicitur sufficit q̄ tumcumq̄ modicum de illo extet. l. domum. ff. de contrah. empt. l. si cui vsufructus. ff. de vsufruct. Et cum hac opi. transit Andreas siccul. consil. x. in scdo volu. Adducit inter cetera duas glo. primam quam dicit esse solitariam in iure in. l. ij. qui era. se excus. lib. x. C. vbi habetur q̄ estimu patris dicitur esse estimu filij etiam viuente patre: alteram quam dicit esse sing. in ca. fina. xxiiij. quest. j. que dicit q̄ filius regis dicitur rex viuente patre rege. et multa alia alleg. per que dicit q̄ securis ad radicem istius dubitationis posita est nec fm eundem est mirandum si rex Robertus sicilie ita deciderit apud Auinionem: de qua sententia late per Sozi. in d. consil. cccxxij. cum tamen contrarium obtinuerat p se tanq̄ secundo genitus quia ipse rex obrinuit vt pars fons decidit vt iudex primo casu caro z sanguis sibi reuelauit. Scdo casu vt iudex processit: vide Jo. fab. in. s. cum filij. in. l. de hered. que ab intest. deffer. Fely. in. c. prudentia. ff. col. de offi. deleg. Et dicit Andre. siccul. Barba. in consil. supra alleg. q̄ tota pene iurisprudencia antiqua et moderna sequitur hac partem.

In textu ibi.

Aura par precipu et aduantaige le principal chastel ou forteresse.

Glossa quarta.

A De ista consuetudine meminit Bar

to. in. l. predijs. s. qui domum. ff. de lega. iij. Ideo dicit Masuerius in practica parlament. titu. de succes. et vlti. voluntaria. q̄ primogenitus propter ius primogeniture habet nomen et arma et locum principalioris et maxime si ab eodem loco diruerent nomen et arma alle. Joan. and. in mercu. in. c. sine culpa. de regul. iur. lib. vj. Et vocatur fm eum illud ius dicitur de aineesse Et de ista etiam consuetudine meminit Joa. fab. in. s. p. et iudiciales. col. si. ante fi. in. l. de actio. Et ibidem dicit q̄ illud ius vocatur annagium idem Faber in. s. ceterum. in fi. in. l. de legit. agri. success. Alibi idem Faber recordatur etiam de hac consuetudine videlicet in. s. ex non scripto. col. iij. versic. sed an necesse. in. l. de iur. nat. gen. et ciuil. et vocat ibidem illud ius auantagium et bene quidem si verbo gallico comuunt vti voluerimus. et credo q̄ in locis supra allega. vbi vocat illud annagium debeat habere aduantagium: et q̄ corruptus sit ibidem codex.

In textu ibi.

A ton choix et election.

Glossa quinta.

A Sed quid circumscripita ista consue

tudine. l. q̄ non dicat q̄ mansio principaliter sit in arbitrio et electione primogeniti vt per consuetu. turonei. titu. de success. feudi. ar. iij. dicit Joan. le cirier in tracta. de primogenit. tur. lib. ij. quest. iij. col. iij. contra Joan. sanxon in. d. consuetu. turonei. q̄ tunc est d'cedendum q̄ principalis mansio sit in electione primogeniti. Cum vba dirigatur in persona ipsius. et hoc siue habiter de functi siue non: qz quotienscuq̄ vba diriguntur.

Septiesme partie.

Des successions.

in personam alicuius tunc ipsius est electio fm no. per Barto. in l. j. ff. de effract. et expil. Danoz. in c. a craspula de vi. et ho. clerf. add. tex. et ibi Bar. in l. j. ff. de deopt. leg. **An autem eligens possit variare vide late per Barto. in l. eum qui certarum. s. cum pure. et ibi de distinguendo. ff. de verb. obli. post tex. et glo. ibidem.**

In textu ibi.

Avec tout ce qui est en iardin en la cloaison.

Glossa sexta.

A **Dictio cum copulat et auget vt in simili not.** Barto. in l. i. ff. de lega. j. et Joan. le crier in tracta. de iure primogeniture lib. ij. questio. iij. vbi de ista consuetudine. Et adde qd proprium illius dictionis quando accipitur pro et sapit vim copulatiue quotiens ponitur inter illas res inter quas vna nō est accessio alterius. in l. i. de lega. s. si quis ancillas. als cōiūgit si vna alteri accedit: vt ibi z. ff. de pecu. in quat tuor primis legibus Joan. and. in reg. nullus ex consilio. de regu. iur. lib. vj. in mercu. in fi. et ibi late de illa dictione Latus: per Luc. de pen. in l. omnes iudices. xx. col. de decu. lib. x. C. et in l. milites. de re mili. lib. xij. C. Et de dictione et/ que est augmentatiua. Soz. consil. x. incip. q̄uis. in j. col. alle. l. ea tamen adfectio. ff. de lega. iij. **Et qd primogenitus debeat habere hortos cum clausura facit dictum Bart. in l. predijs. s. qui domum. ff. de lega. iij. vbi dicit per illum tex. post Ja. de ra. qd quando est consuetudo qd maior natus habeat domum principalisorem habeat omnia appendicia domus alle. l. fina. ff. de ser. vrb. predio. et dicit idem Bartol. in l. conclave. ff. de dam. infec. qd vendita domo videtur etiam qd cum domo venit clausuram iuxta domum. Et dictum: Bal. in l. plerq̄. ij. col. ff. de in ius vocand. vbi dicit: qd lex illa volens qd domus sit vnicuiq̄ tutissimum refugium habet etiam locum in horto vicino domui ad quem esset aditus ex domo et idem dicit esse in stabulo domus. **Et hoc optima ratione quia concessio vno videntur et ea concedi sine quibus commode esse nequit. l. j. ff. de iurisd. omnium iudic. l. auibus. ff. de lega. iij. et sine hīs mansio non potest esse quare zc. Preterea domus salubrior et amenior sit propter hortum vicinum vt. d. l. predij. s. qui domus: vide ad supradicta Barpto. ceopol. in tracta. de seruitu. titu. de habitazione: et in titu. de horto. vide Danoz. et late per Barba. in c. ra. ynuicius. de testa. Lud. roma. consil. v. incip. viso pūcto: vbi inter cetera dicit: qd res dicitur esse deputata ad eū vsum ad quem principaliter determinata est alle. l. q̄uis. et. l. quintus. ff. de auro et argen. lega. et vide Alexan. consil. xxxij. in. iij. volu.****

In textu ibi.

Le chasteil ou hebergement.

Glossa septima.

B **Secus esset si talis hortus nō esset castro seu mansione contiguus fm Barto. in d. l. predijs. s. qui domum. ff. de legat. iij. in solu. contrariorū not. per Danoz. in c. j. de cens. Lud. roma. in cōsil. v. incip. viso pūcto: vide Lanfran. de oula. in repe. c. qm̄ contra falsam. fo. iij. col. iij. de proba.**

In textu ibi.

Article. ccxxxix.

C **Et au regard du hebergement qui nest point fortreise vne piece de terre ou iardin pres ladicte maïso iusques a la vailleur de cinq solz tournoys de rēte et non plus. Les quelz precipu et aduātaige ne cheēt point en partaige. Et au surplus ledit filz aïnee**

si filz ya sinon ladicte fille aïnee ou leur representatiō sil nya que filles succede pour les deux tiers des choses de ladicte succession / soient paternelles / maternelles / ou aquestz: et les puisnez enfans succederont pour lautre tiers et le diuiseront par entre eux par egalles porcions / mais les puisnez masses ne sont fondez de tenir ne auoir leur porcion dicelluy tiers que en bien fait seulement. Cest assauoir leur vie durant. Et apres leurs deces la succession de leur bien fait retourne a l'ainee ou a sa representatiō et quant aux filles ou leur representatiō elles succederont en leur porcion dicelluy tiers par heritaige: fors et excepte en la conte de vendomois ou les puineez succedent par heritaige. Et neantmoins pour le differant desditz troys estatz est assauoir si lesditz puineez succederont en bien fait ou par heritaige elcripront et produyront hinc inde pour en estre ordōne par la court. Ladicte coustume ce pendant demeurant en la force et vertu.

In textu ibi.

Et au regard zc.

Une piece de terre zc.

Glossa prima.

U **t autem cōpetat electio a primogenito vel reliquis heredibus et videtur qd primogenito per. l. plane. s. penult. ff. de lega. j. l. lucio. ff. de lega. ij. Et hoc cum verba consuetudinis ad primogenitum dirigantur vt supra dixi ar. pcedē. in glo. a son choix. An autem pater possit filium iure primogeniture priuare sine causa: dicit Joan. and. in c. licet. de vor. qd non. per. l. nemo potest. ff. de lega. j. idem tenet Danoz. in c. intellecto. ij. col. de iure iur. alle. Innoc. in c. grandi. de supplen. ne gl. prela. in. vj. quos refert et sequitur Fely. in c. prouidentiam. iij. col. de offi. deleg. idē tenet Nicol. de perusio in tracta. de success. ab intesta. fo. xij. col. j. verlicu. et propterea. Et limitat nisi is ad quem deberet illud ius deuenire esset stultus vel furiosus fm Bal. in auten. hoc amplius. ij. col. C. de fideicom. Adde etiam quia in furioso et stulto cessat ratio que in primogenito presumitur videlicet propter etatem presumitur prudentior et magis expertus in ca. porro. lxxxiij. distin. in cap. quibus. xx. distin. Et ista est vnica ratio quare feuda dignitatum per primogenitos retinentur exclusis secundo genitis: vt sentit Soz. cōsil. cclij. incip. vñs instrumentis. iij. col. et constitutio ad habiles debet ferri. l. vt gradatim ibi et si lege zc. ff. de mune. et hono. Bal. in probe. decreta. in. iij. col. idem Bal. in l. si qd. s. talem. C. de secun. nup. Ubi refert qd determinatum fuit in regno Apulie quia non obstat alius qui est omnino inhabilis. l. si post mortem. ff. de legatis. iij. **Idem vero Bal. in titu. de succes. feud. in prin. in. iij. col. vers. quero si consuetudo. Sup ista materia cōcludit distinguendo qd si vitium est naturale et perpetuū. secundo genitus erit rex quia consuetudo debet intelligi de ieo qui naturaliter habilis nascitur: sin autē ex accidētī efficit demens tūc dabitur curator: qz in psona suo****

radicatum est ius regie potestatis: et sic procedit tex. in cap. grandis. de suppl. neglig. prelat. alleg. Archyd. in ca. plerunq. ite obicitur. ij. quest. vij. vbi dicit q. quilibet rex posset filium suum regem facere non tamē ad ministracionem concedere secus in hijs que sunt sine administracione ar. l. vlt. C. vbi senat. vel clariss. alle. etiam Joan. and. in. c. cum inter. de elect. in nouella: vide Joan. le crier in trac. de iure primogeniture. lib. iij. quest. iij. istam questionem determinantem et inter alia allegat Sozi. consil. xlviij. in vlt. vol. tenere q. nō solum procedit in regnis sed etiam in alijs inferiorib⁹ feudis et etiam in bonis allodialibus per plura iura et rationes per te videas.

In textu ibi.

Succede pour les deux tiers.

Glossa secunda.

¶ Quia iste due partes feudum repre-
sentat ar. l. nulli. ff. q. cuiusq. vniuers. vide q. dixi supra ar. cccxv. in glo. et neantmoins souyza ce: u y q. tient les-
dictes deux pars. Quod autem primogenit⁹ siue pri-
mogenita maiorem portionem in hereditate paterna
habere debeat fundatur i iure diuino Deutero. xxi. c.
Ibi filium odioso agnoscat primogenitum dabitq. ei
cuncta duplicia: ad hoc est gl. in ca. q. periculum. vij.
quest. j. An autem ista consuetudo extendat se ad fore-
ses et etiā ad bona alibi sita dixi in rub. in gl. du pays.
de ista materia per doct. in. l. cunctos populos. C. de
summa trinita. et fide catho. ¶ Circa hunc passum op-
portione queritur an primogenitus habens maiorem
portionem in hereditate patris vel matris tenetur eor-
um creditoribus maiorem partem debiti exoluere.

Istam questionem format Joan. le crier in tract. de iu-
re primogeniture lib. ij. quest. v. et primo pro parte ne-
gatiua videlicet q. nō tenetur. alle. tex. in. l. j. C. si cer-
tum peta. Vbi dicit tex. q. si quis heredum vltra por-
tionem hereditariam habeat aliquod prelegatum non
tamen tenetur ad maiorem partem debitorum. Item
q. ob gratiam alius conceditur non debet ad dispē-
dium et odium pertrahi. c. quod nonnullis et. c. ff. de
de pri. c. quod ob gratiam. de regul. iur. l. quod fauo-
re. C. de legi. hijs non tamen obstantibus in contrariū
concludit primo per legem si merces. s. vis maior. ff.
loca. ibi alioqui modicum damnum equo animo ferre
debet cui modicum lucrum non auferitur. Itē non est
ferendus is qui lucrum amplectitur et vnus ei anne-
rum ferre recusat. l. j. s. pro secundo. C. de cadu. tol. Et
duplicato emolumento duplicandum est onus ar. l. j.
s. si coheredes. ff. ad. l. fal. Itē facit multum. l. pro he-
reditarijs. C. de hered. vel actio. vend. vbi dicitur q. p
portionibus hereditarijs debent debita exolut. cōcor.
l. j. de anno. et tribu. lib. x. C. Et hāc partem veriozem
dicit idem le Crier et ibidem soluit contraria vt per
eundem. ¶ Adde quia ista consuetudo preferens pri-
mogenitum est irrationabilis et odiosa s. m. Sozi. consil.
cclij. inci. visis instrumentis. iij. col. versic. septimo ad
idem alle. Bal. in. l. omnes populi. in. v. charta. ff. de
iust. et iur. ideo restringenda. c. odia. de regu. iuris. lib.
vj. Cum etiam sit cōtra naturalem equitatem. de qua
in. l. maximum vitium. C. de liber. preteri. vel exhe-
re. Luc. de pen. in. l. j. vij. col. de priuile. eo. qui i sac.
pala. lib. xij. C. vbi dicit: q. ius plationis est iniquum
de quo Latus infra dicitur et hec est vera opt. iudic-
cio meo. ¶ Quero etiam si quis ante nobilitatem ha-
bet filium deinde a de pta nobilitate etiā habeat alios
filios vtrum talis ante nobilitatem adeptā natus ha-
bere debeat iura primogeniture. de quibus in ista con-
suetudine et breuiter dicendum est q. non: sed qui na-
tus est post nobilitatem per ea que singu. no. Bald. in
l. imperialis. s. hijs illud. C. de nupt. vbi dicit: q. si rex

habet duos filios legitimos quorum alter natus est
anteq. in regno succederet alter postq. coronatus est
preferri debet is qui post coronationem pmo loco na-
tus est no. pro sing. Francisc. de crema. sing. l. incip. vj
de vbi refert se ita respondisse duci Mediolani no. Isti
col. de vualdis de perusso in tract. success. ab intest. car-
tha. xij. vbi refert q. ita iudicauit Ariafernes frater Da-
rii regis persarum inter duos nepotes suos Artame-
nem scilicet primogenitum Darij natum tamen ante
regnum adeptum per patrem. Et per eum secūdo ge-
nitum natum patre rege existente vt scilicet ipse per-
ces fratri in regno preferretur Iustinus in historia lib.
ij. facit gl. in cap. tam itaq. j. quest. iij. in verbo rea-
tum vbi dicitur q. filius decurionis non dicitur filius
decurionis nisi sit natus patre decurione tenet Barto.
in. l. cum satis. in fine. de agr. et cens. lib. xj. C. Fely. et
que ibidem alle. in ca. prudentiam. iij. col. de offi. de-
leg. Ad hoc dicit idem Fely. ibidem q. legitimatus fi-
lius non excludit secundo genitum legitime natum
q. dic siue sit legitimatus per rescriptum siue per sub-
sequens matrimonium: de hoc latissime per Jo. and.
in cap. sine culpa. de regul. iur. lib. vj. in mercu. licet de
secundo scilicet de legitimo per matrimonium sit du-
bitum s. m. Fely. vbi supra.

In textu ibi.

Abais les puinez mafies etc.

Glossa tertia.

¶ Certe ista consuetudo videtur du-
ra q. tales secundo geniti non habeat portionem suam
in hereditate nisi in benefacto. i. usufructu cum filius
legitimus et naturalis debet habere in bonis patris
et matris legitimam suam non tatum in usufructu sed
etiam in proprietate simul per tex. in aut. nouissima. et
ibidem Bas. in. xij. col. versicu. concludit ergo. C. de
inofficio. testamen. vbi etiam dicit idem Bas. q. si adu-
ceretur grauamen resciretur quo ad legitimam per re-
gul. l. omnino. C. de inofficio. testamen. idem tenet gl.
in. l. quoniam in prioribus. in verbo grauamen. et ibi
Bal. C. eodem titul. glo. in. l. omnium. ff. de usufruc.
Ly. in. l. j. C. de usufruct. Joan. and. in addi. ad Spe-
cul. titu. de pigno. s. j. in vlt. col. Et ibidem q. non po-
test fraudari in usufructu etiam tenet Bar. cepol. cau-
tela. xxxvij. tex. glo. et ibi Angel. in. s. prohibemus. in
auten. de trien. et semiss. col. iij. vide que infra dicentur
in fi. glo. istius articuli.

In textu ibi.

Et quant aux filles etc.

Glossa quarta.

¶ De hoc discrimine scilicet q. filie ha-
bent suas portiones in proprietate: filij autem in usufructu: vide Joan. le crier Parisien. in tracta. de iure
primogeniture lib. ij. questio. iij. ante fi. vbi dicit. q. est
eadem discordia in cōsuetu. andegauensi ar. cxxij. de
qua miratur: cum iure feudorum femine extantibus
masculis non succedunt in ca. j. s. hoc autem. in titu. de
hijs qui feud. dare poss. qu. in summo et si in concessione
feudi sit expressum q. masculi et femine succedant in-
telligitur ordine successiuo vt scilicet primo si super-
sint masculi admittantur et in eorum defectu femine
in titu. de successio. feud. s. filia vero. et in. s. ad filias
vero. in titu. de gra. succe. in feu. late per Curt. iunio-
rein tracta. de feud. iij. parte. Pet. de anchar. consil.
cccxxxix. incipien. pro maior in. iij. col. et idem in di-
cto cōsil. in. vj. col. vbi dicit. ¶ q. vbi est in gradu equi-
litas masculi et femine videtur masculus tanq. di-
gnior preferendus. arg. l. si ita scriptum. ff. de lega. ij.
iuncta glo. ibidem: et si vis preferre ad minus sint pa-
res cum sit sublata differentia sexus / vt dicit Ma-
theus matheasil. in tracta. de success. ab intest. ix. char.
l. iij

et ibidem Ludo. bolog. in addi. qui ad hoc alle. iura. videlicet in §. nulla. in auten. de hered. ab intest. intelli gitor in §. si quis igitur. versicu. sed cum filiis. ibi nulla introducenda differentia. in auten. defuncto. in fi. C. ad sena. tertul. tener Nicol. de perusio in tractatu de success. ab intest. char. iij. versu. ideo feminas nullo iure maribus in successione. preferri debere: cum vt dicitur in talibus maior fauor debetur masculis quia hoz noz familie et domus magis conseruatur si hereditas venit ad masculos q̄ si ad feminas fm Nicolauum de perus. vbi supra per §. ite vetustas. insti. de hered. que ab intest. dese. in §. qd ad feminas. insti. de legi. agna. success. Et ideo etiam in nozmana seruatur illud statutu italicum q̄ femine dorate vel dorande repelluntur a successione parentum. Que autem sit ratio istius differentie dicendum est q̄ sic placuit legislatori glo. in §. furtiue. insti. de vfuca. et maxime in istis consuetudinibus feudilibus vbi solum debet attendi consuetudo prout est scripta Sozi. consil. cclxviii. incip. in questione vertenti. iij. col. late Cur. iunior in tract. feud. j. par te quest. iij.

In textu ibi.

Et neantmoins pour le differend.

Glossa quinta.

Non sine causa fuit de hoc mota lis

Et vt scias rationes hinc inde pro parte primo genitorum facit quia valet statutum per qd primogenitus excludit secudo genitum: ita sing. decidit Sozi. cōsil. cclij. incip. visis instrumentis: per totum tenet Bald. in c. mulier: si de feu. sue. cōtro. inter do. z agna. et in l. ex hoc iure. ff. de iusti. z iur. et in l. cunctos populos. C. de sum. trinita. z fid. catho. bonus rex. in c. licet. in fi. funct. glo. ibidem. z doct. de vor. Jas. in l. quoniam. ante penul. col. versu. quis autem. C. de rei vend. Et quo inferit ibidem: idē Jas. dictam consuetudinem valere in foro conscientie et potest licite teneri licet fm eum de hoc dubitent Jaco. de are. Ly. z Albe. de ros. in l. barbartus philippus. penul. col. ff. de offi. presi. tenet etiā Paul. de cast. cōsil. clxij. incip. in causa quam magnificus. iij. col. vbi dicit: q̄ talis consuetudo non est ini qua nec irrationabilis immo vtilis et in bona ratione et in publico bono per rationes et iura que ibidem enumerat: tenet Sozi. consil. lxxvij. incip. visis inuestiuris ix. col. alle. illud euangelij Omne regnum in se diuisum desolabitur et domus super domum cadet. Luc.

B xi. c. et plura alia. Et facit quia administratio commo dius fit per vnum. l. iij. §. si plures. ff. de admint. tu to. vnde dicitur in l. iij. §. nouissime. ff. de origi. iuris q̄ interest rei publice per vnum gubernari in ca. in apibus. vj. quest. j. tenet Guido pape consil. cxxxi. incip. circa processum. in ij. parte consil. tenet Nicolaus de vualdis de perusio in trac. de successio. ab intesta. char. tha. xij. versicu. et propterea: vbi dicit. q̄ talis consue tudo seruatur in tota francia: et q̄ videtur approbata iure diuino. Benef. xxv. c. Et q̄ talis consuetudo valeat in foro conscientie facit elegans dictum Bald. in c. in omni. de testi. vbi dicit: q̄ in foro conscientie seruā de sunt leges alias sequeretur q̄ omnis legum forma et subtilitas duceret nos ad inferos: refert Feli. in c. j. xij. col. de consil. et Joan. le crier in tracta. de primo genitura lib. ij. xv. quest. vbi multa de ista materia. Et pro sustentatione istius partis maxime vbi in ista consuetudine disponitur solum de nobilibus facit dictum beati Bernardi quod recitat Panormita. in dicto ca. licet. ij. col. ad fi. de vor. vbi consultus dicitur Bernardus a quodam comite super diuisione hereditatis paterne: bellissime respondit q̄ si sunt nobiles melior est quādoq̄ aliorum filiorū dispersio q̄ hereditatis diuisio

si si sunt laboratores faciant vt velint: si mercatores tutior est diuisio q̄ communionem infortunium vnus alteri imputetur: et facit quia viger ista consuetudo in magnis regnis scilicet franco. um et anglo. um: vt refert Paul. de cast. consil. clxj. incip. in presenti causa. in princi. post Bald. in l. cum antiquioribus. C. de iure delib. cum igitur ex supradictis constat valere consuetudinem excludentem secundo genitos: a fortiori valet excludens nepotes per no. in §. ex diuerso. in auten. de hered. que ab intest. dese. col. ix. et ibi Angel. vbi quando aliquis excluditur ab hereditate paterna non propter suum delictum excluditur etiam eius filius: sed an debeant mendicare dicam in ar. cclij. gl. ij. B. Pro altera parte primo faciunt que supra disti in glo. mais les puisnez masses. z ibidem q̄ habere debent portionem suam in proprietate et vfructu ibi vide. z not. p. Luc. de pen. in l. j. vij. col. versu. nūc igitur. de priuileg. eozū qui in sac. pal. milit. lib. xij. C. Ubi dicit q̄ ius ad equationis est equum quia cōmuniter debent filij succedere patri: nam primus locus in successione est liberorum. insti. de hered. que ab intest. dese. §. j. ius vero prelationis est iniqum ar. d. l. maximum vitium. Et dicit And. barba. in cap. cum omnes. xi. col. versu. col. no. fm Bald. de constitu. q̄ statutu faciens differentiam inter coequales procedit ex ratione ambicionis: ideo que ius disponit vt hereditas equaliter inter filios z filias diuidatur sine aliquo discrimine. l. inter filios. C. familie her. l. si quis a liberis. ff. de libe. agnos. l. si maior. in fine. C. communis diuidun. Et dicit Bald. in d. c. cum omnes. q̄ inter fratres non dz esse in equalitas quos cōiungit equalitas egritatis per l. cum p̄. s. euctis. ff. de legatis. ij. Ideo dicit Sozi. consil. clx. incip. in presenti consultatione. col. iij. ante finem. q̄ non debet vnus frater alterum de fraudare sed equanimitē et misericorditer sibi dare portionem ar. l. verum. in prin. ff. pro socio. et est inter eos equalitas seruāda arg. l. si. de fruc. et lit. expē. C. Et idem Sozi. ibidem pauloante dicit q̄ tunc ad extremum malozum peruenitur: cum damna inde proueniunt vnde auxilia speratur ar. l. meminerint. C. vnde vi. et sic est q̄ a fratre frater sperat auxilium. l. aurelius. §. titius testamento. ff. de liberatione legat. quare etiam facit illud. Proverb. xvij. c. Frater qui adiuuatur a fratre quasi ciuitas firma et iudicia quasi vetes vrbium. Et ergo inter eos hereditas diuidenda equaliter que equalitas est inductiua nutritiua confirmatiua et cōmunitatiua concordie et fraterne charitatis et affectionis. z per contrarium in equalitas est nutritiua discordie. Sozi. consilio. iij. incip. visis actis. col. ij. per tex. in l. cum oportet. post princi. et §. siman tem. C. de bonis que liber. Quinimmo non debet ad hoc frater a fratre compelli per iudicem: sed pietas debet diuidere fm Ambro. super illud Luc. xij. c. Refert Luc. de pen. in l. cum allegas. ij. col. de castren. pecul. mili. lib. xij. C. Ubi etiam dicit q̄ christus eos in causa fratrum noluit iudicare quia erat inter eos lis non vnitas dilectionis. Et ideo Albericus de rosa. in probe. digestozum. §. discipuli. col. iij. dicit q̄ multi tenent predictam consuetudinem de primogenito non valere quia fit contra ius nature et sanguinis quod est immutabile. §. sed et naturale. insti. de iur. nar. gen. et ciuil. dicit tamen esse distinguendum inter successiones regni comitatus ducatus marchionatus et aliarum dignitatum: et successionem aliorum patrimonialium bonozum quia in primo casu quando melior per vnum fit administratio q̄ per plures tolerari potest consuetudo: sed in secundo casu dicit non videre q̄ possit talis consuetudo defendi. Et hanc optabile. disputando: refert et sequitur Joan. le crier Parisiē. in tracta. de iure primogeniture lib. ij. q. xv. vbi dicit: q̄ alias consuetudo esset corruptela nec tenenda

Tum quia consuetudo iniqua non excusat in peccatis
 glof. in. ca. deniq. iiii. dist. text. et ibi An. barba. in. ca.
 qto colum. vi. et in. ca. cum venerabilibus colum. iiii.
 de consueta. vbi dicit notabiliter q consuetudo q non
 habet vestimentum rationis dicitur frigida et nuda.
 Item q talis consuetudo est contra ius naturali. patet
 quia iure naturali omnes filij in omnibus patri succedunt.
 l. scripto. ff. vnde liberi. l. cum ratio. ff. de bo. va.
 na. cum similibus; et vide eundem le cirier. vbi supra
 vbi etiam dicit talem consuetudinem esse per principem
 tollendam; et si princeps non veller talem iniqua abro-
 gare consuetudinem recurri potest ad subsidium eccle-
 sie secundum Bald. in. l. fin. s. in computatione ante fi.
 C. de iur. delib. nec est mirandum q consuetudines ap-
 probentur vel reprobenentur ratione iuridica. secundum
 Joan. andr. z And. barba. in rub. de consueta. he sunt
 rationes vtriusq. partis iudicio meo. Quid autem te-
 nendum sit iudicabit curia / vide que infra dicam arti-
 culo. ccl. viii.

Article. cccli.

Et si aduient que lelditez filles ou aulcu
 ne dicelles soient deceedes par auant ladi-
 cte succession escheue / et elle ayt represen-
 tation de parira sa porcio quelle eust prin-
 se en ladicte succession / tout ainsi que si le
 cas fust aduenu que ladicte defuncte eust
 soruescu et succede / et que les enfans euf-
 sent recueilly ladicte porcion immediate
 par la mort dicelle fille / et aura laisne filz
 ou laisnee fille dicelle defuncte les deux
 tiers en icelle porcion sans aulcu precipu:
 car en vne succession soit directe ou colla-
 teralle na que vng precipu et auantaige / z
 si les choses dune mesme successio nobles
 sot assises es pays daniou et du maine tou-
 tessois laisne ou heritier principal ny aura
 que vng precipu et aduantage pose quil y
 ait en chascun diceulx pais vne maison de-
 mouree dicelle succession.

In textu ibi.

Et si aduient zc.

Glossa prima.

A Vide que dixi supra articulo. cccxxviii. in glof. (ou
 leur representation.)

In textu ibi.

Na que vng precipu et aduantaige.

Glossa secunda.

A Facit quia duo specialia circa idem con-
 currere non debent glo. est in. l. j. in glof. fin. C. de dot.
 promiss. quam pro sing. ad hoc alle. nonnulli / vt refert
 Jas. in. s. fuerat. xij. colum. in sti. de act. sed secundum
 eum habet sociam in. l. cum post. s. genera. in. j. glo. Fe-
 ly. in. c. at si clerici. s. de adulterijs. vij. colum. de iudic.
 Francisc. aret. in. l. si rem. vj. colum. ff. de ac. possess. fa-
 cit text. et ibi Bartol. in. l. si quis rem. ff. de pollicita.
 Bald. in. l. j. in fin. C. quando lice. ab empt. disce. vbi
 allegat ad hoc plura iura videlicet. l. mulieri et titio.
 ff. de condi. et demost. et. l. deniq. ff. ex quib. caus. ma-
 to. et plura alia que per te videas. / Et ibidem ad hoc
 dicit esse argumentum q rescripta / et priuilegia non va-
 lent si contineant duo specialia / et secundum eundem
 sepe allegatur in curia regis. / Et ad supradicta faciunt
 plura que cumulat Fely. in. c. in nouam? de treu. z pa-

ce. vbi inter alia in. ff. colum. refert dictum Bal. in. l. di-
 uortio. s. quod in anno. ff. solu. mar. dicens q si quis
 emit vvas vel rosas viridarij que fructificat bis in an-
 no debet habere primum fructum tantum / et non se-
 cundum / et dicit ibidem q ita fuit disputatum citra
 montes.

Article. cccli.

Et est assauoir que toutes successions
 soient nobles ou roturieres representation
 a lieu esditz pays tat come lon peult trou-
 uer nommer et monstrer lignaige.

In textu ibi.

Representation a lieu.

Glossa prima.

Vide que supra scripsi articulo. **A**
 cccxxviii. i. gl. (ou leur representation.)
 et ita videtur tenere Bart. in. l. gallus. s.
 et quid sit tantum colum. v. versic. redeo
 ad glo. ff. de liber. et posth. Joan. fab. in
 s. cum filius ad fin. z in. s. fin. in. fi. in sti.
 de hered. que ab intest. deffe. raynal. in. c. imperialem
 s. preterea ducatus. vij. colum. versicul. in corarium
 facit in titu. de prohib. feud. alie. per fede. Qualiter au-
 tem succedant parentes alijs defunctis paribus an
 per capita / vel stirpes dicit Joan. fab. in. s. ceterum. in
 sti. de legi. agna. success. q in stirpes per autem. cessan-
 te. C. de suis et legit. et clarius in aut. de hered. que
 ab intest. s. si autem defuncti colla. fr. tenet Bald. in. c.
 j. de success. feud. et in. c. j. de grad. success. in feud. vbi
 refert se ita consuluisse. idem Bald. in addi. ad specul.
 in titu. de success. ab intest. in. j. colum. versic. fratrum
 filij Bart. consil. ccl. v. incip. in dicta hereditate Alex.
 consil. ly. incip. prospectis hijs. iiii. col. in. iij. volumi-
 ne / et consil. seq. incip. illud afferam tenet Curt. sumior
 in tract. feud. in. iiii. parte versicul. quarto circa istam
 materiam / et ibi dicit q ab ista opinione non est rece-
 dendum Mico. boyer. in consil. j. incip. Jacqueline du
 moulin.

In textu ibi.

Trouuer nommer et monstrer lignaige.

Glossa secunda.

An autem computatio graduu fiat se-
 cundum ius civile aut secundum ius canonicum dice-
 dum est q regulariter in qualibet successione gradus
 debent computari secundum ius civile: ita decidit Bar.
 post Jaco. butrigarium quem ibi sequitur Bald. z co-
 muniter doct. in. l. si a me. C. de success. edict. Jo. andr.
 in addi. ad specul. in titu. de success. ab intest. s. j. in ad-
 di. magna versic. sed fuit alia questio Mathe. mathe-
 sil. i tract. de succes. ab intest. z ibi copiose per Bolog.
 in addi. folio. x. colum. ij. versic. gradus autem. Patet
 igitur ex litera q est sublata taxa iuris qua quis non po-
 terat succedere vltra decimum gradum insti. de success.
 cogn. in. s. fin. et succedit etiam vltra dummodo osten-
 dat q sit de stirpe z linea. / Et hoc quia successiones sunt
 potius ampliande q restringende per text. optimum
 in. s. adhuc autem insti. de bo. poss. facit doctrina Bar-
 tol. in. l. j. ff. de legi.

Article. ccclii.

Aussi est a entendre que pose que filz
 aisne soit mineur ou de moindre aage que
 ses seurs ou lune dicelles. Toutefois si a
 il les droitz z auantaiges dessusdictz en la-
 dicte succession / et si nia que filz et nra au-
 cunes filles si ne sont fondez tous les pu-

Septiesme partie

Illez dauoir leur tiers que en bien fiat ou vifruict leur vie durât qui retournera audict aïnie ou a sa representatiõ apres leurs deces. Et aussi si ledit aïnie nauoit aucüs freres puisnez & neust que seurs qui fussent plus aagees ou moins que leurdict frere. Toutefois lesdictes filles sont fondees dauoir icelluy Tiers par heritaige. Lessassauoir pour elles et leurs hoirs.

In textu ibi.

Aussi est a entendre &c.

Glossa prima.

A

Ratio est propter sexum vt

rilem qui est dignior femineo; et illi in multis preferitur vt not. in. l. in multis ff. de stat. ho. et femine omni honore publico pstantur. l. femine. ff. de regul. iur. nec vllam auctoritatem habet et sunt subdite vris nec docere nec iudicare nec fidem dare possunt tex. in ca. mulierem. xxxij. q. iij. Alta est ratio istius textus consueta. et melior quia reipublice inter est vt agnationes seruentur et familie. l. pronunciatio. s. familie. ff. de verbo. signif. l. iurisconsultus in prin. ff. de gradi. affi. Nam femine in alienas familias transeunt. l. cum legitime. ff. de sta. ho. et filij qui ex eisdem nascuntur patris non matris familiam sequuntur in. l. familie in fi. ff. de verbo. signif. Pet. philip. corrensens consil. cccj. incip. videtur in. iij. volu. hac ratione dicit Jo. and. in addi. ad specul. in titul. de success. ab inter est post Jaco. de aret. in quadam disputatiõ de qua per eundem Jo. and. q. interest reipublice masculos preferri. Et illa est ratio in qua fundatur statutum in Italia q. extantibus masculis femine nõ succedunt secundum Ludou. roma. consil. xxxij. incip. vna municipalis in. iij. colum. versic. sed constat. Paul. de cast. consil. cccxxxvj. incip. presens casus. ff. colu. alle. etiam q. per masculinam prolem conseruatur eterna memoria alle. l. liberorum. ff. de verbo. signif. et Bal. in. l. certum. C. vnde legit. Et ideo concludit talia statuta esse bona licet non equa. Curt. iunior. in consil. ix. incip. circa premiffam colum. fi. Et ibi firmat q. dictu statutum est vtile equissimum / & fauorabile per plura alle. per eum et de ista ratione vide Bal. in. l. maximu vitium in. j. colum. versic. preterea cum ratio. C. de libe. preter. vel exhere. Lauren. calca. consil. xlviij. incip. viso dicto casu. ff. colum. versic. modo in casu; vbi dicit q. tale statutum valet & toleratur alle. docto. in. l. maximum vitium / et Barto. in. l. si. ff. ad tertul. et dicit ibidem q. illud statutum ad ius pristinu nos reducit scilicet. xij. tabul. ar. in. s. masculis insti. de legit. agna. success. Et illud statutum est conforme iuri diuino secundum Fely. in. c. ecclesia. iij. colum. versic. ad datis de constitu. post calde. eodem titu. consil. xvij. incip. an ciuitas alle. illud nume. xxvij. ca. de sillabus saphaaz. Et ibidem homo cum mortuus fuerit absq. filio ad filiam eius transibit hereditas &c. Similis est consuetudo in Mozmannia in titul. (de parties dheritance.) Et de ista ratione q. sit fauore agnationis obseruande vide Jas. in. l. inter stipulationem. s. sacram. ix. colum. versic. tu confirma. ff. de verbo. obligat. alle. l. i. s. penul. ff. de ven. inspi. Bartol. in. l. si. s. videndum. ff. ad tertul. Quare autem femine in feudo non succedunt vide Bald. in. l. finali penul. colum. C. de iuis & legit. vbi allegat quinq. ratiões. Prima quia femine arma ferre non possunt. Secunda propter publicã honestatem que nõ patitur / vt cetui virozum se immisceant. Tertia propter fragilitatem consilij. Quarta pro-

B

pter lubricitatem vobis quia ter mutant in hora. Quarta et vltima propter periculũ secreti quod retinere nõ possunt Curt. iunior. in tract. feud. iij. parte in princ. pio: ideo si feudum sit susceptum pro se: et heredibus intelligitur de masculis tantu in. c. j. et ibi Bal. de natu. feu. late Sozi. consil. cxx. incip. pro decisione. j. colu. Et q. mulieres sint nature imperfectiores tenet. Me uiza in silua nupt. char. xxij. alle. Sozi. in. l. si mulier. ff. de reb. dub. & ibidem alle. infra contra mulieres. Et inter cetera alle. tracta. meum de iust. et iniust. lib. ij. et. xj.

Des successions.

pter lubricitatem vobis quia ter mutant in hora. Quarta et vltima propter periculũ secreti quod retinere nõ possunt Curt. iunior. in tract. feud. iij. parte in princ. pio: ideo si feudum sit susceptum pro se: et heredibus intelligitur de masculis tantu in. c. j. et ibi Bal. de natu. feu. late Sozi. consil. cxx. incip. pro decisione. j. colu. Et q. mulieres sint nature imperfectiores tenet. Me uiza in silua nupt. char. xxij. alle. Sozi. in. l. si mulier. ff. de reb. dub. & ibidem alle. infra contra mulieres. Et inter cetera alle. tracta. meum de iust. et iniust. lib. ij. et. xj.

In textu ibi.

Qui retournera audict aïnie apres leur deces.

Glossa secunda.

Et sic si filios habeat ille secundo genitus decedens priuatur sua successione quod omniu est durissimum q. filius sine causa priuatur successione patris vt not. in. s. aliud cum sequen. in auten. vt cu de appel. cognosc. colum. viij. transumpt. in auten. non liceat et seq. de libe. preter. vel exhere. C. et in auten. maximu vitium eodem titul. s. eadem insti. de hered. ab intest. et hoc maxime cum huiusmodi exclusiones statutorum censentur quedam exheredationes secundum Bal. in. l. illam. C. de colla. Pet. philip. cor. consil. cclxxj. incip. de hac cõsultatione in. iij. volu. in. iij. colum. Et exheredatio non potest fieri sine culpa iuribus supra alle. Et facit inst. de exhe. libe. per totum causam vero exheredationis vide in. s. causas in auten. vt cum de appel. cognosc. colla. viij. Et votum patens tum est vt liberi eis succedant. l. nam et si parentibus funtra bona glos. et que ibidem alle. ff. de inoffi. testa. nec solum liberi sed nepotes ex liberis tex. in. l. scripto ff. vnde libe. nec magis amore pro sequit pater filios q. nepotes Lorenz. consil. cxx. incip. eleganter in. iij. volu. quia liberorum appellatione veniunt etiam nepotes et pronepotes. l. liberorum & l. filij appellatio ne. ff. de verbo. significa. l. lucius. ff. de hered. insti. Et quia amor descendit / et non ascendit l. y. in. l. si. C. de patri. qui ff. distax. glos. in. l. liberi in verbo probato. C. de inoffi. testa. tex. in. l. isti quidem. s. si. iuncta glos. ibidem que reddit rationem. ff. de eo q. met. caus. &

A

B

Et sic vides q. priuatur isti filij sine culpa adest tamen causa conseruande domus in integritate nõ. in. c. antiqua. de priuileg. nõ. in. c. sine culpa & ibi Jo. and. in mercur. lib. vj. Paul. de cast. consil. cxxij. incip. in causa in. iij. colu. Sed quid dices an isti liberi superstities ex secundo genito mendicabunt. Et videtur ostendendum q. non per ea que scripsit Panoz. post Joan. and. in. c. licet. ij. colum. de vot. et Fely. in. c. pendens tiam in. iij. colum. de offi. deleg. vbi dicunt q. licet primogenitus succedat est tamen obligat. prouidere fratribus secundum cõditionem sanguinis alle. Fely. cõsil. card. cxxxvij. incip. ad quendam et multa alia. ad hoc est glo. in prag. sanc. in probe. in verbo primogenito. alias autem consuetudo esset irrationabilis secundum Panoz. in. d. c. licet. & multu facit q. legitima debita filijs non potest in totum tolli. ita concludit Sozi. consil. cxx. incip. quous ex his in. j. et. ij. colum. vbi alle. opi. pro et contra an per statutum possit legitima tolli. Et q. non possit tenent Pet. de bella parti. & omnes citramontani / et etiam Bald. et ray. de for. in. l. j. C. de sum. trinit. et fi. carho. et plures alij quos recitat et eadem opi. pro et contra. alleg. Pet. philip. cor. cõsil. crv. incip. in hac cõsultatione in. iij. volu. humanior tamen / et benignior opinio secundum eundem Sozi. est q. non possit in totum tolli. Et secundum eundem non solum est consentanea iuri ciuili et humano / vt in aut. de hered. ab intest. s. j. colla. ix. l. in suis. ff. de lib. & posth. in auten. in successione. C. de legi. hered. insti. de

A hered. ab intest. in princ. immo etiam iuri naturali conformis. Cum parentum bona naturali quodam iure et ratione ad filios deferatur. l. cum ratio. ff. de bono damnato. d. l. scripto. ff. unde libe. Sunt enim filij pars parentum ideo naturali iure pariter succedunt/ secundum eundem Sozi. in. d. consil. xxx. in. ij. colum. alle. philo. viij. ethi. Et in tantu natura vocat filios ad patris sui successionem/ vt etiam viuente patre quodammodo bonorum paternorum domini estimetur: ita vt patribus defunctis potius in filiis dicitur continuare dominium et libera administratio potius q̄ successio dicatur ad filios de ventre. d. l. i suis. ff. de libe. et posthu. l. cum miles in princ. ff. qui et ex quib. caus. ma. et pater dicitur potius debitu filijs soluere q̄ in eos alienationem facere. l. j. s. j. de impo. luc. descrip. libro. x. C. no. in. l. j. C. de hijs qui ante apert. tabul. et sic debetur iure sanguinis que quidem iura tollere non potest l. iure sanguinis. ff. de regulis iuris. consonat etia pre dicta opinio iure diuino ad Salat. iij. q. si filius ergo heres. l. si quis ad declinandam. C. de episc. et cler. in ca. quicumq. xvij. q. iij. l. j. C. de sacrosanct. eccles. facit etiam q̄ filio in hereditate paterna debeatur alimentum not. in. s. j. et s. prohibemus in auten. de trien. et semiss. colla. iij. et ibi bo. text. quinetiam spurio debentur not. in. c. cum haberet in fin. de eo qui dux. in mat. quam poll. per adul. q̄tomagis filio legitime nato de quo in. d. auten. de trien. et semiss. s. j. Et q̄tūm dicitur illegitimus a legitimo/ et de laudibus matrimonij sufficiat videre Joan. and. in regul. sine culpa de regulis iur. lib. vi. i. mercuria. vbi de ista materia/ et vide Jas. in auten. nouissima ante pe. et penul. colū. C. de inoffi. testa. et Jo. le crier in tract. de iure primogeniture libro. ii. q. si. vbi de ista materia: et inter alia cōcludit q̄ licet statutum tollat omnem legitimam non tamen videtur q̄ possit tollere alimenta allegat Ly. in. l. sancim. C. de nup. et plura alia que per te videas. Et vide etiam que supra scripsi articulo. cxxix. in glos. (et neanmōis.)

Article. ccxliij.

CSi le trespasse noble na q̄ filles en semblable porcion et aduentaige succede laisne audit pays ou ceulx qui la representent comme laisne filz.

Glossa prima.

A Vide que supra scripsi artic. ccxxxviii. in glos. (ou a la fille aisnee et in glo. sequen.

Article. ccxliiii.

Quant audictz puisnez masculles qui succedent comme biensfaicteurs et ne sont heritiers proprietaires en la succession de pere et de mere retourne a laisne ou a sa representation se ilz sont plusieurs filz puisnez qui ayent tousiours tenu leur bien faict a eulx baille assemblemēt par leur aisne indiuisē/ et non departy et lung aille de vie a trespassement la porcion dudict biensfaict ne vient pas incontinēt a laisne/ mais aux autres filz puisnez q̄ le tiendront pour biensfaict lequel ne tournera a laisne ou a sa representation iusques a ce que les puisnez masculles soient tous decedez si les suruiuās diceulx puisnez ne diuisoiet leurdict biensfaict/ mais si vne fois ilz le diuisent ou de-

partent entre eulx ainsi que chascun deulx qui auroit diuise ou partaige sōdict biensfaict y a de vie a trespassement la porcion du trespasse retournera a laisne ou a sa representation: et ne succedent ne prennent riens les filles ou seurs desdictz puisnez ne leur representation par heritaige ne autrement en la porcion de bien faict desdictz puisnez apres leur deces tant quil y aura frere aisne ou sa representation.

In textu ibi.

Autres filz puisnez.

Glossa prima.

Hoc iure accrescendi ad

E hoc facit dictum Bal. in. c. j. s. filia vero pe. q. de succes. seu. vbi dicit q̄ si verba inuestiture dicunt concedimus vobis Petro et Joāni/ et cuilibet vestrum tale castrum in feudum tūc semper videtur actum q̄ vno deficiente alteri totum accrescat sequitur Alex. consil. xxx. incip. omne datum optimum. v. colum. in. fi. in. j. volu. et idem consil. xxij. incip. vltimo titulo questionis in. iij. colum. in. v. volu. et pro singulari valde et perpetuo cordi figendum allegat Jas. in repet. l. re coniuncti. lxxij. colum. ff. de legat. iij. vbi ample de materia iuris accrescendi post Barto. ibidem et an in feudo indiuiduo habeat locū ius accrescēdi Jo. an. and. in addi. ad specul. super rub. de succes. in. iij. et iij. colū. vbi ample disputat ad ambas partes Bald. post glo. ibidem in. c. j. de frat. de no. bene. inuesti. idē Bald. in. l. vnica. xj. q. et colū. fi. C. quando nō peten. part. peten. et ibi late de materia iuris accrescendi/ et in auten. si quas ruinas. C. de sacrosanct. eccles. et in. c. j. s. decedenti qui seu. dare poss. et in. c. j. de feu. mar. p̄ illum text. in verbo per inuestituram fratris quā Bald. ibi reputat mirabilem. faciunt etiam no. per Paul. de castr. consil. cx. incip. super. j. quesito. ij. colum. in fin. vbi dicit q̄ portio usufructus vnus ex legatarijs quibus relictus est cōiunctū accrescit alijs legatarijs nec reuertitur ad proprietatem per. l. j. s. interdum versic. quod. ff. de usufruct. accrescen. et vide de ista materia Pet. de anchar. consilio. ccl. incip. duo prima dubia de quibus etc.

In textu ibi.

Mais si vne fois ilz le deuissent ou departent.

Glossa secunda.

Chanc consuetudinē non possum iurare tueri cum talis diuisio que tacite a consuetudine improbatur sit magis vtilis q̄ semper manere in communione: cum enim cōmuniō parit discordiam. l. cum pater. s. dulcissimus. ff. de legat. ij. item cōmuniō parit discordiam/ et negligentiam circa rem communem. l. ij. quando et quib. quarta pars debe. lib. x. C. ideo iura disponunt q̄ nemo cogitur stare in cōmuniōne. l. si. C. cōmuni diuidūdo. nec obest: quia diuisio dicitur alienatio: et q̄ habet vicem emptionis et venditionis. l. j. et. l. fratres. C. cōmuniā vtriusq̄ sud. et dicitur permutatio. l. cum pater. s. hereditatem. ff. de legat. ij. et per glos. in. d. l. j. et quia non videtur alienatio de fratre in fratrem translatio. l. voluntas. C. de fideicommiss. l. vnum ex familia. s. ij. et. l. peto. s. fratre. ff. de legat. ij. Pet. philip. cor. consil. xxxiii. incip. ad eundem. secunda colū. in scōo volu. vbi allegat de patrone qui non potest extranee persone ius suum donare/ et tamē

Septiesme partie

donare potest compatro no cle. ij. de iure pat. Frede. de sentis consil. lxxvij. et consilii. cccxxvij. Et q̄ diuilio possit fieri tenet specul. in titu. de emphiteosi. s. nūc alt qua versic. lxxij. et versic. clxvij. forte. voluit in. c. legislatorz hos minores natu simul gubernare hāc tertiam partem que quidē pars vt plurimū est feudalīs ideo per plures non potest eque gubernari/ vt supra dixi in glos. articulo. cccxxix. in glos. et neantmoins. et in pluribus alijs locis.

Article. cclv.

Et si ledictz puisnez masculz sōt aucūns acquestz soit du reuenu de leurdictz biens fait par le uice de prince / ou autrement leurs enfans saucuns en ont naturelz et legitimes succederōt en leur meubles et acquestz selon la coustume precedante. Et silz nont aucūns enfans leur aīne ou ceulx qui le representēt prendrōt esdictz acquestz leurdit precipu / et aduantaige a aīne noble appartenant ainsi et par la forme et maniere dessus declaree avecques les deux tiers ou surpl⁹ desdictz acquestz diceulx puisnez. Et les seurs ou leur representacion y prendront lautre tiers a departir par entre elles par egalles porciōs. Et aussi ledictz puisnez succederōt es lignes collateraulx avecques les filles.

Glossa prima.

2

Sic videtur quod isti filii secundo geniti nihil ultra filios legitimos bastardorum habent quodurum est vt supra dicit articulo. cclxij. in glos. qui retournera de successione tutorum bastardi dicit supra articulo. cclxij.

Article. cclxvj.

En toutes successions collateraulx cōme de freres aīnez quāt ilz trespassent lās boirs yllus de leurs corps seurs / oicles antes nepueux / cousins germanz / et autres les filz et filles y succedent avecques lāīne. Et se departent telles successions par le deux pars et par le tiers / cest assauoir pour le secōd frere puisne qui demeure au lieu de lāīne apres le deces de sondit frere aīne saucun ya ou sa representacion ledict precipu et aduantaige avecques les deux tiers. Et po^t les filz et filles ou leurs representatiōs pour lautre tiers. Et sil nest demoure frere ou representacion de frere et nest demoure que filles ou leurs representacions: la fille aīnee ou sa representacion a semblables droitz et aduantaiges esdictes successions que y auroit ledict filz / si filz y auoit.

Article. cclxvij.

Sil aduenoit que le frere aīne allast de

Des successions.

vie a trespass sans boirs yllus de sa chair / ou que la ligne de luy descendue fust faille / et quil eust laisse vng ou plusieurs ses freres puisnez ou leur representacion laīne desdictz puisnez ou ladicte representacion prendra ledictz deux tiers en ladicte succession avecques ledit aduantaige et preference: oit ledictes seurs et ledictz freres ou seurs ou leur representaciōs lautre tiers. Et sil nya que seurs ou leurs representacions apres le deces du dit aīne / et de ladicte representaciō laīnee succedera pareillement a tous meubles et aux heritaiges pour les deux tiers avecques lauantaige a aīne appartenant et les puisnees pour le tiers ainsi que dit est.

Glossa prima.

Vnde supra arti. cccxxvij. in glos. ou sa representacion: et artic. cclxij. in glos. et. ij. et Nicolau de pecul. in tract. de success. ab intest. in tertia parte principali.

Article. cclxviij.

Aucun fief ou chastellenies sōt audict pays du maine esquelz les puisnez masculz succedēt par heritaiges. Cest assauoir par de la la r. uiere de brate en tyrāt du Mans a mont doubleau et ailleurs qui sont vsaiges locaux cōtre la coustume generale du dict pays.

Glossa prima.

Nullis partibus rationabilis et iuri consona yiget consuetudo / vide que supra dixi articulo. cccxxix. in glos. et neantmoins. et articulo. xliij. in glos. qui retournera.

Article. cclxix.

Laīne filz qui est le principal heritier ou ceulx qui le representent ou laīnee fille sil nya que filles comme dit est font la foy et hommaige aux seigneurs de qui ilz tiennent leur terre et garantissent aux puisnez en paraige / mais sil ya fief entier tenu a vne foy et hommaige qui cbee en partaige des filles puisnees elles en feront chalcuneyne foy sinon que par partaige fait entre icelles filles puisnees a lūne dicelles filles fussent demourez les deux tiers dicelluy fief / ou quel cas elle pourroit garantir lautre tiers a ses seurs soubz son hommaige en retenant deuoir / ou que nommement soit baille a tenir en paraige comme dicest.

Glossa prima.

Dtatur in. ca. j. §. omnes et ibi doct. in titu. ff. de feud. defunct. conten. sit. et faciunt not. in. c. j. §. preterea ducatus ita vt dominus etc. et ibi Ray. in titu. de prohibita feu. alle. p. §. fede. vbi concludit qd licet tex. dicat ibidem qd omnes consortes feudi diuisi seu diuidendi debeant prestare fidelitatem non tamen intelligitur qd quilibet eorum teneatur prestare illud iuramentum: quia illud signum vniuersale omnes in plurali ponitur collectiue in. l. moichis et ibi Bart. ff. de iur. fisci. plenius per eundem Barto. in. l. hoc articulo. ff. de hered. instit. late per glos. guimier in prag. sancti. in. c. j. §. statuit in verbo omnes de colla. et vtroque tractatur de nominibus collectiuis et distributiuis: et sic videtur dicere tex. in. d. §. preterea secundum eundem Ray. qd omnes simul teneantur prestare fidelitatem: ita qd non quilibet alle. l. si quis in fundi. §. fin. ff. de legat. j. et. l. si pluribus heredibus. ff. de legat. ij. et. l. j. et. ij. ff. de preto. stipul. et. l. de pupillo. §. si pluriū ff. de no. ope. nuncia. Ex quo secundum eum sufficit vnum prestare fidelitatem pro omnibus de voluntate et consensu aliorum. l. stipulatio. §. questum. ff. de no. ope. nuncia.

Article. ccl.

Caultre chose est du bienfaict des puisnez massles car pose quilz tiennent en leurs bienfaict fief intier leur aïne en fera et portera la foy. Aussi est il heritier proprietare / et les puisnez sont vsufructiers seullement.

Glossa prima.

Ratio ista est qd vsufructuarius est: secundo genitus non autem proprietarius nec dominus quare cum non sit proprie heres personam defuncti non representat: quod si femel fuisset heres non posset desinere esse heres. l. qui soluedo. ff. de here. instit. Soz. consil. cxxxij. incip. in presenti in penul. colū. Ideo non tenetur cum etiam vsufructuarius non sit rei dominus non §. item finitur instit. de vsufruct. ij. rñ. et l. si tibi vsufructus. ff. quib. mod. vsufruct. amit. Et sunt incompatibilia proprietas / et vsufructus Pet. philip. cor. consil. cccj. incip. circa consultationē post prin. in. iiii. volu. Ad que autē onera teneatur vsufructuarius vide tex. et ibi Paul. de cast. et alios in. l. item Julianus §. heres. ff. de lega. j. idem Paul. de cast. cōs. cclxxxvij. incip. in causa que vertitur in. iiii. colum. Soz. consil. cxxxij. incip. in presenti consultatione colum. antepe. et Pet. philip. cor. consilio. cccxy. incip. prima facie in. iiii. colum. in pmo volu. Adde qd similis consuetudo est Biturigi. in tit. de consuetu. feudo et cens. §. ix. et ibi glos. boerij.

Article. cclj.

Ces puisnez en succession noble soient filz ou filles sont saisis sans summación ne apprehension de faict de leur droict / cest assauoir les massles de leur bienfaict / et les filles de ce quil leur appartient par heritages. Et si le filz aïne en prent les fructz il sera tenu restituer ausdirz puisnez soyent filz ou filles depuis la mort dicelluy dont deppend la succession / et dedens lan de la succession aduenue sen peuent complaindre

ou appleyger filz sont troublez en leur dict droict. Et apres lan pourront demander leur dit droict avec lesdictz fructz par action.

Glossa prima.

Cuide que scripsi et remisi supra articulo. cxxxvij. in glo. le mortz salist le vis.

In textu ibi.

Et dedans lan etc.

Glossa secunda.

Faciunt not. in. l. j. §. largtus et §. fin. cum ibidem no. ff. de success. edict. vbi ratione sanguinis datur annus parentibus liberisq. ad petendum bonorum possessionem / et. l. pe. §. si. ff. quis ord. in bono. poss. serua. Si autem defertur hereditas extraneo datur centum dies viles. l. i. iuncta glos. ibidem. C. qui admitt. ad bo. poss. et licet possideat ciuilitate si tamen eandem possessionem naturaliter occupatam negligit recuperare eam amittit no. in. l. si de eo §. si forte. ff. de acqui. possess. et ibi Bart. philip. cor. consil. lvi. incip. licet in hac in secūdo volumi. Cum igitur per anni lapsum amiserit possessionem pendente concessu gaudebit aduersarius possidens: quia presumitur dominus Innoc. in. c. olim. de priuileg. arg. l. licuti. §. sed si queratur iuncta glo. ff. si ser. vendice. l. vti frui in prin. versicu. qd si forte. ff. si vsufruct. peta. Barto. in. l. quidam in suo. ff. de cōd. instit. p. moder. scriben. in rub. ff. de no. ope. nuncia. An autem tale tempus currat impedito iuste vide per glos. et doct. in. d. l. ii. C. qui admitt. ad bo. poss. et infra satis dicitur in titu. de prescrip. Qualiter autem quis dicatur turbari in possessione / vide per Bart. et Angel. in. l. j. §. huius. ff. vii possid. Bartol. consil. ccc. incip. quidam accusatus de turbata possessione: vbi vult qd ingreditens rem ab alio possessam censetur possessionem turbare / et idem vult consil. cxxij. incip. in questione vertente. vbi vult qd ingreditens in possessionē alterius venit puniendus: quia debet perquirere quis sit possessor: et hoc quando intrat animo possidendi: et illud asserit nā eo ipso qd quis contendit se possidere censetur alium turbare: adeo qd ratione turbationis potest contra eum agi arg. d. l. j. §. hec autem iuncta glos. et ibi Barto. ff. vii possid. doct. in. d. l. j. C. eodem titu. Et saltem si est prohibitus censetur vim facere per. l. vim facit. ff. quod vi aut clam.

Article. cclij.

Quant a la succession des meubles diceulx nobles laïne filz ou laïnee fille si filz nya ou sa representació y succede pour le tout soit la succession directe ou collaterale. Et en ce cas qui les prent et accepte comme heritier il est tenu faire faire et accomplir lobseque funeraile et testament du decede / payer les debtes personnelles et tous ses arrerages de rētes ou deuoirs. Et sil ne accepte lesdictz meubles comme heritier il les peult faire inuentairier et apprecier par iustice et a ce appeller deuement lesdictes filles saucunes ya / ou leurs marrys si elles sont mariees / et apres ce couertir iceulx meubles les premiers en lexecution et debtes dessusdictes: et le surplus doit estre paye par les heritiers dudit de-

funct pourtāt que chascun est heritier pro-
pria re en ladicte succession. Et au re-
gard des puisnez massles biēssaicteurs ilz
ne seront point tenuz cōtribuer ausdictes
debtes psonnelles ou autres de leurs pre-
decesseurs.

In textu sibi.

Quant a la succession des meubles.

Glossa prima.

Mobiliū appellatōne om-
ne id quod moueri potest cōtinet no.
in l. mouētū. ff. de verb. signifi. Quid
de torculari an cōputetur inter mobi-
lia dixi supra artic. xxviii. in glo. j. Et
ibidem videas quid de palis horto-
rum: et etiam quid de trabibus lapidibus calce. z om-
ni alia materia cumulatā/et preparatā ad edificatio-
nem domūs. Quid autem de pecunia cumulatā et pa-
rata ad redimendum agrum venditum cum pacto de
retrouendendo infra aliquod tempus: et videtur q̄ nō
computetur inter mobilia per text. in l. si choz. s. hīs
verbis et ibi Barr. ff. de legat. iij. quia illa pecunia est
destinata ad illam retrouēditionē: et idem de pecunia
quā defunctus promissit alicui maturo dare: z quia nō
videtur q̄ sit illa pecunia reposita tibi ad tempus per-
petuum sed ad tempus modicum in l. vixi. s. legauit
rat. et l. si fundus. ff. de legat. iij. et l. si ita legatum eod-
dem titul. vide Bald. in l. si ante ff. versic. sed ista con-
suetudo. C. de compen. s. An autē actiones et obli-
gationes inter mobilia computentur istam questionem
examinat Luc. de pen. in l. fina. colū. ij. de ven. reb. cī
uita. lib. xj. C. post specul. in titul. de fruct. et interesse.
s. j. versic. secundo queritur et versic. sed quid si debeo
et Jaco. de bellouisi. in s. j. in auten. de non alie. colla.
ij. Et distinguit aut tractatur de actione ipsius res-
pectu aut respectu rei ad quam cōpetit. Primo casu cō-
sentur immobiles siue pro re mobili siue pro re immo-
bili competant ar. s. incorporeales instit. de rebus cor-
po. adde. l. quam tuberontis. s. in peculio. ff. de pecu.
q̄ non clauduntur loco neq̄ mouētur neq̄ stant. P̄bi
lip. cor. consil. c. lxxxviii. incip. quia petitio in. iij. colū.
i. iij. volu. per. d. l. quam tuberontis et. l. a diuo pio. s.
in veditōe. ff. de re iud. z. l. j. z. ij. C. si aduers. trāfact.
tener Angel. perus. in. d. auf. de non alie. s. j. super glo.
incip. licet nō sint vbi dicit q̄ est quedā tertia species.
Secundo casu dicit Luc. de pen. vbi supra q̄ si agitur
de fauore vel odio et fauor requirit q̄ computetur in-
ter mobilia tūc computantur vt ibidem per eum: et
sic est q̄ fauor in ista consuetudine est q̄ computentur
inter mobilia et est consuetudo odio: a que mobilia
omnia tribuit primogenitis vt supra articulo. cccxxix.
in glo. (et neantimōs) et in pluribus alijs locis quia
pro hereditarijs portionibz transeunt actiones in he-
redes. l. pro hereditarijs. C. de hered. actionibus. l. j.
C. si cert. per. ideo cōsuetudo cum abhorreat a iure cō-
muni in suis terminis est tenenda: et sic obligatio et
actio cum non sint mobilia nec mobilia de suo pro-
prio/et stricto vocabulo/ vt dicit Angel. vbi supra nō
cōprehenditur ita in terminis ita vt concludit Lap. de
castel. alle. xxi. incip. in primis videndū est. in fi. s. De
fructibus autem dicit q̄ inter mobilia computantur. l. si.
versic. sed et diuus. ff. de requir. reis. vsusfructus au-
tem inter mobilia computatur. l. curandam. C. de
visul. l. ut. de pen. in. d. l. si. ij. colum. de venden. reb.
cluita. lib. xj. C.

In textu sibi.

Il est tenu faire et accomplir l'obsequie fu-

neraille.

Glossa secunda.

Funcriū impensa est fienda per he-
redem bonorum ve possessorem. l. ar si quis in fi. ff. de
rel. et sumpt. fune. cum ibidem not. funeralia enim de
iure debentur et sunt a iure permissa no. in l. funeris im-
pensa. ff. de relig. et sumpt. funerum z ibi late quid ve-
niant appellatiōe sumptus funeris de iure can. in cle.
dudum. s. verum et ibi scriben. de sepulch. in. c. in nostra
eodem titul. s. re de. de senis cōsil. vj. incip. testator/ vbi
cuntur autem funeralia a funibus quibus ligari con-
sueuerunt mortui vel sudaria mortuorum dum tradun-
tur terre/ sed hodie cum filo sumitur secundum Guil-
ler. de monte lauduno in. d. cle. dudum. s. verū versic.
item integre post hug. Et facit ad hoc illud quod dicitur
de suscitacione lazari Jo. xi. c. clamauit iesus laza-
re veni foras: et statim prodijt qui fuerat mortuus li-
gatus manibus et pedes insitis/ z facies illius suda-
rio erat ligata dixit eis iesus soluite eum zc. dicit idē
laud. vbi supra q̄ ex quo funus est traditū terre cooper-
tum non habent locum funes: quia satis corpus terra
astringitur. s. Quanto tempore durent funeralia/ z vi
detur q̄ q̄diu corpus est in funibus extra terrā ad hoc
videtur esse text. in l. funeris sumptus. ff. de relig. et
sumpt. funerū. hāc tamē opinionem reprobat Laud.
vbi supra dicens q̄ desipit qui sic sapit nec insistendum
est secundum eundem in hoc sentētie grammaticali in-
ca. si quis. xxxvj. dist. et de superficiebus verborū cu-
randum non est cle. Romani. s. verum de iure iur. plus
res tamen opi. ad hoc recitat idem Laud. nec in nullā
concludit. Prima opi. est de qua supra. Secunda du-
rant funeralia donec sit officium sepulture consumma-
tum ar. c. commissā de elec. lib. vj. Tertia opi. secūda
eundē est q̄ tota die sepulture: quia tota die debet ce-
dere curatis maxime vbi est questio de quarta debita
curatis pro sepulto in ecclesia religiosorum: cum cura
tī certant de dāno vītando/ et religiosi de lucro captā-
do ar. c. consuluit de offi. deleg. s. omnis instit. de ver-
bo. oblig. Quarta opi. q̄ intelligatur vsq̄ ad. xxx. dies
et anniuersarium et etiam in perpetuū. c. cum inter de
verbo. signifi. et has opi. Guiller. de monte laud. res-
fert Pet. de anchar. in. d. cle. dudum. s. huiusmodi de
sepulch. in. ij. colum. videtur tamen cōcludere post zen-
ze. ibidem q̄ funeralia dicuntur omnia que occasiōe fu-
neris dantur/ et recipiuntur nedum anteq̄ corpus se-
peltatur: sed etiam post. et hanc partem tenet Lar. za-
ba. in. d. cle. dudum. s. verum in. iij. q. in fi. tamen Jo.
de immol. ibidem in glo. funeralibus in fi. cōcludit q̄
funeralia durāt solum tota die qua corp⁹ traditur se-
pulture alle. d. c. cōsuluit de offi. deleg. s. Quid de ve-
stimentis equis qui ducuntur cum armis dicit idem
laud. Pet. de anchar. et Lar. zaba. q̄ dicuntur z des-
bentur curatis: quia dantur et offeruntur: et vide plus
res questiones per eosdem doctores circa materiā fun-
neralium/ z de pluribus difficultatibus circa sepultu-
ras que sepissime apud predicatores vel minores est-
guntur vt in. d. cle. dudum. s. verum et s. huiusmodi q̄
vt dicit ibidem de anchar. in prin. non de predicatio-
nibus/ et confessionibus agitur tunc: sed de lacte et la-
na vide per eosdem/ et vide que infra etiam dicam de
funeralibus articulo. cclj. v. proprius nunc ad textum dicit
ter. q̄ qui habet mobilia tenetur soluere debita. Et
hoc quia mobilia prius debent pro executione capi/ z
sunt obligata. d. l. a diuo pio. s. in venditione. Querūt
doct. quid si executor nō seruat illum ordinem datum
in. d. s. in venditione an executio valeat. Et dicunt q̄ sic
si ab ea appelletur alias valet sine appellatōne secū-
dem Bart. ibidem Panoz. in. c. q̄ ad consultationem
de sen. et re iud. Joan. and. in. c. quoniam. s. fi. colū. j.
versic. quid si hic. vt lit. non contest. Bal. in auten. sed

hodie. iij. colum. C. de act. et oblig. Fely. in. d. c. quod ad consultationem. x. colum. versic. remedia.

In textu ibi.

Et le testament du decede.

Glossa tertia.

A **T**estamentum est voluntatis nostre iusta sententia de eo quod quis post mortem suam fieri voluerit. l. j. ff. de testa. glo. in si. de testa. ordinad. in prin. vbi etiam dicitur qd testamentum dicitur quasi testatio mentis. Hanc tamen ethimologiam reprehendit Aulus gellius in nocibus arti. vide catala. in memorabilibus in verbo testamentum vbi inter alia dicit qd licet ethimologia sit falsa tamen non est abhorrens nec incōcinna. Et de hoc vide lau. val. lib. vi. eleg. et de ethimologia vocabulorū latissime per Fely. in probe. Grego. col. ix. de fauore testamentorum vide pulchrum textum in. l. j. et ibidē omnes scrib. C. de sacrosanct. eccle. et dicit notabiliter Bal. consil. cxxvi. incip. verba testamenti qd p iustitia naturali est semp seruare testamēta q̄tū possunt et maxime ad pias causas in q̄bus non est de apicibus iuris disputandum: refert et cōmēdat Latus catella. in memorabilibus in verbo apices iuris in si. allegat vnum consil. Jas. incip. in causa et lite vertente que consilia citra montes non habent et ad hoc facit text. in. l. in conditionibus. ff. de condi. et demonstra. et in. l. quidam. s. dubitabatur. C. de necessa. ser. hered. in si. vbi Bal. dicit qd iudex debet sequi voluntatem testatoris prout venator leporum et habetur pro lege in. s. disponat in auten. de nup. colla. iij. in. c. tua nos iuncta glof. de testa. Et qd heredi primo competat testamenti executio in aut. de ecclesiast. titul. s. si quis edificacionem colla. ix. c. si heredi de testa. l. si seruus legatus. s. penult. ff. de legat. j. l. marcellus in prin. ff. ad trebel. heredi enim summa totius cause. i. testamenti auctoritas commissa est. l. fin. C. de fideicommiss. vnde heres dicitur dominus testamenti. l. locum. s. si ipse. ff. de tabul. xib. et patet. l. iij. ff. qd modum testa. apert. Luc. de pen. in. l. vnica pe. colū. et ibi qui sint executores testamenti de expens. ludo. lib. xj. C. et facit dictum Barto. in auten. sed cum testator colum. j. C. ad. l. fals. Vbi dicit qd licet heres nullū commodum pecuniarū percipiat ex testamento tamē ex eo qd facit actum pium implendo voluntatē defuncti et sequitur meritum apud deum dicitur multū lucrari. **¶** Quero an testamenta rite facta habeant executionem: et breuiter dicendū est qd non quia nullibi cautum iure reperitur ita determinat Pet. philip. cor. cōsil. cxxxiij. incip. in presenti. ij. colū. in. iij. volū. Et ab executione de iure communī non est incipiendum. l. j. C. de execu. rei iud. l. si cum nulla. ff. de re iud. Quod autem sunt testamenta: et que requiruntur ad validitatem testamenti ample scripsit Barpro. chaffe. in glof. consue. Burgundie tit. (des successions) s. iij. in glof. (par son testament) et Boerius in glof. consuet. Bitur. ritu. (des coutumes cōsermans les testamens.) Et ibidem plura videas que nō transcribo: quibus etiam adde notabile dictū Panoz. in repet. c. cum esses. ij. colum. ix. notabili de testa. qd impugnans testamētum pretextu defectus solemnitatis omisse in numero septē testium peccat mortaliter: nam hoc prohibetur sub in terminatione anathematis: et excommunicatio non q̄ fertur nisi pro mortali peccato in ca. nemoz ca. nullus xi. q. iij.

In textu ibi.

Faire inuentarier.

Glossa quarta.

A **I**ntra autem quod tempus debet facere inuentarium dicitur in. l. si s. donec. C. de iur. de libe. qd si heres p̄sens est infra tres mēses: si absens in-

fra annum intellige infra tres menses: scilicet a tempore adite hereditatis per rex. iuncta glof. in verbo capiat in. d. l. fin. s. omni tamen et ibi Bart. et Bal. sicut alias in simili l. iij. s. si quis heredi. ff. de statu libe. per que iura dixit Bald. in. l. j. xij. q. C. de hijs que pene no. qd si testator mandat heredi qd soluat legatū infra triginta dies proximos mortis testatoris sub pena non incidit in penam nisi differat per dictum tempus post aditam hereditatem idem tenet imol. in. l. si mihi et ibi s. si feruos quos in si. ff. de lega. j. cor. consil. cc. incip. in hac in. iij. volū. j. colum. de tutore autem nō est idem quia tenetur incontinenti facere inuentariū. l. tutores. C. de adm. tuto. l. tutor qui repertoziū. ff. eodem no. l. d. glo. i. verbo capiat in. d. l. si s. omni. C. de iur. delib. debet tamen initiari illud inuentarium infra xxx. dies vno. in. l. fin. s. fin autem dubi. C. de iur. delib. Sed aduerte quia in hac difficultate fuerūt tres opinionēs quas Ludo. pont. recitat consil. lxxxiiij. incip. circa id quod queritur. Prima fuit de qua supra scilicet a die adite hereditatis illud tempus incipere. Secūda fuit Joan. and. in addi. ad specul. in titul. de instru. edi. s. dicitur versic. huius autem inuentarij in addi. incip. hoc autem teneas post Richar. malumb. volētis prefatum cursum initiari a die quo heres delatam scit sibi hereditatem et probatur per tex. in. d. s. si autē dubius ibi delatam et. et etiam probatur per glof. in aut. sed cum testator in verbo statutum. C. ad. l. fal. Perisa extruor opti. secundum eundem pont. est et est Barto. originaliter in. d. s. si autem dubius communiter obseruata has opi. concordantes distinguendo qd aut heres in non adeundo nulla vitur malitia seu malignitate aut dolo. Et tunc tempus conficiendi instrumentum inuentarij a die adite hereditatis initium iunxit: et hoc casu vera est opi. glof. alle. pro prima opi. et. d. l. iij. s. si quis heredi. ff. de statulibe. aut heres malitiose et dolose et in aliorum detrimentum ipsam hereditatis additionem differt. Et tunc ipse mentis a die scientie delate hereditatis non expectata aditione initium sumit: et hoc casu procedit. d. opi. Joan. and. roboratur ex duobus. Primo ne cōtingat heredi ex sua malitia et ex suo dolo patrimonium augeri. c. j. cū seq. de dolo et contumacia. Secundo per id quod in simili dicitur qd licet conditionale debitum per prescriptionē nō sumat initium nisi post conditionis euentum. l. cū notissimi. s. illud autem plusq̄. C. de prescrip. xxx. anno. l. vi. s. si autem auaritie. C. cōmunia de leg. attamē illud verum nisi talis conditio esset cuius implemētum in potestate creditoris foret tunc enim si implemētū per creditoris negligentiam differatur prescriptio sumit initium etiam conditione pendente. l. j. s. qui sub conditione. ff. si omisi. caus. testa. et Bald. in. l. penul. C. eodem titul. **¶** Que autem sit pena non iniciantis et conficientis inuentarium infra dictum tempus dicit qd tenetur omnibus vltra vires hereditarias satisfacere in solidum per tex. in. s. fiat igitur et in. s. si vero nō fecerit inuentarium in auten. de heredi. et fal. colla. j. An autem teneatur in foro cōsciente in illo casu vltra vires hereditarias vide Panoz. in. c. j. de solut. et. c. quia pleriq̄. xvij. colum. versic. alia questio quid si heres de immunita. eccles. et in. c. in literis in glof. in verbo iuxta facultatem et ibidem Joan. de ana. de rap. et idē Panoz. in. c. fi. in si. versic. sed nunquid de sepult. Fely. in. c. audiuius in prin. de symo. Et quando in foro iudiciali procedit vide latissime per Fely. in. c. cū M. ferrariensis. xx. colū. versic. hanc cōclu. de cōstitū. Quare autem punitur talis heres nō conficiens inuentarium est: quia presumptio est contra eum qd substracta bona vti in. d. s. si vero nō fecerit inuentarium. **¶** Quid autem sit inuentariū declarat Panoz. in. c. raynaldus. iij. colum. de testa. vbi dicit qd inuentarium dicitur scriptura continens omnia inuenta seu reperta in

Septiesme partie

patrimonio defuncti/et alio vocabulo dicitur reperto-
rium. l. tutor qui repertorium. ff. de adm. tuto. Qua-
liter autem fiet inventarium/et que requirantur vide
latissime per Guiller. in specul. in titul. de instru. edi-
tione. s. dicto de impugnatione versic. nunc dicamus
vsq. ad fin. et ibi Joan. and. z Bald. in addi. latissime
per Luc. de penna in. l. j. de cano. fru. vrb. Ro. lib. xj.
C. butrig. z ibidem Pet. de vergnia i addi. post Jas.
ibidem. C. de iur. delib. et ibi videas q. nouem requi-
runtur Bartol. in. d. l. qui repertorium. ff. de admini-
stra. tuto.

In textu ibi.

Et aprecies.

Glossa quinta.

De appreciatione qualiter fieri de-
beat dixi supra arti. lxxj. in glo. (aprecies et estimees)
ibi videas.

Article. cclij.

Laisne ou heritier principal en succes-
sion noble ou sa representacio peult reprẽ-
dre conduire z defendre soit en demandãt
ou en defendant les pces causes z droictz
de son predecesseur pour le tout suppose ql
y ait aultres coheritiez. Et pareillement
se peult lon auant que partaige soit faict
adresser pour le tout cõtre luy sans ce quil
en puisse appoictet au preiudice de ses co-
heritiers.

In textu ibi.

Laisne ou heritier principal.

Glossa prima.

Prima ratione quia procel-
sus et acta defuncti et generaliter omnia
instrumenta successionis debent esse pe-
nes seniores in fratrem tanq. apud dignio-
rem Bal. in terminis et Guiller. de cug.
in. l. procurator. C. de eden. intellige etiam si minor sit
in maior dignitate positus: quia superueniens digni-
tas nihil operatur. l. si. C. de nupt. l. decurto. de decu-
rionibus. lib. x. C. l. milites agrum in si. ff. de re milit.
Si tamen talis maior natu esset culpa sua factus vilius
tunc non apud eum sed apud iuniorẽ essent illa instru-
menta deponenda/ secundum Guiller. de cug. in. d. l.
procurator allegat. l. sicut quis. ff. de solut. et. l. nichil
s. usufructum eodem titul. sequitur Bartol. in. d. l.
procurator/ et ad supradicta vide tex. notabilem in. l.
fin. ff. de fid. instru. l. si que sunt. ff. de heres. Et facit in
arg. aliud dictum Bald. in. d. l. procurator vbi dicit q.
claves custodie debent esse penes seniores per tex. in
l. cum pater s. pater plurib. ff. de leg. ij. Et q. debeat
maior natu p. omnib. filijs defendere facit illud Ec-
cle. xxxij. loquere maior natu decet enim te. privilegia
antiquitatis enumerat late Ludo. roma. in repe. l. si
vero s. de viro colu. l. et seq. liij. princip. fallẽtia. ff. so-
lut. mat. Barto. cepol. yeronen. in tract. de imperato-
re militum deligendo. s. iij. iij. et pluribus alijs colu.

Article. cclij.

Si le filz ou fille noble ou coustumiere
va de vie a trespassemẽt sans heritiers ys-
sus de sõ corps ses pere ou mere filz le sour
uiuet ou ceuluy deux qui souruiura luy suc-
cederont quãt aux meubles. Et en iceulx
acceptãt feront subiectz de paier les deb-

Des successions.

tes personnellesz arreraiges de rẽtes z de
uoirs qui pourriẽt estre deuz par lesdictz
filz ou fille/et de acomplir le testamẽt du-
dit filz ou fille decedee. Car par la coustu-
me dudit pais q. prend z accepte vniuersel-
lement a quelque tiltre que ce soit les me-
bles du decede est tenu payer et acquter
ses debtes. Et qui en prẽt porcion par ma-
niere de quotite en est tenu pro quocã.

In textu ibi.

Si le filz ou fille zc.

Glossa prima.

Madmodum nature si-
mul: et parentum commune vorum
liberos ad eorum successionẽ vocat:
ita et ratio miserationis parentes ad
lucrosam liberorũ successionem / vt
dicit text. in. l. scripto. s. fin. ff. vnde li-
be. ordine tamen turbato: quia ordo
est vt prius moriatur pater q. filius vt dicit text. in. l.
nam et si parentibus in prin. ff. de inoffi. testa. et ibidẽ
glos. in verbo tamen que allegat illud ordine turbato
succedis bulgare nato. de ista materia late per Thico-
laum de perusio in tract. success. ab intest. in. ij. parte.

Article. cclv.

Femme soit noble ou coustumiere nest
tenue mettre aucune chose en obsequẽ/fu-
neraille z acomplissement du testament de
son mary quãt il est trespasse/ mais a droit
dauoir et prendre la moictie des meubles
dont ilz estoient seigneurs z saiziz z qui leur
estoit deuz au tẽps du trespassemẽt du
dit mary filz ont este par an et par iour en-
semble tellement quilz soient commus en
biens meubles: et a semblable du mary.

In textu ibi.

Femme zc.

Glossa prima.

Etenim talis impensa fiet
da per heredem. l. at si quis in si. ff. de re-
lig. et sumpt. fune. et sumitur de bonis il-
lius defuncti. l. si. s. in computatione. C.
de iur. delib. sicut in simili dicitur q. ma-
ritus qui post mortem vxoris nihil de vote vxoris lu-
cratur nõ tenetur ad sumptus funeris eiusdem text. est
ad hoc apertus in. l. qd in vxorẽ in fin. C. de neg. gest.
ratio autem secundum Bal. z ibidem q. morte finitur
matrimoniu et eius onera bene tamen tenetur ea sepe-
lire de proprio ipsi mulieris alle. l. si. p. rata. ff. de res-
li. et sumpt. fune. An aut vidua teneatur lugere vs-
rum mortuum? dic q. nõ vt not. in. l. decreto. z ibidem
glo. et Bal. C. ex quib. caus. irrog. infra. z idẽ dicas de
viro per text. in. l. vxores et ibi glo. eodem titul. Et an
vxor teneatur portare habitum viduitatis? dicẽdum
est etiam q. non per tex. in. d. l. decreto. sed quid vtrũ
mulier debeat vestiri pannis lugubribus et velis ex-
pensis heredum vri: et dicit Boerius in consuetu. Bi-
turigũ titu. de consuetu. mari. et doerij. s. iij. in glo. ma-
gna. col. ix. q. sic. et q. talis est cõsuetudo in toto regno
Francie per tex. in. d. l. decreto et ibidẽ Angel. Bal. et
Paul. de castr. et Angel. in. s. fuerat. colu. xxy. versic.
debet etiam ipsa mulier insti. de actio. de funeralibus

dixi supra artic. cclij. in glos. (il est tenu faire et acom-
plir) et ibidē probauī q̄ de iure sunt permiffa cui ad-
de illud iuris diuini Genes. xxiij. de Abrahā qui fe-
cit officium fimeris vxoris sue nec tantum sunt permif-
fa / sed etiam sunt a iure priuilegiata: nam preferuntur
etiam alienis creditis. l. pe. ff. de relig. et sumpt. fune.
etiam si bona sint hypothecata. l. at si quis. s. j. ff. eodē
titul. Et a iure datur actio funeraria pro expēsis fune-
ris in subsidium vbi pro alia impensa actio non cōpe-
teret. d. l. at si quis. s. labeo ait. Cor. p̄sil. ccxcvj. incip.
circa primum in princ. in. iij. volu. Vbi etiam dicit q̄
vbi actio competeret agitur ea actio vbi vero res ita
se habet vt materia ipsa nō sit apte nata producere ac-
tionem in subsidii fauore funeris est introducta actio
funeraria. d. l. at si quis. s. qui mandato et merito secū-
dum eundem cor. quia actus humanitatis pietatis et
misericordie est facere huiusmodi expēsas. P̄teras
autem et misericordia sunt virtutes que laudes / et fa-
uores merent / vt dicit idem cor. vbi supra. et dicit etiā
q̄ humanitas sola est per quam dei imitatio seruatur.
l. si. in fi. C. de dona. inter vi. et vx. et misericordia ma-
xima est virtutum secundum beat. Tho. ij. q. iij. q̄st. xxx.
articulo. iij. et. iij. Et qui non impendit misericordia
dicitur Christi negare in. c. omnis qui. vij. q. j. et pie-
tas est virtus specialis Tho. ij. q. iij. articulo. iij. et est
virtus annexa iustitie idem. ij. q. iij. articulo. j. vide
notabiliter per cor. vbi supra allegat etiam illud. j. ad
Thimor. iij. in fi. magnum est pietatis sacramentū ec.
In textu ibi.

Communs en biens.

Glossa secunda.

De ista materia satis supra dixi ar-
ticulo. clx.

Article. cclvj.

Les fructz qui escherront des vignes
qui serōt beschees et des terres labourees
z ensemēcees du meuble cōmun de lhōme
z de la femme au tēps du deces du premier
decede des deux conioinctz q̄ ont este par
an et par iour en leur mariage sont reputez
pour meuble cōmun entre le souruiuant et
les heritiers du premier trespasse pour la
prouchaine cueillecte ensuyuant ledit de-
ces pourueu q̄ lesdictes vignes ou terres
soient les propres heritaiges de lung di-
ceux cōioinctz / mais les heritiers du pre-
mier decede z le souruiuant demourrōt sai-
siz chascun de son heritaige mouuant sa li-
gne z coster: z doit le souruiuant z les heri-
tiers du premier decede a cause desq̄z ne
seroit mouuant heritaige faire demander
par actio de sa moictie desditz fructz des-
ditz blez semez ou vigne beschee au seigneur
proprietaire dudit heritaige. Et sil lesdi-
ctes vignes ou terres ont este baillees a
faire a moictie ou pour en auoir par celluy
qui les laboure autre porcion des fructz
ce ne sera repute estre faict de meuble com-
mun.

Glossa prima.

Facit q̄ quotiens in con-
tractu societatis conditio vnus socij
est melior q̄ conditio alterius tunc cō-
tractus societatis est iniquus prout dicit
Lorenus consil. cccxliij. incip. viffo
supradicto in. j. volu. fin. coll. et hanc
dicit esse opi. cōmunē theologorum quam alias nota-
uit ad hoc legendo. l. si pascenda. C. de pact. pro quo
facit quod voluit Bzo quem recitat Accursius in. l. si
non fuerit. s. j. in glo. in verbo societati. ff. pro socio que
sequitur Rapha ibidem et facit text. in. d. l. si non fue-
rit. s. j. et facit lex sed et soci. s. j. ff. pro socio z ibi Bar.
vbi habetur q̄ societate finita negotium comunum no-
mine gestum debet communicari et tex. in. l. actione. s.
si post distractam. ff. pro so. vbi iter alia dicitur q̄ si di-
stracta est societas nihilominus diuisio rerum super est:
et ad tex. faciūt not. in titu. de impens. in reb. dot. fact.
ff. maxime in. l. quod dicitur et. l. pro voluntarijs eo-
dem titul. et faciunt not. per Joan. fab. in. s. cum in suo
in fi. in si. de rerum diuisi. vbi dicit q̄ duo possunt esse
domini eiusdem rei: vnus edificij alter materije in iun-
cte alleg. in. l. adeo s. cum in suo. ff. de acquir. re. do. et
ibidem bo. tex. z ibidem per doct. de ista regula. quic-
quid plantatur seritur aut edificatur: omne salo cedit
radices si tamen egit. vt no. in glo. ibidem in verbo in-
edificatur: et alia est glo. in. d. s. cū in suo in si. de re. di-
uisi. in verbo in solo et ibidem tex. et in. s. seq. et alia est
glos. in. l. ij. in verbo iuregentium. C. de rei vendi. et
vtrobiq̄ per scriben.

Article. cclvij.

Et si par le deces du premier decede les
dictz propres heritaiges ou partie diceux
cheoient en rachapt. En celluy cas celluy
en laligne duq̄ lheritaige nest point mou-
uant ny prendroit riens / et sen vroient les
fructz a celluy qui a le droit dudit rachat.
Touteffois celluy a cause duquel est deu
ledit rachat sera tenu faire recompēce des
semences et labouraige.

Glossa prima.

Facit quia in isto casu nul-
lus sociozum gaudet talibus fructibus
sed in hoc sunt pares de quo supra pro-
pime / et est de mente glos. in. l. si non fue-
rit. s. j. in verbo societati. ff. pro socio.

In textu ibi.

Touteffoys celluy a cause duquel ec.

Glossa secunda.

Licet fructus cōmunes pereant nō
tamen vtrifq̄ in tantum q̄ dominus qui est causa per-
ditionis tenetur capitale alterius partis restituere ma-
xime cum talis reachatus ratione sui debetur: et finita
societate per no. in. l. in fundo. ff. de rei ven. ar. etiam le-
gis sed si vir. s. si vir. vxori et ibi Bal. ff. de dona. inter
vir. et vx. vbi dicitur q̄ si vir donauerit vxori fundū
et vxor in eo edificauerit licet donatio non valeat ta-
men vxor potest repetere impensas factas vide Soz.
consilio. cclxv. incip. presentis. vbi late de materia so-
cietatis.

Article. cclviij.

Homme noble peult bien dōner a sa fil-
le pl⁹ grant mariage q̄ aduenāt. Car il luy
peult biē dōner la tierce partie de sa terre
ou choses immeubles. Pose q̄ ordinaire.

Septiesme partie.

Des successions.

mēt ne luy en appartenist par succession q̄ quart/ quint/ sixiesme/ septiesme / ou plus ou moins / Mais aussi si luy dōne moins en mariage quil ne luy fust escheu de la succession et ne luy eust il donne que vng chapel de roses. Cest assavoir qlque liger don de mariage mais quelle soit mariee z emparagee noblemēt par le pere si ne peut elle riens demander en succession directe de pere de mere de ayeul ne de ayeulle tāt cōme il y ait hoir masle. Deses pere et mere ne representacion de hoir masle fil ne luy est reserve en faisant le mariage/ mais elle peut succeder a les freres et seurs z en aultres successiōs collateralles par la maniere dessus declairee.

In textu ibi.

Homme noble peut bien donner &c.

Glossa prima.

A

Aicet pater det magnā dō-

tem vni filie non possunt alie filie con-
queri si non habent tantam dorem/ vt
in terminis decidit Philip. corne. cō-
sil. cry. incip. in hac cōsultatione alle.
Bald. in consil. cclviii. incip. in causa
pisanī conuentus: et hoc maxime inter nobiles: qz non
est ar. i. nus nobilium ita limitandus sicut plebeiorum
et feneratorum qui est stricti iuris secundum Bald. in
l. filia legatorum versicu. sed an ex nobilitate. C. de le-
gat. idem Bal. in. l. vxori sue. s. fi. ff. de legat. iij. And.
barba. in. c. j. colū. j. de donat.

In textu ibi.

Mais aussi fil luy donne moins.

Glossa secunda.

A

Quod filia dotata nihil pos-

sit petere vltra sed debet esse dote cōten-
ta tenet Bald. et Paul. de cast. in autē.
res que. C. communia de legat. et ideo
non potest peti supplemētum legitime
hic enim concurrunt duo de quibus di-
cit Bald. in. l. omne verbum versicu. no. tex. eodē titul.
C. cōmunia de legat. q̄ perficiūt omnes actus huma-
nos videlicet potestas et volūtas no. per docto. in. c.
cum super de offi. deleg. Primum igitur scilicet pote-
stas pater: qz communis omnium conclusio est q̄ statu-
tum potest dīminuere legitimam ita p̄muniter omnes
scribentes in autē. nouissima. C. de inoffi. testa. Ly. z
Bal. post Richar. malūbre in. l. sanctimus. C. de nup.
decidit Sozi. consil. xxx. incip. Quis ex hijs vbi pul-
chre de ista materia/ et ad hoc est tex. for. in. c. raynun-
cius. ibi secundum Lofranc. consuetudinem ciuitatis
et ibidem omnes scrib. de testa. Bar. in. l. titio centū. s.
titio genero pe. col. ff. de p̄di. et demost. z ibidē ymol.
in pe. colū. dicit q̄ omnes in hoc concordant. Quintē
etiā potest legitima in totū tolli ex causa ita tenet Dy.
in regul. indultum de regul. iur. lib. vj. et ibi Albe. de
ros. Aldral. consil. cvij. incip. circa ius municipale Al-
be. in. ij. parte statu. q. c. Ly. in. d. l. sanctim. Paul. de
cast. in. d. l. titio centū. s. titio genero versicu. circa tertiu
ff. de cōdi. et demost. et hanc partē dicit tenere Ly. et
Bart. z Richar. p̄tra: nā si pōt minuere ergo z tollere
qz si nō posset tollere ergo nec minuere alleg. l. qd̄ de
bonis. s. fi. ad. l. scil. ff. idē Paul. de cast. cōsil. lxxvij.

B

incip. viso dicto p̄cto in. j. col. Bal. in. l. cū lege versu.
extra quero. C. de episc. et cle. z arguendo de parte ad
torū. l. qui de tota. ff. de rei ven. z licet Din. in. d. reg.
indultū videatur tenere q̄ nō possit in totū tolli ratione
positiua puta q̄ femine excludantur extantib. masculis
tū dicit Bal. z Paul. de cast. vbi supra q̄ talis cau-
sa est legitima: et q̄ talis p̄suetudo seruatur per totam
Italā/ et hoc fauore agnatiōis cōseruande fauore ma-
sculinorū Lurt. iunior. consilio. x. incip. visa pe. col. in
prin. Sec. esset si tale statutū non esset rationabile/ vt
si dicit filius primogenitus succedat alijs exclusis: qz
istud est p̄tra rationē equalitatis seruande inter filios.
l. fi. C. p̄munia vtrius. iud. in. l. j. C. de sacrosacr. eccles.
ita in terminis decidit Bal. i. d. l. cū lege ante ff. Lau.
calca. consil. xj. incip. qd̄ nō p̄sumatur. xj. colū. versu.
sexto et vltimo credo/ z per totū consiliū Jo. de imol.
in. d. l. titia centū. s. titio genero pe. col. versu. itē adde
et ad hoc vide q̄ supra scripsi ar. cccxxx. in glos. mais
les puisnez. et ibidē in glos. et neantmoins versu. p̄ al-
tera parte: et facit etiā q̄ licet legitima debeatur infan-
ctu naturali debetur tamen iure ciuili. l. papinianus. s.
quarta et s. p̄cedenti. ff. de inoffi. testa. Ergo per legem
municipalem tolli potest: ita notabiliter vetermi
nat zaba. in cle. ij. in prin. vij. q. de re iud. alleg. Dy. in
d. regula indultū Aldral. in. d. consil. cvij. incip. circa
ius. j. et. ij. col. alle. s. vlti. instit. de legit. agnat. tutel.
Lau. calca. in. d. cōsil. xj. in. xj. colū. An autē istud sta-
tutum sit fauozabile/ vel odiosum dic fm Bal. in. d. l.
sanctimus. C. de nup. q̄ inspecto iure naturali est odio-
sum. l. maximū vitium. C. de libe. p̄te. vel exhere. s.
inspecto iure patrie est fauozabile: quia est inductū in
fauorem familiarum cōseruandarum alle. Ly. z Jac-
co. de are. in. l. ita pudor. C. de adulte. Bal. et Jas. in
l. yenta. C. de in ius vocan. et sic ex supradictis pote-
stas clare demonstratur. Secū dū videlicet voluntas
patet ex verbis illis nihil vltius petere possit q̄ sunt
vniuersalia negatiua/ et per consequens omnia exclu-
dunt. l. si is qui ducenta. s. vtrum ita concipiat et ibidē
doct. ff. de reb. dub. l. nemo potest cum ibidem not. ff.
de legat. j. no. in. c. j. de regul. iur. lib. vj. in. l. gallus in
prin. ibi non posse. ff. de libe. et posth. Lurt. iunior. in
d. consil. x. ij. colū. alle. inter alia vulgatam regulam
q̄ vna determinatio respiciens plura determinabilia
debet ea eque determinare. l. iam hoc iure. ff. de vulg.
et pupill. substi. z illud q̄ verba statuti ita debent intel-
ligi vt aliquid operentur et ne dispositio reddatur illu-
soria. c. si papa de priuil. lib. vj. c. si Romanorū. xvij.
dist. l. si quando. ff. de legat. j. Fely. in. ca. rodulphus
de rescrip. Sed cadit hic vtilissima dubitatio quid
si tempore cōtractus matrimonij mater sit mortua pa-
ter tamen dotat filiam in minima dote an excludatur
a petitione legitime in successione matris. Et breuiter
concludendum est q̄ ex quo verba statuti clare hoc di-
sponunt quādo dicitur nihil petere possit in bonis pa-
tris et matris &c. iure successiōis &c. ex quibus ver-
bis clare constat q̄ non solum vult concludere ab here-
ditate dotantis/ sed etiam ab hereditate omnium perso-
narum contentarum in textu cōsuetudinis nihil potest
vltra petere ita decidit in terminis Ludo. roma. con-
sil. ccccxxxv. incip. in casu p̄pōsitate questiōis quoad
primā per iura. que ibidem alle. Paul. de cast. consil.
clxxj. incip. p̄sens casus versicu. sed posset Alex. con-
sil. clxxix. incip. quontā abunde in. j. volumi. Bald. in.
l. j. C. de legi. here. Lurt. iunior. consilio. x. incip. visa
in tertia colum.

Article. cclix.

Autre chose est si homme noble marie
sa fille a hōme non noble et que sans le pe-
re ycelle fille eust este mariee noblement.

Car en ces cas elle reuiendra a succession es heritaiges / et choses immeubles. De ses pere et mere ayeul z ayeulle en rapportant le don de son mariage a elle fait par heritaige scullement. Si non que expressement elle eust renöce de reuenir ausdictes successions.

In textu sibi.

Autre chose seroit zc.

Glossa prima.

Aciunt no. per Bal. in auten. res que vlt. no. C. comunita de legat. vbi dicit q. iugales dnt esse equalis alle. illud Quidij: si vis nubere nubi pari: et in habetibus symbolum facilius est transitus s. sed hodie et s. fin. insti. de adop. in. l. hac consultissima. C. de testa. no. in l. quod nerua. ff. de po. et paritas grad. paritate amoris inducit Ludo. roma. consil. cccxxxviii. incip. in causa. j. col. et adde plura allegata ad hoc per Henisa i silua nuptialia charta. xxxv. colu. iij. et pluribus seq. alleg. inter alia Teobolum philosophum dicentem vxorem ex paribus ducere: quia si rusticus nobilem accipiat semper eum rusticum vocabit / et contemnet q. nobilis odio prosequitur rusticos z econtra vide croniam domini Joannis froissard. iij. volu. fol. ij. de comite Sueldrensi qui duxit in vxorem filiam Bertholdi de malines mercatoris ditissimi / et quid inde euenit et vide Jo. de selua tract. de beneficio. iij. parte q. vij. col. ij. post Bal. i. l. per adoptionem. ff. de adopt. ideo consideranda est ratio equalitatis tam parentum q. diuitiarum nobilitatis et potentie Alex. consil. cccx. incip. ponderatis in. vj. volu. Et non mirum si consuetudo prohibet filias nobiles ignobilibus collocari: q. ex eo filia amittit nobilitatem / vt dicit Meuzza. vbi supra: ideo in recompensationem perditie nobilitatis permittitur marito donare vxori glof. in. l. si voluntate. C. de dot. promiss. Jas. in. l. si diuortio. ff. solut. mat. ideo dicit Joan. fab. in rub. insti. de nup. q. nubendum est mulieri pari etate / et conditione / et ibidem multa per eundem et ad text. nostre consuetudinis faciunt notabiliter dicta per Guiller. laud. in cle. vnica vbi dicit q. male faciunt nobiles / et principes qui suas filias in matrimonio collocant filijs viliis / et rusticorum propter affluentiam pecunie sequentes verbum hostiens. in. c. tua nos. de consang. et affi. et in. c. venerabilis de presbend. vbi dicit q. disputans de nobili genere disputat de nobili sterco. dicit tamen idem Laud. q. salua pace hostien. propagatio alicuius clare sobolis proculdubio suam posteritatem nobilitat in ca. gens Anglorum. xvj. dist. in ca. ij. xvij. dist. et in extrauagan. execrabilis Joan. xxij. sequitur et refert Jo. de ymol. in. d. cle. vnica pe. colu. ideo dicit det. de anchor. consil. cccxxxix. incip. pro maiori in. vj. col. versicul. non obstat q. non debemus reginam nubere velle plebeyo cum sit contra bonos mores a r. l. merito. ff. pro socio et. l. inter stipulantem. s. sacram. ff. de verbo. obliga.

Article. cclx.

Et au regard du don de meubles fait a la dicte fille noble qui luy est donne en simple nature de meuble sans mettre ne opposer en faisant ledict don paction de le mettre en acquestz de heritaige qui seroient censés et reputez son ppre heritaige delle Tel simple meuble nest point rapportable.

In textu sibi.
Et au regard zc.

Glossa prima.

De in casu vbi filia nobilis est nupta ignobili succedit nec tenetur conferre nisi hereditaria / et q. in hereditatem dantur vt articulo proximo de collatione fienda inter coheredes vlt. cam infra latus.

Article. cclxj.

Si homme noble marie sa seur et il ne luy donne mariage auenant. Cest assauoir uisques a la vailleur de sa loyalle et legitime porcion de la terre z succession de ses pere et mere z autres parens. Apres le trespassement de son mary elle sera bien receue a demander son loyal partaige en rapportant ce que luy aura este donne audict mariage si elle nauoit expressement accepte icelluy don pour sadicte legitime porcion ou quelle y eust autrement renonce. Mais suppose quelle neust este faicte expresse acceptation ou renociation toutefois tant que le mariage dure elle ne peult autre chose demander ne son mary a cause delle q. ce quil luy aura este donne en mariage. Et en ce cas ne court point prescription contre elle son mariage durant.

Glossa prima.

Licet videtur q. consuetudo magis arctat fratrem post mortem patris in dotando sororem q. ipsum patrem q. non est mirum secundum Paul. de cast. consil. cx. incip. super primo quesito ante peccolum. versic. in contrarium alle. quia pater melius q. aliquis alius scit capere consilium pro liberis. l. nec in ea. ff. de adul. et q. sibi competens visum fuerit pro filia dare non debet alteri videri incompetens arg. l. si furioso in fin. ff. de cura. furio. nec illud argui potest ab aliquo cum nullus amor vincit patrem. l. si. C. de cura. furios. secus est in fratre: ita concludunt in terminis Philip. cor. consil. cxv. incip. in hac consultatione ante fi. in. iij. volu. Lauren. cal. consil. xj. incip. q. non presumatur. x. colu. Sic igitur in isto casu quando frater maritat sororem tunc dos succedit loco legitime secundum Bal. in. l. j. ff. de iustic. et iur. et in. l. j. ff. sol. mat. Ly. in. l. sancimus. C. de nupt. Saly. in auten. nouissima. C. de inoffi. testa. et in. l. ob es. C. de pred. mi. in autem. vt cum de appel. cognosc. s. ceterum coll. viij. Si ergo succedit loco legitime: ideo videtur q. debeat correspondere legitime maxime in hoc casu vbi consuetudo requirit dotem congruam secundum facultates patrimonij ar. l. quero. ff. de iur. dot. l. si filie pater. ff. de legat. iij. Et statuta simpliciter et claudenda mulieres dotatas intelligi debent de congrue dotatis Bald. in. l. fin. C. de dot. promiss. vbi enim fit mentio dotis intelligitur de dote arbitrio boni viri. d. l. si filie et. l. si cui. C. de dot. promiss. quod idem est q. debeat esse congrue dotata Bal. in auten. res que. C. communia de legat. Lorneus in. d. consil. cry. in prin. in. iij. volu. vbi dicit post eundem Bald. q. nunq. bonus vir arbitrabitur q. legitima filijs sit auferenda que dicitur es alienum / z debetur iure necessario et naturali

Septiesme partie.

Des successions.

Cum ratio. ff. de bo. dam. l. si quis in suo. C. de inoff. testamen. Jas. in. d. auten. nouissima ad fin. Bald. fil. cccxxiij. incip. materia diuidit. Querit si frater pro maritanda sorore accepit secreta pecuniam nihilominus bene. et viro nobili honesto / et condigno. sororem collocat. Hac questione in terminis mouet Pet. de anchar. cōsil. clxxv. incip. premittendum est vbi determinat q̄ ex eo q̄ ad eum pertinet cura / et sollicitudo maritandi sororem / vt in ista consuet. et arg. l. in copulandis. C. de nup. Et quia ad hoc tenetur ex debito charitatis gratis agere recipiēdo exinde pecuniam videtur turpiter recepit. l. si. ff. de cond. ob turp. causam: et hoc maxime ex eo est presumendum q̄ receperit intentione corrupta: quia recepit occulte / vnde contra ipsum presumitur quia recipit occulte iuxta illud Jo. iij. qui male agit odit lucem facit. l. fina. ff. de rit. nup. nec excusatur q̄ bene honesto nobili ac condigno collocauerit: quia per hoc non minus intentio corrupta conuincitur nec felix / z bonus exitus delinquentem excusat. hinc dicitur q̄ in maleficijs voluntas spectatur non exitus. l. j. §. diuus. ff. ad. l. cor. de sicca. igitur non excusatur sicut nec iudex qui bonam sententiam corruptus per pecuniam in cap. qui recte iudicat. xi. quest. iij. Sic in bello qui rem prohibitam arte tauerit punitur licet bene gesserit. l. iij. §. in bello. ff. de re milit. quod ad amissum seruant veneti / vt alias audiunt: ideo male facit nec excusat vt no. hostien. in summa titul. de pe. s. quibus et qualiter versicul. quid de negociatore: sed cui applicabitur dicta pecunia a fratre secreta recepta Pet. de anchar. in. d. consil. clxxv. recitat plures opiniones. Et primo q̄ sit restituenda hijs qui dederunt ar. c. veniens de symo. alia est opi. q̄ traditur puella nupte ex hoc offense sicut fit restitutio pecunie date per simoniam pro Ecclesia illi enim Ecclesie que ex hoc videtur pati iniuriam est vanda in. s. si vero laicus / et in. s. sed neq̄ in auten. de sanctiss. epis. colla. ix. Concludit tamen prefatus de anchar. q̄ non est restituenda nec puella vanda ex eo q̄ nō appareret q̄ sit ex eo decepta et offensa / sed est pauperibus eroganda per iura que ibidem allegat.

In textu ibi.

Pour sadicte legitime portion ou quelle y eust aultrement renonce.

Glossa secunda.

A faciunt no. per Bal. post Guiller. de cug. in. l. de hijs. ff. de transact. vbi expresse dicunt q̄ si frater dotauerit sororem z ipsa se tacitam et contentam vocauerit omni iure quod habebat in hereditate paterna quod nihilominus poterit petere integram legitimam: quia ad hoc vt excludatur a legitima necesse est / vt ei expresse renunciaret alle. l. si quando. §. fin. de inoff. testa. refert et in terminis decidit calca. consil. xi. incip. q̄ nō presumatur. xij. col. in princ. tenet Cor. consilio. cccx. incip. miroz satis in. ij. colum. per text. in. d. l. si quando. §. fina. C. de inoff. testa. et hanc opi. Guiller. de cug. sequitur Jas. in. d. l. si quando. §. fina. ij. colum. versicul. tertio per istum textum post Bald. Saly. et Paul. de cast. ibidē. Sed hic cadit pulcherrima dubitatio quid si talis soror non est debite dotata / sed videtur decepta vltra dimidiam iusti precij an poterit non obstante tali renuntiatione facta etiam iurata petere remediū. l. ij. C. de rescind. vend. Et ommissis que in contrarium adduci possent videtur q̄ potest quia iura semper excipiunt dolum: et paria sunt adesse dolum ex proposito et re ipsa secundum cor. in terminis consilio. xi. in quarta colum. in. ij. volu. alle. l. si quis et. l. secundam. §. circa. ff. de except. do. in generali enim locutione videntur excipi graues lesiones ar. opt. l. creditor. §. lucius. ff. mand. l. aurelio. §. j. ff. de lib. leg. Constat enim dolum non posse probari ve-

re et directe cum in animo consistat glos. sing. in. s. alle inlit. de actio. sed probatur ex coniecturis et perspicuis indicijs. l. dolum. C. de dolo z. l. dolus. C. de rescin. vendit. Sed ex tam enormi lesione videtur argui dolum presumptus ar. l. omnes. §. lucius. ff. de hijs q̄ in fraud. cred. in cap. quinquauallis. et cap. veniens de iureiur. Bartol. in. l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio Antho. de but. in cap. cum contingat de iureiur. dicens quod ex enormi lesione elicitur dolum presumptus / et Pet. de anchar. in rep. ca. j. de constit. in. xj. quest. Non obstat iuramentum nisi specialiter sit iuratum non venire contra per beneficium illius. l. ij. C. de rescin. vend. glos. et ibidem Bartol. et Bald. in. d. l. ij. glos. et doct. in. cap. pe. de empt. et vendit. et dicit Philip. cor. consilio. ccl. incip. viso testamento colū. fin. in. iij. volumi. quod vbi est enormis lesio presumitur dolum adeo quod iuramentum non validat contra cum alias inualidum prout volunt Antho. et Panormi. in cap. cum contingat de iureiur. et ibidem late immol. prosequitur materiam tandem concludit q̄ idem in minore muliere et rustico qui de facili decipiuntur generaliter firmat. Pet. de anchar. in. d. repe. cap. canonum statuta. xj. questio. princ. colū. lxxvij. An autē debeat haberi absolutio a tali iuramento vnde late per eundem cor. in consil. supra proxi. alle. Jo. an. andr. in cap. j. de commod. et Panormi. in. d. cap. cum contingat / et ad supradicta etiam cū talis renuntiatione sit facta fauore mariti et matrimonij / ideo solutio matrimonio cessat fauor per ea que not. Ludouic. roma. consilio. xxij. incip. propositio per. l. si actionem. C. de pact. l. paulo calymacho. §. pomponius. ff. de legat. tertio. Si vis scire de renuntiatione et de clausulis renuntiationum pro notarijs vide per Jaco. but. in fine sue lecture.

In textu ibi.

Ne court point prescription.

Glossa tertia.

Quia non valenti agere non currit z prescriptio supradixi / et remisi in glos. articulo. cccxix. et vide infra arti. cclxxix.

In textu ibi.

Heritier ou heritiere.

Glossa quarta.

Et sic habet spem in hereditate pater

terna no. per glos. in verbo aliene. et ibidem scrib. in. l. fin. C. de pact. Et tamen spes potest deduci in contractum. l. spem. C. de dona. de qua etiam habetur in. l. i. §. si ab impubere ibi prematura zc. ff. de colla. bono. in. l. post emancipationem / z ibi Bartol. ff. de lib. leg. Et q̄ spes ista non sit probabilis declarat Barto. in. l. fin. ff. quest. z in. l. qui Rome. §. duo fratres in. f. op. ff. de verbo. oblig. et in. vj. q. z ibi late idem Barto. in. l. is potest. ff. de acqui. heredit.

Article. cclxxj.

Homme ou femme noble / qui marie son heritier principal et presumptif ou heritiere principale / et presumptiue declaratione comme son heritier principal / ou heritiere principale. Ne peult apres publication / ou declaration faicte au plus prochain siege royal ou es assises de la pl⁹ prochaine baronnie ou chastellenie de tel contract faict en faueur dudict mariage / riens vendre donner transporter ne aliener

de son heritaige a quelque persone que ce soit de telle porciõ come il en seroit escheu aux heritiers principal ou heritiere principale au temps dudit mariage. si ledict bõ me et femme noble q ont ainsi marie leurdict heritier ou heritiere estoient trespasses fauf en aucuns cas. Cestassauoir pour leur extreme necessite de viure: z pour la redẽpion de leurs corps.

In textu sibi.

Vendre donner transporter ou aliener.

Glossa prima.

Vendere enim transportare

et donare sunt species que comprehenduntur sub illo generali termino alienationis quinetiam prohibet alienare videtur prohibitus facere omnes actus per quos alteri querit ius no. in. l. sancimus

C. de reb. alle. non alienand. in. c. nulli tunc glo. ibidem et scrib. de reb. eccle. non alie. An autem extendatur ad alios actus alienationis nõ expressos? z videtur q sic eo q species primo continetur deinde genus secus esset si primo genº deinde species vel in medio: qz tunc derogarent generi text. vulgatº in. l. quesitũ. s. j. ff. de legat. iij. et ibidẽ Bart. idem Bart. in. l. quesitũ. s. si quis fundũ. ff. de fund. instruct. et instrumen. leg. Coz. de. cõsil. xj. incip. in presenti consulatione. xij. colũ. in. j. volũ. tu dic vt per not. in. c. generi. z ibi Dy. card. et Jo. and. in mercuriali de regul. iur. lib. vj. et in. l. in toto iure: z ibi Alberi. de rosar. ff. eodẽ titul. adde etiã q licet in materia fauozabili appellatiõde alienationis veniat emphiteosis vt l. d. c. nulli tñ in materia stricta appellatione alienationis intelligit de ea sola per quã omne dominũ transfertur: quia illa est proprie alienatio glo. in. l. j. C. de fund. dota. et in. l. fi. C. de reb. alle. nõ alie. Bal. in. l. volũ. tu. C. de fideicõ. Fely. in rub. de fid. instru. in. ij. col. ¶ Sed quid si talis pater phibitº alienare nihilominº alienatº dic q talis alienatio non valet nec trãfert dominũ glo. est notabilis / z ibidem scrib. in. l. ea lege. C. de condit. ob causam dat. et gesta cõtra legẽ siue vitã siue mortuam nõ valent no. in. c. es que ptra. de regul. iur. lib. vj. in. l. nõ dubium. C. de legi. et in. l. iubemº. C. de sacrosanct. eccles. ¶ Panoz. in. c. raynaldus. v. col. de testa. Quid autẽ potest facere prohibetº alienare dic vt per Luc. de pen. in. l. fi. in. l. in quib. caus. colo. capi. censi. libz. xj. C. et ibidẽ dicit per illũ text. q potest testari per. l. cũ satis. s. j. de agr. et censi. eodẽ lib. et hoc inter iuos vt in glo. in. d. l. fi. in verbo alienare: itẽ prohibita alienatione nõ videtur phibita diuisio no. in. l. iubemus le. ij. C. de sacrosanct. eccles. z ibi glo. i verbo diuidere z scrib. z potest locare ad nõ modicũ tempus scõm ca. abbatibus et ibi Archy. xij. q. ij. vbi dicit q si aliquis alienare phibitus licet in centum: vel mille annis non alienat al. leg. in arg. l. penul. s. instituto et ibi glo. in verbo nõ extitisse. ff. de legat. ij. z. l. non solet. ff. loca. hanc tñ opi. reprehendit glo. in cle. j. in verbo locatõnes / et ibidẽ scrib. de reb. eccle. non alie. post tex. in. d. l. pe. s. instituto. et ibi Bar. Panoz. in. d. c. nulli. col. fin. in glo. pe. Card. consil. xcv. vbi concludit q locatur ad nouẽ annos dicitur ad modicũ tempus / z faciunt no. in. l. j. s. q in perpetuum. ff. si ager vectig. vide que supradixi ar. cxxxij. Et ibidẽ quid de prelato aduerte q potest alienare ad vitã suam vt hic in text. dummodo reuertantur ad successorẽ Coz. consil. cclxiiij. incip. circa primum in prin. in. l. ij. volumine.

In textu sibi.

Pour leur extreme necessite ou pour la redemption de leur corps.

Glossa secunda.

Ad hoc est glos. in. l. qadmodũ in ver

bo vendi. circa medium ibi propter famem de agri. et censi. lib. xj. C. z ibidem Bart. z Jaco. rebul. Ex qua inferunt q nedum propter famem / sed etiam pro redẽpione persone: quia vtrobq tractatur de cõseruatiõne persone alle. l. ij. C. de patri. qui fil. dist. vbi dicitur q propter necessitatem famis licitum est patri vendere filium / necessitas enim non subest legibus. l. vnica et ibi glo. in verbo expedire. ff. de offi. consul. in. ca. l. j. de obser. teiunio. facit quia ppter necessitatem famis aliquatiter excusatur furtum iuxta illud Prover. vj. ca. non grandis est culpa cum quis furatus fuerit furatur enim / vt esurientem impleat animam: z facit not. per Fely. in. c. querelam pe. colũ. de iureiur. vbi inter alia allegat dictum Angel. in. l. ij. s. cum in eadem. ff. ad. l. rhod. de iact. q milites et stipendiarij depredantur pro victu in bello licito q vltra modum obseruant milites nostri temporis vide Joan. surget. in enchiridion militaris discipline. ¶ Et licitũ est alienare res Ecclesie pro redẽpitiõde captiuozũ in ca. apostolicos xij. q. ij. Et hoc maxime quando inter saracenos capti uãtur vel hereticos: quia timetur de subuersiõne fides et hij proprie dicuntur captiui / secundũ Archy. in ca. sicut. eadẽ caus. z quest. Et facit etiam q si statutũ prohibet sub pena ne quis in consilio proponat de impõnenda collecta non habet locũ quãdo imminet magna necessitas: quia tunc statutum efficitur non statutum Bart. et Angel. in. l. diuus. ff. de peti. hered. Curt. ius noz. in tract. feud. iij. parte. xvj. q. Et in casu necessitatis possunt milites in castellari in Ecclesia Innoc. in c. cum ecclesia. de immunita. eccles. refert Bal. l. nullus. C. de sum. trinita. multos alios casº vide per Fely. in. d. c. querelam et per curt. iunio. in. d. tract. feu. Luc. de pen. in. l. curialem. de decurio. libz. r. C. et ad supradicta vide Bart. in. l. vbi lex. ff. de viucap. Angel. in. l. j. C. de prescript. long. temp. Jas. in autẽ. res que antepe. et penult. colum. C. cõmunia de legat. ¶ Quero quid si caret vestibus an dicatur in necessitate extrema? videtur q sic: quia satis carcerati / et alligati sunt qui sine dedecore in publico apparere non possunt / vt dicit text. no. in. l. in eadem in fi. et ibidem glo. ff. ex quib. caus. et fieri dicitur non posse quod turpiter fit glo. in. l. vestis s. multiebra in verbo quibus / z que ibidem alle. ff. de auro et arg. leg. et faciunt no. in. c. si q testium iuncta glo. fi. de testi. vide que supradixi arti. xcyij. in glo. (nourrir et entretent.)

Article.cclxiiij.

Mais au regard du surplus qui seroit oultre ladicte porcion desdictz heritier ou heritiere il peult ce nõ obstant estre aliene par lesdictes personnes nobles q ainsi ont marie leurdict heritier ou heritiere.

In textu sibi.

Mais au regard.

Glossa prima.

Acit Bald. in. l. ij. circa me

diu. C. de sacrosanct. eccles. q vno reprobato reliqua confirmantur alle. tex. in. l. tributimus. s. fi. ff. de testa. milit. per quem infert q hoc ipso q reformatores statutorum cassant quedam videntur tacite reliqua cõfirmare: et faciunt no. in. l. cum pretor in prin. ff. de iudi. in. c. nonne. de presumptr.

Septiesme partie.

Article. cclxvij.

Et si telle alienation est faicte les autres heritiers puisnez ou puisnees auront apres le deces desdictz homme ou femme nonobstant ledit mariage de leur ainsne ou ainsnee leur tiers de ce qui est demoure en la successio des immeubles desdictz homme ou femme decedez. Et ledict ainsne ou ainsnee ou leur representacion les autres deux tiers avec son precipu z aduantaige.

Cuide que supra scripti articulo. cclxij.

Article. cclxv.

Sil est ainsi que homme noble ait donne a lune de ses filles ou a plusieurs plus grant ou moindre mariage que aduenant cestassauoir moins ou plus que la valeur et legitime porcion cest au proufit ou dommaige de laisne. Car oudit cas ledit ainsne prendra en la succession de pere et de mere la porcion que eust prins sa seur sur ce desduit et precompte en ladicte porcion la valeur de ce qui luy a este done par droit heritaige en faisant ledict mariage. Et si elle en a plus q'le nen eust prins par succession les autres puisnez auront le tiers de ce ql en demourra.

In textu ibi.

Au profict ou dommaige de laisne.

Glossa prima.

A hoc facit q' qui lucrū amplectitur onus subire debet. bo. ter. in. l. vnica. §. pro secundo. C. de cadu. toll. in. c. cum secundum iuncta glos. in princ. de prebend. z e contra vt ibidem et in. c. qui sentit. et ibi scrib. de regul. iur. lib. vi. in ca. preter hoc. xxi. dist. in. ca. generali. §. illos de elect. lib. vi. Et contrariorum eadem est disciplina secundum Dy. in. d. c. qui sentit in cap. hospicio. l. xxi. dist. l. j. ff. de hys qui sunt sui vel alie. iur. instit. eodem titul. in prin. Archy. in ca. sciendum. viij. q. j.

Article. cclxvi.

Sil le noble homme mect son filz ou fille en religion approuee en laq'le lesdictz filz ou fille facent profession. Le filz ainsne dicelluy homme noble prenda en la succession la porcion que y eust pris ledit filz ou fille religieux ou religieuse filz fussent demourez seculiers et eussent souuescu leur dit pere.

In textu ibi.

Si homme noble.

Glossa prima.

E sic talis portio accrescit primogenito propter dignitatem primogeniture de qua late supra et propter dignitatem nobilitatis de qua etiam in pluribus locis z facit quia vbi dignitas ibi

Des successions.

utilitas debet enim prodesse dignitas text. et ibidem glos. in. l. si longius. §. filius. in. fin. ff. de iudi. Saly. z alij scrib. in. l. ad inuidiam. C. q' met. caus. de nobilitate et de dignitate / et eorum priuileg. latissime scriptis Barpto. cepol. veronei. in tract. de imperatore militum deligendo.

In textu ibi.

Religion approuee.

Glossa secunda.

Nlla dicitur religio approbata et vera que est per papam approbata in ca. si. de relig. domib. et ibidem doct. facit extrauag. Joan. xxiij. incip. sancta Romana in titul. de relig. domi. in. c. vnico eodem titul. lib. vi. Religiosi autem hij proprie dicuntur qui promittunt tria illa substantialia cuiuslibet religionis approbate: videlicet castitatem obedientiam z paupertatem in cap. cum ad monasteriu. de statu monach. Alij vero qui no promittunt ista tria sed aliquod istorum non sunt proprie religiosi nec dicuntur habere regulam / sed potius quendam modum viuendi licet etiam sit approbatus per papam secundum Panormi. in. c. dilecta. j. colu. de maio. et obed. alle. glos. in. c. j. de relig. domi. et in. c. pe. de sen. excō. idem Panormi. in rub. de regula. Fely. in. ca. ecclesia sancte Marie. et ibi late in princ. de consil. inter alia alle. Card. consil. xxxix. incip. in aliquibus locis et ibi dicit q' iura que prohibent nouas religiones creare incōsulto papa no intelliguntur de illis que inducunt nouum modū viuendi religiose non facta professione: quia illi non inducunt nouam religionem ex quo illa non est proprie religio. Et ad maiorem noticiam religionis ac religioforum premitendum est secundum scrib. in. c. j. de elect. q' large tota Christianitas appellatur religio ideo omnes Christiani vocantur religiosi. ca. ex multa de vot. d. ca. ecclesia sancte Marie de constitu. cap. cum laicis de reb. eccles. non alie. cum ibidem not. et hoc vt dictum est in latissima significatione / et per in. no. Joan. andr. et Panormi. in rub. de regula. Joan. de imol. in. d. cle. j. in. j. colum. et ibidem And. barba. etiam dicit: q' stricte sumendo canon dicit q' duo sunt genera hominum scilicet laicale et clericale in ca. duo sunt. xxi. q. j. Item clericale genus subdiuiditur: quis aliud clericale simpliciter aliud monachale: z istud diuiditur in tot religiones / et professiones quot sunt regule approbate. vnde quidem profitentur regulā beati Augustini. quidem regulam dominici. quidā Francisci gloriofi. quidā Francisci de paula. minimi etc. Item subdiuiditur monachale in habitus diuersos: quia monachorum alius est habitus albus alius niger alius griseus alius rufus: diuersitas autem colorum non inducit diuersitatem habitus secundum eundem Joan. de imol. in. d. cle. j. in. ij. colu. post Paul. ibidem: exemplificat in cisterciensibus qui induuntur varijs coloribus vnde per hoc dicit q' monachus albus / et monachus niger non sunt diuersi habitus: quis vterq' vititur habitu monachali. Quandoq' sunt diuersi coloris exemplificat in monasterio vallis ymbrose alle. cle. ne in agro de statu monach. allegat et etiam q' in iure non est cautum qualis coloris debeant esse vestes religioforum dummodo sint honeste / et religiose / et non diuersi coloris suspecti in cap. fina. xxi. q. j. no. Archy. in cap. in nona. xvi. quest. vij. z hoc secundum eum nisi diuersitas coloris esset de substantia habitus / vnde secundum eum licet cisterciens. et caturciens. sint eiusdē professionis: q' idem profitentur / scz regulā Bndicti sunt tñ diuersē religionis q' attenditur. Ppter diuersum modū viuendi no. in. c. sane. de regula. idem dicendū est de pdicatorib' z canonicis regularib' qui no differunt professione: q' profitentur regulā beati August. fm eisdē doct. et Pet. de anchar. in. d. cle. j. sunt

tamen diuerse professionis licet dicant q̄ docti predi-
 catores si adeo restrinxerunt q̄ minimum est in eorum
 religioe de regula illius patris Augustini/ et idem de
 regula sancti Benedicti/ dicit Panoz. in cap. fina. de
 relig. domi q̄ inter eos tot sunt varietates vt vix inu-
 cem se recognoscant/ idem dicit Pet. de anchar. con-
 silio. cccxxi. incip. premittenda sunt in. j. colum. et ibi
 post Joā. and. in nouella in ca. sane. de regula. dicit q̄
 monachi et canonici regulares in iure equiparantur in
 multis: et q̄ de alijs statutur ad alios adaptatur. ca.
 quod dei timorem de sta. regula. sunt tamen diuersi or-
 dinis et professionis quia monachi profitentur regu-
 lam Benedicti: canonici vero regulares regulam Au-
 gustini/ et ibidem post eundem Jo. and. tractat de di-
 uersis religionibus. Et licet diuersificetur respectu
 diuersoru exercitiorum / vt late per eum ibidem tamē
 omnes in fine conueniunt scilicet in dilectione dei/ et
 proximi qui p̄pter deum/ et charitatem diligitur qui
 actus charitatis redundat in ipsum deum Matth. v.
 c. conueniunt etiā omnes religiones in tribus substan-
 tialibus de quibus supradixi allegando dictum capi-
 tulum cum ad monasterium in fin. de stat. monach. ex
 quo inferri dicitur de anchar. in. d. consil. q̄ ista diuer-
 sitas facit potius religiones differre in qualitate acci-
 dentali q̄ in substantiali siue essentia alle. l. ordo. ff. de
 publi. iudi. et. d. cle. j. de elect. et eundem ibidem re-
 fert/ et sequitur And. barba. querit Pet. de anchar. in
 v. cle. j. quid de laicis conuersis siue de heremitis: et se
 remittit ad not. in. c. cū ad monasterium de elect. et di-
 cendū est q̄ per ea que infra in glo. articuli proximi di-
 centur/ et vide que scripsi artic. xxxvj. in glos. j.

In textu ibi.

Facient profession.

Glossa tertia.

A **It** autē professio monastica expres-
 se vel tacite. Expresse per quam fides deo pmittitur
 secundum Archy. in. c. j. de regula. lib. vj. Et dicit ibi
 dem q̄ professio nihil aliud est q̄ certe religionis solē-
 nis promissio in qua professione veniunt substantialia
 de quibus in. c. cum ad monasterium in fi. de stat. mo-
 nach. et fit in manu prelati no. in. c. porrectum. de regu-
 la. in antiq. vel alterius de mandato suo in. c. ad apo-
 stolicam eodem titul. vel alicuius monachi illius mo-
 nasterij in. c. fin. qui cleri. vel youen. intellige vt no. in
 c. porrectum et ibidem Panoz. de regula. et ibidē di-
 cit post Innoc. q̄ episcopus etiam potest votum pro-
 fessionis monachi recipere in cap. quod deo. xxxij. q.
 v. in ca. ff. xxvij. q. ij. et vide archy. l. c. nullus de elect.
 lib. vj. **S** **Fit** autē expressa professio in hec verba se-
 cundum Archy. in. d. c. j. de regula. lib. vj. Ego B. P.
 mitto deo et vobis domine abbas me seruaturum cō-
 tinentiam q̄tum deus fragilitati mee permisit renū-
 cio proprijs. Et vobis obedientiam et reuerentiam
 promitto/ et secundum eundem professio ista facit mo-
 nachum non habitū in. d. c. porrectum. refert/ et sequi-
 tur Joan. and. in nouella in. d. c. j. alle. specul. in titul.
 de regula. in prin. nota tamen q̄ per quecūq; verba fa-
 cta professio valet etiam non obseruata forma regula-
 ri dūmodo consistit de mente profitentis secundū Pa-
 noz. in. d. c. porrectum ante fi. cum enim obligatio dir-
 gat in deum non debet defectus forme viciare actū
 sicut dicitur de excōmunicatōe no. in. c. sacro. de sen.
 excom. Aduerte tamen q̄ requiritur q̄ youens masculus sit maior. xiiij. annorum in. c. significatum de regu-
 la. et in. c. j. eodem titul. lib. vj. Et q̄ femina youēs sit
 maior. xij. annorum no. in. ca. cum virum. eodem titu.
 in anti. An autem scriptura sit de substantia professio-
 nis dicit Panoz. in. c. nuper in. iij. not. de regula. q̄
 nō: per illum text. sed ad bene esse per hoc alle. bonum

tex. cū gl. in c. ff. xx. q. j. et in. d. c. porrectū. Nota etiā
 q̄ dicta expressa professio fieri non debet nisi post an-
 num probationis facta tamen tenet in omni monaste-
 rio non mendicantium: mēdicantes autem nequaquā
 recipiuntur ad professionem nisi post annum no. in. c.
 ad apostolicam de regula. in. c. ij. et. iij. eodem tit. lib.
 vj. Et sic notandum est q̄ aliqua prohibentur fieri ta-
 men facta tenent vt no. in. d. c. ad apostolicam. et ibidē
 scrib. in. c. quia in simili. de regula. de professis mēdi-
 cantibus ante annum licet nō sint obligati religioni in
 specie sunt tamen in genere vt no. in. d. c. iij. et ibidem
 scrib. Panoz. in. d. c. ad apostolicam. ij. colum. versic.
 in mendicantib. **T** **acita** autem professio fit per de-
 lationem habitus non distinctus a professis per annū
 dummodo deferens sit maior. xiiij. an. ante talem de-
 lationem no. in. d. c. j. de regula lib. vj. in. c. ex parte et
 ibidem glos. fin. eodem titul. in antiq. et ibidem Pa-
 noz. declarat an ex assumptione habitus et delatione
 per annum quis debeat cenferi professus. Est enim tri-
 plex habitus quidam distinctus vt quia alio habitu
 vtūtur nouitij alio professi. alius indistinctus vt quia
 professi et nouitij vtūtur eodē habitu. Quod dā enim est
 indistinctissimus vt quia non solum nouitij et professi
 sed etiam ducētes communem vitam: exemplificat in
 fratribus sancti Anthonij qui solum deferunt crucem
 in pectore vt etiam faciunt equites religiosi sancti Jo-
 annis apud Rhodios nuper a turco expugnati pri-
 mo casu quando habitus est distinctus subdistin-
 gue nā quedam est distinctio latens: vt quia habitus profes-
 sorum solum benedicitur. Quodā est distinctio patēs vt
 in colore scissura seu forma. In primo casu deferens il-
 lum habitum in religione per annum ipso facto cenferi
 professus si erat maior. xiiij. annis vt est tex. in cle.
 eos. eodem titul. Secundo casu quando distinctio est
 patens modo predicto non obligatur religioni q̄to-
 cūq; tempore talem habitum quis deferat in. d. cle.
 eos: secundo casu principali quando habitus est indi-
 stinctus deferens per annū professus cenferitur vt in. d.
 c. ex parte. hoc tamen intellige nisi procedat protesta-
 tio in contrariū secundum Panoz. post Jo. and. et Ho-
 stien. in. c. vt clerici de regula. et hoc precipue si prote-
 statio fuit conuentionalis probat in glos. fin. in. d. cle.
 eos et ibidē Pet. de anchar. alle. c. j. q̄ met. caus. et. d.
 c. ex parte. et q̄ protestatio contraria actui impedit sp-
 sū actus efficaciam specul. in terminis in tit. de stat.
 regul. versic. lxxij. scrib. in. l. non solum. s. morte. ff. de
 no. ope. nuncia. in. c. cū m. de consil. Et hoc quando fit
 super depēdentibus a mera facultate protestantis no.
 in. l. per seruum. ff. de vsu et habi. in tertio casu princī-
 pali quādo habitus est indistinctissimus dic quod per
 annum delationem quis dicitur professus secundum
 Panoz. in. d. c. ex parte. vbi vero est distinctus habi-
 tus professorum tūc per ipsius delationem per tridū
 scienter factam cenferitur quis professus in. d. ca. iij. s. j.
 de regula. lib. vj. et hoc quatuor concurrentibus de
 quibus per Panoz. post Joan. and. in. c. vidue ante
 fin. de regula. **Q** **ueritur** pone aliquis nouitius ste-
 tit in monasterio per sex menses demum exiit et factū
 aliquo interuallo iterū rediit et stetit per alios sex mē-
 ses nunquid dicatur compleuisse annum probationis
 et sic professus? hāc quēst. mouet Panoz. in. d. ca.
 ad apostolicam. ij. colum. de regul. et refert Barptol.
 brixien. tenere illud tempus sufficere. refert et sequitur
 glos. fina. in regula eum qui certus de regul. tur. libro
 sexto. specul. in titul. de sta. regul. s. j. versicu. xxxvij.
 contrariam tamen tenet opinio. idem Panoz. in. d.
 cap. ad apostolicam post Joan. de ligna. in. d. cap. ad
 apostolicam. quontam intermissum tempus minuit
 asperitatem regule: quia certum est grauius esse duce-
 re abstinentiam per annum continuū q̄ per annū inter-
 pollatum. Item iura que faciunt mentionem de certo
 m iij

tempore debent intelligi de tempore continuo: quia regulariter omne tempus debet esse continuu glo. in rub. et in. l. i. in verbo dies. ff. de diuers. et temp. prescript. hanc partem etiam tenet Lap. alleg. xlviij. incip. factu ita se habuit z ibidem notabiliter: et ad hoc allegat. c. cupiens s. ceterum de elect. lib. vi. Barto. in. l. fin. s. quotiens et tbi Barba. in addi. ff. de publica. vecti. et commiss. facit. l. vnica. C. de profess. qui in vbe constant. lib. xij. C. et no. in. l. vbi fidesusor iuncta glos. ff. de solut. vbi Bartol. dicit ex. d. l. et glo. ibidem deters. minasse questionem videlicet Statuto ciuitatis Lucaen. cauetur qd exbannitus a centum libris supra possit offendi impune. Quidam habebat plura bana vnu in. l. aliud in. xl. aliud in quinquaginta bene cumulata excedunt cetum sed nullum per se faciebat centu que rebatur an posset impune offendi: et respondit qd non quia. l. et. l. non sunt cetu vt in. d. l. Et propter intermissionem temporis diuersificantur mores / et opera hominum. l. si non sortem. s. libertus versic. celsus. ff. de cond. indeb. faciunt no. per Archy. et Joan. andr. in nouella in. c. cum contumacia de heret. libro. vi. ibi per annum vbi dicunt qd dictio per denotat continuationem temporis de sui natura alle. cap. presertium. vij. q. i. xvi. q. liij. cap. quicumq; et cap. placet. v. q. ij. c. presentis vt lit. non contest. cap. quoniam versicul. qd si forsam de cleri. no. resi. c. ex parte de elect. lib. vi. c. graue de preben. nec facit ad propositum que in contrariu allegantur de quest. Barrol. brixien. que est in questionibus venerabilibus. q. lxviii. quia loquitur de eo qui stetit per annum in monasterio / et tamen non facta professione recessit qui casus est valde dissimilis / vt etiam tenet Lap. in alleg. supradicta infra tamen tale tempus probationis / et non facta probatione potest nouitius ad seculum redire / et matrimonium contrahere no. in. ca. consulti iuncta glos. et ibidem Panoz. post car. de regula. et vt secularis viuere seculariter vt no. glosella. in. d. cap. consulti. in verbo seculariter dicit tamen Panoz. post Joan. andr. ibidem qd si primo vestes erant nimis lasciuie honestum esset / vt illas deponeret in signum antique religionis ar. l. seruus. C. de quest. et hoc secundum eum ex honestate: et non ex debito: quia non obligatur / z faciunt no. in. c. super eo de regula. vbi in fi. dicitur qd in eadem veste in qua veniunt reuertuntur.

Article. cclxviij.

Homme ou femme noble ou roturier q entre en religion apres quil a fait professio deslors est exclus de toutes successions escheues apres ladicte professio et a eschoir et viendront lesdictes successions a ses parens comme se il estoit decede. Et pourrot lesdictz religieux ou religieuses de ce qui leur seroit escheu auant ladicte profession en disposer par auant icelles selon la coustume des donations.

In textu ibi.

Qui entre en religion apres quil a faict profession.

Glossa prima.

¶

Videtur qd ingressus monasterium et professus sint idem ad hoc allego. singulare dictum Barto. in autem. si qua mulier penult. colum. versic. venio ad altam glos. in fin. C. de sacrosanc. eccles. vbi dicit qd antequam quis faciat

professionem non dicitur proprie ingressus monasterium non enim ingreditur illuc animo remanendi / sed animo experiedi ar. in autem. sed nec curialem. C. de episc. et cleri. et dicit ita seruari quotidie. Quod dictu pro singulari allegat in cle. j. vij. colum. versic. no. secundum do. Lar. de elect. alle. tertium quem dicit esse aureum in. l. i. C. ne sac. baptis. reite. vbi carbecminus dicitur ille qui vult esse Christianus z est infra tempus probationis / et dicit ibidem Bartol. esse arg. statuto cauetur qd nullus possit effici ciuis nisi habitauerit per certum tempus: qd ille qui est infra illud tempus probationis non dicitur esse ciuis / et idem dicit de religioso: dicit tamen de veritate interrogandos canonistas / et faciunt no. per archy. in. c. constitutionem super verbo habitus de regula. lib. vi. vbi dicit qd habitus religionis / et habitus professionis idem sunt et alle. Lan. et Innoc. in. c. ad nostram eodem titu. in anti. qui exponunt verbum religionis: id est professionis. ¶ Lard. tamen in. d. cle. j. in. liij. et. vi. no. dicit qd etiam nouitius appellatur religiosus alle. ca. null. de elect. lib. vi. Tamen contra do. Lard. facit secundum eundem Barba. elegans text. in. cap. si seruus de. ij. et ibi domi. liiij. di. vbi ante professionem quis non dicitur monachus no. in. ca. presens. xx. q. liij. et vide eundem Barba. in. d. cle. j.

In textu ibi.

Deslors est exclus.

Glossa secunda.

Licet autem de iure monachi etiam professi succedant no. in. ca. in presentia de proba. ad minus succedat pro eis monasterium no. in autem. ingressi de sacrosanc. eccles. et haberet monasterium loco filij in. d. cap. in presentia no. in. l. deo nobis et ibidem scrib. C. de episcop. et cleri. ¶ Pet. de anchor. consil. cccxxi. incip. premittenda in. j. colum. consuetudo tamen est in contrarium. An autem valeat consuetudo ista dicit Barto. qd sic in. l. fin. liij. colum. C. de pact. idē Bartol. consil. xxxviij. incip. quidam colla. Jaco. bustri. et Bald. in. d. l. deo nobis pe. et fi. colum. C. de episc. et cleri. et de ista materia vide late per Jas. et alios in. d. l. fin. quinta colu. versic. secundus casus Bartol. et ibidem late. C. de pact. Soz. consilio. cccxi. incip. circa primam difficultate Math. mathesil. sing. cely. incip. no. mirabile dictum Bartol. Fely. in. d. cap. in presentia. xx. colu. versicul. primo quero Paulus de castro in. l. si quis id quod. ff. de iurisd. omnium iud. ¶ Pet. de anchor. consilio. cviij. incip. in paucis verbis glos. in confu. Buriug. in fi. operis.

In textu ibi.

Et pourtant lesdictz religieux ou religieuses.

Glossa tertia.

Disputat Pet. de anchor. consil. lxx. incip. contra donationem in penul. colum. an infra tempus probationis monitus sit persona regularis vel secularis / et si moriatur infra annum an in casu vbi monasteria succedunt succedat? et hanc questionem pa. due disputauit et concludit qd est persona regularis siue Ecclesiastica: et interim coram iudice Ecclesiastico conueniri debet ea ratione: quia quoad possessione est bene translatus ad religionem / et que religiosus adherent religiosa sunt. l. que religiosus. ff. de rei vendi. cap. religioso de sen. excom. libro. vi. et etiam alle. no. per Joan. andr. post Soffred. et hostien. in. ca. de hijs de sepult. vbi querit de canonica portione ingressi no. professi si infra annum moriatur virum debeatur primo Ecclesie / et tenet quod non: quia videtur noluisse / et sicut desijt esse ipsi parrochianus. c. fi. de parroch. Et qd si moriatur infra annum bona in supradicto casu

transfeunt ad monasterium: tenet Bart. in auten. si qua mulier. C. de sacrosan. eccles. idem Pet. de anchar. in c. ij. de testa. Jaco. Pet. et Ly. in auten. ingressi. C. de sacrosan. eccle. Barba. in cle. j. de elec. Et hoc maxime est intelligendum venditionem valere per dictos religiosos factam si talis permaneat in statu monachali. Quia actus inchoatus licet non consummatus habeatur pro impleto vel consummato licet forte casu fortuito vel alio impedimento non perveniat ad effectum. l. cum quidem. z. l. si non sunt. s. infecti. versi. quid ergo. ff. de aur. et arg. legat. Et hoc maxime cum talis novitius infra annum talem contractum non reuocavit sed ex postfacto vel professione facta vel morte in monasterio persistente confirmavit tacite. Et sic ista voluntas videt trahi retro. ar. l. j. de impo. lucra. descript. lib. x. C. no. in. l. lex cornelia. ff. de vulg. z. pupil. subit. Pet. de anchar. in. d. consil. lxxi.

Article. cclxviii.

¶ Si noble homme a donne a son filz ou frere puisne aulcune chose immeuble par heritaige ou lieu de son bien fait les enfâs du puisne succederont a icelluy don. Et sil va de vie a trespassement sans hoirs de sa chair / tel don se departira entre les hoirs dudit decede. Cest assavoir son frere aisne et les seurs ou leur representation par les deux pars et par le tiers. Et pareillement les acquiesz. Et nest pas a entendre que si tel don est fait audit puisne de son droit ql auroit ordinairement en bien fait a le tenir par heritaige durât le mariage dudit puisne et de sa femme que tel don soit repute leur acquiesz ne la dicte femme ne peult desniander que son douaire si elle souruit: z en deffault de heritiers ysluz de sa chair tel dō sen va en la ligne dont il est procede.

In textu ibi.

Si homme noble donne a son filz.

Glossa septima.

Quo facit quia talis dona =
tio non dicitur proprie donatio cū ad hoc teneatur pater vt supra satis dixi ar. cccxxix. i gl. mais les puisnez males. et glo. z neâtmoins cum similibus. et facit qz talis donatio ob causam. et donatio remuneratoria non dicitur proprie donatio. l. j. l. ad l. ius: et. l. si p. ff. de dona. z sic impropriatur verbū donatio ar. l. si vno. ff. de loca. et qz mulier non habeat medietatem facit tex. et ibi Bar. in. l. sed et si plures. s. in arrogato. ff. de vulg. et pupil. subit. vbi plus dicit qz donatio facta vxori a consanguineis viri videtur facta contemplatione viri: ideo dicuntur de bonis viri nō vxoris que in eis nichil habebit: et ibidem videas Barba. in apostil. z Phillip. cor. psil. lxxj. incip. Primum consultationis articulus in pe. col. in. j. volu.

Article. cclxix.

¶ Si femme noble se fait despuceler hors mariage auant laage de vingt ans et elle en soit actainte les pere et mere / ayeul ou ayeulle la peuet pauer de leurs successiōs.

In textu ibi.

Si femme noble se faict depuceler.

Glossa prima.

Via mulieribus illustribus

et ingenuis castitatis observatio precipuum debetur: vt dicit tex. no. in. l. si qua illustris. C. ad orticianū. Ad hoc est bonū tex. in. s. si alicui ex predictis cum seq. in auten. vt cum de appella. cognosc. col. viij. et. in. l. si filiam. cum auten. seq. et ibidem scrib. C. de inoffic. testa. in. c. quin. taualis de iureiur. vbi dicitur qz parentes possunt ex heredarz filiam si luxuriose viuat. Querit Ly. in. d. l. si filiam. Quid si pater luxuriose viuat an poterit filiā luxuriosam exheredarz: et videtur qz non per. l. in arena. C. de inoffi. testa. Concludit tamen qz nichilomin⁹ poterit quia in femina requiritur castitas maior qz in viro ar. l. qui vxorem. C. ad orti. z. l. que incipit si qua illustris. Ideo dicit Fab. in auten. sed si post. C. de inoffi. testa. qz in masculino ob id nō videtur iusta causa ex heredandi nec ante nec post licet Pau. de cast. in. d. l. si filia dicat contrarium. Querit Guiller. de eug. in. d. auten. sed si post: quid si mater erat meretric: an tūc possit propter inhonestam vitam filiam exheredarz: z concludit qz non per. d. l. in arena. nisi mater tempore mortis fuisset contrita et ad honestam vitam redacta ar. l. mella. s. j. ff. de ali. et ciba. legat. Sequuntur ibidē Bar. Bal. Sali. et alij scrib. An autem sit alenda talis filia et videtur qz non p̄m eundem Fab. in. d. auten. sed si post. in fi. post Guil. in Specul. in titu. qui filij sint legi. versi. quid si filia. et ibi Bal. in addi. Fab. in. d. auten. s. si post: vbi allegat qz ex causis in quibus potest exheredarz possunt alimenta denegari alle. glo. in. l. si quis a liberis. s. idē iudex: z ibi Bar. ff. de lib. agnosc. glo. in. s. igitur omnes. in auten. vt cum de appel. cognosc. col. viij. glo. et ibi Barto. in. l. ff. C. de alen. lib. Bar. in tract. al. col. ij. Querit autem si ante illud tēpus libero homini et condigno se copulauerit per matrimonium sine consensu parentum: disputant Fab. z Jas. in. d. auten. sed si post. Et concludunt qz ex hoc nō debet exheredarz fm Panoz. post Hostien. in ca. j. de despon. impube. vbi dicit communiter hoc approbari latius consuluit: idem Panoz. consil. xij. incip. vt clarere: et confirmat Jas. quatuor fundamentis. Primum p glo. in. d. auten. sed si post: que infert ex textu qz si seruo se copulet ergo secus si libero: z ita ponderat ibidē d. glo. Jo. fab. Secundo mouetur quia correcto vicio per consequens intelligitur correctis pena. c. non debet de consang. et affi. in ca. de gradibus. xxxv. q. ij. Tertio quia quotiens aliquid desinit esse delictum per cōsequens desinit et pena nō. Bal. in. l. de curiones. C. de infra. Quarto quia de iure canonico non requiritur consensus patris glo. in ca. hoc sanctū. xxxij. quest. ij. glo. in. l. paulus. ff. de sta. ho. Panoz. in. d. c. j. de despon. impub. licet Pau. de cast. contrariā opi. teneat z male. Et hoc etiam sentit consuetudo nostra ibi hors marriage. Si vero pater infra tale tempus eam nuptui dare noluerit z ipsa se deflorare faciat presumitur nō sua potius qz patris negligentia euenisse. no. in. d. auten. vt cum de appella. cognosc. s. si vero: vsqz in fi. et Salice. in. d. l. si filiam. Bal. in. d. auten. sed si post. z in. l. fi. C. de dor. promiss. Debent igitur potius accelerari nuptie ne deterius aliquid contingat vt dicit glo. in. l. oratione. in verbo sufficiat. ff. de rit. nupt. Reuisa in filia nuptiali sol. ij. col. j. allegat Card. consil. xlii. col. ij. et plura alia inter que allegat illud vulgare: imaricta fille ou elle se mariera zc. eum videas. Et infra per eum videas plura de vrginitate: de qua materia vide etiam Fely. in cap. pe. col. ff. de proba. et ibidem qz puella debet precedere vidua: vide Lbo. scda scde

Septiesme partie

quest. xxviii. ar. i. et quest. clj. r. q. clj. per totū. Quid autē de maritata que viuit impudice? sic q. perdit dotem in. c. plerumq. et ibi Panoz. et alij scrib. de dona. inter vir. z vxor. et etiam bona parafernalia: vt dicit ibi dem glo. quam ad hoc alle. Bal. in. l. j. ff. de iur. dot. z Card. consil. clj. col. ij. Ludo. roma. singul. cccxj. incip. propter adulterium. et in addt. Et habet locum si adulterium committit nedum viuo marito sed etia habet locum in vidua que mortuo marito stuprum commiserit. ita notabiliter consuluit Paul. de cast. consil. cxxj. incip. reuocatur in dubium. et ibi late disputat p. et contra: tandem in hanc partem concludit: ita etiam idem consil. cxxviii. incip. hec mulier. z in. l. sorozē. C. de hijs quib. vt indig. et in. l. fideicommissum post gl. ibidem. C. de fideicommiss. Fely. in. c. pastoralis. penul. col. de iudi. vbi etiam dicit: q. vidua impudica desinit esse de domicilio viri: alle. Angel. in. l. cū quedā puella. ff. de iuridi. omnium iud. et in. l. filij. s. vidua. ff. ad municip. et alia uno perdit talis omnia priuilegia viduitatis fm eundem per tex. in. l. his solis. et ibidem Sali. C. de reuo. dona. Panoz. in. c. vxorat. in pn. de conuers. cōiug. Bal. in. l. que sub conditione. viij. col. ff. de condi. institū. Fely. in. c. ex parte. de consue.

Article. cclxx.

Les enfans yssus du mariage de femme noble z homme coustumier departiront l'heritaige d'elle et y succederont noblemēt Et semblablement la porcion des cōquestz et meubles dicelle femme se departira pour la premiere fois noblement et a tousiours mais coustumierement.

Article. cclxxj.

Et au contraire les enfans yssuz du mariage de homme noble et de femme coustumiere departiront pour la premiere fois coustumierement selon nature des nobles les heritaiges acquetz z meubles d'icelle femme et apres a tousiours mais noblemēt. Et ainsi par ce que dit est il est veu que l'homme anoblit la femme et q. la femme ne peult anoblir l'homme.

Article. cclxxij.

Succession roturriere qui aduēt a gens nobles se depart pour la premiere fois roturrierement.

Esta non indigent alia glo. dixi supra alibi satis.

Article. cclxxij.

Quant a la succession de gens coustumiers le filz ainsé ou la fille ainsée sil n'ya q. filles y succede pour les deux tiers des choses tenues a foy et hommage anciennement et qui sont cheustes par succession en tierce foy et ses freres z seurs pour le tiers par heritaige: et n'ya aultre aduantage ne precipu pour l'ainé. Et au regard des acquetz et conquestz soyent tenuz a foy ou autrement ilz seront departyz entre eulx es-

Des successions.

gallement sans aduantages. Pource que tous acquetz faitz de bource coustumiere se departent roturrierement avecques tous heritaiges tenus en cēsiue ou deuoir sans foy et hommaige. Mais si tost que les acquetz z conquestz tenuz a foy viendront a la tierce foy: ilz se deptiront entre les boirs de telz gēs coustumiers par les deux pars et par le tiers.

Glossa prima.

Q. uod consuetudo inter nobiles et ignobiles in materia succedendi non sit idem in regno francie in terminis tenet Joan. fab. in. s. preiudiciales. col. fi. insti. de actio. et vide specialiter ar. ccy. in fi. glo. j. E.

In textu ibi.

Ilz seront departyz entre eulx esgallement.

Glossa secunda.

Esta reducitur ad antiquam iuris equitatem: de qua in. l. inter filios. C. fami. herisc. Et satis supra dixi ar. cccxxix. in glo. mais les pulinez cū duabus glo. seq.

Article. cclxxiiij.

Et pour entendre comment lesdictz acquetz sont cheuz en tierce foy. Est vray q. l'acquerer fait ou doit faire la pmiere foy et les heritiers dicelluy acquerer en font ou doyent faire la seconde qui departent lesdictz acquetz roturrierement / mais aps les heritiers des heritiers diceulx acquerers departiront telz acquetz p. les deux pars et par le tiers. Pource que lors ilz sōt cheuz en la tierce foy. Et ou il y auroit succession par representation ce n'eseroit as croissement ne nombre de foy et hommage si non que celui q. on represente ait suruecū.

Article. cclxxv.

Aussi est assauoir que si homme et femme ensemble conioinctz par mariage ont fait iceulx acquetz durant leur dit mariage parquoy la femme quant elle est suruecūat fondit mary qui a droit de tenir iceulx acquetz moytie en plaine propriete: et le tout par vsufruct soit tenue apres le deces de fondit mary faire foy et hōmaige. Toutefois telle foy nest pas comptee pour seconde foy: car toutes les foyz et hommaiges que en font les acquerers et chascun deulx en leur temps ne sont comptees que pour vne foy et hommaige. Et semblablement si plusieurs foyz et hommaiges se faisoient par le dictz acquerers ou leurs heritiers par la mutation du seigneur dōt telles choses sōt tenues. Toutefois icelles

foys et hommaiges que chascun leur fait en son tēps ne sont comptees que vne foy et hommaige.

Article. cclxxvj.

Si psonne coustumiere cestassauoir per sonne nō noble abourne a quelque deuoir ou admortist la foy z hōmaige quelle doit a cause d'aucuns heritaiges a elle appartenans par son acquest ce neātmoins teiz heritaiges z choses autressois hommaigees demourront a leur premiere nature quant aux successions. Car ce sont acquestz fais de bource coustumiere qui pour la premiere foys se departiront coustumierement et esgallement. Mais apres a tousioursmais se departiront noblement tant cōme il sera memoire quilz ayent vne fois este tenuz a foy z hommaige. Et a ceste coustume lieu semblablement es acquestz fais par celuy qui abourne et admortist hommaige et nō en les heritaiges hōmaiges anciens. Car pour tel abournement ou admortissement de hommaige ne sera changee la forme de y succeder z les partaiger noblemēt. Toutefois quant au seigneur de fief il ne prendra plus rachapt ne aultres obeissances en plus que en aultres choses roturieres et censiuēs.

Article. cclxxvij.

En la succession des meubles des coustumiers et non nobles n'ya point dauātage. Car lesditz meubles escheent et se doiuent departir esgallement entre leurs heritiers ou leur representation.

Ista sunt plana et alia glosa non indigent.

Article. cclxxviii.

Si homme ou femme coustumiers doiuent aucune chose a leur dit filz ou fille ou autres leurs heritiers presumptifz en mariage ou autrement chascun desditz enfans filz ou fille ou aultres heritiers psumptifz est tenu de rapporter ou desduyre et precompter sur son droit successif ce que luy aura este dōne par lesditz pere ou mere ou lung deulx ou autre predecesseur dōt ilz sont heritiers en mariage ou autrement ou la val leur dudite don auant que venir a partaige et succession des biēs qui sont a partaiger entre eulx de lesditz pere et mere ou autre succession de celluy ou celle qui auroit fait icelluy don: et sil en auoit plus eu que ne se

monteroit sadicte porcion il sera tenu den faire le retour reel a ses coheritiers / car la coustume est telle. Que aucune personne non noble par quelque maniere que ce soit ne peult faire la condicion d'aucuns de ses heritiers pire ou meilleur de lung q de lautre. Et sentend ladicte coustume es heritiers ou heritieres tāt en ligne directe que collateralle.

Glossa prima.

Materia ista tractatur in titulo de colla. C. p totum. Et ibidē late per scrib. per Nicolau de vual. de perussio in tract. success. ab intest. char. v. et. vj. Et est norandū q ille qui non succedit non confert. l. pe. in fi. ff. de colla. dot. et non confert nisi qui succedit eo q nulli alij nisi succedenti p alterius concursum irrogatur iniuria. l. j. s. emancipatus. ff. de contingen. cum emancip. lib. et Oldral. consil. cxxxv. incip. factum est tale. ante fi. ad hoc facit no. dictum Sozi. consil. cxvj. incip. nō potest negari. vj. col. xij. sed hec opinio: vbi dicit: q licet quādo filius se immiscuit hereditati non solum erit heres sed etiam vt heredi eidem fienda est collatio. l. si maritus. C. de colla. tamen quādo se non immiscuit illi ad quem transmisit ius ad eundē non est fiēda collatio casus a contrario sensu in. d. l. si maritus. quem fm eum ad hoc ibidem ponderat dictum Francisc. de accollitis de actio. quod dicit esse mirabile ad hoc in. l. j. s. ibidē. ff. de colla. bono. ¶ Quādo autem sit fienda talis collatio? dicit q in diuisione bonorū. Quia qui tenetur conferre si petat partem hereditatis debet collationem asserre alia a petitione remoueretur. tex. est in. l. posthuma. mo. et in. l. filie licet. C. de colla. Quid autem si in diuisione hereditatis fuit omīssa per errorem vel deceptionem? dicit q nichilominus dē integrari z fieri officio iudicis: et compelli debet ad conferendum qui conferre tenebatur. tex. est in. l. si soror. C. de colla. Qua ratione fuit introducta collatio? dicit tex. not. in. l. vt liberis. C. eodem titu. q inuenta est p equitate seruāda inter liberos: vide que supra dixi ar. cccxxix. in glo. et neantmoins. versicu. pro altera parte.

In textu ibi.

Et sil en auoit plus eu zc.

Glossa secunda.

Et hoc quia equalitas inter liberos est seruāda: vt dicit bo. tex. in. l. vt liberis. C. de colla. vide que dixi supra ar. cccxxix. in glo. et neantmoins. versicu. pro altera parte: z ad hoc facit questio. de qua per Ly. in. l. j. C. de bo. ma. in. ij. col. Quidā habebat vxorem dicitē ex qua susceperat duas filias: mortur vxor et bona remanserūt filiabus suis. Postea pater maritauit filiam maiorem cū nulla vel modica dote: demum maritauit alteram filiam minorem presente filia iam nupta et eius marito et dedit sibi omnia bona materna in dorem: nec predicta filia maior nec eius maritus aliquid dixerunt forte quia nolebant turbare festum nuptiarum. Tandē mortuo patre dicit filia maior et eius maritus q ista filia secunda restituat dimidiam partem bonorum. Queritur quid iuris. Et pmo dicit videri: q non possit dicta maior petere quia presentia sua et eius mariti videtur sibi preiudicasse. ¶ Nam taciturnitas inter coniunctos inducit cōsensum. l. si seruus. ff. de dona. inter vir. z vxor. et videtur casus in. l. ad optionibus. ff. de adop. Dicit tamen idem Ly. q cōtrarium fuit determinatū citra montes per. d. l. j.

Septiesme partie

C. de bo. mater. vbi dicitur: q̄ longum silentiū non nocet quibus rem vendicare possit. Item quia lex imponit silentium filio ne contradicat patri quia erubescit lex filios esse castigatores parentum in administratione rerum temporalium. in autem. de nup. s. sed q̄ sanctum. col. iij. z ibidem respon. l. y. ad contraria.

In textu ibi.

He peult faire la condition d'aucuns de ses heritiers pire ou meilleur que lautre.

Glossa tertia.

Satis exarniauit hūc passum Bar. pro. chaffe. in glo. consuetu. burgūdie. titu. des successions. s. y. ad quem te transmisse sufficiat.

Article. cclxxix.

Aussi est assauoir que si lūg des enfans auoit amende le don de son mariage comme y auoir fait maisons/estāgs ou autres amendemens il ne rapportera pas reellement icelluy don sil ne luy plaist/ mais luy sera prise et precompte et son partaige au pris quil valloit au temps quil luy fut donne et baillie. Et ecōtra sil empiroit les choses dudit don cōme laisser cheoir les maisons ou vigne en ruyne il les prendroit au pris quelles estoient au temps quelles luy furent baillies/ mais si le pere ou mere ou lung deulx dōnoient a lūg de leurs enfans en mariage ou autrement en auancemēt de succession il ne raporterā point les fruitz de lheritaige a luy donne escheuz par auant le decez du donneur apres le decez delditz pere et mere. Et rapportera seullement lheritaige comme dessus est dit et aussi silz donnent a lūg delditz enfans pour le tenir a lescolle il nen raporterā riens fors les liures pour estre compez et rabatus silz sont en absence au temps du trespas.

Glossa prima.

Ad hoc est tex. in autē. quod

locum: z ibidem scrib. C. de colla. tex. et ibidem Bar. in. l. j. s. quibus. ff. de colla. bono. vbi dicit: q̄ ille qui debet habere quottam partem honorū vel hereditatis nō dicitur debere habere spem sed magis certitatem vel aliquod genus alle. l. nō amplius. s. ff. de legat. j. et. l. j. s. penul. ff. si pars hered. per.

In textu ibi.

Silz donnent a lung delditz enfans pour le tenir a lescolle.

Glossa secunda.

Et idem si pater fecit expensas pro filio in curia romana vel alibi pro beneficio filij z si expedit in doctoratu vel in ep̄ militia. l. j. s. sed an id qd. ff. de colla. bono. Salic. et alij scrib. in. l. omnimodo. s. ff. C. de inoffi. test. et potissime fm eundem Salic. quia censentur castrensia vel quasi que filij sunt precipua. l. ff. C. de colla. facit. l. que pater. ff. fam. hercisc. idē di-

Des successions.

endum est de impensis factis in nuptijs filij cum vxore dedit pater filio. Nam impense facte in vita patris que sunt consumpte non imputantur filio fm eundem Salic. per. l. iij. s. ff. de mune. et hono. Bart. in. d. l. j. s. nec castrense: vbi late de ista materia. ff. de col. bono. Nicolaus de vualdis de perusio in tract. de success. ab intest. charta. v. vbi etiam dicit: q̄ non audiretur alter frater non vxoratus post mortem si diceret volo vxorē ducere z tantumdem erogare de communi. allegat. d. l. iij. s. ff. et ibi bo. glo. ff. de mune. z hono. et vide Bar. in. l. j. s. nec castrense. col. iij. ff. de colla. bono. Quid autem si pater acquiuit filio officij quod consuevit v̄di dicit Pau. de cast. l. d. l. oimodo. s. ff. in. ff. q̄ licet illud non transmittatur ad heredes quia tamen consuevit v̄di simpliciter imputatur in legitimam. exemplificat in officio scriptoris Romana curia: de hoc tñ dubitat Nico. de perusio in tract. success. ab intesta. fol. v. z. vj. motus quia resignatur tale officium in manibus pape prout alia beneficia ecclesiastica. c. q̄ in dubijs. z. c. q̄ attinet. de renuncia. Item quia talis venditio non pot fieri sine consensu solius pape ergo censetur impossibilis. l. apud iulianum. s. constar. ff. de lega. j. in. c. nullus. de reb. eccl. nō alie. de. l. eo. ff. tamen subdit q̄ ex quo papa se reddit ad hoc facile valde potest dici q̄ imputatur in legitima dicit tamen nullū dubitare: vide Jas. in. d. l. oimodo. s. ff. Quid si pater soluit condēnationē in qua filius erat condēnatus? dic vt per Bal. in. d. l. oimodo. s. ff. pe. col. vers. iuxta hec. Et ibidem dicit q̄ pater soluit ex necessitate quia forte hoc dicitur statim tunc imputatur in legitima: si autem soluit ip̄ote causa miserationis tunc non debet imputari z sic fm eum intelligitur dictum Jaco. de aretito. et Bar. in. l. fischus. ff. de pecu. legat. Et si nō soluit sed p filio se obligauit an debeat totū solui de parte illi filij? dic q̄ nō. Bal. in. l. filie. penul. col. C. fam. hercisc. de vestibus autē quas pater donat filie vel vxori filij sui nō imputatur in illius partem fm Salic. in. d. l. oimodo. s. si tales sint viles et alijs necessarijs ad vsum qz ab initio tenuit in illis donatio inter socerum z nurum fm Bar. in. d. l. j. s. nec castrense. iij. col. vers. vltimus. ff. de colla. bono. per. l. ex animo. in. prin. ff. de dona. iter vir. et vxor. z. l. si vstruor. s. ff. ad. l. falc. z. l. peculium nascitur. ff. de pecu. si vero loquimur de vestibus z alijs ornamentis preciosis z festiuis tunc talia qualia sunt debent cōferri z veniunt in diuisione tantum. Salic. z Barto. vbi supra per. l. id vestimētum. ff. de pecu. l. mortis sue. s. ff. de dona. inter vi. z vxor. Nico. de perus. in. d. tract. de success. ab intest. Bal. in. d. l. filia. C. fam. hercisc. Quid autem si pater donat filio propter merita dicit Pau. de cast. in autem. ex testamento. C. de colla. q̄ nō conferitur quia videtur eidem vt extraneo facta vt nō. in. l. si donatione. eo. tit. Oldral. consil. cxxxiij. incip. satis credo. in. ff. Et sic dicitur illa donatio aduenticia non profecticia per ea q̄ habentur in autem. vnde si patrens. C. de inoffi. testa. z q̄ non debet conferri nō. in. l. ff. C. de colla. idē Paul. post Bal. in. d. l. si donatione dicunt tamen q̄ merita debent esse condigna non per functoria et q̄ tale priuilegium mereantur. et non debent esse obsequialia ad que filius teneret patri sed talia ad que non tenebatur z q̄ pater non fuisset donaturus aliter quod tamen in dubio non presumitur sed q̄ potius propter filiationem. l. aurelius. s. titius testamento. et ibi gl. et que ibidē alle. ff. de libe. legat. Bal. in. d. autem. ex testamento: vbi etiam dicit. q̄ sufficit ista merita p̄bati posito q̄ pater in donatione de ipsis non fecerit mentionem: si vero non probentur non sufficit mentionem fecisse quia potius standum est veritati q̄ assertioni ar. l. si forte. ff. de castren. pecu. z vide Paul. de cast. post Bal. et Bar. in. d. l. si donatione. et que infra dicam ar. cccxxxiij.

In textu ibi.
Riens fors les liures.

Glossa tertia.

A In hoc doctores varia dicunt vide licet in l. filie. post glo. ibidem. C. famil. her. et ibidem latissime per Sali. quasi per quattuor col. post Barr. ibidem et vide Ly. Guiller. de cug. et Jas. in. d. l. filie. et in auten. quod locum. C. de colla. Bald. in auten. ex testameto. C. eo. ritu. Pau. de cast. in. l. omnimodo. s. fi. et ibidem Fracis. cur. in addi. C. de inoffi. testa. Bal. in. l. j. ff. solu. marr. Pau. de cast. consil. cclxxxij. inci. videtur dicendum. Panoz. in. c. ff. de dona. inter vi. et vxo. Guiller. de cug. et ibidem Dissur. i. addi. in. l. cu lege. C. de episco. et cle. Quos concordare nititur Bar. in. d. l. filie. C. fami. herci. vbi dicit: q si pater dat filio tam existenti doctoz vel aduocato q lucratur filio sine collatione als non: idem si licentiatio fm Jas. in. d. l. filie. C. de colla. post Angel. et Alex. in. d. l. si donatio: ne. C. eo. ritu. Erardus de petra sancta sing. liij. refert Papienses tenere in. d. l. filie. C. de colla. q filius familias clericus studens lucrabitur libros: ideo adiecit cautelam ad lucrandum libros per scolarem sine collatione vt scz accipiat dictus scolaris primam tonsuram Pau. de cast. in. d. consil. cclxxxij. aliter dicit: q etia filius licet sit doctor tenetur tamen conferre nisi costet q pater idem donauerit in vita sua per iura que ibidem allegat: dicerem ego q in isto casu siue filius fuerit doctoz vel licentiatus vel etia clericus in vita patris. Et etiam si pater eidem donauerit q nichilominus tenetur conferre per textu nostre consuetudinis non distinguendum: ergo nec distinguere debemus no. in. l. de precio. ff. de publicia. in rem actio. Debent tamen libri remanere penes eos penes quos sunt non tamen diuidi quia etiam nec commode posset hoc fieri quia alijs non studentibus non conueniunt sed pretium eorum debet computari eis in eorum portione sicut de dote dicitur in. l. dotis. C. de colla. ita in terminis dicit Pau. de castro in. d. consil. et ibidem dicitur q computantur tales quales sunt tempore diuisionis. Quid autem si luit libros vel pecuniam datam a patre pro emendis libris vel meretricauit vel etiam quod petus est in gulositate et ebrietate consumpsit: dicit Bar. in. l. quod locum per illum tex. q imputatur in legitimam sicut dicit ibi dem de dote consumpta et ibidem And. barba. in addi. licet Ly. et Pau. ibidem contradicant pro quibus etia videtur consuetudo nostra dum dicit/ filz sont en essence. An autem pater teneatur mittere filiu ad studiu. Et breuiter responde q ad hoc vt studeat in grammaticalibus potest cogi per tex. et ibi expresse per Barro. in. l. de bonis. s. non solum. ff. de carbo. edict. vbi etiam dicitur q sicut tenetur ad alimenta ita ad impensas studij quia talis sumptus inter alimenta pupillo debita computatur: vt no. in. l. qui filium. ff. vbi pupil. educ. debe. Sozi. consil. clxj. incip. pro decisione in fi. et dixi supra ar. xcviij. in glo. nourrir et etretenir. Et hoc si potest pater: et filius est aptus ad studium: vt dicit Pau. in. d. consil. cclxxxij. et Bar. in. d. s. non solum. in alijs studijs puta in iure vel medicina pater no cogitur: vt no. idem Bar. in. d. l. j. s. nec castre. ff. de colla. bo. sed si pater misit filiu ad studium tenetur et emere libros vt no. glo. in. l. macedontani. C. ad sena. macedo. nec solu libros tunc pater tenetur filio emere sed etiam eidem tenetur ministrare omnia alia necessaria: vt no. Bald. in. d. l. macedontani. Vbi etiam dicit q alius mutuas filio in studio pro debito et consueto modo repetit a patre: idem dicit Sali. in. d. l. filie la. ij. in. vij. col. versic. restat vnu. C. famil. herci. ideo si obligatur filio in studio ex causa studij rationabili viuentis patre post mortem illius est soluendum de communi ita dicit Bal. in. d. l. omnimodo. s. fina. col. fina. C. de inoffi. testa. post

Bar. in. l. j. s. sed an id quod. ff. de colla. bono. in vlt. quest. nec solum ad has impensas tenetur pater si expresse consensit q filius studeat vel eum misit ad studiu sed etiam si de facto est in studio: et pater non contradicit per glo. in. l. sed Iulianus. s. quod dicitur in hbo so lebat. ff. ad sena. macedo. Pau. de cast. in. d. consil. et ibidem videas qualiter cogitur ad dictas expensas causa studij: et per Sali. in. d. l. filie la. ij. col. ante penul. versic. restat. et vide Jacob. rebuffi. in. l. j. et ibidem Dissutus in addi. C. de pericul. success. paren. lib. x. Dy nus et ibidem Dissutus in addi. in. l. si quis filium. ff. de colla. bono. Et faciunt no. per Ludo. roma. consil. cclv. incip. presentis consultationis.

Article. cclxxx.

Comme dit est es heritaiges anciennes ment tenuz a foy et hommaige entre coustumiers laisne heritier succedera les deux tiers et fera la foy et hommaige et garanti ra lautre tiers a ses puisnez de foy et hommaige enuers le surzerain dot le tout est tenu a foy et hommaige en y retenant deuoir mais ne les exeptera point de rachaptyz ne prinse par default de homme quant le cas y aduiendroit sur les dictes deux pars. Au quel cas ledit seigneur de fief en iouyra sur ledit tiers comme sur ledictes deux pars iusques a trente ans et non plus. Et en icel luy cas laisne si cest par son fait ou coulpe sera tenu recompenser et desdomaiger les ditz puisnez/ et est au choiz desditz puisnez de faire deuoir a leur aisne et destre ses subgectz/ ou de faire foy et hommaige au seigneur de fief dont tout meult et despend. Et est a entendre que si au partage et succession des puisnez demeure aulcun domaine tenu a foy laisne ne les garantirra pas et feront la foy.

Vide que supra scripsi ar. cclxix.

Article. cclxxxj.

Quant les puisnez non nobles ont choisy de faire deuoir a leur aisne et destre ses subgetz censiuement par raison de leur dicte tierce partie les heritiers diceulx puisnez departiront leur porcion dicelluy tiers par esgalles porcions. Autre chose seroit si iceulx puisnez auoient choisy faire foy et hommaige au surzerain ou a leur aisne/ car en icel luy cas icelles choses se departiront comme hommaigees.

De electione et an eligentes possint variare etia scripsi supra ar. cclxxxviij. in gl. a so choiz.

Article. cclxxxij.

Si telz gens coustumiers ont aucun domaine ou mestayerie a eulx venu par succession tenue a foy et quil departent entre eulx esgallement et par teste chascun fera foy et

Septiesme partie

hommage pour sa porcion. Mais si a l'üg
deulx ilz en laissent les deux pars il fera la
foy et garantira aux autres le tiers en y re-
tenant deuoir: car par la coustume il con-
uient que icelluy qui garantist les autres
tiène les deux tiers et retiène deuoir et se-
ra garde de la coustume locale de la baronie
de la ferte bernard touchât le fief bourfal.

Glossa prima.

Vide etiam que scripsi supra ar.
ccxxxix. in glo. succede pour les deux tiers: et
in pluribus alijs locis.

In textu ibi.

De la ferte bernard.

Glossa secunda.

Vide supra ar. xxvij. in glo. fi.

Article. cclxxxij.

Les coustumes dessusdictes q' ont lieu
au regard des successions des gens coustu-
miers ont aussi bien lieu entre les freres et
seurs / cousins / cousines & autres parens q'
viennent a la succession lung de l'autre par
deffault d'heritier yssu de leurs corps com-
me de pere a ses enfans.

Glossa prima.

21

Et sic habet locum inter de-
scendentes et collaterales et ascendentes
de quib' satis in hoc titulo scripsi. Et scri-
psit do. Hico. perusin' in tract. de success.
ab intest. et Warh. mathesil. eodem titulo.
Ista sunt clara et alia glo. non indigent.

Article. cclxxxij.

Pour ce que partaige de heritiers no-
bles ou coustumiers ne se peut pas faire
souuentefois promptement pour l'absence
lung de l'autre ou pour autre cause l'üg des
heritiers: neantmoins le partaige n' fait
peult venir deuers le seigneur de fief dont
les heritaiges sont tenuz a foy et hommai-
ge & luy offrir & faire la foy pour luy & pour
to' les autres & luy gaiger le rachapt si ra-
chapt y eschet. Et ne le peut le seigneur re-
fuser au moins luy est empesche par la cou-
stume de prendre par deffault de homme.

Glossa prima.

Vide que scripsi supra ar. cxliij.
et de virtute oblationis illius fidei: vide etiam
q' supra scripsi ar. cxvj. in glo. ou offre faicte.

Article. cclxxxv.

Si homme coustumier a este plusieurs
foys marie et ait enfans de chascune femme
ses enfans succederont a ses heritaiges et
acquiesz par esgalles porcions. Et au re-
gard des heritaiges escheuz en tierce foy
laisne y prendra les deux tiers comme dit

Des successions.

est. Et semblablement est il des femmes
coustumieres q' auroient este plusieurs fois
mariees et de chascun mary auroient eu en
sans q' succederont a l'heritaige de leur me-
re et conquestz en la forme dessusdicte.

Tertus est satis planus & alia glo.
non indiget.

Article. cclxxxvj.

Pour ce que representation a lieu audie
pays les heritaiges et conquestz d'aucun
quant il n'ya hoir de son corps sen vont en
deux lignes lune en ligne de pere et l'autre
de mere. Et si n'ya hoir en lune des lignes
le seigneur de fief ennuelle ou quel pouoir
et iurisdiction sont les choses et biens assis
ses succedera sil luy plaist pour la moytie
vz pour la ligne deffailant. C'est assavoir
pour les conquestz et meubles. Et quant
aux propres heritaiges le seigneur de fief
y succedera pour le tout autant quil en se-
ra trouue en son fief et payerot les seignirs
des fiefz des debtes du deffunct pro rata/
chascun a la raison de ce q' aura eu des biens
diceluy deffunct. Et l'autre ligne prendra
et succedera aux heritaiges de sa ligne / et
aussi payera la moytie des debtes comme
dit est. Toutefois si ledit seigneur de fief
ennuelle nauoit droit de moyenne iustice il
ne succedera point aux meubles fors en la
baronnie de Bayenne ou le bas iusticier
les a: mais seroiet acquis a celuy q' a droit
de moyenne iustice immediate es lieux ou
seroient trouuez iceulx meubles.

Glossa prima.

Vide que satis supra scripsi de
representatione ar. ccxxxvij. in glo. ou leur
representation. et ar. ccxij. in glo. represen-
tation a lieu.

In textu ibi.

Et sil n'ya hoirs en lune des deux lignes.

Glossa secunda.

Vide supra ar. xlviij. i glo. & autres.

Article. cclxxxvij.

Si aucun a este absent du pays par sept
ans continuelz tellement que la femme en
sans ou autres qui seroient ses proches he-
ritiers presumptifz neussent ouy nouvelles
depuis ledit temps q' il fut viuant sans estre
retourne seldictz heritiers presumptifz se
peuent enlainer des choses de la successio.
Et si aultres que eulx sen estoient enlai-
sinez ou enlaineroient ilz sen pourront ap-
peler ou complaindre dedans lan de l'en-
lainerement de celluy qui ainsi possede son

beritaige ou autrement soy pourueoir par iustice. Mais si apres il retournoyt ou dic pays lelditz biens et choses luy serōt renduz auecques les fruictz qui en auront este leuez.

In textu ibi.

Si aucun a este absent par sept ans,

Glossa prima.

Ratio est quia absens nō probabiliter et iusta causa sed voluntarie per tantum tēpus quinetiam p̄ quinqz annos presumitur mortuus fm̄ Bar. in tract. quomodo et qualiter probatur mors. Ita q̄ si mulier p̄ quinqz annos virum expectauerit et nescitur de morte vel vita illius nubere poterit et ecōtra nō. in. l. vxores: iuncta glo. ibi dem. ff. de ri. nup. et in. l. i. C. de repud. in. s. sed etiam. in auten. de nupt. col. iiii. licet contra de iure canonico fm̄ Bar. ibidem et habetur in. c. in presentia de spōsa. Pet. de anchor. cōsil. ccccj. incip. s̄pōsius. Et ad tex. nostrum facit tex. in. l. q̄ si dubitet. ff. de acquir. hered. et facilius etiam pegrina victa per Archy. in. c. quia res. ff. col. versi. secūdo modo. rj. q. j. vbi dicit: q̄ cōtra absentem aut non residētem potest fieri sequestratio: et ibi dem vide in addi. alle. Joan. and. in regula locupletari: de regu. iur. lib. vj. in mercuriali: et vide etiam peregrinam glo. si. in ca. non oportet. le. j. de consecra. dist. v. quam ibidem sequitur Archy. vbi dicitur q̄ si tanto tempore quis sit absens q̄ nesciatur an sit mortuus v̄l vsuus desinit habere liberam administrationem beneficij. alle. s. quod autem: et ibi bo. tex. cum glo. insti. de vsuca. Aduerte tamen quia de hoc multum dubitauit Panoz. et alij doct. in. c. ex parte. de cler. nō resid. Fe ly. in. c. quoniam frequenter. s. porro. vt lit. non cōtest. et pro hac glo. allegat tex. in. l. libera peculij. ff. de pecul. vbi ad habendam peculij liberam administrationem tex. equiparat fugitiuum surreptum et eū de quo nescitur an viuat an mortuus sit. Aduerte tamē q̄ licet amittat possessionem pendente absentia si vero reuerteretur restituendus est beneficio fm̄ eūdem Fe ly. per theoriam Innoc. in. c. cum nostris. de cōcess. s̄bend. et Domi. in. c. quo iure. v̄l. distin. et Qualiter autē p̄betur mors: vide Bal. et Panoz. in. d. c. quoniam frequenter. s. porro. penul. col. et ibi Fe ly. in. fi. col. Bart. Angel. et Imol. in. l. i. s. si dubitetur. et ibidem Alex. in addi. ff. q̄admodum testa. aperi. Et dicit Bal. in. c. ex tenore. ij. col. de testib. q̄ licet quislibet presumatur viuere tamen hāc presumptionem oportet allegare p̄ l. si adulterium. s. idem poliont. ff. de adult. Refert Fe ly. vbi supra allegat etiam Angel. in. l. iij. s. hec verba. ff. de nego. gest. q̄ testis dicens vidi Titium mori probat mortem per tex. ibi. et per glo. et ibi omnes scrib. in. l. si quidem. C. solut. matri. si tamen testis diceret erat mortuus quia non loquebatur non est sufficiens ratio dicti fm̄ Bald. in. l. iij. C. de posthu. hered. et dicit Bal. in. c. j. s. ff. qui feud. dare poss. q̄ licet quis presumatur viuere tamen vnus testis de vsu mortis tollit hanc presumptionem quāuis non probet mortē: hec nota p̄ p̄cessu domicelle de toluas in parlamento Rothomagensi de qua mirabilia narrantur. Et dicit Bar. et Bal. in. l. i. ff. de infra. q̄ si probat aliquē intrasse bellū et eo finto nō reperitur est presumptio mortis adeo q̄ eius hereditas potest adiri fm̄ Angel. ibi et Fe ly. in. s. porro. Glide Ly. in auten. hodie. C. de repud. vbi loquitur de Maufredo occiso in bello beneuentano non tamen inuenio illius cadauere. Et non est opus probare mortem per ostensionem cadaueris fm̄ Bal. ibidem et sufficit probare de luctu propinquorum fm̄ eūdem

et si vxor et alij propinqui induerūt vestes luctuosas. Bar. in. l. genero. in. fi. ff. de infra. Vbi vero agitur de rebus maximis putaquādo agitur de vita hominis p̄pter mortem alterius hominis tunc ista non sufficerēt sed debet constare de morte liquide: vt per Bar. in loco prealleg. et Qualis autē debeat esse certitudo vxoris de morte mariti vt possit alteri nubere: vide scrib. in. d. c. in presentia. de sponsa. Pet. de anchor. in. d. cōsil. ccccj. Hostiē. in summa titu. de sponsa. duozū. s. an liceat. versic. dicitur. Et qualiter probetur mors etiā vide per Lanfran. in practi. titu. de testi. de po. nume. cxxxv. et seq.

In textu ibi.

Mais si apres il retourne,

Glossa secunda.

Quia vt predictū est de beneficio restituentus est: vt in glo. preceden. et q̄ non lucratur fructus facit ad hoc eleg. tex. in. l. nec nos ibi nec super facultatibus eius cuius incerta vita etc. C. de capti. et possi. reuerf. Et quia semper quis possessionem suam animo retinet. l. clam possidere. s. fina. ff. de acquir. vel amitt. possess. glo. in. l. j. in prin. in verbo ait et bene. in fi. eodem titu. et ibi Bar. et Alex. et in dubio non presumitur quis suum iactare vel derelinquere. l. cum de in debito. ff. de proba. in. s. si. cum ibi nor. insti. de rerū dīuisione: non enim presumitur relinquere qui venire nō potest. l. quid si fugitiuus. s. itē ait. ff. de edil. edic. Jo. fab. in. s. quod autem. Insti. de vsuc. de absentibus scripsit satis. Bar. in. l. i. ff. de in iur. resti. ibi videas. Aduerte tñ q̄ si sit quis absens cauius voluntaria vel etiā si necessaria non tamen probabiliter pendente illo absentie tempore currit contra eum prescriptio etiam absq̄ spe restitutionis fm̄ Lauren. calca. cōsil. xxv. incip. prima facie. in. j. col. per. l. quod tempore. et l. si cū militaribus. C. de restitui. milit. l. papinianus exul. ff. de mino. et l. sciendum. et l. nemo. s. j. ff. ex qb. caus. maio.

Article. cclxxxviii.

Saucus enfans ayans meubles et immeubles vont de vie a trespassement sans boirs de leur corps ou representation directe diceulx. Iceulx biens immeubles escheēt par succession a leur pere et mere ou a celui deulx qui souuiura lelditz enfans. Et au regard des choses immeubles que lelditz pere ou mere leur auoient donne soit par mariage ou autrement oudit cas lelditz pere et mere ou celui duquel procedoit le dit don en auroit l'usufruit sans preiudice toutefois des douaires et les plus prouches lignagiers collateraux chascū en sa ligne en auroit la proprietē. Et en deffault desdictz pere ou mere et de chascun deulx lelditz biens meubles et immeubles escheēt a leurs prouches lignagiers en leur ligne collateral. Car suppose quilz eussent ayeul ou ayeulle ilz ne recueilleroiēt pas lelditz meubles et l'usufruit.

In textu ibi.

Escheent par succession a leur pere et mere.

Glossa prima.

21

VDe no. in. s. si pater defun-
tus cum concor. in autē. de hered. ab in
test. col. ix. faciūt no. per Ly. et alios scri-
bē. in. l. si. s. similiq. modo. C. de bo. que
lib. et. l. iij. eodem tit. et etiam faciūt not.
in. l. iij. iuncta glo. ibidē. ff. de castre. pecu.

Article. cclxxxix.

En successio soit noble ou roturiere. Le
mort saisist le vis son plus prouchain heri-
tier habille a luy succeder et est chascun sai-
sy de son droit et porcion de la successio du
dit mort sans apprehension de fait au dedās
de là et du iour du deces dicelluy mort. Car
si lesdictz successeurs ou aucuns diceulx laif-
sent passer là et le iour aps ledit deces sans
apprehension de fait et detemption de leur
dictes porcions ou sans soy douloir com-
plaindre ou appleger/et en seuffrent autre
posseur par ledit temps ilz ne seroiet pl⁹
saisiz. Mais conuendroit qlz y venissent
par action si nestoit que ladicte succession
fust escheue a femme mariee ou a mineur.
Car la femme mariee ou ses heritiers de-
dans lan et le iour du mariage dissolu sen
pourra ensaisiner et dire saisie de sa porcio.
Et pareillement ledit mineur au dedās de
lan apres quil sera venu a son aage. Et ad-
idem dung surleux ou incense dung absent
pour cause legitime ou aultre a qui auroit
este fait interdicion de non alier qui est
equipole a mineur.

In textu ibi.

Le mort saisist le vis.

Glossa prima.

Vide que scripsi et remisi supra ar.
ccxxxvij. in glo. le mort saisist le vis.

In textu ibi.

Laisent passer lan.

Dixi supra ar. cclj. in gl. et dedās lan.

In textu ibi.

Si nestoit que ladicte succession.

Glossa secunda.

Vide tex. et glo. supra ar. cclxj. Et nō
valenti agere non currit prescriptio dixi etiam supra in
glo. ar. ccxix. Et facit quia pendente matrimonio mu-
lier potestatem sui nō habet sed vir. j. L. iij. v. j. De
minozē stulto et furioso dixi supra ar. cxxxiiij.

In textu ibi.

Dun absent pour cause legitime.

Glossa tertia.

Quia talis absens ex causa legitima
puta studij vel alta causa non dicitur absens sed p̄sens
in. l. que situm in prin. ff. de lega. iij. et ibi Bar. et cōtra
tales absentes ex causa legitima non currit prescriptio
not. in. l. quod tempore. et in. l. si cum militarib⁹. C. de
restitu. milit. Secus autem si sit absens voluntarie fm
doc. ibidem Lan. calca. consil. xxv. incip. prima facie.
in. j. col. Bal. in. l. ab eo. in prin. per illū tex. C. quomo

do et quando iud. vbi exemplificat quādo quis est vo-
luntarie absens scilicet si causa solatij vel questus vel
mercantie. l. iij. C. de extor. reis. causa vero studij esse legi-
tima vt dictum est. idem de milita vt in. d. l. quod iē
pore. et. l. si cum militaribus. ¶ Idem de causa eūdi
ad sanctum Iacobum que est probabilis et fauorabi-
lis fm eundē Bal. in. d. l. ab eo. glo. et ibi doc. in. l. iij.
s. legatus. in verbo ob aliam. ff. de iudi. Et vide glo.
sing. in. s. quibus connumerari. in verbo curijs. in fine.
et ibi Porch. et Bal. in addi. insti. de hered. que ab in-
test. defer. vbi dicitur q̄ hijs qui vadūt vtra mare daz-
tur peccatorum remissio. Causa autem legationis est
pbabilis et necessaria fm Bal. in. d. l. ab eo. idē si cau-
sa militie vt supradictum est no. per glo. in. l. si. in ver-
bo appellare. et ibi late per Bar. ff. de resti. in integ. ¶
Si quis abest ppter pestem dicitur iuste abesse no. in
l. de erate. in glo. ibidem. ff. ad trebel. facit no. in. l. que
situm. s. si. ff. de legat. iij. Ludo. roma. consil. cclxij. in
cip. viso puncto. et ibidem in terminis si quis autē ab-
est causa damnationis vel metu cōmissi criminis in. l.
is. qui reipublice. ff. ex quib. caus. malo. idem si relega-
tionis ista est absentia necessaria ideo nō excusar: quis
non est fauorabilis de generibus absentiarum: vide in
d. l. si. per glo. Bar. et scriben. ff. de resti. in integ. gl. in
ca. biduum. in verbo audiatur. ij. q. vj. Balon in. s. sur-
sus in. j. et ij. col. in lit. de actionibus.

Article. ccxc.

Saucun baille ou transporte son herita-
ge en eschange par mutation dautre heri-
taige/ tel elchange sortist pour la premie-
re fois la nature de lheritaige pmute. En-
tre les heritiers seroit pour ladicte premie-
re fois departy comme eust este ledit heri-
taige dont la permutation est faicte en for-
me que declare est cy deuant.

Littera ista est satis plana et alia glo.
non indiget.

Article. ccxcj.

Les executeurs du testament sont say-
liz dedans lan et iour du trespas du testa-
teur des meubles et acq̄stz fil na patrimoie
ne pour lacomplissement du testament. Et
par faulte de meuble et acquest de la tierce
partie du patrimoine desquelz meubles ilz
leront tenuz faire inuetaire auant que eulz
ensaisiner diceulx. Et neantmoins seront
les heritiers appelez par les executeurs
pour veoir executer ledit testamēt. Mais
si tel executeur nest receant du pays seront
les meubles inuentairiez et mis en depost
pour en estre dispose par lexecuteur et lan
et iour passez les heritiers sen pourront di-
re saisiz.

In textu ibi.

Les executeurs du testament.

Glossa prima.

Executor vltime voluntatis di-
citur qui testatoris voluntatem exequi seu ad
implere tenetur. Probat in. c. tua. et in. c. Jo-
annes. de testa. Executores autem alij sunt
testamentarij alij legitimi et alij datui. Testamentarij

dicantur qui in testamento dantur de quibus hic et in l. iij. ff. de ali. et ciba. lega. et no. in l. nulli. C. de episc. et cleri. legitimi sunt quibus huiusmodi potestas siue officium datur a iure no. in d. l. nulli. et in s. sin autem heres: et s. seq. in autent. de eccl. titul. col. ix. datus sunt qui vocatis heredibus testatoris dantur a iudice vel consule ciuitatis vt in l. solent. ff. de ali. et ciba. lega. Paul. de cast. in d. l. nulli. in princ. et latius per Specul. in titu. de instru. edi. s. nunc vero aliqua. in pn. et ibi multa. Quis autem possit esse executor: et dic q. omnis qui non a iure repellitur. Repellitur autem serui et banniti. Bald. in l. id quod pauperibus. C. de episc. et cleri. de seruo patet quia auctoritas exequendi non cadit in seruum. l. hec. verba. ff. de verbo. signifi. de seruo etiam quia suo nomine non potest habere actionem. l. tutel. s. si pubertate. ff. de capt. diminutione. potest tamen esse executor quo ad actum nudum ministerij pura quo ad declarationem vel electionem aliquam faciendam. l. ex facto s. ex facto. ff. ad trebel. fm eundem Bald. in d. l. id quod pauperibus. ij. col. An autem excommunicatus possit esse executor: et dicitur Bald. q. sic quia omnia que faciunt excommunicati quo ad temporalia bene valent fm Anno. in ca. si vere. de sen. excom. de impubere etiam dicit q. potest esse executor si est capax huius intellectus. l. j. s. certum. ff. de acquir. possess. Collegium etiam potest esse executor quia loco persone fungitur. l. mortuo. ff. de fideiuss. Et licet non possit naturaliter consentire in quantum collegium quia non est corpus animatum tamen potest civiliter consentire. l. aliud. s. referitur. ff. de regul. iur. Bald. vbi supra: vbi etiam dicit: q. religio etiam mendicantes possunt esse executores prout no. in c. fi. de testa. lib. vj. fallit fm eum in fratribus minoribus no. in cle. exiit ne paradiso. de verb. signifi. Bald. in autent. Ingressi et ibi diffusus in addi. et autent. si qua mulier. C. de sacrosanctis eccl. Mulier etiam potest esse executrix fm Bald. in d. l. id quod pauperibus. contra glo. ibidem per iura: que ibidem alle. et vide glo. in d. c. fina. de testa. lib. vj. Barto. in l. femine. ff. de regul. iur. et in l. a filio. in prin. ff. de ali. et ciba. lega. An autem quis cogatur implere officium executoris. Et dicit Bald. in d. l. nulli. ij. col. post Oldral. Quod tunc quis compellitur implere officium si incepit gerere in cap. penult. et ibidem scrib. de testa. in dicta. l. nulli. post princ. sed si non incepit gerere non compellitur incipere fm eundem Bald. per l. at si quis. s. sicut. et l. si quis pulchrum. s. funus. ff. de relig. et sumpt. fune. potest tamen cogi casualiter per si no. exequitur perdit relictum: vt in autent. de eccl. titul. s. sin autem. col. ix. d. l. si quis sepulchrum. s. sed si non. Bar. post Dy. in l. j. penul. col. ff. de lega. ij. latissime per Specul. titul. de instru. editio. s. nunc vero aliqua. versicul. hoc etiam queritur: et ibidem Joan. and. in addi. cogitur etiam non testamentarius sed qui committitur ab episcopo qm ad eum deuoluitur executio in d. l. nulli. et s. sin autem vel qui committitur a preside prouincie vel a iudice. d. l. iij. ff. de ali. et ciba. lega. Bar. in dicta. l. j. Quando quis dicitur incepisse vel acceptasse officium executoris. Et dicit fm Bald. in d. l. nulli. ij. col. post Hico. ruffoli. q. incontinenti quando se immiscet executioni in autent. sed cum testator. C. ad l. falci. et ita fm eum tenet Ja. de aret. Item acceptare dicitur etiam siue in testamento sibi ascripserit vel ascripto consensit in vita testatoris siue post mortem fm Barto. in d. l. j. penul. col. per l. vxori. s. j. ff. ad l. cor. de sal. Quando autem potest cogi: quo iure cogitur. Et dicit Bart. in d. l. j. aut executori est aliquid relictum in testamento et potest cogi actione ex testamento si agnouit relictum. l. ij. C. de hijs que sub modo als officium iudicis habet locum glo. in d. l. nulli. Et dicitur et no. in eadem. l. nulli: q. officium executoris testamentarij so-

lum durat per annum incipit autem iste annus currere a die monitionis facte ab exequendo fm Bal. in d. l. id quod pauperibus. ij. col. post doct. comuniter per. c. nos quidem: et ibi Pauor. et c. tua. de testa. Ideo dicit Bal. q. episcopi faciunt constitutiones per quas mouent executores ad hoc vt non sit alia monitio specialis necessaria. Quo anno elapso executio ad episcopum deuoluitur: vt no. in d. l. nulli. et l. si quis ad declinandam. Tenet Lud. roma. consil. lxx. incip. viso questionis themate. vers. tertio premitto per iura que ibidem alle. Et hoc nisi executor ex iusta causa fuisset impeditus fm Bald. in d. l. id quod pauperibus. et Frede. de sen. consil. cxxix. incip. casus talis est. j. responsio. Ex supradictis potest notare que sit illa iurisdicatio qua ille officialis episcopi in testator vulgariter vocatur in episcopatu. sag. ensi exercet quo autem iure exigit octo solidos et quattuor denarios turones. Nescio dicat q. scit vel soluat apollo vt dicit glo. in l. ij. ff. ad l. aquil. Pauor. in c. in nostra: de sepult. q. lex nulli in qua melius q. alibi fundetur dicta iurisdicatio dicit expresse q. gratis et sine villo dispendio episcopus id gerere debet et rationes executorum audire. ibidem videas.

In textu ibi.

Sont saiz dedans lan zc.

Glossa secunda.

Et sic in hijs nomen et vim heredu habent ex quo etiam possunt agere et exigere mobilia et conquestus et illis deficientibus tertiam partem partimonij nedum ab alijs sed etiam ab heredibus fm Specul. in titu. de instru. edi. s. nunc vero aliqua. vij. col. vers. si et scias. alle. d. l. nulli. in princ. et d. l. si quis ad declinandam. s. vbi autem. et d. l. si quis sepulchrum. Bar. in l. alio herede. v. col. ff. de ali. et ciba. lega. alle. l. si tibi optio. s. fi. ff. de opti. lega. et in l. si quis titio. ff. de legat. ij. et ibi in addi. dicit tamen Bald. in l. ij. C. comunita. de legat. q. non habent rei vendi: dic vt p. doct. vbi supra: et per Bald. in d. l. id quod pauperibus. xvij. et xvij. quest.

In textu ibi.

Ils seront tenuz faire inuentaie.

Glossa tertia.

Ad hoc est tex. et ibi scriben. in. l. nulli. versicu. cum. in fine. C. de episc. et cleri. et Specul. in titul. de instru. edit. s. nunc vero aliqua. xvj. col. versicu. sed an executor: et ibi Joan. and. in addi. vbi etiam dicit: q. eo q. tenetur facere inuentarium illo no. facto repellitur ab agendo per l. tutor qui repertorij ff. de administra. tuto. Et q. tenetur facere inuentarium etiam tenet Bald. in dicta. l. si quis pro redemptione. C. de dona. et tenetur reddere rationem episcopo: vt in dicta. l. nulli per Bald. et Paul. de cast. et alios scriben. non tamen erit subtilis inquisitio facienda sed erit standum testimonio ipsius iurantis voluntatem compleuisse et absq. villo dolo omnem pecuniam defuncti erogasse. l. penult. C. de dona. quod fit in presentia episcopi vel illius officialis in tali negotio quem intestatorem vocant: vt supra in j. glo. dixi in fine. Et tunc statur iuramento iurantis eo q. non potuit sibi parare probationes: vt quia expense erant valde minute / sed quando quilibet diligens sibi parasset probationes: vt quia erant expense magne tunc non statur suo iuramento / secundum eundem Bald. in dicta. l. nulli. penultima columna: post Jaco. de rauen. ad hoc alleg. l. fina. s. in computatione. C. de iure deliberandi. l. in actione. ff. de furtis.

Huytiesme partie.

et ar. l. non omnes. s. a barbaris. ff. de re milit. qz quod liquide probari potest liquide probandum est fm eundem Bal. in. d. l. id quod pauperibus.

In textu ibi.

Seront les heritiers appellez.

Glossa quarta.

¶ Ad hoc facit lex legatum. ff. de usu et usufruct. lega. quam ad hoc alle. Specul. in titu. de instru. edi. s. nunc vero aliqua. r. col. versicu. quid si heres. et ibi Jo. and. in addi. hoc tenet expresse post Albert. et Jaco. are. z hoc ne fideicommissarius colludat z ad hoc facit fm eundem. c. ij. in fi. z. c. si quem. de pro cura. lib. vj. Quid si heres soluat legataris et preueniat executores an liberetur dicit Paul. in. d. l. nulli. ij. col. qz sic: si legata erant facta certis personis ita qz non erat necessaria nisi executor facti tex. est in. l. si libertus sub conditione. s. l. ff. de bo. libe. in. s. si quis in nomine. et ibi Jaco. de bellouisu. in autent. de eccles. titul. col. ix. Sed si personis incertis declarandis per executores vt in casu. d. l. nulli secus: quia cum declaratio non pertineat ad heredem non videtur solvere illis quibus legatum est factum ex quo infert idem Paul. de cast. in. d. l. nulli. et ibidem omnes scribi. qz executor in illo casu non potest alium substituere quod vide per eosdem Qualiter autem executor debeat procedere in venditione rerum defuncti: vide late per Bart. in. l. alio. ff. de ali. et ciba. lega. et an debeat subastare: idem Bart. in. l. ait pro. s. hodie. ff. de mino. et in. l. si tempore. de fid. instru. z iur. haff. fife. lib. x. c.

In textu ibi.

Nest resseant du pays.

Glossa quinta.

¶ Idem forte diceretur si non esset solvendo sed pauper z de fuga suspectus ar. l. fideiussoz. ff. qui satisd. cog. et que no. Joan. and. z Panormi. in cap. ij. in fi. de pigno. si vero tales velint dare fideiussores: vtz qz tuc evitabitur illa sequestratio de qua in tex. et de hoc satis supra dixi articulo. lxxij. in glo. ou de bailler plege. An autem ad satisfidandum possit tuc cogi executor: dicit qz non fm eundem Specul. in titu. de instru. edi. s. nunc vero aliqua. xv. col. versicu. Item nu quid heres. ar. l. pecunie. ff. de ali. et ciba. lega. et ibi Joan. and. in addi. qui allegat rationem quia esset eum onerare duplici onere siue commodo: vt per eundem ibidem. Cetera circa istam materiam: vide per Specula. in. d. s. nunc aliqua. et ibi Joan. and. in addi. qui specul. transcripsit ibidem tractatum antiqui doctoris Jo. blanchi. et ipsum non nominavit: vt dicit Paul. de cast. in. d. l. nulli. in fine. C. de episco. z cleri. qui quidem formavit centum et xxxv. questiones in materia executionis testamenti. Et ibidem Jo. andr. in. j. addi. redarguit Speculatorem de furto dicens: qz fecit nimis grande furtum cum in nulla parte tractatus inuentorem non nominavit. Et de ista materia per Bald. et Ly. et alios in. d. l. id quod pauperibus. et in. d. l. nulli. Barto. in. d. l. alio. et in. l. a filio. ff. de ali. et ciba. lega.

Article. ccxcij.

¶ Les testamens redigez par escript ne sont vallables ne auctetiques sinon quilz soient fais deuant vng notaire et troys tesmoings: ou le cure ou son vicaire et troys tesmoings. ou que le testateur le ait escript et signe de sa main. Louteffoys si le testament est fait ad pias causas et il ne excede

Des partaiges.

fix liures tournoys il suffira quil y ait vng notaire et deux tesmoings ou le cure ou son vicaire et deux tesmoings.

In textu ibi.

Les testamens zc.

Glossa prima.

¶ Testamentis quid sit testamentum vnde dicitur et multa alia circa materiam testamentorum dixi et remissi supra ar. cclij. in glo. et le testament du decede. Et facit ad textum nostre consuetu. qz consuetudo potest remittere solemnitates iuris civilis circa testameta: vt dicit Specul. in titu. de instru. editione. s. compendiose. vj. col. versicu. sed nunquid de consuetudine: et ibi latissime Joan. and. in addi. alle. l. de quibus. ff. de legibus. l. ij. C. que sit long. consuet. in ca. consuetudinis. xj. distin. in. c. penulti. et fi. de consue. l. si. in fine. C. de eman. vide Boerium in glo. consuetu. bituri. in titu. des costumes contenant les testamets: qui ad hoc infinita allegat adde pulchrum dictum Panormita. in repe. c. cum esles. ij. col. vlt. not. vbi dicit qz impugnants testamentum preteritu solemnitate omisse in numero septem testium peccat mortaliter dixi supra in ar. cclij. in. d. glo. et le testament du decede. in fi. Et an illud testamentum cum tribus testibus fm consuetudinem patrie reputetur vbiqz valere: dicit Panormita. qz sic in ca. cu olim. in. j. no. de cleri. confuga. post Bart. in. l. omnes populi. ff. de iusti. z iur. et in. l. cunctos populos. C. de sum. trini. et fi. catho. vbi dicitur qz similis viget consuetudo sentis.

In textu ibi.

¶ Le testament est fait ad pias causas.

Glossa secunda.

¶ Id quod relinquatur pro anima dicitur ad pias causas: vt dicit glo. et ibidem Barto. in. l. si quis titio. ff. de lega. ij. latius examinatur per Bart. Bald. Paul. et Jas. in. l. j. C. de sacrosan. eccles. Specul. in titu. de instru. edi. s. nunc vero aliqua. versicu. et scias. le. ij. omne quod relinquatur pauperibus videtur relictum ad pias causas. l. si quis ad declinandam circa fi. C. de episco. et cleri. in ca. non satis. lxxvj. distin. Bald. in autem. similiter. C. ad. l. falc. Item omne relictum pro anima vt supra dixi z ad hoc Bald. in. d. l. j. in. l. ij. col. idem Bald. in ca. j. s. donare. in titu. qualiter olim feud. per. alle. in. ij. col. versicu. item no. tex. in. l. illud iuncta glo. ibidem. C. de sacrosanctis ecclesijs. et facti. l. diuus. ff. ad legem falc. Si autem reliquitur consanguineo non videtur relictum ad pias causas etiam si testator expressisset Bald. in cap. de prioro. de appella. fm glo. in dicta. l. illud. in verbo alia. et ibi Bald. et Paul. da castro. Et hoc nisi talis consanguineus esset pauper fm Bald. in dicta. l. j. in. l. ij. col. Paul. de cast. ibidem ante finem. versicu. et adde quos sequitur ibidem Jas. in penulti. col. Panormita. in rubri. de testa. ad hoc alle. glo. sing. in ca. ij. de sepul. in verbo de creuerit: et ibi Bolog. in addi. de relicto autem causa studij an dicitur relictum causa pia dicit Jas. in dicta. l. j. penult. colum. qz non nisi sit pro studio sacre theologie. Bald. in repetitio. l. j. columna. jr. ff. de legatis. iij. ¶ Quid si donatur pro redemptione captiuorum: dicit qz pia causa per. l. illud. z ibi scrib. C. de la cros. eccles. extendit ibidem Bald. post prin. etiam predeptione eorum qui sunt in carcere. p maleficio. Barba. in addi. ad Bar. in. l. si quis ad declinandam. de epifi.

et de. C. Bal. in. l. quis: et in. l. seq. ff. solut. ma. Quid autem si relinquatur fraternitati siue confratrie an dicatur causa pia et videtur q non per ea que no. Bald. in auten. hoc fuis porrectum. ff. col. vers. secundo quero, C. de sacros. eccles. vbi dicitur: q illud collegiu est omnino profanum seculare: et no privilegiatu tenet. Pet. Philip. corne. consil. cix. incip. circa primum. in. v. col. in. ij. volu. post Bal. consil. clx. incip. in. d. testamēto. idem Bal. in. l. si quis ad declinandam. xvij. col. C. de episco. et de. Panor. consil. xxvij. incip. ad claram: de privilegijs pie cause; vide per scrib. in. d. l. j. C. de sacros. eccle. late per Ludo. roma. in repe. auten. similit. liter. C. ad. l. falc. Et q in testamēto ad pias causas sufficiunt duo testes: no. in. c. relatum; et. c. cum esses de testa. Bar. et alij scrib. in. d. l. j. et. l. diuus. ff. de milia. testa. Paul. de cast. consil. cccxiiij. incip. dubium facit. in. fi. col. Et valet etiam si tales testes non sunt rogati fm eundem Pau. ibidem. post Bar. in. d. l. j. et in eodem mulier potest esse testis: vt no. idem Paul. de cast. in. d. consil. alleg. glo. in auten. hoc sine. C. de testa. et in. l. hac consultiissima. s. ex imperfecto: in verbo liberos. eodem titulo. Et dicit notabiliter Lor. consil. ciiiij. incip. circa primum. ad fi. in. ij. volu. post Bal. in l. cunctos populos. C. de sum. trini. et. fi. catho. q statuta laicorum impediunt q quis non possit testari ad pias causas coram duobus testibus no valent. Item dicit ibidem Lor. post Bal. in. l. generalis. C. de sacrosan. eccles. q non valet statutum quod non possit mulier testari ad pias causas sine consensu propinquorum sequitur Pet. de anchor. in repeti. c. j. xj. quest. in princ. de rescrip.

Huytiesme Partie.

Huitiesme partie est traicte de la matiere des partaiges et coment ilz se doiuent faire entre les coheritiers et autres ayas ensemble chose a diuiser par entre eulx.

Glossa prima.

De tractatur materia que habetur. C. et. ff. famil. hercl. si sit inter coheredes si autem inter alios. in titu. comuni diuidido que de hoc vs de in articulo fi. isti. partis. vtilis est enim diuisio quia segnius expeditur comissa negocia plures. Bzo in summa. C. famil. her. et ibide. Etia dicit q naturale vitium est negligi quod commune est vt se nihil habere qui non totum habere arbitretur deniq suam quocq partem corrumpi patitur dum inuidet aliene. l. ij. quado et quib. quar. pars debetur lib. x. C. Et magis attenditur in rebus diuisis vt docet experientia. Refert Lor. consil. cclij. incip. consuluit: et etiam allegat communio parit discordiam l. cum pater. s. dulcissimus. ff. de leg. ij. Et dicit etia idem Lor. q per diuisionem nihil dicitur deperire sed habetur p certa loco incerte. et dicit Sozi. consil. clxv. incip. vltis inuestituris. in. x. col. q perfectior dicitur diuisio q vno ex quo diuisio inducit. magis conferuationem q vno et sic perfectiores operationes allegat ad hoc philosoph. vij. metha. Et si complicata dominia fuerint erit diffideria et discordia fm eundem Sozi. ibidem alle. Tho. scda scde quest. cxxxvij. in prin. Et ratio est quia possidentes pro indiuiso impediuntur ad inuicem per concurrum quod non est dicendum iuxta l. quotiens. cum ibi not. ff. de usufruct. et in. l. j. s. ex hijs. ff. de verbo. oblig. Et sic ex hoc fieret pretu-

dictum respublice contra. l. congruit. ff. de offi. prefec. vrb. Lurt. iunior in tract. feud. iij. parte. iij. questio. in iij. col. vbi etiam dicit. q si diuisio non fieret de facili partes deuenirent ad arma qd est obuiandum. l. equis simum. ff. de usufruct. Sed dubitatur quis potest prouocare ad diuisionem et dic: q regula est q vnusquisq qui habet rem communem possit alios prouocare ad diuisionem no. in. l. et si non omnes. in prin. ff. communi diui. Lurt. iunior vbi supra. Minore annis vempto aut eius tutore qui no possunt prouocare ad diuisionem. l. si pupillozum: cum concor. ff. de reb. eorum qui sub tute. vel cur. sunt. Et hoc verum nisi esset causa legitima puta discordie vel eminentis scandali. Sozi. consil. xvj. incip. vltis inuestituris. col. fi. aut euidens vtilitas pupillis fm Lor. consil. cclij. incip. Con suluit do. Bal. post Ly. Bar. Bal. et omnes in. l. iubeamus. C. de sacrosanctis eccles. Bal. post Ly. in. d. l. ff. pupillozum.

Article. ccciiij.

Premieremet quant aux nobles silz ne peuet couenir de leurs partaiges des choses immeubles de la succession a eulx et cheue les puisnez doiuent requerir leur ainsne de leur faire partaiges de ledictz immeubles dicelle successio. Et lainsne est tenu faire aux puisnez vng lot a part pour leur tierce partie. Et silz ne le vouioient prendre ne accepter ilz mettront en deux lotz les deux autres tiers que lainsne auront retenuz desquelz lainsne prendra et choira celluy q bon luy semblera. Et avecques ce prendra et retiendra a luy ledit premier lot quil a uoit presente a lesdictz puisnez. Et aura en oultre le precipu dont dessus est faicte mention qui ne chet point en partaige ne diuisio/ et lautre lot desditz deux tiers que premier auoit retenu ledit ainsne pour lesditz deux tiers q naura este choisy par ledit ainsne demourra a usd puisnez pour leur tiers. Et silz ne le veullent ainsi faire et quil en fust debat entre eulx Justice les pourra contraidre a departir p telle maniere ou autre raisonnable en gardat a chascun son droit.

In textu ibi.

Silz ne peuent conuenir.

Glossa prima.

N valeat pactu q perpetuo stetur in cōione disputat. Bal. in. s. qda. col. vi. et. vij. insti. de actio. Et pcludat q non. Secus si ad certu tepus limitatum alleg. tex. no. in. l. i. hoc iudicio. s. si coueniat. et. s. seq. et. l. fi. ff. coi diuid. bene tñ possunt fratres cōcordare et cōuente q non diuidat in vita sua fm eundem Bal. per. l. j. in pn. ff. p socio. Et q quis non pot ppetuo diuisioni renuciare firmat Feli. in. c. si diligenti. vij. col. vers. primu correlatum. de fo. cope. Sozi. consil. cclxvij. incip. in questione. iij. col. ff. circa scdam. extende etiam si tale pactum sit iuramento vallatum maxime quado cessat causa pacti: ita consuluit Oldral. consil. cclxij. incip. factu tale est. Fely. in. d. c. si diligenti. quia iuramentum intelligitur stantibus terminis

Guytielme partie.

glo. in. c. q̄admodum. de iureiur. Et refert Gely. in. d. c. si diligenti vidisse cōsultum q̄ valet indistincte diuisio contra iuramētum licet incurratur per iurium alle. glo. auream in. c. si. in verbo reuocatis. de procur. lib. vi. An autem talis actio diuisionis possit p̄scribi: late per Jas. in. d. s. quedam: r̄ dicam infra ar. cccclviii.

In textu ibi.

Et laisne est tenu.

Glossa secunda.

Et sic habet duas partes cum aduantageo de quo supra ar. cccxxviii. et ar. cccxxxix. et ibi dicit in glo.

In textu ibi.

Justice les pourra contraindre.

Glossa tertia.

Ut per totum titu. C. & ff. famil. her.

et cōmunt diuidun. et titu. seq. Quia nemo cogitur in cōmuniōne stare. l. si. C. cōmunt. diuid. Et si iudex super hoc non prouideret deberet priuari officio suo. fm Lur. iuniorē in tract. feud. iij. parte. q. xxx. in. iij. col. post Bal. in. l. j. s. quies. ff. de offi. p̄fec. vrb. Ang. aret. in. l. ij. s. ex hijs. ff. de verb. oblig. Qualiter autem prouidebit? dic q̄ coget maiorē ad partem assignādam: vt no. in. l. ad officium. C. cōmunt diuid. no. in. l. et si non omnes. ff. eodem titu. no. in. l. ij. r̄. iij. ff. fami. her. no. Jo. fab. in. d. s. quedam. v. col. vers. de veritate. in. l. de actio. q̄ de veritate iuris iudex debet facere partes et singulas singulis ad iudicare per. d. l. ad officium. in. s. p̄terea. in. l. de offi. iud. r̄. l. in hoc iudicio. ff. fami. her. c. Sequitur ibidem Jas. in. d. s. quedam. nu. lxx. quod puto vbi omnino differt is qui partes facere debet. Et ibidem quomodo iudex debet diuidere res cōmunes scilicet per fundos et similia declarat tex. in. l. j. C. cōmunt diuid. et ibi Bar. r̄ Bal. in. j. not. r̄ in. d. l. ad officium. in. s. si familie her. c. r̄ s. seq. in. l. de offi. iud. vbi dicitur: q̄ ad officium iudicis spectat qualiter res sint diuidēde. **¶ Et iudex ex bono et equo habet animaduertere qualiter cōmodius et cōgruentius res debent diuidi. Et sunt res singule diuidēde scilicet alique vni r̄ alique alteri quia hoc partibus magis soler expedire per iura supra alle. tenet etiam Cor. consil. cccxxix. incip. circa primū. in. j. volu. in. ij. col. per iura que ibidem late alle. eum videas.**

In textu ibi.

En gardant chascun son droit.

Glossa quarta.

¶ Aras non esset iusticia vide que late scripti in lib. de descrip. iust. lib. j. in. c. de tercio angulo turris.

Article. cccxliij.

Combien que lō ait dessus touche de la succession des nobles et q̄le porcion chascun en doit auoir et en quelle maniere elle se doit departir: toutefois au regard des partaiges des conte viconte de beaumont et baronnies dudit pays ya autre forme de vser. Car conte viconte ou baronnie ne se departent point entre les freres r̄ seurs ne leur representatiō ne les dignitez et nobles ses diceulx/ comme le chastel / la iustice et les aultres droitz de baronnie si le pere ne leur auoit fait partaige en son viuāt/ mais laisne doit faire ailleurs aduenant biē fait

Des partaiges.

aux puisnez malesz doit bailler a les seurs leurs porcions coustumieres autre part si ya de quoy. Et si nauoit que la baronnie elles y auroient leur porcion coustumiere: r̄ pareillement les puisnez leur bien fait sur la baronnie sauf des dignitez et prerogatiues qui demourroient a laisne sans departir. Et est a entēdre par ceste coustume que combien que a laisne demourent lesdictes dignitez et prerogatiues / toutefois il est tenu de recompenser les puisnez de la tierce partie desdictes dignitez et prerogatiues autre part.

In textu ibi.

Car cōte vicōte ou baronnie ne se depeut.

Glossa prima.

¶ Hoc est tex. i. c. imperialem

A s. p̄terea ducatus. in tit. de probi. feud. alle. per Fede. r̄ ibidem oēs scrib. et ibidē etiam idem dicitur de feudo marchie siue marchionatus: sed quia in eodem tex. nō fit mentio de baronia et vicecomitatu dicit Joan. rey. in. d. s. p̄terea ducat. s. i. quero quid de principatu. **¶** Idē est r̄ etiam de princ. paru r̄ delphinatu cū in eisdem sit eadē ratio non fecit tamen de eisdē mentionem tex. in. d. s. p̄terea ducatus: quia tūc non erant in viu fm eundem Rey. Et idē dicit esse de iudicatu sicut est in sardinia: de quo in. c. si diligenti: de rescrip. Eudē q̄ supra scripti de baronibz ar. lxxij. de regno autem q̄ dicitur nō debeat tenet etiā idem Rey. post Bernard. in. c. licet. de vot. r̄ in. c. si heredes. de testa. Ratio autem quare ista feuda non diuiduntur fm eundem Rey. est quia feuda sunt magna in quibz est maius periculum l. j. sed et si quis. ff. de carbo. edict. in. c. vbi periculū. de elect. lib. vi. vbi si diuideretur p̄pter multitudinem partū ad nichilū redigeretur r̄ reduceretur. in. aut. de trien. r̄ semiss. s. j. col. iij. dat etiā aliam rationem qz ista feuda sunt nominata. Et si diuiderent nomen p̄derent et amisso noie carerent fructu. l. defensores nichil. in. l. C. de defen. ciui. r̄. l. a nullo. l. si. C. de ferijs. dat etiam aliā rationem qz ista feuda sunt dignitates et dignitates sunt indiuisibiles: in. c. maioribus: de p̄ben. no. in. d. c. licet de vot. Jo. fab. in. aut. hoc amplī. C. de fidei cōmiss. r̄ in. l. obseruādū. ff. de offi. p̄cōsul. r̄ late infra dicit. in. glo. si. Alias aut rationes alle. Bal. in. d. s. p̄terea ducat. an p̄n. alleg. illud euāgelij oē regnū in se diuisum desolabit. Math. xij. c. r̄ Luc. xj. r̄ Aristo. vij. methaphi. **¶** Idē est bonū pluralitas p̄ncipatuū. **¶** Et nichil tā magnū q̄ p̄ diuisionē nō fiat paruū: vt in. d. s. iij. de trē. r̄ semiss. s. j. col. i. j. r̄ vide Bal. in. l. si plures. col. ij. C. de cōdi. in. c. r̄ idē Bal. in. d. aut. hoc amplī. et ibidē p̄chre mltas alias rōnes assignās. C. de fidei cōmiss. et exrēde etiā q̄ talia feuda nō diuiduntur etiā si oēs consortes r̄ coheredes consentiant p̄ tex. in. d. s. p̄terea ducat. in. princ. ponderādo aduersatiuā cuius natura est aduersari p̄cedētibz in iure r̄ in facto fm Lur. iunio. in tract. feud. iij. parte. xxx. q. vbi late de ista materia per regulam r̄ nouem fallentias.

In textu ibi.

Si le pere r̄c.

Glossa secunda.

¶ Ad hoc est tex. r̄ ibi scrib. i. l. ff. C. fami. her. Philipp. cor. late in cōsil. cccxxvij. incip. quod dicitur. ser. antbo. in. iij. volu.

In textu ibi.

Sauf des dignitez et prerogatiues.

Glossa tertia.

A Dicitur cur. iunior in tracta. feud. quarta parte. q. xxx. col. iij. versu. decimo pro limitatione. post Alber. i. de rosa. in dictionario in verbo feudum tractat de questione inter marchiones de Carreto et Saouone: q. licet forte aliquibus nouum videatur tamen eorum iudicio. s. preterea ducatus. in titu. de prohibi. feu. alie. per Sede. non est intelligendus ita large vt prima facie sonat littera quia bene dicit q. talia feuda sunt indiuisibilia ne per diuisionem dominus debet seruitio fraudetur: ideo dicunt q. ius primogeniture: de quo in testamento veteri locum habet quia in eum deueniunt in. c. licet: cu. glo. et ibi no. Hostien. et doct. et in. c. recte: de vor. sed fm eos si recte inspicatur tex. in. d. s. preterea ducatus. et in. c. j. respon. j. in titu. de feudo marchie loquuntur et debent intelligi solum de ipsis dignitatibus et titulo dignitatum non autem de bonis temporalibus earum pura ciuitatibus castris et alijs locis ad ipsas dignitates pertinentibus quia ipsa sunt bene diuisibilia nec de illis dicitur iura loquuntur: patet quia tex. dicit Conte/ viconte/ ou baronnie: et sic de similibus vt supra dixi: ad hoc est tex. in. l. a. p. consultibus: et. l. si quando. C. de appella. et de comiti rei milit. per totum titu. lib. xij. C. de comitibus. et Archi. eodem lib. in. d. c. j. in tit. quis dicatur dux. co. vel mar. c. fundamenta. s. proinde. et ibi glo. in verbo marchio. de elect. lib. vj. bene tamen fatetur Albe. vbi supra dicitur dignitates esse indiuisibiles et ad primogenitum transire sed res corporales diuidi non reperi prohibentur immo vt ipse dicit diuiduntur comuniter in titu. si de feud. sue. contro. in. c. si omnes. Ad hoc facit elegans consilium Sozi. clxx. incip. vllis inuestituris per totum: et maxime in col. si. in prin. Et dicit Albe. de rosa. vbi supra q. iste est verus intellectus. d. s. preterea ducatus. et q. ita sentit Reyne. de forst. et plures alij docto.

Article. ccxcv.

Quant aux partages des coutumiers des successions et eschoistes qui leur sont escheues le plus aage des enfans soit filz ou fille ou sa representation doit faire les lotz et les puisnez doyuent choisir de degre en degre. Cest assauoir le plus ieune choisira et ainsi successiuement en ascendant. En faisant lesquelz lotz ledit plus aage doit et est tenu mettre les choses de ladicte successio en maniere quelles soient le plus prouffitablement et entierement que faire ce pourra au prouffit et vtilite de chascun desditz lotz: et ce fait si lesditz puisnez nen sont contents celuy ou ceulx qui les dissentiront feront iceulz lotz et les autres choisiront chascun en son degre.

Glossa prima

A **Q**uod maior debeat facere partem minorum tenent cano. in cap. j. p. illum tex. de parrochijs indistincte tenet Joan. de ana. in. c. qualiter et quando. le. ij. in. ij. col. versu. et ideo. de accusa. Et ad hoc adducit duas rationes. Prima de. d. c. j. de parroch. iuncto cap. j. de no.

ope. nuncia. Secunda glo. adducit singularem in cap. de libellis. in verbo illo. xi. distin. vbi dicitur: q. dicitur alicuius sancti fulcrum auctoritate antiqui vel noui testamenti preferendum est constitutioni iuris canonici seu pape. Sed sic est q. talis consuetudo q. maior diuidat et minor eligat approbatur per sanctum augustinum in lib. de ciuitate dei. c. xx. in fi. et per vetus testamentum Gene. xij. vbi Abraham maior fecit partem et Loth iunior elegit quare etc. et eisdem etiam refert et sequitur Alexand. in addi. ad Barto. in. l. vnica lib. x. C. de hijs qui se deserunt. et ibi Bald. et Luc. de pen. licet idem Luc. ibidem dicat post Doffred. in summa de actione familie hercis. versu. sed opponitur q. non reperitur in iure expressum. Dicit tamen si talis se habet consuetudo iusta est et est iudicialiter obseruanda. Et hanc partem tenet Nicolaus m. lis in repertorio in verbo diuisio. post Antho. de but. licet Bar. in. d. l. j. C. de hijs qui se dese. dicat: q. per sortem talis electio est fienda quam opi. plures legisse sequuntur. Tamen vbi est in contrarium consuetudo videlicet q. minor eligat valet: vt per doc. vbi supra Lud. roma. consil. cccclxxj. incip. lucrum autem. in fi. Et q. talis viget consuetudo per italiam generaliter tenet Joan. de ana. vbi supra. Et hanc partem videtur tenere Bald. in. l. suus quocq. in princ. ff. de hered. instit. et de tali consuetudine et q. valeat tenet expresse Philip. come. consil. cccxxiij. incip. licet in hac. in. j. volu. Et q. tali legi municipali standum sit allegat. l. omnes populi. ff. de iusti. et iur. et. l. lege municipali. ff. de decret. ab ordi. facien. cum similibus. Ideo vbi lex municipalis clare et aperte loquitur non est locus substitutioni. l. ancille. s. fina. C. de furt. et in. l. illa. s. j. ibi de modo etc. C. de colla. * Ratio autem fm eundem post omnes est: quia frater maior presumitur melior informatus: minor autem eligit quia est debilius et infirmius consilij fm Jas. in. s. qdam. ix. col. in situ. de actio. alle. l. ij. de metall. lib. xij. C. vide eundem Jas. in. l. j. vij. col. ff. de reb. cred. et si cer. pet. Et ibidem latissime disputat materiam dum etiam disputat late Joan. le cirier in tracta. de iure primogeniture lib. ij. q. iij. versu. circa octauam. Et And. barba. in rub. de reb. eccles. no. alle. col. xlix. Guydo pape sing. ccxj.

In textu ibi.

En faisant lesquelz lotz etc.

Glossa secunda.

A **A**d hoc est bonus tex. et ibi Bar. Bal. et alij scrib. in. l. j. C. communi diuid. late per Philip. cor. consil. cclxxij. incip. circa primum. in. alij. col. in. j. volu. vbi dicitur: q. diuisio rerum non debet de singulis rebus fieri sed vti commodius vna debet vni assignari: alia vero alteri.

Article. ccxcvj.

Touteffoys si en succession de personne roturiere d'aucune chose hommaigee cheue en tierce foy / l'ainne ou aultre a qui en appartient les deux tiers sans autre aduantage baillera aux autres vng tiers du quel filz ne se veullent contenter sera procede comme dessus est dit au partage des nobles / et duquel tiers tant entre nobles que roturiers le plus aage desditz puisnez ou sa representation fera les lotz et choisiront les plus ieunes ou leur representation de degre en degre.

n iij

Neufiesme partie.

A De ista materia satis supra dicitur ar. cccxliij.

Article. cccxlvij.

C Frarascheurs qui ont departy la succession a eulx aduenue ne peuent mecre ne as feoir bournes ne diuises sans auctorite de iustice/ bien y peuent mecre paulx ou enseignes en attendant que par iustice bournes y soient mises / et silz y mettent bournes sans appeller iustice ilz en feront solz tante solz manzays pour chascune bourne/ laquelle amende appartiēt au seigneur de la iustice fonciere q̄ auoit droit de y mettre ou faire mettre lcsdictes bournes/ toutesfois de bournes ostees ou arrachees les bas iusticiers nōt pas la congnoissance cōme dit est dessus.

Glossa prima.

A betur de ista materia satis supra ar. vj. et dixi supra ar. liiij. in glo. de ceulx qui arrachent ou emblet bournes etc. Et ad hoc dicit Joan. fab. in s. quedam. colū. pe. insti. de actio. in cōmuni fundo non potest quis ponere terminos inuito domino fundi alle. l. sabinus. ff. cōmuni diuid. et ibidem vide multa notabilia de ista materia: et q̄ pro finibus competunt quattuor actiones eum videas.

Article. cccxlvij.

C Se aucun requiert a iustice que choses immeubles communes autremēt que par succession et indiuisees entre luy et aultre personne soient diuisees et departiz / celluy qui requiert et demande partaige fera les lotz/ et lautre ou autres choisiront/ et si du chois ilz ne peuent conuenir ensemble/ sorte dirimatur.

Glossa prima.

D e ista consuetudine meminit Joan. fab. in s. quedam. col. v. verbi. per hoc enim. insti. de actio. vbi dicit vidisse in multis partibus consuetudinem q̄ prouocans diuidet et prouocatur eliget. et id refert Jas. in. d. s. quedam. fr. col. verbi. quomodo autem.

In textu ibi.

Sorte dirimatur.

Glossa secunda.

A Ad hoc est tex. in. l. ij. et ibi Barto. C. quando et quib. quarta pars debe. lib. x. ita tenet Bal. in. l. si maior. post pn. C. cōmuni diuid. Angel. in. l. sanctimus s. ne aut. C. de dona. faciunt no. in. l. si que sunt. ff. familie hercis. et ibi glo. que ibi alle. q̄ sorte fuerunt vestes chulsi diuise: et ad hoc est tex. et glo. in. l. sed cū ambo. ff. de iudi. et ibidem dicitur qualiter res sortitur scz per taxillos: et vide bonū tex. et ibi Bal. et Paul. de cast. in. l. si. C. cōta de legat. vbi iudiciū sortis appellatur iudiciū fortune cuius dux est de fm Senec. epi stola. vij. ad Lu. Refert And. barba. in proe. cle. super glo. in. verbo sortis. Et est ista fortuna inexorabilis

Des acquisitions.

quia surda et muta est fm Bal. in. d. l. si. vbi etiam dicit q̄ a sententia fortune siue sortis non est appellandū quia nō habet superiorem nec est noua diuisio hereditatis p̄ sortes sed antiqua et a iure diuino permessa **C** **H**ūero. xxiiij. añ si. dixit dominus ad Moysem. Ego enim dedi vobis terram illam in possessionem quam diuidetis vobis sorte et infra singulis vt fors ceciderit ita tribuatur hereditas. Et Josue. j. Ipse sorte diuidet terram israel. et Josue. xiiij. c. terra latissima derelicta est que necdum sorti diuisa est. et ibidem. c. xiiij. post prin. Sorte oia diuidentes. et. j. Paralip. xxiiij. Miserunt et ipsi sortes: et infra omnes fors equaliter diuidebat. et Psal. lxxvij. Et sorte diuisit eis terram. et. j. Macha. iij. Et sorte distribuere terram etc. Et q̄ electio partis per sorte sit approbata patet quia Mathias per sortem in apostolum electus est Act. j. ca. de sorte autem multa: vide. xxvi. q. j. ij. iij. iiii. z. v. et ibi de per Archi. et de sorte permessa et prohibita p̄ Luc. de pen. in. d. l. ij. col. iij. quando et quib. quar. pars de be. lib. x. C. Jo. surget. latissime in enchyridion milit. discipli. j. parte ad fi. et ibidem per multas chart. de ludo hazardi: vide in cōstitutione greca que incipit alearum lufus. in titu. de relig. et sumpt. fune. et alee lufu. et alear. et ibidem per scrib. Et q̄ ludus non sit aliqd̄ mali de se sed propter mala que inde veniunt vt blasphemia auaritia etc. prohibetur. ideo permittit causa solarij solummodo pro conuiuio et potatione fm Sali. in. d. autent. alearum lufus alee. ad hoc. l. antepe. penul. et si. ff. eodem titu. lare per Ange. in tracta. de malefici. in glo. metidoz de male danti: et ibidem videas de ludente cum falsis taxillis et de pluribus questioib. ludi. Et vide de contractibus in ludo factis ibidem et per no. in. l. si quis cum sciret. ff. pro empto. et vide etiam **H**aridem de puteo in tract. de ludo.

Neufiesme partie.

E la neufiesme partie est traicte des acquisitions faictes par l'ho me et femme leur mariage durāt et ql̄ droit ya le souruiuant et dautres acquestz et prouffit diceulx.

Glossa prima.

S unt em̄ vir et vroz socij diuine et hūane domus. l. aduersus. C. de cri. expil. here. l. j. ff. de ri. nup. cum similibus quia inter eosdem est quidam vsus promiscu. l. quis. C. de furt. et est vna familia. l. j. s. si vir. ff. ad silleia. Sozi. consil. cclxxxvj. incip. vna protestatio ne in fi. Et sic est q̄ bona acquisita per vnum ex socijs acquiruntur vtrifqz no. in. l. coiri cum ibi no. ff. pro socio. etiam si p̄prio nomine adquisierit. Ad hoc est tex. in. l. si quis societatem cū seq. ff. pro soc. Ludo. roma. consil. ccxj. incip. cum isti frat res. in fi. colū. de iure ta men possit dici cōtrarium scilicet q̄ acquisita constāre matrimonio censent acq̄sita ex bonis mariti: vt no. in. l. q̄ntus mutius. ff. de dona. inter vir. et vxo. valet tamen in contrarium consuetudo q̄ mulier habeat medietatem illorum conquestuum: de qua per Panoz. mita. iij. c. ij. de dona. inter vir. et vxo. Fab. in autent. in donatione. C. de secundis nuptijs. Et q̄ in francia talis vigeat consuetudo tenet etiam Nicol. de perus. in tractatu success. ab intesta. prima parte. columna tertia. versiculo et quia dixim. Et idem ibidem. iij. parte. colū. penultima. licet ibidem dicat sibi videt

talis cōsuetudo exorbitās et irrationabilis. Et ad hoc vide que late scripsit Boerius in glo.confuebitur. titu.de confue.matri.et doerij. s. ij. in. j. glo. Aldral. con. fil. ccc. l. v. incip. presupposita vbi dicit talem consuetudinem esse Parisius.

Article.cccix.

Le souruiuant de deux conioinctz ensemble par mariage q̄ ont fait acquest de choses immeubies durant leur mariage / pour ueu que au temps du deces du premier trespasse ilz soyent communs en biens a droit de tenir iceulx acquestz moytie en plaine propriete et lautre moytie par vsufruct et viage seulement. Et dont ledit souruiuant se peult dire et porter saizy et sen douloir / complaindre et applegier sil y est trouble. Et apres le deces du souruiuant iceulx acquestz se departiront entre les heritiers du premier trespasse et les heritiers du souruiuant. Mais le souruiuant desdictz conioinctz q̄ a vsufruct de la moytie desdictz acquestz laquelle appartenoit au premier decede ne pourra icelle moytie vèdre / trāsporter / ne aliener sans le vouloir et consentement des heritiers du premier decede silz sont maieurs ou silz sont mineurs sans l'authorite ou consentement de leurs tuteurs ou curateurs et decret de iustice. Et si autrement estoit fait telle vendition / transport ou alienation seroit de nul effect et valeur / et neantmoins seroit perdu ledit vsufruct et retourneroit ipso facto et sans autre declaratiō aux heritiers dudit premier decede seigneurs de la propriete qui pourront en ce cas comme seigneurs en plaine propriete eulx enfaiziner de ladicte moytie et y aller a l'exploict ou eulx complaindre ou applegier ainsi que bō leur semblera au dedans de lan et iour dudit transport fait et possession prise par lacquereur. Et ap̄s lan et iour la pourront demander par actiō simple: et sil aduenoit que ledit souruiuant se remarie en ce cas serōt inuentairtees les lettres desdictz acquest dont lesdictz heritiers auront les doubles se bon leur semble. Et en demourra linventaire deuers iustice pour en fournir en temps et lieu / et ou / et a qui besoing sera / fors en la baronnie de Mayenne la iubes: ou les acquestz se diuisent par moytie entre le souruiuant et les heritiers du premier decede.

In textu ibi.

Le souruiuant et c. qui ont fait acquestz,

Glossa prima.

Quid veniant appellatione conquestus et acquisitionum? dicitur dicuntur que ex opera industria solertia vel industria per alterum contugū constante matrimonio acquiruntur fm gl. Boerij in consuetu. bituri. in tit. de consuetu. mar. et doerij. s. ij. versicu. et dicuntur. vnde res donate vel relicte alteri confugum non dicuntur conquestus alle. l. coit. cuz. ll. seq. ff. pro socio. Panor. in cap. ij. de dona. inter vir. et vxor. et hen. Bobic in. c. do natio. vlti. q. eodem titu. Jo. fab. in probe. insti. in verbo iustinianus: vide eundem Boerium vbi supra.

In textu ibi.

Et lautre moytie par vsufruct.

Glossa secunda.

Nulla iura ad hoc iudicio meo allegari possunt quare heres mortuo altero confugum nō gaudeat media parte sua conquestuum nisi q̄ hereditibus non ita fauetur in nouis acquisitionibus sicut in conseruatione rei sue antique fm L. oz. consil. ccc. incip. quia primo. vi. col. in. ij. volu. alle. l. qui autem. in prin. ff. que in fraud. credito.

In textu ibi.

Ne pourra icelle moytie vèdre trāsporter,

Glossa tertia.

De istis speciebus alienationis vide que supra dixi ar. ccc. l. ij. in glo. j. Et q̄ vsufructuarius non possit rem in qua habet vsufructū alienare faciunt no. in. l. interest. C. de vsufruct. et ibi etiam dicitur q̄ nō potest proprietatem obligare quiniūmo nō potest ius vsufructus quod habet alteri transferre seu vèdere sine comini proprietarij cōsensu als talis vsufructus extinguitur et proprietati consolidatur tex. est ad hoc in. l. si vsufructus: cum ibi no. ff. de iur. dot. no. in. s. finitur. et s. seq. insti. de vsufruct. possunt tamē fructus ad modicum tempus locari fm Jo. fab. in. d. s. item finitur. alle. l. penul. s. instituto. ff. de lega. ij. et vide no. ff. quib. mod. vsufruct. amit. per totum.

Article.ccc.

Saucuns acquestz sont fais par deux cōioinctz par mariage ou fief de lung deulx et ne ayent aucuns hoirs de leurs corps heritier de lung diceulx conioinctz a qui est le fief aura lesditz acquestz et luy demourrōt sil veult en payant la moytie des deniers quilz cousterent aux heritiers de lautre dedans lan du trespassement du premier decede. Et se peult faire ledict retraict hors iugement sans adiournement / mais si celui des deux conioinctz qui n'estoit seigneur de fief au dedans duquel auoyent este fais lesdictz acquestz souruit / pose que on luy rende icelle moytie de deniers / par quoy tout lacquest soit consolide en propriete avecques le fief il iouyza neantmoins de la moytie des fructz desdictz acquestz sa vie durant / pource que le souruiuant de deux conioinctz a droit de tenir les acq̄tz moytie comme propriétaire et moytie comme vsufructier.

Guytiesme partie.

Des successions.

Article. cccj.

C Aussi si deux coioinctz font acquest ensemble daucunes choses immeubles estās en la ligne de lung deulx le souruiuant de ceulx conioinctz dedans lan et le iour apres la mort du premier decede pourra auoir et demander lesditz aquests estās en sa ligne et rendre aux heritiers du premier decede la moytie des deniers que cousterēt iceulx acquests et se peult faire hors iugement cōme dit est. Et pareillement y seront receuz les heritiers du premier decede si iceulx acquests estoiet en leur ligne. Et neârmoins iouyra le souruiuant de la moytie des fruitz desdictes choses sa vie durant.

Glossa prima

A **V** De que ad hoc scripsit satis Boertus in glo. consuetu. bituri. in titu. de consue. mat. et doerij. in s. ij. in glo. j. versi. sed quero aliquid puenit. post Joan. fab. et Angel. in s. si cui per illum tex. in sti. de legat. et Jas. in ad. di. ad Porc. in s. si eadem. eodem titu. vbi dicit q̄ illa acquisita et consolidata censentur alia a rei proprietate: ideo tāq̄ alia sunt iudicanda et per se alle. l. meui. s. fundo. ff. de leg. ij. subuenitur tamen heredi vel alio feudi domino vt possit restituendo medietatem pecunie rem acquisitam et consolidatam retinere ar. l. multum interest cum ibi not. C. si quis alte. v. lib. Et quia talis feudorum consolidatio de iure z cōsuetudine est fauorabilis: vt habetur supra eodē lib. ar. cccx. et que ibidem satis scripsi.

Article. cccij.

Et est a entendre que si deux conioinctz p mariage ensemble deschargēt l'heritage ou chose immeuble de lūg deulx de la rête/ charge/ ou deuoir deuz et creez sur icelluy heritaige ou chose immeuble par auant le dit mariage celluy deuers lequel le dit heritaige ou chose immeuble n'est pas mouuant ou ses heritiers doit estre restitue et rescompēce de la moytie des deniers baillez par lamortissement de ladicte rente ou charge sil y a eu communité de biens entre eux/ laquelle rescompence chet en action.

In textu ibi.

Et est a entendre.

Glossa prima.

A **H**oc est tex. in. l. et si quid ff. solut. mat. q̄ impense ad perpetuam vtilitatem facte in re dotali repetuntur vt no. in. l. j. et per to. titu. ff. de impen. in reb. do. fact. in s. sunt preterea. versi. itaq̄ si dotis ibi propter retentionem. in sti. de actio. et ibidem late per Joā. fab. Ang. z Jas. Et ibidem quid si maritus fecit expensas pro litigando pro re dotali defendēda vel recuperāda? dic vt ibi dem per eos: et vide Sa. i. in. l. j. s. sed nec ob impēsas. B ij. col. vers. nonne. C. de rei vro. actio. † Dicit tñ Jas. q̄ si maritus fecit impensas in personam mulieris pu-

ta pro infirmitate illius non repetit? dic etiā vtp Bar. Bald. et alios in. l. si cum dotem. s. sin autem in leuissimo. ff. solu. mat. Ly. Bal. Angel. et Sa. i. in. l. quod in vxorem per illum tex. C. de nego. gest. Et quid de satisfactis factis: vide Barto. in. l. impense. ff. de impen. in reb. do. fact. et Alex. in addi. magna: vbi etiam disputat quid si maritus in re dotali reedificauit domū exustam per eū videas. Et si vir repetit ita etiam mulier cum non debeant ad imparia iudicari no. in. c. gaudeamus. de diuor. et ibidem scrib. † Quid autem si maritus locauit fundum mulieris deinde solutum est matrimonium an vxor teneatur stare colono? dic q̄ sic per l. si filiose. s. viro. ff. solut. mat. et ibi Bar. dic: vt per Bar. in. l. si quis domum. ff. loca. q̄ tenet stare dūmodo locatio non sit vltra consuetum tempus: vide Joā. campesum in tract. de dote. l. ij. parte. q. cclxxj. z q̄stio. cclxxij. et ibidem in. q. seq. Querit quid si talis locatio fuisset facta per maritum in fraudem et perniciem mulieris. exemplificat in muliere grauitate existente infirma z locauit maritus fundū sicut dicitur in. d. s. si vir: et dicit q̄ heres vxoris postea defuncte non tenetur stare colono causatiue nec precise ita dicit colligi ex verbis Ly. in. l. emprorem. C. loca. et facit fm eum tex. in. l. filie. ff. solu. mat. in. l. in veditioe. s. j. C. de bo. auct. iud. possiden.

In textu ibi.

Chet en action.

Glossa secunda.

Quod non habet ius retentionis sed solum actionem ad hoc est tex. in. l. j. s. sed nec ob impēsas. C. de rei vro. act. sequitur Bar. z post eum Pau. de cast. in. l. si cum dotem. s. ff. solu. mat.

Article. cccij.

Saucun seigneur de fief acquiert aucunes choses immeubles ou fief de son homme et subgect / le subgect ne luy souffrera pas le tenir sil ne luy plaist / mais le peult sommer quil luy baille homme quil puisse iusticier: laquelle chose ledit seigneur de fief est tenu faire. Et sil ne le fait le subgect le pourra a ce faire contraindre par la iustice de leur surzerain a ce quil luy baille homme quil puisse iusticier ou quil mette la chose hors de ses mains: et est au choisis du subgect de prendre homme ou de luy faire mettre hors de ses mains: car ce seroit repugnance a la seigneurie que le seigneur en la surzerainete fust subgect de son homme puis que son homme ne le pourroit contraindre de luy obeyr.

In textu ibi.

Saucun seigneur de fief acquiert zc.

Glossa prima.

R. eozū que notabiliter dicit Guiller. in Specul. in titu. de feud. s. quoniam. versi. xl. vbi dicit: q̄ quādo dominiū subuassalli trāsīt ad eum tenetur dare alium qui possit seruire / et sequitur Egid. bellesmere in decisionib⁹ rote de cl. dccv. ante finem. Et ad hoc allegat. c. j. s. ex eadem lege. in titu. de lege Corard. Et facit quia alienatio in potentiozem est prohibita ne domini con-

ditio deterior fiat .l. curialis. C. loca. l. j. ff. de alie. iud. mutan. caus. fact. refert specul. ibidem vbi etiā dicit qd nō expedit domino habere principem seu dominum suum in vassallū: nec debet quis inuitus effici socius cui non vult. l. actioe. s. societas. ff. pro socio. p. fertim nō potest cogi habere socium maiorem se. l. iij. s. j. ff. de alie. iud. mut. caus. fact. Item causa propter quam datur hoc vitale dominium feudale ipsi vassallo est seruitus personalis quā domino prestare habet in quib. caus. feud. amitt. ca. j. et in titul. que sit prima caus. benef. amitt. c. j. Barto. in. l. si finita. s. si de vectigalibus col. j. ff. de dam. infect. Stepha. auffle. in addi. q. tholosa. cccxcv. et que ibidē allegat et Egid. bellemere in. d. decis. rot. in. ij. colū. Et tales obligatiōes in fisco transire non possunt no. specul. et Egid. belle. in. d. decis. et Bar. in. d. s. in vectigalibus. Alias autem sequeretur maximum inconueniens: quia oportet principem / vel alium dominum seruitutis onus subire et prestare vassallo quod ignominiosum. l. fiscus la premiere. ff. de iur. fisci. vel dominus p. prio debito sine causa priuaretur quod fieri nō debet ar. l. res vxoris. C. de dona. inter vir. et vxor. et. l. corem. s. dominus. ff. de publica. vectiga. et commiss. in. s. si vero nesciente in auten. de trien. et semiss. colla. ix. ad hoc faciunt no. per Aldral. consilio. xvij. incip. thema. tale est Ray. in cap. imperialem. s. illud quoq. nu. iij. in titul. de probi. feu. alie. per Sede. Guydo pape. q. cccxlj. Luc. de pen. l. j. ff. col. versic. in feudis de peti. bono. subla. l. bzo. x. C. post And. de yser. in. d. s. illud.

Article. ccciiij.

Le mary peult bien acquerir heritaige ou chose immeuble du meuble cōmun de luy z de sa femme sans la y appeller z ausi si sans son consentement peult il vendre et alier telz acquestz les charger z ypothequer constant le mariage dentre eulx par contract de vendicion ou tel autre cōtract dont les deniers ou prouffitz viennent a la cōmunite dentre eulx mais nen peult donner q̄sa part. Toutefois le mary peult biē pour la descharge de sa cōscience quant il voudra par son testamēt / ordonnance ou derniere volente ordonner z disposer seditz acquestz ou partie diceulx estre rēduz par sa femme / et par les heritiers de luy a ceulx de qui il les a acq̄s en rēdāt et payāt ce quilz coustent / sans ce que telle restitution soit subiecte a ventes ne a retract. Ouquel cas la femme du defunct tiendra et possedera les deniers q̄ en seront receuz pareillement quelle eust fait ledictz acquestz. Et au cas q̄ ledict defunct nauroit fait donaciō de ses acquestz a sadicte femme elle sera tenue de bailler cautiō de restituer la moytie des deniers diceulx acquestz aux heritiers dudict mary apres le deces d'elle.

In textu ibi.

Le mary peult bien acquerir.

Glossa prima.

E merito quia non tātum do minus bonorum / sed etiā ipsius mulieris caput maritus dicitur no. in ca. cum caput xxxiiij. q. v. j. ad Corinth. xj. c. Panoz. in. c. j. de frigi. et malefi. z no. in. l. doce ancillā. C. de rei vend. cum ibi not. Et licet statutum admittat vxorem ad medietatem acquisitorum non tamen habet ius in dicta medietate nisi soluto matrimonio nec sunt ipso iure sua vt notabiliter p. Pet. de anchar. consilio. c. j. incip. cōtra dictam donationem: exemplificat in socijs omnium bonorum q̄ dominium quesitorum ab vno non transit pro parte in alterum ipso iure allegat. l. si societatem la. ff. pro so. et quod nondum mulier habeat partem in dictis conquestibus in quibus dominium non queritur vxori nisi finito matrimonio vide per eum ibidem.

In textu ibi.

Pour la descharger de sa conscience.

Glossa secunda.

Conscientia nobis multum est necessaria in ca. nolo. xij. q. j. z ibi Archy. iuxta illud. j. pet. iij. conscientiam habentes bonam quia qui facit cōtra conscientiam edificat ad gehēnam in. c. fi. de prescrip. et ibi Panoz. et in. c. literas de resti. spoliat. Illa enim quasi gladio pungimur Prouerbio. xij. c. ideo habēs rei aliene scientiam z prescribere conatur contra cōscientiam peccat secundum Panoz. in. d. c. fin. vbi dicitur esse in bona fide qui non habet conscientia rei aliene quod clarius probatur in cap. si virgo. xxxiiij. dist. Causatur tamen bona fides non solum ex iustis rationibus sed etiam ex temerarijs vt sing. dicit Bal. in. l. j. per glos. ibidem. C. vbi caus. sta. in fi. Item est signum bone et timorate conscientie timere culpam vbi culpa non est in. c. ij. z ibi Panoz. de obserua. ieiunio. et in ca. si. v. dist. Non tamen debet puritari cōscientie deesse iudicium rationis in ca. nō solum de regul. iur. lib. vj. tex. et ibi Panoz. in. c. si questiones in. j. not. de symo. et facit illud Psal. xij. trepidauerūt timore vbi non erat timor: ideo dicit Innoc. in. c. cura. de iure patro. q̄ salua cōscientia retineri possunt bona prescripta no. Joan. and. in mercur. in regul. possessor. de regul. iur. lib. vj. Bald. in auten. C. de vsu. et in. c. j. s. si quis per triginta in titul. si de feud. fuer. cōtrouer. inter do. et agna. Panoz. post glos. ibidem in ca. vigilantī de vsu. z vide Bal. in. l. cum quis. C. de sur. z fact. ignor. Tamen ad supradicta dicitur Ecclesiastic. xij. q̄ bona est substantia cui non est peccatum in conscientia.

In textu ibi.

Soit subiectes a ventes ne retract.

Glossa tertia.

Et sic dissoluitur contractus primus nec vere sortitur effectum ideo vente nō debentur no. Joan. fab. in. l. j. in prin. per illum text. C. quando liceat ab empr. disced. idem Fab. in. l. fin. s. fi. C. cōmunia de lega. idē Fab. in. s. j. iij. de empr. z vend. Paul. de castr. in. l. j. post prin. C. de pact. inter empr. et ved. Jas. in. l. ab emptione col. fin. ff. de pact. idem Jas. in l. fin. v. col. versicul. xj. quero. C. de iure emphl. z remittit ad not. per Albe. de rosat. post Guiller. de cug. in. l. ab emptione. ff. de pact. Et q̄ nihil debeatur ex tali resolutione contractus / et etiam q̄ non sit in eo retractu facit quia quod actum est per talem resolutionem desinit esse ac si non fuisset no. in. d. l. j. C. quando liceat ab empr. disced. et in. d. l. ab emptione.

Article. cccv.

Si en telz acquestz fais durant et constant ledict mariage desdictz conioinctz a

Neufuiesme partie

graces ou facultez donnees de les retirer et rescourre qui dure encore au temps dicelle grace ou faculte lacquest soit rescoux ⁊ largent ou deniers q̄ lesditz acquestz auoient couste sera departy entre les heritiers du premier trespasse/ et le souruiuant sil ya cōmunite des biens meubles entre lesditz conioinctz.

A

Glossa prima.

Quia talis pecunia est et reputatur inter mobilia cum ex tali gratia executata sine retrouenditione primus cōtractus sit nullus no. per Zas. in. l. si. antepe. colū. C. de iure emphi. vbi dicitur q̄ prohibitus alienare sub pena caductantis si vendidit cum pacto q̄ incōtinenti/ vel breui interuallo emens sibi retrouenderet tunc per talem alienationem non caderet a iure suo alle. Ang. et Lud. do. Ro. in. l. sequitur. s. idem labeo. ff. de vsuca. ⁊ facit secundum eū. l. pleriq̄. ff. de rit. nupt. et no. per Ang. in. l. voluntas ad fi. C. de fideicommiss.

Article. cccvj.

Largent de lacquest faict a grace ou faculte de rescourre par le mary ou la femme auāt leur mariage rapporte apres le deces de lacquercur diceulx cōioinctz par vertu dicelle grace a ses heritiers sera entre eulx et le souruiuant diceulx cōioinctz de party par moytie sil ya eu cōmunite entre ledict mary et ladicte femme. Et semblablemēt si au temps q̄ largent est rapporte par vertu de ladicte grace ou faculte ⁊ durāt ycel le lesditz conioinctz sont toꝝ deux mors ledict argent sera departy par moytie entre les heritiers desditz cōioinctz deffunctz sil ya eu communite comme dessus.

Article. ccclij.

Deniers renduz sans fraudde par vertu de grace donnee ou ralongee se departirōt par moytie entre le souruiuant des deux cōioinctz par mariage/ ⁊ les heritiers du trespasse. Aultre chose est quāt les prochains lignagiers du vendeur qui ont faculte par coustume du pais de retraire les choses vendues par leur prouchain dedans lan et le iour de la grace faillie retirent les choses vendues par leurs parēs eu le seigneur de fief par puissance de fief/ car en celluy cas le souruiuant desditz espoux acq̄reur touyra de tout largēt du retraict cest auoir moytie a viage dont il baillera caution de le redre aux heritiers comme dessus est dit. Et lautre moytie comme du sien propre.

Article. ccclviij.

Si retraict lignaiger ou feodal estoit

Des acquisitions.

faict durant la grace ou faculte donnee ou retenue de rescourre iceulx acquestz ledict retraict soit lignaiger ou feodal ne pourra estre fait que a charge dicelle grace ou faculte.

Glossa prima.

Vde que i glosis supra al. legauit et dixi / et sufficiat quia litera plana est. q̄ autem vsufructuari⁹ tenetur cauere/ ⁊ quomodo vide in. l. vsufructu. C. de vsufructu. et in. c. fin. de pigno. et vtrobiez per doct.

Article. ccclx.

De telz acquestz fais par lhōme et femme durāt leur mariage par la mort de lung des mariez nest acquis aucun rachapt au seigneur de fief mais sera: et fait la femme si elle souruit la foy et hommaige diceulx acquestz si foy en est duee. Et si cest le mary qui ait souruescu la femme si ne conuientra faire nouvelle foy ne les heritiers du premier decede nont que faire den venir a la foy iulques apres la mort du suruiuant/ et ce a lieu ou le souruiuant a droit de tenir leditz acq̄stz moyctie a viage et moyctie en plaine propiete.

Glossa prima.

Itera ista est satis plana ⁊ clara: et alia glosa non indiget / vide supra in text. articulo. ccxij. et artic. clxxv.

Article. ccclx.

Saucun acquiert rentes sur les heritages vniuersels d'aucun vdeur assiz en plusieurs fiefs les seign̄rs desditz fiefs ne aucuns deulx ne peuent contraindre lacquercur den payer les ventes iulques au tēps quilz en voudrōt aucune chose aduouer en leurs fief. Et lors celluy ou fief duquel sera assise ou aduouee ladicte rente en aura les ventes a la raison de ce quil sen vengera ou voudra venger et son fief soit par assiete ou autrement ou le prendra par puissance de fief sil luy plaist. Et ne pourra le dict acquercur estre contrainct a declarer en quel fief il se veult veger et faire son assiete. Et en ce cas prescription ne courra point contre le seigneur de fief quil ne puisse auoir vtes ou retraict iulques a ce que tel acquercur luy ait declare foy voullōir venger q̄ son fief et luy ait exhibe ses contractz ainsi quil appartient. Et pour auoir poursuisy paiement d'arrerages seullemēt sans auoir assie: e pour arrerages ou principal sur aucuns heritages particuliers

estās ou fief daucū seigneur ce ne suffiroit pour acquerir a icelluy seigneur droict de ventes ou retraict.

Glossa prima.

A Vide tex. et que supra dixi ibidem ar. clxxvij. In textu ibi.

A la raison de ce quil sen vengera.

Glossa secunda.

A Vindicatio dicitur enim quando manu res apprehenditur de qua agitur secundum Nicol. perot. in cornucop. car. cyj. colū. ij. et ibidem dicitur qd presente pretore fieri solebat: sed postq̄ pretores p̄ pagatis Italia finibus multitudine negotiorum occupati vindictarum dicendarū causa longius ire graua bantur institutum est: vt litigantes ex iure manu cōtertim vocarent: id est alter alterum ex iure ad conferendum manum in rem de qua ageretur vocarent atq̄ p̄fecti simul in agrū de quo litigabatur terre aliquid ex eo in ius ad pretorem deferret hec ille Lōponitur autem vindica a vis et dico secundum eundem in cornucop. fo. lxxx. colū. j. proprie tamen secundū eū est vlcisci/ aliquādo dicitur pena que malefactori imponitur secundū Luc. de pen. in. l. j. circa ff. de vet. numis. potest. lib. xj. c.

Article. cccxj.

Si le mary et la femme ou lun deulx auoiet v̄du leurs ppres heritages et patrimoine ou partie diceiuy dont leur fust deu aucune somme de deniers au tēps du deces lun deulx par lacquereur desdictz heritages et patrimoine Les deniers qui en seront encore deuz au temps dudict deces reuiendront et escherrōt pour le tout a celluy deulx ou a ses hoirs deuers lequel le dict heritaige et patrimoine vendu estoit mouuant. Et seront y ceulx deniers censez et reputez entre le souruiuant / et les heritiers du pmier trespasse desdictz mariez de la nature du propre heritaige et patrimoine nonobstant quil y ait eu cōmunite entre ledit mary et la femme.

In textu ibi.

Si le mary etc.

Glossa prima.

A **Q**uia pecunia succedit loco rei ita in terminis p̄suluat Oldral. de lau. de. consil. cyij. incip. circa ius municipale in ff. allegat. l. si rem et precium. ff. de pet. hered. et. l. imperator cum. l. seq. ff. de legat. ij. et de tali cōmutatione secundum eum loquitur. l. ita cōstante. ff. de iure dot. et per easdem. ll. ita etiam p̄suluat Phillip. cor. cōsil. clxxvij. incip. in hac consultatione pe. colū. in. ij. volu. et vult Panoz. in. c. ij. vt lit. non contest.

Article. cccxij.

Aussi si lun diceulx conioinctz auoit amortie la rente ou aultre charge qui auoit este due sur le ppres heritaige et patrimoine de lun desdictz conioinctz et au tēps du deces de lū deulx les deniers desdictz amor

tissemēs ou partie diceulx fussent encores deuz. Celluy deulx au prouffit et descharge duquel seroit faict ledit admortissemēt sur son propre heritaige et patrimoine est tenu payer to9 iceulx deniers deuz par ce quilz viennent du tout a son prouffit acquict et descharge nonobstant quil y ait communitē comme dessus.

Glossa prima.

A Vide supra articulo. cccj. et articulo. cccij. et que ibi: dem scripsi.

Dixiesme partie.

La dixiesme partie est traicte des douaires que les femmes prennent sur lheritaige de leurs maris.

Article. cccxiii.

La femme qui souruit son mary soit noble ou coustumiere a droit dauoir la tierce partie par douaire et par vsusfruct sa vie durāt des heritaiges et choses immeubles dont sondit mary estoit seigneur au temps de son mariage et durāt icelluy saufes cas cy apres declairez.

In textu ibi.

La femme qui souruit etc.

Glossa prima.

D materia doerij nullibi

in iure reperitur: licet quidam existimant eam esse que de dote scribitur quod omnium absurdissimū est immo et contrarium etiam probatur cū a muliere vel eius parte traditur viro vel eius parti fm Bar. in rub. ff. solut. mat. Refert Campezius in trac. de dote. in pn. ad hoc allegat tex. in. l. si pater mulieris. ff. de iur. dot. Et dos nō est proprie sine matrimonio. l. si. C. de dona. propter nupt. l. iij. ff. de iur. dot. nec etiam potest dici res paraphernalis quia ab vxore procedit. Et dicuntur talia bona paraphernalia que vxor habet vltra dotem quorum administratio spectat ad virum cōsentiente vxore. l. hac lege. C. de pact. conuen. tam super dot. l. si ego. s. dotis. ff. de iure dot. Barto. in. l. maritus. in. j. opp. C. de procura. Et dicuntur paraphernales a para quod est iuxta et phrena quod est dos fm Azo. in summa titu. de iur. dot. in. ij. col. alias autem dicitur peculium: vt in. d. s. dotis. nec etiam vocatur in. c. ex parte. de fo. cōpet. et. c. plerumq̄. de dona. inter vir. et vxor. Quia licet a marito procedat debet tamē illi restitui vel eius heredibus sicut dos mulieri vel heredibus restituitur et quia equalitas debet esse in dote / et in donatiōe. p̄pter nuptias et tam in constituendo q̄ in pactis lucrorum in autem. equatras. C. de pact. conuen. in autem. de equalit. dot. s. j. colla. vij. cum similibus. quod non seruatur de consuetudine doerij licet do. Piribus in consuet. Aurelianē. titu. de douaire videatur dicere qd sit idem ideo in translatione sua de gallico in latinū nominat titulū de donatiōe propter nuptias et ibidem late in glo. allegat tex. in. c. et si necesse et in. c. seq. de dona. inter vir. et vxor. vbi maritus vxori dotē con

fituit et adde no. in aut. preterea. C. vnde vir. et vxor. et Barpro. chasseneuz in glo. cōsuetu. Burgund. titu. (des droictz et appartenances a gēs mariez) .s. vi. in glo. est douee per glo. in. d. c. plerūqz prius aut tenuit Guydo. pape. q. cclxvij. et. q. cccccxliij. cum. q. seq. et ibidem per eum q. satis potest sustentari per ea que no. Saly. in. d. auten. equalitas vbi dicit q. talis equalitas hodie per consuetudinem nō seruatur et derogatur. Et q. valeat pactum q. mulier post mortem mariti lucretur talem donationē tenet Guiller. bñdicti in repet. c. raynuncius versicu. dotem quam ei dederat. ij. colū. de testa. et vide Bar. Bal. Saly. et Jas. xliij. colū. in. l. cūctos populos. C. de sum. trinit. et fid. catho. et ibi vide de cōsuetudine medtolani et papie. itē Rome est consuetudo q. premortua vxore vir lucretur dotem: et vxor premortuo viro lucretur donationē propter nuptias secundum Guiller. de eug. in. l. non sine. C. de bo. que libe. Et de consuetudine Auernie vbi vxor premortuo viro lucretur lectum et rampas cum peforamentis. meminit Wāuerius in practica parlament/ a titu. de dote et mat. In Normannia autem si coniuges habuerūt vnum vel plures liberos et premoriatur vxor mariti^o habebit vsufructum in bonis immobilib^o prediacte sue coniugis q̄dū vixerit in viduitate/ et si conuolauerit ad secunda vota perdit illū et ad hoc faciunt no. p. Aldral. de laude. consil. xxiiij. incip. quidā habuit vbi dicit q. sicut vxor priuatur p̄ prietate legati si etiam conuolauerit ad secunda vota idem dicit in viro binubo. Adde scripta per Boerium in consuetu. Bituri titu. de psuet. mar. et doerij. s. iij. et ibidem dicit q. tale doerij melius assimilatur spon saliorum largitati de qua in. l. ff. et per tot. titu. C. de dona. inter vir. et vxor. et in auten. vt sponsa. largi. col. ix. no. in autē. siue a me. C. ad sena. velleia. Est autem sponsalitia largitas que fit ante matrimonij in localibus secundum Guiller. benedicti in repet. d. c. raynuncius de testa. in versu. dotem quam ei dederat in prin. in addi. et vide cāpel. in tract. de dote. j. parte. q. lxxix. allegat inter cetera Bar. in. l. si vt certo. s. interdum. ff. commod. q. maritus non presumitur fecisse animo donandi sed magis accommodandū ibidem late per eum q. autem mulier post mortem viri lucretur donationē propter nuptias tenet Angel. in auten. vt immobil. ante nupt. colla. v. in fin.

Article. cccxiiij.

Femme noble et heritiere p̄cipalle de terres deses pere et mere ou de lū deulx ou d'autres ses lignagiers ou tēps deses nopces nest fondee dauoir ou prendre aucun douaire sur la terre de son mary noble sil ne luy a este promis ou cōuencionne par expres/ ou quel cas elle aura ce que luy aura este pmis ou cōuencionne a tenir en douaire si elle souruit son mary iusques a la tierce partie de lheritaige de sondit mary si tāt luy en auoit este accorde/ et si en plus large luy en auoit este cōuencionne il sera rescinde de ladicte tierce partie et si moins q. ladicte tierce partie en auoit este conuencionne elle nen aura que la porciō qui luy a este conuencionnee.

In textu sibi.

Femme noble et heritiere etc.

Glossa prima.

Hoc faciūt no. in auten. preterea et ibi doctores. C. vnde vir et vxor. q. quando premortuus vir est locuplex et superstes vxor vidua pauper succedit in quarta parte. ratio aut secundum Paul. de cast. ibidem versu sic. nunc queritur est ne vidua pauper post mortē mariti cogatur mendicare que viuente viro non mendicabat: et ne addatur afflictio afflicte: et etiam in reuerentiam bene transacti matrimonij et humanitatis causa. l. vnum ex familia. s. ff. de legat. ij.

Article. cccxv.

Et si ladicte femme noble heritiere p̄cipalle de terre estoit mariee a hōme coustumier elle auroit son douaire fust icelluy douaire conuencionne ou non.

In textu sibi.

Et si ladicte femme noble etc. estoit mariee a homme roturier.

Glossa prima.

Conceditur enim mulieri i cō pensationem perditie nobilitatis vt no. per glo. in. l. si voluntate et ibi Bart. C. de dot. promiss. Bart. et Jas. in. l. si ita stipulatus. s. si tibi nupsero et in. l. diuortio. ff. de verbo. obliga. Panoz. in. c. de illis de condi. apposit. Et q. part nū vendum est vide que supra scripti articulo. cclij.

Article. cccxvi.

Femme noble qui nest heritiere p̄cipalle de terre est fōdee de p̄dre en douaire la tierce partie de la terre de son feu mary noble sil ne luy en auoit este moins promis ou conuenance car en ce cas elle nen pourroit aultre chose demāder. Et si plus en estoit conuencionne que ladicte tierce partie si sera il rescinde en maniere quil ne excedera point icelle tierce partie.

Glossa prima.

Arg. eorū que no. in auten. preterea. et ibi scrib. C. vnde vir et vxor.

Article. cccxvii.

Soit homme soit noble ou coustumier qui ayt aieul ou aieulle pere ou mere se marie ou leur consentement et il se meurt auāt sa femme soit noble ou roturiere elle prendra en douaire apres leurs deces la tierce partie de telle porciō que sondit mary eust prins en la succession desditz aieul et aieulle pere ou mere sil leur eust succede. Toutefois elle attēdra sondit douaire iusques a ce quilz soiēt decedez mais le pere ou la mere aieul ou aieulle du filz trespasse qui y aroient donne leur consentemēt serōt bien contrains de luy bailler aucune prouision sur leur terre Cestassauoir la moictie du tiers de ce quil fust escheu a sondit mary par leur trespas. Et apres le deces de ses pere et mere aieul et aieulle elle aura tout son

douaire entier. Cestassauoir tout le tiers mais se ilz ne se y consentirent elle ne aura douaire / sinon sur les choses dont ledit mary estoit seigneur au temps du mariage et de son deces: et en aultres escheustes comme de freres seurs cousins cousines et aultres successions collateraulx q escherront apres la mort de sō mary soit noble ou coustumier elle ne y prendra riens.

In textu ibi.

Soit homme et se marie et leur contentement.

Glossa prima.

De o de iure ciuili non potest filius accipere vxorem sine consensu patris ne inuito auro. filij nascantur ita dicit Bald. in. c. innotuit in. ij. colū. de elect. post Bart. in. l. in bello. s. medio tēpore. ff. de capti. et possit. reuers. licet matrimonium contractum sine consensu parentū teneat / vt ad hoc est glo. in. l. paulus. ff. de statu ho. in. ca. hoc factum. xxiij. q. ij. tamen possunt dote priuari / vt no. per Paul. de cast. et alios in aut. sed si post. C. de inoffi. testa. late disputat Guiller. benedicti tres pe. c. raynutius versicu. dotem quam ei dederat. x. xi. et. xij. colū. de testa. allegat illud q non debet quis expectare auxilium aut iuuamen ab eo quem cōtempnit in. l. litigatores. ff. de recept. arb. vide q ample disputat Alex. consil. xcviij. incip. principalis disputatio in. l. volu. et Jas. in. l. j. s. huius studij in fi. colū. ff. de iur. et iur. et que supra scripsi articu. cclxxix. et etiam vt de Stephā. auffre. i. addi. ad decil. Tholos. cclxxxix. et vide Joan. and. in. c. statutum colū. si. de heret. lib. vi. in nouell. vide supra articulo. cccxiij.

Article. cccxviiij.

Et si lesdictes successions collateraulx estoient aduenues a sondit mary auāt son trespassemēt elle y prendroit douaire. Car la sēme soit noble ou coustumiere elle est fondee dauoir en douaire la tierce partie des heritaiges et choses immeubles escheues a sō mary durāt le tēps de leur mariage soit sōdit mary noble ou coustumier.

Article. cccxix.

Si le mary soit noble ou coustumier vend donne ou aultremēt aliene de son heritaige et chose immeuble depuis quil est marie et sa femme ny soit obligee et consentēte par exps elle pourra demāder douaire sur icelluy heritaige et chose immeuble a ceulx q la tiendront apres la mort de son mary / car plustost ny eschet douaire.

In textu ibi.

Si le mary soit noble ou roturier vend,

Glossa prima.

D hoc est text. et ibi scrip. in auten. siue a me. C. ad senat. velleia in aut. vt immobil. ante nupt. dona per totum col. la. v. Panoz. in. c. peruenit de empt. per il-

lum text. vbi dicitur q res donata vxori a viro ppter nuptias non potest alienari per maritum etiam cōsentente vxore nisi in duobus casibus. Primo q interueniat duplex consensus biennio inter medio: et q tantū sit in viri facultatibus / vt indemnitati vxoris possit cōsuli in. d. auten. siue a me.

In textu ibi.

Obligee et consentante par expres.

Glossa secunda.

C Expresse consentiat et sic non sufficit presentia vxoris actu nisi verbis exprimat consensum suū per ea que no. Bald. in. l. si. s. necessitatem. C. de bonis que liberts. Barto. post Dy. in. l. non solum. ff. solut. mat. Bal. et Paul. de cast. in. l. ij. s. voluntatem col. si. eodem titul. eleganter Soz. consil. cxiij. incip. multum abunde in. v. colū. Et in simili facit secundum eum nā non dicitur expresse in lege nisi lex determinet casum expresse licet argumentatiue sic rex. in. c. inter corporalia de transla. prela. Inno. in. c. cū speciali de appella. tenent etia. Joā. and. in no. et dom. in. c. si. de iud. lib. vi. vbi voluit q ex quo textus requirit consensum non sufficit presentia sola Ly. et alij doct. in. l. sentum. C. qui testa. facere poss. Bart. et alij in. l. tam is. s. j. ff. de dona. Et faciūt no. per Panoz. i. d. c. peruenit. in fi. et in regula is qui tacet et ibi Dy. Albe. de rosa. et Joan. and. in mercu. de regu. iur. lib. vi. Inno. in. ca. in Benefi. de elect. Quid autē si mulier exprimat verbo consensum suum tamē coacte quia timore mariti vel reuerentia Bal. in. l. si sine. C. ad velleia post prin. dicit q non sibi preiudicat idem tenet Bar. in. l. que doris. ff. solut. mar. i. fi. et ibi Barba. in addi. in verbo. c. et dicit singulariter Inno. i. c. petitio de iur. reur. q impoztune preces mariti habentur loco minarum Jas. in versu. quadrupli. nu. l. v. in illi. de actio. ne. uisa. in situa nuptial. fo. lxxij. colum. iij. Et q talis cōtractus non valeat si mine vel verbera precesserūt ad hoc facit notabile dictum Bar. in. l. pe. circa finem verficul. et ideo. ff. de conditio. ob turp. causam. vbi dicit vidisse questionē de facto q vir percussit oprime vxorem que nolebat cōsentire cuidam instrumento postea mulier consensit ex interuallo tunc dicit metu fecisse et consensisse donec metus presumatur durare alle. l. j. s. que onerande. ff. quarum re act. non datur et. l. interpo sitas. C. de transact. no. per cano. maxime per Innoc. in. c. accedens de conuers. cōiug. plenius in. c. veniens de offi. deleg. et dicit Jas. in. d. versu. quadrupli. post Angel. in. l. ad inuidiam. C. quod met. caus. q si probet metum semel fuisse illatum semper presumit perdurare vide Alexād. de ymol. consil. xciiij. colū. cum seq. in. iij. volu. et eundem quando presumatur durare metus in. j. consilij. eodem volumi. et de metu vide ling. per Barto. in. l. creditor in fin. ff. de solut. et libe. Et an timor honoris proprii dicatur iustus Ludou. roma. consilio. cclxxix.

Article. cccxx.

Si le mary soit noble ou coustumier a plusieurs pieces de terre / et les heritiers voulsissent bailler a sa femme son douaire sur chaspièce elle ne le prendra pas sil ne luy plait / mais luy doiuent les heritiers bailler et asseoir son douaire sur vne pièce ou deux ou aultremēt le plus entierement que faire se pourra selon la qualite et valeur des heritaiges et choses immeubles sur lequel elle a droit de douaire.

Diriesme partie

Des douaires.

In textu ibi.
Sile mary etc.

Glossa prima.

A Vide que supra satis scripsi artic. cccxy. in glos. ff. Article. cccxy.

C Adainteffois aduient que deux ou trois douaires se treuvent sur les choses heritaulx et immeubles dune succession lesqz nempeschét lung lautre pource que la premiere femme come la femme de laieul ou du pere souruiuant lesditz aieul ou pere aura son douaire entier tel quil luy appartient et la seconde sur le demourant/ z ainsi des autres subseqntes sur les porcions de leur mariz. Adais ainsi q les premieres douairieres decedent le douaire des dernieres acroist successiuement.

Glossa prima.

E ratio est quia non dicitur quis habere in bonis nisi id quod superest alieno ere deducto. l. cum emancipati. §. j. ff. de colla. bono. text. in. l. mulier bona. ff. de iure dot. Et quando es alienum debeat deducti et in quibus casibus vide Barto. in. l. fin. ff. de usufruct. lega. et in. d. l. mulier bona Bald. in. l. tutoris in fi. C. ad. l. Jul. de vi pub.

Article. cccxij.

Fême noble est fondee de demourer en la maison de son mary noble deffunct iusques a ce que lheritier luy ait pourueu de logis aduenât selon la qualite de la succession. Et sil nya que vng logis elle en aura la tierce partie: mais ainsi nest pas de la fême coustumiere: car elle ne peut demâder maison pour la demeure sil ne luy eschet en son douaire/ touteffois elle ne pourra estre deslogee de la maison de son mary iusques a ce q on luy ait baille son douaire ou pusion de son douaire sinô quelle se remarie.

In textu ibi.

Femme noble est fondee de demourer en la maison.

Glossa prima.

D hoc facit notabile dicitur Bald. in. l. pe. C. de pig. act. q mortuo marito potest vxor propria auctoritate absq alia licentia iudicis remanere in detetione domus quam cum marito viuente inhabitabat iure familiaritatis tanq vxor/ et eâ potest ppria auctoritate p vote sua possidere idê Bald. in. l. pe. j. nota. C. de non numer. pecu. refert et commēdat Jaf. in. s. Item seruiana nu. lxxij. in. si. de actio. ad hoc est bo. text. in. l. filij §. vidua. et ibi Bart. ff. ad mun. vbi dicit tex. vidua mulier amissi mariti domicilium retinet: ratio est secundum Bart. ibidem quia videtur vidua perseverare in primo matrimonio donec est vidua l. l. ff. C. de bo. mater. z ibi Richar. malumb. l. y. Bar. Bald. Saly. et Paul. de cast. Philip. cor. cōsili. incip. quotidianus in. liij. colum. in. j. volu. alle. l.

fin. C. de verbo. signifi. Et facit quia vidua denomiatur a dignitate prioris mariti donec est vidua glo. in cle. ne Romani. in verbo vacare et ibi doct. de elec. alle. glos. ff. in fi. in. c. ex parte de fo. compet. et facit. l. quoties. C. de priuileg. scola. lib. xi. vbi vidua gaudet priuilegio mariti. Et facit quia mulier est imago viri vt dicit Barba. in. d. cle. ne Romani super. d. glo. vacare post Bald. in. d. l. pe. C. de pig. act. alle. etiam in d. c. ex parte. q regina tempore viduitatis appellatur regina absq dictione quondā: que quidē dicitur quondam tria tempora significat secundū eum Barba. post Bart. in. l. j. ff. de no. ope. nuncia. An autem illud ius possit transire ad creditores vidue siue ad singularem successorem dic q non secundum Angel. in auten. vt exact. in. si. d. ot. in fi. prin. vij. colum. per illum text.

In textu ibi.

Touteffois elle ne pourra estre deslogee.

Glossa secunda.

Et facit quia de iure cōmuni vidua debet non solum hospitari ab heredibus mariti vt supra dixi sed etiam nutriri secundum Richar. malumb. in. l. fi. C. de bo. mater. vt refert ibidem Bald. et limitat illud dicitur procedere tātum quando talis vidua non habet vnde se alias alimentet. se quis ibidē Paul. de cast. vide Philippū cor. cōsili. liij. incip. quotidianus et pulcher. alle. Jaco. de are. in. l. curator. ff. de cura. furio. z gl. in. l. vnica §. exactio. C. de rei vro. actio. in. j. volu. cōsili. orum eiusdem cornet.

In textu ibi.

Si non quelle se remarye.

Glossa tertia.

Quia ex secundis nuptijs cōtristatur anima defuncti mariti tex. in. s. nos igitur videntes in fin. colum. liij. et dicit ibidem glo. q videtur defuncto ferre iniuriam: et sic est q heres et defunctus cōsentur vna et eadem persona in auten. de iureiur. a mori. presti. colla. v. l. fina. C. de heredi. in. si. cum similibus ergo videtur heredibz etiam facere iniuriam: z quod contristatur soboles ex secundis nuptijs proba. in. d. auten. de nup. §. soluto et ibi scrib. et propius ad text. concordat text. in auten. de nup. facit text. in. l. filij l. bertorum. §. vidua. ff. ad municip. vbi dicit tex. q mulier vidua retinet domicilium viri: sed si conuolauerit ad secundas nuptias perdit illud ius no. in. l. fi. in fin. ibi prioris mariti sequuntur conditionem et domicilium. C. de incol. lib. x. C. tex. in. s. nos igitur z ibi Angel. in auten. de nup. colla. liij. Et ad hoc etiam faciunt aurea verba Angel. in auten. de non elig. secun. nub. in princ. colla. liij. versic. oppo. cōtra istud coll. j. Quod licet pene que imponebantur olim secūdo nubenti sunt sublata per dictum apostoli Pauli qui dixit mortuo marito nubat in domino. j. corinth. vij. in fi. in ca. sicut. ij. q. vij. in. ca. pe. et fi. de secun. nup. doct. in. l. j. C. eodem titu. de quibus penis late in. d. l. j. iste pene sunt hodie sublata quando sunt mere et non redacte in filiorum fauorem ideo poterit vidua testari: nec erit infamis nec aliquam penam sustinebit. quādo autem pene imponūtur mulieribus eo q secundo nubūt et sunt introducti in filiorum fauorem iste non euitant per dictum apostoli/ hoc etiam firmat z tenet Pet. de anchor. cōsili. cj. incip. ex predicco themate in princ. post Joan. andr. in nouella et Inno. in. d. ca. fi. de secund. nup. Ludo. roma. cōsili. clxxx. incip. in casu versic. sed quia licet alle. etiam Inno. in. d. c. fi. Soz. cōsili. xxxiij. incip. prosequendo colum. liij. versic. nec obstant et cōsili. xxxix. incip. vists colum. v. versic. et qz uis. et hanc dicit esse cōmunem opinionem docto. glo. et doct. in. l. j. et. ij. C. de secun. nupt. et cano. d. c. pe. et fi. eodem titu. Philip. cor. cōsili. xxi. incip. videtur

in fi. in. j. volu. non tamen eligenda est vidua in vxore si puella inueniri possit vt ample deducit per infinita iura z exempla Heutisa. in sil. nup. car. xxxv. z pluribus seq. per te videas z ibidem allegat illud qd capiens viduam dicitur fornicari licet honesta sit fornicatio in ca. hac ratioe. xxxi. q. j. aduerte etiam qd licet pena bibe nibe sit sublata per dictum apostoli de quo supra hoc tamen est verum dummodo non infra tam breue tempus qd induceretur confusio sanguinis et prolis incertitudo secundum Panoz. in. d. c. fi. de secun. nupt. Bal. et Paul. de cast. in. l. decreto. C. ex quib. caus. in fa. ir. rogat. Et etiam dicitur infamis vir qui es accepit infra tam breue tempus secundum eundem Paul. de cast. in. d. l. decreto et ibi Franc. curt. in addi. Sely. late in ca. ecclesia sancte Marie colu. xvij. et seq. de consti. Et ibidem declaratur illud dictum apostoli in viro nubente infra breue tempus post mortem vxoris secus est secundum Angel. in auten. de non elig. secund. nubent. s. quia vero colla. j. Et excusatur maritus quia alias non potest vacare negocijs domus secundum Jas. in aut. cui relictum in fi. C. de indict. vidui. tollen. z Aduerte etiam ad vnum sing. dictum Angel. in. s. hec autem de deo in fin. in auten. quo modo opoz. episc. colla. j. vbi dicit illum tex. esse in arg. qd licet mulier transiens ad secunda vota dicat caste viuere vt in auten. de non elig. secund. nub. s. cum igitur. cum ibi not. non tamen dicitur caste viuere que tertio nubit: ideo secundum eum perdit relictum eidem factum a primo marito sub conditione si caste vixerit quoniam vt dicit ibidem tertia vota contrahere est satis contrarium honestati cum sufficiat secundas nuptias iniri quod dictum commedat Sely. in. c. si cautio. xj. colu. versic. et hinc est qd licet vidua de fide instru. et dissutus in addi. ad Jaco. rebusa. fi. in. d. l. fi. de incol. lib. r. C. Et qd dicitur in vxore secundo nubente perdere domicilium mariti ita etiam dicitur in vxore turpiter viuente et luxuriose: quia omnes pene olim statute contra secundo nubentes hodie procedunt contra viduas luxuriosas vt notabiliter dicit Bar. in. l. his solis et ibi And. Barba. in addi. C. de reuo. dona. et ad hoc alleg. idem And. Bar. Panoz. in. c. vxoratus. de conuer. contug. z glo. in auten. sacramento. C. quando milit. offi. tutel. iung. et Pet. de anchar. in. ca. ex parte de appella. vide que infra dicam articulo. cccxxvij.

Article. cccxxiii.

Femme de noble ou de coustumier ne peut auoir don et douaire sur les heritaiges de son mary. Mais il est au chois de la femme de prendre la donnaison ou son douaire. Et en eslisant lung elle est forclu se de lautre Et neantmoins peut auoir do de meuble et douaire.

In textu sibi.

Femme zc. ne peut auoir don z douaire.

Glossa prima.

Ad hoc comuniter allegari potest qd due cause lucratiue non possunt concurrere circa idem ad hoc est tex. in. l. meuius. z ibidem late p Bar. s. duobus. vj. col. versicuc. vt igitur z colu. seq. ff. de legat. ij. Bart. Paul. et alij scrib. in. l. si cum dotem. s. si pater. ff. solut. mat. Et vide etiam que scripsi supra articulo. cccxl. in glo. (na. que vng precipu.)

Article. cccxxiiii.

Femme doit tenir les heritaiges et cho

ses immeubles de son douaire en bo estat comme les maisons vignes et aultres choses / z si elle laisse courre les vignes ou partie dicelles de tailler z de bescher par deux anne'es continuelles elle pert son douaire: et est tenue neantmoins desd'omaiger l'heritier. Pareillemet pert elle tout so douaire si elle laisse cheoir par la faulte z coulpe les maisons ou aucune dicelles qd luy ont este baillees pour son douaire. Et par semblable des gros boys anciens qd ne furent coupeez passe a trete ans et des arbres fructaulx si elle les faict couper. Mais elle pourra bien l'heritier appelle ou la iustice en deffault ou absence de l'heritier prendre des bois anciens pour reparer les maisons z choses necessaires dudit douaire. Et ausi seroit elle pugnée par priuacion de douaire quant elle vendroit ou alieneroit aucun chose dudit douaire par heritaige. Et en oultre l'heritier la peult contraindre par iustice le reparer et desd'omaiger. Et a semblable est il du bail z de ro⁹ vsufructiers.

In textu sibi.

Femme doit tenir les heritaiges zc.

Glossa prima.

Et enim vti z frui re vt

bonus paterfamilias. l. vsufructu. C. de vsu et vsufruct. cum similibus no. in. c. fi. de pigno. Et qd vsufructuarius debeat manutenerere immobilia i bona cultura / et domos reparare / et vineas arare est bon⁹ tex. in. l. vsufructu legato in fi. et. l. seq. cum ibidem nota. ff. de vsufructu. ad hoc potest cogi. l. item si fundi. ff. eodem titul. quia vt dicit ibidem Bal. res inculta deterioratur. l. si merces. s. conductor. ff. locat.

In textu sibi.

Si elle laisse courre les vignes.

Glossa secunda.

Ad hoc facit no. dictum Bal. in au

ten. qui rem. ij. colu. in. ij. not. C. de sacrosanct. eccles. Vbi dicit qd licet emphiteota non colat sollicite agru ex quo ager forte deterior fit respectu fructuum no poterit propterea expelli. Sec⁹ dicit esse in vinea que ex hoc desiccatur z idem perpetuo deterioratur quod dicitur commedat Jas. in. l. ij. colu. xxxij. versicu. dicit tamen notabiliter. C. de iure emphi. Et est ratio quia talis deterioratio est perpetua: et sic respicit rem non fructus rei.

In textu sibi.

Elle pert du tout son douaire.

Glossa tertia.

An vsufructuarius deterioras rem

possit expelli? disputat Paul. pe cast. in auten. qui re in prin. versic. sed quid in vsufructuario. C. de sacrosanct. eccles. z concludit qd sic post Guiller. de cug. ibidem ad hoc allegat. l. hoc amplius. s. fi. ff. de dam. in fact. et. l. cognouimus de mancip. et colo. lib. xj. C. et l. eos. de aqueduct. eodem lib. z licet interesse sit refundendum non propterea euitat penam repulsionis: se

Diriesme partie

cundum eundem Paul. de cast. ibidem.

In textu ibi.

Si elle laisse choir par sa faulte ou *zc.*

Glossa quarta.

Ad hoc est text. in. l. usufructu lega-
to in fi. et. l. seq. ff. de usufr. Sed an mulier usufructua
ria possit inuito proprietario in re edificare nouū edi-
ficium vel inceptum consummare Joan. de ana. in. c.
consuluit. ante fi. super. ij. glo. ibidem deinde dicit de
Iudeis q̄ nō: etiā si rem meliorem faciat allegat text.
in. l. usufructuarius nouum. ff. de usufr. adde text. in
d. l. hactenus in fi. ibi neq̄ ampliare. et ibidem glof. et
scrib. ff. de usufr. et vide glof. in. v. c. consuluit. nec etiā
dominus proprietatis nō potest vsum rei mutare etiā
in melius inuito usufructuario text. in. l. fin. ff. de usu
et habita. quem textum commendat Lau. cal. consil.
xlviij. incip. cum proxima. et ad hoc dicit esse mirabile:
et ad hoc etiā alleg. l. hactenus in fin. ff. de usufruct.

In textu ibi.

Par semblable de gros boys ancien *zc.*

Glossa quinta.

Etiam si ibidē voluerit vineam plā-
tare vel rem meliorem facere secundum Bald. in. l. j.
in vlti. colum. et ibi Jas. in penul. colū. C. de iure em-
phi. Et q̄ silua non possit a fructuario incidi. ter. est in
l. equissimum. §. j. et in. l. item si fundus. §. fin. et ibi bo.
ter. cum. l. seq. ff. de usufruct. Bart. in. l. in fraudem. §.
conductoz per illum text. ff. sol. mat. vbi tenet Barto.
post Dy. q̄ usufructuarius nō potest incidere arbores
fructiferas inuito domino vide que supra dixi artic. c.
xviij. in glof. (sans couper les bois marmentaux.)

In textu ibi.

Mais elle pourra bien *zc.*

Glossa sexta.

Faciant no. per Paul. de cast. in. l. di-
uortio. §. si fundum. ff. sol. mat. q̄ usufructuarius pos-
test sumere ramos de arboribus tamen sine lesione vt
exinde faciat pallos ad clausuram et similia. Et dicit
etiam ibidem q̄ si arbores sint vetuste et inelius sit eas
incidere et nouas substituere tunc potest secundū eun-
dem Paul. de cast. ibidem per. l. in fraudem. §. j. ff. de
iur. fisc. Et an proprietarius possit arbores existentes
in re usufructuaria incidere/ vide que supra dixi arti-
culo. cxviij. in glof. ff.

In textu ibi.

Quant elle vendroit *zc.*

Glossa septima.

Non enim potest vendere et dominū
rerum transferre cum ipsa non habeat. l. traditio. ff. de
acquir. re. do. l. nemo plus iuris de regul. iur. ff. et finit-
to usufructu tenetur usufructuari rem integrā pro-
prietario transmittre no. in. l. j. in prin. ff. usufruct.
§. admo. cau. Philip. cor. consil. clxxxvij. incip. circa
banc consultationem pe. colū. in. ij. volu.

Article. cccxxv.

Femme ne peut demander aucuns des
fructz de son douaire soit noble ou coustu-
mier sinon de puis la sommacion q̄lle au-
ra faicte aux heritiers q̄ luy assient ou bail-
lent sondit douaire/ et depuis la sommacion
ilz sont tenuz de luy paier les fructz de ce
que vault son douaire pourtant quil en se-
roit escheu depuis la sommacion sil ne luy
auoit este conuencionne. Duquel cas elle

Des douaires.

est fondee dauoir les fructz dudit douai-
re escheu depuis le deces de son mary/ du-
quel douaire elle ne se peut dire saisie ius-
ques a ce que luy ait este baillie: mais chet
en action.

In textu ibi.

Femme ne peut demander aucuns des
fructz.

Glossa prima.

Quam summatione et eius ef-
fectu tam satis supradixi artic. cccxviij.
et ibidem q̄ idem est q̄ monitio: et talis
monitio constituit quem in mora. l. mo-
ra cum similibus. ff. de usur. consuluit
cor. consil. cy. incip. circa thema.

In textu ibi.

Sil ne luy auoit este conuencionne.

Glossa secunda.

Ad hoc faciunt no. per Guyd. pape

q. ccccxxiiij. vbi dicit q̄ ex sola assignatione vel p̄mis-
sione casu conditionis adueniente fit translatio domi-
nij in vxorem rei donare etiam sine traditione glof. in
auten. donationem. C. de iure dot. et habet vxor rei v̄e-
dicationem/ vt dicit ibidem glof. et est speciale secundū
eum quia sine traditioe transferretur dominium et alle-
no. in autē. siue a me. C. ad vellela. facit lex quinq̄ mu-
tius. §. argento. ff. de aur. et arg. legat. Id enim dicitur
meum quod a me v̄edicari potest: quia rei vendicatio
nulli datur preterq̄ domino. l. nō solum. §. meum. et in
l. in re. ff. de rei ven. l. j. C. de alie. iudi. mur. caus. fact.
Et q̄ possit tunc mulier agere actione v̄sili. rei vendi-
catione tenet Saly. in. d. auf. donationem in. ij. colū.

Article. cccxxvi.

Femme peut demander son douaire en
la court du prince ou autre iurisdiction cap-
pable. Et si le pces prent aucun delay el-
le doit auoir p̄uision/ cest assauoir la moi-
ctie de ce que de p̄ime face elle est fondee
den demander tant contre les heritiers du
mary que contre autres detenteurs.

In textu ibi.

Femme *zc.*

Glossa prima.

In curia principis vel alterius in-
ferioris est locus p̄ventionis de qua supra late dixi in
secunda parte per totum.

In textu ibi.

Et si le proces prent aucun delay.

Glossa secunda.

Dicit Bart. in. l. j. in. iij. colū. et imol.

in. j. colum. et ibi Bal. et alij. ff. soluto matrimonio: cō-
muniter tenent q̄ ratione dotis datur p̄uilegiū quo
ad dilaciones/ vt iudex possit dare breuiores q̄ cōsue-
uerit ar. l. ij. ff. de re iud. Bal. et Saly. in. l. fi. C. de sen-
ten. que sine cert. quant. Et in ea debet summarie pro-
cedi secundū Lar. zaba. in. de. dispendiosam. vij. col.
xxx. q. et ibi Joan. de imol. de iudi. licet de iure ciuili
sit dubium vt per Lampesi. in tract. de dot. j. parte. q.
lxxxvij. et que ibidem allegat. Et non mirum si in tali
causa datur p̄uissio pendēte processu: quia talis cau-
sa dicitur causa pia secundū Barto. in. l. si ego. in prin.
ff. de iur. dot. et in. l. j. §. ff. de dona. et in. l. si cōstare.

ix. q. j. q. principalis. ff. sol. mat. Ideo dicit Bart. in. d. l. j. in. iij. colū. ff. sol. mat. q. equiparatur cause alimen-
 torum vide de priuilegijs dotis multa per campes. in
 d. tract. de dote. q. viij. et pluribus seq. et q. causa do-
 tis sit priuilegiata habetur in glo. in. d. l. j. i. verbo cau-
 sa et ibi omnes scrib. ff. sol. mat. specul. in. titul. de do-
 na. inter vir. et vx. in. s. formatis Saly. in. l. j. C. de pri-
 uileg. dot. Et q. supra dixi de dote intellige. etia in
 donatione propter nuptias quia pari passu ambulat/
 et q. de vno dicitur de alio intelligitur esse dicendū se-
 cundum Lampes. in tract. de dot. j. parte. q. lxxviij. qz
 in nullo differt dos et donatio propter nuptias. l. fin.
 C. de dona. ante nupr. et pacta dotis extenduntur ad
 donationem propter nuptias azo in sum. de dona. an-
 te nupr. alle. d. l. fi. s. sin autem dona.

Article. cccxxvij.

C Si femine mariee de sa propre voulete
 par fornicacion laisse z habandone son ma-
 ry ou par iugement deglise par sa faulte et
 coulpe est separee dauecques son mary / et
 ne se soit depuis recōseilliee a luy elle pert
 son douaire.

In textu ibi.

Par fornicacion laisse.

Glossa prima.

Aduerte q fornicationis ap-
 pellatione comprehenditur omnis illi-
 citus coitus in ca. non solū. xxxij. q. vij.
 Panoz. in. c. martis de adult. Ideo licet
 dicatur adulteriu proprie talis comit-
 tio cum muliere alteri nupta. in. cap. lex illa. xxxv. q. j.
 l. inter liberas. s. j. ff. de adul. l. stuprum. ff. de verbo
 signif. sepissime autem ponitur illud gen^o pro specte
 vt Math. xix. c. quicumqz dimiserit vxorem suam nisi
 ob fornicationem zc. et ecclesi. xxxij. ca. ante fi. in adul-
 terio fornicata est zc. Quod autem ppter adulterium
 dimittens maritum perdit dotem et donationem pro-
 pter nuptias / et omne ius qd habere debebat ex ma-
 rito ad hoc est bo. text. in. c. plerunqz et ibi Panoz. z alij
 scrip. de dona. inter vir. et vx. no. in. l. viro atqz vxore
 et in. l. cum mulier. ff. solut. mat. in. l. cōsensu. C. de rez-
 pu. Panoz. in. c. literas de restit. spol. nec debet habe-
 re priuilegiū a marito que violauit matrimoniu Phl-
 lip. dect. in. c. pastoralis colū. pe. de iudi. Et quod in-
 tellige nisi maritus tenuisset concubinas vel est simili-
 ter adulter tunc non perdit dotem: quia paria delicta
 mutua compensacione tolluntur in. d. l. viro atqz vxore
 z. d. l. cū mulier. ita dicit z cōsultit Paul. de cast. cōsi.
 cxxvij. incip. hec mulier et vide ad hoc tex. iūcta glo
 et ibi scrib. in. c. pe. ante fi. de adult. et ibidē quid si ma-
 ritus sit illius vxoris leno. z vide Pet. de ferra. in pra-
 ctica in for. lib. quovroz agit ad dot. z vsu in glo. vxoz
 versic. fallit si mulier. j. colū. Hypolit. de mar. in. l. j.
 s. item diuus nume. iij. et. v. ff. ad. l. cor. de sicca. Et
 quod supradictum est de muliere que viuente marito
 dimisit virum propter adulterium dicas etiam in vi-
 dua que mortuo marito stuprum commisit que etiam
 perdit dotem: ita egregie tenet Paul. de cast. consil.
 cxi. vij. incip. reuocatur idem Paul. de cast. in. l. fidei-
 cōmissum ante fin. C. de fidei cōmiss. Et vbi dicit q. de
 functus eque offenditur stupro vxoris facto durante
 viduitate licet ex adulterio commissio ipso viuente idē
 Paul. in. l. sorozem. C. de hijs quib. vt indig. Curt.
 iunior in tract. feud. iij. parte. ij. causa principali in. j.
 et. ij. colum. Jas. in. l. ij. colū. iij. ff. sol. mat. Fely. in. c.
 pastoralis in. iij. colum. versic. mulier impudica et co-
 lum. seq. de iudi. allegat illud q. vidua impudica de-

sint esse de domicilio viri Angel. in. l. cum quedā pu-
 ella. ff. de iuris. omnium iudi. immo perdit omnia pri-
 uilegia viduitatis text. et ibi Saly. in. l. his solis. C.
 de reuo. dona. Panoz. in. c. vxozatus in princi. de con-
 uer. coniuga. Bald. in. l. que sub conditione. viij. colū.
 ff. de condi. insti. Qualiter autē probari possit adul-
 terium dic q. illius difficilis est probatio / z directo p-
 bart non potest nisi medijs quibusdam per que surgat
 verisimilitudo in mente cuiuslibet hominis sensati se-
 cundum Phlilip. cor. consil. cxxij. incip. super quo in
 princ. in. ij. volu. no. in. c. tertio loco z. c. literis. de pre-
 sumpt. Barto. in. l. iij. ff. de furt. Et sufficientes testes sin-
 gulares dummodo consonent in genere Bald. consil.
 xcviij. incip. quia dicta domina in. iij. lib. Idem si tes-
 tes eos videant successiue per foramen. Fely. in. cap.
 preterea vbi multa allegat de testi. Angel. in tract. ma-
 lesi. l. glo. q. incipit hay. adulterato. (la mia dōna) col.
 v. versic. visis capitulis vide Bar. in. l. ij. in. fi. et in ad-
 di. ff. de adult. glo. et ibidem Barto. in. l. quod ait lex
 et ibi bona glosa in verbo in ipis. ff. de adulte. vbi di-
 citur q. sufficit probare act^o venereos ex preambulis.
 Et que sunt ista preambula declarat ibidem glos. que
 etiam allegat versum illū visus: et alloquū tact^o post
 oscula factū. z vide Bar. in. l. capite qnto. ff. de adult.
 et etiam de tactu mammillarum vide Angel. de ma-
 lesi. in. d. glo. que ay. adulterato. iij. colum. versic. qui
 patri Decius in rub. de iudi. in. ij. colum. post Bal. vi-
 cit q. ita priuatur mulier dote propter osculū sicut p-
 pter adulterium. neuisa in silua nuptiali char. lxxxiij.
 colum. j. et. ij. Et vbi etiam allegat Joan. lup. in rub.
 de dona. inter vir. z vx. char. xl. viij. colum. j. dicēt in
 q. per osculum solum vel tactum mammillarum lacera-
 tur matrimoniu. et an. de pternia in. ca. j. s. turpiter lu-
 ferit in tit. quib. mod. feud. amitt. vbi dicit post tull. q.
 osculum est pars adulterij et in iugias tactus vir enu-
 tabitur actus Hostien. in summa in titul. de eo qui co-
 gno. consang. vx. sue. s. j. pirrhus in. l. nō debet. ff. de
 regul. iur. Curt. iunior i feud. quarta parte in. iij. cau-
 sa amissionis feudi. Aduerte tamen q. secus est in cle-
 ricis: quia si reperitur clericus osculās aliquam mu-
 lierem non presumitur animo venereo facere / sed cha-
 ritatiue et bono zelo. et in clerico non presumitur adul-
 terij preludium glo. in. c. abist. xi. q. iij. dicit tū Angel.
 de malefi. vbi supra q. a tali charitate libera nos dñs.
 Sicut a prodesse paupertatis dicit glos. in. l. dñs. ff.
 si cui plusqz per. l. fal. dicit tamen Bar. laud. in addi.
 ad eundē Angel. in. d. tract. male q. tam in clericis qz
 in laicis sunt considerande circūstantie loci temporis
 et personarum per text. in. ca. omnibus. lxxj. dist. Pan-
 noz. in. ca. qto de presumpt. Angel. in. l. hij qui. C. de
 adult. Sed quero an fuerit adulterium alias pmis-
 sum / et huic questiont responderet Fely. in. c. quoniam
 col. fin. versic. et ad predicta de symo. Et dicit q. nun-
 quā fuit licitum supple post precepta decalogi: sed se-
 cus prius per text. cum glos. in cap. dixi sacra. xxxij. q.
 iij. no. in. c. gaudemus de diuort.

In textu ibi.

Et ne soit depuis reconsiliee.

Glossa secunda.

Cad hoc est bo. text. in. c. plerunqz et
 ibidē doct. de dona. inter vir. z vx. Pet. de ferra. i pra-
 ctica in fo. libel. quo vx. ag. ad dot. et vs. in glo. vxoz.
 in. j. colum. et dicit Ben. bobic. in. d. c. plerunqz q. ma-
 rito licet reconciliare vxorem etiam post diuortij sen-
 tentiam secundum euangelicā veritatem alle. cap. qz
 admodum de iureiur. z ca. quod autem. xxxij. q. j. nec
 tamen debet eam sepe recipere vt no. in. cap. si vir et
 ibi doct. de adult. Et scias q. licet maritus possit recti-
 pere vxorem adulteram peracta penitentia tū incurrit
 bigamiam vt no. in. d. c. si vir z ibi Joan. de ana. in. ij.

D

E

L. cum prope
s. h. r. cui. p. l.
p. l. solo.

F

A

Onzième partie

B colli. ⁊ vbi etiam dicit qd nō solum incurrit bigamiam qui vxorem adulteram retinet peracta penitentia/ vel non: sed etiā qui ignorat eam adulteriū commisisse. Et ibidem vide late de duplici bigamia. si vero eā retinet non peracta penitentia/ ⁊ scit eam esse adulteram particeps criminis est vt in. d. c. si vir quoniam dicit ibidē Joan. de ana. qui patitur vxorem delinquere obumbrando patētiam incredulitatis dicitur matrimoniu suum contemnere ⁊ quasi lenocinium cōmittere. l. ij. s. lenocinij et l. mariti lenociniū. ff. de adult. debet enim maritus trāsci vxorē que violauit thorum/ et matrimonium: et debet illam repetere secundū eundem de ana. in. d. ca. si vir no. in. l. ij. C. de adult. Si autem ignorat excusatur quia peccatum non committitur sine consensu/ et ignorans non consentit. l. si per errorem. ff. de iur. omniū iudic. Aduerte etiam qd in dubio maritus presumitur ignorare ⁊ quia vt dicit Meuis. in silua nupt. char. vij. colum. iij. in fin. quando adulterium deducitur ad noticiam mariti cogitandum est qd alij sciunt quoniam dāma tue dōmūs sciet vltimus secundum Juuenal. quem refert prepositus in cap. signifi. casti primo not. de diuor. ⁊ vide late eundem Meuis. ibidem. An autem post mortem ipsi⁹ mariti heredes possent obijcere adulteriū vidue quod maritus ignorauit. Et videtur qd sic: quia ex quo maritus ignorauit non videtur remisisse. l. mater decedens. C. de inoff. testa. et ibidem tenet Ludo. roma. in. l. rei iudicate s. heredi. ff. sol. mar. per. l. fidei commissum. C. de fidei commiss. text. in. l. j. cum ibi not. per Barto. ff. de hys quib. vt indig. campel. in tracta. de dote. l. j. parte. q. cxxv. alle. text. in. l. in confirmando ⁊ l. vtilitatem. ff. de confir. tur. et per illa iura idem decidit Joan. and. in addi. ad specul. in titul. de feu. s. fin. in addi. incip. reuoluitur hec questio idem Joan. and. in. c. fi. de dona. vbi limitat. ca. fi. de reuo. dona. non procedere in donatore decedēte et ignorante donatarium fuisse ingratum quia poterit heres reuocare per. d. c. fin. verific. tacente Bald. in. ca. imperialem. s. insuper in titul. de probi. feu. alie. per Fede. quod dicit vt per Barba. in addi. ad Bart. in. d. l. rei iudicate. s. morum ibi videas. si autem maritus sciuit adulterium commissum ab vxore tunc clarū est qd si tacuit et nihil dixit qd heredes ipsius nichil possunt obijcere ipsi mulieri petenti dōtem secundum Barto. in. d. s. morum. l. fin. C. de repud. no. in. d. ca. plerumq; de dona. inter vir. ⁊ vxor. nisi maritus deceſit. set anteq; posset ipsam vxorem de adulterio accusare: quia tunc posset obijcere heres secundum Jo. and. in addi. ad specul. in. d. titul. de feud. s. fin. in addi. incip. reuoluitur alle. text. in. d. l. in confirmando et. d. l. vtilitatem. ff. de confir. tuto. sequitur Ly. in. d. l. j. C. de reuocan. dona. Bald. in cap. primo s. porro in titul. que sue. j. caus. benef. amitt. Et idem est dicendum si maritus improbasset mores vxoris/ vt quia eam expulisset/ vel de ea sit conquestus licet non accusauerit secundū Lampel. in tract. de vot. ter. tia parte. q. cxxviii. post Jacob. de bellouil. in. s. quia vero plurimas in auren. vt lice. mar. et aute. colli. viij. ar. l. heredem. ff. de regul. iur. Et ad hoc secundum eū tex. est in. l. j. in fin. in veric. conquestus. ff. ad lileia. et idem tenet Imol. in. l. cum mulier. viij. colum. eodem titul. et Angel. in. d. s. heredi.

Article. cccxxviii.

Femme de bastard prent par douaire la tierce partie des acquestz q̄ ledict bastard auoit fais par auant ledict mariage et des acquestz fais durant / et constant leur mariage elle les peult tenir moytie en plaine propuete et moytie par vsufruit.

Des donations.

In textu ibi.

Femme de bastard ⁊c.

Glossa prima.

Qualiter in bastardo succedatur ⁊ de bastardis satis supra dixi et remiss articulo. xlviij. in glos. j. et. ij.

Article. cccxxix.

Quant la terre sur laquelle femme prêt douaire par le deces de sō mary chet en rachapt le seigneur de fief prêt les fruictz de lannee comme il est declare en la matiere des rachapz. Et en aulcū cas est tenu lheritier desdommaiger la douairiere/ cest a sauoir quant lheritier de la terre tenue en douaire se marie par quoy doit de rachapt est acquis au seignr de fief il est tenu desdō maiger la douairiere des fruictz et leuees quelles pouoit auoir et prēdre si neust este ledit rachapt. Et pareillement en aultres cas dont lheritier ou heritiere est en cause ou en coulpe / Mais si par mort la terre tenue en douaire chet en rachat cōme quant elle vient par le deces du trespasse ou trespasse en la ligne collateral ou aultre qui fait rachat lheritier ou heritiere n'est point tenu de desdommaiger la douairiere ne en aultres cas semblables en quoy il nauroit peu pourueoir et a semblable des aultres vsufruitiers.

In textu ibi.

Quant la terre ⁊c.

Glossa prima.

Quod vsufructuari⁹ teneatur ad onera/ et penſiones tenet Bar. in

l. hys solis. s. idem testator. ff. de legat. iij. in. l. quero. ff. de vsufruct. legat. est enim onus possessoris. l. si. C. si propter pub. pen. l. imperatores. ff. de pub. vectig. et commiss. Paul. de cast. in. l. apud Iulianū. s. heres. ff. de leg. j. Philip. cor. consil. cccxxv. incip. prima facie in. iij. colū. n. j. volumine.

In textu ibi.

Lheritier ou heritiere est cause ou coulpe.

Glossa secunda.

Quia qui occasionē damni dat dānum dedisse videtur. l. qui occidit. s. in hac quoq; ⁊ ibi glo. et que ibidem alle. ff. ad. laquil. in. c. fin. de iustar. et dam. dat. in simili consuluit cor. cōsil. xxxviii. incip. quis in. ij. volu. pe. col. in fin. vbi allegat etiam qd curare debet locator seu venditor ne emproz seu conductor priuetur commodo rei a se vendite vel locate ad hoc alle. text. in. l. si quis. s. si in aduersione. ff. de pericul. et commo. rei vend. Et qd talis non priuetur vsu facto suo vel eius contēplatione alias culpa sibi ascribitur etiam si id quod fit in se non sit culpādum quā immo forte necessarium per. l. si merces. s. culpe et ibi Barto. Bald. ⁊ Paul. de cast. ff. locat. vbi dicunt qd si guerra iuste moueatur / et damnu ab inimicis irrogetur sine culpa locatoris nichilominus imputatur locatori: idem tenet Barto. in. l. cotem. s. qui maximos. ff. de pub. vect. et commiss. Et ibidē per eundem cor.

et ad hoc etiā faciunt optime no. per Pet. de anchor. consil. cccxxxiij. incip. visio instrumento venditionis.

Article. cccxxx.

¶ Pour le meffait de l'homme ne pert sa femme son douaire.

In textu ibi.

¶ Pour le meffait etc.

Glossa prima.

¶

A hoc est bo. text. in. l. si marito et ibi scrib. ff. solut. mat. et. l. res vxoris. C. de dona. inter vir. et vxor. no. in. l. vnica. C. de penis fiska. credi. prefer. lib. r. et ibidem Rebuffi / et vide que supra scripsi artic. clx. in glol. j. et. ij. Et est notandum etiam q. mulier tunc est fisco fauorabilior: q. certat de damno vitando fisco autem de lucro capta do vt dicit Rebuffi in. d. l. vnica alle. l. fin. C. de fidei. com. l. fina. s. licentia. C. de iure delib. no. in. l. si emancipata. C. de iur. et fact. igno. et ibi scrib. l. iuris igno. r. la. ij. et. l. error facti. ff. eodem titul.

Article. cccxxxi.

¶ Si homme marie est dissipateur et dega-
steur de biens z de mauuais gouuernemēt
et pour ses debtes ses heritaiges soiēt vē-
dus par iustice ou autrement la femme a
qui droict de douaire est acquis moyennāt
ledit mariage peut z luy loist soy opposer
pour son douaire que les heritaiges de son
mary ne soient vēdus / sauf la ppiete pour
ladicte porcion quelle en doibt auoir par
douaire. Pourueu quelle ne soit obligee
effdictes debtes soiēt reelles ou personel-
les. Et aura et sera deliure a ladicte fem-
me si son mary est de lestat dessusdit suppo-
se quil soit encores en vie de sondit heritai-
ge pour en iouyr des fructz la vie durant
delle cōme douairiere de telle porcion cō-
me elle en aura par douaire apres le deces
de luy / et contre ladicte vente qui se feroit
desditz heritaiges par iustice pourroit ve-
nir par opposition. Et cōtre celles qui ne
se feroient par iustice elle sera receue par
action. Mais la propriete desditz heritai-
ges de sondit douaire pourra estre vendue
pour lesdictes debtes sans ce quelle le pu-
isse empescher. Et oudit cas que ledit ma-
ry vend de sesditz heritaiges sans le cōsen-
tement de ladicte femme elle pourra inter-
rupter les acquereurs et sera receue en iur-
gemēt a poursuir ladicte interruption. Et
aussi les proces d'opposition dont dess⁹ est
touche sans auctorisation ne autre prou-
uio que la iustice ordinaire. Et pourra in-
tenter ladicte interruption dedans trente
ans mais quant a l'opposition de la vente
qui se feroit par iustice fauldroit quelle fist

faire diligence par auant la iudication du
decret.

In textu ibi.

Si homme marie est dissipateur etc.

Glossa prima.

Quod mulier possit repetere
re dotem quando vir vergit ad inopiā
eius culpa vide in. l. si constāte z ibi la-
tissime per Bar. Paul. de cast. z alios
scrib. ff. sol. mat. l. vbi adhuc. C. de iur.
dor. z in. s. nos autē in auten. de equal.
dor. colla. vij. in. cap. ex parte de consuetudine et in. c.
pe. de dona. inter vir. et vxor. vbi dicit Inno. q. potest
repetere dotem et res obligatas pro ea Luc. de pen.
in. l. litibus pe. colum. de agri. et censu. lib. c. C. fecus
si non culpa viri aut p. eius obligatione: q. mulier de-
bet esse pariceps infortunij viri. l. si cū dotem. s. si ma-
ritus solut. mat. Qualiter autem probetur q. vir dissipa-
pet bona sua vide Bar. in. d. l. si constāte in. j. ij. z. iij.
q. prime. q. principalis idem Bar. in. l. si. s. licentiam.
C. de iur. delib. Bald. in. l. cum de lege. ff. de proba.
Paul. de cast. in. l. maritum. ff. solut. mat.

Onzieme partie.

¶ Pour la vnzieme partie est traicte
des donations et recōpensations.

Glossa prima.

Ic tractatur materia dona-
tionis simplicis: z donationis ob causam
q. alias antidotalis siue compensatiōis
dicitur de quib⁹ notabiliter per Bal. in
l. omnimodo. s. imputari ante fi. C. de inof.
fi. testa. Est igitur vidēda de eorū differē-
tia: et primo donatio simplex est mera liberalitas que
nullo iure cogente cōceditur. l. j. et. l. donari. ff. de do-
nat. et. l. donari. ff. de regul. iur. Azo in sum. eodem ti-
tul. in prin. et Panoz. post Jo. and. in rub. eodē titul.
in antiq. vel secūdum Hostien. in sum. eodem titul. in
prin. est rei licite nullo iure cogēte mera liberalitate fa-
cta collatio refert idem Panoz. vbi supra declarat rei
licite: quia in rei illicita: et inhonesta non contrahit do-
natio sicut nec venditio vt in. l. quod sepe. s. venenum.
ff. de contrahen. empt. et vend. dixit mera liberalita-
te ad differentiam donationis que fit causa remunera-
tionis que non est vera donatio: sed potius quedam
permutatio seu compensatio seruitiij recepti secūdum
eundem Panozmi. et idem in cap. per tuas per illum
text. eodē tit. super glo. j. no. per Bar. in probe. ff. orū.
in fin. colum. et in. l. iubemus. j. columna. C. de sacro-
sanct. eccles. Et ibidem dicitur q. res prohibita aliena-
ri potest alienari pro remunerandis seruitijs vel obli-
gatiōe antidotali. Item prohibitus donare si preces-
sit obligatio naturalis potest Bart. in. l. j. ff. de dona.
per illum tex. vbi dicitur q. illa est proprie donatio ad
quā donator mouetur nulla alia precedente causa nisi
vt exerceat magnificentiam z liberalitatem quandam
ille autem qui est obligatus ad antidota non donat so-
lum / vt exerceat liberalitatem / sed potius / vt soluat
quod naturaliter debet et remuneret eum qui sibi ser-
uifit. l. aquilius z. l. si pater. ff. de dona. no. in. l. quod
autem. s. si vir. ff. de dona. inter vir. et vxor. ¶ per quā.
l. dicit Bar. in. l. si voluntate. C. de dor. promiss. q. si ru-
sticus accipere: nobilem in vxorem / et in instrumento
cōfiteretur accepisse maiorem dotem q. in veritate re-
ceperit obligatur efficaciter nec posset opponere exces-
sionem non munerare pecunie seu dotis: quia censetur
donatio remuneratoria idem Bartolus. in. l. si ita
stipulatus fuero te sisti in fin. ff. de verborum obliga-
o ij

Onzième partie

Des donations.

Bal. in. l. ij. s. fina. ff. si cer. pet. vbi subdit qd idem esset si vnus senex acciperet iuuenclā in vxorem idē Bal. in. l. j. in fin. C. de dona. ante nupt. et in. l. pe. s. mulier. ff. solut. mat. And. barba. in addi. ad Panozmi. in. d. rubz. de dona. in addi. fin. An autem donatio et datio sint idē? et videtur qd sic per glo. in. l. si. in verbo donationes de cens. lib. xj. C. dicit tamen ibidem Luc. de pen. in fi. qd differunt quia donare proprie est sponte / z temporalium rerum; dare vero est coacte et specialitū rerum alle. no. in. s. sed obijciunt. xxiij. q. vj. et. c. fin. de insti. idem Luc. de pen. in. l. penul. in. j. colū. de prepo. si. sac. cubi. lib. xij. C. et que ibidem allegat. + differt etiam donum et mun? tanq? genus z species: qz donū est genus et munus est species. l. inter donū. ff. de verbo. signif. Panoz. in. c. et si quēstōes de symo. Aduertendum est etiam circa donationes qd licet donare sit actus nobilitatis no. in. ca. j. et ibidem Panoz. de dona. vbi dicit qd proprium nobilitum est donare no. in. c. grandi. de sup. negli. prela. lib. vj. et facit dictum Bal. in. c. dilecti le. ij. in. colū. fin. versic. sed tamen de appella. vbi dicit qd imperator sicut aquila distribuit predā suam z dicit Bald. in. l. filia legatorum. C. de legat. qd animus nobilis non est ita limitatus sicut animus feoderatoris qui est stricti iuris And. barba. in cap. sedes colū. ij. de rescrip. Et sicut ex tenacitate cognoscitur rusticitas ita ex liberalitate nobilitas Philip. decius in d. c. sedes neuisanus in silua fol. xcv. colum. ij. Et dicitur beatitudo quedā esse in donatore iuxta illud iesu Christi: beatius est dare qd accipere refert Paulus apost. z habetur in actibus apostolorum. xx. c. ante fi. no. in. ca. cū marthe de celeb. missa. + Tamen aliquando dicitur qd donare est perdere seu iactare. l. filiulfa. cum ibi no. ff. de dona. Ludo. roma. consil. cccc. incip. in casu proposita ideo dicit ibidem non presumitur in dubio: quia nemo presumitur iactare suum. l. cum de indebito versicu. qui eum. ff. de proba. in. c. super hoc de renuncia. nec etiam presumitur donatio in dubio etiam inter fratres nisi pluribus concurrentibus de qbus in. l. procula. ff. de proba. glos. in. l. liberis. s. manumissis. ff. de ali. et cib. legat. Bart. et alij scrib. in. l. que dotis. ff. solut. mat. maxime vbi alia interpretatio recte fieri potest. ad idē in. l. eleganter. s. qui reprobos de pigno. actio. ff. immo potius presumitur rem a lege prohibitam qd donationem Bal. in. l. si. C. de dor. promiss. Sost. consil. lxxiij. incip. circa primam. colū. pe. in. fi. Vbi etiam dicit qd donatio est species furoris alle. l. contra iuris. s. si filius cum ibi not. ff. de pact. et multa alia iura ideo donans bene debet considerare versus illum quem habes in glo. in. ca. et si quēstōes in verbo muneribus de symo. Quis dans quis ve / pe tens que res que causa donandi / z alios versus quos ponit glos. in. c. ex parte in verbo prodigalitas de consuet. prodigus est animi vitio retinenda profundens. Qui retinet cupide quod et deposcit auarus largus qd sumptum facit ex ratione libeter / z vide Panoz. in. d. c. j. de dona. + Et alleg. tullium dicentem qd habenda est cura rei familiaris quam quidem dilabi sine re flagitiosum est sed ita tamen / vt liberalitatis / et auaritie absit suspitio alleg. no. in. d. c. ex parte Aduertat enim qui dare vult vt festinet iuxta illud qd cito dat bis dat no. in. l. solidum. ff. de solut. Et ad presens oua cras pullis sunt meliora glo. in. l. cū hij in. pti. ff. de tract. que etiam allegat illud claudiant omne futurū despicitur suadentes presentia fructum / item debet dare letafacie z iocosa: quia hylarem datorem diligit deus. ij. ad Corinth. ix. c. in. ca. fin. versic. sed obijciunt. xxiij. q. vj. glos. in. c. j. in verbo creuerit de dona. que etiam allegat illud da facie leta sine leticia faciet quod desideris perdis rem meritumqz rei: et qui munus accipit debet etiam leta facie accipere cum gratiarum actione etiam si munus sit exiguum. l. quisquis. s. nemo.

C. de postul. et ibidem in gloss. in verbo habeat allegatur illud Carbonis Exiguum munus cum det tibi pauper amicus accipito placide pleneqz laudare memento.

Article. cccxxxij.

En premier lieu est a entendre que toute personne soit noble ou roturiere peult faire donacion de la tierce partie de son heritage et tous les acquētz et ses meubles selon les modifications cy apres declarrees.

In textu sibi.
Peult faire donacion de la tierce partie.

Glossa prima.

E iure civili potest qd omnia bona saltē presentia donare no. in. l. sancimus et. l. si quis argentum. s. si. ibi vel partem substantie quam nominauerit / vel totam substantiam zc. C. de dona. no. in. l. omnes. s. luci? ff. que in fraud. crea. no. in. l. fin. et ibi omnes doct. cōiter. C. de pact. l. ij. l. si filius et. l. si totas et quasi per tot. ut. tul. C. de inoffi. dona. Et nihil tam conueniens est naturalē equitate qd voluntatem domini volētis rem suā in alium transferre ratam haberi dicit text. in. s. per traditionem insti. de re. diuis. Et facit quia omnes contractus iurigentium indifferenter sunt permisi nisi lege aliqua specialis sint cassati ar. l. iurigentium. s. ait praetor. ff. de pact. l. ex hoc iure. ff. de iust. et iur. no. in. l. si. C. de act. et obliga. Et cui libet libera facultas concessa est disponendi de rebus suis vt. l. libertas. ff. de stat. ho. l. in re mandata. C. mandat. siue per testamentum siue per pollicitationem siue per votum / vt patet in titul. ff. C. et insti. de testa. de dona. et polici. et pluribus alijs titulis. Et priuari istis non debet quis nisi propter delicti penā. l. moris. s. sunt autē. ff. de pe. + de donatione vero omnium bonorum presentium / et futurorum an valeat quo ad futura bona late / et ceruicose disputant doct. in. d. l. si. C. de pact. et qd valeat tenent Angel. Richard. et Saly. communis tamen opinio est in contrarium videlicet Pet. Ly. Bartol. z Paul. de castr. in. d. l. fin. et idem Bartol. et Paul. de castr. in. l. stipulatio et ratio est secundum eisdem: quia auferunt libera testandi facultas / et heredis institutio quia vt dicunt nullus vellet esse heres sine commodo facit insti. ad. l. sal. in princ. l. quod de bonis. ff. eodem titul. et vide latissime per Barba. in addi. ad Bartol. in. d. l. stipulatio. et vide etiam optimam glos. in prag. sanct. titul. de sublatone cle. literis in princ. in glos. incip. cuicunqz adde etiam qd licet nō valeat talis donatio quoad futura valet tamen si est facta pio. loco secundum Barro. in. d. l. fin. et ibi Zas. in fi. col. Bald. in. au. ten. si qua mulier col. fin. C. de sacrosanct. eccles. et in. l. j. ff. pro soc. per text. in. l. subemus nulli versicul. ibi patrimonium suum. C. de sacrosanct. eccles. Panoz. in. ca. fin. in. j. not. de success. ab intest. et in. c. in presentia in. iij. et. v. no. de proba. Sed quia consuetudo siue lex municipalis aut princeps possunt donationem nullam reddere in toto vel in parte no. in. d. l. sanctim? Paul. de castr. consil. l. vj. incip. dico non obstant: et que ibidem allegat: ideo valet ista consuetudo restringens donationem + cum etiam donatio omnium bonorum siue presentium solum siue etiam presentium et futurorum est contra bonos mores / vt dicit Baldus in. d. l. finali. in tertia columna versiculo tertia est opinio per legem hereditas. C. de pactis conuentis.

et in illa omnium bonorum donatione presumitur fraus. d. l. omnes s. luci. ff. que in fraud. cred. Philip. cor. consil. cxxvij. incip. primo aspectu in quarta colu. nu. xxij. in secundo volu.

Article. cccxxiiij.

Homme ou femme noble ne peut rien donner a son principal heritier presumptif: mais luy peut bien delaisser / ceder et transporter en auancement de droit successif telle portion de succession es choses heritaultz et immeubles q pourroit venir et escheoir audict heritier presumptif apres le deces de sondict predecesseur noble / lequel auancement ne sera pas repute donacion pure & simple / mais auancement de hoirte.

In textu ibi.

Homme ou femme noble ne peut rien donner.

Glossa prima.

B

A hoc est text. in. l. j. s. si pater et. l. si pater. pro dona. ff. l. si pater. C. de inoffi. dona. et ibi per Bald. idē Bald. Ly. et alij scrib. in. l. fin. C. pro donat. vbi dicitur q donatio inter patrem et filium in potestate est nulla Soz. late consilio. lxxvij. incip. frustra in. ij. colum. fallit tamen secundum eum in rege qui propter eius auctoritatem potest filio dare ita dicit Bald. in. c. j. s. item sacramenta pe. colum. per iura. ibidem alle. in titul. de pac. iur. fir. dicit tamen ibidem q si rex vult q donatio ei teneat auctoritate regia debet illud exprimere argu. l. bonorum. C. qui admitt. ad bono. possell. Fallit etiam in patre qui donat filio in premium emancipationis quando sit actu / vel parum ante vel post Bart. per glos. ibi in. l. iur. iurandi in prin. ff. de ope. libert. & pro sing. alle. Alexand. in. l. diuortio in quarta colum. ff. solut. mar. et ibidem Jas. in princ. in. iij. not. Sely. in ca. cum dilecta. xxij. colum. versicu. demum ad ornatum de rescript. quod est notandum pro Mozmanis qui videntur emancipationibus: fallit tertio si talis donatio facta filio in potestate sit facta cum iuramento sing. Bald. in. l. iij. ante fi. C. de viuca. Jas. in lectura. l. frater a fratre antepenul. colu. in vlti. rali. ff. de cond. in deb. et in repe. eiusdem. l. in pen. colum. vij. fall. Philip. cor. consil. cccxxvij. incip. quāq videatur in iij. et. iij. colu. et per eum Joan. andr. in addi. ad specul. in titu. de testa. s. j. versicu. quid si quis in vlti. addi. fallit. iij. ex causa dotis quia tūc potest esse donatio inter patrem et filium. l. pomponij. Philip. adelph. ff. famil. hercisc. Lacia. lup. in repe. d. l. frater a fratre vij. q. Caius catella. in memorabilibus in verbo donatio et ibidem late per eum quem in augmēto dotis et bonis parafernalibus. ✕ Fallit quinto si fiat donatio propter merita dummodo merita non sint infra dimidiam res donate ita sing. Bald. in auten. ex testamēto. ij. colum. versic. sed contra hoc facit. C. de colla. ar. l. ij. cum similibus. C. de rescin. vend. pro sing. alleg. Jas. in. d. l. frater a fratre. xxi. colu. versicu. circa istam secundam fallentiam. ff. de condi. in deb. licet ibidem dicat contrarium / et immo q requiritur q benemerita equipolleant donationi in totū alias non esset aduenticia sed profecticia ita etiam dicit in repet. d. l. frater a fratre. colu. xxiiij. versicul. circa primam cor. consilio. cclxxxix. incip. circa primum antepenul. colu. in quarto volu. vide que supra scripsi articu. cclxxxix. in glos. ij.

alias fallentias vide per glos. et doct. in. l. ij. C. de inoffi. dona. et late per Imol. in ca. si. de reuocan. dona.

In textu ibi.

Mais luy peut bien delaisser &c.

Glossa secunda.

Si res simpliciter datur filio vide= tur in partem concessa et imputatur in legitimam per text. in. l. cum quo. s. fi. secundum intellectum Barto. ibidem. ff. ad. l. falcid. Et tunc pater videtur prouidere filio futuro heredi. vt dicit text. ibidem idem Bart. in. l. in quartam. iij. colu. versic. venio ad quartam. ff. ad. l. falcid. et ibi Paul. de castr. et alij doct. idē Paul. de castr. notabiliter consil. cv. incip. circa bona ad hoc est tex. in. l. filium quem. C. famil. her. & ibi doct. vide notabiliter per Soz. consilio. xciiij. incip. circa primum antepe. et pe. colum. Ludo. roma. consil. cclxxxvij. incip. non est dubium. allegat ibidem rationē quare potest pater dare legitimā que donatio morte patris confirmatur: quia legitima dicitur filio debita vel quasi debita vt no. in. s. si quis autem non implens in auten. de hered. et fal. et ibi bonus text. quia non debet habere ultra legitimam colum. j. no. in glos. in. l. si emancipata / et que ibidem alle. C. de iur. et fact. igno. l. si patronus. ff. de dona. ✕ Item filius habet bona hereditaria pro legitima sua obnoxia no. in. l. scimus. s. sancimus et ibi Guillelmus de cug. C. de inoffi. testa. et ibi per Jas. item potentius ius habet in bonis patris q̄ libertus in bonis patroni / secundum eundem Ludo. roma. in. d. consil. Et sic patet q non debet dici donatio vt dicit text. noster sed potius debiti solutio secundum Paul. de castr. in. d. consil. cv. in. iij. colum. versic. Quarto videtur ideo secundum eundem no requiritur insinuatio. l. j. de impto. lucra. descript. lib. x. C. in l. aquilius regulus. ff. de dona. notabiliter per Bald. in. l. illud in. iij. colum. versicu. tertio quero. C. de fa. crofancr. eccliel.

Article. cccxxiiij.

Deulx coniointz ensemble par mariage soient nobles ou coustumiers peuent par donacion mutuelle ou autrement liberis existentibus donner lung a lautre tant seulement leurs meubles a perpetuite / leurs acquetz et conquestz pour en iouyr a viage et tant quilz seront en viduite: a la charge de nourrir les enfans mineurs iusques a ce qz soient en aage. Et sil nya meubles acquetz ne cōquestz pourront dōner lung a lautre la tierce partie de leur patrimoine a perpetuite. Et sil nya aucūs enfans leditz deux coniointz peuent donner lung a lautre leurditz meubles et acquetz a perpetuite.

In textu ibi.

Par donacion mutuelle.

Glossa prima.

Certum est q de iuris dispositione donatio simplex inter virum et vxorē non valet vt in. l. s. ij. & iij. & p totū. ff. de dona. inter vir. et vx. et. C. eodē tit. Et rationes ibidem positas vide. valet tū donatio mutua siue remuneratoria que proprie non est donatio glos. in. l. si voluntate et ibi Bartol. C. de vot. promiss. quam glos. pro sing. ad hoc alleg. Imol. in rub. sol. mar. et ad hoc o iij

Onzième partie

est text. formalis in. l. quod autem s. si vir et vxor. et s. seq. ff. de dona. inter virum et vxorem. Et vide que supra scripti de donatione mutua siue ob causam in princ. istius partis. Ad hoc etiam facit notable dictum Ludouic. roma. in. l. fructus. ff. solut. mat. vbi dicit posse attentari donationem remuneratiam fieri posse per sponsum minorem etiam in immobilibus dummodo interueniat solēntas decreti iudicis / et auctozitas tutoris in cap. liberti ad fi. et in ca. seq. xij. q. ij. refert Sozi. qui multa ad hoc notabilia dicit in consil. lxxvj. incip. frustra. An autē sufficiat si maritus confitetur se recepisse a coniuge donationem absq. aliqua probatione dic q. non per ea que adducit Sozi. consil. lxxv. incip. circa primam questionem et consil. seq. dicit enim ibidē absit q. in probatioe certo casu pmis- sa stetur verbo dicētis / et asserentis casum permissum subesse. l. qui testamentum. ff. de proba. l. cū quis de- cedēs. s. titia. ff. de leg. iij. c. literas de presump. pt. quia veritas et non presumpcio ponderāda est. l. si forte. ff. de cast. pecul. et ibi in terminis Barto.

In textu ibi.

A la charge de nourrir les enfans.

Glossa secunda.

21 **Alias talis donatio nō valeret: vt** non prohibeatur liberorum educatio colligitur in. l. j. et. ij. ff. de dona. inter vir. et vxor. Et esset contra bona matrimonij que sunt tria scilicet fides proles et sacramentum glos. in cap. fin. de condi. appo. in cap. omne itaq. xxvij. q. ij. et sunt verba Augusti. in lib. de bono coniugali. Et quia ad filiorum educationem tenentur parentes non solum iure naturali iure sanguinis et affectionis / sed etiam dispositione hominis mortui / et viui vt dixi supra ar. xvij. in glos. pe. in verbo (nourrir et entretenir) ibi sans videas.

Article. cccxxxv.

Homme ou femme noble peuvent dōner a tous leurs enfans puisnez a tous ensemble tous leurs meubles et acquestz et la tierce partie de leur patrimoine a perpetuite ou a lung de leursditz puisnez to⁹ leursditz meubles et les deux pars de leurs acquestz a ppetuite en maniere q. la tierce partie de leur patrimoine et la tierce partie des acquestz demeure aux autres enfans puisnez a chascū deulx pour telle porcion quilz peuvent et doiuent succeder par ladicte coustume. Et quant aux deux pars du patrimoine avecques le principal manoir et le cheize demeurent a laisne.

Glossa prima.

21 **V**ide que supra scripti articulo. cccxxxij.

Article. cccxxxvj.

Quant aux estrangiers lesditz deux cōioinctz ou lung deulx liberis exstantib⁹ ne pourront donner q. la tierce partie des meubles et acquestz a perpetuite ou a viage / et liberis non exstantibus peuvent donner to⁹ leursditz meubles et acquestz a perpetuite ou a vie.

Glossa prima.

21 **V**ide supra articulo. cccxxxij.

Des donations.

Article. cccxxxvij.

Esi le pere noble ou frere aisne noble ou sa representacion donne a son filz ou frere puisne sa porcion par heritaige ou a perpetuite pour luy et ses heritiers laq. il nestoit fonde a tenir ordinairement que a viage et vsufruit. Tel don et aduentaige ne sera pas repute son acqst ne de nature d'acquest / mais sera repute comme son propre heritaige et patrimoine procedant de la ligne dont il est party. Et par ce nest entēdu que les droictz des seigneurs de fiefz soiēt toulluz ne ostez.

Glossa prima.

Dixi etiam supra articulo. cccxxxij. in glos. (mais luy peult bien) versic. et sic patet.

In textu ibi.

Et par ce nest entendu.

Glossa secunda.

21 **Facit quia vassall⁹ siue directe siue** indirecte domino preiudicare nō debet no. in s. inde potest et s. seq. in titul. de alie. feud. in cap. j. in princ. et in s. habito. et ibi doct. in titu. de probi. feud. alie. per fede. et inter alia dicit Joan. rey. in. d. s. habito numer. xx. facere ad questionem quam dicit vidisse de facto de vassallo qui data sibi certa quantitate pecunie remisit hominibus suis solitum seruitium q. dominus illius feudi non tenetur illam remissionem seruare Ad idē facit dictum Bal. post Ly. in s. sed quia nostra maiestas ad fin. C. communia de legat. q. si vassallus qui tenebat castrum in feudum a quodam principe alienauit quosdam de hominibus suis: talis alienatio rescinditur in casu reuersionis feudi quod dicit vt per eundem Ray. vbi supra et. Curt. iunior. in tract. feud. quarta parte. riiij. q. prin. ante fin. Et facit etiam q. alteri per alterum non potest iniqua conditio afferri. l. non debet cum ibi not. ff. de regul. iur.

Article. cccxxxviii.

Aucū soit noble ou coustumier ne peult donner de son heritaige et choses immeubles a viage ou vsufruit plus que a heritaige ou a perpetuite.

Glossa prima.

21 **Et sic debet ex precedentibus limitari** alia glos. non indiget.

Article. cccxxxix.

Celluy qui a heritier en deux lignes ne peult pas faire ne assigner tout le dō sur l'une des lignes mais sera assigne ledict don sur chascune ligne a la raison de la valleur et reuenu de chascune ligne cōme si le donneur auoit soixante liures de rēte en ligne de pere et trente en ligne de mere: et le don se monte trente liures de rente / il en sera prins vingt en ligne de pere et dix en ligne de mere / et ainsi des aultres.

Glossa prima.

21

Hoc est text. in. l. cōtinuis

A s. fi. et ibi Barto. ff. de verbo. oblig. l. eū qui ita s. te et titium et ibi glos. Alexā. et Jas. eodem titu. ratio autem fundamentalis secundum Bartol. in. l. auus. ff. de pact. et in. d. l. continuis s. fi. Et quia heres pro ea parte solum pro qua est heres representat personam defuncti. l. cum a matre. C. de rei vend. glo. magna in. l. ij. s. fi. ff. de pretor. stipul. et pro alijs partibus est extraneus in. d. l. cum a matre et in glo. supra alle. que ad hoc est sing. secundum Jas. in. d. s. te et titium in. ij. colum. Albe. etiam no. in. l. si aduato. C. de heredi. actio. Sed sic est q quis non potest extraneum obligare. s. si quis alium insti. de inutil. actio. cū enim obligatio morte predecessoris non finitur / sed est perpetua per. d. l. eum qui ita s. qui ita. ff. de verbo. oblig. ex. l. xij. tabula. diuiditur inter coheredes pro hereditarijs portionibus. l. ea que in omnibus. C. famil. her. l. pacto successoris. C. de pact. ideo dicit Paul. de castr. in. d. s. te et titium in prima colū. q non est verum q in personis heredum incipiat noua obligatio : sed solum illa que erat penes defunctū in eos descendit. Et per illum tex. dicit videri sibi quod illud qd quotidie faciunt notarij qui scribunt q talis pro se / et heredibus suis promissit tali / et suis heredibus non sit necessarium immo superfluum q fiat heredum mētio et per. l. necessaria s. de vendendo. l. si necessarias s. de vendendo. ff. de pigno. actio. l. si pactum. ff. de proba. idem dicit Bartol. in. l. stipulatio ista s. si quis ita circa fin. ff. de verbo. oblig. sequitur Jas. in. d. s. te et titium penult. colum. vbi dicit q similiter est superflua clausula quam quoridie notarij apponunt in testamentis dum dicunt cassans irritans / et reuocans aliud testamentum / et omnem aliam vltimam voluntatē que precessisset. Quia per secundum testamentum tollitur ipso iure precedentens absq eo q exprimitur. l. sancim⁹ ibi ipso iure. C. de testa. in. s. pe. insti. quib. mod. testa. infir. et ita dicit Bald. in. l. fin. in. v. q. C. de edict. diu. Adri. tollen. Et similiter dicit Jas. in. d. s. te et titium q superflua est illa clausula cassantes / et irritantes omnem alium contractum precedentem : quia hoc tacite intelligitur quamuis non sit expressum no. in. ca. j. de transact. quem tex. Bald. ibidem versic. deinde nota reputat ad hoc sing. ad de eundem Bald. in rub. eodē titul. in. ij. colum. allegat ibidem. l. ij. in prin. ff. si quis cautio. Aduerte tamen quia vt dicit Jas. vbi supra non mutat substantiam multiplicatio verborum nō necessaria / vt dicit text. aureus in. l. pediculis s. labeo. ff. de auro et arg. legat. Item ea que causa dubitationis tollende contrahibus inferuntur ius commune nō leddūt vt dicit tex. in. l. qui mutuam post princ. ff. mand. l. que dubitationis. ff. de regul. iur. Commēdat igitur Paul. de castr. in. d. s. te et titium illa scribi per. l. stipulationem commodissimam. ff. de verbo. oblig. ideo dicunt hostien. Joan. andr. et do. Antho. de but. in cap. nimis iniqua circa fin. de excess. prela. quos refert idē Jas. vbi supra. Quod in literis instrumentis / et priui legijs non possunt vnq̄ nimis specificanda specificari ad malignorum sophisticam interpretationem tollendam quod est bene norandum. Et nunc ad text. redeundo si vis videre si testator / vel alius possit vni ex heredibus prouidere testando / vel stipulando / vel contrahendo / vel si possit grauare vnum vide subtiliter p Bart. in. d. l. cōtinu⁹ s. fin. ff. de verbo. oblig. et in. d. l. auus. ff. de pact. quam legit cum. l. seq. Et facit aureum consiliū Petri de anchor. cclx. incip. in questione que vertitur vbi pcludit q si princeps imponit on⁹ ciuitati non potest postea aliquem ex ciuibus erimere nisi pro rata onus eximat per multa iura que ibidē al

legat. Et facit p suburbijis alenconij: qz licet a paucis temporibus sola vrbs sit talis exempta a rege Christianissimo precib⁹ ducis et ducisse Christianissimi illius regis sororis Auuarre nūc regine tñ non videtur onera minuta suburbijis: sed qd pri⁹ vbi et suburbijis imponebat nunc solis suburbijis qd durū est imponit.

Article. cccxl.

Contract que femme fait avecques son mary ou prouffit dudict mary entre visz si nest par don mutuel cōme dicit est ou avecques les parens de son mary ou preiudice et alienacion de lheritaige ou autres choses immeubles delle nest vallable.

In textu ibi.

Contract que femme facit &c.

Glossa prima.

De tū est omnib⁹ q donatio

N inter virū et vxorē est prohibita. l. j. ij. et iij. et per totum de dona. inter vir. et vxor. et. C. eodem titu. per totū Bald. in. l. cum multi. C. de dona. ante nupt. idē Bald. in. l. fi. C. p dona Bart. in. l. si quis pro eo. ff. de fideiussio. Quod dicit et: a si talis donatio sit velata alio cōtractu / vt no. in. l. emptor. C. plus valere quod agitur. nec firmatur iuramento Bald. expresse in. l. j. C. de ope. liber. et in. l. fin. ff. qui facti. cog. Et q talis donatio inter coniuges non firmetur iuramento tenent Ly. in. l. j. ad fi. C. de sacrosanct. eccles. Jo. and. in ad. di. ad specul. in titulo. de vot. post diuort. rest. et in titul. de dona. inter vir. et vxor. circa fi. Bald. in. l. j. C. de inoffi. dona. et in. l. j. C. de fals. caus. adiect. legat. idem Bald. in. l. quod de suo. C. de dona. Guiller. de monte Laud. in. cle. j. de iureiur. Henric. in. c. donatio de do. inter vir. et vxor. Bart. in. l. qui testamentum. ff. de proba. et in. l. cum quis decedens s. titia et s. co. dicillis. ff. de legat. iij. et in. l. j. ff. de do. inter vir. et vxor. licet alibi quod mirum est teneat cōtrarium scilicet in. l. si quis pro eo. ff. de fideiussio. et in. l. seius aurelius. ff. ad. l. falcid. et Bald. qui sepe variare consuevit stat in firma ista opinione: vt etiam dicit Sozi. consil. lxxv. incip. circa primam. vij. colū. vbi plures aliorum circa hoc opiniones recitat / et dicit q longe plures et excellentiores doctores tenēt istam partem q aliam per rationes de quibus in. l. j. ff. et iij. ff. de dona. inter vir. et vxor. vbi probatur q talis donatio est contra bonos mores: et sic non dicitur firmari iuramento per regulam non est obligatorium de regul. iur. libro. vij. Et aduerte etiam q non solum talis donatio simplex inter cōiuges reprobatu sed etiam omnis donatio que fit ratione cōtracti matrimonij dicitur prohibita. hinc est q socer non potest nurui donare arg. l. iij. s. in eiusdem. ff. de dona. inter vir. et vxor. casus est in. l. cum hic status s. omnis eodem tit. ita consuluit Oldral. de laude. consil. cccxl. incip. frustra in. l. j. colum. Et ibidem etiam dicit q non solū videtur prohibita expressa donatio / sed etia ea que quesito colore per aliu fit mariti cōtemplatione. d. l. iij. s. non tantū. et hinc est q est phibita etia si patri vxoris sit. d. l. iij. s. ab vxoris vers. vel in hijs per q iura dicit Bald. post Nicol. de mata. in a. re. si qua mulier. C. ad velleia q dispositio dicte autē tice q loquit in viro habet locū in patre viri et fratre ip si / et vide ibidē Bar. Et nō solum videtur tacita donatio / sed etia expressa glo. et ibi Salycet. in. l. si donationis. C. de contrab. empt. et ved. Aduerte tñ q spōsus potest facere donationē sponse. l. pe. ff. de dona. inter vir. et vxor. etia potest eidē donare in via qn ducitur ad domū ipsius mariti secundū glo. in. l. cū in te. C. de dona. ante nupt. qn p̄staret matrimoniu nō esse cōtractū

per verba de presenti secus: si cōstaret et in dubio pre-
sumitur prius matrimonium contraxisse: quia non est
verisimile vxorem futuram ire ad domum viri sui se-
cūdm Saly. in. d. l. cum in te in. j. colū. per illum tex.
post Jaco. de are. et doct. idē tenent ibidem Ly. Bar.
et Bald. requiritur etiam q̄ talis donatio facta a spon-
so sponse ante matrimoniū probeat: quia in dubio non
videtur id fecisse animo donādi per no. per Bart. in. l.
si vt certo. s. interdum. ff. commod. vbi dicit q̄ localia
strannalia argentea burse corone et similia que a viro
mittuntur vxori quando eam ducit in dubio nō videf
donare sed magis accomodare/ vt magis ornata acce-
dat ad virum. Et circa predicta non pertransio stupē-
dam illud dictum a30. in sum. C. de dona. ante nupt.
ante fi. vbi tenet in dubio tamen q̄ licet per consensum
de presenti contrahatur matrimoniū tamen q̄tum ad
prohibitionem donationis nō videtur matrimoniū
anteq̄ sit ducta per. d. l. cū in te. quod dictū pro singu-
lari refert Alexan. post imol. per eū relatū in. l. si spon-
sus. s. si vxor. ff. de dona. inter vir. et vxor. et Sozi. con-
sil. lxvj. incip. frustra. in. ij. colū. post imol. in. l. focer. s.
lucius. ff. sol. mat. z dicit idem Sozi. ibidem q̄ ita fuit
consuetū alias per doctissimos viros de quo dicto vi-
de etiam campesum in tract. de dote. j. parte. q. lxxix.
et Caiū catella in memora. in verbo donationes inter
virum vbi refert Alexan. et imol. dicere in. d. s. si vxor
Quod si hoc dictū Azonis est verū non procedit apud
nos cum vir mulieri iūgatur i domo foceri. Immo ho-
die inoleuit s̄uetudo q̄ post cōsensum statim eodem
die matrimonium cōsummatum qd̄ etiam recitat apud
antiquos alias actum esse/ vt in epitalamo Latiliano
in nuptijs Maulij z Julie. Et q̄ ad cōtrahendum
matrimonium non requiratur traductio siue carnalis
copula vide no. per Saly. in. d. l. cum in te col. fin. Et
inter alia allegat q̄ licet non fuerit copula carnalis in-
ter beatam virginē et Joseph fuit tamen inter eos ve-
rum matrimonium vide per eum.

Article. cccxlj.

Donatio mutuelle faicte entre visz hors
testamēt ne se peult reuoquer. si nesci du cō
sentement expres des donneurs.

In textu ibi.

Donation mutuelle.

Glossa prima.

Actit qz licet donatio sim-
plex possit reuocari in multis casibus
quos enumerat tex. iuncta glos. in. ca.
fin. de dona. in titu. de reuocan. dona.
C. per totum et ibi scrib. late per Joā.
calderi. in repe. d. c. fin. vbi octo casus
enumerat quos perte videas/ z vide Henr. bohic. in
d. c. fin. qui recitat hos versus Donatū reuocat atrox
iniuria pactum: et necis insidie manus impta sic gra-
ue damnum: et nisi donanti victus prestetur egenit: et
vide Hostien. in summa titu. de dona. s. qualiter reuo-
cetur immo hinc beneficio renunciari non potest maxi-
me data causa ingratitudinis/ vt tenet Paul. de cast.
Bald. et Jas. in. l. si. C. de pact. specul. in titu. de do-
na. s. j. versic. quid si actum et ibi Joā. andr. in addi.
Bald. in. l. fin. C. de ope. libert. Si tamen sit remunera-
toria/ vel mutua etiam data ingratitudine non po-
test reuocari secundum Panoz. in. d. l. ff. penul. colū.
versic. secundo col. tam glos. est ad hoc sing. in. l. si pa-
ter. s. si in verbo irreuocabilis et ibi Bart. ff. de dona.
Bal. in. l. si cum mihi. ff. de dolo. alios effectus dona-
tionis mutue siue remuneratorie collige per Ludo. ro-
ma. in cons. l. xxvj. incip. pro decisione per Panoz. et
alios doctores in rub. de dona. per Sely. et ei⁹ apostil

latozem in. c. nouit. xj. col. de iudi. et in pluribus alijs
quos infra subiiciam. Et primo habet alium effectū:
quia alias donatio vltra quingentos aureos sine insti-
tutione nō valeat no. in. l. sancim⁹. C. de dona. Bar.
et alij scrib. in. l. modestinus. ff. eodem titu. si tamē est
mutua vel remuneratoria valet absq̄ insinuatione se-
cundum eundem Ludo. roma. in. d. consil. nu. iij. per
l. si. in prin. iuncta glo. C. de iur. dot. Bal. in. l. ij. ad fi.
C. ne fil. pro pat. et in. l. si cum mihi. ff. de dol. Et
aduerte q̄ in donatione simplici excedente etiā non po-
test renunciari insinuationi/ vt consuluit Oldral. con-
sil. clxxij. incip. quid habens per multa iura inter que
alle. q̄ non valet renunciatio per quā ius ciuile impu-
gnatur per. l. cōuenire. ff. de pact. dota. Et omissa sub-
stantialis solennitas actus nullus redditur argu. l. fin.
ff. de suis et legit. hered. et. l. quidam decedens. ff. de
admi. tuto. l. ij. s. sed quia veremur. C. de iur. calū. sit
autem insinuatio in actis coram iudice. l. donationes
et ibi Barto. et. l. sancimus. C. de dona. vide Bald. in
l. illud. C. de sacrosanc. eccles. Item habet alium effe-
ctum donatio mutua siue antidotalis: quia licet alias
donatio inter virum et vxorē sit prohibita vt supra in
articulo precedenti/ et ne mutuo amore se inuicē spo-
sent/ et per alias rationes quas vide in. l. j. ij. et. iij. ff.
de dona. inter vir. et vxor. tamen si sit remuneratoria si-
ue mutua valet. l. quod autem. s. si vir. ff. de dona. inter
vir. et vxor. dicti supra articu. cccxxiiij. Item est alius
effectus q̄ licet princeps nunq̄ presumat aliquid pro
prio motu concedere sed ad postulationē partis in. c.
si motu proprio de preben. lib. vj. Barto. et alij scrib.
in. l. ij. ff. q̄ quisq̄ iur. et in. l. j. de peti. bono. subla.
lib. x. C. et in auten. quas actiones. C. de sacrosanc. ec-
cles. Tamen quod conceditur propter remunerationē
beneficiorum presumitur motu proprio concedere se-
cundum apostillatozem Sely. in. d. c. nouit. post Hull-
ler. de cug. in. l. iij. ff. q̄ quisq̄ iur. Alex. et Albert. in. l.
j. ff. q̄ cuiusq̄ vni. no. Item licet in dubio nūq̄ pres-
sumatur donatio. l. cum de indebito. s. si. ff. de probat.
quia potius presumitur fatuitas secundum Bald. in
l. generaliter in. iij. colum. C. de non numera. pecu. di-
xi supra in prin. istius partis tamen benemerita q̄ pre-
cesserūt faciunt actum dubium censeri donationē text.
in. l. si vero. s. idem Papinianus. ff. mand. Item ha-
bet alium effectum: quia prelatus Ecclesie potest res
ipsius Ecclesie etiā immobiles alienare gratia remu-
nerādi beneficia. c. relatum et. c. cum in officijs de tes-
ta. glos. et ibi Bart. in. l. iubemus. C. de sacrosanc. ec-
cles. et in. l. iusta causa per illum tex. de manumiss. vni
dict. Joā. andr. in addi. ad specul. in rub. de reb. eccles.
non alie Barto. in prohe. ff. colū. si. vbi dicit q̄ res
alias prohibite alienari possunt ex causa remuneratio-
nis alienari/ et ibidem de donatione Constantini facta
Ecclesie de qua per scrib. in rub. ff. de verbo. obligat.
Item licet donatio omnium bonorū/ vel maioris par-
tis ipso iure reuocatur per superuentiam liberorum
l. si vnquam. C. de reuo. dona. Barto. in. l. titia. s. si im-
perator. ff. de legat. ij. nec valet renunciatio in contra-
rium quia. l. illa in fauorem donantis est introducta
quare zc. l. pe. in fin. et ibi glos. C. vt in possess. legat.
l. quod de bonis. s. fin. cum seq. ff. ad. l. sal. ita confu-
luit Oldral. consil. clxxij. incip. quid habens in fi. Ta-
men donatio remuneratoria nō reuocatur propter nas-
tuitatem filiorum secundum Ludo. roma. in repeti. l.
si. vero. s. de viro. xlvij. fall. in fi. allegat Bald. in. l. ff
vnq̄. C. de reuocan. dona. et male tamen: quia in Bal-
do meo nichil habetur ibidem tamen facit Barba. de
ista allegatione mentionem in addi. prima ad eūdem
Baldum. vide Angel. in. d. l. si vnquam. item habet
effectum quia licet alias donator habeat beneficium
q̄ non possit ab eo erigi vltra q̄ facere possit. l. sunt hij
qui. ff. de re iudi. fallit tamen in donatore cause remu-

nerationis quia tenetur ultra q̄ facere possit. Angel. z Alex. in d. non tatum. ff. de re iudi. Ludo. roma. in d. consil. xxvj. Item si euincatur res comuniter donator non tenetur de euictione. l. aristo. s. fi. ff. de dona. tamē secus in donatione remuneratoria fm Bar. in l. iulianus. s. qui fundum. ff. de verbo. oblig. ceteros effec^r vide late per doct. vbi supra: et etiam per eundē Ludo. roma. in repe. d. l. si vero. s. de viro. xlviij. fall. ff. solu. matri. limitanda sunt predicta vt procedant illa pri uilegia donec viuit qui debet remunerare fm Bal. in l. ambitiosa. j. col. vers. item quero. ff. de decret. ab oz di. facien. immo plus vult non posse grauari heredem ad remunerandum per tex. in l. viuus. ff. si qd in fraud. patro. **¶** Aduerte etiam q̄ ex tali obligatione ad anti doza que in francia vulgariter vocatur pour la pareille. nulla potest oriri actio. Bar. in l. qui testamento. s. j. ff. de fideiussor. idem late in l. si non sortem. s. si liberus. ff. de condi. in deb. glo. in l. ex hoc iure in vbo obligatones: et ibi scrib. ff. de iusti. z iur. Bar. in l. s. si hac lege. s. consuluit. ff. de peti. hered. c. cum in officijs. de testa. fely. in c. ad nostram. penul. col. vers. extra glo. de proba. in donatione autem simplici in casibus vbi potest reuocari an heres possit reuocare z videt q̄ non per no. in c. si. de dona. in l. j. z fi. C. de reuocā. dona. no. in l. omnimodo. C. de inoffi. testa. l. procura. ff. de proba. glo. in c. j. s. porro. in titu. que fuit. j. caus. benes. fi. amitt. fallit fm Henric. bohic in d. c. in multis casibus. **¶** Primo si donator se preparauit in vita sua ad reuocandum et agendum. ar. l. si pater. et. l. sancimus. in fi. C. de inoffi. testa. Item quando donator in vita causam reuocationis incepit. Nam incepta potest heres perficere: vt in d. c. si. et. l. fi. in fi. C. de reuocan. dona. Item nisi donator dixerit donādo expresse si predicta contra me vel heredem meum fecerit donatio reuocetur. **¶** Tunc donatio reuocabitur a successore fm Inno. in d. c. si. de ista materia lati^r: vide Curt. iunio. in tracta. feud. liij. parte prin. ante fi. in. ij. dubio prin. catela in memoza bilibus in verbo donatio perfecta.

Article. cccxliij.

Aussi bien peuent faire donation mutuelle deux estrangiers lung a lautre / comme peuent faire deux conioinctz par mariage.

In textu ibi.

Aussi bien.

Glossa prima.

¶ **Q**uia si valet talis mutua donatio inter prohibitos vt supra satis dictum est: a fortiori inter nō prohibitos valet quod argumentum in iure est valsdum late per glo. et ibi Panoz mira. in c. cū in cunctis. in verbo multo fortius. de elec.

Article. cccxliij.

Donation mutuelle faicte durāt la maladie dont lung des donneurs decede ne vault.

In textu ibi.

Ibi donation zc.

Glossa prima.

¶ **N**acit quia cum talis donatio mutua non sit proprie donatio sed remuneratio vt supra dixi. in principi. istius partis: z in articulo. cccxxliij. et in glo. preceden. Et quia talis infirmus moriens nō gaudet re donata sic

nec heres eius possit agere ad remunerationē siue ad antidora vt supra proxime dixi ideo eque statuit consuetudo non valere talem donationem.

Article. cccxliij.

Et au regard de donation mutuelle ou autre faicte en testament et tout ledit testament se peult reuocquer par lesditz donneurs ou lung deulx / et non obstant que ledit testament fust vallide de foy ou de serment pourueu quil soit dispence dudit serment par son prelat.

In textu ibi.

Et au regard zc.

Glossa prima.

¶ **H**oc vide. l. sancim⁹ cum ibi not. per doct. C. de testa. vide que supra dixi ar. cccxxix. in glo. j. et q̄ etiam dixi in materia testamentozū supra ar. cccxij.

Article. cccxlv.

Donation faicte en faueur de mariage de heritier ou heritiere presumptiue du dōneur ou dōneresse soit heritier presumptif en tout ou en partie / suppose quelle soit faicte aux deux conioinctz ou a celluy deulx q̄ nest heritier ne heritiere presumptifz du dōneur ou dōneresse est veue estre faicte en faueur du parent ou parente du donneur. Et est repute icelluy don auancement de hoirie et le propre patrimoine et heritaige desditz parent ou parente mouuant sa ligne et couste en la ligne desditz donneur ou dōneresse. Et pource si lesditz parent ou parente donateurs alloient de vie a trespassement sans hoirs de son corps / ou que la ligne de luy deffaillist les choses dudit don retourneroient en la ligne dicelluy donateur. Autre chose seroit quant icelluy don auroit este fait en faueur dicelluy mariage par vng estrangier. Auquel lesditz cōioinctz ou lung deulx ne pourroit succeder ou par autre dont lung diceulx conioinctz ne fust heritier presumptif ou lignagier: car en celluy cas le don appartient a celluy deulx a qui il est expressement fait a tous lesditz cōioinctz si a to⁹ deux est donne. Et pource si tel donataire decede sans hoirs de sa chair ou sa ligne estoit deffaillie. Iccluy dō retourneroit en la ligne de celluy desditz conioinctz a qui le don auroit este fait.

Glossa prima.

¶ **V**ide q̄ supra dixi ar. cccxxliij. in gl. Mais luy peult biē zc. vbi satis probauit q̄ pater seu mater possunt futuro heredi dare legitimā. Et quod dictum est in

Onziesme partie.

Des donations.

patre seu matre idē est dicēdum in alijs parentib⁹ fm Bal. post Nicol. de mata. in auten. si qua mulier. z ibi Bar. C. ad velleis.

per inutile non viciatur vt per allegata ibidē adde no. in. l. j. §. penul. ff. de verbo. oblig. cum concoz. In textu ibi.

Article. cccxlvj.

Mais si daucuns des dons.

CSi le pere ou autre roturier donne a aucuns de ses enfans ou heritiers p̄sumptifz/ soit en auancemēt de son droit successif ou autrement. Et apres sa mort ledit enfant ou heritier vueille renuncer a la succession il y sera receu auant que autrement se porter heritier en rendant a lordonnance de iustice tout ce que sondit pere mere ou autre parēt luy a donne. Et fauldra quil rapporte a la raison de la vateur en quoy estoient lesdictes choses donnees au temps dice⁹ luy don/ toutefois tel donataire ne sera tenu rendre les fruitz des choses donnees.

Glossa secunda.

Quia per traditionem transfertur a dominium. l. traditionibus: et ibi Bar. Jo. fab. z Jas. C. de pact. §. per traditionem. insti. de rerum diuisi. l. penul. C. de rei ven. Bal. in. l. ea lege. j. col. C. de condi. ob causam. Et facit ad hoc tex. in. l. si. §. luct⁹. ff. de dona. vbi dicitur: q̄ si fundus titio detur et ante traditionem alicui puta meo pignoretur seu obligatur postmodum donator ille titium in possessionem inducat q̄ licet valeat donatio tamen res trāsit in donatarum cū sua causa et obligatione quia ad perfectionem donationis requiritur traditio z anteq̄ tradatur donans remanet dominus et sic potest eam obligare: vt notabiliter dicit Barto. in. l. j. in. ij. addi. C. de iur. fil. lib. x. per l. si. §. luctus. et ar. l. sepe. §. si res. ff. de contrahen. emp. et vend. And. bar. in addi. ad Bar. in. l. si quis argentum. §. sed z si quis. C. de dona. Et ad hoc faciūt no. in. l. quotiens. C. de rei vend. et. l. siue autem. §. si duobus. ff. de publicia. in rem act. vbi dicit q̄ si eadem res venditur duobus diuerso tempore et traditur secūdo prius preferitur secūdo in quem transfertur dominium mediante traditione primus autem ex solo titulo nullum dominium nec ius habet in re fm glo. z doc. in. d. l. quotiens. Panor. consil. xcij. incip. quo ad primū dubium. in. j. volu. Idem dicit Jas. in. d. l. quotiens. in. j. col. vbi dicit q̄ quando eadem res venditur vel donatur duob⁹ insolidum ille preferitur in dominio cui res fuit prius tradita: idem Jas. in. d. l. quotiens. in. j. col. vbi etiam dicit q̄ emptor cui nodum res est tradita nō potest se pro suo interesse opponere z impedire ne tertius in possessionem mittatur. Bal. in. c. j. in. j. col. in. titu. quid sit inuesti. Et facit etiā questio: de qua q̄ Jas. in. d. l. quotiens. ix. col. vers. tertio quero: vbi dicit q̄ si aliquis asserens se esse meum procuratorem vendit rem meam postea ego dominus ignorans talem venditionem eandem rem vendidi alij et tradidi postea ratificaui primam venditionem q̄ secundus preferitur per. d. l. quotiens: z immo talis ratificatio non valet propter translationem dominij factā medio tempore: ita dicit glo. no. z ord. in. l. si indebitum. §. si procurator. ff. rem rat. haberi. Aduerte etiam extra casum q̄ si res sit vendita a duob⁹ insolidum et eodem tempore presumitur vniciq̄ pro parte vendita. l. si fundus. §. si duo. et. l. si debitor. ff. de pigno. Et ad tex. nostre consue. facit multum quia nūq̄ presumitur donatio nisi traditio interueniat tex. in. §. si minus: iuncta glo. j. in. fi. insti. de actio. Ideo dicit notabiliter Bal. in. l. j. C. de dona. ante nupt. q̄ donator qui possidet presumitur actum celebrare simulare quando possidet non mutata causa possessionis. Et hoc si vsq̄ ad mortem permanserit donator in possessione: quia tunc res non presumitur donata siue alienata. l. et qui sub imagine. C. de dist. pigno. l. sicut. §. superuacuum. ff. quib. mod. pto. vel ypothe. soluit. Et facit multum regula cancellarie. xxxiij. iuncta glo. vbi not. q̄ quando resignans beneficium non mutat causam possessionis s̄ post tempus datum ad notificandum in possessione vsq̄ ad mortem ceterur illud beneficium vacare per mortem illius possessoris: vide Boeri. in addi. ad glo. suam in cōsuetu. bituri. in titu. de dona. z ibi etiam: vide eundē in glo. Et adde etiā de traditione quod traditio possessionis fit dimittendo rem: vt in glo. j. in. d. l. traditionibus. Et fit etiam alijs plurib⁹ modis illa traditio vt per glo. magistram in. l. iij. in. prin. et ibi scrib. ff. de acquir. possess. et in. l. j. et in. l. dicit. et ibi Angel. C. eodem titu. Bal. z

Glossa prima

22

Aciunt no. per Doct. in. l. si duo. et in. l. cum hereditate. ff. de acq. hered. vbi habetur q̄ si heres qui habet portionem suam potest eam repudiare debet tamen incōtinenti facta repudiatione restituere creditoribus illam partem per no. in. l. iulianus. §. si in societate. ff. de acq. hered. de ista materia: vide in titu. de repudiā. et absti. hered. et titu. de iur. delibe. Et quādo quis dicitur adire hereditatem et quomodo et quibus v̄bis latissime per Barto. in. l. gerit. de acquir. hered. Et q̄ suus habet a pretore beneficium abstinendi si solenniter se non immiscuit. l. necessarius. cum concoz. ff. eodē titu. Et si heres dubitat defuncium plura debere qualiter eidem subuenitur ita q̄ nō teneatur vltra vires hereditarias scilicet conficiendo inuentarium. Et de forma illius inuentarij: vide no. in. l. fina. z ibi doct. C. de iure deliberandi.

Article. cccxlvij.

Qui donne plus de son heritaige et patrimoine quil ne peult a diuerses personnes par vng contract ou plusieurs. Le dō sera rescinde sur chascū des donataires selon la grandeur du don si ainsi est que les dons soient fais a iceulx donataires pour en iouyr apres le deces du donneur et non plustost. Mais si daucuns des dons le dōneur se despoille z en faist les donataires des son viuant z depuis fait autres dons/ ceulx qui se seront ensaisinez des premiers dons qui ne excedēt point iouyront de to⁹ iceulx dons.

In textu ibi.

Qui donne.

Glossa prima.

22

Ad hoc potest allegari tex. iuncta glo. in. c. penul. in verbo reuocari. de dona. et no. in ca. si quos. xij. quest. ij. et ibi glo. in verbo amplius. Et sic donatio pro parte valet et pro parte non: vt dicit ibidem glo. et vtile

Sall. in. d. l. traditionibus. Et dicit Jaf. in. d. l. quotiens in. v. col. versi. sexto principaliter. q per signaturam traditur rei possessio: exemplificat in arboribus nemorum: quia per signaturam quam nos vulgariter vocamus la mercque transfertur dominium tex. in. l. q si neq. s. ff. de peri. et como. rei vend. et ibi glo. q dicit aliud esse in vino z in alijs vino similibus. l. j. s. si do lium. ff. eo. per rationem de qua ibi in tex.

Article.cccxlviii.

Le mary ne peut vendre lheritaige de sa femme sinon du consentement d'elle z avec decret de iustice pour acquiter les propres faitz et debtes dudit mary par avant leur mariage. Ouquel cas ledit mary la peut rescompenser sur ses heritaiges dauttant et semblable velleur et non de plus. Car la rescompense doit estre esgalle. Et pource quāt il en est question conuient monstrer lheritaige auoir este vendu la velleur de la recompence z la debte veritablemēt auoir este deue z cree par auāt ledit mariage. Et semblable rescompence peut faire la femme au mary.

In textu ibi.

Le mary ne peut vendre zc.

Glossa prima.

A

Facit quia licet maritus dicatur dominus dotis. l. doce ancillam. C. de rei ved. l. eum qui. s. item respō. ff. ad municip. disputat glo. in. l. in rebus. C. de iure do. in verbo iure naturali: z ibi dicitur q res vxoris dicitur esse viri z e contra propter com: tam familiam licet non pprie. l. j. s. si vir. ff. ad silleia. Ideo dicit Bal. in. d. l. j. s. dominus: q filius vulneratus in domo patris vel vxor in domo mariti dicunt vulnerati in domo patris. ideo licet maritus quo ad quedam habeatur pro domino vt supra dixi vt possit vendicare vt. d. l. doce ancillam. z alia facere: de quibus late in. d. glo. in. l. in rebus: tamen vere et proprie nō ideo videtur q sit absolute dominus sicut doct. in. d. l. doce ancillam. z in. d. l. in rebus. Et q non sit absolute dominus sed sit solū quedam mixtura dominij inter eum z vxorem probatur in. l. quis. ff. de iur. do. l. in rebus: z in. d. l. eum q. s. item respon. ff. ad municip. z ibi Bar. facit tex. in. l. si constante. s. si maritus. ff. solut. mat. Ideo maritus non potest tales res mulieris alienare: vt no. in titu. de fund. dot. ff. z. C. per to. et hoc per. l. iul. de dote vt ibidem z in. l. vnica. s. et cum lex iulia. C. de rei vxor. actio. glo. in. l. j. in verbo semper. post med. z ibi doct. ff. solut. mat. ratio autem quare iura volūt dotes mulieribus conseruari est notabiliter in. l. j. ff. solu. mat. z l. ij. ff. de iur. dot. z ibidem scrib.

In textu ibi.

Sinon du consentement d'elle.

Glossa secunda.

A De dictione nisi et si non vide late

per Bar. in. l. actione per illum. tex. C. de transac. z ibi q aliquando ponit z aliquando excipit: idem Bart. in. l. si eum. s. qui iniuriarū. ff. si quis caut. Jaf. in. s. j. post prin. in. j. col. in. l. de actio. Dy. in regula peccatum de regu. iur. lib. vj. Et q muliere consentente potest alienare res dotales siue alias: vide per Bald. in. l. mater

tua. ante penul. col. versi. iuxta predicta. C. de rei vē. Et videtur tenere Bar. in. d. l. j. in. iij. col. ff. solu. ma. vbi videtur tenere q vir potest alienare interueniente tamen solennitate: de qua in autē. siue a me. C. ad vel leia. Et ibi videtur loqui tam de re mobili q immobili. refert Lampezius in tracta. de dote. in. iij. parte. q. ix. et ita sicut eum intelligit Ludo. roma. in. d. l. j. z etiā Jmol. et ibidem dicit procedere per. l. vbi. C. de iure dot. et. l. in rebus. eo. iitu. Et q consentente vxore possit alienari: tenet Ly. in. l. si predictū. per illum tex. post Jaco. de ra. quem ibidem allegat. C. de iure dot. quia vt dicit ibidem tex. vxor non potest rē dotalem vendere in preiudicium viri sine consensu mariti ergo cōsentiente marito et sine suo preiudicio potest ar. a contrario sensu quod argumentum est validum. l. iij. in prin. ff. ad. l. fal. et vulgariter dicitur contrarium est eadē disciplina. l. j. ff. de hijs qui sunt sui vel alie. iur. et ibi pulchre: per Bal. et cognito vno de contrarijs et reliquū cognoscitur. in. l. de tutel. in prin. no. in. l. pomponius. s. sed et si quis. ff. de pactis. et bene facit. l. dotalem. ff. solut. mat. et ibi glo. et Bar. vbi dicitur q maritus consentente vxore potest manumittere seruū. z quinetiam maritus potest afranchisare homines vxoris: vt dicit Jo. fab. in. l. et si dotis. in. fi. C. de iur. dot. predicta maxime procedūt quando in tali cōsensu mulieris iuramentum interuenit quia ex tali iuramento firmitur: ita dicit tex. et ibi glo. et scrib. in. c. cum contingat: de iure iur. no. et tenet Fab. in. d. l. vnica. vj. colū. versi. sed de iure canonico. C. de rei vxor. actio. no. in. c. ij. et ibi Archi. et Jo. and. in nouel. de pact. lib. vj. vbi tex. dicit q licet pactum improbetur a iure ciuili tamē si sit factum cū iuramento omnimodo seruari debet cū non vergit in eterne salutis dispendiū zc. Et hoc quando surametum sine dolo et metu est prestitum: de quo per Henric. bohic in. d. c. cum contingat in. j. col. Ly. in. d. l. predictum. in. fi. C. de iure dot. alleg. c. licet. de iur. iur. lib. vj.

In textu ibi.

Pour acquiter les propres faitz et debtes dudit mary

Glossa tertia.

Facit ad questionem an possit fieri

executio in re dotali pro condēnatione mariti Jo. cam. pef. in tract. de dot. iij. parte. q. xxxij. dicit q sic p. l. j. ff. de fund. dota. vide glo. et ibi: Bar. in. l. a diuo pio. s. in veditio. versi. exequūtur. ff. de re iudi. vide Bal. in. l. si predium. in. fi. de iur. dot. C. dic vt per Barto. z doct. in. l. si finita. s. iulianus. ff. de dam. infect. Et quod hic dicitur q maritus potest recompensare mulierem: dic q hanc considerationem habuit legislator. in autē. siue a me. C. ad velleia. immo cōtra eum siue heredes illius est quesita actio quia redemptus est de pecunia sua: vt late no. Bart. in. l. quis. ante. ff. solut. mat. et ar. l. si me et titium. ff. si cert. pet. Et ad hoc tenetur naturalis ratione: vt per Bar. in. d. l. quis: et etiā allegat illud contra virum nolentem resarcire danum mulieris q species furti est de alieno elargiri. l. filius. s. j. de dona. ff. et q ad hoc teneatur liberat? faciūt no. Jo. and. in. c. cum laicus. in. j. col. post prin. de fo. com. per. in nouel. vbi dicit: q si quis liberat captum pro debito inuitum animo tamen repetendi et alis non est spes q possit carceribus eximi nisi soluendo repetit et no. q Bar. in. l. stichus. post prin. ff. de pecul. lega. vbi dicit per illum tex. q si quis soluit condēnationem p alio quam si nō soluisset fuisset illi pes amputatus congerit ille liberatus ratum habere z restituere illam pecuniā nec auditur si dicat q maluisset sibi pedem amputari et vide plura notabilia: ad hoc ibidem per And. bar. ba. in addi. ad eundem Bal. Et q valeat alienatio dotalis

ris quando conditio mulieris non fit deterior ex eo q
vir tradit compensationem tenet Specul. in titul. de
empt. z vend. s. iij. vers. item pone. refert et sequitur
Fab. in. d. l. vna. vj. col. C. de rei vro. actio. Sed quia
hic dicitur q talis compensatio fieri debet vxori. Que
ro incidenter si dos vendatur et ex tali pecunia emitur
res absqz expresseione q sit in compensationem dicte do
tis veditur: an talis dicatur dotalis. Et primo videtur
q non: quia regulare est q res empta ex pecunia mea
no efficitur mea. l. qui vas. s. si. l. si ex ea. C. de rei ved.
et ad propositum q non sit dotalis tex. est in. l. ex pecu
nia dotali. C. de iur. dot. dicit tamen Lampesius in tra
cta. de dote. iij. parte. quest. viij. q immo dicitur dotali
allegat Bar. tenere in. l. si cum dote. s. si. ff. solut.
mat. quia in vniuersum precium succedit loco rei. l. im
perator. s. si. ff. de lega. ij. l. si rem et precium. ff. de pei
tione hered. sed dos dicitur quid vniuersale. l. qd dicitur.
ff. de impen. in reb. dota. fact. Bart. in rub. pe. col.
ff. solut. mari. ergo zc. Supradicta intelligenda sunt
quando talis acquisitio fit de bonis dotalibus de con
silio et consensu mulieris et ad sua vtilitatem alle. tex.
peregrinum et ibi Bar. in. l. qui in aliena. s. interdum. ff.
de acquir. hered. et ibi Bar. idem in. l. iij. s. si ab igno
to. ff. de manumiss. z. l. ita constare: iuncta. l. res que ex
dotali pecunia. z ibi gl. ff. de iur. dot. Aduerte tamen q
res empta ex pecunia militis dicitur esse militis no. in
l. si yr proponis. C. de rei vedi. Item res empta de pe
cunia ecclesie efficitur ecclesie z ad ecclesia potest vedit
cari licet alieno nomine sit empta no. in. c. inquirendum.
iuncta glo. in verbo comparauerit. de pecul. clerico. et
vide ibidem doct. Et circa hoc etiam incidenter que
ro. Si vendo rem meam habita fide de precio z no
soluitur an ego possim agere ad rem mea vel sim pre
ferendus alijs creditoribus. Bar. Bal. et Ange. in. d.
l. si cum dote. s. si. communiter concludunt q no Jo.
fab. in. s. veditur. insi. de rerum diuisione. Bal. in. l. sub
pretextu. C. comoda. limita fm Lampes. vbi supra: nisi
si mercator ille qui emit ante contractum emprionis con
ceperat fugam: idē dicas si incontinenti post corripuit
fugam fm Pau. de cast. in. l. procuratoris. s. si plures.
ff. de tribut. actio. per illum tex. quem dicit esse melio
rem de iure in causis mercatorum cedentium et fugie
tium qui vulgariter dicitur faire banquerotte. Et idē
tenent Bar. et Angel. in. d. l. si cum dote. s. si. Et fm
eos preferitur vendēs quasi videatur tradidisse spe re
cipiendi pecuniam incontinenti et hoc propter consue
tudinem mercatorū qui non consueuerunt vendere ad
terminum sed pro presenti pecunia: vt dicit idē Pau.
de cast. in. d. s. si plures. col. si. vbi etiam dicit non intel
ligi debere in mercatoribus qui consueuerint vendere
ad terminum vt faciunt florentini vt carius vendant. z
licet in dubio presumatur habita fides de precio per
traditionē mercantis si aliter non apparet: vt dicit glo.
not. in. l. pcuratoris. s. plane. in verbo vendicare. z ibi
Pau. de cast. cū enim presumitur dolus aut fraus pro
pter fugam prececessit contractum perinde haberi de
bet ac si nulla fuisset habita fides fm Joan. fab. in. d. s.
vendite. insi. de rer. diuisio. Ange. in. d. l. si cum dote.
s. si. Et mouetur per. l. si ventri. s. in bonis. ff. de priuile
le. credito. Item fallit si res vendita nondū est tra
dita quia tunc preferitur venditor quia non est pignus
et adhuc res sua est fm Jo. fab. in. d. s. vendite. in pnc.
per. l. neqz pignus. ff. de regu. iur. z vide tex. z ibi scrib.
in. d. s. plane. Aduerte etiā q ille qui expresse mutuauit
pecuniam ad aliquam rem emendam preferitur in ea
dem ter omnibus alijs creditoribus dempto filico ita di
citur in. l. quod quis: iuncta glo. ibidem. ff. de priuile
leg. cred. et in eadem re habet tacitam: vt dicit glo. no
tabilis. in autē. quo iure. C. qui pot. in pigno. habe. in
verbo personali supradicta licet sint aliquantē extra
materiam sunt tamen aurea et digno signanda.

Article. cccxlix.

Quant est des gens coustumiers les do
naciōs deffusdites ont lieu par les manie
res deffus declarees / pourueu quilz les fa
cent a personnes qui ne soient leurs heri
tiers presumptifz. Car psonne coustumie
re a son filz ou fille ou aultre heritier pre
sumptif quil ayt ne peut donner pl⁹ a lung
que a lautre ne faire la condition de lung
pir e nemeilleur que de lautre comme deff
sus estdit.

De ista materia vide supra articu.
cclxxviii. et que ibidem scripsi.

Article. ccccl.

Aucū ne peut auoir dō z partaige dune
mesme successiō. Mais biē peut on auoir
don de meuble de personne noble et partai
ge dheritaige z chose immeuble.

Glossa prima.

Quidue cause lucratiue no
possunt concurrere: circa idem in. l. me
ritus. s. duobus. et ibi Barto. in. vj. col.
ff. de lega. ij. vide que supra ar. cccxxij.
scripsi.

Article. cccclj.

Donnaison faicte par testament et der
niere voulenz donacion qui est appellee
en droit donatio causa mortis se peut res
uocqr / chāger / diminuer z croistre. Pour
ueu que le don ou accroissement ne excede
ce que dit est.

Glossa prima.

De testamentis satis supra scri
psi ar. cccxij. et supra ar. cccij. in glo. et le testa
ment du decede: ibi videas.

In textu ibi.

Donatio causa mortis.

Glossa secunda.

De donatione causa mortis habe
tur in titu. de dona. cau. mor. ff. z. C. per totum z p do
doctores in rub. de testamen. in antiq. Est autem cum
quis habere se mauult qz eum cui dat magisqz eū cui
donat qz heredem suū: vt dicit tex. in. l. j. ff. eo. titu. et
ita diffinit Azo in summa. C. eodem titu. vel secundū
Hostiē. in sum. eo. titu. s. j. donatio causa mortis est tū
more mortis imminētis vel future alicuius rei. pū
de et liberaliter facta collatio huius aut tres sunt spe
cies: vt no. in. l. ij. ff. eo. titu. fit autem per hec vba do
natio dono tibi post mortē vel cū moriar fm Pau.
de cast. in. d. l. j. ff. eo. titu. per. l. scia. eo. titu. Aduerte
etiā q quis potest donare non solum causa mortis
sue: sed etiā causa mortis filij vel fratris vt nota. in
l. mortis causa capimus. ff. eo. titu. quod sane intelli
ge fm Pau. de cast. ibidem quando talis donatio fit
per hec verba dono pro filio meo / vel pro fratre meo
post eius mortem tunc dī vera donatio causa mortis
filij vel fratris. Si autem simpliciter donatur vt si dī
cat dono post mortem filij vel fratris vel alterius tūc
non dicitur donatio causa mortis sed est simplex do
natio inter viuos sub ista: die incerta mortis illius et

Best irrevocabilis: vt per eundē Pau. de cast. ibidē. **¶**
Generaliter autem dicendum est qd vbiq; in dona-
 tione fit mentio mortis per modum cause finalis hoc
 est quasi mors inducat ad donationem in dubio presu-
 mitur donatio causa mortis. l. seia. ff. de dot. preleg. z
 l. seia. ff. de mor. caus. dona. Ludo. ro. consi. ccccxxiiij.
 incip. in casu proposito. per multa iura que ibi allegan-
 tur. Sed quia etiam donatio inter viuos et ceteri con-
 tractus possunt conferri post mortem: vt no. in. l. vni-
 ca et ibi scribētes. C. vt actio. ab hered. z cōtra. hered.
 et in titulo de hered. actio. eodem titu. ideo est viden-
 dum qualiter differat a donatione simplici quam vo-
 camus inter viuos et qualiter etiam differat a contra-
 ctu legato siue a fideicomisso et a mortis causa capio-
 ne. Et pmo differt a simplici donatione quia licet sim-
 plex donatio excedēs summā. ccc. vel. cccc. aureorum
 debet insinuari. l. sancimus. z. l. si quis pro redemptio-
 ne. C. de dona. tamē donatio causa mortis etiā si ex-
 ceadat dictam summā non requirit insinuationem vt in. l.
 si. C. de dona. caus. mort. **¶** Philip. pus cor. eus. consil.
 cy. j. incip. videtur. ij. col. in. iij. volu. **¶** Secūdo dif-
 fert quia donatio causa mortis non transmittitur ad he-
 redem donatarij mortēte tali donatario ante mortem
 donatoris. l. si vir vxori. s. vxor. ff. de donationib⁹ in-
 ter vir. z vxor. secus in donatione simplici ideo si in do-
 natione causa mortis fieret mentio heredum illius cui
 donatur puta dono post mortem meam filio z eius he-
 redibus tunc talis donatio trāsir in donationem inter
 viuos ita singulariter dicit Bal. in. l. ij. col. x. vers. qd
 enim si iste. C. de iure do. quod dictum cōmendat Ale-
 xan. consil. xiiij. incip. circa primū dubium. ij. col. vers.
 postremo. in. j. vol. et Jas. in. l. nō omnis. in penul. col.
 circa medium. si certum petatur. ff. Bal. consil. cy. iij. in
 cip. domina iohanna. in. iij. vol. Tercio differt qz cum
 donatio simplex regulariter non reuocatur. l. aristo. et
 Laquillus regulus. ff. de dona. Secus tamen est in do-
 na. causa mortis. immo si in illa exprimat qd nō pos-
 sit reuocari tunc desinit esse donatio causa mortis z est
 donatio simplex: ita dicit tex. i. l. vbi ita donatur. ff. de
 dona. caus. mort. **¶** Philip. cor. consil. cxxvj. inci. licet in
 hac. in. ij. col. in. j. volu. et ibi notabiliter per eū. Quar-
 to differt quia licet in donatione simplici et in omni cō-
 tractu sufficiant duotestes in. c. in omni. de testibus. et
 l. vbi numerus. ff. eo. titu. Secus autem in donatione
 causa mortis: vbi quinq; testes requiruntur vt in. l. si.
 C. de dona. cau. mort. Item quia nō valet donatio cau-
 sa mortis que fit de hereditaria siue de hereditate sec⁹
 in alia donatione simplici nō. per doct. in. l. licet. C. de
 pactis. Sexto quia donatio assimilatur vitime volun-
 tati. l. illud. ff. de mor. caus. dona. z in. l. j. in principio.
 ff. de tute. et ratio. distrah. ideo illoz puuilegia habet
 que non habet donatio simplex vt iuribus supra alle.
 et facit quia vitime voluntates sunt magis ampliade
 q̄ donationes simplices. c. cum dilecti. in fi. de dona.
 Septimo facit quia illi cui simpliciter permittitur do-
 natio simplex sed requirit qd de ipsa fiat specialis men-
 tio: textus est qui reputat singularis in. l. filiusfamil-
 ias. ff. de dona. Octauo z vltimo quia licet cōtractus
 donationis simplici sit cōtractus iurici iuris. l. eum
 qui. ff. de dona. donatio tamē causa mortis est bone fi-
 dei dicta. l. fera. ff. de dona. causa mor. cetera vide per
 glo. z doctores in. s. j. z. ij. in. iij. de dona. et per iura
 supra alleg. **¶** Quod autem differt a contractu in ge-
 nere: primo in numero testium: vt supra dixi in. iij. dif-
 ferētia licet aliquādo in contractibus tot testes requi-
 runtur quot in donatione causa mortis scz quinq; . l. n. z
 in autē. sed nouo iure. C. si certum pera. Secūdo differt
 quia ius accrescēdi hz. locum in donatione causa mor-
 tis textus est ad hoc in. l. vnica. s. si. C. de caducis rol.
 quem tex. ad hoc reputat singularem Joan. de ana. in

ca. quia in omnibus. x. vij. col. versicu. adde etiam qd in
 donatione de vsur. secus in contractibus. l. si mihi z ti-
 tio. ff. de verbo. oblig. Tertio quia cōditio impossibi-
 lis apposta in donatione causa mortis viciatur z non
 viciat textus est qui reputatur singul. ad hoc. in. l. que
 sub conditione. s. hoc edictū. ff. de conditio. insti. Sec-
 us est in contractibus quia viciat z non viciatur. l. nō
 solum. ff. de act. z obli. Quarto quia in donatione cau-
 sa mortis transfertur dominiū sine traditione text⁹ nō
 tabilis in. l. ij. ff. de publicia. in re actio. Secus est in
 contractibus. l. traditionibus. C. de pac. cum ibidē nō
 tatis: vide Bal. in. l. mor. cau. C. ad. l. falc. Quinto qz
 licet iuramentum adulti non sit necessarium in dona-
 tione causa mortis est tamen necessarium in contracti-
 bus nō. in autē. sacramenta puberū. C. si aduer. ven-
 dic. et ibi doct. **¶** Item est differentia inter donatio-
 nem causa mortis z testamentum siue vltimam volun-
 tatem: vt no. in. d. l. si. C. de dona. caus. mor. z in. l. ij.
 ff. de lega. j. Jo. de ana. in. dicto. c. qz in omnib⁹. xiiij.
 col. et ibi dicit qd in modo in eundē sapit naturam con-
 tractus quia requirit partis presentiam. l. inter. ff. de
 dona. caus. mor. cum si. et licet nō requiratur hodie si-
 pulatio et sit nudo pacto: vt no. glo. que reputatur sin-
 gularis in. l. cum pater. in. s. meui. ff. de lega. ij. tamē
 concludit Ly. in. l. j. C. de dona. caus. mor. ante fi. post
 opinione Doffredi/ Dy. et Azo z Mar. et Ipe. quos
 refert ibidem qd nequaquā potest fieri absenti nisi medio
 organo interueniente puta per nūcium vel per episto-
 lam: vt ibi per eum. Item secūdo potest dici qd magis
 sapit naturam contractus q̄ vltime voluntatis ratio-
 ne situationis tituli illius qui est iuxta contractū tis-
 tulos scz post titu. de dona. quia valet argumētum ab
 ordine rubricarum glo. que fm Fulg. ibidem est sing.
 in rub. de eo per quem fact. erit glo. est similis. in. s. pe-
 nales in glo. magna. circa medium. insti. de actio. Bar-
 to. in. l. idem labeo per illum tex. ff. de act. rerū amot.
 idem Bar. in. l. j. ff. de confirma. tuto. z Ly. in. l. ij. C.
 eo. titu. late per And. barba. in rub. de sum. trinit. et il-
 catho. in. de. Tercio differt quia socer nō potest dona-
 re nuri causa mortis. l. mortis. in. prin. ff. de dona. in-
 ter vir. z vxor. potest tamē legare. l. ij. in. prin. ff. de dot.
 preleg. Item quarro licet vsurari⁹ manifestus nō pos-
 sit testari in. c. q̄ de vsu. lib. vi. z in. d. c. qz in omnib⁹
 tamen potest donare causa mortis fm Bal. in. l. execu-
 torem in. ij. col. vers. modo vidē. C. de execu. rei iud.
 qz vt dicit ibidem hoc nullo iure prohibetur z dicit qd
 multi valentes viri venerabilis collegij Mediolanen-
 sis hoc consulerūt et hoc maxime si traderet fm Jo.
 de ana. in. d. c. quia in omnibus. x. col. quia tradendo
 transferret dominiū. l. lucius. s. legatum. et. l. donatio.
 ff. de legat. ij. ita etiam tenet do. in. d. c. q̄. vide Jo.
 de imol. in. l. tam is. ff. de dona. caus. mort. **¶** Quinto
 quia licet filius nō possit testari potest tamen donare
 causa mortis tex. est apertus in. d. l. tam is s. j. ff. de do-
 na. caus. mort. Ratio est fm Bar. ibidē post Dy. quia
 donatio causa mortis sapit naturam contractus z na-
 turam vltime voluntatis sed plus sapit de natura con-
 tractus: vt in. d. l. ij. et ibi glo. ff. de dot. preleg. qz do-
 nari debet presenti: vt supra dixi ideo potest pendere
 ex alieno arbitrio. l. si quis arbitratu. ff. de verb. obli.
 glo. in. l. sentum. C. qui testa. sac. possunt. z ibi Bar. et
 Bal. adde que de concordia z discordia vltime volun-
 tatis z donationis late scripsit Barpto. chaffe. in. cons-
 suetu. burgundie in rub. des successions. s. xij. in glo.
 ne autre donation: non transcribo per te videas. Dif-
 fert etiam donatio causa mortis a mortis causa capio-
 ne quia mortis causa capio est genus et mortis causa
 donatio est species. l. mortis causa capitur. ff. de dona.
 caus. mort. Itē mortis causa capio cōtra voluntatē de-
 functi potest esse mortis causa donatio autem procedit

Onzieme partie.

Des donations.

ex voluntate. l. qui p̄cedo. in p̄n. z ibi Bar. ff. de dona. cau. mor. vbi etiā dicit: idem Bar. q̄ aliquando mortis causa capio potest esse ab alio q̄ a defuncto alias differentias: vide in l. inter mortis z ibi late p̄ glo. z doc. ff. de dona. cau. mor. Supradicta bene nota quia alibi non inuenies ita cumulata ex q̄bus aperte tibi ostenditur quid sit donatio causa mortis.

In textu ibi.

Se peult reuocquer zc.

Glossa tertia.

A De testatore facti q̄ dicit tex. not.

in l. si iterum. ff. de ad. leg. q̄ voluntas testatoris sit ambulatoria vsq̄ ad vite supremum exitū. l. iij. s. si. eo dem titul. not. dicit tex. in l. cum hic status s. penitentiam. ver. cum de doli. ff. de dona. inter vi. z vrozem. et in glo. in l. sancim. C. de testa. no. in. c. cū marte. de celeb. missa. in ca. vlt. xliij. q. ij. Et sic nō est necesse q̄ ex p̄resse reuocet sed per sc̄dm tollitur primū ipso iure. l. sancimus. C. de testa. vt dixi supra in glo. ar. cccxxix.

B Nisi primū testamentum cōtineat clausulam derogatoriam videlicet q̄ testator renūciat facere secundum quia tunc requiritur expressa reuocatio tex. no. in l. si q̄s in prin. ff. de leg. iij. Et ibidem Bar. latissime disputat an testator aliquomodo possit facere testamentum irrevocabile z concludit q̄ nō etiam apponendo clausulam derogatoriā ad sequentem ita Bald. in consil. cclxxx. incip. questio mouetur. in. iij. lib. iij. Immo etiam quis non potest iuramento obligari se nō reuocaturum testamentum: vt dicit Bar. in d. l. si quis in prin. in fi. col. immo in tali casu non incurritur peritrium fm Bald. consil. xxiij. incip. quidam fecit testamentū in. j. lib. Quia vbi de iure ciuili aliquid dicitur esse contra bonos mores eo casu iuramentum non firmat contractum nec actat ad pecādum. c. non est obligatorium. de regu. iur. lib. vi. ita tenet Bald. in l. si quis p̄ eo. ff. de fideiussor. z mand. z in l. stipulatio hoc modo contra: vt refert Philip. cor. consil. cccxiiij. egregie z seriose in. j. z. ij. col. z Bduerte tamen ad vnum singulare dictum Angel. in l. si quis decedens s. codicillis. ff. de lega. iij. vbi dicit: q̄ adeo leges fauēt anime vt licitū pro male ablatis et sic pro anima exoneranda nō potest reuocari quia habet vim debiti confessati tanq̄ confessatum parte scilicet deo presente. Et ideo ex eo non deducitur falsitas cum id virtute debiti consistat et non legati quod dictum pro singulari refert et late confirmat Andr. barba. in repe. l. cum acutissimi. col. cxxiiij. vbi. quid sit testator dixit hoc modo. C. de fideiussor. et Latellanus in memorabilibus in verbo apices: vbi refert Archi. tenere in ca. scriptum. vj. q. iij. q̄ apices iuris non attenduntur vbi agitur de salute anime alle. Archi. c. due. xix. q. ij. et l. si fideiussor. s. ij. ff. mand. z dicit idē Archi. ibidem q̄ fuit sentētia Laud. facit tex. z ibi Bald. in l. ij. ibi sed ex conscientia. C. de fideiussor. Ad hoc facit notabilis questio: de qua p̄ Bald. in. c. ij. in. ij. col. vbi. extra propono. in tit. de feud. dat. in vicem leg. cōmissi. vbi dat casum titius filios nō habens composuit magnū patrimonium per p̄bas et ne p̄bas vnde volēs anime sue consulere reliquit medietatem omnium bonorum suorum pauperibus z quia habebat consanguineos potentes sic ait. Et si cōtingeret me facere aliud testamētum in quo cōsanguineos meos instituerem, per quod reuocaretur presens ex nunc tibi notario publico tanq̄ publice persone stipulanti z recipienti pro dictis pauperibus dono irrevocabiliter et inter viuos dictā medietatē omnium bonorum meorum cōstituens me ex nūc dictā medietatē precario noīe possidere quod tandem venit in notitiam consanguineorum qui fecerunt dictum testamentum mutare. An di

cti pauperes vigore dicte prime dispositionis cū clausula derogatoria debeant cōsequi talem medietatem. Et dicit q̄ vulgata est opinio Dy. de murello q̄ sic in l. heredes palā. s. ff. de testa. z in regula quod semel placuit. de regu. iur. lib. vj. z Et pro hoc allegat q̄ equum est q̄ testator possit anime sue consulere contra impressionem consanguineorum nec est consiliū turpe sed salubre. Et pro alia parte multa etiam allegat: et nichil firmat nec cōcludit. Et Jas. in l. stipulatio hoc modo concepta in. iij. col. versic. circa istam questionē de verbo. oblig. dicit q̄ testamentum primū valet per multa fundamenta que ibidē adducit. Et ad hoc optime facit dictum sing. et no. Panoz. in probe. decreta. in fi. col. vbi dicit q̄ absentī potest acquiri quādo intus tu diuino hoc fit puta promitto tibi centum pro maritanda puella tali que absens est amore dei. Itam absentis et promissio censetur facta deo qui vbiq̄ presens est pro sing. commendat Fely. in. v. probe. in. vj. col. et alteri absentī quis stipulari potest aliquando circa ea que concernunt honorem reuerentiam et pietatem fm Philip. cor. consil. ij. incip. visa petitione. in. j. col. alle. l. quia parentis. ff. sol. mat. z multa alia iura que ibidem videas. z ibi late quando quis possit alteri stipulari: vide etiā ad supradicta Latella in memorabilibus in verbo absentī. Et sic potes singulariter limitare. d. l. si quis in prin. ff. de leg. iij. z ibi dicta p̄ Bar. q̄ ex supradictis poteris dare casum in quo testamentum primū nō potest reuocari. Adde etiā predictis q̄ licet sit permittum inducere testatorē: vt te instituat tex. est in l. si. C. si quis aliquid. test. prohib. z. l. ff. eo. ut tu. fallit tamen si testator prius fecit testamentū et aliū fecit heredem quia tunc si aliquis adulando induceret testatorem ad reuocandum testamentum vt cū institueret licet sc̄dm testamentū valeat tamen primo institutus reuocabit a sc̄bo per actionem de dolo: ista est sing. deciso. Angel. in l. non eum. per illum tex. cū gl. ff. de inoffi. testa. vbi refert q̄ ita obrinuit in magna hereditate: idem Angel. in. d. l. si. C. si quis aliquid test. prohib. et ibi Jas. et sequitur etiam Lepolla cautella lxxij. incip. licet. cum verbis blandis: et ibi dicit vidisse practitari Jas. in l. iij. s. ff. in. iij. not. ff. de condit. ob causam. et ibidem multa ad hoc adducit: refert etiam Latellanus in memoria. in verbo testatorē. Signa igitur supradicta quia aurea sūt z notatu digna. Si quis quid de donatione causa mortis an possit reuocari iam supra in glo. proxima dixi in. iij. differētia inter donationem simplicem et donationē causa mortis.

Article. ccllij.

CSaucū soit noble ou coustumier na que acquestz ou conquestz il nen peult donner que telle porcion comme il pourroit faire de son patrimoine sil auoit patrimoine / et sil na que meuble nen peult donner que la moytie comme dit est.

CUide que supra dixi ar. cccxxij. et pluribus alijs seq.

Article. ccllij.

Tout donataire et legataire doit estre saisy par les mains de l'heritier du dōneur / sinon que le dōneur luy en ayt baille sa vie durant la possession.

In textu ibi.

Il doit estre saisy par les mains zc.

Glossa prima.

Q sic non habent res vendi-
 cationem vt no.in.l. quintus mutius. s. ar-
 gento. ff. de aur. et argen. leg. no. in. l. j. ff.
 de co. furt. qua autem. actione peti potest:
 vide glo. z ibi late per Ly. referentem plu-
 res opi. et ibidem etiam videas alios scrib. in. l. j. in
 verbo actio. C. de donatio. cau. mor. de possessione et
 qualiter tradatur iam satis supra dixi arti. cccxlvij. in
 glo. mais si daucens.

Article.cclliij.

Donatio facte de concubina a concu-
 bine /et de concubine a concubine ne vault.
 Car ilz ne peuent riens donner lung a lau-
 tre durant le temps de leur cōcubinage ne
 apres filz retournoient a celluy peche.

Glossa prima.

Qncubina illa esse dicitur
 que est in domo sola tex. in aut. de trie.
 et semiff. s. consideremus. col. iij. Bal.
 in. c. innotuit. ij. col. z ibi Panormi. de
 elect. Jo. and. in mercu. in reg. sine cul-
 pa. de regu. iur. lib. vj. vnica dico sicut
 vxor debet esse vnica et no plures habeat: vt dicit tex.
 in. d. s. consideremus. item talis concubina debet esse
 als honeste vite. Et ducatur solum animo procreandi
 liberos. l. si quis ingenuam in pun. ff. de cap. z postli.
 referri. non causa libidinis explende in ca. dixit sarra.
 et in ca. obij ciuntur. xxxij. q. iij. debet enim vir talem
 concubinam in pleno honore diligere no. in. l. cum ra-
 bulis. s. j. ff. de hijs quib. vt indig. ab vxore enim non
 differt concubina in alio q̄ in dignitate. l. item legato.
 s. parul. ff. de lega. iij. z differt in solennitate que nul-
 la seruatur in ducendo concubina no. in. c. is qui. et ibi
 Archi. post Laud. xxxiij. dist. debet etiam retineri in
 domo in scemate concubine vt dicit tex. in. s. si quis au-
 tem defunctus. in auten. quib. mod. natu. effi. sui. col.
 vij. quod exponit Luc. de pen. in. l. si coharralis de co-
 hart. lib. xij. C. in scemate. i. in habitu et dicit etiam q̄
 in hoc plurima requiruntur scilicet animi destinatio q̄
 facit mulierem cōcubinam z cohabitare debet tex. in
 cta glo. in. l. pen. ff. de concub. Item concubina debet
 esse talis cum qua possit matrimonium consistere nor.
 in. l. j. ff. de concub. z in aut. vt lice. mat. z au. s. ad hoc
 autem. col. viij. que omnia debent articulari z proba-
 ri: vt notabiliter dicit Angel. in. d. s. consideremus vbi
 dat formam articulandi que per te videas. Et circa
 ca predicta vnum notabile non omitto qd dicit Bart.
 in. d. l. pe. ff. de concub. q̄ filij qui habentur ex mulie-
 re non reuera secum in domo non legitimantur p sub-
 sequens matrimonium: vide Panoz. in. c. innotuit. pe-
 nul. col. de elect. qui tenet contrarium. Et generaliter
 dicendum q̄ filij nati ex damnato coitu extra concubi-
 natum non legitimantur per subsequens matrimonium
 vt decidit Joan. and. in mercuria. in. d. regul. sine cul-
 pa vbi allegat auten. quib. mod. natu. effi. legit. in pn.
 et. s. j. l. cum quis. z. l. seq. C. de natu. libe. et tenere di-
 cit quedam legum doctorem magne auctoritatis que
 non nominat tamē scias q̄ ille doctor est Richar. mal-
 umbre quem refert et nominat Bar. in. l. in concubina
 tu. ff. de cōcubi. qui dicebat fm eos q̄ de iure antquo
 pimeuo omnis coitus seu commixtio erat legitima z
 statim cum quis nascebatur erat legitimus in. s. licet. in
 auten. quib. mod. natu. effi. sui. col. vij. Superuene-
 runt postea leges que aliquas coniunctiones appro-
 bauerunt expresse vt matrimonium. Et tunc filij ex eo
 nati dicuntur legitimi: de quibus in tit. de nupt. C. ff.

et insti. z de eisdem filijs est tex. no. in. l. filij. ff. de hijs
 qui sunt sui vel alie. iur. in ca. fi. xxxij. q. iij. insti. de pa-
 tri. potest. in prin. Alia est commixtio expresse repro-
 bata vt coitus adulterinus incestuosus: idem si cū vir-
 gine et vidua no. in. l. j. ff. de concubi. idem si cum me-
 retrice cui publice venalis est turpitudine no. in. c. me-
 retrices. xxxij. q. iij. et idem si cū clerico vel monacho
 aut monacha vel consanguinea habeatur coitus vt la-
 te per Luc. de pen. in. d. l. si coharralis: et Joā. and. in
 d. reg. sine culpa. z vocatur spurij quasi nō puri sed ex-
 tra puritatem iuris naturalis geniti. in auten. qb. mo.
 natu. effi. sui. s. si quid autem. col. vij. als dicuntur vul-
 go concepti. l. vulgo. ff. de sta. ho. insti. de nupt. s. pen.
 Et isti per subsequens matrimonium nō legitimantur. l.
 paulus. ff. de sta. ho. c. tanta. qui si. sint legit. l. et si con-
 tra. C. de nupt. in. s. pe. in auten. quib. mod. natu. effi.
 sui. col. vij. in auten. licet. C. de natur. libe. Alia est et
 tertia coniunctio que a lege non est approbata nec im-
 probata: vt coitus concubinaris et isti remanēt in pri-
 mo iure naturali et ideo filij nati ex eodem dicuntur na-
 turales et per subsequens matrimonium legitimantur:
 vt supra dixi: vide Bar. Luc. de pen. z Jo. and. in lo-
 cis prealleg. z eorum fundamentum fuit ex dicto Ri-
 chardo malumbre q̄ qui vt par est credere a Jo. and.
 non nominatur quia fuit cōdemnatus de heresi: vt res-
 fert catella in memorabilib⁹ de iurisperitis. Et aduer-
 te quia illa legitimatio que fit per subsequens matri-
 monium est maioris potentie z virtutis q̄ non est legi-
 timatus per rescriptum principis fm Soz. psil. cclxvij.
 incip. eleganter. penul. col. vt ibi per eundem in v. fi.
 secundo ista conclusio. An autem concubinaris sit de
 iure permittus dicam in glo. fi.

In textu ibi.

Ne vault.

Glossa secunda.

Donatio non valeat ad hoc vl-
 detur esse textus in. l. si iuncta glo. in verbo ex psonis:
 ff. de act. z oblig. no. in. l. mulierem. ff. de hijs quib. vt
 indig. et benefacit gl. in. l. ea que. in verbo non potes.
 C. de dona. ante nupt. vbi dicitur: q̄ quis non tenet da-
 re meretrici licet ibidem Salt. reprehendat glo. dices
 q̄ immo tenetur dare z se remittit ad no. per eum in. l.
 ij. ff. de conditio. ob turp. causam. Et facit etiam. l. ij.
 C. de dona. inter vir. z vxor. item facit decisio belleme-
 re decisio rote. cccxiiij. vbi cōcludit q̄ non valet dona-
 tio de concubina ad concubinarium si blandis verbis
 sit inducra vel als seducta z ad probandū sufficit pre-
 paratoria probatio alle. l. iij. s. ibidem. ff. ad ext. Et li-
 cet. d. l. ij. C. de do. inter vir. z vxor. cum similibus di-
 cant specialiter prohibitum in milite: idem dicit Bar.
 in milite celestis milite et generaliter in quolibet cleri-
 co ita dicit in. l. affectionis. et ibidem Paul. de cast. et
 idē Paul. in. l. donationes in concubinam. ff. de dona.
 et ibi And. barba. in addi. ad Bart. in. d. l. affectionis
 qui etiam extendit in doctore alle. Joā. and. in nouel.
 in. c. de hijs de sepult. et Hostien. in summa. tit. de do-
 na. s. et cut: et ibidem etiam dicit. idē in aduocato. Ra-
 tio aut quare prohibetur militibus celestis milite zc.
 est quia prohibentur habere concubinam fm Salt. in
 d. l. ij. C. de dona. inter vir. z vxor. l. et qui. C. de episc.
 et cle. Pet. de anchar. consilio. cclxvij. incip. dubiū fa-
 cit in prin. Et cum igitur nunc omnibus sit prohibitū
 habere videtur etiam paritate rationis omnibus phi-
 bliū dare. Et facit ca. donare iuncta glo. ff. ibidē. l. xxxv.
 dist. vbi dicitur q̄ donare causa vane glorie pro exer-
 citio sui vitij immane peccatū est. dat exemplū in hijs
 que dantur histrionibus et glo. in meretricibus et ve-
 natoribus vt in ca. seq. Et q̄ omnibus nūc sit prohibi-
 tus concubinaris dicam in glo. fi. istius ar. Adde ad
 supradicta: z no. q̄ sicut meretricibus siue concubinis

Onziesme partie.

non potest donari idem dicas nec filijs earum : ita tenet Luc. de pe. in. d. l. si cohartalis in. iij. col. 2. Paul. de cast. in. d. l. donationes in. j. col. dicam infra in ar. si istius partis : hoc tamen fallit in principio : et in omni eo qui p. principio habetur siue de iure siue de facto quis potest dare concubine : vt dicit no. Pet. Philisp. corneus consil. cccxix. incip. viso rescrip. pe. col. in. j. vol. per ea que ibidem late alle. et ad supradicta q. concubinarius prohibetur concubine dare facit dicum sing. Bal. in. l. j. circa meo. per illum tex. C. de natura. libe. et parent. q. concubina presumitur facta viues ex bonis amass. idem Bal. in. l. non oportet. iij. col. versic. insuper quero. C. de bo. que libe.

In textu ibi.

Durant le temps de leur concubinage.

Glossa tertia.

Facit ad hoc glo. no. et que ibidem alle. in. l. miles ita s. mulier. in glo. in verbo cadere. ff. de milita. testa. vbi dicitur q. si quis prohibetur donare concubine siue meretrici fallit si talis mulier meretrici desinit vel concubinari : idem tenet Paul. de cast. in. l. donationes in concubinam. j. col. ff. de dona. quia qui deliquit post peractam penitentiam habetur ac si non peccasset no. per Bar. et Bald. in. l. imperialis. ff. de nupt. vide que supra dixi ar. l. j. in glo. rauissement de perfonnes. versic. si vero desist.

In textu ibi.

Silz retournoient a celluy peche.

Glossa quarta.

Et sic patet q. licet antiquitus iure ciuili videatur permittus concubinatus : vt patet. ff. et C. de concubi. et etiam iure autent. vt in s. consideremus. in auten. de trien. z semiss. col. iij. z in s. si quis autem defunctus. in auten. quib. mod. natu. effi. sus. col. vij. cum similibus. Et fm august. lib. xvi. de ciu. del. c. xxv. vbi dicit : q. coitus concubinarius licitus est qn fit ad generandam prolem non ad explendam libidinem vt non sit in eo nulla cupiditas lasciuie aut nequitie turpitudine et in eo non culpe luxus et nature fructus exquiritur et infra in ff. refert Luc. de pen. in. l. si cohartalis. iij. col. de cohart. lib. xij. C. Tamen nunc prohibetur et hoc probat littera nostre consuetudinis que dicit esse peccatum. Et prohibemur peccare Psal. iij. Nolite peccare et Job. viij. Nolite peccare. Quod autem prohibitus sit concubinatus iure canonum nemo est qui nesciat : vt per doct. in rub. de adult. et stup. et ad hoc est bo. tex. in ca. nemo sibi blandiatur. xxxij. q. iij. no. Archi. in ca. meretrices per illum tex. ead. c. et. q. vbi dicitur q. omnis illicitus coitus prohibetur et dicitur illicitus omnis qui est preter legitimam uxorem hoc fm eisdem probatur iure diuino saltim interpretatiue : dicit etiam q. probatur Thobie. iij. c. attēde tibi ab omni fornicatione et preter uxorem tuam nonq. patiaris crimen scire per quem tex. et per multa alia fundamenta concludit Tho. scda scda. q. cl. ar. ij. q. concubinatus fornicatio et omnis coitus preter scū ppria uxore est et prohibitus. Et facit ca. non mechaberis. xxx. q. vj. qui exponit illud preceptum non mechaberis. i. non ibi ad aliam q. uxorem tuam et sunt verba augustin. Et dicunt Jo. and. in mercu. de regu. sine culpa. et Joan. de ana. in rub. de adult. post Hostien. in. c. lator qui filij sint legit. q. etiam iure ciuili concubinatus prohibetur : vt habetur in auten. de leno. col. ij. et in autē. sceni. meretri. col. v. et in auten. vt non luxuri. contra natura. col. vj. Et quia legis creditores sūt castitatis amatores. in auten. quib. mod. natu. effi. leg. ri. s. illud. col. viij. sequitur Antho. de bur. in. c. cum sit generale. pe. col. ij. de so. compet. quia arguit peccatum manifestum

Des donations.

et in hoc lex cedit canoni in. c. si. de prescrip. in. c. nouit de iudi. Fortius tamen et apertius Fely. dicit concubinatum esse iure ciuili reprobatum in. c. cum sit. de foro copet. in. viij. col. in ff. versicu. puto oppositum. et hoc per similem textum nostre consuetudinis scilicet in. c. j. in prin. de fil. nat. ex mar. ad in orga. contractū ibi non valens continere aliam duxit qui nolens erigere in peccato eam desponsauit : ex quo vt supra dixi presupponit concubinatum esse p. peccatum quare etc.

Article. cclv.

Et pour ceste consideration bastards nont point de propre heritage. Et quant ilz ont acquestz ou conquestz hereditairz et immeubles ilz en peuent donner la tierce partie. Mais silz en mouroient vestuz z saiziz sans en auoir ordonne et ilz trespassoient sans hoirs de leur corps ylluz en mariage Leur acquestz conquestz z meubles sont a leurs seigneurs de fief. Ou fief de quelz iceulz acquestz sont assis et sen peuet lesditz seigneurs de fief dire saiziz chascun de ce q. est en sō fief. Et au regard des biens meubles le bastard les peult tous donner a personne cappable dudit don soit par testament ou autrement pourueu quil ait choses immeubles / autrement nen pourroit donner que la moitie comme dessus.

Vide de bastardis & qualiter succedant que supra dixi et remisi in art. xlviij. in glo. j. et. ij.

Article. cclvj.

Les enfans des bastards nez en loyal mariage viennent en succession de pere ou de mere. Et le depart icelle succession roturierement entre lesditz enfans par teste.

In textu ibi.

Et departent ladicte succession par teste.

Glossa prima

Aciunt partes et diuidunt hereditate vt non nobiles quia bastardus non retinet nobilitatem fm Bal. in. c. innotuit. pen. col. circa si. de elect. vbi notabiliter dicit : nobilitas patris non potest nobilitare filios de generes etiam si mater fuerit deflorata sua vrginitate per vim vel per dolum : item no. sunt de domo fm Corneliu. consil. clxxx. incip. in hac consulatione. j. et. ij. col. in. iij. volu. patet fm eundem quia domus ponitur pro agnatione. l. cum vnus. iuncta glo. ibi in verbo domum. et. l. j. in prin. ff. ad sillela. sed bastardus no. est agnatus s. qd. vulgo. insti. de leg. agna. success. Bar. i. l. ff. C. de hb. signi. z in. l. tutelae. ff. de cap. dimi. et in. l. pronunciauo. ff. de verbo. signifi. Idem Bar. in trac. de in. l. z ar. col. iij. vide q. satis scripsi de bastardis supra ar. xxv. in glo. j. versic. et circa hoc. z ar. xxxvj. in glo. car. le pal uilleg. versic. quero de vili. et etiam ar. xlviij.

Article. cclvij.

Homme ou femme soit noble ou cou

stumiere ne peult donner a son enfant bastard ou bastarde aucuns de ses biens & choses par testament ne autrement si ou viuât et sante dudit donneur ne luy en baillent la possessiõ reelle et actuelle et quil en iouyst desloz.

Glossa prima.

Vide supra no. ar. cccliii. in glo. ne vault. ante fi. & adde no. per Francisc. curt. in repe. l. admonendi. ij. col. ff. de iureiu. vbi dicit qd frater posset quere lare testamentum fratris instituto spurio. Aduerte tñ ad vnam cautelam per quam nedom posset donare bastardo: sed etiam in patria iuris eum heredem instituire: de qua per Jo. de ana. et Fely. in. c. multorum: de iudeis post Pet. de anchor. ibidẽ vt scilicet contrahat spurius societatem cum aliquo cui pater mutuet magnã summam et postea in testamento liberet a mutuo & cessante mutuo instituat socium heredem quia medietas transibit ad socium et sic ad spurium de qua tamẽ cautela Bar. aduertens de fraude dubitat in. l. si is qui. ff. de libe. legat. vide tñ Bal. qui hanc cautelam reputat bonam.

Douzieme partie.

Dur la douzieme partie sera traicte des retraictz lignagiers et feodaux et ce que en deppend.

Glossa prima.

Ista materia pauca in iure habentur ideo parce scribam cum magis introducta sit ex consuetudine quam iure scripto comuni. Tum etiam quia Boerius in consuetu. bitu. copiose satis scripserit & post eum ceteri glossatores aliarum consuetudinum. Quorum dicta transcribere velle non meum est: est tamen communis omnium sententia presertim Ly. post Pet. de bella partic. Jo. fab. Jaco. butri. et Paul. de cast. in. l. dudum. C. de contrab. empr. et vend. qd valet talis consuetudo: idem etiam tenent Jas. in. l. ij. col. vj. in prin. de iure emphi. tex. et ibi glo. Danoz. et Henric. bohic in. c. constitutus de in inte. resti. et ibidem dicit dicitur bohic in. ij. col. als aurellanis lauduisse istam materiam determinari per bone memorie dominum Alaheloz quondam episcopum trecentis. nepotem sancti yuonis super. l. debitor. s. fi. ff. ad trebel. Et de ista consuetudine meminit etiam Luc. de pen. in. l. vnic. ij. col. vers. vide in emptione. de impo. lucra. descript. lib. x. C. et hoc per eum potissime in feudis probatur in. c. j. sed etiam res. in titul. per quos si. inuesti. et ibi glo. not. in verbo proximiori que dicit qd volentibus emere predia suorum maiorum ius fauorabile inuenitur in. l. qui officij. ff. de contrahend. empr. et vend. et. l. si emptione. ff. de mino. xvj. annis et ibi bo. tex. iuncta glo. in verbo maiorum vbi doct. no. qd interest consanguineo ne in extraneum trãseat hereditas suorum consanguineorum siue maiorum et illud interesse est mirabile per. d. glo. & vide que ibidem alle. hec itaq; consuetudo introducta est in fauore sanguinis et conseruande agnationis quia consanguineo iniuriosum est videre alienationem domorum et ibidẽ imagines. l. arma maiorum videre fixas aut reuillas satis est lugubre: vt dicit tex. in. l. lex que tutores. s. nec vero. C. de administra. tuto. et ad hoc est bo. tex. in. l. li bertus. ff. de bo. libert. ibi velut si predia sunt aliqua

ex bonis liberti in quibus maiorum patroni sepulchra sint et magni estimet patronus etc. et vide Luc. de pen. in dicta. l. vnica qui alleg. multa iura in fauorem sanguinis et agnationis: et dicit istam consuetudinem in isto fauore fuisse inductam. Et dicit fundari etiam iure diuino: iuxta illud Hieremie. xxxij. c. Eme tibi agrum qui est in anatho tibi enim ex propinquitate conperit emptio et ibidem Hierony. per eum dicit qd non erat licitum possessionem trãire de tribu. nec de familia ad aliam familiam.

Article. ccclviij.

En donacion / eschange / et permutation dheritaige fait sans fraude et absolument na point de retrait. Mais en tout contract dalienacion dheritaige et choses immeubles ou il ya argent baille ou promis baille ou aultre meuble qui equipolie ad ce a retraict au prochain du lignaige du vendeur ou alienateur en faisant adouner lacquercur en demande de retraict ou faisant saisir les choses dedans lan et iour en payant et restondant le principal soit que les choses ont couste et les loyanx coustz et mises ainsi que cy apres sera declare.

In textu ibi.

En donation eschange et permutation.

Glossa prima.

Facit quia non videtur contractus venditionis ex eo quia non interuenit pretium: ideo sicut non debentur domino iure prelationis ita nec consanguineo per Boeri. in consuetu. bituri. in glo. j. post medium. in titu. de consue. retractus. idem in s. vij. in titu. de consue. seu. post Specu. in titu. de feudis. s. nunc vero aliqua. versicu. cvij. per. de aurelia. tit. de actio. in rem. circa si. rationem aliam differentie inter contractum donationis et venditionis: vide post Jas. in. l. fina. xvij. col. C. de iure emphi. post Car. et Pet. de ancha. in. c. potuit de locat. quia qui donat afficitur persone donatarij. l. nec adiecit. ff. pro loc. qui autem vendit non afficitur emptori sed potius precio in quo non cadit affectio a quocumque habeatur. l. nummis. ff. de in lit. iuran.

In textu ibi.

Fait sans fraude.

Glossa secunda.

De hoc dicam deo dante in. s. fi. istis partis: et vide ad hoc Lepol. de simul. contrac.

Article. ccclix.

Et le seigneur de fief peult pareillemẽt auoir & prendre par retraict feodal les choses heritaux acquises en son fief par contract subiect a retraict au dedans dudit temps dã & de iour dicelluy contract ou possession prinse / ou aussi au dedã de lan et iour apres ledit contract a luy exhibe a son receueur ou fermier ou aultres ses officiers tenans sa iuridicion & si nen a apres lecture & publicaciõ de son contract fait a yssue de mes

Douzième partie

se parrochial ou ledict fief est assis et loffre des ventes faicte au descouvert dudict acquest. Si ledit lignaigier au dedàs du tēps a luy ordonne nauoit prins et demande ledit retraict. Ou si ledit seigneur de fief ou son receueur ou fermier nauoient receu du nouuel acquerueur les ventes ou deuoirs es quelz cas il seroit forclus sinō que ledit seigneur de fief leust expressement prohibe et reserue a luy z quil eust fait publier ladicte prohibition en ses plaitz ou assise ou autrement deuement. Et pareillement seroit ledit seigneur forcloz dudict retraict sil ou autre ayāt puissance quāt ad ce. De luy auoit receu la foy et hommaige deuz par raison des choses que ledit seigneur de fief voudroit auoir par retrait ou sil auoit dōne terme et respit de tourner a son homaige en la prouant a subgect.

In textu ibi.

Et le seigneur de fief zc.

Glossa prima.

Rest dominus habere feudum venditum iure prelattonis: vt late per scrib. in. l. fi. C. de iu. emphi. Et sufficiat videre bonū tex. iuncta glos. in. s. porro. in titul. qualiter olim feud. pote. aliena.

In textu ibi.

Ou possession prinse.

Glossa secunda.

Et hoc in simili tenet Guido pape q. clxy. incip. sed iuxta. post Guiller. de cug. in. l. solenibus. C. de rei vend. faciunt etiam not. in. l. traditio nibus. et ibi Jas. post alios. C. de pactis. et ad hoc facit glo. in. d. l. quotiens. C. de rei vēdi. in verbo. dominio que dicit q. interim prior dominus adhuc cēsetur dominus no. l. ij. C. de proba. vide q. supra scripsi ar. cccxlvi. in glo. mais si daucuns des dons.

In textu ibi.

A luy exhibe.

Glossa quarta.

Qualiter debeat perquirere dominum aut eius officiaños vide que scripsi articu. vj. in glos. ij.

In textu ibi.

L offre des ventes.

Glossa quarta.

Vide de virtute oblationis q. satis scripsi supra ar. cxvj. in gl. ou offre faicte p. le subiect z ibi late qualiter fieri debeat non repeto ibi videas.

Article. ccclx.

Le lignaigier aura le retraict de lheritaige vendu par son presme lignaigier auāt le seignir de fief et si le lignaigier nē le prent le seigneur l'aura sil luy plaist entant quil y en aura en son fief. Et fera de son fief son dōmaine en payant les deniers principaulz z

Des retraicts.

les loyaulx coustz et mises comme dessus. Et si ledit seigneur de fief au dedàs de lan et iour des lignagiers en fait de son fief sō dommaine. Le neantmoins le lignaigier au dedans dudict an le pourra auoir sur ledit seigneur de fief.

In textu ibi.

Le lignaigier aura le retraict.

Glossa prima.

Quod consanguineus domino preferatur est ad hoc tex. iuncta glo. et ibi Bal. in. c. j. s. porro. in tit. quali. olim feud. pote. alle.

In textu ibi.

Les deniers principaulz z loyaulx coustz.

Glossa secunda.

Quo. in. c. j. s. porro. quali. olim feud.

pote. alle. ibi equali precio. et debet totum soluere ita q. solus nūmus non deficiat per gl. nor. in. l. res bona. ff. de contra. empr. et vend. que dicit q. si res sit vendita sub pacto q. nisi die statuta fuerit soluta pecunia q. res sit inempta q. si vnus solus nūmus desijt solui res erit inempta. Quod intellige procedere nisi per errorem nūmus fuerit solutus per tex. no. in. l. quis ratio nes. ff. de condi. z demōst. quem ad hoc reputat sing. Bal. in. l. pro hereditarijs. iij. col. C. de iur. emphi. Sed solet dubitari an redimens teneatur soluere in eadem pecunia in qua fuit solutum precium? dic q. si in contractu continetur species monete in eadem soluere debet als non liberatur ar. l. j. s. cui certum et ibi Bar. ff. de au. et arg. lega. secus si in genere vt in. d. textu vt de dicit ibidem Bar. q. qui debet soluere florenos non liberatur soluendo sextinos et qui debet minutam pecuniam non liberatur soluendo in grossis vel in auro et sic aliud pro alio inuito creditore solui non potest. l. ij. s. j. ff. de reb. cred. l. si non se obtulit. s. ait pretor. ff. de re iudi. l. paulus. ff. de solut. intellige nisi esset multum difficile vel impossibile inuenire talem specie monete tunc posset fieri solutio in alia moneta eiusdē estimationis vel valoris: no. per Bar. et Paul. de cast. in l. non amplius. s. cum bonozum. ij. col. versicu. non ergo obstat. ff. de lega. j. Lauren. calca. consil. xiiij. incipien. viso instrumento. x. col. et ibi late de ista materia et per totum consil. et ibidem etiam dicitur q. in hoc seruari debet consuetudo: idem tenet Barto. in. d. l. j. s. cum certum. ff. de aur. et argē. legat. et Jas. in. l. que extrinsecus. ij. col. in prin. ff. de verb. oblig. glos. in. l. si quis argentum in verbo. estimatione. C. de dona. si autem contingat mutari moneta et nummi valor nō compellitur creditor recipere. Et late per eundem Cal. in d. consil. xiiij. post Bar. in. d. l. j. s. fi. ff. de aur. et argē. leg. et in. l. diuortio. s. j. ff. solut. matrī.

Article. ccclxj.

Tout adiournement de retraict se doit faire et bailler a la requeste des lignagiers ou dautres en leur nom dedans lan du contract ou de la possession prinse par lacquerueur ou de la grace finie si grace ya sinon quelle excedast neuf ans / fors en yng cas cy apres declaire. Autrement est du seignir feodal comme touche est es aultres articles cy apres.

In textu ibi.

Out adiournement zc.

Dedans lan zc.

Glossa prima.

A hoc est tex. & ibi bal. in. c. j. s. titius in titu. si de feud. fuer. contro- uer. inter do. z. agna. vbi idē bald. dicit ante si. q. oportet agnatos esse multum aduifatos ne pariantur labi tempus an- ni: alioquin silentio contractus firma- tur sic in. l. si. de hijs qui a non domino Bal. in. l. ij. col. vij. in princ. C. de iur. emphi. Est autem illud tempus anni continuū: z. currit contra scientes z. ignorantēs et etiam contra minores vt no. doct. in. l. si. C. in qui. cau. in integ. resti. non est necessa. nam renūtiatio tacita que inducitur a lege per lapsum temporis magis preiudi- car z. magis excludit q̄ repudiatio vel renunciatio ex- pressa vt in terminis dicit alex. addi. ad baro. in. l. j. s. permittitur in. ij. addi. ff. de aqua quoti. z. estus. ideo dicit panoz. in. d. c. constitutus. ij. col. in. vij. not. illum textum esse meliorem de corpore iuris ad probā- dum q̄ contra minorem currit prescriptio consuetudi- naria seu statutaris quando agitur de lucro captando non per bar. in. l. emilius. ff. de mino. xxy. an. bald. in d. l. si. pe. colum. versic. Item fallit. C. in quib. casus. in integ. restitu. non est necessa.

Article. cccxij.

Et quant les acquereurs ne peuent estre trouuez pour leurs bailler adiournement soit de retraict; lignaiger ou feodal le ser- gent ou bailliage duquel lesdictes choses acquises sont assises peult a la requeste du- dit lignaiger sans mandement ou commis- sion, ou autre sergent par mandement et cōmission de iuge competār saisir en main de court icelles choses acquises et y met- tre commissaires pour gouverner lesdictes choses iusques a ce que on ait trouue le- dict acquereur pour luy signifier et bailler ledict adiournement de retraict. Et sem- blablement le peult faire faire le seigneur feodal de ce que dicelluy acquest seroit sis en son fief et nueffe. Et ladite saisine ain- si faicte le temps ne court point contre le lignaiger ou seigneur feodal / mais sons toujours a temps de faire bailler ledit ad- iournement de retraict / toutefois et quan- tes que ledict acquereur se trouuera pour requerir la deliurāce desdictes choses ain- si saisies.

In textu ibi.

Et quant les acquereurs ne peuent estre trouuez.

Glossa prima.

Et q̄ fit missio in possessionē tra absentem qui non habet domiciliū nec potest reperiri ad hoc est text. optimus in. l. dies cautioni. s. proz. ait z. ibi late p. bart. paul. z. alios. ff. de dam. infect. z. ibidem q̄

bar. in. pe. z. si. colū. videas qualiter proceditur contra absentem qui latitat. idē bar. in. extrauag. ad repzimen- dum in verbo per edicta Fely. in. c. quoniam frequenter. ij. colum. vt lit. non contest. idē in. c. rodolphus pe. col. de rescript. idē in. c. gratum de offic. deleg. j. col. Lan- fran. in. repeti. c. quoniam contra in articulo citationes nu. iij. z. v. de probatio. philip. cor. consi. l. ij. incipit. in hac consultatione in. iij. vol. z. cōsi. clxxij. incipit. in cau- sa vertente in. j. vol.

In textu ibi.

Et ladite saisine ainsi faicte le temps ne court point.

Glossa secunda.

Facit q̄ not. Jtely. in. c. illud. viij. colum. versic. vi. conclusio de prescript. vbi dicit q̄ pre- scriptio statutaris interruptitur per missionem in pos- sessionem ex paterno decreto alle. Ludo. roma. cōsil. xxxvij. incipit. in casu proposito z. ibidē etia z. dicitur q̄ sola citatione talis prescriptio interruptitur baro. in l. ij. s. si rem. ff. pro empto. panoz. in. d. c. illud. iij. col. versic. sed dubitatur.

Article. cccxij.

En transport de heritaige et chose im- meuble baille a rente fait sans fraulde a tousiours mais ne en cōtract deschange auf si faict sans fraulde na point de retraict si le preneur ou lung de ceulx qui acquiert par eschāge ou rēte ne retournoit argēt ou autre meuble / mais sil y auoit argēt bail- le ou promis ou autre meuble equipolent il y auroit retraict aux lignagiers ou au sei- gneur de fief si les lignaigiers ne le pnoiet cestassauoir en contract deschange a la rai- son de l'argent baille tant seullemēt z. pour le tout en baillee a rente.

Glossa prima.

Ratio est quia ex quo nō inter- uenit precium non dicitur venditio. l. ij. ff. de contrahen. empt. z. vend. in. s. precium et ibi scri. in. l. de empt. z. vend. specu. in. ti- tul. de emphite. s. nunc vero aliqua versic. c. vij. z. ibi so. and. in. addi. vide que in simili alle. in ar- ticulo. clxxij.

In textu ibi.

Mais sil y auoit argent baille.

Glossa secunda.

Et sic erit partim ēptio ratione pre- cij vel rei immobilis per rationes de quibus supra in gloss. prima adde no. per bar. in. l. aristo z. ibidē alex. in. addi. ff. de dona. vbi etiam dicit in. addi. q̄ si pecu- nia tradita excedit multum vallorem rei tunc indistin- cte dicitur totus ille contractus venditionis etiam si actum sit q̄ sit permutatio maxime quando tractatur de prescriptio alterius: secus si non excedit vallorem rei vel excedit in modico Paul. de castro in. dicta. l. aristo. Svydo pape. q. xcij. post Pe. belle f. trac. de iu- re emphy. circa si. bal. in. prelud. seu. col. iij. versic. Et dicimus. alle. l. fundi partem. ff. de contrahen. empt. z. l. si stirilis. s. si tibi. ff. de actio. empt. z. vendi. no. per so. and. in. c. ad questiones de re. permu. z. ibi and. bar.

Article. cccxiii.

Douzieme partie

Aussi si en faict ledit cōtract de prinse a rente ou eschange auoit paction / promesse ou intelligence de bailler ou faire bailler deniers pour ladmortissement dicelle rente ou partie dicelle que le preneur fist ou promist faire ou faire faire d. dans lan ou autre temps d'apres iceluy contract. Et a semblable es contractz de change sul promet d'achapter ou faire achapterie contre esbāge ou den bailler ou faire deniers en maniere que par le moyen de telle promesse ou intelligence ledit contre eschange ne demorast es mains dicelluy a qui il a este baille en celluy cas y auoit retraits pour tout le dict contract a la charge dessusdicte.

Article. ccclxv.

Aussi si en faict ledit contract ou au dedans de lan z iour dicelluy y auoit promesse d'admirer icelle rente z den bailler deniers au bailleur en quelque temps que ce soit puis que il se y soubmet en maniere q il y est cōtraingnable ya retraits par la maniere dessusdicte.

Article. ccclxvj.

Quant l'heritage ou chose immeuble est baillee a rente o condicion que en payant dedans certain temps aucun argent la rente sera adnullée ou admortie si l'argent est baille pour ledit admortissement dedans lan du cōtract le prechain aura par retraits le fons de l'heritage z la rente ensemble / ou la rente sans le fons lequel quil luy plaira en reffondant les deniers z coustz. Et si la rente est admortie apres lan le lignaigier n'aura le retraits que de la rente / mais audit cas il sera auchois du preneur de l'heritage congnoistre le fons de l'heritage ou la rente.

z

Glossa prima.

Quia ad esse venditionis licet precium requiratur non tamen de necessitate numeratur in actu sed sufficit quod habeatur fides de precio. l. inter patrem. §. sine precio. ff. de contrahen. empr. z vend. gl. z ibidem scrib. communiter in. l. precij causa. C. de rescin. vend. iunge que supra proxime scripsi.

Article. ccclxvij.

Et ne sera contraint le lignaigier q' veult prendre z auoir le retraits d'aucune rente a prendre par sondit retraits les arreraiges escheuz de ladicte rente ne a les payer sil ne luy plaist. Et a semblable en vendicion de rente.

Glossa prima.

Des retraits.

Ratio est quia a tempore contractus in eo nascitur obligatio cum an nullum habet commodum rei ergo ad onera non debet cogi. regula vulgata. Qui sentit. de regulis iur. lib. vj.

Article. ccclxviij.

Saucun heritaige est baille a rente o grace perpetuelle de rescourre ladicte rente si tost que icelle rente est rescouste le lignaigier l'aura par retraits le bon luy semble de dans lan et iour dicelle recouste en faisant bailler a laquereur ladiournemēt dedans lan de la recouste ou admortissement de ladicte rente. Et si telle recouste est faicte de dans lan dudict contract le fons z la rente seront subgectz a retraits comme dessus.

Article. ccclxix.

En baillee faicte de heritaige pour payer les rentes seesz charges dicelluy z sans fraude n'ya point de retraits / mais sil ya argent baille ou promis bailler ou autre meuble / comme si le preneur demourroit tenu acquiter les arreraiges y auoit retraits.

Glossa prima.

De ista materia vide supra in precedentibus articulis.

Article. cccclxx.

En contract de transaction pure z simple faicte sans fraude ne ventes retraits feodal ne lignaigier / mais le contract de transaction on lon pourroit noter fraude auoir este faicte ou preiudice du seigneur de fief ou des lignaigiers seroit subgect a ventes z a retraits tant lignaigier que feodal Comme si par ledit contract faisant ce luy a qui l'heritage demeure bailloit argent ou autres meubles autant ou pres que le dit heritaige pourroit valloir ou autrement en quelque sorte que on y peust noter fraude on tromperie.

In textu ibi.

En contract.

Glossa prima.

Ratit quod non habet locum. l. ij. C. de rescin. vend. secundum to. fab. ibidem per. l. lucius. §. si. ff. ad trebel. etiam quod non est proprie alienatio facit tex. in. c. j. §. si vas fallus de beneficio in titul. si de feu. defunct. cōten. sit inter do. z agna. z ibi bal. vbi dicitur quod licet vassallus non possit alienare in iusto aut non consentiente domino potest tamen de illo feud. transigere z per transactionē alienare dūmodo fiat sincere z sine fraude ad hoc etiam est tex. z ibi bald. in. c. j. in titul. de controuer. inter vsal. z alium de beneficio idem bald. in. c. imperialem. in princ. vj. columna. de prohibita. feud. alie. per feode. Et ad hoc etiam facit dictū bald. in. l. si. C. cōtra de

legat. vbi dicit qd emphiteota de re emphiteotica potest facere compromissum. Et tenet specu. in titul. de arbi. s. restat versi. sed non quid vassallus. vbi dicit qd vassallus sine consensu domini potest facere compromissum adde quia similis est consuetudo turonis in titu. des retractz articu. xxiii. et ibi late Jo. sanxon qui etiam ibidē multa refert de virtute et effectu transacionis. Qualiter autem probetur contractus fraudulenti dicam in arti. si. istius partis.

Article. cccxxj.

Combien que ordinairement contract de vendicion ou autre alienacion de meuble ou choses mobilières ne soit subgect a retraict / touttefois si en faisant cōtract de vendicion ou aultre alienacion de heritaiges ou choses immeubles par cōtract subgect a retraict ya alienacion et transport de meuble et choses mobilières p celluy mesme contract le tout ensemble et meubles et immeubles audict cas seront subgectz a retraict.

Glossa prima.

Ract q cum mobilium viliis et abiecta sit possessio no. in. l. sciendum. ff. qui satis. cog. bo. tex. in. l. si rem mobilem. ff. de acquir. vel amit. posses. et ibi glo. et doct. ideo de facili perditur. et vt dicit ibidē gl. vide cor. consi. xviii. incip. visa perisione nu. x. in. j. volu. vide quid sit mobile supra arti. cclij.

In textu ibi.

Tout ensemble.

Glossa secunda.

Et facit quia quando plures res venduntur vno precio censetur vna vendita non plures no. in. l. si plures. ff. de edil. edict. cum ff. et licet in mobilibus vt dictum est non cadat retractus tamen magis dignum scilicet immobilis attrahit ad se minus dignum scilicet mobilem no. in. c. super questionum. s. si vero duo iuncta glo. ibidē de offi. de leg. c. quid in nobis de consecra. eccles. vel alta. in. l. si. C. de appella. Lau. calca. consi. cxxvij. incip. casus talis est in prima columna.

Article. cccxxij.

En tous contractz de heritaige vendu o Grace qui excède neuf ans de rapporter larrent a retraict au lignaige du vendeur dedans lan et iour de la possession prise / est aux seigneurs des fiefz dedans lan et iour de lexbibicion du contract et ya ventes / mais en autres graces dung an deux / trois / quatre cinq six / sept / huit et neuf ans na ventes tel le grace durant quant le vendeur ou ses heritiers font la rescourse dedans lesdictes graces mais neantmoins ya retraict comme dessus en gardant ladicte grace si par ledict contract appert ladicte grace auoir este donnee et peult estre ladicte grace donnee et ralongee au dedans dicelle iusques a

neuf ans / et si elle excède neuf ans ventes en sont acquises ou seigneur de fief. Et si au moyen desdictes graces de neuf ans et au dessoubz ledict lignaige veut prendre ledit retraict il y sera receu / et aussi dedans lan et iour apres la dicte grace finie.

In textu ibi.

En tous contractz venduz a grace.

Glossa prima.

Uia tunc non presumitur a

alienatio rei vendit cum t. li pacto reuenditionis seu gratie infra breue tempus vt dicit Zas. in. l. si. an. pe. colum. C. de iur. emphi. ar. l. si. C. de bo. que libe. ideo pendente tempore gratie re demptiue tractus suspensus est: ideo fingitur non contractum ac nullum ius incommutabiliter fuisse emptori quesitum secundū Zas. in. l. ab emptione col. ij. versi. vlti. no. post guiller. de cug. bal. et alber. ibidē. ff. de pact. boert. in consuetu. turon. titul. de consuetu. retractus in glo. j. ad fi. et que ibidē alle. adde etiam qd quando in tali alienatione interuenit illud pactum de retrouendendo in effectu videtur quasi quedam pignozatio propter facilitatem et facultatem quam habet venditor qd emptor teneatur reuendere vt dicit soz. consil. xv. incip. viliis predictis colum. x. in fi. et seq. alle. c. ad nostram de empr. et vendi. et no. in. c. ille vos de pigno. dicit soz. vbi supra qd inter talē alienationem et pignozationem hoc tantum inter est quia in pignozate fructus compulantur in sortez. l. j. ff. de pigno. actio. c. j. et ij. de viur. Emptor vero facit fructu suos vt in. l. ij. ff. de in diem adiect. Predicta sane intellige quādo tale pactū est appositū in ipso actu venditionis secundum eosdē doct. in. d. l. ab emptione secus si fuerit appositum ex interuallo post alienationem: mouentur ex doctrina glo. seminis in. d. l. ab emptione vbi dicitur qd quando pactum. l. commissore vel adiccionis in diem apponitur ab initio tempore celebrati contractus qd tunc contractus resoluitur ipso iure et ipso iure dominium transferatur secus si ex interuallo quam glo. ibidē etiam ad hoc commendat angel. in pe. col. et Zas. in. d. l. si. ante pe. colum. C. de iur. emphi. et vide allam glo. in. l. j. in verbo mortis et ibi scrib. de dona. hec perpetuo no. pro illis qui in cōtractu nolunt gratias inseri sed retro et ad partes vānt illā gratiā sub signo eorum quia talis gratia non impedit retractum et ventas seu laudimia p supra dicta et vide que supra scripti articu. cclxxvij. in glossa. ij. in verbo en vendition o grace. Et de ista materia vide etiam Pau. de cast. consi. cclxxvij. incip. viso processu et consil. cccxx. incip. iudex.

Article. cccxxij.

Silacquerer apres la grace dōnee et finie donne autre grace au vendeur de rescourre lheritaige vendu ou ralonge apres quelle est finie en rapportant les deniers en tel contract a ventes au seigneur de fief incontinent apres la premiere grace finie / non obstant que le tout nexcède neuf ans / aussi y aura retraict au lignaige de celluy qui aura donne telle faculte de rescourre si la recousse ce fait / Car a son lignaige droit de retraict a este aquis puis que vne fois icelle grace a este finie.

Douzieme partie

Des retraictz.

Glossa prima
Quia finita conditione contractus firmatur et ex tali alienatione tunc debentur laudimia et retractus sanguineorum est subditus per ea que late no. Boe. in. d. consue. bituri. titu. de consue. retract. in glo. j. ad fi. et etiam q adauct. Jo. anxon in glo. consue. turoñ. in titu. des retraictz ar. ij. et ibi late videas.

Article. ccc. lxxiiij.

Que pris de grace achaptee par lacquerer au parauât ladiournement baille en demâ de de retraict se mettra en abundâce avecques le principal en congnoissance de retraict soit lignaigier ou feodal/lequel pris dicelle grace et les coustz et mises q en dependent avecqs le pris principal le lignaigier ou seigneur feodal sil prent le retraict sera tenu rembourser a lacquerer.

Article. ccc. lxxv.

Et a semblable le supploymêt fait sans fraude par lacquerer auât ladiournemêt a luy baille en demâ de de retraict ou saisine mise sur les choses par luy acqses iusques a ce que on lait trouue pour luy baille ledict adiournement se mettra en habondance avec ledict principal. Mais sil fait soit tel supploymêt apres ledict adiournemêt ou saisine il nen seroit autrement rebourse par le lignaigier.

Glossa prima.

E videtur q a tempore gratie acquisite vel supplemêt facti currat tēpus datum consanguineis ad retrahendū quia tunc nouatur emptio per tex. for. in. l. pacta conuenta. s. paulus: et ibi glo. magistra. ff. de contrahen. empr. et vend. Bar. in. l. pacta nouissima. C. de pact. tex. et ibi Paul. de cast. in. l. iuristgentium. s. quintimmo. ff. de pact. cum concor.

Article. ccc. lxxvj.

Lheritaige ou chose immeuble acquis par aucun/sil reuent depuis est aussi bien retrirable au lignaigier du vendeur cōme lheritaige descendu de propre ligne.

Article. ccc. lxxvij.

Saucun lignaigier poursuyt par retraict la chose vendue ou alienee par son parents si ce pendant le vèdeur ou autre alienateur par contract subgect a retraict vade vie a trespassement et ledict demandeur audit retraict luy succede icelluy demâdeur ne laif sera pas a poursuyr et auoir ledict retraict puis que ladiournement a este lie auant le deces de sondit predecesseur vèdeur. Car sil auoit attendu a faire baille ledict Adiournement en demâ de de retraict apres

le deces dudit vendeur ou alienateur auqil il auoit succede et dont il seroit porte heritier il ne seroit plus receu a auoir ne demâder ledit retraict.

Glossa prima.

Et hoc arg. l. posthumus. s. fi. cum l. seq. ff. de inoffi. testa. cum ibi not.

In textu ibi.

Car sil auoit a faire baille et c.

Glossa secunda.

Quia quem de euctide tenet actio ipsum argentem repellit exceptio. l. siue possessio. et l. exceptione. C. de euctio. cum similibus melior tex. in l. v. d. iurici. C. de re. alie. nō alie. et ibi doct. vbi dicitur q heres non potest venire contra factum defuncti scilicet rescindendo venditionem vel aliter dominum reuocando tam nomine heredis q proprio.

Article. ccc. lxxviii.

Qui ne succede ne vient a retraict / cest adire que nul ne peut demâder retraict sil nest de ligne du vendeur ou alienateur en la ligne dont les choses vendues ou alliees sont mouuans. Et sil est de lignage en toutes lignes il peut demander par retraict la chose vèdeue ou alliee par contract subgect a retraict entant et pourtant quil en ya en sa ligne ou pour le tout si lacquerer le y veult cōgnoistre car il sera ou choisis de lacquerer de luy cōgnoistre tout ledict retraict ou den retenir ce qui ne sera en la ligne du demandeur et lignaigier Autre chose est de retraict feodal/car ledit seigneur de fief en peut precisemêt ce qui est en son sief Et ne le peut lacquerer cōgnoistre par raison de ce qui en seroit hors ledit sief.

Glossa prima.

De in terminis disputat et tenet io. fab. cū tex. isto in. s. si plures per si. Item inducunt institū. de legi. agna success. vbi inter alia dicit q ad retrahū consanguinitatis si plures sunt eiusdem gradus omnes admittuntur. Et si nulli sint vtrinqs cōiuncti tūc agnati in questis ex pte parris et cognati ex pte mris alle. l. de emācipatis. C. de legit. here. vide Pau. de cast. cōst. cxi. incip. viso statuto et ibidē alle.

Article. ccc. lxxix.

Et est a entēdre q p la coustume dudict pais representacion aura lieu en matieres de retraict comme en matieres de successions et pour telles pars et porcions que iceulx lignaigiers succederoient sans precipu. Et seront receuz les puisnez nobles soient masles ou femelles a auoir et demâder le retraict des heritaiges venduz par leurs parens soient en ligne directe ou collateralle.

In textu ibi.

Et est a entendre zc. representacion.

Glossa prima.

Quidē q̄ supra scripti ar. cccxxviii. et ar. cccxli.

In textu ibi.

Et pour belles pars et portions.

Glossa secunda.

Et sic per concursum faciunt sibi partes. Bar. in l. hoc ar. pe. et si. col. z ibi Alex. in addi. ff. de hered. instit. ar. l. si finita. §. cum autem. ff. de dā. in sect. late per Antho. corset. in tract. de brauiō. ij. z. iij. col. et ibidem idem dicit de curretibz ad brauium la tiffime per Feli. in c. capitulum. xvij. col. et ibi p tres col. de rescript. vbi querit quid de duobz simul impetrantibus beneficium. Et de duobus castrum ingredietibus si sit datum premium puta q̄ qui primo ingressus fuerit tale castrum habeat tantum premium: itē de duobus ad brauium pariter peruenientibus. Item de duobus pariter frangentibus pacem et de duobus natis eodem tempore quis eorum dicatur primogenit⁹ ibi late videas. Adde q̄ si res eque diuidi non potest forte dirimitur: vt dicit tex. supra ar. cccxviii. et ibi dicit in gl. fi. Adde que ad hoc notabiliter adducit Feli. in d. c. capitulum. pe. col. versu. sed an sortibus.

Article. cccxxx.

Saucun retraict est congneu a aucun lignager du vendeur ou aultre alienateur par contract subject a retraict le pl⁹ prochain en degre de lignaige sera bien receu deuant le sergent ou aultre executeur du dit retraict au iour assigne pour payer les deniers a p̄dre ledit retraict en payāt les deniers. Le que est a entendre ou cas que au iour assigne pour executer ledit retraict bō est encores au dedans de lan et iour de la quest ou possession prinse dicelluy o grace finie. Car si lautre lignaiger auoit poursuy son proces tant que lan et autre temps de faire bailler ledict adiournement de retraict fussent passez les autres pl⁹ proches qui nauoient fait leurs diligences dedās icelluy temps ne viendront iamais entre la bource et les deniers. Et aussi le iour assigne de payer les deniers passe et ledit retraict soit fait z execute au prouffit du plus loingtain sans ce que plus prochain par auant icelle execution ayt fait bailler a laquerieur adiournement en demande de retraict ou soit venu entre la bource et les deniers comme dessus. Non obstant que le temps dan z iour dessusditz durassent encores. Toutefois ledit prouchain ne viēdra plus entre la bource z les deniers / z ne sera receu a en poursuyuir ne demander le retraict par adiournement subsequēt lexcution. Car en vng contract na que vng re-

traict quant il est deuement congneu fait z executē sās fraulde. Et nya que huyt iours de payer les deniers depuis la cōgnoissāce iugee et acceptee. Et si les parties prennent pl⁹ lōg ou plus brief terme ne se peult estre ou p̄iudice des autres lignaigers.

Glossa prima.

Esta materia et quis dicatur proximior in materia retractus vide de glo. auream in consuetu. bituri. in titu. de consuetu. retractus. §. ij. z ibidem inter alia dicit q̄ quando fit mentio de proximis parentibus alicuius est intelligendum de linea recta z non inflexa vel obliqua ar. l. qui liberts. §. hec verba. ff. de vulga. z pupilla. substitutu. latissime per Bar. consil. x. incip. viso statuto. z ibidem Ber. laud. in addi. dicit Jo. fab. in §. si plures. ins. ff. de legi. agna. success. q̄ frater vtrinqz cōiunctus in causa retractus excludit oēs qui sunt ex vno latere tantū.

In textu ibi.

Les autres prochains qui nauoient fait leur diligence.

Glossa secunda.

Et sic mora sua cuiuslibet noctua est regula mora cum ibi no. de regu. iu. lib. vj. Et de ista materia vide plene in l. mora. et ibidem Bar. ff. de viu.

Article. cccxxxj.

Et est a entendre que le iour de executer le retraict dure pour tout icelluy iour iusques a heure de soleil couchāt. Parquoy si lexcution sen faisoit plustost z auāt lheure desusdicte ce ne pourroit estre ou p̄iudice du plus proche lignager qui auoit faculte de la prendre entre la bource z les deniers cōme dit est lequel ce non obstant y sera receu sil y vient auant lheure dessusdicte.

In textu ibi.

Et est a entendre q̄ le iour de executer.

Glossa prima.

Duplex est dies scz naturalis q̄ continet. xliij. horas z artificialis q̄ dicitur ab ortu solis vsqz ad occasum tex. iūtra glo. z ibi Bar. z Pau. de cast. in l. more romano. ff. de ferijs. z ibidē idē Pau. exponit dictā gl. j. ibi dum dicit artificialis dies incipit a mane vsqz ad vespas. i. ab ortu solis vsqz ad occasum. Et sic fm eū auroza que est an ortū solis attribuit nocti: z crepusculū qd ē post solis occasum attribuit sibi nocti: ideo dicit Jo. and. in nouel. in c. alma. pe. col. sup glo. in vbo terminatā. de sen. excom. lib. vj. q̄ dies dicitur adiam qd est claritas q̄ est de mane ad vespas. Et dicit Bar. in l. aut facta. §. tps. ff. de pe. q̄ qñ sol est sup terrā dies est: z qñ nō tūc nox est. l. hec vba. ff. de vbi. sig. si aut sol recessit z nō est sup terrā tñ qz de ppinquo recessit adhuc remanet aliquid lumē ppter claritatē celi tūc nox est: qz nō est sol sup terrā. ad hoc est bon⁹ tex. in c. si p̄fodiēs z ibi Pau. noz. Hēric. bohic. Jo. de ana. z Feli. post Jo. and. ibi dē de homic. d. tenet Angel. in l. j. C. de custo. reo. vbi est bo. tex. Itē facit ad tex. nostrū qz solutio dicit fieri cōgruo tpe nō de nocte: vt in glo. in d. l. more in verbo lucis per l. si soluturus. ff. de solut. Et acta iudicialia fieri debent de die nō de nocte no. in auten. de iudicib. §. sedebunt. iuncta glof. ibidem col. vj. et ibi Bartho. p. iij

Douzieme partie

no. glo. in. c. cōsuluit. in verbo gratiam. in fi. de officio deleg. Ideo dicit notabiliter Antho. de but. in cap. j. de treug. z pace. q̄ in hijs que non possunt commodē expediri de nocte dies computatur artificialiter / et non naturaliter. Refert Felynus in dicto ca. si per foridens. quod dicit esse notandum p̄ operantibus operas suas.

Article. cccxxxij.

C Il est ainsi que laquereur qui nye par fraude le lignaige de celluy qui poursuyt et demande le entraict de la chose acquise par ledict acquereur et ledit lignaiger le prouue / sera tenu es despens, dommaiges et interestz.

In textu ibi.

Il est ainsi zc.

Glossa prima.

Mita victus victori cōdem

natur in expensis et interesse. l. properandum. s. sin autem alterutra. C. de iudi. in. c. calumniam de penis. in cap. finem litibus: de do. z contu. l. eum quē temere. ff. de re iudi. glo. in. c. fina. in glo. fina. de maio. Et hoc quando calumnie z temere litigant vt in eisdem iuribus: ideo hic dicit tex. ibi per fraude secus si ex iusta ignorancia quia tunc excusatur: vt per Ludouic. roma. in repetitio. l. si vero. s. de viro solut. matri. in. l. fallen. prin. et ibi per. xxxij. casus probat. Et quia etiam vassallus negans feudum ex iusta ignorancia excusatur ab amissione feudi secus si non ignorauerit in. c. vassallus feudum. in titu. si de feud. sue. controuer. inter do. et agna. idem Ro. in. d. repet. in. xij. casu: vide not. per Barro. in. l. j. ff. de recepta. Bald. in cap. ij. de except. et ibi Fely. in princ. vbi dat multos casus et qualiter probetur: vide eundem Fely. in cap. ij. de constitutio. et vide Bal. in autent. post iurandum. que alias fm eum incipit no. uo. iure in. ij. not. C. de iud. vbi dicit per illum tex. q̄ si negotium est multum intricatum propter negocij varietatem debet vtraq̄ pars ab expensis absolui sequuntur Jas. in. d. l. properandum. s. sin autem alterutra in. iij. colū. in fi. Et generaliter qui habet iustam causam litigandi releuatur ab expensis. l. qui solidum. s. cetum. ff. de legat. ij. in. s. oportet. in autent. de iudi. colla. vj. et ibi glo. et doct. nec solum excusatur ab expensis: sed etiam excusatur ab omni pena iuris et canonis fm Joan. andre. in nouel. in cap. j. s. fina. de elect. lib. vj. Referunt et sequuntur Bald. et Jas. in dicto. s. sin autem alterutra in. j. colū. idem Bald. in autent. generaliter. in. v. oppo. C. de episcopis et cleri. et in. c. j. s. inter pares. in titu. de lege Corrad. idem Bald. in additio. ad Specu. in titu. de arbit. vij. col. versicu. ex forma statuti. Item facit etiam quia iusta causa litigandi excusat a pena compromissi Joā. and. in addi. ad Specu. in titu. de arbit. s. fina. versu. item quid si compromissum. Bald. et Angel. in. l. tres fratres. ff. de pactis. Bald. in. l. qui cum tutoribus. ff. de transact. et in. l. quod te. fi. col. ff. si certum peta. quod dic vt late per Jas. in. d. s. sin autem alterutra. j. et. ij. colū. et ibidem in. iij. col. querit quando quis dicatur habere iustam causam litigandi: z dicit. q̄ relinquitur arbitrio iudicis alle. Bald. in. l. generaliter. s. j. C. de reb. cred. et in. l. edita. in. vj. col. C. de edend. et in. l. j. C. de aduo. diuers. iudicto. et in autent. generaliter. v. col. C. de episco. et cleri. Antho. de but. in. d. c. finem litibus. de dol. et contu. Et qui habet iustam causam litigandi si absoluitur ab expensis debet iudex in sen-

Des retraicts.

tentia facere mentionem de illa iusta causa in. s. oportet. in autent. de iudi. col. vj. Bald. in. d. autent. generaliter Jas. in. d. s. sin autem alterutra. iij. col. Et ibi etiam dicit q̄ in dubio quis non presumitur habere iustam causam litigandi. Bald. et Sali. in. d. s. sin autem in. j. col. alleg. dictus Sali. Joan. andr. in nouel. in. d. c. j. de elect. lib. vj.

Article. cccxxxij.

C Les deniers de retraict tāt du pris principal q̄ des coustz et mises se doiuent payer buyt iours apres la congnoissance iugee. Et si lacquereur a mis ou fait mettre plus grant pris a son cōtract que la chose ne luy a couste: et semblablement declaire plus grans abundances quil nya / le lignaiger ne les payera sil ne luy plaist. Et ne recesura le executeur deuant qui est fait ledit retraict le serment acoustume de lacquereur qui est quil doit iurer deuant le executeur de celluy retraict combien la chose luy a couste z consignera le lignaigier sil veult en la main dudit executeur ce quil verra que ledict acquereur aura trop mis et employe tant en principal pris que es habondances. Et doit payer ce neantmoins a lacquereur le iuste et loyal pris et coustz que lacquest a couste sil le veult recevoir. Et en ce faisant les choses acquises seront deliurees audit lignaiger. Et se icelluy acquereur ne le veult recevoir ledict lignaiger doit consigner tout en main de iustice et faire adiourner sa partie pour luy veoir deliurer ledit acquest / et nest tenu de consigner ce que lachapteur aura trop / mais en habundance et en principal coustz z mises sil ne luy plaist / mais sil consigne tout lheritaige sera dellors deliure par le executeur dudit retraict / et sil na paye ou consigne ce que aura declaire lacquereur: icelluy acquereur fera saisy le proces pendant. Et sentend ceste coustume quāt le retraict est cōgneu en absence du lignaiger. Mais quant il est cōgneu en sa presence sil ne proteste en faisant la congnoissance de monstres au iour de lexcution dudit retraict que lacquereur na pas tant paye en principal achapt comme il a mis en abundance il ne y sera pl⁹ receu. Et sil paye plus que la raison soit du principal ou des abundances z autres mises cuydant icelles estre vrayes et dapuis il scait le contraire. Il peult repe- ter ce quil aura trop paye.

In textu ibi.

Plus grant pris.

Glossa prima.

A hoc facit quod habetur. C. pl^o valere quod agitur q^o quod simulate concipitur in rub. et nig. et no. in ca. illo vos de pigno. Et vide que late scripsit Barpto. cepol. in tract. de simulat. cōtract. et ibi qualiter probetur simulatio contractus vide Bald. in. l. si ex cautione in. j. q. de nō numer. pecu. C. et in. l. multum in. j. colum. C. si quis alteri vel sibi. Et facit quia traus / z volus nemini debent patrocinari bo. text. in. c. ad nostram de empt. et vend.

In textu ibi.

Doibt consignar.

Glossa secunda.

A Ideo nō sufficit oblatio nisi sequatur consignatio et depositio. l. si debitor iuncta glos. et ibi scrib. ff. de solu. Et vide que de oblatione scripsit supra ar. cxvj. in glos. (ou offre faicte par le subiect.)

In textu ibi.

Il repere ce quil a trop paie.

Glossa tertia.

A Ut in titul. de condit. indeb. C. et ff. per totum. glos. j. in. c. si. circa medium de solut.

Article. cccxxxiiij.

C Sil en trouue et prouue que lacquereur ait mis ou faict mettre en son contract pl^o grant pris q^o la chose na couste il fait amen de arbitraire / car cest espece de crime de faulx. Et aussi sil a mis en ses habōdāces coustz et mises plus grant chose ql ne doit il en fera amēde et desdommaigera partie a larbitracion du iuge. Et pareillement se rōt pugniz tous ceulx soiēt nobles ou coustumiers qui cōmettent / et se aident scien tement de contractz fraudeux z les notaires qui les passeront et le scauent z ceulx qui les conseillent.

In textu ibi.

Cest espece de crime de faulx.

Glossa prima.

A **F**alsitate vide que supra satis scripsi ar. lxxxviij. in glos. j. et ar. clxv. in glos. j. Adde etiam q^o videtur esse etiam vsurari^o q^o vult recipere vltra sortem no. in. c. nauigati. cum si. de vsur. z facit dictum Panoz. in. c. ad nostram in. ij. colū. de empr. et vend. vbi dicit q^o pena de iure statuta cōtra vsurarios procedit cōtra fictos emptores qui in veritate sunt vsurarij alle. l. nō dubium. C. de legib.

In textu ibi.

Et les notaires qui les passent.

Glossa secunda.

A Vide que scripsi supra articulo. clxv. adde hostien. in summa de vsur. s. an aliquo versic. pe. vbi dicit q^o tales notarij sunt periuri: quia iurauerunt in creatione hoc nō facere ideo de cetero testificari poterunt nec publica cōficere instrumēta. c. licet ex quodam. j. rñ. de testit. Laud. de Rodulphis in tract. de vsur. repe. c. consuluit eodem titul. in. ij. parte. q. lviij. archy. in ca. sicut. ante fi. xlvi. dist. Bald. in. c. imperia

lem in s. callidis de probi. seu. alie. per Sede. et ibi late per And. Barba. in addi. Angel. in. l. si sciente. ff. ad l. pompe. de paricid. recurre ad ea que supra scripsi in d. articulo. clxv.

Article. cccxxxv.

Pource que quāt le lignaiger a fait adiourner lacquereur sur retraict ce n'est pas raison q^o les deniers soient declairez a icelluy acquereur ad ce quil en puisse ailleurs faire son prouffit au pmier iour assigne par le premier adiournement de retraict vienne ou nō le lignaiger: laquereur sera receu a congnoistre le retraict en son absence ou presence. Nonobstant que le demandeur voullist prendre actente de conseil ou quil voullist friuollement appeller ou eust appelle ou prendre aultre delay. Et sera tenu icelluy lignaiger paier par deuant le sergēt ou autre cōmis audict acqreur les loyaux deniers et coustz a huit iours apres ce que la cōgnoissance dudict retraict luy aura este signifiee deuement.

Article. cccxxxvj.

Et si ledict lignaigier ne veult a huit iours apres faire et executer ledict retraict en paiāt et baillāt audit iour a icelluy acquereur lesditz pris et loyaux coustz et mises / icelluy lignaiger ny sera iamais receu et en est forclos / nonobstant quelque appellation.

Article. cccxxxvij.

Si laquereur au premier terme ne congnoist le retraict / mais se deffault ou delaye: il ne seroit pas receu regulierement a le cōgnoistre en labsence du lignaiger aux aultres termes / car il auroit premieremēt delaye de sō couste / mais faudroit que tel lignaiger auant ql peult estre congneu audit retraict en son absence fust a la requeste de lacquereur appelle a droit declairement pour veoir faire ladicte congnoissance. Et si audict iour ledict lignaiger comparoist il aura z gagnera les fructz sur lacquereur / mais si ledict lignaiger se deffault il sera secondement appelle. Et alors soit present ou absent pourra estre cōgneu / et en ce cas que lacquereur aura fait telle diligence ne courront point les fructz contre ledict acquereur / mais les gagnera.

Glossa prima.

Ista sunt clara et mere consuetudina ria ideo alia glos. non indigent.

Article. cccxxxviii.

Can z le tēps durant que les prouches

Douzieme partie.

du lignage ont de retraire l'heritaige & choses immeubles alienees par contract subiect a retraict par leurs parens les acquereteurs ne peuēt deteriorer neēpirer la chose & ne doiuent la meliorer/sauf des reparacions necessaires car sil y auoient fait autres choses volontaires le lignager ne seroit pas tenu de les payer.

In textu ibi.

¶ An et le temps durant &c.

Glossa prima.

A

Ratio est quia pendente illo anno non dicitur incommutabilis dominus per ea que not. doct. in simili in l. ab emptioe & ibi inter alios Bal. et Fas. in ij. colū. versicu. vlt. no. ff. de pact. potest tamen emptor percipere fructus rei

vendite no. in l. ij. C. de act. empt. etiam si res sit vendita cum pacto de reuendēdo vt clare no. in d. ij. ff. de in diem adiect. ideo potest piscari stagna si sit post tertium annum / et cedere etiam potest siluam ceduam si sit post sextum annum: item salicera & similia si sit post quartum annum vt supra articu. cxxiij. et que ibidem scripsi. arbores autem fructiferas non potest incidere / vt in simili supra satis scripsi ar. cr. vj. in glo. (sans coup per les bois marmeniaux.) Et an possit nouum edificiu facere pendente illo anno in quo habet solū vsum fructum dixi supra art. cccxxiij. in glo. (si elle laisse.)

In textu ibi.

¶ Car sil y auoient &c.

Glossa secunda.

B

Facit regula vulgaris quicquid plantatur feritur aut edificat omne solo cedit radices si tamen egit & cum in suo iuncta glof. et que ibidem alle. in l. i. de rerum diuisi. l. si quis sciens et ibi scrib. C. de rei vend.

Article. cccxxxix.

Si les heritaiges venduz sont terres labourables qui ayent este cultiuees labourrees & ensemencees par lacquereur ou de par luy lamoictie des fructz demourra a lacquereur pour sō labouraige sil la fait labourer en sa main/mais il est au chois du lignager de payer oudit an les labours et prendre toute la leuee ou laisser la moictie de la leuee a lacquereur sans paier les labours. Autant en feroit il si lacquereur auoit commēce a labourer la terre le lignager le lessera paracheuer et ensemencer et prendre la moictie de la leuee/ou payera deslors lacquereur le labour comēce mais si cestoit mestayerie terres vignes ou autres terres labourables qui soient labourrees p mestayers ou autres laboreur pour auoir porcion des fructz/en celluy cas ledict mestayer ou laboreur a sa part des fructz pour sō labourage. Et le lignager apres l'execution du retraict y prendra seul

Des retraicts.

lement la porcion que y eust prins lacquereur. Duquel cas il nen est riēs tenu payer audict acquereur fors ce quil pourra monstrier auoir mys et employe.

In textu ibi.

¶ Si les heritaiges venduz.

Glossa prima.

Licit lex a Domino. §. fi. et ibi

Paul. de cast. et alij scrib. ff. de pet. heredi. l. fundus qui dotis. ff. famil. her. Bald. in l. si quis sciens. C. de rei vend. vbi concluditur q̄ tam bone fidei q̄ etiā male fidei possessor reperit sumptus factos causa culture agri: itē etiam tenet Paul. de cast. in l. diuortio §. impēdia. ff. sol. mar. et potest rem retinere pro precio talium impensarū no. in l. quod si nulla et ibidem glof. ff. de legat. j. facit lex sed si me preferre §. cum inter et. l. qui exceptis §. penult. ff. de conditio. idebi. quimmo si res sit domino tradita abloz exceptione q̄ agere potest ad retraditionem / et sic retradita sumptus per retentionem deducere potest secundum Saly. in. d. l. si quis sciens post dy. ibidem per dicta iura supra alle. Et licet de precio seu estimatōne talium operarum vel vt habeat medietatem vel alias nullam legem habeamus vt dicit Bald. in. d. l. si quis sciens sic tamen se habet consuetudo / vt laborator pro operib⁹ suis habet medietatē / vt dicit idem Bald. et de ista consuetudine que viger in Italia meminuit etiā Saly. in. d. l. si quis sciens & Paul. de cast. in. d. l. si a domino §. fin.

Article. cccxc.

Le lignager aura les fructz des heritaiges & choses immeubles alienees par son lignager qui escherront de puis ladiournement baillie en cause de retraict si lacquereur denye ou delaye ledit retraict & si succumbe en icelle cause.

Glossa prima.

¶ Vide supra artic. cccxxxij. et que ibidem dixi.

Article. cccxcj.

Et si ledit acq̄reur ne pouoit estre trouue pour luy bailler ledit adiournement de retraict par quoy les choses par luy acquies feussent saisies et depuis icelle saisine luy soit deuemēt signifiee. Et neantmoins ne fait diligence de faire faire deliurer icelles choses en receuant ledit adiournemēt de retraict dedās vng moys prouchain en suyuant icelle signification. En celluy cas sil est adiourne depuis en ladicte cause de retraict et il succumbe il sera et doit estre condamne a rendre les fructz escheuz seulement depuis ladiournement / mais aussi ce qui en est escheu depuis le moys apres icelle signification de saisine.

Glossa prima.

Et sic mora sua cuiuslibet noctua est vide que supra dixi / et remisi in articulo. cccxxx. in glo. (les autres.)

Article.cccxcij.

Tout retraict lignaiger doit estre demã de en toutes les iuridicions ou les choses acquises sôt assises ou en la court surzeraine qui soit cappable du tout / et ladiourne ment baille de claiement en demãde de re traict par le sergent ou bailliage et pouoir duquel les heritaiges et choses alienees sont assises / ce que le sergent peult faire en son ordinaire sans mandement et commis sion. Car si le lignaiger nauoit fait bailler ladiournement q̄ en vne iurisdiction il nau roit pas le retraict pource q̄ le retraict ne sen va pas par parties ne a quartier / et qui a tenemēt en partie a tenement en tout. Et pource fault faire adiourner lachapteur en toutes les iurisdiction̄s dōt la chose est sub gecte ou en la court surzeraine capable du tout et dedans lan.

Glossa prima.

Ratio est quia iudices peda nel et inferiores habēt iurisdictionem in subditos non excluso sed accumulatur. l. ff. et ibidem scrib. C. de iuris. omnium iudic. glof. et ibi Joan. andr. Panoz. et Fely. in. c. pastoralis de offi. ordi. ideo dicit Saly. in. l. ff. C. de peda. iudi. q̄ iudices inferior es constituuntur in subleuamen maiorum nec ex hoc maiores prohibētur cognoscere de causis de quibus inferiores possunt vide que supra late scripsi ar. lxxv. in glo. (et ont par prevention.)

Article.cccxciii.

Le sergent par vertu de commission de iuge competāt peult bailler adiournemēt de retraict au regard des choses qui sont hors son bailliage.

Glossa prima.

Catio enim debet fieri de iudicis mādato / et ad instantiã partis alias de iure non valet Bar. in. l. ad perempto riu. ff. de iudi. facti text. in. l. dies cautioni s. hoc autem iudiciũ. ff. de dam. infect. specul. in titul. de cita s. sequitur versicu. illud autem Panoz. in. c. j. in. j. colum. de iudi. in. c. ex parte de rescript. l. cū cle ricis. l. omnes. C. de epif. z cle. l. neminē. C. de exhib. reis Fely. in. c. cum sit colū. iiii. ad fi. de appella. adde quod scripsi in tract. de iustitia et iniustitia. li. tertio. c. de seruientibus.

Article.cccxciiii.

Les seigneurs des fiefz nont le retraict par puissance de fief / sauf de ce que est cha scū en sō fief / z audit cas retraict sen peult aller par parties. Et si ledit seigneur de fi ef en prenoit en pl⁹ large ce que seroit hors son fief seroit subgect a retraict sur luy.

Litera est clara et glo. non indiget.

Article.cccxcv.

Saucun acquerer est mis en proces a

cause des choses par luy acq̄ses et depuis le lignaiger le fait adiourner en demande de retraict il luy pourra congnoistre ledict retraict a la charge dudit proces ou telles autres charges que de raison.

Glossa prima.

Actit multū regula ratio =

mi de regul. iur. lib. vi. vbi dicitur q̄ ra tioni cōgruit / vt succedat in onere qui substituitur in honore. et facit etiam re gula qui sentit eodem titul. et vide ibi dem glo. et ibi Dy. et Jo. and. in mers cu. no. in. l. secundum naturam de regul. iur. ff. insti. de legit. patro. tutel. s. fi. cū si. Et res transit cum sua cau sa no. in. l. si debitor iuncta glo. et ibidē alle. z ibi Bal. C. de dist. pigno. Bart. in. l. munerum. s. patrimonio rum z. l. rescripto. s. sciendum. ff. de muner. et hono. ad hoc etiam faciunt no. in. c. j. de consir. viii. vel inutil.

Article.cccxcvi.

En matiere de retraict / de iterruption / dappel / de demande toisonniere / de paine commise / de tresues de sauuegardes / z de tresues enfrainctes / de meffait dedans ter me pour nyer ou congnoistre son seing ma nuel / et pour veoir former et executer com plainte en ce cas de saisie et de nouvelle te / z pour reprendre ou delaisser proces est requis especial adiournemēt nommeemēt z de claiement estre baille en chascun des cas dessusditz.

Glossa prima.

Litera est clara et glo. non indiget.

Article.cccxcvii.

Le seigneur de fief a plus grāt delay de prēdre le retraict feodal et faire de son fief son domaine que le proche du lignaig / car en retraict feodal prescription ne court point contre le seigneur de fief plus tost q̄ lacquerer soit venu deuers luy ou par de uers son bailly ou senechal ou son lieute nant tenāt sa iurisdiction ordinaire faire ex hibicion de ses contractz z les luy ait exhi bez / ou offert exhiber comme des⁹ est de claire / et en ce faisant luy ait offert reelle mēt z au descouert les vêtes et ses droitz feodaux telz quilz escheent. Apres laquel le exhibicion et offre ainsi faictes ledit sei gneur feodal a encores temps et delay de faire adiourner ledit acquerer en deman de de retraict dedās lan et iour dicelle ex hibicion et offres ou en faisant saisir com me dict est en deffault de trouuer lacquerer car sil ne faisoit les diligēces dessusdictes dedās lan z iour apres ladicte exhibicion il ny seroit plus receu et en seroit fo: clos.

Glossa prima.

Uide supra articulo.cccclix.

Douzieme partie.

Article. cccxcviij.

Et ledit adiournement de retraict feodal baille a lacquereur icelluy acquerueur le peult cōgnoistre au premier iour assigne vienne ou non ledict seigneur de fief quel que appel ou delay quil prēgne. Et n'ya q̄ huit iours pour le faire executer apres la dicte cōgnoissance signifie auidit seigneur feodal comme est retraict lignagier ainsi q̄ dessus est dit.

Article. cccxcix.

Et sil a dulent que le seigneur de fief ou son receueur ordinaire et commis en office de recepte ou le fermier du fief terre et seigneurie dont ledict fief deppend ayant puissance et pouoir special ait vne fois receu les ventes ou rachapz a luy deuz a cause desdictes choses dudit acquerueur ou autre pour luy les ait payez en son ppre et priue nom ledit seigneur de fief ne sera pl9 receu a les auoir par retraict comme dessus est touche/et pour auoir receu les deuoirs ordinaires il nest forcloz de lauoir par retraict feodal.

Glossa prima.

Ista sūt satis lucida et clara: et alia glo. non indigent de quibus etiam supra ar. ccclix.

Article. cccc.

Si ledit seignr de fief prent par retraict feodal dedans le temps que le lignagier a encors faculte de venir au retraict lignagier les choses heritaultx et immeubles acquises en son fief le lignagier qui les vouldra auoir par retraict dedans ledit temps y sera receu et pourra faire adiourner ledit seigneur de fief en demāde de retraict ainsi que eust peu faire ledit acquerueur. Et sera contrainct ledit seigneur de fief a le luy delaisser par retraict en luy restituant / et payant les deniers q̄l en auoit payez a lacquereur et autre loyaultx coustz et mises telz quil eust fait a lacquereur en faisant ledit retraict. Suppose quil soit dit que en vng contract na que vng retraict quāt il est fait pource quil na pas lieu en ce cas.

Glossa prima.

Quod conlanguineus p̄feratur domino in retractione visum est supra articulo. cccx. et hoc etiam sentit Joan. fab. insti. de empt. et v̄d. in prin. et Bar pro. chasse. in consuetu. Burgund. titu. (des retraictz) s. x. et que ibidem alleg. et ibidem concordare dicit omnes huius regni consuetudines vide ibidem per eum.

Des retraictz.

Article. ccccj.

Le seigneur de fief peult par sa court ou court surzeraine faire saisir les choses immeubles et chascune dicelles acquises en son fief depuis trente ans dont autrefois exhibitiō ne luy auroit este faicte ou a son seneschal/bailly ou son lieutenant tenāt sa iurisdiction ordinaire et sans ce quil soit tenu en faire ou souffrir deliurāce en estre faicte a lacquereur iusques a ce q̄l luy ait exhibe ses contractz et baille la coppie colationnee deuement a loziginal au despens dudit subgect si ledit subgect ne luy vouloit laisser sondit contract ouginal et faict les offres reelles des ventes et deuoirs cōme dessus est dit sil les confesse: mais icelle exhibicion et offres faictes ledit seignr de fief peult receuoir le contract / et les visiter sil veult prēdre ses v̄tes et les prouffitz du contract / et sil veult faire de son fief son domaine il peult prēdre aduis de ce faire et a an et iour apres lexhibicion des contractz et offre de ventes au descouuert de prendre la chose par retraict / et faire ad iourner lacquereur en sa court ou en la court du seignr surzerain pour auoir par retraict et puissance de fief heritaige vendu en payant les deniers et les coustz. Et incontinent lesdictes exhibicions et offres faictes ledit acquerueur aura deliurāce des choses par luy acquises et des fructz dicelles et ne le peult ledit seigneur de fief empescher.

Glossa prima.

Quod vassall9 teneatur exhibere re instrumentum sue emprionis domino tenet Jaco. de sancto Georg. in tract. inuestiture in glo. dicit9 vassalli promiserunt recognoscere etc. et inter alia allegat dictum not. Innoc. in. ca. g. perpetuus vicarius de fid. instru. vbi dicit q̄ quando quis habet instrumentum q̄ tenetur exhibere / et hoc facere si recusar poterit comminari q̄ si nō exhibeat infra talem diem p̄iuabitur commodo ipsorum instrumentorum refert Bal. in s. vassallus (le premier) si de feud. defunct. sue. contro. idem Bal. in. l. ij. C. v̄ lit. pen. tenet Bald. in. l. instrumenta. C. de fidelcom. vide supra articulo. vj. et arti. x. et que ibi scripsi et ibi videas de falsine. et etiā supra articulo. cxxxix. Et vtrobt9 videas per me scripta.

Article. ccccj.

Tout retraict lignaiger fait hors iugement est repute vendicion.

Glossa prima.

Quia p̄sumitur omnis doctus et metus abesse vbi iuenitur q̄ Juxta decretū interposuit: ita dicit Bal. per illum text. in. l. pacta nouissima. s. colum. in prin. C. de pact. alleg. l. primam de predijs decu. lib. x. C. et. l. ij.

quis spontaneos de decurio. eodem lib. idē dicit Zas. in. d. l. pacta nouissima. ij. colum. post Alexan. et Saly. ibidem alle. l. transactionem. C. de transact. Et vide etiam Rebuffi in. d. l. j. et. ij. z ibi dissutus in addi. vbi dicit post Bald. in rub. C. de contrah. empt. et vend. q. xliij. q. decretum iudicis supplet consensum propinquoꝝ vbi talis consensus per statutum requiritur: secus dicit si vtrumq; requiritur / scilicet cōsensum propinquoꝝ et decretum iudicis / secundum eundē Bald. in. l. furiosi. C. de nupt. Facit etiam dictum specul. in titul. de empt. et vend. s. nunc dicendum versic. et breuiter vbi dicit q. vbi decretum interuenit omnia presunt rite facta / z recte processisse sequitur Bal. in. l. cum hij. s. si pretor. ff. de transact. et in. c. in presentia pe. colum. versicul. et non solum. de renun. et idē

B Bald. in. c. sicut nobis. j. colū. in fi. de sen. z re iudi. z vbi dicit q. propter auctoritatem iudicariam presunt omnia solemniter acta etiam si Iudex esset vniuersalidus quod dicit esse menti tenendum refert z commendat Zas. in. d. l. pacta nouissima in. ij. colum. et in titul. qui seu. dar. poss. in princ. in. iii. colū. Et facit dictum no. Bald. et Bartol. in. d. l. j. de predi. decu. lib. x. q. decretum iudicis interpositum in contractu excludit beneficium. l. ij. C. de rescin. ven. et sic operatur ne quis possit conqueri de deceptione vltra dimidiā iustitij sequitur Angel. ff. l. cxxxi. incip. tutor vrori circa fi. per text. quem dicit ad hoc sing. in. d. l. j. refert Zas. in. d. l. pacta nouissima et in. d. titul. qui seu. dar. poss. de hoc tamē ibidem dubitat: quia multis aduersariis scilicet Imol. Ludo. roma. et Alexand. in. l. si quis cum aliter. ff. de verbo. oblig. Panoz. in. ca. cū causa. ij. colum. de empt. et vend. per text. in. l. ij. C. de fid. instru. lib. x. C. facit etiam dictum no. Bar. in. l. frater a fratre penul. colum. in princ. ff. de cōdi. in deb. vbi tenet q. quando in contractu vel in alio actu interuenit presentia vel decretum iudicis talis contractus dicitur palam et bona fide fieri / et in eo cessat omnis suspitio alle. l. fin. ff. de eo q. met. caus. Zas. in. c. j. d. titul. q. feud. dar. poss. in princ. in. iij. colum. post Imol. et Angel. in. l. j. s. fuit quesitū. ff. ad trebel. Alex. in. d. l. transactionem in ff. C. de transact. et vide late per eundem Zas. in. d. l. pacta nouissima in. iij. colum. vbi enumerat sex alios effectus quos operatur presentia iudicis per te videas.

Article. ccciiij.

C Saucun vend son heritaige / rête ou autre chose immeuble ou grace et faculte de certain temps de la rescourre en rendant z paiaint les deniers le lignaiger aura par retraitsi aura le seigneur de fief si le lignaiger ne le veult prendre durant le temps de la grace que lacquereur aura donne en faisant ledict contract z a la charge de garder icelle grace. Et si la grace passe encoires aura le lignaiger le retraitsi dedans lan et le iour de la grace finie ou de la possession prinse. Et au regard de la rente qui seroit due a deulx ou a plusieurs termes en lan suant que lon se puisse ayder par tenemēt possession ou prescription cōtre les lignaigers qui demandent le retraitsi dicelle / il fault a lacquereur a ce quil sen puisse defendre du tout ne de partie auoir en possession de toute la rente par an et par iour a com

pter icelluy apres les termes passez. Et ne suffiroit pas dauoir eu possession de partie de la rente.

Glossa prima.

Uide supra articulo. cccxiiij.

Article. ccciiij.

C Lan et le iour du retraitsi de la rente ac quise sur soy ou sur la chose se prend du iour de lacquest et affranchissement de ladicte rente.

In textu ibi.

Lan et iour.

Glossa prima.

E facit quia vt supra alibi

diximus currit tempus a die adite hereditatis ar. l. scimus. s. illud. C. de inoffi. testa. in. s. illud. in auten. de hered. et salcid. colum. j. adire enim talis emptor nō potest nisi non soluendo: quia adit libertatem nec alia notificatio requiritur: sufficit enim contractus corā tabellione factus ex quo res transit in notarium secundum Panoz. in. c. vestra de cōba. cle. et multe. Bald. in. c. tua eodem titul. post Inno. ibidem Panoz. in. c. cum olim. ij. colum. per illum tex. de censu. post Inno. in. c. ex insinuatione. de appella. et in ca. ij. de confir. vtil. et in. c. cum dilectus de dona. Ideo tabellio publice debet conficere instrumēta no. in. s. nos autem in auten. de tabellio. col. iij. Panoz. post host. et Joan. and. in. c. j. de fid. instru. z Et est istud tēpus continuum: quia in eo etiam cōputantur dies feriati / vt dicit Joan. ray. in. c. imperialem. s. preterea si quis. q. ij. in fi. in titu. de probi. seu. alle. per fede. alle. l. annus. ff. de calumnia. et. l. cum sex et. l. sciendū. s. fin. ff. de edil. edict. ideo dicit Bald. in. c. j. s. titulus in titul. si de feud. sue. contro. inter do. et agna. q. de hoc bene debent esse aduisati cōsanguinei: quis p. lapsum anni et diei perditur illud tempus refert Zas. in. l. ij. vij. colū. de iure embi. de multiplici anno q. a diuersis diuersam sumit inceptionem / et vnde dicitur vide late per Luc. de pē. in. l. iij. ij. colum. de exacto. z execu. lib. xij. C. non refero per te videas.

Article. cccv.

C En faueur de lentretenemēt z augmentation des villes et citez / et des edifices / et bastiemens dicelles quāt aulcun admortist ou acquiert la rête quil doit par raison des choses sises esdictes villes et citez: il n'ya point de retraitsi pour les lignaigers des vendeurs ne pour le seigneur de fief. Et en aura seullemēt ledit seigneur ses vêtes si elles y escheent / sinon que tel admortissement fust fait au dedans de lan et de la baillee a rête. Duquel castelz de lan de la baillee a rente seroient reputez vēdiciō et y auroit retraitsi. Et si celluy qui auroit telles rêtes sur choses assises esdictes villes et cytez en faisoit vendicion a aultre q. a celluy qui la doibt. Si le lignaiger du vēdeur nen prêt le retraitsi au dedans de tēps

Douzieme partie.

deu en iceiluy cas le debteur de telle rente dedans vng an apres le temps du retraict lignaiger passe pourra auoir prendre & admortir ladicte rente sur lachapteur dicelle pour le pris quelle a couste & autres mises & impenses raisonnables. Aussi la pourra il prendre et admortir dedās le temps du retraict desditz lignaigers : sauf a eulx a le rauoir et prendre sur luy tout ainsy qlz eussent peu faire sur lacquereur. Et sera ledit debteur de rente en ce prefere au seigneur de fief et ny aura que vnes ventes.

In textu ibi.

En faueur de lentretennemēt des villes/
et cites/et edifices.

Glossa prima.

Equibus in. l. j. et forti⁹ in l. p scripto. C. de ope. pub. vbi bo. text. qd nichil fieri debet contra ornatum & faciem ciuitatis : ideo sunt manutenende edes constructe / et non diruende etiam si priuato noceant dummodo sit ad decorem ciuitatis per. l. ij. §. si quis a nemine. & pretor ait iuncta glo. ibidem et. l. si. ff. ne quid in loc. pub. et dūmodo illi cui interest soluatur interesse. Et hoc ne vrbis deformatur ruinis / vt dicit ibidem text. et ad hoc est etiam tex. in. l. ij. & ibi glo. C. de edi. priua. Et hoc dūmodo edificium sit constructum in modum cōsuetum vbi forma / et modus edificandi statuitur vt est florentie qui in turribus edificat / vt dicit glo. in. l. j. C. de edifi. priuat. et que ibidem alle. Facit etiam quia edificia multis alijs periculis subiiciunt scilicet incertis. l. cum hlij ad fi. ff. de transac. vt vi fluminis / vel maris / vel tempestatis / vel ruine / vel incendij / vel terremot⁹ l. fluminum. §. seru⁹. ff. de dam. infecti. Et facit ad text. nostre consuet. in auten. de defenso. ciuita. in prin. et. §. j. colla. iij. et ibi scrib. vbi cauetur qd respub. interest locupletes habere subiectos quib⁹ regatur et in. §. cōsiderauimus in autē. vt iudij. sine quo quo suffrag. col la. ij. pulchre cor. consilio. cccxxv. incip. primum colum. iij. in. j. volu.

Article. ccccvi.

CSaucū acquiert de son prochain lignaiger aucun heritaige mouuāt ea la ligne dicelluy acqreur lautre lignaiger pi⁹ loingtain nen aura le retraict / mais sil estoit pi⁹ proche en degre de lignaige ou representant autre plus proche q̄ ledit acquerereur. En ce cas ledit plus proche ou representant lauroit sur icelluy acquerereur. Et si celluy q̄youldroit demander le retraict estoit aussi proche et en pareil degre et mesme ligne et non plus que ledit acquerereur ou quil le representast / si auroit il par retraict la moictie de heritaige et chose alienee : & seroit au chois de lacquereur de luy congnoistre tout le retraict ou la moictie. Et silz sont plusieurs et tous en mesme et pareil degre que ledit acquerereur ou represen

Des retraictz.

tant ce q̄ dit est chascun en aura autāt lung q̄ lautre en refondant chascun du pris principal / & des loyaux coustz & mises pr rata.

Glossa prima.

¶ Vide supra articulo. cccclxxvij. & articulo seq. et que ibi dixi. Et in articulo. cccclxxix. in glo. ij. ibi (et pour telles pars.)

Article. ccccviij.

CS e aucun homme et femme conioinctz ensemble par mariage acquerēt des prouches parens de lung diceulx cōioinctz aucuns heritaiges et immeubles mouuās la ligne de lung ou de lautre diceulx mariez / nonobstant que lung diceulx conioinctz ne soit lignaiger. Toutefois il iouira du droit de lautre lignaiger o lequel il est cōioinct en telle maniere que autres pi⁹ loingtains lignaigers que celuy diceulx cōioinctz en la ligne duquel lesdictes choses acquises sont mouuantes ny seroient pas receuz au retraict / mais si iceulx conioinctz ou lung deulx alloit de vie a trespassement sans heritier yssu de leurs corps en leur dit mariage / les heritiers du trespasse en q̄lle ligne heritaige estoit mouuant au tēps quil vuoit ont la moictie dudict acquest cōme heritiers : et lautre moictie ilz lauroit par retraict du souruiuant ou de ses heritiers en quelle ligne heritaige ne meult en payāt le my denier. Cest assauoir la moyctie des deniers de lachapt & autres coustz & mises raisonnables dedans lan et le iour de la mort du trespasse. Et est assauoir que en la moictie enquoy telz heritiers sont proprietaires le souruiuant aura son vlsufruit sa vie durant selon la coustume generale / & semblablement y sera receu le souruiuant si les choses sont mouuās la ligne en faisant ad iourner les heritiers du premier decede de dans lan & iour du deces dicelluy premier decede. Auquel souruiuant en executant ledit retraict sera adiuge la ppriete appartenāte ausditz heritiers en iceulx acquestz en baillant caucion ausditz heritiers que le my denier diceulx acquestz sera rendu a iceulx heritiers apres le deces dudict souruiuant / pource quil a droit den auoir lusufruit comme dit est. Autre chose seroit es autres lieux esquelz les acquestz se diuisēt et departent sans attendre la mort dudict souruiuant / et naura lieu le retraict de my denier que es cōtractz ou les retraictz sont ordinairement introduitz Et si desdictz cō

ioinctz ya enfans ilz pourront auoir par re
traict dicelluy my denier dedans ledit an
et iour sur le iouruiuant de leur pere ou me
re en la ligne duquel lesdictes choses acq̄
ses ne seroient mouuans.

Glossa prima.

¶ Vide articulo. ccc. et ar. seq. et que ibi scripsi.

Article. cccviii.

¶ Saucun lignaiger a este congneu au re
traict daucuns heritaiges et choses immeu
bles acq̄ses de son presme et ledit retraict
ait este fait et executez: et icelluy lignaiger
le vend ou autrement aliene par contract
subget a retraict a autres personnes estrā
gers cestassauoir qui ne soient lignaigers
en la ligne dōt sont mouuās lesdictes cho
ses dedās lan de l'execution dudit retraict
le premier acq̄reur les aura par repeticion
de retraict en rendant les deniers z nō pl⁹
grant somme quil en receut du prochain/
car il est veu que le lignaiger ne les a pas
retirez pour demourer en sa ligne / et pour
telle repeticiō de retraict ne sont acquises
nouuelles ventes au seigneur de fief.

Glossa prima.

¶ Hoc fit ad vitandā frau

dem et simulationem: quia venditio
nes solēt fieri / vt res perpetuo sint pe
nes emptorē sicut pignoratōes quo
usq̄ debitum soluatur. l. si rem alienā
cum si. ff. de pigno. actio. Igitur si ta
lis contractus aut reemptio modico tēpore habet du
rare presumitur fraus et simulatio in contractu. consu
lit Barto. consil. lxx. incip. factum talē Petrus nicho
le in. ij. colum. versiculo. Secundo modo et Barpto.
cepul. in tract. de simula. contrac. xxv. presumptione.
Et q̄ ex vicinitate contractuum presumatur fraus no.
Pet. cor. consil. lxx. incip. visa copia. vj. colum. in ff. in
tertio volu. ar. l. si ventri. §. si. ff. de p̄uileg. cred. et. l.
si quis posthac. ff. de bo. dam. Barto. et alij scrib. in. l.
post contractum. ff. de dona.

Article. cccix.

¶ Si vng seigneur de fief fait de son fief sō
domaine sur aucun: il peult incontinent
ou quant bon luy semble vendre ou trans
porter la chose a vng autre sans danger de
repeticion de retraict.

Glossa prima.

¶ Ratio est quia sēper habet di

rectum dominium vt no. in. §. beneficiū in
titul. in quib. caus. benefi. amissa. in ca. j. §.
fina. de inuesti. de re alie. fact. in. c. vnico.
de controu. inter vassal. et alium de bene.

cum ibi no.

Article. cccx.

¶ Saucū seigneur de fief baille sa terre fi
ef et seigneurie a ferme a aucū soit a peu de
temps ou a long tel fermier ou nom du sei

gneur pourra faire du fief le dōmaine des
choses q̄ seront acquises oudit fief par con
tract subget a retraict feodal durāt le tēps
de ladicte ferme et en pourra iouyr et prē
dre les fructz cōme des aultres choses de
ladicte ferme z aps q̄ ladicte ferme sera fia
niele seignr au dedans de lan z iour prou
chaīs euuyuās pourra recouurer sur ledit
fermier lesd̄ choses prises par puissance de
fief en luy rēdāt le p̄cipal z loiaulx coustz
z mises z aussi en luy paiant les v̄tes q̄ en
eussent este deues. si ledict retraict feodal
neust este fait. Et si ledit seignr ne le fait
au dedans de lan et iour: lesdictes choses
demourrōt a tousioursmais audit fermier/
et aux siens et a semblable du bail et dune
douairiere et de tous autres v̄lustructiers
ou il en sera ainsi vse.

In textu ibi.

Saucun seigneur de fief baille.

Glossa prima.

¶ Facit ad hoc text. in. l. si q̄s

cum ibi no. C. de vectigal. et commiss. et
ibidem etiam dicit Joan. fabz. q̄ firma
rius casu aduentente potest ad beneficiū
presentare alle. Innoc. in. c. ex literis de
iure patro. et in ca. cum Bertholdus de
sen. et re iudica.

Article. cccxi.

¶ Saucun acquiert aucuns heritaiges et
choses immeubles pour aucun pris z som
me de deniers et ledit acquerer les reuēt
plus grant somme le lignaiger du premier
alienateur en aura le retraict dedās lan et
iour du premier cōtract ou de la possession
prise pour le premier pris en faisant sa di
ligence dedans le temps dessus declare.
Mais le secōd achapteur aura sō recours
de desdommagement cōtre le premier au
regard de ce quil excéderoit le p̄cipal du
premier contract.

Glossa prima.

¶ Vide supra ar. cccxxvj. et artic. ccccviij.

Article. cccxij.

¶ Si lung des permutans ou autre de par
luy acquiert a deniers de lautre dedās lan
z iour de leur change la chose par luy bail
lee encontre eschange. En icelluy cas le li
gnaiger dicelluy qui vēd aura par retraict
a son choīs et eslection ladicte chose ven
due ou la chose dudict eschange.

Glossa prima.

¶ Quia talis contractus licet sit

dictus permutacionis est tamen venditio
nis: quia presumitur ex vicinitate contra
ctuum vt supra satis scripsi ar. ccccviij.

Douzieme partie.

Article. cccxiiij.

En vendicion de fruitz dheritaiges pose quilz soient encores pendans. Aussi en vendicion de fruitz ou pensions dheritaiges de douaire de baillies a viages ou autre vsufruct na ventes ne retraict.

Glossa prima.

21

E facit quia tunc nō dicitur alienatio dominij sed fructuum solum sicut dicitur de dote mulieris: qz licet maritus habeat vsum illius. l. do ce ancillam. C. de rei ven. remanet tamen in dominio ipsius mulieris. l. in rebus. C. de iur. dot. 3as. in l. fin. xiiij. colum. C. de iur. emphi. Et facit ar. quia licet de iure vassallus nō possit vendere feudum irrequisito domino potest tamen vendere fructus rerum feudaliū pro tēpore quo feudum remanet apud eum vel ad certum tempus: quia ista non dicitur alienatio secundum alia. in. c. imperialem in prin. in titu. de probi. seu. alie. per Fede. et Jo. ray. in. s. habito nu. xxi. in fin. eodem titu. vbi dicit qz quidam dicunt qz vassallus bene poterit impune concedere se arrendare ius percipiendi fructus per. l. qui cōcubinam. s. qui ortos. ff. de legat. iij. et. l. vsufructu. ff. solut. mat. l. momenta. C. de legat. l. quod si pendente. ff. de peri. et commo. rei ven. l. si vsufructu. in fi. ff. de iure dot. Et ista non est alienatio no. in. l. edibus. ff. de dona. et facit quod dicit Bald. in. c. j. in prin. circa fin. de success. feud. vbi dicit vassallum in suo testamento filium grauari posse/ vt de vino quod nascetur ex vinea feudali det omni anno duas salinas amore dei quia hoc modo non dicitur disponere de re feudali.

Article. cccxliij.

Saucun a fief et en icelluy fief ayt faict acquestz et apres son trespassement ait heritiers en deulx diuerses lignes. Les heritiers en la ligne desquelz le fief seroit mouuant auront lesditz acquestz silz veullēt en fondāt aux heritiers de lautre ligne le mydenier dedās lan z iour apres le deces icelluy en quel ligne le fief n'est mouuant.

Glossa prima.

Uide supra articulo. ccc.

Article. cccxlv.

Si plusieurs lignaigers auoient particulièrement fait adiourner aucun acquerer pour auoir par retraict dheritaige aliene par leur parent lacquereur ne respondra aux pl⁹ loingtains sil ne luy plaist tant comme le proces du plus prochain dure et surcerra le proces du plus loingtain iusques ad ce q lon congnoisse si le plus prochain aura le retraict. A la reqste duquel lignaiger pl⁹ loingtain pourra estre enioinct audit acquerer z plus prochain poursuiuir ledit pces sans prendre continuacions ou autres delays que les ordinaires. Et faire diffinir le pces dedans trois ans sil n'ya cause legitime qui lempesche/ ou si bō luy

Des retraict.

semble soy adherer et assister audit proces ad ce quil ne puisse interuenir collucio. Et si ledit pl⁹ prochain le prent les autres en sont forclos. Et sil pert la cause ce n'est ou preiudice des autres: z toutefois il est auchois de lacquereur de congnoistre le retraict et ne le peult congnoistre a vng seul: mais a tous ensemble sil ny auoit aucuns particuliers cōtre lesquelz il eust defences particulieres. Et en ce cas le pl⁹ prochain apportera les deniers albuytisme iour sil luy plaist. Et sil de fait ledit retraict les autres congneuz au retraict viendront tout a temps le lendemain de payer les deniers chascū pour soy pourtāt quil luy en pourra competer.

Glossa prima.

Dista materia et quis dicitur proximior: et si sunt in eodē gradu late scribitur Boetius in consuetu. Bituri. in titu. de consuetud. retractus. s. ij. in glōf. prima ibi videas.

In textu ibi.

Diffinir le proces dedans troys ans.

Glossa secunda.

Pro. in. l. properandum in princ. C. de iudi. cum ibi no. vbi dicitur qz cause ciuiles debent terminari infra triennium ideo post triennium lis dicitur mortua. l. ij. iuncta glo. ibidem. ff. iudica. sol. 3a. no. in. c. j. in prin. in. iij. colum. in titu. si de inuesti. inter do. et vassal. lis orla.

In textu ibi.

Quil ne puisse interuenir collusion.

Glossa tertia.

Est autem collusio inter actozem reum latens et fraudulenta conuentio no. glo. in. c. iij. in verbo collusio de collu. deteg. et in rub. eodem titu. et ibi Panoz. vbi etiam dicit qz colludens falsum committit: quia aliud agit et aliud simulat vide in. l. si. C. si aduers. fisc. et de ista materia vide in titu. ff. et. C. et in antiq. in titu. de collu. deteg. dicitur autem colludo quasi simul aliquem deludo secundum Cornucop. in epig. xx. colū. pe. Qualiter fiat collusio collige. in. l. iij. s. gesta. ff. que in fraud. cred. l. j. s. preuaricatozem. ff. ad fena. turpil. et in. l. si de communi. ff. si seruit. vēdi. Et qualiter detegatur vide in. l. non intelligitur s. primo et s. tacite. ff. de iure fisc. qualiter puniatur vide in. l. ij. s. item si quis. ff. de cri. stellio. no. in. c. audiuimus eodē titu. in anti. et in. c. cum clerici. de pacis.

Article. cccxlvj.

Quant le pl⁹ prochain a fait adiourner lacquereur en court surzerain: autres pl⁹ loingtains ont fait adiourner ledit acquerer en court subgecte lō surcerra en court subgecte / mais si le plus prochain auoit fait bailler adiournement en court subgecte et les plus loingtains en court surzerain ne il ne sera cesse en court subgecte du proces du plus prochain/ car il est tousiours

presere avant les aultres. Et en celluy cas lacquireur pourra congnoistre ledit retraict en la court subgecte tant au regard du proces pendant en icelle court subgecte come de ce qui en pend en ladicte court surzeraine: en signifiant ladicte congnoissance le iour sur ce assigne a celluy ou a ceulx q de maderoiert ledit retraict en ladicte court surzeraine. Et audit cas ne sera audit plus prochain en iugemēt baille assignacion de buytaine de faire execution dudit retraict/ mais sera baille aultre terme plus long a larbitracion de iustice/ a ce que ce pendāt lacquireur qui a congneu ledit retraict puisse faire assavoir ausaitz pl⁹ loingtains ladicte congnoissance & quilz puissent en faire l'execution le lendemain du iour qui aura este assigne audit pl⁹ prochain en cas quil seroit deffault de prendre ledit retraict / et fault que entre ladicte significatiō de execution de retraict y ait buytaine.

Article. ccccviij.

CSaucun acqreur est adiourne en deman de de retraict en court subgecte et ne vueil le debatre le retraict il ne se peut clamer en court surzeraine sil est ainsi que ladiournement a este premieremēt baille ne riens nent dedās trois moys a compter du iour de ladiournemēt / & illecques sera tenu cōgnoistre le retraict & y doit estre receu & sās en faire rēuoy en icelle court subgecte a ce que les deniers ne luy soiēt delayez. Et la congnoissance faicte en sera commise l'execution au sergēt de la court subgecte qui a baille le premier adiournement.

Glossa prima.

Quid si sunt pares in gradu consanguinitatis videtur q inferior iudex debeat supersedere cum non sit dicitur inferior seu pedaneus nisi in subditum maioris / vt dicit Saly. in l. si. C. de peda. iudi. vbi etiam dicit q non ex hoc maiores prohibent cognoscere de causis de quibus inferiores possunt vide in. ij. parte per to. et q ibidem scripsi.

Article. ccccviij.

CSaucun fait adiourner aultre en cas de retraict et il luy est cōgneu/ et il ne prend le retraict le demandeur est tenu es despens dommaiges et interestz du deffendeur.

Uide supra in simili.

Article. ccccxix.

CSaucun acquerer a la requeste daucū lignaiger est adiourne en cas de retraict / & pendāt ladiournemēt le deffendeur trans-

porte la chose acquise ou partie dicelle en ce cas il cōmect vice de litige et doit estre condampne es despens / dommaiges & interestz du demādeur & en amende arbitraire / mais sil la transporte par auāt ladiournemēt il est receu a declairer q l'auoit pl⁹ riens en l'heritaige au tēps dicelluy adiournemēt et q l'auoit trāsporte a autre lequel il doit nōmer & le doit declairer au premier iour quil comparoist en iugemēt / affin q le demādeur lignaiger le puisse poursuivre. Et q pourroit trouuer que celluy tiers qui detiēt la chose a luy trāsportee par le premier acquerer leust acquise luy ayant cōgnoissance dudit adiournemēt de retraict baille audit premier acquerer il sera semblablemēt tenu es despens dōmaiges et itereztz & en amende arbitraire. Et vault et sert tel adiournement de retraict baille audit premier acquerer pour interruptiō de temps et perpetuer l'actiō de retraictz cōtre tous.

In textu ibi.

Il commect vice de litige.

Glossa prima.

De quo in l. ij. et per totum titul. et A
ibi scrib. C. de litigios.

In textu ibi.

Et sert ladiournement.

Glossa secunda.

Quod talis citatio interrumpat pre A
scriptionem consuetudinariam dixi supra art. cccxviij. in gl. ij. in verbo (et la saisine ainny faicte) et ibide &c.

Article. ccccx.

CSi ainsi estoit q tel acquerer par auāt ladiournement eust transporte l'heritaige & neantmoins l'exploictast et possedast au temps de ladiournement il seroit tenu de respondre a la demande dudit demandeur sil le confessoit / et sil le nyoit en prouuant quil fust possesseur de l'heritaige au temps de ladiournement le retraict seroit adiuge audit demandeur.

Glossa prima.

Acit qua si quis vendidit rem
absqz possessionis traditione presumitur adhuc dominus vt ling. supra scripsi art. xlviij. in glos. ij. i verbo (mais si d'aucū des dōs) ibi videas.

Article. ccccxj.

CDes choses immeubles et heritaiges veduz au plus offrant par decret pour les debtes daucun debteur aultre que le creancier qui seroit approprie daucune rente retraict en est acquis aux prouchains lignaigers dudit debteur suppose q les creācters

Douzième partie

aient eu possession de leur rête par an z par tour voire par plus grant tēps/ car les creanciers ne vissent point de leur possession en ces cas puis quilz seuffrent ladicte adiudication de decret estre faicte a vng aultre. Aultre chose seroit silz le retenoient pour leur rente dont ilz fussent appropriez z que icelle rente fust exēpte de retraict. Duquel cas le lignaigern en auroit que au pris de l'argent des arrerages et des coustz et d'autres sommes qui seroiet mises en oultre le principal dicelles.

Article. cccxxij.

¶ Aucū ne sera receu a faire adiourner autre en demande de retraict sil nest subiect z resceant au pais auquel il fera bailler le dit adiournement sil ne baille pleige suffisant dudit pais z resceant en icelluy au sergent a qui il requerra ladiournement auāt que le faire bailler. Lequel plaige sera tenu de recevoir les adiournemens/ significacions et exploictz deppendās dudit retraict/ et de payer les despens et interestz/ si le demandeur en cause de retraict succēbe ou ledit demandeur ne seroit soluable au pais Et lequel sergēt pourra recevoir ledit plaige en presence d'ung tesmoing/ et le iuger de la submission et en baillera relation a partie. Et se aultrement est fait il ne vault sinō que au premier terme il fournisse de plaige. Et neātmoins en deffault de recevoir et prendra plaige par ledit sergēt icelluy sergent sera tenu es interestz.

In textu ibi.

Pleige suffisant dudit pais.

Glossa prima.

A

Ex. est in. l. fideiussor et ibi

Bart. et Paul. de castr. ff. qui satis. cog. vbi dicitur qd fideiussor in iudicio sistendi debet esse idoneus facultatibus/ et facilitate cōueniendi. Et ibi videas que sit cautio idonea et in. l. si fideiussor. eodem titul. vide etiam que supra scripsit artic. xij. in glos. (en baillant pleige etc.)

Article. cccxxij.

¶ Si le sergent a qui est requis ladiournement de retraict estre baille ne peut trouuer lacquereur ou autre cappable pour luy bailler ladiournemēt de retraict il peut apres sa diligence faicte prendre z saisir les choses de lacquest et les bailler a commissaires/ et vault telle saisine pour conseruer le demandeur au regard de sa demande de retraict et pour empescher la prescription

Des retraicts.

dōt ledit acquereur se voudroit ayder cōtre luy. Pourueu que la saisine ait este nōmeement et declairement faicte pour celle cause: z quelle ait este signifiee aux demourans ou vofins desdictes choses saisies.

Article. cccxxij.

¶ Et si tel acquereur se dissimule et lasse par vng an les choses ainsi saisies sans recevoir adiournement de retraict les fraiz courront cōtre luy apres ledit an passe. Et a seblable du seigneur de fief sil nailegue cause raisonnable par quoy telle saisine ne soit venue a la congnoissance.

Glossa prima.

¶ Vide supra articulo. cccxxij. et ar. cccxxij.

Article. cccxxv.

¶ Si le premier adiournement de retraict est denie en iugement par le deffendeur il suffira au demādeur de le prouuer par rapport ou relation du sergent z d'ung record. Et pareillemēt au regard d'autres premiers adiournemens en aultres causes ou le principal se peut perdre ou gagner. Et si le sergent ou record se mouroient auāt qd ilz fussēt ouyz z examinez sur ce z il apparois se par relació du sergent signee des mains de luy et dudit record du tēps et forme dudit adiournement baille ou par son papier iournal au qd il a acoustume enregistrer les exploictz ce portera plaine foy en ce cas. Et pareillemēt elle portera plaine prouue en ces termes quant elle seroit sceellee du seel du sergent et signe de son record.

Glossa prima.

¶ De que in simili supra dixi: et remiss ar. clxxxj. in glo. (mais pour laduenir) et in glo. seq. Et que etiam scripsi in cōpendio meo de iustitia et iniustitia titul. de seruientibus lib. iij.

Article. cccxxvj.

¶ Le demandeur en demande de retraict doit declairer quant il fist bailler son adiournemēt si le deffendeur le requiert/ affin que icelluy deffendeur ait faculte de prouuer son tenement certain.

Glossa prima.

¶ Facit quia actor petens rē debet naturam et causam illius rei declarare in libello no. in. l. idem Pomponi. §. fin. et ibi glos. et in. l. si in rem. ff. de rei ven. in ca. ij. et. iij. de libelli obla. z vtrobtqz per scrib. Aduerte tamen qd ista petitio declarationis/ vel melius oppositio que fit generalitati libelli fieri debet ante litis contestationem secundum Fely. in. d. cap. ij. quarta colum. versicul. quarta declaratio de libel. oblat. post Baldum. in. l.

Arti. ccccxxvii. vsque. ccccxxii. fo. cxxii.

exceptionem in quarta columna versicu. deinde dicit C. de probat. alias contestando litem videtur reum se abstrinxisse ad prosequendam causam super eo: quia per istam contestationem quasi contrahitur glos. ij. in. l. ij. §. fin. ff. de preto. stipul.

Article. ccccxxvij.

En cause de retraict congneu en iugemēt en absence de partie prescription courra contre le demandeur sil ne fait toute diligēce vallable de prendre ledit retraict dedans lan apres ladicte cōgnoissance: et en est le lignaiger forclos z ne le pourra plus auoir par retraict ledit an passe soit que la dicte congnoissance luy ait este faicte auoir ou non.

Article. ccccxxviij.

Action de retraict lignaiger ne se peut donner/ceder ne transporter.

In textu ibi.

Action de reemere.

Glossa prima.

A

Ta i terminis dicit Bal.

in. l. ad officium versic. secundo quesro. C. communi diuid. post pe. Et ratio secundum eum est: quia in cessatione cessat ratio statuti: qz ratio statuti est ne res exeat de genere sed nūc exiret de genere allegat. l. cum pater §. libertis. ff. de legat. ij. quod credit verū: quia ratio ne persone introducta est: sicut in simili dicitur qz quādo quis potest vindicare se per manum propriam non tamē per alium: quia ratio permissiua coheret persone alle. l. cum fundum. ff. de vi et vi ar. et ibi glo. in verbo postea et ibi Bolog. in addi. idem tenent Ly. et Paul. de cast. in. d. l. ad officium in fi. Et hoc verum quando vendit extraneo secus si consanguineo qz possit retrahere in iudicio secundum eundem Paul. de cast. Et vide que late de ista materia scripsit Boeri. in consuetu. Bituri. in titul. de cōsuet. retract. §. ij. in glo. in verbo de iure.

Article. ccccxxix.

Le seigneur de fief peut saisir en sa main les choses nouvellemēt acquises en son fief / et les y tenir sans en faire deliurance a lacquereur o plaige ne aultremēt iusques a ce quil luy ait apparu de ses cōtractz du dict acquest et offeri ses ventes au descouuert et aultres droitz feodaux sil y escheēt et tiendra telle saisine nonobstant opposition ou appellacion. Mais apres que ledict acquereur luy aura fait exhibicion de selditz contractz et offert a payer les deniers desdictes vêtes au descouuert il est tenu luy faire deliurance de ses choses soit lesdictes ventes receues ou non si le Seigneur feodal refuse les recevoir soit ledict seigneur en iugemēt ou dehors / car le subgect qui est deuant son seigneur de fief est

veu estre en iugemēt pour besongner avecques luy z pource peut ledit seigneur sans attendre ses plaitz ou assises / faire le retraict feodal. Et si ledit seigneur de fief en receuant le contract / et lors de ladicte exhibicion declare quil veult en faire de son fief son domaine et auoir les choses par retraict feodal et le subgect respond qz ainsi luy plaist il ne aura que huit iours dicela luy faire et excuter. Et sil nen fait declaration ne pourra retenir le contract si le subgect luy en baille la coppie a ses despens / et sil nen baille la coppie le pourra retenir par huit iours / et sera tenu le rendre a subgect qui retournera querir.

Glossa prima.

Cide supra articulo. cxxvj. et seq. et artic. cxxxix. et ar. ccccf. Et vtrobiqz videas qz scripsi.

Article. ccccxxx.

Toutesfois si lacquereur veult debatre quil nest tenu payer ventes ou sil veult auoir autre a garant en demande de ventes apres ladicte exhibicio de son contract faicte il aura deliurāce sans faire aulcū payement ou offre de ventes iusques ad ce que sentence sen soit ensuiuie au prouffit du seigneur de fief.

Glossa prima.

De Bar. in. l. lttib⁹ de agr. et cens. lib. xj. C. text. in. c. j. in prin. iuncta glos. ibidem in verbo infra annum in titul. si de inuest. inter do. et vassal. l. isoria. vbi dicitur qz pendente processu inter do. et vassal. vassallus debet quiete possidere: vide late per Boerium in cōsuetu. Bituri. titul. de consuet. feu. et cen. §. xliij. in glos. ij.

Article. ccccxxxj.

Don dheritaige fait a charge qz le lignaiger pourroit faire est subgect a retraict.

In textu ibi.

Don dheritaige.

Glossa prima.

Ratio est qz talis donatio non est proprie donatio: quia non dicitur donatio nisi pcedat ex mera liberalitate nec vlla alia causa mediante no. in. l. j. ff. de dona. Et dixi satis supra (des donations) in prin. partis precedentis.

Article. ccccxxxij.

En abournement de fief na retraict aux lignaigers ne aultres. Cest assauoir quant aucun vassal ou subgect doit vng ou plusieurs hommaiges a cause de sa terre a son seigneur de fief / et sondit seigneur remet ledict hommaige ou hommaiges a vng ou plusieurs ou a seruice / et deuoir an

nuel ou autre deuoir. Ou quāt le dit vassal doit seruir deuoirs ou seruitudes qui luy sont remis par sondit seigneur de fief a moindre deuoir cest abournemēt de fief/ct n'ya ventes ne retraict suppose que en faisant le dit abournemēt ayt eu argēt baillie par le dit vassal a sondit seigneur feodal.

Glossa prima.

Uide supra articulo. cccxiiij.

Article. cccxiiij.

Si aucun prent a ferme aucunes choses heritaulx/et par apres durant icelle ferme les achapte le lignaiger qui prendra z aura lesdictes choses achaptees par retraict et ne sera tenu garder et entretenir le marche de ferme audit acqreur. Mais sera extincte telle ferme pour la presumption de fraude qui est cōtre tel fermier qui a prins tel marche de ferme pour de frauder le lignaiger. Et pource seront subiectz a retraict tous contractz ou sera trouuee vehementement presumption de fraude faicte pour empescher retraict lignaiger.

Glossa prima.

De firma est text. in. c. ij. de locat. & ibidem dicit Panoz. q est vulgare Anglicorum.

In textu ibi.

Mais sera estaincte ladictte ferme.

Glossa secunda.

Et facit ad literam : qz vltima pacta incompassibilia prioribus derogāt. l. pacta nouissima et ibi Bart. et melius Bal. Paul. de cast. Saly. z Jas. C. de pact. cum si. vbi idem Bald. in. ij. colū. in prin. post Jaco. burri. dicit q si apparet de instrumente venditionis et postea appareat de precedenti voluntate contrahentium de pignozatione vel locatione contractus dicitur simulatus: z dicit Bald. in. c. ij. vers. de indeno. de transact. illum tex. esse ad hoc sing. q in vltimis voluntatibus non est necesse apponere illa verba cassantes/et irritantes omnē alium contractū: quia hoc tacite intelligitur Jas. in. l. eum qui ita. s. te et titū ff. de verbo. oblig. et in. l. sanctimus. C. de testa. Bald. in rub. de pactis vbi etiam dicit in ff. colū. vers. transactio simulata post Jaco. de are. in. l. iij. s. si ab ignoto. ff. de manumiss. Quod per contractum precedentē optime probat simulatio vide Jas. in. l. talis scriptura. ff. de leg. j. et in. d. l. pacta nouissima. c. colū. Pet. de anchar. consil. clx. incip. presupponitur ad ff. optime per eundem consil. cclij. incip. ex hijs. Et videtur tenere in terminis Bart. cepol. in tract. de simula. contract. in prima presumptione et in. xv. Barto. consil. lxx. incip. factum tale est.

In textu ibi.

Et pource seront subiectz a retraict.

Glossa tertia.

Qui sint contractus simulati: et docti ample tractat Barpto. cepol. veronesi. i. trac. de simula. contract. et ibi videas octo casus principales z xxvj. presumptiones plures casus notabiliter vide per Bart. in. l. post contractum. ij. et. iij. colū. versic. quid

de venditione. ff. de dona. et ibi in addi. et glos. ff. in. c. ad nostram de empt. et vend. z ibi Panoz. post Joan. andr. de empt. z vend. idem in. c. late per Bal. z alios in. l. non dubium. C. de legib. Ludouic. roma. consil. dxx. incip. circa propositam vbi inter alia dicit q ex inijs et iniustis cautelis fraus simulatioqz presupponitur idem tener Bald. in. l. etiam. ij. colum. vers. Or mō ad ff. C. de execu. rei iud. alle. no. in. l. vij. ff. de condi. institui. et in. l. pe. C. de euit. vide Hostien. in sum. titul. de empt. z vend. s. ff. ff. colum. in prin. And. Barba. in. c. inquirendum de pecul. clert. Inno. in ca. grauis de depo. Bartol. et Bald. in. l. multum si quis alteri vel sibi. C. Bald. in. l. ij. C. ad velleia. vbi inter alia dicit q ex preordinatione facta presumitur volus et fraus. Et vide notabiliter per Pet. de anchar. consil. cclij. incip. vbi in. j. colum. Inter alia dicit q actus statum subsequens declarat animum fraudis precessisse alle. c. officij de elect. et ca. si qua femina. l. dist. c. ij. de renun. libz. vj. c. veritatis de dol. et contu. Et presumitur fraus ex alijs cōtractibus intis super rebus suis alle. l. omnes. s. ff. ff. que in frau. cred. lau. calca. consil. lxxxij. incip. pro inuestiganda vbi etiam dicit et concludit q per inditia et presumptiones probatur/ z an sint sufficientia relinquunt iudicis arbitrio alleg. doct. in. l. ff. C. de quest. Et q fraus ex coniecturis elicatur vide no. in. d. c. ij. de renun. libz. vj. et in l. dolum et ibi Barto. C. de dol. no. in. l. quero. s. ff. ff. de edil. edict. Fely. in. c. si autem colum. j. de rescript. And. Barba. in. cle. literas de rescript. Et quia in dubio contractus non presumitur fraudulentus nec simulatus sed verus vt no. in. d. ca. ij. de renun. libz. vj. in. l. sed si maritus ad fin. ff. qui et a quib. Bart. consil. lxx. incip. factum tale est facit no. in. l. merito. ff. pro soc. Bald. in. c. j. s. si instrumentum versicu. illud autem in titulo. de not. feud. vbi dicit q in instrumento publico due oriuntur presumptiones/ scilicet q sit verum et q sit solenne no. in. l. cū precibus. C. de proba. in. s. ff. vero moriantur in autem. de instru. cau. et fid. colla. vj. Bald. in. l. rogasti. s. si tibi ad ff. ff. si cert. per. vbi dicit q in dubio contractus non debet iudicari vsurari ar. l. si ea exactione. C. de vsur. vbi dicitur q in dubio nō creditur q contractus excedat legitimum modum vsurarum Bald. in. ca. j. in fin. in titul. de feud. dat. in vic. leg. commissi. ideo qui fraudem allegat fraudem probare debet. l. quotiens. s. qui dolo et. l. patronus. ff. de probat. Fit autē probatio fraudis in contractu multis modis vt per Barpto. cepol. in. d. tract. de simula. contract. si. presumptione in penul. colum. Primo per confessionem partis cui est standum in preiudicium ipsius contentis. l. de etate. s. j. ibi fides enim contra se habebitur. ff. de interro. actio. glos. in. l. in cōtractibus in verbo nullo modo. C. de non nume. pecu. l. publica. s. ff. de depo. Item poterit probari per presumptiones violentas/ vt hic in textu et per no. in. cap. ij. et ibi doct. de presumpt. poterit etiam probari per inditia/ et probabiles coniecturas vt supradixi: et adde no. in. cap. illo vos et ibi scrib. de pigno. Suller. de monte laud. f. cle. grandf. de vsur. et ibi car. in. ij. et. iij. quest. Que autē sint inditia dilucida/ et presumptiones violente dic vt no. in. d. c. ij. de presumpt. et in. d. ca. ij. de renun. libz. vj. Panoz. in. c. tertio loco de proba. iij. colum. Barto. in. l. ff. de quest. doct. in. l. sciant cuncti. C. de proba. et in. l. iuditia. C. de rei ven. legitima autem probatio dicitur illa que fit per testes/ et instrumenta vt est text. iuncta glos. in. l. cum de indebito in prin. ff. de proba. glo. in. l. proprietatis. C. de proba. Item dicitur legitima probatio ea que fit per confessionem partis vt supradixi: et ad hoc est glos. in. cap. ad abolēdam in verbo deprehens. de heret. Item qn queritur de fraude siue simulatione contractus admittantur psete mediatores/ z alij fraudis participes fm Lepol.

in. d. tract. de simula. contract. in fin. presumptione
pe. colum. ar. ca. quoniam de testi. Builler. de monte
Laud. in. d. cle. ex graui in. s. ceteru de vsur. licet alias
sit dubium vtrum profeneta / vel mediator possit esse
testis glos. in. s. pe. in auten. de testi. colla. vij. et per
glos. que contrariari videtur in. s. in hijs in auten. de
instru. cau. et fid. colla. vij. glos. pe. z ibi scrib. in. c. ro-
mana de testi. lib. vij. glos. in ca. si quis episco. j. q. i. in
verbo mediator Bartolus. in. l. de ferre. ff. de iur. fisc.
Bald. in. l. omnibus. C. de testi. Aduerte etiam qd spe-
cies certa simulationis / vel fraudis exprimi debet vt
tenet Bartol. in. d. consil. lxxv. Bald. in. l. ab anastasio.
C. manda. Paul. de cast. in. l. iurisdictionum. s. dolo ma-
lo. ff. de pact. cepol. in. d. tract. de simula. contract. Adu-
erte etiam qd quando aliquis petit aliquem contra-
ctum cassari vel rescindi propter fraudem requiritur qd
vterq; contrahentium sit doli particeps secundu Bar.
in. d. l. post contractum. iij. colum. ff. de dona. per. l. ait
pretor. s. si quis particeps. ff. que in frau. credi. Pet.
de anchor. in. d. consil. cclj. in. j. colum. in fi.

Trezielme partie.

Est la trezielme ptie sera traicte des
prescriptiōs et tenemens: z en quel
cas prescriptiō a lieu et interruptiō
de proces.

Glossa prima.

Materia prescriptiōis vi
de late per Dy. in. l. possessor et ibi Joā.
andr. in mercuriali. et Alber. de rosa. de
regul. iur. lib. vij. per Bald. Panoz. Fe-
ly. et alios in rub. eodē titul. per docto-
iuris ciuilibus in. l. j. et per tot. titu. de vsu-
ca. ff. et de prescrip. xxx. vel. xl. an. C. z pluribus alijs
locis: ex quibus infra dicēda desumpta sunt: et in p̄-
mis sciēdum est quid sit prescriptio. Est enim prescrip-
tio quoddam ius ex tempore congruens legum au-
toritate vim captens negligentibus inferens: z finem
litibus imponens vt probatur per eundem Joā. and.
post fratrem Biralduum de senis heremitam z ibidem
probat suam diffinitionem vt per eum late ibidem quē
etiam alias diffinitiones insufficiētes ponit: vt sibi per
eū quem sequitur Albe. ibidem et Panoz. in. d. rub.
in. j. colum. et vide etiā hostien. in summa titu. de pre-
script. in. s. j. azo. in summa de prescrip. long. temp. s.
j. Joan. mo. xvj. q. iij. in summa. querit etiam idē Jo-
an. andr. in. d. reg. possessor. an prescriptio sit p̄tra ius
naturale. Et late disputat z eum sequitur ibidem Al-
be. et Panoz. z Fely. in. d. rub. de prescrip. summa cu-
ius disputationis est quia primo videtur qd sic per glo.
in. l. j. et ibi Albe. et alij scrib. ff. de vsuca. i. glo. j. et glo.
j. in. c. questum. xvj. q. iij. per regulam locupletari de
regul. iur. lib. vij. l. i. iure nature de regul. iur. ff. vbi dicitur
q non debet quis locupletari cū alterius derrimen-
to glos. est etiam in ca. ius generale. j. dist. et ad hoc vi-
detur esse text. in auten. vt eccle. Roma cen. anno. s. j.
versicu. habeat itaq; colum. iij. ibi iniquis hominibus
impium presidium per quem tex. dixit Angel. in. l. se-
quitur. s. si viam. ff. de vsuca. et in. l. j. C. de prescrip.
xxx. anno. z qd arbiter iudicaturus secundum equita-
tem debet reiscere exceptionem prescriptionis: et di-
cit etiam Bal. per tex. illius auf. in. l. j. C. de prescrip.
xxx. anno qd exceptio prescriptionis est iniquum pre-
sidiū: et etiam dicit idem Bal. in. l. ancille in. iij. colū.
C. de furt. qd prescriptio est contra naturalē equitatem
contrariū tamen concluditur per eundem Joā. andr.
in mercu. in. d. regul. possessor. et ibi p̄ Albe. z per Pa-
noz. z Fely. in. d. rub. de prescrip. nam prescriptio in-

fert penā negligentibus / et finē imponit litibus qd est
rationi naturali congruū vnde non simpliciter receditur
ab illa regula naturali: quia non sine causa locuple-
tatur quis ex prescriptione cum aliena factura: sed fit
vt obseruentur due regule premisse / vnde nec ex toto
recedit a iure naturali nec in totum deseruit vt latissi-
me per eosdē doct. in. d. regula possessor. z Ideo dicitur
cit do. de sancto Seminiāno in. d. c. ius generale post
glos. ibidem qd licet prescriptio sit iniqua: respectu pri-
uate utilitatis tamen equa est respectu publice nec re-
pugnat fini eterno ideo seruanda: quia vtilitas publi-
ca preferitur priuate vt in exemplis in. d. glos. in. d. ca.
ius generale vide text. in. d. l. j. et ibi scrib. ff. de vsuca.
adde Inno. et doct. in. c. cura de iure patro. et doct. in
ca. si. de prescrip. Philip. cor. consil. clix. vij. incip. in
hac re in. j. col. in. ij. volu. z Bar. in cōmento suo super
extrauag. ad reprimentū in glo. videbitur in fi. vbi dicit
q iudex habens potestatem procedendi de equi-
tate / vel secundum voluntatem suam nō tenetur sequi
iura in hijs que habet facere sed in hijs que iam facta
sunt / vt dicit de prescriptiōe perfecta ex quo alteri ius
est questum / vel ablatum iudex non poterit immuta-
re / sed tenetur illud sequi per. l. bona fides. ff. de poss.
alias dicit ipse esset a iure ius alterius quod est contra
naturalē equitatem: refert / et sequitur idem cor. in
d. consil. et Fely. in. d. rub. de prescrip. et ita secundum
eum euacuatur opt. Angel. de qua supra. Et pro ista
parte contra eūdem Angel. tenet pontā. in repeti. rub.
ff. de recept. arbi. z in prescribente cum bona fide idem
etiam tenet contra eundem Angel. consil. clix. incip.
conclusionem primam: et ad hoc facit dictum Bar. in
l. legauit. ff. de libera. lega. et in. l. quibus diebus. s. do-
minus. ff. de condi. et demonst. z qd si testator mādāt
restituere per heredem omnia debita non tenet heres re-
stituere questita a testatore per prescriptionem cum bo-
na fide secus si cum mala fide vt per Fely. in. d. rub. de
prescrip. in. j. colum. post imol. in ca. fin. xix. colum.
eodē titul. et sic reprehēdit per supradicta Bal. in. d. l. ancille
vbi dicit qd prescriptio est contra naturalē equitatem. Et ad
supradicta vide Bal. Panoz. et Fely. in. c. vigilanti pe. colū.
de prescrip. vbi dicit qd prescriptio facit quem tutum in foro
cōscientie etiam si ea completa superueniat mala fides: vt
ibidē per eos. Vtrū autem sit differentia in prescribēdo in
ter ius ciuile: et canonicum? dicit p̄fati doctores in
dicta regula possessor qd sic: quia prescriptio secundum
ius canonicum requirit bonam fidem in ca. de quarta
de prescrip. in. d. l. regula possessor cum si. sed de iure
ciuili adesse prescriptionis necessario non requiritur
bona fides. l. j. l. omnes. l. cū notissim. C. de prescrip.
xxx. anno. Et vtrum illa diuersitas sit rationabilis dicit
vt per eosdē doct. in. d. regul. possessor. in quo au-
tem differt prescriptio ab vsucapione: z dicit Panoz.
in. d. rub. de prescrip. qd in larga significatione vsuca-
pio comprehendit prescriptionem: et prescriptio vsu-
capiōem vt. ff. de vsuca. in rub. et nig. et. ff. de diuers.
et tempo. prescrip. per tot. stricte tamē et proprie dif-
ferunt: quia vsucapio est in rebus mobilibus et se mo-
uentibus prescriptio vero in rebus immobilibus / et
iuribus: incorporealibus vt instituit. de vsuca. et long.
temp. prescrip. in princ. versicul. et ideo. et ibi glo. et
doct. et ad supradicta dicit Bartol. in. l. seruitutes (la-
derniere) de seruitu. titu. generali. Quod olim nomen
vsucapionis comprehendebat vsucapionem et pre-
scriptionem alle. l. ij. et. l. eum qui edes. ff. de vsuca.
sed postea Iustinianus attribuit vsucapionem rebus
mobilibus et prescriptionem rebus immobilibus. l. vnica
q iij

SC. de vsuca. transfor. Et quanto tempore acquirantur vide in. d. versicul. et ideo et in. d. l. vnica. Que autem requirantur ad vsucapionem vel prescriptionē. Et dic q̄ plura requiruntur secundū Bal. in. l. super longi. C. de prescript. long. temp. nouem autem requiruntur secundum Henric. bohic. in. c. si. de prescript. et secundum Pet. de vual. de perus. in repe. c. si diligenti eodem tit. dicit q̄ decē requiruntur. Primo titulus vel saltē putatiuus. Secundo bona fides. Tertio possessio pro suo. Quarto q̄ sit cōtinuata / et ista quatuor p̄bantur in. d. l. super longi. Quinto requiritur q̄ non sit interrupta nec naturaliter vt. l. naturalis. ff. de vsuca. nec ciuilit̄. l. j. r. l. nec bona. C. de prescript. lōg. tēp. Sexto requiritur q̄ res sit prescriptibilis vel vsucapibilis instit. de vsuca. s. furtiue. Septimo q̄ persona sit habilis. l. sequitur. s. j. cum seq. ff. de vsuca. hec septē requisita ponit Bal. in. d. l. super longi. j. et. ij. colum. Octauū et nouū addit Henr. bohic. in. c. si. scz q̄ res tradatur. C. de pact. l. traditionibus Nonū q̄ habeat ab eodem titulū et possessionem vt ibi per eū Decimū addit idē de vual. in. d. repe. scz q̄ prescribens habeat animū p̄scribendū q̄b̄ dic vt per eosdem doct. in locis p̄allegat. et maxime per eundem de vualdis q̄ late examinat.

Article. cccxxxiiij.

Si aulcun a bon tiltre possede publique mēt et notoiremēt aucun meuble par trois ans continuelz en la presence de celluy qui pourroit p̄tendre y auoir droit ou luy estāt ou pais tellement quil le puisse scauoir et nen puisse vray semblable pretendre cause dignorance il acquiert le droit de la chose / et sen peult defendre contre ceulx qui aulcune chose y vouldroient pretendre.

In textu ibi.

Si aulchun a bon tiltre.

Glossa prima.

AD hoc est tex. in. l. vnica et ibi scrib. C. de vsuca. trans. no. institut. de vsuca. in prin. vers. et ideo no. in. c. si diligenti. et ibi glo. et scrib. de prescript. et idē si habeatur p̄ iusto. l. sit putatiu. vt. ff. de vsuca. l. cellus Henric. bohic. in. c. si. col. de prescript. secus si falsis error sit iniust. et non verisimilis vt per Bar. et doct. in. d. l. cellus et ibi glo. et per doct. in. d. l. vnica. C. de vsuca. transfor. et per Pet. de vual. in. d. repe. c. si diligenti. vj. col. quod exemplifica vt ibidē per eum vsucapionis autem insti. tituli sunt pro soluto / p̄ emptore / pro herede / p̄ donato / p̄ transacto / p̄ derelicto / pro legato / p̄ vote : pro suo de quibus speciales sunt tituli. ff. r. C. eodem. sic etiam ex quacunq̄ alia causa siue vera siue putatiua / vt dixi dūmodo sit verisimilis / et iusta. q̄ an fuerit vel ne ex circumstantijs estimabit Iudex ex eo maxime quando quis non agit de facto suo no. in. l. cum falsum. ff. de acquir. hered. l. quāq̄. ff. ad velleia. l. item queritur. s. qui impleto. ff. loca. et. l. plurimum. ff. de iur. et fact. igno. Aduerte tamen q̄ in dubio presumitur bona fides glof. et doct. in. d. c. si diligenti et in. c. sanctorum eodem titul. de prescript. no. in. s. alie. insti. de actio. l. penul. vbi bon. casus. C. de enct. in regul. presumitur. de regul. iur. lib. vj. vide ad hoc regul. cum plurib. fallēijs per Pet. de vual. in. d. c. si diligenti.

In textu ibi.

En la presence de celluy qui pourroit pretendre.

Glossa secunda.

AD hoc est text. insti. de vsuca. i. pri. versic. et ideo iuncta glof. et ibidem Jo. fab. et ibi late qui dicantur presentes / et latius vide per text. glof. et doct. in. l. si. C. de prescript. long. temp. Et quis presumitur presens ex quo est ex parrochia. siue ex ciuitate oriūdus nisi probet absentiam suam Bar. et ibi imol. et moder. in. l. is potest. ff. de acquir. hered. Bal. in. l. fin. s. necessitatem. C. de bo. que lib. tex. in. l. cum quidam. la grande in. fi. ff. de lega. ij. Soz. consil. cxxj. incip. visa contingētia post princip. An autem currat illud tempus cōtra excommunicatum: et dicit Panoz. in. c. j. ij. colum. vers. sed ego. q̄ non: quia agere nō potest. c. intelleximus de iudi. mouetur per. c. quia diuersitatem de concess. prebend. et per rationē glo. in regula iuris imputari de regul. iur. lib. vj. Nam illud impedimentū agendi non oritur immediate ex culpa excommunicati sed ex pena ipsius excommunicationis ideo cum sit impeditus a lege non debet contra eum currere prescriptio. l. j. in. fi. C. de anna. except. quod intellige secundum Bal. in. d. c. j. in. fi. Quod non currat tempus contra excommunicatum quando iniuste fuit excommunicatus secus si iuste / et est in mora absolutionē petendi ar. l. sed et si per pretozem. s. ij. ff. ex quib. caus. malo. et no. in. l. j. C. de natu. libe. l. papinianus epull. ff. de mino. c. is quibus de elect. Fely. in. cap. ex transmissa. ij. colum. de prescript. vbi etiam dicit post Panoz. ibidem q̄ tempore hostilitatis non currat prescriptio per illum text. facit. c. solite de malo. et obe. in. ca. auditis et. c. de quarta. de prescript. Item nō currat tempus tempore pestis secundum Panoz. in. d. c. ex transmissa. ij. col. Barto. in. l. naturaliter. ff. de vsuca. vbi dicit q̄ sicut tēpore hostilitatis non currat prescriptio in. d. c. j. r. d. c. ex transmissa: sic nec tempore pestilētie seu mortalitatis quando ita seuit. in loco q̄ ius in eo non reddatur: extendit mirabiliter idem Panoz. in. d. c. ex transmissa etā si ius reddatur in loco mortalitatis tamen actor est absens propter timorē: quia pestis multum feuebat in loco: q̄ licet currat contra eum prescriptio tamen est iusta causa petēdi restitutionem alle. ad hoc dictum Bartol. in. l. de etate. ff. ad trebel. Et ibi dicit q̄ tunc citatus habet iustam causam non compenendi alle. ar. tex. in. cap. ad supplicationem de renun. tex. in. c. si vero de iureiur. et in. c. cōis fili. rxiij. dist. et no. per Panoz. in. c. cum dilecti de dol. et contu. sequitur Fely. in. d. c. ex transmissa. vbi etiam dicit q̄ cōtrarium tenet decif. rot. xij. in nouis. et imol. in. l. p̄ s. ad crimen. ff. de pub. iud. sentit glo. in. cle. p̄din in verbo alias de appella. n̄titur Fely. cōcordare sic distinguēdo: aut pestis a erat corruptione aeris / z cōplexio citati est facile corruptibilis tunc excusatur in ca. negotioz. l. xxxviii. dist. Aut est a contagione / vel complexio citati non facile corrumpitur z non excusat Panoz. in. d. c. cum dilecti. viij. colum. versicul. puto q̄ si aeris dicit tū idem Fely. vnum esse cōsiderandum scilicet q̄ si a peritis dicitur aerem esse corruptū excusatur: quia respectu complexionis non debet quis cōfidere z exponere se periculo: nec facile quis potest cognoscere quando propria complexio sit apta resistere malignitati aeris: quia vt dicit ibidem istud experti facilius suaderetur quam practiceretur Casus autem in quibus non currat prescriptio / vide in glo. in. c. prima actione. xvj. q. j. et per doct. in. d. c. ex transmissa.

Article. cccxxxv.

Et si ledit acquerer a tiltre ne lauoit encores possede par ledit temps de troys ans / si tel meuble luy estoit demander ou vēdique par aduou ou autrement il ne sen

peult defendre par ledit temps. Mais ou ledit demander fonderoit son intencion: si ledit deffendeur nauoit aultres deffences peremptoires ou neust tire a garant et este prins en garantaige il seroit excuse quant au terme sil estoit poursuy en matiere dauou ou denuncieement en prouuant & monstrât son tiltre de bõne foy. Car aultremêt il seroit subiect a pugnacion damêde ciuile ou corporelle selon la matiere subiecte.

In textu ibi.

Et si ledit achapteur a tiltre.

Glossa prima.

Acti iustus titulus excusat a pena de qua supra articulo. clxj. et ibi scripti de titul. etiam dixi supra in glo. j. superioris ar. Et quando dicatur iustus ad hoc: vt excuset detentorem a suspitio ne furri vide per doct. in. c. si diligenti de prescript. et signanter ibidem videas per. de vualdis de perus. vbi ibidem dat regulam cum. xv. limitatiõibus/et pluribus sublimitationibus quas per te videas: quia non transcribo vide tamen Bar. in. l. quod nerua et ibi magistraliter per. xij. colū. ff. de pos. Et ibi vide de culpa lata leui et leuissima: et quando equiparatur dolo. & quando cadat in emptione locatione deposito commodato/et similibus ex quibus tituli causantur vt supra dixi in. j. glo. ar. proxime precedentis.

Article. ccccxxxvj.

Celuy qui acquiert ou achapte aucun meuble a tiltre iuste & de bõne foy & en prêt la possession/ si le vèdeur doit a aultruy aucune somme de deniers lacqreur nen peult estre poursuiuy par le creditur cõme detenteur de tel meuble oblige puis q̄l est hors des maïs du debteur. Car en telles matieres meuble quant il est hors des mains de loblige ou de son heritier na poit de suite. Autre chose seroit si le meuble estoit ia arreste par iustice a la requeste du creditur. Car il ne pourroit estre aliene en son preiudice: et aussi sil est arreste a la requeste dũg tiers creditur / car vng aultre seroit bien receu a opposiciõ pour estre paie de sa debte sur tel meuble et y estre presere ou pour y venir a contribucion.

In textu ibi.

Celuy q̄ acqert ou achapte aucũ meuble.

Glossa prima.

Acti quia mobilitium vilis & abiecta possessio no. in. l. sciendum. ff. qui satis. cog. text. in. l. si re mobilem. ff. de acquir. vel amit. possess. et ibi glo. et doct. Ideo de facili perditur talis possessio: vt dicit ibidẽ gl. vide Philip. cor. consi. xvij. incip. visa petitione in. iij. col. in. j. volu. Et quid veniat appellatione mobilitium et generaliter de mobilibus dixi supra ar. cellij.

Article. ccccxxxvij.

CSi aucun acquiert aucũs heritaiges ou

chofes immeubles & les trouue et possede par cinq ans cõtinuelz paisiblement a iuste tiltre & de bõne foy sans adiournemêt d' interruption ou autre a inquietaciõ. Tel acquest est exempt et descharge de toutes rêtes charges & ypothecques cõstituees sur lheritaige par le vendeur ou autre alienateur depuis trente ans/ si nestoit lheritaige baille a la rente ou a la charge dont seroit question ou contre le seigneur de fief.

In textu ibi.

Et les tienne et possede par cinq ans.

Glossa prima.

Nautem valeat istud statutum per quod alteratur siue minus tuto tempus a iure p̄muni datũ ad prescribendum dicit Bar. q̄ sic in. l. oēs populi. vij. & vij. colū. in. fi. ff. de iusti. & iur. alle. l. de quibus in. fi. ff. de legib. l. manumissiones et. l. ius ciuile. ff. de iusti. & iur. in terminis Bal. in. c. ecclesia sancte Martie ij. colū. de cõstitu. vbi querit quid si laicũ per statutum municipale est tutus cõtra creditozẽ prescriptione tr̄ennij postea factus est clericus an possit in foro ecclesiastico de illo debito conueniri/ et sit tutus in dicta curia ecclesiastica per dictã prescriptionẽ et ibidẽ contra Jo. and. in. nouel. in. c. fi. de except. lib. vj. tenet q̄ erit tutus/ & q̄ eo q̄ mutauit forum tamen nõ perdit quod sibi est iam questũ scilicet ius vigore statuti alle. l. nemo potest et ibidẽ glo. sing. ff. de legat. j. Et quia statutum equiparat sententiã diffinitiuẽ que non perdit vires suas fori mutatione. l. cum quedã puella. ff. de iuris. omniũ iudic. Et q̄ statutaria prescriptio currit minoribus/ et omnibus vide doct. in. c. constitutus de lit. integ. restit. no. Bal. in. c. cum non liceat in. fi. et ibi de p̄iulleg. statutarie prescriptiõis de prescript. & vide que infra dicentur deo dante scilicet in ar. ccccclij.

Article. ccccxxxviii.

Caucune distinction ya en ceste matiere si loblige auoit vèdu ou autrement aliene de son heritaige & immeuble a son filz fille ou autre son heritier presump̄tif. Les gẽs de ceste condiciõ ne se defendroient pas par ladicte possession de cinq ans ou autre moindre possession contre telles rêtes ou ypothecques. Car il seroit veu le debteur lauoir fait pour deffraulder les crediturs. Et si auroient les crediturs iuste cause dignorance puis q̄ lheritaige ne seroit venu en la main de estranges personnes. Et pource ledit tenemêt de cinq ans a lieu entre estranges personnes & non entre loblige et sondit heritier.

Article. ccccxxxix.

CSi aucun heritier presump̄tif sa vie durant iceluy dont il est heritier presump̄tif tiẽt aucũs de ses heritaiges ou choses immeubles en ce cas na aucune prescription moins que de trente ans cõtre ceulx qui y

Trezieme partie

auoiet droit de rēte ou aultre charge Car il est veu q̄ par tollerāce z pour amour naturelle sō p̄decesseur le luy ait laisse tenir.

Glossa prima.

21

Racit quia pater et filius cōsentur vna et eadem persona no. in. l. cum scimus. C. de agri. et cens. lib. xj. C. et generaliter omnis heres text. in autē. de iureiur. a mozi. n. presir. post princ. colla. v. Ubi dicitur. notabiliter vnam quodam modo esse personā heredis: et eius qui in eum trāsmittit hereditatem ideo nullus eidem sibi met dicit reluctari zc. Sozi. et que late ibidem ad hoc allegat consil. cccxliij. incip. presens consultatio in ij. colū. Sic videtur semper in possessione remanere: z sic contractus presumitur fraudulentus / et simular. l. sicut. s. superuacuum et ibi glos. et Barto. ante fin. ff. quibusmod. pig. vel ypothec. solui. et idem Bar. in. l. post contractum versicu. tertio presumitur in. iij. colū. ff. de donatio. et ibi late per eum: et ibidem And. Bar. in. addi. Et q̄ propter conjunctionem personarum presumitur contra emptorem tenet Barto. in. d. l. post contractum. ij. colum. in si. ar. l. octau. ff. vnde cogna. et. l. de tutela. C. de in integ. resti.

Article. cccxli.

Et contre fraracheurs ou autres commence ladicte prescription apres le deces dicelluy dont est questio de la succession. Car les autres fraracheurs ou coheritiers nont eu faculte de ager ne riens quereller durant la vie du predecesseur qui pouoit laisser ou bailler les fructz ou iouissance sa vie durant.

Glossa prima.

21

Racit trita regula qz non valent agere non currit prescriptio. l. j. in si. C. de anna. except. Et facit ad text. qz licet filius suus heres habeat spem i hereditate paterna nō tamen adhuc dominus est nec potest viuente patre et non consentente de eadem successione disponere alienando nec alias vt no. in. l. si. et ibi Bar. Bal. et Jas. C. de pact. facit text. in. l. quidem. s. j. ff. de dona. l. ex eo. C. de inutil. stipul.

Article. cccxliij.

Celluy qui a tenu et possede aulcun heritaige et chose immeuble par an et iour paisiblement a acquis possession de la chose / et sen peult defendre contre tous en matiere possessoire soient gens deglise ou aultres en sonnand en termes generaulx quil a possede a tiltre / et prouuant les deniers exploictz par an et par iour / et sans ce quil luy soit besoing prouuer ne alleguer autre tiltre particulier.

Glossa prima.

21

Dista materia possessoria & de nouis de assisinis: vide in stilo curie parlamenti. j. parte in titu. quozū cogni. specta. spectat ad regem / et ibi late per Stepha. auffle. latius. z ad saturitatem

Des prescriptions.

videas per Boerium in cōsuetu. Bituri. ritu. de iuris. omnium iudi. s. iij. in glos. j. et vide in titu. de bono. possess. ff. et de caus. possess. et p̄p̄rieta.

Article. cccxliij.

Saucun a vendu a aultre partie de ses heritaiges et choses immeubles et soit obligé a les garantir, Et apres vend aultre partie de lesditz heritaiges et choses immeubles a aultres personnes. Le premier acquerer peult faire adiourner en demand de d'interruption en court cappable le dernier acquerer dedans lesditz cinq ans apres ledit acquestz fait et possession dicelz luy acquest prinse affin quil ne se deffende par tenement que lesdictes choses par luy acquises ne demeurent ypothecques / et obligees a son garantissement des choses acquises par le premier acquerer. Et ne peult le dernier acquerer empescher ladicte interruption. Et ycelle congneue il se pourra deffendre par ledict tenement de cinq ans que les choses ne demeurent ypothecques / et obligees audit garantissement.

Article. cccxliij.

Acquerer cōtre acquerer p̄script par cinq ans cōtinuelz es choses acquises depuis trēte ans / pourueu que tel acquerer soit personne estrāge z nō heritier presum pris de loblige et q̄ ce ne soit la chose baillee a la rēte ou a la charge dont est questio ou rente cree parauant trente ans ou cōtre le seignir de fief ou q̄ icelluy acquerer ayt este certifie en faisant ledit contract.

In textu ibi.

En demande d'interruption.

Glossa prima.

Racit quod dicūt Panoz. & Ste 21
ly. in. c. illud. ij. de prescript. q̄ prescriptio statutaria interrumpitur per citationē equis parādo eā prescriptioi mere odiose. xxx. annozū Bar. et Angel. in. l. ij. s. si rem. ff. p̄empto. Alexā. in. l. si. in prin. ff. de eo per quē fact. erit zc. Angel. z Jas. l. s. penales pe. col. l. i. de actio. Bar. in. l. in omnibus. ff. de act. z oblig. Bar. in. l. ff. in prin. versic. veritas est et ibi Jas. in. iij. limitatione. ff. de eo per quem fact. erit. Aduerte tamen quia ad hoc plura requiruntur / primo q̄ talis citatio siue adnotamentū sit certum: z q̄ sit talis illa citatio ex qua citatus plene possit instrui / vt notabiliter dicit Pet. de anchor. in. cle. ij. penul. columna. in. v. not. vt lit. pen. per glos. fin. ibidem et ad hoc alle. no. in. ca. ij. de dila. l. y. in autē. offeratur. C. de lit. contest. vbi dicit q̄ primo libellus est offerendus iudici deinde Iudex mittit illum / vel exemplum eius parti cum citatione: et dicit etiam idē de Anchor. q̄ si non esset citatus certus de actione per citationem et esset citatio illa generalis / scilicet ad cōparendum coram tali iudice contra talem responsurus ad actionem / siue actiones quas vellet intentā

re zc. Et reus pluribus actionibus teneretur nescire-
mus in qua actione esset interrupta actio. Item di-
cit. l. antiqua q̄ sit editio libelli vt reus instructus ve-
niat responsum. l. j. ff. de eden. l. y. in. d. auten. offera-
tur. Et quia vt citatio sit certa minus est dicere q̄ q̄ in-
seratur tenor libelli. Item requiritur secundo q̄ talis
citatio sit per nuncium facta iudici et sit in scriptis re-
dacta fm̄ Pet. de anchar. in. d. cle. ij. ad fi. vt lit. pen.
Jas. in. d. s. penales. pe. col. in. sti. de actio. z. Fely. in. d.
c. illud. viij. col. versi. secunda conclusio. et alle. idē de
Anchar. ibidem Bar. in. l. multum. ff. de condi. et des-
mon. vbi dicit: q̄ si iudex procedit contra aliquē tanq̄
contra contumacem cum eius contumacia esset sibi in-
cognita licet in veritate esset contumax non valet talis
sententia: et ita refert tenere Inno. in. c. cum contingat
de offi. delega. in glo. super verbo iuste. ad hoc facit. l.
hoc autem. s. non defendi. ff. ex quib. cau. in posses. ea.
vbi de hijs que facit iudex debet constare et liquere vt
iudici. Joan. and. in regu. eum qui certus. de regu. iu.
lib. vi. in mercu. ¶ Item tertio requiritur q̄ talis cita-
tio nō sit circūducta fm̄ Guiller. de cug. in. l. sicut post
glo. ibidem in verbo executorum. C. de prescrip. xxx.
anno. vbi dicit: q̄ ad hoc q̄ citatio interrumpat prescri-
ptionem distinguendum esse sic: aut citatio habuit effe-
ctum perfectum z per talem citationem interrumpitur
prescriptio. exemplificat vt si possidebas rem meam z
te feci citari siue tu venias vel non citatio habet effe-
ctum dum tamen veniā z sim paratus procedere. Aut
citatio non habuit effectum quia ego qui te feci citare
non veni tunc non habet effectum hec de Lug. que se-
quitur Bal. in. l. si. post prin. versi. in eadem glo. ff. de
eo per quem fact. erit. et in. l. post edictum. s. j. post me-
dium. versi. extra quero. ff. de iudi. z in. l. j. in princ. ff.
de in ius vocā. Fely. in. d. c. illud in. iij. col. vbi tamen
non firmat illud: sed dicit super eo cogitandum et non
immerito per ea que ibidem allegat et quia per citatio-
nem vt predictum est interruptio habuit effectum. Et
facit quia actio semel extincta non potest reuivisci. l. si
vnus. s. sed si pactū. ff. de pact. vide alia requisita per
eundem Fely. et ibi late de ista materia in. d. callud.

Article. ccccxlviij.

Et est a entendre que ad ce que ledit ac-
quereur se puisse deffendre par ledict tene-
ment et possession de cinq ans il est requis
quil ayt possede par ledit temps continuel
lement par possession publique non clande-
stine. Mais conuient quelle soit telle que
les autres acquereurs ou creditours vray
semblable en ayent eu ou peu auoir con-
gnouissance. Et pource si celluy qui a ven-
du ou aliene demeure fermier ou deteteur
des choses. Apres quil a aliene iasoit que
ce soit ou nom de lacquereur. Toutefois
telle possession ne seroit suffisante pour por-
ter preiudice a autres tierces personnes si
non que dudict dernier contract lesdictes
tierces psonnes eussent este deuemet acer-
tenees / ou quel cas ladict prescription
de cinq ans auroit lieu: et a semblable se-
ra garde es matieres de retraict quant a la
possession dan et de iour.

In textu ibi.

Par ledit temps continuellement.

Glossa prima.

Et tempore vtili et conti-
nuo et quando incipiat et quando fi-
niatur et an dies ferlati computentur:
vide q̄ supra scripti ar. ccccij. in glo. j.
et etiam que scripti supra ar. vij. in glo.
dedans. xl. iours: et ad hoc vide bo-
tex. gl. et ibi scrib. in. l. deniqs. ff. de mi-
no. xxv. annis. Et ibi dicitur q̄ continuum temp^o cur-
rit de momēto ad momentum. Et vide in. l. sciendū. s.
fi. et ibi glo. et in. l. cum ser. ff. de edil. edict. glo. et ibi
Bar. et alij doct. in rub. ff. de diuers. tēp. prescrip. glo.
in. l. si. in glo. j. C. de tempo. in integ. rest. peten. glo. in
c. q̄ sit clericis in verbo mense. de elect. lib. vi. Que au-
tem et quot sint necessaria ad hoc vt tempus dicat^r vti-
le vide glo. et ibi doct. in. s. rursus in verbo annū. in. sti.
de actio. glo. in. l. j. in verbo agendi. ff. de diuer. z tem-
po. prescrip. Et quomodo sumatur tempus vtile po-
nit Bal. in. d. l. si. in. s. oppo. C. de tempo. in integ. rest.
Et ibi in dubio omnis dilatio intelligitur continua nisi
si reperiatur cautum q̄ sit vtilis Bal. in. l. si quādo. ff.
et. v. q. C. de testib. idem Bal. in. l. eos. s. si autē. in. ij.
col. C. de appella. z ibi an dies termini computentur in
termino: z multa alia Jas. remissiuē in. d. s. rursus nu-
lxj. et pluribus seq. An autem et quādo tempus in du-
bio intelligatur vtile vel continuum. Bal. in. l. annus.
cum ibi no. per glo. ff. de calum. idem Bal. in. l. gene-
ro. ff. de hijs qui not. infra. Bal. in. l. j. si. col. C. de dila-
idem in. l. siue pars eodem titul. l. y. et Bal. in. l. ij. C.
de edil. edict.

In textu ibi.

Possession publique non clandestine.

Glossa secunda.

Qui clam possidet non p̄scribit vel
vsucapit in p̄iudicium illius qui semel fuit posses-
sor. l. clam possidere et ibi scrib. ff. de acq. posses. Bar.
in. l. si. C. vnde vi z illud viciū est reale: ideo rem affi-
cit vicio: vt no. in. d. l. clam possidere glo. in. l. vicia. C.
de acquir. poss. et ibi videas vicia possessionis: et de
possessione vi clam vel precario. l. pomponius. s. cum
quis. ff. eodem tit. Ad hoc autem vt possessio dicatur
clandestina tria requiruntur fm̄ Paul. de cast. in. l. clā
possidere. ff. de acquir. vel amitt. posses. Primo q̄ va-
cet tempore quo occupatur siue vacet naturaliter tm̄
vt in. d. l. clam. s. qui ad nundinas: siue autem ciuilit̄
quod multis modis potest contingere: vt no. gl. in. d.
l. si. C. vnde vi. in verbo vacuam alas si nulla vacaret
per ingressum nullam acquireret: vt no. glo. in. d. s. qui
ad nundinas. Secūdo requiritur q̄ ille qui possidet seu
apud quem fuit possessio vacans ignoret ingressum.
et tunc dicitur furtiuē acq̄sita: vt no. in. d. s. q̄ ad nun-
dinas. Tertio requiritur q̄ non subist aliqua iusta cau-
sa quare debeat ingredi quia sciebat ad se non pertine-
re rem illam quod potest contingere siue sciebat iquis
esset prim^o possessor qui se absentauit vt hic siue igno-
rabat quia debebat scire alienaz esse ex quo sciebat ad
se non pertinere no. in. d. l. si. C. vnde vi. z in. d. l. clam
in glo. ibidem in verbo susp̄cabatur. Secus si sciebat
ad se pertinere ex iusta causa: secus etiā si possidet do-
mino sciente et patiente qz tunc non diceretur nec clau-
destina nec violēta sed iusta: vt in. d. l. clam ibi nec q̄q̄
clam possidere et ibi Paul. de cast.

In textu ibi.

En ayent eu ou peu auoir cōgnouissance.

Glossa tertia.

Quando quis p̄sumatur scire vel
ignorare relinquatur arbitrio iudicis: vt per Panoz.
Decium / Fely. And. Barba. et omnes in. c. ij. de cons-
titu. Et generaliter scētia p̄sumitur in hijs que pu-

Trezieme partie.

Des prescriptions.

blice fiunt no. in. c. si. qui mat. accus. poss. Deci. in. d. c. ij. pe. col. in fi. quod intellige quo ad presentes. i. in patria residentes. Si vero sunt absentes presumunt igno- rare fm eundem Deci. post Panoz. in. d. c. ij. alle. tex. et ibi Bald. in. l. plane de excusa. tuto. in. d. c. si. q. mat. accus. poss. et in. l. tres fratres: et ibi Angel. ff. de pact. et in. l. iudicis. s. lucius: et ibi Bal. et doct. ff. de libe. et posthu. Barr. in. l. is potest. col. v. ff. de acquir. hered. Ludo. roma. consil. lix. incip. ad discutiendum doc. in c. eos. de tempo. ordi. z qualita. lib. vj. no. in. l. cum in longi. C. de prescrip. long. temp. x. vel. xx. anno.

In textu ibi.

Touteffois telle possession ne seroit suffisante.

Glossa quarta.

Facit lex cum nemo et ibi no. C. de acquir. possess. vbi dicitur: q. nemo potest causam sue possessionis mutare no. in. l. cla. possidere. z ibi Paul. de cast. ff. de acquir. poss.

Article. ccccxl v.

Celluy qui a possede et tenu aucun heritaige et chose immeuble a tiltre dachapt/ don/ permutation/ ou aultre iuste tiltre habille a transferer seigneurie z de bonne foy par dix ans continuelz entre presens a acqs le droit z propieter de la chose en monstrat et prouuant son iuste tiltre avec ladicte possession de dix ans. Et sil a tenu p vingt ans continuelz entre les absens a iuste tiltre il a prescript et acquis contre eulx le droit et propieter de la chose en monstrant le tiltre et possession comme dessus.

Glossa prima.

De materiam istius articuli vide titulu in iure similem scilicet de prescrip. long. temp. x. vel. xx. anno. C. per totum cum ibi not. Et q. talis prescriptio sine titulo no. procedit: ad hoc est tex. in. l. nullo. ff. de rei vendi. et. l. celsus cum similibus. ff. de vsuca.

Article. ccccxlvi.

Celluy qui a tenu et possede aucun heritaige et chose immeuble a tiltre ou sans tiltre par trente ans continuelz soit entre presens ou absens a prescript et acqs droit en ladicte chose et nest besoing monstrer son tiltre/ mais alleguer et prouuer seulement la possession et prescription de trente ans entre seculiers ayans puissance d'ager/ et pareillement contre gens deglise au regard des acquestz fais depuis. xl. ans.

Article. ccccxlvij.

Action de rescision/ de contract ou sup- ployment pour deception doultre moy- tie de iuste pris / en matiere de heritaige et choses immeubles dure iusques a tren- te ans.

Glossa prima.

De per totu de prescrip. xxx. vel. xl. anno. C. q. actio prescriba- tur est tex. in. l. sicut. l. omnes. et. l. si. q. s. emptionis cum concor. z ibi Bal. et docto. eo. titul. C. de prescrip. xxx. vel. xl. anno. et ibidem dicit Bald. in ij. col. q. per tantum tempus tollitur effectus natura- lis et ciuils obligationis. Et ideo fm eum soluens tu- tus tali exceptione repetit vt indebitum alle. ad hoc Bar. in. l. si. ff. rem rat. habe.

Article. ccccxlvij.

Saucuns fraracheurs diuisent ensem- ble lheritaige a eulx escheu daucun leur pa- rent pere z mere ou autre predecesseur sans riens en passer par escript et tiennent cha- cun son lot a part et a diuis par dix ans. Et lung ou plusieurs apres lesditz dix ans de- mandast que les heritaiges fussent depar- tis il ny sera ouy sil ne plaist aux aultres / mais deffendra chascun son lot qui aura te- nu par ledit tenement de dix ans q. ne pour- roit monstrier fait au contraire et prouuer quilz eussent fait icelle diuision non point par forme de partaige final / mais seule- ment par prouision en attendant partaige et diuision. Ou que telles autres pactions eussent este faictes entre eulx ou apparust autre chose de fait qui empeschast ladicte prescription.

Glossa prima.

De hoc est glo. solennis in l. si maior in glo. j. C. comunt diuid. Que glo. multum ibidem per scrib. scilicet per Bar. Bal. Jo. fab. Salic. et Butri. commendatur et est singu. fm eundem Salic. ibidē q. ex quo seor- sum quilibet fructus percipit presumitur diuissio ar. l. cum in rem verso. ff. de vsur. z. l. j. ff. de aqua plu. ar. cen. in fi. et facit optime fm eum. l. itaq. ff. pro socio. Quod etiam si equalitas non sit proportionata quia fm eum cōsensu partium potest esse disportionata sim- pliciter sequit eum. ibidem Jaco. But. et Bar. Et vs- de eundem Salic. in. l. si certis annis. C. de pact. z Bar- to. et Bal. in. l. qui in aliena. ff. de acquir. hered. Bal. in. l. j. vij. q. C. qui admitt. ad bono. possess. Bal. in. l. j. v. col. C. de fideicommiss. Sozi. consil. clxxxij. incip. vi- sa bulla. in fi. Philisp. cor. cōsil. xxxvij. incip. circa pris- mum in. ij. col. in. iij. volu. allegat q. factio datur vo- luntas intelligi. l. reprehendenda. C. de insti. z substi. sub condi. fac. cum pcor. ibidem in glo. Et q. ex postea secutis interpretantur prius gesta. in ca. cum per bellū cum. xxxiiij. q. ij. in ca. peruenit. xvij. dist. Et cum di- uissio censetur quedam permutatio. l. cum pater. s. be- reditatem. le. ij. Et viceē emptionis obtinet. l. j. C. cō- munia virtusq. iudi. et ad supradicta vide Jas. et que ibidem alle. in. s. quedam nu. xl. et ibi in addi. insti. de actio. et Guid. pape in trac. de psump. nu. lxxvij. in fi.

Article. ccccxlviij.

Fracheurs comme freres z seurs z au- tres coheritiers qui sont successeurs en au-

cune succession ne peuvent acquerir ne prescrire le droit l'ug de lautre en la freresche et succession par tenement possessio ou prescription moindre que trente ans.

Glossa prima.

A **H**oc est tex. in. l. sicut. l. omnes. z. l. si quis emptionis. C. de prescrip. xxx. vl. xl. anno. Et bene facit tex. z ibi no. in. l. hereditatis. C. de peri. here. z ad hoc est glo. notabilis in. s. quedam in verbo hereseunde ibi sed qto tempore: et ibi Jo. fab. qui rñ. ad multa contraria z etiam ibidem Jas. in. l. de actio. Et an iuri comuni diuidendo possit prescribi aut renunciari per simul possidentes vide per eisdem doct.

Article. ccccl.

Qu seigneur de fief ne peult acq̄rir lheritage ou autres droictz de sō subgect ne autre seruitude par prescription ou tenement moindre que de trente ans sans tiltre sur lheritage tenu de luy.

Glossa prima.

A **Q**uādo dñs dicatur prescribere seruitium siue prestationē annuā a vassallo necesse est q̄ talis solutio tāto tempore prestita sit facta precise in signum et recognitionem subiectionis et vassallagij: vt notabiliter determinat Bar. in. l. cum de in rem verso. pe. col. et ibi And. barba. in. addi. late et que ibidem alleg. ff. de vsur. Or vt dicit ibidem vsus prestationis non producit effectū nisi ad id q̄ necessario inferitur ex illo: idem Bar. in. l. litibus de agri. et cens. lib. xj. C. Ly. et Bal. in. l. si certis annis. C. de pact. Bald. in. c. j. s. si quis per triginta j. col. sup verbo vt feudū. in. ti. si de feud. defun. contē. sit vbi dicit q̄ possessio v3 esse formis. i. tanq̄ feudalit alle. l. si. ff. q̄ ad. seruit. amit. Et scdm̄ eū hoc modo loquitur dic. l. cum in rem verso: secus fm̄ eum in possessione informi quia non operatur plus prestatio q̄ stipulatio que sine causa non habet effectum. l. ij. s. circa. ff. de except. dol. Item legum presumptiones non ad aptantur ad ea q̄ a lege habet incertā formam. l. scita. ff. de annu. legat. Ad hoc dicit idem Bal. post doc. solennitatem presumi circa ea que formiter acta sunt. Et non circa informia. i. vbi non apparet causa alle. Pet. et Ly. in. l. j. C. de contrab. et comit. stipul. glo. in. d. s. circa. † Ideo si rusticus soluit michi omni anno vñū par caponum si quidem soluit simpliciter non adiecta aliqua causa tunc presumitur donatio eius quod solum est: sed q̄ infuturum presertur ex nullo actu precedenti inferitur fm̄ eūdem Bar. in. terminis in. d. l. cum de in rem verso. Panoz. in. c. iohannes. in. fi. de de. cōtuga. et que scripsi supra in rub. in. gl. in verbo/les cōstumes. vers. redeo ad propositum: et ibi late q̄ in hīs que sunt mere facultatis non inducitur prescriptio: et etiam scripsi supra ar. xxij. in. glo. j. sed si non soluisset simpliciter sed respectu aliq̄ue cause pura seruitij vel vassallagij tunc presumitur titulus pro futuro tempore z cogetur ad soluendum fm̄ eūdem Barto. in. d. l. cum de in rem verso: exemplificat vt si soluens dicat pro laborerio a te domino dono vñum per caponum quia tunc presumitur titulus q̄d̄iu teneat laborerium ad hoc alle. tex. in. d. l. cum de in rem verso. et. d. l. litibus. Et ad supradicta facit Jas. in. l. ij. col. post Alberic. ibidem in. vij. col. Salic. in. xij. col. C. de iure emphi. vbi dicunt q̄ qui per. xl. annos. censum soluit p̄ fundo quem possidet fundus ille censetur emphiteoti-

cus: et q̄ iste presumitur emphiteota qui tanto tempore canonem soluit. nec obest fm̄ eos si diceretur q̄ contractus emphiteoticus de necessitate requirit scripturam vt per eūdem Jas. late in. glo. l. j. super verbo scriptura. C. de iure emphiteo. quia presumitur scripturā interuenisse iuris presumptione que presumit contractum emphiteoticū solemniter precessisse ar. l. sciendū. ff. de verbo. obliga. in. s. fi. insti. de fideiuss. Specu. in. titu. de emphiteosi. s. nunc vero aliqua. vers. .liij. z vers. .vj. et vers. .cxlij. vbi dicit: q̄ longa prestatio inducit coniecturam vt omnia solemniter acta videatur per. d. l. cum de in rem verso.

Article. cccclj.

Et p̄ semblable le subgect ne peult prescrire ne acquerir lheritage/ rēte/ deuoir ou autres droictz de son seigneur ne exemption contre luy de ses deuoirs ou droictz deuz sur lheritage et choses immeubles tenuz de luy par tenement moindre que de trente ans.

In textu ibi.

Et par semblable.

Glossa prima.

Et sic dominus et vassallus ad imparis nō iudicantur no. in. ca. de forma. xxij. q̄st. v. Ideo dicit notabiliter Bald. in. c. j. s. dominus. in. titu. de for. fideli. q̄ textus ille dicens: q̄ dominus in omnibus vñcem fideli suo reddere debet est notabilissimus et sanctorum ius cōtinet: vide que supra scripsi ar. cxc. in. glo. de son seigneur. Et q̄ vassallus possit prescribere tale seruitium vñde Jas. in. l. ij. col. vij. C. de iur. emphi. et tex. in. c. glo. Boertj in. consuetu. bituri. et que ibidē late alle. in. titu. de prescrip. ar. iij.

Article. cccclij.

Qu acquest / don ou leys tenu avecques son fief dōmaine ou mestayerie par dix ans est repute et censes des appartenances du dit fief dom maine ou mestayerie.

Glossa prima.

Actunt no. per glo. z doc. in. l. cum de in rem verso in verbo lōgo scilicet decētio. ff. de vsu. Bar. in. l. litibus in. j. addi. de agri. z cens. lib. xj. C. vbi dicit per illum tex. q̄ quando queritur de statu rei non de statu persone tunc diuturna possessio scilicet decem annozū sufficit quia in posterum non poterit questio antiqua dominij refricari.

Article. cccclij.

Si auch heritaige tenu censuemēt dau cun seigneur de fief demeure par le deces daustruy nest recueilly par ses heritiers le seigneur de fief le peult prendre en sa main et le faire bannir par troys bās deglise ou a foires et marchez sil les a et les bailler a exploicter au plus offrant z derniers enche-risseurs ou prouffit de ses deuoirs z de qui il partiēdra. Et si au dedans de dix ans il vient heritier il aura lesditz heritaiges z

Treziesme partie

fructz diceulx premier desditz et rabatus sur iceulx les arrerages desditz deuoirs mi ses et vaccacions raisonnables a iceulx recueillir. Et si apres dix ans ledict heritier vient il pourra auoir lesditz heritaiges au dedans de trente ans dicelle succession ad uenue. Non obstant quelconque adiudica tion que en eust este faicte au seigneur de fief par ce que entre le seigneur de fief z le subiect p̄scription ne peult courir p̄ moins de tēps q̄ de trente ans / mais si l'heritier ne vient dedans dix ans dicelle succession ad uenue comme dit est ledit seigneur de fief pourra si bō luy semble retenir lesd̄ fructz pour ses deuoirs / peines et vaccaciōs par luy ou les commissaires z encherisseurs fai ctes. Et en icelluy cas demourra l'heritier quitte desditz deuoirs et rentes vers le dit seigneur de fief z rendra ledit seigneur de fief lesditz heritaiges quittes des arre rages desdictes rentes et deuoirs tāt a luy deuz que a autres pour raison diceulx. Et ou ledit seigneur de fief ne voudroit pren dre lesditz fructz ilz seroient p̄ luy deliurez audit seigneur / pourueu que icelluy heri tier payera prealablement audit seigneur de fief les arrerages de son cens / rente ou aultre deuoir avecques lesdictes mises rai sonnables faictes a la collection diceulx fructz. Et par ce nest entendu que lesditz seigneurs de fief ne puissent prēdre par def fault de homme ainsi et es cas cy dessus de claires.

Uide quid supra scripti de saisina ar. vi. in glo. ij. in verbo fors pour leur saisine.

Article. ccccliii.

Prescription ne court point contre mi neurs / mais viennent a saisine et se peuent dire et maintenir saiziz dedans lan q̄lz sont venuz a aage de tous leurs droitz dōt leur pere et mere / ayeul / ou ayeulle / et aultres leurs predecesseurs estoiet saiziz au temps de leur trespassement. Pourueu q̄ au tēps de la succession aduenue desditz ayeul ou ayeulle / pere et mere ou aultres parens ilz soient demourez mineurs.

In textu ibi.

Prescription ne court point contre mineurs.

Glossa prima.

A sic cum queritur de damno vitando prescriptio non currit contra mino rem secus si queritur de lucro caprando vt dixi supra ar. cccclij. in fi. glo. Adde Laur.

Des prescriptions.

calca. consil. lxxiii. incip. q̄ dicitis fillabus. xiiij. col. et pluribus seq. concludit q̄ prescriptio statutaria nō cur rit minorū. Et ratio est fm eum quia non valent agere non currit prescriptio glo. et doct. in. c. auditis de pre script. Et aliam rationem post Bar. in. l. omnes popu li. ff. de iusti. et iur. scilicet q̄ statutum debet ex ratione limitari z in casu nostro statutum se fundit super negli gentia non petentis. Et negligentia non cadit in mino ribus vt satis scripsi supra ar. cx. viij. et que ibidem al legauit ibi vide: et q̄ nō currat statutaria prescriptio tē poze minoritatis quando queritur de damno vitan do ad hoc allegat Cal. in supra dicto cōsil. tex. in. l. ff. C. de noza. actio. tex. z ibi Bar. et alios in. l. si sine. S. lu cius. ff. de admī. tuto. et in. l. ij. C. que sit long. cōsuet. Innoc. in. c. cōstitutus de resti. in integ. et. l. j. C. si ad uerf. vsuca. et. l. sancimus. C. in quib. caus. in integ. resti. non est necess. Philip. cor. cōsil. ccxcvi. incip. in pre senti. iij. col. in. iij. vol. Soz. consil. lx. incip. in presen ti. in fi. col. Ad hoc alle. l. fi. C. in quib. caus. in integ. resti. non est necessa.

Article. cccclv.

Et est assauoir que le masle noble nest aage iusques a vingt ans acomplis / z la fil le noble a quatoze ans. Mais enfans cou stumiers soient filz ou filles sont aagez a quatoze ans et sont habilles en la pouruy te de leurs droitz / pose que le coustumier ne soit en aage de tenir sa terre tenue a soy plustost que le noble comme dit est deuant. Et vault et tient contraict fait avecques iceulx coustumiers aagez de quatoze ans entant que touche leurs meubles menuz qui ne se peuēt garder seullemēt. Et pour tant que touche les contraictz portās alie nacion. des autres meubles et choses heri taulx z immeubles ilz ne sōt vallables sās auctorite de iustice iusques a ce quilz ayēt vingt ans comme les nobles.

Uide supra ar. xcix. et que ibidem scripti.

Article. cccclvj.

Et si laissent passer ledit an apres quilz sont aagez de vingt ans soient nobles ou coustumiers sans eulx ensaisiner / douloir / applegier ou cōplaindre par raison desdic tes choses apres ledit an ilz y pourrōt ve nir par action sans ce que le temps escheu durāt leurdicte minorite leur puisse nuire.

Glossa prima.

Quod infra annum debeat peti bonorum possessio ad hoc est tex. in. l. vnica. s. largius. z. s. fi. ff. de succes so. edict. glo. et ibi scrib. in. l. j. in verbo transactio. C. qui admit. ad bono. pos sess. l. ij. ff. quis ord. in bono. possess. ser ue. computatur enim a tempore minoris etatis ad die missionis vt dicit tex. in. d. l. j. C. de tēp. in integ. resti. peten. vide insuper que supra scripsi ar. cclj. in glo. des dans lan.

Article. cccclvij.

Si le mary durant le mariage ved / alie

Article. cccclviij. vs que. cccclxiij. fo. cxxvii.

ne ou ypotheq̄ lheritaige et chose immeuble de la femme sans le contentement d'elle / et si au temps de lalienacion le mary ou la femme estoient possesseurs la femme ou ses heritiers silz ne se sont portez heritiers du mary viendront a son heritaige / et sen pourront ensaisiner / dire / et soubstenir faisiz dedans lan de la mort du mary / si feront les enfans ou autres heritiers de la femme dedans lan de la mort d'elle / si elle meurt deuant son dit mary / car l'homme ne peut aliener lheritaige de la femme sans son consente ment. Et pource quelle na puissance ne auctorite constant le mariage sil ne viêt du mary qui est administrateur apres son trespassement elle peut retourner a son heritaige / cest assauoir par saisine et possession dedans lan prouchain ensuyuant ledit mariage dissoluz et apres ledit an par action si pourueu ny a este autrement dedans ledit an. Et ne court le mariage durant aucune prescription a lencontre d'elle.

De materia istius ar. scripsi etiam supra ar. xlviij. ibi videas.

Article. cccclviij.

Et par semblable si aucune succession luy estoit escheue mouuant la ligne a coste dicelle femme que le mary eust laisse passer sans la recueillir ou en intenter proces durant ledit mariage / icelle femme ou ses heritiers apres la mort de son mary ou dissolution de son mariage pourroient dedans lan soy dire et porter faisiz : et apres ledit an silz le laissent sans soy ensaisiner ou intenter matiere possessoire pourront demander son heritaige. Pourueu que ce soit dedans trente ans dicelle succession aduenue.

Glossa prima.

Quod ad ista onera et alia tenetur maritus facit quia efficitur dominus dot. s. z omnium bonorum mulieris l. doce ancillam. C. de rei vend. ideo tenetur vt satis supra dixi ar. c. si vero tenetur mulier ne res p̄scribatur. p̄pter mariti negligentiam tunc agere potest ar. l. sed et si vi. s. filiofamilias: et s. idem ait filiosa. ff. de iniur. Et vide late per Boerium in consuetu. feu. et censua. in glo. s. viij. z. viij. que ibidem alle.

Article. cccclxiij.

Prescription ne court contre le patrimoine de leglise par moins de temps que de quarante ans. Cest a entendre lheritaige de la fondacion ancienne et des acquetz et accroissemens fais p̄ auant quarante ans et de ceulx qui sont depuis quarante ans

prescription courroit come contre laiz. Auf si ne peuet prescrire lesdictes gens deglise contre le droit de cōtraicte et inuinctiō que les seigneurs feodaux ont de leur faire mettre lesditz acq̄tz hors de leurs mains ou dēpayer l'indempnite au choys desditz seigneurs de fiefz et ce que en deipend desdictes inuinctiōs et droict de indampniate par moins de tēps que de quarante ans.

In textu ibi.

Que de. xl. ans.

Glossa prima.

A hoc est tex. i autē. quas actiones. et ibi late per Bald. et Jas. C. de sacrosan. eccles. vbi dicitur: q̄ so la romana ecclesia gaudet prescriptio nis centum annorum privilegio que alijs ecclesijs sc̄petunt spatio. xl. annorum prescribuntur late per Fely. qui dat regulam cū fallentis in. c. audientiam. ix. col. de prescript. et vide in. c. illud. et. c. de quarta eodem titu. et vide in. c. si. de prescript. lib. vi. Joā. and. et Antho. de but. in. c. quia nonnulli de clert. non resid. et dicit Jas. in. d. aut. quas actiones. in. j. col. post Bal. ibidē. q̄ idē est in pauperibus et bonis pauperum tex. in. s. pro temporalib⁹ in auten. de eccles. titu. col. ix. rex. z ibi Panoz. in. c. i. s. de prescript. immo generalius dicit idem Jas. in. d. auten. quas actiones: q̄ omnia privilegia concessa ecclesiasticis personis competunt etiam pauperibus z miserabilibus personis quatenus possit conuenire: ita dicit Bal. in. l. penul. s. cum autem. in fi. col. C. ad trebel. Idem Bal. in. l. illud. C. de sacrosan. eccles.

In textu ibi.

Aussi ne peuent prescrire zc.

Et vide supra ar. xliij. et que ibi scripsi.

Article. cccclxi.

En acquetz nouueaulx fais par gens deglise depuis quarante ans / en matiere de prescription ou tenement ilz ne sont plus priuilegiez ne preserez que gens laiz. Ont proteste comme dessus les gens deglise et requis ledit article estre regecte desdictes coustumes.

Article. cccclxi.

Les acquetz / dons z laiz fais a leglise par auant quarante ans sont reputez lheritaige de lancienne fondacion dicelle eglise.

Glossa prima.

Ratio istius est quia pendent illo tempore. xl. annorum non sunt domini incommutabiles cum rex siue dominus feudī potest eos cogere ad vitandū illas res: vt supra dixi ar. xliij. sensus est: post illud tempus vt ibidem.

Article. cccclxiij.

En debatz de seruitudes de maisōs voisines en bonnes villes ou villages comme de veues goutieres / priueses / to⁹ canaulz et autres debatz qui souruiennent touchāz

Trezième partie

seruitudes tenemēt ne prescriptio de tēps ne court point soient telles seruitudes latentes ou apparentes. Et en doit on iuger tāt en petitoire que possessoire ainsī que on voit estre raisonnable pour le temps desditz debartz appellez ad ce prudēs gens nō suspectz avec les iurez scauans et congnoissans en telles choses sans receuoir aucun a alleguer possession au cōtraire. Mais est lon receu a alleguer pactiōs / stipulaciōs / appoinctemens ou aultres consentemens des parties apparoiissans par lettres ou aultres prouues suffisantes.

In textu ibi.

En debartz de seruitudes de maisons.

Glossa prima.

Ic dicitur de seruitute p̄dia
li vrbana: de qua in titu. de seruit. vrbana. p̄edio. ff. Et de seruitutib⁹ in genere tā personalibus realibus q̄ mixtis: vide la t̄ssime p̄ Barto. veronesi. q̄ de seruitutibus fecit aureū tractatū z vide tex. iuncta gl. z ibi Jo. fab. Ang. et Jas. in s. aque. insti. de actio. gl. z ibi Bar. in. l. j. ff. de seruit. ff. gnali. gl. in t̄de seruit. insti. gl. in. l. si quis binas in v̄bo quod persone. ff. de v̄suffr. Fely. in. c. de quarta. viij. col. de prescrip. et ibidem que habeant causam continuam et discontinuam. Ex quibus breuiter nota q̄ seruit⁹ personalis est illa que debetur a persona persone de qua habetur in titu. ff. de sta. ho. et insti. de iur. p̄sona. Et vbicunq̄ fit mentio de seruis glo. in rub. ff. de seruit. titu. generali. Et inuenta est a iure naturali per ebricitatem quia Hōe maledixit Chanaam filio Cham eo q̄ dixit Cham denudauerat in derisum pudenda illius Hōe paris ebris: ideo dixit Hōe maledictus puer Chanaam: seruis erit fratrib⁹ suis in ca. sexto die. xxxv. dist. glo. in. c. ita quorūdam. et ibi scrib. de iudeis glo. in. l. manumissiones. ff. de iur. fi. et iur. Plures alias opiniones ynde ortum sumpserit recitat idem veronesi. in. d. tract. in. c. j. Seruitus realis est quoddā ius p̄dio inherens et ipsius v̄silitatem respiciens et alterius p̄dij ius siue libertatem diminuens fm̄ Bar. in. l. j. ff. de seruitu. Et duplex scz vrbana et rustica: vt in titu. de seruitu. vrbana. p̄dio. et de seruitu. rustico. p̄dio. ff. et vtracq̄ debetur a re rei. l. vnus ex socijs. ff. de seruit. rustico. p̄dio. Non tamen intellige p̄dia dici vrbana quia sunt in vrbe vel rustica quia sunt in rure: s̄ illud dicitur vrbana p̄diū quod habet aliquod edificū siue sit in vrbe siue in villa aut villagio. Et sic edificium in quocunq̄ loco positum dicitur p̄diū vrbana: si vero p̄diū sit sine edificio dicitur rusticum etiam si sit in vrbe quia vrbana p̄diū nō locus sed natura facit ita declarat in r̄consultus in. l. vrbana p̄dia. ff. de verb. signifi. tex. in. s. penult. insti. de seruit. tex. in. l. vrbana familia. in prin. ff. de verbo. signifi. Jas. in. d. s. eque. in. iij. col. in situ. de actio. Alia est seruitus que dicitur mixta dicta mixta quia tales non sunt me e personales que debentur a re rei vt supra dictum est sed de v̄risq̄ partib⁹ participant ex eo quia debētur a re persone vel a persona rei vt no. glo. in. d. titu. de seruitu. insti. in. j. gl. mag. Jas. in. d. s. eque. ij. col. et Lepol. in. d. trac. de seruitu. c. iij. de seruit. vrbana. p̄dio. Et ibidem dicitur q̄ aliquando ille mixte que debentur a re persone dicuntur personales. l. j. ff. de seruit. quia cum persona extinguuntur. l. nō solū. la. ij. s. tale. ff. de libe. leg. l. sicut. s. ff. q̄b. mod.

Des prescriptions.

v̄suffruct. amitt. glo. in. d. l. si q̄s binas edes. ff. de v̄suffruct. Et tanq̄ reales etiam ipse dicuntur et tanq̄ iura realia vendicant. l. vti frui. in prin. ff. si v̄suffruct. pet. Ly. in rub. C. de v̄suffruct. Huius aut seruituris quatuor sunt species scilicet v̄suffructus / v̄sus / habitatio / et ministerium siue opera seruozum: vt no. gl. in. d. l. si quis binas. in verbo quod persone: late per eundē Lepol. in. d. tract. de seruitu. Est etiam sciendum q̄ p̄ seruitutibus personalibus vel realibus siue rusticis siue vrbanis competunt due actiones scilicet confessoria et negatoria. Confessoria ei qui dicit sibi deberi seruitutē negatoria autem ei qui negat seruitutem esse debitam vt in. d. s. eque. et ibi glo. et scrib. insti. de actio. l. ij. in prin. ff. si seruitus v̄dicte. cetera circa istam materiam vide late per eisdem doc. scilicet Barto. Lepol. in. d. trac. de seruitu. et per Jo. fab. Ang. et Jas. in. d. s. eque et etiam per ea que infra subsiciam.

In textu ibi.

Comme de veues.

Glossa secunda.

Et sic vides q̄ est differentia in prescrip̄tione
benda seruitute vrbana et seruitute rustica vt per glo. in. l. si. in si. ff. q̄admod. seruit. admitt. l. hec autem iura. ff. de seruit. vrbana. p̄dio. Et q̄ ista seruitus luminis et altius tollendi sit in prescrip̄tibilis glo. est ad hoc in l. j. C. de seruitu. et ibi Ly. Bald. Paul. de cast. et alij scrib. glo. et ibi Bart. in. l. qui luminibus. in prin. ff. de seruit. vrbana. p̄dio. Bar. in. d. l. et si forte. s. j. ff. si seruit. vendi. Bar. in. l. si prius. ff. de no. ope. n̄dicta. Specul. in titu. de caus. possess. et proprietaria. s. in cōfessoria. versi. s̄ pone. Jo. fab. Angel. z Jas. in. s. eque. vi. col. insti. de actio. ideo dicunt doct. vbi supra: q̄ si domus vicini per mille millia annorum stare depresso nunq̄ essem in possessione vel quasi seruitutis ne alt⁹ possit edes suas altius tollere et eleuare et luminibus officere nisi tunc demum cum eo volenti edificare prohibuisset sem et ille prohibitioni acquiescisset per. d. gl. in. d. l. j. C. de seruit. z ibi doct. Ideo ista seruitus cum sine negatoria incipit solūmodo prescribi a tempore prohibitiōnis per iura superius alle. et tenet glo. in. d. l. qui luminibus ibi tamen incipit currere zc. Et ratio quia licet tum est vniciq̄ in proprio solo edificare vel domum vel murum quomodo voluerit z sic obumbrare vel obturare lumina vicini vel etiam potest in suo facere fenestras et aliu quod voluerit. altius: et in. l. si edibus. C. de seruitu. l. cum eo. et. l. pe. ff. de seruitu. vrbana. p̄dio. dum tamen non faciat fenestras ad emulationem vt dicam in ar. seq. sed in alijs seruitutibus que sunt in faciendum vt aque ductus et similia aliud est vt q̄ doct. vbi supra potest tamen consueto seu statutum prohibere ne in istis prescriptio valeat vt ample per Boerium in consuetu. bituri. titu. de prescrip̄t. s. v. vbi bo. tex. Et vide allegata per eum quia non transcribo: cui adde q̄ p̄nceps potest tollere prescriptionem fm̄ Soz. 31. consil. clxvi. incip. in causa communitatis. pen. col. versi. ij. probatur per. l. prescriptio. C. de ope. pub. licet partes contrahētes non possint prescriptiōni renunciare tacite nec expresse Bar. z scrib. in. l. non potest. ff. de legat. j.

In textu ibi.

Ainsi que on verra estre raisonnable.

Glossa tertia.

Aduerte q̄ fistula de domo protensa
extra domum ad proficiendum aquam vulgariter vocatur vale facit prescriptionem q̄ fund⁹ inferius sit illius domus ita q̄ dominus potest vsq̄ ibi edificare vt dicit not. Alex. ad di. ad Bar. per illum tex. in. l. iustitius. s. ff. de actio. empr. et vend. et ad hoc etiam vide legem limes. ff. de actio. empr. et vend.

In textu ibi.

Appelles ad ce prudens gens.

Glossa quarta.

¶ Ideo dicit Pau. de cast. in. l. qui lu-
minibus. in fi. et ibi Francisc. curt. in addi. ff. de seruit.
vzba. predio. q. in istis difficultatibus seruitutum lu-
minum z altiarum recurritur ad arbitrium boni viri qd
intelligit ad magistros in arte peritos quos iudex eli-
gere et deputare debet habito iuramento vt. l. compa-
rationes. C. de fid. instru. Et dicit idem Pau. de cast.
post Angel. in. d. l. qui luminibus: q. iudex non debet
eligere vnum tantum si possunt plures haberi sed sal-
tem duo: vt in auten. de non alie. s. quod autem. col. ij.
nisi vnus solus esset in ciuitate vt dicit ibidē tex. Bar-
pro. cepol. p. sil. lxij. incip. magnifice ac generose. in. ij.
col. Bar. in. l. j. in prin. ff. de ven. inspi. z in. l. si in rita.
ai. te. fi. ff. ad. l. cor. de sicca. canoniste. in. c. proposuisti
de proba. Angel. in tracta. malefi. in verbo vna aliap-
cussione: et ibi de arim. in addi.

Article. cccclxiiij.

¶ On peut faire veue sur soy et ny eust il
que demy pied a veoir / et sur son voisin se
peult faire fenestre a sept piedz de hault q
seroit grillee et vitree a verre dormant.

In textu ibi.

¶ En peut faire veue sur soy.

Glossa prima.

¶ **Q**uod i re sua possit quis fa-
cere quod voluerit est tex. in. l. alti^o cū
ibi no. C. de seruitu. Ideo potest facere
fenestras et lumina etiam si noceat vici-
no no. per doct. in. d. l. altius. et in glo.
in. l. qui luminibus: z in. l. pe. ff. de ser-
uitu. vzba. predio. et in. l. proculus. ff. de dam. infect.
Quia illud solum debet esse liberum vsqz ad celum ad
vsum eius cuius est. l. fi. s. quia celum. ff. de seruitu. iū-
cta glo. ibidem in verbo quia. et. l. pe. s. in opere. z. l. fi.
s. penul. ff. quod vt aut clā. et in re sua quilibet est mo-
derator et arbiter in. l. in re. C. mād. Barpro. cepol. in
tract. seruitu. vzba. predio. ca. lxij. vbi de fenestra intel-
ligit etiam si quis haberet murum iuxta fundum vici-
ni factum iam centum annis et in eo nūqz fuerunt fene-
stre quia licet murus ille steterit longo tempore non ta-
men propter hoc tollitur domino facultas ipsas fene-
stras faciendi nisi quando voluisset facere et per vici-
num fuisset impeditus quia extūc currit prescriptio vt
dixi supra in primo articulo in. j. glo. ¶ Intellige ta-
men predictam regulam q. quis in suo potest facere fe-
nestram nisi faceret ad emulationem alterius fm Sas-
li. in. d. l. altius. in. iij. not. post Pet. et Ly. ibidem. C.
de seruitu. vbi dicit: q. si quis facit fenestram in suo ad
emulationem alterius puta vt inspiciat religiosos vel
religiosas vel vxorem vel filiam vicini nō potest ar. l.
opus. ff. de no. ope. nuncia. Sequitur Jo. fab. Bal. in
d. l. altius: et Pau. de cast. ibidem in fi. col. xli. ex hoc
vbi dicit: q. si ex tali fenestra vtilitatem nō sentit facies
vel non est opus nō debet facere ar. d. l. opus. Et dicit
idem de illo qui vult obrurare et obscurare lumina do-
mus vicini si ex hoc nulla habet vtilitatem non potest
per. l. j. s. deniqz. ff. de aq. pluui. arden. l. in fundo: circa
finem. ff. de rei vcd. Idem Pau. de cast. in. l. quoties.
ff. de seruitu. ritu. generalit: vbi de faciente fenestram et
quod valent pacta q. non possit facere super curte mea
vel orto zc. quia interest propter honestatem cum ho-
mines nolint ab omnibus videri. Quādo autem quis
dicatur facere ad emulationem relinquunt arbitrio iu-
dicis fm Lepol. in tract. seruitu. vzba. predio. ca. lxij.

Et considerabit iudex qualitatem vicinorū si sint am-
ci. Et si verisimiliter prosit facienti ar. l. j. s. j. ff. de iur.
delib. in. c. de causis de offi. deleg. Ideo non sine cau-
sa dixit voltre dormant: quia ex hoc non nocet alteri z
prodest habenti.

Article. cccclxiiij.

¶ En matiere de retraict prescriptio court
par an et iour contre tous lignaigiers soiēt
mineurs/solz/surieux/iracēsez/ou autres:
cest assauoir que si aucun par ses deniers ou
par son meuble a acquis aucun heritaige z
possede par an et iour paisiblement / sans
grace et faculte de rescourre: il est exempt
de toute action de retraict / soient presens
ou absens.

Article. cccclxv.

¶ Prescription ne peult commencer son
cours contre mineurs/surieux/et incensez:
fors en matiere de retraict.

Glossa prima.

¶ **R**atio est qz agitur de lucro
captado in materia retractus secus si de
damno vitando dixi z remissi satis supra
ar. ccccliiij. Et etiam scripti de furiosis
et mente captis et qualiter probentur et
quid si habeat dillicida intervalla et multa alia supra
ar. cxxxiij. in glo. ij. super verbis sil nest furieulz in sen-
se ou surprins de telle maladie zc. ibi videas.

Article. cccclxvj.

¶ Interruption de pces entre deux clains
a lieu seullement en matieres de retraict z
de interruption par cinq ans et sentēd quāt
le demādeur en demāde de retraict cesse de
proceder par yng an / et en matiere dinter-
ruption par cinq ans depuis le iour quil a
de proceder en la cause. Et courra linterrus-
ption du iour quil se deffauldra au iour du
droit et non autrement. Et ne se pourra ay-
der le deffendeur de ladicte interruptio en
tre deux assignacions de proces. Sinō quil
monstre diligence de sa part en soy compa-
roissant et prenant deffault de sa partie.

Glossa prima.

¶ **E**t iure lis perimitur per la-
psum triennij: vt no. in. l. properandū.
C. de iudi. c. m. similibus intellige a tē-
pore litiscōtestate: vt dicit ibidem tex.
in prin. z in. s. j. Bar. in. l. ij. C. vbi in rē
actio. Angel. in aut. de exi. reis. in pn.
col. v. Bal. no. in auten. clericus. C. de episc. et cleri. et
in. l. post edictū. s. circūducto. ff. de iudi. post Guiller.
de eug. ibidem Jas. in. d. l. properandum. ij. col. Ubi
tamen aliter ex litigantibus per subterfugia causam p-
telare videt q. instantia non currit alteri parti fm Jas.
in. d. l. properandū. alle. glo. not. et exprellum in. l. in-
tra vile. in prin. in verbo inra et atem. ff. de mino. Et
facit tex. in. l. quinquennium. ff. de adult. tex. in. l. si cū
ipse: et ibi Barr. ff. de execu. tuto. Et ideo dicunt Ly.
Bal. et Saly. in. l. fi. C. de adul. q. si causa debet expe-

Quatorziesme partie

dirí infra certum tempus illud tempus non currit im-
pedito per dilationē aduersarij. idē not. But. z Bald.
in auten. clericus. C. de episc. z cle.

Quatorziesme partie.

H la quatorziesme partie est trai-
cte de la matiere des exponcions
et en quel cas elles ont lieu.

Glossa prima.

A

Nista parte tractatur an
quando et qualiter vassallus siue em-
phiteota possunt feudum exponere si
ue derelinqre: de qua materia infra di-
cetur. Est enim exponere latine id qđ
dicitur hic exponse. Et capitur expo-
nere hic pro extra ponere. De quo Virgili⁹. ix. Eneid.
Socios de puppibus altis pontibus exponunt: et si-
gnificat abijcere. Juxta illud Theren. in beaun.
Erat hic cozinthia auus haud impura et vedit exponē
dam. Refert et sequitur Junianus maius partheno-
peius in lib. de prisorum proprietate verborum. Cui
etiam conuenit titul. de infan. ex posi. C. z in antiq.

Article. cccclxviij.

Deux exponcions sont oudit pays ob-
seruees gardees. L'une au regard des sci-
gneurs des fiefz. L'autre au regard des rē-
tes de blez/ de vins/ de deniers et aultres
que prent aucun seigneur de fief ou autres
sur le fons daucun heritaige ou chose im-
meuble entant que touche les seignrs des
fiefz/ cest assauoir si aucun seigneur de fief a
rente ou deuoirs sur aucune maison/ vigne-
terre/ estangs/ prez/ boys/ ou aultre heri-
taige/ celluy a qui est l'heritaige le peult
quitter au seigneur de fief et luy en faire ex-
ponce et quictance/ affin que luy et ses he-
ritiers ne soyent dillecques en auant te-
nuz de luy payer ne continuer lesdictes rē-
tes ou deuoirs: mais ad ce que l'exponcion
ou quictance soit vallable troys choses y
sont requises. La premiere que la chose
chargee de ladicte rente ou deuoir soit en
bon estat et reparacion. La seconde que
on paye tous les arrerages escheuz z deuz
de la rente et deuoir. La tierce quelle soit
faicte au iour et terme auquel ladicte ren-
te et deuoir sont deubz et escheuz au sei-
gneur de fief ou a son receueur commis de
par luy a receuoir les deuoirs de la terre: z
en gardant ceste solennite le subiect ne les
hous ne payeront plus ladicte rente ou de-
uoir pour laduenir.

In textu ibi.

Entant que touche le seigneur
des fiefz.

Des exponcions.

Glossa prima.

Quod vassallus potest feu-
dum refutare z exponere etiam sine do-
mini voluntate et q post refutationem
non tenetur sibi seruire: ad hoc est bo-
tex. et ibi scrib. in. c. j. in titul. de vassal.
qui contra constitu. lothb. re. bene alie.
glo. in. c. imperialem. s. callidis. versic. pens. in verbo
amittant: et ibi Reynal. nu. vij. in titu. de probi. feud.
alte. per Fede. et ibi arguit pro et contra z pro ista par-
te alle. ar. l. interdū. ff. de ope. liber. Et ratio quare po-
test renunciare fm Bal. in. d. c. j. ad si. est quis vassall⁹
non obligatur precise sed causatiue scilicet si vult reti-
nere feudum. Item seruitia sunt onera personalia pro
pter rem non simpliciter. Et vide Curt. iunio. in tract.
feud. iij. parte. vlti. q. j. regul. Et ibidem alleg. aliam
rationem quia cum feudum conceditur in fauore vass-
alli potest ipse fauori suo renunciare alleg. c. ad apos-
tolicā de regula. adde tex. in. l. quod fauore. C. de leg-
gi. glo. in. l. tametsi. ff. ad macedo. l. iuris gentiū. s. si pa-
ciscar. ff. de pact. l. si quis in conscribendo. C. de pact.
cum similibus. Et vide etiam Bal. z Barba. in. c. que
in ecclesiarum. ix. col. et pluribus seq. de constitu. vbi
allegat quia feudum est beneficium gaudium tribuēs
capient: sed nemo inuitus gaudet alle. no. in. l. soluē
do. ff. de neg. gest. igitur etiam nec per hoc videtur do-
minum offendere: vt dicit idem Barba. quia hoc pro-
cedit non per viam penitentie sed per viam disiuñtio-
nis puta per amotionem cause finalis ar. l. cū vsuffru-
ctuaris. ff. de vsuffruct. leg. reuertitur igitur feudum
ad dominum velit nolit ar. l. si in der. circūuento. ff. de
mino. quod autem vassallus possit renunciare feudo.
idem tenet Specu. in titu. de feudis. s. quoniā. versic.
xxvij. Hostien. in summa. titu. de feud. s. si. versicu. et
etiam Archi. in. c. xxij. q. v. per. l. is cum quo. ff. de aq-
plu. ar. et. l. peto. s. si centum. versic. enūmero. ff. de leg-
gat. ij. tenet Bal. in. l. j. in. xij. q. ff. de ter. diuis. late per
Fely. in. d. c. que in ecclesiarum. xxx. col. et seq. Et ibi
dat regul. cum fallentis quas per te videas.

In textu ibi.

La chose zc. soit en bon estat et
reparation.

Glossa secunda.

Alias dominus a vassallo damnifica-
retur quod fieri non debet in. c. j. de for. fideli. z ibi gl.
et scrib. Et ad hoc facit dictum Inno. in. c. ad apostoli-
ce de re iudi. lib. vj. vt refert Curt. iunior in tract. feud.
iij. parte. xxij. causa vbi dicit: q licet vassallus habeat
ville dominium non tamen debet dilipidare nec dete-
riorare rem feudalem. Bal. in. c. si. penul. col. de re iud-
di. Paul. de castr. in auten. qui rem. C. de sacrosan-
ctis eccles. et vide tex. in. l. ij. ff. de bñs qui sunt sui vel
alie. iur.

In textu ibi.

Quil paye les arrerages.

Glossa tertia.

Et facit multum glo. et ibi Hostien.
in. c. que in ecclesiarum de consti. quam refert Alexan.
in addi. ad Bart. in. l. is cum quo. ff. de aq. plu. ar. cen.
q vassallus non potest feudo renunciare quando in ali-
quo domino interest.

In textu ibi.

Quelle soit faicte au iour.

Glossa quarta.

Qualet talis renunciatio dummodo
non minus tempestiue renunciet fm Barba. in cap.
que in ecclesiarum. x. col. post Hostien. ibidem de co

situ. per id quod habetur in. l. sed et socius. s. fina. ff. pro socio. et idem tenet Fely. in dicto cap. que in ecclesiarum. in. xxx. col. versicu. primo fallit de constituto. tenet Joan. and. in addi. ad Specu. in titul. de emphiteosi. s. nunc vero aliqua. versicu. cxxviii. vbi dicit: qd quando seruitium est certum et debitum vassallus non potest feudo renunciare. ponit exemplum quando vassallus vult renunciare feudo tempore quo guerra imminet domino suo. Et tunc vassallus incipit efficaciter obligari ad auxilium et sic non potest dimittendo feudum rescire onus: vt dicit glo. no. in. l. incola. la. ij. ff. ad municipa. * Volens qd post impositionem munus non possit renunciari incolatus: et vide alleg. in. d. glo. et ibi dem scrib. Et idem etiam tenet Bald. in. d. c. que in ecclesiarum. in. vj. col. versu. fallit si vassallus.

In textu ibi.

Au seigneur de fief ou a son procureur,

Glossa quinta.

Q talis renunciatio fieri debet in manibus dñi probatur per tex. in. c. j. in pn. de vassal. decrep. eta. facit quia iudices et administratores non possunt deserere administrationem nec iurisdictionem a se abdicare nisi in manibus illius a quo habent. l. penult. ff. de offi. presid. cum ibi no. Et in autent. de admnistr. s. j. col. vij. als autem renunciatio facta in manu alterius non valet fm doct. in. d. c. que in ecclesiarum. ar. l. seruitutes. s. penul. ff. de seruit. yzba. predicto. z no. in. c. quod in dubijs: de renuncia. z in. c. cum tempore de arbit. Bal. in. c. j. col. ij. de alie. feu. pater.

In textu ibi.

Ne payeront plus ladicte rente ou deuoir.

Glossa sexta.

U licet amplius non teneatur ad seruicia non tamen in totum euacuatur in eo subiectio qz non debet dominum postea offendere als grauiter punitur. Et hoc in memoriam pristine libertatis: vt dicit tex. iuncta glo. ibidem in. c. j. de vassallo qui contra costitu. Lotho. z ibi glo. multa alia exempla ponit. sequitur Joan. rey. in. c. imperialem. s. pena. nu. ix. versicu. quero vassallus refutat. in titul. de probi. feu. alie. per Sede. pro quo alle. l. fina. C. de decurio. z. l. frustra. C. de sent. pass. et. l. in hoc iudicium. s. penul. ff. communi diuid. Tunc enim puniretur arbitrarie fm qualitatem personarum: vt dicit glo. in. d. c. j. in fi. quam sequitur idem Rey. in. d. s. pena. ar. l. hodie. et. l. aut facta. ff. de pe. Et vide Hostien. Antho. de butri. z Fely. in. c. que in ecclesiarum. xxxj. col. de constituto. et ibi And. barba. in. x. col. alle. ar. l. seruos. C. de questio. vbi qui semel fuit seruus alicuius non torquetur in caput eius in memoriam pristini domini: et. d. glo. quam dicit esse sing. et vnicam in. d. c. j. idem tenet zabarel. in cle. pastozalis. de sent. z re iudi. * Et confirmatur quia vidim⁹ in simili qd memoria et relique pristine qualitatis etiam abolite multum operantur: vt per exempla posita in d. glo. in. d. c. j. Et dicit alia glo. no. in ca. si quis episcopo. pi. xciij. distin. qd si clericus fuit promotus ad episcopatum et sine culpa sua non potuit episcopatum consequi quare renunciauit promotioni non potest deponi ab alio qd a papa in memoriam pristine promotionis fm Fely. in. d. c. que in ecclesiarum. ar. d. l. fina. ff. de decurio. vbi qui desit esse decurio non potest torqueri in memoriam pristine dignitatis. item ei qui semel fuit legatus de latere semper debetur reuerentia in memoriam pristine dignitatis. Specul. in titu. de leg. s. finitur. in fi. p. l. vnicam de comit. qui prouinc. reg. lib. xij. C. vbi comes post depositum officium fungitur officio vicarie dignitatis. Item qui deposuit officium aduocationis principis est in dignitate z appellatur clarissimus yn-

de torqueri non potest et debet in eo seruari. l. ad egregie. ff. de iureiur. fm Barto. in. l. j. per illum tex. C. de aduo. diuersi. iudi. Item qui semel fuit abbas depositio officio sine culpa obtinet primum locum in choro fm Joan. de immol. in cle. ne in agro in vl. quest. post Jo. de lig. ibidem de stat. monach. item nouitius exiens de religione infra annum probationis licet possit vti vestibus secularibus non tamen debet vti lasciuis in memoriam pristine religionis vt supra satis scripsi arti. cclxvi. in glo. fi. ad fi. Item notarius depositus conficiens instrumentum vt notarius missus puniunt in memoriam pristini officij et propter primordium veritatis. Bald. in. l. data opera. xj. col. C. qui accus. no. pos. et vide que scripsi supra arti. cly. in glo. j. in versicul. Item qui nunquam fuit tabellio ibi videas.

Article. cccclxviii.

Et si le seigneur ou son receueur ne veult recevoir lesdictz arrerages ne ladicte expocion/ou que le debteur du deuoir ou rente ne les puisse ou lung deulx apprehender en psonne le subiect ne les doit retenir: mais en leur deffault les consigner en la main de iustice surzeraine/ en prendre lettres/ et le faire signifier au seigneur de fief/en le faisant adiourner en court surzeraine pour le veoir declairer qcte et descharge pour l'aduenir desdictz deuoir et arreraiges du temps passe au moyen desdictz expocion et consignacion.

In textu ibi.

Et si ledit seigneur ne veult zc.

Glossa prima.

A hoc vt valeat oblatio

requiritur actualis consignatio z depositio no. in. l. acceptam: et ibi Bald. et Paul. de castr. in. iij. col. C. de visur. no. in. l. nec creditores. in fi. C. de pigno. act. in. l. si debitor offerret. et ibi glo. ff. de solut. Et vide que late scripsi de oblatione et eius effectu supra ar. cxxvj. in glo. ij. in verbo/ ou offre facte par le subiect.

Article. cccclxix.

La seconde expocion est que si aucun a rente sur aucune maison ou autres fons dheritaige suppose quil ne soit seigneur de fief le possedant dicelluy heritaige fil est obligé ou heritier de loblige ne pourra faire expocion ou quictance de lheritaige sans payer tous les arreraiges/mais autre deteur pourra faire ladicte expocion sans ce ql soit tenu payer les arreraiges/ fors les arreraiges escheuz depuis la sommatio z no rification faicte par le creditur ou ql eust prins lheritaige a la charge de ladicte rente pourueu que lheritaige ainsi quicte soit en tel estat z reparacion comme il estoit au temps du bail.

In textu ibi.

La seconde expocion zc.

Quinziesme partie

Des ypotheques.

Glossa prima.

E iure communis conclusio est qd emphyteota nō potest emphyteosi renunciare inuito domino per. l. quicumqz. de fūd. patri. lib. xj. C. ita tenet Specul. in titul. de emphyteosi. s. nunc aliqua. versicu. cxxviiij. Et tenet Barto. in. l. is cum quo. et clare p. Alex. in. l. ibidem in addi. ff. de aqua pluuiā arcen. alle. l. ij. et ibi Bald. in. ij. col. C. de iur. emphit. tenet etiā Joā. rey. in. c. imperialem. s. pena. nu. vij. de pbi. seu. alie. per Fede. Jaco. rebuffi. in. l. j. nu. j. de admini. re. pub. lib. xj. C. adem in. l. j. de colla. dona. lib. x. C. Fely. in. c. que in ecclesiarum. xxx. col. in fi. de constitu. post Pet. de lyaza. in. c. poruit. de loca. Et mouentur quia cum communi consensu sit celebratus ille contractus nō potest sine cōmuni cōsensu dissolui. l. sicut. C. de actio. et oblig. et facit. c. iudicatum: de immunit. eccles. l. pre. tor. ff. de dam. infect. supradicta intellige nisi consuetudo sit qd possit dissolui: vt hic quia tunc valet s. m. eundem Specul. in dicto versicu. cxxviiij. de qua consuetudine scilicet qd emphyteota soluendo arrearagia possit emphyteosi renunciare meminit in terminis Jaco. rebuffi. in. l. qui vtilia. nu. j. de omni agro deser. lib. xj. C. et Joā. rey. in dicto. s. pena. vbi dicit: qd talis consuetudo est massille qd emphyteota potest rem cedere et dampnare. Et pro hac consuetudine facit lex si absente. ff. de usufruct. vbi usufructuarius potest usufructui renunciare melior tex. in. l. z si forte. s. labo. ff. si serui. vendic. vbi dicitur: qd si res debet seruitutem cedendo rem liberatur a seruitute: et ad hoc in dicta. l. is cum quo. in fi. ff. de aqua plu. arcen. et ibi etiam qd quādo quis tenetur ad vnum faciendo plus liberatur. l. cum fur. ff. de in lit. iur.

Article. cccclxx.

Telles exponcions ainsi faictes soit au seigneur de fief ou autre/ celluy qui quicte z expond ne doit plus toucher a lheritaige et chose immeuble qctez/ car sil y touchoit plus il renōceroit en son preiudice a l'effect de icelle exponcion.

In textu ibi.

Telles exponsions.

Glossa prima.

E ad hoc facit quia talis renunciatio cum protestatione qd amplius de cetero non retinebit vtile dominium nec soluet debitū seruitutem tollitur per actum contrarium vt per omnes scrib. in. c. cū M. ferrariensis de constitu. per illum tex. quia protestatio tollitur per actum

cōtrarii glos. j. in. c. olim de cōsb. z ibi Antho. de bur. Et dixit Bal. in. l. nezennius. ff. de neg. gest. qd Prestatio nichil operatur si ab ea receditur per factum contrarium quia facta derogant verbis alleg. d. c. cum M. et l. cum in plures. s. locator horrei. ff. locat. Panoz. in. c. cumana. vj. col. versicu. tertio contra predicta. de elec. vide Fely. in. d. c. cum M. ante penul. col. Phillip. de ci. ibidem in. viij. col.

Quinziesme partie.

E la quinziesme partie est traicte de la matiere des ypotheques z natures dicelles et des interuptions de lacqreur cōtre lacqreur.

Ypotheca grece dicitur pignus s. m. Nicolaum perosi in cornu. cop. epi. xiiij. et dicitur ab ypos quod est sub et teca positio quali supposito s. m. Jas. in. s. item seruiana. xj. col. in. sti. de actio. post Joā. fab. et Pet. de

rauen. ideo dicit tex. in. l. res ypothece. s. inter pignus. ff. de pignozibus. qd inter pignus et ypothecam tantum nominis sonus differt z hoc qdū ad actionem: in alijs autem est differentia quia pignozis appellatione res qd traditur et maxime si est mobilis continetur ypotheca autem est sine traditione z nuda conuentione in. s. item seruiana. et ibi Joā. fab. Angel. et Jas. in. sti. de actio. Et no. qd duplex est ypotheca s. m. Jas. in. d. s. itē seruiana. x. col. scilicet ypotheca expressa quando qs expresse pignozat bona sua vniuersaliter vlt particulariter de qua habetur in. d. s. item seruiana. ibi quasi seruiana: de qua ypotheca etiam habetur. C. et. ff. per tot. titul. de pigno. Altera est ypotheca tacita inducta ex dispositione legis: de qua late per Barpto. sozi. consil. cccxl. incip. circa presentem consultationem. col. j. Et ista tacita ypotheca inducta ex dispositione legis etiam est duplex: vna que fitro ducitur a lege sine facto hominis altera qd cum facto hominis: de pma habetur in. l. vnica. s. et vt plenus. et per discursum illius legis. C. de rei vro. act. l. assiduis. C. qui pot. in pigno. habe. vbi dicit: qd bona viri z vxoris sunt tacite ypothecata hinc inde. Ideo dicit Bald. in. l. penul. C. de pig. actio. qd mortuo marito potest vxor sua propria auctoritate absqz licentia iudicis remanere in detentione domus quam cum marito viuente inhabitabat licet illud preuilegium non egredietur personam illius mulieris qz non transit in singularem successorem vel in creditores illius mulieris vt egregie dicit Angel. in autent. vt ex. act. instan. dot. in fin. prin. col. vij. Itē qui contrahit cū filio bona sua sūt vniuersaliter ypothecata tacite absqz aliquo facto quod ypothecam respiciat. l. j. et. ij. C. in quib. caus. pig. vel ypo. tacit. contrah. et in. l. j. C. si pro pter pub. pens. Item bona tutoris sunt pupillo tacite ypothecata pro administratione absqz facto eorum circa ypothecam. l. pro officio. C. de admini. tuto. Idē in administratione ecclesie. glo. in. c. ex litteris. de pig. in ca. similiter. xvj. quest. j. altera est ypotheca tacita inducta a lege interueniente facto hominis vt in conducente vbanum predium vel rusticum vt in. d. s. itē seruiana. l. ita quia in prin. ff. de pact. et in. l. certi iuris. in prin. ff. loc. de qua latius dicitur infra ar. cccc. An autem ypotheca possit induci per statutum: late decidit qd sic Sozi. in. d. consil. cccxl. per te videas.

Article. cccclxxj.

Selon la loy dudict pays ypothecque ne se diuise point / cest assauoir que si plus sieurs sont obligez en aulcune rente / de uoir / ou aultre chose / soit reelle ou personnelle enuers aulcun creditur. Il est au choisis dicelluy creditur de sen prendre a tous les obligez ou sur lequel quil luy plaira pour le tout et soy adresser en matiere de execution ou autrement poursuyr son ypotheque pourueu quilz soient obligez chascun pour le tout et quilz ayent renonce au benefice de diuision.

In textu ibi.

Selon la coustume du pays
ypothèque ne se diuise.

Glossa prima.

¶

Quod hypotheca sit indiuisibilis ad hoc est textus in l. rem hereditariam ad fi. cum ibi no. ff. de euict. l. creditoris. ff. de distract. pigno. glo. in l. moschis. in prin. in verbo possessoris. et ibi Barto. versicu. quero plures. ff. de iur. fisc. Sost. consil. cl. viij. incip. visis processu. in penul. col. alle. l. qd. ff. de distract. pigno. et. l. j. r. ff. C. si vnus ex pluribus hered. Guid. pape. q. cccclxxij. Specul. in titu. de oblig. et solu. s. j. versicu. item debitor meus. Bald. in auten. res que. ad fi. C. communia de legat. vide omnino que supra scripsi arti. cxcvii. in glo. prima et secunda.

In textu ibi.

Renonce au benefice de diuision.

Glossa secunda.

¶ De quo beneficio habetur in auten.

hoc ita. cum ibi not. C. de duob. reis. aduertat tamen bene notarius qui recipit obligationem partium cum tali renunciatione quia debet certiorare partem renunciantem tali beneficio. Quid sit illud beneficium maxime si sit rusticus mulier miles aut alius iuris ignarus vt consuluit Lauren. calca. consil. lvi. incl. in causa domine. iij. col. in fi. per glo. in s. j. in auten. quo. oport. episco. col. j. Bald. in l. mater. de rei vend. C. pro hoc etiam facit glo. in l. gayus. la. ij. in glos. magna. ff. de pigno. actione. Alexand. et Jas. in l. si quis in conscribendo penul. col. C. de pact. nec est verisimile renunciare iuri quod quis ignorat sibi competere. l. si is ad quem. ff. de acquir. hered. Bald. in l. j. in fi. C. de reb. cred. ideo legi alas non recordor nunc de loco; vide Barto. et eius Apostil. et ibidem Paul. de cast. in l. fi. s. penul. ff. ad velleia. q. in italia fuit cassatum instrumentum et notarius qui consecratur punitus de falso eo q. in instrumento posuerat q. mulier renunciauerat velleiano quia interrogatus a iudice quod esset illud beneficium velleiani obmutuit. pro deo igitur videant tabelliones iura ista et renunciationes que communitate in contractibus apponuntur quas cumulat breuiter Jaco. butrig. in fi. sue lecture. Et ad supradicta vide omnino Pet. de ferra. in practi. in for. lib. contra plures reos debendi.

Article. cccclxxij.

Autant est il des heritiers des obligez / car par la mort diceulx obligez ypothèque ne se diuise es personnes de leurs heritiers: mais peult estre poursuy pour le tout du contenu en l'obligation sur l'ung des heritiers ou sur tous ensemble au choiz du creditur. Et si peult lon pceder par voye dadiournement et action simple ou par execution sur eulx come lon ferait sur les principaulx obligez silz viuoient.

¶ Vide que supra dixi in arti. precedenti in glo. j.

Article. cccclxxiii.

Les rétes et deuoirs du seigneur de fief quil a sur les heritaiges et choses immeu-

bles assises en son fief s'ot de semblable nature / car comme dit est en la matiere des cens / rentes / deuors / prouffit / et prerogatiues que ont les seigneurs sur leurs subiectz par la mort et trespassement daucun leur subiect qui a delaisse plusieurs heritiers ou aussi quant la chose immeuble tenue a cens / rente ou deuoir du seigneur de fief eschet a plusieurs soit par successiō / acquisition / alienacion ou autrement q. tiennent ladicte chose indiuisement ou la diuisent en plusieurs parties entre eulx le seigneur de fief ne diuise pour ce son deuoir cens ou rente sil ne luy plaist. Car suppose que plusieurs ayent diuise entre eulx heritaige a eulx commun et prins a payer chascun sa porcion de la charge ou rente cēs ou deuoir qui est deu cōme dessus le seigneur de fief n'est tenu de receuoir sa rente ou deuoir sil n'est paye tout ensemble. Et si n'est paye tout a vne fois les heritiers ou autres qui ont porcion en ladicte chose subiecte ausditz cens / rente / ou deuoir seront amende de la loy pour chascun terme quil en sera fait deffault ou cas q. par trente ans ledit seigneur de fief ou son receueur nauroit receu sondit deuoir indiuisement: et de laquelle amende ledit seigneur de fief se pourra adresser pour le tout sur chascun diceulx heritiers ou detenteurs. Et la porciō ou porcions de telz subiectz q. sont delayās doberz et payer les rentes et deuors pourront estre baillees a exploicter a celluy ou ceulx qui auront paye la réte ou deuoir. Et tiendront telles saisines iusques ad ce que soit rembource de ce que aura paye ensemble de ses interestz et dommaiges.

¶ Vide supra ar. cxcvii. et que ibidem satis scripsi.

Article. cccclxxiiii.

Ypothèque est de telle nature que quant le creditur requiert execution sur son debteur de ce que luy est deu et dont appert par lettres obligatoires la iustice doit tenir en main de court des choses de l'obligé iusques a la velleur de la debte sans en faire deliurāce o pleige ne autrement sil ne plaist au creditur pour quelque opposition ou appellacion faicte au contraire par auant l'executiō de ladicte requēte ou depuis quant ledit creditur a fait requēte de lettre forcee ou mis son obligation en requēte applee.

Quinzieme partie

Glossa prima.

2

Ec est iustina puilegtata
Et ratio est quia presumitur p instru-
mento donec contrarium probetur. l.
cum precibus cum ibi not. C. de pro-
ba. Panor. in. c. cum olim. in vlt. not.
de cens. vbi dicit: q probatio q fit per
instrumentum dicitur patens: et allegat Inno. in ca.
ex insinuatione: de appella. in cap. ij. de confir. vlt. vel
snutil. vbi dicit esse notorium quod per instrumentum
constat Panor. in. c. ada udiendum. de rescript.

Article. cccclxxv.

Et est a entēdre que auant que le sergēt
puisse proceder par execution ne saisine pu-
uilegtee par vertu de lettres obligatoires
ou requeste de lettre so. mee: il est necessai-
rement requis que le demandeur et requē-
reur monstre et face apparoir au sergēt des-
dictes lettres obligatoires deuement seel-
lees et autentiquees et deuement aplei-
gees. Et sil ya opposition au iour assigne
le demandeur sera tenu faire lecture dicel-
les lettres obligatoires sans estre tenu en
faire lecture du iour et dacte/ autrement le
deffendeur et opposeur aura main leuee et
deliurance.

Glossa prima.

2

D hoc facit optime. l. j. i prin.
ibi prius eam edere debet et. ff. de edendo.
cum ibi no. et que infra in glo. si. dicam.
In textu ibi.

Scellees et autentiquees.

Glossa secunda.

De quibus sigillis dixi supra in ar.
l. in glo. seaultz contractz ibi videas non repeto.
In textu ibi.

Faire lecture.

Glossa tercia.

2

Ad hoc est tex. et ibi ffely. post alios
in. c. contingit de fide instru. vbi dicitur: q instru-
mentū quo quis vtitur aduersario legi debet in eo solo ca-
pitulo de quo agitur. Et hoc verum fm Bal. post Ho-
stien. quando parti aduersa interest: si autem iudici ap-
pareat ista lectura nō necessaria omittitur alle. l. ij. §. ij.
ff. ad. testa. aperian.

In textu ibi.

Sans estre tenu den faire lectu-
re du iour et dacte.

Glossa quarta.

2

Tex. est ad hoc in. l. j. §. editiones iun-
cta glo. et ibi Bar. Bal. et Fas. ff. de eden. vbi dicitur:
q instrumentū dz edi sine die et consule ne detur occa-
sio malignandi. l. ij. §. diem. ff. ad. testa. aper. l. fina.
circa med. C. de fideicom. Ideo dicit Bald. in. l. si. C.
de precib. impe. offeren. q licet totum instrumentum
edatur iudici tamen sufficit edere parti quod ad eam
spectat: idem dicit Angel. in. l. fina. ff. de bo. auctoz. ta-
te iudi. possi. Dicit tamen Bal. in. c. contingit: de fi. in-
strumento. q littere apostolice et alie iurisdictionis cō-
munes sunt integraliter edende. ca. si autem: et. c. ple-
rumq: de rescript. Si autem sunt proprie et non vis
vlt contra aduersarium: tunc non debes cogi edere in

Des Ypotheques.

c. j. de proba. nisi in fisco fm eundem Bal. aut vult eff-
dem vti tunc cogitur edere sine die et consule: vt supra
dixi: si tamen allegat q sunt false. tunc integraliter sunt
edende fm eundem Bald. per. c. inter dilectos de fid.
instru. etiam cum die et consule maxime si dicatur ta-
lis falsitas commissa vt per eundem Bal. in. d. c. con-
tingit ante fi.

Article. cccclxxvj.

Et combien que ypotheque ne se diui-
se point comme dit est toutefois le credi-
teur ou seigneur de fief le peuent bien diui-
ser si leur plaist: car le creditur peult demā-
der a chascun des obligez ou a chascun de
leurs heritiers de sa debte pro rata et por-
cion. Et ledit seigneur de fief peult recevoir
de son deuoir cens ou rente de chascun des
heritiers ou aultres qui tiennēt lheritaige
tenu de luy telle porcion q chascū luy bail-
lera et quil y sera tenu par le partaige ou le
leur demander et en pourluyz chascun pro
rata si bon luy semble.

Glossa prima.

I cet de iuris dispositione
in fauorem creditorum sit introducū
q ypotheca est indiuisibilis per ratio-
nes de quibus in iuribus per supra al-
leg. ar. cccclxxj. et etiam supra. cxcviiij.
in glo. j. et. ij. tamen huic fauori siue ta-
cite siue expresse bene potest renūciare. l. si quis in con-
scribendo. verfi. cum z alia: z ibi glo. in vbo antiqui: et
que ibidem allegat z ibi etiam scrib. C. de pact.

Article. cccclxxvij.

Ypotheque est tāt favorable audit pays
en faueur desdictz crediturs que si aucun
est obligé a autre en aucune rēte et les biēs
ypothequez. suppose que les lettres obli-
gatoires ayent este passees par auant tren-
te ans. Si peult le creditur p vertu de ses
lettres obligatoires ou ses heritiers reque-
rir execution cōtre loblige ou les heritiers
ou aultres successeurs de loblige / suppose
quils ne soyent heritiers. Pourueu quils
soient biens tenans. cest assauoir quils tien-
nent le tout ou quelque porciō des choses
immeubles qui autressois auoient este au-
dit obligé en tel temps quelles seroient cō-
prinsees en lypotheque dudict creditur /
en ce cas le creditur se pourra adresser sur
icelles choses obligees / z non sur les meu-
bles ne aultres biens dudict detenteur.
Mais si le creditur ne prouue possession
de sa rente depuis trente ans par ceulz qui
sont tenez au payemēt de ladicte rente ou
deuoir ou par lūg deulz il succumbra par
le laps de temps des prescriptions dōt del-
sus est faicte mencion.

In textu ibi.
Se pourra adresser sur icelles choses obligees.

Glossa prima.

A **T**er. nostrum concoz. l. di-
 stractis. et. l. pignozatiōe. C. de pigno.
 vbi dicit: q̄ creditor potest agere ypo-
 thecaria contra tertiu possessorem non
 tamē necessitatur quin possit agere cō-
 tra debitorē principales. Et hoc in-
 nuit ter. noster dum dicit se pourra adresser. ¶ Quia
 verbum potest affirmatiue prolaturum yhic necessita-
 tem non importat: vt dicunt Bar. in. l. j. in princi. in. j.
 col. ff. de libe. et posthu. et Paul. de cast. ibidem in. ij.
 col. per illum ter. et per. l. sepe. ff. de offi. presi. Secus
 si negatiue. l. nemo potest. ff. de leg. j. l. nemo. ff. de fur-
 tis in cap. j. de regul. iur. lib. vj. ter. glo. et ibi Panoz
 mīta. et Fely. in. c. q̄to. de presump. Aduerte tamen q̄
 licet iure. C. vt supra dixi creditor possit agere ypothe-
 caria contra detentozes si voluerit. Corrigitur tamen
 iure autentiquozum: vt in autent. de fideiuss. z mand.
 s. sed neq̄ ad res. col. j. et in autent. hoc si debitor. C.
 de pigno. ¶ vbi dicitur: q̄ priusq̄ perueniatur ad ex-
 traneos pignozum possessores debet prius excuti p̄n-
 cipales debitorē. Pet. de ferra. in pract. in for. libel.
 in act. ypothec. in gl. exceptionem excussionis vbi in-
 telligit q̄ debet principalis prius excuti etiam vsq̄
 ad sacculum et peram. l. si. s. fi. z ibi glo. ff. que in frau-
 cred. et in. l. j. in fi. de decurio. lib. x. C. l. ij. quo quisq̄
 ord. conueniat eodem lib. facit. l. moschis. et ibi scrib.
 ff. de iur. fisc. vide ter. et que ibi late scripsit Boeri. in
 consue. bituri. situ. de consue. ypothe. z in glo. j.

In textu ibi.

Des choses immeubles qui autrefois auoient este audit obligee.

Glossa secunda.

A **N**on tamē precise cogitur creditor
 probare debitorē suum fuisse dominum sed sufficit
 probare rem fuisse in bonis debitoris / et q̄ bona fide
 possidebat per ea que in simili no. Jas. in. s. item ser-
 uiana. xi. col. in sti. de actio. per. l. bonozum. s. in bonis.
 ff. de verb. signifi. Refert Dy. reprehendisse glo. in. d.
 s. item seruiana dicentem: q̄ agens seruiana debet p̄-
 bare dominum debitoris: ideo dicit q̄ illa glo. est dia-
 bolica et q̄ male dicit immo q̄ non potuisset petus di-
 cere: quia sequeretur maxima iniquitas q̄ agens ser-
 uiana vix aut nonq̄ obtineret si necesse haberet proba-
 re dominium debitoris cui? dominij probatio est diffi-
 cillima: vt tradit Barto. in. l. rem que nobis. ff. de ac-
 quiren. possess. et in. l. rem alienam. in. ij. col. ff. de pi-
 gno. actio. Et facit. l. si ab eo. ff. de pigno. z. l. ante oia.
 ff. de proba. vbi ter. dicit: q̄ creditor v̄z pbare rē p̄tine-
 re ad debitorē z q̄ verbū p̄tinere est latissimū. l. x̄bū il-
 lud p̄tinere. ff. de verb. signifi. Fely. in rub. de rescrip. in
 iij. col. versicu. ita firmat. et in addi. Et de ista mate-
 ria vide late per Joan. fab. Angel. et Latus per Jas.
 in dicto. s. item seruiana: vbi refert varias opiniones
 doctorum et Barto. loquentem obscure et contra mo-
 rem suum sibi ipsi contrarium: vide ibi per eum. Que-
 rit Barto. in. l. moschis. ff. de iur. fisc. Si sint plures bo-
 norum possessores an creditor possit eligere quemli-
 bet quem vult vel debeat quemlibet conuenire pro ra-
 ta. Et cōcludit q̄ poterit eligere quemlibet quem vo-
 luerit quia pro paruo debito tota res q̄uis magna tes-
 net. l. q̄s diu. z ibi glo. de dist. pigno. C. l. creditorē. ff.
 eodem titul. nec obstat secundum eum textum in dicta
 l. moschis. ibi in omnem possessorem ¶ quod est no-
 men collectivum no. in. l. si pluribus. ff. de lega. ij. Qz

omnes in plurali numero est collectivum scdm glo. in
 dicta. l. si pluribus: sed in singulari numero est distri-
 butivum vt idem sit dicere q̄ omnis quilibet text. et
 ibi glo. in. l. iij. ff. de sta. ho. glo. in dicta. l. moschis. in
 verbo possessorem: vide Barto. in. l. j. C. si vnus ex
 plurib. hered. in fi. Specul. in titul. de oblig. et solut. s.
 j. vers. item debitor meus. Bal. in autē. res que ad fi.
 C. communia de legat.

In textu ibi.

Et non sur les meubles ne autres biens dudit detempteur.

Glossa tertia.

Et ratio est quia habens ypotheca-
 riam habet tantum ius in re ad auocandam solam nu-
 dam possessionem fm Jaso. in dicto. s. item seruiana.
 xij. col. post Angel. ibidem. in sti. de actio. per ter. no.
 in. l. si cum venditor. in princ. ff. de euictio. ideo est rea-
 lis illa actio ypothecaria q̄ rem psequitur: vt dicit gl.
 in dicto. s. item seruiana. in verbo maxime. l. pignozis.
 ff. de pigno. et. l. pignozis. C. eodem titul. imino ypo-
 thecaria nichil habet personalitatis fm Jaso. in dicto
 s. item seruiana. xij. col. per text. in. l. ij. C. si vnus ex
 plurib. heredibus. ideo dicit notabiliter Joan. fab. in
 dicto. s. item seruiana. ix. col. q̄ prelati regni fracie qui-
 bus interdictum est vt cognoscant de actione reali non
 possunt cognoscere de ypothecaria.

Article. cccclxxviii.

Celluy qui a rente ou aultre prestation
 annuelle cree depuis trente ans / ou aultre
 debte sur aulcun quil luy soit obligee et ses
 biens et choses ypothequez et obligez au
 payement et continuacion dicelle rente et
 prestation annuelle / ou dune debte a vne
 foys payer. Et depuis ledit obligee ou son
 heritier aliene et baille en main dautre per-
 sonne estrange les choses immeubles ou
 partie dicelles ypothequees et obligees a
 icelles rentes Prestation annuelle ou au-
 tre debte led creditur peult poursuyr ypo-
 thequairement la rente ou debte sur icelle
 chose immeuble / pourueu que ledit acq-
 reur estrange nait eu possession dicelle cho-
 se p̄ cinq ans continuelz sans auoir este in-
 terrupte. Quā cas ledit creditur ne pour-
 ra pl̄ riēs poursuyuir contre luy / pource q̄
 telle execution reelle vault interruption.

Glossa prima.

Vide que supra in ar. precedē
 scripsi. Et nota bene q̄ hic loquitur
 de generali et expressa ypotheca de qua
 etiā in. l. contrahitur. z in. l. res ypothece
 ff. de pigno. l. ij. z iij. C. de pigno. z in. ti.
 q̄ res pig. oblig. poss. l. j. in pn. ff. de pigno. Et in eadē
 actione includuntur actiones. l. nunq̄. s. fi. cū. l. seq. ff. ad
 trebel. l. si legatū s. j. z. l. meozū. ff. de verbo. signifi. glo.
 in. l. heredem. C. de hered. actio. Querit Pet. papieñ.
 in prac. in for. libel. in actioe ypothecaria in gl. ex meo-
 ratis. ¶ Que sint necessaria ad hoc vt possit agi ypothe-
 caria. Et rñ. q̄ q̄nq̄: primo q̄ res ipsa ad que agēdū est
 fuerit z sit obligata hois cōuentione vt hic v̄ legis. Pa-
 uisione: vt. C. in qb. caus. pig. vel ypo. racti. cōtrah. per
 to. titu. Scdo q̄ debitor sit in mora soluendi debitum
 r iij

Quinzième partie

L. debitor. **C.** de pigno. Quia non licet creditori agere ante diem solutioni determinatam. l. j. in. s. finali. ff. quando dies usufruct. leg. ced. in. s. pl² autem. verficu. tempore. in situ. de actio. Tertio requiritur q^d debitum sit verum quia cessante debito cessat hypothecaria actio. l. et que nondum. s. quod dicitur. et. l. grege. s. etiam. et. s. seq. ff. de pigno. l. solutum. in princ. ff. de pigno. actio. Quarto q^d contra quem agitur rem hypothecaria possideat quia hypothecaria rem persequitur. l. pignoris. ff. de pigno. l. pignoris. **C.** de pigno. et in d. s. quod dicitur. l. si cum venditor. in princ. ff. de evict. in. s. item serviana. in si. de actio. Quinto q^d res ipsa fuerit in bonis debitoris tempore obligationis vel post. d. s. quod dicitur. d. l. j. in princ. ff. de pigno.

In textu ibi.

Pourueu que ledict acquerreur nayt eu possession.

Uide supra articulo. cccclxxvij. et que ibi dixi.

Article. cccclxxix.

Le p¹mier creditur iacoit ce quil neust eu possession de la rente sera toujours preferer sur les biens du debteur et p¹mier paye que les aultres subsequens crediturs ou acquerreurs qui nauoient eu possession de leur rente en faisant par le premier interrupter les subsequens et au dedans de cinq ans apres la possession prinse par lesdictz subsequens. Et pose que le second ou subsequet acquerreur ait eu possession / toutefois elle ne luy est suffisante sinon quil fust demoure paisible sans interruptioⁿ par cinq ans / car si dedans lesdictz cinq ans ledict premier acquerreur le faisoit reellement ou ciuillemet interrupter a lors ledict premier acquerreur pose que encozes neust eu possession seroit preferer au subsequent.

In textu ibi.

Le premier creditur zc.

Glossa prima.

A

Antea est regula q^d p¹rior est tempore potior est in iure. l. j. l. si fundu. z. l. diuersis. **C.** qui potior. in pig. habe. regu. qui p¹rior. iuncta glo. z. ibi Dy. Joa. and. in mercu. et Albe. post eum de regu. iur. lib. vj. l. qui potior. et. l. creditor. ff. q^d poti. in pig. habe. Quod amplia vt per. d. l. si fundum. z. limita: vt per glo. ibidem. et glo. in. l. p¹uilegia. ff. de p¹uileg. cred. z. glo. in. d. l. diuersis: late per Dy. in. d. reg. qui p¹rior: latius per Pet. de ferra. in pract. in for. libel. in actio. ypothec. in glo. sub eadem obligatione. iij. z. v. col.

Article. cccclxxx.

Et si ledict premier acquerreur qui nauoit eu possession ne faisoit sa diligence de interrupter les subsequens au dedans desdictz cinq ans de la possessioⁿ par eulx prinse. En ce cas les subsequens qui auroient eu possession seroient preferes au premier /

Des ypotheques.

car par ladicte coustume priorite ou posteriorite de contractz na pas en ce lieu.

Article. cccclxxxj.

Cais si lesdictz subsequens qui auroient par la forme dessusdicte acquis droit destre preferes au premier estoient si negligens quilz souffrisent que ledict premier creditur ou acquerreur acquist possessioⁿ de cinq ans sans le faire interrupter. En celluy cas le premier acquerreur apres possession paisible diceulx cinq ans auroient recouuert droit daller a contribution z estre en pareil degre que lesdictz subsequens crediturs qui auroient premieremet acquis droit de le preferer.

Glossa prima.

Sicut per possessionem pacificam quinq^z annorum acquiri^t ius etiam contra prior^{em} neglig^{ent}em ita etiam propter neglig^{ent}iam ill^{ius} postea potest ille prior^{em} moram purgare / possid^{endo} pacifice per aliud tempus v. annorum : de quo tempore habetur supra articulo cccclxxvij. et ibi dixi. Et an prescriptio tollat actioⁿem z sic an extinguat obligationem ipso iure sine ope exceptionis : dicit Panormita. in cap. ad aures. in. j. col. de prescripti. o^{mn}q^{ue} sic. Contrarium tenet communis opinio : scilicet q^d sit opus exceptione. Ly. in. l. cum quis. **C.** de iur. et fact. igno. Salice. in. l. sicut. in. vj. oppo. **C.** de prescript. xxx. anno. Barto. et Bald. in. l. fina. in si. **C.** ex quib. caus. malo. et Fely. in. d. cap. ad aures: de interruptione prescriptionis tam naturali q^{ue} ciuili: vide late per eundem Fely. in cap. illud. de prescript. et ibi an prescriptio semel interrupta talis interruptio duret perpetuo: an vero de nouo prescriptio incipi possit. Et tenet q^d sic post magnam disputatioⁿem ibidem : idem tenet Panor. in. d. c. illud: per iura que ibidem allegant.

Article. cccclxxxij.

En matiere dexecution sur la chose immeuble ypothecquee / au payement de la rente acquise / le creditur qui a eu perception de ladicte rente doit estre preferer aux aultres creanciers qui nont eu perception de leur rente / et aultres creanciers qui nont que debtes personnelles : car le creancier qui a eu perception de sa r^{ente} est preferer a tous aultres sans auoir regard a la priorite ou posteriorite du contract. Et si le premier creancier qui na eu perceptioⁿ de la rente fait interrupter au dedans de cinq ans le second creancier il y sera preferer: pose que le second creancier ait eu premier perception / et au deuant ladicte interruption.

In textu ibi.

Le creditur qui a eu perception de ladicte rente zc.

Glossa prima.

Act. l. quoties cū ibi not. de rei vend. vbi dicitur q̄ in duobus pretendētibus causam onerosam vel etiam lucratiuam ab eodem ille preferatur cui prius res fuit tradita. Et est melior conditio possidentis q̄ presentis bo. tex. in. l. siue autem. s. si duobus. ff. de pub. in rem act. et no. in. s. vendite. insti. de rerum diuisi. facti. l. traditionibus. C. de pact. vbi dicitur: q̄ per traditionem et possessionem transfertur dominium. Itē facti. c. cū autem: r. c. cum pastoralis. de iure pa. vbi dicitur: q̄ secundo presentatus a laico et possidens beneficium preferatur primo presentato non possidente. generaliter igitur dicendum est q̄ vbi duo requiruntur ad consummationem vnius actus ille est prior: in cuius persona hec duo prius reperiuntur: vt quando titulus et possessio requiruntur ille preferatur in cuius persona hec duo reperiuntur prius secus si vnum tantum sufficeret. l. portio. in prin. s. si colonus: et l. deniqz. s. si tibi. et l. si prior. s. si. ff. qui potio. in pigno. habean.

Article. cccclxxxiiij.

Et si aucū desdictz crediturs ou acqueurs a dōne grace qui ne excede neuf ans de rescourre la rente ou terre par luy acquise le tenement de cinq ans ou autre prescription ne court point en matiere dypotheq̄ au profit de lacquereur a telle grace durāt le temps dicelle.

Uide supra ar. cccclxxxij. et q̄ ibi scripti: et etiam supra ar. cccclxij.

Article. cccclxxxv.

Celluy qui a eu possession daucune rente par trente ans sur auc. an heritaige par le seigneur ou vray possesseur dicelluy sen pourra ypothecquairement adresser z soy faire payer sur ledict heritaige/suppose que de ladicte rente il ne mōstre ou face apparoir par les lettres obligatoires. Et en ce cas tel creditur pourra proceder par adiournement on simple saisine dudit heritaige z ny aura matiere priuilegiee.

Uide supra ar. cccclxvi.

Article. cccclxxxvi.

Si aucun a rente sur autrui qui a icelle payer soit obligē/ et ses biens affectez et ypothecquez il est prefere et premier paye quant vltent a executer sur les biens de loblige auāt tous aultres creanciers qui auroient aucunes debtes personnelles sur les biens z choses de tel obligē si ainsi est que le creancier ait eu possession et saisine de ladicte rente.

Article. cccclxxxvii.

Et sil na eu possession ne saisine de ladicte rente les debtes personnelles/ dont apparroist par obligation ypothecquaire seront en pareil degre et autant priuilegiees

comme lesdictes rentes et debtes reelles. Et viendront telz crediturs en matiere dexecution et contribution chascun pro rata. Et en ce cas priorite ne posterioite de contractz na lieu.

Uide supra ar. cccclxxxij. et que ibi scripti.

Article. cccclxxxviiij.

Les rentes assises sur lheritaige et chose immeuble du debteur qui seroit lheritaige baillē a telles rentes soyent crees par auant trente ans ou depuis seroient preferences auant toutes autres rentes z charges si nestoient les charges anciennes deues et crees sur tel heritaige par auant ladicte baillē a rente et les deuoirs seodaux.

In textu ibi.

Seroient preferences.

Glossa prima.

Hoc est tex. formalis in ² letiam. ff. qui potio. in pigno. habean. et facit ad hoc. l. priuilegia. ff. de priuileg. cred. l. licet. C. qui potio. in pigno. habean. vbi dicitur: q̄ predictū emptū ex pecunia creditoris est specialiter obligatum et talis obligatio omnibus preferatur q̄ idem dicit ibidem Joan. fab. si tale predictum sit venditum et sit habita fides de precio. Specu. in tit. de oblig. et solu. vers. sed quid si primo. et vers. quid si vendidit. per. d. l. licet. et per. l. quod quis naues. ff. de priuileg. cred. Idem dicendum est in eo qui prestitt lemen causa fructuum percipiendorum quia in fructibus preferendus est pro dicto semine alijs creditoribus anterioribus scdm̄ Pet. de ferra. in pract. in for. libel. in actione ypothecaria in gl. sub eadem obligatione: per l. procuratoris. s. in tributum. vers. quid tamen. et. s. si plures. ff. de tribu. act.

Article. cccclxxxviii.

La puision que la loy dudit pays dōne sur ce est telle. Que le pmier acquerer de la rente ou celluy qui a lobligation et ypothèque sur les biens de tel debteur doit faire adiourner en demāde de interruptiō les autres acquerers subsequens z autres detenteurs des choses ypothecquees auant q̄ ayent eu saisine z possession de leur rēte ou dautres biens dudit debteur par le tēps de cinq ans a ce quilz ne se puissent deffendre par ledit tenemēt q̄ la rēte ou arrerages dicelle ou debte ne soit pferee pmier payee et prealable en matiere dexecution que la rente ou debte des aultres ou que la chose immeuble dudit debteur que ledit acquerer z adiournement tiendrait ne demeure ypothecque z obligē a la rente ou arrerages dicelle ou debte du premier creditur. Et en ce cas ledit premier creditur fait la condicion la meilleur z y sera receu.

Glossa prima.

Quoniam materia satis supra habetur: et facit illud vulgare qd vigi-
lantibus legum beneficia tribuuntur.
l. qui autem. s. sciendū. ff. que in fraud.
cred. et. l. pupillus. in fi. eodem titul.
in cap. nunciatum. lxxiiij. distin. pi-
gris autem et negligentibus iura non subueniunt. l. nō
enim negligentibus. ff. ex quib. caus. maio.

Article. cccclxxxix.

Quant heritaige ou biens du debteur
est mis en main de iustice par execution a
la requeste daucun creditur les autres cre-
diturs qui depuis trente ans auroient ac-
quis rentes ou autres redevances / char-
ges ou debtes sur tel heritaige doiuent eulx
opposer deuant ladiudication du decret.
Aultrement ilz ne pourroient plus adres-
ser sur ledict heritaige apres quil seroit ad-
iuge par decret / sinon que ce fust heritat-
ge baille a la rēte: et aussi ceulx qui y ont rē-
tes anciennes crees par auant trente ans /
lesquelz ne perdrōt point par telles criees
leurdictes rentes / et ne perdent seulle-
ment par deffault deulx opposer cōtre icel-
les criees que leurs arrerages desdictes rē-
tes saucuns en ya / mais les seigneurs des
siefz ne perdēt leurs deuoirs ne arrerages
par telles criees ne par moins de temps q
de trente ans.

In textu ibi.

Doiuent eulx opposer.

Glossa prima.

Tertus optimus in. l. si eo
tempore. C. de remiss. pigno. vbi dici-
tur: qd creditores publice admoniti ne-
gligētes infra tempus statutum com-
pareret videtur iuri ypothecarum re-
nunciasse: Ideo post terminum non au-
diuntur. Quid autem de creditoribus cōditionalibus
an possint tunc opponere etiā ante diem conditionis?
vbi qd licet non possint agere ante diem conditionis. l.
gregem. s. si sub cōditione. ff. de pigno. tamen in isto ca-
su possunt opponere z protestari de iure suo z tunc eis
dem subuenitur per separationem. l. creditorib. ff. de
separa. vel permissionem in possessionē. l. in possessio-
nem. ff. qui z ex quib. caus. in possess. eat. v. l. cauetur eis
de soluendo. l. in omnibus. ff. de iudi. glo. in. v. l. credi-
toribus. Querit Joan. fab. in. v. l. si eo tempore si fiat
subhastationes et plures creditores se opponunt om-
nes pretendentes ypothecariam pro debito non quid
cessabitur quousqz de iure eorum sit discussum. Et di-
cit sibi non videri precium tamen debet poni in manu
iudicis: vt illi tradat quem portorem inueniet cū om-
nino videndum sit per. l. si s. si vero creditor possit. C.
de iur. do. impet. l. res que. s. j. ff. de iur. fisc. Quod ve-
rum credit si ex causa iudicati subhastabitur z pro sim-
plici debito non perpetuo per. l. a diuo pio. s. q. si res.
in fi. ff. de re iudi. alas videitur supersedendum: et q
tunc res est tradenda primo creditori nisi secundū offe-
rar. l. diuersis. C. qui portio. in pigno. habeā. Et hoc
maxime si aliquis pro domino se opponeret. fm. v. n. s.
dem Fab.

Article. cccxc.

Celluy qui a rente ou aultre debte cree
depuis trente ans sur les biens daultuy et
voit que son oblige ait vendu partie de son
heritaige oblige et ypothecque a sa rente
doit faire adiourner tel acquereur en de-
mande dinterruption dedans cinq ans de
la possession de lheritaige ou rente par luy
acquis affin quil ne puisse deffendre par te-
nement q tel heritaige ne soit oblige vers
luy en la rente par luy acquise. Et sil laisse
passer ledictz cinq ans il ne vient plus a
temps: et sil viēt dedans ledit temps il se-
ra receu et luy sera congneu son interr-
uption et apres pourroit poursuyr sa rente et
arreraiges sur lheritaige qui auroit inter-
rupte iusques a trēte ans pourueu que lbe-
ritaige fust demoure es mains de lacque-
reur iterrupte ou de ses hoirs / car sil estoit
alle en autres mains estranges par aliena-
cion fust de contract / de don / de permuta-
cion / ou vendicion / ou autre contract et ql
neust semblablement fait interromper de-
dans les cinq ans le second acquereur a cō-
pter du temps du contract dudit second ac-
quereur ou de sa possession prinse il ne se-
roit point receu.

Article supra ar. cccxxxviij. et que sibi
dixi. et ar. cccclxiiij.

Article. cccxcj.

Et est assauoir que loblige ou lheritier
de loblige et autres heritiers de lheritier z
de degre en degre ne se peuent exempter de
la rente ou autre prestation annuelle cree p
luy ou son predecesseur par moins de tēps
que de trente ans nen peuent pareillement
eulx exempter par moins de temps que de
de trente ans ceulx qui vne fois ont este in-
terruptez ne leurs heritiers.

Glossa prima.

Vide supra ar. ccccl. et ar. seq. q
ibidem dixi. Et an prescriptio semel interrup-
pta possit de nouo fieri v. l. si talis interruptio
sit perpetua dixi supra ar. cccclxxx. z seq. in fi. glo. post
Fely. et Panor. in. c. illud de prescrip.

Article. cccxcij.

Et sil ya plusieurs obligez ou heritiers
de loblige ou acquereurs deuemēt interr-
uptez qui soiēt tenuz chascun pour le tout en
icelle rente ou prestation / et entre lesquelz
ypotheque ne se diuise point / et le credi-
teur ayt eu payement ou possession de sa
dicte rēte ou autre prestation annuelle par
lung diceulx ou aucun deulx durant iceulx

trête ans / toutesfois en celluy cas telle possession prouffite audit creditur cōtre tous lesditz obligez heritiers z tenuz en icelle rōte tout ainsi que silz auoient fait eulx mesme le dit payement et ne se pourroient ayder de ladicte prescription de trente ans si tous nen estoiet demourez exēps sans en faire payemēt au possesseur par ledit tēps; sinon que aucun dentre eulx eust cōtre dict de payer / car prescription auroit lieu depuis la contradiction quant au contredisant seulement.

Glossa prima.

Ex. est ling. secundū Bar.

ibidem in. l. si. C. de duob. reis. pmit. et stipul. vbi dicitur q̄ interruptio facta per vnū correoꝝ / vel cōtra vnū ipsorum alijs prodest et nocet / et hoc ratione societatis secundū Bald. ibidem quando ex vna stirpe id est ex vno fonte vnū tantum effluxit contractus / et facit. l. penul. ff. eodē titul. et late no. per Bar. in. l. cum duo. ff. eodē titu. et no. in. l. cū notissimū. ff. de prescript. xxx. vel. xl. anno. Et faciunt no. per Barto. in. l. fraudati ante si. ff. de pub. vect. et cōmiss. vbi dicit post Buller. de cug. in. l. necessarijs. s. si vnū. ff. de pigno. actio. q̄ particularis solutio facta ab vno habet vim vnus solutiois perfecte vide Bald. in. l. solemnibus. C. de rei vendi.

Article. ccccxxij.

Trois manieres sont entre les autres par lesq̄elles le creditur se peut faire paier par sō obligē. L'une quāt l'obligē luy transporte son heritaige pour lassiete et satisfactio de sa debte / et en ce cas les autres crediturs ont action contre luy dedans les cinq ans de la possession par luy prinse de l'heritaige a luy transporte de le faire interrompre / z seroient receuz sil ne pouoit mōstrer ou prouuer q̄l deust estre prefere auant eulx et que sa debte ou rente pour laquelle il a acceptee ladicte assiete deust estre preferee et subiecte a venir a contribution selon ce que dessus est touche / car il sera autāt preuilegie en la chose a luy baillee par assiete quil eust este en sa debte ou rente.

In textu ibi.

L'une quant l'obligē luy transporte son heritaige.

Glossa prima.

Hoc de consensu ipsius

alias non cogitur pro pecunia sibi debita alia rem accipere per regulā aliud pro alio inuito creditore solui non potest. l. eum a quo cum. l. seq. C. de solu. l. ij. s. mutui in. l. ff. si cert. per. nisi offerat debitor de melioribus bonis suis sic q̄ in creditoris electioe erit accipere quam rem ex melioribus sibi placuerit no. in. l. autem. C. de solut. et in corpore vnde sumitur. Aduertat tamen creditor quia vbi accipit sim-

placiter pignora in solutum non determinata q̄ritate tunc videtur pro toto debito accepisse nec ulterius au diretur pro aliqua parte dicti debiti. sit igitur cautus vt declaret quantitate pro qua in solutum recipit pno. in. l. a diuo. pio. s. si pignora et ibi Bartol. et Paul. de cast. ff. de re iudi. no. in. l. si deffentor. s. qui interrogatus. ff. de interrog. actio.

In textu ibi.

Et en cas zc.

Glossa secunda.

Et tunc debet offerre debitum secundus creditor primo no. in. l. cū prior et ibi glos. z doct. ff. de dist. pro pigno. l. ij. rñ. C. si antiq. cred.

Article. ccccxxij.

La seconde quant il requiert execution de la rente ou debte et l'obligē se consent q̄ l'executeur prenne de ses biens ou heritaiges iusques a satisfacion / sil prêt meubles l'executeur les doit vēdre publicquemēt et faire sauoir la vente ou debteur z ya huit iours de rescouffe z pendant ladicte huitaine les autres crediturs se peuvent bien opposer pour venir a contribution a estre payez ou preferez si la matiere y est subiecte. Et apres huitaine passee ilz ne seront plus receuz pource que meuble na plus de sūyte: laquelle huitaine de rescouffe ou preiudice des autres crediturs ne se peut abreger ne oster.

In textu ibi.

Sil prêt meubles.

Glossa prima.

Regulare est q̄ primo debēt

capere mobilia. l. a diuo pio. s. in venditio ne et. s. ff. de re iudi. et no. in. l. etiā. C. de execu. rei ius. Aduerte etiā q̄ licet debitor possit consentire executionē in bonis suis mobilibus et immobilibus / et vult tradere mobilia vilia / et fere inutilia non auditur secundū Pet. de ferra. in pract. in for. libel. execu. seu. diffinit. in glos. j. col. ante pe. Et exemplificat in debitore qui ad vendendum pro debito exponit / et producit mobilia vilissima / vt incisoria bocalia / et lapidea / et stagna: quia tunc creditor non cogitur recipere: q̄ res mobiles debēt esse tales que de facili reperiat emptorem / et non sint inuiles superflue / et damnose ipsi creditor alle. ar. eorum que haben. in autem. hoc nisi. C. de solut. Aduerte etiā tam creditor q̄ seruus q̄ non debent capere res mobiles deputate ad agriculturā vel pro vsu quotidiano vestium vxoris vel filiorū no. in autem. agricultores. C. que res pigno. oblig. poss. et ibi scrib. l. executores eodem titul. idem priuilegiatur miles in armis et clericus in libris glos. in. l. nepos p. culo in verbo dignitate. ff. de verbo signif. no. in. l. sit pendia. C. de execu. rei iudi. l. commodis. ff. de re iudi. generaliter dic cum Bar. in. d. s. in venditione post glo. ibidem q̄ nunciū capiendū mobilia debet prius capere quod minus debitori nocet quod idē dicit circa mobilia. Et q̄ non debent p modica q̄ritate magne res vendi quando modica reperitur per no. in. l. q̄diu. C. de dist. pigno. Et si contrarium faceret nunciū posset ab eo appellari alle. gat. l. ab executore. C. quorum appel. non recip.

Quinziesme partie

In textu ibi.
L'executeur les doit rendre public-
quement.

Glossa secunda.

A Debent igitur talia mobilia presen-
te aut vocato debite debitorum vendi. vt no. in. l. credi-
toria. ff. et ibi bo. text. C. de dist. pigno. l. a diuo pio. §.
in venditione. l. cum proponas: et in autē seq. C. de bo.
auct. iud. possid. qualiter autem fiet? ista venditio dicit
vt per specul. in tit. de secundo decret. §. nunc dicam.
vij. colum. versic. sed qualiter. q. prece publice clama-
bit per ciuitatem talis debet ticio decem vnde bona il-
lius pro rata illius decē vendi debent qui vult emere
emat: et tunc talia bona subhastabuntur et plus offer-
renti dabunt no. in. l. si. C. de iur. do. impe. et ibi doct.
B l. pe. C. si ven. pig. agat. l. j. si in causa iud. C. An au-
tem talis seruus qui pignora per eum capta exposuit
venalis possit fidem habere de precio. Et breuiter dicit
q. non sed debet facere q. de presenti ipsa pecunia ab
emproib⁹ exbursetur secundū Pet. papien. in pract.
in for. libel. execu. senten. in glos. p. publico nuncio. l. j.
colum. per. d. l. a diuo pio. §. sed si empro. ff. de re iud.
et ibi bo. text. querit etiam Joan. fab. in. l. si eo tem-
pore. C. de remis. pigno. Quid si res subhastata fuit
distracta et precium traditum seruienti q. fieri oportet
vt no. in. d. l. a diuo pio. §. sed si empro. Et seruies ta-
lem pecuniam consumpsit dicit liberatum esse debito-
rem p. r. l. quesitum. ff. de distract. pigno. seruens ta-
men tenetur. l. si pignora. ff. de euict. Item empro. ser-
cur⁹ est quia auctore pretore possidet. l. iuste. ff. de ac-
quir. possel. cum similibus. Et q. contra seruientē de-
tur actio eo q. pecuniam receperit late tenet idē Fab. in
l. si. C. de iur. delib.

In textu ibi.

Deuble na point de suytte.

Glossa tertia.

Uide supra arti. ccccxxvi. et q. ibidē dixi et remis.
Article. ccccxxv.

C Sil cōsent que lon prenne par execution
de ses heritaiges et choses immeubles a la
valeur de sa debte ou rente l'executeur ad
ce present vng notaire de court laye doit
prendre des voisins congnoissans en val-
leur dheritaiges et les doit faire iurer par-
tie presente ou appellee de apprecier loy-
aument lesdictz heritaiges / et ce fait les
peult adiuger audit creditur par la prise
et raport desdictz voisins fais iurer iusques
et sati. faction et assiete de sa debte. Et en ce
cas les autres crediturs le peuent inter-
rupter comme dessus dedans les cinqans
de la possession de lheritaige a luy baille
par execution sil n'estoit priuilegie en ladi-
cte debte o rēte ainsi q. dessus est declare.

Glossa prima.

A **M**ateria ist⁹ articuli vi
de in. l. a diuo pio. et ibi Bar. et Paul.
de castr. ff. de re iudi. et si ad precium
melius apreciatum fuerit predium q.
non valeat imputet sibi creditor / et si
ad minus imputet sibi debitor qui sic
fieri voluit secundum mentem Paul. de cast. in addi.
ad Bar. ibidem ar. l. finalis. C. de dot. promiss.

Des Vpotheques.

In textu ibi.

Doibt prendre des voisins etc.

Glossa secunda.

Uide supra articulo. cccclxij. in glos. fina. in verbo
(appelles ad ce.)

In textu ibi.

Apprecier loyaument lesdictz heritages.

Glossa tertia.

Uide supra de appreciatiōe et qua-
liter sit fienda art. lxxij. in glo. (apprecies et estimees.)

Article. ccccxxvi.

C Et est ainsi q. l'aura retraict au prochain
lignager du vendeur si le creditur nauoit
eu possession par an et par iour de la rente /
ou quel cas le lignager ne viendroit a tēps
dauoir le retraict / mais si le seigneur de fia-
ef y viendroit bien a tant nonobstant la
possession de la rente comme cy deuant est
declare.

Glossa prima.

Uide supra articulo. cccclij.

Article. ccccxxvij.

C Si aucun donne opposition contre l'ex-
cucion d'aucuns arreraiges de rente ou de-
uoir dōt on ait fait requeste. Si le debteur
de ladite rente ou deuoir confesse le prin-
cipal dicelle rente ou deuoir estre deu / nō-
obstant icelle opposition le creditur se
pourra faire payer par nouvelle reqste ou
autrement des arreraiges q. escherront di-
celle rente ou deuoir durant ledit proces.

Glossa prima.

M in. l. a diuo pio. §. si sup
rebus. ff. de re iud. et ibi Bar. et Paul.
de castr. vbi dicitur q. corā indice exes-
quente examinatur questō emergens
super reb⁹ pignori capris summam
que cognitio non facit prejudicium vo-
lenti ordinate agere: et facit in arg. quod dicitur in. l.
non iudex. ff. de hijs qui sunt sui vel alie. iur. et in. l.
si quis a liberis. §. si vel parens. ff. de libe. agno. q. pro-
nunciatur facta in causa summaria super aliquo argu-
mento incidenti nō prejudicat quo minus illud idem
possit refricari i ordinario iudicio principaliter Paul.
de cast. in. d. §. si super rebus in. j. colum.

Article. ccccxxviii.

C La tierce maniere est en deffault de bi-
ens meubles de faire mettre des biens im-
meubles de tel obligé / et saiziz en main de
iustice comme dit est pour arreraige de ren-
te ou debtes personnelles donner entendre
la requeste a l'obligé ou a sō heritier ou de-
tenteur desdictz immeubles et ce fait se op-
pose au non / L'executeur peult faire crier et
subhaster au prochain marche public: nō-
obstant que cene soit en son bailliage l'he-
ritaige de l'obligé de buytaine. Et apres la
buytaine du premier cry les faire crier de

quinzaine. Et lesditz quinze iours escheuz z acompliz peult faire cryer de quarantaine et attēdre quarante iours z les quarāte iours passez le xecuteur peult assigner iour deuāt le iuge a celluy ou ceulx sur lesquels ont este faictes lesdictes criees: et aux opposans et encherisseurs saucūs ya pour veoir adiuger le decret au plus offrant. Et ce pendāt auant ladiudicacion du decret to9 aultres creditours peuent venir les vngs pour empescher ladiudicacion du decret les autres pour estre prefers/ et les autres pour venir a contribucion chascun selon la nature de sa debte. Et le iuge doit tout ouyr/ et determiner les oppositions auant aucune adiudicacion du decret et expedicion dicelluy.

In textu ibi.

La tierce maniere est q̄ en deffault de biens meubles.

Glossa prima.

Merit Bar. in. l. a diuo. pio.

in venditione post glo. ibidem in verbo captantur. ff. de re iudi. Qualiter constat q̄ mobilia non reperiuntur/ et dicit post glo. q̄ statuitur terminus debitoris ad ostendendum mobilia alias captentur immobilia: dicit tamē q̄ de hoc creditur nunciij referentib9 nulla mobilia inuenisse facta prius ab eis de diligenti inquisitione: et q̄ hoc seruat consuetudo. Et q̄ eisdem credatur alle. l. magis puto. s. ne tamē. ff. de reb. eorum ibi dare viatozem zc. iuncta glof.

In textu ibi.

Faire crier et subhaster zc.

Glossa secunda.

De forma subhastationis vide Bar.

in. l. licitatio. ff. de pub. vect. et cōmiss. vbi dicit q̄ publice debet fieri notum voce preconis/ vel edicto quicunq; vult emere talem rem veniat infra tale tempus dabitur plus offerenti no. in autē. hoc ius porrectum et ibi scrib. C. de sacrosanct. eccles. et in. l. j. et ibi Bar. et alij scrib. de fid. instr. et iur. hast. lib. x. C. Bald. in l. ordo. C. de execu. rei iud. et no. glo. in. l. si tēpore de fid. instr. lib. x. C. dicitur autē subhastatio: id est subhastata. fisci comparatio. Est autem hastariū locus publicus vbi venduntur bona proscriporū secundū Hug. quem refert Luc. de pen. in rub. de fid. instr. lib. x. C. de tempore quod datur pignozibus captis ante adiudicationem vide per tex. et no. in. l. debitoribus. ff. de re iudi. late per specul. in titul. de primo z secundo de creto. s. sequitur videre z. s. iuxta propositionis ordinem ibi late videas. Et notandum est etiā q̄ de qualibet proclamatione/ et sic de quolibet actu fieri debet instrumentum et de per se vt dicit glof. in. d. l. prima et ibi Jacobus rebuffi + vbi dicit q̄ instrumentum non probat nisi ea que interuenerunt et que fuerunt tempore/ et loco celebrati instrumenti alle. no. per Innoc. in ca. quoniam cōtra. de proba. Aduerte etiā q̄ licet in materia subhastationis/ et licitationis res datur plus offerenti intellige si talis plus offerens est idoneus/ z soluendo alias adiudicatur priori: et sic primus offerens idoneus/ et soluendo non liberatur per secundum plus offerendo non idoneum nec soluendo secundum

Bar. in. d. l. licitatio ar. l. sabinus. ff. de in diem adiectione licet Paul. de cast. referat in. d. l. licitatio Bald. contrarium consuluisse in ciuitate arminij ar. l. stipulatus es opus. ff. de fideiussor. z. l. valerianus. ff. de preto. stipul. quia non est verum salua pace illius Pauli q̄ Bald. ita consuluerit: vt dicit Francisc. curt. in addi. ad eundem Paul. de cast. ibidem vt videre licet in consilijs eiusdem Bald. consil. ccccxcj. et consil. ccciiij. in. j. volu. idem dicit Alexan. in addi. ad eundē Bart. in. d. l. licitatio vbi dicit q̄ Bald. non consuluit vt refert idem Paul. sed consuluit totum oppositum in ciuitate Ancone cōsil. incip. in Christi nomine modus z forma licita in. j. volu. per. l. qui satisfacere. s. plane. ff. de fideiussor. et per. l. vbi autem. s. pe. in. fi. ff. de in diem adiectione. Et qz sequeretur q̄ posset excogitari fraus: quia ille qui licitasset supponeret non idoneum vt se liberaret q̄ esset absurdum ar. l. cum hij. s. si cū lis. ff. de transact. Non tamen est imputus ille non soluendo plus offerēs maxime in licitatione vectigalium/ et aliarum rerum fiscalium: quia seruatur de consuetudine q̄ si nō dat fideiussores infra tempus statutum repellitur ab emptione/ et cogitur soluere fisco id quod plus obtulit et vocatur communiter (la folle enchere) et merito igitur imputet sibi qui sic effuso sermone i promptum incidit periculum/ vt dicit text. in. l. fin. s. fin. in. fi. C. de vot. promiss. Et finaliter dicendum est q̄ si in materia executionis/ et subhastationis statuta aliquid disponunt talia statuta/ vt hic seruāda sunt ad vnguem tam in tempore q̄ in forma vt dicit notabiliter Bald. in. d. l. ordo. ff. colum. versic. no. tamen. C. de execu. rei iudic. Alias dicit ipse si cōtra fieret esset irritum ipso iure quia fieret contra ius. l. municipalis.

Article. ccccxcix.

Lacquerer se peult defendre par teneement de dix ans contre toutes ypothecqs cree par auant trente ans et contre celles q̄ serotent crees depuis trente ans/ il suffist a lacquerer auoir eu tenement de cinq ans sans interruption excepte contre la rente deue a cause de lheritaige baille a la rente et contre le seigneur de fief ou il est requis tenement de trente ans pour prescripre.

In textu ibi.

Lacquerer se peult defendre par tenement de dix ans.

Glossa prima.

Uide supra articulo. ccccxl v.

In textu ibi.

Tenement de cinq ans.

Glossa secunda.

Uide supra ar. ccccxxvii. et que ibi scripsi.

In textu ibi.

Et contre le seigneur de fief.

Glossa tertia.

Uide supra ar. ccccxlj. et que ibidem dixi.

Article. ccccc.

Le seigneur dune maison sera paiez prefere de son louage sur les biēs de son louagier estant en icelle auant tous aultres creditours de celluy lauager si depuis son terme passe il na obligation nouvelle de son louagier. Duquel cas il auroit fait de son louage debte commune qui ne seroit plus

Quinzième partie

privilegiee sinon que l'obligacion nouvelle par luy prinse fust privilegiee / z est permis audit seigneur ou locateur de la maison retenir des biens meubles de son iouagier en attendant iustice iusqs a la raison de son deu.

In textu ibi.

Le seigneur d'une maison sera paye z preferere de son louage.

Glossa prima.

A

Asta est tacita et generalis ypotheca inducta ex dispositione legali ex cōductione si factum hominis interueniat / scilicet si ultra ipsam cōductionem bona inferat / vel inducat in domum de qua in §. itē seruiana et Joan. fab. ibidem in. v. colum.

et Jas. x. colū. insti. de actio. z in. l. ita quia in princ. ff. de pact. et l. l. certi fursi. C. locat. cū similibus. differt autem ista tacita ypotheca ab expressa : quia expressa ypothecata si alienatur transeunt semper cū onere ypothecae. l. si debitor cum similibus. C. de dist. pig. ypothecata autem tacite eo modo quo supra dixi possunt alienari / et si alienantur non transeunt cum illo onere ypothecae nisi etiam ultra tacitā ypothecam sequatur etiam inclusio ipsorum bonorum istud est quod vult text. in. l. est differentia. ff. in quibus caus. pig. tacit. cōtrah. Et propterea ibi dicitur derisum fuisse neruā iuriscōsultum quia monstrauerat seruos tacite ypothecatos post inclusionem illorum posse per fenestram liberari differt etiam quia vt dicit text. non est maioris potentie : quia preferitur. Et ideo dicit Joan. fab. in. d. §. item seruiana. v. colum. et Jas. in. x. colum. post Nicol. de neapo. in. j. q. q. potest operari maximum effectum : qz in defectum solutionis pensionis potest dominus dominus propria auctoritate includere bona / et illa auferre. l. inquilino. et melius in. l. seq. ff. de dam. infect. Et quia dicitur dicta bona includi possidere. l. solutum. §. solutam. ff. de pigno. actio. Alij autem creditores habentes ypothecas expressas / z obligationes in quibus non sit ista inclusio nō possunt propria auctoritate capere bona debitoris immo si capiunt incidunt in edictum diui marci : quia ius crediti amittunt de quo edicto est text. in. l. extat. ff. q. met. caus. et in. l. pe. C. de pigno. actio. ideo dicitur cōmuniter q. melius est pignori incumbere q. in personā agere in §. furti. insti. de oblig. que ex delict. nasci. §. ff. insti. quib. mod. re cōtrah. obliga. Barpto. Sozi. consil. cxxix. incip. in causa Ambrosij. z ibi q. melius est esse satisfactum de presentibus habere ius petendi. Item z q. locator preferatur alijs creditoribus facit. l. pteses cum ibi no. C. loca. vbi dicit text. q. pteses pensionem ex locatione debitam sine mora solui curabit : z etiam facit text. in. l. circa. eodem titul. vbi dicitur q. in locatione seruanda est consuetudo regionis.

Article. ccccij.

Si debtors sont furieux incensez mineurs ou absens Justice a la requeste du creditur doit appeller la femme si femme ya z des pl⁹ prouches parens desditz furieux mineurs ou incēsez et leur dōner curateur. Et aussi dōner curateur aux biens vaccās desditz absens ausquelz sera signifie la requeste desditz crediturs z autres exploitz de iustice. Et seront tenuz iceulx curateurs

Des ypotheques.

eulx informer de deffence cōtre lesdictes requestes. Et silz nen treuent aucunes z ne peuent informer peuent souffrir condicion z faire ou souffrir estre fait payement de la debte en baillant caucion par celluy q. pretend ladicte debte si le iuge voit que faire se doieue / mais si lesditz debtors viennent apres ce et ilz monstrent quittance ou satisfaction / lesditz crediturs seront contrains par la iustice ordinaire sans aultre pusion a restituer ce quilz en auront receu avecques les dommaiges et interestz.

In textu ibi.

Si mineurs sont incēses furieux ou absens.

Glossa prima.

Raro enim fit immobilium venditio nisi debitor sit contumax et latitet fraudulenter vt no. specul. in titu. de primo et secūdo decret. §. nunc dicam⁹ ver sicu. illud autem alle. l. cum proponas. C. de bo. auctoritate iudic. possiden. et

l. fulcinius. §. et quid sit. ff. ex quib. caus. in possess. eat. raro igitur fiet venditio in bonis minoris furiosi zc. qz iste persone latitare non possunt : quia latitatio animi et effectum occultantis se desiderat quod non cadit in istis vt dicit text. in. d. l. fulcinius. §. adeo et ibi Bart. ideo talibus dandus est prius curator. l. item ait hec autem defensio cum §. seq. ff. ex quib. caus. maio. Bal. in. c. j. pe. colum. de milit. vassal. qui contumax est vbi intelligit hec procedere dummodo iudex curatorem det cum consilio coniunctorum et in subsidium quando non reperitur tutor Alexand. in addi. ad Barto. in d. §. adeo.

Article. ccccij.

Si le mary se oblige tout seul en aucune somme z la femme se meurt le creditur se prendra pour le tout audit mary ou a ses beritiers si bon luy semble. Combien que les beritiers de la femme sil ya eu commune entre elle z son mary y sont tenuz en la moictie / mais ledit mary et ses beritiers auront bien lesditz beritiers delle a garans. Et si ladicte femme souruit sondit mary les beritiers de sondit mary la pourroient auoir a garant ou sen pourroit ledit creditur adresser contre elle ou ses beritiers pour la moictie par simple action.

In textu ibi.

Se prendra audit mary pour le tout.

Glossa prima.

Ratio est quia ypotheca est indiuisibilis vt factis supra dixi articulo. ccccxxj.

In textu ibi.

Sil ya en communite.

Glossa secunda.

Censentur enim communes in bonis si steterint in matrimonio per annum et diem vt supra ar. cix. licet de iure nulla sit bonorum societas in-

ter eos sed tantum animozū vt satis scripsi in. d. artic. clx. et ibi de dicta societate.

Article. cccciiij.

C Marchans gens de mestiers et aultres vendans leurs denrees et marchādises a detail/medecins/cirurgiēs/barbiers/ orfeures/apoticquaires/ massons/ charpentiers/laboureurs manouuriens seruiteurs et aultres mercennaires ne peuent faire action/question ou demande de leursdictes denrees et marchandises/sallaires z serui ces apres deux ans passez lesdictes dērees vendues/debitees et deliurees a detail/ouuraiges/labours et serui ce fais/ fors et excepte celles qui auroient este et seroient recongneues par obligacion ou cedulle.

In textu ibi.

Marchans gens de mestier etc.

Glossa prima.

E ista consuetudine et an valeat vide Bar. in. l. sequitur. s. si via ff. de vsuca. et ibi Alexā. in addi. idem Bart. in. l. si. ff. rem rat. hab. Bald. in. c. j. s. si quis per. xxx. col. iij. versic. sed quero in titu. si de feud. sue. cōtrouer.

inter do. et agna. Et ibi an statutum possit tollere naturaliter et civilem obligationem Joan. le crier Par. rissen. in tract. de iure primogeniture lib. ij. q. xv. tenet Bart. vbi supra q. sic scilicet naturalem quoad effectū civilem autem tolli ipso iure in. d. l. ff. rem rat. habe. Et q. valeat tale statutum in foro conscientie / et sic tollat naturalem obligationem facit multum glo. j. in ca. que in ecclesiarum: et ibi Bald. in. j. colum. post prin. de constitū. vbi dicitur q. statuta sunt seruanda etiam in foro conscientie / et ad hoc dicitur illa glo. sing. quia vt dicit idem Bal. abidem non reperitur alibi / et q. leges positie sint in foro conscientie obseruande tenet Innoc. et Joā. and. in. c. quia pleriq. de immu. eccles. refert Pet. cor. consil. j. incip. vltis et diligenter. vij. colum. in. j. volu. facit etiam dictum notabile Bal. in. c. in omni negotio. ij. colum. de test. Et vbi dicit q. ille quem lex excusat non peccat nisi sit contraria legi diuine exemplificat in. c. fin. de prescript. alias sequeretur q. omnis legum forma / et subtilitas nos deduceret ad inferos Jas. in. l. nemo potest in. ij. lectura colū. xvij. z xviii. et ibi late per eum. ff. de legat. j. alias autem statuta essent inutilia que tamen de vento tantum seruire non debent vt dicit idem Jas. in. l. si constāre. ff. solut. mat. intellige dictam consuetudinem procedere / et valere marime: quia determinat de prescriptione personarum secus si esset questio de rebus / vt dicit Barto. in. predicto. s. si viam cor. consilio. cccxxviii. incip. videtur. j. et. ij. colum. in. j. volu. et ibi dicit q. Innoc. fuit in eadem opi. in. c. cum seculum de iure patro. idē tenet Hostien. in. summa titul. de prescript. s. que res prescribi possunt Et dicens q. aut queritur aut cum mala fide procedat prescriptio actionum realium z dicens dum est q. non. Aut queritur an procedat prescriptio malefidei in actionibus personalibus / z tunc secus qz debitor nihil possidet: ideo non dicitur peccare si non soluit creditore non interpellare merito prescribet ius liberationis contra actionem personalem ex quo non procedit cum aliquo peccato / sed tantum ob negligentiam creditoris. Et hoc etiam maxime procedere videtur in casu nostre consuetudinis que loquitur de mer-

cennarijs manu operarijs seruis / et similibus secundum cor. in. d. consil. ly. post Bald. in. disputatione incip. statuto cauetur q. fenerator: vbi dicit q. licet statutum dicatur non valere inducens prescriptionem cum scientia tamen fallit. quando inducit contra personas odiosas et suspectas: z etiam multum facit: quia cum talibus soluitur id quod debetur non consuetum est recipere apocham siue quittantiā nec ad hoc vocare testes ideo dicit idem Philip. cor. in. d. consil. cccxxviii. in. ij. colum. post Bar. in. l. omnes populi. ff. de iusti. z iure. Et q. huiusmodi statuta valent quando excludunt causam peccati: vt quia presumitur fuisse solum vel debitum non verum seq. Bal. et Saly. in. auten. sacramento puberum. C. si aduers. venditionem et Pet. de anchor. in. regula possessor. de regul. iur. lib. vj. Sed in contrarium multū stringit regula possessor. et ibi doct. de reg. iur. lib. 20. vj. Vbi dicitur q. malefidei possessor vilo tempore non prescribit z. c. quoniam omne. de prescrip. vbi dicit q. statuto non potest induci prescriptio cum mala fide / z ibi communiter scrib. Bald. in. terminis in. d. c. j. s. si quis per. xxx. z l. c. ecclesia sancte Marie ad fi. de constitū. vbi dicitur q. prescribens debitū scienter infra breue tempus a statuto ordinatum non prescribit debitum naturaliter. Et nō est securus in foro anime idem tenet Joā. and. in. nouel. in. c. cum quidam. j. colum. vbi remittit se ad dicta per eum in. d. c. que in ecclesiarum in. j. glof. et etiam alle. no. in. l. j. in. fin. ff. de constitū. prin. et no. in. l. quottens in. fin. C. de precib. impe. offer. ita consuluit Pet. de anchor. consil. cclviii. incip. supradictum statutum z tenet Panoz. in. rub. de prescript. in. fin. colum. et que late adducuntur et allegantur pro ista parte per eundem (le crier) in. d. tract. de iure primogenit. vbi non audet concludere / z que etiam allegat idem cor. in. d. consil. cccxxviii. Et in tantorum patrum controversia quis audet iudicare vnum est quia Bar. et Bald. summi in hac parte contrarij vt supra retuli: et generaliter omnes concordare videntur in casu nostre consuetudinis / scilicet quando solum dicitur q. si talis creditor non perierit infra tale tempus decetero non poterit agere / vel non audiat quia tunc non tollitur obligatio naturalis nec talis est tutus in foro cōscientie: et ista est vera mens nostre consuetudinis quando dicit (ne peuent faire action question ou demande de leursdictes denrees etc.) Secus autem si dicta consuetudo diceret si talis creditor non perierit infra tale tempus cadat a iure suo quod nō dicit. Et in hoc secundo casu esset maius dubium quod cogitandum dimitto: tum quia periculose / z difficilis inuestigationis: tum etiam quia nō est casus presentis speculationis videat qui voluerit remissive Fely. in. c. venerabilis in. vj. colum. de iudi. et ibi in. addi. z Lud. roma. consil. ccj. incip. pro decisione ad fi. Panoz. in. c. fi. de prescript. et que supradixi in. princ. de prescript. in. ista consuetu.

Article. cccciiij.

C Saucum est adiourne pour congnoistre ou nyer son seing manuel sil le congnoist il sera contrainct garnir la main du contenu en la cedulle / non obstant oppositions ou appellacions quelzcoques tout ainsi quil seroit contrainct faire en matiere de requeste deuement appelee.

Glossa prima.

F acit quia licet cedulla p̄tuata ante illius recognitionem nullam vim p̄p̄orthece habeat cognita tamen per confessio nem partis vel per testes habet suum robur

Quinzieme partie

Des Hypotheques.

vt no. in. l. scripturas et ibi glos. et doct. et in anten. si quis. C. qui portio. in pigno. habeant. Et de eiusdem confessione et bo. ter. in. l. generaliter. C. de non numerata pecu. Et q. talis scriptura priuata confessata vel probata sit autentica tenet And. barba. i. cle. causam Char. ix. de elect. post Bar. et Angel. in. l. quedam. s. nummularios. ff. de eden. et ibi Zas. Qualiter autem probetur si negat pars dic vt in. d. auten. si quis. q. probatur per literarum comparationem. Aduerte tamen quia propriam scripturam negans seipsum infamat vt notabiliter dicit Philipp. cor. consil. lxxx. incip. consuluit in. iij. colum. in. iij. volu. ar. l. j. ff. de constitu. pecu. Et qualiter puniatur talis negans vide per text. et doct. in. l. contra qui propriam. C. de non nume. pecu. Et q. testificat contra signum suum puniatur de falso. l. eos post princ. ff. de fals. Et q. apodissa siue scriptura priuata signata a parte qui ea fecit recognita plene probet tenet Ipolit. de marsil. in rubri. C. de pro. char. xxxij. colum. iij. alle. l. sciendum. et ibi glo. et docto. ff. de verbo. oblig. et auten. contra qui propriam. de non numerata. pecu. C. et. l. ex hac scriptura. ff. de dona.

Article. cccccv.

Femme mariee est en la puissance de son mary et ne peult contracter ne disposer des biens de la communaulte ne aultres sans lauctorite de son mary sinõ quelle soit marchande publicque/et que cesoit du fait de la marchandise sauf par testament.

In textu ibi.

Femme mariee est en la puissance de son mary.

Glossa prima.

Quod mulier sit in potestate

mariti satis probatur Sen. iij. cap. et ad Ephes. v. et in ca. ordo cum ca. seq. vsq. ad fi. q. xxx. q. v. Ideo dicit iugalitatis viri quia sub iugo eius est. l. iubemus et. l. petitionem. C. de aduo. diuers. iudicio. Luc. de pen. in. l. quicumq. iij. colum. de re milit. lib. xij. C. Et sub potestate viri est vt ipsum quo fufferit ex necessitate sequatur non econtra. l. ij. s. nulla in fi. C. de vet. iur. enucleand. et dicit Luc. de pen. in. d. l. quicumq. q. vir non posset eam a sua potestate dimittere ar. in c. nulla. xliij. dist. et. xvij. q. ij. in princ. Item vxor ex diuortio tanq. membrum separatum a capite dicitur deperire. l. si libertam cum ibi no. C. de nupt. Et mulier sine viri licentia nichil potest habere dare/ vel accipere in cap. non dicatis. xij. q. j. Constituit enim mulier virum super caput suum contrahendo matrimonium sicut monachus abbatem se monachum faciendo Luc. de pen. in. d. l. quicumq. ideo dicit Joan. fab. in. s. j. in i. colum. in. sti. quib. mod. ius pat. potest. sol. q. marit. est dominus/ et mulier per omnia obsequitur viro ideo mulieris corpore/ et substantia et omni vita maritus fungitur. l. assiduus. C. qui po. in pigno. habeant. Et adeo sunt subdite q. non possunt tenere camilliam in lecto sine consensu mariti Sely. in ca. illud. colum. ff. de presump. nec loqui eo inuito. Heuissa i silua nuptiali char. lxxij. colum. iij. post anchor. Boertum in commento consuetu. Bituri. fo. lxxxv. colum. iij. in ca. mulier debet. xxxij. q. v. Et tenetur mulier custodire res mariti/ et sibi parare commestibilia/ et lauare pedes/ et caput Jo. andr. et Panor. in ca. literas colu. fi. de re sti. spolia. et facere telas. Heuissa vbi supra post afflic. dist. xliij. de tribus ad fin. ij. dubij. Et tenetur facere lectum et scopare Angel. in summa in verbo vxor.

s. ij. Aduerte tamen quia si esset nobilis vel potes ita q. non congrueret ista vilia facere non posset cogi secundum Alexand. consilio. cxxxij. incip. vere in quarto volumi. quia pudori parcendum est. l. quinq. post princ. ff. mand. Sic nec vassallus in dignitate non debet cogi personaliter facere seruitia vilia domino ad que tenetur sed sufficit q. mittat procuratorem/ et seruisat per substitutum vt supra terigi articulo. cxxxij. in glos. (sil nest furieux) versic. et ad propositum. Tamen vxor vt supra dixi est viro subdita/ et pene famula/ et debet ei seruire in. d. ca. ordo ca. mulier in ca. hec ymago. xxxij. q. v. Ideo satis iuste illa honesta matrona vocabat virum suum charissimum. l. ea que. ff. de dona. inter vir. et vxor. Et sicut puniendus est vir q. non obedit Christo ita et mulier que non obedit viro in. d. ca. hec ymago. xxxij. q. v. Item potest vir vxorem tenere in vinculis/ et castigare no. in ca. q. admodum de iureiur. in fin. in ca. sicut alterius. vij. q. j. Intel ligit castigare Luc. de pen. in. d. l. quicumq. vsq. ad necem exclusiue allegat illud Psal. cxxvij. castigans castigauit me dominus/ et morti non tradidit me: et sic q. dominus potest suum seruum ascripticum plagis mediocribus castigare in auten. de nup. s. ascriptio colla. quarta in cap. nullus. xvij. q. iij. quod intellige causa rationabili existente alias puniatur ea pena que ponitur in. s. si quis autem propriam in auten. vt lice. ma. et au. colla. octaua. Et q. vxor teneatur operari viro facti. l. sicut. ff. de ope. libert. et sibi reuerentiam exhibere. l. alla causa in fin. ff. solut. mat. ideo maritus dicitur dominus vt in. d. l. ea que et. l. si liqueat. C. de inoff. dona. Et in domo sua dicitur imperator et rex no. in cap. duo ista. xxxij. q. iij. quare Joan. andr. in cap. venerabilem de electione per illum text. refert de quodam rurali qui receperat Richardum regem Anglie incognitum: quia in aucupatione siue in venatione sua perdidit exercitum suum. Et cum nollet obedire rustico in lotionem manuum/ vel cum rex vellet se preferre illi in mensa dedit alapam illi dicens q. quilibet est rex in domo sua quasi dominus domus refert Panor. in. d. ca. venerabilem. antepenul. colum. et dicit fabulam esse: mulieres autem in signu subiectio nis quando sunt coniungate velate incedunt. d. cap. hec ymago Sely. in ca. in literis colum. pe. de testi. Angel. in. sti. de par. potest. in princ. vbi subdit q. debent incedere facie semicooperta licet temporibus suis hoc non obseruarent Heuissa in silua char. lxxij. colu. iij. in princ. vbi refert q. Ferrarie et Rome seruatur et p. venetijs vbi tota faciem tegunt adde q. idem in Luschia et Siria vbi velate et incognite ab omnibus incedunt/ vt refert iacobita in consuetudine turchice legis Alchorani et Ludouicus patricius Romanus in historia orientali.

In textu ibi.

Peult contracter ne disposer.

Glossa secunda.

Licet de iure communi mulier absq. mariti consensu possit de bonis suis disponere/ et res suas alienare vt no. in. l. velles. C. de reuoc. dona. et. l. si constante. C. sol. mar. cum si prohibetur tamẽ de consuetudine nisi in casibus hic exceptuatis de quib. vlt. debis per Barpro. de chasseneuz in commen. consuet. Burgundie titu. (des droictz et appartenances a gẽs mariez) s. j. ibi videas.

Sezieme partie.

Sur la sezieme partie nous traicte drons en quel cas communitẽ de biens a lieu.

Glossa prima.

A De societate et communione bonorum dixi supra articulo. clx. in glos. j. ibi videas quia non tibi repeto.

Article. ccccvi.

Si le pere ou mere vont de vie a trespas delaissez enfans mineurs et le souruiuant ne fait inuenta:re les parens prouchains appelez il sera loisible ausditz mineurs de demâder leur iuste part et porcion qui leur auroit appartenu par le trespas du premier decede ou demander communaulte auecques le souruiuant.

Glossa prima.

A **S**tigitur in arbitrio pupillorum vel petere medietatem iure successiois / vel iure communitatis seu societatis que videtur cum eisdem per superstitem continuata per ea que not. Bal. in. l. si patruus. C. comunia vtriusque iudi. in tertia colum. vbi dicit q. quando negotium solitum continuatur vt si erant duo fratres qui faciebant simul mercantiam et vno mortuo alter continuat superstitibus filijs fratris indiuisim hereditatem possidentis tunc videtur eodem nomine continuare ar. l. nam et seruius. s. si viuo. ff. de nego. gest. z. l. si filia. s. neratius. ff. faml. hercisc. et. l. actione. s. morte versic. **B** sed quod ex re communi. ff. pro socio. **E**t quia primo hereditas postea filij heredes representant defunctum. l. hereditas. ff. de regul. iur. et. l. nichil aliud. ff. de verbo. signif. et heredes censentur eapem persona cum defuncto in autē. de iureiur. a mortien. presti. post princ. colla. v. maxime filij ar. l. fina. C. de impub. z. l. sancimus de agrico. et cens. lib. xi. C. Et licet dicatur q. pupillus non potest contrahere societatem per. l. in conuentionibus pro socio. hoc videtur procedere quando contractus eis preiudicat alias secus: quia minor licet non possit conditionem suam deteriozem facere potest tamen meliozem facere. l. si pupilli in princ. ff. de nego. gest. l. sui. C. pro empt. l. pupillus obligari. s. pupillus. ff. de auct. tuto. Ludouicus roma. consilio. cccxvi. incip. circa propositam: et dicit Pet. cor. consilio. lxx. incip. Nicolaus in primo volu. post Angel. cō silio. lx. q. si fratres sunt socij omnium bonorum z vnus mortitur remanente filio pupillo et patruus cum communi pecunia lucratus est tenetur lucra communicare alle. specul. titul. de indi. s. sequitur versicul. quid si vnus Ludo. roma. consil. cccxxv. incip. quoad primum idem dicit. l. si quis. s. siue autem. ff. comuni diuid. l. socius. s. si vnus. ff. pro socio.

Article. ccccviij.

Si don de heritaige ou baillee a rête est fait a lung des compaignons de la communaulte par celluy de qui il est heritier presumptif / ce est repute auancement de succession et non pas acquest z par ce moyen les autres ne y prendront riens.

Glossa prima.

A Vide text. supra artic. cccxxviij. et que supra dixi articulo. cccxxviij. in glos. (mais luy peult bien.)

Article. ccccviij.

Homme et femme qui ont este en mariage par an / et par iour a compter du iour des nopces sont communs en biens meubles / debtes personnelles z arreraiges de rentes et en tous acquestz qui sont fais du rant ladicte communitē ou apres ledit mariage par auant ladicte communitē sil y de meurent par an et par iour tellement quilz acquerent ladicte communitē chascun ya autant lung comme lautre / pose que lacquest soit faict au nom de lung dentre eulx sil nya paction ou cōuenance entre eulx ou contraire. Et si aucune succession de meuble eschet a lung desditz conioinctz estans en communitē de blēs ilz sont acquis a la dicte communitē. Et au regard des heritaiges q. appartiennent aux conioinctz par mariage a cause de la successio de leurs predecesseurs ou ql leurs escherroient durant ledict mariage ou de leurs acqstz fais par auant leurdit mariage il ne cheent en communitē. Et si lung desditz conioinctz va de vie a trespas dedans lan et iour la femme ou ses heritiers emporterōt ce quelle y apporta et non plus.

In textu ibi.

Homme et femme qui ont este en mariage par an et par iour.

Glossa prima.

A **I**cet de iure nulla sit bonorum societas inter virum et vxorem: sed tamen animorum et corporum. l. aduersus. C. de cri. expil. hered. l. j. ff. de act. rer. amot. l. quis. C. de furt. tamen de cōsuetudine si per annum / et diem fuerint simul habitantes contraxerunt societatem vt dicit Jo an. fab. instir. de societa. in princ. et de ista consuetudine etiam meminit Jo an. fab. in autē. in donatione. C. de secun. nupt. et plures quos supra retuli articulo. clx. et q. talis consuetudo viget in Francia et in diuersis partibus vide ibidem.

In textu ibi.

Ou apres ledit mariage zc.

Glossa secunda.

A **I**deo dicitur quia actus inchoatus licet non consummatus habetur pro impleto vel consummato. l. cum quidam et. l. et si nō sunt. s. infecti versic. quid ergo. ff. de auro et arg. leg. et q. talis rati habitio / vel rei consummatio facit valere que infra geruntur dixi satis supra articulo. cclxvii. in glosis de rati habitio q. retrotrahatur / vide per Fely. qui dat regulam et fallen. in cap. sicut de symo. zabarel. in cle. j. de peni. in quarta oppo. Jo an. andr. in mercu. in regula rati habitio de regul. iur. libro. vij. Bald. in. l. fin. C. ad macedo. Panoz. in. c. cum vos de hijs que fuit a prela. sine consen. cap.

In textu ibi.

Chascun ya autant lung comme lautre.

Seizieme partie

Glossa tertia.

Societatis partes in dubio cēsentur
 equales nisi aliud conuentum sit. l. si nō fuerit in prin.
 ff. pro socio. in s. j. insti. eodem titul. Ludo. roma. con
 silio. ccccxx. incip. circa propositam in secunda colū.
 vbi etiam dicit q̄ contra naturam societatis est q̄ vn̄
 habeat caput saluum ⁊ aliud caput fractum. l. mutus
 ff. pro socio. ideo dicitur talis societas leonina. d. l. si
 non fuerint. s. aristo. ff. pro socio glos. in s. et adeo insti.
 de socie. refert fabulam aniani sed Joan. fab. in. d. s. j.
 dicit esse et̄opl̄ de leone cui sociati sunt ad venandum
 capra ouis et iumenta / et venando ceperunt ceruum
 qui debuit diuidi i quatuor partes / leo dixit q̄ primā
 partem debebat habere causa honoris: secundam pro
 pter maiorem laborem quem adhibuerat: tertiam ius
 re suo tanq̄ socius. Et qui quartam vellet nō esset su
 amicus.

Article. ccccix.

Aulcun soit noble ou coustumier ne ac
 quiert communité auecques aultre person
 ne ne aultre personne auecqs luy fors seul
 lement par cōtract. ou paction expresse fai
 cte entre eulx / si ce n'est entre hōme et fem
 me mariez ensemble comme dit est. Et au
 cas du premier article de ceste presente par
 tie faisant mention des mineurs.

In textu ibi.

Aulcun soit noble ou coustumier ne ac
 quiert communité ⁊c.

Glossa prima.

Conuetudo ista prohibet
 societatem tacite cōtrahi posse nisi in
 duobus casibus ibi positis licet de
 iure secus. Quia contrahitur non so
 lum expresse sed etiam tacite. l. socie
 tatem coiri et ibi scrib. ff. pro socio
 Barto. in. l. titium et meum. s. alte
 ro. ff. de adm. tuto. Bal. et alij scrib. in. l. si patronus.
 C. communia vtrius. iudic. et in. l. si fratres. s. idē Pa
 pinianus. ff. pro soc. Bartol. et alij in. l. cum opozret.
 C. de bonif. que libe. et in. l. j. C. qui testa. facere poss.
 Bart. in tract. de duobus fratribus. Et sic ad laudem
 dei finis est impositus huic labori die. xv. mensis Au
 gusti anno. M. D. xxxij. etatis mee. xxxvij. anno.

Finis.

Expliciuunt commentaria vberima do
 mini Guillermi le rouille Alenconiesi. ius
 ris cesarii liceñ. optime meriti in consuetu
 dines comitat⁹ Lenomante. Opera et im
 pensis honestissimi viri Francisci regnault
 in alma vniuersitate Parisiensi libartij iu
 rati Anno a Christo nato millesimo quin
 gesimo trigesimo quinto in mense Ja
 nuario.

De cōmunité de biens.

Les coustumes et articles cy dessus
 escriptz ont este leues / et publies ou con
 uent des freres prescheurs du Adans: par
 Martin le satge greffier en la senechaucce
 du Adaine par lordōnance ⁊ es presences
 de nous Lhibauit baillet cōseiller du roy
 nostre sire president en la court de parle
 ment / et Jehan le lieure aussi conseiller en
 icelle cōmis et deputez par ledict seigneur
 pour faire ladicte publicacion. Et aussi en
 la presen ce de reuerend pere en dieu mon
 seigneur leuesque du Adans / de frere Je
 hā roussart abbe de saint kales frere Mi
 chel bureau abbe de la coulure frere Jues
 morisson abbe de saict vincēt lez le Adās /
 des abbez de fontaine Daniel / belle bran
 che persaigne de lespau ⁊ de thirōneau pre
 sens en leurs personnes de maistre Guy ra
 chier bailliy de surō pour les religieux / ab
 be et conuent dudit lieu / frere Jehan da
 batans procureur des religieux abbe et cō
 uent de beau lieu / frere Jaques bourcier
 pour les religieux abbe et conuent de chā
 paigne / maistre Estienne veau procureur
 des religieux abbe et conuent du perray
 neuf: maistres lezin cheminart doyen / frā
 cois le chat chantre / alain de treannagrāt
 archediacre en ladicte eglise du Adans cō
 mis ⁊ deputez par le chapitre dudit Adās
 et aussi lesditz cheminart et abbe de fontai
 ne Daniel pour le clerge de la baronnie
 de mayenne la iubees maistre Guillaume
 de cordon procureur des abbessse ⁊ conuēt
 du pre: messire Michel gaultere procureur
 des abessse et conuent destual en charnye.
 Et en la presence de maistre Nicolle le ca
 mus procureur de ma dame Valencon cō
 me ayant le bail de mōseigneur le duc son
 filz a cause de sa viconte de Beaulmont / ⁊
 baronnies maienne la iubees et sonnoys /
 maistres Jehan bouglie ⁊ Estienne pel
 chart procureurs de mōseigneur le duc de
 Lorraine pour les baronnies de sable ⁊ de
 la ferte bernard / maistres Jehan perot et
 loumer vaamour procureurs de monsei
 gneur le conte de Glendosme seigneur de
 montdoubleau et saint kales Frācois de
 la pommeraiē / ⁊ maistre Rene hennier p
 cureurs du cōte de laual / Francois de har
 court seigneur de bonnestable / Francois
 de coesmes seigneur de luce et dorthē / Je
 han dauerton seigneur de belin ⁊ du bourg
 dauerton / messire Jehan de baif chevalier

seigneur dudit lieu et de menage/ ambrois de laict marsyconte de bresteau/ et seigneur de la mouffe Pierre seigneur de chapaigne seigneur des chastellenter de vaillô/ maigne et loupelâderene bouchet seigneur de fourches Jehâ de vaille seigneur dudit lieu: messire Jehâ de maridorz chevalier seigneur de la prestôniere Guillaume de maridorz seigneur de vault/ loys du baillay seigneur de lâge/ ambrois de courtauel seigneur dudit lieu/ messire emard de theuaille chevalier seigneur dudit lieu: messire Jehâ mozi chevalier seigneur de leudô/ messire Loys le clerc chevalier/ Jehâ de clinchâp seigneur de la buillardiere messire Jaqs de tuce chevallier seigneur de tuce/ maistre Melic frâbouchet procureur du barô du chastel/ au duloir maistre Nicolerochereau pcurer de la barônie de lille le guillaume/ et Loys le boucher pcurer du barô de millese maistre Robert de faulnois et Guillaume lamy procureurs de seigneur dâbueres et de maistre Pierre de courthardy iuge du maine: Jaqs tabureau lieu tenât du seneschal du maine/ Raoul blanchet lieutenant dudit iuge du maine: Guillaume guymôt baillif de la puoste et vicerie du mâs/ Jehan ferrault pcurer du roy audit pays du Maine: Guillaume le valleur et Jehâ sergêt enquesteurs dudit pays du maine: Pierre le peletier pcurer des manâs et habitâs de la ville du Mâs: ledit Nicolas le cam? François de courbefosse/ Jehâ de saict denis et Julia frambochier escheuis de lad ville du Mâs/ maistre Jehâ salles anthoine courbefosse Gilles plaicier aduocat et praticiens audit lieu du Mâs: maistre Guy de bouge lieutenant du baillif de laferte Jehâ delôglee lieutenant du baillif de beaumont et de plusieurs autres tât gês de glise nobles praticiês et bourgeois escriptz et nômez en nostre proces verbal après la quelle publicacion auôs entouinct aux dessusd et to? autres dorenauât garder et obseruer côme loy lesdictes coustumes publiees et arrestees: et fait deffences de nô alleguer aultres coustumes contraires ne desrogâtes a icelles. Et oultre auons fait deffèces ausd lieutenâs iuges officiers du roy et autres aduocat/ praticiês et coustumiers de lad seneschaucee que dorenauât pour la puue desd coustumes publiees ilz ne fassent aucune prouue par turbe ou telmoings particuliers/ mais par l'extrait de

celles signees du greffier de lad seneschaucee et deuemêt expedie en tesmoig desquelles choses no? auôs cy mis noz seigs manueiz le. xv. iour doctobre Lâ mil. cccccviiij.

Le proces verbal ensuit incontinent apres ce preuillege sublequent.

Le priuilege des libraires

et marchans de liures et comme le roy Loys. xij. a declaire leur priuilege / et pour monstrer a tous fermiers tant de coustumes que impositiôs et demaines forain. q? autres subsidés q?lcoques côme ilz sont quittez et exêps de tous peages et tributz côme il ensuyt.

A tous ceulx q? ces presentes lettres verront Gabriel barô seigneur de lallegre/ saict iustiz/ meillau/ tozzet/ saict didier et de pussol/ seillier/ chambellan du Roy nostre sire. Et garde de la preuoste de Paris/ salut. Scauoir faisons/ que lan de grace Mil. cccccxiiij. Le leudy. xxj. iour d'april apres pasques/ veismes/ teismes / et leusmes de mot a mot vnes lettres parentes du Roy nostre dict sire seellees de son grant seel sur simple queue et cire taulne saines et entieres en seing seel et escriptures: desquelles la teneur sensuyt/ et est telle.

Loys par la grace de dieu roy de France. A noz amez et seaulx cōseillers les gês tenans ou q? tiendront nre Parlement a Paris/ generault de la iustice sur le saict de noz aydes a Paris. Au preuost de Paris cōseruateur des puileges de l'uniuersite de paris ou a son lieutenant. Et a tous noz autres iusticiers et officiers ou a leurs lieutenâs pnsz aduenir/ et a chacun deulx sicôme a luy appartenra/ salut. De la pite de nostre amee fille l'uniuersite de paris/ no? a este expose q? de tout tēps et dâciēnere ont este establiz et ordonnez certains libraires/ relieurs/ illumineurs et escriptuains côme suppostz et officiers d'icelle vniuersite: lesq? ont acoustume aussi de tout tēps et dâciēnere esire tenuz frâcz/ q?tes et exêps de toutes tailles/ impositiôs/ dōs/ prestz/ otroys/ impositiôs et autres aydes q?lcoques: leq? nôbre desd suppostz a este limite/ modere/ et reduit au nôbre de. xxx. p noz pdecesseurs roys. Cest assauoir. xxxiij. libraires/ deux relieurs/ deux illumineurs/ et deux escriptuains liurez en lad vniuersite. Et q? desd priuileges/ libertez/ frâchises/ et exēptiôs/ ilz et leursd predecesseurs ont iouy et vse paisiblement et sans aucun trouble et empeschemêt: p tel et si long tēps quil nest memoire du cōtraire. Le neâmoins puis nagues res les puost des marchâs et escheuis de nostre ville de Paris de leur auctorite indue les ont assiz/ tauxez et cotizez avec les aultres habitâs de nostredicte ville de paris a certaines sômes de deniers pour leur part et portion de. xxx. mille liures tourfi. A quoy se môte l'ortroy q? auons fait demâder a nostredicte ville de paris ce q?l nous ont accorde côme on fait en cas pareil les autres villes frâches de nostre royaulme pour subtenir a noz p̄sens affaires de la guerre et soubz couleur et moyê de ladicte cotizatiô et de certaines noz lettres patêtes de executiô et de p̄uissio par no? sur ce otroyees par lesquelles p eult estre q? en cōmandât et ordônant icelles lettres nauôs este aduertiz du priuilege desd libraires escriptuains/ illumineurs/ et relieurs/ est mâde cōtraindre au payement d'icelle somme/ toutes manieres de gês exêps et non exemps/ priuilegiez et nô priuilegiez. Se sont efforcez et efforcet cōtraindre lesd libraires de payer lesdictes sommes esquelles ilz

Privilège des libraires.

les ont extraordinairement excessivement et induement
 taxes/cotisez/et portioñez pour ledit octroy: lequel
 les cōtrainctes et executions si elles auoient lieu tour-
 neroient a tresgrāt psequēce/interest/et domage pour
 eulx et leurs successeurs: et a la diminution et enerva-
 tiō de leursditz priuileges/frāchises/libertes/ et exē-
 priōs p noz pdeceffeurs dōnes et ottroyez/ et p no^o cō-
 fermez a nre dicte fille l'uniuersite de paris et suppostz
 dicelle sicōme lesditz exposans nous ont fait remon-
 strer bien a plain rēgrans pour a ce obuier noz lres de
 declaratiō et pussion puenable sur ce. Pour quoy no^o
 ces choses psideeres voulans nostred fille l'uniuersite
 de Paris et suppostz dicelle: et mesme lesditz libraires
 relieurs/illumineurs/ et escriptuains q̄ sot les vrais sup-
 postz et officiers esleuz par tout le corps de lad vniuer-
 site estre entretenus en leurs p̄uileges/ libertes/ frāchis-
 ses/exēptiōs et immunitēz. et que diceulx ilz iouyssent
 et vsent entieremēt/ plainemēt/ et paisiblement: sans p-
 mettre q̄z leurs soiēt aucunement enfrains diminuez
 ou enervez pour la p̄sideratiō du grāt bien q̄ est adue-
 nu en nre royaume au moyen de lart et sciēce de imp̄s-
 sion/ invention de la q̄lle semble estre plus diuine q̄ hu-
 maine: la q̄lle (graces a dieu) a este inuentee et trouuee
 de nre tēps p le moyen et industrie desditz libraires p la-
 q̄lle nre sainte foy catholique a este grādemēt augmen-
 tee et corroboree/ iustice mieulx entēdue et administree
 et le diuin fuitce pl^o honorablement et curieusement fait
 dit et celebre/ et au moyē de quoy tāt de bōnes et salutaf
 res doctrines ont este manifestees/ p̄muniq̄es/ et pu-
 bliēs a tout chascun au moyen de quoy nre royaume
 p̄celle tous autres: et autres innumerables biens q̄ en
 sont pcedez et pcedēt encozes chascū iour a lhōne^o de
 dieu et augmētatiō de nred foy catholique cōe dit est.
 Pour ces causes et autres a ce no^o mouuās et en faue^r
 de nred fille l'uniuersite de Paris auōs octroye et de-
 claie: octroyōns et declarōs et nous plaist de grace es-
 pecial/ plainne puissance et auctorite royal p ces p̄ntes
 q̄ iceulx libraires/ relieurs/ illumineurs/ et escriptuains
 iurez de lad vniuersite de Paris / lesq̄lz cōe dit est ne
 sont en nombre q̄ trēte: soient et demeuret francz/ quit-
 tes et exempts de lad cōtribution du octroy et post/
 desd trēte mille liures tournois sans ce q̄ par lesd pre-
 uost et escheuins ne autres ilz soiēt ou puissent estre cō-
 trains du fais p̄traindre a en payer aucune chose/ soit
 soubz couleur ou moyen de lad cōtributiō et de nosdī-
 ctes lres de p̄mission ou p̄uissōne autres q̄ pourriōs
 sur ce auoir octroyees ne octroyer cy ap̄s / talōit q̄ par
 icelles soit ou fust mande faire p̄tribuer tous exēps et
 non exempts: p̄uilegies et non priuilegies: en quoy ne
 voulons et nentendons lesd libraires/ relieurs/ illumī-
 neurs et escriptuains estre en ce p̄pris ne entēduz en au-
 cune maniere. Et en oultre en p̄fermant et corroborent
 ausditz exposans leursditz p̄uileges auōs voulu et oc-
 croie: voulons et octroyōns: et nous plaist de nostredī-
 cte grace especial par celsdites presentes que lesd ex-
 posans soient et demeurent francz: quittes et exempts
 du octroy et cōtribution tant dudī impost q̄ de tous
 autres tailles/ aides gabelles/ impositiōs/ dōs/ octroyis/
 prestz et autres subsides mises sus/ ou a mettre/ impo-
 sez ou a imposer/ en nostredit royaume et ville de Pa-
 ris par nous et noz successeurs ou autrement pour q̄l-
 que cause ou occasion que ce soit ou puisse estre. Et de
 ce ensemble de tous guetz de ville et de garde de por-
 tes: fors et reserue en cas de eminent peril/ les auons
 exemptez et exemptons par celsdites p̄ntes. Et pour
 ce que lesditz libraires/ escriptuains/ illumineurs/ et re-
 lieurs/ no^o ont fait remōstrer d'abōdant que cōbien q̄
 les liures de quel que sorte quilz soient en latin ou frā-
 cois: reliez ou nō reliez: quel que part quilz soient tras-
 portez/ soient et doiuent estre francz/ quittes et exēpts
 de tous peages/ trauers/ chauffees/ entrees/ et yssues

de villes ou aultre subside ou imposition quelconque
 tant par eue q̄ par terre/ et de ce ilz ayent obtenu plu-
 sieurs sentences et arrestz tant en noz cours et par de-
 uant noz p̄seillers de nostre tresor a Paris q̄ par de-
 uant noz amez et seaulx cōseillers de nre parlemēt ou
 eschiquier de Rouen et en plusieurs autres lieux et iur-
 isdictions. Meātmoins noz fermiers de noz peages
 et des impositiōs foraines et yssue de nostre royaul-
 me: et ailleurs et autres par leur auarice/ malice et au-
 trement: indeument sefforcēt p chascū iour cōtraindre
 lesditz exposans payer peage/ chauffee/ entree et yssue
 de ville ou du royaume en faisant de grās troubles et
 empeschemēs ausd libraires. Lesquels pour a ce obu-
 uier nous ont req̄s nre declaration sur ce. Pour quoy
 no^o pour les p̄sideratiōs dessus voulans lesd librai-
 res/ escriptuains/ illumineurs/ et relieurs suppostz de no-
 stre fille l'uniuersite estre entretenus en leurs libertes
 et franchises. Auōs declare et declarōs de rechef lesd
 liures soiēt en latin ou en francois reliez ou non reliez
 estre frācs q̄tes et exēps de to^o peages/ chef doeuure
 chauffee/ impositiō foraine ou p̄uee q̄que part quilz
 soient trasportez soit p eue ou p terre sans ce q̄ pour
 lesd liures lesditz libraires ou voicturiers portās et cō-
 duisans iceulx p̄my nre royaume/ ou hors soiēt ten^o
 payer aucun peage/ acquit: imposition ou autre substi-
 de de quelcōques soit que lesditz liures appartiēt aux
 escoliers: libraires iurez ou autres nō iurez: mais les
 laissent passer frāchemēt et quittemēt sans les arrester
 ou p̄traindre a payer aucune chose pour lesditz liures.
 Si vo^o mandōs p̄mādōns et enioignons et a chascun
 de vous sicōme a luy appartiēdra q̄ noz p̄ns grace/
 declaratiō/ p̄firmatiō et ottroy/ et de tout leffect et p̄te-
 nu en cels p̄ntes vo^o factes/ souffrez / et laissez iour
 et vser plainement et paisiblement lesditz exposans et
 leurs successeurs en les faisant tenir quittes et deschar-
 gez des a p̄nt du payement et p̄tribution desd octroys
 de trente mille liures tournois. et les rayer et oster ou faire
 rayer et oster hors des roolles et assiettes diceulx/ et des-
 ditz peages et impositiōs pour lesditz liures les faire te-
 nir q̄tes/ frācs/ et exēps/ sans en ce ne en la souyffance
 de leurs autres p̄uileges: et de ladicte vniuersite leur
 faire mettre ou dōner ne souffrir estre fait mis ou dōne
 ozes ne po^o laduenir aucun destourbier/ trouble ou em-
 peschemēt au p̄traire/ leq̄l si fait mis ou donne leur a-
 uoist este ou estoiet lostēt ou facēt oster et mettre a plat
 ne deliurāce au p̄mier estat et deu. Et a ce faire et souf-
 frir et a leur rēdre leurs den. ou gages si pource aucuns
 en ont este pris et leuez ou payez par eulx: p̄traingnez
 ou faictes p̄traindre reaulmēt et de fait lesditz p̄uost et
 escheuins peagers et fermiers/ et autres q̄ pource serōt
 a p̄traindre p toutes voies et manieres en telz cas req̄-
 ses/ car assī no^o plaist il estre fait: nōobstāt q̄z cōques
 ordōnāces esditz statutz/ restrictiōs/ mādēmēs/ ou de-
 fences faictes ou a faire et lres ou p̄uissōs impetrees
 ou a p̄petrer a ce cōtraies. Et po^o ce q̄ de ces p̄ntes no-
 stre dicte fille l'uniuersite de paris et lesditz libraires/ il-
 lumineurs/ relieurs et escriptuains iurez de nredicte vil-
 le de paris: pourront auoir affaire en plusieurs lieux
 de celsdites p̄ntes. Ho^o voulōs q̄ au trascript ou vi-
 dimus dicelles: fait soubz seel royal plainne foy soit ad-
 iouste cōe a loziginal/ car tel est nre plaisir. Et a nre-
 dicte fille l'uniuersite de paris: et aux dessusditz librai-
 res/ illumineurs/ escriptuains/ et relieurs iurez/ auōs oc-
 croie et octroyōs de nredicte ḡce especial plainne puis-
 sance et auctorite royal p cels p̄ntes. Dōne a bloys/ le
 ix. iour d'auril/ Lā de grace Mil cīq cēs et xīij. Et de
 nre regne le. xvi. Ainsi signe p le roy Bedouin/ seelles
 sur simple queue et cire iaulne. Et no^o en teyning de
 ce a ce p̄nt trascript ou vidim^o auōs fait mettre le seel de
 lad p̄uoste de paris les an et iour dessus p̄miers ditz

Signe de calais yng paraffe.

Proces verbal.

Cy apres ensuyt le

proces verbal des commissaires
dellusdictz contenant ce que par
eulx a este fait a lacorrection et
pulgation desdictes coustumes
en ensuyuant le mandemēt z com-
mission du roy nostre sire.

Le samedi septiesme iour

doctobre lan mil cinq cēs z huit. Mo^r
Thibault baillet president: et Jehan
le lieure conseilliers du roy nostre sire
en la court de parlemēt partismes de
la ville Dangers pour aller en la ville
du Mans faire publier les coustumes de la senechan-
see du Maine: en ensuyuant les lettres patētes du roy
nostredict seigneur desquelles la teneur sensuit.

Loys par la grace de dieu roy de France a noz a-
mez et feaulx maistres Thibault baillet president Je-
han le lieure conseilliers en la court de parlemēt: et
Roger barme nostre aduocat salut z dilectio Comme
en ensuyuant le vouloir et ordonnāce de noz predeces-
seurs roys de France: et pour le soulaigement de noz
subgetz eussions ordonne toutes les coustumes de
nre royaulme estre accordees en l'assemblee des trois
estatz de chascū bailliage et senechaufee de nostredict
royaulme/et redigees et mises par escript. Et ce fait
raportees par deuers les commissaires sur ce par no^r
deputez pour icelles coustumes veoir: z icelles veues
faire publier pour estre dorésnaut gardees pour loy
sans ce quil soit mestre faire prueue desdictes coustu-
mes autrement que par lettraict du registre desdictes
coustumes qui serōt enregistrees en noz cours de par-
lemēt de chascun de noz bailliages senechaufees et
prouinces. Et soit ainsi que les coustumes de noz se-
neschaufees daniou du Maine / et bailliage de Char-
tres ayent este pieca en l'assemblee deue et competen-
te rapportees / accordees / et escriptes: et depuis par
vous z autres noz commissaires par nous ordonnez
sur le fait desdictes coustumes veues et arrestees tel-
lement quil ne reste plus que a les publier. Scauoir
faisons que nous desirans lesdictes coustumes pour
le bien et soulaigement de noz subgetz estre publiees
et enregistrees pour estre gardees inuolablement do-
resnauant. Et pource que estes desdictz commissai-
res vous mandons / et aux deux de vous que vous
trāsportez aux principaulx sieges desdictes senechau-
cees z bailliages esquelz lesdictes coustumes nōr este
publiees / et illec vous faictes assembler tous et cha-
scuns les contes / barōs chasteillains / seigneurs hault
iusticiers prelatz / abbez chapitres / noz officiers esdi-
ctz lieux / licenciēz / aduocatz / praticiens / et autres
bons et notables bourgeois desdictes senechaufees
et bailliages en leurs personnes sans recevoir aucun
par procureur / sinon quil eust iuste et legitime excusa-
cion. Et en leurs presence faictes de rechef lire et ac-
corder lesdictes coustumes. Et si en faisant ladictē pu-
blicacion sur aucun des articles desdictes coustumes
y suruenoit contradiccion ou opposition par la plus
grande z saine partie des gens deglise ou des nobles
ou de ceulx du tiers estat / et que ladictē difficulte ne
peust estre vuidēe a ladictē assemblee faictes mettre z
rediger p escript les differences z discords dune part
z daultre pour icelle rapporter par deuers les gēs de
nostre court de parlemēt affin den ordonner comme
de raison. Et quant aux autres articles desdictes cou-

stumes qui seroēt en ladictē assemblee / et en voz pre-
sences accordees et arrestees faictes icelle publier / et
enregistrer es registres desdictes senechaufees z bail-
liages avec noz lettres de edict sur ce faictes z ces pre-
sentes en voz proces verbaulx pour icelle estre dorés-
nauant obseruees comme loy et edict perpetuel et ir-
reuoicable. Et neanmoins vous mandons que vous
cōtraignez toutes et chascunes les personnes des qua-
litez dellusdictes a eulx trouuer en ladictē assemblee
par la prinse du temporel des gēs deglise. Et les gēs
laiz par la prinse z saisie de tous et chascuns leurs bi-
ens meubles et immeubles / et adournemens person-
nels en nostredictē court de parlemēt. Et nonobstant
oppositions ou appellacions quelzconques / et sans
preiudice dicelles. Et pource que aucuns prelatz / cha-
pitres / barons / seigneurs z autres pretendēt par priui-
lege estre exempts de nosditz senechault et baillifz: cō-
bien q ilz et leurs terres soient dedans les fins z met-
tes de leursdictes senechaufees et bailliages. Nous
voulons et vous mandons q sans preiudicier a leurs
preuileges et exemptiōs pour ceste fois vous les cō-
traignez a eulx trouuer a ladictē assemblee laquelle fai-
cte es lieux dellusdictz nous voulons z ordōnons tou-
tes les coustumes generalles et locales estre accor-
dees et arrestees en declairant tous les subgetz desdi-
ctes senechaufees / et bailliages estre subgetz es cou-
stumes arrestees po^r la generalite desdictes senechau-
cees et bailliage selon ce quelles seront accordees es-
dictes assemblees de ce faire vo^r audōs donne pouoir
auctoite commission et mandement especial. Ma-
dons et commandons a tous noz iusticiers officiers /
et subgetz que a vous en ce faisant obeissent et enten-
dent diligemēt. Donne a blois le deuytiesme iour de
septembre. Lan de grace mil cinq cens et huit. Et de
nostre regne le vnziesme / ainsi signe par le roy vous z
autres presens Carbot. En laquelle ville du Mans
arriuasmes le dimanche ensuyuant huittiesme iour du
dit mois: z le lendemain matin nous transportasmes
au reffectouer du couuēt des Jacobins ou estoit ma-
istre Jaques tabureau lieutenant general du senechal
du Maine / qui nous dist que en ensuyuant les lettres
missiues du roy q luy autōs parauāt enuoyees et des-
quelles la teneur sensuit. De par le roy noz amez z se-
aulx nous auons entendu que les coustumes general-
les et locales de nostre senechaufee du Maine / ont
este en l'assemblee que pource en a este faicte derniere-
mēt en nostre ville du Mans rapportees z redigees p
escript z enuoyees p vo^r deuers les commissaires p no^r
establiiz sur le fait desdictes coustumes z pource q les-
ditz commissaires no^r ont fait scauoir qlz auoēt veues
icelles coustūes z qlz en estoēt p̄stz quoy q ce soit les
aucuns deulx de venir faire la publicaciō z decret dicel-
les coustūes le huitiesme iour du mois doctobre no^r
p̄mādōs bien expressement que vo^r facez de rechef as-
sembler tous ceulx qui dernièrement se trouuerent en
ladictē assemblee / et que auons ordonne estre appel-
lez pour arrester z accorder lesdictes coustumes / et q
a ce faire vous les y contraignez par vertu de noz let-
tres patentes que lapieca vous auons enuoyez pour
eulx trouuer en l'assemblee que voulons estre tenue le
huittiesme iour dudict mois doctobre: Auquel iour
et assemblee se trouueront noz feaulx maistres Thi-
bault baillet president en nostre court de parlemēt Je-
han le lieure conseiller en icelle pour faire la publica-
cion arrest et decret desdictes coustumes: Si ne vueil-
lez faire faulte / car nous auons ceste matiere tresfort
au cueur pour le bien et soulaigement q en peut venir
a noz subgetz. Done a blois le deuytiesme iour de sep-
tembre / Ainsi signe Loys carbot: Et au doz estoit es-
cript a noz amez et feaulx les lieutenant iuge aduo-
cat et procureur du roy au Mans: il auoit fait con-

Procès verbal.

uocquer et assembler plusieurs gens de glise nobles & autres du tiers estat estans audit lieu en grant nombre et lors ordonnasmes a Martin le saige greffier de ladite seneschaucee les appeller et pour le clerge comparurent personnellement reuerend pere en dieu François de luxembourg euesque du Mans frere Jehan rousart abbe de saint kales frere Michel bureau docteur en theologie abbe de la cousture frere Jues morisson abbe de saint vincent lez le Mans / frere Wace petit abbe de fontaine Dantel / frere Jehan du mesnil abbe de belle brache frere Rolant le gouz abbe de p-seigne / frere Jehan aubiniere abbe de lespau frere loys le bzeon abbe de thironnes: & pour maistre Francois de chasteaubuend abbe commendataire desurum comparut maistre Guy rabier licencie en loix et baillly dudit lieu / et pour frere Guy du parc abbe de labbaye de beaulieu comparut frere Jehan dabatans prieur du cloistre de ladite abbaye / et pour frere Jehan abbe du perraineuf et pour le conuent dudit lieu comparut maistre Estienne yeau licencie en loix procureur de ladite abbaye: Lancelot de beaumenoir abbe de champaigne coparut par frere Pierre boutier religieux de ladite abbaye et pour les Doyen Chanoines & Chapitre de leglise du Mans comparurent maistre Lezin cheminant doyen messire Francois le chat docteur es droitz chantre Allain de treanna licencie en loix grant archidiaque to² chanoines de ladite eglise procureurs et commis pour le dictz de chapitre Jehanne de cretz abbesse du pre comparut par maistre Guillaume de cordon son procureur / Jehanne de laual abbesse de stual en charnie par messire Michel gaultere son procureur / les doyen chanoines et chapitre de saint Pierre de la court du Mans / comparas par maistre Jehan de courthardy doyen de ladite eglise / frere Adam moze prieur de chasteaulx en lhermitaige present en personne frere Jehan de lamps present en personne.

Les chanoines et chapitre de saint kales comparans par Simon pastoul leur procureur / lecheuecier et chapitre le Guillaume comparans par Edim simo leur procureur frere François de saint mars prieur de grant mont par messire Pierre damy prestre son procureur messire Gilles de commers docteur es droitz official du Mans present en personne maistre Jehan bordier licencie en loix promoteur dudit euesque du mans / present en personne. Et hault et puissans seigneurs le duc de Lorraine baron de sable / & de laferre bernard comparant par maistre Jehan bouglier / et Estienne pelchart les procureurs: ma dame Marguerite de Lorraine duchesse Balencon / ayant le bail de monseigneur le duc Balencon son filz per de France / pour la viconte de beaumont entant que touche beaumont / fresne / et sainte Susanne dependans dicelle viconte / et pour les baronnies de mayenne la iubes comonte de vendosme seigneur de montdoubleau / et de saint kales comparant par maistre Jehan perot licencie en loix baillif dudit montdoubleau / et lommer vaumour chasteelain dudit saint kales ses procureurs. Guy conte de laual comparant par François de la pommerole conseiller et controlleur des finances dudit conte. Et maistre Rene hennier licencie en loix lieutenant du iuge de laual ses procureurs. Francois de harcourt baron de tilly / et seigneur de bonnestable present en personne messire Pierre du rohan cheualier mareschal de France a cause de la baronte du chasteau du loir par maistre Helie framboucher licencie en loix son procureur maistre Rene de monttehan pthonotaire du saint siege apostolicque / et ayat le bail garde et administracion des enfans mineurs dans de feu Loys en son viuant seigneur de monttehan et de fille le Guillaume comparant par maistre Nicolle ro-

cheriau licencie en loix son procureur Bauldouyn de tuce baron de millese seigneur de la chastellenie de tuce comparant par Loys le boucher son procureur.

Charles de coesmes seigneur de luce & doube present en personne / Jehan dauerton seigneur de Belin et de bourg dauerton present en personne / messire Jehan de bayf cheualier seigneur dudit lieu et de menage / mery thiberge seigneur de la mote. Ambrois de saint mars / vicote de bresseau / & seigneur de la mouffe: Pierre seigneur de champaigne des chastellenies de vaallon / maigne / loupelande et suzee present en personne: Loys de labregement baron de pirenul seigneur chasteelain de noyen et de courcelles / Meleine de ville blanche bail des enfans du defunct seigneur de lauardin: de lamenay et de la chapelle gasineau par maistre Jehan densot licencie en loix son procureur Jehannot diuerse escuyer descurie du roy nostre sire seigneur de la chastellenie de ballon par Julien portier son pcurer Rene bouchet seigneur de la chastellenie de fouches present en psonne Jehan de vasse dit groignet seigneur de la chastellenie dudit lieu de vasse / le seigneur de laflay comparant par Pierre de la haye procureur dicelle chastellenie & seigneurie parce quelle est en la main du roy messire Jehan de la palu seigneur dudit lieu de villaine: et de grant champ par Jehan vasse son procureur: le seigneur de montfort comparant par Guyon pahoueau baillif dudit lieu: messire Jehan maridort cheualier seigneur de la fresloniere / et du chasteau seneschal: messire Rene de la roche barat seigneur de la chastellenie dambriers comparant par maistre Robert de saulnatz son procureur / Guillaume maridort escuyer seigneur chasteelain de vaulx bail du seigneur de saint aigner. Blanche de montbron dame de nouans geure et courpoutrain comparant par maistre Jaques de la hay / messire Rene d fleichart seigneur chasteelain de polligne et de la grant et petite loiere coparant par maistre Anthoine de courbefosse licencie es droitz son procureur Jaques despeault seigneur de fontenailles / et de les Peronniere present en personne / Ambrois de courtasuel seigneur dudit lieu et peze / messire Emarde thesual seigneur dudit lieu / George dozeng seigneur de la fouillee et de la courbe / Jehan de vasse escuyer seigneur de saint George sur erne / ambrois le cornu seigneur de launay et de courbe / messire Jehan mourin cheualier seigneur de leudon et du trochet / Jehan de clinchamp escuyer seigneur de la buisardiere et de murce / Jaques bailleur seigneur de beaunois / messire Loys le clerc cheualier seigneur de coullaines / Jehan de villearceau seigneur dudit lieu / Jehannot le vasseur escuyer seigneur de cognees pmier veneur du roy nostre dit seigneur / Guillaume de cordouen escuyer seigneur de mimbze / Christofle aubry seigneur de rade ray: Rene baucher escuyer seigneur de vaigro / Jehan de viillers seigneur de mondan / messire Jaques de tuce cheualier seigneur de bouer / mery garnier escuyer seigneur du breil et de maceault / Guyon le seneschal escuyer seigneur du boisberrèger / Rene daron escuyer seigneur de bourdeault. Comparurēt aussi honorablement maistre Jaques tahureau licencie en loix lieutenant general du seneschal du maine / Pierre de courthardy licencie es droitz iuge ordinaire du maine: Jehan ferrault licencie es droitz pcurer du roy audit pays maistre Raoul blacher licencie es droitz lieutenant du iuge du maine: Guillaume guymont licencie es loix baillly de la preuoste: et varie du Mans: Guillaume bailleur enquesteur pour le roy audit pays du Maine: maistre Gilles placier Estienne richet Guillaume le cheffe / Jehan hurtier / Rene mefnart Francois menault Pierre trouillart: Nicolas / Thomas: nicolle vilecte: geruaise huer: thibault pscibet

Procès verbal.

Michel flore Jehā mallet / Adā lozenge Jehan veau Charles de löglee Guillaume de boindre andre mellet geoffroy piette Jehā le cozmier Jehan rubay haless guiray georges guibert edim metafer tous licenciez es loiz presens en personne: colas richer greffier de la censue pour le roy Jehan de launay greffier de la iurisdiction temporel du chapitre du mas: pierre thomas symon couppe Jehan le roy Jehā moreau regnault cheual pierre badin: cristofie de vallois / guezinor perot tous aduocatz et praticiens en court laye. Jehan de langlee lieutenāt du baillly de beaumont. Robert guillon lieutenāt du baillly de fresnay. Guy de bauge licencie es loiz lieutenāt du baillly de laferte Bernard geoffroy velle lieutenāt du baillly de laferte Bernard chet lieutenāt du baillly de maienne Guillaume gault licencie es loiz baillly du chasteau du loir: et pour la ville du Mans comparurent francois de courbefosse et Jehan de saint denis escheus de ladicte ville maistre Pierre le pelletier licencie es loiz procureur des manans et habitās de la ville du Mans: comparurēt aussi maturin iuglet procureur de la communaulte des subiectz de laferte bernard: Jehā regnault procureur de la viconte de beaumont michel guillonim procureur de la baronnie de sonnois michel sagault procureur de la chastellenie de vallon pierre poinet guillaume picart symon thier procureur des manans et habitans de la ville de sable: maistre pierre courtain procureur des gens deglise de laferte bernard francois triquel procureur des habitans de vienny Jehan de la noe procureur des parroissies de saint lou Jehā baudry procureur des parroissiens de flec pierre solis procureur des parroissies de saint franbault de lassay la bazoche guydouin saint lou nyoz et chātrique: Mace thlon procureur de brullon Jehan le maire procureur des parroissiens de beaumont pie de beuf Jehan guillouft procureur de saint brice maistre Jehan de parou chastellain de luce et mace soulay procureur des habitās dudit lieu de luce Jehan fauveau procureur des parroissies de rubay: a tous lesquels procureurs dessusnommez ordonnasmes mettre vers le greffe leurs lettres de procuracion en commendant au greffier les prendre et garder deuers luy: en la presence desquelz et de plusieurs autres ledit iour de lundy neufiesme dudit mois par ledit le sage greffier furēt leues les lettres de nostre commission dessus inferees. Et apres seismes faire le serment a tous les dessusdictz de biē z loyaument conseiller et dire verite sur le fait des coutumes de ladicte seneschausee et remonstrer z aduertir ce que des choses contenues esdictes coutumes en seroit vtille et prouffitabile ou preiudiciable z domageable au bien cōmun et vtilite du pays. Et apres par ledit abbe de la coulure fut dict et remōstre en la psence dudit euesque du Mans: tant pour ledit euesque que pour son clerge q̄ par lassistence quilz faisoēt a rediger par escript et reformer les coutumes dudit pays ilz nentendoient que si en aucuns des articles y auoit choses contraires ou preiudiciables aux droitz et libertez de leglise y consentir et estre subiectz sinon pour autāt que par droit commun ilz seroient astrains de ce faire protestoient de les impugner et debatre en temps et lieu requerant auoir acte de leurdicte protestacion ce que a este accorde. Et apres seismes lire le cayer auquel lesdictes coutumes sont escriptes/ et en lisant le vingt z deuziesme article estant en la premiere partie ou chapitre intitule des bas iusticiers contenant ce que sensuit. Et silz sont trouuez allans fouller ou leur drap soulle a autre moulin il ya confiscacion dudit drap au seigneur de fief et le peut prendre cōme a luy appartenant par confiscacion. Par laduis et deliberacion de to^s les assistens ledit article a este modere ainsi ql sensuit. Et silz sont trouuez allans fouller

ou leurs draps soulle a autre moulin il ya confiscacion dudit drap au seigneur de fief/ et le peut prendre comme a luy appartenant par confiscacion / mais sera ledit drap racheprable par celluy a qui il appartient dedans quinzeaine se bon luy semble au pris chascune aulne de douze deniers maczots / et neantmoins payera le droit de foullaige. Et l'article. xlviii. estant en ladicte partie au chapitre de moyenne iustice duql la teneur sensuit. Les biens meubles des bastardz ou aubains / et aultres natifz du royaulme qui decedent sans hoirs appartiennent au seigneur a chascun pour tant quil en est tenu en sa seigneurie qui ont droit de spave mobiliere en leur terre. Et les heritaiges acquis par telz bastardz appartiennent au bas iusticiers en la iurisdiction desquelz ilz sont assis. Quant telz bastardz ou aubains trespassent sans hoirs de leur chair yssus en loyal mariage / et se en peuent iceulz seigneurs dire et porter saisiz comme pourroient faire leurs heritiers: apres la lecture duquel article les gens et officiers du roy protesterent que en tant que touche la succession des aubains que ladicte coustume ne doit aucunement preiudicier au droit du roy lequel seul z nō aultre succede aux biens meubles z immeubles desdictz aubains. Et apres lofficial de leuesche du Mans tant pour mōseigneur du Mans que pour le clerge cest oppose ditsant que oudit article ne doient estre coprins les biens meubles des bastardz qui par dispence auroient este faictz clerics ou prestres / car esdictz biens meubles la pluspart desquelz procedent du bien de leglise les euesques y doient succeder. Et quant aux biens des aubains z natifz hoirs du royaulme qui sont clerics disoit quilz appartenoēt a leuesche pour desdictz biens en disposer en oeuvres pytoables et des droitz dessusdictz en auoit ledit euesq̄ tousiours iouy et vse iusques a ce que depuis peu de temps enca les gens et officiers du roy lauoient voulu empescher en voulant entreprendre cōtre les droitz et libertez de leglise et de ce y en auoit pces en la court de parlement. Nonobstant lesquelles remonstrances par la pl^e grāt et seime partie de ceulx de lassistence fut dit et declare que la coustume du pais du Maine estoit telle quelle est cōtenue oudict article z de celle en auoient vse tout le temps et danciennete et aussi que longtēps a quelz le auoit este / et estoit escripte es anciens costumiers du pais: z depuis ordonne que du contenu oudit article nen seroit aucune chose pour loz immue / mais q̄ tant leuesche que les officiers du roy auroient acte de leur protestacion et opposition. Et quat au cinquantesme z cinquantesiesme articles estās en ladicte premiere partie au chapitre intitule droitz de chastellenie: et des seigneurs barons contenant ce qui sensuit. Le seigneur chastellain est fonde dauoir toute iustice haulte moyenne et basse avecq̄s la congnoissance des grans cas cy apres declarez. Cest l'auoir de raiussemēt de personnes / dhomicide faict de guet a pens: z de encis qui est de meurdrir femme enseincte ou son enfant ou ventre / de embraseurs de maisons: guetteurs de chemins / sacrileges / defrobeurs ou desperpilleurs de passans ledictz chemins / depopulateurs de chāps: brigans / et empoisonneurs / et autres cas semblables et qui en dependent. Et peuent lesdictz seigneurs chastellains en simples crimes ou il nya train par leurs iuges baillifz ou seneschaux muer le cas criminel en cas ciuil si le cas y est dispose / mais aultres iusticiers au dessoubz ne sont fondez de cōgnoistre desdictz grās cas ne de muer le cas criminel en cas ciuil silz ne lont acqs par pscriptio ou tiltre. Les cōte vicōte de beaumont z barōs soubz le ressort et surzerainete dudit conte du maine ont toute iurisdiction haulte moyēne z basse en leur frōtre cōte vicōte ou baronnie et sur leurs subgetz la pugnicio z correctio deuz. Ont aussi le pardō z

Proces Verbal.

remission des delictz faictz par leurs subgectz en leur iurisdiction forban et rapel / et peuent muer le cas criminel en cas civil / et peuent auoir le conte. et yconite de beaumont ou mere de leur iustice gbet a six pilliers: le baro a quatre pilliers touteffois le cote du maine peult bien auoir gbet a fest et tel que bon luy semblera en signe de surzerainete z ne peult le roy sas lassement desdictz conte dumaîne mettre coustume en son pais ne il ne la peult aussi mettre en iceulz sans lassement de ses vassaultz. Apres la lecture desquelz articles a este dict et remonstrez que au roy seul appartient donner pardons et remissions des crimes et delictz faictz par les subgectz du royaume / rappeau de ban muer le criminel en civil. Et pour les conte yconite de beaumont et barons estans soubz le ressort z surzerainete vudict conte dumaîne a este dict et respondu que dudit droit de doner pardon et remission des delictz fais par leurs subgectz et en leurs terres / et de muer le cas criminel en cas civil ilz en auoient souy danciennete z estoit tout le contenu esdictz articles escript es coustumes anciènes dudit pais du Maine Apres lesquelles remonstrances et aultres causes z raisons allegues dun coste et dautre par laduis et opinio des assisians ledictz articles ont este escriptz z arrestez ainsi quil sensuit. Le seigneur chastellain est fonde d'auoir toute iustice haulre moyenne et basse avecques la congnoissance des grans cas cy apres declairez. Cest assavoir de rauissement de personnes / dhomicide fait de guet a pens / z de encis qui est de meurdrir femme enleinte ou son enfant ou ventre. de embraseurs de maisons / guetteurs de chemis / sacrileges / desrobeurs ou defferpilleurs de passans ledictz chemins: de populaieurs de champs brigans empoisonneurs / et aultres cas semblables et qui en deppendent. Mais aultres iusticiers au dessoubz ne sont fondez de congnoistre desdictz grans cas silz nen ont tiltre ou quilz layent acquis par prescription. Et depuis la correctio dessusdicte Maistre Jehan bouglie z estienne pelchart procureurs de monseigneur le duc de Lorraine baron de sable et de lafertebernard ont dict et remonstre que ledit duc de Lorraine auoit droit de bailer remission et pardon esdictes baronnies / et aussi de conuertir le criminel en civil protestant que la correction dudit article ne peult aucunement preiudicier a ses droitz: et de ce ont requis auoir acte qui leur a este otroye. Et quant au soixante et sixiesme article estant en la secunde partie dudit cayer contenant ce qui sensuit: et combien q ledictz iuges surzerains dudit conte du Maine / z autres seigneurs ayent la pzeuencion telle que dessus. Neantmoins pource que souuenteffois aucuns en petites matieres personnelles sentre verent et trauaillet en sentrefaisant adioumer au loing combien quil peult sentrecouurer iustice es cours des seigneurs subalternes: ledictz iuges surzerains pourront en faire incontinent renuoy par auant contestacion et aultrement ainsi quilz verront estre a faire: et si lon congnoist que malicieusement le demandeur ait fait adioumer au loing le deffendeur pour petites matieres ledict iuge surzerain pourra pour repprouer telle veracion et trauail des subgectz condempner tel demandeur en amender despens: et faire le renuoy come dessus par deuant cel luy iuge subalterne quil verra estre a faire Apres la lecture duquel article par maistre Nicolas le cam^{ps} procureur de ma dame la duchesse Dalencon ayant le bail de monseigneur le duc Dalencon son filz vicore de beaumont / freine / sainte susanne / et baron de maienne la iubes: et aussi par maistre Jehan blouglier et estienne pelchart procureurs de monseigneur le duc de Lorraine baro de sable z de lafertebernard: z par maistres Jehan perot et lommer yvainour procureurs de monseigneur le conte de vendosme seigneur de montdou-

bleau z de sainte kales et par plusieurs autres nobles fut dict et remonstre q les subgectz des baronnies chastellaines z seigneuries dessusdictes estoient molestez z trauaillez destre adioumerz et couueniz hors les fins z limites de leurs iurisdicions plusieurs desquelz sont couueniz par pzeuencion deuant les officiers du roy pour vingt solz trente solz quarante solz z au dessoubz les aucuns distas du lieu ou ilz sont adioumerz de plus de dix / vingt / vingtcinq / ou trete lieues. Et souuet aduient quilz ayment mieulx payer ce que on leur dema de que destre trauaillez de aller plaider si loing pour si petites sommes. Ont aussi les baros seigneurs chastellains et haulx iusticiers du pais grans interrestz esdictes pzeuencions car par ce quilz perdent leurs iurisdicions et la congnoissance de leurs subgectz z est ve nu directement ptre lintencion du roy qui veult entendre en toutes choses re leuer le peuple ses subgectz z vassaultz / doppression et violēce. A quoy par le procureur et officiers du roy fut respondu q oncques ne fut que le conte du Maine neust droit de pzeuencion sur ses vassaultz en toutes actios z nest ledit droit de grat puffed z reuenu au roy. Car les greffes de la seneschausee pzeuostez autres iurisdicions en sont baillees a ferme a plus grant somme: et dimiueroit le domaine du roy de plus de deux mille liures. Et aussi tel droit de pzeuencion q le roy a comme conte du Maine sur ses vassaultz de cotraindre leurs subgectz en premiere instance a respodre par deuant les officiers Les baros a semblable ont tel droit de pzeuencion sur leurs vassaultz chastellains z autres iusticiers inferieurs: Et na le roy conte du Maine droit de prerogative de pzeuencion que les baros seigneurs chastellains nayent gradatim sur leurs subgectz z inferieurs. Et dudit droit en auoit le roy les contes vicotes z barons tousiours ioy z vse sur leurs subgectz. Et pour la grant plaincte et doulesance que les ges deglise nobles et autres faisoient du contenu dudit article / et la contradicion des gens du roy au contraire ordonnasmes que les parties escriptoient par vne cedulle leurs causes et raisons plus amplement qui seroit mostree au procureur du roy pour y respondre / et produyroient par deuers no^s: pour de ce en faire nostre rapport a la court affi de y estre pour uen come de raison. Et l'article quatre vingtz huit qui est en ladicte partie contenant ce quant a la court du prince il est question de lexecution de lettres passees soubz seaultz royaux ou du conte du Maine ny eschet point de renuoy / mais en appartient la congnoissance au prince z a ses iuges et officiers et non pas a aultres: pose que les parties soient neuement subgectes desdictz cotes baros ou seigneurs chastellains z autres vassaultz dessusdictez. Par la deliberacio des assisians ledict article a este escript ainsi quil sensuit. En execution de lettres passees soubz le sel des contractz du roy si lesdictes lettres sont maintenues faulles / au roy seul et a ses officiers en appartient la congnoissance. Et es aultres cas le iuge royal parauant la cotestacion de la cause sera tenu en faire reuoy sil en est reqs. Et quant aux articles estans en la tierce partie faisant mencion du bail des mineurs cotenant ce qui sensuit. Le fouruiat des perez mere est bail naturel de leurs enfans mineurs yllus de leur mariage. Et ne fait ledit bail naturel rachapt au seigneur dont ledictz heritaiges des mineurs sont tenuz en foy / non fait la leur quant le bail de son frere ou aultres et leur luy eschet si elle nest marree / mais si ainsi estoit que la mere eust fouruescu son mary et luy soit escheu le bail de ses enfans / si elle se remarie elle pert le bail aussi la tutelle naturelle. Et fera pareillement rachapt audict pays la leur a qui le bail seroit escheu / si elle est marree au temps ou apres icelluy escheu. Et commence ledit rachapt quinze iours apres le mariage par fait et acom-

Proces verbal.

ply soit ledit rachapt gage ou non/ si le bail qui a fait rachapt se meurt celluy qui recueillira ledit bail le fera neantmoins/ car tant de bailz tant de rachapz. Si ce ne sont les bailz sans moyen come dit est. Si ya plusieurs enfans z les aucuns deulx soyent aagez ilz nauront le bail de leurs freres et seurs puisnez durant la vie du pere et de la mere a qui le bail en appartient. Le frere et leur quant ilz ont aage/ si cest entre les nobles le frere de vingt ans/ et si cest la fille de quatorze ans ont le bail de leurs autres freres et seurs mineurs/ et ceulx ne sont point de rachapt: z est a entendre que tât que le pere ou la mere viuent quilz sont bailz naturels le frere ne la seur nauront le bail ne leurs autres freres et seurs come dit est. Et entant que touche le bail des enfans coustumiers il ne prent les meubles et ne fait les fructz siens des heritaiges des mineurs tenuz a cens comme dit est: mais luy appartient les fructz des heritaiges tenuz a foy et hommaige qui cheent en bail a la charge de contribuer pro rata aux alimens et entretenement des mineurs. cõduicte de proces/ et de payer les arreraiges des rentes et deuoirs qui escheront pendant ledit bail sur lesdictes choses hommaiges et de faire les reparacions dicelles choses/ z toussefois les filz ou filles coustumiers en leurs heritaiges tenuz a foy ne sont point plusost aagez que les nobles z baillera pleige come dit est du bail des nobles. Et suppose que les bailz des nobles ayent acoustume prendre tous les meubles: toutessefois pource que le temps passe le sont ensuyuis plusieurs inconueniens aux mineurs cheuz en bail/ lesquels eulx venus a leur aage se sont trouuez desnuez de to^uvtencilles eu leurs maisons et de bestiaux en leurs lieux z domaines q a este cause de leur donner occasion de vedre/ charger et ypothequer leurs heritaiges ou partie diceulx dot plusieurs ne se sont peu releuer. Et ordõne que dozel enauant les bailz sront seulement lor et largõt monnoye qui auroit appartenü au deffunct/ sinõ que celuy deffunct par son testament en ait ordonne pour le mariage de ses filles/ ou pour leur entretenement de ses filz puisnez aux escolles/ ou au seruice du roy ou d'aucun prince. Aussi aurõt arreraiges de rentes z debtes personnelles deuz audict deffunct par la mort duquel est aduenü ledit bail avecques les fructz des heritaiges d'un mineur iusques a ce quil soit en aage. Apres la lecture des articles dessusdictz fut p^ono^u dit et remõstre que selon lancienne coustume du pays du maine entre nobles ceulx qui auoient le bail faisoient tous les meubles des mineurs leurs ensemble. to^ules fructz des heritaiges desdictz mineurs: z q par la correcciõ nouuelle demourroient encozes aufdictz baillistres lor z largõt tant monnoye que en vaisselle/ tapissierie/ linges z autres biens meubles avecques tous les fructz des heritaiges/ a cause desquelles choses plusieurs nobles du pays estans mineurs auoient ia eu et souffert: z les autres auoient et souffriroient pour le tẽps aduenir grãz pertes et dommaiges tant par ce que selon la coustume dessus escripte les aucuns desdictz mineurs auoient ia este et les autres seroient pour le temps aduenir par leurs baillistres spoliez z desnuez tant de la proprietẽ des meubles qui leurs escheent par successiõ/ comme aussi de tous les fructz z leues de tous leurs heritaiges escheuz durant leurs minoritez/ qui estoit chose cõtraire a bonne raison et equite. Et ne prenoient lesdictz baillistres la charge dudict bail sinon quant ilz yuoient quil leur estoit vtile et prouffitable. A ceste cause fut p nous requis et demande aux gens deglise/ nobles/ et du tiers estat leurs aduis sur ce/ et par l'opinion de tous les dessusdictz lesdictz articles furent rayez et corrigez ainsi ql'ensuyt. Le pere ou mere tant seulement auront le bail de leurs enfans mineurs si bon leur semble. Et en ce cas seront les fructz des heritaiges de

leursdictz enfans mineurs leurs tant seulement z payeront les debtes personnelles. Et si lesdictz pere ou mere se remarient sera prouueu de tuteurs aufdictz mineurs/ ausquelz tuteurs sera faicte deliurance des heritaiges z meubles diceulx mineurs a la charge den rendre compte et reliqua/ z serõt tenuz ledictz pere ou mere en prenant ledit bail faire inuentaire des meubles desdictz mineurs. Et en prenant p ledictz pere ou mere ledit bail de leursdictz enfans ilz serõt tenuz les nourrir et entretenir selõ la qualite de la maison dont ilz sõt iusques ilz soient en aage. Et quant au contenu du. ix. xvij. articles estans en la quarte partie contenat ce que sensuyt. Saucuns frerescheurs ou heritiers sont ausquelz loient venuz aucuns heritaiges tenuz a rentes ou deuoirs d'aucun seigneur de fief et le departent entre eulx et par leur partaige chascun deulx ait prins sa porcion a la charge de payer partie desdictz deuoirs/ cens ou rente/ le seigneur ne departira pas son deuoir sil ne luy plaist/ cestassauoir quil ne prendra pas de luy des fraicheurs partie du deuoir: mais sont tenuz de le luy apporter ou enuoyer tout ensemble z nest autrement tenu de le recevoir: z silz en font deffault ilz serõt amende de la loy: z peut faire executer chascun pour le tout. Cestassauoir le seigneur foncier prendre et saisir le fons z le meuble quil trouue en son fief pour son deuoir non paye comme dit est dessus. Et celluy qui a haulte/ moyene z basse iustice peut faire executer sur le meuble de sondict subgect ou prendre z saisir le fons a son choix. Et sera receu le subgect es cas dessusdictz a opposition. Apres la lecture dudict article les gens deglise ont proteste q le contenu en icelluy ne leur puisse preiudicier par ce que ilz ne peuvent ne doiuent estre executez en leurs meubles. Et l'article deuz cens quatre estant en ladicte partie contenant que gens priuilegiez comme nobles et gens deglise ne sont exemps de ban de leurs seigneurs tãt de vendre vin en detail que de vendangez en plus que coustumiers sinon que par titre ou possession iustifiant ilz ayent acquis telle exception sur ledit article ont dit z remonstre les gens deglise/ que le contenu en icelluy ne doit estre arreste pour coustume entant quil en fait mencion des gens deglise/ car ledit statut ou coustume seroit contre la liberte dicelle. Pour ce q par icelluy la vendicion des biens meubles des gens deglise leur est interdite z empeschee lesquels ont exemps de la iurisdiction des iuges seculiers. Et apres la lecture de deuz cẽs trete z huyt et deuz cens trete neufiesme articles contenãs ce que sensuyt. En succession de personne noble q a plusieurs enfans naturels et legitimes au filz aïnee si filz ya sinõ a la fille aïnee il n'ya que filles ou a leur representation/ compete par precipu et aduantaige le principal chaitel manoir ou herbergement de ladicte succession a son choix z election avec tout ce qui est en iardin z la cloison des fosses enuiron le chaitel ou herbergement. Et au regard du chaitel z herbergement qui nest point forteresse vne piece de terre ou iardin pres ladicte maison iusques a la valleur de cinq loiz tournois de rente et non plus/ lesquels precipu et aduantaige ne cheent point en partaige. Et au surplus ledit filz aïnee si filz aïnee ya sinon ladicte fille aïnee ou leur representaciõ sil n'ya que filles succed pour les deuz tiers des choses de ladicte succession loient paternelles/ maternelles ou acqiz. Et les puisnez enfans succederont pour lautre tiers/ z les diuideront par entre eulx par egalles porciõs/ mais les puisnez males ne sõt fondez de tenir ne auoir leur porcion diceulx tiers q en bien fait seulement: cestassauoir leur vie durant z apres la succession de leur bien/ fait retourne a l'aïnee ou a sa representacion. Et quant aux filles ou leur representaciõ elles succederont en leur porcion diceulx tiers par heritaige. Apres la lecture desquelz articles fut p nous

Proces verbal.

Dit et remōstre que les puisnez nobles dudit pays du maine estoient fort greuez z endommagez pour le contenu dudit article par ce que les tiers qui lz prenoient es successions de pere z de mere ne leur estoit baille a heritaige/mais a vie seulement: tellement que apres leur trespas les tiers retournoit a leur aïgne ou a ceulx qui le representoient: et demouroient les enfans des puisnez sans aucune prouissō. Et aussi que si du reueu dudit tiers qui leur estoit delaisse ilz faisoient aucuns acquestz durant leur vie que lesditz acquestz retournoient a leur aïgne selon leur ancienne coustume/ et ne leur succederoient leursditz enfans ou heritiers a sceulx. Et outre q̄ lesditz puisnez ne succedoit en lignes collaterales qui estoient choses bien preiudiciables z dōmageables aux puisnez/ a leurs enfans et posterite et trop rigoureuse z contraire a raison z equite. Apres lesquelles remonstrances demādasimes les aduis z opinions aux gens deglise/nobles z autres du tiers estat qui to² furent d'opinion que ledit article deuoit estre escript z modere ainsi qu'il sensuyt. Et si lesditz puisnez malles font aucuns acquestz soit du reuenu de leurdit bien fait/ par seruite de prince/ ou autrement. Leurs enfans saucuns en ont naturelz et legitimes succederont en leurs meubles z acquestz selō la coustume precedente. Et si nont aucuns enfans leur aïgne ou ceulx qui le representent prendront esditz acquestz leurdit precipu z aduantage a aïgne noble appartenant ainsi z p̄ la forme z maniere des² declaree avec les deux tiers ou surplus desditz acquestz diceulx puisnez. Et les seurs ou leur representacion y prendront lautre tiers a departir par entre elles par esgalles portions/ z aussi lesditz puisnez succederōt en lignes collaterales avec les filles: z si les puisnez q̄ prenoient leur tiers ou portion diceulx en ligne directe en biē fait z vsfruct lauroient a heritaige ou a vie: pour la diuersite des opinions des assistens a este ledit different par laduis et opinion de tous remis a la court et ordonne que les parties produyroient oune part z daultre ce que bon leur sembleroit pour en faire nostre rapport: et que ce pendant la coustume ancienne quant au tiers deu aux puisnez a vie seroit enretenu z gardee iusques a ce q̄ par ladite court autrement en fust ordonne. Et quant aux deux cens soixante septiesme article estant en ladite partie contenant que toute personne qui entre en religion approuuee et y fait profession n'est plus habille a recueillir aucune succession qui depuis ladite profession seroit escheue ny au lieu dicelle personne ne peut succeder son monastere. Et semblablement saucune succession ou autre bien appartenoit a icelle personne religieuse par auant ladite profession ce ne viēdroit pas audit monastere/mais ce escherroit a ses prouches parents z lignatigiers/ tout ainsi que si icelle personne religieuse estoit decede/ si telle personne nen auoit dispose auant l'entree dicelle religion. Et si auant profession luy escheoit aucune successio/ si telle personne ne vouloit demourer en ladite religion z se faire pfes: mais retourner au monde auant ladite profession il nen seroit pas priue. Et apres aucunes remonstrances sur ce faites par les gens deglise ledit article fut escript ainsi qu'il sensuyt. Homme ou femme noble ou roturier q̄ entre en religion apres ce quil a fait profession des lors est exclus de toutes successions escheues apres ladite profession z a escheoir/ z viēdront lesdites successions a ses parents come sil estoit decede. Et pourront lesditz religieux ou religieuses de ce quil leur seroit escheu auant ladite profession/ en disposer par auant icelles selō la coustume des donacions. Et quant aux deux cens quatre vingts vngiesme article estant en ladite partie/ duquel la teneur sensuyt. Les heritiers d'ung decede auront si bon leur semble des executeurs l'execution du testament de leurs predecesseurs pour l'ac-

plir en baillant caution de le faire z en prenant ladite execution par les heritiers ilz seront tenus a leurs despens bailler a l'executeur ou executeurs le double dudit testament deuant le iuge compectat qui recevra ladite caution. z leurs entendra a accomplir ledit testament dedans vng an ou autrement qui sera limite selō que la matiere y sera disposee/ z sur certaine peine qui sera indite ausditz heritiers par ledit iuge a appliq̄ moytie aux executeurs nommez oudit testament: z lautre moytie pour lame dudit deffunct en deffault de l'accomplir dedans ledit temps limite: laquelle peine sera executoire sur lesditz heritiers qui auront prins ladite charge en deffault de informer dedans ledit temps quilz ayent acomply ledit testament sans autre cognoissance de cause. Et neāmoins seront lesditz heritiers qui auront prins ladite charge cōtrains accomplir ledit testament. Et pour ce que par aucuns de l'assistance fut dit z remonstre que par l'entretènement z obseruance du contenu dudit article plusieurs testamēts demouroient inexecutes z non acompliz par ce que ceulx que les testateurs auoient esleuz pour la cōfiance quilz auoient en eulx pour faire z accomplir leurs dispositōs testamētaires en estoient descharges: s'imes de rechef lyze ledit article: apres la lecture duquel par l'opinion des assistans fut escript z modere ainsi qu'il sensuyt. Les executeurs d'ung testamēt sont faiz dedans la et iour du trespas du testateur des meubles et cōquestz sil n'a patrimoine pour l'accomplissement du testament: z par faulte de meubles z acquestz de la tierce partie du patrimoine/ desquelz meubles ilz seront tenus faire huer taire auant que eulx enfaïner diceulx. Et neāmoins seront les heritiers appellez par les executeurs pour veoir executer led testamēt. Mais si tel executeur n'est receant du pays seront les meubles inuētaïries z mis en depost pour en estre dispose par l'executeur: et lan et iour passez les heritiers sen pourront dire faiz. Et le deux cens quatre vingts douziesme article estant en ladite partie contenant que les lettres obligatoires redigees par escript ne sont vallables ne autentiques tellement quelle face plaine foy z prouue en ce quelles portent dont alienacion ou charge de heritaige et choses immeubles/ si telles lettres ne sōt passees et signees de deux notaires en court laye p̄sens deux tesmoings dignes de foy. Et a semblable des testamens fors que gens deglise comme le cure/ vicaire/ chappellain/ ou commis de la parroisse du testateur pourront faire et passer testamens en presence de tesmoings dignes de foy. Jacoit que aucuns articles diceulx testamēts portent alienacion de heritaige sinon que tel don ou alienacion d'heritaige fust fait au p̄sint de ceulx ou ceulx qui passeroient ledit testamēt ou de leur eglise esquelz cas tel don ou alienacion de heritaige ne vaudroit: p̄ laduis z opinion de tous les dessusditz. tout le contenu dudit article a este raye z seulement escript ce q̄ sensuyt. Les testamens redigez par escript ne sont vallables ne autentiques/ sinon quilz soient faiz deuant vng notaire z trois tesmoings/ ou que le testateur leust escript z signe de sa main: toutefois si le testamēt est fait ad pias causas z il ne excede six liures tournois il suffira quil y ait vng notaire z deux tesmoings/ ou le cure/ ou son vicaire z deux tesmoings. Et quant au cōte nu du trois cens trente quatriesme article estant en l'oziesme partie duquel la teneur sensuyt. Homme noble peut donner a sa femme et a ses enfans puisnez ou a lung deulx si seroit il a vng estrangeur entre vifz ou par testament la tierce partie de son propre heritaige z patrimoine non comprins quant a ce le principal chasteil manoir ou hebergement z tout ledit precipu z auantage appartenat a l'aïgne noble par succession aussi peut donner tous ses acquestz/ conquestz et meubles/ fors les choses qui sont excepees. Et est assauoir son pp̄re

Proces verbal.

harnois son cheual z sa chapelle avecques le pncipal chastel/manoir ou hebergement : z tout ledit precipu et auantage a l'ainne noble appartenant par successio. Mais ledit mary ne peut rien d'oner de ses choses immeubles que a viage seullement ou p' vsufruit: z peut faire la femme noble semblable donation a ses enfans puisnez ou a vng estrangeur elle estât hors le lyē de mariage ou aucto'isee de son mary que par dō mutuel ou par testament z a viage seullement, par l'aduiz z deliberacion de toute l'assistance ledit article a este corrigē ainsi q' il sensuyt. Deux conioinctz ensemble par mariage soient nobles ou coustumiers peuvent par donacion mutuelle ou autrement liberis existētibz d'oner lūg a l'autre leurs meubles tant seullement a ppetuite z leur acq'stz z conquestz pour en iouyr a viage z tāt quilz seront en viduite a la charge de nourrir les enfans mineurs iusques a ce qlz soient en aage / z sil n'ya ne meubles ne'acquestz ne conquestz pourront donner lung a l'autre la tierce partie de leur patrimoine a perpetuite et sil n'ya aucuns enfans lesditz deux conioinctz pourront d'oner lung a l'autre leurditz meubles et acquestz a perpetuite homme ou femme nobles peuvent d'oner a tous leurs enfans puisnez a tous ensemble to' leurs meubles z acquestz z la tierce partie ou a lūg de leurditz puisnez tous leurditz meubles et les deux pars des acq'stz a perpetuite en maniere que la tierce partie de leur patrimoine z la tierce pte des acq'stz demourront aux autres enfans puisnez a chascū deulx pour telle porcion quil peuvent z doyuent succeder par sad costume. Et quat aux deux pars du patrimoine avecqs le pncipal manoir z le cheze demourēt a l'ainne quant aux estrangeurs lesditz deux conioinctz ou lung deulx liberis existētibz ne pourront d'oner que la tierce partie des meubles a ppetuite ou a viage. Et liberis existētibz peuvent d'oner tous leurs meubles et acquestz a perpetuite ou a vie. Et quant au. ccccxxi. article contenant que dō de lheritage fait a la charge q' le lignaiger pourroit faire est subiect a retraict. Apres la lecture dudict article les gens de leglise ont req's que ledit article ne soit passe pour coustume entant que touche roit les dōs a eulx fais a charge de seruice et a ceste fin se sont opposez disans que: le retraict a lieu seullement es choses alienees a tilitre de vendicio/ mais nō point in contractibus innominatis. Et signamment es dons fais a charge de diuin seruice/ car des prieres et diuin seruice ne se doit faire vendicion ne ne recoitēt estimacion z combien que le lignaiger soit capable de faire z accomplir la charge/ neantmoins si ne doit il estre receu a retraict/ car souuent telz donateurs ont grāt regard a la capacite et ydoine'te de ceulx ausquelz ilz donnent pour la confiance qlz ont en iceulx: et qui receuroit les prochains lignaigers ilz seroient frustrez de leur volente et intencion. Et le quatre cens cinquāte quatriesme article contenant que p'scription ne court contre mineurs/ mais viennent a l'ainne. Et se peuvent dire et maintenir r' saiziz dedans lan quilz sont venuz en aage de tous leurs droictz dont leur pere et mere/ ayeul ou ayeulle ou autres leurs predecesseurs estoient saiziz au temps de leurs trespassemens/ pourueu que au temps de la successio aduenue desditz ayeul ou ayeulle/ pere/ ou mere/ ou autres parens ilz soient demourez mineurs. Apres la lecture duquel article a este dit z remonstre a ceulx de l'assistance que le contenu en icelluy pouoit estre de grant consequence par ce que si le pere d'ung mineur estoit mort saiziz z vestu d'aucuns heritaiges et que a l'heure desd' deces et trespas les mineurs ne fussent aages que de deux ou troyz ans: et pendant le temps de leur minorite aucun eust posside lesditz heritaiges l'espace de quatorze ou quinze ans appartenans ausditz mineurs et dōt leur pere estoit mort saiziz et vestu: silz entendoient que lesditz mineurs venuz

en aage fussent recevables a intenter proces en matiere possessoire/ a quoy ilz ont respondu que ouy/ et que telle estoit la coustume du pays. et du contenu audict article ilz en auoient tousiours iouy z vse/ et estoit escript au coustumier sncien dudit pays. Et sans que le dit article deuoit estre c'berue z garde. Et l'article quatre cens cinquāte cinq estāt en ladicte partie contenāt. Et est assavoir que le masse noble nest aage q' iusques a vingt ans accompliz/ et la fille noble a quatorze ans/ mais enfans coustumiers soit filz ou fille sont aages a quatorze ans z sont habilles en la poursuyte de leurs droitz/ pose que le coustumier ne soit en aage de tenir sa terre tenue a foy pl' tost que le noble comme dit est deuant. Et vault z tient contraict fait avec iceulx coustumiers aages de quatorze ans entant q' touche leurs meubles menuz z qui ne se peuvent garder seullement. Et pour tāt que touche les contraictz portans alienacion des autres meubles ilz ne sont vallables sans aucto'ite de iustice iusques a ce qlz ayēt vingt ans cōme les nobles. Apres la lecture dudict article les gens de glise ont proteste que le contenu audict article ne peut aucunemēt preiudicier a ceulx q' en laage de quatorze ou de quinze ans en faisant leur profession ne peuvent donner de leurs meubles z immeubles a la religio' requeras que le p'tenu audict article fust remis a la court. Et que pour la diuersite des opinions a este fait. Et aux quatre cēs cinquāte z sixtesime article du ql' la tenneur sensuyt. Et si laissent passer ledit an apres ce quilz sont aages de vingt ans soit nobles ou coustumiers sans eulx enfaillir/ d'ouloir/ appleyer ou cōplaindre pour raison desdictes choses apres ledit an ilz y pourront venir p' actio' sans ce q' le tēps escheu durant leur dicte minorite leur puisse nuire. Selon le contenu au cccciiij. article dessus escript/ z le. ccccviij. article cōte nant. Que si le mary durant le mariage v'ed/ aliene ou transporte et yporthe que lheritage z chose immeuble de sa femme sans le consentement d'elle si au temps de l'alienacio' le mary ou la femme estoient possesseurs la femme ou ses heritiers silz ne sont portez heritiers du mary viendront a son heritaige et sen pourront enfaillir/ dire et soustenir saiziz dedans lan de la mort du mary si ferōt les enfans ou autres heritiers de la femme dedans lan de la mort du mary/ si ferōt les enfans ou autres heritiers de la femme d'elle si elle se meurt auāt son dit mary: car l'homme ne peut altener lheritage de sa femme sans son consentement. Et pour ce que elle n'a puissance ne aucto'ite constant le mariage sil ne vient du mary qui est administrateur apres sō trespas elle peut retourner a son heritaige/ cestassauoir par saizine et possession dedans lan prochain ensuyuant ledit mariage dissolu. Et apres ledit an par action si pourueu ny a este autrement dedans ledit temps et encourt ledit mariage durāt aucun prescription a lencontre d'elle. Apres la lecture dudict article ont este faictes remonstrances semblables a celles du. cccciiij. article ou est fait mention de la possession du mineur et ont ceulx de l'assistance fait pareille responce que audict quatre cens cinquante quatriesme article. Et apres la lecture des quatre cens cinquante et neuf/ et quatre cens soixāte articles contenant ce qui sensuyt. Prescription ne court contre le patrimoine de leglise par moins de temps que de quarāte ans cestassauoir lheritage de la fondacion ancienne z des acquestz et accroissemens fais par auant quarāte ans/ et de ceulx qui sont depuis quarante ans prescription courroit comme contre gens laiz. Aussi ne peuvent prescrire lesdictes gens de glise contre le droit de p'trainte z injunccion que les seigneurs feodaulx ont de leur faire mettre lesdictz acquestz hors de leurs mains ou den payer l'indānite au chois desditz seignrs de fiefz et ce qui en despend desdictes injunccions et droit de

Drozces verbal.

indempnite par mois de tēps que de .xl. ans en acq̄s
nouueaulx fais par gēs deglise depuis .xl. ans en ma-
tiere de prescription ou tenemēt ilz ne sont plus prius
legiez ne preferes que gens laiz. Les gens deglise ont
requis que lesditz articles fussent remis en disposiciō
de droit commun/ disans que autrement le cōtenu en
iceulx seroit contre la liberte de leglise l'opposant for-
mellement a ce que le contenu esditz articles ne fust en-
tretenu pour coustume. Les gens et officiers du roy
sostenans le contraire/ disans que lesditz gens deglise
se deuoient estre deboutes de leur opposicion. Sur le
differend de laquelle les parties ont este remises a la
court. Et quāt au quatre cens .lxx. article estant en la
quatorziēme partie contenant que la seconde expon-
cion est/ que si aucun a rente sur aucune maison ou au-
tre fōs dheritaige suppose quil ne soit seigneur de fief
le possedant dicelluy heritaige luy peult quicter & fais-
re exponce de la chose chargee de la rente / en payant
les arreraiges du temps passe au iour et terme que la
rente est duee et escheue/ pourueu que lheritaige ainsi
quicte soit en bon estat et reparacion ou les solennitez
desusdictes. Par laduis et deliberacion de tous les
assitans ledit article a este modere ainsi quil sensuyt.
La seconde exponcion est/ que si aucun a rente sur au-
cune maison ou autre fōs dheritaige suppose quil ne
soit seigneur de fief/ le possedant dicelluy heritaige sil
est oblige ou heritier de loblige ne pourra faire expon-
ce ou quictance de lheritaige sans payer tous les arre-
raiges/ mais aultre detenteur pourra faire ladicte ex-
ponce sans ce quil soit tenu payer les arreraiges/ fors
les arreraiges escheuz depuis la notificatiō et somma-
tion faicte par le creditur/ ou quil eust prins lheritaige
a la charge de ladicte rente. Et pourueu que lheri-
taige ainsi quicte soit en tel estat & reparacion comme il
estoit au temps du bail. Et le .cccclxxix. article estant
en la .xv. partie duquel la teneur sensuyt. et ledit pre-
mier acquerer qui auoit eu possession auoit celle ou
este negligēt de faire interrompre lesditz deniers acque-
reurs au dedans de troyz ans apres la premiere pos-
session eue par eulx. Et en ce cas celluy ou ceulx des-
ditz deniers acquerer qui nauoient este interrompez
au dedans desditz troyz ans apres. leur premiere pos-
session yront a contribution avec ledit premier credit-
teur ou acquerer sinon que la rente fust creee par auāt
trente ans. Par laduis et deliberacion desditz assitans
ledit article a este escript ainsi quil sensuyt. En matie-
re de execution sur la chose immeuble ypothecquee au
payement de la rente acquise. Le creditur q̄ a eu per-
ception de ladicte rente doit estre preferer aux aultres
creanciers qui ne ont eu perception de leurs rentes et
aultres creanciers qui nont que debtes personnelles.
Car le creancier qui a eu perception de la rente est pre-
ferer a tous autres sans auoir regard a priorite de con-
traict/ et si le premier creancier qui na eu perceptiō de
la rente fait interrompre le second creancier dedas cinq
ans il sera preferer/ pose que le second creancier ayt eu
premier perception et au deuant ladicte interruption.
Et sur l'article quatre cens quatre vingtz neuf estāt en
ladicte quinziesme partie contenant que quāt lheritaige
ou biens du debteur est mis en main de iustice par
execution a la requeste du creditur les aultres credit-
teurs qui depuis trente ans auoient acquis rentes ou
autres redevances/ charges/ ou debtes sur tel heritaige
doiuent eulx opposer auāt ladiudicacion du decret
autrement ilz ne se pourroient plus adresser sur ledit
heritaige apres que quil seroit aduige par decret sinō q̄
ce fust lheritaige baillie a la rēte. Et aussi ceulx q̄ ont rē-
tes anciēnes crees p̄ auant trente ans/ lesquels ne per-
dront point par telles creees que leursdictes rentes et
ne perdent seulement par deffault deulx opposer cō-
tre scelles creees que leurs arreraiges desdictes rētes

saucunes en ya/ mais les seigneurs des fiefs ne perdēt
leurs deuoirs ny arreraiges p̄ telles creees ne p̄ mois
de temps que de trente ans. Apres la lecture dudict ar-
ticle fut par nous dit & remonstre ausditz assitans que
ledit article pouoit estre contre le bien et prouffit com-
mū du pays par ce que lachapteur par decret ne seroit
seur de ce qui luy seroit aduige qui est lune & la princī-
palle cause pour laquelle se font telles creees et que se
de ladicte coustume sen trouuoit aucune chose par es-
cript/ toutelfois si estoit elle a corriger ou moderer. Et
en lung des bailliages ou puoste de ce royaume sem-
blable article auoit este couche pour coustume / mais
les gens deglise nobles & practiciens auoient requis q̄
fut courte en ce que touche et conserue les rentes & ar-
reraiges constituez sur les heritaiges criez actēdu que
es creees faictes en la court de parlemēt es req̄stes du
palais du tresor & aussi en la pluspart des autres bail-
liages & seneschauces de ce royaume celuy ou ceulx
qui ne seroient opposans ausdites creees pour les rē-
tes et arreraiges & aussi po^r les arreraiges des droitz
seigneuriaux apres le decret aduige perdēt leur ren-
te & arreraiges quilz pourroient auoir sur lesditz heri-
taiges aduiges par decret. Sur quoy nous fut respon-
du que telle estoit la coustume ancienne que par eulx
auoit este entretenue & gardee/ et lors ordonnasmes q̄
dudit article ilz en yseroient ainsi quilz y auoient acou-
stume. Et neātmoins du contenu en icelluy en ferons
nostre rapport a la court pour sur ce y pourueoir com-
me de raisō. Lesquelles correctiōs/ modificaciōs/ ou
addicion du vouloir & cōsentemēt desditz euesque/ ab-
bez/ gens deglise/ nobles/ practiciens/ aduocatz & au-
tres ont este faictes cōme dessus pour seruir et valloir
es q̄stions et p̄ces qui suruēdront pour le tēps adue-
nir. Et aps ladicte publication auons prins lesdites
coustumes pour les apporter en la court de plement &
en auōs laisse vng double signe de nos commissaires des-
susditz & desditz lieutenant general & greffier de ladicte
seneschauce. En faisant deffence ausditz lieutenant of-
ficiers du roy & autres aduocatz practiciens & coustus-
miers dudit bailliage q̄ dorēsenauant pour la prouue
desdictes coustumes publees comme dessus ilz ne fa-
cēt aucune prouue par tourbe ne tesmoigns p̄ticuliers/
mais seullemt par le retraict d'icelles signe & deuemēt
expēdes/ & aussi de nō alleguer ne poser autres coustu-
mes p̄traies & desrogātes aux coustumes publees &
arrestees/ ains les obseruēt & gardēt cōme loy / le tout
selon les lettres du roy/ desquelles la teneur iensuyt.
Loys par la grace de dieu roy de France/ a nos amez &
seaulx cōseillers maistres Thibault bailliet/ Jacques
oluiet presidens/ Guillaume dauuet maistre des req̄-
stes ordinaires de nostre hostel/ Guillaume de bezans-
con/ Guy arbaleste/ Germain chartellier/ Jehā le lie-
ure/ Jacques cheurier p̄seilliers en nostre court de parle-
mēt/ Roger barne nostre aduocat & Guillaume roger
p̄cureur ḡnal salut & dilection. Cōme no^s ayons touf-
sours desirer gouverner nos subgectz par bonne iustice
et icelle faire garder en nostre royaume cōme la prin-
cipalle xru en la q̄lle les roys regnēt et sans la q̄lle to^s
royaumes/ monarchies & cōmunaultez politiques ne
peuēt durer & pour a ce puenir ayōs q̄s to^s les moyēs
que auōs peu/ cōgnoissans les langoues/ despens q̄
nos poures subgectz ont souffers p̄ cy deuat/ au moyē
de la cōfusion q̄ se trouueroit es coustumes des puin-
ces/ bailliages/ & aultres pays de nre royaume ap̄s
youlu en ensuyuant ce q̄ auoit este encōmence par nos
p̄decesseurs de bone/ memoire les roys Charles. viij.
et Loys. xi. nostre cousin/ le roy Charles. viij. derre-
niers decedez et lesquels pour les grans affaires qui
leur estānt suruenuz nauoient peu soustir conuenable
paracheuement q̄ les coustumes q̄ par nre feu cousin
auoient este rapportees & par vo^s commissaires ad ce de

Proces Verbal.

putez par icelluy feu cousin arrestees fussent par vous publiees sur les lieux selon la forme ordonnee par nostre feu cousin / et soit ainsi que aucuns desdictz commissaires ia pteca par feu seigneur et par nous commis pour besongner au fait desdictes coutumes soient aucuns d'iceulx decedez et autres pourueuz en autres offices / tellement quilz ne pourroient vacquer au paracheuement desdictz affaires: pource est il q nous confiant de vostre lictérature voulons que vo^r procedez au paracheuement desdictes coutumes / en publiant ce que ia a este sur le fait desdictes coutumes en toute diligence de veoir par vo^r les autres coutumes ia rapportees et icelles faictes publier en chascun noz bailliages et autres iurisdiction. Et pource que en aucuns noz bailliages et seigneuries lesdictes coutumes nont este rapportees par la maniere deuantdicte ou aucunes d'icelles si elles auoient este rapportees nont peu estre trouuees. Nous voulons que vous tous baillifs / seneschaulx / iuges et autres noz officiers a icelles coutumes rediger par escript avec les modifications / corrections / et interpretatiōs et leur aduis / le tout ainsi que nostredit feu cousin lauoit ordonne enuoyent par deuers vo^r de dans certain delay que par vo^r leur sera ordonne. Et ausquelz entāt que mestier seroit nous enuoyeros noz lettres contenant leurs commissiōs pour eulx assembler oudit affaire et la forme quilz aurōt a tenir pour le rapport desdictes coutumes / en leur enuoyant par vo^r que icelles ilz ayent a rapporter dedās deux moys au pl^u tard apres la reception de noz lettres et des vostres si plus briefterme ne leur estoit sur ce par vo^r done. Et icelles coutumes rapportees visitez comme les autres q ia ont este veues et icelles faictes publier comme dessus. Et oultre voulōs que toutes lesdictes coutumes qui ont este veues par vous ou autres commissaires par nous ou nostredit feu cousin establis sur le fait desdictes coutumes / et aussi celles q seront cy ap^s par vous veues soiēt publiees par vous ou ceulx qui a ce faire seront par vo^r esleuz pourueu que en faisant publication soit obserue ce qui sensuyt. Est assauoir q les gens des troys estatz de chascuns desdictz bailliages de nostredit royaume soiēt assemblez en grant nombre et leurs difficultez soient leuz en leur presence / a ce que se les estatz ou plus grant part de lung diceulx auoient quelque different quilz ne se pourroient pour lors trouuer soient rapportez par deuers lesd g^s de nostredite court de parlement pour par eulx vo^r presens en ordonner comme de raison. Et neantmoins voulons tous les articles qui seront accordez par lesdictz trois estatz ou par la plus grant partie diceulx de entre vous qui serez commis a la publication d'icelles coutumes estre publiez et accordez en la maniere dessusdicte de nostre plaine puissance et auctorite royal auōs decrete par ces presentes / et icelles voulōs estre gardees sans enfreindre comme loy perpetuelle en mandant a noz amez et feaulx gens de noz cours de parlement a Paris / Thoulouze / Bordeaux / Dyon et nostre eschiquier de Normandie / noz baillifs / seneschaulx et autres officiers icelles coutumes faire garder / et en faire registres publics aux extraictz. Desquelz soy soit adioustee et toutes causes dont la decisiō cher

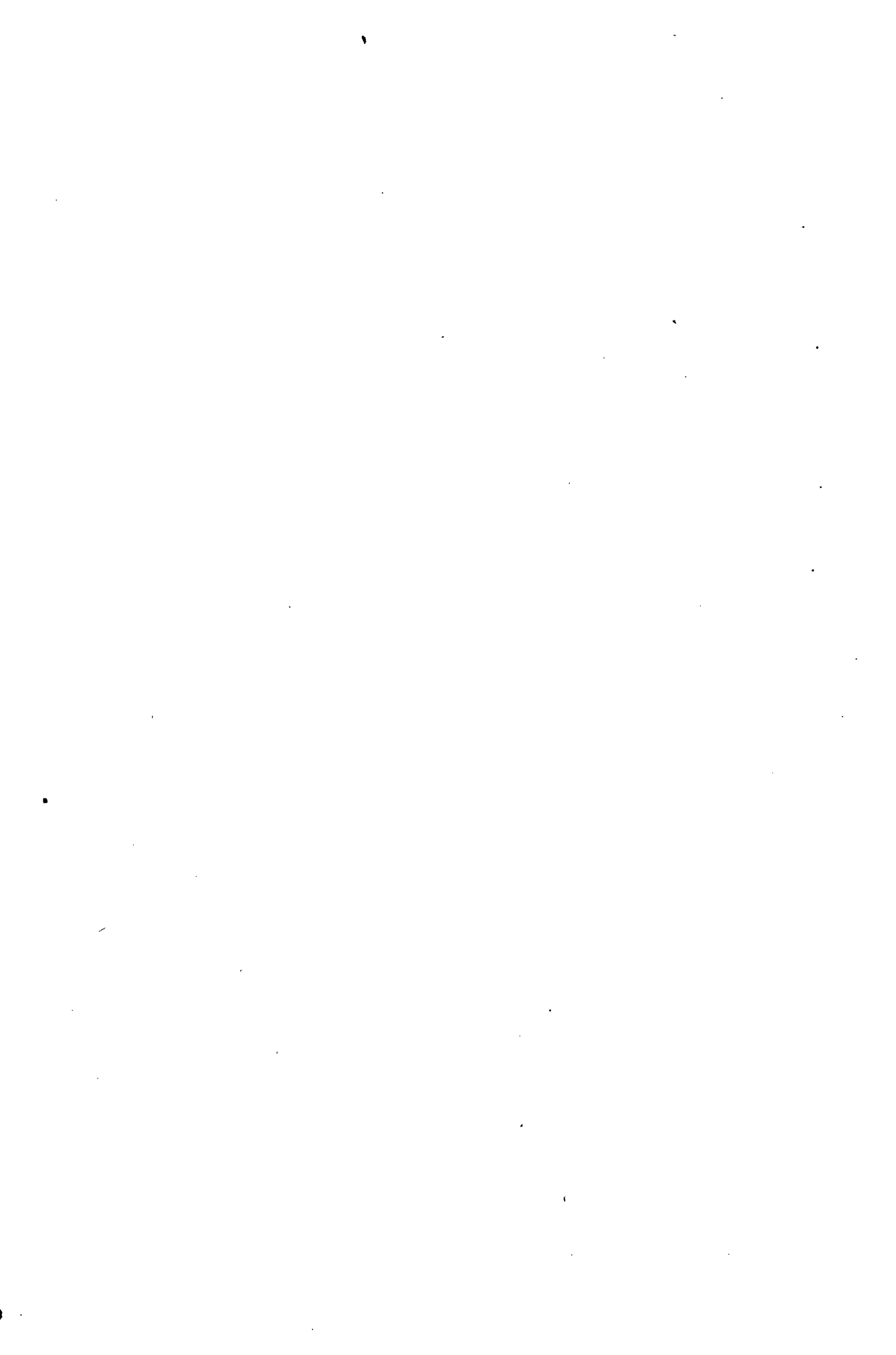
ra esdictes coutumes / soient selon icelles iugees et de terminees sans quelque difficulte et sās ce que on soit tenu de faire enq̄ste ne autre pzeuue sur lesdictes coutumes que par lesdictz extraictz deuement fais. Si vous mandons et au deulx de vous que en chascun de nosditz bailliages / seneschauces et autres iurisdictiones et prouinces de nostre royaume en gardant la forme deuant dicte pour faire la publication vous procedez a publier lesdictes coutumes / et icelles faictes entretenir et obseruer inuiolement comme loy perpetuelle / et neantmoins s'en faisant la publication y entreuenoit aucunes difficultez sur aucuns articles noz desirans icelles estre vuydees vous auons done pouoir puissance de les accorder / du consentement desdictz trois estatz de chascun bailliage / seneschauce / ou iurisdiction ou de la plus grāt partie diceulx : et ou cas q lesdictes difficultez qui suruiendroient sur aucuns articles desdictes coutumes en faisant ladicte publication ne pourroient estre vuydez icelle publication demourant toutesuoyes en sa vertu / quant aux articles accordez voulons que ceulx de vous commis a faire la publication mettent ou facēt mettre par escript icelles difficultez / ensemble les raisons et aduis de nosditz officiers et desdictz g^s des trois estatz. Et le tout renuoyent en la court de parlement pour par eulx vo^r presens et appelez en determiner ainsi quilz verront estre a faire par raison de ce faire vous donnons plain pouoir et amandement especial par ses presentes. Et d'habondant mandōs a tous noz baillifs / seneschaulx et autres noz officiers et subgectz que a vous en ce faisant obeyssent diligemment. En contrainnant a ce faire tous ceulx qui pour ce seront a contraindre par toutes manieres raisonnables / nonobstāt oppositiōs ou appellations quelconques faictes ou a faire. Car ainsi nous plaist il estre fait / nonobstant quelconques lettres ou deffences a ce contraires. Donne a Bloys le deuxiesme iour de septembre Lan de grace mil cinq cens et huyt. Et de nostre regne le vnziesme ainsi signe par le roy vous et autres presens Carbot. En tesmoing des choses dessus cōtenues nous auons signe ce present nostre proces verbal de noz seings manuels et fait seeller de noz seelz les iour et an dessusditz. Ainsi signez Baillet / Le lieure / Lahureau / et le Saige.

Felices sortiuntur exitum Consuetudines comitatus Lenomanie: vna cū commentarijs excellentissimi viri dñi Guillelmi le Rouille Alencon in. II. liceñ. necnon Bellimontis ac Freneij vicecomitis in districtu Lenomanen generalis locutenen. Opera et impensis honestissimi viri Francisci regnault: alme vniuersitatis Parisiensis Librarij iurati. Anno a Christo nato Milleesimo quingentesimo trigesimo quarto in mense Ianuario.

P